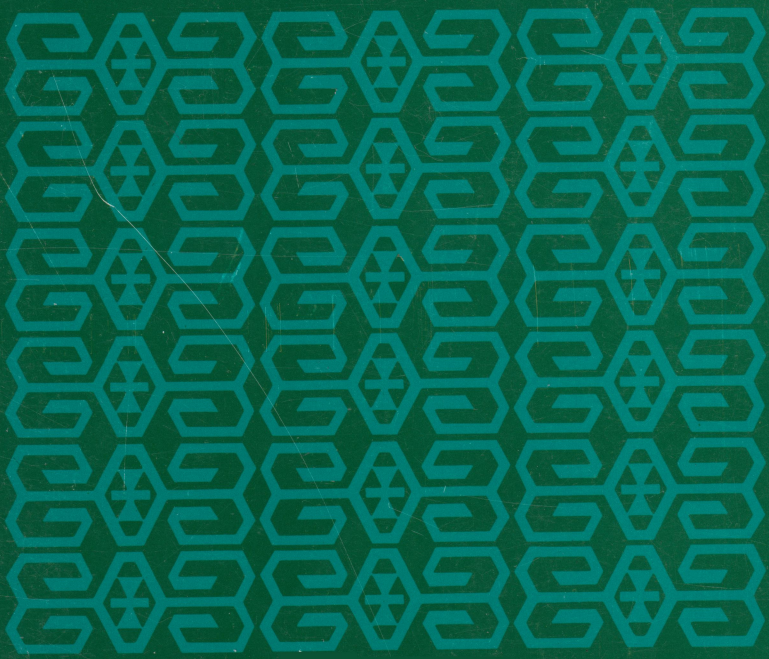
TÜRK DİL KURUMU

RESİMLİ TÜRKÇE SÖZLÜK

RESİMLİ
TÜRKÇE SÖZLÜK

TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI SAYI: 435

Bu sözlüğün hazırlanması için emek verenler:
KEMAL DEMİRAY (1966 - 1976 dönemi Sözlük Kolu Başkanı)
Doç. Dr. SEMİH TEZCAN (Sözlük Kolu Başkanı)

KADRİYE ALKAN
ADVİYE AYSAN
MAZLUM BEYHAN
MÜBECCEL TEKİN
NURAN TEZCAN
TAYYİBE UÇ

Resimleri Çizen : MUAMMER BAKIR
Kapak Düzeni : FAHRİ KARAGÖZOĞLU

TÜRK TARİH KURUMU BASIMEVİ ANKARA—1977

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
Önsöz	V
Yazım Kuralları	VI
Türk Yazımında Kullanılan İmler	IX
Sözcüklerin Açıklanmasında Tutulan Yollar	XII
Sözlükte Kullanılan İmler	XIV
Sözlükte Kullanılan Kısaltmalar	XV
Türk Abecesi	XVI
SÖZLÜK	1-647
YARARLI BİLGİLER	649
Türkçede En Çok Kullanılan Kısaltmalar	651
Kimi Doğa Bilimlerinde Kullanılan İmler ve Simgeler	
Matematik	661
Fizik	662
Kimya	662
Periyodik Dizge	664
Abecesel Sıralamaya Göre Elementler	666
Yeryüzü Üzerine Genel Bilgiler	669
Bağımsız Ülkeler	673
Ülkelerin Para Birimleri	681
Ölçü Birimleri	686

ÖNSÖZ

Büyük Önder Atatürk'ün gösterdiği, dilimizi "yabancı diller boyunduruğundan kurtarmak" amacına yönelik çalışmaların başarısı bugün çok açık olarak gözler önündedir. Kırk yıl önceki yazı diliyle bugünkü yazı dili karşılaştırıldığında Türkçenin bu süre içindeki gelişimi en çarpıcı biçimde gözlemlenebilir. Toplumumuzca benimsenmiş, gerçekleşmesi yönünde çok önemli adımlar atılmış olan Dil Devrimi, kuşkusuz bundan sonra da sürekli bir devrim olma niteliğini koruyacak, Türk Dil Kurumu da başlangıçtan beri olduğu gibi bu devrime öncülük etme görevini sürdürecektir. Bu öncülük görevinin yanı sıra, sürekli gelişen, yenileşen dilimizin doğru öğrenilmesini, düzgün kullanılmasını, yanlışsız yazılmasını sağlayacak ana yapıtların ortaya konması görevi de bu alanda, günümüzde sorumluluk taşıyan tek kuruluş olarak Türk Dil Kurumuna düşmektedir.

Bugüne değin gerçekleştirdiğimiz çalışmaların en onurlandırıcı karşılığı, ulusumuzun yayınlarımıza gösterdiği, günden güne artan yakın ilgi olmuştur. Yüksek sayıda bastırılan "Türkçe Sözlük", "Yeni Yazım Kılavuzu" gibi yapıtlar kısa süre içinde tükenmekte, genişletilmiş yeni baskılarının yapılması gerekmektedir. Ortaöğretimde ve günlük kullanışta gittikçe büyüyen sözlük gereksinmesini karşılamak üzere, şimdiye değin altı baskısı yapılmış bulunan "Türkçe Sözlük" yanında daha küçük, resimli bir sözlüğün hazırlanması uygun görülmüştür.

İlk kez yayımlanmakta olan "Resimli Türkçe Sözlük"te sözcük sayısı "Türkçe Sözlük"e göre daha az tutuldu. Kullanıştan büsbütün kalkmış ya da kullanış alanı çok daralmış yabancı sözcüklere, yaygınlığı sınırlı yerel sözcük ve deyimlere, belli meslek alanlarında kullanılan özel terimlere bu sözlükte yer verilmedi; dilimizin yaşayan söz varlığını oluşturan sözcük ve deyimlerle ortaöğretim düzeyinde karşılaşılan terimleri bir araya toplamak amacı güdüldü. Tanımların en açık, en anlaşılır biçimde verilmesi için çaba gösterildi. Çok gerekli olmadıkça göndermelerden kaçınıldı, böylece sözlüğün kullanılmasında kolaylık sağlanmış oldu.

Şubat 1977'de Kurumumuzca Ankara'da toplantıya çağrılan geniş bir yarkurul, uzun süredir tartışma konusu olan yazım sorunları üzerinde çalışmış, kimi kurallar değiştirilmiştir. Yapılan bu değişiklikler ilk kez bu sözlükte uygulanmaktadır. Yazım konusunda yanıtı sözlükte bulunamayacak sorular için ise "Yeni Yazım Kılavuzu"nun 9. baskısına başvurmak gerekir.

"Resimli Türkçe Sözlük"ün bu ilk baskısında göze çarpacak eksikliklerin ileride yapılacak baskılarda giderilebilmesi için, sözlüğü kullananlardan eleştiri ve önerilerini Kurumumuza bildirmelerini dilemekteyiz.

Sözlüğün basılması işini üzerine alan, kısa sürede bu güç işi bütün olanaklarını kullanarak gerçekleştiren Türk Tarih Kurumu Basımevi'nin bütün yöneticilerine, emekçilerine gösterdikleri ilgi ve titizlikten dolayı gönül borcumuz olduğunu bildirmek isteriz.

YAZIM KURALLARI

Yazım, bir dilin belli kurallarla yazıya geçirilmesidir. Türk dilinin yazımı, her biri ayrı değer taşıyan yirmi dokuz ses işaretine (harfe) dayanır. Sekiz ünlü (a, e, ı, i, o, ö, u, ü), yirmi bir ünsüz (b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z) olan Türk harfleri büyük ve küçük olarak iki türlü yazılır.

Büyük Harflerin Kullanılışı :

a) Tümcelerin ilk harfi;

b) Özel adlar (insan, hayvan, devlet, ulus, köy, kent, semt, akarsu, dağ, deniz, ova, dil, din, tarikat adları);

c) Özel adlara bağlı sanlar, takma adlar;

ç) Tamlama biçiminde kurulmuş ancak, kalıplaşmamış özel adların (dağ, deniz, ova, göl, akarsu, savaş, anlaşma, devlet adları...) her sözcüğü büyük yazılır: *Ağrı Dağı, Muş Ovası, Atlas Okyanusu, Eğridir Gölü, Kurtuluş Savaşı ... gibi*;

d) Özel adlardan türemiş ad, eylem ve sıfatlar;

e) Dize başlıkları;

f) Yazı başlıkları;

g) Kimi kısaltmalar;

ğ) Yazıda belirtilmek, vurgulanmak istenen sözcüklerin başlıkları;

h) Gezegenlerin adları büyük harfle başlatılır. *Güneş, ay, yer, dünya* sözcükleri ise ancak gökbilim terimi olarak kullanıldıklarında büyük harfle yazılır.

Kimi Benzeşmeler ve Aykırı Durumlar :

Eylem çekimlerinde "a" ve "e" ile biten eylem gövdelerinden sonra, ünlü ile başlayan "–ecek", "–en", "–erek", "–e" gibi bir ek gelirse, araya "y" koruyucu sesi girer ve eylem gövdesi bozulmadan kalır : *Anlayan, anlayacak, anlayarak, bekleyen, bekleyecek, bekleyerek* ... gibi. Yalnız (-i) "–yor" eki köklere ya da gövdelere bağlanırken eylemin sonundaki a, e geniş ünlüleri darlaşır (*anlıyor, bekliyor*); eylem ünsüz ile bitiyorsa arada dar bir ünlü yer alır (*yapıyor, duruyor*).

Sıfat yapan ya da ilgi adılı olan "–ki", büyük ünlü uyumuna uymaz; eklendiği sözcüğün ünlüleri ince de olsa, kalın da olsa, bu ekin ünlüsü ince kalır : *akşamki, öğlenki, yarınki, kışınki, benimki, onunki.* Yalnız, ince ünlülü kimi sözcüklere eklendiğinde yuvarlaklaşır : *dünkü, bugünkü, öbürkü* ... gibi;

Bağlaç olan "ki" ayrı bir sözcüktür, büyük ünlü uyumuna uymaz : *dedin ki, ben ki, diyorlar ki.*

Sözcüklerin sonunda bulunan "*p, ç, t, k*" ünsüzlerinden sonra ünlü ile başlayan bir ek gelirse, bunlar birçok sözcükte ötümlüleşerek (süreklileşerek) "*b, c, d, ğ*" olur: *dolap, dolabı; dalgıç, dalgıcı; geçit, geçidi; kapak, kapağı* . . . gibi.

"İle" bağlacı ünsüzle biten sözcüklere ek olarak getirildiği zaman başındaki "i" ünlüsünü yitirir ve büyük ünlü uyumuna uyar : *kömürle, ateşle, adamla, taşla* . . . gibi.

Ünlü ile biten sözcüklere ek olarak getirildiğinde başındaki "i" ünlüsünü yitirir, sözcükle –le arasına bir –*y*– ünsüzü girer ve büyük ünlü uyumuna uyar : *bahçeyle, kapıyla, babayla, orduyla, üzüntüyle* . . . gibi.

Sonunda üçüncü kişi iyelik eki bulunan sözcüklere ek olarak getirildiğinde de başındaki "i" ünlüsünü yitirir, sözcükle arasına bir –*y*– ünsüzü girer, büyük ünlü uyumuna uyar : *arkadaşıyla, kardeşiyle, annesiyle, babasıyla, ordusuyla, örgüsüyle.*

"*–ken*" (*iken*), *–leyin* ekleri, büyük ünlü uyumuna uymaz; eklendiği sözcüğün ünlüleri ince de olsa, kalın da olsa, bu eklerin ünlüleri ince kalır : *gelirken, okurken, bilmezken, uyumazken, geceleyin, sabahleyin, akşamleyin.*

"*mi*" eki, kendinden önce gelen sözcükten ayrı yazılır ve büyük ünlü uyumuna uyar : *ev mi, geldi mi, babam mı, kadın mı?* "*mi*" eki, yuvarlak ünlülü sözcüklerden sonra gelince dar yuvarlak duruma gelir : *okudun mu, yoruyor mu; büyük mü, köyün mü.*

"de" bağlacı, kendinden önce gelen sözcükten ayrı yazılır ve büyük ünlü uyumuna uyar : *ben de, bugün de, arkadaş da, okul da* . . . gibi.

ÇOK SÖZCÜKLÜ ÖĞELERİN YAZIMI

Bileşik sözcükler tek bir kavramı karşılamak için iki ya da daha çok sözcükten oluşmuş öğelerdir. Bunlar, tek bir sözcük gibi kullanılırlar. Aralarına yapım, çekim ekleri girmeyen bu öğelerde tam bir kalıplaşma vardır : *ayakkabı, hanımeli, suçiçeği, gecekondu, demirbaş, kırkayak, pazartesi* . . . gibi.

Bileşik sözcüklerin oluşumunda anlam kayması önemli bir etkendir : *suçiçeği, atlıkarınca; devetabanı, kuşpalazı, yavruağzı; sigaraböreği, tozpembe; rüzgârgülü, yerkabuğu* . . . gibi.

Cumartesi (cuma ertesi), *kaynana* (kayın ana), *kaynata* (kayın ata), *nasıl* (ne asıl), *niçin* (ne için), *pazartesi* (pazar ertesi) gibi sözcüklerdeki birleşmenin nedeni ise, ses değişimi ve kaynaşmadır.

Büsbütün, çırılçıplak, güpegündüz, kıpkırmızı, mosmor gibi pekiştirmeli sözcükler bitişik yazılır.

Arapça asılları tek heceli olan, ancak Türkçede *emir, hüküm, kahır, kayıp, zehir* gibi iki heceli olarak söylenen sözcükler *etmek, olmak, eylemek* yardımcı eylemleriyle birleştiklerinde asıllarına dönerler ve bu eylemlerle bitişik yazılırlar : *emretmek, hükmetmek, kahrolmak, kaybolmak, sabretmek, zehretmek*... gibi.

Dilimize girmiş kimi yabancı sözcükler *etmek*, *olmak*, *eylemek* yardımcı eylemleriyle kullanıldığında ve sözcüklerin aslındaki çift ses ortaya çıktığında bitişik yazılırlar : *Affetmek*, *hissetmek*, *hallolunmak*, *sırrolmak*, *zannetmek*... gibi.

Alabilmek, *bakadurmak*, *şaşakalmak*, *olagelmek*, *öleyazmak*, *yapıvermek* gibi yeterlik, sürerlik, yakınlık, tezlik bildiren ulaçlı eylemler bitişik yazılırlar.

İki ya da daha çok sözcükten oluşmuş yerleşim merkezlerinin adları bitişik yazılır : *Afyonkarahisar*, *Eskişehir*, *Gaziantep*, *Gümüşhacıköy*, *Karamürsel*, *Kızılcahamam*, *Yenimahalle*.

Terimler, bilim, sanat, teknik gibi alanlarda belli bir kavramı bildiren sözcüklerdir. Birden çok sözcükten oluştuklarında bileşik sözcük olurlar, bitişik yazılırlar : *açıortay*, *çanakyaprak*, *güzelavratotu*, *kafadanbacaklılar*, *meryemanaeldiveni*.

Terimlerde belirtici, niteleyici görev yapan ya da altbölümleri bildiren sözcükler anaterimden ayrı yazılır : *doğru orantı*, *hava haritası*, *keşif uçağı*, *özerk ahlak felsefesi*... gibi.

Deyimler ya da deyim niteliği taşıyan sözcükler ayrı yazılırlar : *ağzını bıçak açmamak*, *dokuz doğurmak*, *kulağı delik*... gibi. Yalnız, kimi kalıplaşmış deyimler bitişik yazılır : *açıkgöz*, *bityeniği*, *sıcakkanlı*, *soğukkanlı*... gibi.

TÜRK YAZIMINDA KULLANILAN İMLER

1. Düzeltme (uzatma) imi (^)

a) Arapça Farsça kökenli sözcüklerde *k, g* ünsüzlerinden sonra gelen *a* ve *u* ünlüleri üzerine, kimi yerde uzunluğu, kimi yerde inceliği ya da her ikisini de belirtmek için düzeltme imi konur* : *kâğıt, dükkân, kâfir, rüzgâr, sükûn, yadigâr*;

b) Yazımları aynı, anlam ve okunuşları ayrı olan kimi yabancı sözcüklerden uzun ya da ince okunan sözcükte bu im korunur : *ahır, âhır*; *alem, âlem*; *hala, hâlâ*;

c) Özel adlarda ve belli yazım biçimiyle devlet kuruluşlarınca benimsenmiş olan yer adlarında, bu im kullanılır : *Balâ, Felâhiye, Lâdik...* gibi.

2. Kesme imi (')

a) Özel adlara gelen "–i, –e, –de, –den, –in, –le, –ce" eklerini ayırmada;

b) Sayılardan sonra gelen ekleri ayırmada : *1977'de, 122 m'ye*;

c) Bir harf ya da ekten sonra gelen eki ayırmada : *a'nın, -li'den*;

ç) Romanlarda, tiyatro yapıtlarında konuşmayı olduğu gibi iletmek amacını taşıyan yazılarda kullanılır : *N'olur? N'apsınlar?*

NOKTALAMA İMLERİ

1. Nokta (.)

a) Bitmiş bir tümcenin sonuna konur.

b) Kimi kısaltmalardan sonra konur : *Dr.* (doktor), *Prof.* (profesör), *bkz.* (bakınız);

Büyük harflerden sonraki kısaltma noktaları atılabilir : *TC* (Türkiye Cumhuriyeti), *P T T* (Posta, Telgraf, Telefon);

c) Sıra gösteren sayılardan sonra kullanılır : 1. (birinci), 6. (altıncı);

ç) Belli bir günü gösteren tarihlerin yazımında gün, ay ve yılı birbirinden ayırır. Saat gösteren sayılarda, zaman birimleri arasına konur : *6.6.1977, saat 6.30'da*;

d) Sayı basamaklarının arasına konur : *11.355.788*.

2. Virgül (,)

a) Eş görevli sözcükleri, sözcük öbeklerini ve sıralı tümceleri ayırmada kullanılır : *Her canlı, doğar, yaşar, büyür, ölür. Damlar, sokaklar, kırlar, her yer, karla örtülü.*

* Nispet i'si ile yazılan sözcüklerden, bu im kaldırılmıştır : *hukuki, insani, milli, siyasi . . . gibi.*

b) Özneyle yüklem arasına başka öğeler girmişse ya da öznenin vurgulu bir biçimde belirtilmesi gerekiyorsa, özneden sonra, kullanılır : *Babam, uzun bir yolculuktan sonra, bu akşam gelecek.*

c) Tümcede vurgulu bir biçimde belirtilmesi gereken öğelerden sonra konur : *Uyumak, uzun uzun uyumak, bıraksalar günler, haftalar boyunca uyumak geliyordu içinden.*

ç) Seslenmelerden sonra kullanılır : *Sevgili anneciğim, Saygıdeğer büyüğüm.*

d) Arasöz ve aratümcelerin başında ve sonunda kullanılır : *O isterse, pek ummam ya, gidebilir.*

e) Tırnak içine alınmamış aktarma tümcelerin sonunda, tırnak yerine kullanılır : *Bugün geliyorum, dedi.*

f) Sayıların ondalık kısımlarını belirtmede kullanılır : *186, 47; 312.967,13.*

3. Noktalı virgül (;)

a) Birbirine bağlı, ama her biri kendi içinde bağımsız tümceleri ayırmada kullanılır.

b) Bir tümcede, virgülle ayrılmış örnek kümeleri ya da değişik örnekler arasında kullanılır : *Ankara'da öğrenci kaydına başlayan fakülte ve yüksekokullar: Hukuk Fakültesi; Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu, Basın Yayın Yüksekokulu.*

c) İki tümce birbirine *ve, ama, fakat, çünkü, ancak, ne var ki, bu nedenle* gibi bağlaçlarla bağlanıyorsa, birinci tümceden sonra kullanılır.

4. İki nokta (:)

a) Bir tümceden ya da sözcükten sonra örnekler, açıklamalar sıralanacaksa, bu tümcenin ya da sözcüğün sonuna konur.

b) Aktarılan yazı ve sözlerde, tırnaktan ya da konuşma çizgisinden önce genellikle iki nokta konur :

Çocuk yavaşça:

– Anne diye seslendi.

5. Üç nokta (...)

a) Birtakım bölümler, örnekler sayıldıktan sonra vb. anlamında kullanılır : *Annesinin öğütleri bitmiyordu: Çalış, erken kalk, erken gel...*

b) Herhangi bir nedenle bitmemiş tümcelerin sonuna konur.

c) Bir metinden alıntı yapıldığında, atlanan yerler, üç nokta ya da sıra noktalarla gösterilir.

ç) Söz arasında söylenmeyen, söylenmek istenmeyen sözcüklerin yerine kullanılır : *... adında bir genç.*

6. Soru imi (?)

a) Soru bildiren tümce ya da sözcükten sonra kullanılır.

b) Ayraç içindeki soru imi (?) verilen bilginin kesin olmadığını, bundan duyulan kuşkuyu belirtir.

7. Ünlem imi (!)

a) Ünlem bildiren sözcüklerden, tümcelerden sonra kullanılır : *Ayy! Ey Türk Gençliği!*

b) Ayraç içindeki ünlem, küçümseme, yerme, alay bildirmek için ilgili sözcüğün ya da tümcenin sonunda, kimi kez soru imiyle ya da sıra noktalarla birlikte kullanılır.

8. Kısa çizgi (-)

a) Satır sonuna sığmayan sözcükleri, dilbilgisi kurallarına uygun biçimde ayırmak için kullanılır.

b) İki sözcüğün gösterdiği başlangıçla sonu ve aralarındaki ilgiyi, bağlantıyı belirtmek için kullanılır : *1914-1918 Savaşı, Ural-Altay dilleri.*

9. Uzun çizgi (—)

Karşılıklı konuşmada, konuşan değiştikçe, sözlerin başına konur.

10. Tırnak imi (")

a) Bir metnin içinde, başkasından aktarılan yazı ya da sözlerin başına ve sonuna konur.

b) Önemi belirtilmek istenen, özgün biçimde aktarılan sözcüklerin başına ve sonuna konur.

11. Ayraç ( )

a) Bir tümce ya da sözcükle ilgili bir açıklamanın başına ve sonuna konur.

b) Maddelerin sıralanışında, altbölümleri belirten sayı ya da harflerden sonra, ayracın kapama biçimi ")" kullanılabilir: *a), 1).*

12. Köşeli ayraç [ ]

İçinde ayraç bulunan bir sözün, ayrıca ayraç içine alınması gerekirse, köşeli ayraç kullanılır.

13. Çengel imi (§)

Çengel imi, ayrı maddeleri, ayrı konuları, değişik yazı bölümlerini (paragraflarını) ayırmak için kullanılır.

Noktalama imlerine dipnotları göstermekte kullanılan * imi de eklenebilir.

Sayıların yazımı

Sayılar, gerekli görülen yerlerde, yazıyla yazılabilir.

Sayı adları, bu durumda ayrı ayrı yazıya geçirilmelidir : *elli altı, yüz on dokuz, bin yüz yirmi bir, on bir, dört milyon altmış sekiz bin.*

Banka işlemlerinde ve parayla ilgili belgelerde sayıların bitişik yazılması zorunludur : *yüzonyedibin, ellibinyetmişdokuz.*

Tarihlerin yazımı :

Gün bildiren tarihler, aşağıdaki biçimlerde yazılabilir :

22 Mayıs 1977

22.V.1977

22.5.1977

SÖZCÜKLERİN AÇIKLANMASINDA TUTULAN YOLLAR

1. Sözcükler abecesel sıralamaya göre verilmiştir.
2. İki heceli olan, ancak ünlü ile başlayan bir çekim eki aldığında orta hece ünlüsü düşen Türkçe sözcüklerin bu durumu **ağız, -ğzı**; **alın, -lnı**; **burun, -rnu**; **karın, -rnı**; **omuz, -mzu** biçiminde gösterilmiştir.
3. Türkçede kullanılan yalın biçimi iki heceli olan, ancak ünlü ile başlayan bir çekim eki aldığında orta hece ünlüsü düşen Arapça sözcüklerin bu durumu **cürüm, -rmü**; **emir, -mri**; **hüküm, -kmü**; **vakit, -kti** biçiminde gösterilmiştir.
4. Kökenleri ayrı, söylenişleri bir olan sözcükler (eşsesli sözcükler) ayrı maddelerde **ben (I)**, **ben (II)**; **çay (I)**, **çay (II)**; **ilik (I)**, **ilik (II)** biçiminde gösterilmiştir.
5. Sözcük türleri açısından sözcüğün dilbilgisindeki yeri *a* (ad); *s.* (sıfat); *ad.* (adıl); *be.* (belirteç) ... biçiminde gösterilmiştir.
6. Sözcüklerin hangi dilden olduğu kısaltmalarla (*Ar.*, *Far.*, *Fr.*, *İng...*) ya da daha açık bir biçimde "**kadana** (*Macarcadan*); **bambu** (*Malezya yerlilerinin dilinden*)" gösterilmiştir. Sözcükler bir özel addan kaynaklanıyorsa açıklaması: **berkelyum** (*Berkeley Üniversitesi'nin adından*); **kanarya** (*Kanarya adalarının adından*); **kalas** (*Romanya'da Galatz şehrinin adından*); **lepiska** (*Leipzig şehrinin adından*); **manolya** (*Botanikçi Magnol'un adından*); **maydanoz** (*Makedonya adından*) biçiminde gösterilmiştir.
7. Sözcüklerin hangi alanda kullanıldıkları terim kısaltmaları ile gösterilmiştir.
8. Kimi yabancı sözcüklerdeki ünsüzlerin okunuşları **hakiki** *s. Ar.* (**k**'lar kalın okunur) biçiminde gösterilmiştir.
9. Eylemler geçişli, geçişsiz vb. diye gösterilmemiş, bunların özne, nesne ya da tümleç alıp almadıkları, nesne ya da tümleç alanların yalın, -i'li, -e'li, -den'li ya da -le'li biçimlerden hangileriyle kullanıldıklarını belirtmek kullanış bakımından uygun görülmüştür.
10. Tek heceli eylemlerde geniş zaman eki *-r* geniş bir ünlüyle (a, e) köke bağlanıyorsa bu durum ayrıca gösterilmemiş, ancak dar bir ünlüyle (ı, i, u, ü) bağlanıyorsa **almak, -ır**; **bilmek, -ir**; **bulmak, -ur**; **görmek, -ür** biçiminde gösterilmiştir.
11. Ötümsüz (süreksiz) ünsüzlerle sona eren eylem kök ve gövdelerinde bu ünsüzler iki ünlü arasında kalınca, ötümlüleşiyorsa, bu durum **etmek, -der**; **gitmek, -der** biçiminde gösterilmiştir.
12. Bir sözcüğün türlü anlamlarına yaygınlık derecesine göre sıra sayısı verilmiştir; terimsel ve mecazi anlamlar gerçek anlamlarından sonra gösterilmiştir.

13. Tanımlarda çokanlamlı sözcükler geçtiğinde hangi anlamın söz konusu olduğu o sözcüğün üst yanına ufak puntoyla anlam sıra sayısı yazılarak (**çağırıcı** *a.* Çağırmak[2] için giden kimse.) belirtilmiştir. **falan, filanca** *s.* ve *a.* Falan[1,2], **felç** *a. Ar.* İnme[2].
14. Sözcüğün türlü anlamları gösterildikten sonra deyim ve terimlere geçilmiştir.
15. Deyimler ve terimler hangi sözcükle başlıyorsa o sözcüğe alınmış, taşıdıkları eklere göre abecesel sıralamaya konmuştur.
16. Özel adlarla başlayan deyimler özel addan sonra gelen sözcüklerde gösterilmiştir: **Bulgurlu'ya gelin mi gidecek, gelin** maddesindedir.

SÖZLÜKTE KULLANILAN İMLER

⟙	Eylemin eksiz nesne aldığını gösterir.
√	Kısaltmalar arasında ya da anlamındadır.
§	Maddebaşı olan sözcüğün anlamlarından deyim ya da terimlere geçildiğini gösterir.
→	Bakılması gereken sözcüğü gösterir.
°	Sözcüğün yabancı kökenli olduğunu gösterir.
<	Yabancı sözcüklerin Türkçeye geçtiği dil ile ilk kaynağı olan dilin kısaltması arasına konulur.

SÖZLÜKTE KULLANILAN KISALTMALAR

a.	Ad
ad.	Adıl
ahlb.	Ahlakbilim terimi
Al.	Almancadan
alay	Alay yollu söylenir
anat.	Anatomi terimi
Ar.	Arapçadan
argo	Argo sözü
ask.	Askerlik terimi
b.	Bileşik
bağ.	Bağlaç
be.	Belirteç
biy.	Biyoloji terimi
bot.	Botanik terimi
Cerm.	Cermenceden
coğr.	Coğrafya terimi
ç.	Çoğul
den.	Denizcilik terimi
DS	Derleme Sözlüğü
(-den)	–den'li tümleç alan eylem
dilb.	Dilbilgisi terimi
(-e)	–e'li tümleç alan eylem
eğitb.	Eğitimbilim terimi
Erm.	Ermeniceden
Far.	Farsçadan
fels.	Felsefe terimi
fiz.	Fizik terimi
Fr.	Fransızcadan
gökb.	Gökbilim terimi
hek.	Hekimlik terimi
hkr.	Hakaret yollu söylenir
hlk.	Halk ağzından
huk.	Hukuk terimi
(-i)	–i'li tümleç alan eylem
il.	İlgeç
İng.	İngilizceden
İsl.	İslavcadan
İsp.	İspanyolcadan
İt.	İtalyancadan
kaba	Kaba konuşmada
kazıb.	Kazıbilim terimi
kim.	Kimya terimi
Lat.	Latinceden
(-le)	–le'li tümleç alan eylem
mant.	Mantık terimi
mat.	Matematik terimi
mec.	Mecaz olarak
meteor.	Meteoroloji terimi
müz.	Müzik terimi
(nsz)	Nesne almayan eylem
(özs)	Özne almayan eylem
öz.	Özel
ruhb.	Ruhbilim terimi
Rus.	Rusçadan
s.	Sıfat
sesb.	Sesbilim terimi
si.	Sinema terimi
sp.	Spor terimi
T.	Türkçe
tar.	Tarih terimi
ti.	Tiyatro terimi
tic.	Ticaret terimi
tkz.	Teklifsiz konuşmada
toplb.	Toplumbilim terimi
TS	Tarama Sözlüğü
ünl.	Ünlem
vb.	Ve benzerleri
(yar)	Yardımcı eylem
yerb.	Yerbilim terimi
Yun.	Yunancadan
yz.	Yazın terimi
zool.	Zooloji terimi

TÜRK ABECESİ

A	M	a	m
B	N	b	n
C	O	c	o
Ç	Ö	ç	ö
D	P	d	p
E	R	e	r
F	S	f	s
G	Ş	g	ş
Ğ	T	ğ	t
H	U	h	u
I	Ü	ı	ü
İ	V	i	v
J	Y	j	y
K	Z	k	z
L		l	

A

a, A *a.* **1.** Türk abecesinin ilk harfi; ünlü. **2.** Sınıflama ve sıralamalarda maddelerin sırası harfle gösterildiğinde ilk maddenin başına getirilir : *A vitamini. A kursu.*

a *ünl.* Herhangi bir olgu karşısında, bu olguyu anlatan bir tümcenin başında ya da sonunda, sesin tonuna göre, beğenme, şaşma, öfkelenme, üzülme gibi duygular bildirir : *A, ne güzel! A, sen burada mı idin!*

A *kim.* Argonun simgesi.

aba *a. Ar.* **1.** Bir çeşit kaba, kalın şayak. **2.** Bu kumaştan yapılmış yakasız uzun üstlük.

abajur

abajur *a. Fr.* Aydınlığı bir yere toplamak, ışığın doğrudan doğruya gözlere vurmasını önlemekte kullanılan lamba siperi.

abanmak (-e) Eğilerek bir şeyin üzerine kapanmak, yaslanmak : *Çocuk pencereye abanmış, bakıyordu.*

abanoz *a. Far.* Abanozgillerin ağır, sert ve koyu renkli, iyi cila tutan tahtası : *Afrika ormanlarında abanoz gibi değerli ağaçlar boldur.* § **Abanoz gibi 1)** simsiyah : *Ayşe'nin saçları abanoz gibi.* **2)** çok sert : *Abanoz gibi tahta.*

abanozgiller *ç. a. bot.* Sıcak ülkelerde yetişen, kerestesine "abanoz" denilen, ikiçeneklilerden bir bitki familyası.

abartmak (-*i*) Bir şeyi olduğundan büyük ya da çok göstererek anlatmak, obartmak.

Abdal *öz. a.* **1.** Afganistan topraklarındaki bir Türk boyunun adı, bu boydan olan kimse. **2.** Anadolu'da göçebe bir halkın adı, bu halktan olan kimse.

abdal *a.* Eskiden kimi gezgin dervişlere verilen san.

abece *a.* Bir dilin kararlaşmış bir sıraya göre dizilmiş seslerini gösteren harflerin tümü, °alfabe.

abecesel *s.* Abece sırasına göre dizilmiş, °alfabetik.

abes *s. Ar.* **1.** Akla, gerçeğe aykırı. **2.** Gereksiz, yersiz, lüzumsuz.

abıhayat, -tı *b. a. Far. Ar.* İçene ölümsüzlük sağladığı efsanelerde söylenen su, bengisu.

abide *a. Ar.* Önemli bir olayı ya da kişiyi gelecek kuşaklara anlatmak, anısını yaşatmak için yaratılan simge niteliğinde yapı, anıt.

abis *a. Yun. coğr.* Okyanusların çok derin bölümü ve daha özel olarak, güneş ışığının erişemediği bölüm.

abla *a.* **1.** Bir kimsenin kendinden büyük olan kız kardeşi. **2.** Büyük kız kardeş gibi saygı gösterilen kız ya da kadın.

ablak *s.* Değirmi, yayvan (yüz).

abluka *s. İt.* Bir ülkenin dışarı ile olan her türlü ilişiğini zor kullanarak kesme işi : *Abluka etmek. Ablukayı kaldırmak.*

abone *a. Fr.* **1.** Peşin para ile belli bir süre için bir şeye alıcı olma işi : *Bir dergiye abone oldum.* **2.** Bu işi yapan kimse : *Derginin iki bin abonesi var.*

abonman *a. Fr.* Peşin para ile belli bir süre için alıcı olma işi.

aborda *a. İt.* Bir deniz teknesinin başka bir tekneye, bir iskeleye ya da bir rıhtıma yanını vererek yanaşması.

abstre *s. Fr.* Soyut.

abuk sabuk *be.* Akla, mantığa uymayan, düşünmeden söylenen, saçma sapan (söz) : *Abuk sabuk konuşmak.*

abullabut *s.* Hantal, kaba, anlayışsız (kimse).

abur cubur *b. a.* Sırası, tadı, yararlığı gözetilmeksizin rasgele yenilen şey.

abus *s. Ar.* **1.** Asık suratlı, somurtkan (kimse). **2.** Somurtkan, asık (yüz).

Ac *kim.* Aktinyumun simgesi.

acaba *be. Ar.* Merak, kararsızlık ya da kuşku anlatır : *Acaba kapıyı kim çaldı? Acaba ocağı kapadım mı?*

acar *s.* **1.** Taşkın, atılgan, kabına sığmaz. **2.** Güçlü, becerikli.

acayip *s. Ar.* **1.** Sağduyuya, göreneğe, olağana aykırı, yadırganan : *Acayip bir giysi.* **2.** Şaşılacak, şaşmaya değer : *Acayip bir yaratık.* § **Acayibine gitmek** tuhafına gitmek.

acele *a. Ar.* **1.** Çabukluk, tez davranma, tezlik, ivecenlik : *Bu iş biraz acele ister.* **2.** Çabuk davranma zoru, ivedi : *Acelesinden şapkasını unuttu.* **3.** *s.* Tez elden yapılması gereken, ivedili : *Acele işim vardı, bekleyemedim.*

aceleci *s.* Acele iş görmeye alışmış olan, ivecen.

Acem *öz. a. Ar.* Eskiden İranlılara verilen ad. § **Acem kılıcı gibi** hem birinden yana, hem ona karşı olabilen.

acemi *s. Ar.* Bir işin ya da yerin yabancısı olan : *Mutfak işlerinin acemisiyim, anlamam. O zaman Ankara'nın acemisiydim, sık sık yolumu şaşırırdım.*

acente *a. İt.* **1.** Ücret karşılığında başkalarının parasal ya da ticarî işlerini gören kurum. **2.** Bu kurum ya da şubelerinin başında bulunan kimse.

acep *be. Ar.* Acaba.

acı (I) *s.* **1.** Tadı biber gibi ağzı yakan. **2.** *mec.* Keskin, hoşa gitmeyen : *Acı soğuk. Acı çığlık.*

acı (II) *a.* **1.** Dışardan gelen bir etkiden ya da vücudumuzdaki bir bozukluktan doğan, fakat bu etkinin ortadan kalkmasıyla geçen rahatsızlık : *Yara acısı. Diş acısı.* **2.** *mec.* Elimizdekini alan ya da umutlarımızı yok eden olayların verdiği ruh tedirginliği.

acıklı *s.* **1.** Acındıracak, acı verecek nitelikte olan : *Acıklı öykü.* **2.** Acı görmüş, yaslı.

acıkmak (*nsz*) Açlık duymak.

acılanmak (*nsz*) Tadı acı olmak, acı duruma gelmek : *Ağzım acılandı.*

acılaşmak (*nsz*) Tadı acı olmak : *Biberler kızardıkça acılaştı.*

acılık *a.* Acı olma durumu.

acıma *a.* Acımak eylemi.

acımak (*nsz*) **1.** Acılı, ağrılı olmak : *Yürüyemiyorum, ayağım acıyor.* **2.** (*-e*) Başkasının acısına ortak olmak ya da durumundan acı duymak. **3.** Kıyamamak, yumuşak davranmak : *Bana hiç mi acımıyorsun?*

acımasız *s.* Acımaz, katı yürekli, merhametsiz.

acımsı *s.* Acıya yakın tadı olan, tadı az acı olan.

acımtırak *s.* Acımsı.

acınmak (*ösz, -e*) **1.** Herhangi biri acımak : *Zavallının durumuna acınır. Yiyeceğe verilen paraya acınmaz.* **2.** (*-e*) Başkası için üzülmek, yazıklanmak, yerinmek : *Sınıfta kalmasına çok acındım.*

acıtmak (*-i*) **1.** Ağrı ve sızı duymasına neden olmak : *Kolumu acıttınız.* **2.** Acılık vermek : *Ayran, yağı acıtır.*

acıyonca *b. a. bot.* Kızılkantarongillerden, pis kokulu, çok acı olan yaprakları hekimlikte kullanılan bir bitki.

acil *s. Ar.* **1.** Gecikmeye gelmez, ivedili : *Acil önlemler almak.* **2.** Tez : *Acil şifalar dilemek.* § **Acil servis** hastanelerde ivedili durumda getirilenlerin kabul edilip bakıldığı bölüm.

acitato *be. İt. müz.* Bir parçanın canlı, coşkun çalınacağını anlatır.

aciz, -czi *a. Ar.* **1.** Güçsüzlük. **2.** Beceriksizlik. **3.** (Ticarette) Birinin borcunu süresi bittiğinde ödeyememesi durumu.

âciz *s. Ar.* **1.** Gücü bir işe yetmez olan, güçsüz. **2.** Beceriksiz.

acun *a.* Dünya.

acur *a. bot.* Kabakgillerden, üstü oluklu, kimisi tüylü olan, açık renkte irice bir çeşit hıyar.

acuze *a. Ar. hlk.* Huysuz, çirkin, yaşlı kadın.

acyo *a. İt.* **1.** Bir paranın gerçek değeriyle sürüm değeri arasında ya da bir ticaret senedinin üzerinde yazılı miktar ile kırdırılmasından sonraki tutarı arasında beliren fark. **2.** Bir ticaret senedinin yenilenmesinde alınan komisyon.

acyocu *a.* ve *s.* Borsa ya da piyasada tahvil ve hisselerin değerlerini düşürmek için dolaplar çeviren kimse.

aç, -çı *s.* Yemek yeme gerekliliğini duyan ya da yemesi gereken; **tok** karşıtı. **2.** Yiyecek bulamayan, yoksul. **3.** *mec.* Gözü doymaz.

açacak *a.* Açmaya yarayan araç : *Kutu açacağı.*

açalya *a. Yun.* Azelya.

açar *a.* Anahtar.

aççelerando *be. İt. müz.* İlerleyişin gittikçe hızlandırılacağını anlatır.

açgözlü *b. a.* Mala, yiyecek içecek şeylere doymak bilmeyen, gözü aç, °tamahkâr, °haris.

açgözlülük *b. a.* Açgözlü olma ya da açgözlüye yakışacak davranış, °tamah, °tamahkârlık.

açı *a. mat.* Kesişen iki doğru ya da yüzey arasındaki açıklık : *Açılar iletki ile ölçülür.*

açık *s.* **1.** Açılmış, kapalı olmayan : *Açık kapı.* **2.** Engelsiz : *Van yolu açık değil.* **3.** Geniş : *Açık olan.* **4.** Örtüsüz ya da çıplak : *Üstü açık yatmak.* **5.** İşler durumda olan : *Açık dükkân.* **6.** Kolay anlaşılır : *Açık söz.* **7.** *a.* Kapalı olmayan yer : *Defterini açıkta bırakma, kardeşin yırtar.* **8.** *a.* Bir yerin biraz uzağı : *Şose köyün açığından geçer.* **9.** *a.* Denizin kıyıdan uzakça olan yeri (Bu anlamda, daha çok çoğul biçimi kullanılır) : *Bodrum açıklarında. Marmara açıklarında.* **10.** *a.* Boş görev : *Terim Kolunda uzmanlık açık.* § **Açık deniz 1)** denizin kara sularının dışında kalan bölümü; **2)** etrafı yakın karalarla çevrili olmayan deniz, engin.

açıkça *be.* Gizli bir yönü kalmaksızın, kolay anlaşılır bir biçimde.

açıkgöz *b. s.* Uyanık davranıp çıkarını sağlayan, fırsatlardan yararlanmasını bilen.

açıkgözlük, açıkgözlülük *b. a.* Açıkgöz olma durumu, açıkgöze yakışacak davranış.

açıklama *a.* **1.** Açıklamak eylemi. **2.** Bir sorun ile ilgili olarak gerekli bilgileri verme işi. **3.** Bir sorunu aydınlatmak için verilmiş bilgi.

açıklamak (*-i*) **1.** Bir sorunun örtülü kalan yönlerini aydınlatmak. **2.** Bir sözün, yazının ne anlatmak istediğini belirtmek. **3.** Açıkça söylemek.

açıklık *a.* **1.** Açık olma durumu. **2.** Boş, geniş yer, alan.

açıktan *be.* **1.** Emeksizce : *Açıktan para kazanmak.* **2.** Bir yerin uzağından. § **Açıktan açığa** herkesin anlayabileceği bir yolda.

açıktohumlular *ç. b. a. bot.* Çiçekli bitkilerin ayrıldığı iki büyük daldan biri. Bu bitkilerde tohumlar açık olarak yaprak üzerinde bulunur.

açılmak (*nsz*) **1.** Açmak işine konu olmak : *Pencere açıldı. Yeni bir eczane*

açıldı. **2.** Kendine gelmek, biraz iyileşmek: *Ateşi düşünce hasta açıldı.* **3.** Uzaklaşmak : *Gemi epey açıldı.* **4.** (Renk için) Koyuluğunu yitirmek.

açımlamak (*-i*) Bir sorunu ya da konuyu ele alıp en ince noktalarına kadar gözden geçirerek anlatmak.

açındırmak (*-i*) **1.** *mat.* Bir cismin yüzeyini bir düzlem üzerine sermek : *Konileri açındırabiliriz, fakat küreyi açındıramayız.* **2.** *mec.* Geliştirmek.

açınım *a. mat.* Bir yüzeyin bir düzlem üzerine serilmesi.

açınmak (*nsz*) (Tohum, hastalık gibi şeyler için) İçindeki yetenekler uyanmak yoluyla son ereğine varmak, gelişmek.

açınsamak (*-i*) *coğr.* Bir yerin özelliklerini ortaya çıkarmak için orada inceleme yapmak.

açıortay *b. a. mat.* Bir açıyı iki komşu ve eşit açıya ayıran yarım doğru.

açkı *a.* **1.** Bir cismin yüzeyi üzerine sert bir madde ya da aygıt sürterek onu düzleştirip parlatma işi, °perdah. **2.** Demircilikte, delik büyütmekte kullanılan alet. **3.** Anahtar, her türlü açma aygıtı.

açlık *a.* **1.** Aç olma durumu. **2.** Kıtlık. **3.** Yoksulluk.

açma *a.* **1.** Açmak eylemi. **2.** Üstündeki bitkiler sökülüp, sürülerek tarıma uygun duruma getirilen toprak parçası. **3.** Bir çeşit susamsız, yağlı simit.

açmak (*-i*) **1.** Bir şeyi kapalı olmaktan kurtarmak : *Şişeyi, sandığı, kitabı açmak.* **2.** Bir bütünün bir işe yarayan bölümlerini bu erekle kullanmak : *Kapıyı, pencereyi açmak. Kutunun kapağını açmak.*

ad *a.* Varlıkları bildiren sözcük, °isim : *Çocuk, kedi, Ahmet. iyilik. özlem birer addır.* § **Ad koymak** çağırmak, anmak için bir şeye ad vermek.

ada *a.* **1.** Her yanı su ile çevrilmiş kara parçası. **2.** Çevresi yollarla sınırlanmış olan arsa ve böyle bir arsayı kaplayan yapılar takımı.

adabımuaşeret, -ti *b. a. Ar.* Saygılı, görgülü davranmak için tutulması gereken yollar, davranış töresi, davranış bilgisi, görgü.

adacyo *be. İt. müz.* **1.** Yavaş, ağır. **2.** *a.* Ağır ve yavaş beste.

adaçayı, -nı *b. a. bot.* Tüylü, beyazımtırak olan yapraklarının kurusu çay gibi içilen ballıbabagillerden güzel kokulu bir bitki.

adak *a.* Bir dileğin yerine gelmesi için kutsal sayılan bir ölüye adanan şey.

adale *a. Ar.* Kas.

adalet, -ti *a. Ar.* **1.** Herkesin yasalarla tanınmış olan hakkını vermek, bu hakka ilişmemek ilkesi ya da eylemi, tüze. **2.** Tüzeyi uygulayan devlet örgütleri. **3.** Herkese kendine uygun düşeni, kendi hakkı olanı verme: *Bu iki kişi arasında adaleti gözetmeli.*

adaletsizlik *a.* Adalete aykırı davranış: *Bu işte adaletsizlik yok.*

adam *a. İbr.* **1.** İnsan. **2.** Erkek kişi. **3.** İyi yetişmiş değerli kişi. **4.** Birinin işinde, yanında çalışan kimse.

adamak (*-i,-e*) **1.** (Birtakım inançlara göre) Bir dileğin yerine gelmesine yardımları dokunsun diye, kutsal sayılan ölülerin ruhu adına kurban kesme, mum yakma gibi bir şeye niyet etmek. **2.** *mec.* Bir şeye kendini bağışlamak : *O kendini vatana adadı.*

adamakıllı *b. be.* Tam gereği gibi, iyice, çok fazla.

adamcıl *s.* İnsandan ürkmeyen, insana alışmış, insana sokulan.

adamlık *a.* İnsana yakışacak yolda ve davranışta olma durumu. **2.** *a.* ve *s. DS* Yabanlık.

adamotu, -nu *b. a. bot.* Patlıcangillerden, geniş yapraklı, fena kokulu bir bitki.

adamsendecilik *b. a.* Tutum ve davranışta gerekli özeni göstermeme durumu.

adamsız *s.* **1.** Yardımcısız, hizmetçisiz. **2.** *hlk.* Erkeksiz, kocasız.

adamsızlık *a.* Adamsız olma durumu.

adap *ç. a. Ar.* **1.** Töre. **2.** Yol yordam, yol yöntem. § **Adap erkân** yol yöntem.

adaptasyon *a. Fr.* **1.** Bir şeyin başka bir şeye uydurulması; bir varlığın başka bir varlıkla ya da içinde yaşadığı çevreyle bağdaştırılması. **2.** Bir yapıtı, çevrilen dilin konuşulduğu çevrenin yaşayışına, inançlarına uydurma, uyarlama.

adapte *a. Fr.* Uyarlama : *Ahmet Vefik Paşa'nın Zor Nikâh'ı Molière'den adaptedir.* § **Adapte etmek** uyarlamak.

adaş *a.* Adları aynı olanlardan her biri.

adatavşanı *b. a. zool.* Evcil ve yabani türleri olan tavşanın bir altcinsi.

aday *a.* **1.** Bir görev, bir iş için kendini ileri süren ya da başkalarınca ileri sürülen kimse : *Milletvekili adayı.* **2.** Bir iş için yetiştirilmekte olan kimse : *Öğretmen adayı.*

adaylık *a.* **1.** Bir görev, bir iş için kendini ileri sürme, başkalarınca ileri sürülme. **2.** (Bir görevde) Yetiştirilme.

adçekme *b. a.* Rastlantıya, talihe bağlı bir ayırma yapmak için baş vurulan yol, °kura : *Yargıç adaylarının görev alacakları yerler adçekme ile saptandı.*

adçekmek (*nsz*) Her birinde birer ad yazılmış kâğıtlardan gelişigüzel birini çekmek yoluyla bir belirtme yapmak, °kura çekmek.

addetmek *Ar. T.* (*-i*) Saymak : *Bunu olmamış addetmeli.*

adem *a. Ar.* **1.** Yokluk, hiçlik, ölüm. **2.** Farsça kuralına göre yapılan ad tamlamalarında "-sizlik" ekinin karşılığı : *Ademi tecavüz = saldırmazlık.*

Âdem *öz. a. İbr.* Kutsal kitaplara göre ilk yaratılan insan, ilk peygamber.

âdemelması *b. a.* Gırtlak çıkıntısı.

âdemoğlu *b. a.* İnsanlar.

adet *a. Ar.* **1.** Sayı. **2.** Tane : *İki adet yumurta.*

âdet,-ti *a. Ar.* **1.** Bir kimsenin yapmaya alışmış olduğu şey, alışkı : *Yatmadan bir şeyler yemek âdetidir.* **2.** Topluluk içinde uyulagelen kural, görenek ya da töre : *Anadolu'da, evlenirken kız babasına başlık parası vermek âdettir.*

âdeta *be. Ar.* Bayağı, basbayağı, hemen hemen, sanki: *Konuşurken âdeta azarlıyor.*

adıl *dilb.* Kişi, özlük, gösterme, soru ve belirsizlik kavramları vererek varlıkların yerini tutan sözcük, °zamir: *Ben, sen, o, biz, siz, onlar.*

adım *a.* **1.** Yürümek için yapılan ayak atışlarının her biri. **2.** Bir adımda alınan yol: *Bir adım 75 santimetre kadardır.* § **Adım atmak 1)** yürümek için bir ayağını öne basmak; **2)** bir girişimde başarılar elde etmek : *Yurdun bayındırlığı yolunda her gün yeni adımlar atılıyor*; **3)** bir işe ilk kez girişmek.

adımlamak (*-i*) **1.** Adımla ölçmek. **2.** Belli bir yerde ileri geri dolaşmak.

adi *s. Ar.* **1.** Sıradan. **2.** *mec.* Aşağılık, bayağı: *Adi bir adam.*

adil *s. Ar.* **1.** Adaletle iş gören, hakkı yerine getiren : *Alpaslan adil ve güçlü bir devlet adamı idi.* **2.** Hakka uygun.

adilik *a. Ar. T.* Adi olma durumu, bayağılık, aşağılık.

adlandırmak (*-i*) Ad vermek.

adli *s.* Adaletle ilgili. § **Adli tıp** hekimliğin adalete yardım eden kolu, örgütü. **Adli yıl** mahkemelerin bir yıl içindeki çalışma süresi.

adliye *a. Ar.* **1.** Adalet işleri örgütü. **2.** Mahkemelerin bulunduğu yapı.

adrenalin *a. Fr.* Hekimlikte damarları daraltmak, kanamaları kesmek gibi amaçlarla kullanılan böbreküstü bezlerinin etkili bir maddesi.

adres *a. Fr.* **1.** Bir kimsenin kendisini aradıkları zaman bulabilmeleri için gösterdiği yer. **2.** Gönderilen şeyin üzerine, alacak olan kimsenin adını,

bulunduğu yeri bildirmek için yazılan yazı.

aerodinamik *a.* ve *s. Fr.* **1.** Devinmekte olan bir cisim üzerinde havanın yarattığı etkiyle ilgili. **2.** Fizik biliminin, gazların devinimini inceleyen dalı.

af, -ffı *a. Ar.* **1.** Suçu, kusur ya da cezayı bağışlama, bağışlanma. **2.** Mazur görme ya da görülme : *Bu işten affımı dilerim.* **3.** (Görevden) Çıkarma ya da çıkarılma: *Onun görevinden affı kararlaştı.*

afacan *s.* Zeki, yaramaz (çocuk).

afallamak (*nsz*) Şaşkınlıktan sersemleşmek.

aferin *ünl. Far.* **1.** Okşama, alkışlama, beğenme gibi duyguları anlatmak için söylenen bir söz. **2.** Eskiden okullarda çalışkan öğrencilere verilen, başarıyı bildiren belge. § **Aferin almak 1)** değerli görülüp beğenilmek; **2)** eskiden başarı bildiren aferin belgesini almak.

afet, -ti *a. Ar.* **1.** Doğadan gelen yıkım: *Burdur depremi kent için bir afetti.* **2.** Kıran. **3.** *mec.* Şaşırtıcı güzellikteki kadın (ya da kız).

afetzede *b. s. Ar. Far.* Kırana uğramış, afet görmüş.

affetmek *Ar. T.* (*-i*) **1.** Suçu, kusuru ya da cezayı bağışlamak. **2.** Hoşgörü ile karşılamak.

Afgan *öz. a.* (Ad tamlaması durumunda) Afganistan, Afganlılar: *Afgan Krallığı. Afgan ulusu.*

afili *s. argo* Gösterişli, çalımlı.

afiş *a. Fr.* Bir şeyi duyurmak için hazırlanan, çoğu resimli duvar ilanı: *Seçimi kazanırlarsa neler yapacaklarını sözle, yazı ile, afişlerle halka anlatmaya çalışırlar.*

afiyet, -ti *a. Ar.* Hasta olmama durumu, esenlik. § **Afiyet olsun** (ya da **afiyetle**) bir şeyi yiyip içenlere bir nezaket dileği olarak söylenir.

aforoz *a. Yun.* Hıristiyanlıkta bir kimseyi din dışında bırakmak için verilen ceza. § **Aforoz etmek** *mec.* darılıp biriyle konuşmamak.

Afrikalı *öz. a.* Afrika'dan olan, Afrika ile ilgili.

afsun *a. Far.* Büyü.

afsuncu *a.* Büyücü, üfürükçü.

afsunlamak (*-i*) Büyülemek.

Afşar *öz. a.* İran'ın kuzeyinde, Anadolu'nun daha çok güneyinde bulunan Türkmenlerin adı, Avşar.

afur tafur *be. hlk.* Çalımlı : *Afur tafur içeri girdi.*

afyon *a. Yun.* Olgunlaşmamış haşhaş başlarına yapılan çizintilerden sızan, sonradan katılaşan süt : *İçinde morfin ve kodein gibi birçok uyuşturucu maddeler bulunan afyon, şiddetli bir zehir olmakla birlikte hekimlikte kullanılan değerli bir ilaçtır.*

afyonkeş *a.* ve *s. Yun. Far.* Afyon yutma tutkusu olan.

Ag *kim.* Gümüşün simgesi.

aganta *a. İt. den.* Yısa ya da laçka edilmekte olan bir halatın, zincirin kısa bir süre için elde tutulup bırakılmaması için verilen kumanda.

aglütinin *a. Fr.* Kendisine hastalığa karşı aşı yapılmış ya da hastalık geçirmiş bir canlının kanında bulunan, o hastalığın mikroplarını birbirine yapıştırıp kümeleştirme özelliği olan madde.

agora *a. Lat.* Yunan klasik devrinde, sitenin yönetim, politika ve ticaret işlerini konuşmak için halkın toplandığı meydan.

ağ *a.* **1.** İplik, sicim, tel gibi ince şeylerden kafes biçiminde yapılmış örgü : *Balık ağı. Örümcek ağı.* **2.** Don ya da pantalonun apış arasına gelen parça, apışlık.

ağa *a.* **1.** Köy ve kasabada büyük toprak sahibi zengin kimse. **2.** Halk arasında, sayılan, sözü geçen erkeklere verilen san: *Hüseyin Ağa. Ali Ağa.* **3.** Büyük kardeş, ağabey. **4.** Eski

Türklerde, kimi örgütlerin başında bulunanlara verilen resmi san : *Yeniçeri ağası. Kol ağası.* **5.** Osmanlı İmparatorluğu'nun son çağlarında okur yazar olmayan yaşlıca uşaklara, küçük esnafa, koruyucu gibi küçük görevlilere verilen san.

ağabey *b. a.* **1.** Bir kimsenin yaşça büyük olan erkek kardeşi. **2.** Kardeş olmayanlar arasında da bir saygı seslenişi olarak kullanılır.

ağabeylik *b. a.* **1.** Ağabey olma durumu. **2.** Ağabeyce davranış, koruyuculuk : *Doğrusu, o bana ağabeylik etti.*

ağaç *a.* **1.** Gövdesi odun ya da kereste olmaya uygun, uzun yıllar yaşayabilen, dallı, yapraklı bir bitki. **2.** Direk. **3.** *s.* Bu gibi bitkilerin gövde ve dallarından yapılan : *Ağaç tekne. Ağaç kaşık.*

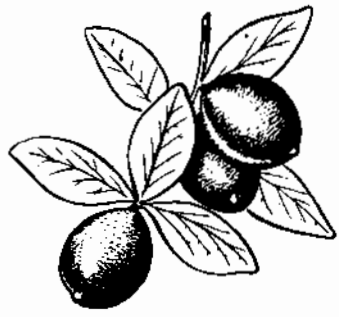
ağaççık *a. bot.* Taflan gibi, dalları dibinden başlayarak çatallanan küçük ağaç.

ağaççileği, -ni *b. a. bot.* Ahududunun başka bir adı.

ağaçkakan

ağaçkakan *b. a. zool.* Serçegillerden, ağaç kurtları ile geçinen bir kuş.

ağaçkavunu

ağaçkavunu, -nu *b. a. bot.* Turunçgillerden, taçyaprakları mavimsi pembe bir ağaç, bunun çok iri limon görüşündeki buruşuk kabuklu meyvesi.

ağaçlamak, ağaçlandırmak (*-i*) Bir yeri ağaçlı duruma getirmek.

ağaçlık *a.* **1.** Ağaç öbeği. **2.** Ağacı çok olan yer.

ağalık *a.* **1.** Ağa olma durumu. **2.** Eli açık ve yüce gönüllü davranma: *Ağalık sende kalsın!*

ağarmak (*nsz*) **1.** Ak olmak, ak duruma gelmek, beyazlanmak, solmak. **2.** Aydınlanmak : *Tanyeri ağardı. Ortalık ağarmış.*

ağda *a.* Kaynatılarak çok koyu, yapışkan bir macun durumuna getirilen pekmez ya da limonlu şeker eriyiği. § **Ağda kullanmak** (ya da **ağda yapıştırmak**) deriden tüyleri söküp almak için böyle bir macun kullanmak.

ağdalaşmak (*nsz*) Ağda durumuna gelmek.

ağdalı *s.* **1.** Ağdalanmış. **2.** *mec.* Tümceleri dolambaçlı, sözcükleri çok yabancı olduğundan anlaşılması güç (deyiş).

ağdırmak (*nsz*) Bir şeyin bir yanı alçalıp bir yanı yükselmek.

ağı *a.* Organizmaya girince kimyasal etkisiyle fizyolojik görevleri bozan,

miktarına göre canlıyı öldürebilen madde, °zehir, °zıkkım. § **Ağı gibi** çok acı.

ağıl *a.* Koyun, keçi sürülerinin gecelediği çit ya da duvarla çevrili yer.

ağılamak (*-i*) **1.** Öldürmek için ağı vermek, zehirlemek. **2.** (Bir şeye) Ağı katmak.

ağılanmak (*nsz*) (Bir ağı) Organizmaya girmek, birikmek.

ağılı *s.* İçinde ağı bulunan, °zehirli.

ağılıböcek *b. a. zool.* Kınkanatlılardan, başka böcekleri yemesi bakımından yararlı sayılan bir böcek.

ağım *a.* Ayağın üst yanındaki tümsek yer.

ağınmak (*nsz*) (Hayvan) Yere yatıp debelenmek.

ağıotu *b. a. bot.* Baldıran.

ağır *s.* **1.** Tartıda çok çeken : *Kurşun ağır bir madendir.* **2.** Değeri çok olan: *Ağır armağanlar.* **3.** Çapı, boyutları büyük : *Ağır tank. Ağır top.* **4.** Çetin, güç : *Ağır iş.* **5.** Sıkıntı veren : *Ağır yemek. Ağır koku.* **6.** Ölümcül, tehlikeli: *Ağır hasta. Ağır yaralı.* **7.** İnsanın gücüne giden, kırıcı : *Ağır sözler* .**8.** Yavaş : *Ağır yürüyüş.* **9.** *mec.* Davranışları yavaş olan : *Ağır adam.*

ağırbaşlı *b. s.* Davranışları ölçülü, olgun (kimse), °ciddi, °vakur.

ağırbaşlılık *b. a.* Ağırbaşlı olma durumu.

ağırlamak (*-i*), (*nsz*) Konuğa saygı göstererek onun her türlü rahatını, gereksinimini sağlamak, °ikram etmek.

ağırlaşmak (*nsz*) **1.** Ağır duruma gelmek: *Kömür ıslanınca ağırlaştı. Hasta ağırlaştı.* **2.** *mec.* Ağırbaşlı olmak : *Ali büyüdükçe ağırlaştı.* **3.** *mec.* (Yiyecek) Bozulmaya yüz tutmak : *Bu fasulye yarına kalırsa ağırlaşır.*

ağırlık *a.* **1.** Ağır olma durumu. **2.** Değerli olma durumu. **3.** Ağırbaşlılık. **4.** Ölümcül olma durumu. **5.** Sıkıntılı, bunaltıcı durum. **6.** Orduda bir birliğin cephane, yiyecek, eşya yükleri. **7.** Çeyizini düzmek için güveyin geline verdiği para; buna kalın da denir. **8.** *fiz.* Bir cismin molekülleri üzerinde, yerçekiminin etkisini oluşturduğu kuvvet. § **Ağırlık merkezi** I) *fiz.* bir cismin bütün noktalarına ayrı ayrı etki yapan yerçekimi kuvvetlerinden oluşmuş tek kuvvet durumundaki bileşkenin uygulama noktası; 2) *mec.* bir işin önemli kısmı.

ağıryağ *b. a.* Kalınyağ.

ağıt *a.* **1.** Ölen bir kimsenin iyi durumlarını, onun ölümünden duyulan acıları sayıp dökmek için söylenen söz, okunan ezgi, yazılan yazı, sağu, °mersiye. **2.** Ağlama.

ağıtçı *a.* Kimi yerlerde, ölüye ağıt söylemek için getirtilen kimse.

ağız (I) *a.* (İyelik ekleriyle **ağzı**) **1.** Yüzde avurtlarla iki çene arasında, sesin çıkmasına ve besinleri almaya yarayan boşluk. **2.** Bu boşluğun dudaklarla çevrilen, dışarıya açılan bölümü : *Küçük bir ağız.* **3.** Kapların ya da içi boş şeylerin açık yanı : *Tencerenin ağzı. Fırının ağzı.* **4.** Bir suyun denize ya da göle döküldüğü yer : *Çay ağzı.* **5.** Koy, körfez, liman, yol gibi yerlerin açık yanı : *Körfezin ağzı. Yol ağzında.* **6.** Birkaç yolun birbirine kavuştuğu yer, kavşak : *Dörtyol ağzı.* **7.** Bölgelere, sınıflara göre değişen söyleyiş ve söyleyiş biçimi : *Rumeli ağzı. İstanbul ağzı. Külhanbeyi ağzı.*

ağız (II) *a.* Yeni doğurmuş hayvanların ilk sütü.

ağızbirliği *b. a.* Hep aynı anlamda söz söylemek ya da aynı şeyi yapmak için önceden aralarında anlaşmış bulunmak anlamına gelen **ağızbirliği etmek** deyiminde geçer.

ağızlık *a.* **1.** Bir ucuna sigara takılıp öbür ucundan nefes çekilen, tütün içmekte yararlanılan çubuk. **2.** Nefesli sazlarda ağıza gelen bölüm. **3.** Hayvan-

ağızlık

ların ağzına takılan kafes. **4.** Telefon ve benzeri aygıtlarda ağıza yaklaştırılan bölüm.

ağlamak (*nsz* √ **-e**) **1.** Gözyaşı dökmek. **2.** (*nsz*) Ağaç budandığında kesilen yerlerden besisuyu akmak.

ağlamaklı, ağlamalı s. Ağlayacak durumda: *Bunu duyunca ağlamaklı oldu.*

ağlaşmak (*nsz* √ **-le**) **1.** Birlikte ağlamak. **2.** (*nsz*) Acı acı sızlanmak.

ağlatı *a. ti.* Konusunu efsanelerden ya da tarihsel olaylardan alan, acıklı sonuçlarla bağlanan bir çeşit tiyatro yapıtı, °trajedi.

ağma *a.* **1.** Ağmak eylemi. **2.** Akanyıldız.

ağmak (*nsz*) **1.** Sarkmak, aşağı inmek. **2.** Yükselmek : *Bulut göğe ağınca...*

ağrı *a.* Vücudun bir yerinde derinden duyulan sürekli acı. § **Ağrısı tutmak** doğuracak kadının doğum sancıları başlamak.

ağrılıklı s. Hastalıklı.

ağrımak (*nsz*) (Vücudun bir yeri) Ağrılı olmak.

ağtabaka *b. a. anat.* Görme sinirinin göz küresi içinde dağılmasından oluşan ağımsı zar.

ağustos *a. Lat.* Yılın otuz bir gün süren sekizinci ayı.

ağustosböceği *b. a. zool.* Erkeği yazın karnının altındaki özel bir organdan

ağustosböceği

kesik ve bir örnekte ses çıkaran yarımkanatlılardan bir böcek, orakböceği.

ah *ünl.* **1.** Sesin tonuna göre pişmanlık, öfke, özlem ya da beğenme, sevgi gibi duygular anlatır. **2.** (**-**) Ağrı, acı duyulduğunda söylenir. **3.** *a.* İlenme, °beddua : *Ahına uğramak. Ah etmek.* § **Ahını almak** birinin ilenmesini üstüne çekmek : *Ana baba ahı almak doğru değildir.*

ahali *a. Ar.* (Aralarında aynı yerde bulunmaktan başka bir ortak nitelik düşünülmeksizin) Bir ülkede, bir kentte ya da bir semtte oturanların topu : *Ankara ahalisi. Çankaya ahalisi.*

ahbap *a. Ar.* **1.** Kendisiyle yakın ilişki kurulup, sevilen, sayılan kimse. **2.** Seslenme sözü olarak da kullanılır : *Baksana ahbap !*

ahbaplık *a.* Ahbap olma durumu. § **Ahbaplık etmek 1)** aralarında dostluk ilişkisi bulunmak; **2)** şundan bundan konuşmak.

ahdetmek *Ar. T.* (**-e**) **1.** Bir şeyi yapmak için kendi kendine söz vermek. **2.** Ant etmek.

Ahdiatik *öz. b. a. Ar.* (Hıristiyanlara göre İbranilerde) İsa'dan önceki kutsal kitaplar.

Ahdicedit *öz. b. a. Ar.* (Hıristiyanlara göre İbranilerde) İsa'dan sonraki kutsal kitaplar.

ahenk, -gi *a. Far.* **1.** Uyum. **2.** Çalgılı eğlence.

aheste *s. Far.* Yavaş, ağır. § **Aheste beste** yavaş yavaş, ağır ağır.

ahı *s.* Eli açık, cömert.

ahır *a.* At, öküz gibi hizmet hayvanlarını barındırmaya yarar kapalı yer, hayvan damı.

Ahi *öz. a.* Ahilik ocağından olan kimse.

Ahilik *öz. a.* Türkler arasında eskiden beri var olan sosyal ve toplumsal bir dayanışma düzeninin Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması sırasında da yeni ve ileri bir düzenle belirmesi sonucu doğan, esnaf, zanaatçı ve çiftçi gibi bütün çalışma kollarını içine alan bir ocak.

ahir *s. Ar.* Son, en son.

ahit, -hdi *a. Ar.* **1.** Kendi kendine söz vererek bir işi üzerine alma, ant : *Ahdim olsun, bu işi yapacağım.* **2.** Antlaşma.

ahitname *b. a. Ar. Far.* Antlaşma kâğıdı, antlaşma.

ahize *a. Ar.* Alıcı.

ahkâm *ç. a. Ar.* Hükümler, yargılar.

ahlak, -kı *a. Ar.* **1.** Bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda bulundukları davranış kuralları. **2.** *fels.* Bu kuralları inceleyen bilim. **3.** Huy.

ahlakbilim *b. a.* Ahlak kurallarını inceleyen felsefe dalı.

ahlakıyat, -tı *a. Ar.* Ahlakbilim.

ahlaksız *s.* **1.** Ahlak kurallarına aykırı davranan. **2.** *mec.* Kötü huylu, terbiyesiz.

ahlat, -tı *a. Yun. bot.* Gülgillerden, kendi kendine yetişen, üzerine armut aşılanan ağaç ve bu ağacın armuda benzeyen, ancak iyice olduktan sonra yenilebilen yemişi, yabanarmudu.

ahmak *s. Ar.* Zekâsı az gelişmiş olan, budala, aptal.

ahret, -ti *a. Ar.* Ölümden sonraki âlem, öbür dünya. § **Ahret suali** gereksiz, usandırıcı sorular.

ahretlik *a.* Besleme kız.

ahşap *s. Ar.* Ağaçtan, tahtadan yapılmış: *Ahşap ev. Ahşap köprü.*

ahtapot

ahtapot, -tu *a. Yun.* **1.** *zool.* Kafadan-bacaklılar sınıfının sekizayaklılar familyasından vantuzlu bir deniz hayvanı. **2.** *hlk.* En çoğu burun zarı üzerinde çıkan bir çeşit ur.

ahu *a. Far.* Ceylan.

ahududu

ahududu, -nu *b. a. bot.* Gülgillerden, dikenli çalı görünüşünde bir bitki ve onun ağaççileği de denilen, dutu andıran, kırmızı renkli, sulu, kokulu yemişi.

ahval, -li *ç. a. Ar.* **1.** Durumlar, haller. **2.** Olup bitenler : *Dünya ahvalinden haberi yok.*

aidat, -tı *ç. a. Ar.* **1.** Gelirler, kâr, fayda, kazanç, °irat : *Emekli aidatı. Kızılay aidatı.* **2.** Ödenti.

aile *a. Ar.* **1.** Karı, koca ve çocukların oluşturduğu, toplum içindeki en küçük bütün. **2.** Aynı soydan gelen kim-

seler zinciri. **3.** Aynı erek üzerinde anlaşan, birlikte çalışan kimselerin topu. **4.** Temel niteliği bir olan dil, hayvan ya da bitki topluluğu.

ailevi s. *Ar.* Aile ile ilgili olan : *Bu ailevi bir iştir.*

ait s. *Ar.* İlgilendiren, ilişkin.

ajan *a. Fr.* **1.** Bir kimsenin, bir ortaklığın ya da bir devletin kimi işlerini gören kimse, iş görevlisi. **2.** Gizli görevli.

ajans *a. Fr.* **1.** Dünya olaylarını toplayıp ilgililere bildiren kurum. **2.** Ticaret kurumu kolu.

ajur *a. Fr.* Bir işleme ya da dantel motifinde ipliklerin ayrı tutulması ya da kesilmesi yoluyla sağlanan boşluk.

ak s. **1.** Beyaz; rengi beyaz olan. **2.** *mec.* Temiz, lekesiz, namuslu : *Alnı açık, yüzü ak.* **3.** *a.* Beyaz leke : *Bir gözünde ak var.* **4.** *a.* (Kimi şeylerde) Beyaz bölüm : *Yumurta akı. Gözün akı.*

akaç *a.* Bir yerde birikip kalan sıvıları dışarıya akıtmakta yararlanılan boru, oluk ya da başka araç.

akaçlama *a.* Akaçlar açarak bataklık kurutma ya da birikmiş suları akıtma işi.

akademi *a. Yun.* **1.** Yüksekokul : *Harp Akademisi. Güzel Sanatlar Akademisi.* **2.** Bilginler, yazarlar, sanatçılar kurulu.

akağaç *b. a. bot.* Gürgengillerden huş cinsinin, kerestesinden yararlanılan beyaz kabuklu bir türü.

akaju *a. Fr. bot.* Tespihağacıgillerden kırmızı renkli, kerestesi çok sert, iyi cila tutan Tropik Amerika'da yetişen bir ağaç.

akala s. Bir pamuk cinsi.

akamber *b. a. T. Ar.* **1.** Amberbalığının bağırsaklarından çıkarılan, külrenginde, yapışkan, bükülgen, güzel kokulu olan bir çeşit taş. **2.** Sıcak ülkelerde yetişen bir ağaç cinsinden elde edilen katı nitelikteki reçine.

akanyıldız *b. a.* Güneşin çevresinde dolaşan küçük cisimlerin yerin havayuvarına girerek havanın direnciyle akkorlaşmasıyla oluşan, kimi vakit geceleri gökte görülen ve hızla geçip giden ışıklı nokta, ağma.

akar, akaret, -ti *a. Ar.* Kiraya verilerek gelir getiren ev, dükkân gibi taşınmaz mal.

akarca *a. DS* **1.** Akıntılı hastalık. **2.** Sonradan açılıp boyuna işleyen irin ya da salgı yolu, °fistül.

akarsu *b. a.* Durgun olmayıp ırmak, dere, çay gibi akıp giden su.

akaryakıt *b. a.* Benzin, taşyağı, mazot gibi sıvı durumunda olan yakacak.

akasma *b. a. bot.* Düğünçiçeğigillerden, bahçelerde süs çiçeği olarak yetiştirilen, beyaz çiçekli sarmaşıcı bir bitki, °filbahar.

akasya *a. Yun. bot.* **1.** Baklagillerden, sıcak iklimlerde birçok çeşitleri yetişen, tanen, zamk, boya gibi maddelerinden yararlanılan ağaç. **2.** Baklagillerden, yurdumuzda yetişen ve zakkum ağacı da denilen başka bir süs ve gölge ağacı.

akbaba

akbaba *b. a. zool.* Omurgalı hayvanların kuşlar sınıfından başı ve boynu yer yer çıplak, dağlık yerlerde yaşayan,

iyi uçan, leşle geçinen iri ve yırtıcı bir kuş.

akbalıkçıl *b. a. zool.* Balıkçılın bir türü.

akbasma *b. a. hlk.* Aksu, °katarakt.

akbenek *b. a.* Gözün saydam tabakasında bir yara ya da çıbandan kalmış olan, görmeyi giderek azaltan beyaz benek.

akburçak *b. a bot.* Baklagillerden, burçağa yakın bir bitki cinsi.

akciğer *b. a. anat.* Göğüs boşluğunda, sağlı sollu iki parçadan oluşan solunum organı. § **Akciğer kesecikleri** bronşçukların son bölümü. **Akciğer zarı** göğüs boşluğunun iç yüzeyini, akciğerlerin dış yüzeyini örten ve orada solunumla genişleyip daralan bir boşluk oluşturan iki katlı zar tabakası, °plevra.

akciğerliler *ç. b. a. zool.* Karındanbacaklı yumuşakçaların tek ciğerle soluk alanları.

akça (I) *s.* Oldukça beyaz, beyazca. § **Akça pakça** beyaz tenli güzel (kadın ya da kız).

akça (II) *a.* Maden para.

akçaağaç *b. a. bot.* Akçaağaçgillerden süs ağacı olarak da dikilen, tahtası hafif, sağlam bir ağaç, °isfendan.

akçaağaçgiller *ç. b. a. bot.* İkiçeneklilerden örneği akçaağaç olan bir bitki familyası.

akçakavak, -ğı *b. a. bot.* Dalları yukarı doğru çıkan beyaz kavak ağacı, akkavak.

akçalı *s.* Paraya bağlı, para ile ilgili.

akçayel *b. a.* Güneydoğudan esen yel, keşişleme.

akçe *a.* Akça.

akçıl *s.* Rengini atmış ya da atmış gibi olan : *Akçıl bir yeşil.*

akdetmek *Ar. T.* (*-i*) (Mukavele, muahede, ittifak, içtima gibi bağlaşma ya da toplaşma anlamı taşıyan Arapça sözcüklerle) Yapmak.

akdiken *b. a. bot.* Hünnapgillerden, hekimlikte, boyacılıkta kullanılan, gövemeriği ya da geyikdikeni de denilen bir bitki cinsi.

akıbet, -ti *a. Ar.* **1.** (Bir iş ya da durum için) Son : *Düşüncesizliğin akıbeti.* **2.** *be.* Sonunda, eninde sonunda : *Akıbet iş düzelecek.*

akıcı *s.* **1.** Sıvı. **2.** Kolay söylenebilen, kulağı tırmalamayan sözcüklerden oluşan (söz, üslup), °selis.

akıcılık *a. yz.* Sözün akıcı olma özelliği, °selaset.

akıl, -klı *a. Ar.* **1.** İnsanın düşünme, anlama, tedbir alma yetisi, us. **2.** Bellek, °hafıza : *Adı aklımda kalmadı.* **3.** Öğüt, salık verilen yol : *Bu aklı size kim verdi?*

akılcı *a.* ve *s.* Akla dayanan.

akılcılık *a.* **1.** Akılcı olma durumu. **2.** Usçuluk.

akıldişi *b. a.* Yirmi yaş sıralarında altlı üstlü, sağlı sollu, en içeride çıkan azıdişi, yirmi yaş dişi.

akıllanmak *Ar. T.* (*nsz*) Karşılaştığı olayların verdiği derse göre davranır olmak.

akıllı *s.* Gerçeği iyi gören, ona göre davranan.

akıllılık *a.* **1.** Akıllı olma durumu. **2.** Akıllıca iş.

akılsız *s.* Aklı, gerçeği görüp ona göre davranmaya elverişli olmayan, anlayışsız.

akılsızlık *a.* **1.** Akılsız olma durumu. **2.** Akılsızca iş.

akım *a.* Hava, su gibi akışkan maddelerin ya da elektrik gibi bir kuvvetin herhangi bir yöne yer değiştirmesi, °cereyan.

akın *a.* **1.** Düşman ülkesine yapılan saldırı. **2.** Kalabalık bir şeyin arkası kesilmeden gelmesi : *Turist akını. Balık akını.*

akıncı *a.* Düşman ülkesine akın yapmaya çıkan kimse.

akıntı *a.* **1.** Akmak eylemi. **2.** Havanın, suyun, herhangi bir yöne doğru yer de-

ğiştirmesi, akım, °cereyan. **3.** Hastalık nedeniyle vücudun bir yerinden sulu madde akması. **4.** Eğiklik, °meyil.

akış *a.* **1.** Akmak eylemi. **2.** Geçip gitme: *Olayların akışı.*

akışkan *s. fiz.* Kendilerine özgü bir biçimleri olmayıp içinde bulundukları kabın biçimini alan, sıvı ya da gaz durumundaki maddelerin ortak niteliği, °seyyal.

akıtma *a.* **1.** Akıtmak eylemi. **2.** Kimi hayvanların alınlarından burunlarına doğru uzanan beyaz leke. **3.** Bir çeşit tatlı.

akıtmak (*-i, -e*) Akmasını sağlamak, dökmek.

akide (I) *a. Ar.* (**k** kalın okunur) Bir şeye inanarak bağlanış, inan, inan bağı.

akide (II) *a. Ar.* Şekerin kaynatılarak ağdalaşmasından yapılmış renkli, kokulu katı şeker.

akik *a. Ar.* Türlü renklerde, saydam, parlak ve değerli bir taş; süs eşyası yapmakta kullanılır.

akim *s. Ar.* (**k** kalın okunur) **1.** Kısır, verimsiz, döl vermeyen. **2.** Sonuçsuz, başarısız.

akis, -ksi *a. Ar.* **1.** Yankı : *Bu haberin akisleri dünyayı tuttu.* **2.** Bir ışığın ya da bir şeklin bir yüzey üzerine çarpıp orada görünmesi, yansıma : *Mehtabın suda akisleri. Filmin beyazperde üzerindeki aksi.* **3.** Evirme, evirtim. **4.** *s.* Ters, zıt, karşıt : *Ben aksini söylemiyorum ki!*

akit, -kdi *a. Ar.* (**k** kalın okunur) **1.** İki ya da daha çok taraf arasında yapılmak istenilen bir işin karşılıklı olarak kararlaştırılıp üstenilmesi, bağıt. **2.** Evlenme, °nikâh.

akkan *b. a.* Lenf damarlarında dolaşan içinde alyuvarlar bulunan sarımsı sıvı, °lenf.

akkefal *b. a. T. Yun. zool.* Sazan balığı familyasından bir cins tatlı su balığı.

akkor *b. s.* Işık saçacak beyazlığa varıncaya değin ısıtılmış olan: *Akkor kömür.*

akkorluk *b. a.* **1.** Yüksek derecede ısıtılan cisimlerin ışık saçma özelliği. **2.** Işık saçan bir cismin durumu.

akkuyruk *b. a.* Tadını artırmak için çay harmanına katılan akçıl bir çeşit çay.

aklama *a.* Temize çıkarma.

aklamak (*-i*) Birinin suçsuz ya da borçsuz olduğu yargısına varmak, temize çıkarmak : *Genel Kurul, Yönetim Kurulunu akladı.*

aklan *a. coğr.* **1.** Bir dağ sırasının yamaçlarından her biri. **2.** Sularını bir denize ya da göle gönderen bölge.

aklanmak (*nsz*) **1.** Ak olmak, temizlenmek : *Çamaşırlar ancak üç suda aklanabildi.* **2.** Bir dava sonunda temiz ve ilişiksiz çıkmak, temize çıkmak.

akliselim *b. a. Ar.* Sağduyu.

akliye *a. Ar.* Akıl hastalıkları.

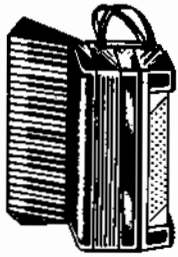
akliyeci *a.* Akıl hastalıkları hekimi.

akmadde *b. a. T. Ar. anat.* Sinir liflerinden oluşmuş, beynin iç, omuriliğin dış tabakası.

akmak (*nsz*) **1.** (Sıvı maddeler ya da çok ince taneli katı maddeler için) Bir yerden daha alçak bir yere doğru gitmek : *Yola bir teneke zeytinyağı akmış.* **2.** (Bu gibi maddeler) Aşağıya, yere düşmek : *Üstünden sular akıyor.* **3.** (Bir kap ya da bir yer) İçindeki ya da üstündeki sıvıyı kaçırmak : *Kova akıyor. Dam akıyor.* **4.** Art arda ve çok miktarda gelmek : *Yol boyunca halk akıyordu. Para akıyor.*

akordeon *a. Fr.* **1.** Üstündeki sıra sıra düğmelere ya da dişlere basıp içinde, maden dilcikleri titretilip seslendirmek yolu ile çalınan körüklü bir el çalgısı. **2.** Kumaşlarda makine ile yapılmış kırma.

akort *a. Fr.* **1.** Müzik araçlarında ses ayarı, düzen. **2.** Uyum sağlamak için kullanılan ses gruplarından her biri. § **Akort etmek** müzik araçlarının seslerini ayarlamak, düzenlemek.

akordeon

akraba *ç. a. Ar.* Kan ya da evlilik yoluyla birbirine bağlı olan kimseler.

akrabalık *a.* Akraba olma durumu.

akran *a. Ar.* Yaşça denk, yaşıt.

akreditif *a.Fr.* Bir bankanın kendi şubesi ya da başka bir bankaya, bir kimse için açtırdığı, miktarı belli hesap.

akrep

akrep *a. Ar. zool,* **1.** Örümcekler familyasından sıcak ve nemli yerlerde yaşayan, kıvrık ve kalkık kuyruğunda zehirli iğnesi olan böcek. **2.** Saatin iki ibresinden küçüğü.

Akrep *öz. a. Ar. gökb.* Zodyak üzerinde Terazi ile Yay burçları arasında yer alan burcun adı.

akrepler *ç. a. zool.* Örümcekler familyasının örneği akrep olan takımı.

akrobasi *a. Yun.* Cambazlık.

akrostiş *a. Yun.* Her dizenin ilk harfi yukarıdan aşağıya doğru okununca, ortaya bir söz çıkacak biçimde düzenlenmiş koşuk.

aks *a. Fr.* Dingil.

aksak *s.* **1.** Aksayan, hafifçe topallayan : *Aksak çocuk.* **2.** *mec.* İyi gitmeyen, iyi işlemeyen : *İşin aksak yanı.*

aksamak (*nsz*) **1.** Hafifçe topallamak. **2.** (Bir iş) Gereği gibi yürümemek, geri kalmak.

aksesuar *a. Fr.* **1.** Bir şeyi tamamlayan parça, yedek parça. **2.** Tiyatro ve sinemada konunun gerektirdiği ölçüde kullanılan, bir sahne içinde yer alan çeşitli eşya. **3.** Kadın giyiminde, kıyafeti bütünleyen çanta, eldiven, kemer, şapka, iğne, küpe, kolye gibi eşya.

aksetmek *Ar. T.* (*nsz*) **1.** (Ses) Bir yere çarpıp geri dönmek, yankılanmak, yankı vermek : *Kubbeli yerlerde ses akseder. Sesler ta uzaklara kadar aksediyordu.* **2.** (*-e*) (Işık) Bir yere vurmak : *Lambanın ışığı karşı eve aksediyordu.* **3.** (*-e*) (Bir ışık ya da bir şekil) Düz ve parlak bir yüzeye çarpıp orada aynı ile görünmek, yansılanmak : *Durgun suya akseden ağaçlar.* **4.** (*nsz*) *mec.* Ulaştırılmak, duyurulmak : *Geçimsizlikleri oralara kadar aksetmiş.*

aksırık *a.* Aksırmak eylemi, hapşırma.

aksırmak (*nsz*) Burun zarlarının gıcıklanması ile solunum kaslarının birdenbire zorluca kasılması sonucu ağız ve burundan hızlı, gürültülü bir soluk boşaltmak, hapşırmak.

aksi *s. Ar.* Ters, zıt, karşıt, olumsuz : *Her işi aksi gitti. Aksi bir adam.*

aksilenmek (*nsz*) Ters davranmak.

aksilik *a.* Terslik, inatçılık, huysuzluk.

aksine *be.* Tersine.

aksiseda *b. a. Ar.* Yankı.

aksiyom *a. Yun. mat. mant.* Gerçek olduğu kendiliğinden apaçık olan söz, belit.

aksiyon *a. Fr.* Hisse senedi.

akson *a. Yun. anat.* Sinir gözelerinin uyarımını ileten, sinir liflerinin ekseni olan plazma uzantısı.

ak su *b. a.* Akbasma, katarakt.

aksülümen *b. a. kim.* Cıva ile klorun bileşimi olan, çok zehirli, beyaz bir toz, °süblime.

akşam *a.* **1.** Gündüzün son, gecenin ilk saatleri : *Çamaşır çoktu, akşama dek sürdü.* **2.** *be.* Akşam vaktinde : *Geçen akşam. Yarın akşam.* **3.** Akşam sözcüğü, belirli vakit bildiren başka sözcükler gibi tümcedeki eylemin zamanına göre, geçmişi ya da geleceği anlatır : *Akşam bizde Ayşeler vardı. Akşam size geleceğim.*

akşamcı *a.* **1.** Akşamları içki içme alışkanlığı olan kimse. **2.** *s.* Nöbeti ya da iş sırası akşama rastlayan. **3.** Orta ya da yüksek dereceli okullarda geceleri ders gören öğrenci.

akşamgüneşi, -ni *b. s.* Sarımtırak pembe renkte olan.

akşamlamak (*nsz*) **1.** Bütün günü bir yerde ya da bir işte geçirerek akşama erişmek, akşamı bulmak. **2.** Akşamı bir yerde geçirmek.

akşamleyin *be.* Akşam saatlerinde, akşam vakti.

akşamlık *s.* Akşamla ilgili, akşam için.

akşamüstü, akşamüzeri *b. be.* Güneşin battığı sıralarda.

akşın *s.* Derisinde, kıllarında ve gözlerinde doğuştan boya maddesi bulunmadığı için her yanı beyaz olan (hayvan ya da insan), çapar, °albino.

aktar *a. Ar.* **1.** Baharat, ev ilaçları malzemesi satan kişi ya da dükkân. **2.** Anadolu'da iğne, iplik, baharat, zarf, kâğıt gibi ufak tefek şeyler satan kimse ya da dükkân.

aktarıcı *a.* **1.** Dam kiremitlerini aktarıp kırılmışlarını yenileyen kimse. **2.** (Uçantopta) Öbür oyuncuların vurması için topu ağın üzerine yükselten oyuncu.

aktarlık *a.* **1.** Aktarın yaptığı iş. **2.** *s.* Aktar dükkânında satılan (şey).

aktarma *a.* **1.** Aktarmak eylemi. **2.** Yolculukta, bir taşıttan ötekine geçme. **3.** Bir metinden başka metne parça alma. **4.** Sürülmemiş tarlayı ilk ve ikinci kez sürme.

aktarmak (*-i, -den, -e*) **1.** Bir yerden başka bir yere, bir kaptan başka bir kaba geçirmek. **2.** Bir metinden başka bir metne (parça) almak. **3.** (*-i*) Bir şeyi elden ve gözden geçirerek içindeki bozukları kaldırıp yerlerine sağlamlarını koymak. **4.** Sürülmemiş tarlayı ilk ve ikinci kez sürmek.

aktinit *a. Yun. kim.* Aktinyum, toryum, protaktinyum, tulyum, plutonyum, amerikyum, küriyum ve berkelyum radyoaktif elementlerinin ortak adı.

aktinyum *a. Yun. kim.* Atom ağırlığı 227 olan kimyasal, radyoaktif bir element. Simgesi Ac.

aktivizm *a. Fr.* Etkincilik.

aktör *a. Fr.* Bir oyunda rol alan erkek oyuncu.

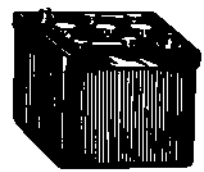
aktris *a. Fr.* Bir oyunda rol alan kadın oyuncu.

aktüalite *a. Fr.* **1.** Güncellik. **2.** Günün olayı ya da konusu.

aktüel *s. Fr.* Güncel, şimdiki.

akupunktur *a. Lat. İng.* Cildin belirli noktalarına genellikle altın iğne batırılarak yapılan tedavi.

akustik *a. Yun.* **1.** Fizik biliminin, konusu ses olan kolu. **2.** Kapalı bir yerde seslerin dağılma durumu : *Bir tiyatro salonu yapılırken akustiğine önem verilir.*

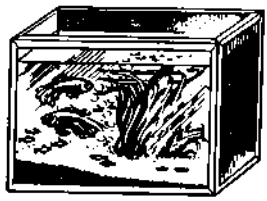

akümülatör

akümülatör *a. Fr. fiz.* Elektrik kuvvetini, gerektikçe akım durumunda

kullanmak amacıyla toplamaya yarayan aygıt.

akvarel *a. Fr.* Suluboya resim.

akvaryum

akvaryum *a. Lat.* Su hayvanlarını ya da su bitkilerini besleyebilecek biçimde camdan su kabı.

akyabalığı *b. a. zool.* Uskumru familyasından, ufak pullu, 10-15, kimi de 50-60 kilo ağırlıkta olabilen bir balık.

akyem *b. a.* Olta yemi olarak kullanılan balık.

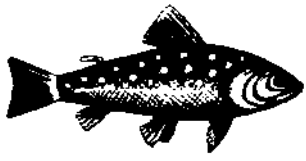
akyuvar *b. a. anat.* Kan ve lenf gibi vücut sıvılarında bulunan, insanı bulaşıcı hastalıklardan koruyan beyaz çekirdekli yuvarlak göze, °lökosit.

al *s.* **1.** Kızıl alev rengi, narçiçeği rengi : *Al çuha. Al bayrak.* **2.** *a.* Yüze sürülen pembe düzgün, allık.

Al *kim.* Alüminyumun simgesi.

ala *s.* **1.** Karışık renkli, alaca. **2.** Açık kestanerenginde olan.

âlâ *s. Ar.* İyi, çok iyi : *Âlâ bir yemek.*

alabalık

alabalık *b. a. zool.* Som familyasından, soğuk ve duru sularda yaşayan, eti lezzetli, turuncu renkte, 250 gramdan 2 kiloya kadar gelen bir tatlı su balığı.

alabanda *a. İt. Al. den.* Deniz teknelerinin iç yanları, **borda** karşıtı. § **Alabanda ateş** geminin bir yanında bulunan toplarla birden ateş edilmesi. **Alabanda etmek** dümeni sağa ya da sola son kertesine değin çevirmek. **Alabanda iskele** dümeni sol tarafa sonuna değin çevirme. **Alabanda sancak** dümeni sağ tarafa sonuna değin çevirme.

alabaş *b. a. bot.* Turpgillerden şalgamı andırır bir bitki.

alabildiğine *be.* **1.** Sınırsız, uçsuz bucaksız. **2.** *mec.* Aşırı derecede, gereğinden çok.

alabora *a. İt.* **1.** Geminin devrilecek kadar yan yatması. **2.** Bir serenin yatay durumdan düşey duruma getirilmesi. **3.** Selamlamak için filika küreklerinin yukarıya kaldırılması. **4.** Balığı toplamak için dalyan ağının yukarıya alınması.

alaca *s.* **1.** Karışık renkli. **2.** Karışık (renk). **3.** *a. mec.* Huy. **4.** *a.* Birkaç renkli iplikten yapılmış dokuma. § **Alaca bulaca** çok karışık renkli. **Alaca karanlık** yarı karanlık.

alacak *a.* Bir hesap ya da işten kalma alınmamış para, mal ya da başka şey : *Bütün alacaklarımı topladım.* § **Alacak verecek** alışveriş ilişiği. **Alacağı olsun** "günün birinde öcümü alırım" anlamında göz korkutma sözü.

alacaklı *s.* **1.** Birinden alacağı olan. **2.** *a.* Birinden alacağı olan kimse : *Alacaklılar mahkemeye baş vurdular.*

alacalanmak (*nsz*) **1.** Alaca olmak. **2.** *mec.* Herhangi bir heyecan dolayısıyla benzi kızarıp bozarmak.

alafranga *s. İt.* Batılı biçimde olan, alaturka karşıtı : *Alafranga yemekler. Alafranga şarkılar.*

alageyik *b. a. zool.* Geyikgiller familyasından, postu benekli, erkeklerinde boynuz bulunan bir memeli türü, sığın.

alaimisema *b. a. Ar.* Alkım, eleğimsağma, ebemkuşağı, yağmurkuşağı, gökkuşağı.

alaka *a. Ar.* **1.** İlgi, ilişki. **2.** Yakınlık. **3.** Gönül bağı.

alakadar s. *Ar. Far.* İlgili. § **Alakadar olmak** ilgilenmek.

alakalanmak (*-le*) **1.** İlgilenmek. **2.** Gönül bağlamaya başlamak.

alakarga *b. a. zool.* Kargagiller familyasından, insana alışabilen, duyduğu sesleri papağan gibi tekrarlayabilen, tüyleri alacalı bir cins karga.

alalamak (*-i*) Beneklerle, çizgilerle ya da renklerle bezeyerek görünüşünü değiştirmek, kamufle etmek : *Uçaklara karşı alalanmış bir fabrika.*

alamana

alamana *a.* Balık avlamakta ya da yük taşımakta kullanılan büyük kayık.

alamet, -ti *a. Ar.* **1.** Belirti, iz, nişan. **2.** Büyüklük, irilik bakımından şaşılacak bir durumda olan şey. § **Alameti farika** ayırıcı belirti, kimi ticaret eşyası üzerine konulan resim, harf gibi özel işaret.

alan *a.* **1.** Düz, açık, geniş yer, meydan, °saha : *Havaalanı.* **2.** Orman içinde düz ve ağaçsız yer. **3.** *mec.* Bir konu ya da çalışma çevresi : *Bilim alanı. Siyaset alanı.* **4.** *mat.* Yüzölçümü. **5.** *fiz.* İçinde birtakım kuvvet çizgilerinin yayılmış bulunduğu varsayılan uzay parçası.

alan talan *b. s.* Karmakarışık, allak bullak. § **Alan talan etmek** allak bullak etmek, yağma etmek.

alantopu, -nu *b. a. sp.* Özel biçimde düzenlenmiş bir alanda, belli kurallara göre tokaç ve top ile oynanan oyun, °tenis.

alarga *ünl. İt. den.* **1.** Açıktan geç, yaklaşma! **2.** *a.* Açık deniz, engin. § **Alarga etmek 1)** açık denize çıkmak, engine açılmak; **2)** (*argo*) geri çekilmek, uzaklaşmak.

alarm *a. Fr. İt.* Bir tehlike olduğunda herkesin duyabilmesi için verilen işaret.

alaşağı etmek (*-i*) **1.** Elbirliği edip birini yerinden indirmek. **2.** Kapıp yere vurmak.

alaşım *a. kim.* Bir metale, bir ya da birkaç elementin katılması ile elde edilen metal niteliğinde madde.

alaturka s. *İt.* Doğulu biçiminde olan, alafranga karşıtı : *Alaturka yemekler.*

alavere *b. a.* **1.** Bir şeyin elden ele geçmesi. **2.** Bir şeyi elden ele vererek aktarma. **3.** Vapurlarda bu biçimde taşıma işi için bordalarda kurulan basamaklı iskele. § **Alavere dalavere çevirmek** kirli, hileli bir iş yapmak.

alay (I) *a.* **1.** Herhangi bir törende ya da gösteride yer alan kalabalık : *Gelin alayı. Cenaze alayı.* **2.** Kalabalık : *Tembel alayı.* **3.** *ask.* Genel olarak üç tabur ve bunlara bağlı birliklerden oluşan asker topluluğu.

alay (II) *a.* (Bir kimse ile) Eğlenme. § **Alaya almak** alay etmek, eğlenmek.

alaylı (I) *a.* **1.** (Eskiden) Erlikten yetişmiş subay. **2.** s. *mec.* Gerekli okul eğitimini görmeden kendini yetiştirmiş olan (kimse).

alaylı (II) s. İçinde alay bulunan (söz).

alaz *a.* Alev.

alazlama *a.* **1.** Alazlamak eylemi. **2.** Vücutta kızıllık ya da kızıl lekeler belirmesi.

alazlamak (*-i*) Bir şeyin yüzünü alevden geçirmek.

alazlanmak, alazlaşmak (*nsz*) **1.** Alazlamak işine konu olmak. **2.** (İnsan derisi için) Üstünde kızıllık ya da kızıl lekeler belirmek.

albastı *b. a.* Doğum sırasında temizliğe dikkat edilmemesi yüzünden loğusanın tutulduğu ateşli hastalık, loğusa humması.

albay *a.* Aşaması yarbay ile tuğgeneral arasında bulunan, asıl görevi alay komutanlığı olan üstsubay.

albeni *b. a.* Gönül çeken durum, alım, çekicilik, °cazibe : *Albenisi olan bir kadın.*

albino *s. Lat.* Akşın.

albüm *a. Lat.* **1.** İçine resim, fotoğraf, pul gibi şeyler dizilip yerleştirilen bir çeşit defter, °resimlik. **2.** Sayfalarında bir konu üzerine kısa açıklamalar verilerek resimler basılmış olan kitap : *Kelebek albümü. Ankara albümü.*

albümin *a. Fr.* Bitkilerin, hayvanların doku ve sıvılarında bulunan karbon, oksijen, azot, hidrojen ve kükürtten bileşmiş madde. Bunun en iyi örneği yumurta akıdır.

alçacık *s.* Çok alçak.

alçak *s.* **1.** Yerden uzaklığı az olan, **yüksek** karşıtı : *Alçak duvar. Alçak tavanlı oda.* **2.** Bilerek, isteyerek en kötü davranışlarda bulunan : *Yurt hizmetinden kaçanlar alçaktır.* § **Alçak gönüllü** daha aşağı olanları kendisiyle eşit tutan ya da kendi değerini olduğundan aşağı gösteren, °mütevazi. **Alçak gönüllülük** alçak gönüllü olanın durumu ya da ona yakışır davranış. **Alçak ses** 1) hafif ses; 2) *müz.* kalın ses.

alçakça *s.* **1.** Oldukça alçak. **2.** *be.* Alçak kimselere yakışırcasına.

alçaklık *a.* **1.** Alçak olma durumu. **2.** Alçakça davranış.

alçalmak (*nsz*) **1.** Alçak duruma gelmek, yüksekten aşağıya inmek. **2.** *mec.* Değeri azalmak.

alçı *a.* Pişirilip toz duruma getirilmiş alçıtaşı. Alçı, su ile karılınca çabuk donma özelliği olduğundan yapılarda, kalıp çıkarma işleri için heykelcilikte, dişçilikte kullanılır.

alçılamak (*-i*) Alçı ile sıvamak.

alçıtaşı *b. a. yerb.* Toprak içinde katman olarak bulunan, pişirilip toz durumuna getirilerek alçı yapmaya yarayan hidratlı kalsiyum sülfat.

aldanmak (*nsz* √ *-e*) **1.** Görünüşe kapılıp yanlış bir yargıya varmak, yanılmak. **2.** Aldanmak eylemine konu olmak : *Alışverişte hep aldanırım.* **3.** (Bitkiler için) Havanın sıcaklığı yüzünden erken çiçek açmak ya da soğuk nedeniyle donmak.

aldatmaca *a.* Aldatmaya dayanan davranış: *Aldatmaca politikası.*

aldatmak (*-i*) **1.** Beklenmedik bir tutumla yanıltmak: *Düşmanı aldatıp zayıf bıraktığı yerden saldırdılar.* **2.** Karşısındakinin bilgisizliğinden yararlanarak onun zararına kazanç elde etmek. **3.** Birine verilen sözü tutmamak. **4.** Bir şeyin görünürdeki durumu ile o şeyin niteliği hakkında yanlış bir kanı vermek : *Elmaların rengi beni aldattı.* **5.** (Karı ya da koca) Eşine sadakatsizlik etmek. **6.** Oyalamak, avutmak.

aldehit *a. Lat. kim.* Alkolleri oksitlendirme ya da asitleri indirgeme yolu ile elde edilen uçucu bir sıvı.

aldırmak (*-i, -e*) **1.** Almak işini yaptırmak : *Pazardan öteberi aldırmak. Paketi postaneden aldırdı.* **2.** (*-e*) Önem vermek (Bu eylem bu anlamı ile ancak olumsuz, soru ya da koşul biçimlerinde kullanılır) : *Ben onun sözlerine aldırmam. Siz ne diye aldırdınız? Aldırsanız da aldırmasanız da faydasız.*

aldırmaz *s.* Bir şeye önem vermeyen, umursamayan.

aldırmazlık *a.* Aldırmaz olanın durumu ya da ona yakışacak davranış.

alelacele *be. Ar.* Çok acele ederek, çarçabuk, ivedilikle.

alelade *s. Ar.* **1.** Basbayağı, olağan, görülegelen. **2.** Bayağı, sıradan.

âlem *a. Ar.* **1.** Yeryüzündeki ve gökyüzündeki nesnelerin tümü, evren. **2.** Aynı konu ile ilgili kişiler ya da bu kişilerin uğraşlarının tümü : *Edebiyat âlemi.* **3.** Durum ve koşullar : *Evlilik âlemi.* **4.** Başkaları, herkes : *Bu işe âlem ne*

der? **5.** *mec.* Eğlence. **6.** Kendine özgü birçok nitelikleri bulunan şey : *Burası bir âlem.* **7.** Kendi içinde bir bütün oluşturan çeşitli varlık alanlarından biri : *Hayvanlar âlemi.*

alenen *be. Ar.* Açıktan açığa, göz önünde, herkesin içinde, gizlemeden.

aleni *s. Ar.* Açık, ortadan, herkesin içinde yapılan : *Aleni bir iş.*

alerji *a. Yun.* **1.** Kimi canlıların birtakım yiyeceklere ya da ilaçlara karşı hastalık derecesinde gösterdikleri ters tepki. **2.** *mec.* Herhangi bir şeye ya da kimseye karşı olumsuz yönden duyulan aşırı duyarlılık.

alesta *s.* ve *be. İt.* Eyleme hazır, tetikte.

alet, -ti *a. Ar.* **1.** Bir el işini ya da mekanik bir işi gerçekleştirmek için özel olarak yapılmış nesne : *Tırpan bir tarım aletidir.* **2.** Bir makineyi oluşturan, işlemesini sağlayan parçalardan her biri. **3.** Hoş görülmeyen bir işe yardımcı ya da aracı olmayı kabul eden kimse. § **Alet edevat** aletler.

alev *a.* Yanan ve ışık veren gazların türlü biçimlerde uzanan dili, yalım, yalaz.

Alevi *öz. a. Ar.* Alevilik mezhebinden olan kimse.

Alevilik *öz. a.* Halife Ali'yi ilk üç halifeden üstün tutmak temeline dayanan mezhep ve tarikatların genel adı.

alevlenmek (*nsz*) **1.** Alev çıkarmaya başlamak. **2.** *mec.* Zorlu ya da heyecanlı bir durum almak : *Tartışma gittikçe alevlendi.*

aleyh *a. Ar.* Karşı, karşıt. § **Aleyhe dönmek** karşı durum almak, karşı duruma geçmek. **(Birinin) Aleyhinde olmak** birine karşı olmak. **Aleyhinde söylemek** (ya da **bulunmak**) çekiştirmek, yermek. **(Birinin) Aleyhine olmak** bir iş birinin zararına olmak, onun için iyi olmamak. **Aleyhte olmak** karşı durum almak.

aleykümselam *ünl. Ar.* Arapça "selamünaleyküm" esenleme sözüne verilen "esenlik üzerinize olsun" anlamında karşılık.

alfa *a. Yun.* Yunan abecesinin birinci harfi. § **Alfa ışınları** *fiz.* radyoaktif cisimlerin yaydıkları üç ışından biri.

alfabe *a. Yun.* **1.** Abece. **2.** Okuma öğreneceklere harfleri ve okuma yolunu gösteren kitap. **3.** *mec.* Bir işin başlangıcı.

alfabetik *s. Yun. Fr.* Abecesel.

algı (**I**) *a.* Haşhaş sütünü toplamakta kullanılan kaşık.

algı (**II**) *a. ruhb.* Zihinle olan ilgisi bakımından duyum; bir duyumdan edinilen yalın bilinç.

algılamak (*-i*) Bir olayı ya da bir nesnenin varlığını duyum yolu ile yalın bir biçimde bilinç alanına almak.

algler *ç. a. bot.* Tallı bitkilerden klorofilli, kendibeslek, çoğu kez şeritsi ya da ipliksi yapıda olan yeşil, esmer, kızıl renkli çeşitleri bulunan sucul bitkiler sınıfı.

alıcı *a.* **1.** Satın almak isteyen kimse, °müşteri. **2.** Kendisine bir şey gönderilen kimse. **3.** *fiz.* Bir elektrik akımını alıp başka bir kuvvete çeviren aygıt. **4.** Almaç, °ahize. § **Alıcı gözüyle bakmak** inceden inceye gözden geçirmek.

alıç

alıç *a. Far. bot.* Gülgillerden, kırlarda yabani olarak yetişen bir ağaç ve onun mayhoş yemişi.

alık *s.* Akılsız, sersem, budala.

alıklık *a.* Alık olma durumu ya da alıkça bir iş.

alıkoymak (*-i, -e*) **1.** Bir süre için bir yerde tutmak : *Arkadaşım beni yemeğe alıkoydu.* **2.** (*-i, -den*) Birini yapmakta olduğu ya da yapmak istediği işten geri tutmak, ona engel olmak : *Bunu söylemekten sizi kim alıkoymuş.* **3.** (*-i*) Ayırıp bir kenarda tutmak : *Bu kitabı sizin için alıkoydum.*

alım *a.* **1.** Almak eylemi. **2.** Gözü gönlü çeken durum : *Alımı yerinde bir kız.* § **Alım satım** satın alma ve satma işi.

alımlı *s.* Alımı [2] olan : *Onun pek alımlı bir hali vardı.*

alın *a.* (İyelik ekleriyle **alnı**) **1.** Yüzün, kaşlarla saçlar arasındaki bölümü. **2.** (Kimi şeylerde) Ön, ön yüz. § **Alın damarı çatlamak** utanma duygusu kalmamak. **Alın teri** emek : *Ben ekmeğimi alnımın teriyle kazanırım.*

alındı *a.* Para ya da başka bir şeyin teslim alındığını gösteren belge, °makbuz.

alıngan *s.* Alınmak huyunda olan.

alınlık *a.* **1.** Alna takılan altın, inci ve benzeri gibi süsle ilgili şeyler. **2.** Yapılarda cephe bezekleri.

alınmak (*nsz √ -e*) **1.** Almak işi yapılmak. **2.** (*-e √ -den*) Bir sözün, bir davranışın kendisine karşı olduğunu sanarak incinmek ya da öfkelenmek.

alınyazısı *b. a.* Yazgı, °kader.

alırlık *a. fels.* Duygusal uyarımları alabilme yeteneği.

alışık *s.* Herhangi bir duruma alışmış olan.

alışkanlık *a.* Bir şeye alışmış olma durumu.

alışkı *a.* Yapmaya alışılıp bir kural gibi uyulan şey, °âdet: *Bu adamın şaşırtıcı alışkıları var.*

alışkın *s.* Bir şey yapmaya alışmış olan.

alışmak (*-e*) **1.** Bir eylemi yineliyerek kolaylıkla yapabilme yetisini edinmek : *Uzun yol yürümeye alışmak. Erken kalkmaya alışmak.* **2.** Yadırgamaz duruma gelmek : *İklime alışmak.* **3.** Uyar duruma gelmek : *Anahtar kilide alıştı.* **4.** Daima ister olmak : *Tütüne alışmak. Oyuna alışmak.*

alıştırma *a.* **1.** Alıştırmak eylemi. **2.** Bir beceriyi, bir bilgiyi kazanmak için yapılan yineleme.

alıştırmak (*-i, -e*) **1.** Başkasının bir şeye alışmasını sağlamak ya da yol açmak. **2.** Uyar duruma getirmek : *Anahtarı kilide alıştırmak.*

alışveriş *b. a.* **1.** Alım satım işi : *Son günlerde alışveriş çok durgun.* **2.** *mec.* İlişki : *Benim onunla hiç bir alışverişim yok.*

âlicenap *b. s. Ar.* Bağışlayan, hoşgören, yardım eden, yüce gönüllü.

alicengiz *b. a.* Kurnazca, haince düzen: *Alicengiz oyunu.*

alıkıran *s.* "Aşırı zorba" anlamında kullanılan **alıkıran başkesen** deyiminde geçer.

alimallah *ünl. Ar.* "Çok bilir olan Allah" anlamında, söylenen bir sözün doğruluğuna inandırmak için kullanılır: *Bunu yaparsa alimallah bir daha yüzüne bakmam.*

alivre *s. Fr.* İleride, elde edildiği zaman teslim edilmek üzere, bir ürün üzerine önceden yapılan (satış).

alizarin *a. Fr. (Arapça usare'den)* Eskiden kökboyası denilen bitkiden çıkarılırken şimdi kimyasal yöntemlerle hazırlanan boya maddesi.

alize *a. Fr.* Tropikal bölgelerdeki denizlerde kesiksiz esen birtakım rüzgârların adı : *Alizeler, ekvatorun kuzeyinde kuzeydoğudan, ekvatorun güneyinde ise güneydoğudan eserler.*

alkali *a. Fr.* < *Ar.* Kimyasal özellikleri sut ve potasa benzeyen birtakım maddelerin genel adı. Bu maddelerde,

asitlerin kırmızıya çevirmiş olduğu bitkisel mavi rengi eski duruma döndürme özelliği vardır.

alkalik *s. kim.* Alkali ile ilgili olan ya da içinde alkali bulunan.

alkalimetre *a. Ar. Yun.* Alkalölçer.

alkaloit *a. Ar. Yun.* Özellikleri ile alkalileri andıran organik madde.

alkalölçer *b. a.* Alkalilerin arılık derecesini belirtmeye yarayan aygıt.

alkarna *a.* İstiridye, midye, tarak gibi kabuklu hayvanları avlamak için deniz dibini taramakta kullanılan, ağız kısmı demirden olan bir ağ.

alkım *a. meteor.* Gökkuşağı.

alkış *a.* Alkışlamak eylemi, alkışlama. § **Alkış tutmak** 1) el çırparak alkışlamak; 2) toplu olarak yüksek sesle "yaşa, var ol" gibi sözler ile birini ululamak.

alkışlamak (*-i*) Bir şeyin beğenildiğini, hoşa gittiğini anlatmak için el çırpmak ya da o yolda söz söylemek.

alkol, -lü *a. Fr.* <*Ar.* Mayalanmış içkilerin damıtılması ile elde edilen renksiz, uçucu, yanıcı sıvı madde, ispirto.

alkolik *s.* Alkolizme tutulmuş.

alkolizm *a. Fr.* İspirtolu içkilerin sürekli ve çok kullanılmasından ileri gelen hastalık.

Allah *öz. a. Ar.* **1.** Tanrı. **2.** "Allah" sözcüğü kimi ad tamlamalarında tamlanan sözcüğü güçlendirir: *Allahın tembeli. Allahın kırı.*

allahlık *s.* Kendisinden hiç bir işte yararlık umulmayan saf ve zararsız (kimse) : *Bu adam allahlığın biri, elinden bir şey gelmiyor.*

allak *s. Ar.* (k kalın okunur) **1.** Sözünde durmaz, dönek, aldatıcı. **2.** Kendisine güvenilmesi doğru olmayan (kimse).

allak bullak *b. s.* ve *be.* Altüst, karmakarışık.

allame *s. Ar.* Derin bilgin, çok bilen.

allegretto *be. İt. müz.* Bir parçanın allegrodan biraz daha ağır çalınacağını anlatır.

allegro *be. İt. müz.* Bir parçanın canlı, neşeli ve hızlı çalınacağını anlatır.

allem etmek Bu söz "her türlü kurnazca çareye baş vurmak" anlamına gelen **allem etmek kallem etmek** biçiminde kullanılır : *Allem etti kallem etti, sonunda istediğini yaptırdı.*

allı *s.* Üzerinde al renk bulunan : *Allı basma.* § **Allı pullu** göz alıcı renkler ve şeylerle süslenmiş.

allık *a.* **1.** Al olma durumu. **2.** Kadınların süs için yanaklarına sürdükleri al boya.

almaç *a. fiz.* Bir elektrik akımını alıp başka bir kuvvete[3] çeviren aygıt, °ahize, °reseptör : *Telefon makinesinin, sesi kulağımıza veren kısmı bir almaçtır.*

almak, -ır (*-i*) **1.** Bir şeyi bir yerden ya da bir kimseden ayırmak yolu ile elde bulundurmak : *Ben şapkamı alıp gidiyorum. Paltomu almayacağım.* **2.** Kendine çekmek : *Gözümü ondan alamıyorum.* **3.** Elde etmek : *İş almak. Ürün almak.* **4.** Satın a'mak : *Ev almak.* **5.** İçine sığdırmak : *Bu salon bin kişi alır.* **6.** Kabul etmek : *Rüşvet almak.* **7.** Kendine ulaştırılmak : *Mektup almak. Haber almak.* **8.** İçine çekmek, içine geçirmek : *Kayık su alıyor. Fotoğraf şasisi ışık almış.* **9.** (Erkek için, kimi kez de kadın için)... ile evlenmek : *Ahmet komşusunun kızını aldı.* **10.** Sürükleyip götürmek : "*Öküzü sel aldı, harmanı yel aldı.*" **11.** Yanında götürmek : *Eve giderken çocuğu da al.* **12.** Zararlı bir şeye uğramak : *Soğuk almak. Hastalık almak. Ceza almak.* **13.** Bürümek: "*Dağ başını duman almış.*" *Ortalığı bir korkudur aldı.* **14.** Saptamak: *Ölçüsünü almak.* **15.** Yerini değiştirmek, çekmek : *Sandalyeyi biraz öne almak.* **16.** Bir şeyin içinden fazla bir maddeyi çıkarmak : *Ur almak. Ameliyatla kurşun almak.* **17.** Bir yeri savaşla ele geçirmek : *Türkler İstanbul'u 1453'te aldılar.* **18.** Duymak : *Burnu*

koku almıyor. **19.** (*-i, -e*) Eriştirmek, erdirmek : *Bir şeyi dikkate almak.* **20.** (*-e*)... gibi anlamak : *Bir sözü şakaya almak.* § **Al gülüm ver gülüm** yapılan bir hizmetin hemen karşılığının yapılması istenildiğini anlatır. **Al sana bir daha!** yeni bir aksilik olunca bıkkınlığı anlatmak için söylenir.

Alman *öz. a.* **1.** Almanya halkından ya da bu halkın soyundan olan kimse. **2.** (Ad tamlamalarında) Almanya, Almanlar : *Alman hükümeti.*

almanak *a. Fr.* Yılın bölümlerinden başka, bayram, yıldönümü gibi belli günleri, birtakım astronomi, meteoroloji, istatistik bilgileri gösteren kitap biçiminde takvim.

Almanca *öz. a.* Alman dili.

almangümüşü *b. a.* Çinko, bakır ve nikelden yapılan, gümüşü andırır bir alaşım.

almaş *a. TS* **1.** İki ya da daha çok şeyin sıra ile değiştirilerek kullanılması ya da kendiliğinden değişerek çalışması. **2.** *mant.* Birinin doğru olması ötekinin yanlışlığını gerektiren iki önermenin oluşturduğu düzen.

almaşık *s.* İki ya da daha çok şeyin sıralanmalarında değişiklik olan. § **Almaşık yapraklar** *bot.* sapın iki yanında karşılıklı değil de aralıklı olarak bir sağda, bir solda bitmiş yapraklar.

alo *ünl.* (I ince söylenir) Telefon konuşmasında dikkati çekmek için seslenmede kullanılır.

alp, -pı *a.* Büyük işler görmüş, halk tarafından sevilmiş yiğit, °kahraman.

alpaka *a. (Güney Amerika yerlilerinin dilinden)* **1.** *zool.* Devegiller familyasından, deveden küçük, tüyleri uzun, Peru ve dolaylarında yaşayan bir memeli türü. **2.** Bu hayvanın yünü ya da bu yünden dokunan kumaş.

alşimi *a. Fr.* Eskiden, elementleri altına çevirmek ereğini güden ve boş sayılan bir uğraş alanı, °simya.

alpaka

alt, -tı *a.* **1.** Bir şeyin yere bakan yanı, **üst** karşıtı : *Çaydanlığın altı delinmiş.* **2.** Bir yanın baktığı yer. **3.** Otururken uylukların yere gelen kısmı. **4.** Bir şeyin arkadan (daha sonradan) gelen kısmı : *Bu yazının altı yok mu?* **5.** *s.* Birkaç şeyin içinden bize göre uzak olanı : *Şu duvarın alt köşesinden sapacaksınız.* **6.** *s.* Birkaç şeyden yere yakın olanı : *Alt kat. Alt köşe.* **7.** *a.* Alt sözcüğü "... altı" biçiminde tamlanan durumunda olduğunda tamlayan durumundaki kavramın değdiği, etki yaptığı yer anlamına gelir : *Topaltı, rüzgâraltı, ayakaltı.* **8.** *a.* Alt sözcüğü "... altında" biçiminde kullanıldığında "bir şeyin etkisi içinde" anlamını verir : *Güneş altında çalışmak. Söz altında kalmak.* **9.** *s.* Sınıflamalarda temel olarak alınan tipe göre ikinci derecede olan : *Altsınıf. Alttakım.* § **Alt alta üst üste** birbirleriyle itişir kakışır bir durumda.

altbölüm *b. a.* Yazılarda bölümlerin ayrıldığı parçalardan her biri.

altcins *b. a. T. Ar. bot.* ve *zool.* Bir cins içinde kurulan ikinci derecede (daha küçük) bir cins.

altçene *b. a.* İnsan ve hayvanlarda yiyecekleri çiğnemeye yarayan, oynayabilen çene.

altderi *b. a. anat.* Deriyi oluşturan iki tabakadan içte olanı. Dericilikte işe yarayan, derinin bu kısmıdır.

alternatif *a. Fr.* Seçenek.

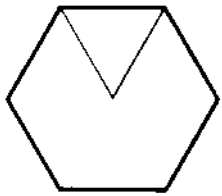
alternatör *a. Fr.* Dalgalı elektrik akımı veren üreteç.

altes *a. İt.* Prens ve prenseslere verilen onurlama sanı.

altfamilya *b. a. bot.* Bir familyanın içinde kurulan ikinci derecede bir familya.

altgeçit *b. a.* Trafik akımını kesmemek için başka bir yolun altından geçirilen yol.

altı *s.* **1.** Beşten bir artık, 5+ 1. **2.** *a.* Beşten sonra gelen sayının adı, bu sayıyı gösteren rakam, 6, VI.

altıgen

altıgen *b. a.* ve *s. mat.* Altı kenarlı çokgen.

altın *a.* **1.** Parlak sarı renkte, 19.26 yoğunluğunda, 1063 derecede ergiyen, kolay işlenen, yüksek değerli, paslanmaz element. Simgesi Au. **2.** (Eskiden) Lira : *İki İngiliz altını.* **3.** *s.* Altından yapılmış : *Altın saat.* **4.** *s. mec.* Niteliği iyi olan, değerli.

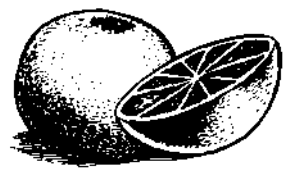
altınbaş *b. a. bot.* Daha çok Ege Bölgesi'nde yetişen, yuvarlak biçimli, kalınca kabuklu, güzel bir kavun çeşidi.

altıncı *s.* Altı sıfatının sıra biçimi, sırada beşinciden sonra gelen.

altınkökü, -nü *b. a. bot.* Güney Amerika'da yetişen kusturucu bir kök.

altınsuyu, -nu *b. a. kim.* Altına ve platine çözücü etkisi olan klorhidrik asit ve nitrik asit karışımı.

altıntop *b. a. bot.* Turunçgillerden, portakaldan daha iri, açık sarı renkte, tadı acımsı bir meyve ve bunun ağacı, °greyfrut.

altıntop

altıparmak *b. s.* **1.** Ellerinde ya da ayaklarında altışar parmağı olan (kimse). **2.** *b. a. zool.* Bir cins iri palamut.

altıpatlar *b. a.* Altı tane fişek alan toplu tabanca.

altışar *s.* Altı sıfatının üleştirme biçimi; her birine altı, her kezinde altısı bir arada olan.

altlı *s.* Altı ve üstü birlikte.§ **Altlı üstlü 1)** etek ve ceket gibi iki parçalı (giysi); **2)** alt ve üst katta olmak üzere : *Altlı üstlü oturuyorlar.*

altlık *a.* Bir şeyin altına, herhangi bir amaçla konulan nesne : *Kâğıt altlığı. Sahan altlığı.*

altmış *s.* **1.** Altı kere on, elli dokuzdan bir artık. **2.** *a.* Elli dokuzdan sonra gelen sayının adı ve bu sayıyı gösteren rakam. 60. LX.

altmışaltı *b. a.* Altmış altı sayı almakla kazanılan bir çeşit iskambil oyunu.

altmışar *s.* Altmış sıfatının üleştirme biçimi, her birine altmış, her kezinde altmışı bir arada olan.

altmışdörtlük *b. a. müz.* Birlik notanın altmış dörtte biri değerinde olan nota.

altmışıncı *s.* Altmış sıfatının sıra bildiren biçimi, sırada elli dokuzuncudan sonra gelen.

alto *a. İt.* **1.** Kemanla viyolonsel arası büyük keman, °viyola. **2.** Pistonlu, madeni bir ağız çalgısı. **3.** Kadın seslerinin en kalını.

altsınıf *b. a.* Bir sınıf içinde kurulan ikinci derecedeki sınıf.

altşube *b. a.* Bir şube içinde kurulan ikinci derecedeki şube.

alttakım *b. a.* Bir takım içinde kurulan ikinci derecedeki takım.

alttür *b. a.* Bir tür içinde kurulan ikinci derecedeki tür.

altuni *s.* Altın renginde olan.

altüst, -tü *b. s.* Çok karışık ve dağınık. § **Altüst etmek** 1) karmakarışık etmek; 2) aramadık bir yer bırakmamak. **Altüst olmak** karmakarışık bir duruma gelmek.

altyapı *b. a.* Bir yapı için gerekli olan yol, kanalizasyon, su, elektrik gibi döşemlerin tümü.

alüminyum *a. Lat.* Gümüş parlaklığında beyaz, 2.56 yoğunluğunda, 650 derecede ergiyen hafif bir element. Simgesi Al.

alüvyon *a. Fr.* Suların sürüklediği ya da çekilirken bıraktığı kil ve kumlu çamur, mil (I).

alyuvar *b. a. anat.* Kana al rengini veren, çekirdeksiz, yuvarlak, küçük göze : *Kanın her milimetre küpünde beş milyon kadar alyuvar bulunur.*

Am *kim.* Amerikyumun simgesi.

ama, amma *bağ.* **1.** Belirtilen düşünceler arasında aykırılık bulunan iki tümceyi birbirine bağlamaya yarar : *Yemek az, ama lezzetli. Bu adam zengin, ama cimri.* **2.** Uyarma ya da koşul niteliğinde olan bir tümceyi, başka bir tümceye bağlamaya yarar : *Yarın geleceğim diyorsunuz ama, ben evde bulunamayacağım.* **3.** Beklenmeyen bir sonucu anlatan iki tümceyi onun nedeni durumunda olan tümceye bağlar : *Ben bu işe karıştım, ama pişman oldum.* **4.** Bir yargıyı ya da bir buyruğu pekiştirmek için de kullanılır : *Güzel, ama güzel bir söz söyledi.* **5.** Kimi vakit dikkati çekmek için tümcenin sonuna getirilir : *Bu söz söylenmez ama! Böyle söylersen darılırım ama!* ("Ama" bağlacı, belirtilmek istendiği zaman "amma" biçiminde iki "m" ile söylenir: *Yemek az, amma lezzetli. Ben bu işe karıştım, amma pişman oldum.*)

âmâ *s. Ar.* Kör.

amaç *a.* Ardından koşulan, erişilmek istenilen sonuç, erek.

amaçlamak (*-i*) Bir amaca ulaşmayı istemek.

amade *s. Far.* Hazır.

aman *ünl. Ar.* **1.** Yardım istendiğini anlatır : *Aman Allahım!* **2.** Bir suçun bağışlanmasının istenildiğini anlatır : *Aman, bir daha yapmam!* **3.** Rica anlatır : *Aman, öyle söylemeyin!* **4.** Usanç ve öfke anlatır : *Aman, bırak beni!* **5.** Dikkat uyandırmak için kullanılır : *Aman çocuğa iyi bakın!* **6.** Çok beğenmeyi anlatır : *Aman, ne güzel şey!*

amansız *s.* Aman vermez, hiç acımayan, cana kıyıcı.

amatör *a.* ve *s. Fr.* Bir işi para getirmesi için değil, sevdiği için yapan kimse, hevesli, meraklı : *Amatör ressam. Amatör futbolcu.*

amazon *a. Yun.* **1.** Erkek gibi, savaşta yer alan kadın. **2.** Ata binen kadın.

ambalaj *a. Fr.* Eşyayı sararak, paket yaparak ya da sandığa yerleştirerek, taşınabilir bir duruma koyma işi, sarmalama, sandıklama.

ambar *a. Ar.* **1.** Genellikle tahıl saklanan yer. **2.** Eşya saklanan yer. **3.** Geminin yük koymaya ayrılmış yeri. **4.** Kum, çakıl gibi yapı gereçlerini ölçmekte kullanılan, her yanı çoğunlukla yetmiş beş santimetre kare olan küp ölçek. **5.** Eşya taşıma işleri yapılan kurum ya da ortaklık.

ambarcı *a.* Ambara bakan görevli.

ambargo *a. İsp.* Bir geminin bulunduğu limandan ayrılması, bir paranın ya da ticaret eşyasının kullanılması, başka bir yere götürülmesi yasağı.

amber *a. Ar.* Güzel kokulu kimi maddelerin ortak adı.

amberağacı *b. a. bot.* Baklagillerden bir cins mimoza.

amberbalığı, -nı *b. a. zool.* Yunus familyasından, boyu yirmi beş metreye kadar çıkan, kocaman başlı, ağzı dişli, yırtıcı bir balık.

amca *a.* **1.** Babanın erkek kardeşi. **2.** Bir insanın babası yaşında olan kimselere saygı için kullandığı seslenme.

amcazade *b. a. Far.* Amca oğlu ya da kızı.

amel *a. Ar.* **1.** Bir kimsenin dinin buyruklarını yerine getirmek için yaptıkları. **2.** İş, işlem. **3.** *mec.* Sürgün, ishal.

amele *ç. a. Ar.* İşçi, emekçi.

ameli *s. Ar.* **1.** İşe, eyleme dayanan, eylemli, iş üstünde. **2.** İşçe, iş bakımından. **3.** Elverişli, kolay, uygun, kestirme.

ameliyat, -tı *ç. a. Ar.* **1.** Operatör tarafından hastanın bir yerini kesme, yarma ve dikme yoluyla yapılan tedavi. **2.** Eylem.

ameliyathane *a. Ar. Far.* Hastanelerde hastalara ameliyat yapılan oda.

ameliye *a. Ar.* Eylem.

Amerikalı *öz. a.* Amerika Birleşik Devletleri halkından olan kimse.

Amerikan *öz. a.* ve *s.* (Ad tamlamalarında) Amerika ya da Amerikalılarla ilgili: *Amerikan malı. Amerikan ordusu.*

amerikan *a.* Pamuktan düz dokuma.

amerikyum *a. kim.* Atom ağırlığı 241 olan, yapay olarak elde edilen bir element. Simgesi Am.

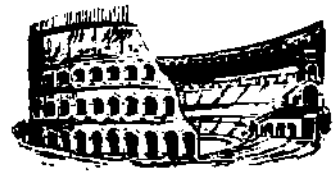
ametal *a. Fr.* Metal olmayan elementler: *Klor, fosfor, oksijen ametallerdir.*

ametist, -ti *a. Yun. yerb.* Mor renkli bir çeşit kuvars.

amfi *a. Yun.* Amfiteatr sözcüğünün kısaltılmışı.

amfibol *a. Yun. yerb.* Piroksenlere yakın, esmer, yeşil renkli lav kayası olup bütün bir silikat grubuna verilen ad.

amfiteatr *a. Yun.* **1.** Oturulacak yerleri geriye ya da ortadan kenarlara doğru yükselen tiyatro salonu. **2.** *coğr.* Yükselerek uzanan toprak parçası.

amfiteatr

amigo *a. İt.* Herhangi bir spor yarışmasında seyircileri coşturan kişi.

amin *a. kim.* Amonyaktaki hidrojen yerine tek değerli hidrokarbonlu köklerin geçmesiyle oluşan ürünlerin genel adı.

âmin *ünl.* "Öyle olsun", "Tanrı kabul etsin" anlamına, duaların arasında ya da sonunda kullanılır.

amip *a. Yun.* Vücudunun biçim değiştirmesiyle oluşan geçici kollar ya da yalancı ayaklar üzerinde sürünerek yer değiştiren birgözeli.

amir *s. Ar.* **1.** Buyurur, buyurucu, üst. **2.** *a.* Baş: *Daire amiri.*

amiral, -li *a. Fr.* Aşaması albaydan yüksek deniz subaylarının genel adı.

amiyane *be. Far.* Bayağı [3]. § **Amiyane tabiriyle** halk ağzı ile, halkın deyişiyle.

amma *bağ. Ar.* **1.** Ama. **2.** *be.* Yanına getirildiği sözcüğün anlamına aşırılık katarak, şaşma ya da beğenme anlatır: *Amma güzel şey! Amma konuşuyor ha!*

amme *a. Ar.* Kamu.

amonyak *a. Fr. kim.* **1.** Azot ve hidrojen bileşimi olan keskin kokulu bir gaz. **2.** İçinde bu gazın eritilmiş bulunduğu su.

amorti *a. Fr.* **1.** Birden ödenerek faizin işlemesine son verilen tahvil. **2.** Piyangoda bilete ödenen para kadar karşılık.

amortisman *a. Fr.* **1.** Bir taşınmazın yıpranma karşılığı olarak ayrılan pay. **2.** Faizinin işlemesine son vermek için bir tahvilin birden ödenmesi.

amortisör *a. Fr.* Makinelerde sarsıntı, gürültü vb.lerini yumuşatmaya yarayan düzen.

amper *a. (Ampère adlı bilginin adından)* Elektrik akımında yeğinlik (şiddet) birimi.

ampermetre *b. a. Fr. Yun. fiz.* Amperölçer.

amperölçer *b. a. Fr. T.* Elektrik akımının yeğinliğini ölçmeye yarar aygıt.

ampersaat, -ti *b. a. Fr. Fr. fiz.* Bir amper yeğinliğinde akım geçiren bir iletkenden bir saat içinde geçen elektrik miktarı.

ampirik *s. Fr.* Sadece denemeye ve görgüye dayanan (yöntem).

ampul, -lü *a. Fr.* **1.** İçinde, elektrik akımı ile akkorlaşarak ışık verebilen bir iletkeni bulunan, havası boşaltılmış cam şişe. **2.** En çoğu birkaç santimetre küp oylumunda ilaç tüpü.

amut *a. Ar.* Dikme. § **Amuda kalkmak** iki eli üstüne dayanarak bacaklarını havada dikey tutmak.

amyant, -tı *a. Yun.* Kolayca bükülen ve ateşe dayanan liflerden oluşmuş bir çeşit ak asbest.

an (I) *a. Ar.* Zamanın bölünemeyecek kadar kısa bir parçası : *Bir an durakladı.*

an (II) *a. ruhb.* İnsanda bilinçli durumun topu; bilincin, irade ve heyecan karışmadan, algılama, düşünme kısmı, °zihin: *An bulanıklığı. An dağılımı. An darlığı.*

ana *a.* **1.** Çocuğu olan kadın, anne. **2.** Yavrusu olan dişi hayvan. **3.** Dince aziz tanınan kimi kadınlara verilen saygı unvanı : *Fatma Anamız. Meryem Ana.*

anacıl *s.* Anasına düşkün.

anaç *s.* **1.** Yavru ya da yemiş yetiştirecek duruma gelmiş olan (hayvan ya da ağaç). **2.** *mec.* Kurnaz, tecrübeli. **3.** İri, kart : *Anaç tavuk.*

anaçlaşmak *(nsz)* Anaç olmak.

anadil *b. a.* Başka diller türetmiş olan dil.

anadili *b. a.* İnsanın çocukken anasından ya da evindekilerden öğrendiği dil.

anaerki *b. a. toplb.* Soyda temel olarak anayı alan ve ailede çocukları ana klanına mal eden ilkel bir toplumun durumu, °maderşahilik.

anaerkil *b. s. toplb.* Anaerki temeline dayanan, °maderşahi.

anafor *a. Yun.* **1.** Bir su ya da hava akıntısının bir engele çarpması ile geriye dönerek oluşturduğu ters akıntı. **2.** *argo* Yolsuz ya da emeksiz elde edilen şey. § **Anafordan** *(argo)* yolsuz ya da emeksiz olarak.

anaforcu *s. argo* Yolsuz ya da emeksiz kazanç arkasında koşan (kimse).

anaforlamak *(-i) argo* Yolsuz ya da emeksiz olarak elde etmek.

anahtar *a. Yun.* **1.** Bir kilidi açıp kapamak için kullanılan aygıt, açar, açkı. **2.** Kurma aygıtı, kurgu. **3.** *fiz.* Bir elektrik devresini açıp kapamaya yarayan çevirgi. **4.** *müz.* Notaların müzik merdivenindeki yükseklik derecelerini göstermek ve buna göre okunmasını sağlamak için portenin başına konulan işaret; üç anahtar vardır. Sol, do ve fa.

anakara *b. a. coğr.* Yeryüzündeki beş kara parçasından her biri, °kıta.

analık *a.* **1.** Ana olanın durumu. **2.** Ana duygusu. **3.** Ana yerini tutan kadın. **4.** Üvey ana. **5.** Anaca davranış.

analiz *a. Yun. kim.* Çözümleme.

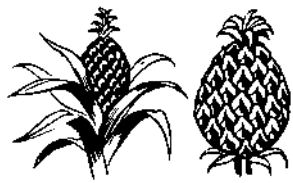
anamal *b. a.* Bir ticaret işinin kurulması için gereken para ya da paraya çevrilebilen malların tümü, °sermaye, °kapital.

anamalcı *b. a.* **1.** Bir ticaret işine anamal yatırmış olan kimse, °sermayedar, °kapitalist. **2.** Anamalcılık sistemi yanlısı.

anamalcılık *b. a.* Anamala dayanan ve kâr amacı güden üretim düzeni, °kapitalizm.

ananas *a. (Amerika yerlilerinin dilinden) bot.* Ananasgillerden, sıcak ülkelerde yetişen bir ağaç ve bu ağacın, tadı, kokusu güzel meyvesi.

ananasgiller *ç. b. a. bot.* Birçeneklilerden, sıcak ülkelerde yetişen ve örneği ananas olan bitki familyası.

ananas

anane *a. Ar.* Gelenek.

ananevi *s. Ar.* Geleneğe dayanan, geleneksel.

anaokulu *b. a.* Öğrenim çağına henüz gelmemiş çocukların okul düzenine hazırlanmasını sağlayan eğitim kurumu.

anarşi *a. Yun.* **1.** Kişinin her türlü yönetimsel bağdan kurtulmasını kabul eden politik ve sosyal yöntem, başsızlık. **2.** Kargaşa, başıboşluk.

anarşist, -ti *Yun.* **1.** *s.* Anarşi ile ilgili olan. **2.** *a.* Anarşizm yanlısı olan kimse.

anarşizm *a. Yun.* Tarihsel koşullar ne olursa olsun devletin ortadan kaldırılmasını savunan kuram.

anason

anason *a. Yun. bot.* Kokulu tohumu hamur işlerinde ve rakıcılıkta kullanılan, yurdumuzda ekimi yapılan, maydanozgillerden bir bitki.

anatomi *a. Yun.* **1.** İnsan, hayvan ve bitkilerin yapısını, organların birbiriyle olan ilgilerini inceleyen bilim. **2.** Beden yapısı, gövde yapısı.

anayasa *b. a.* Devletin biçimini, yasama, yürütme ve yargılama güçlerini tanımlayan, kişilerin devletle olan ilişkilerindeki temel hak ve özgürlüklerini saptayan yasa.

anayol *b. a.* Küçük yolların kendisine açıldığı en büyük yol.

anayön *b. a.* Kuzey, güney, doğu ve batı yönlerinden her biri.

anayurt *b. a.* Bir ulusun eskiden yaşadığı ya da öteden beri yaşamakta olduğu yurt; ilk yurt edinilen yer.

ancak *bağ.* ve *be.* **1.** "Yalnız, sadece" gibi sınırlama anlatır : *Bu kapı ancak bu anahtarla açılabilir.* **2.** "Olsa olsa", "en çok", "güçlükle" gibi bir şeyin daha çoğunun, ilerisinin olmadığını gösterir: *Bu kalem ancak beş lira eder. Ancak bu saatte gelebildim.* **3.** "Lakin", "ama", "yalnız" gibi uyarma anlatır : *Bu işe başlıyorum, ancak bir günde bitiremem.*

ançüez *a. İng.* Genellikle hamsi balığının tuzlaması.

andaç *a.* Bir kimseyi ya da olguyu ansıttığı için saklanan ya da ansıtsın diye verilen şey, anmalık, °hatıra, °yadigâr.

andante *be. İt. müz.* Yarı yavaş, adacyo ile andantino arası.

andantino *be. İt. müz.* Andanteden daha canlı.

andavallı *a. argo* Bön ve görgüsüz kimse.

andezit, -ti *a. yerb. (And sıradağlarının adından)* Bir yanardağ kütlesi.

andırış *a. mant.* **1.** İki şey arasında kimi noktalarda uygunluk durumu. **2.** Bu uygunluğa bakarak bunların başka noktalarda da uyabileceklerini ileri süren bir çeşit çıkarsama.

andırışma *(nsz)* (Bir şey) Başka bir şeyi andırma.

andırmak *(-i, -e)* **1.** Anmak işini yaptırmak : *İnsan öldükten sonra kendini*

hayırla andırmalı. **2.** (*-i*) Benzer yönleri bulunmak: *Bu çocuğun yürüyüşü babasını andırıyor.*

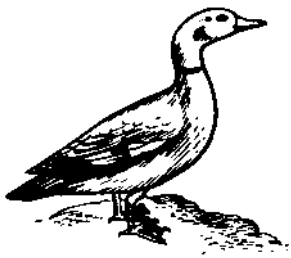
andızotu, -nu *b. a. bot.* Bileşikgillerden, nemli yerlerde yetişen, sarı çiçekli, acı ve kokulu bir ot.

anestezi *a. Yun.* Duyu sinirlerinin ya da beyindeki duyu merkezlerinin herhangi bir etki altında kalarak duyum alamaması durumu.

Anglikan *öz. a.* Dince, İngiliz kilisesine bağlı olan kimse.

Anglikanlık *öz. a.* İngiliz kilisesinin tuttuğu inanç yolu.

Anglosakson *öz. a.* **1.** Beşinci ve altıncı yüzyıllarda Büyük Britanya'yı ele geçiren Cermen ırkından oymaklara verilen ad. **2.** Anadili İngilizce olan kimse.

angut

angut *a.* **1.** *zool.* Ördekgiller familyasından, tüyleri kiremitrenginde bir yaban kuşu. **2.** *mec.* Ahmak.

anı *a.* **1.** Yaşanmış olgulardan belleğin sakladığı her türlü iz. **2.** *yz.* Yaşanmış olayları anlatan yazı türü, °hatıra.

anılmak (*nsz*) Anmak işine konu olmak.

anımsamak (*-i*) Bir şeyi unutmamış olmak, °hatırlamak.

anırmak (*nsz*) (Eşek) Bağırmak.

anıt, -tı *a.* Büyük, önemli bir olayın ya da kişinin gelecek kuşaklarca tarih boyunca anılmasını sağlamak için yapılan, göze çarpacak büyüklükte, simge niteliğinde yapı, °abide.

anıtlaşmak (*nsz*) Anıt durumuna gelmek.

anıtsal *s.* Anıt niteliğinde olan, anıta benzeyen: *Anıtsal bir yapı.*

anız *a.* Ekin biçildikten sonra toprakta kalan köklü sap.

ani *s. Ar.* **1.** Bir anda oluveren, apansız: *Ani bir karar.* **2.** *be.* Ansızın, birdenbire: *Bu iş pek ani oldu.*

anilin *a. Fr.* Yapma boyaların yapımında kullanılan, çivit bitkisinden ya da taşkömüründen çıkarılan bir sıvı: *Anilin boyaları.*

animato *be. İt. müz.* Bir parçanın canlı çalınacağını anlatır.

anjin *a. Fr.* Boğaz mukozalarının şişmesi.

Anka *öz. a. Ar.* Masallarda adı geçen, gerçekte var olmayan büyük bir kuş.

anket, -ti *a. Fr.* Soruşturma, araştırma.

anlak *a. ruhb.* Belleğin anlama, sezme gücü, yargılama yetisi, °zekâ.

anlaklı *s. ruhb.* Anlağı ya da anlığı olan, yüksek anlak erki gösteren, anlayışlı, °zeki.

anlam *a.* **1.** Bir sözcük, bir davranış ya da olgudan anlaşılan şey; bunların bize anımsattığı düşünce ya da nesne, °mana. **2.** *mant.* Önermenin, bir tasarının, bir düşüncenin ya da yapıtın anlatmak istediği şey.

anlamak (*-i*) **1.** Bir şeyin ne demek olduğunu, neye işaret olduğunu kavramak, yeni bilgileri ekleriyle bir araya getirerek sonuç niteliğinde başka bir bilgi edinmek. **2.** Sorup öğrenmek. **3.** Doğru ve yerinde bulmak. **4.** Birinin duygularını, isteklerini, düşüncelerini sezebilmek. **5.** (*-den*) Bir şey üzerinde bilgisi bulunmak: *Halıdan anlarım.* **6.** (*-den*) (Olumsuz ya da soru biçiminde) İyilik görmek, yararlanmak: *Bu ilaçtan hiç bir şey anlamadım.*

anlamazlık *a.* Bir şeyi anlamama durumu. § **Anlamazlıktan gelmek** (bir şeyi anladığı halde) anlamamış, farkına varmamış gibi davranmak.

anlambilim *b. a.* Dili anlam açısından inceleyen dilbilim dalı, °sinonim.

anlamdaş *s.* Eşanlamlı, °sinonim.

anlamlandırmak (*-i*) Anlamını açıklamak, anlam vermek.

anlamlı *s.* Anlamı olan, bir şey demek isteyen : *Anlamlı bir söz. Anlamlı bir bakış.*

anlaşılmak (*nsz*) Anlamak işine konu olmak, belli olmak, ortaya çıkmak.

anlaşma *a.* **1.** Anlaşmak eylemi. **2.** İki ya da daha çok tarafın yapmış olduğu düşünce ve erek birliği.

anlaşmak (*nsz √ -le*) Düşünce ya da erek bakımından birleşmek.

anlaşmazlık *a.* İki ya da daha çok tarafın karşılaşan düşünce ve erekleri arasında ayrılık.

anlatı *a. yz.* Roman, öykü, masal, oyun gibi türlerde anlatılan gerçek ya da düşsel olayların anlatımı.

anlatım *a.* **1.** Anlatmak eylemi. **2.** Zihinde tasarlanan bir konuyu söz ya da yazı ile bildirme.

anlatmak (*-i, -e*) **1.** Birinin anlamasını sağlamak için konuşmak, açıklamak, bilgi vermek. **2.** İnandırmak.

anlayış *a.* **1.** Anlama biçimi. **2.** Anlama yeteneği, °zekâ. **3.** *mec.* Halden anlama. **4.** *ruhb.* Ayırıcı bir nitelik olmak bakımından zihin, °zihniyet.

anlayışlı *s.* **1.** Anlayışı olan. **2.** Hoşgörülü.

anlayışsız *s.* **1.** Anlayışı kıt olan. **2.** Hoşgörüsüz.

anlı s. "Güzel", "gösterişli" anlamında kullanılan **anlı sanlı** ya da **anlı şanlı** deyiminde geçer.

anlık *a. ruhb.* Duyu ve iradeden ayrı olarak düşünülebilen bilme yetisi; usa vurma, yargılama, anlama erki.

anlıkçılık *a. felS.* Duyu ve irade karşısında anlığın üstünlüğünü ileri süren öğreti.

anma *a.* **1.** Anmak eylemi. **2.** Bir kişiyi ya da bir şeyi anımsama. § **Anma töreni** bir kişiyi ya da bir olayı anımsamak için düzenlenen tören : *Hava şehitlerini anma günü.*

anmak (*-i*) **1.** Birini, bir şeyi akla getirerek sözünü etmek ya da düşünmek. **2.** Bir sözü ağzına almak : *Hastalığın adını anmaktan korkuyor.* **3.** (*-i, -le*) Bir armağan ile gönlünü almak.

anmalık *a.* Anılmak için bir kimseye verilen şey, andaç.

anne *a.* Çocuğu olan kadın, ana.

anneanne *b. a.* Annenin annesi.

anofel *a. Yun. zool.* Sıtma mikrobunu aşılayan bir çeşit sivrisinek.

anonim *s. Yun.* **1.** Adı bilinmeyen. **2.** Yazarının adı bilinmeyen (yapıt). **3.** *tic.* Anamalı paylara bölünmüş olan, her ortağın sorumluluğu anamaldaki payıyla sınırlı bulunan (ortaklık).

anormal, -li s. *Fr.* Genel örneğe, kurala aykırı olan, sapık, °gayrı tabii.

anot *a. Yun.* Bir elektrolitte elektrik akımının gelip içeriye girdiği iletken uç, pozitif elektrot.

ansımak (*-i*) Anımsamak.

ansızın *be.* Hiç hatıra gelmedik bir sırada, birdenbire.

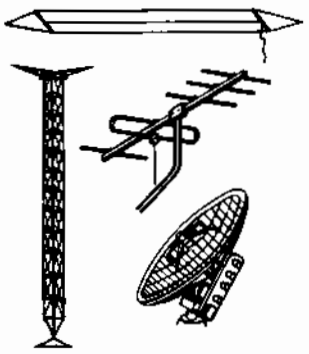
ansiklopedi *a. Yun.* Her türlü bilgiyi ya da bir bilim takımı ile ilgili bütün bilgileri içine alan, çoğu bunları abecesel düzenle anlatan büyük yapıt.

ant *a.* **1.** Tanrı'yı ya da kutsal bilinen bir kişiyi, bir şeyi tanık göstererek bir olayı doğrulama, °yemin. **2.** Kendi kendine söz verme. § **Ant içmek** bir şeyi yapmaya ya da yapmamaya ant ile söz vermek.

antant, -tı *a. Fr.* Anlaşma.

antarktik *s. Yun. coğr.* Güney Kutupla ilgili, Güney Kutup yakınında olan. § **Antarktik kara** Güney Kutuptaki kara bölgesi.

anten *a. Fr.* **1.** Boşluktaki elektromanyetik dalgaları alan ya da yayımlayan iletken tel ya da çubuk. **2.** *biy.* Duyarga.

anten türleri

antepfıstığı, -nı *b. a. bot.* Antepfıstığıgillerin örnek bitkisi, yurdumuzda Gaziantep bölgesinde yetişen, yanlış olarak şamfıstığı da denilen bir ağaç ve bunun ince kabuklu, küçük, yağlı yemişi.

antepfıstığıgiller *ç. b. a. bot.* Ayrı taçyapraklılardan, örneği antepfıstığı ağacı olan bir bitki familyası.

antibiyotik *a. Yun.* Bitkisel ya da hayvansal organizmaların (çoğu bitkisel organizmaların) çıkardıkları ya da bireşimli olarak yapılan, çok ufak dozlarda, bakteri ve mikroorganizmaların gelişimini durduran, hatta onları yok eden madde.

antidemokratik *s. Yun.* Demokratlığa, halkçılığa aykırı olan.

antika *a. Lat.* **1.** Eski çağlardan kalma değerli eşya ya da yapıt. **2.** *s.* Kendine özgü tuhaf, şaşırtıcı halleri olan: *Antika adam. Antika yürüyüş.* **3.** *a.* Mendil, örtü, yatak çarşafı gibi bezlerin kenarlarına paralel ipliklerden bir kısmı çekilip bunlara dikey olanların ikisi, üçü bir arada tire ile sarılarak yapılan diş diş süs.

antikacı *a.* ve *s.* Antika eşya satan kimse.

antikalık *a.* **1.** Antika olma durumu. **2.** *mec.* Tuhaflık.

antikiklon *a. Yun.* Yüksek hava basınçlarının merkezi.

antikor *a. Yun. Fr. biy.* İçine giren hastalık etkenlerini zararsız kılmak için vücudun çıkardığı madde.

antilop *a. Fr. Yun. zool.* Sıcak ülkelerde yaşayan, çok hızlı koşan ve gevişgetirenlerin boynuzlu cinsinden hayvanların genel adı.

antimon *a. Lat. kim.* Mavimtırak beyaz renkte, 6.8 yoğunluğunda, 400 derecede ergiyen, haddede ya da çekiç altında işlenemeyen bir element. Simgesi Sb. Kimi alaşımlarda ve en çok basım harfleri alaşımında kullanılır.

antipati *a. Yun.* Bir şeye ya da kimseye karşı duyulan içgüdü halinde nefret, sevmezlik, uyuşmazlık, soğukluk, karşıduygu.

antipatik *s. Yun.* Sevimsiz, soğuk. § **Antipatik bulmak** kanı kaynamamak.

antisepsi *a. Yun.* Mikropları ilaçla öldürme yöntemi.

antiseptik *s. Yun.* Antisepsi yapmak için kullanılan ya da antisepsi özelliği olan.

antitez *a. Yun.* Karşı tez, karşı sav.

antitoksin *a. Yun. biy.* Toksinlerin etkisini zararsızlaştıran madde.

antlaşma *a.* **1.** Antlaşmak eylemi. **2.** Tarafların, aralarında kararlaşan yola uygun olarak davranmayı kabul etmeleri, °pakt.

antlaşmak (*nsz √ -le*) Bir işin yapılması için taraflar arasında karşılıklı söz vermek.

antoloji *a. Yun.* Yazın yapıtlarından seçkin parçaları bir araya toplayan kitap, seçmeler, seçme yazılar.

antrasit, -ti *a. Yun.* Güçlükle tutuşan ve koku, duman çıkarmadan yanan bir çeşit taşkömür.

antre *a. Fr.* Bir yapının girilen ilk bölümü, giriş.

antrenman *a. Fr.* Sporda hazırlık, idman.

antrenör *a. Fr.* Bir spor kolunda sporcuları yetiştiren kimse.

antrepo *a. Fr.* Gümrüklere gelmiş ticaret eşyasının konulduğu ve korunduğu depo.

antropoloji *a. Yun.* İnsanbilim.

anüs *a. Lat. anat.* Sindirim yolunun çıkış deliği.

apaçık *s.* Çok açık.

apalak *s.* (Kucaktaki ya da memedeki çocuk için) İri ve tombul.

apandis *a. Fr. anat.* Körbağırsağın ince bir parmak gibi olan son bölümü.

apandisit, -ti *a. Fr.* Apandisin yangılanması.

apansız, apansızın *be.* Ansızın : *Apansız duruverdi.*

apartman *a. Fr.* **1.** Bir kat üzerinde birkaç odalı daire. **2.** Böyle dairelere bölünmüş yapı.

apar topar *be.* Telaş ve acele ile.

apaş *a. Fr.* Külhanbeyi, hayta.

apaz *a.* **1.** Avuç. **2.** Bir avuç dolusu: *Bir apaz buğday.*

apış *a.* Butların iç tarafı : *Apış arası.*

apışmak (*nsz*) **1.** (Hayvan) Yorgunluktan apışlarını birbirinden ayırarak çöküvermek. **2.** *mec.* Ne yapacağını kestirememek, şaşırmak.

aplik *a. Fr.* Duvar şamdanı, duvar lambası.

aplikasyon *a. Fr.* **1.** Uygulama. **2.** Bir kumaş üzerine başka bir kumaş parçasını ya da bir danteli dikme yolu ile yapılan süs.

apolet, -ti *a. Fr.* Subaylarda aşamayı göstermek için ya da süs olarak elbisenin omuzlarına takılan işaretli parça, omuzluk [1].

apse *a. Fr.* İrin.

apsis *a. Fr. mat.* **1.** Yönlü bir eksen üzerinde bir noktanın, başlangıç noktasına olan uzaklığının cebirsel değeri : *Bir eksen üzerindeki her nokta, apsisi ile belirtilir.* **2.** Bir noktanın uzaydaki yerini bulmaya yarayan ana çizgilerden yatay olanı.

aptal *s.* Zekâsı hiç gelişmemiş.

aptallaşmak (*nsz*) Aptal gibi zekâsını işletemez olmak.

aptallık *a.* Aptal olma durumu ya da aptalca iş.

apteriks

apteriks *a. Yun. zool.* Kanatları yok denecek kadar güdük olan, tüyleri ipeğe benzeyen, uzun ve sivri gagalı bir Avustralya kuşu.

aptes *a. Far.* Müslümanların namaz kılabilmek için yöntemince el, ağız, burun, yüz, kol, ayak yıkama ve başa, enseye ıslak el gezdirme, kulağı temizleme biçiminde yaptıkları arınma. § **Aptes almak** bu arınmayı yapmak. **Aptes bozmak** ayakyoluna gitmek.

aptesbozan *b. a.* Şerit [2].

aptesbozanotu *b. a. bot.* Gülgillerden siyah ve yeşil boya çıkarılan bir bitki.

apteshane *a. Far.* Aptes bozacak yer, ayakyolu, yüznumara, hela.

aptesli *s.* Aptes almış olan ya da aptesi bozulmamış olan.

aptessiz *s.* Aptes almamış ya da aptesi bozulmamış olan.

apul apul *be.* Tombul çocukların bacaklarını açarak salına salına yürüyüşlerini anlatır: *Apul apul gidiyor.*

ar (I) *a.* Yüz metre kare tutarında yüzey ölçü birimi : *Bir ar, kenarı on metre olan bir karenin alanıdır.*

ar (II) *a. Ar.* Utanma, utanç duyma. § **Ar damarı çatlamak** utanç duyulacak şeyleri hiç sıkılmadan yapar olmak.

Ar namus tertemiz utanması, namus duygusu olmayanlar için söylenen bir ters deyiş. **Ar yılı değil, kâr yılı** birinin sıkılmayı bir yana bırakarak yalnız çıkarına baktığı anlatılırken söylenir.

Ar *kim.* Argonun simgesi.

ara *a.* **1.** İki şeyi birbirinden ayıran uzaklık, açıklık : *İki köyün arası.* **2.** İki olguyu birbirinden ayıran zaman : *Arada neler olmadı. Ara vermeksizin.* **3.** Kişilerin birbirine karşı olan ilgisi : *Onunla aramız iyi değil.* **4.** İç: *Bunların arasında iyisi de var, kötüsü de.* § **Ara seçimi** yurdun yalnız bir bölümünde yapılan seçim, kısmi seçim.

araba *a.* **1.** İnsan ve yük taşımaya yarayan tekerlekli her türlü kara taşıtı. **2.** Bir taşıtın yükü : *İki araba kömür.* § **Araba vapuru** yakın iki kıyı arasında kara taşıtlarını taşıyan vapur.

arabacı *a.* **1.** Arabayı süren kimse. **2.** Araba yapan ya da satan kimse.

arabacılık *a.* **1.** Araba sürme işi. **2.** Araba yapma ya da satma işi.

arabalık *a.* **1.** Araba konulan yer. **2.** *s.* Araba dolduracak miktarda : *Bir arabalık insan.*

arabesk *a. Fr.* Kıvrıla kıvrıla birbirinin içine geçerek uzayıp giden, yapraklı dalları andıran, geometrik görünüşte bir takım şekillerden oluşan bezeme çizgileri.

arabulucu *b. a.* Uzlaştıran, barıştıran kimse.

aracı *a.* **1.** Uzlaştıran, anlaşma sağlayan kimse. **2.** Üretici ile tüketici arasında alım satım konusunda bağlantı kuran, bundan kazanç sağlayan kimse.

aracılık *a.* Aracının gördüğü iş.

araç *a.* **1.** Bir iş yapmaya yarayan aygıt, ᶜalet, °makine. **2.** Kişiler ya da nesneler arasında bağlantıyı sağlayan şey. **3.** Bir işi, bir sanatı başarmada kullanılan aygıt.

Araf *öz. a.* Din kitaplarında cennet ile cehennem arasında bulunduğu bildirilen yer.

araka *a.* İri taneli bezelye.

arakesit, -ti *b. a. mat.* Çizgilerin, yüzeylerin, katı cisimlerin kendi aralarında ya da birbirleriyle kesişmesinden oluşan nokta ya da çizgi.

araklamak (*-i*) *argo* Çalmak, aşırmak.

aralamak (*-i*) **1.** İki şey arasında az açıklık yapmak, yarı açmak. **2.** Seyrekleştirmek.

aralatmak (*-i, -e*) Aralık duruma getirmek, yarı açtırmak.

aralık *a.* **1.** İki şey arasındaki açıklık. **2.** Sıra, vakit. **3.** Evin iki bölümü ya da iki oda arasındaki dar geçit. **4.** *fiz.* Bir sesi bir başka sesten, kalına ya da inceye doğru ayıran uzaklık. **5.** Yılın 31 gün süren son ayı. **6.** *s.* Yarı açık, yarı kapalı.

aralıklı *s.* Aralığı olan, °seyrek.

arama *a.* Aramak eylemi. § **Arama tarama** polisin kuşkulandığı kimseler üzerinde bıçak, silah, esrar gibi yasak şeyler bulunup bulunmadığını araştırması.

aramak (*-i*) **1.** Birini ya da bir şeyi bulmaya çalışmak : *Kitabını arıyor.* **2.** Bir şeyi, üzerine düşerek istemek : *Hakkını aramak.* **3.** Araştırmak, yoklamak : *Ceplerini aramak.* **4.** Bir şeyin yokluğunu duyarak geri gelmesini istemek : *Sen bu günleri çok ararsın.* **5.** Önem verip istemek : *Ben böyle şeyleri aramam.* **6.** (*nsz*) *hlk.* Belayı kendine çekmek : *Sen arıyorsun, şimdi dayağı yersin!*

aranağme *b. a.* **1.** Doğu müziğinde her şarkının sonunda sözsüz çalınan parça. **2.** *mec.* İkide bir söylenen söz ya da açılan sorun.

aranmak (*nsz*) **1.** Aramak işine konu olmak. **2.** İsteklisi bulunmak. **3.** Eksikliği duyulmak. **4.** Kendi üstünü aramak ya da ortalıkta kendi kendine bir şeyler aramak. **5.** Aramak[6] : *Sen başına dert mi arıyorsun?*

Arap öz. *a.* **1.** Arabistan halkından ya da bu halkın soyundan olan kimse. **2.** (Ad tamlamalarında) Arabistan, Araplar, Arap aşiretleri. **3.** *mec.* Zenci. **4.** *s.* Koyu esmer ya da kara.

arapsabunu *b. a.* Potasla yapılan yumuşak bir sabun.

arapzamkı, -nı *b. a.* Akasyanın türlü çeşitlerinden elde edilen bir zamk.

ararot, -tu *a. İng.* Sıcak iklimlerde yetişen maranto adlı kamıştan ve başka bitkilerin kökünden çıkarılan, çocuk maması yapmaya yarayan bir un.

Arasat, -tı öz. *a. Ar.* Müslüman inanışına göre, kıyamet günü bütün ölülerin toplanacakları yer.

arasöz *b. a.* Asıl konudan olmayıp dolayısıyla arada söylenenler ya da yazılanlar.

arasta *a. Far.* Çarşılarda aynı çeşit işi yapan esnafın bulunduğu kısım.

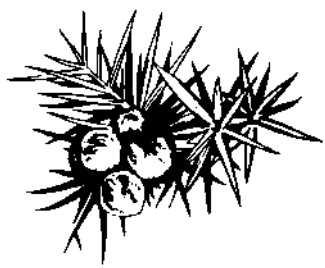
araştırma *a.* Araştırmak eylemi : *Araştırma yapmak. Araştırmalarda bulunmak.*

araştırmak (*-i*) **1.** Bir şeyi bulmak için bir yeri gözden geçirmek ya da elle yoklamak. **2.** Bir gerçeği ortaya çıkarmak için aramalarda bulunmak : *Sorunun aslını araştırmak.*

aratmak (*-i, -e*) Aramak işini yaptırmak. § **Eskisini Aratmamak** yenisi, eskisinin yerini doldurabilmek, yokluğunu duyurmamak.

arazi *a. Ar.* Yeryüzü parçası, toprak : *Bu arazi taşlıktır.*

arbede *a. Ar.* Gürültülü kavga, patırtı, dalaş.

ardıç

ardıç *a. bot.* Kozalaklılardan, güzel kokulu yapraklarını kışın da dökmeyen, yuvarlak kara yemişleri ilaç olarak kullanılan bir ağaççık.

ardıçkuşu

ardıçkuşu *b. a. zool.* Bir çeşit alaca karatavuk.

ardıl *s. mat.* Ardından gelen, **öncel** karşıtı, halef.

ardılmak (*-e*) **1.** Birinin sırtına asılmak. **2.** *mec.* Musallat olmak.

ardınca *be.* Hemen arkasından, arkası sıra, ardı sıra.

ardışık *s.* Birbiri ardından gelen. § **Ardışık sayılar** *mat.* bir, iki, üç gibi birbiri ardından gelen sayılar.

ardiye *a. Ar.* **1.** Ticaret eşyasını saklamaya yarar yer. **2.** Böyle bir yerde saklanan eşya için ödenen ücret.

arduvaz *a. Fr. yerb.* Kayağantaş.

arena *a. Fr.* Amfiteatrın ortasında, boğa güreşi, yarış, oyun gibi çeşitli gösteriler yapılan alan.

areometre *a. Yun.* Sıvıölçer.

argaç *a.* Dokuma tezgâhlarında enine atılan iplik, atkı.

argaçlamak (*nsz*) Dokumada argaç atmak, atkılamak.

argali *a.* Yaban koyunu.

argıt *a.* Dağ geçidi.

argo *a. Fr.* **1.** Bir meslek ya da topluluk arasında kullanılan özel söz. **2.** *mec.* Serserilerin, külhanbeylerinin kullandığı söz ya da deyim.

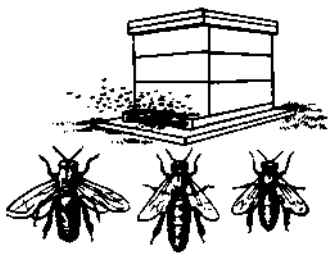

argali

argon *a. Yun. kim.* Havada yüzde bir oranında bulunan, rengi, kokusu, tadı olmayan basit gaz. Simgesi Ar.

argonot, -tu *a. Yun. zool.* Salyangoz kabuğu biçiminde kabuğu olan, ahtapota benzeyen kafadanbacaklı bir hayvan.

arı (**I**) *s.* **1.** Temiz. **2.** Katışıksız. **3.** Günahsız. **4.** Yabancı, gereksiz sözcüklerden temizlenmiş.

erkekarı beyarı işçiarı

arı

arı (**II**) *a. zool.* Zarkanatlılardan, bal ve balmumu yapan, iğnesiyle sokan böcek. § **Arı gibi** çok çalışkan.

arıcı *a.* Bal almak için arı yetiştiren kimse.

arıcılık *a.* Bal almak için arı yetiştirme işi.

arık *s.* Eti, yağı erimiş, °zayıf.

arıkil *b. a.* Porselen yapmakta kullanılan bir çeşit ak ve gevrek kil, °kaolin.

arıklaşmak (*nsz*) Arık olmak.

arıklık *a.* Zayıflık.

arıkuşu *b. a. zool.* Serçeden büyük, tüyleri güzel, türlü renkte bir kuş.

arılaşmak (*nsz*) Arı duruma gelmek.

arılık (**I**) *a.* **1.** Temizlik. **2.** Katışıksızlık. **3.** Günahsızlık. **4.** (Anlatımda) Yabancı sözcüklerden, süslerden temizlenmiş olma özelliği.

arılık (**II**) *a.* Kovanların konulduğu yer.

arınma *a.* Arınmak eylemi, temizlenme.

arınmak (*nsz*) Arı duruma gelmek, temizlenmek.

arış *a.* **1.** Kolun dirsekten parmak uçlarına kadar olan kısmı. **2.** Çözgü. **3.** Araba oku.

arıtımevi, -ni *b. a.* Bir maddenin yabancı maddelerden arıtıldığı yer, °rafineri.

arıtmak (*-i*) **1.** Temizlemek. **2.** Katışıksız duruma getirmek.

arıza *a. Ar.* **1.** Aksama, aksaklık. **2.** *coğr.* Engebe. **3.** *müz.* Bir notanın sesini yarım ton yükseltmek, alçaltmak ya da eski durumuna getirmek için ön tarafına konulan diyez, bemol ve bekar simgelerinin ortak adı.

arızi *s.* **1.** Sonradan olan, dıştan gelen. **2.** Geçici, eğreti.

arif *s. Ar.* Çok anlayışlı, sezgili (kimse).

arife *a. Ar.* Belirli bir günün, olayın yakın günleri ya da bir önceki günü, öngün.

aristokrasi *a. Yun.* Ekonomik, toplumsal ve siyasal gücün soylular sınıfının tekeli altında bulunduğu tarihsel yönetim biçimi, soyluerki.

aristokrat, -tı *s. Yun.* Soylu yönetimdeki ayrıcalıklı sınıf ve bu sınıfın üyesi.

aristokratlık *a.* **1.** Soylu olma durumu. **2.** Soyluerki.

aritmetik *a. Yun.* **1.** Matematiğin sayılardan, bunların özelliklerinden, işlemlerinden söz eden kolu. **2.** *s.* Bu bilimle ilgili.

ark, -kı *a.* İçinden su akıtmak için yeri kazarak yapılan açık oluk, kanal, suyolu.

arka *a.* **1.** Bir şeyin temel tutulan yüzünün tam ters yanı : *Evin arkasında bahçe var.* **2.** Bir şeyin sırt durumunda olan yüzeyi : *Evin arkası sıvasız. Çocuğun arkası ağrıyormuş.* **3.** Öbür yüz. **4.** Geri kalan parça. **5.** *mec.* Koruyucu, kayırıcı, °piston ². **6.** Otururken sırtın dayandığı yer. **7.** *s.* Arkada olan, arkada bulunan.

arkadaş *a.* **1.** Bir işte birlikte bulunanlardan her biri : *Yol arkadaşı. Okul arkadaşı. İş arkadaşı.* **2.** Birbirlerine karşı sevgi ve anlayış gösteren kişilerden her biri.

arkadaşlık *a.* Arkadaş olma durumu, arkadaşa yakışır davranış.

arkalamak (*-i*) **1.** Arkasına almak. **2.** *mec.* Bir kimseye güven vererek yardım etmek, destek olmak, korumak.

arkalanmak (*nsz*) Kendisine yardım edilmek, destek olunmak.

arkalık **1.** Sırt dayamaya yarar kısım. **2.** Sırt hamallarının yük taşırken kullandıkları arka yastığı.

arkegon *a. Yun. bot.* Yosunlarla eğreltiotlarında dişiorgan.

arkeolog *a. Yun.* Kazıbilimci.

arkeoloji *a. Yun.* Kazıbilim.

arktik *s. Yun. coğr.* Kuzey Kutupla ilgili, Kuzey Kutup yakınında olan: *Arktik kuşak.*

arlanmak *Ar. T.* (*nsz*) (En çok olumsuz olarak ya da olumsuz anlamlı tümcelerde kullanılır) Utanmak.

arlanmaz *s.* Utanmaz, sıkılmaz.

arma *a. İt.* **1.** Bir devletin, soylu sayılan bir ailenin, bir kentin simgesi olarak kabul edilmiş olan resim, harf ya da çizgiden yapılmış işaret. **2.** *den.* Geminin yürümesine hizmet eden direk, seren, ip, halat ve yelken takımı.

armadura *a. İt.* Gemide direklere takılı halatları bağlamak için küpeştenin iç tarafında bulunan delikli ve çubuklu levha.

armağan *a.* **1.** Birinin gönlünü almak için verilen şey, °hediye. **2.** Ödül.

armatör *a. Fr.* Ticaret gemisi sahibi ve onu işleten kimse.

armatur *a. Al. Lat. fiz.* **1.** Bir mıknatısın iki kutbu arasında, kuvvet akımını toplu bir duruma koymak için bu kutuplar arasına yerleştirilen demir parçası. **2.** Bir kondansatördeki iki iletken yüzeyden her biri.

armoni *a. Yun. müz.* Uyum.

armonika *a. Yun.* **1.** Yan yana sıralanmış deliklerinden her biri, üflenince, ayrı notada sesler çıkaran küçük ağız çalgısı. Buna "ağız armonikası" da denir. **2.** Akordeon.

armonyum *a. Fr.* Taşınabilir küçük org.

armudi *s.* Armut biçiminde olan.

armut

armut *a. bot.* Gülgillerden, çiçekleri beyaz bir ağaç ve bu ağacın tatlı, yumuşak, ufak çekirdekli, rengi sarıdan yeşile kadar değişen meyvesi.

armutkabağı *b. a. bot.* Ürünü armut biçiminde olan bir süs kabağı.

Arnavut *öz. a.* **1.** Arnavutluk halkından ya da bu halkın soyundan olan kimse. **2.** (Ad tamlamalarında) Arnavutluk, Arnavutlar : *Arnavut dili.*

Arnavutça *öz. a.* Arnavut dili.

arozöz *a. Fr.* Yeri sulamaya yarayan düzeneği olan taşıt.

arpa *a. bot.* **1.** Buğdaygillerden, taneleri ekmek ve bira yapımında kullanılan,

hayvanlara yem olarak verilen, yurdumuzda çok yetiştirilen bir bitki. **2.** Bu bitkinin taneleri.

arpacı *a.* Arpa satıcısı. § **Arpacı kumrusu gibi düşünmek** ne yapacağını bilmeyerek derin derin düşünmek.

arpacık *a.* **1.** Göz kapağının kenarında çıkan küçük kan çıbanı, itdirseği. **2.** Tüfek, tabanca gibi ateşli silahlarda namlunun en ileri kısmında bulunan, nişan alırken gezle birlikte göz ile hedef arasında aynı çizgi üzerine getirilen küçük kabartı. § **Arpacık soğanı** tohumluk küçük soğan.

arpalama *a.* Atların ayaklarında görülen bir hastalık.

arpalık *a.* **1.** Arpa ekilen yer. **2.** Hayvanın dişinde bulunan ve hayvan yaşlandıkça silindiği için yaşını belli eden bir nişan.

arpej *a. Fr. müz.* Bir akort oluşturan seslerin birbiri arkasından çalınması.

arsa *a. Ar.* Üzerine yapı kurulmak amacıyla ayrılmış yer.

arsenik *a. Fr. kim.* Demirkırı renginde, 5,7 yoğunluğunda, normal sıcaklıkta katı iken 400 dereceye doğru gaz durumuna geçen bir element. Simgesi As. Ateşe atılınca etrafa sert bir sarmısak kokusu yayarak uçup gider; oksitleşince zehir olur, sıçanotu, °zırnık.

arsız *a.* ve *s. mec.* **1.** Utanmaz, sıkılmaz, yılışık, yüzsüz. **2.** Her yerde kolayca yetişip üreyebilen (bitki).

arsızlaşmak, arsızlanmak (*nsz*) Arsızlık etmek, arsız duruma gelmek.

arsızlık *a.* Arsız olanın durumu ya da arsıza yakışacak davranış.

arş (**I**) *a. Ar.* İslam dini inanışına göre göklerin en yüksek katı.

arş (**II**) *ünl.* Eskiden askerlikte "marş" yerine "yürü" komutu olarak kullanılırdı.

arşe *a. Fr.* Keman yayı.

arşın *a.* Eskiden kullanılan 68 santimetreye eşit olan uzunluk ölçüsü birimi.

arşınlamak (*-ı*) **1.** Arşınla ölçmek. **2.** *mec.* Amaçsız, geniş adımlarla yürüyerek dolaşmak.

arşidük, -kü *a. Yun. Fr.* Eski Avusturya'da imparator ailesi prenslerine verilen san.

arşiv *a. Fr.* < *Yun.* Belgelik.

art *a.* ve *s.* Arkı, geri. § **Art arda** birbiri arkasından.

artağan *s.* Alışılandan ya da beklenilenden artık verimi olan, °bereketli.

artağanlık *a.* Alışılandan ya da beklenilenden artık ürün verme durumu.

artçı *a. ask.* Yürüyüşte bulunan bir asker birliğinin güvenliğini sağlamak için arkadan gelmek üzere bırakılan kıta.

artezyen *a. Fr.* Toprağı burgu ile delerek açılan, suyu yükseğe fışkırtan kaynak.

artı *a.* Aritmetikte + biçiminde gösterilen toplama işaretinin adı. Bu işaret iki ya da çok rakamın arasına konulunca, örneğin 5+3+7 gibi bir anlatım kurulunca, 5 ile 3'ün toplamı alınıp 7'nin de buna katılacağını gösterir, "beş artı üç artı yedi" diye okunur.

artık *s.* **1.** Daha çok, fazla olan. **2.** İçildikten ya da yenildikten sonra geriye kalan. **3.** *a.* Kalan ya da artan kısım: *Yemek artığı.* **4.** *a.* Bir şey harcandıktan sonra onun artan kısmı. **5.** *be.* İçinde bulunan durumun, yapılmakta olan işin yeter olduğunu ya da yeni bir durumun başladığını anlatır. **6.** *be.* Bundan sonra : *Artık ben gelmeyeceğim.*

artıkgün *b. a.* Artıkyıllarda şubat ayına eklenen, dört yılda bir gelen yirmi dokuzuncu gün.

artıkyıl *b. a.* Dört yılda bir gelen 366 günlük yıl, 1932, 1936, 1940 gibi dört ile bölünebilen yıl.

artım *a.* Artma, çoğalma : *Nüfus artımı.*

artımlı *s.* Pişince şiştiği için miktarı artmış gibi görünen : *Artımlı pirinç.*

artırım *a.* Bir şeyi idareli harcayarak onun bir kısmını artırma işi, °tasarruf.

artırma *a.* **1.** Artırmak işi. **2.** Alıcılar arasında en yüksek fiyatı sürene malın verilmesiyle biten bir satış yolu.

artırmak (*-ı*) **1.** Artmasını sağlamak. **2.** Bir malı başka alıcıların verdiği fiyattan daha yüksek bir fiyatla almak istemek. **3.** Tutumlu davranıp biriktirmek.

artist, -ti *a. Fr.* **1.** Güzel sanatlardan birini iş edinen kimse, sanatçı. **2.** *hlk.* Eğlence yerlerinde gösteri yapan kimse.

artistik *s. Fr.* Güzel sanatların gerektirdiği niteliğe uygun, sanatlı.

artmak (*nsz*) **1.** Eskisinden daha çok olmak. **2.** Gereğince harcandıktan sonra bir miktar geri kalmak.

aruz *a. Ar.* Hecelerin uzunluk, kısalık, kapalılık ya da açıklık değerlerine göre çeşitli ses kalıplarından oluşan divan yazını koşuk ölçüsü.

arya *a. İt. müz.* Operalarda başsolistlerden birinin orkestra eşliğinde söylediği şarkı.

arz (I) *a. Ar.* **1.** Sunma. **2.** (Büyük bir oruna) Anlatma. § **Arz etmek 1)** sunmak; **2)** saygı ile bildirmek. **Arz ve talep** sunu ve istem.

arz (II) *a. Ar.* Yer, yeryüzü.

arzu *a. Far.* İstek, dilek.

arzuhal, -li *b. a. Ar.* Dilekçe.

arzuhalci *b. a.* Para ile dilekçe, mektup vb. yazan kimse.

arzuhalcilik *b. a.* Arzuhal yazma işi.

arzulamak (*-ı*) İstek duymak, özlemek.

as- (önek) Eklendiği sözcüğün daha aşağı derecelisini anlatan ast sıfatının kısaltılmışı; yeni sözcükler türetmeye yarar: *Assubay. Asteğmen.*

as *a. zool.* Sansar cinsinden, kuyruğu siyah, kendi beyaz tüylü bir hayvan; çok değerli olan postu için avlanır.

As *kim.* Arseniğin simgesi.

asa *a. Ar.* **1.** Eskiden ihtiyarların yürürken dayanmak için baston yerine kullandıkları uzun sopa. **2.** Kimi ülkelerde, törenlerde, mareşallerin, din adamlarının güç simgesi olarak ellerinde taşıdıkları bir çeşit sopa.

asabi *a. Ar.* **1.** Sinirli. **2.** *s. biy.* Sinirsel. **3.** *s.* Çabuk öfkelenen.

asabiyeci *a.* Sinir hastalıkları hekimi.

asabiyet, -ti *a. Ar.* Sinirlilik.

asal *s.* Başlıca, temel niteliğinde olan. § **Asal sayı** 3, 5, 7 gibi kesirsiz olarak bölünemeyen sayı.

asalak **1.** *a.* Bir canlının içinde ya da üzerinde, sürekli ya da geçici olarak, onun zararına yaşayan başka canlı, °parazit. **2.** *s. mec.* Başkalarının sırtından geçinen (kimse).

asalet, -ti *a. Ar.* **1.** Soyluluk. **2.** Adaylık, asillik, **vekillik** karşıtı.

asaleten *be. Ar.* Asil olarak, temellice.

asansör *a. Fr.* İnsanları, yükleri, bir yapının bir katından ötekine ya da daha yüksek yerlere çıkarıp indiren elektrikle işler araç.

asap *ç. a. Ar.* Sinirler.

asar *ç. a. Ar.* Eserler, yapıtlar.

asarıatika *b. a. Ar. Far.* Eski yapıtlar, eski eserler.

asayiş *a. Far.* Bir yerin düzen ve güvenirlik içinde olması, düzenlik, güvenlik.

asbest, -ti *a. Yun. yerb.* Lifli, yumuşakça, ateşte niteliği değişmeyen bir mineral.

asetilen *a. Fr. kim.* Renksiz, sarmısak kokulu, kuvvetli beyaz bir ışık vererek yanan hidrokarbonlu bir gaz.

aseton *a. Fr.* Uçucu, kolayca alev alır, eter kokusunda bir sıvı; birçok organik maddeleri eritmek için kullanılır.

asfalt, -tı *a. Yun.* **1.** Siyah renkte şekilsiz bir cins bitüm. **2.** *s.* Asfaltlanmış : *Asfalt yol.*

asfaltlamak (*-ı*) Asfaltla kaplamak.

asgari *s. Ar.* **1.** En az, en aşağı, en azından. **2.** *mat. fiz. kim.* Minimum.

asıl, -sılı *a. Ar.* **1.** Bir şeyin kendisi. **2.** Kök, kaynak. **3.** Gerçeklik. **4.** *s.* Gerçek. **5.** *s.* Aranılan nitelikleri en

çok kendinde toplamış olan. **6.** *s.* ve *be.* Başlıca, başta gelen.

asılmak (-e √ *nsz*) **1.** Asmak işine konu olmak. **2.** Elleriyle bir yere tutunup vücudunu sarkıtmak. **3.** *mec.* Bir şey isterken karşısındakini tedirgin edecek derecede ileri gitmek.

asılsız *s. Ar.* Doğru olmayan, köksüz.

asım *a.* Asma işi. § **Asım takım** küpe, gerdanlık gibi kadınların taktıkları süs eşyası.

asıntı *a.* **1.** Bir işi hemen yapmayıp bekleterek geri bırakma. **2.** *s. argo* Sırnaşan, tebelleş olan (kimse).

asır, -srı *a. Ar.* **1.** Yüzyıl. **2.** Çağ.

asi *a.* ve *s. Ar.* Baş kaldıran, isyan eden.

asil *s. Ar.* **1.** Soylu, soydan. **2.** Yüksek duygu ile yapılan. **3.** Bir görevde temelli olan, **vekil** karşıtı.

asilzade *b. a. Ar.* Soylu, soydan kişi.

asimptot, -tu *a. Yun. mat.* Sonuşmaz.

asistan *a. Fr.* **1.** Yardımcı. **2.** Yüksek-öğretimde profesör yanında bilgi ve görgüsünü artıran, ona gereğinde yardımcı olan görevli.

asit *a. Fr. kim.* Turnusolün mavi rengini kırmızıya çevirmek özelliğinde olan ve bileşimindeki hidrojenin yerine maden alarak tuz oluşturabilen hidrojenli bileşik.

asitölçer *b. a.* Bir asidin derişiklik derecesini ölçmeye yarayan aygıt.

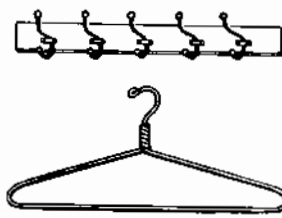
askat, -tı *b. a. mat.* Herhangi bir ölçü biriminin bölündüğü eşit parçalardan her biri.

asker *a. Ar.* **1.** Erden mareşale kadar orduda görevli bulunan herkes, çeri. **2.** Askerlik hizmeti : *Askere gitmek. Askerden gelmek.* **3.** *s.* Topluluk düzenine saygısı olan. **4.** *s.* Yurdun korunması yolunda iyi dövüşmeyi başaran. § **Asker kaçağı** askerlik ödevini yapmamak için asker ocağından ya da oraya gitmekten kaçan kimse. **Asker tayını** erlere verilen azık.

askeri *s.* Askerlikle ilgili.

askerileştirmek (*-i*) Asker yönetimine geçirmek, (bir şeye) askerlik niteliği vermek.

askerlik *a.* Asker olma durumu, ordu hizmeti. § **Askerlik dairesi** yurttaşları askere alma işleriyle görevli olan askerlik şubelerinin bağlı bulundukları bölge dairesi. **Askerlik hizmeti** orduda belirli bir sürede yapılan yurt hizmeti. **Askerlik şubesi** yurttaşları askere alma işleriyle görevli daire. **Askerlik yoklaması** askerlik şubelerine kayıtlı kimselerin belirli zamanlarda yapılan durum yoklaması.

askı

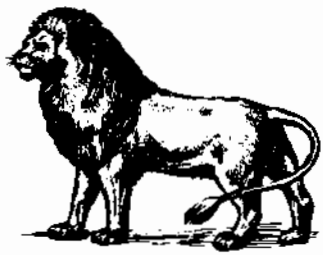
askı *a.* **1.** Üzerine herhangi bir şeyi asmaya yarar nesne. **2.** Pantalon ya da giysilerin düşmesini önlemek için omuzdan aşırılan bağ. **3.** Evlenme; artırma, eksiltme gibi resmi iş ilanlarının ilgili daire duvarında belli bir zaman süresince asılı durması durumu. **4.** Saklanmak için asılmış dizi ya da hevenk.

asla *be. Ar.* Hiç bir zaman.

aslan *a.* **1.** *zool.* Kedigiller familyasından, yırtıcı dörtayaklıların en kuvvetlisi olan hayvan. **2.** *mec.* Gürbüz ve yiğit adam.

Aslan *öz. a. gökb.* Zodyak üzerinde, Yengeç ile Başak burçları arasında yer alan burcun adı. →Zodyak.

aslanağzı, -nı *b. a.* **1.** *bot.* Sıracaotları familyasından, halk arasında anasına babasına pay veren diye de anılan, tür-

aslan

aslanağzı

lü renkte, güzel, kokusuz çiçek ve bunun bitkisi. **2.** Havuz kenarlarına konan ve ağzından su akan aslan biçiminde taş.

aslangiller *ç. a. zool.* Kedi cinsinden olan bütün etoburları içine alan hayvan familyası.

aslankuyruğu, -nu *b. a. bot.* Ballıbabagillerden, yerpırasası da denilen, eskiden hekimlikte terletici olarak kullanılan bir bitki.

aslanpençesi, -ni *b. a. bot.* Gülgillerden bir yaban bitkisi.

aslen *be. Ar.* Kök ya da soy bakımından.

asli *s. Ar.* Baş, temel, temelli, köklü.

asma (I) *a.* **1.** Asmak eylemi. **2.** *s.* Asılmış, asılı.

aslanpençesi

asma (II) *a. bot.* Asmagillerden dalları çardak üzerine yayılan bitkilere genel olarak verilen ad.

asmagiller *ç. a. bot.* İkiçeneklilerden, örneği üzüm asması olan familya.

asmak (*-i, -e*) **1.** Bir şeyi yüksek bir yere iliştirip sarkıtmak. **2.** (*-i*) Bir kimseyi iple boğazından asarak öldürmek. **3.** *argo* Özür göstermeden okuluna, işine gitmemek, görevini yapmamak.

asmakabağı *b. a. bot.* Çardakta yetiştirilen, bir metreye yakın boyda olabilen, ince uzun ürünü sebze olarak kullanılan bir cins kabak.

aspiratör *a. Fr.* Emmeç.

aspirin *a. Fr.* Hekimlikte ağrılara ve romatizmaya karşı kullanılan beyaz renkli ekşimtırak ilaç.

aspur *b. a. bot.* Yalancısafran.

asri *s. Ar.* Çağcıl.

asrileşmek (*nsz*) Çağcıllaşmak.

asrilik *a.* Çağcıllık.

assubay *b. a. ask.* Özel yasaya göre silahlı kuvvetlere katılan, çavuştan kıdemli başçavuşa kadar aşaması olan askerlere verilen ad.

ast, -tı *s.* **1.** Alt. **2.** *a.* Birinin buyruğu altında olan görevli. **3.** *ask.* (Birine göre) Aşama ya da kıdemce küçük olan asker.

astar *a.* **1.** Elbise, perde, çanta, ayakkabı gibi şeylerde kumaşın ya da meşinin iç

tarafına geçirilen ince kat. **2.** Sıva ya da boyadan önce vurulan kat. **3.** Gemicilikte bir şeyi sağlamlaştırmak için kullanılan bez, halat ya da ağaç gibi şeyler. **§ Astarı yüzünden pahalı olmak** bir işin ikinci derecede önemli kısmının gideri ya da emeği birinci derecedekini aşmak.

astarlamak (*-i*) **1.** Astar geçirmek. **2.** (Boyacılıkta) Astar [2] vurmak.

astarlık *s.* Astar olmaya uygun (kumaş vb.)

astatin *a. Yun. kim.* Bizmutun alfa ışınlarıyla bombardımanı sonucu elde edilen element. Simgesi At.

astbaşkan *b. a.* İkinci başkan.

asteğmen *b. a. ask.* Orduda en küçük aşamalı subay.

astım *a. Yun. hek.* Bronşların daralmasından ileri gelen nefes darlığı.

astigmat *a.* ve *s.* Astigmatizmi olan (kimse ya da göz).

astigmatizm *a. Yun. hek.* Gözün saydam tabakasında meridyenlerin eşitsizliği yüzünden duru görememe durumu.

astragan *a.* (*Astrakan kentinin adından*) Karakul kuzusunun kıvırcık ve parlak postu.

astronom *a. Yun.* Gökbilimci.

astronomi *a. Yun.* Gökbilim.

astronomik *s. Yun.* Gökbilimle ilgili olan. **§ Astronomik rakam** insana şaşkınlık verecek derecede büyük rakam.

astronot *a. Yun.* Uzay yolculuğu yapan araç binicisi, uzayadamı.

astropikal *b. s. Yun.* Tropikal bölgelere yakın olup daha yüksek bir enlemde olan.

Asyalı *öz. a.* ve *s.* Asya'dan olan, Asya ile ilgili.

asyön *b. a. coğr.* İki anayönün ortasını gösteren yön.

aş *a.* Pişirilerek hazırlanan yemek.

aşağı *a.* **1.** Bir şeyin alt kısmı. **2.** *s.* Benzerleri arasında altta bulunan: *Aşağı kat.* **3.** Niteliği düşük, kötü, adi: *Aşağı terbiye.* **4.** Niceliği düşük, az: *Aşağı fiyat. Aşağı değer.* **5.** *be.* Aşağıya: *Aşağı inmek.* **§ Aşağı yukarı** tam değil, tama yakın. **Aşağıdan almak** öfkelenen bir kişi karşısında yumuşak konuşmak.

aşağılamak (*nsz*) Değer ve saygıdan düşürücü, küçültücü davranışlarda bulunmak.

aşağılı *s.* Yukarılı sözcüğüyle birlikte aşağılı yukarılı biçiminde ve "aşağısı ve yukarısı birlikte" ya da "aşağısı yukarısı bulunan" anlamında kullanılır: *Bu evi aşağılı yukarılı kiraya veriyorlar.*

aşağılık *a.* **1.** Aşağı olma durumu, °adilik. **2.** *s.* Niteliği düşük, °adi. **§ Aşalık duygusu** kendini başkalarından aşağı görme durumu.

aşama *a.* Önem ya da değer bakımından git gide yükselen sıra basamaklarının her biri, °rütbe, °paye.

aşçı *a.* **1.** Yemek pişiren kimse. **2.** Yemek pişirip satan kimse.

aşçıbaşı *b. a.* Birkaç aşçının birlikte çalıştığı yerde bulunanların başı; bir lokanta ya da evde yemek pişirmekle görevli kimse.

aşçılık *a.* Yemek pişirme zanaatı ya da bilgisi.

aşevi, -ni *b. a.* **1.** Para ile yemek yenilen yer, °lokanta. **2.** Yoksullara parasız yemek yedirilen ya da dağıtılan yer.

aşı *a.* **1.** Organizmada belli kimi hastalıklara karşı bağışıklık sağlamak için vücuda verilen ve o hastalığın mikrobu ile hazırlanmış eriyik. **2.** Bu eriyiğin uygulanması. **3.** Bir ağacın dalı ya da gövdesi üzerine, aynı familyadan daha iyi bir türden alınan kalem, göz, tomurcuk gibi parçaları ekleme işi ya da böylece eklenen parça.

aşıboyalı *b. s.* Aşıboyası rengine boyanmış.

aşıboyası, -nı *b. a.* **1.** İçine karışan demir hidroksit miktarına göre passarısı, kızıl ya da koyu esmer renk

almış gevrek kil. **2.** *s.* Koyu kırmızı toprakrengi.

aşıcı *a.* Aşı yapan kimse.

aşık *a.* **1.** *anat.* Ayak bileğinde bulunan küçük kemiklerden biri; baldır kemiği ile eklemleşerek bileğin belli başlı oynak merkezini oluşturur. Buna aşık kemiği de denir. **2.** Yapı çatılarında, çatının eğik ağaçlarını taşıyan yatay durumdaki uzun mertek.

âşık *a.* ve *s. Ar.* **1.** Bir kimseye ya da bir şeye karşı güçlü sevgi ve bağlılık besleyen, vurgun [1]. **2.** Saz çalarak deyiş okuyan, çoğu diyar diyar dolaşan halk ozanı.

aşılama *a.* **1.** Aşılamak eylemi. **2.** *s.* Aşılanmış (ağaç). **3.** *a.* Soğuğa ılık, ılığa soğuk su katma. **4.** *s.* Bu yolla elde edilmiş : *Aşılama su.*

aşılamak (*-i, -e*) **1.** Aşı yapmak. **2.** Başkasına hastalık getirmek. **3.** Birtakım düşünce ya da duyguları başkasına benimsetmek, °telkin etmek. **4.** (*-i*) Soğuğa ılık, ılığa soğuk su katmak.

aşındırmak (*-i*) **1.** Aşınmak işine uğratmak. **2.** *kim.* Dokunduğu cisimleri kemirerek aşınmasına neden olmak.

aşınma *a.* **1.** Aşınmak eylemi. **2.** *yerb.* Rüzgârın ve daha çok akan suların etkileriyle yeryüzünde ortaya çıkan toprak yitimi, °erozyon.

aşınmak (*nsz*) Sürtüşme sonucu incelmek, yıpranmak.

aşırı *s.* **1.** Alışılan ya da dayanılabilen dereceden çok, taşkın. **2.** Bu sözcük bir addan sonra geldiğinde bu adın gösterdiği şeyin ötesini anlatan bileşik sıfat oluşturur.

aşırıbellem *b. a. ruhb.* Belleme yetisinin olağanüstü bir durumda gelişmiş olması.

aşırıbesi *b. a. biy.* Olağanüstü nicelikte yemek yeme ya da yedirme.

aşırıcılık *a.* Çok ileri gitme, aşırılık.

aşırıdoyma *b. a. fiz.* Belli bir sıcaklıktaki bir sıvı içinde, eriyebildiği kadar eriyen bir madde, sıcaklık düştüğü halde bir sınıra kadar erimiş olarak kalır, sıvının bu durumuna **aşırıdoyma** denir.

aşırıduyu *b. a. ruhb.* Duyma yeteneğinin olağandışı olarak çoğalması.

aşırıergime *b. a. fiz.* Ergime noktasından daha aşağı bir ısı derecesine düştüğü halde kimi koşullar altında bir sıvının katılaşmaması durumu.

aşırılık *a.* **1.** Aşırı olma durumu. **2.** *dilb.* Bir niteliğin bir şeyde aşırı derecede bulunması durumu : *"Pek ve çok" aşırılık anlatan belirteçlerdir.*

aşırmacılık *a.* **1.** Başkasına ait olan bir şeyi izinsiz alma. **2.** Başkasının yapıtını kendi yapıtı gibi yayımlama.

aşırmak (*-i, -den*) **1.** (Herhangi bir şeyi) Yüksek ya da geçilmesi güç bir yerin üstünden öte yanına geçirmek. **2.** (*-i*) *argo* Çalıp götürmek. **3.** (*-i, -e*) Tehlike içinde bulunan bir şeyi acele kaçırmak. **4.** Başkasının yapıtından parçalar alıp kendininmiş gibi göstermek.

aşikâr *s. Far.* Açık, belli, ortada olan.

aşina *a. Far.* **1.** Bildik, tanıdık. **2.** *s.* Bilen, tanıdık olan.

aşinalık *a.* **1.** Tanışıklık. **2.** Tanışıklığı gösterir davranış. § **Aşinalık göstermek** tanışıklık gösterip ilgilenmek.

aşiret, -ti *a. Ar.* Oymak.

aşk, -kı *a. Ar.* Aşırı sevgi ve bağlılık duygusu, sevi.

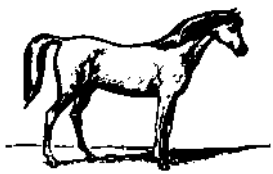
aşkın *s.* **1.** Belli bir durumun ötesine geçmiş : *Elli yaşını aşkın bir adam.* **2.** Benzerlerini aşmış olan, üstün. **3.** Alışılandan çok, fazla.

aşlık *s.* **1.** Dövüldükten sonra savrularak temizlenen ve kurutulan buğday. **2.** Sırası gelince kullanmak için çokça bulundurulan yemeklik şeyler.

aşmak (*-i*) **1.** Yüksek, uzak ya da geçilmesi güç bir yerin öte yanına geçmek. **2.** (Süre) Geçmek, bitmek, sona ermek.

aşure *a. Ar.* Başta buğday olmak üzere çeşitli taneleri, kuru yemişleri şekerle kaynatarak yapılan bir çeşit tatlı aş.

At *kim.* Astatinin simgesi.

at

at, -tı *a. zool.* Binme, yük çekme ya da taşıma gibi işlerde kullanılan, toynaklıların tekparmaklı alttakımından olan hayvan.

ata *a.* **1.** Baba. **2.** Dedelerden ve büyükbabalardan her biri.

atabey, atabek *b. a.* Selçuklu devrinde şehzade eğitmeni, °lala.

atacılık *a. biy,* Uzak dedelerde ya da ninelerde bulunan kimi karakterlerin torunlarda tekrar baş göstermesi, °atavizm.

ataerki *b. a. toplb.* Soyda temel olarak babayı alan, ailede çocukları baba soyuna mal eden topluluk durumu, °pederşahilik.

ataerkil *b. s. toplb.* Ataerki temeline dayanan, °pederşahi.

atak *s.* Düşüncesizce her işe atılan.

atama *a.* Atamak eylemi, °tayin.

atamak (*-i, -e*) Bir kimseyi bir göreve getirmek, °tayin etmek.

atanma *a.* Atanmak eylemi, °tayin.

atanmak (*-e*) Bir göreve getirilmek, °tayin edilmek.

atardamar *b. a. anat.* Kanın yürekten vücuda yayılmasına yarayan ve yüreğin her vuruşunda atar gibi görünen damar.

atarkanal *b. a. anat.* Spermayı sidik yoluna salan iki kanal.

atasözü *b. a.* Uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak kısaca söylenmiş, halka mal olmuş öğüt.

ataşe *a. Fr.* < *Al.* Bir elçiliğe bağlı uzman, elçilik uzmanı : *Basın ataşesi. Ticaret ataşesi.*

Atatürkçü *öz. a.* ve *s.* Atatürkçülük yolunda olan, Kemalist.

Atatürkçülük *öz. a.* **1.** Atatürk'ün açtığı devrim ve kalkınma yolu, Kemalizm. **2.** Bu ilkeye bağlılık.

atavizm *a. Lat. fels.* Atacılık.

atbalığı, -nı *b. a. zool.* Kemikli balıklar sınıfından, çok uzun, başı büyük, eti yenir bir tatlı su balığı.

atçı *a.* ve *s.* Soy at yetiştiricisi.

atçılık *a.* Soy at yetiştiriciliğinde yapılan at koşuları, at sergileri gibi çalışmalar.

ateh *a. Ar.* Bunama, bunaklık. § **Ateh getirmek** bunamak.

atelye *a. Fr,* Atölye.

ateş *a. Far.* **1.** Odun, kömür, ot gibi maddelerin yanması ile ısı ve ışığın birlikte belirmesi. **2.** Tutuşmuş olan cisim. **3.** Vücut sıcaklığının olağandan yüksek olması. **4.** Patlayıcı silahların atılması. **5.** *mec.* Coşkunluk.

ateşbalığı *b. a. zool.* Sardalye.

ateşböceği *b. a. zool.* Kınkanatlılardan, karanlıkta ışıldamak özelliği olan böcek.

ateşçi *a.* Fabrika, vapur, lokomotif ocağı gibi büyük ocaklara kömür atıp ateşi besleyen kimse.

ateşkes *b. a.* Savaşan iki kuvvetin karşılıklı olarak savaşı durdurması.

ateşlemek (*-i*) **1.** Tutuşturmak, yakmak. **2.** *mec.* Kışkırtmak.

ateşlenmek (*nsz*) **1.** Ateşlemek işine konu olmak. **2.** Vücut ısısı artmak. **3.** *mec.* Coşmak.

ateşli *s.* **1.** Ateşi olan. **2.** *mec.* Coşkun, coşturucu. § **Ateşli silah** patlayıcı maddeler atan top, tüfek gibi silah.

ateşperest, -ti *b. a. Far.* Ateşe tapan kimse.

atgiller *ç. a. zool.* Atları, eşekleri ve zebraları içine alan, tekparmaklı memeliler familyası.

atıcı *a.* İyi nişan alan, attığını vuran kimse.

atıf, -tfı *a. Ar.* Bir şeyin oluşunu başka bir şeyin sonucu diye sayma ya da bir şeyi falan şeyden çıkmış diye gösterme.

atılgan *s.* **1.** Tehlikeden ya da güçlüklerden yılmayarak kendini daima ileriye atan. **2.** Girişken.

atılım *a.* İleriye doğru hızla ve birdenbire ilerleme, °hamle.

atılmak (*-e √ -den, nsz*) **1.** Atmak işine konu olmak : *Top atıldı.* **2.** (*-e*) Saldırmak : *Düşmanın üzerine atıldı.* **3.** (*nsz*) Birdenbire ve şiddetle söze karışmak.

atım *a.* Atılan bir şeyin gidebildiği uzaklık : *Bir kurşun atımı yer.*

atımlık *s.* Silah doldurmaya yetecek ya da en az bir atım yapabilecek barut miktarı.

atış *a.* **1.** Atmak biçimi. **2.** Bir silahın mermisini amaca ulaştırmak için gereken iş ve bilgi. § **Atış yeri** silah atma alıştırmaları yapılan yer.

atışmak (*nsz √ -le*) **1.** Ağız kavgası etmek. **2.** (Ozanlar) Belli bir ayak[6] üzerine karşılıklı deyiş söylemek.

atıştırmak (*-i*) **1.** Acele acele yemek ya da içmek. **2.** (*nsz*) (Yağmur ya da kar) Serpiştirmek.

atik *s.* Çabuk davranan, çevik.

atik, -kı *s. Ar.* Eski, eski zaman ile ilgili.

atkestanesi, -ni *b. a. bot.* İkiçeneklilerin atkestanesigiller familyasından iri bir gölge ağacı ve bunun kestaneye benzeyen yemişi.

atkestanesigiller *ç. b. a. bot.* İkiçeneklilerden örneği atkestanesi ağacı olan bir bitki familyası.

atkı *a.* **1.** Dokumacılıkta, mekikle enine atılan iplik, argaç. **2.** Ekin demetlerini yükseğe atmaya yarar yaba. **3.** Soğuğa karşı omuzlara, sırta ya da boyna alınan örtü. **4.** Kimi kadın ayakkabılarında, çocuk patiklerinde olduğu gibi, iki kenar arasında köprü gibi duran dar, uzun parça. **5.** Kapı ve pencerelerin üstüne atılan ağaç, taş ya da beton destek, üst eşik.

atkılamak (*nsz*) Dokumacılıkta, mekikle atkı atmak, argaçlamak.

atkuyruğu, -nu *b. a.* **1.** *bot.* Atkuyruğugillerden, köksapı ömürlü olan, nemli yerlerde çok yetişen, ilaç olarak kullanılan bir bitki. **2.** Genç kızların, saçlarını başlarının arkasına toplayıp atın kuyruğu gibi bağlama biçimi.

atkuyruğugiller *ç. b. a. bot.* Damarlı çiçeksizlerden, örneği atkuyruğu olan bir bitki familyası.

atlama *a.* Atlamak eylemi. § **Atlama beygiri** ata benzeyen, yüksekliği 1.70 m.'ye ayarlanabilen ve atlamalar için kullanılan beden eğitimi aracı.

atlamak (*-den*) **1.** Bir engeli fırlayarak aşmak. **2.** (*-den √ -e*) Alçak bir yere, ayak üstü gelmek üzere kendini koyuvermek. **3.** (*nsz*) Sıçramak. **4.** (*-e*) Vakit kaybetmeden binmek. **5.** (*nsz*) (Gazetecilikte) Haber kaçırmak. **6.** (*-i*) Okuma, yazı, sayı sayma gibi işlerde kimi bölümleri bırakarak geçmek. **7.** (*-de*) Yanılmak, aldanmak.

atlanmak (**I**) (*nsz*) Ata binmek ya da at edinmek.

atlanmak (**II**) (*nsz*) Atlamak işi yapılmak.

atlas (**I**) *a.* Yüzü parlak, sık dokunmuş bir cins ipekli kumaş.

atlas (**II**) *a. Yun.* **1.** Dünya üzerindeki bir ülkenin, bir bölgenin fiziksel, siyasal coğrafyası üzerinde ve ekonomi, tarih gibi konularda toplu, tutarlı bilgi vermek için bir araya getirilmiş haritalar derlemesi. **2.** Bir kitabın sonuna eklenen resim ya da levhaların tümü. **3.** *anat.* Boyun omurlarının üstten birincisi.

atlasçiçeği, -ni *b. a. bot.* Atlasçiçeğigillerden yaprakları yayvan ve dikenli, güzel ve parlak çiçekler açan bir bitki cinsi.

atlasçiçeğigiller *ç. b. a. bot.* İkiçeneklilerden sıcak, kurak ülkelerde ye-

atlasçiçeği (kaktüs)

tişen, gövdesi, yaprakları etli ve dikenli olan bir bitki familyası.

atlatılmak (*nsz √ -den*) Atlatmak işi yapılmak ya da bu işe konu olmak.

atlatmak (*-i, -den √ -i, -e*) **1.** Atlamak işini yaptırmak. **2.** (*-i*) *mec.* Kötü bir durumu geçiştirmek. **3.** *mec.* Yolunu bulup bir kimseyi bulunduğu yerden uzaklaştırmak ya da başından savmak.

atlet, -ti *a. Yun.* Atletizmle uğraşan kimse. § **Atlet fanilası** kolsuz erkek fanilası.

atletik *s. Yun.* **1.** Atletleri ilgilendiren : *Atletik oyunlar.* **2.** Atlet gibi: *Atletik yapılı.*

atletizm *a. Yun.* Atiklik, çeviklik, kuvvet gibi beden yeteneklerini geliştirmeye yarayan, koşu, atlama, ağırlık kaldırma ve atma gibi, tek başına yapılan vücut çalışmaları.

atlı **1.** *s.* Ata binilerek yapılan. **2.** *a.* Ata binmiş olan kimse, ᶜsüvari: "*Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik*" *-Y. Kemal Beyatlı.*

atlıkarınca *b. a.* Yere dikilmiş bir eksen çevresinde döndürülen, çeşitli binit takımlarından kurulmuş bir eğlence aracı.

atlıkarınca

atmaca *a. zool.* Doğan cinsinden, ava alıştırılabilen küçük yırtıcı kuş.

atmak (*-i, -e*) **1.** Bir cismi bir yöne doğru fırlatmak. **2.** Bir şeyi elden yere doğru bırakmak. **3.** (Bir kimseyi) Uzaklaştırmak. **4.** Koymak : *Yemeğe tuz atmak.* **5.** (Sille, tokat, sopa, kılıç gibi nesneler kullanıldığında) Vurmak. **6.** (Top, tüfek için) Patlamak. **7.** (*-e, –*) (Söz, laf, lakırdı gibi tümleçlerle) Sözle sataşmak.

atmaca

atmasyon *a.* ve *s. argo* Konuşmada "uydurma" anlamında kullanılan yakıştırma bir sözcük.

atmosfer *a. Yun.* **1.** Gazküre. **2.** *mec.* İçinde yaşanılan ve etkisinde kalınan ortam.

atol, -lü *a.* (*Maldive adaları yerlilerinin dilinden*) Mercanların bir araya toplanması ile oluşmuş halka biçiminde adacık, °mercanada.

atom *a. Yun.* Basit bir cismin, kimyasal bakımdan bölünemez olarak kabul edilen ve bir elementin bileşimlere girebilecek en küçük miktarını oluşturan parçası. § **Atom ağırlığı** *kim.* herhangi bir atomun, 16 sayısıyla gösterilen oksijen atomuna göre olan ağırlığı. **Atom bombası** atom çekirdeklerinin parçalanmasından doğan enerji temeline dayanan bomba. **Atom çekirdeği** atomun çekim kuvvetinin etkisiyle çevresinde elektronlar dolaşan proton ve nötronlardan oluşan pozitif elektron yüklü merkez kısmı. **Atom enerjisi** atom çekirdeklerinin parçalanmasından ya da hafif atomların kaynaşmasından oluşan büyük enerji.

atomal *s. Yun. T. fiz.* Atomlarla ilgili olan.

atomculuk *a. fels.* Evrenin oluşumunu atomların rasgele kaynaşması ile yorumlayan öğreti.

atölye *a.* Zanaatçıların ya da resim, heykel gibi sanatlarla uğraşanların çalıştıkları yer, işlik.

atropin *a. Yun.* Güzelavratotundan çıkarılıp hekimlikte kullanılan zehirli bir ilaç.

atsineği *b. a. zool.* Sarımsı, uzun bacaklı, özellikle atların kuyruk altlarına ya da bacaklarının iç yüzüne yapışan Avrupa'da ve Kuzey Afrika'da yaygın olan eklembacaklı bir sinek türü.

attırmak (*-i, -e, √ -i, -e, -den √ -i*) Atmak işini yaptırmak.

Au *kim.* Altının simgesi.

aut *a. sp.* Top oyunlarında topun oyun alanının dışına çıkması.

av *a.* **1.** Karada ve denizde evcil olmayan hayvanları vurma ya da tutma işi. **2.** Böylelikle ele geçen hayvan. **3.** *mec.* Tuzağa düşürülen ya da elde edilen şey.

avadanlık *a.* Dülger, marangoz gibi esnafın kullandıkları araçların tümü.

aval *s. argo* Saflığı sersemlik derecesine varan kimse. § **Aval aval** *be.* (*argo*) aptal aptal.

avam *ç. a. Ar.* (Eskiden) Aşağı sınıftan sayılan halk. § **Avam kamarası** İngiltere Milletvekilleri Meclisi.

avanak *s. argo* Kolaylıkla kandırılabilen ya da aldatılabilen (kimse).

avans *a. Fr.* İleride, alacağına sayılmak üzere önceden verilen para, öndelik.

avanta *a. İt. argo* Bir kimsenin, yolunu bulup hakkı olmadığı halde sağladığı kazanç.

avara *a.* **1.** Bir geminin başka bir gemiden ya da kıyıdan açılması. **2.** *ünl.* Kıyıya dayanılarak sandalın açılması için kürekçilere verilen komut.

avare *s. Far.* İşsiz, aylak.

avcı *a.* **1.** Av avlamayı seven ya da kendine iş edinen kimse. **2.** Avcılara özgü şey : *Avcı çantası.* **3.** *s.* Başka hayvanları yakalamakta usta olan (hayvan). § **Avcı uçağı** düşman uçaklarını düşürmek için kullanılan uçak.

avcılık *a.* Avcı olanın durumu ya da işi.

avdet, -ti *a. Ar.* Dönüş, geri gelme. § **Avdet etmek** dönmek, geri gelmek.

avize *a. Far.* Tavana asılan, şamdanlı, lambalı billur ya da maden aydınlatma aracı.

avizeağacı

avizeağacı, -nı *b. a. bot.* Zambakgillerden, avize biçiminde sarkık, iri, beyaz çiçekli bir süs ağacı.

avlak *a.* Avı çok olan yer, av yeri.

avlamak (*-i*) **1.** Bir avı diri ya da ölü olarak ele geçirmek. **2.** *mec.* Tuzağa düşürmek, kandırmak.

avlanmak (*nsz*) **1.** Avlamak işine konu olmak. **2.** Ava gitmek.

avlu *a.* Yapının ortasında, üstü açık olan ya da yanı başında duvarla çevrilmiş bulunan yer.

avrat *a. hlk.* **1.** Kadın. **2.** Karı, eş.

Avrupai *s. Far.* Avrupalılara özgü.

Avrupalı *öz. a.* ve *s.* Avrupa'dan olan, Avrupa halkından olan.

Avrupalılaşmak (*nsz*) Avrupalıların düşünce, davranış ve yaşamlarını benimsemek.

Avşar *öz. a.* Afşar.

avuç *a.* **1.** Elin iç tarafı. **2.** Yarı yumulmuş elin alabileceği miktar. § **Avuç açmak** dilenmek. **Avuç içi kadar** çok küçük (yer).

avuçlamak (*-i*) Avuçla kavramak.

avukat, -tı *a. Fr.* **1.** Hak ve yasa işlerinde isteyenlere yol göstermeyi, mahkemelerde başkalarının hakkını aramayı, korumayı meslek edinen ve bunun için yasanın gerektirdiği koşulları taşıyan kimse. **2.** *mec.* Gerekmediği halde başkasının savunmasını üstlenen kimse.

avukatlık *a.* **1.** Avukat mesleği. **2.** Avukat işi. **3.** *mec.* Gereksiz, boş savunma.

avunma *a.* **1.** Bir şeyle uğraşarak vakit geçirme, kendini unutma. **2.** Acısını unutma.

avunmak (*nsz*) **1.** Acısı hafiflemek, acısını unutmak, °teselli bulmak. **2.** *mec.* Oyalanmak.

avuntu *a.* İnsanı avutan şey, teselli.

avurt *a.* Yanağın ağız boşluğuna gelen yeri. § **Avurt satmak** (ya da **avurt zavurt etmek**) yüksekten atmak, beceremeyeceği şeyler yapmak savında bulunmak.

Avustralyalı *öz. a.* ve *s.* Avustralya'dan olan, Avustralya ile ilgili olan.

Avusturyalı *öz. a.* ve *s.* Avusturya'dan olan, Avusturya ile ilgili olan.

avutmak (*-i*) **1.** Bir kimsenin acısını ya da sıkıntısını yatıştırmak. **2.** *mec.* Oyalamak.

ay (**I**) *ünl.* Birdenbire duyulan ağrı ve türlü heyecanları anlatır.

ay (**II**) *a.* **1.** Yeryuvarlağının uydusu olan gökcismi. **2.** Yılın, on iki bölümünden her biri. **3.** Bir ayın herhangi bir gününden ertesi ayın aynı gününe kadar geçen ya da yuvarlak hesapla otuz gün olarak kabul edilen süre. § **Ay takvimi** *gökb.* ayın gökyüzündeki görünen devinimine ve evrelerine göre düzenlenen takvim, °kamertakvimi. **Ay tutulması** *gökb.* yeryuvarlağının güneşle ay arasına girmesiyle, ayın yeryuvarlağı gölgesinde kalması.

aya *a.* **1.** El, avuç içi, ayak tabanı. **2.** Yaprakların düz ve parlak kısmı.

ayak *a.* **1.** Bacakların bilekten sonraki kısmı. **2.** Bacak. **3.** Kimi şeylerin yerden yüksekçe durmasını sağlayan destek ya da desteklerden her biri. **4.** Basamak. **5.** (Halk yazınında) Uyak, °kafiye.

ayakaltı, -nı *b. a.* Gelip geçenlerin çok olduğu yer.

ayakbastı, -yı *b. a.* Eskiden bir yere gelen insan ya da eşyadan vergi olarak alınan para, ayakbastı parası biçiminde de kullanılır.

ayakçak *a. DS* **1.** Merdiven, merdiven basamağı. **2.** Çocukların, cambazların ayaklarına takıp yürüdükleri çifte sırık, ayaklık.

ayakkabı, -yı *b. a.* Özellikle sokakta ayağı korumak için giyilen ve altı kösele, lastik gibi dayanıklı maddelerden yapılan ayak giyeceği, kundura.

ayakkabıcı *b. a.* Ayakkabı yapan ya da satan kimse.

ayakkabıcılık *a.* **1.** Ayakkabı yapma sanatı. **2.** Ayakkabı satma işi.

ayaklanma *a.* **1.** Ayaklanmak eylemi. **2.** Yasalara ya da buyruklara karşı gelme.

ayaklanmak (*nsz*) **1.** (Çocuk) Yürümeye başlamak. **2.** (Hasta için) Davranıp ayağa kalkmak. **3.** Yasalara ya da buyruklara karşı gelmek.

ayaklı *s.* Ayağı olan. § **Ayaklı kütüphane** *mec.* çok ve çeşitli konular okumuş, okuduklarını kafasında tutmuş olan kimse.

ayaklık *a.* **1.** Ayakla işleyen makinelerde ayağın bastığı yer, °pedal. **2.** Ayak basacak yer. **3.** Çocukların, cambazların ayaklarına takıp yürüdükleri çifte sırık, ayakçak.

ayaksızlar *ç. a. zool.* Ayakları olmayan kurbağagiller takımı.

ayaktakımı, -nı *b. a.* Topluluk içindeki durumu ve görgüsü aşağı olan kimselerin hepsi.

ayaktopu *b. a. sp.* Topu ayak vuruşu ile karşı kaleye sokma kuralına dayanan, on bir kişilik iki takım arasında oynanan top oyunu, °futbol.

ayakucu, -nu *b. a.* **1.** Yatanın ya da yatılan bir yerin ayak uzatılan yönü. **2.** *gökb.* Yeryüzünde bir noktada çekülün gösterdiği doğrultuda aşağı yön.

ayaküstü, -nü *b. be.* Oturmayıp ayakta durarak; kısa sürede : *Ayaküstü konuştuk.*

ayakyolu, -nu *b. a.* İnsanın sidik torbasını ya da göden bağırsağını boşaltması için ayrılan yer, yüznumara, °apteshane, °hela.

ayandon *a.* 28 Ocakta başlayan bir fırtına.

ayar *a. Ar.* **1.** Bir aygıtın gereken işi yapabilmesi durumu: *Saatin ayarı bozuk.* **2.** Saatler için belli bir yere göre kabul edilmiş olan ölçü : *Memleket saat ayarı.* **3.** Altın, gümüş gibi madenlerden yapılan şeylerin saflık derecesi. **4.** *mec.* Değer derecesi : *Bu ayarda bir kimseden ancak böyle bir davranış beklenir.*

ayarlamak (*-i*) **1.** Bir ölçünün doğruluğunu belli bir örneğe göre sağlamak. **2.** *mec.* İşleri birbiriyle çatışmayacak biçimde düzenlemek.

ayartmak (*-i*) **1.** Doğru yoldan saptırmak. **2.** Birini, bulunduğu ya da çalıştığı yerden başkasının hizmetine girmeye kandırmak.

ayaz *a.* **1.** Duru, dingin havada çıkan kuru soğuk. **2.** (Hava ve gece için) Soğuk.

ayazlamak (*nsz*) **1.** (Hava) Ayaza çevirmek. **2.** Ayazda kalıp üşümek. **3.** *argo* Bekleyip sonuç alamamak.

ayazlatmak (*-i*) **1.** Soğukta beklettemek. **2.** Ayazda soğutmak.

ayazma *a. Yun.* Rumların kutsal saydıkları pınar ya da kaynak.

aybaşı, -nı *b. a.* Kadının ayda bir dölyatağından kan gelmesi durumu.

ayça *a.* Ayın, ilk günlerinde aldığı yay biçimi, °hilâl.

ayçiçeği

ayçiçeği, -ni *b. a. bot.* Bileşikgillerden, çiçeği çok iri, tabak biçiminde, sarı renkte olan, tohumundan yağ çıkarılan,

yurdumuzda çok yetiştirilen bir bitki, günebakan.

aydın *s.* **1.** Kültürlü, okumuş, görgülü, ileri düşünceli, çağın gereksinimlerini benimseyen. **2.** Aydınlık[2]. **3.** Kolayca anlaşılacak kadar açık (söz ya da yazı), °vazıh.

aydınger *a.* Genellikle mimarların kullandıkları, kaygan yüzeyli, saydam, özel bir kâğıt.

aydınlanma *a.* **1.** Aydınlanmak eylemi. **2.** *fiz.* Bir yüzeyin, karşısına konulan eşit ışık kaynaklarının sayısı ile orantılı olarak aydınlık görünmesi.

aydınlanmak (*nsz*) **1.** Aydınlık, ışıklı olmak. **2.** *mec.* Bir konu üzerinde açık seçik fikir edinmek.

aydınlatıcı *s.* **1.** Aydınlık verici. **2.** *mec.* Bir sorunla ilgili gerekli bilgileri olan.

aydınlatmak (*-i*) **1.** Bir yerin karanlığını giderip eşyayı görünür duruma getirmek. **2.** *mec.* Bir konu üzerinde açık seçik fikir vermek.

aydınlık *a.* **1.** Işık, ışık demeti. **2.** *s.* Işık alan. **3.** *s.* Kolay anlaşılır derecede açık olan: *Bu sorun bir türlü aydınlığa kavuşamadı.*

ayet, -ti *a. Ar.* Kuran'ın her tümcesi.

aygın baygın *s.* ve *be.* **1.** Güçsüz, bitkin. **2.** Çok duygusal. duyguda ölçüyü kaçırmış. **3.** Kendinden geçercesine âşık, vurgun.

aygır *a.* Damızlık erkek at. § **Aygır gibi** iriyarı, güçlü.

aygıt, -tı *a.* **1.** Birçok parçalardan oluşmuş alet. **2.** Vücutta belirli bir görevin sağlanmasına yarayan organların topu. **3.** *fiz.* ve *kim.* Birkaç aletin uygun olarak eklenmesinden oluşturulan kimi deneylerin yapılmasına yarayan takım.

ayı *a. zool.* Memelilerin etçil takımından olmakla birlikte meyve ve bal da yiyen, yurdumuzda boz cinsi bulunan iri gövdeli hayvan.

ayıbalığı, -nı *b. a. zool.* Fok.

ayı

ayıcı *a.* Ayı oynatmayı iş edinen kimse.

ayıgiller *ç. a. zool.* Memeli etoburlardan ayıları içine alan takım.

ayık *s.* **1.** Sarhoşluğu geçmiş olan. **2.** *mec.* Anlayışlı, uyanık.

ayıklamak (*-i*) Bir şeyin içinden işe yaramayan parçaları ya da taneleri ayırıp çıkarmak.

ayıklanma *a.* **1.** Ayıklanmak eylemi. **2.** *biy.* Yaşayan varlıklarda ortamın koşullarına en iyi uyan türlerin ya da bireylerin arta kalıp, uyamayanların yok olması.

ayılmak (*nsz*) **1.** Bayılan, sarhoş olan ya da dalgınlık içinde bulunan kimse kendine gelmek. **2.** *mec.* Aklı başına gelip gerçeği görmek.

ayıltmak (*-i*) Ayılmasını sağlamak.

ayınga *a.* Kıyılmış tütün.

ayıngacı *a.* Tütün kaçakçısı.

ayıp *a. Ar.* **1.** Toplumun ahlak kurallarına aykırı olan utanılacak durum ya da davranış. **2.** Kusur, eksiklik. **3.** *s.* Utanç veren. § **Ayıp etmek** yakışıksız davranmak. **Ayıptır söylemesi** övünmek gibi olmasın ama...

ayıplamak (*-i*) Kınamak.

ayıraç *a.* Kimyada, cisimleri bileşime ya da ayrışıma uğratarak niteliklerini belirtmede kullanılan madde.

ayıran *s. fiz.* Işığı yalın öğelerine ayırma özelliği olan.

ayırmak (*-i, -den*) **1.** Toplu bulunan, bir arada olan şeyleri birbirinden uzaklaştırmak. **2.** Nitelik değişikliğini

anlamak. **3.** İki ya da daha çok şeyler arasındaki uzlaşmayı bozmak. **4.** Ayrı tutmak. **5.** (*-i, -e*) Bölmek. **6.** (Bir şey ya da bir yeri) Bir şey ya da bir kimse için kullanmayı belirlemek : *Bu masayı size ayırdım.*

ayırt etmek (*-i, -den*) Birkaç şeyi birbirinden ayıran niteliği anlamak.

ayıüzümü

ayıüzümü, -nü *b. a. bot.* Fundagillerden, küçük taneli yemiş veren tüylü bir bitki.

ayin *a. Far.* **1.** Dinsel tören. **2.** *müz.* Eskiden Mevlevi tekkelerinde okunan ağır bestelerin bağlı bulunduğu biçim.

aykırı *s.* **1.** Alışılmışa, doğru olarak bellenmişe uygun olmayan : *Aykırı bir düşünce. Yasaya aykırı bir davranış.* **2.** *mec.* Gidilen yol üzerinde olmayıp ancak gidene ters düşen. **3.** *mat.* Bütün noktaları aynı düzlemde bulunmayan.

aykırılaşmak (*nsz*) Aykırı duruma gelmek.

ayla *a.* Ayın ve kimi yıldızların dolayındaki ışık çevresi, °hale.

aylak *s.* İşsiz, boş gezen.

aylaklık *a.* İşsizlik.

aylandız *a. bot.* (*Çince ailanto'dan*) Sedefotugillerden, Avrupa'ya Çin'den getirilmiş, kısa zamanda yetişip boy attığı için bir gölge ağacı olarak dikilen, kötü koktuğu için dilimizde pis kokulu denilen ağaç.

aylandız

aylık *a.* **1.** Birine, görevi karşılığı olarak ya da geçimi için her ay ödenen para. **2.** *s.* Bir ay içinde olan ya da bir ay süren : *Aylık kazanç.* **3.** *s.* Ayda bir kez yapılan ya da çıkan : *Aylık temizlik. Aylık dergi.* **4.** *s.* ... aydan beri var olan: *Üç aylık çocuk.*

aylıkçı *a.* **1.** Aylıkla çalışan. **2.** Başka geliri olmayıp aldığı aylıkla geçinen kimse.

aylıklı *s.* İş karşılığı ay hesabı ile para alan.

aymak (*nsz*) **1.** Kendine gelmek, ayılmak. **2.** *mec.* Gerçeği anlamak.

ayna *a. Far.* **1.** Işığı yansıtan, varlıkların görüntüsünü veren, cilalı ve sırlı cam. **2.** *mec.* Bir şeyi canlandıran, göz önüne getiren: *Yüz ruhun aynasıdır.*

aynacı *a.* **1.** Ayna yapan ya da satan kimse. **2.** *s. argo* Hileci, işine hile karıştıran.

ayni *s. Ar.* **1.** Başkası değil yine o...: *Biz de aynı yoldan geldik.* **2.** *a.* Ayırt edilemeyecek kadar benzeri, özdeşi, tıpkısı: *Bu kalem sizinkinin aynıdır.*

aynısefa *b. a. bot.* Bileşikgillerden, çiçekleri sarı renkli bir kır bitkisi.

ayni *s. Ar.* Para olarak değil, madde olarak verilen : *Ayni yardım.*

aynısefa

aynştaynyum *a. kim.* (*Fizikçi Einstein'ın adından*) Uranyumun sürekli ışımasıyla ya da termonükleer tepkimeler sırasında oluşan element. Simgesi E.

ayol *ünl. tkz.* Daha çok kadınların kullandığı bir seslenme ve dikkat çekme sözü : *Ayol, sen nerelerde kaldın?*

ayraç *a.* Tümce içinde geçen bir sözü metin dışı tutmak için o sözün başına ve sonuna getirilen eğmeç biçimindeki işaret ( ), °parantez.

ayran *a.* **1.** Yoğurdu sulandırarak yapılan içecek. **2.** Süt ya da yoğurt, yayıkta çalkalanarak yağı alındıktan sonra kalan sulu kısım.

ayrı *s.* **1.** Yerleri bir olmayan. **2.** Başka, başka türlü. **3.** Ötekilerden uzak ve tek başına olan.

ayrıbasım *b. a.* Genellikle bir dergide yayınlanmış bilimsel bir yazının broşür olarak basımı.

ayrıca *be.* **1.** Ayrı olarak. **2.** Ayrı bir önem verilerek. **3.** Bundan başka.

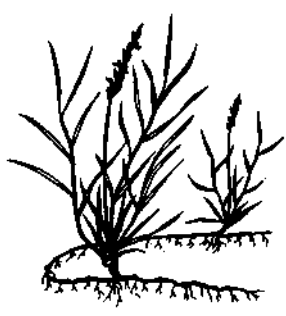
ayrıcalı *s.* Ayrı tutulan.

ayrıcalık *a.* Başkalarından ayrı ve üstün tutulma durumu, °imtiyaz.

ayrıcalıklı *s.* Ayrıcalığı olan, °imtiyazlı.

ayrık *s.* **1.** Ayrılmış. **2.** Ayrı tutulan, başkalarına benzemeyen. **3.** Kural dışı.

ayrıkotu, -nu *b. a. bot.* Buğdaygillerden, yabani bir bitki; ayrık kökü adı ile anılan kökü hekimlikte idrar söktürücü olarak kullanılır.

ayrıkotu

ayrıksı *s.* Alışılagelmiş töre ve davranışlara aykırı : *Ayrıksı davranışlarla herkesin dikkatini çekiyor.*

ayrılanma *a. kim.* Tümden ayrılıp bir yerde toplanma : *Billurlaşma bir ayrılanma olayıdır.*

ayrılaşmak (*nsz*) Benzerleri arasında ayrı bir yeri ve önemi olmak.

ayrılık *a.* **1.** Ayrı olma durumu. **2.** Birinden uzak düşme. **3.** İki düşünce ya da iki duygu arasındaki uyumazlık. **4.** Evlilik birliğinin yargıç kararı ile geçici bir zaman için kaldırılması.

ayrılma *a.* **1.** Ayrılmak eylemi. **2.** *fiz.* Bir biçmeden geçen beyaz ışığın türlü renklerde görünmesi.

ayrılmak (*-e*) **1.** Ayırmak işine konu olmak. **2.** (*-den*) Kendini ayırmak, uzaklaşmak : *Buradan bir türlü ayrılamadım.* **3.** (*nsz* √ *-den*) (Karı ve koca için) Evlilik birliğini bozmak.

ayrım *a.* **1.** Ayırmak işi. **2.** Yazılarda bölümlerin ayrıldığı parçalardan her biri, altbölüm. **3.** İki şeyin, biçim ya da herhangi bir nitelik bakımından aynı olmamaları durumu, °fark.

ayrımlaşmak (*nsz*) *biy.* Birbirinden ayrı niteliklerle ya da ayrı bir biçimde gelişmek : *Embriyon yaşamında organlar ayrımlaşma yolu ile ortaya çıkar.*

ayrımlı *s.* **1.** Ayrımı olan. **2.** Ayrımlara bölünmüş olan.

ayrıntı *a.* Bir bütünün önemce ikinci derece olan parçalarından biri, °detay.

ayrışık *s.* **1.** Ayrışmış. **2.** Ayrı cinsten, çeşit çeşit, °muhtelif.

ayrışmak (*nsz*) **1.** Birbirinden ayrılmak, birliği bozulmak. **2.** *kim.* (Bir cisimde) Öğelerin birbirinden ayrılmasıyla o cismin bileşik durumu bozulmak.

ayrıştırmak (*-i*) *kim.* Bileşik olan bir şeyi öğelerine ayırmak.

ayrıt, -tı *a. mat.* İki düzlemin arakesiti : *Bir kübün on iki ayrıtı vardır.*

aysberk, -ki *a.* (*Norveç dilinden*) Buzdağı.

ayva *a. bot.* Gülgillerden, çiçekleri iri ve pembe, yapraklarının altı tüylü, orta yükseklikte bir ağaç ve bunun, büyük sarı renkte, tüylü, mayhoş, dokusu

ayva

sertçe, ufak çekirdekli yemişi. § **Ayva tüyü** yanaklardaki ince tüy.

ayvalık *a.* Ayva bahçesi.

ayvan *a. Far.* **1.** Balkon, salon. **2.** Bir yönü dışarıya açık olan oda.

ayvaz *a.* **1.** Eskiden büyük konaklarda ve dairelerde mutfak ve yemek işlerinde kullanılan uşak. **2.** *tar.* Savaş gemilerinde cerrah yamağı. § **Ayvaz kasap hep bir hesap** *hlk.* ha öyle, ha böyle ikisi de bir.

ayyaş *s. Ar.* İçkiye düşkün.

ayyaşlık *a.* Ayyaş olma durumu.

az *s.* ve *be.* Alışılmış bulunan, umulan ya da gereken miktarı doldurmayan, **çok** karşıtı. § **Az buçuk** *tkz.* biraz. **Az buz olmamak** azımsanacak derecede değil. **Az çok** bir parça, oldukça. **Az daha** az kalsın, nerede ise.

Az *kim.* Azotun simgesi. Bu gaz N simgesi ile de gösterilir.

aza *ç. a. Ar.* **1.** Üye (bu anlamda tekil sayılır). **2.** Organlar.

azade *s. Far.* Başıboş, erkin, °serbest.

azalmak (*nsz*) Az denecek bir miktara inmek ya da eskisinden az bir duruma gelmek.

azaltmak (*-i*) Az denecek bir miktara indirmek ya da eskisinden az bir duruma getirmek.

azamet, -ti *a. Ar.* **1.** Ululuk. **2.** *mec.* Çalım, kurum.

azametli *s.* **1.** Ulu. **2.** *mec.* Çalımlı, kurumlu.

azami *s. Ar.* En büyük, en yüksek, en çok.

azap (I) *a.* **1.** (Anadolu'nun kimi bölgelerinde) Çiftlik uşağı. **2.** *tar.* Yeniçeriler zamanında gerektikçe sancaklardaki gençlerden toplanıp ordu ve donanmaya katılan askere verilen ad : *Deniz azabı. Kale azabı.*

azap (II) *a. Ar.* Şiddetli ve çok büyük sıkıntı.

azar *a. Far.* Paylama. § **Azar işitmek** paylanmak.

azarlamak (*-i*) Paylamak.

azat *a.* ve *s. Far.* **1.** Baskıdan kurtarıp serbest bırakma ya da serbest bırakılmış. **2.** Okullarda paydos. § **Azat etmek 1)** salıvermek, serbest bırakmak; **2)** (eskiden köle ve cariyeler için) özgür kılmak, erkinliğini geri vermek.

azdırmak (*-i*) Azmasına neden olmak.

azelya *a. Yun. bot.* Fundagillerden, kokusuz, güzel renkli çiçekler açan bir bitki, açalya.

Azeri öz. *a.* **1.** Azerbaycan Türklerinden olan kimse. **2.** (Ad tamlamalarında) Azerbaycan, Azeriler : *Azeri şivesi.*

azelya

azgın *s.* **1.** Çabuk öfkelenen. **2.** (Ten için) Çabuk yangılanan. **3.** (Çocuk için) Çok yaramaz. **4.** (Cinsel bakımdan) Aşırı istekli. **5.** (Deniz için) Dalgalı, coşup taşan, kudurgan. **6.** (Rüzgâr için) Şiddetlenmiş, engel tanımayan.

azı *a.* Köpekdişlerinden sonra içeriye doğru, her çenenin iki yanında beşer tane bulunan ve yemekleri öğütmeye yarayan dişlerin ortak adı. Bunlara **azıdişi** de denir.

azıcık *s.* **1.** Çok az. **2.** Biraz.

azıdişi *b. a.* Azı.

azık *a.* Yiyecek, besin, °gıda.

azılı *s.* **1.** Gözü bir şeyden yılmayan, gözü dönmüş, azgın. **2.** *a.* Yaramaz, haşarı çocuk: *Okulun sayılı azılılarındandır.*

azımsamak (*-i*) Bir şeyin, umulduğundan az olduğu yargısına varmak, az görmek, az bulmak.

azınlık *a.* **1.** Bir toplulukta sayı ve özellik bakımından diğerlerinden az olan; **çoğunluk** karşıtı. **2.** Bir ülkede egemen olan ulusa göre sayıları az olup kendilerini ayrı bir soydan sayan topluluk. § **Azınlıkta kalmak** bir toplulukta belli bir düşünceyi tutanlar sayıca az çıkmak.

azıtmak (*-i*) **1.** Azgın duruma getirmek. **2.** Çığırından çıkarmak.

azim, -zmi *a. Ar.* Bir işteki engelleri yenme kararı.

aziz *s. Ar.* **1.** Sevgide üstün tutulan. **2.** *a.* Ermiş, eren.

azizlik *a.* **1.** Aziz olma durumu. **2.** *mec.* Muziplik.

azletmek (*-i*) *Ar. T.* Bir görevliyi işinden ayırıp açıkta bırakmak, görevden almak.

azma *a.* **1.** Azmak eylemi. **2.** İki ayrı soyun karışmasından doğan, kırma.

azmak (*nsz*) **1.** Taşkınlıkta ileri gitmek ya da kötülüğü artmak. **2.** Etkinliğini artırmak. **3.** (Çamaşır) Artık ağartılamaz duruma gelmek. **4.** İki ayrı soydan doğmak: *Katır, atla eşekten azmış bir hayvandır.* **5.** Cinsel duyguları artmak.

azman *s.* **1.** Olağandan çok aşkın bir durumda gelişmiş: *Adam azmanı.* **2.** Azma[2]: *Kurt azmanı bir köpek.* **3.** *a.* Kerestelik tomruk.

azmetmek *Ar. T.* (*-e*) Bir işteki engeller ne olursa olsun, yenmeye karar vermiş olmak.

aznavur *a.* İriyarı ve kırıcı, eşkıya kılıklı kimse.

azot, -tu *a. Yun. kim.* Havada beşte dört oranında bulunan, rengi, kokusu ve tadı olmayan gaz, simgesi N ya da Az.

Azrail *öz. a. Ar.* İnsanların canını almakla görevli olduğuna inanılan melek.

B

b, B *a.* Türk abecesinin ikinci harfi, ünsüz.

B **1.** *kim.* Borun simgesi. **2.** *müz.* Basso kısaltması.

Ba *kim.* Baryumun simgesi.

baba *a.* **1.** Çocuğu olmuş erkek. **2.** Bir çocuğa göre onun dünyaya gelmesine etken olan erkek. **3.** Eski devirlerde tarikatların kimisinde tekke büyüğü: *Bektaşi babası.* **4.** Bu gibi kimselere verilen san. : *Gül Baba. Nur Baba.* **5.** *mec.* Birine büyük iyilikte bulunmuş kimse. **6.** Çımaların, halatların takıldığı, yuvarlak başlı, iri, demir ya da ağaç dikme. **7.** Kazılarda kaldırılan toprağın miktarını hesaplayabilmek için yer yer bırakılan toprak dikme.

babaanne *b. a.* (Çocuğa göre) Babanın annesi.

babacan *s.* Cana yakın, olgun, güvenilir davranışlı (erkek) : *Babacan bir adam.*

babaç *a. DS* Kümes hayvanlarında erkeklerin en iri ve yaşlısı.

babafingo *a. İt. den.* Yelkenli gemilerde direklerin ve gabyanın üstünde bulunan en yüksek parça: *Babafingo yelkeni.*

babaköş *a. zool.* Ayaksız olduğu için yılan sanılan, solucan yemekle geçinen bir tür kertenkele.

babalanmak (*nsz*) Öfkelenmek.

babalı *s.* **1.** Babası olan. **2.** *hlk.* Zaman zaman sinir nöbeti geçiren.

babalık *a.* **1.** Baba olma durumu : *Babalık kolay değildir.* **2.** *hlk.* Üvey baba. **3.** *hlk.* Kayınbaba. **4.** *tkz.* Yaşlı ve basit adamlara karşı seslenme olarak kullanılır.

babatatlısı, -nı *b. a.* Mayalı hamur tatlısı.

babayani *s.* Gösterişi, özentisi olmayan.

babayiğit *b. a.* **1.** Güçlü ve yüreği pek kimse. **2.** *mec.* Korkusuz adam.

babayiğitlik *b. a.* Babayiğit olma durumu, babayiğitçe davranış.

Babıâli *öz. a. Far. Ar.* **1.** Osmanlı İmparatorluğu zamanında, İstanbul'da yönetim organlarının bulunduğu yapı. **2.** *mec.* Osmanlı hükümeti.

Babilik *öz. a.* XIX. yüzyılda İran'da Bab adlı birinin kurduğu din sistemi.

baca *a.* **1.** Dumanı ocaktan çekip havaya vermeye yarayan maden ya da kâgir yol. **2.** Suyolu, lağım, maden ocağı gibi yeraltı yapılarının hava deliği.

bacak *a.* **1.** Vücudun kasıktan tabana kadar olan bölümü. **2.** Hayvanlarda yürümeye ya da atlamaya yarayan organ. **3.** Oyun kağıdının, üzerinde oğlan resmi bulunanı. § **Bacak kadar** ufak : *Bacak kadar boyu ile bana kafa tutuyor.*

bacaklı *s.* **1.** Bacağı olan. **2.** Bacakları uzun olan, uzun boylu.

bacaksız *s.* **1.** Bacağı olmayan. **2.** Bacakları kısa olan, kısa boylu, bodur. **3.** *a.* Yaşından büyük işlere kalkışan çocuklar için söylenir : *Gene ne işler karıştırıyorsun bacaksız! Hele şu bacaksıza bak!*

bacanak *a.* Karıları kardeş olan erkeklerden her biri.

bacı *a. hlk.* **1.** Büyük kız kardeş, abla. **2.** *hlk.* Kız kardeş. **3.** Bir evde uzun süre çalışmış yaşlı kadınlara (daha çok yaşlı zenci kadınlara) verilen san.

baç, -çı *a. Far.* Eski Osmanlı idaresinde iskelelere uğrayan gemilerden ve kara gümrüklerine gelen kervanlardan alınan vergi.

badana *a. İt.* Duvarlara sürülen sulandırılmış kireç ya da plastik boya. § **Badana etmek** (ya da **badana vurmak**) badanalamak.

badanacı *a.* Badana yapmayı iş edinen kimse.

badanalamak (*-i*) Üstüne badana sürmek.

badanalı *s.* Badana edilmiş olan.

badat *a. bot.* Bileşikgillerden şekeri çok, bir tür yerelması.

badem

badem *a. Far. bot.* Gülgillerden bir ağaç ve bunun yemişi.

bademcik *a. anat.* Boğazın iki yanında birer tane bulunan, badem biçimindeki organ.

bademlik *a.* Badem ağaçları çok olan yer, badem bahçesi.

bademyağı *b. a.* Bademden çıkarılan, deri, kösele benzeri gibi şeyleri yumuşatmak için kullanılan bir yağ.

badi *a. DS* Ördek. § **Badi badi yürümek** ördek gibi, vücudunu iki yana eğerek yürümek.

badire *a. Ar.* Ansızın ortaya çıkan tehlikeli durum.

bagaj *a. Fr.* **1.** Yolcu yükü. **2.** Yolcu yükü vagonu ya da yeri.

bağ (**I**) *a.* **1.** Bir şeyi başka bir şeye ya da birçok şeyleri topluca birbirine tutturmak için kullanılan (ip, sicim, şerit, tel gibi) düğümlenebilir araç. **2.** Bağlam : *Beş bağ ekin.* **3.** *mec.* İlişki, ilgi. **4.** *anat.* Kemikleri birbirine bağlamaya, iç organları yerinde tutmaya yarayan lif demeti : *Eklem bağı.*

bağ (**II**) *a. Far.* **1.** Üzüm kütüklerinin dikili bulunduğu bahçe. **2.** Bahçe. § **Bağ bozmak** bağdaki üzümleri toplayıp kaldırmak. **Bağ budamak** bağdaki üzüm kütüklerini budamak.

bağa *a.* **1.** Deniz kaplumbağası. **2.** Bir çeşit deniz kaplumbağasının kabuğu. **3.** Ur.

bağbozumu, -nu *b. a.* **1.** Bağlarda ürünlerin toplanması. **2.** Bu işin yapıldığı mevsim, güz.

bağcı *a.* Bağ (**II**) yetiştirip, ürününü satan kimse.

bağcık *a.* Bir şey bağlayıp sıkmaya yarayan şerit biçiminde küçük bağ.

bağcılık *a.* Bağ yetiştirme ve ürününü alma işi.

bağdadi *s.* **1.** Ağaç direkler üzerine çakılmış çıtalara sıva vurularak yapılan (duvar ya da tavan). **2.** *a.* Yapılarda kullanılan çıta.

bağdaş *a.* Sol ayağını sağ uyluğun, sağ ayağını da sol uyluğun altına alarak oturma. § **Bağdaş kurmak** bu biçimde oturmak.

bağdaşık *s.* Her yeri aynı özelliği gösteren, °homojen.

bağdaşma *a.* Bağdaşmak eylemi.

bağdaşmak (*nsz √ -le*) Anlaşmak, uzlaşmak, uyuşmak.

bağfiil *b. a. dilb.* Ulaç.

bağı *a.* Büyü, °sihir.

bağıcı *s.* **1.** Bağlayıcı. **2.** Büyücü. **3.** Baştan çıkarıcı.

bağıl *s.* **1.** Varlığı başka bir şeyin varlığına bağlı bulunan, mutlak olmayan,

görece. **2.** *fiz.* Başka bir cisme uyarak sürüklenen, aynı zamanda kendine öz bir kımıldanışı da bulunan bir cismin görünürdeki bu öz kımıldanışının niteliği.

bağıllık *a.* Bağıl olma durumu.

bağılnem *b. a. meteor.* Hava içinde bulunan su buharı ağırlığının, aynı koşullardaki havanın emebileceği su buharının ağırlığına oranı.

bağım *a.* Bir şeyin ya da bir kimsenin gücü ve etkisi altında bulunma durumu.

bağımlı *s.* Başka bir şeyin etkisi altında bulunan, onun tarafından sınırlanan, belirlenen, gerektirilen; başka bir şeyin istemi, gücü ya da yardımı olmadan kendi başına var olmayan ya da bir şey yapamayan.

bağımlılık *a.* Bağımlı olma durumu ya da niteliği.

bağımsız *s.* Bağımlı olmayan, özgür, °müstakil.

bağımsızlık *a.* Bağımsız olma durumu ve niteliği, °istiklal.

bağıntı *a.* **1.** Bir nesneyi başka bir nesne ile uyarlı kılan bağ. **2.** *fels.* Eşyayı, kavramları ya da tasarımları birlik, bağlılık, birliktelik gibi durumlarda toplayan görünüş ya da nitelik, görelik. **3.** *mat.* İki ya da birkaç nitelik arasında matematik işlemler yardımı ile kurulan bağlılık ya da eşitlik: *Bir dairenin "r" yarıçapı ile alanı arasında şöyle bir bağıntı vardır* : $S = xr^2$.

bağıntıcılık *a. fels.* Bağıntılılık öğretisi; özellikle, bilginin bağıntılı olduğunu ileri süren her türlü felsefe öğretisi; görecilik.

bağıntılı *s. fels.* Varlığı başka bir şeyin varlığına bağlı bulunan, mutlak olmayan, göreli.

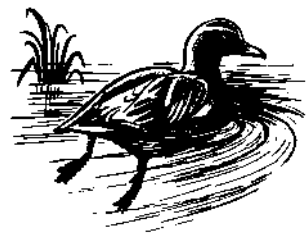
bağıntılılık *a. fels.* Var olabilmek ya da belirlenebilmek için, bağıntı yolu ile başka bir şeye bağlı bulunma durumu, görelilik.

bağır, -ğrı *a.* **1.** Göğüs. **2.** (Ok yayı ve dağ için) Orta kısım. **3.** *anat.* Ciğer, bağırsak gibi, vücut boşluklarında bulunan organların ortak adı. § **Bağrına basmak 1)** kucaklamak; **2)** biriyle ilgilenerek onu koruyup kayırmak. **Bağrına taş basmak** sesini çıkarmaksızın her türlü acıya katlanmak.

bağırmak (*nsz*) **1.** (İnsan) Yüksek ve gür ses çıkarmak. **2.** (*-e*) Birine yüksek sesle çıkışmak. **3.** *mec.* Kendini belli etmek.

bağırsak *a.* İnce ve kalınbağırsaktan oluşan sindirim borusunun mideden anüse kadar olan bölümü. § **Bağırsak askısı** incebağırsağı karnın arka kısmına bağlayan ve karınzarının bir büklümünden oluşan askı. **Bağırsak ingini** en çoğu, sürgün ve karın ağrısı ile kendini gösteren bağırsak yangısı. **Bağırsak kazıntısı** kalınbağırsak hastalıklarında çıkarılan sümüksü madde.

bağırtı *a.* Bağırma sesi.

bağırtlak

bağırtlak *a. zool.* Orta büyüklükte, eti sevilen bir cins göçebe ördek.

bağırtmak (*-i*) **1.** Bağırmasına yol açmak. **2.** Bağırmaya çıkarmak : *Tellal bağırtmak.*

bağış *a.* Bağışlamak eylemi ya da bağışlanan şey, °teberru.

bağışık *s.* **1.** Herhangi bir ödevin ya da yükümün dışında kalan. **2.** *hek.* Kimi mikroplara karşı aşı ya da doğal yolla direnç kazanmış.

bağışıklık *a.* Bağışık olma durumu, °muafiyet: *Aşılar hastalıklara karşı bağışıklık sağlar.*

bağışlamak (*-i, -e*) **1.** Bir mal ya da hakkı karşılık beklemeden birine vermek. **2.** Herhangi bir kötü davranışı olmamış sayarak ceza vermekten vazgeçmek, °affetmek : *Kusurunu bağışladı.* **3.** Görevden çekmek, almak.

bağıt *a.* Yapılmak istenilen bir işi birkaç kişinin karşılıklı olarak kararlaştırıp üstlerine almaları, °akit.

bağıtçı *s.* Bağıt yapanlardan her biri.

bağıtlaşmak (*-le*) Aralarında bağıt yapmak.

bağıtlı *s.* **1.** Bağıtla bağlanmış olan. **2.** Yerine gitmesini kesin olarak sağlamak için fazla para ödeyerek postaya alındı karşılığında verilen (mektup, paket ya da benzeri), °taahhütlü.

bağlaç *a.* **1.** Kâğıt yaprakları birbirine kenarlarından tutturmaya yarayan her şey. **2.** *dilb.* Eş görevli sözcükleri ya da önermeleri birbirlerine bağlayan sözcük çeşidi: *Ve, gerek, hem de, ya, veya, fakat.... birer bağlaçtır.*

bağlam *a.* Cinsleri aynı ya da birbirine yakın olan şeylerin bir arada bağlanmışı, demet, °deste.

bağlama *a.* **1.** Bağlamak eylemi. **2.** Üç çift telli bir tambura. **3.** Yapılarda duvarları birbirine bağlayan kiriş.

bağlamak (*-i, -e*) **1.** Bağ ya da başka bir araçla tutturmak : *Kayığı iskeleye bağlamak. Vagonu lokomotife bağlamak.* **2.** (*-i √ -i, -e*) Düğümlemek. **3.** (*-i*) Bezle sarmak. **4.** (*-i*) Denk yapmak, paket yapmak. **5.** (*-i*) Oluşturmak, meydana getirmek : *Ekin tane bağlar. Süt kaymak bağlar.* **6.** (*-i, -e*) Bir iş ya da kişi için ayırmak : *Aylık bağlamak.*

bağlanmak (*nsz √ -e*) **1.** Bağlamak işine konu olmak. **2.** Sevmek, içten bağlı olmak.

bağlantı *a.* **1.** İki ya da daha çok şeyin birbiriyle bağlı, ilişik ya da ilgili bulunması durumu, °irtibat. **2.** İki şey arasında ilişki sağlayan bağ.

bağlaşmak (*nsz √ -le*) Bir şey yapmak için birbirine antlaşma ya da sözleşme ile bağlanmak.

bağlı *s.* **1.** Bağlanmış olan. **2.** Gerçekleşmesi bir koşulu gerektiren : *Tarlanın sürülmesi hava durumuna bağlı.* **3.** Bir kuruluşun yetkisi altında bulunan: *Eğitim Bakanlığına bağlı okullar.* **4.** Kendini adamış: *Evine bağlı koca.*

bağlık *a.* **1.** Bağ yeri, üzüm bağları çok olan yer. **2.** *s.* Üzüm bağı olan (yer). § **Bağlık bahçelik** bağı bahçesi çok olan.

bağlılık *a.* **1.** Bağlı olma durumu. **2.** (Birine karşı) Sevgi, saygı ile yakınlık duyma ve gösterme.

bağnaz *s.* Bir düşünceye, bir inanışa körü körüne bağlanıp ondan başkasını düşünmeyen.

bağnazlık *a.* Bağnaz olma durumu, bağnazca davranış.

bağrıkara *b. a. zool.* İskete kuşunun bir türü.

bağrışmak (*nsz √ -le*) Birlikte ya da karşılıklı bağırmak.

bahadır *s. Far.* < *Moğolca* Kahraman, yiğit.

Bahailik *öz. a.* Babilik'ten doğmuş olan, birtakım ahlak kurallarına dayanan, İran'dan başka Avrupa ve Amerika'da da yayılmış bir din.

bahane *a. Far.* Bir şeyin gerçek nedeni gizlenerek ileri sürülen sözde neden.

bahar *a. Far.* **1.** Mart'ın 21'inde gündüz gece eşitliğiyle başlayarak 22 haziranda gündönümü ile biten, kış ve yaz arasındaki mevsim, ilkbahar, ilkyaz. **2.** Bu mevsimde ağaçlarda açan çiçekler ve yapraklar. **3.** *mec.* Gençlik çağı. § **Bahar noktası** *gökb.* ilkbaharda gündüz gece eşitliği anında güneşin gök ekvatoru çizgisi üzerinde bulunduğu nokta.

baharat, -tı, bahar *a. Ar.* Yiyecek ve içeceklere hoş koku, tat vermek için kullanılan tarçın, karanfil, zencefil, karabiber gibi maddeler.

baharatçı *a.* Baharat satan kimse.

baharatçılık *a.* Baharat satma işi.

baharlı *s.* İçinde karabiber, karanfil, tarçın gibi bahar bulunan.

bahçe *a. Far.* **1.** Çiçek, ağaç ya da sebze yetiştirilen toprak. **2.** Açıkta oturulan ve içecek gibi şeylerin de satıldığı yer.

bahçıvan *a. Far.* Bahçeye bakmayı, çiçek, meyve, sebze yetiştirmeyi iş edinmiş kimse.

bahçıvanlık *a.* Bahçıvanın gördüğü iş.

bahis, -hsi *a. Ar.* **1.** Konuşulan şey, konu. **2.** Tartışmalı bir noktanın doğru ya da yanlış çıkması durumunda savının doğru olduğunu tanıtlayabilecek olan yanın ödüllendirilmesini gerektiren sözlü anlaşma.

bahriye *a. Ar.* Bir devletin deniz kuvvetleri ve örgütlerinin tümü.

bahriyeli *a.* **1.** Deniz kuvvetlerine bağlı asker. **2.** Deniz Harp Okulu öğrencisi.

bahsetmek (*-den*) Bir konu üzerinde söz söylemek, konuşmak, sözünü etmek.

bahşiş *a. Far.* Bir hizmet görene hakkından ayrı olarak verilen para.

baht, -tı *a. Far.* Talih. § **Bahtı açık** talihli. **Bahtı kara** mutsuz, talihsiz.

bahtiyar *s. Far.* Mutlu.

bahtiyarlık *a.* Mutluluk.

bahtsız *s.* Bahtı ters giden, °talihsiz.

bakakalmak (*nsz* √ -e) Şaşkınlığa uğrayıp ne yapacağını bilmez durumda kalmak.

bakalit, -ti *a. Fr.* Bir çeşit yapay reçine.

bakam *a. Ar. bot.* Baklagillerden, odunundan kırmızı boya çıkarılan bir ağaç.

bakan *a.* Yurdun genel işlerinden birini yönetmek için, çoğunlukla milletvekilleri arasından, başbakan tarafından seçilerek, cumhurbaşkanlığınca onaylanarak işbaşına getirilen kimse.

bakanlık *a.* **1.** Bakan olanın durumu ve görevi. **2.** Bakanın yönetimi altındaki örgütlerin bütünü ya da bu örgütlerin bulunduğu yer.

bakarkör *b. s.* Gözleri sağlam gibi görünüp göremeyen.

bakı *a.* **1.** *coğr.* Bir yüzeyin hangi yöne baktığı: *Bu dağın bakısı güneye doğrudur.* **2.** Fal.

bakıcı *a.* **1.** Bakmak işi ile uğraşan kimse: *Çocuk bakıcısı.* **2.** Su, ayna, kahve fincanı gibi şeylere bakarak güya gelecekten, görünmezden haber veren kimse, falcı.

bakıcılık *a.* **1.** Bakma işi. **2.** Falcılık.

bakılmak (*ösz, -e*) Bakmak işine konu olmak.

bakım *a.* **1.** Bir şeyin iyi gelişmesi, iyi durumda kalması için verilen emek ya da emek verme yolu. **2.** Görüş açısı, değerlendirme: *Bilim bakımından. Yağmurlar biraz zarar verdi ama, bir bakımdan da (ya da bir bakıma da) yararlı oldu.*

bakımevi, -ni *b. a.* Hastalara ayakta bakılan yer, °dispanser.

bakımından *be.* Ötürü, göre, açısından: *Ankara'nın havası kirli olması bakımından sağlığa zararlı.*

bakımlı *s.* İyi bakılmış, üzerinde iyi çalışılmış : *Bakımlı bir bahçe.*

bakımsız *s.* Bakılmamış, üzerinde çalışılmamış.

bakınmak (*nsz* √ -e) Sağına soluna bakmak : *Bir kere daha etrafına bakındı.*

bakır *a.* **1.** *kim.* Kolay dövülür, işlenir olduğundan eski çağlardan beri türlü işlerde kullanılagelen rengi kızıl, yoğunluğu 8,93; 1083 dereceye doğru ergiyen; doğada serbest ve bileşik olarak bulunan bir element. Simgesi Cu. **2.** Bakırdan kap. **3.** *s.* Bakırdan yapılmış: *Bakır tabak.* § **Bakır çalmak** (ya da **bakır çalığı olmak**) (bakır kaptaki yemek) bakır tuzları ile zehirli duruma gelmek.

bakırcı *a.* Bakır işleyen ya da bakır kap kacak satan kimse.

bakırcılık *a.* Bakır kap yapma ya da satma işi.

bakırtaşı *b. a.* Yeşil renkli, yontulup parlatılabilen, doğal bakırlı, hidratlı karbonat, °malakit.

bakış *a.* Bakma biçimi ya da eylemi.

bakışık *s. mat.* Bakışımlı.

bakışım *a. mat.* **1.** İki ya da daha çok şey arasında konum, biçim ve belirli bir eksene göre ölçü uzunluğu. **2.** Eksen olarak alınan bir doğrudan, benzer noktaları karşılıklı olarak aynı uzaklıkta bulunan iki benzer parçanın birbirine göre olan durumu, °simetri.

bakışımlı *s. mat.* Parçalar arasında bakışım bulunan ya da iki yanı arasında bakışım olan (bir şey), °simetrik.

bakışımsız *s. mat.* Aralarında bakışım bulunmayan (iki şey) ya da iki yanı arasında bakışım olmayan (bir şey), °simetrisiz.

bakışımsızlık *a. mat.* Bakışımsız olma durumu, °asimetri.

bakışmak (*nsz* √ *-le*) Birbirine bakmak.

baki *s. Ar.* (**k** kalın okunur) **1.** Artan, kalan. **2.** Ölümsüz, kalımlı. § **Baki kalmak** kalımlı olmak.

bakir *s. Ar.* El değmemiş, bozulmamış, temiz kalmış.

bakire *s. Ar.* Kız, kız oğlan kız, erden.

bakkal *a. Ar.* **1.** Yiyecek, içecek ve çeşitli günlük tüketim mallarının satıldığı dükkân. **2.** Bu dükkânı işleten kimse. § **Bakkal çakkal** bakkal ve benzeri kimseler. **Bakkal defteri (gibi)** karışık, düzensiz yazılarla bir defterin kullanıldığını anlatır.

bakkaliye *a. Ar.* **1.** Bakkal dükkânında satılan şeyler. **2.** Büyük bakkal dükkânı.

bakkallık *a.* Bakkal dükkânı işletme işi.

bakla *a. Ar. bot.* Baklagillerden, yurdumuzun her yerinde ekimi yapılan bir bitki, bunun yeşil ürünü ve tohumları.

bakla

baklaçiçeği, -ni *b. s.* Sarımtırak eflatuna çalan beyaz.

baklagiller *ç. a. bot.* İkiçenekli ayrı taçyapraklılardan içine bakla, fasulye, akasya, keçiboynuzu gibi birçok meyve ve sebze türlerinin girdiği büyük bir familya.

baklakırı, -nı *b. s.* At donlarından koyu ve irice lekeli kır.

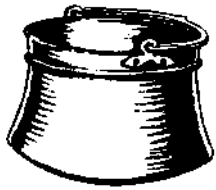
baklamsı *s.* Bakla biçiminde olan.

baklava *a.* Çok ince yufkadan yapılan, arasına badem, ceviz, kaymak gibi şeyler konulan tatlı. § **Baklava dilimi** eşkenar dörtgen biçiminde olan.

bakmak (*-e*) **1.** Bakışı bir şey üzerine çevirmek. **2.** Aramak. **3.** Yüzü bir yere doğru olmak : *Evin arkası dereye bakıyor.* **4.** Bir şeyin iyi gelişmesi ya da iyi bir durumda kalması için emek vermek. **5.** Beslemek, geçindirmek, geçimini yüklenmek. **6.** Tedavisiyle ilgilenmek. **7.** Yoklamak, incelemek, denemek. **8.** Bir şey üzerinde çalışmak. **9.** Yapılabilmesi bir şeye bağlı bulunmak : *Bu iş beş yüz liraya bakar.* **10.** (Renklerde) Benzemek, andırmak. **11.** Önem vermek, aldırmak, göz önünde tutmak. **12.** Görüp anlamak : *Baktım ki olmayacak, sesimi kestim.*

bakraç *a.* Çoğu bakırdan yapılan küçük kova.

bakteri *a. Yun.* Ancak mikroskopla görülebilen, basit ve tekgözeden oluşmuş canlı.

bakraç

bakteridi *a. Yun.* Şarbon (karakabarcık) hastalığını yapan mikrobun adı.

bakterigiller *ç. a.* Bakterileri içine alan canlılar.

bakteriyolog *a. Yun.* Bakteriyoloji alanında çalışan kimse.

bakteriyoloji *a. Yun.* Bakterilerin ve genel olarak mikropların biçimlerini, niteliklerini inceleyen bilim.

bal *a.* **1.** Özellikle balarılarının bitki ve çiçeklerden topladıkları balözünden yapıp kovanlarındaki petek gözeneklerine doldurdukları, rengi beyazdan esmere doğru değişen koyu, tatlı madde. **2.** Çok olmuş meyvenin dışına sızan tatlımsı madde. **3.** Ağaçların kabuğundan sızarak pıhtılaşan besisuyu.

bala *a. DS* Yavru, çocuk.

balaban *s.* **1.** İri, büyük. **2.** *a.* Oynatılan ayı.

balabankuşu, -nu *b. a. zool.* Bataklıklarda yaşayan, balıkçıla benzer, eti yağlı, iri bir kuş.

balabanlaşmak (*nsz*) İrileşmek.

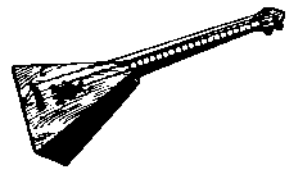
balad *a. Fr.* Birkaç parçadan oluşmuş nakaratlı bir Fransız koşuk biçimi.

balalayka *a. Rus.* Gövdesi üç köşe Rus halk sazı.

balarısı, -nı *b. a. zool.* Bal yapan arı.

balast, -tı *a. İng.* Demiryollarında traverslerin altına, şoselerde düzeltilmiş toprak üzerine döşenen taş kırıkları.

balata *a. Yun.* Motorlu araçlarda fren yapmayı sağlayan, tekerlek mili üzerine yerleştirilmiş yarım ay biçimindeki aygıt.

balalayka

balayı, -nı *b. a.* Evlilik yaşamının ilk günleri.

balcı *a.* Arı yetiştirip bal alan ya da satan kimse.

balcılık *a.* Arı yetiştirme ve bal alıp satma işi.

balçak *a.* Kılıçların tutağındaki demir siper.

balçık *a.* Koyu, yapışkan ve özlü çamur.

baldır *a.* **1.** Bacağın, dizden ayağa kadar olan kısmı, incik. **2.** Bunun yumuşak ve şişkin olan arka kısmı. § **Baldır kemiği** baldırda bulunan iki kemikten kalın olanı.

baldıran

baldıran *a. bot.* Maydanozgillerden, nemli yerlerde yetişen zehirli bitki, ağıotu. § **Baldıran şerbəti** *mec.* acı

çekerek, yüzsuyu dökerek elde edilmiş kazanç.

baldırıkara *b. a. bot.* Eğreltiotugillerden, nemli yerlerde yetişen ya da bir süs bitkisi olarak saksılarda yetiştirilen bir bitki.

baldız *a.* Erkeğe göre karısının kız kardeşi.

bale *a. Fr.* **1.** Konusu, türlü dans ve davranışlarla anlatılan müzikli, sözsüz sahne oyunu. **2.** Bir opera arasına katılmış dans.

balerin *a. Fr.* Bale oynayan kız ya da kadın.

balgam *a. Ar.* Solunum organlarının salgıladığı ağızdan dışarı atılan sümüksü madde.

balgamlı *s.* Balgamı olan.

balgamtaşı, -nı *b. a.* Damarlı, yarı saydam bir taş. **Hacıbektaştaşı** da denilen bu taştan sigara tablası, vazo, tabak gibi eşyalar yapılır.

balgümeci, -ni *b. a.* Bal peteğini andıran bir çeşit dikiş büzgüsü.

balık *a. zool.* Omurgalılardan, su içinde yaşayıp en çoğu solungaçla nefes alıp yumurtadan üreyen hayvanların genel adı.

Balık *öz. a. gökb.* Zodyak üzerinde, Kova ile Koç burçları arasında yer alan burcun adı. → Zodyak.

balıkadam *b. a.* Deniz dibine inebilen ve su içinde çeşitli işleri görebilecek donanımı olan kişi.

balıkçı *a.* **1.** Balık avcısı. **2.** Balık satan kimse.

balıkçıl *s.* **1.** Balıkla beslenen, balık yiyen. **2.** *a. zool.* Uzunbacaklılardan, boynu ve gagası uzun, su kenarlarında yaşayarak balıkla geçinen bir kuş.

balıkçılık *a.* Balıkçı mesleği, balık avı.

balıkçıllar *ç. a. zool.* Balıkçıl cinsinden kuşlar familyası.

balıkçın *a. zool.* Perdeayaklılardan, uzunca gagalı, uzun ve çatal kuyruklu, deniz kıyılarında yaşayan bir kuş.

balıkçıl

balıketi, balıketinde *b. s.* Ne zayıf, ne de şişman olan (kimse).

balıkhane *b. a.* Balıkların toptan satışa çıkarıldığı yer.

balıklama *be.* Suya dalmada, atlamada balık gibi gergin, düz ve baş aşağı bir biçimde : *Suya balıklama daldı.*

balıklava *a.* Deniz, göl ve ırmaklarda balık yatağı olan yer.

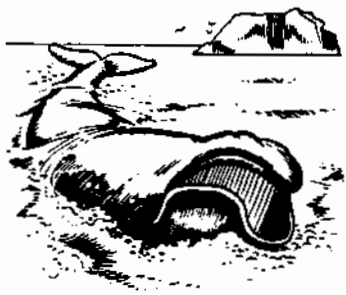
balıkotu, -nu *b. a. bot.* Cava'da, Malabar'da yetişen ve zehirli meyvesiyle balıkları sersemleterek avlamaya yarayan bir bitki.

balıksırtı, -nı *b. s.* **1.** Enine düz olmayıp iki tarafa doğru yuvarlakça olan : *Balıksırtı yol.* **2.** *a.* Yol yol çapraz çizgilerle oluşmuş, balık kılçığı biçimindeki kumaş deseni.

balıkyağı, -nı *b. a.* **1.** Kimi balıklardan elde edilen ve sanayide kullanılan yağ. **2.** Morina balığının karaciğerinden çıkarılan, hekimlikte zayıflığa karşı kullanılan iyotlu, vitaminli yağ.

baliğ *a. Ar.* Döl verme çağına eren, erin. § **Baliğ olmak 1)** erinleşmek, buluğa ermek; **2)** bulmak, erişmek.

balina *a. Lat. zool.* Balinagillerden, yağı ve çubukları için avlanan, memeli, iri, uzunluğu 25 metreyi, ağırlığı 15 tonu bulan deniz hayvanı.

balina

balinagiller *ç. a. zool.* Denizde yaşayan, örneği balina olan memeli hayvanlar familyası.

balistik *a. Yun. ask.* Ateşli silahlarda, barut gazının basıncı ile fırlayıp hedefe varıncaya değin merminin uğradığı etkileri inceleyen bilim.

balkabağı, -nı *b. a.* **1.** Tatlısı yapılan, içi turuncu, iri ve tatlı bir kabak türü. **2.** *mec.* Aptal, beyinsiz kimse.

balkan *a.* Sarp ve ormanlık sıradağlar.

Balkanlar *öz. a.* Yugoslavya, Arnavutluk, Bulgaristan, Yunanistan ve Trakya'yı içine alan bölge.

Balkar *öz. a.* Kafkasya'da yaşayan ve Türklerin Kıpçak kolundan olan bir boy.

balkon *a. Fr.< Al.* **1.** Bir yapının dışarıya doğru çıkmış, çevresi duvar ya da parmaklıklarla çevrili bölümü. **2.** Tiyatro ve sinema gibi büyük salonlarda asma kat.

ballandırmak *(-i)* İmrendirecek biçimde övmek. § **Ballandıra ballandıra** ballandırarak : *Gördüklerini ballandıra ballandıra anlatıyor.*

ballı *s.* İçinde bal bulunan.

ballıbaba *b. a. bot.* Ballıbabagillerden bir bitki türü. Benekli ballıbaba, ak ballıbaba gibi türleri vardır.

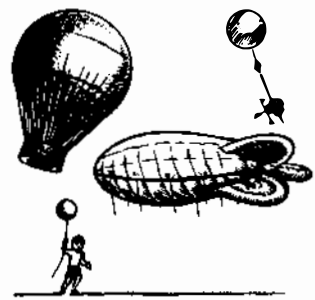
ballıbabagiller *ç. b. a. bot.* Nane, lavanta çiçeği, kekik gibi kokulu bitkileri içine alan ikiçenekli bitişik taçyapraklı lardan olan bir familya.

ballıbaba

balmumu, -nu *b. a.* **1.** Arıların peteklerini yapmak için karın halkaları arasından salgıladıkları yumuşak ve sarımsı mad de. **2.** Bunun sanayide kullanılmak için yapay olarak hazırlanmışı. § **Balmumu gibi erimek** çok zayıflamak.

balo *a. İt.< Yun.* Danslı, resmi giyimli gece toplantısı.

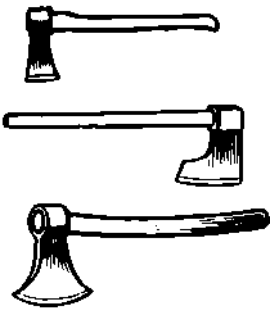

balon türleri

balon *a. Fr.< Al.* **1.** Isıtılmış hava ya da havadan daha hafif bir gazla doldurulan, atmosferde uçabilen, küre biçiminde araç. **2.** Hava ya da gazla doldurulmuş kauçuktan yapılan çocuk oyuncağı. **3.** Karnı yuvarlak ve şişkin, boynu dar cam kap. § **Balon uçurmak** *mec.* aslı olmayan haber yaymak.

balözü, -nü *b. a. bot.* Birtakım çiçeklerin içinde bulunan ve bal yapmak için arıların emdiği tatlı sıvı, °nektar.

balözülük *b. a.* Çiçeklerde, balözünü çıkaran bezlerin oluşturduğu organ.

balta

balta *a.* Ağaç kesmeye, odun yarmaya yarayan ağaç saplı demir araç.

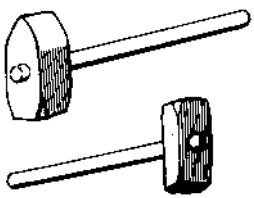
baltacı *a.* **1.** Balta yapan ya da satan kimse. **2.** Odun kırıcısı. **3.** Yangın söndürme örgütlerinde balta kullanan er.

baltalama *a.* **1.** Baltalamak işi. **2.** *mec.* Bir işi, bir durumu bile bile bozacak ya da yıkacak davranış, °sabotaj.

baltalamak (*-i*) **1.** Balta ile kesmek. **2.** *mec.* Bir işi, bir durumu bile bile bozacak ya da yıkacak davranışta bulunmak, °sabotaj yapmak.

balya *a. İt.* < *Al.* Tüccar eşyası dengi.

balyemez *b. a. İt.* Eskiden kullanılan, orta çapta, uzun menzilli bir tür top.

balyoz

balyoz *a. Lat.* Çok iri ve ağır çekiç.

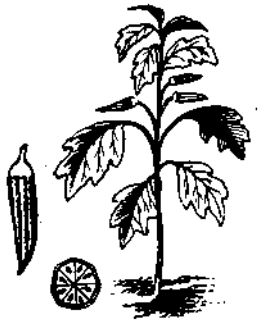
bambaşka *s.* Büsbütün başka, apayrı.

bambu

bambu *a.* (*Malezya yerlilerinin dilinden*) *bot.* Sıcak ülkelerde yetişip 25 metre kadar uzayan, mobilya, merdiven, baston gibi birçok eşya yapımına yarayan bir tür kamış.

bamteli, -ni *b. a.* **1.** Kimi sazlarda kalın ses veren tel ya da kiriş. **2.** Sakalın alt dudağın hemen altındaki kısmı. **§ (Birinin) Bamteline basmak** en çok kızacağı şeyi yapmak ya da sözü söylemek.

bamya

bamya *a. Ar. bot.* Ebegümecigillerden bir bitki ve onun hem yaşken, hem kurutularak kışa saklanıp yemeği yapılan ürünü.

ban *a. Hırvatça tar.* Eskiden Macaristan taraflarında sancak beylerine ve küçük prenslere verilen san.

bana *ad.* "Ben" adılının yönelme durumu. § **Bana bak!** teklifsiz bir seslenme ünlemi : *Çocuğum, bana bak!* **Bana mısın demememek** aldırış etmemek, dayanmak.

banağacı, -nı *b. a. bot.* Asya'nın tropik bölgelerinde, Afrika'nın kuzeyinde yetişen, yaprakları damarlı, çiçekleri salkım durumunda olan, meyvesinden kokusuz yağ elde edilen bir ağaç.

banço *a. İng. İsp. müz.* Amerika karalerililerinin çaldığı gitar biçiminde beş ya da daha çok telli olan bir müzik aygıtı.

bandaj *a. Fr.* Bağ, sargı.

bandıra *a. İt.* < *Al.* **1.** Geminin uyrukluğunu gösteren bayrak : *İngiliz bandıralı bir gemi.* **2.** Yabancı devlet bayrağı : *Fransız bandırası. Macar bandırası.*

bandırma *a.* **1.** Bandırmak eylemi. **2.** İpe dizilmiş ceviz, badem ve benzerlerini, nişasta ile kaynatılmış üzüm suyuna ya da başka bir tatlıya bandırarak yapılan sucuk.

bandırmak (*-ı, -e*) Banmak.

bando *a. İt* < *Al.* Bir kısmı ağızla çalınan bir kısmı da dövülerek ses çıkaran çalgılardan meydana getirilen, çoğu kırk elli parçadan oluşmuş en çok yürüyüşlerde kullanılan müzik takımı.

bangır bangır *be.* Bağırmak eylemi ile kullanılarak bağırışın yaygaralı olduğunu anlatır.

bank, -kı *a. Fr. Al.* **1.** Etibank, Sümerbank gibi belirtme gruplarında banka sözcüğünün yerine kullanılır. **2.** Bahçelerde oturulacak sıra.

banka *a. İt.* **1.** Faizle para alıp veren, kredi, iskonto, kambiyo işlerini gören, para ticareti yapan kurum. **2.** Bankacılık işlerinin yapıldığı kuruluş.

bankacı *a.* Banka işleri uzmanı ya da bankada görevli.

bankacılık *a.* Para ticareti işletmeciliği.

banker *a. Al. Fr.* **1.** Banka sahibi. **2.** Büyük sarraf. **3.** *mec.* Çok zengin kimse.

banket, -ti *a. Fr.* Asfalt yolun yan tarafındaki toprak kısım.

bankınot, -tu *a. İng.* Devlet bankasınca piyasaya çıkarılan kağıt para.

bankiz *a.* (*İskandinav dillerinden*) *coğr.* Suyun donmasıyla kutup bölgelerinde oluşan buz topluluğu, buzla.

banko *a. İt.* < *Al.* **1.** Kimi dükkânlarda üzerine, alıcı için, mal indirilip kaldırılan tezgâh. **2.** *ünl.* Kumarda, ortada bulunan paranın tümüne oynandığını bildiren bir ünlem.

banliyö *a. Al. Fr.* Şehir çevresi, dolay, çevre. § **Banliyö treni** şehirle çevresi arasında işleyen tren.

banmak (*-ı, -e*) Katı bir şeyi sulu ya da tuz, biber gibi toz durumundaki maddelere batırıp çıkarmak: *Ekmeğini tuza banmak.*

banotu, -nu *b. a. bot.* Patlıcangillerden hekimlikte kullanılan uyuşturucu ve zehirli bir yaban bitkisi.

bant *a. Fr.* **1.** Bağ, kurdele. **2.** Ses alma aygıtlarında seslerin kaydı için kullanılan manyetik oksitli plastik ya da selüloz şerit. § **Banda almak** bir sesi ses makinesiyle özel şerit üzerine geçirmek.

banyo *a. İt.* **1.** Yıkanma, temizlik, tuvalet için ayrılmış bölüm, hamam. **2.** İçine girip yıkanılan fayans ya da dökme demirden tekne. **3.** Bu teknede yıkanma. **4.** Tedavi amacıyla vücudun tamamını ya da bir kısmını özel olarak hazırlanmış sıvı içine sokma : *Göz banyosu. Kepek banyosu.* **5.** Tedavi amacıyla vücudun tamamını ya da bir kısmını fiziksel ya da kimyasal bir etki

altında tutma : *Kum banyosu. Güneş banyosu.* **6.** Herhangi bir erekle herhangi bir maddenin batırıldığı şey: *Fotoğraf banyosu.*

baobap

baobap *a.* (*Etiyopçadan*) *bot.* Ebegümecigillerden sıcak ülkelerde yetişen ve çok iri gövdesi olan bir ağaç.

bap *a. Ar.* **1.** Kapı. **2.** (Kitaplarda) Bölüm. **3.** Konu.

bar (I) *a.* Anadolu'nun doğu ve kuzey bölgelerinde, en çok Erzurum yöresinde el ele tutuşularak oynanan bir tür oyun.

bar (II) *a.* Cam kapların içinde ya da hastalık sırasında dilde oluşan kir.

bar (III) *a. İng.* **1.** Danslı, içkili eğlence yeri. **2.** Bir salonda içki içmek için hazırlanmış köşe.

bar (IV) *a. Yun.* Hava basıncı birimi.

baraj *a. Fr.* **1.** Suyu toplamak, gücünden yararlanmak amacıyla akarsu üzerinde yapılan bent, büğet. **2.** Koşul : *Doktora yapmak için baraj notu yedidir.* § **Baraj ateşi** *ask.* zorlu yaylım ateşi.

baraka *a. İt.* Tahta, çinko gibi hafif şeylerden yapılmış, temelsiz, eğreti yapı.

barba *a.* İhtiyar Rum meyhanecilerine verilen san.

barbar *a.* ve *s. Yun.* **1.** Uygarlaşmamış. **2.** Kaba ve kırıcı.

bar bar *be.* "Bağırmak" eylemi ile kullanılarak bağırışın sürekli olduğunu anlatır.

barbarlık *a.* Barbar olma durumu.

barbunya

barbunya *a. İt.* **1.** *zool.* Kıyılarımızda çokça avlanan, kırmızı renkli, beyaz etli bir balık. **2.** *bot.* Taneleri ufak, oval ya da yassı, kırmızı benekli bir fasulye.

bardacık *a.* Bir tür taze incir.

bardak *a.* **1.** Su ve benzeri şeyleri içmek için kullanılan, genellikle camdan yapılan kap. **2.** Bir bardağın alacağı miktar: *Bir bardak su.* **3.** (Kimi bölgelerde) Testi, ibrik.

bardakeriği, -ni *b. a. bot.* İri ve tatlı bir tür erik.

barem *a. Fr.* Maaş, derece ve miktarlarını gösterir cetvel.

barfiks *a. Fr.* Çeşitli beden hareketleri yapmaya uygun yükseklikte, iki ayak üzerine tutturulmuş demir çubuklu jimnastik aracı.

bargam *a. zool.* Levreğe benzer bir balık.

barınak *a.* Barınılacak yer.

barındırmak (*-i, -e √ -i*) Barınmasını sağlamak.

barınmak (*-de*) **1.** Kapalı bir yerde doğa etkilerinden korunmak. **2.** Yerleşmek, yaşamak için uygun koşullar bulmak : *Koca memlekette barınamadılar.* **3.** Dirlikle yaşamak : *Gelin kaynana bir arada barınamadılar.*

barış *a.* Savaştan ya da dargınlıktan sonra tarafların uzlaşması, °sulh.

barışçı *s.* **1.** Barışı seven, barışsever. **2.** Barışı amaçlayan, barışı öngören : *Barışçı girişim.*

barışçılık *a.* Barışçı olma durumu, kavga düşmanlığı.

barışık *s.* Başkası ile barış halinde bulunan, dargın ya da düşman olmayan.

barışıklık *a.* Barışık olma durumu.

barışmak (*nsz* √ *-le*) İki taraf, aralarındaki dargınlığı kaldırmak, uzlaşmak, anlaşmak.

barışsever *b.s.* Barışçı.

barıştırmak (*-i* √ *-i, -le*) Barışmalarını sağlamak.

bari *il. Far.* "Hiç olmazsa", "öyle ise": *Toplantıya gelmeyecekmiş, bari bir haber gönderseydi. Kimse gelmedi, bari biz de kalkalım.*

barikat *a. Fr.* Bir yolu kapamak için, ele geçen her türlü eşyadan yararlanılarak yapılan engel.

barisfer *a. Yun.* Ağırküre.

barit *a. Yun. yerb.* Baryumsülfat bileşimli, çeşitli renklerde, ağır bir mineral.

bariton *a. Yun.* < *Fr. müz.* **1.** Bassodan az ince ses. **2.** Basso ile alto arasında ses veren pistonlu bir çeşit ağız çalgısı.

bariz *s. Ar.* Açık, göze çarpan, belirgin.

barlam *a. zool.* Uskumruya benzer, irice bir balık.

barmen *a. İng.* Bar tezgâhtarı.

baro *a. Fr.* Bir şehir ya da bölgenin avukatlarını içinde toplayan birlik.

barograf *a. Yun.* Bir uçağın, uçuşta almış olduğu yolun yüksekliklerini, eğrilerle göstermeye yarar basınçölçer.

barok *a. Fr.* < *İt.* Dağınık, şişkin biçimlerin aşırı ölçüde yığılmasıyla kendini gösteren, 1600-1750 yılları arasındaki klasik sanatı izleyen resim, mimarlık üslubu.

barometre *a. Fr.* < *Yun. fiz.* Basınçölçer.

baron *a. Fr. Al.* Frenklerde, babadan kalan ya da hükümdar tarafından verilen bir soyluluk sanı.

baroskop, -pu *a. Yun.* Havanın, içinde bulunan cisimlerin ağırlığı üzerine yaptığı hafifletici etkiyi gösteren ve havası boşaltılabilen bir fanus içinde bir terazisi bulunan fizik aygıtı.

barsam *a. zool.* Yüzgeçlerinde zehirli dikenleri olan bir balık.

barsama, marsama *a. Yun.* Güzel kokulu yaprakları yemeklere konulan nane ve yabankekiğinin ortak adı.

barut, -tu *a. Yun.* Ateşli silahla bir merminin atılmasına ya da herhangi bir aracın fırlatılmasına yarayan her çeşit patlayıcı katı madde. § **Barut gibi 1)** sert (kimse); **2)** pek ekşi ya da acı. **Barut kesilmek** öfkelenmek.

baruthane *b. a.* Barut yapılan ya da saklanan yer.

baryum *a. Fr.* < *Yun. kim.* Gümüş renginde, yoğunluğu 3,78 olan, doğada en çok baryum sülfat ve baryum karbonat durumunda bulunan, katı ve basit element. Simgesi Ba.

bas (I) *a.* Bir kol ya da düğmeye basılarak çalışan ve basınçlı suyla hela taşlarının yıkanmasını sağlayan aygıt.

bas (II) *a. İt. müz.* **1.** En kalın erkek sesi. **2.** En kalın sesli orkestra çalgısı.

basamak *a.* **1.** Bir yükseklige çıkmaya ya da bir yükseklikten inmeye yarayan art arda gelen yükseltilerden her biri. **2.** Gittikçe yükselen ya da alçalan durumlarda her bir aşama, kerte, °derece. **3.** (Aritmetikte) On kuralına göre yazılmış bir sayının her rakamının bulunduğu sıra, °hane: *Onlar basamağı. Yüzler basamağı.* **4.** (Cebirde) Bir tam denklemde bulunan bilinmeyenin en yüksek kuvveti: *Konikler ikinci basamaktan eğrilerdir, çünkü denklemleri ikinci basamaktandır.*

basbayağı *s.* Alışılandan, bilinenden hiç bir başkalığı olmayan.

basen *a. Fr.* Vücudun belle kalça arasındaki bölümü ve buradan alınan ölçü.

bası *a.* Resim klişesi, dökme harf, taş kalıp kullanarak makine ya da aygıt yardımıyla kâğıt, bez gibi şeylerin üzerine yazı ya da resim çıkarma işi.

basıcı *a.* Kitap, dergi gibi şeyleri bastıran kimse.

basık *s.* **1.** Basılmış, yassılaşmış. **2.** Alçak, fazla yüksek olmayan.

basıklık *a.* **1.** Basık olanın durumu. **2.** *mat.* Bir elipsin büyük ve küçük eksenleri arasındaki farkın büyük eksene oranı.

basılı *s.* **1.** Basa basa yerleştirilmiş: *Peynir basılı küp.* **2.** Basımevinde basılmış: *Basılı evrak.*

basılmak (*nsz*) **1.** Basmak işine konu olmak. **2.** (*ösz*, -e) Herhangi biri bir yere basmak.

basım *a.* **1.** Bası sanatı, °tipografya. **2.** Bası işi: *Kitabın basımına başlandı.*

basımcı *a.* Basımevi işleten kimse, °matbaacı.

basımevi, -ni *b. a.* Bası işi yapılan yer, °matbaa.

basın *a.* Gazete, dergi gibi belirli zamanlarda çıkan basmaların[3] hepsi: *Türk basını. İstanbul basını.* § **Basın toplantısı** yetkili ya da ilgili bir kimsenin bir sorun üzerine açıklamada bulunmak için gazetecilerle yaptığı toplantı.

basınç *a. fiz.* Herhangi bir kuvvetin, ona engel olan bir yüzey üzerine yaptığı zorlama, °tazyik.

basınçölçer

basınçölçer *b. a. fiz.* Hava basıncını ölçerek yer yükseltilerini ve hava değişimlerini saptamak için kullanılan aygıt, °barometre.

basil *a. Fr.* Bakterilerin çomak biçiminde ince uzun olan çeşidi.

basiret, -ti *a. Ar.* Sağgörü. § **Basireti bağlanmak** iyi düşünemez, gerçeği göremez bir duruma düşmek.

basiretli *s.* Sağgörülü.

basiretsiz *s.* Sağgörüden yoksun, sağgörüsüz.

basiretsizlik *a.* Sağgörü yoksunluğu, sağgörüsüzlük.

basit, -ti *s. Ar.* **1.** Yapılması ya da anlaşılması kolay olan, karışık olmayan: *Basit bir yöntem.* **2.** Süssüz, gösterişsiz: *Basit bir giysi.* **3.** *mec.* Bayağı, görgüsüz: *Basit adam.* **4.** Her zaman rastlanılan, görülen: *Basit olay.* § **Basit sözcük** *dilb.* anlamlı olarak daha küçük parçaya bölünemeyen, kök durumundaki sözcük. **Basit tümce** *dilb.* tek yargı bildiren tümce.

basketbol *a. İng.* Sepettopu.

basketçi *a.* Sepettopu oyuncusu.

baskı *a.* **1.** Basıp sıkacak aygıt. **2.** Baskıcıların kullandığı kalıp. **3.** Basılı bir kâğıt ya da kitabın temizlik, güzellik bakımından basılış durumu. **4.** Bası sayısı. **5.** Bir yapıtın basılarak yinelenmesinin her kezi. **6.** Giysinin içe kıvrılıp dikilen kenarı. **7.** Hak ve özgürlükleri kısıtlayarak zor altında bulundurma durumu, °tazyik.

baskıcı *a.* Kumaş üzerine kalıpla resim basan kimse.

baskın *a.* **1.** Suç işlendiği ya da suçluların bulunduğu sanılan bir yere ansızın girme. **2.** Kısa süreli beklenmedik saldırı.

baskül *a. Fr.* Büyük ağırlıkları tartmak için kullanılan aygıt.

basma *a. Fr.* **1.** Basmak eylemi. **2.** Üzerinde bası ile yapılmış renkli desenler bulunan pamuklu kumaş. **3.**

Gazete, dergi, kitap gibi bası ile hazırlanmış yazılı şeyler. **4.** *s.* Basılmış.

basmacı *a.* Basma[2] yapan ya da satan kimse.

basmacılık *a.* Basmacının işi.

basmak (*-e*) **1.** Vücudun ya da bacağın ağırlığını verecek biçimde ayak tabanını yere ya da bir şeyin üstüne koymak. **2.** (Küçük çocuklar için) Ayakta durabilmek. **3.** Bir şeyin üzerine kuvvet vererek itmek: *Zile basmak.* **4.** (*-i, -e*) Sıkıştırarak yerleştirmek : *Küpe peynir basmak.* **5.** (*-i*) Bası işi yapmak. **6.** Baskın yapmak : *Eşkıya basmak.* **7.** Bir kimse, bir yaşa girmek : *Ali yedi yaşına bastı.* **8.** Kaplamak : *Evi su bastı.*

basmakalıp *b. s.* Üzerinde hiç kafa yormayarak başkalarından görülegeldiği gibi olan.

basso *a. İt. müz.* Bas (**II**).

bastı *a.* Kıyma ile pişirilmiş zerzevat : *Kabak bastısı.*

bastıbacak *b. s.* Bacakları kısa ya da çarpık.

bastık *a.* Pestil.

bastırılmak (*nsz* √ *-e*) Bastırmak işine konu olmak.

bastırmak (*-i, -e*) **1.** Basmak işini yaptırmak. **2.** (*-i*) Zararlı bir olayı önlemek : *İsyanı bastırmak. Yangını bastırmak.* **3.** (*-i*) Üstünlüğünü göstermek : *Kurnazlıkta arkadaşlarını bastırdı.* **4.** (*-i*) Bir kumaşın kenarını kıvırıp dikmek. **5.** Gidermek : *Açlığını bastırmak.* **6.** (*-i*) (Yanıt için) Hemen yetiştirmek. **7.** (*-i*) Ansızın ya da habersizce birinin yanına gitmek : *Bu akşam Ahmet'i bastıralım.* **8.** (*nsz*) Birdenbire ve pek çok etkisini göstermek : *Soğuklar bastırdı.*

baston *a. İt.* Yürürken dayanmaya yarayan az çok süslü değnek. § **Baston gibi** (ya da **baston yutmuş gibi**) dimdik duran, dimdik yürüyen (kimse).

basur *a. Ar.* Kalınbağırsağın alt kısmında anüste toplardamarların genişleyip kanaması. § **Basur memesi** bu biçimde genişleyip meme gibi uzamış damar yumağı.

basurotu, -nu *b. a. bot.* Düğünçiçeğigillerden nemli ormanlarda biten, köklerinde basur memelerine iyi gelen bir madde bulunan, sarı çiçek açan küçük bir bitki.

basya *a. Lat. bot.* Tohumlarından, sabunculukta kullanılan bir yağ elde edilen, sapotgillerden Asya'da yetişen bir ağaç.

baş *a.* **1.** İnsan ve hayvanlarda beyin, göz, kulak, burun, ağız gibi organları kapsayan, vücudun üst ya da ön kısmında bulunan bölüm. **2.** Bir topluluğu yöneten kimse. **3.** Başlangıç : *Hafta başı. Satır başı.* **4.** Temel : *Her şeyin başı sağlıktır.* **5.** Arazide en yüksek nokta. **6.** Bir şeyin toparlakça ucu : *Topluiğne başı.* **7.** Bir şeyin uçlarından her biri : *Köprünün iki başı.* **8.** Kasaplık hayvanlarda, kimi yiyeceklerde tane : *On baş koyun. Üç baş soğan.* **9.** Bir şeyin yakını ya da çevresi : *Mangal başı. Havuz başı.* **10.** "Baş" sözcüğü birçok deyimlerde "öz varlık" anlamını taşıyan bir adıl niteliğindedir : *Baş belası. Başı derde girmek.* **11.** *s.* Önemce ileride olan, en üstün: *Başkomutan. Başyazar.* **12.** Güreşte pehlivanların ayrıldıkları beş derecenin en yükseği. **13.** "... başının" adlarından sonra ve miktar anlatan sözcüklerden önce gelerek üleştirme fikri verir: *Adam başına on lira.*

arpa çavdar buğday

başak

başak *a.* Arpa, buğday, yulaf gibi ekinlerin, taneleri taşıyan kılçıklı başı : *Başak bağlamak. Başak tutmak.*

Başak *öz. a. gökb.* Zodyak üzerinde Aslan ile Terazi burçları arasında bulunan burcun adı. → Zodyak.

başakçı *a.* Tarlalarda, bağlarda dökülmüş ya da kalmış başakları toplayan kimse.

başaklanmak (*nsz*) Başak bağlamak, başak tutmak.

başaltı *b. a. sp.* **1.** Yağlı güreşte pehlivanların ayrıldığı beş dereceden ikincisi. **2.** *den.* Gemilerde tayfa ve erlerin baş taraftaki koğuşları.

başarı *a.* Başarmak eylemi ya da başarılan iş, °muvaffakiyet. § **Başarı göstermek** işini iyi, eksiksiz yapmak.

başarılı *s.* **1.** Başarı gösteren : *Başarılı öğretmen.* **2.** Başarılmış : *Başarılı bir deneme.*

başarılmak (*nsz*) Başarı ile sona ermek : *Bu iş başarıldı.*

başarısız *s.* Başarı göstermeyen ya da başarılamayan.

başarmak (*-i*) (Önemli işler için) İstenilen biçimde bitirmek.

başasistan *b. a.* En üst derecedeki asistan.

başat *s.* Benzerleri arasında güç ve önem bakımından başta gelen, °hakim.

başatlık *a.* Başat olma durumu, °hakimiyet. § **Başatlık yasası** *biy.* ırk karışımında bireylerdeki güçlü karakterlerin zayıf karakterlere üstün gelerek onları ortadan çekilmek zorunda bırakması şeklinde yürüyen biyoloji yasası.

başbakan *b. a.* Yurdumuzda milletvekilleri arasından cumhurbaşkanlığınca atanıp yurt işlerini yürütme gücünü elinde tutan, bütün hükümet örgütlerinin başı olan kimse, hükümet başkanı, başvekil.

başbakanlık *b. a.* **1.** Başbakan olma durumu. **2.** Başbakanın orunu ya da görevi.

başbuğ *b. a.* Eski Türklerde baş, başkan, başkomutan.

başçavuş *b. a. ask.* Assubay.

başçavuşluk *b. a.* Başçavuş aşaması.

başçı *a.* **1.** İşçi başı: *"Bin işçi, bir başçı."* **2.** Çiğ ya da pişmiş, koyun, kuzu, sığır başı satan kimse.

başçık *a. bot.* Çiçeklerin erkekorganlarında çiçektozunu taşıyan torbacık.

başhekim *b. a.* Bir hastanenin yönetimi ile görevlendirilmiş hekim.

başhekimlik *b. a.* **1.** Başhekimin görevi. **2.** Başhekimin orunu.

başhemşire *b. a.* Bir klinikte, hastanede hemşireleri yönetmekle görevli hemşire.

başıboş *b. s.* **1.** Bağlanmamış, serbest bırakılmış : *Başıboş bir sürü.* **2.** *mec.* Baskısız, yönetimsiz, denetimsiz. § **Başıboş bırakmak** üstünde hiç bir baskı bulundurmamak.

başıbozuk *b. s.* **1.** Asker olmayan, °sivil. **2.** *mec.* Düzensiz.

başıkabak *b. s.* **1.** Saçı dökülmüş ya da dibinden kesilmiş. **2.** *be.* Başı açık olarak : *Başıkabak dışarı fırladı.*

başka, başkası *s.* **1.** Bilinenden ayrı, özge : *Başka bir eve taşındık.* **2.** Bilinenlere benzemez: *O, başka bir adamdır.* § **-den başka 1)** ayrıca, üstelik : *Paradan başka malı da var.* **2)** ... bir yana : *Bunu sizden başka herkes bilir* (= Bunu, siz bir yana herkes bilir). **Başka işi yok mu?** onun üstüne ne gerek?

başkaca *be.* Ayrıca.

başkalaşım *a. yerb.* Bir kütlenin fiziksel ve kimyasal bakımdan değişmesi.

başkalaşma *a. biy.* Embriyon evresinden ergin olana değin bir hayvanın geçirdiği biçim ve yapı değişimleri.

başkalaşmak (*nsz*) **1.** Başka türlü olmak, durumunu değiştirmek. **2.** Biçim değiştirmek.

başkalık *a.* **1.** Başka olma durumu. **2.** Anlaşılmayan değişik durum: *Sende bir başkalık görüyorum.*

başkan *a.* Bir topluluğun, bir toplantının ya da bir derneğin başında bulunan kimse, °reis.

başkanlık *a.* **1.** Başkan olma durumu. **2.** Başkanın görevi ya da orunu.

başkâtip *b. a.* Bir dairedeki katiplerin başı, başyazman.

başkent, - ti *b. a.* Bir devletin yönetim merkezi olan şehir, başşehir.

başkomutan *b. a.* Savaşta yurdun bütün kara, deniz ve hava kuvvetlerini komutası altında tutan en büyük komutan, başkumandan.

başkonsolos *b. a.* En yüksek aşamadaki konsolos.

başkumandan *b. a.* Başkomutan.

Başkurt *öz. a.* Ural dağları bölgesinde yaşayan, Türklerin Kıpçak kolundan bir boy.

başlamak (-e) **1.** Bir işe girişmek. **2.** (*nsz*) Bir iş yürür duruma girmek: *Oyun başladı.* **3.** Yinelemek, tekrarlamak : *Yağmur yine başladı.*

başlangıç *a.* **1.** Bir şeyin, bir işin sırada ilk gelen kısmı. **2.** Önsöz. § **Başlangıç noktası 1)** bir işin ya da bir şeyin başladığı yer; **2)** *mat.* sıfır sayısının sayı doğrusunda görüntüsü.

başlanılmak (*ösz*, -e) Başlanmak [1].

başlanmak (*ösz*, -e) **1.** Başlamak işi yapılmak : *Koşuya başlandı.* **2.** (*nsz*) Baş oluşmak : *Soğan başlandı.*

başlatmak (*-i*, -e √ *-i*) **1.** Başlamak işini yaptırmak : *Çocuğu okula başlatmak.* **2.** (Birinin) Kötü konuşmasına yol açmak.

başlayış *a.* Başlama işi.

başlıbaşına *be.* Başka şeylerden ayrı olarak, kendi başına.

başlıca *be.* En önemli, başta gelen.

başlık *a.* **1.** Baş olma durumu. **2.** Başa giyilen giysi. **3.** Hayvan koşumunun başa geçirilen kısmı. **4.** Bir sütunun, bir direğin tepeliği. **5.** Bir yazının, bir haberin üstüne yazılan yazı. **6.** Kimi bölgelerde, evlenirken damadın kaynatasına ödemesi görenek olan topluca para.

başmal *b. a.* Anamal, °sermaye.

başmuharrir *b. a.* Başyazar.

başmüdür *b. a.* En üst aşamadaki müdür.

başmüdürlük *b. a.* **1.** Başmüdürle yönetilen kuruluş. **2.** Başmüdürün bulunduğu yer.

başmüfettiş *b. a.* En üst aşamadaki denetçi.

başöğretmen *b. a.* İlkokullarda yönetimden sorumlu öğretmen, °müdür.

başörtüsü, -nü *b. a.* Kadınların saçlarını kapamak için başlarına örttükleri tülbent ya da örtü.

başparmak *b. a.* Elin en kısa ve en kalın parmağı.

başpehlivan *b. a.* Birçok pehlivanı yenerek gücünü kabul ettirmiş pehlivan.

başsağlığı, -nı *b. a.* Ölen bir kimsenin yakınlarına söylenen avutma sözü.

başsavcı *b. a.* En üst aşamadaki savcı.

başsız s. **1.** Başı olmayan. **2.** *mec.* Yöneticisi bulunmayan.

başsızlık *a.* ve *s.* **1.** Başı olmama durumu, başı bulunmama durumu. **2.** *toplb.* Yasası ve hükümeti olmayan topluluğun durumu, erksizlik, °anarşi.

başşehir *b. a.* Bir devletin yönetim merkezi olan şehir, başkent.

baştanbaşa *be.* Tamamı, hepsi, bütünü, bir uçtan öbür uca kadar.

baştankara *b. a. zool.* İskete kuşunun bir türü.

başucu, -nu *b. a.* **1.** Yatılan bir yerin baş koyulacak yönü. **2.** *gökb.* Yeryüzündeki bir noktada çekül doğrultusunda olan üst yön. § **Başucu uzaklığı** *gökb.* bakılan yıldızdan, bakan göze gelen ışın çizgisi ile o yerdeki çekül çizgisi arasında oluşan açı.

başülke *b. a.* Sömürge imparatorluklarında, sömürgelere göre egemen ülke : *Eskiden Hindistan'ın başülkesi Büyük Britanya idi.*

başvekâlet, -ti *b. a.* Başbakanlık.
başvekil *b. a.* Başbakan.
başyapıt *b. a.* Üstün nitelikte, yüksek değerde yapıt, °şaheser.
başyaver *b. a.* Yaverleri yönetme yetkisi olan kimse.
başyazar *b. a.* Bir gazete ya da derginin başyazılarını yazan kimse, °başmuharrir.
başyazı *b. a.* Gazetelerde, dergilerde ilk sütuna ya da birinci sayfaya konulan önemli yazı.
başyazman *b. a.* Bir dairedeki yazmanların başı, °başkâtip.
batak *a.* **1.** Üzerine basınca çöken nemli ya da çamur durumuna gelmiş toprak. **2.** *s. mec.* Hayır gelmez, yarar sağlamaz, batmış : *Batak iş. Batak para.*
batakçı *s.* **1.** Borcunu ödememeyi huy edinen. **2.** Eline geçen parayı batıran.
batakçılık *a.* **1.** Batakçı olma durumu. **2.** Batakçının işi.
batakhane *b. a.* **1.** İnsanın dolandırıldığı ya da kötü bir duruma sokulduğu yer, boğuntu yer. **2.** *mec.* İşlerin zamanında, gereğince yapılmadığı yer.
bataklık *a.* Geniş batak.
batarya *a. İt.* **1.** *ask.* En küçük topçu birliği. **2.** Savaş gemilerinde borda topları ve bunların bulunduğu güverte parçası : *Sancak bataryası. İskele bataryası.* **3.** Birkaç aygıtın bir araya getirilerek belirli biçimde eklenmesinden oluşan takım : *Elektrik bataryası. Musluk bataryası.*
bateri *a. Fr. müz.* Orkestrada dövülerek çalınan aygıtların tümü.
batı *a.* ve *s.* **1.** Yeryüzündeki başlıca dört yönden güneşin battığı yön, bu yönde bulunan. **2.** Güneşin battığı yöndeki ülkeler bölgesi, °garp. **3.** Batıdan esen yel. **4.** *gökb.* Güneşin 20 Martta battığı nokta.
batık *s.* Suya batmış : *Batık gemi.*
batıl *s. Ar.* Doğru ve haklı olmayan; çürük, temelsiz. § **Batıl itikat** boş inanç.
batılı *a.* **1.** Batı ülkeleri halkından olan kimse. **2.** *s.* Batı ülkelerindeki gibi olan : *Batılı görüş.*
batılılaşma *a.* Her yönden batı ülkelerinin yaşamını benimsemiş olma durumu.
batılılaşmak (*nsz*) Bugün uygar olarak bilinen batılı ülkelerin, özellikle de Avrupa ülkelerinin düşüncede, çalışmada, hayatı görüş ve anlayışta izledikleri temel ilkeleri benimsemiş olmak.
batın, -tını *a.* **1.** Karın. **2.** *mec.* Göbek, kuşak : *O dördüncü batından dedesi oluyor.*
Batıni *öz. a. Ar.* Batıniye mezhebinden olan kimse.
Batıniye *öz. a. Ar.* Kuran'daki sözcüklere asıl anlamını değil de, mecaz yolu ile birtakım anlamlar vererek din buyruklarını başka türlü anlayan bir mezhep.
batırılmak (*nsz* √ *-e*) **1.** Batırmak işine konu olmak. **2.** Batırmak işi yapılmak.
batırmak (*-i* √ *-i, -e*) **1.** Batmasına yol açmak, batmasını sağlamak. **2.** (*-i*) Bir kimseyi çekiştirip iyice kötülemek.
batkın *s.* **1.** Batkıya düşmüş, °müflis. **2.** Derin çukur.
batkınlık *a.* **1.** Borçlarını ödeyemediği mahkeme kararlarıyla saptanan ve ilan olunan tüccarın durumu, °iflas. **2.** Çukurluk, derinlik.
batma *a.* **1.** Batmak eylemi. **2.** Bir kurumun, bir soyun, bir ulusun, bir devletin yıkılıp çökmesi.
batmak (*nsz*) **1.** Bir sıvının üstünde iken içine gömülmek: *Sandal battı.* **2.** (Güneş, ay, yıldız için) Ufuk ardına çekilmek : *Güneş battı.* **3.** Yok olmak, elden gitmek. **4.** Batkınlığa uğramak. **5.** Kirlenmek : *Üstüm başım battı.* **6.** Saplanmak. **7.** (*-e*) Dokunmak, incitmek : *Onun bir sözü bana batar.* **8.** (*-e*) (Tedirgin etmemesi gereken şeyler için) Tedirgin etmek.

battal *s. Ar.* **1.** İşe yaramaz, kullanılmaz. **2.** Alışılmış olandan büyük.

battaniye *a. Ar.* Yorgan yerine ya da yorgan üstünde kullanılan, çoğu yünden dokunmuş, kalınca örtü.

bavul

bavul *a. İt.* Yolculukta içine eşya konulan büyük çanta.

bay *a.* **1.** Erkeklere saygı göstermiş olmak için öz ya da soyadlarının başına getirilir. **2.** Erkeklere söz söylerken ya da onların sözü edilirken adları yerine kullanılır.

bayağı *s.* **1.** Her zamanki gibi olan, hiç bir özelliği bulunmayan. **2.** Aşağılık: *Bayağı söz.* **3.** *be.* Hemen hemen : *Bayağı inanır gibi oldum.*

bayağıkesir *b. a. mat.* Ondalık olmayan kesir : *Sekizde üç. Yirmide yedi.*

bayağılaşmak (*nsz*) Bayağı bir durum almak.

bayağılık *a.* Bayağı olma durumu, bayağıca davranış.

bayan *a.* **1.** Kadınlara saygı göstermiş olmak için adlarının ya da soyadlarının başına getirilir. **2.** Kadınlara söz söylerken ya da onların sözü edilirken adları yerine kullanılır.

bayat, -tı *s.* **1.** Tazeliğini yitirmiş. **2.** *mec.* Güncelliğini, önemini yitirmiş; çok yinelenmiş : *Bayat espri.*

bayatlamak (*nsz*) Bayat duruma gelmek, tazeliğini yitirmek.

baygın *s.* **1.** Bayılmış, kendinden geçmiş. **2.** Süzgün. **3.** Gönül vermiş.

baygınlaşmak (*nsz*) **1.** Baygın duruma gelmek. **2.** (Gözler) Süzülmek.

baygınlık *a.* **1.** Baygın olma durumu. **2.** Duyumların durması, kan dolaşımının, solunumun duraklaması, vücudun kımıldanamaması gibi fizyolojik aksamalarla beliren kendinden geçme durumu.

bayılmak (*nsz*) **1.** Baygın duruma girmek, kendini kaybetmek. **2.** (*-e*) Pek hoşlanmak. **3.** (*-i*) *argo* Vermek, ödemek.

bayındır *s.* Gelişip güzelleşmesi, yaşayış koşullarının uygunlaştırılması için üzerinde çalışılmış olan (yer), °mamur.

bayır *a.* Yokuş olan yer, küçük tepe.

bayırturpu, -nu *b. a. bot.* Baharlı, iri turp türü.

bayi, -i *a. Ar.* Satıcı, satan.

baykuş

baykuş *b. a. zool.* Başında kulak yerinde iki sorgucu bulunan yırtıcı gece kuşlarının genel adı.

bayrak *a.* Bir ulusa, belli bir topluluğun niteliğine ya da başkaca herhangi bir kavrama işaret olmak üzere bir gündere, açılıp dalgalanacak bir biçimde çekilebilen, belirli renk ve biçimde özelleştirilmiş dikdörtgen kumaş.

bayraktar *a.* Bayrağı taşımakla görevli olan kimse.

bayram *a.* Ulusal ya da dinsel bakımdan özel önemi olan, ulusça kutlanan gün ya da günler.

bayramlaşmak (*nsz √ -le*) Birinin bayramını kutlamak.

bayrak

bayramlık s. **1.** Bayramda kullanılan, bayramla ilgili. **2.** *a.* Bayramlarda armağan edilen şey ya da para.

baytar *a. Ar.* Hayvan hastalıkları hekimi, °veteriner.

baz *a. Fr.*< *Yun. kim.* Asitle birleşince tuz oluşturan madde.

bazal, -lı s. *Fr. kim.* Bazı fazla olan (tuz) ya da bazın niteliklerini taşıyan (madde).

bazalt, -tı *a. Fr. yerb.* Koyu renkli, sert bir çeşit yanardağ kütlesi.

bazen *be. Ar.* Ara sıra, arada bir, kimi vakit.

bazı s. *Ar.* **1.** Birtakım, kimi. **2.** *be.* Ara sıra, arada bir, kimi zaman.

bazit, -ti *a. Yun.* Birtakım mantarların üremesine yarayan sporları veren gözeler.

bazlama, bazlamaç *a.* **1.** Saçta pişirilmiş yuvarlak pide. **2.** Tatlısı bol, kalın gözleme.

be (I) *a.* Türk abecesinde ikinci harfin adı.

be (II) *ünl.* (Teklifsiz konuşmada) Ey, yahu.

Be *kim.* Berilyumun simgesi.

bebe *a. hlk.* Bebek[1].

bebek *a.* **1.** Meme ya da kucak çocuğu. **2.** Çocukların oynayıp eğlendikleri küçük çocuk biçiminde oyuncak.

beceri *a.* Elinden iş gelme, °maharet.

becerikli s. Elinden iş gelen, tuttuğu işi beceren, usta, mahir.

becerikli lik *a.* Becerikli olma durumu.

beceriksiz s. Elinden iş gelmeyen, tuttuğu işi beceremeyen.

beceriksizlik *a.* Beceriksiz olma durumu.

becermek (*-i*) **1.** Güç bir işin üstesinden gelmek, yolunu bulup yapmak. **2.** *alay* Bozmak, yok etmek: *Oyuncağını becermiş.*

bedava s. *Far.* Karşılıksız, parasız, emeksiz.

bedavacı s. Her işini bedavadan sağlamaya çalışan (kimse).

bedbaht, -tı *b.* s. *Far.* Bahtsız, bahtı kara.

bedbahtlık *b. a.* Bedbaht olma durumu, mutsuzluk.

bedbin *b.* s. *Far.* Kötümser, karamsar.

beddua *b. a. Far. Ar.* Birinin kötü bir duruma düşmesini isteme, ilenme, ilenç.

bedel *a. Ar.* **1.** Bir şeye karşı verilen ya da yapılan şey, karşılık. **2.** Eşit, denk : *Bu köpek üç kurda bedeldir.*

beden *a. Ar.* **1.** Gövde. **2.** Kale duvarı. § **Beden eğitimi** *sp.* vücudu güçlendirmek, sağlığı korumak amacıyla aletli ya da aletsiz hareketler yapma.

bedensel s. Bedenle ilgili.

begonya

begonya *a. Fr. bot.* Begonyagillerden, yaprakları etlice ve güzel renkli olan,

pek çok çeşitleri bulunan bir süs bitkisi.

begonyagiller *ç. a. bot.* İkiçeneklilerden, örneği begonya olan bir bitki familyası.

beğendirmek (*-i, -e*) Beğenilmesini sağlamak.

beğeni *a.* İnsana bir şey için güzel ya da çirkin yargısını verdiren duygu, güzeli çirkinden ayırma yetisi, °zevk.

beğenilmek (*nsz*) Beğenmek işine konu olmak.

beğenmek (*-i*) **1.** İyi ya da güzel bulmak. **2.** Benzerleri arasından en iyi ya da en güzel diye seçip ayırmak.

beğenmemek (*-i*) **1.** İyi ya da güzel bulmamak. **2.** Şüpheli bulmak : *Ben bu işin sonunu beğenmiyorum.*

beğenmezlik *a.* Beğenmeme, iyi, güzel bulmama.

behemahal, -li *be. Far.* Her halde, ne olursa olsun, ne yapıp yapıp.

beher *s. Far.* Her bir.

behey *ünl.* Çıkışma bildirmek için kullanılan bir ünlem : *Behey adam!*

bekâr *a. Ar.* **1.** Evlenmemiş kimse. **2.** Evli olup ailesinden ayrı yaşayan kimse.

bekâret, -ti *a. Ar.* **1.** Kızlık, erdenlik. **2.** El değmemişlik.

bekârlık *a.* Bekâr olma durumu.

bekçi *a.* Bir şeyi ya da bir yeri korumak, gözetmekle görevli kimse.

beklemek (*nsz*) **1.** Bir iş oluncaya kadar oyalanmak. **2.** İstenilmeyen bir işi önlemek için bir şeyin ya da kimsenin yanında bulunmak. **3.** (*-i, -den*) Ummak, umut etmek.

beklenmek (*nsz √ -den*) Beklemek işine konu olmak, umulmak.

bekleşmek (*nsz*) Birlikte beklemek.

bekletmek (*-i √ -i, -e*) Beklemek işini yaptırmak.

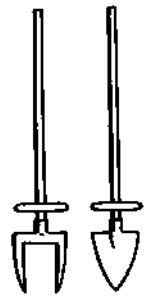
bekri *s.* İçkiye düşkün.

bekrilik *a.* İçkiye düşkünlük, °ayyaşlık.

Bektaşi *öz. a.* Hacı Bektaş Veli'ye bağlanan tarikata girmiş kimse.

Bektaşilik *öz. a.* **1.** Bektaşi tarikatı. **2.** Bektaşi olma durumu.

bel (I) *a.* **1.** İnsan bedeninde göğüsle karın arasındaki daralmış bölüm. **2.** Hayvanlarda omuz başı ile sağrı arası. **3.** Bir dağın iki tepesi arasında geçit veren çukur yer.

bel

bel (II) *a.* Toprağı kazmaya ya da altını üstüne getirmeye yarayan, ayakla basılarak yere batırılan, ucu sivri kürek ya da çatal biçiminde bir tarım aracı.

bela *a. Ar.* İçinden çıkılması çok güç durum.

belalı *s.* Yorucu, can sıkıcı.

bel bel *be.* Durgun ve anlamsız bakmayı anlatmak için "bakmak" eyleminin başına getirilir : *Bel bel bakıyor.*

belde *a. Ar.* Kent, şehir.

belediye *a. Ar.* İl, ilçe, bucak gibi yerleşim merkezlerinde temizlik, aydınlatma, su, esnaf denetlemesi gibi kamu hizmetlerine bakan, üyeleri halk tarafından seçilen tüzelkişiliği olan örgüt.

belemek (*-i, -e*) **1.** (Çocuğu) Kundaklamak. **2.** Bulamak.

beleş *s. Ar.* Karşılıksız olarak, parasız olarak elde edilen, °bedava.

beleşçi *s.* Parasız geçinmeyi seven, lüpçü, °bedavacı.

belge *a.* **1.** Bir olguyu, bir gerçeği bildirmek için düzenlenmiş ve onay-

lanmış yazı, °vesika. **2.** Bir kimsenin niteliğini ya da kendisine verilen bir hakkı bildiren kâğıt.

belgelemek (*-i*) Bir olgunun doğru olduğunu belge ile göstermek.

belgeli *s.* Üst üste sınıfta kaldığı için okula devam etme hakkını kaybedip belge alan.

belgin *s.* Tam ve kesin olarak belirlenmiş olan, açık.

belgisiz *s.* Belli kılınmamış olan. § **Belgisiz adıl** *dilb.* hangi varlıkların yerini tuttuğu açıkça belli olmayan adıl. **Belgisiz sıfat** *dilb.* bir adı belgisizlik bakımından belirten sıfat.

belirgin *s.* Belirmiş olan, besbelli, seçkin.

belirlemek (*-i*) **1.** Belli duruma getirmek, °tayin etmek. **2.** *mant.* Bir kavramı, özünü oluşturan öğeleri söyleyerek tanımlamak. **3.** Bir ayırım öğesi eklemek yolu ile bir kavramı sınırlayıp genişliğini kısmak, **genellemek** karşıtı.

belirli *s.* Başka bir şeyle karıştırılmasına yol açmayacak biçimde, kesin olarak sınırlanmış ya da kararlaştırılmış olan, °muayyen. § **Belirli geçmiş zaman** *dilb.* eylemin belirttiği kavramın, içinde bulunulan zamandan önce olup bittiğini bildiren kip, *-di*'li geçmiş : *Geldi. Aldı.*

belirsiz *s.* **1.** Belirli olmayan, belgisiz. **2.** Niteliğiyle ilgili açık bir bilgi edinilemeyen, °müphem. **3.** Bilinmeyen. § **Belirsiz geçmiş zaman** *dilb.* eylemin belirttiği kavramın, içinde bulunulan zamandan önce olup bittiğini başkasından duyarak ya da belirsiz olarak bildiren kip. Türkçede bu kip **-miş** ekiyle kurulur: *Gelmiş, gülmüş, ağlamış.*

belirsizlik *a.* Belli olmama durumu.

belirteç *a. dilb.* Bir eylemin, bir sıfatın ya da bir başka belirtecin anlamını zaman, yer, ölçü, nitelik, soru kavramları bakımından etkileyen sözcük, °zarf : *Çok konuşuyor. Erken gelince şaşırdık.*

belirti *a.* Bir olayın ya da durumun anlaşılmasına yardım eden durum, im, iz, °alamet, nişan.

belirtili *s.* **1.** Belirtisi olan. **2.** Belirtilmiş olan, belirli kılınan. § **Belirtili tamlama** *dilb.* tamlayanı **-in** (**-nin**) takısı, tamlananı üçüncü kişi iyelik eki (**-ı, -sı**) alan ve belirli bir kavram taşıyan tamlama : *Ali'nin evi. Hanın duvarı.*

belirtisiz *s.* **1.** Belirtisi olmayan. **2.** **2.** Belirtilmemiş olan. § **Belirtisiz tamlama** *dilb.* tamlayanı yalın, tamlananı üçüncü kişi iyelik eki alan ve çoğu kez tür kavramı veren ad tamlaması : *Van Gölü. Ev kedisi.*

belirtme *a.* Belirli kılma. § **Belirtme durumu** *dilb.* tümcede eylemden etkilenen varlığı bildiren **-i** ekini almış ad, *-i* hali : *Evi gezdik.*

belirtmek (*i-*) **1.** Açıklamak. **2.** *mat.* Bilinen öğelerin yardımıyla yeni herhangi bir öğeyi bildirmek.

belit *a. mat.* ve *mant.* Gerçek olduğu kendiliğinden apaçık olan söz, °aksiyom. *"Bütün parçalarından büyüktür"* sözü bir belittir.

belkemiği, -ni *b. a.* **1.** *hlk.* Omurga kemiği. **2.** *mec.* Bir şeyin en önemli varlığı ile ilgili kısmı.

belki *be.* **1.** Olabilir ki, herhalde : *Sizinle birlikte belki ben de giderim.* **2.** *bağ.* Olsa olsa, ancak: *O saldırmak için değil, belki kendini korumak için davrandı.*

bellek *a. ruhb.* Öğrenilmiş ya da baştan geçmiş bir şeyi zihinde tutma yetisi, °hafıza, °zihin.

bellemek (**I**) (*-i*) **1.** Öğrenip akılda tutmak. **2.** Sanmak, bilmek.

bellemek (**II**) (*-i*) Bel denilen araçla toprağı işlemek.

belleten *a.* Bilim kurumlarının çalışmaları ile ilgili yazı ve haberleri yayımlayan dergi, bilim dergisi.

belletmek (*-i, -e*) Bellemesini sağlamak.

belli *s.* **1.** Bilinmedik bir yanı olmayan, °malum. **2.** Gizli olmayan, ortada olan, °aşikâr. **3.** Belirli, değişmeyen, °muayyen.

bellilik *a.* Belli olma durumu.

bembeyaz *s.* Çok beyaz ya da her yanı beyaz.

bemol, -lü *a. Fr. müz.* **1.** Bir sesin yarım ton kalınlaştırılacağını gösteren nota işareti. **2.** *s.* Böylece kalınlaştırılmış ses.

ben (I) *a.* Çoğu doğuştan tende bulunan, ufak, koyu renk leke ya da kalıntı.

ben (II) *ad.* **1.** Tekil birinci kişiyi gösteren adıl. **2.** *a. ruhb.* Bireyi öbür varlıklardan ayıran bilinç.

benci *s.* Kendini beğenen, kendini her konuda üstün gören.

bencil *s.* **1.** Yalnız kendini ve kendi çıkarını düşünen, °egoist. **2.** *ahlb.* Bencillik öğretisine inanan.

bencileyin *be.* Benim gibi.

bencilik *a.* **1.** Benci olma durumu. **2.** Ben düşkünlüğü, kendine düşkünlük. **3.** *fels.* İnsanın bütün eylemlerinin ben sevgisiyle belirlenmiş olduğunu, buna göre ahlaklılığın da yalnızca kendini koruma içgüdüsünün bir biçimi olduğunu öne süren öğreti. **4.** *fels.* Kendi benini ve çıkarlarını yaşamın mutlak ilkesi yapan anlayış.

bencillik *a.* Bencil olma durumu, °egoistlik.

benek *a.* Ben (**I**) gibi ufak leke.

benimsemek (*-i*) Bir şeyi kendine mal etmek istemek ya da bir şeye ısınıp kendi malı gibi bakmak.

beniz, -nzi *a.* Yüzün rengi: *Sarı benizli.* § **Benzi uçmak** yüzü sararmak.

benlik *a.* Bir kimsenin öz varlığı, öz hali.

benlikçi *a.* Benlik davası güden.

benlikçilik *a.* Benlik davası gütme durumu.

bent *a. Far.* **1.** Suyu biriktirmek için önüne yapılan set, baraj, büğet. **2.** *yz.* Birçok kıtalardan oluşan bir koşuğun (manzumenin) her kıtası.

benzemek (*-e*) İki kişi ya da nesne arasında birbirini andıracak kadar ortak nitelikler bulunmak.

benzer *s.* **1.** Nitelik, görünüş bakımından bir başkasına benzeyen. **2.** *mat.* Benzeşim. **3.** *a. si.* Kimi önemsiz ya da tehlikeli sahnelerde asıl oyuncunun yerine çıkan, yapı ve yüzce bu oyuncuyu andıran kimse, °dublör.

benzerlik *a.* **1.** Benzer olma durumu. **2.** *mat.* İki üçgende köşelerinin eşlemesine göre karşılıklı açıların eş ve karşılıklı kenarların orantısından doğan durum.

benzeşim *a.* **1.** Kimi ortak yönleri olan iki şey arasındaki benzeşme. **2.** *mat.* İki şeklin, kenarlarının uzunlukları arasındaki oran değişmemekle birlikte, karşılıklı açılarının eşit bulunması durumu.

benzeşme *a.* **1.** Benzeşmek eylemi. **2.** *dilb.* Yan yana gelen iki sesten birinin öbürüne benzemesine yol açan ses değişikliği.

benzeşmek (*nsz*) Birbirine benzemek.

benzetme *a.* **1.** Benzetmek eylemi. **2.** *yz.* Bir şeyin niteliğini anlatmak için o niteliği eksiksiz taşıyan başka bir şeyi örnek olarak gösterme işi, °teşbih.

benzetmek (*-i, -e*) **1.** Benzer duruma koymak. **2.** Bir şeyde başka şeye benzer yönler bulmak. **3.** *mec.* Kötü bir duruma sokmak. **4.** Dövmek.

benzeyiş *a.* Bir şeyin başka bir şeye benzemesi durumu.

benzin *a. Fr.* < *Ar.* Petrol, madenkömürü ya da linyitin damıtılmasıyla elde edilen, uçucu, renksiz, özel bir kokusu olan, çabuk yanan, karbonlu hidrojen.

benzol, -lü *a.* Benzin ve tolüen karışımı bir akaryakıt.

beraber *be. Far.* Birlikte, bir arada. § **Berabere kalmak** oyunda aynı sayıda ya da denk kalmak.

beraberlik *a.* Beraber olma ya da berabere kalma durumu.

beraet, -tı *a. Ar.* Aklanma, arınma.

berat *a. Ar.* Birine madalya ya da herhangi bir ayrıcalık verildiğini bildiren belge : *İstiklal madalyası beratı.*

berbat, -tı s. *Far.* Kötü, pis, kötünün kötüsü.

berber *a. İt.* < *Lat.* Saç, sakal kesmeyi, tıraş etmeyi iş edinen kimse.

bere (I) *a.* Herhangi bir şeyde görülen çizik, ezik ya da çürük.

bere (II) *a. Fr.* Yumuşak, sipersiz bir tür başlık.

bereket, -ti *a. Ar.* **1.** Bolluk, verim. **2.** *be.* İyi ki, neyse ki, iyi bir rastlantı olarak : *Bereket erken geldik.* **3.** *a. hlk.* Yağmur.

bereketli s. Bol, verimli.

bereketsiz s. Kendinden beklenen yararlığı sağlayamayan.

berelemek (*-i*) Bereli (**I**) duruma getirmek.

bereli s. Beresi (**I, II**) olan.

bergamot

bergamot, -tu *a. İt.* < *T.* (*Batı sözlüklerine göre beğarmudu sözünden*) *bot.* Turunçgillerden, meyvesinin kabuklarından reçel yapılan, güzel kokulu bir esans çıkarılan ağaç.

beri *a.* **1.** Konuşanın önündeki iki uzaklıktan kendisine daha yakın olanı. **2.** *s.* Bu uzaklıkta bulunan. **3.** *il.* Çıkma durumundaki sözcüklerden sonra getirilerek bir işin başlangıcını gösterir: *Dünden beri. İstanbul'dan beri.*

beriki, -ni s. Beride olan.

berilyum *a. Yun. kim.* Zümrüt gibi kimi taşların bileşiminde bulunan, yoğunluğu 1,73 olan element. Simgesi Be.

berk, -ki s. **1.** Sert, katı. **2.** Sağlam.

berkelyum *a. kim.* (*Berkeley Üniversitesi'nin adından*) Atom ağırlığı 244 olan radyoaktif element. Simgesi Bk.

berkitmek (*-i*) Sağlamlaştırmak, pekitmek.

berrak s. *Ar.* Duru.

berraklaşmak (*nsz*) Durulaşmak.

berzah *a. Ar. coğr.* Kıstak.

besbelli s. **1.** Açık, apaçık, çok belli. **2.** *be.* Anlaşıldığına göre, anlaşılıyor ki.

besi *a.* Yaşatmak, geliştirmek için gereken besinleri yedirip içirme işi.

besidoku *b. a. bot.* Tohumun içinde embriyonu çevreleyen kısım.

besin *a.* Yenilebilir, beslenmeye elverişli her tür madde, °gıda.

besiörü *b. a. bot.* Tohum çimlenirken yeni çıkan bitkiyi beslemeye yarayan ve embriyonun çevresinde yayılmış bulunan besleyici maddelerin tümü.

besisuyu, -nu *b. a. bot.* Bitkilerin damarlarında dolaşan besleyici sıvı.

besleme *a.* **1.** Beslemek eylemi. **2.** Evlatlık diye alınıp ev işlerinde çalıştırılan kız.

beslemek (*-i*) **1.** Yiyip içeceğini sağlamak. **2.** Eklenmek, katılmak : *Porsuk Sakarya'yı besler.* **3.** Yetiştirmek: *Tavuk beslemek.* **4.** *mec.* Bir duyguyu gönülde yaşatmak : *Ümit beslemek. Kin beslemek.*

beslenme *a.* Beslenmek eylemi. § **Beslenme çantası** ilköğretimde öğrenci-

lerin beslenme saatinde kullanacakları gereçleri ve yiyeceklerini koydukları çanta. **Beslenme eğitimi** ucuz ve dengeli beslenme konularını inceleyen eğitim dalı.

beslenmek (*nsz*) **I.** Beslemek işine konu olmak. **2.** Beslemek işi yapılmak.

beste *a. Far.* Bir müzik yapıtını oluşturan ezgilerin tümü.

besteci *a.* Beste yapan kimse.

bestelemek (*-i*) Bir şarkı sözü (güfte) için beste yapmak.

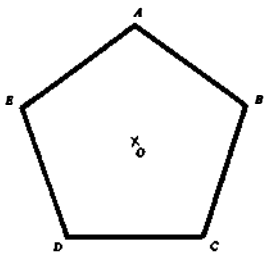
beş *s.* **I.** Dörtten bir artık. **2.** *a.* Dörtten sonra gelen sayının adı, bu sayıyı gösteren rakam. 5, V. § **Beş duyu** dokunma, görme, işitme, koklama, tat alma duyuları.

beşer (I) *a. Ar.* İnsanoğlu, insan.

beşer (II) *s.* Beş tanesi bir arada, her birine beş.

beşeri *s. Ar.* İnsanoğlu ile ilgili : *Beşeri coğrafya.*

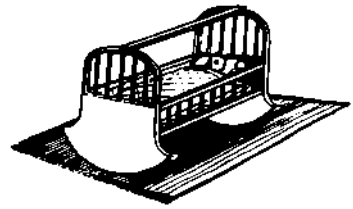
beşeriyet, -ti *a. Ar.* İnsanlık, insanoğulları.

beşgen

beşgen *a. mat.* Ardışık ve kapalı olarak uç uca eklenmiş beş kenarın oluşturabileceği türlü biçimlerden her biri.

beşik *a.* **I.** Süt çocuklarını yatırmaya, sallayarak uyutmaya yarayan, tahta ya da demirden yapılmış bir çeşit küçük karyola. **2.** *mec.* Bir şeyin doğup geliştiği yer : *Uygarlığın beşiği.*

beşik

beşinci *s.* Sırada dördüncüden sonra gelen. § **Beşinci kol** bir ülkede el altından düşman için çalışan örgüt.

beşiz *s.* Beşi bir arada doğan (kardeşler).

beşli *a.* **I.** *yz.* Her kıtası beşlik dizeden halk koşuğu. **2.** Beş işaretli iskambil kâğıdı. **3.** *s.* Beş parçayı içine alan.

beşparmak *b. a. zool.* Derisidikenlilerden, beş ışınlı yıldız biçiminde bir deniz hayvanı.

beşparmakotu, -nu *b. a. bot.* Gülgillerden, yol kenarlarında, çayırlarda yetişen, sürgüne karşı kullanılan bir bitki.

beta *a. Yun.* Yunan abecesinin ikinci harfi. § **Beta ışınları** *fiz.* radyoaktif cisimlerin yaydıkları üç ışından biri.

bet beniz *be.* Yüz, °çehre: *Beti benzi atmak. Beti benzi uçmak.*

bet bereket *be.* Bolluk: *Beti bereketi kalmamak.*

beter *s. Far.* Pek kötü.

betik *a.* Yazılı olan şey, kitap, mektup.

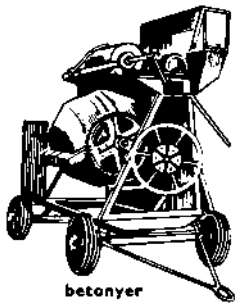
betim *a.* **I.** Betimlemek eylemi, betimleme. **2.** *yz.* Bir şeyi, bir kişiyi, bir olayı, bir duyguyu betimleyen söz ya da yazı, °tasvir.

betimlemek (*-i*) Bir şeyi söz ya da yazı ile göz önünde canlanacak biçimde anlatmak, °tasvir etmek.

betimsel *s.* Betim niteliğinde olan, °tasviri.

beton *a. Fr.* Her türlü yapı işlerinde kullanılan kum, çakıl gibi maddelerle su ve çimentodan yapılan karışım.

betonarme *b. a. Fr.* Demirlibeton.

betonyer

betonyer *a. Fr.* Beton karma makinesi.
bevliye *a. Ar.* Sidikyolları hastalıkları.
bevliyeci *a.* Sidikyolları hastalıkları hekimi.
bey *a.* **1.** Adlardan sonra getirilerek "bay" anlamında san olarak kullanılır. **2.** Boy gibi küçük bir toplumun ya da küçük bir devletin başkanı. **3.** (Eskiden) Zengin, ileri gelen.
beyan *a. Ar.* Söyleme, bildirme.
beyanat, -tı *ç. a. Ar.* Demeç.
beyanname *b. a. Ar. Far.* Bildiri.
beyaz *s. Ar.* Süt renginde, ak.
beyazımsı, beyazımtırak *s.* Beyaza çalan.
beyazkömür *b. a.* Sudan elde edilen elektrik erkesi.
beyazlanmak, beyazlaşmak (*nsz*) Beyaz duruma gelmek.
beyazlatmak (*-i*) Beyaz duruma getirmek.
beyazlık *a.* Beyaz olma durumu.
beyazperde *b. a.* Göstericiden çıkan görüntülerin üzerinde yansıdığı, sinema filminin oynatıldığı yüzey.
beyazpeynir *b. a.* Çok yaygın olan beyaz renkli peynir.
beyefendi *b. a.* Üstün saygı bildirmek için erkek adlarının sonuna getirilir ya da bu adların yerine kullanılır.
beyerki *b. a. toplb.* Erkin, varlıklı sınıfta toplanmış olduğu devlet biçimi, °plutokrasi.
beygir *a. Far.* **1.** Yük taşıyan, araba çeken at. **2.** Atlama beygiri.
beygirgücü, -nü *b. a. fiz.* Saniyede 75 kilogrammetrelik iş yapan bir motorun gücü.

beyin

beyin, -yni *a. anat.* Kafatasının içinde beyin zarlarıyla örtülü, duyum ve bilinç merkezi olan sinir organı, °dimağ. § **Beyin zarları** beyni üst üste saran üç zar.
beyincik *a. anat.* Kafa içinin art bölümünde, beynin altında bulunan, devim dengesi merkezi olan sinir organı.
beyinsi *s. anat.* Beyne benzer.
beyinsiz *s. mec.* Akılsız, düşüncesiz.
beylerbeyi, -ni *b. a. tar.* Eskiden sancak beylerinin başı.
beylik *s.* **1.** Devletle ilgili, devlet malı olan. **2.** Herkesin kullandığı. **3.** *a.* (Eski) Merkeze tam bağlı olmayarak bir beyin yönetimine verilmiş olan ülke : *Tunus Beyliği.*
beynelmilel *b. s. Ar.* Uluslararası.
beyzi *s. Ar.* Yumurta biçiminde, söbe, °oval.
bez (I) *s.* **1.** İnce pamuk ipliğinden yapılan dokuma. **2.** Çeşitli işlerde kullanılan dokuma.
bez (II) *a. biy.* İçinden geçen kandan ya da özsudan bazı maddeler ayrılarak salgı oluşturan organ, °gudde : *Tükürük bezleri.*
bezdirmek (*-i*) Bıktırmak, usandırmak, bıkkınlık vermek.
beze (I) *a.* Bez (II).
beze (II) *a.* Hamur topağı, pazı (III).

bezek *a.* Süs, ziynet.

bezelye

bezelye *a. Lat.* < *Yun. bot.* Baklagillerden, tırmanıcı bir bitki ve bunun tohumları.

bezeme *a.* Süsleme.

bezemek (*-i*) Süslemek, donatmak.

bezgin *s.* Yaşama ya da iş görme isteğini, gücünü yitirmiş.

bezginlik *a.* Bezgin olma durumu.

bezik *a. Fr.* < *Ar.* Bir çeşit iskambil oyunu.

bezir *a. Ar.* **1.** Keten tohumu. **2.** Beziryağı.

bezirgân *a. Far.* Ticaretle uğraşan kimse, tüccar, esnaf.

bezirlemek (*-i*) Beziryağı ile yağlamak.

beziryağı, -nı *b. a.* Keten tohumundan çıkarılan ve yağlıboya yapmak için, içine renkli maddeler katılan, çabuk kurur bir yağ.

bezmek (*-den*) Bezgin duruma gelmek, bezginlik getirmek, bıkıp usanmak.

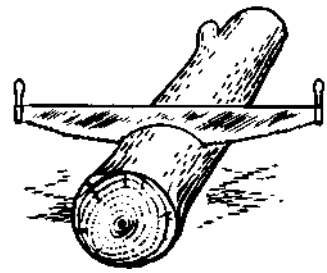
bıçak *a.* Kesme aracı. § **Bıçak sırtı** (aralık ya da ayrımla ilgili olarak) pek az.

bıçakçı *a.* Bıçak ve daha başka kesecek aygıtlar yapan ya da satan kimse.

bıçak

bıçaklamak (*-i*) Bıçakla yaralamak.

bıçkı

bıçkı *a.* **1.** Tahta ya da ağaç biçmekte kullanılan, karşılıklı iki sapı olan büyük testere. **2.** Saraç bıçağı.

bıçkın *a.* ve *s.* **1.** Kabadayı, külhanbeyi. **2.** Yürekli, °cesur.

bıkılmak (*ösz, -den*) Herhangi biri bıkmak.

bıkkın *s.* Çok bıkmış.

bıkkınlık *a.* Bıkmış olma durumu.

bıkmak (*-den*) **1.** Tekrarlanmas,ı sürüp gitmesi yüzünden, bir şeyden doygunluk ya da yorgunluk duyarak onu istemez duruma gelmek, usanmak. **2.** Dayanamaz duruma gelmek.

bıktırmak (*-i, -den*) Bıkmasına yol açmak, bıkkınlık vermek, usandırmak.

bıldır *be. hlk.* Geçen yıl, bir önceki yıl.

bıldırcın

bıldırcın *a. zool.* Tavukgillerden, boz renkli, benekli, yurdumuzda en çok güzün eti için avlanan, göçücü kuş.
bıngıldak *a.* Yeni doğmuş çocuklarda, başın tepesindeki kemiklerin yumuşak yeri.
bırakılmak (-e) Bırakmak işine konu olmak.
bırakıt *s.* Ölen bir kimsenin taşınır ve taşınmaz tüm malı, °tereke.
bırakmak (*-i*, -e) **1.** Elde bulunan bir şeyi tutmaz olmak. **2.** Koymak. **3.** Bir işi başka bir zamana atmak. **4.** (*-i*) Bir alışkanlıktan ya da bir işten vazgeçmek.
bıraktırmak (*-i*, -e) Bırakmak işini yaptırmak.
bıyık *a.* **1.** Üstdudak üzerinde çıkan kıllar. **2.** Kimi balıklarda deri uzantısı. **3.** Asma gibi kimi bitkilerde, sarılıp tutunmaya yarayan sürgün.
bıyıklanmak (*nsz*) Bıyığı çıkmak, bıyıklı duruma gelmek.
bıyıklı *s.* Bıyığı olan, bıyığını tıraş etmemiş bulunan.
bıyıklıbalık *b. a. zool.* Sazan familyasından, büyüklerinin boyu iki metreyi bulan eti sevilen bir balık.
Bi *kim.* Bizmutun simgesi.
biber *a. bot.* Patlıcangillerden, sebze ve baharat olarak kullanılan bir bitki ve bunun genellikle acı olan ürünü.
biberiye *a. bot.* Ballıbabagillerden, Akdeniz çevresinde çok bol yetişen, küçük, kalınca, ensiz, kokulu olan yaprakları hekimlikte ve koku yapımında kullanılan bir bitki.

biber

biberlemek (*-i*) Biber serpmek, biber katmak.
biberlik *a.* Biber konan küçük kap.
biberon *a. Fr.* Çocuklara mama vermek için kullanılan emzikli şişe.
bibliyograf *a. Yun.* Kitaplar üzerinde geniş bilgisi olan kimse.
bibliyografya, bibliyografi *a. Yun.* **1.** Kitaplar üzerine bilgi. **2.** Bir konu üzerinde yayınların topu.
biblo *a. Fr.* Masa, raf gibi yerlere konulan küçük, zarif süs eşyası.
biçare *s. Far.* Zavallı.
biçem *a.* Üslup[2].
biçerbağlar *b. a.* Ekini hem biçen, hem de bağlam durumuna koyan orak makinesi.

biçerdöver

biçerdöver *b. a.* Ekini hem biçen, hem de harman eden makine.
biçilmek (*nsz*) Biçmek işine konu olmak.
biçim (**1**) *a.* **1.** Dış görünüş, °şekil. **2.** Benzer şekil: *Kule biçiminde ev.*

biçim (II) *a.* Biçmek eylemi : *Buğday biçim zamanı.*

biçimci *s.* **1.** Biçime önem veren kimse. **2.** *fels.* Biçimcilik yanlısı olan kimse.

biçimcilik *a.* **1.** Biçime sıkı sıkıya bağlılık. **2.** *fels.* Özü, içeriği yeterince önemsemeden, salt biçim üzerinde duran, biçime ağırlık veren görüş.

biçimlendirmek (*-i*) Bir şeye biçim vermek, °şekillendirmek.

biçimlenmek (*nsz*) Bir şey biçim kazanmak, °şekillenmek.

biçimli *s.* **1.** Biçimi olan. **2.** *mec.* Güzel, yakışıklı.

biçimsel *s.* Biçime dayanan, biçimle ilgili.

biçimsiz *s.* **1.** Biçimi olmayan **2.** *mec.* Sevimsiz, çirkin, yakışıksız.

biçki *a.* Dikilecek kumaşı örneğe ve ölçüye göre kesme sanatı.

biçme *a.* **1.** Biçmek eylemi. **2.** *mat.* Alt ve üst tabanları birbirine koşut ve eşit iki çokgenden, yanal ayrıtları da eşit ve koşut doğrulardan oluşmuş çokdüzlemli cisim, °prizma.

biçmek (*-i*) **1.** Belli bir biçim vererek kesmek. **2.** Dikilecek kumaşı örneğe ve ölçüye uygun olarak makasla kesmek. **3.** Ekini, otu, orakla, tırpanla, makine ile kesmek.

biçtirmek (*-i, -e*) Biçmek işini yaptırmak.

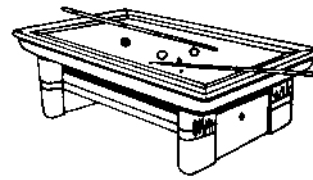
bidon *a. Fr.* İçine sıvı maddeler konulan, saç, çinko ya da plastikten kap.

biftek *a. Fr.* < *İng.* Izgara ya da tavada pişirilen dana eti dilimi.

bikini *a.* İki parçalı kadın mayosu.

bilakis *be. Ar.* Tersine olarak, tam tersine.

bilanço *a. İt.* **1.** Bir işletmenin belirli bir dönem sonundaki alacak verecek durumunu gösteren cetvel. **2.** *mec.* Girişilen bir işte, belirli bir süre sonunda elde edilen iyi ve kötü sonuçların karşılıklı durumu.

bilardo masası

bilardo *a. İt.* Çuha kaplı bir masada, üç top ve isteka denilen sopa ile oynanan bir çeşit oyun.

bildik *s.* **1.** Bilinen. **2.** *a.* Yabancı olmayan kimse.

bildirge *a.* **1.** Bir kimsenin resmi bir kuruluşa, herhangi bir durumu bildirmek için yazıp verdiği çizelge, °beyanname. **2.** Vergi hükümlülerinin belli zamanlarda bağlı oldukları vergi dairelerine verdikleri gelir bildirme belgesi, °beyanname.

bildiri *a.* **1.** Resmi bir orun ya da bir kurum tarafından, herhangi bir durumu halka bildirmek için yazılan şey, °tebliğ, °tebligat. **2.** Bilimsel bir konu üzerine yazılan açıklama, yazı, °tebliğ.

bildirilmek (*-e*) Bilinir duruma konulmak, duyurulmak.

bildirim *a.* **1.** Yazılı olarak yapılan açıklama, °tebliğ. **2.** Bu açıklamanın yapıldığı kâğıt, °ihbarname.

bildirişme *a.* Bildirişmek eylemi.

bildirişmek (*-le*) Bir duyguyu, bir düşünceyi işaretler ya da seslerle bildirerek anlaşmak.

bildirme *a.* Bildirmek eylemi. § **Bildirme kipi** *dilb.* eyleme şimdiki, gelecek ya da geçmiş zaman kavramı veren kip, °haber kipi : *Geldim, geliyorum, geleceğim.*

bildirmek (*-i, -e*) **1.** Herhangi bir şeyi haber vermek. **2.** Herhangi bir konuda bilgi vermek. **3.** Anlatmak, °ifade etmek.

bile *be.* ve *bağ.* **I.** Tümcede eylemden, özneden ya da tümleçten sonra gelerek eylemin : **a)** Umulmazken olduğunu anlatır : *Oya geldi de gitti bile.* **b)** Eylemin, umulmayan biri tarafından yapıldığını anlatır : *Uzaktakiler bile duydu.* **c)** Umulmayan bir tümleçle ilgisini anlatır : *Bana bile söyledi.* **2.** Bir dilek kipine katıldığında eylemin yargısını bir varsayım durumuna sokar : *Yemin etse bile inanmam.*

bileği *a.* Bilemek için kullanılan aygıt.

bileğitaşı, -nı *b. a.* Bıçak, makas, çakı gibi kesici araçları bilemek için kullanılan çok sert bir taş.

bilek *a.* **1.** *anat.* Önkol kemikleriyle tarak kemikleri arasında, iki sıra üzerine dizilmiş sekiz küçük kemikten oluşmuş, elin yukarı bölümü. **2.** *mec.* Güç, kuvvet.

bileklik *a.* Oyunlarda, bileğin incinmesini önlemek için bileğe takılan meşin sargı.

bilemek (*-i*) Kesici araçları keskin bir duruma getirmek.

bileşen *a. fiz.* Bir bileşke oluşturan kuvvetlerin her biri.

bileşik *s.* **1.** Bileşerek oluşmuş, basit olmayan, °mürekkep. **2.** *kim.* Ayrı elementlerin birer ya da daha çok moleküllerinin kaynaşması ile oluşan: *Su, bileşik bir maddedir.*

bileşikgiller *ç. a. bot.* Bitişik yapraklı ikiçeneklilerden, çiçekleri kömeç durumunda toplu olarak bulunan, kimi türleri uçucu yağ ya da süt taşıyan bir familya. Kasımpatları, papatya, enginar, devedikeni gibi bitkiler bu familyadandır.

bileşim *a. kim.* Bileşmek eylemi ve sonucu, °terkip : *Suyun bileşiminde oksijen ve hidrojen vardır.*

bileşke *a. fiz.* Bir cisme uygulanan birkaç kuvvetin, etki bakımından toplamını gösteren kuvvet.

bileşmek (*nsz √ -le*) *kim.* ve *fiz.* İki ya da daha çok öğe bir araya gelerek yeni bir öğe oluşturmak.

bileştirmek (*-i √ -i, -le*) Bileşmesini sağlamak.

bilet, -ti *a. İt.* Taşıtlara binmek, eğlence yerlerine girmek, çeşitli kamu hizmetlerinden yararlanmak ya da şans oyunlarına katılmak için para karşılığı alınan kağıt.

biletçi *a.* Tramvaylarda, otobüslerde ve gişelerde bilet satan kimse.

bileyici *a.* Kesici araçları bilemeyi iş edinmiş olan kimse, çarkçı[2].

bileyicilik *a.* Bileyicinin yaptığı iş.

bilge *a.* Çok ve sağlam bilen, bildiğini kendi ve başkaları için en yararlı biçimde kullanabilen kimse.

bilgelik *a.* Bilge olma durumu ve niteliği.

bilgi *a.* Bir iş ya da konu üzerinde bilinen şey, °malumat.

bilgiç *a.* **1.** Bilgili kimse. **2.** *mec.* Bilgisi olmamakla birlikte bilgili görünmek isteyen, bilgili geçinen kimse.

bilgiçlik *a.* Bilgiç olma durumu.

bilgili *s.* İlgili olduğu konular üzerinde bilgisi olan.

bilgin *a.* Herhangi bir konuda derin bilgisi olan kimse, °alim.

bilgisayar *b. a.* Kendisine verilen bilgi ve verilere göre işlemleri yapıp sonuçlandıran elektronik aygıt, °kompüter.

bilgisiz *s.* Bilgisi olmayan, °cahil, °malumatsız.

bilgisizlik *a.* Bilgisiz olma durumu, °cehalet.

bilhassa *be. Ar.* Hele, her şeyden önce, özellikle.

bili *a.* Bilgi, °malumat.

bilibili *ünl.* Tavuk gibi kümes hayvanlarını çağırmak için çıkarılan ses.

bilim *a.* Evrenin ve olayların bir kısmını konu edinip, deney yolları ile ve gerçekliğe dayanarak yasalara yükselmeye çalışan bilgi, °ilim.

bilimkurgu *b. a.* Bilim verileriyle düş gücünün birleşimi : *Paris fantezi ve bilimkurgu filmleri festivali.*

bilimsel *s.* Bilimle ilgili, bilime dayanan, °ilmi.

bilinç *a. ruhb.* **1.** Kişinin kendi varlığı, davranışları hakkındaki duygusu, °şuur. **2.** Kişinin dış varlıklar hakkındaki bilgisi, °şuur.

bilinçaltı, -nı *b. a. ruhb.* Bilince ulaşmamış olguların bulunduğu varsayılan zihin bölgesi, °şuuraltı.

bilinçdışı, -nı *b. a. ruhb.* Davranış üzerine etki yapan fakat bilincin dışında yer alan süreçlerin tümü, °gayri şuur.

bilinçli *s.* Eleştirili bir biçimde, kendi etkinliğinin farkında olan, °şuurlu.

bilinçsiz *s.* **1.** Bilinçli etkinlik durumunda olmayan ya da bilinci olmayan. **2.** Kendi etkinliğini eleştirili bir biçimde sezmeyen, °şuursuz.

bilinçsizlik *a.* Bilinçsiz olma durumu.

bilindik *a. mat.* Bilinen.

bilinen *a. mat.* Değeri belli olan nicelik, °malum. Bilinenler cebirde abecenin ilk harfleriyle gösterilir. a, b, c.

bilinmedik *a. mat.* Değeri belli olmayan, bilinmeyen nicelik, °meçhul. Cebirde bilinmedikler, başlıca şu harflerle gösterilir. x, y, z.

bilinmek (*nsz*) Bilmek işine konu olmak, anlaşılmak, öğrenilmek.

bilinmeyen *a.* ve *s. mat.* Bilinmedik, °meçhul.

bilinmez *s.* **1.** Bilinmeyen, bilinmemiş olan, °meçhul. **2.** Ne olduğu belli olmayan.

bilinmezlik *a.* Bilinmez olma durumu.

bilir *s.* "Anlar", "sayar", "yapar" anlamı ile bileşik sıfat yapmak için kullanılır : *Değerbilir. İşbilir.*

bilirkişi *b. a.* Belirli bir işten iyi anlayan ve anlaşmazlığı çözümlemek için kendisine baş vurulan kişi, °eksper.

billur *a. Ar.* **1.** Kimi cisimlerin doğal olarak bulundukları ya da aldıkları geometrik biçim. **2.** Duru ve temiz cam. § **Billur gibi 1)** pek duru (su); **2)** çok beyaz ve pürüzsüz.

billurcisim *b. a. anat.* Gözde, irisin arkasında bulunan, mercek görevini gören, mercimek biçim ve büyüklüğündeki saydam cisim.

billurlaştırmak (*-i*) Billur durumuna sokmak.

billursu *s.* Billuru andıran.

bilmece *a.* Bir şeyin adını anmadan niteliklerini üstü kapalı söyleyerek o şeyin ne olduğunu bulmayı dinleyene bırakan eğlenceli söz : *Bir küçücük fıçıcık içi dolu turşucuk* (*limon*).

bilmek (*-i*) **1.** Bir şeyi anlamış ya da öğrenmiş olmak. **2.** Bir işi yapmaya alışmış olmak, elinden gelmek. **3.** Tanımak, hatırlamak. **4.** Sanmak. **5.** Bir eylemden sonra kullanılarak yeterlik bildirir : *Okuyabilmek, yazabilmek.*

bilmezlik *a.* Bilmez olma durumu, °cehalet.

bilya, bilye *a. İt.* Taş, maden, toprak ve cam gibi şeylerden yapılmış küçük yuvarlak.

bin *s.* **1.** On kere yüz, dokuz yüz doksan dokuzdan bir artık. **2.** *a.* Bu sayının adı ve sayıyı gösteren rakam, 1000. **3.** *mec.* Bir addan önce geldiğinde aşırılık ve çokluk bildirir : *Bin pişman.*

bina *a. Ar.* **1.** Yapı. **2.** Yapı kurma.

binaenaleyh *be. Ar.* Bundan dolayı, bundan ötürü, bunun üzerine.

binbaşı, -yı *b. a.* Aşaması yüzbaşı ile yarbay arasında bulunan, asıl görevi tabur komutanlığı olan subay.

bindallı *b. a.* Çoğunlukla mor kadife üzerine, sırma ile kabartma dal, yaprak, çiçek işlemeli örtü ya da giysi.

bindirmek (*-i, -e*) **1.** Binmesini sağlamak. **2.** (*-e*) (Taşıt) Ön tarafından başka bir taşıta çarpmak ya da bir yere vurmak.

binek *a.* **1.** Binmeye ayrılmış şey, daha çok at. **2.** *s.* Binilen : *Binek atı.*

binektaşı, -nı *b. a.* At ya da arabaya binmek için üstüne çıkılan yüksekçe taş.
biner *s.* Her birine bin, her defasında bini bir arada olan.
binici *s.* **1.** Binen. **2.** *a.* Ata iyi binen kimse.
binicilik *a.* Ata binme ustalığı ya da bilgisi.
bininci *s.* Sırada dokuz yüz doksan dokuzuncudan sonra gelen.
binit *a.* Üstüne binilen hayvan ya da taşıt.
binlik *a.* **1.** Bin liralık kâğıt para. **2.** Aşağı yukarı üç litrelik büyük şişe.
binmek (-e) **1.** Yüksek bir şeyin ya da bir hayvanın üstüne çıkıp ayaklarını sarkıtarak oturmak. **2.** Bir yere gitmek için tren, vapur, uçak, otomobil gibi bir taşıtta yer almak. § **Bindiği dalı kesmek** gerekli, yararlı olan bir şeyi gereksiz ve yararsız duruma getirip kendine zarar verecek bir durum yaratmak.
bir *s.* **1.** Sayı sıfatlarının ilki. **2.** Tek olan, eşi bulunmayan. **3.** Birleşik. **4.** Eş, aynı, bir boyda. **5.** Ortaklaşa olan. § **Bir yol** bir kez, bir defa.
bira *a. İt.* < *Al.* Arpa ile şerbetçiotunun mayalandırılmasıyla yapılan az alkollü bir içki.
birader *a. Far.* **1.** Erkek kardeş. **2.** *ünl.* Yahu, arkadaş gibi bir seslenme sözü.
birahane *b. a.* Özellikle bira içmek için gidilen içki yeri.
biramayası, -nı *b. a.* Mayalanma durumunda bulunan biranın yüzünde toplanan bir tür mantar.
biraz *b. s.* **1.** Az miktarda, çok değil: *Biraz ekmek verir misiniz?* **2.** *be.* Yeterince değil: *Dersini biraz biliyor.* **3.** Kısa bir süre için: *Biraz gelir misin?*
birazcık *s.* Pek az, çok az.
birazdan *be.* Az sonra.
birbiri, biribiri, -ni *b. ad.* **1.** Biri ötekini, öteki de onu: *İki çocuk birbirini kucakladı. Birbirinden güzel iki kuzu.* **2.** Biri ötekini, öteki de daha ötekisini: *Günler birbirini kovalar.*
birci *a.* ve *s.* Bircilikle ilgisi olan, bircilik yanlısı, °monist.
bircilik *a. fels.* Gerçeğin temeli olarak yalnızca tek bir ilkeyi benimseyen dünya görüşü, monizm.
birçenekliler *ç. b. a. bot.* Kapalıtohumlulardan embriyonu bir çenekten oluşan çiçekli bitkiler sınıfı.
birçenetli *b. s. bot.* Kapsüllü yemişlerin tek parçalı olanları.
birçok *b. s.* Oldukça çok, bir hayli.
birden *be.* **1.** Bir defada, hepsi bir arada. **2.** Ansızın, hemencecik.
birdenbire *b. be.* Ansızın, hemencecik, beklenmedik bir sırada.
birdirbir *b. a.* Birbirinin üstünden atlayarak oynanan oyun.
birebir *b. s.* Etkisi kesin olan.
birer *s.* Her birine bir. § **Birer birer** her biri ayrı.
bireşim *a.* **1.** Parçaların ya da öğelerin bir araya getirilip, bir bütün durumunda birleştirilmesi. **2.** Bu biçimde oluşan bütün. **3.** *kim.* Basit cisimleri ya da başka maddeleri bir araya getirip, yapay olarak, bileşik cisimler ortaya çıkarma, °sentez.
bireşimli *s.* Bireşim yolu ile ortaya çıkmış olan, °sentetik.
birevcikli *b. s. bot.* Erkek ve dişi organları ayrı çiçeklerde, fakat aynı kök üzerinde bulunan (mısır, ceviz fındık gibi bitkiler).
birey *a.* Kendine özgü nitelikleri yitirmeden bölünemeyen "tek" varlık, °fert.
bireyci *s.* **1.** Birey haklarını savunan. **2.** Bireycilikten yana olan, °ferdiyetçi.
bireycilik *a. toplb.* Topluluğu bırakıp bireyi amaç alan, ona büyük önem veren öğreti, °ferdiyetçilik.
bireyoluş *b. a. biy.* Yumurtanın döllenmesinden, bireyin yetkin duruma gelmesine kadar geçirdiği gelişim evrelerinin topu.
bireysel *s.* Bireyle ilgili olan.

birgözeli *b. s. biy.* Yapısı tek bir gözeden oluşan (hayvan ya da bitki), tekhücreli.

birgözeliler *ç. b. a.* Yapısı tek bir gözeden oluşan bitki ya da hayvan topluluğu, °tekhücreliler.

biri, birisi, -ni *ad.* **1.** Bir tanesi. **2.** Bilinmeyen bir kimse.

biricik *s.* Eşi, benzeri, ikincisi olmayan; çok sevilen, °yegâne.

birikinti *a.* Bir yerde kendi kendine birikmiş olan şey. § **Birikinti konisi** *yerb.* dağlık bir yerden gelen bir suyun sürüklediği taş parçalarının, bir düzlüklükte koni biçiminde yığılarak oluşturduğu arazi.

birikme *a.* Toplanıp yığılma. § **Birikme havzası** *coğr.* kar ve yağmur sularının biriktiği bölge.

birikmek (*nsz*) **1.** Toplanıp yığılmak. **2.** Birbirine eklenip çoğalmak.

biriktirmek (*-i*) Toplayıp yığmak, üst üste gelerek çoğalmasını sağlamak.

birileri *ç. ad.* Bazı kimseler.

birim *a. mat.* Bir niceliği ölçmek için kendi cinsinden örnek seçilen değişmez parça. § **Birimler bölüğü** birden, dokuz yüz doksan dokuza kadar olan sayılar bölüğü.

birinci *s.* **1.** "Bir" sayısının sıfatı. **2.** Zaman, yer ve sıra bakımından önce gelen. **3.** *sp.* Şampiyon.

birincil *s.* Sırada, önemce ilk yeri alan, ana, temel, °esas.

birincilik *a.* **1.** Birinci olma durumu. **2.** Şampiyonluk için yapılan yarışmalar.

birisi → biri.

birkaç *b. s.* Çok olmayan, az sayıda.

birleşen *s. mat.* Birbirini kesen, bir noktada kesişen.

birleşik *a.* Aralarında birlik kurulmuş olan. § **Birleşik oturum** bir arada yapılan oturum.

birleşim *a.* **1.** Bir meclisin bir gün içindeki toplanmaları. **2.** *biy.* Döllenme için erkekle dişi hayvanın bir araya gelmesi.

birleşme *a.* Birleşmek eylemi. § **Birleşme değeri** *kim.* basit bir cismin bir atomu ile birleşecek olan hidrojen atomlarının en yüksek miktarı.

birleşmek (*nsz* √ *-le*) **1.** Ayrı iken tek bir bütün durumuna gelmek. **2.** Buluşmak, bir araya gelmek. **3.** Uyuşmak. **4.** *kim.* Kaynaşmak.

birli *a.* İskambil, domino gibi oyunlarda "bir" işaretini taşıyan kâğıt ya da pul.

birlik *a.* **1.** Tek olma durumu: *Tanrı'nın birliği.* **2.** Birleşmiş olma durumu: *Türk ulusunun birliği.* **3.** Bağlılık, benzerlik, bağlantı: *Dil birliği. Ülkü birliği.* **4.** Belli bir topluluğun yararlarını korumak için kurulmuş dernek: *Öğretmenler birliği.* **5.** Askerlikte, bölük, tabur, alay gibi bir bütün sayılan topluluk. **6.** *yz.* Konunun bir ana düşünce çevresindeki toplanışı. **7.** *müz.* En büyük değerdeki nota.

birlikte *be.* **1.** Bir arada, beraberce. **2.** Yanında.

birtakım *b. s.* Belirsiz olarak çokluğu anlatır (nitelediği ad çoğul olarak kullanılır): *Birtakım insanlar.*

birterimli *b. s. mat.* Aralarında yalnız çarpma, bölme, kuvvete yükseltme, kök alma işlemleri yapılacak olan (nicelikleri gösteren anlatı): $5b^2$ *anlatısı birterimlidir.*

bisiklet, -ti *a. Lat. Yun.* Tekerleğinin ayakla çevrilmesiyle yürüyen, en çoğu iki tekerlekli olan taşıt, çifteker.

bisküvi, -yi *a. Fr.* Un, süt, şeker ya da tuzla yapılan ince, gevrek pasta türü.

bisturi *a. Fr.* Neşter.

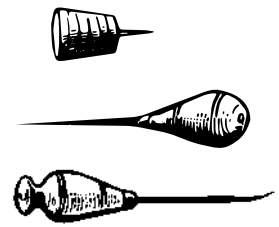
bit, -ti *a. zool.* Yarımkanatlılar familyasından, insanın ve birçok hayvanların vücudunda asalak olarak yaşayan ufak böcek.

bitap *s. Far.* Bitkin, yorgun.

bitaraf *s. Far. Ar.* Yansız, tarafsız.

bitaraflık *a.* Yansız olma durumu, yansızca davranış.

biteviye, bitevi *be.* ve *s.* Aynı biçimde ve sürekli olarak.
biteviyelik *a.* Aynı biçimde sürüp gitme durumu.
bitey *a. bot.* Bir bölgede yetişen bitkilerin topu.
bitik *s.* **1.** Yorgunluk ya da hastalıktan gücü kalmamış. **2.** *mec.* Durumu kötü.
bitim *a.* **1.** Bitmek eylemi. **2.** Son.
bitimli *s.* Tamamı ile belirlenebilen, sınırlanabilen, sonu olan.
bitimsiz *s.* Hiç bir bakımdan ölçülemeyen, sınırı, sonu olmayan, sınırlandırılıp belirlenemeyen.
bitirmek (*-i*) **1.** Bitmesini sağlamak, sona erdirmek, tüketmek, tamamlamak, sonuçlandırmak. **2.** *mec.* Güçsüz düşürmek.
bitişik *s.* **1.** Birbirine dokunur biçimde yan yana olan. **2.** *a.* Yandaki ev, komşu: *Bitişiktekiler.* **3.** Yan, yandaki.
bitişken *s.* Sözcük biçimlerini, köklere tamamı ile kaynaştırmaksızın, birçok ekler katarak kuran (dil).
bitişmek (*nsz*) Birbirine dokunacak kadar yanaşmak.
bitiştirmek (*-i*) Bitişmesini sağlamak.
bitki *a. bot.* Bulunduğu yere kökleriyle tutunup gelişen, döl veren, ömrünü tamamladıktan sonra kuruyarak varlığı sona eren yosun, ot, ağaç gibi yaratıkların genel adı, °nebat.
bitkimsi *s.* Bitkiye benzer, bitkiyi andırır. § **Bitkimsi hayvanlar** mercan, sünger gibi bitki biçiminde hayvan.
bitkin *s.* Gücü tükenmiş olan.
bitkinlik *a.* Bitkin olma durumu.
bitkisel *s.* Bitki ile ilgili, bitki cinsinden olan, °nebati. § **Bitkisel örtü** *coğr.* bir yeri örten bitkilerin topu.
bitlenmek (*nsz*) **1.** Üstünde bit üremek. **2.** Kendi bitlerini ayıklamak.
bitmek (**I**) (*nsz*) **1.** Tükenmek. **2.** Sona ermek, tamamlamak. **3.** Çok yorulmak, güçsüz kalmak. **4.** (*-e*) *mec.* Çok sevmek, bayılmak : *Patlıcanlı pilava biterim.*
bitmek (**II**) (*nsz*) (Bitkiler, tüy ve saç gibi şeyler için) Çıkıp yetişmek.
bitotu, -nu *b. a. bot.* Aslanağzıgillerden çoğunlukla dağlarda yetişen, çiçekleri genellikle pembe ve sarı, yarı asalak bir bitki.
bitpazarı, -nı *b. a.* Eski eşyaların alınıp satıldığı yer.
bitüm *a. Fr. yerb.* Hayvan ve bitkilerin ayrışımı sonucu oluşmuş, karbon, hidrojen, reçine ve sarı mum karışımı mineral, yersakızı.
bityeniği -ni *b. a.* Bir işin gizli kalmış, kötü, aksak yanı.
biyografi *a. Yun.* **1.** Herhangi bir kişinin yaşam öyküsü. **2.** *yz.* Yaşayışları ve yaptıkları ilgi çekici olan önemli kişilerin yaşamını inceleyen, bu alandaki tüm bilgileri derleyip anlatan yazı türü.
biyojeografi *a. Yun.* Bitki ve hayvanların yeryüzü üzerindeki dağılımını ve bunun nedenlerini inceleyen bilim, dirim coğrafyası.
biyolog *a. Yun.* Biyoloji bilgini.
biyoloji *a. Yun.* Bitki ve hayvanların, doğma, gelişme, üreme gibi yaşayış evrelerini inceleyen bilim, °hayat ilmi.
biyoşimi *a. Yun.* Organ dokularındaki kimyasal olayları inceleyen kimya kolu.
biz (**I**) *ad.* Çoğul birinci kişi adılı. Kimi vakit tekil birinci kişi adılı yerine de kullanılır.

biz

biz (**II**) Kösele gibi sert bir şeyi dikerken, orayı delmek için kullanılan çelikten araç.

bizar *s. Far.* Tedirgin, bezmiş, bezginlik getirmiş.

bizmut, -tu *a. Al. kim.* Kızıl kıra çalan beyaz renkte, 268 derecede ergiyen, yoğunluğu 9,8 olan kırılgan ve katı bir element. Simgesi Bi. Başka cisimlerle bileşimi yapılarak hekimlikte ve sanayide kullanılır.

bizon

bizon *Lat. a. zool.* Amerika'da yaşayan bir cins hörgüçlü yaban öküzü.

bizzat *be. Ar.* Kendi, kendisi.

Bk *kim.* Berkelyumun simgesi.

blok *a. Al.* (**I** ince okunur) Büyük ve ağır kütle. § **Blok inşaat** birbirine bitişik yapılan yapılar.

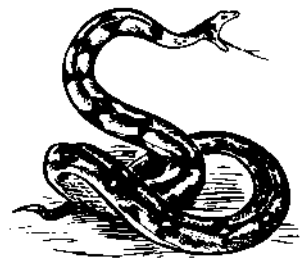
blokaj *a. Fr.* **1.** Bloke etmek eylemi. **2.** Yollarda, yapılarda asfalt ya da beton altına taş döşenerek yapılan taban.

bloke etmek (*-i*) **1.** Kullanılmasını önlemek amacıyla el koymak: *Kredileri bloke etmek.* **2.** Savaş durumundaki bir ülkenin dış ülkelerle ilişkisini engellemek.

bloknot, -tu *a. Al. Fr.* Yaprakları kolayca çıkarılabilecek biçimde not defteri.

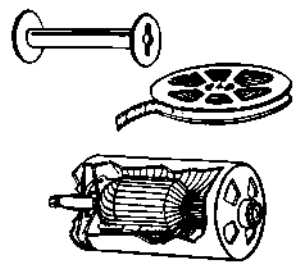
blöf *a. İng.* Karşısındakini yanıltarak ya da yıldırarak bir işten vazgeçirmek için aslı olmadığı halde söylenen söz, takınılan tavır.

bluz *a. Fr.* İnce kumaştan yapılan, gömleği andıran astarsız bir kadın giysisi.

boa yılanı

boa *a. Lat.* **1.** *zool.* Sıcak ülkelerde yaşayan, zehirsiz, çok iri ve kuvvetli bir yılan. **2.** Kadınların boyunlarına aldıkları yılan biçiminde dar ve uzun kürk atkı.

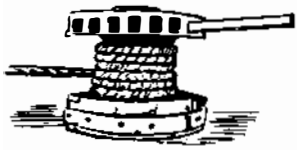

bobinler

bobin *a. Fr.* **1.** İplik sarmak için tahtadan, madenden ya da plastikten yapılmış küçük silindir, makara. **2.** İçinden elektrik akımı geçebilen tel ile bu telin, makara tiresi gibi sarılı bulunduğu bir silindirden oluşan aygıt.

boca *a. İt.* Geminin rüzgâr almayan yönü. § **Boca etmek** **1)** geminin başını bocaya çevirmek; **2)** *mec.* (birden çevirip) boşaltmak.

bocalamak (*nsz*) **1.** (Gemi) Rüzgârın önüne katılıp sürüklenmek. **2.** *mec.* Bir işte tutulacak yolu kestirememek.

bocurgat

bocurgat *a.* Ağır şeyleri çekmek için manivela ile döndürülen ve döndürüldükçe çekilecek şeyin bağlı bulunduğu urganı kendi üzerine saran çıkrık.

bodrum *a. Yun.* Bir yapının yol düzeyinden aşağı olan bölümü.

bodur s. Çok kısa boylu ve tıknaz.

boğa *a. zool.* Damızlık erkek sığır.

Boğa *öz. a.* Zodyak üzerinde, Koç ile İkizler burçları arasında yer alan burcun adı. → Zodyak.

boğanotu, -nu *b. a. bot.* Düğünçiçeğigillerden bütün bölümlerinde ve özellikle kökünde akonitin adında bir zehir bulunan bitki cinsi.

boğaz *a.* **1.** Boynun ön kısmı ve bu kısmı oluşturan organlar. **2.** Herhangi bir şeyin ağzına yakın ve silindir biçiminde daralan geçit kısmı.

boğazkesen *b. a.* Bir boğazı savunmak için deniz kıyısında yapılan hisar.

boğazlamak (*-i*) Hayvan ya da insanı boğazından keserek öldürmek.

boğazlı s. Çok yemek yiyen, yemek isteği çok olan, °iştahlı.

boğazsız s. Az yemek yiyen, °iştahsız.

boğmaca *a. hek.* En çok çocuklarda görülen ve nöbet nöbet gelen öksürüğü horoz ötüşünü andıran, bulaşıcı salgın bir hastalık.

boğmak (**I**) (*-i*) **1.** Bir canlıyı, soluk almasına engel olarak öldürmek. **2.** El, ip ya da benzeri ile bir şeyi çepeçevre sıkmak. **3.** (*-i, -e*) *mec.* Bir kimseyi bir şeyin fazlasına eriştirmek ya da uğratmak : *İltifata boğmak.*

boğmak (**II**) *a.* Boğum yeri.

boğmaklıkuş *b. a. zool.* Toygar denilen kuşun bir türü.

boğucu s. İnsana boğacak gibi sıkıntı veren.

boğuk s. Kısılmış (ses).

boğulmak (*nsz*) **1.** Boğmak işine konu olmak. **2.** Havasızlıktan ölmek. **3.** (*-den*) Bunalmak.

boğum *a.* **1.** Boğulmuş, sıkılmış yer. **2.** Parmak, kamış, saz gibi bitkilerin şişkince bölümü. **3.** *anat.* İnce damarların ya da sinirlerin yumak gibi toplandığı yer : *Lenf boğumları. Sinir boğumları.*

boğumlanma *a. dilb.* Bir ses çıkarmak için sesyolunun herhangi bir yerinde daralma ya da kapanmayla sesin oluşumu, °telaffuz.

boğuşmak (*nsz* √ *-le*) **1.** Birbirinin boğazına sarılmak, dövüşmek. **2.** İtişip kakışmak.

bohça *a.* İçine çamaşır, elbise gibi şeyler koyup sarmaya yarayan dört köşe kumaş.

bohçacı *a.* Bohça içinde dokuma eşya gezdirip satan kadın.

bohçalamak (*-i*) Bohça içine koyup sarmak.

bok, -ku *a. kaba.* **1.** Dışkı. **2.** (Kaba konuşmada) Hor görülen, tiksinilen şeyler. **3.** (Kaba konuşmada) Güç durum.

bokböceği, -ni *b. a. zool.* Kınkanatlılardan, gübrelik, apteshane çukuru gibi yerlerde yaşayan bir böcek.

boks *a. İng.* Belirli kurallara uyularak yapılan yumruk döğüşü, yumrukoyunu.

bol s. **1.** İçine girecek şeyin gerektiğinden daha büyük ya da daha geniş olan. **2.** (İstenmeye değer şeyler için) Olağandan ya da alışılandan çok.

bollanmak, bollaşmak (*nsz*) Bol duruma gelmek.

bolluk *a.* Bol olma durumu.

bomba *a. İt.* İçi patlayıcı, yanıcı maddeyle dolu, madenden küre biçiminde, bir ateşleme düzeni ile patlayan, canlı cansız hedefleri yok etmek için kullanılan ateşli silah.

bombalamak (*-i*) (Bir yere, çoğunlukla havadan) Bomba atmak.

bombardıman *a. Fr.* **1.** Topa tutma. **2.** Bomba atma.

bomboş *s.* Büsbütün boş.

boncuk *a.* Camdan yapılmış, ortası delik, çoğu yuvarlak ve renkli, süs tanesi. § **Boncuk gibi** küçücük (göz).

bonfile *a. Fr.* Kasaplık hayvanlarda belkemiğinin iki yanından aşağıya doğru uzanan yumuşak et.

bonkör *s. Fr.* Eli açık, °cömert.

bonkörlük *a.* Eli açıklık, °cömertlik.

bono *a. İt.* Belirli bir sürenin sonunda, belirli bir paranın belirli bir kimseye ödeneceğini belirten senet.

bonservis *b. a. Fr.* Çalıştığı yerden ayrılırken iyi hizmet ettiğini açıklamak amacıyla birine verilen kağıt, hizmet belgesi, temiz iş kağıdı.

bor *a. Fr.*< *İbr. kim.* Doğada bor asidi ya da boratlar durumunda bulunan basit bir element. Simgesi B.

bora *a. İt.* Çokluk arkasından yağmur getiren sert ve geçici yel.

boraks *a. Fr. kim.* Yoğunlaşmış bir borik asitten türeyen sodyum tuzu.

boran *a. coğr.* Yel, şimşek ve gök gürültüleriyle birlikte beliren sağanak yağışlı hava.

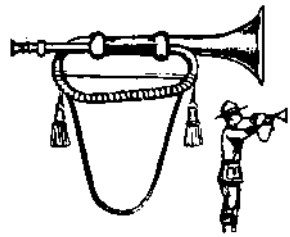
borasit, -ti *a. Fr. kim.* Sert billur ya da yumuşak beyaz kütle durumunda bulunan magnezyum boratı.

borat, -tı *a. Fr. kim.* Bor asidi ile bir oksidin birleşmesinden oluşan tuz.

borazan *a. T. Far.* **1.** Üflenerek çalınan, perdesiz çalgı. **2.** Bu boruyu çalan kişi.

borazancı *a.* Boru çalan kimse.

borç *a.* **1.** Ödenmesi gerekli para ya da başka bir şey. **2.** Ödünç. **3.** Birine karşı bir şeyi yerine getirmek gerekliği.

borazan

§ **Borç almak** daha sonra ödenmek üzere birinden para ya da bir şey almak. **Borç etmek** borçlanmak.

borçlanmak (-e) **1.** Karşılığını sonra vermek üzere birinden bir şey almak. **2.** *mec.* Manevi bir yükümlülük altına girmek.

borçlu *s.* **1.** Borcu olan, verecekli. **2.** Bir ödev yapması gereken.

borçsuz *s.* Borcu olmayan.

borda *a. İt.* Geminin yanı.

bordo *a.* ve *s. Fr.* Mora çalan kırmızı.

bordro *a. Al. Fr.* Bir hesabın ayrıntılarını gösteren cetvel.

bornoz *a. Ar.* Önden açık, kollu, havludan yapılmış, kurulanmaya yarar üstlük.

borsa *a. İt. Yun.* Kimi tüccarların, özellikle sarraflarla, kâğıt ve tahvil alışverişi yapanların toplanıp alım satım yaptıkları yer.

boru *a.* **1.** İçi boş, iki yanı açık, uzun ve dar silindir. **2.** Üfleyerek çalınan perdesiz madeni çalgı.

boruçiçeği, -ni *b. a. bot.* Çançiçeğigillerden süs bitkisi olarak ekilen ve çiçekleri çan biçiminde olan bir bitki, çançiçeği.

boruçiçeğigiller *ç. b. a. bot.* Bitişik taçyapraklılardan, örneği çançiçeği olan bir bitki familyası, çançiçeğigiller.

bostan *a. Far.* **1.** Sebze bahçesi. **2.** Kavun, karpuz tarlası. **3.** Kavun ve karpuza verilen ortak ad.

bostancı *a.* **1.** Bostan işleten kimse. **2.** *tar.* Osmanlı tarihinde sarayın korunmasıyla ve şehir güvenliğine bakmakla görevli olan erlerden her biri.

boş *s.* **1.** İçinde kimse ya da hiç bir şey bulunmayan. **2.** Bir işe yaramayan. **3.** İşsiz. **4.** *mec.* Bilgisiz.

boşalmak (*nsz*) **1.** Boş duruma gelmek, içinde bir şey kalmamak. **2.** Sıkıntısını anlatarak ferahlamak. **3.** (Hayvan) Bağından kurtulmak.

boşaltaç *a. fiz.* Bir kabın içindeki havayı boşaltmaya yarayan tulumba, boşluk tulumbası.

boşaltım, boşaltı *a.* **1.** Sistemlerin çalışabilmesi için sürekli olarak gereken boşaltma işlemleri. **2.** *biy.* Sindirimden sonra bağırsaklarda kalan parçaların, sidik torbasındaki sidiğin, tükürük, sümük, ter gibi salgıların vücuttan dışarı atılması, °ifrağ. § **Boşaltım aygıtı** boşaltıma yarayan aygıt.

boşaltma *a.* Boşaltmak eylemi. § **Boşaltma havzası** *coğr.* sularını aynı ırmağa ya da göle veren yerlerin bütünü.

boşaltmak (*-i*) **1.** Boş duruma getirmek. **2.** (*-i, -e*) Bir şeyi ya da bir şeyin içindekini başka bir şeye dökmek.

boşanmak (*nsz* √ *-den*) **1.** (Karı ve koca) Mahkeme kararı ile birbirinden ayrılmak. **2.** (Hayvan) Başlığından ya da koşum takımından sıyrılmak. **3.** (*nsz*) Birdenbire ve bol bol akmak: *Kan boşanmak. Yağmur boşanmak.*

boşboğaz *b. s.* Saklanması gereken şeyleri söyleyiveren, sır saklamayan, gevşek ağızlı.

boşboğazlık *b. a.* Saklanması gereken bir şeyi boş bulunup söyleyiverme.

boşluk *a.* **1.** Oyuk, çukur, kapanmamış yer. **2.** *fiz.* İçinde hiç bir cisim bulunmayan uzay.

Boşnak *öz. a.* Bosna halkından ya da bu halkın soyundan olan kimse.

boşuna *be.* Boş yere, yararsız yere, °beyhude, °nafile.

bot, -tu (**I**) *a. İng.* Küçük gemi.

bot

bot, -tu (**II**) *a. Fr.* Uzun konçlu ayakkabı.

botanik *a.* ve *s. Yun.* Bitkileri inceleyen bilim.

boy (**I**) *a. toplb.* Bir sosyal düzen içinde bir arada yaşayan, aynı soydan insanların oluşturduğu en ilkel topluluk, °kabile.

boy (**II**) *a.* **1.** Bir nesnenin tabanı ile en yüksek noktası arasındaki uzaklık. **2.** Yol, ırmak, deniz gibi şeylerin uzayıp giden kıyısı : *Irmak boyu.* **3.** Uzunluk : *Masanın boyu. Halının boyu.*

boya *a.* Cisimlere renk vermek ya da onları dış etkilerden korumak için kullanılan renkli madde.

boyacı *a.* **1.** Boya satan kimse. **2.** Herhangi bir boyama işini meslek edinen kimse : *Ayakkabı boyacısı.*

boyacılık *a.* **1.** Boya yapma ya da satma işi. **2.** Boyacının yaptığı iş.

boyalanmak (*nsz*) Boya sürülmek.

boyama *a.* **1.** Boyamak eylemi. **2.** *s.* Rengi, doğal olmayıp boya ile verilmiş olan.

boyamak (*-i* √ *-i, -e*) Boya sürerek ya da boyaya batırarak renk vermek.

boyanmak (*nsz* √ *-e*) **1.** Boyamak işi yapılmak. **2.** (*nsz*) Kendi kendini boyamak, yüzüne boya sürmek.

boykot *a. İng.* Başka kişiler, örgütler ya da ülkelerle ilişkilerin tümden ya da kısmen kesilmesi: bir örgüte, bir görevin yapılmasına katılmayı reddetme; bir haktan ya da hizmetten yararlanmayı reddetme.

boylam *a. gökb.* Yeryüzündeki herhangi bir noktanın meridyen dairesiyle, başlangıç olarak kabul edilen Greenwich (Griniç) Gözlemevi'nin meridyen dairesi arasındaki dereceyle ifade edilen açı değeri. Bu değer Greenwich'ten başlayarak doğuya ve batıya doğru 180 dereceye varır.

boylu *s.* **1.** Boyu olan. **2.** Boyu benzerlerinden uzun olan.

boynuz

boynuz *s.* Kimi hayvanların başında bulunan ve savunmaya yarayan, tırnaksı maddeden sert ve sivri çıkıntı.

boynuzlamak (*-i*) (Hayvan) Boynuzu ile yaralamak.

boynuzluteke *b. a. zool.* Kınkanatlılardan, kurtçuğu meşe ağaçlarında yaşayan bir böcek.

boyotu, -nu *b. a. bot.* Çemen.

boyunbağı, -nı *b. a.* Gömlek yakasının altından geçirilip süs olarak bağlanan, uzun, enlice kumaş parçası, °kravat.

boyunduruk *a.* **1.** Öküzleri ya da mandaları koşarken boyunlarına geçirilen ağaç. **2.** *mec.* Zulüm ve zorbalık baskısı. **3.** Güreşte hasmın başını koltuk altına alıp boynuna kol dolama oyunu.

boyut, -tu *a. mat.* **1.** Doğrular, yüzeyler ya da cisimlerin ölçülmesinde ele alınan üç doğrultudan, yani uzunluk, genişlik ve derinlikten her biri. **2.** *mec.* Nitelik, ölçü.

boz *s.* **1.** Toprak ya da külrengi. **2.** Açılmamış, sürülmemiş (toprak).

boza *a.* Sulu darı hamurunun ekşitilmesiyle yapılan koyuca, tatlı ya da mayhoş içecek.

bozacı *a.* Boza yapan ya da satan kimse.

bozacılık *a.* Boza yapma ya da satma işi.

bozarmak (*nsz*) Rengi boz olmak.

bozdoğan *b. a. zool.* Doğan kuşunun bir türü.

bozdurmak (*-i, -e*) Bozmak işini yaptırmak.

bozgun *a.* **1.** Karşılıklı güvenin bozulması ile bir topluluk içinde beliren ayrışma. **2.** Yenik bir ordunun disiplinini yitirerek asker onurunun gerektirdiği bütün bağları bozması. **3.** *s.* Bu durumda bulunan.

bozguncu *s.* Bozgun havası yaratan.

bozgunculuk *a.* Bozguncuya yakışır davranış.

bozkır *b. a.* Ağaçsız ve susuz ova.

bozmadde *b. a. anat.* Sinir gözelerinden oluşan, beyinde dış, omurilikte iç tabaka.

bozmak (*-i*) **1.** Bir şeyi, kendisinden beklenen işi yapamayacak duruma getirmek. **2.** Kötü duruma sokmak. **3.** Büyük parayı ufak birimlere ayırmak. **4.** Bir kimseyi beklemediği bir davranış karşısında bırakarak ya da sözünü yalana çıkararak küçük düşürmek.

bozuk *s.* Bozulmuş olan.

bozukdüzen *b. s.* Düzensiz, düzeni bozuk olan.

bozukluk *a.* **1.** Bozuk olma durumu. **2.** Bozuk para, ufaklık.

bozulmak (*nsz*) **1.** Bozmak işine konu olmak. **2.** (Yemek için) Kokmak, yenilemeyecek duruma gelmek. **3.** *mec.* Bir şeye kızmak, içerlemek.

bozum *a.* Bozmak eylemi.

bozuntu *a.* **1.** Şaşırıp iş göremeyecek duruma gelme : *Bozuntuya uğramak.* **2.** Kendinde bulunması gereken nitelik-

leri taşımayan kişi : *Şair bozuntusu.* **3.** Eskimiş giysilerin düzeltilerek, değiştirilerek kullanılması.

bozuşmak (*nsz √ -le*) Araları açılmak, dostlukları bozulmak.

böbrek *a. anat.* Kandaki zararlı maddeleri süzmeğe yarayan, karın boşluğunda, omurganın hemen yanında bulunan sağlı sollu iki organdan her biri.

böbreküstü bezi *b. a. anat.* Böbreklerin üstünde bulunan ve hormon niteliğinde salgısı olan bez (**II**).

böbürlenmek (*nsz √ -e*) Övünerek kabarmak, kurulmak.

böcek *a.* **1.** *hlk.* Kelebek, kurt, tırtıl gibi küçük hayvanlara verilen ad. **2.** *zool.* Özel bir soluk borusu taşıyan, başı göğüs bölümünden biraz ayrı, göğsü üç halkadan oluşan eklembacaklı küçük hayvan.

böcekçil *s. zool.* Böcek yiyen, böcekle beslenen (canlı).

böceklenmek (*nsz*) İçinde böcek üremek.

böceklik *a.* İpekböceği yetiştirilen yer.

böğür, -ğrü *a. anat.* Vücudun iki yanında, kaburga ile kalça kemiği arasında bulunan yer.

böğürmek (*nsz*) (Öküz, manda, deve) Bağırmak.

böğürtlen

böğürtlen *a. bot.* Gülgillerden, bahçe çitlerinde, yol kenarlarında kendiliğinden yetişen bir çalı ve bunun küçük taneciklerden oluşmuş, duta benzeyen, mayhoş lezzetli, yenebilen yemişi.

bölen *a. mat.* Bir bölme işleminde bölünenin kaç eşit parçaya ayrıldığını gösteren sayı.

bölge *a.* **1.** Herhangi bir nitelik bakımından bir sayılmış ülke, yer ya da toprak parçası, °mıntıka. **2.** *anat.* Vücut yüzeyinde sınırları belli herhangi bir kısım.

bölgesel *s.* Bölge ile ilgili ya da bir bölgeye özgü.

bölme *a.* **1.** Bölmek işi. **2.** Büyük bir yeri küçük gözlere ayıran ince duvar ya da tahta perde.

bölmek (*-i*) **1.** Özel bir erekle bütünü iki ya da daha çok parçaya ayırmak. **2.** *mat.* Bir niceliği iki ya da daha çok eşit parçaya ayırmak.

bölü *a. mat.* **1.** Bölme işlemini gösteren ÷ işaretinin okunuşu. a ÷ b anlatımı, "a bölü b" diye okunur. **2.** Bir bayağı-kesrin gösterilişinde pay ile payda arasına konulan yatay çizginin okunuşu. $\frac{a}{b}$ kesri, "a bölü b" diye okunur.

bölük *a.* **1.** Bir bütünden ayrı tutulmuş olan kısım. **2.** *ask.* Takımlardan oluşan üçü ya da dördü bir tabur oluşturan, öbür birliklerin temeli sayılan birlik. **3.** *mat.* On kuralına göre yazılan bir tamsayının, sağdan sola doğru üçer üçer ayrılan basamaklarından her bir üçlü takımı.

bölük bölük *be.* Parça parça, kısım kısım.

bölüm *a.* **1.** Bir bütünü oluşturan parçalardan her biri. **2.** *mat.* Bölme işlemi sonunda elde edilen sayı.

bölümleme *a.* Bölümlemek eylemi, °tasnif.

bölümlemek (*-i*) Birçok şeyler arasında birbirine daha çok benzeyenleri küme küme ayırmak, sınıflamak, °tasnif etmek.

bölünen *a. mat.* Bölme işleminde eşit kısımlara ayrılmak istenilen nicelik ya da sayı.

bölünme *a.* **1.** Bölünmek işi. **2.** *biy.* Gözelerin, belli bir büyüklüğe varınca eşit parçalara ayrılıp çoğalması.

bölünmek (*nsz*) Bölmek işine konu olmak.

bölüntü *a.* Bölünmüş parça.

bölüşmek (*nsz* √ *-le*) Paylaşmak, üleşmek, bir şeyden (iki ya da daha çok kişi) payını almak.

bön *s.* Budala, °saf.

bönleşmek (*nsz*) Bön duruma gelmek, aptallaşmak.

bönlük *a.* Budalalık, aptallık, sersemlik, saflık.

börek *a.* Hamurun ya da yufkanın arasına kıyma, peynir gibi şeyler koyup pişirilerek yapılan hamur işi.

börekçi *a.* Börek yapan ya da satan kimse.

börkenek *a. zool.* Gevişgetiren hayvanlarda midenin ikinci kesesi ya da ikinci mide.

böyle *s.* **1.** Bunun gibi olan. **2.** *be.* Bu yolda, bu biçimde : *Böyle çalışılmaz.*

böylece *be.* **1.** Tam böyle. **2.** Böylelikle.

böylelikle *be.* Bu yolu izleyerek, bu biçimde davranarak.

böylesine *be.* Bu biçimde.

Br *kim.* Bromun simgesi.

Brahman *öz. a.* (*Sanskritten*) **1.** Hint kastlarının başta geleni. **2.** Bu kasttan olan kimse.

brakisefal, -li *s. Yun.* Kısakafa'lı.

bravo *ünl. İt.* Aferin.

brifing *a. İng.* Bir konuda verilen bilgi ve açıklama.

briket *a. Fr.* **1.** Kömür tozu topağı. **2.** Kömür dışığı ile çimentodan yapılan bir çeşit tuğla.

brom *a. Lat.* **1.** *kim.* Kırmızı renkli, pis kokulu, yoğunluğu 2,97 olan zehirli ve sıvı bir element. Simgesi Br. Deniz sularında az, kimi göllerde çok miktarda bulunur. **2.** *bot.* Çayır otlarından yabani yulaf.

bromür *a. Yun. Fr.* Bromun başka bir cisimle birleşmesinden oluşan tuzlar. Hekimlikte potasyum ve sodyum bromürü sinir yatıştırıcı olarak kullanılır.

bronş *a. Fr.* < *Yun.* Soluk borusunun akciğere giden iki kolundan her biri.

bronşçuk *a. anat.* Bronşların akciğere girdikten sonra bölündükleri daha küçük dallardan her biri.

bronşit, -ti *a. Fr.* < *Yun.* Türlü nedenlerin etkisiyle bronş ve bronşçukların yangılanması. Bu hastalığın öksürük, hafif ateş, baş ağrısı ve daha sonra balgam çıkarma gibi belirtileri vardır; göğüs ingini.

bronz *a. Fr.* Bakırla kalay alaşımı, tunç.

bronzlaşmak (*nsz*) Bronz rengini almak.

broş *a. Fr. Lat.* Kadınların taktıkları süs iğnesi.

broşür *a. Fr.* Küçük kitap.

bröve *a. Fr.* Uzluk belgesi, °şahadetname.

brülör *a. Fr.* Yakmaç.

brüt *s. Fr.* **1.** Kabı ile darası çıkarılmadan tartılan (ağırlık). **2.** Kesintisiz (para).

bu, -nu *s.* **1.** Yerde, zamanda ya da söz zincirinde en yakın olanı gösterir. **2.** *ad.* Yerde ya da söz zincirinde en yakın bulunan şeyin yerine geçer.

bucak *a.* **1.** Köşe, kuytu yer. **2.** İlçelerin, bir müdürle yönetilen bölüklerinden her biri, °nahiye.

buçuk *s.* (Sayı ve üleştirme sıfatlarından sonra gelir, tek başına kullanılmaz) ...ve yarım: *Dört buçuk. Dörder buçuk.*

buçuklu *s.* Kesirli.

budak *a.* **1.** Dal. **2.** Dalın gövde içindeki başlangıç yeri olan ve tahtalarda rastlanılan yuvarlak, koyuca renkli sert kısmı.

budaklanmak (*nsz*) Budak sürmek, dallanmak.

budala *s. Ar.* Anlağında (zekâsında) gereği kadar çeviklik olmayan, aptal, ahmak.

budalalık *a.* Budala olma durumu ya da budalaca iş.

budamak (*-i*) **1.** Dallarını kesmek, dallarını kısaltmak. **2.** Eksiltmek.

budanmak (*nsz*) Budamak işine konu olmak.

Budist, -ti *öz. a. Fr.* Budizm dininden olan kimse.

Budizm *öz. a. Fr.* Buda tarafından kurulan, Hindistan, Çin gibi ülkelerde yaygın olan bir din. Bu dinde doğaüstü kişileşmiş bir Tanrı düşüncesi yerine salt varlığı koyarak, onun insanda arzu biçiminde belirdiğini, bundan da acının doğduğunu, acıdan kurtulmak için var olmaktan vazgeçmek gerektiğini ileri sürer.

budun *a. toplb.* Aralarında töre, dil ve kültür ortaklığı bulunan boy ve soy bakımından da birbirine bağlı insan topluluğu, kavim.

budunbetim *b. a. toplb.* Budunların betimsel incelenmesini konu edinen insan bilimi, °etnografya.

budunbilim *b. a.* İnsanların ırklara ayrılışını, bunların nereden çıktığını, oluşumunu, yeryüzüne yayılışını, aralarındaki bağıntıları ve onların niteliklerini inceleyip karşılaştıran, sınıflayan bilim, °etnoloji.

bugün *a.* **1.** İçinde bulunmakta olduğumuz gün. **2.** İçinde bulunduğumuz zaman. **3.** *be.* İçinde bulunduğumuz günde.

bugünlük *b. be.* Bugün için.

buğday *a. bot.* Buğdaygillerden bir bitki ve unundan ekmek yapılan tanesi.

buğdaygiller *ç. a. bot.* Birçeneklilerden, örneği buğday, yulaf, arpa, pirinç, çavdar, mısır, ayrıkotu olan, çiçekleri başak, salkım, başakçık salkımı durumunda bulunan bitki familyası.

buğdaypası, -nı *b. a.* Buğday ve benzeri bitkilerin sapları, yaprakları üzerinde kızıl lekeler biçiminde beliren bir hastalığı yapan asalak bir mantar.

buğdaysı *s.* Buğdayı andıran.

buğdaysılar *ç. a. bot.* İçine, başta buğdaygiller olduğu halde, sukamışıgiller, papirüsgiller gibi birçenekli familyaları da alan büyük bir bitki takımı.

buğu *a.* **1.** Gaz durumuna gelmiş su, su buharı. **2.** Soğuk bir cisim üzerinde ince bir tabaka halinde yoğunlaşmış su buharı.

buğulama *a.* **1.** Buğuda pişirme. **2.** *s.* Buğuda pişmiş.

buğulamak (*-i -e*) Buğudan geçirmek, buğuya tutmak.

buğulanmak (*nsz*) Buğulu duruma gelmek, üzerinde buğu görünmek.

buhar *a. Ar.* Isı etkisiyle sıvıların ve kimi katıların geçtikleri gaz durumu.

buharlaşmak (*nsz*) Buhar durumuna girmek.

buhran *a. Ar.* Bunalım, °kriz.

buhur *a. Ar.* Dinsel törenlerde yakılan bir çeşit günlük.

buhurdan

buhurdan *a. Ar. Far.* İçinde buhur yakılan kap.

buji *a. Fr.* Patlamalı motorlarda elektrikli tutuşturma aygıtı.

bukalemun *a. Ar. zool.* Rengi, içinde bulunduğu yerin rengine uyan sürüngenlerin keler takımından, sıcak ülkelerde yaşayan hayvan.

buket, -ti *a. Al. Fr.* Çiçek demeti.
bukle *a. Fr.* Saç lülesi.
buklet *a. Fr.* **1.** Bükülmüş iplik. **2.** Bu iplikten dokunmuş giyecek.
bulama *a.* Üzüm şırasından yapılmış koyu pekmez.
bulamaç *a.* **1.** Sulu, cıvık hamur. **2.** Bu koyulukta yapılan türlü hamur yemekleri.
bulamak (*-i, -e*) **1.** Bir nesnenin her yanını bir şeye değdirerek üstünü onunla kaplamak, sıvamak. **2.** (*-i*) Kirletmek : *Çocuk üstünü başını çamura bulamış.*
bulandırmak **1.** (*-i, -e*) Bulanmasına yol açmak. **2.** (*-i*) Bulanmasını sağlamak.
bulanık *s.* Bulanmış olan, duru olmayan.
bulanıklık *a.* Bulanık olma durumu.
bulanmak (*-e*) **1.** Bulamak işine konu olmak. **2.** (*nsz*) Duruluğunu ya da parlaklığını yitirmek. **3.** (*nsz*) (İç, mide için) Bulantısı olmak.
bulantı *a.* Midede duyulan, insana kusacak gibi bir duygu veren durum.
bulaşıcı *s.* Bulaşabilen, °sari. § **Bulaşıcı hastalık** mikrop yoluyla insandan insana geçebilen hastalık.
bulaşık *s.* **1.** Bulaşmış olan. **2.** *a.* Yiyecek içecekte kullanılıp kirlenen kap kacak.
bulaşıkçı *a.* İşi bulaşık yıkamak olan kimse.
bulaşmak (*nsz*) **1.** Bir nesne, üzerine sürülen bir şey yüzünden kirlenmek. **2.** (*-e*) İstenilmeyen bir madde bir şeye sürülmek. **3.** (Hastalık) Geçmek.

buldok

buldok *a. İng. zool.* Burnu basık, altçenesi üsttekinden uzun, irice ve güçlü bir köpek türü.
buldozer *a. İng.* Önündeki geniş bıçakla toprağı sıyırıp engebeleri kaldıran, tekerlekleri tırtıl içine alınmış çok güçlü bir yol makinesi, yoldüzer.
Bulgar *öz. a.* **1.** Bulgaristan halkından ya da bu halkın soyundan olan kimse. **2.** (Ad tamlamalarında) Bulgaristan, Bulgarlar.
Bulgarca *öz. a.* Bulgar dili.
bulgu *a.* O zamana değin varlığı bilinmeyen bir şeyi ortaya çıkarma işi ya da bulunan şey, °keşif.
bulgur *a.* **1.** Kaynatılıp kurutulduktan ve kabuğu çıkartıldıktan sonra kırdırılmış olan buğday. **2.** Sert ve ufak taneler durumunda yağan kar; buna **ebebulguru** da denir.
bulmaca *a.* Türlü biçimlerde düzenlenen ve düşündürerek, araştırarak buldurmayı amaç edinen oyun.
bulmak, -ur (*-i*) **1.** Ararken ya da kendiliğinden elde etmek, rastlamak. **2.** Yitirilmiş bir şeyi yeniden ele geçirmek. **3.** O zamana değin varlığı bilinmeyen bir şeyi ortaya çıkarmak, °keşfetmek.
buluğ *a. Ar.* Döl verme yetkinliğine erme, erinlik. § **Buluğa ermek** erinleşmek.
bulundurmak (*-i*) Elde bulunmasını sağlamak, eksik etmemek.
bulunmak (*nsz*) **1.** Bulmak işine konu olmak. **2.** (*Yar*) Bir durumda olmak : *Boş bulunmak. Dalgın bulunmak.*
buluntu *a. kazıb.* Kazılarda ya da araştırmalarda ortaya çıkan, kimi de rasgele bulunmuş eski çağlardan kalma eşya.
buluş *a.* **1.** Bulmak eylemi ya da biçimi. **2.** İlk kez yeniden yaratma, °icat.
buluşmak (*nsz* √ *-le*) **1.** Bir araya gelmek, karşılaşmak. **2.** Kavuşmak.
buluşturmak (*-i* √ *-i, -le*) Bir araya gelmelerini sağlamak.

bulut, -tu *a.* Havanın yüksekçe katmanlarında, çeşitli yağmurlar biçiminde görünen su buharından olma meteor.

bulutlanmak (*nsz*) **1.** Bulutlarla kaplanmak : *Hava bulutlandı, ortalık serinledi.* **2.** *mec.* Kederlenmek.

bulutlu *s.* **1.** Bulutlanmış. **2.** (Zihin için) Bulanık, karışık.

bulutsu *s.* Gaz ya da tozdan oluşmuş evren bulutu, °nebülöz.

bulvar *a. Fr.* < *Al.* (I ince okunur) Şehir içinde ağaçlı, uzun ve geniş cadde.

bumbar *a. Far.* **1.** Kasaplık hayvanların kalınbağırsağı. **2.** Bu bağırsağın doldurulmasıyla yapılan yemek.

bun *a.* Sıkıntı.

bunak *s.* Zihin ve ruh gücünü yitirmiş olan, bunamış.

bunaklık *a.* Bunak olma durumu.

bunalım *a.* Tehlikeli sonuç doğurabilecek gerginlik, °buhran, °kriz.

bunalmak (*nsz*) **1.** Güçlükle soluk almak. **2.** *mec.* Çok sıkılmak.

bunaltı *a.* Sıkıntı, iç sıkıntısı.

bunama *a. hek.* Zihin gücünü yitirme, ne yaptığını bilmez duruma gelme.

bunamak (*nsz*) Zihin gücünü yitirerek ne yaptığını bilmez duruma gelmek.

bunca *s.* **1.** Epey, çok. **2.** Bu kadar.

bura *s.* Bu yer.

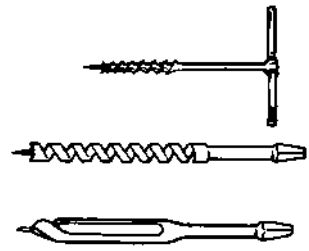
burağan *a. coğr.* Döner gibi esen her türlü yel.

buram buram *be.* Duman, koku gibi havada yayılan şeyler için çokluk ve gürlük anlatır.

burcu *a.* Güzel koku, ıtır. § **Burcu burcu** güzel güzel (kokarak).

burç *a. Ar.* **1.** Kale duvarlarından daha yüksek, yuvarlak, dört köşe ya da çok köşeli kale çıkıntısı. **2.** *gökb.* Zodyak üzerinde yer alan on iki takımyıldıza verilen ortak ad.

burçak *a. bot.* Baklagillerden, taneleri hayvan yemi olarak kullanılan ve mercimeğe benzeyen bir bitki.

burgu

burgu *a.* **1.** Çevirerek delik açmağa yarayan aygıt, yivli çivi, °matkap. **2.** Tıpa çekmeye yarayan, ucu sivri aygıt, °tirbuşon. **3.** Arazi sondası.

burgulamak (*-i*) Burgu ile delmek.

burjuva *a. Al. Fr.* Anamalcı düzende üretim araçlarını ellerinde bulunduranlarla, çıkarları bunlara özdeş olanların oluşturduğu toplumsal sınıf, kentsoylu.

burkmak (*-i*) **1.** Burarak çevirmek, kıvrık biçime sokmak. **2.** (*nsz*) İncinmek.

burkulmak (*nsz*) **1.** Burkmak işine konu olmak. **2.** Bir vücut üyesi ansızın kendi eklemi üzerinde dönüvermek. **3.** *mec.* Üzüntü duymak.

burma *s.* **1.** Burmak eylemi. **2.** Burulmuş. **3.** Burularak yapılmış. **4.** Sarığıburma tatlısının bir adı.

burmak (*-i*) **1.** Bir şeyi kendi ekseni etrafında döndürerek bükmek. **2.** (Kimi yiyecekler için) Ağıza kekre tat vermek. **3.** (Bağırsak ve mide için) Sancımak.

burs *a. Fr.* < *Yun.* Bir öğrencinin öğrenimini yapması ya da bir kimsenin bilgi ve görgüsünü artırması için bir kuruluşça ödenen para, öğrenmelik.

buruk *s.* **1.** Burulmuş. **2.** Yenilince ağzı buran, kekre. **3.** *mec.* Alınmış, gücenmiş, küsmüş.

burukluk *s.* **1.** Buruk olma durumu, kekrelik. **2.** *mec.* Küskünlük, güceniklik.

burulma *a.* **1.** Burulmak eylemi. **2.** *fiz.* Eksen etrafında döndürülme.

burulmak (*nsz*) **1.** Burmak işine konu olmak. **2.** Kıvrılıyormuş gibi ağrımak. **3.** (**-e**) *mec.* Alınıp incinerek küskünlük göstermek.

burun *a.* (İyelik ekiyle **burnu**) **1.** Ağzın üstünde bulunan, çıkıntılı, iki delikli koklama ve solunum organı. **2.** Bir şeyin ön ve sivri kısmı. **3.** Karanın denize doğru uzanmış kısmı. **4.** *mec.* Kibir, büyüklenme.

burunotu, -nu *b. a.* Buruna çekilen tütün, °enfiye.

buruntu *a.* Kalınbağırsaklarda duyulan sancı.

buruş buruş *be.* Buruşmak ve buruşturmak eylemlerini pekiştirmek için kullanılır.

buruşmak (*nsz*) Büzülüp toplanmak, düzgünlüğü bozulmak, kat kat olmak.

buruşuk *s.* Buruşmuş olan.

buruşukluk *a.* Buruşuk olma durumu.

buse *a. Far.* Öpüş, öpme, öpücük.

buselik *a.* Doğu müziğinde bir makam.

but *a.* Vücudun kalça ile diz arasındaki bölümü.

buut, -udu *a. Ar.* **1.** *mat.* Boyut. **2.** Uzaklık.

buyruk *a.* Buyrulan şey, °emir.

buyurmak (*-i, -e*) **1.** Bir şeyin yapılmasını ya da yapılmamasını kesin olarak söylemek, °emretmek. **2.** Söylemek, düşünmesini bildirmek. **3.** (**-e**) Gelmek, gitmek, geçmek, girmek.

buyuru *a.* Yapılsın ya da yapılmasın diye buyurulan şey, buyruk, °emir.

buz *a.* **1.** Suyun, soğuktan katı duruma gelmişi, donmuş su. **2.** *ünl.* Soğuk etki uyandıran şeyleri ya da kimseleri anlatmak için kullanılır.

buzağı *a. zool.* Henüz sütten kesilmemiş sığır yavrusu.

buzağılamak (*nsz*) (İnek) Doğurmak.

buzdağı, -nı *b. a. coğr.* Donmuş denizlerden ya da kutup buzullarından koparak denizlerde yüzen büyük buz parçası, °aysberg.

buzdolabı *b. a.* Yiyeceklerin bozulmasını önleyen, içecekleri soğutan, motorla çalışan dolap, soğutucu.

buzkıran *b. a.* Donmuş deniz, göl ya da ırmaklarda buzları kırarak yol açmak için kullanılan gemi.

buzla *a. coğr.* Deniz suyunun donmasıyla kutup bölgelerinde oluşan buz topluluğu, °bankiz.

buzlanmak (*nsz*) Bir şeyin yüzü buz tutmak.

buzlu *s.* **1.** Buz tutmuş. **2.** Buz içinde tutularak, içine buz katılarak soğutulmuş.

buzlucam *b. a.* Saydamlığı giderilmiş cam.

buzluk *a.* **1.** Yiyecek ve içecekleri soğutarak saklamak için kullanılan yer, dolap. **2.** Buzdolabının buz yapan yeri.

buzul

buzul *a. coğr.* Dağ başlarında birikip yaz kış erimeyen, derelerden aşağıya doğru ağır ağır yer değiştiren büyük kar ve buz kütlesi. § **Buzul devri** *yerb.* dördüncü zamanın pek çok buzulların oluştuğu düşünülen bölümü. **Buzul seli** buzulun erimesiyle oluşan sel.

buzulkar *b. a.* Bir buzulun oluşmasına temel olan katılaşmış kar kümesi.
buzulmasası *b. a. coğr.* Çevresindeki buzlar erirken altına rastlayan kısmı erimekten koruyan ve böylece buzdan bir ayak üzerinde kalan kütle.
buzultaş *b. a.* Buzulların hareketiyle, don ve aşındırma etkisiyle parçalanarak buzulların altında, içinde, üstünde ve çevresinde yığılan taş parçaları.
bücür *s.* Bodur (kimse).
büfe *a. Fr.* **1.** Yemek odalarında sofra takımlarını koymaya yarayan dolap. **2.** Bir eğlenti yerinde yemek ve içkilerin topluca sunulduğu masa. **3.** Yiyecek, içecek ya da gazete, dergi, sigara gibi şeylerin satıldığı dükkân.
büfeci *a.* Büfe[3] işleten kimse.
büğet *a.* **1.** Bir akarsuyu tutmak için yapılan engel, bağlağı, °set, °bent, °baraj. **2.** Bu yolda tutulmuş olan su.
büklüm *a.* Bükülmüş, kıvrılmış şeylerin oluşturduğu kat ya da halka. § **Büklüm büklüm** halka halka, kıvrım kıvrım.
bükme *a.* **1.** Bükmek eylemi. **2.** Bükülmüş kaytan ya da iplik.
bükmek (*-i*) **1.** Sertçe çevirmek, kıvırmak : *Birinin kolunu bükmek.* **2.** (İplik için) Birkaç teli burarak birbirine sarmak. **3.** Katlamak : *Gazete kâğıtlarını bükmek.*
bükük *s.* Bükülmüş.
bükülmek (*nsz*) Bükmek işine konu olmak.
büküm *a.* **1.** Bükmek eylemi. **2.** Bir şeyin bükülmüş yeri.
bülbül *a. Ar. zool.* Serçegillerden, sesinin güzelliğiyle tanınmış olan kuş.
bülbülyuvası, -nı *b. a.* Bir tür hamur tatlısı.
bülten *a. Fr.* **1.** Resmi rapor. **2.** Dergi.
bünye *a. Ar.* Yapı, yapılış, kuruluş.
büro *a. Fr.* Danışma ve yazı işlerinin yürütüldüğü işyeri : *Danışma bürosu.*
bürokrasi *a. Fr. Yun.* Devlet işlerinin yürütülmesinde biçime gereğinden çok önem verme, °kırtasiyecilik.

bülbül

bürokrat *a. Fr. Yun.* Devlet işlerinin yürütülmesinde biçime gereğinden çok önem veren, °kırtasiyeci.
bürülü *s.* Bürünmüş.
bürümcük *a.* Ham iplikten dokunmuş ince bez.
bürümek (*-i*) Sarmak, kaplamak, örtmek.
bürünmek (*-e*) Bürümek işine konu olmak.
büsbütün *be.* İyiden iyiye, tümden, tamamen.

büst

büst, -tü *s. Fr.* İnsan vücudunun omuzlarla birlikte göğüsten yukarısını gösteren yontu ya da resim.
bütan *a. Fr.* Yakıt olarak kullanılan doğal hidrokarbonlu bir gaz.

bütçe *a. İng.* < *Fr.* **1.** Belli bir süre içindeki gelir gider ayrıntılarını gösteren tasar. **2.** Gelir giderle ilgili paraca güç.

bütün *s.* **1.** Eksiksiz, tam. **2.** Parçalanmamış. **3.** ...in hepsi : *Bütün ağaçlar açtı.* **4.** *a.* Parçalanınca ana niteliğini yitiren şey, birlik. **5.** *mat.* Birtakım niceliklerin toplamı, °yekûn.

bütüncül *s.* Totaliter.

bütünleme *a.* **1.** Tamamlama, eksiksiz duruma getirme. **2.** Ders yılı sonunda ya da ilk sınavda geçemeyenler için yapılan sınav.

bütünlemek (*-i*) Eksiksiz bir duruma getirmek, °ikmal etmek. § **Bütünler açı** *mat.* ölçülerinin toplamı 180° olan iki açı. **Bütünleyen açı** *mat.* bütünler açıyı oluşturan açı.

bütünlük *a.* Bütün olma durumu.

büyü *a.* Doğa yasalarına aykırı sonuçlar elde etmek savında olanların baş vurdukları gizli işlem ve davranışlara verilen genel ad.

büyücek *s.* Oldukça büyük.

büyücü *a.* Büyü yapan kimse.

büyük *s.* **1.** Boyutları benzerlerinden daha fazla olan, **küçük** karşıtı. **2.** Geniş. **3.** Yaşlı. **4.** Niceliği çok olan : *Büyük para.* **5.** Niteliği yüksek olan : *Büyük adam. Büyük başarı.*

büyükana, büyükanne *b. a.* Annenin ya da babanın annesi, nine.

Büyükayı *öz. b. a. gökb.* Yedi yıldızdan oluşmuş Kuzey Kutbundaki bir takımyıldız.

büyükbaba *b. a.* Babanın ya da annenin babası, dede.

büyükbaş *b. a.* Çift işlerinde yararlanılan at, sığır, manda gibi hayvan.

büyükelçi *b. a.* Üstün aşamalı elçi.

büyükelçilik *b. a.* **1.** Büyükelçinin çalıştığı yapı. **2.** Büyükelçinin orunu.

büyüklenmek (*nsz*) Kendini büyük göstermek, büyüklük taslamak.

büyüklü *s.* "Büyüğü de küçüğü de birlikte" anlamında kullanılan **büyüklü küçüklü** deyiminde geçer.

büyüklük *a.* **1.** Büyük olma durumu. **2.** Büyüğe yakışır durum.

büyülemek (*-i*) **1.** Birini büyü ile etki altına almak. **2.** Büyük bir etkide bulunarak birini kendine çekmek, bağlamak.

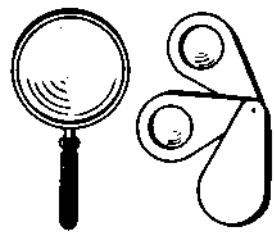
büyülenmek (*nsz*) Büyülemek işine konu olmak.

büyültme *a.* Büyütülmüş resim ya da fotoğraf.

büyültmek (*-i*) **1.** Başka şeyler ekleyerek büyük duruma getirmek. **2.** (Resim, harita gibi şeyler için) Daha büyük örneğini yapmak.

büyülü *s.* **1.** Kendisine büyü yapılmış (kimse). **2.** Kendisinde büyü gücü olan (şey).

büyümek (*nsz*) **1.** Büyük duruma gelmek: *Çocuk büyüdü. Masa kalkınca oda büyüdü.* **2.** Yetişmek.

büyüteç

büyüteç *a. fiz.* Odak boyutu birkaç santimetre olan yaklaştırıcı mercek, °pertavsız.

büyütken *s.* Büyümeğe yol açan.

büyütmek (*-i*) **1.** Büyük duruma getirmek, genişletmek. **2.** Abartmak, °mübalağa etmek. **3.** Özenle, emekle yetiştirmek.

büzgü *a.* Dikişte, kumaşın bir ucundan istenilen yere kadar geçirilen bir ipliğin çekilmesiyle oluşan, kumaşın bolluğunu azaltan sık küçük kıvrım.

büzme *a.* **1.** Büzmek eylemi. **2.** *s.* Ağzı büzülerek kapatılan (kese, torba).
büzmek (*-i*) Kıvrım yaparak bir şeyin yüzeyini ve oylumunu azaltmak.
büzülmek (*nsz*) **1.** Büzmek işi yapılmak. **2.** Korku, şaşkınlık, soğuk gibi etkenlerle bir tarafa sinmek.

C

c, C *a.* Türk abecesinin üçüncü harfi, ünsüz.
C **1.** *kim.* Karbonun simgesi. **2.** Elektrik sığasının simgesi.
Ca *kim.* Kalsiyumun simgesi.
caba *a.* **1.** Karşılıksız, °bedava. **2.** *be.* Fazla olarak, üstelik.
cabadan *be.* Bedava olarak.
cacık *a.* Sulandırılmış yoğurt içine hıyar ya da marul doğranarak yapılan yiyecek.
cadaloz *s.* Çenesi kuvvetli, huysuz ve şirret (kadın).
cadde *a. Ar.* Anayol.
cadı *a. Far.* **1.** Geceleri dolaşarak insanlara kötülük ettiğine inanılan hortlak. **2.** Huysuz ve çirkin ihtiyar kadın.
cafcaf *a. hlk.* **1.** Ağız kalabalığı. **2.** Şatafat.
cahil *s. Ar.* **1.** Okumamış, bilgisiz. **2.** Belli konuda bilgisi olmayan, bilgisiz. **3.** *hlk.* Tecrübesiz genç, toy.
cahillik *a.* **1.** Cahil olma durumu, bilgisizlik, görgüsüzlük. **2.** Gençlik, toyluk, tecrübesizlik ve bu yüzden işlenen kusur.
caiz *s. Ar.* İşlenmesinde, yapılmasında çekince olmayan, yerinde sayılan, yakışık alan.
caka *a.* Gösteriş, çalım. § **Caka satmak** gösteriş yapmak, çalım satmak.
cakacı *s.* Caka yapmayı seven.
cam *a. Far.* **1.** Soda ya da potas katılmış silisli kumun ateşte eritilmesiyle yapılan sert, saydam ve çabuk kırılır cisim. **2.** Pencere.
cambaz *a. Far.* İple ya da başka bir araçla çeşitli denge oyunları yapan kimse.
cambazhane *b. a. Far.* Cambazların gösteride bulundukları yer.
cambazlık *a.* **1.** Cambazın işi ya da mesleği. **2.** *mec.* Kurnazlık, hilecilik.
cambul cumbul *s.* Pek sulu, içinde gerekli maddesinden ya da gereğinden çok su olan.
camcı *a.* Cam alıp satmayı ya da cam takmayı meslek edinmiş kimse.
camcılık *a.* Cam alıp satma ya da takma işi.
camekân *a. Far.* Satılık ya da göstermelik şeylerin konulduğu cam dolap, sergen, °vitrin.
camgöbeği, -ni *b. s.* Yeşile çalar mavi.

camgöz

camgöz *b. s.* **1.** Gözü takma olan. **2.** *a. zool.* Boyu bir buçuk metre kadar olan, eti lezzetli bir çeşit köpekbalığı.
cami *a. Ar.* Müslümanların ibadet etmek için toplandıkları yer.

camia *a. Ar.* Topluluk.

camlamak (*-i*) Cam geçirmek, cam takmak.

camlatmak (*-i, -e*) Cam taktırmak.

camus *a. Ar.* Manda, susığırı.

can *a. Far.* **1.** Yaşam, yaşama ilkesi : *Canını feda etmek.* **2.** Ruh : "*Can çıkar huy çıkmaz.*" **3.** Güç, dirlik. **4.** Birey, kişi. **5.** İnsanın kendi varlığı : "*Can cümleden aziz.*"

canan *a. Far.* **1.** Gönülden sevilen, gönül verilmiş olan kadın. **2.** (Tasavvufta) Allah.

canavar *a. Far.* **1.** Cana kıyan yaban hayvanı. **2.** *mec.* Düşüncesizce ve acımadan her şeye kıyan kimse. § **Canavar düdüğü** bir hava akımının devirli olarak kesilip yeniden bırakılmasıyla ses çıkaran, tehlikeli bir durumu duyurmakta kullanılan düdük.

canavarlık *a.* Canavar gibi davranma.

cancağız *a.* Sevgi ve teklifsizlik seslenmesi.

canciğer *b. a.* Çok yakın arkadaş, dost.

candarma *a. Fr. hlk.* → jandarma.

caneriği, -ni *b. a. bot.* Yeşil renkli bir cins erik.

cani *a. Ar.* Cinayet işlemiş olan kimse.

cankurtaran *b. a.* Hasta taşımaya yarayan araç. § **Cankurtaran arabası** yaşaması tehlikede olan hasta ya da yaralıları hastaneye yetiştirmekte kullanılan otomobil. **Cankurtaran çanı** (ya da **düdüğü**) tipili, sisli havalarda sığınacak, yönelecek yeri yolculara ya da gemilere belli etmek için çalınan çan (ya da düdük).

canlandırmak (*-i*) Canlanmasını sağlamak, canlanmasına yol açmak.

canlanmak (*nsz*) **1.** Gücü artmak, diri duruma gelmek. **2.** Etkinliği artmak, hareketlilik kazanmak. **3.** Geçmişte yaşanan bir olay ya da durumu yeniden anımsamak.

canlı s. **1.** Canı olan, diri yaşayan. **2.** Güçlü, etkili. **3.** *a.* Yaşayıp yer değiştirebilen yaratık, hayvan.

canlıcılık *a. fels.* Doğada olanların, ruhlar alanının gizli güçlerince yönetildiğine inanan ilkel anlayış ve öğreti.

canlılık *a.* Canlı olma durumu.

cansız s. **1.** Canını yitirmiş, ölmüş. **2.** Güçsüz, mecalsiz. **3.** İlgi uyandırmayan, sönük. **4.** Durgun : *Bu yıl tütün satışları çok cansız.*

car car *be.* Yüksek sesle ve gürültülü bir biçimde (konuşma).

carcur *be.* "Gelişigüzel konuşmak" anlamına gelen **carcur etmek** deyiminde geçer.

cari s. *Ar.* Geçerli olan, yürürlükte bulunan. § **Cari hesap** *tic.* iki taraf arasında sürüp giden alacak verecek işlemlerinin tutulan hesabı, alacak verecek hesabı.

cariye *a. Ar.* Eskiden yabancı ülkelerden kaçırılıp, özgürlükten yoksun edilen, alınıp satılabilen, her konuda efendisinin isteklerine bağlı kız ya da kadın, °halayık.

cascavlak s. **1.** (Baş için) Saçsız, tüyü olmayan. **2.** Çırılçıplak, örtüsüz : *Ağacı cascavlak ettiler.* § **Cascavlak kalmak** bütün olanakları elinden alınmış olarak ortada kalmak.

casus *a. Ar.* Bir devletin ya da bir kimsenin sırlarını başkasının hesabına öğrenmeyi üstüne alan kişi, çaşıt.

casusluk *a.* Casus olanın işi ya da casusça davranış.

cavlak s. Çıplak, tüysüz.

caydırmak (*-i*) Kararından döndürmek, vazgeçirmek.

cayır cayır *be.* Bir işin çabuklukla ve zorlu bir biçimde olduğunu anlatır : *Cayır cayır yandı.*

cayırdamak (*nsz*) (Yanan ve yırtılan bir şey) Sert, uzun, gürültülü ses çıkarmak.

cayırtı *a.* Şiddetli yanma, yırtılma sesi.

caymak (*nsz*) Kararından dönmek.

caz *a. İng.* **1.** Başlangıçta Kuzey Amerika zencilerinin müziği iken sonraları bü-

tün dünyada benimsenen müzik türü. **2.** Bu müziği çalan orkestra.

cazibe *a. Ar.* Gönül çeken durum, alım, alımlılık, çekicilik, albeni.

cazip *s. Ar.* İlgi uyandıran, çekici, elverişli.

Cd *kim.* Kadmiyumun simgesi.

Ce *kim.* Seryumun simgesi.

cebir, -bri (I) *a. Ar.* Zor, zorlayış. § **Cebir kullanmak** bir işi yaptırmak için zora baş vurmak.

cebir, -bri (II) *a. Ar. mat.* Pozitif ve negatif gerçek sayılarla bunların yerini tutan harfler yardımıyla nicelikler arasında genel bağıntılar kuran matematik kolu.

cebirsel *s. Ar. mat.* Cebirle ilgili.

cebren *be. Ar.* Zorla, gücün.

cebretmek (*-i, -e*) Zorlamak.

cebri *s. Ar.* Zorla yapılan, zor kullanarak yaptırılan.

cefa *a. Ar.* Zorlu sıkıntı.

cefakâr *s. Ar. Far.* Cefakeş.

cefakeş *s. Ar. Far.* Sıkıntıya, üzüntüye katlanmış ya da katlanan.

cehalet, -ti *a. Ar.* Bilmezlik, bilgisizlik.

cehennem *a. Ar.* **1.** Din inanışına göre, kötülük yapanların öldükten sonra ceza gördükleri yer. **2.** *mec.* Çok sıkıntılı yer.

cehennemi *s. Ar.* Cehennemi andıran, cehennem gibi.

cehennemlik *s.* Öldükten sonra yerinin cehennem olacağı sanılan (kimse).

cehennemtaşı, -nı *b. a. kim.* Gümüşün nitrikasitte ergitilmesiyle elde edilen havaya dayanıklı, ışıktan bozulmaz, beyaz kristal.

ceket, -ti *a. Fr.* Erkeklerin ve kadınların giydiği, yakalı, önden düğmeli, bedeni kalçaya kadar örten, çoğunlukla cepli giysi.

celallenmek (*nsz*) Öfkelenmek, kızmak.

celalli *s.* Sert ve öfkeli (kimse).

celep *a. Ar.* Koyun, keçi, sığır gibi kesilecek hayvanların ticaretini yapan kimse.

celeplik *a.* Koyun, keçi, sığır gibi kesilecek hayvanların ticaretini yapma işi.

cellat *a. Ar.* Ölüm cezasına çarptırılanları öldürmek işini üzerine alan kimse. § **Cellat gibi** acımasız.

celp *a. Ar.* **1,** Getirme, kendi üzerine çekme. **2.** Mahkeme tarafından dava edilene, edene ya da tanıklara gönderilen çağrı kâğıdı. **3.** Askerlik görevini yapmaya çağırma.

celpname *b. a. Ar.* Celp kâğıdı, çağrı kâğıdı.

celse *a. Ar.* Oturum.

cemaat, -ti *a. Ar.* **1.** Bir imama uyup namaz kılan kişiler. **2.** Bir dinden olanların topluluğu. **3.** İnsan kalabalığı.

cemiyet, -ti *a. Ar.* **1.** Belli bir amaçla toplanan kimselerin oluşturduğu topluluk, dernek. **2.** Topluluk, toplum.

cemre *a. Ar.* Bahardan az önce, ilkin havada, sonra suda ve en sonra toprakta oluştuğu sanılan sıcaklık yükselişi.

cenap *a. Ar.* Saygı, onur, büyüklük anlamıyla kullanılır : *Cenabı Hak.*

cenaze *a. Ar.* Kefenlenip tabuta konmuş ölü. § **Cenaze alayı** ölüyü kaldırma töreni ya da bu törende yer alan kalabalık.

cendere *a. Far.* Bir şeyi sıkmak, ezmek gibi işlerde kullanılan araç. § **Cendereye sokmak** *mec.* birine çok sıkıntı vermek.

cengâver *s. Far.* Savaşçı, savaşkan.

cenin *a. Ar.* Embriyonun bütün organları belirdikten sonra aldığı ad, dölüt.

cenk, -gi *a. Far.* İki ya da daha çok devletin birbirleriyle diplomatik ilgilerini keserek silahlı kuvvetle çatışması, savaş.

cennet, -ti *a. Ar.* **1.** Din inanışına göre, iyilik işleyenlerin öldükten sonra sonsuz bir gönence kavuşacakları yer. **2.** *mec.* Çok güzel yer.

cennetkuşu, -nu *b. a. zool.* Serçegillerden, tüyleri güzel renkli bir kuş.

cennetkuşu

cennetlik *s.* Öldükten sonra yeri cennet olacağı sanılan (kimse).

centilmen *a. İng.* İyi arkadaşlık eden, görgülü, kibar erkek.

centilmence *be.* Centilmene yakışır bir biçimde.

centilmenlik *a.* **1.** Centilmen olma durumu. **2.** Centilmene yakışır davranış.

cenup *a. Ar.* Güney.

cep *a. Ar.* **1.** Genellikle bir şey koymaya yarayan, giysinin belli bir yeri açılarak içine yerleştirilen astardan yapılmış torba ya da giysinin üzerine konulan parça ile yapılmış yer. **2.** Ad tamlamalarında "cep", cebe sığabilecek boyda anlamını verir: *Cep defteri. Cep saati.*

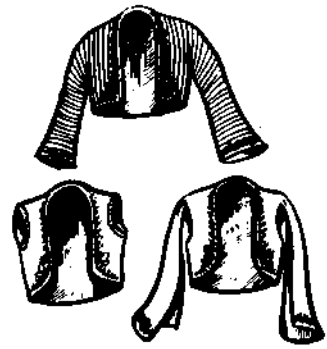
cephane *b. a.* Ateşli silahlarla atılmak için hazırlanan her türlü patlayıcı madde.

cephanelik *a.* Cephanenin saklanmasına yarar, kapalı ve korunmuş yer.

cephe *a. Ar.* **1.** (Yapılarda) Yüz, ön taraf. **2.** Taraf, yön. **3.** Üzerinde savaşın sürdüğü bölge. **4.** Belli bir düşünce, istek çevresinde sağlanan beraberlik.

cepheleşmek (*nsz*) Bir düşünce, istek çevresinde birlik oluşturmak.

cepken *a.* Kolları yırtmaçlı ve uzun, harçla işlenmiş bir çeşit kısa, yakasız üst giysisi.

cepken

cerahat, -ti *a. Ar.* Yangılanma sonucu oluşan koyu ve sarımtırak sıvı irin.

cerahatlenmek (*nsz*) (Yara) İrin toplamak.

cerahatli *s.* İrinli.

cereyan *a. Ar.* **1.** Havanın ya da suyun herhangi bir yöne doğru yer değiştirmesi, akıntı. **2.** *fiz.* Akım : *Elektrik cereyanı.* § **Cereyan etmek** (olay vb.) geçmek, olmak, yapılmak.

Cermen *öz. a.* Eskiden Cermenya'da oturan, Ari ırkından büyük bir topluluk.

Cermence *öz. a.* Alman, İngiliz, İsveç, Norveç, Hollanda, Danimarka vb. dillerinin kökü olan eski dil.

cerrah *a. Ar.* **1.** Ameliyat uzmanı hekim, °operatör. **2.** (Eskiden) Önemsiz yaraları iyileştiren kimse.

cerrahlık *a.* Cerrahın işi, mesleği.

cesaret, -ti *a. Ar.* **1.** Güç ya da tehlikeli bir işe girişmede kişinin kendinde bulduğu güven; yüreklilik, yürek, göz pekliği. **2.** Çekinmezlik, atılganlık.

cesaretlenmek (*nsz*) Yılgınlığı gitmek, yüreklenmek.

cesaretli *s.* Hiç bir şeyden korkusu olmayan, yürekli, yiğit.

cesaretsiz *s.* **1.** Yüreksiz. **2.** Çekingen.

ceset *a. Ar.* Ölü vücut.

cesur s. *Ar.* Cesaretli, yürekli.
cesurluk *a.* **1.** Yüreklilik, gözü pek olma. **2.** Atılganlık.
cet, -ddi *a. Ar.* **1.** Büyükbaba, dede. **2.** Ata.
cetvel *a. Ar.* **1.** Düz çizgi çizmeye yarayan araç. **2.** Çizgilerle bölümlere ayrılmış kâğıt, çizelge.
cevahir *ç. a. Ar.* Elmas, yakut gibi değerli taşlar. § **Cevahir yumurtlamak** değerli sözler söylediğini sanarak saçmalayanlar için alay yollu söylenir.
cevap *a. Ar.* Yanıt.
cevaplandırmak (*-i*) Bir şeyin yanıtını, karşılığını vermek, yanıtlandırmak.
cevaplı s. İçinde yanıt bulunan. § **Cevaplı telgraf** yanıtının ücreti önceden ödenmiş telgraf.
cevher *a. Ar.* **1.** Maden yatağından çıkarılan ekonomik değeri olan mineraller topluluğu. **2.** *mec.* Değerli şey. **3.** İyi yetenek : *Çocukta cevher var.* **4.** *fels.* Töz.

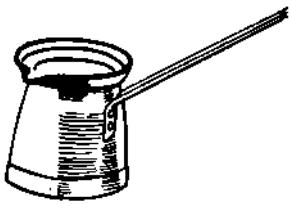
ceviz

ceviz *a. Ar. bot.* Cevizgillerden, odunundan ve meyvesinden yararlanılan, uzun ömürlü ağaç; bu ağacın sert kabuklu, yağlı, nişastalı meyvesi.
cevizgiller *ç. a. bot.* Örneği ceviz ağacı olan, taçsız ikiçeneklilerden bir bitki familyası.
cevizlik *a.* Ceviz ağacının çok olduğu yer.

ceylan

ceylan *a. zool.* Antilop cinsinden, çöllerde yaşayan, çok hızlı koşan, gözlerinin güzelliği ile tanınan ince bacaklı, zarif hayvan. § **Ceylan bakışlı** süzgün ve tatlı bakışlı. **Ceylan gibi** yapısı ince ve uyumlu.
ceza *a. Ar.* **1.** Uygun görülmeyen tepki ve davranışları önlemek için olumsuz, acı veren uygulama. **2.** *huk.* Suç işleyen bir kimsenin yaşantısına, özgürlüğüne, mallarına, onuruna karşı devletin koyduğu sınırlama.
cezaevi, -ni *b. a.* Hükümlülerin içinde tutuldukları yapı, tutukevi, °hapishane.
cezalandırmak (*-i*) Bir kimseyi cezaya uğratmak.
cezir, -zri *a. Ar.* **1.** (Eski) Kök. **2.** (Eski) Gelgit olaylarında suların alçalmaya başladığı evre.
cezve *a. Ar.* Kahve pişirmeye yarar, saplı aşağı yukarı dik silindir biçiminde kap.
Cf *kim.* Kaliforniyumun simgesi.
cılız s. Çok zayıf ve güçsüz.
cılızlaşmak (*nsz*) **1.** Zayıf, güçsüz düşmek, zayıflamak. **2.** Gücünü, değerini yitirmek.
cılızlık *a.* Zayıflık, güçsüzlük.

cezve

cılk *s.* **1.** Bozularak kokuşmuş : *Cılk yumurta.* **2.** Sulanmış : *Cılk çamur.* **3.** İrinleşmiş : *Cılk yara.*

cılklaşmak (*nsz*) Cılk duruma gelmek.

cımbız

cımbız *a.* Kıl gibi ince şeyleri tutmak ya da çekmek için kullanılan küçük maşa.

cır cır *be.* Durup dinlenmeden ince ve usandırıcı ses çıkarmayı anlatır.

cırcırböceği, -ni *b. a. zool.* Genellikle kırlarda yaşayan, düzkanatlılardan böcek, cırlak.

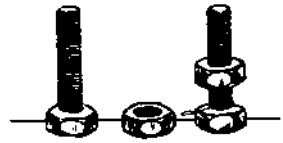
cırıldamak (*nsz*) Cır cır diye ses çıkarmak.

cırlak *s.* ve *a.* **1.** Hoşa gitmez, çiğ ve keskin sesli. **2.** *a. hlk.* Cırcırböceği.

cırlamak (*nsz*) İnce ve usandırıcı ses çıkarmak.

cıva *a. Far. kim.* Gümüş renginde, donma noktası 38,8° C, simgesi Hg, yoğunluğu 13,59 olan ve kimi fizik aygıtlarının yapımında, aynacılıkta kullanılan bir element. § **Cıva gibi** yerinde duramayan, ele avuca sığmayan : *Cıva gibi çocuk.*

cıvata *a. İt.* Birbirine bağlanması istenen ağaç ya da demir parçaların hazırlanmış

cıvata

olan deliklerinden geçirilerek ucuna somun takılıp sıkıştırılan iri başlı vida.

cıvık *s.* **1.** Fazla suyla karıştığı için biçimini koruyamayacak kadar sulanmış, sıvık. **2.** *mec.* Soğuk ve can sıkıcı şakalar yapan (kimse).

cıvıklaşmak (*nsz*) Cıvık duruma gelmek.

cıvıklık *a.* Cıvık olma durumu.

cıvık mantarlar *b. a. bot.* Bakterilerle ortak yaşayan, ilkel ve hayvanımsı yapılı, peltemsi mantarlar.

cıvıl cıvıl *be.* **1.** (Kuşlar için) Cıvıltı ile ötüşerek. **2.** Canlı, hareketli olarak. **3.** (İnsan için) Neşeli, canlı. **4.** Kalabalık ve hareketli : *Cıvıl cıvıl Mahmutpaşa.*

cıvıldamak (*nsz*) Cıvıl cıvıl ötmek.

cıvıldaşmak (*nsz*) Hep birden cıvıldamak.

cıvıltı *a.* Ufak kuşların, piliçlerin ötüşürken çıkardıkları ses.

cıvımak (*nsz*) **1.** Cıvık olmak. **2.** (İş) Çığırından çıkmak.

cıyak cıyak *be.* "Bağırmak" eylemi ile kullanılarak ince, acı ve yüksek sesle durmadan bağırmayı anlatır.

cız *a.* **1.** (Çocuk dilinde) Ateş. **2.** Ateşin suda sönmesi, yağda bir şeyin kızartılması ya da cam kesilmesi sırasında çıkan ses. § **Cız etmek 1)** cız diye ses çıkarmak; **2)** acı duymak.

cızbız *a.* ve *s.* Izgarada pişirilmiş: *Cızbız köfte.*

cızır cızır *be.* Pişmekte olan kebabın, yağda kızartılan yiyeceğin, kesilen camın çıkardığı ses.

cızırdamak (*nsz*) Cızır cızır ses çıkarmak.

cızırtı *a.* Cızırdama sesi.
cızlamak (*nsz*) **1.** Cız diye ses çıkarmak. **2.** *mec.* Cız etmek.
cibilliyet, -ti *a. Ar.* (Huy ve ahlak bakımından) Yaratılış; maya.
cibilliyetsiz s. Soysuz, sütü bozuk.

cibinlik

cibinlik *a.* Sivrisineklerden ve başka böceklerden korunmak için yatağın üstüne ve yanlarına gerilen çadır biçiminde tül.
cici s. Sevimli, cana yakın, hoş, güzel : *Cici bebek.* § **Cici bici** süslü giysi ya da süs eşyası.
cicianne *b. a.* Kimi çocukların büyükannelerine ya da o yaştaki bir yakınlarına verdikleri ad.
ciddi s. *Ar.* **1.** Ağırbaşlı. **2.** Şaka olmayan, şakasız. **3.** Gerçekten, gerçek. **4.** Tehlikeli, ağır.
ciddileşmek (*nsz*) Ciddi bir durum almak.
ciğer *a. Far.* **1.** Akciğerle karaciğerin ortak adı. **2.** (Kasaplıkta) Akciğer, yürek ve karaciğerin oluşturduğu takım. **3.** *mec.* Yürek, iç.
ciğerci *a.* Koyun, sığır gibi hayvanların ciğer, baş, ayak, işkembe gibi yenebilen kısımlarını satan kimse.
ciğerotları, -nı *ç. b. a. bot.* Yapraklı karayosunlarından bir bitki sınıfı.
cihan *a. Far.* Dünya, âlem.
cihaz *a. Ar.* Birçok parçalardan yapılmış alet, aygıt.
cihet, -ti *a. Ar.* Yön, yan, °taraf.
cila *a. Ar.* **1.** Bir şeyi parlatmak için kullanılan kimyasal bileşik. **2.** Parlaklık. **3.** *mec.* Gereksiz süs, gösteriş.
cilacı *a.* Cila yapan, eşyaya cila vuran kimse.
cilacılık *a.* Eşyaya cila vurma işi.
cilalamak (*-i*) **1.** Cila sürmek, cila vurmak. **2.** Pürüzünü gidermek, parlatmak.
cilalı s. Cilası olan, cila ile parlatılmış.
cilasız s. Cila sürülmemiş ya da cilası kalmamış.
cilt *a. Ar.* **1.** Deri, ten. **2.** Kitaba geçirilen deri, bez ya da kâğıtla kaplı kapak, kap. **3.** Bir yapıtın ayrı kitap olarak basılan bölümlerinden her biri.
ciltçi *a.* **1.** Kitapları ciltleyen kimse. **2.** Ciltevi.
ciltçilik *a.* Cilt yapma işi.
ciltevi, -ni *b. a.* Cilt işleri yapılan dükkân.
ciltlemek (*-i*) Kitaba cilt yapmak.
ciltletmek (*-i, -e*) Kitaba cilt yaptırmak.
cilve *a. Ar.* **1.** Hoşa gitmek için yapılan davranış, kırıtma, °naz. **2.** Görünme, ortaya çıkma : *Talihin cilvesi.*
cimnastik → jimnastik.
cimri s. *Far.* Paraya tutku derecesinde düşkün olan, harcamayı düşünmeden para biriktiren, sıkı, °pinti.
cimrileşmek (*nsz*) Cimri gibi davranmaya başlamak.
cimrilik *a.* **1.** Cimri olma durumu. **2.** Cimrice davranış.
cin (I) *a. Ar.* Masallara ve kimi inançlara göre, göze görünmeyen yaratık.
cin (II) *a. İng.* Buğday, arpa, yulaf gibi tanelerden çıkarılan ve ardıçla kokulandırılan bir çeşit alkollü içki.
cinas *a. Ar. yz.* Çokanlamlı bir sözcüğü her kezinde başka bir anlamını öngörerek birbirine yakın birkaç yerde kullanma.
cinayet, -ti *a. Ar.* Adam öldürme ya da bu derecede ağır sayılan suç.

cindarısı, cinmısırı, -nı *b. a. bot.* Bir tür ufak taneli mısır.

cingöz *b. s.* Açıkgöz, hiç aldatılamayan.

cinnet, -ti *a. Ar.* Delilik. § **Cinnet getirmek** delirmek, aklını kaçırmak.

cins *a. Ar.* < *Yun.* **1.** Aralarında ortak özellikler bulunan varlık ya da nesneler topluluğu. **2.** Erkekle dişiyi ayırt eden özellik. **3.** Çeşit, tür. **4.** *s.* Soyu iyi olan, saf kan : *Cins Arap atları.*

cinsel *s.* Cinslikle ilgili.

cinsellik *a. biy.* Erkeklik ve dişilik gereği canlı varlıkların gösterdikleri özelliklerin bütünü.

cinsiyet, -ti *a. Ar.* Cinslik.

cinslik *a. biy.* Bireye, üreme işinde ayrı ayrı rol veren erkek ya da dişi olma durumu, °seks.

cinslikbilim *b. a.* Cinslikle ilgili sorunları inceleyen bilim, °seksoloji.

cinsliksiz *s.biy.* Cinsliği olmayan, erkek ya da dişi olmayan.

cip

cip *a. İng.* Her çeşit arazide kullanılabilen motorlu taşıt.

cirit *a.* **1.** At koşturup birbirine değnek atarak topluca oynanan yarış oyunu. **2.** Bu oyunda atılan değnek. § **Cirit atmak** (bir yerde) çokça bulunmak, serbest hareket etmek : *Fareler evde cirit atıyor.*

ciro *a. İt.* < *Yun. tic.* Bir ticaret senedinin, alacaklı tarafından başkasına çevrilmesi ve senedin arkasına gereken yazının yazılıp imza edilmesi.

cisim, -smi *a. Ar.* **1.** Maddenin biçim almış durumu. **2.** Gövde, beden, vücut.

cisimcik *a.* Küçük cisim.

cisimlenmek (*nsz*) (Cismi olmayan bir şey için) Cisim durumuna gelmek.

civar *a. Ar.* Yöre, yakın yer, dolay.

civciv *a.* Kümes hayvanlarının yumurtadan yeni çıkmış yavrusu.

civelek *s.* Canlı, neşeli ve sokulgan.

cizvit, -ti *a. Fr.* İsa derneği denilen bir Hıristiyan derneğinin üyesi.

Cl *kim.* Klorun simgesi.

Cm *kim.* Küriyumun simgesi.

Co *kim.* Kobaltın simgesi.

coğrafi *s. Yun. Ar.* Coğrafya bakımından.

coğrafya *a. Ar.* < *Yun.* Yeryüzünün şimdiki durumunu türlü bakımlardan anlatan bilim. Karalarla denizlerin durumu, engebeleri, iklimleri **fiziki coğrafyada**; toprak ürünleri, sanayi yapımları, ticaret işleri **ekonomik coğrafyada; siyasi coğrafyada** da ırk, dil, ulus ve devlet sınırları anlatılır.

coğrafyacı *a.* Coğrafya bilen, yazan ya da öğreten kimse.

cokey *a. İng.* At yarışlarında koşturulan atlara binen gövde ve yetenekleri bu amaca göre geliştirilmiş kimse.

conta *a. İt.* Geçirmezliği sağlamak için sıkıştırılmış iki yüzey arasına yerleştirilmiş, genellikle kauçuk ve kurşundan ince parça.

cop, -pu *a. Far.* **1.** Kısa, kalın değnek. **2.** Polislerin kullandığı ağaç ya da lastik sopa.

coplamak (*-i*) Copla vurmak, copla dövmek.

coşku *a.* Olağanüstü heyecan.

coşkun *s.* Coşmuş olan.

coşkunluk *a.* Coşkun olma durumu ya da coşkunca yapılan iş.

coşmak (*nsz*) **1.** İnsanda duygular tepki durumunda dışarı vurmak. **2.** (Doğa olaylarından herhangi biri) Birdenbire çoğalıp hızlanmak.

coşturmak (*-i*) Coşmasını sağlamak, coşmasına yol açmak.

cömert *s.* **1.** Para ve malını esirgemeden veren, eli açık. **2.** *mec.* Verimli : *Cömert toprak.*

cömertlik *a.* El açıklığı; verimlilik.

Cr *kim.* Kromun simgesi.

Cs *kim.* Sezyumun simgesi.

Cu *kim.* Bakırın simgesi.

cuma *a. Ar.* Haftanın beşinci günü, perşembe ile cumartesi arasındaki gün.

cumartesi *b. a.* Haftanın altıncı günü, cuma ile pazar arasındaki gün.

cumba

cumba *a.* Eski evlerde pencere hizasından sokağa doğru çıkıntısı olan kafesli bölüm.

cumbuldamak, cumburdamak (*nsz*) (Bir sıvı) Bir kabın içinde çalkalanıp ses çıkarmak.

cumburlop *be.* Ağır bir cismin suya düştüğü zaman çıkardığı ses.

cumburtu *a.* Suya düşen ağır bir cismin ya da çalkalanan suyun çıkardığı ses.

cumhur *a. Ar.* **1.** Halk. **2.** Topluluk.

cumhurbaşkanı *b. a.* Cumhuriyetle yönetilen ülkelerin devlet başkanı.

cumhuriyet, -ti *a. Ar.* Ulusun, egemenliği doğrudan doğruya ya da belirli süreler için seçtiği milletvekilleri aracılığı ile kullandığı devlet biçimi.

cumhuriyetçi *a.* Cumhuriyet yanlısı olan kimse.

cunta *a. İsp.* Bir ülkede yönetime el koyan kimselerden oluşan kurul.

cura

cura *a.* **1.** İki ya da üç telli tambura. **2.** *zool.* Bir çeşit küçük atmaca.

curcuna *a.* **1.** Gürültülü, karışık durum. **2.** Alaturka müzikte hızlı bir usul.

curnal *a. Fr. hlk.* → jurnal.

cüce *a. Far.* **1.** Ortalama boydan çok daha kısa olan kimse. **2.** *mec.* Gelişmemiş.

cücelik *a.* Boy kısalığı, cüce olma durumu.

cücük *a.* **1.** Filiz, tomurcuk. **2.** Soğan, marul gibi katmerli şeylerin en iç kısmı.

cücüklenmek (*nsz*) Filizlenmek.

cüda *s. Far.* (Yurt, baba ocağı gibi çok sevilen şeylerden) Ayrılmış olan, uzak kalmış olan.

cühela *ç. a. Ar.* Bilgisizler, cahiller.

cümbür cemaat, -ti *be.* Topluca; takımı ile.

cümbüş *a.* **1.** Eğlenti. **2.** *müz.* Maden gövdeli, tambura benzer bir saz.

cümle *a. Ar. dilb.* Bir yargı bildirmek için tek başına çekimli bir eylem ya da çekimli bir eylemle birlikte kullanılan eylem dizisi, tümce.

cüppe

cüppe *a. Ar.* Hukukçuların, üniversitede belli bir aşamaya ulaşmış olan bilim adamlarının, din adamlarının elbise üstüne giydikleri uzun, yenleri geniş, düğmesiz giysi.

cüret, -ti *a. Ar.* **1.** Yüreklilik, cesaret. **2.** Düşüncesizce, saygıyı aşan davranış.

cüretkâr *s. Ar. Far.* **1.** Atak. **2.** Kendini bilmez.

cüretli *s.* Cüreti olan.

cürüm, -rmü *a. Ar.* **1.** Suç. **2.** (Hukukta) Bir topluluğun varlık koşullarını sarsan, bir kimsenin ya da bir topluluğun temel yararlarını tehlikeye koyan suç.

cüsse *a. Ar.* Canlıda iri gövde.

cüsseli *s.* İri yapılı, iri gövdeli, iriyarı (insan ya da hayvan).

cüzam, cüzzam *a. Ar.* Hansel basilinin neden olduğu bulaşıcı deri hastalığı, miskin hastalığı.

cüzdan *a. Far.* **1.** Cebe girecek büyüklükte para ve kâğıt koymaya yarar, iki ya da daha çok cebi olan çanta. **2.** Bir kimsenin kimliğini bildirmek için resmi bir yerden kendisine verilen, cep defteri biçimindeki belge: *Nüfus cüzdanı.*

Ç

ç, Ç *a.* Türk abecesinin dördüncü harfi; ünsüz.

çaba *a.* Herhangi bir işi yapmak için harcanan güç.

çabalamak (*nsz*) Bir işi başarmak ya da yapmak için güç harcamak.

çabucacık *be.* **1.** Çok çabuk, vakit geçirmeden. **2.** Kolaylıkla.

çabucak *be.* **1.** Çok çabuk, vakit geçirmeden. **2.** Kolaylıkla.

çabuk *be.* **1.** Alışılandan ya da gösterilenden daha kısa bir zamanda, tez. **2.** *s.* Hızlı : *Çabuk adımlarla uzaklaştı.*

çabuklaşmak (*nsz*) Çabukluk kazanmak, hızı artmak.

çabuklaştırmak (*-i*) Bir işe hız kazandırmak.

çabukluk *a.* Çabuk olma durumu, hız, °sürat.

çaçabalığı, -nı *b. a. zool.* Hamsigillerden küçük bir balık.

çadır *a.* Keçe, deri, kıl dokuma ya da kalın bezden yapılıp direklerle tutturulan taşınabilir barınak.

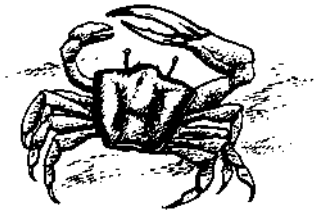
çadır

çadırçiçeği, -ni *b. a. bot.* Nilüfergillerden, Çin, Hindistan ve Amerika'da yetişen, büyük yapraklı, yapraklarının alt yüzü dikenlerle kaplı, pembe, beyaz çiçekli bir su bitkisi.

çadıruşağı, -nı *b. a. bot.* Özsuyu hekimlikte kullanılan, maydanozgillerden bir bitki.

çağ *a.* **1.** Zaman parçası, °vakit. **2.** Yaşamın çocukluk, gençlik gibi türlü dönemlerinden her biri, yaş. **3.** Belirli bir özelliği göz önünde tutularak ele alınan zaman bölümü, °devir.

çağanoz *a. zool.* Kabukluların on ayaklı alttakımından, eti için avlanan küçük su hayvanı.

çağanoz

Çağatayca öz. *a.* Adını Cengiz'in ikinci oğlu Çağatay'dan alan, Doğu Türkçesinin, XV. yüzyılda oluşan yazı dili.

çağcıl *s.* **1.** (İnsan için) Zamanın yeniliklerini benimseyen, °modern. **2.** Tekniğin, bilimin yeniliklerinden yararlanan. **3.** Çağdaş.

çağdaş *s.* **1.** Aynı çağda yaşayan. **2.** Bulunan çağın anlayışına, koşullarına uygun olan.

çağdaşlaşmak (*nsz*) Çağın tutumuna, anlayışına uymak.

çağdışı **1.** *s.* Çağın gerektirdiği koşulların gerisinde kalmış, °köhne : *Çağdışı düşünce.* **2.** *be.* Askerliğe alınma çağı dışında.

çağıl çağıl *be.* Çağıldayarak akan suların sesini anlatır.

çağıldamak (*nsz*) Sular akarken taşlara, kayalara çarparak ses çıkarmak.

çağıltı *a.* Suyun, akarken taşlara, kayalara çarparak çıkardığı ses.

çağırıcı *a.* Çağırmak[2] için giden kimse, °davetçi.

çağırmak (*-i*) **1.** Birine gelmesi için seslenmek. **2.** (*-i, -e*) Birinin bir yere gelmesini dilemek, °davet etmek. **3.** Ezgi ile söylemek : *Türkü çağırmak.*

çağırtkan *a. zool.* Ötüşüyle, kendi soyundan olan kuşların çevresine toplanması için avcıların yararlandığı kuş, çığırtkan.

çağırtmak (*-i, -e*) Çağırmak işini yaptırmak.

çağla *a. bot.* Ham iken yenilebilen badem, kayısı, erik gibi yemiş(ler).

çağlamak (*nsz*) (Sular) Yüksekten çağıltılarla dökülüp köpürmek.

çağlayan *a.* Yüksekten, çağıltılarla, köpürerek dökülen akarsu.

çağlayık *a.* Yerden sesle kaynayarak çıkan su, kaynarca.

çağmak (*-e*) (Güneş ışığı) Vurmak.

çağrı *a.* Birinin bir yere gelmesini isteme, °davet.

çağrılı *a.* Bir toplantıya ya da birinin yanına çağrılmış bulunan kimse, °davetli.

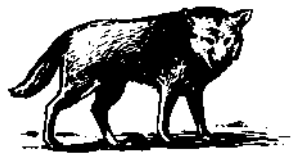
çağrılık *a.* Çağrı için yazılan kâğıt, °davetiye.

çağrılmak (*nsz √ -e*) Çağırmak işi yapılmak.

çağrışım *a.* Düşüncelerin, yer, neden, etki, sonuç bakımlarından aralarında bulunan birlik, benzerlik ya da karşıtlık gibi bağıntılar dolayısıyla birbirini uyandırması olayı.

çağrışımcılık *a. fels.* Bütün zihin işlemlerini, aklın bütün ilkelerini, hatta zihin hayatının topunu, düşüncelerin çağrışımı ile açıklamak isteyen felsefe çığırı.

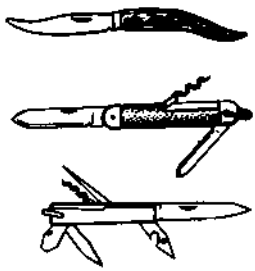
çağrışmak (*nsz √ -le*) **1.** Birbirini çağırmak. **2.** Hep birden haykırıp yaygara etmek.

çakal

çakal *a. zool.* **1.** Etoburlardan, sürü halinde yaşayan, kurttan küçük bir yaban hayvanı. **2.** *mec.* Yalancı, düzenci, aşağılık kimse.

çakaleriği, -ni *b. a. bot.* Bir erik türü.

çakı

çakı *a.* Açılıp kapanan bir ya da birkaç ağızlı küçük cep bıçağı. § **Çakı gibi** canlı ve çevik.

çakıl *a.* Irmak ve deniz kıyılarında, suyun aşındırarak yuvarlaklaştırdığı ufak taş.

çakıllık *a.* Çakıl döşenmiş ya da birikmiş yer.

çakılmak (*ösz*) **1.** Çakmak eylemine konu olmak. **2.** (**-e**) Hızla düşüp toprağa saplanmak : *Uçak çakıldı.*

çakım, çakın *a.* **1.** Şimşek. **2.** Kıvılcım.

çakır *s.* **1.** Mavi hareli ela : *Çakır gözlü.* **2.** *a. zool.* Çakırdoğan.

çakırdiken *b. a. bot.* Maydanozgillerden, hekimlikte kullanılan bir bitki.

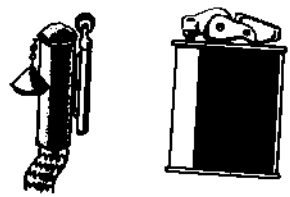
çakırdoğan *b. a. zool.* Yırtıcı kuşlardan bir doğan türü, toğrul.

çakırkanat *b. a. zool.* Kanatları mavi hareli bir ördek.

çakırkeyf *b. s.* Yarı sarhoş.

çakışmak (*nsz √ -i*) **1.** Aynı zaman kesimine denk gelmek : *Ders saatleri çakıştı.* **2.** Birbirine geçip kenetlenmek. **3.** *mat.* Doğru, açı, yüzey gibi geometrik şekiller üst üste konulduklarında birbirini büsbütün örterek eşit olmak.

çakma *a.* **1.** Çakmak eylemi. **2.** Vurup çakarak yapılan kuyumcu işi. **3.** Bu işte kullanılan kuyumcu kalıbı.

çakmak

çakmak (**I**) *a.* **1.** Çakmaktaşına sürtülerek kıvılcım çıkarılan çelik parçası. **2.** Çelik, taş ve tutuşacak maddeden oluşmuş, ateş elde etmeye yarayan küçük araç.

çakmak (**II**) *a. hek.* Kuruyunca kalın kabuk bağlayan, kabarcık biçiminde gelişen, en çok yüzde çıkan bir deri hastalığı.

çakmak (**III**) (*-i, -e*) **1.** Çivi ya da benzeri bir şeyi vura vura sokup yerleştirmek. **2.** Kazık çakıp hayvan bağlamak. **3.** *argo* Vurmak. **4.** (*-i*) *argo* Anlamak, farkına varmak, sezinlemek. **5.** (*-den*) *argo* Sınavda başarı kazan amamak, sınıfta kalmak.

çakmakçı *a.* Çakmak yapan ya da satan kimse.

çakmaktaşı, -nı *b, a. yerb.* Demir ya da çeliğe sürtüldüğünde kıvılcım çıkaran bir çeşit kuvars.

çakşır *a.* **1.** Bir çeşit erkek şalvarı. **2.** Kimi kuşların ayağında bulunan tüyler.

çakşırlı *s.* **1.** Çakşır giymiş. **2.** Ayakları tüylü (güvercin ya da başka kuş).

çaktırmak (*-i, -e*) **1.** Çakmak işini yaptırmak. **2.** *argo* Anlamasına, sezmesine yol açmak. **3.** *argo* Sınıfta bırakmak.

çalak *s. Far.* (**k** ince okunur) Eline ayağına çabuk, çevik.

çalakalem *b. be.* Gelişigüzel, durmadan yazarak.

çalakaşık *b. be.* Soluk almadan yiyerek.

çalapaça *b. be.* Zorla yürüterek, sürükleye sürükleye.

çalçene *b. s.* Durup dinlenmeden konuşan.

çalgı *a.* **1.** Müzik sesi çıkarması amacı ile yapılmış araç. **2.** Çalgı çalma, müzik.

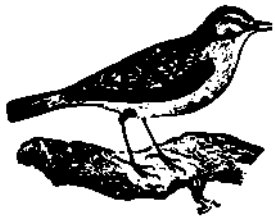
çalgıcı *a.* Çalgı çalmayı kendine meslek edinmiş kimse.

çalgıcılık *a.* Çalgıcının işi.

çalgıcıotu, -nu *b. a. bot.* Turpgillerden, kurak yerlerde yetişen bir bitki.

çalgıç *a. TS* Kimi telli çalgıların tellerine vurmaya yarar kuş, kemik, boynuz gibi şeylerden yapılmış çalma aracı, °mızrap.

çalı *a. bot.* Böğürtlen, ahududu gibi dalları çok çatallı, sapları odunsu bitki. § **Çalı çırpı** çabucak ateş yakmaya yarayan ince ağaç dalı, kuru ot gibi şeyler.

çalıbülbülü

çalıbülbülü, -nü *b. a. zool.* Serçegillerden, güzel öten küçük bir kuş, ötleğen.

çalıdikeni, -ni *b. a. bot.* Karaçalı.

çalıfasulyesi, -ni *b. a. bot.* Tazesinden yemek yapılan kılçıklı bir tür fasulye.

çalıhorozu, -nu *b. a. zool.* Tavukgillerden, eti beğenilen bir yaban kuşu.

çalık *s.* **1.** Bir tarafa eğrilmiş, çarpılmış, çarpık. **2.** Verev kesilmiş. **3.** Doğal durumundan uzaklaşmış. **4.** *a.* Çıban yeri. **5.** *a.* Koyunlarda çiçek hastalığı.

çalıkkavak *b. a. bot.* Dalları sepetçilikle kullanılan bir kavak türü.

çalıkuşu, -nu *b. a. zool.* Serçegillerden, başı koyu kırmızı; gövdesine doğru rengi açılan, çalılık yerleri seven ötücü bir kuş.

çalılık *a.* Çalısı çokça olan yer.

çalıkuşu

çalım *a.* **1.** Gösterişli davranış. **2.** Kılıcın keskin tarafı. § **Çalım satmak** büyüklük taslamak.

çalışkan *s.* İşten yılmayıp çok çalışan.

çalışkanlık *a.* Çalışkan olma durumu.

çalışma *a.* Çalışmak eylemi.

çalışmak (*nsz*) **1.** Bir şey meydana getirmek için emek harcamak. **2.** Bir şeyi yapmak için gereken çarelere baş vurmak. **3.** İşi ya da görevi olmak. **4.** (Makine ya da aygıtlar için) İşe yarar durumda olmak ya da işlemekte bulunmak. **5.** (*-e*) Bir şeyi öğrenmek için emek vermek.

çalıştırmak (*-i, -e*) Birini bir işte kullanmak.

çalkalama, çalkama *a.* **1.** Çalkalamak ya da çalkamak eylemi. **2.** *s.* Bu biçimde yapılan.

çalkalamak, çalkamak (*-i*) **1.** İçinde bir şey bulunan bir nesneyi sarsa sarsa sallamak. **2.** Sulu bir şeyi sarsa sarsa ya da çırpa çırpa karıştırmak. **3.** Sudan sarsa sarsa geçirmek ya da içinden suyu çarpa çarpa geçirmek yolu ile bir şeyi temizlemek. **4.** Salınarak yürümek.

çalkalanmak, çalkanmak (*nsz*) **1.** Çalkalamak işine uğratılmak. **2.** (Deniz) Dalgalanmak. **3.** (Haber, söylenti) Herkesin ağzında dolaşmak.

çalkantı *a.* **1.** (Deniz) Dalgalanma. **2.** Çalkanmış şey. **3.** Kalbur yardımı ile ayrılan çerçöp.

çalkar *a.* Pamuk kozasını temizlemeye yarayan seyrek gözlü büyük kalbur.

çalma *a.* **1.** Çalmak eylemi. **2.** *s.* Çalınmış şey.

çalmak (*-i, -e*) **1.** Başkasına ait olan bir şeyi gizlice almak. **2.** Çalgı ya da ses çıkarmaya yarar bir şeyi seslendirmek. **3.** Vurmak, tıkırdatmak : *Kapıyı çalmak.* **4.** Sürmek : *Yaraya merhem çalmak.* **5.** Bir şeyi andırmak; benzerlik bulunmak: *Kızın gözleri yeşile çalıyordu.*

çam

çam *a. bot.* Çamgillerden olan ağaçların genel adı. § **Çam devirmek 1)** pot kırmak; **2)** bilgisizliğini ele vererek söz söylemek.

çamaşır *a. Far.* **1.** İç giyeceklerinin genel adı. **2.** Yıkanması gerekli kirli eşya. **3.** Kirli eşyaları yıkama işi. § **Çamaşır değiştirmek** iç giysilerini çıkartıp temizlerini giymek.

çamaşırcı *a.* Başkalarının çamaşırlarını para karşılığı yıkayan kimse.

çamaşırhane *b. a.* Çamaşır yıkamaya ayrılmış ve ona göre yapılmış yer.

çamaşırlık *a.* Çamaşırhane.

çamça *a. zool.* Sazan familyasından, pullarından yalancı inci yapılan tatlı su balığı.

çamfıstığı *b. a. bot.* Fıstık çamının kozalak biçimindeki meyvesinden çıkarılan sert kabuklu, yağlı ve nişastalı tohumu.

çamgiller *ç. a. bot.* Kozalaklılardan, iğne gibi ince uzun yapraklarını yaz kış dökmeyen, meyveleri kozalak biçiminde, reçineli ağaçlar familyası.

çamlık *s.* **1.** Çamı bol olan (yer). **2.** *a.* Çam korusu.

çamsakızı *b. a.* Çam ağacından çıkarılan reçine. § **Çamsakızı çoban armağanı** verilen bir armağanın, sunulduğu kimsenin değerine uygun olmadığını ve verenin gücünün ancak buna yettiğini özür yollu anlatmak için söylenir. **Çamsakızı gibi** tedirginlik verecek kadar insanın üzerine düşen, peşinden ayrılmayan kimseler için söylenir.

çamuka *a. zool.* Gümüşbalığına benzer bir balık.

çamur *a.* **1.** Toprağın su ile karışmasından oluşmuş cıvık madde. **2.** *s. mec.* Sataşkan, ötekine berikine bulaşan (kimse).

çamurcuk *a. zool.* Sazan familyasından, sazandan küçük, eti tatsız bir göl ve bataklık balığı.

çamurcun *a. zool.* Göllerde ve bataklıklarda yaşayan küçük bir ördek.

çamurlamak (*-i*) Çamur sürmek, çamurla sıvamak.

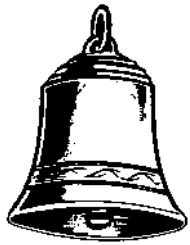
çamurluk *a.* **1.** Çamuru çok olan yer. **2.** Taşıtların çoğunda, tekerleklerin üstüne konan parça.

çan *a.* Madenden, türlü boyda yapılan, içinden sarkan tokmağın kenarlara vurmasıyla ses çıkaran araç.

çanak *a.* **1.** Topraktan, yayvan kâse. **2.** *bot.* Çiçeğin en dışında bulunan yeşil yaprakların topu.

çanakçı *a.* Çanak yapan ya da satan kimse.

çanaklık *a.* Gemi direklerindeki gözetleme yeri.

çan

çanakyaprak, -ğı *b. a. bot.* Çanağı [2] oluşturan yapraklardan her biri.

çancı *a.* **1.** Çan yapan ya da satan kimse. **2.** Çan çalmakla görevli kimse.

çançan *a.* Sürekli ve yüksek sesle edilen gevezelik. § **Çançan etmek** yüksek sesle gevezelik etmek.

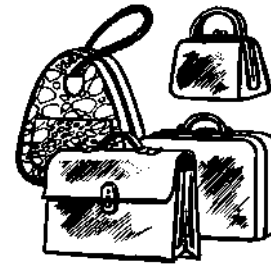
çançiçeği

çançiçeği, -ni *b. a. bot.* Çançiçeğigillerden, süs bitkisi olarak ekilen ve çiçekleri çan biçiminde olan bir bitki türü, boruçiçeği.

çançiçeğigiller *ç. b. a. bot.* Bitişik taçyapraklılardan, örneği çançiçeği olan bir bitki familyası, boruçiçeğigiller.

çangıl çungul *b. s.* Kaba ve zevksiz ses çıkaran.

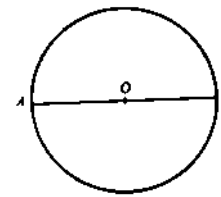
çanta *a.* Kösele, meşin, kumaş gibi hafif gereçlerden yapılıp büyüklüğüne göre, para, evrak, yiyecek koyup taşımaya yarayan kap.

çanta

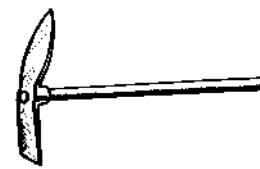
çantacı *a.* ve *s.* Çanta yapan ya da satan kimse.

çantacılık *a.* Çanta yapma zanaatı ya da çanta satma işi.

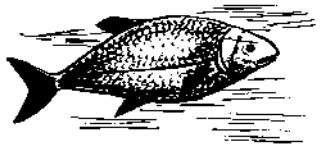
çap

çap, -pı *a.* **1.** *mat.* Uç noktaları çemberin çevresi üzerinde bulunan ve çemberin merkezinden geçen doğru parçası. **2.** Büyüklük; ölçü : *Bu çapta araştırma yeterli.* **3.** *mec.* Değer : *Bugüne kadar bu çapta bir roman yazılmamıştır.* **4.** Yapı ve arsanın boyutlarını, sınırlarını gösteren harita.

çapa

çapa *a. İt.* **1.** Toprağı işlemek için kullanılan, ağır saplı, demir kazma aracı. **2.** *den.* Demir [2].

çapak

çapak (I) *a.* **1.** Gözpınarında ve kirpiklerde birikerek pıhtılaşan ya da kuruyan akıntı. **2.** Madenler dövülürken sıçrayan ince ufak parça. **3.** Maden eşyada bulunan pürüz.

çapak (II) *a. zool.* Sazan familyasından, vücudu yandan basık, boyu yarım metre kadar olabilen, eti tatsız, kılçıklı bir balık.

çapaklanmak (*nsz*) Çapak oluşmak.

çapalamak (*-i*) (Toprağı) Çapa ile kabartmak.

çapanoğlu, -nu *b. a. mec.* Başa dert olacak durum : *Çok kurcalama, altından çapanoğlu çıkar.*

çapar (I) *a.* **1.** Postacı, ulak. **2.** *s.* (Hayvan ve bitki için) Benekli. **3.** *s.* Derisi, kılları, boya maddesi yokluğundan renksiz olan (insan ya da hayvan), akşın, °albino.

çapar (II) *a.* Takadan büyük bir çeşit Karadeniz kayığı.

çaparı *a.* Çok iğneli olta.

çapkın *s.* **1.** Geçici aşklar peşinde koşan, uçarı. **2.** Cinsel istek taşıyan ya da akla getiren : *Çapkın bir bakış.* **3.** Haylaz. **4.** Kimi vakit okşayıcı bir söz gibi de kullanılır: *Vay çapkın vay!*

çapkınlık *a.* Çapkın olma durumu ya da çapkınca davranış.

çapraşık *s.* Anlaşılması, çözülmesi ya da içinden çıkılması güç olan, karışık.

çapraşıklaşmak (*nsz*) Çapraşık duruma gelmek.

çapraz *s.* **1.** Eğik olarak birbiriyle kesişen. **2.** *a.* Güreşte hasmı koltuk altından kol geçirerek sarma oyunu; bir ya da iki kolla yapıldığına göre çapraz ve çift çapraz denir.

çaprazlama *be.* Çapraz olarak.

çaprazlamak (*-i*) Çapraz duruma getirmek.

çaprazlaşmak (*nsz*) İçinden çıkılmaz duruma gelmek.

çaprazlık *a.* Çapraz olma durumu.

çapul *a.* Başkasının malını zor kullanarak ele geçirme, yağma.

çapulcu *s.* Çapul yolu ile başkasının malını alan.

çapulculuk *a.* Çapulcunun yaptığı iş.

çapullamak (*-i*) Çapul yolu ile bir malı almak ya da bir yeri soymak.

çaput *a.* **1.** Eskimiş bez parçası, paçavra. **2.** (Kimi bölgelerde) Bez.

çar *a. Rus.* < *Lat.* Eskiden Rus imparatorlarına ve Bulgar krallarına verilen san.

çarçabuk *be.* Çok çabuk, hemencecik, tez elden.

çarçur *a.* Gereksiz yere harcama. **§ Çarçur etmek** boş yere harcayarak yok etmek. **Çarçur olmak** ziyan olmak.

çardak

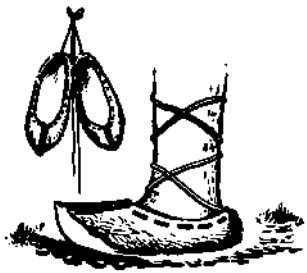
çardak *a. Far.* **1.** Ağaç dallarından çatılmış barınak. **2.** Üstüne sarmaşıklı ağaç ya da çiçek sarılarak yapılmış kafesli çatı.

çare *a. Far.* **1.** Bir sonuca varmak, ortadaki engelleri kaldırmak için tutulması gereken yol, çıkar yol. **2.** Önlem, °tedbir. **3.** İlaç. **§ (Bir işin) Çaresine bakmak** yolunu bulmak.

çaresiz *s.* **1.** Çaresi bulunamayan, onulmaz. **2.** Çare bulamayan, başka çıkar

yol bulamayan (kişi). **3.** *be.* İster istemez.

çaresizlik *a.* Çaresiz olma durumu.

çarık

çarık *a.* İşlenmemiş sığır derisinden yapılan köylü pabucu.

çarıkçı *a.* Çarık yapan ya da satan kimse.

çarıkçılık *a.* Çarık yapma ya da satma işi.

çarıklı *s.* Ayağına çarık giymiş. § **Çarıklı erkânı harp** kurnaz ya da uyanık köylüler için şaka yollu söylenir.

çarıklık *s.* **1.** Çarık yapmaya uygun. **2.** *a.* Çarık konulacak yer.

çariçe *a. Rus.* < *Lat.* Eskiden çarın karısına ya da çarlık eden kadına verilen san.

çark

çark, -kı *a. Far.* **1.** Bir eksenin döndürdüğü tekerlek biçimindeki makine parçası. **2.** *ask.* Herhangi bir kıtanın, şeklini ve düzenini bozmadan kanatlarından biri çevresinde dönerek yön değiştirmesi. § **Çark etmek** dönmek.

çarkçı *a.* **1.** Makine ile işleyen gemilerde makine bölümünü yöneten kimse. **2.** Çarkla bıçak bileyen kimse, bileyici.

çarkçıbaşı, -yı *b. a.* Vapurlarda birinci çarkçı.

çarkıfelek *b. a. Far.* **1.** *bot.* Çarkıfelekgillerden, güzel, büyük ve kırmızı çiçekli, sarmaşığa benzer, duvar kenarlarına ekilen süs bitkisi. **2.** Yakılınca döne döne kıvılcım saçan donanma fişeği.

çarkıfelekgiller *ç. b. a. bot.* Ayrı çanakyapraklı ikiçeneklilerden, örneği çarkıfelek olan bir bitki familyası.

çarlık *a.* Çarın yönetiminde bulunan devlet.

çarmıh *a. Far.* Romalıların, ceza olarak kimi suçluları üzerine gerdikleri haç biçiminde direk.

çarnaçar *be. Far.* İster istemez.

çarpan *a. mat.* Bir çarpma işleminde çarpılanın kaç kere yineleneceğini gösteren sayı : *7×3=7+7+7= 21 işleminde 3 sayısı 7'nin çarpanıdır.*

çarpı *a. mat.* Birbiriyle çarpılan iki sayı arasına konulan işaret. (*a* × *b*) ya da (*a.b*) "*a* çarpı *b*" diye okunur.

çarpık *s.* Düzgünlüğünü yitirerek eğilmiş.

çarpık çurpuk *s.* Çok çarpık, eğri büğrü.

çarpılan *a. mat.* Bir çarpma işleminde yinelenen sayı : *7×3=7+7+7= 21 işleminde 7 sayısı çarpılandır.*

çarpılmak (*nsz* √ -e) **1.** Çarpmak işine konu olmak. **2.** Çarpık duruma gelmek. **3.** *mec.* Şaşırmak, alınıp gücenmek.

çarpım *a. mat.* Çarpım işleminin sonucu olan sayı : *3×5×7= 105 işleminde çarpım 105'tir.* § **Çarpım tablosu** birbiriyle çarpılan sayıların (çoğu 1'den 9'a kadar) çarpımlarını gösteren tablo.

çarpıntı *a.* Yüreğin hızlı atması.

çarpışma *a.* **1.** Çarpışmak eylemi. **2.** *ask.* Öncülerin ya da küçük birliklerin yaptıkları küçük çapta savaş.

çarpışmak (*nsz √ -le*) **1.** Birbirine çarpmak. **2.** Vuruşmak. **3.** Üstün gelmeye çalışmak, °mücadele etmek.

çarpıtmak (*-i*) Çarpık duruma getirmek.

çarpma *a.* **1.** Çarpmak eylemi. **2.** *mat.* Çarpmak işlemi. **3.** *müz.* Alaturka müzikte ana notaların arasına sıkıştırılmış ve usulü bozmayan tek perdelik küçük fazlalık.

çarpmak (*-i, -e √ -e*) **1.** Hızla değmek, vurmak : *Başını dolaba çarptı.* **2.** Zorlu etkisiyle birdenbire hasta etmek : *Güneş çarpmak. Kömür çarpmak.* **3.** (*-i*) El çabukluğu ile çalmak. **4.** (*-i, -le*) *mat.* Biri çarpılan, öbürü çarpan denilen iki sayı verildiğinde, çarpanı çarpılandaki birim kadar çoğaltarak çarpım adı verilen bir üçüncü sayı elde etmek.

çarptırmak (*-i, -e √ -i, -le*) **1.** Çarpmak işini yaptırmak ya da çarpmasına yol açmak. **2.** (*-i, -e*) Yankesiciye kaptırmak.

çarşaf *a. Far.* **1.** Yatağa serilen ya da yorgana kaplanan örtü. **2.** Eskiden, kadınların giydiği uzun sokak giysisi. § **Çarşaf gibi** dalgasız, dümdüz ve durgun (deniz). **Çarşaf kadar** gereğinden fazla, büyük, çok geniş.

çarşamba *a. Far.* Haftanın üçüncü günü, salı ve perşembe arasındaki gün.

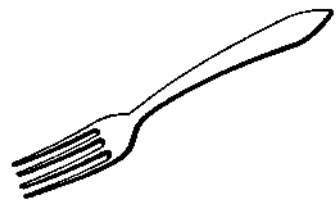
çarşı *a. Far.* Dükkânların bulunduğu alışveriş yeri.

çaşıt *a.* Casus.

çat *a.* Sert cisimlerin birbirine çarparken ya da kırılırken çıkardığı ses. § **Çat etmek** çat diye ses çıkarmak. **Çat kapı** beklenmedik bir zamanda (gelmek) : *Çat kapı, bizim ev sahibi çıkageldi.*

çatak *a.* İki dağ yamacının kesişmesi ile oluşmuş dere yatağı.

çatal *a.* **1.** Yemek yerken kullanılan iki, üç ya da dört uzun dişli maden araç. **2.** Harmanda sapları yaymaya yarar ucu dişli araç, diren. **3.** Yol, ağaç gibi

çatal

kollara ayrılan şeylerin ayrılış yeri. **4.** *s.* Ucu kollara ayrılmış : *Çatal dal. Çatal yol.* **5.** İki taraflı : *Çatal anahtar.* **6.** *mec.* İki anlamlı, iki türlü anlaşılabilir : *Çatal söz.*

çatalağız, -ğzı *b. a. coğr.* Bir ırmağın denize kavuştuğu yerde oluşmuş, üçgeni andıran alüvyon birikintisi, °delta.

çatallanmak (*nsz*) Çatal gibi ikiye ayrılmak.

çatallaşmak (*nsz*) İki ya da daha çok olasılık ortaya çıkarak anlaşılması güç bir duruma girmek.

çatana *a.* Filika büyüklüğündeki küçük vapur.

çatapat *a.* Ayakla çiğnenince ya da yere atılınca çat pat sesi çıkaran eğlence fişeği.

çatı *a.* **1.** Bir yapının, bir evin damını kuran parçaların tümü. **2.** Birbirine çatılmış, çakılmış şeylerin topu. **3.** İnsan ve hayvanda iskeletin kuruluşu. **4.** Yapının tavanı ile damı arasındaki yer. § **Çatı katı** yapılarda çatı ile son kat arasında yapılan küçük kat.

çatık *s.* Çatılmış olan. § **Çatık kaş** kaşları çatık olan (kimse). **Çatık yüz (çehre, surat)** öfkeli yüz.

çatılmak (*nsz √ -e √ ösz, -e*) Çatmak işine konu olmak.

çatır çatır *be.* **1.** Tahta, kemik gibi gevrek şeylerin kırılırken ya da yerinden sökülürken çıkardıkları ses. **2.** Sökercesine, zorla ya da hiç bir güçlüğe uğramaksızın : *Ben ondan paramı çatır çatır alırım.*

çatırdamak (*nsz*) Çatır çatır ses çıkarmak.

çatışık *s.* Birbirini tutmayan, birbirini çelen, birbirine uymayan.

çatışkı *a. fels.* Yasaların ya da önermelerin kendi aralarındaki çelişki.

çatışma *a.* **1.** Çatışmak eylemi. **2.** *ask.* Savaş amacıyla düşmana karşı ilerleyen bir birliğin keşif ve güvenlik kolları arasındaki ilk silahlı vuruşma.

çatışmak (*nsz* √ *-le*) **1.** Birbirine çatmak ya da çatılmak. **2.** (Söz ya da savlar) Birbirini tutmamak, birbirini çelmek : *Bugünkü düşünceleriniz dünkülerle çatışıyor.* **3.** Kavga etmek.

çatıştırmak (*-i* √ *-i, -le*) Birbirine çattırmak, birbirine düşürmek.

çatkı *a.* **1.** Uç uca, birbirine çatılan şeylerin topu : *Tüfek çatkısı.* **2.** Alından geçerek başın çevresine çember gibi bağlanan bağ.

çatkılık *a.* Çift öküzlerini birbirine bağlayan çifte boyunduruklu ağaç.

çatkın *s.* Çatık : *Kaşları çatkın.*

çatlak *s.* ve *a.* **1.** Çatlamış olan : *Çatlak bardak.* **2.** *a.* Çatlamış yer. **3.** *mec.* Deli.

çatlaklık *a.* Çatlak olma durumu.

çatlama *a.* **1.** Çatlamak eylemi. **2.** *bot.* Tohumların dağılması için meyve kabuğunun yarılması. **3.** Dalgaların sığ kıyıya çarparak dökülüp köpürmesi.

çatlamak (*nsz*) **1.** Parçaları ayrılıp dağılmayacak biçimde yarılmak : *Cam çatladı. Bardak çatladı. Toprak çatladı.* **2.** Aşırı yemekten, içmekten, yorgunluktan ya da çocuk ağlamaktan ölmek. **3.** *mec.* Sıkıntı, yalnızlık, sabırsızlık, kıskançlık gibi ruhsal durumları aşırı ölçüde duymak : *Meraktan çatlayacağım.*

çatlatmak (*-i*) **1.** Çatlak duruma getirmek. **2.** Çatlamasına yol açmak.

çatma *a.* **1.** Çatmak eylemi. **2.** Dikişte, iğnelenmiş ya da teyellenmiş parçaların her biri. **3.** Bir çeşit döşemelik kumaş : *Üsküdar çatması.* **4.** Tahta yapılarda ağaç iskeletin temel parçaları. **5.** *hlk.* Başörtü. § **Çatma kaş** birbirine kavuşmuş gür kaş.

çatmak (*-i*) **1.** Değnek, kılıç, tüfek gibi uzun şeylerden birkaç tanesini, tepelerinden birbirine çaprazlama dayayarak durdurmak. **2.** Giysi parçalarını dikmeden önce teyel ya da iğne ile tutturmak. **3.** (Yemeni, çatkı, yazma gibi şeyler için) Başa bağlamak. **4.** (*-e*) Hoşa gitmeyen bir şey karşısında kalmak : *Belaya çatmak.* **5.** (*-e*) Birine sert sözler söylemek ya da yazılar yazmak.

çat pat *be.* Biraz.

çatpat *b. a.* Çatapat.

çatra patra *be.* Bir dilin az çok ve yalan yanlış konuşulduğunu anlatır.

çavdar

çavdar *a. bot.* Buğdaygillerden, unlu tane veren bir bitki.

çavdarmahmuzu, -nu *b. a. bot.* Buğdaygillerin ve en çok çavdarın başağı üzerinde üreyen, horoz mahmuzunu andıran, bir asklı mantar.

çavlan *a. coğr.* Çağlayanın büyüğü, °şelale.

çavmak (*-e*) **1.** Sapmak, amaçtan şaşmak. **2.** Çağmak. **3.** (Sıcak, ışık, koku) Dağılıp yayılmak.

çavşır *a. bot.* Maydanozgillerden bir bitki ve bunun eczacılıkta kullanılan reçinesi.

çavuş *a.* **1.** *ask.* Onbaşıdan sonra gelen erbaş. **2.** Asker okullarında sınıf birincisi. **3.** Bir işin ya da işçilerin başında bulunan ve onları yöneten sorumlu kişi.

çavuşkuşu

çavuşkuşu *b. a. zool.* Çavuşkuşugillerden, uzunluğu 28 cm. kadar, tüyleri turuncu kahverengi, başında sorguç bulunan bir kuş.

çavuşkuşugiller *ç. b. a. zool.* Çavuşkuşlarını kapsayan kuş familyası.

çavuşluk *a.* **1.** Çavuş olma durumu ya da görevi. **2.** Çavuş aşaması.

çavuşüzümü *b. a. bot.* Kabuğu ince, çekirdeği ufak, iri taneli bir çeşit beyaz üzüm.

çay

çay (I) *a.* (*Çinceden*) **1.** *bot.* Çaygillerden bir ağaççık. **2.** Bu ağaççığın siyahımtırak renkte olan küçük ve kurutulmuş yaprağı. **3.** Bu yaprakların haşlanması ile elde edilen içecek. **4.** Konukların, çay, börek, çörek, pasta vb. gibi yiyeceklerle ağırlandığı toplantı.

çay (II) *a.* Dereden büyük, ırmaktan küçük akarsu.

çaycı *a.* **1.** Çay yapıp satan kimse. **2.** Çay yetiştiricisi. **3.** Çay içmeye düşkün kimse.

çaycılık *a.* **1.** Çay yetiştirme işi. **2.** Çay yapıp satan kimsenin işi.

çaydanlık *a.* Çay yapmaya uygun kap.

çayevi *b. a.* Çay içilen yer, çayhane.

çaygiller *ç. a. bot.* Yapraklarından çay yapılan, ikiçeneklilerden bir ağaççık familyası.

çayhane *b. a. Far.* Çayevi.

çayır *a.* **1.** Üzerinde gür ot biten düz ve nemli yer. **2.** Böyle yerde biten otlar.

çayırgüzeli, -ni *b. a. bot.* Buğdaysılardan bir çayır otu.

çayırkuşu *b. a. zool.* Tarlakuşu.

çayırmantarı *b. a. bot.* Şapkasının alt yüzü ince dilimli olan bir mantar çeşidi.

çayırmelikesi *b. a. bot.* Erkeçsakalı.

çayırpeyniri *b. a.* Taze, tuzsuz bir beyazpeynir türü.

çayırsedefi *b. a. bot.* Düğünçiçeğigillerden, sulak yerlerde yetişen, kökü iç sürdürücü olarak kullanılan bir bitki.

çayırteresi *b. a. bot.* Turpgillerden yabani bir bitki.

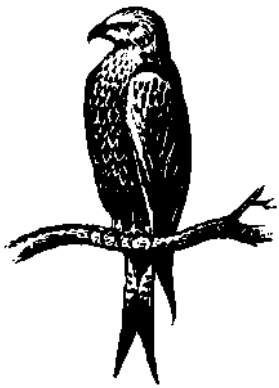
çayırtirfili *b. a. bot.* Baklagillerden, yulafa benzeyen bir kır bitkisi.

çayıryulafı *b. a. bot.* Buğdaygillerden yulafa benzeyen bir kır bitkisi.

çaylak *a.* **1.** *zool.* Yırtıcılardan, uzun kanatlı, çengel gagalı, küçük kuşları ve fare gibi zararlı hayvanları avlayan bir kuş. **2.** *mec.* Toy, °tecrübesiz, °acemi.

çeçe *a. zool.* İnsana uyku hastalığı aşılayan, sinekten büyük, bir cins Güney Afrika böceği.

çehre *a. Far.* **1.** Yüz. **2.** *mec.* Görünüş.

çaylak

çek, -ki *a. İng.* Bir kimsenin bankadaki parasının dilediği kimseye ödenmesi için bankaya gönderdiği yazılı buyruk.

Çek, -ki *öz. a.* **1.** Çekoslovakya halkından ya da bu halkın soyundan olan kimse. **2.** (Ad tamlamalarında) Çekoslovakya ya da Çekler.

çekecek *a.* Ayakkabıyı kolaylıkla giyebilmek için kullanılan maden, boynuz ya da plastikten yapılmış araç, °kerata.

çekememek (*-i*) **1.** Çekmek işini yapamamak. **2.** Katlanamamak. **3.** Kıskanarak hor görmek.

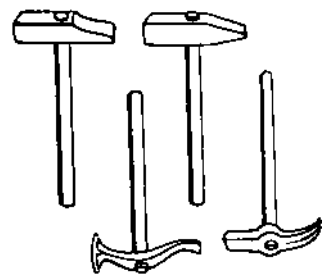
çekememezlik *a.* Çekememek durumu ya da çekememekten doğan davranış.

çeker *a.* Bir tartma aygıtının kaldırabildiği ağırlık miktarı.

çeki *a.* **1.** Tartı. **2.** İki yüz elli kiloya eşit olan ve odun, kireç gibi şeyleri tartmakta kullanılan bir ağırlık ölçüsü birimi. **3.** *mec.* Üzüntü, sıkıntı.

çekici *s.* **1.** Çekme işini yapan. **2.** *mec.* Albenisi olan, beğenilen, °cazibeli.

çekiç *a.* Çivi çakmak, madenleri dövmek gibi işlerde kullanılan ve bir sapla, dövecek maden bir kısımdan yapılmış araç.

çekiç

çekiçkemiği *b. a. anat.* Ortakulaktaki dört küçük kemikten biri.

çekiçlemek (*-i*) Çekiçle dövmek.

çekidüzen *b. a.* Düzenlilik, özen, °intizam. § **Çekidüzen vermek** düzenlemek, düzeltmek.

çekik *s.* **1.** Yanlara doğru çekilerek gerilmiş gibi olan : *Çekik göz. Çekik kaş.* **2.** İçeriye doğru girmiş, batık : *Çekik çene. Çekik karın.*

çekilme *a.* **1.** Çekilmek eylemi. **2.** *yerb.* Yerin yükselmesiyle bir yeri örten deniz sularının gerilemesi, **basma** karşıtı. **3.** *ask.* Bir birliğin genellikle geriye ya da düşmandan uzağa doğru yaptığı hareket.

çekilmek (*nsz √ -e √ -den*) **1.** Çekmek işine konu olmak. **2.** Kendini geri çekmek. **3.** Bir işi bırakmak ya da bir işten kendi isteğiyle ayrılmak. **4.** Azalmak ya da yok olmak: *Kuyunun suyu çekildi. İneğin sütü çekildi.*

çekim *a.* **1.** Çekmek eylemi. **2.** *fiz.* ve *gökb.* Herhangi bir cismin, başka bir cismi kendine doğru yürütme gücü. **3.** *dilb.* Eylemlerin türlü zaman, kişi ve kipleri, adların da ad durumlarına göre uğradıkları değişiklikler. § **Çekim eki** eylem, ad kök ya da gövdelerine kişi kavramı vermek için getirilen ek : *Geldim* (*gel -di -m*), *evim* (*ev -im*).

çekimlemek (*-i*) *dilb.* Eylemleri türlü zaman, kişi ve kiplere, adları da ad durumlarına göre biçimlendirmek.

çekimser *s.* Taraf tutmayan, başkalarına katılmayan.

çekimserlik *a.* Çekimser davranma durumu.

çekince *a.* Çekinmeyi gerektiren neden, °tehlike.

çekingen *s.* Çekinmek huyu olan, girgin olmayan; ürkek.

çekingenlik *a.* Çekingen olma durumu.

çekinmek (*-den*) Saygı, kaygı, korku gibi nedenlerden ötürü bir şeyi yapmaktan kaçınmak.

çekirdecik *a. biy.* Göze çekirdeğinin içinde bulunan bir ya da birçok yuvarlak cisimcik.

çekirdek *a.* **1.** Etli meyvelerin içinde bir ya da birden çok olarak bulunan çoğu sert bir kabukla kaplı tohum. **2.** *biy.* Bir gözenin merkezini oluşturan cisimcik. **3.** *fiz.* Bir atomun proton ve nötronlardan oluşmuş merkez kısmı. **4.** *mec.* Bir şeyin başlangıcı olan, onu oluşturan öz, °nüve.

çekirdeklenmek (*nsz*) Çekirdek bağlamak, çekirdekli olmak.

çekirdekli *s.* Bir ya da birçok çekirdeği olan : *Çekirdekli mandalina.*

çekirdeksel *s.* Atom çekirdeği ile ilgili, °nükleer.

çekirge

çekirge *a. zool.* Düzkanatlılardan, uzun olan art bacaklarına dayanarak uzağa sıçrayabilen, bitkiler için zararlı birçok çeşitleri olan böcek.

çekirgekuşu, -nu *b. a. zool.* Sığırcık.

çekişme *a.* Çekişmek eylemi.

çekişmek (*nsz √ -le*) **1.** Bir şeyi iki ucundan tutarak karşılıklı çekmek : *Halat çekişmek.* **2.** Çok ileriye varmaksızın kavga etmek. **3.** (Ad çekme, niyet, kâğıt için) Aralarında çekmek : *Ad çekiştiler.* **4.** *mec.* Üstünlük kazanmaya çalışmak.

çekiştirmek (*-i*) **1.** İki ucundan tutarak ayrı yönlere doğru çekip durmak. **2.** *mec.* Birinin aleyhinde konuşmak.

çekme *a.* **1.** Çekmek eylemi. **2.** Masa, dolap gibi şeylerin dışarıya çekilen gözü, çekmece. **3.** *s.* Düzgün biçimli : *Çekme burun.*

çekmece *a.* **1.** Çekme². **2.** İçinde değerli şeyler saklanan küçük, süslü sandık.

çekmek (*-i*) **1.** Bir şeyi tutup kendine ya da başka bir yöne doğru yürütmek. **2.** İçine almak : *Dumanı içine çekmek. Toprak suyu çekti.* **3.** Bir yerden başka bir yere taşımak : *Ekini tarladan çekmek.* **4.** Bulup toplamak : *Piyasadaki şekeri çekmek.* **5.** (Silah, bıçak gibi şeyler için) Kullanmaya hazırlanmak, davranmak: *Tabanca çekmek.* **6.** Atmak, vurmak : *Dayak çekmek.* **7.** (Bir kimseyi ya da bir şeyi) Bulunduğu durum ya da yerden geri almak : *Bir devlet elçisini çekmek.* **8.** (Güç durumlara) Uğramak : *Eziyet çekmek.* **9.** Ağırlığı olmak : *Yaş odun ağır çeker.* **10.** Herhangi bir engel kurmak : *Duvar çekmek.* **11.** (Ad çekme, niyet, talih oyunları için) Hazırlanmış kâğıtları bulundukları kaptan alıp açmak : *Ad çekmek. Niyet çekmek.* **12.** Çizgi halinde uzatmak : *Çizgi çekmek.* **13.** Tıpkısını yazmak ya da çizmek : *Bir yazıyı gazeteden kâğıda çekmek.* **14.** *dilb.* Bir

eylemin türlü zaman ve kişilere ya da bir adın ad durumlarına göre aldığı biçimleri yolunca sıralayarak söylemek. **15.** Öğütmek : *Kahve çekmek.* **16.** (Protesto, poliçe, bono gibi şeyler için) Düzenleyip yürürlüğe koymak. **17.** (Dikkat ve ilgi için) Kendi üzerine çevirtmek : *Sesi dikkatimi çekti.* **18.** (-e) (Bir kimse) Ailesinden birine, herhangi bir bakımdan benzemek : *"Oğlan dayıya kız halaya çeker."* **19.** (Bir şeyin içyüzünü anlamak amacıyla) Sıkıştırmak : *Sorguya çekmek.* **20.** (*-i*, -e) Herhangi bir anlama almak : *Bak, sözümü nereye çekti.* **21.** (*nsz*) Sıkıntı, eziyet gibi kötü durumlar geçirmek : *Bu adam çok çekti.* **22.** (*nsz*) (Zaman için) Sürmek, °devam etmek : *Bu yol iki saat çeker. Şubat bu yıl 29 gün çekti.* **23.** (*nsz*) Daralıp kısalmak : *Kumaş yıkayınca çekti.* **24.** Boya, badana ve benzeri için sürmek : *Bir kat boya çektim.* **25.** Masrafını karşılamak : *Bütün yemek paralarını Ali çekti.* **26.** Söylemek : *Nutuk çekmek.* § **Çek arabanı** (ya da **Çek**) *hkr.* git buradan! **Çekip çevirmek** hale yola koymak, yönetmek. **Çekip gitmek** savuşmak.

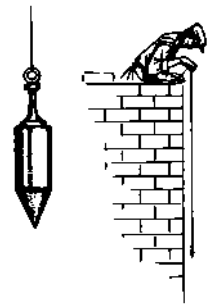
çekmekat, -tı *b. a.* Çok katlı yapılarda ya da evlerde dört yanı teras olarak bırakılan en üst kat.

çekmen *a.* **1.** Çekip emmeye yarar araç : *Boynuz çekmede kullanılan şişeler birer çekmendir.* **2.** *biy.* Çekip emmeye yarayan organ, °vantuz: *Asalak bitkilerin, üzerinde yaşadıkları bitkiyi emecek çekmenleri vardır.*

çektirmek (*-i*, -e √ -e) Çekmek işini yaptırmak ya da birinin çekmesine yol açmak.

çekül *a. fiz.* Yerçekimi doğrultusunu belirtmek için kullanılan, ucuna ağırlık bağlanmış bir ipten oluşmuş aygıt.

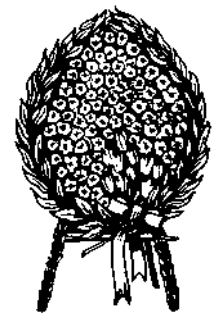
çelebi *s.* **1.** Görgülü ve nazik : *Çelebi bir adam.* **2.** Eskiden "bay" yerine

çekül

kullanılan bir san. **3.** Eskiden Bektaşi ve Mevlevi pirlerinin en büyüklerine verilen san.

çelebilik *a.* Çelebi olma durumu, çelebice davranış.

çelenk

çelenk, -gi *a.* Çiçek ve ince dallarla yapılmış halka.

çelik (I) *a.* **1.** Az miktarda karbonla bileşmiş demir ve karbon alaşımı : *Çelik, demirden çok daha sert ve daha hafif olduğundan daha iyi işlenebilir.* **2.** *s.* Çelikten yapılmış: *Çelik dolap.*

çelik (II) *a.* **1.** Kısa kesilmiş dal. **2.** Köklenmesi için yere dikilen dal. **3.** Çocukların ucuna çomakla vurarak havaya kaldırdıkları iki tarafı sivri kısa değnek.

çelikçomak *b. a.* Çocukların, çomakla çeliğe vurarak oynadıkları oyun.
çelikleme *a.* Çelik dikerek ağaç yetiştirme işi.
çelim *a.* Beden yapısı.
çelimli *s.* Çelimi güzel.
çelimsiz *s.* Zayıf, güçsüz; gösterişsiz.
çelişik *s.* Çelişme durumunda olan, içinde çelişme bulunan: *Çelişik bir söz.*
çelişiklik *a.* Çelişik olma durumu.
çelişken *s.* Çelişik.
çelişki *a.* Çelişme, °tenakuz.
çelişme *a.* **1.** Çelişmek eylemi. **2.** *mant.* İki önermenin, yargının, kavramın, terimin birbirini tutmaması.
çelişmek (*nsz √ -le*) (Düşünce ve davranış için) Birbirini tutmamak, birbirine ters düşmek: *İnsanın yaptıkları, söyledikleriyle çelişmemeli.*
çelişmeli *s.* Çelişme özelliği bulunan.
çelme *a.* **1.** Çelmek eylemi. **2.** Birini yıkmak için, ayağının önüne ayak uzatma. § **Çelme atmak** (ya da **takmak**) **(1)** çelme ile yıkmaya çalışmak; **2)** *mec.* bir işin olumlu sonuçlanmasını önlemek.
çelmek (*-i*) **1.** Düşürmek. **2.** Engel olmak, yolundan çevirmek. **3.** (Örtü gibi bir şeyi) Örtünüp iki ucunu bağlamak. **4.** (Önüne akıl, fikir, zihin gibi sözcüklerden biri getirilince) Kandırıp vazgeçirmek : *Siz aklımı çelmeseydiniz ben bu işe girecektim.*
çelmelemek (*-i*) Çelme takmak.
çeltik *a.* Kabuğu ayıklanmamış pirinç.
çeltikçi *a.* Çeltik yetiştiricisi.
çeltikçilik *a.* Çeltik yetiştirme işi.
çember *a.* **1.** *mat.* Merkez denilen durağan bir noktadan aynı uzaklık ve düzlemdeki noktaların oluşturduğu kapalı eğri. **2.** Bu biçimdeki cisimlerin çevresi. **3.** Çocukların oynamak için çevirip arkasından koştukları araç. **4.** Büyük yazma, yemeni. **5.** Sandık, denk, fıçı gibi şeylerin dağılmaması için üzerlerine geçirilen dayanıklı bir nesneden

çember

yapılmış kuşak. **6.** *s.* Çember biçiminde olan. § **Çember sakal** yuvarlak biçimli sakal.
çemberlemek (*-i*) Çemberle kuşatmak.
çene *a.* **1.** Omurgalıların ağzında, çiğnemeye yarayan, üzerinde diş bulunan iki parça kemik. **2.** *mec.* Çok konuşma, gevezelik: *Adamda da çene var ha!* § **Çene çalmak** gevezelik etmek. **Çene yormak** boşuna söz söylemek. **Çenesini bıçak açmamak** çok üzüntülü olup hiç konuşmamak. **Çenesi düşük** çok konuşan, geveze. **Çenesini tutmak** bildiğini ya da düşündüğünü söylemeyip saklamak.
çenek *a.* **1.** *bot.* Tohumda embriyonu kaplayan etli kısım : *Bakla, fasulye gibi bitkilerin tohumlarında ikişer çenek bulunur.* **2.** *zool.* Kimi memelilerde, özellikle gevişgetiren hayvanlarda göbek bağının bağlandığı özel organ. **3.** *zool.* Kuşların gagasını oluşturan alt ve üst kısımlardan her biri. **4.** *zool.* Böceklerde, ağzın iki tarafında bulunan parçalayıcı sert organlar.
çeneli *s. mec.* Çok konuşmayı seven.
çenet *a. bot.* Açıldığında tanelerin döküldüğü meyve kabuğu: *Fasulye ve baklanın kabukları ikişer çenetten oluşur.*
çengel *a. Far.* Bir yere takılmaya, geçirilmeye yarayan eğri demir.
çengellemek (*-i*) Çengelini takmak : *Kapıyı çengellemek.*

çengel

çengelli *s.* Çengeli olan ya da ucu çengel biçiminde olan.

çengelliiğne

çengelliiğne *b. a.* Tutturulduğu yerden kurtulmaması için ucu özel bir yuvaya geçirilen iğne.

çengelsakızı, -nı *b. a.* Kengelsakızı.

çengi *a. Far.* Çalgı eşliğinde oynamayı meslek edinmiş kadın.

çentik *a.* **1.** Bir şeyin kenarında, kesilerek ya da kırılarak açılan küçük kertik: *Bıçağın ağzı çentik çentik olmuş.* **2.** *s.* Kertikli : *Çentik bıçakla iş yapılamıyor.*

çentiklemek (*-i*) Bir şeye çentik yapmak.

çentilmek (*nsz*) Çentmek işine konu olmak.

çentmek (*-i*) **1.** Bir şeyin kenarını keserek ya da kırarak küçük kertik açmak. **2.** Soğan, salatalık gibi şeyleri çok küçük, ince olarak doğramak.

çepeçevre, çepçevre *be.* Bütün yanlarını kuşatacak biçimde, fırdolayı : *Bahçe çepeçevre telle çevrildi.*

çepel *s.* **1.** Çamur, pislik, bulaşık, kir. **2.** *a.* Arasına karışmış yabancı madde: *Üzümün çepelini ayıkladı.*

çepellenmek (*nsz*) **1.** Çepelli duruma gelmek. **2.** *mec.* Karışıp bozulmak, °berbat olmak.

çepelli *s.* İçinde sap, taş, toprak gibi yabancı madde bulunan : *Çepelli buğday.*

çeper *a. DS* **1.** Duvar, çit. **2.** Ahlaksız, huysuz, geçimsiz kimse. **3.** Bağ çubuğu, çalı çırpı. **4.** *biy.* Zar.

çepiç *a.* Bir yaşında keçi.

çepken *a.* Cepken.

çer *a.* Gelişigüzel ve dayanıksız anlamında **çerden çöpten** deyiminde geçer.

çerçeve *a. Far.* **1.** Resim, yazı, ayna gibi şeyleri süslemek ya da bir yere asabilmak için bunlara geçirilen kenarlık. **2.** Kapı pencere ile bunların camı ya da tablası gibi şeylerin yerleştirilmiş olduğu kenarlık. **3.** *mec.* Bir düşünce alanının sınırları ya da bu sınırlar içinde olan : *Dar bir çerçeve içinde kalınırsa, bu sorun çözülemez.*

çerçevelemek (*-i*) Bir şeye çerçeve geçirmek ya da bir şeyi çerçeve içine almak.

çerçi *a.* **1.** Köy gibi küçük yerlerde dolaşarak ufak tefek tuhafiye eşyası satan gezginci esnaf. **2.** (Kimi bölgelerde) Tuhafiyeci.

çerçicilik *a.* Çerçinin yaptığı iş.

çerçöp *b. a.* **1.** Çalı çırpı. **2.** Süprüntü. **3.** *ünl.* Kimi çocuk oyunlarında "dikkat" anlamında kullanılan uyarma sözü.

çerez *a.* **1.** Asıl yemekten sayılmayan peynir, zeytin gibi yiyecekler, °ordövr. **2.** Yemek dışında yenen yaş ya da kuru yemiş gibi şeyler.

çerge *a.* **1.** Derme çatma çadır. **2.** Çingene çadırı.

çeri *a.* (Eskiden) Asker.

çeribaşı *b. a.* Eskiden "asker başı" anlamında iken şimdi "çergebaşı" sözünden bozma olarak Çingenelerin ileri gelenlerine denir.

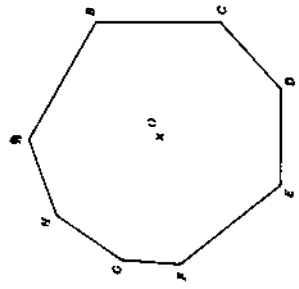
Çerkez *öz. a.* **1.** Kafkasya'nın yerli boylarından birinin adı. **2.** Bu boydan olan kimse. § **Çerkez tavuğu** tavuk, hindi ve benzeri gibi kümes hayvanlarının etinden yapılan ve salçasına

dövülmüş ceviz, biber katılarak hazırlanmış bir yemek.

Çerkezce *öz. a.* Çerkez dili.

çermik *a.* Kaplıca, ılıca.

çeşit *a.* **1.** Aynı türden olan şeylerin kimi özelliklerle ayrılan öbeklerinden her biri : *Her çeşit kumaş.* **2.** Doğa bilgisi bölümleme yönetiminde türden sonra gelip içinde bireyleri toplayan bölüm. **3.** *s.* Türlü : *Buraya her çeşit insan gelir.*

çeşitkenar

çeşitkenar *b. s. mat.* Kenarlarından hiç biri ötekine eşit olmayan (çokgen).

çeşitleme *a.* **1.** Çeşitlemek eylemi. **2.** *müz.* Bir melodiyi ikinci derecedeki öğelerini değiştirerek başka biçime sokma işi, °varyasyon.

çeşitlemek (*-i*) Bir şeyin çeşidini artırmak.

çeşitlenmek (*nsz*) Çeşitli duruma gelmek.

çeşitli *s.* Çeşidi çok olan, türlü.

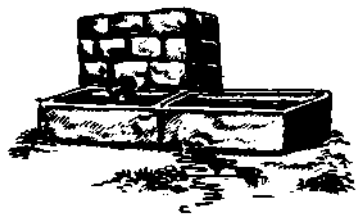
çeşitlilik *a.* Çeşidi çok olma durumu.

çeşme *a. Far.* Çoğu herkesin yararlanması için düzen altına alınmış bir oluk ya da musluktan akan suyu olan yer.

çeşmibülbül *b. a. Far.* Eskiden İstanbul'da yapılan bir çeşit çizgili cam işi.

çeşni *a. Far.* (Yiyecek, içecek için) Tat.

çeşnici *a.* **1.** Eskiden saraylarda, büyük konaklarda yemek ve sofra işlerini

çeşme

yöneten kimse. **2.** Sikkelerin ayarını düzenleyen kimse.

çeşnicibaşı, -nı *b. a.* **1.** Baş çeşnici. **2.** *mec.* Sık sık eş değiştiren erkek.

çeşnilenmek (*nsz*) Tadı yerine gelmek.

çete *a. İsl.* Ordu birliklerinden olmayan silahlı küçük birlik.

çeteci *a.* Çeteden olan kimse.

çetecilik *a.* Çeteci olma durumu.

çetele *a. Yun.* **1.** Eskiden ekmekçi, sütçü gibi esnafın uzunlamasına ikiye bölüp üzerine kertikler çenterek hesap tuttukları ağaç dalı. **2.** Çizilerek ya da oyularak açılan kertik.

çetin *s.* Elde edilmesi, istenilen yola getirilmesi, çözümlenmesi, işlenmesi güç ya da engeli çok olan : *Çetin yol. Çetin sorun.* § **Çetin ceviz 1)** kırılıp ayıklanması zor olan ceviz; **2)** *mec.* yola getirilmesi, kendisine herhangi bir düşüncenin kabul ettirilmesi güç olan kimse.

çetinleşmek (*nsz*) Çetin duruma gelmek.

çetinleştirmek (*-i*) Çetin duruma getirmek.

çetinlik *a.* Çetin olma durumu.

çetrefil *s.* Karışıklığı dolayısıyla anlaşılması ya da bir sonuca bağlanması güç : *Çetrefil bir anlatım. Çetrefil bir dava.*

çevik *s.* (Canlılar için) Kolaylık ve çabuklukla davranan.

çevikleşmek (*nsz*) Çevik duruma gelmek.

çeviklik *a.* Çevik olma durumu ya da çevikçe davranış.

çevirgeç *a. fiz.* Bir devredeki elektrik akımını ters yöne çevirmek için kullanılan aygıt, °komütatör.

çevirgi *a.* Çevrilebilen anahtar, tokmak vb. araç.

çeviri *a.* **1.** Dilden dile aktarma : *Bir kitabın çevirisi.* **2.** Bir dilden ötekine aktarılmış konuşma, yazı ya da kitap °tercüme : *Türkçede Shakespeare'den birçok çeviri vardır.*

çevirici *a.* Çeviri işini yapan kimse, °tercüman : *Bu kitabın çeviricisi Fransızcayı iyi bilir.*

çevirme *a.* **1.** Çevirmek eylemi. **2.** Kuzu, oğlak gibi hayvanların şişte, kor üzerinde çevrilerek pişirilmişi : *Kuzu çevirmesi.* **3.** *ask.* Kuşatma, askerle sarma. **4.** *s.* Bir dilden öbür dile aktarılmış : *Fransızcadan çevirme bir oyun.*

çevirmek (*-i*) **1.** Bir şeyin yönünü değiştirmek : *Arkasını çevirmek.* **2.** Bir şeyin öteki yüzünü görünür duruma getirmek: *Kitabın yaprağını çevirmek.* **3.** Döndürerek devindirmek : *Çember çevirmek. Makinenin kolunu çevirmek.* **4.** Yönetmek : *Annem yıllarca evi tek başına çevirdi.* **5.** Yolundan alıkoymak : *Arkadaş bizi çevirip evine götürdü.* **6.** Geri göndermek : *Kendisine yollanan parayı çevirmiş.* **7.** Bir giyeceği söküp iç yüzünü dışa getirmek. **8.** (Hile dolap, dalavare gibi dürüst olmayan davranışlar için) Yapmak : *Çevirdiği dolaplar bini aştı.* **9.** (*-i, -e*) Herhangi bir duruma getirmek : *Maskaraya çevirmek. Paçavraya çevirmek.* **10.** Bir dilden başka dile aktarmak. **11.** (*-i, -le*) Bir şeyin çevresine bir şey yapmak ya da koymak, kuşatmak : *Bağı duvarla çevirmek. Kaleyi askerle çevirmek.*

çevirmen *a.* Bir yazıyı bir dilden başka bir dile çeviren kimse, °mütercim.

çevre *a.* **1.** Bir şeyin yakını, dolayı. **2.** *mec.* Aynı konu ile ilgili bulunan kimselerin topu : *Siyasal çevreler.* **3.** Sırma işlemeli mendil. **4.** *mat.* Bir düzlem üzerindeki bir şekli sınırlayan çizgi.

çevrelemek (*-i*) **1.** İçine almak, kuşatmak. **2.** Bir konunun sınırlarını çizmek.

çevrelenmek (*nsz*) Kuşatılmak, sınır içine alınmak.

çevreteker *b. a. bot.* Sap ve kökte, merkez kısmının en dış kuşağı.

çevri *a. coğr.* Karşılıklı su ya da hava akımının çarpıştığı yerde oluşan çevrinti : *Hava çevrisi. Su çevrisi.*

çevrilmek (*nsz √ -e*) **1.** Çevirmek işine konu olmak. **2.** Çevresi sarılmak, kuşatılmak : *Sinema yıldızı, meraklılarla çevrildi.*

çevrim *a.* **1.** Sürekli ve düzenli değişme. **2.** *fiz.* Üzerinden bir elektrik akımı geçmekte olan iletken yolun bütünü.

çevrimsel *s. fiz.* Çevrimle ilgili ya da çevrim biçiminde olan.

çevrinmek (*nsz*) *DS* Bir şeyin çevresinde saygı ile dolanmak.

çevrinti *a.* **1.** Bir şeyin kendi ekseni çevresinde biteviye dönmesi. **2.** Su ve hava çevrisi. **3.** Çeşitli tahıl karışığı.

çevriyazı, -yı *b. a.* Bir yazıyı, bütün ses inceliklerini belirterek başka bir abeceye çevirme yolu.

çeyiz *a. Ar.* Gelin için hazırlanan her türlü eşya. § **Çeyiz düzmek** çeyiz hazırlamak.

çeyrek *s. Far.* **1.** Dörtte bir. **2.** *a.* (Eskiden) Gümüş mecidiyenin dörtte biri değerinde olan para. **3.** *a.* On beş dakikalık zaman.

çeyreklemek (*-i*) Süt çocuklarının kollarını ve bacaklarını çaprazlayarak vücutlarına idman yaptırmak.

çıban *a.* Deride şişkinlik, kızartı ve ateş ile ortaya çıkan irin birikmesi. § **Çıban**

başı 1) çıbanın kendiliğinden açılmaya yüz tutan noktası; 2) *mec.* kurcalanırsa ağır sonuçlar doğurabilecek durumda olan sorun.

çıfıt *a.* (Hakaret olarak) Yahudi. § **Çıfıt çarşısı** türlü şeylerin karmakarışık bir durumda bulunduğu yer.

çığ *a.* Dağ tepelerinden kopan, yuvarlandıkça büyüyen kar yığını.

çığır *a.* **1.** Çığın açtığı yol. **2.** Patika. **3.** *mec.* Başkalarının da uyabileceği yeni biçim, yol yöntem. § **Çığır açmak** başkalarının da izleyeceği yeni bir anlayışı başlatmak : *Orhan Veli, Oktay Rıfat, Melih Cevdet şiirde yeni bir çığır açtılar.* **Çığırından çıkmak** doğru ve uygun yolundan ayrılmak : *Bu iş artık çığırından çıktı.*

çığırtkan *a.* **1.** Çağırtkan. **2.** Bir şeyi yüksek sesle çevreye duyuran kimse.

çığırtkanlık *a.* Çığırtkanın yaptığı iş.

çığlık *a.* Acı acı ya da ince ve keskin bağırma.

çığrışmak (*nzs √ -le*) Hep birden bağırıp çağırarak gürültü etmek.

çıkagelmek (*nsz*) Beklenmediği bir zamanda gelmek.

çıkak *a.* **1.** Çıkılacak yer. **2.** *sesb.* Ağız boşluğunda her sesin oluştuğu yer.

çıkar *a.* **1.** Gözetilen ya da dolayısıyla elde edilen kazanç. **2.** Kişisel yarar.

çıkarcı *a.* Yalnız kendi çıkarını düşünen kimse.

çıkarcılık *a.* Yalnız kendi çıkarını düşünme durumu.

çıkarılmak (*-den √ -e, -den, -e*) Çıkmak işine konu olmak.

çıkarma *a.* **1.** Çıkarmak işi. **2.** *mat.* Çıkarmak işlemi. **3.** *ask.* Kıyılara ve en çok düşman kıyılarına asker indirme işi

çıkarmak (*-i √ -den, -i √ -e, -i*) **1.** Gizli ya da örtülü olan bir şeyi ortaya koymak. **2.** (*-i*) (Tümleç olarak zaman anlatan bir ad olunca) Sonunu getirmek. **3.** (*-i*) Anlamak, ne olduğunu bilmek : *Ben bu yazıdan bir şey çıkaramadım.* **4.** (*-i, -den*) (Öfke, hırs, acı gibi şeyler için) Zararını çektirmek : *Bütün öfkesini benden çıkardı.* **5.** Sağlamak : *Ekmeğini taştan çıkarmak.* **6.** (*yar*)... gibi göstermek: *Birini hırsız çıkarmak. Suçlu çıkarmak.* **7.** *mat.* Üçüncü bir şeyi elde etmek için, belli bir sayıdan daha az değerli bir sayı kadar birim eksiltmek.

çıkartı *a.* Boşaltım ile vücuttan dışarı çıkan madde.

çıkartma *a.* **1.** Çıkartmak eylemi. **2.** Üzerindeki resim ıslatılarak yapıştırıldığı yere çıkan, özel olarak hazırlanmış resimli, zamklı kâğıt. **3.** Bu yolla çıkarılan resim.

çıkartmak (*-i, -e √ -i, -den √ -i, -den, -e*) Çıkarmak işini yaptırmak.

çıkı *a.* Küçük bohça, çıkın.

çıkık *s.* **1.** Yerinden çıkmış (kemik ya da organ). **2.** Çıkıntı durumunda olan. **3.** *a.* Bir kemik ya da organın yerinden çıkmış olması : *Kolumda çıkık var.*

çıkıkçı *a.* Çıkık organları düzelten kimse, kırıkçı.

çıkılamak (*-i*) Çıkı yapmak.

çıkın *a.* Uçları düğümlenmiş, içinde öteberi bulunan mendil, çevre, bohça ya da bağlanmış paket : *Yiyecek çıkını. Para çıkını.*

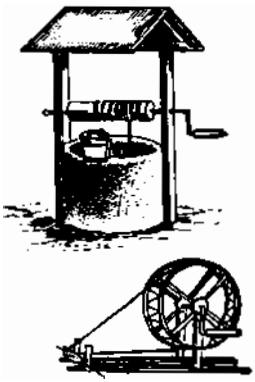
çıkınlamak (*-i*) Çıkın yaparak bağlamak, bohçalamak.

çıkıntı *a.* **1.** Düz bir yüzeyde bulunan tümsek ya da hizayı aşan kısım. **2.** Bir metni düzeltmek ya da ona bir şey eklemek için satır dışına yazılan yazı, çıkma.

çıkış *a.* **1.** Çıkmak eylemi ya da biçimi. **2.** Koşuya başlayış. **3.** *ask.* Kuşatılmış bir bölgedeki birliklerin yaptığı saldırış. **4.** Beklenilmeyen bir sırada yapılan sert konuşma.

çıkışlı *s.* Bir okulu bitiren ya da bir öğrenim derecesini tamamlayan.

çıkışma *a.* Birine sert sözler söyleme.
çıkışmak (-e) **1.** Bir kimseye, hoşa gitmeyen bir davranışından dolayı sert sözler söylemek : *Beklettim diye annem bana çıkıştı. Oğlunuza yerli yersiz çıkışıyorsunuz.* **2.** (*nsz*) Yeter olmak, yetmek : *Param çıkışmadığı için arkadaşımdan borç aldım.*
çıkıştırmak (*-i*) Gereken miktara ulaştırmak : *Parayı çıkıştıramadım.*
çıkma *a.* **1.** Çıkmak eylemi. **2.** Yapılarda dışarıya doğru çıkmış bölüm. **3.** Yazıda sayfanın herhangi bir yanına eklenmiş metinle ilgili açıklama, çıkıntı. **4.** *s.* Çıkmış.
çıkma durumu *dilb.* Bir tümcede bir yerden ayrılmayı, çıkmayı, kopmayı bildiren -den eki almış sözcüğün durumu, -den hali.
çıkmak (*-den*) **1.** İçerden dışarıya varmak, gitmek. **2.** Elde edilmek, sağlanmak : *Bu sütten az yağ çıktı.* **3.** Bir meslek ya da bilim kurumunda okuyup sınavını vererek yetişmiş olmak : *İktisat fakültesinden çıkmış.* **4.** Bir nedenle ayrılmak, ilgisini kesmek : *İşinden çıkmak.* **5.** Süresini bitirerek ayrılmak : *Cezaevinden çıkmak.* **6.** Yapılabilmek, yetişebilmek : *Üç metre kumaştan uzun bir gece giysisi çıkar.* **7.** Eksilmek : *Altıdan üç çıkarsa...* **8.** Sonuca ulaşmak : *Bu tartışmadan bir şey çıkmaz.* **9.** Sıyrılıp ayrılmak : *Terliği ayağından çıktı.* **10.** Harcamak zorunda kalmak : *Paradan çıkmak.* **11.** (-e) Bir bir şeyin yukarısına varmak ya da yükselmek : *Üst üste çıkmak. Dağın tepesine çıkmak.* **12.** (-e) İş için, üstün birini orununda görmek : *Müdüre çıkmak.* **13.** (-e) Talihine ya da payına düşmek : *Arkadaşa piyango çıkmış.* **14.** (-e) Gitmek, koyulmak : *Yola çıkmak.* **15.** (-e) Birdenbire görünmek : *Karşıma çıktı.* **16.** (-e) Mal olmak : *Bu ev yüz on bin liraya çıktı.* **17.** (-e) Oyunda rol almak : *Otello'ya çıkmak.* **18.** (*-den*, -e) Bulunduğu yeri bırakıp başka yere geçmek : *Evden kata çıkmak.* **19.** (*nsz*) Davranışta herhangi bir niteliği olmak : *Çocuk çok dürüst çıktı.* **20.** (*nsz*) Bir nitelikte olduğu anlaşılmak : *Kumaş çürük çıktı.*
çıkmaz *s.* **1.** Sonu kapalı olup çıkış yeri olmayan : *Çıkmaz sokak.* **2.** *mec.* Çözüm yolu olmayan : *Çıkmaz bir tartışma.* § **Çıkmaza girmek** (bir iş) çözülemez duruma gelmek.

çıkrık

çıkrık *a.* **1.** Kuyudan kovayı çekmeye yarayan ve el ile çevrilen araç. **2.** Keten ya da kenevir ipliği eğirmek için kullanılan el ya da ayakla çevrilen ilkel araç. **3.** *fiz.* Ağır bir şey çekecek ipin sarılmasına yarayan ve bir eksen üzerinde uzunca bir kolla kolaylıkla çevrilerek işletilen silindir.
çıkrıkçı *a.* Çıkrık yapıp satan kimse.
çıkrıkçılık *a.* Çıkrık yapma zanaatı.
çılbır *a.* Yoğurtlu yumurta yemeği.
çıldır çıldır *be.* **1.** (Yanmak için) Parlak parlak. **2.** Canlı canlı : *Çocuk çıldır çıldır bakıyordu.*
çıldırmak (*nsz*) Delirmek, aklını oynatmak.

çılgın s. **1.** Aklını kaçırmış, delirmiş. **2.** Delicesine aşırı davranışlarda bulunan.

çılgınlık *a.* Delicesine aşırı davranış.

çıma *a. İt.* Gemi bağlama halatı. § **Çıma vermek** halat uzatmak.

çımacı *a.* Vapur iskelelerinde çıma uzatan ya da tutan işçi.

çınar

çınar *a. Far. bot.* İkiçeneklilerden, otuz metreye kadar uzayabilen, uzun ömürlü, geniş yapraklı bir ağaç.

çınargiller *ç. a. bot.* Örneği çınar olan bitki familyası.

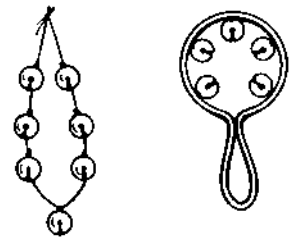
çınarlık *a.* Birkaç ya da çokça çınarı olan yer.

çınçın *a.* Maden eşyaya vurulunca çıkan sese benzer ses.

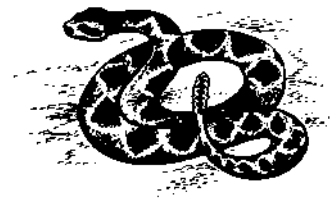
çıngar *a. argo* Kavga, gürültü. § **Çıngar çıkarmak** gürültü, kavga çıkarmak.

çıngırak *a.* **1.** Küçük çan. **2.** İçindeki tanelerin çalkanmasıyla ses çıkaran maden yuvarlak.

çıngıraklıyılan *b. a. zool.* Kuyruk ucundaki sert pulları kımıldatarak kuru yaprak hışırtısına benzer bir ses çıkartan engerek familyasından tehlikeli bir yılan.

çıngırak

çıngıraklıyılan

çıngırdamak (*nsz*) Çıngırak sesi çıkarmak.

çınlamak (*nsz*) **1.** Çın diye ötmek : *Kulaklarım çınlıyor.* **2.** Yankı vermek.

çıplak s. **1.** Üstünde bulunması gereken giysi ya da örtü olmayan : *Çıplak çocuk.* **2.** (Baş için) Saçsız. **3.** Üstünde bitki bulunmayan : *Çıplak toprak.* **4.** Süssüz, yalın, sade. **5.** Üzerinde eşya bulunmayan. **6.** *mec.* Apaçık, olduğu gibi.

çıplaklaşmak (*nsz*) Çıplak duruma gelmek.

çıplaklık *a.* Çıplak olma durumu.

çıra *a. Far.* **1.** Çam gibi reçineli ağaçların yağlı ve çabuk yanmaya elverişli bölümü. **2.** Çabuk yanan dallardan yapılan ışık aracı.

çırak *a.* **1.** Zanaat öğrenmek için bir ustanın yanında bulunan kimse : *Berber çırağı.* **2.** Dükkânda ayak işlerini yapan kimse : *Bakkal çırağı.*

çıraklık *a.* **1.** Çırak olma durumu, yamaklık. **2.** Çırağın yaptığı iş. **3.** Çırağa verilen ücret.

çırçıplak s. Çırılçıplak.

çırçır *a.* **1.** Pamuğu çekirdeğinden ayırmağa yarayan aygıt. **2.** Küçük pınar. **3.** Cırcırböceği.

çırılçıplak s. Büsbütün çıplak, çırçıplak.

çırpı *a.* **1.** Dal ve budak kırpıntısı. **2.** Boyalı ve gergin bir sicimi yay gibi çekip bırakmak yoluyla çizilen çizgi.

çırpıcı s. **1.** Çırpmak işini yapan. **2.** *a.* Yazma kumaş işlerini, boyalar tutsun diye deniz suyunda çırpan kimse.

çırpınma *a.* Çırpınmak eylemi.

çırpınmak (*nsz*) **1.** Herhangi bir acı zoruyla deprenmek. **2.** Ne yapacağını şaşırmış bir durumda üzüntü ve telaş göstermek. **3.** Kaslar birdenbire, kendiliğinden, düzensiz bir biçimde kımıldamak. **4.** (Deniz için) Ses çıkararak hafif dalgalanmak.

çırpıntı *a.* **1.** Çırpınma. **2.** Suların ufak ve oynak dalgalar durumunda kaynaşması.

çırpıştırmak (*-i*) **1.** İnce değnekle hafifçe vurmak. **2.** *mec.* Bir işi üstünkörü yapmak.

çırpma *a.* **1.** Çırpmak eylemi. **2.** Kumaşın kenarı ince kıvrılarak ve iğne yan tutularak yapılan dikiş.

çırpmak (*-i*) **1.** Kısa, çabuk ve üst üste devinimlerle bir şeyi çalkalayıp sallamak ya da silkelemek. **2.** İki şeyi birbirine çarpmak : *El çırpmak.* **3.** Bir şeyin ucundan bir parça kesmek : *Ağacın dallarını çırpmak.*

çıt *a.* İnce ve küçük bir şeyin kırılırken çıkardığı hafif, süreksiz ses : *Çıt diye kırıldı.* § **Çıt yok** en hafif bir ses bile yok.

çıta *a.* Düzgün biçilmiş ensiz ve uzun tahta.

çıtçıt, -tı *b. a.* Üzerinde dikili bulundukları şeyin iki kenarını, birbirine geçirerek bağlamaya yarayan iki parçadan yapılmış maden tutturmalık.

çıtı pıtı [illegible]ek ve sevimli: *Çıtı pıtı bir kız.*

çıtır çıtır *a.* Kömür ve odun yanarken, ince tahta çubuklar kırılırken, gevrek bir şey yenirken çıkan ses.

çıtırdamak (*nsz*) Çıtır çıtır ses çıkarmak.

çıtır pıtır *be.* **1. Çıtır pıtır konuşmak** biçiminde kullanılarak çocukların kolaylıkla ve tatlı tatlı konuştuğunu anlatır. **2.** *s.* Çıtı pıtı : *Çıtır pıtır bir kız çocuğu.*

çıtırtı *a.* Çıtırdama sesi.

çıtkırıldım *a.* ve *s.* Aşırı incelik, dayanıksızlık ve çekingenlik gösteren : *Aman ne çıtkırıldım şey!*

çıtlamak (*nsz*) Çıt sesi çıkarmak : *Ateş çıtlıyor.*

çıtlatmak (*-i*) **1.** Bir şeyden çıt diye ses çıkartmak: *Parmak çıtlatmak.* **2.** (*-i, -e*) *mec.* Bir kimseye bilmediği bir şeyden ancak sezdirecek kadar söz etmek.

çıvmak (*nsz*) (Hızla giden bir şey) Bir yere çarpıp yön değiştirmek, çavmak.

çıyan *a. zool.* Çokayaklılardan sarımtırak renkte, zehirli böcek. § **Çıyan gibi** hain bakışlı sarışın.

çiçek *a.* **1.** *bot.* Bir bitkinin, üreme organlarını taşıyan çoğu güzel kokulu, renkli kısmı. **2.** Çiçek açan kır ya da bahçe bitkisi. **3.** *mec.* İyi görünüşünün tersine olarak niteliği kötü olan kimse. **4.** *kim.* Süblimlemek ya da çiçeksimek yoluyla elde edilen toz : *Kükürtçiçeği.* **5.** *hek.* İrinli kabarcıklar dökerek yüzde izler bırakan, ateşli, ağır ve bulaşıcı bir hastalık.

çiçekbozuğu, -nu *b. s.* Çiçek hastalığından yüzü delik deşik olmuş, çopur.

çiçekçi *a.* Çiçek yetiştiren, satan ya da yapma çiçek işiyle uğraşan kimse.

çiçekçilik *a.* **1.** Çiçek yetiştirme işi. **2.** Çiçek satarak geçim sağlama. **3.** Yapma çiçek satma işi.

çiçeklenmek (*nsz*) Çiçek açmak, çiçekli olmak.

çiçekli *s.* Çiçeği ya da çiçek resimleri olan : *Çiçekli dal. Çiçekli basma.* § **Çiçekli bitkiler** *bot.* çiçeksiz bitkilerin tersine olarak, üreme organları açıkta bulunan bitkiler sınıfı.

çiçeklik *a.* **1.** Koparılmış çiçekleri koymaya yarar kap, vazo. **2.** Çiçek saksılarını koymaya ya da çiçek saksılarını yetiştirmeye ayrılmış yer. **3.** Eski evlerde süs eşyası konulan raflı duvar oyuğu. **4.** *bot.* Çiçeğin üzerinde çanak, taç ve öteki organlarının bulunduğu parça.

çiçeksimek (*nsz*) **1.** Çiçek gibi olmak. **2.** *kim.* (Billurlaşmış cisimler için) Suyunu yitirerek toz durumuna gelmek. **3.** *hek.* (Kimi hastalıklarda) Deride leke, sivilce, çiçek gibi döküntüler belirmek.

çiçeksiz *s.* Çiçeği olmayan. § **Çiçeksiz bitkiler** *bot.* mantarlar ve eğreltiotları gibi, üreme organları gizli olan bitkiler sınıfı.

çift, -ti *s. Far.* **1.** İki ile bölünebilir (sayı). **2.** İkisi bir takım yapan : *Bir çift ayakkabı. Bir çift çorap.* **3.** *a.* Bir erkek ve bir dişiden oluşan eş : *Bir güvercin çifti.* **4.** *a.* Toprağı sürmek için birlikte koşulan iki hayvan. § **Çift sürmek** saban kullanarak toprağı ekilebilir duruma getirmek.

çiftçi *a.* Toprağı ekerek geçimini sağlayan kimse.

çiftçilik *a.* Çiftçi olma durumu ya da çiftçinin gördüğü işler, tarım, °ziraat.

çifte *s. Far.* **1.** İkisi bir arada bulunan ya da olan, ikili : *Çifte minare. Çifte düğün.* **2.** (Sandal, kayık için) Çift kürekli : *İki çifte sandal. Üç çifte kayık.* **3.** *a.* At, eşek ve katırın arka ayaklarıyla attığı tekme. **4.** *a.* İki namlulu av tüfeği. § **Çifte kavrulmuş 1)** bir çeşit sert ve ufak kesilmiş lokum; **2)** *mec.* pek pişkin (kimse); **3.** (*argo*) aynı sınıfta ikinci yılını okuyan öğrenci.

çiftekanatlılar *b. a. zool.* Sinekler gibi, iki kanadı olan ve emici ağızları bulunan böcekler takımı.

çifteker

çifteker *a.* Tekerleğin ayakla çevrilmesiyle yürüyen genellikle iki tekerlekli olan binit, °bisiklet.

çiftelemek (*-i*) **1.** (Hayvan) Arka ayaklarıyla tepmek. **2.** (*nsz*) (Gemi) Havanın sertleşmesi üzerine ikinci demiri de atmak.

çifteli *s.* **1.** Çifte atan ya da alnında çift sakar[1] bulunan (hayvan). **2.** *mec.* Tek durmaz, birilerine çatan ya da sakar[2] olan (kimse).

çiftenağra

çiftenağra *b. a. müz.* Birbirine bağlı küçük iki dümbelekten oluşan çalgı.

çifter çifter *be.* Her kezinde çift olarak.

çiftetelli *b. a.* Bir çeşit oyun ve bu oyunun müziği.

çiftleşmek (*nsz* √ *-le*) **1.** Bir şey tek iken bir tanesinin daha katılmasıyla iki olmak. **2.** Erkek ve dişi hayvan

ya da bitki gözeleri dölleşmek için bir araya gelmek.

çiftleştirmek (*-i √ -i, -le*) **1.** Çift yapmak. **2.** Hayvanları çiftleşmek için bir araya getirmek.

çiftlik *a.* Ekilen ve hayvan yetiştirilen, içinde çalışanların evleri de bulunan geniş toprak parçası.

çiftparmaklılar *ç. b. a. zool.* Öküz, koyun gibi memelileri içine alan toynaklılar takımı.

çiftsayı *b. a. mat.* 4, 6, 8 gibi ikiye bölünebilen sayı.

çiğ *s.* **1.** Pişmemiş ya da az pişmiş : *Çiğ et. Çiğ sebze.* **2.** *mec.* Kaba ve yersiz : *Çiğ söz.* **3.** *mec.* Yaşının gerektirdiği görgüye ve olgunluğa erişmiş olmayan : *Çiğ adam.* **4.** (Renkler için) Yaraşmadığı için göze batan : *Bunun sarısı pek çiğ düşmüş.*

çiğde *a. bot.* Ayrı çanakyapraklı ikiçeneklilerden bir ağaç ve bu ağacın verdiği kırmızı kabuklu, sert çekirdekli, iri zeytin biçim ve büyüklüğünde, güzün olgunlaşan yemişi, °hünnap.

çiğdem

çiğdem *a. bot.* Zambakgillerin, çiğdemgiller altfamilyasının, türlü renklerde çiçek açan, çokyıllık, yumrulu, otsu örnek bitkisi.

çiğdemgiller *ç. a. bot.* Zambakgillerin örneği çiğdem olan altfamilyası.

çiğit *a.* Çekirdek; kabak, karpuz ve daha çok pamuk çekirdeği.

çiğlik *a.* **1.** Çiğ olma durumu. **2.** Yersiz, yakışıksız davranış.

çiğnem *a.* Ağızda çiğnenecek miktar : *Bir çiğnem sakız.*

çiğnemek (*-i*) **1.** Ağıza alınan bir şeyi dişler arasında ezmek : *Sakız çiğnemek. Yemeği çiğnemek.* **2.** Ayak ya da tekerlek altına alarak ezmek : *Kediyi az kalsın otomobil çiğniyordu.* **3.** *mec.* Sayılması gereken bir şeyi saymamak : *Yasayı çiğnemek. Nasılsınız bile demeden bizi çiğneyip geçti.*

çiklet *a. İng.* Şekerli ve kokulu çiğneme sakızı.

çikolata *a.* (*Meksika yerlilerinin dilinden*) Kakaodan yapılan ve çoğu kez içine süt de katılan yiyecek.

çil (I) *a. zool.* Tavukgillerden, eti için avlanan, ormanlarda yaşayan bir kuş. § **Çil yavrusu gibi dağılmak** perişan bir durumda, her biri bir yana dağılmak.

çil (II) *a.* **1.** Yüzde çıkan ve rengi koyu olmayan küçük benekler. **2.** *s.* Tüyünde küçük lekeler bulunan (hayvan) : *Çil horoz.* **3.** (Maden paralar için) Yeni ve parlak : *Çil kuruş.*

çile (I) *a. Far.* Eziyet, sıkıntı. § **Çile çekmek** sıkıntı çekmek. **Çile doldurmak** sıkıntılı bir işin ya da bir durumun sona ermesini beklemek. **(Birini) Çileden çıkarmak** çok kızdırmak. **Çileden çıkmak** sabrı ve dayanıklılığı kalmayıp taşkınlık göstermek.

çile (II) *a.* İpek, yün, pamuk gibi her türlü iplik kangalı.

çilek *a. bot.* Gülgillerden, sapları sürüngen, çiçekleri beyaz bir bitki ve bu bitkinin çiğ ya da pişmiş olarak yenen güzel kokulu, kırmızımsı meyvesi.

çile

çilek

çilekeş *s. Far.* Birçok sıkıntılı ve üzüntülü durumlara düşmüş olan (kimse).
çileli *s.* **1.** Çok sıkıntı çekmiş. **2.** Çok üzüntülere yol açan.
çilemek (*nsz*) (Bülbül) Ötmek.
çilingir *a. Far.* Kilit, anahtar gibi ufak tefek demircilik işleri yapan usta. § **Çilingir sofrası** (*argo*) üzerine meze, içki konulmuş tepsi, içki sofrası.
çilingirlik *a.* Çilingirin yaptığı iş.
çillenmek (*nsz*) Çil (**II**) oluşmak.
çilli *s.* Çili olan.
çim *a. bot.* Buğdaygillerden, bahçelerin yeşillendirilmesinde yararlanılan uzun ömürlü bir bitki.
çimdik *a.* **1.** Çimdiklemek işi. **2.** Başparmakla işaretparmağının ucu arasına alınan miktar : *Bir çimdik tuz.* § **Çimdik atmak** çimdiklemek.
çimdiklemek (*-i*) İki parmak ucu arasında sıkıp, acıtmak ya da koparmak.
çimen *a. Far.* Kendiliğinden yetişmiş çim : *Bu yıl çimenler erken sarardı.*
çimenlik *a.* ve *s.* Çimeni olan (yer).
çimento *a. İt.* Killi kalkerleri özel fırınlarda pişirip ezmekle elde edilen, su ile ıslatılınca hava etkisinde çarçabuk katılaşan, yapılarda harç olarak kullanılan beyaz, külrenginde toz.
çimlendirmek (*-i*) Çimlenmesine yol açmak.
çimlenmek (*nsz*) **1.** (Tohum) Nemli yerde uç verip yeşermek. **2.** Üzerinde çim bitmek.
çimmek (*nsz*) *hlk.* Suya bütün vücuduyla girip çıkmak.

çinakop

çinakop, -pu *a. zool.* Lüfer balığının küçüğü.
Çince *öz. a.* Çin dili.
Çingene *öz. a.* **1.** Hindistan'dan çıktığı sanılan, dünyanın çeşitli yerlerinde göçebe olarak yaşayan bir topluluk ya da bu topluluktan olan kimse. **2.** *s. mec.* Açgözlü, cimri.
çingeneleşmek (*nsz*) *mec.* Cimrice, açgözlü davranışlarda bulunmak.
çingenelik *a.* **1.** Çingene olma durumu. **2.** *mec.* Arsızca açgözlülük, cimrilik.
çingenepalamudu, -nu *b. a. zool.* Palamut balığının yavrusu.
çingülü *b. a. bot.* Japongülü.
çini *a. Far.* **1.** Bir yüzü sırlı ve genellikle çiçek resimleriyle bezeli kilden yapılmış levha. **2.** *s.* Bu yolla yapılmış sırlı, bezeli kap : *Çini vazo.* § **Çini mürekkebi** siyah, solmaz bir çeşit is mürekkebi.
çinici *a.* Çini yapan ya da satan kimse.
çinicilik *a.* Çini yapma sanatı : *Çinicilik Türklerin eski bir sanatıdır.*
çinili *s.* Çinisi olan, çinilerle bezenmiş olan : *Çinili köşk.*

çinko *a. İt. <Al.* **1.** *kim.* Mavimsi beyaz renkte, havadan etkilenmeyen, 7,11 yoğunluğunda, 419,4l derecede ergiyen, damları örtmekte, çeşitli kap yapmakta ve daha birçok işlerde kullanılan element. Simgesi Zn. **2.** s. Çinkodan yapılmış : *Çinko leğen.* **3.** Tombala oyununda kazanılan ödül.

çinkograf *a. İt. Yun.* Çinkografi ustası.

çinkografi *a. İt. Yun.* Çoğaltılmak istenilen resim ya da yazıların kalıbını çinko üzerine çıkarma sanatı.

Çinli *öz. a.* Çin halkından ya da bu halkın soyundan olan kimse.

çipil *s.* Gözleri ağrılı, şişmiş, kirpikleri dökülmüş (kimse).

çipura *a. zool.* Eti beyaz, tadı güzel Ege Denizi'nde yaygın bir balık türü.

çiriş *a.* Çirişotunun kökü öğütülerek yapılan, su ile karılarak ayakkabıcılıkta, ciltçilikte kullanılan yapıştırıcı madde.

çirişlemek (*-i*) Çiriş sürmek.

çirişli s. Çiriş sürülmüş.

çirişotu, -nu *b. a. bot.* Zambakgillerden, beyaz çiçekli bir bitki.

çirkef *a. Far.* **1.** Pis ve kokuşmuş su. **2.** *s. mec.* İğrenç ve bulaşkan (kimse ya da şey) : *Bu çirkef adamla iş yapılmaz. Sen bu çirkef işe karışma.* § **Çirkefe taş atmak** edepsiz bir kimsenin tepkisine yol açacak bir davranışta bulunmak.

çirkin *s. Far.* **1.** Göze ya da kulağa hoş gelmeyen, **güzel** karşıtı : *Çirkin bir yüz.* **2.** Yakışık almayan : *Çirkin bir söz. Çirkin bir davranış.*

çirkinleşmek (*nsz*) Çirkin bir duruma girmek.

çirkinleştirmek (*-i*) Çirkin bir duruma sokmak.

çirkinlik *a.* Çirkin olma durumu.

çiroz *a.* **1.** Yumurtasını atarak zayıflamış uskumru balığı ve bunun kurutulmuşu. **2.** *mec.* Çok zayıf kimse.

çirozlaşmak (*nsz*) **1.** (Uskumru için) Yumurtasını atarak zayıflamak. **2.** *mec.* Çok zayıflamak.

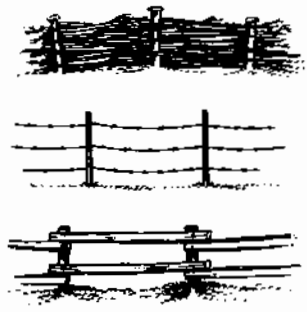
çis *a.* Çeşitli bitkilerden sızarak katılaşan şekerli özsu.

çiselemek (*nsz*) (Yağmur) İnce ince yağmak.

çisemek (*nsz*) Çiselemek.

çisenti *a.* Toz gibi ince yağan yağmur.

çiş *a.* (Çocuk dilinde) Sidik.

çit

çit, -ti *a.* Çoğunlukla bahçe, bostan gibi yerlerin çevresine çalı, kamış, ağaç dalı gibi şeylerden çekilen engel.

çiti *a.* Çitilemek eylemi.

çitilemek (*-i*) Kirini çıkarmak için çamaşırın iki yanını ele alıp birbirine sürtmek.

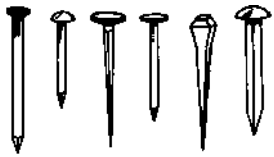
çitili *s.* Çitilenmiş olan.

çitlembik *a. bot.* **1.** Düz kabuklu, kayına benzeyen bir çeşit ağaç. **2.** Aynı ağacın mercimek büyüklüğünde, fıstık tadında meyvesi. § **Çitlembik gibi** ufak tefek, esmer ve sevimli (kız, kadın).

çitmek (*-i*) **1.** *hlk.* Bir araya getirmek, birleştirmek. **2.** Kumaştaki deliği örerek kapamak. **3.** Ovalayarak yıkamak, çitilemek.

çitmik *a.* Üzüm salkımının ayrıldığı küçük salkımcıkların her biri.

çivi *a.* İki şeyi birbirine tutturmak ya da sabitleştirmek için çakılan, ucu sivri, çoğu başlı, maden ya da ağaçtan yapılmış ufak nesne.

çivi

çividi *s.* Çivit renginde olan : *Çividi mavi.*

çivileme *a.* **1.** Çivilemek işi. **2.** *a.* ve *be.* Dimdik ve ayaküstü bir durumda (denize atlama).

çivilemek (*-i*, -e) Bir şeyi bir yere çivi ile tutturmak.

çivilenmek (-e) **1.** Çivi ile tutturulmak. **2.** *mec.* Bir yerde hareketsiz kalmak.

çivit *a.* Çamaşırın sarılığını gidermek için yıkama sırasında son suya katılan mavi renkli, bitkisel toz boya.

çivitağacı, -nı *b. a. bot.* Sıcak ülkelerde yetişen, çiçekleri pembe ya da beyaz, bodur ağaç.

çivitlemek (*-i*) Çamaşırı çivitli suya sokmak.

çivitotu, -nu *b. a. bot.* Turpgillerden, yapraklarından az miktarda yağlıboya çıkarılan, sarı çiçekli, otsu bitki.

çiviyazısı, -nı *b. a.* Eski Mezopotamya ve Anadolu'da kimi kavimlerin kullandıkları çivi biçimindeki yazı türü.

çiy *a.* Havada buğu durumunda iken akşamın ve gecenin serinliğiyle yerde, bitkilerde toplanan küçük su damlaları.

çizelge *a.* Çizgilerle bölümlere ayrılmış kâğıt, °cetvel.

çizge *a.* Bir olayın çeşitli durumlarını göstermeye, birkaç şey arasında karşılaştırma yapmaya yarayan, türlü çizgilerden oluşmuş şekil, °grafik.

çizgi *a.* **1.** Çizilerek oluşturulan iz. **2.** Kırışıklık : *Alın çizgileri. Yüz çizgileri.* **3.** Bellibaşlı özellik. **4.** *mat.* Bir noktanın yürütülmesiyle oluşan şekil : *Çizginin yalnız uzunluk boyutu vardır.*

çizi *a. hlk.* **1.** Çizgi. **2.** Saban demirinin toprakta bıraktığı iz.

çizik *a.* Çizgi.

çiziktirmek (*-i*) **1.** Çabucak çizmek işi. **2.** (Hafifseme yoluyla) Yazmak.

çizilmek (*nsz √* -e) Çizmek işine konu olmak.

çizim *a. mat.* **1.** Çizmek işi. **2.** Belli bir kurala uyularak oluşturulmuş biçim.

çizinti *a.* Ufak çizik, sıyrık.

çizme (I) *a.* Çizmek eylemi.

çizme

çizme (II) *a.* Koncu dizkapaklarına kadar çıkan bir tür ayakkabı.

çizmeci *a.* Çizme yapan ya da satan kimse.

çizmecilik *a.* Çizme yapma işi.

çizmek (*-i*) **1.** Çizgi çekmek. **2.** Çizgi yaparak berelemek : *İğne elimi çizdi.* **3.** Çizgi ile belirtmek : *Beş dakikada taslağı çizdi.*

çoban *a. Far.* Koyun, sığır gibi hayvanları güden, otlatan kimse.

çobanaldatan *b. a. zool.* Kırlangıçtan büyük, uzunca kuyruklu, boz renkli, geniş ve yarık gagalı ötücü bir kuş.

çobançantası, -nı *b. a. bot.* Turpgillerden, yemişleri torbayı andırır bir yaban bitkisi.

çobaniğnesi, -ni *b. a. bot.* Itır çiçeği cinsinden kokulu bir bitki.

çobanlık *a.* **1.** Çoban olma durumu ya da çobanın gördüğü iş. **2.** Çobana verilen ücret.

çobanpüskülü, -nü *b. a. bot.* Çobanpüskülügillerden, pek çok türü olan, diken yapraklı ağaççık.

çobanpüskülügiller *ç. b. a. bot.* Örnek bitkisi çobanpüskülü olan, çiçekli bir bitki familyası.

Çobanyıldızı, -nı *öz. b. a. gökb.* Alaca karanlıkta ya da tan kızıllığında çıplak gözle kolaylıkla gözlemlenebilen Çulpan gezegeninin halk arasındaki adı, °Venüs, °Zühre.

çocuk *a.* **1.** Küçük yaştaki oğlan ya da kız. **2.** Soy yönünden oğul ya da kız, °evlat : *Turgut'un çocuğu. Orhan'ın beş çocuğu var.* **3.** (Yaşlı da olsa arkadaşlar arasında ya da çok yaşlılara göre daha az yaşlılar için) İnsan : *Kendisini otuz yıldan beri tanırım, çok iyi çocuktur.* **4.** Gereğince olgunlaşmamış kimse : *Kırkına geldi ama hâlâ çocuk.* § **Çocuk aklı** hoşgörülükle karşılanan çocuklara özgü basit fikir. **Çocuk bahçesi** çocuklara oyun için ayrılmış bahçe. **Çocuk bezi** bebeklerin altına bağlanan bez. **Çocuk yuvası** okul öncesindeki çocukların bakıldığı eğitim kurumu.

çocukbilim *b. a.* Çocuğu yaşayışı, büyümesi, düşünceleri ile bir bütün olarak inceleyen, onun güç ve gereksinimleri üzerinde duran bilim, °pedoloji.

çocuklaşmak (*nsz*) Çocuk gibi olmak, çocuk gibi davranmak.

çocukluk *a.* **1.** İnsan yaşamının doğuştan yedi yaşına (geniş anlamda da on üç-on dört yaşına) dek uzanan dönemi. **2.** Çocuk olma durumu. **3.** Çocukça davranış.

çocuksu *s.* Çocuk gibi, çocukça olan.

çoğalmak (*nsz*) Sayısı artmak, çok olmak, fazlalaşmak.

çoğaltmak (*-i*) Çoğalmasını sağlamak.

çoğu *s.* **1.** ... ın büyük bölümü : *Çoğu insanlar.* **2.** *be.* Çok kez: *Öğleden sonra, çoğu yağmur yağar.*

çoğul *s. dilb.* Sözcüklerin belirli eklerle birden çok varlığı ya da kişiyi bildirme biçimi : *Ordular, çocuklar, evler.*

çoğunluk *a.* **1.** Sayı üstünlüğü: *Çoğunluk kazanmak.* **2.** Sayı üstünlüğünü elinde bulunduranlar: *Çoğunluğun isteği.*

çok *s.* ve *be.* Sayıca ya da nicelikçe büyük, **az** karşıtı: *Bu yıl çok ürün alındı. Çok çalıştık.* § **(Bir şeyi birine) Çok görmek** I) esirgemek; 2) bir kimsenin bir davranışını yadırgamak. **Çok olmak** haddini aşarak karşısındakini usandırmak. **Çoktan** (ya da **Çoktandır**) çok zamandan beri.

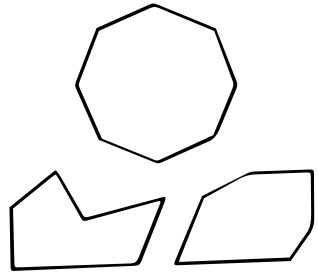
çokayaklılar *ç. b. a. zool.* Eklembacaklı böceklerin, çıyan gibi her ekleminde bir ya da iki çift ayağı olan takımı.

çokçu *a. fels.* Çokçuluk öğretisini benimseyen kimse.

çokçuluk *a. fels.* Gerçekliğin açıklanmasında, temelde birden çok ilkenin bulunduğunu kabul eden öğreti, **bircilik** karşıtı.

çokdüzlemli *b. s. mat.* Birkaç düzlemin birbirini kesmesiyle ortaya çıkan (açı).

çokevli *b. s.* Birden çok karısı olan (erkek) ya da birden çok kocası olan (kadın), °poligam.

çokgen

çokgen *b. a. mat.* Dörtten çok kenarı olan geometri biçimi.

çokgözeli *b. s. biy.* Yapısında birden çok göze bulunan (hayvan ya da bitki).
çokluk *a.* **1.** Çok olma durumu. **2.** Çoğunluk. **3.** *be.* Sık sık.
çoksesli *s. müz.* Çokseslilikle ilgili.
çoksesli̇lik *b. a. müz.* Birçok sesleri müziğe uygun olarak yazma.
çoktanrıcılık *b. a.* Birkaç tanrının varlığı düşüncesini benimseyen inanç, °paganizm.
çokterimli *b. a. mat.* Aralarında artı (+) ya da eksi (−) simgesi bulunan birçok terimler dizisi.
çokyıllık *b. a. bot.* Çok soğuk ya da çok sıcak iklimlerde dona ya da kuraklığa uzun yıllar dayanabilen bitki.
çokyüzlü *b. a. mat.* Her yandan birtakım düzlem parçalarıyla çevrilmiş kapalı şekil.
çolak *s.* Eli ya da kolu sakat olan.
çolaklık *a.* El ya da kol sakatlığı.
çoluk çocuk *a.* **1.** Çocuklarla birlikte aile topluluğu. **2.** Bir işte gerekli tecrübeyi kazanmamış yaşça küçük kişiler.
çomak *a.* Kısa değnek.
çomar *a.* İri köpek, çoban köpeği.
çopur *s.* Yüzü, çiçek hastalığından kalma küçük yara izleri taşıyan, çiçekbozuğu.
çopurluk *a.* İleri derecede çiçekbozuğu olma durumu.
çorak *s.* **1.** (Toprak için) Verimli olmayan, bitki yetiştirmeye uygun olmayan. **2.** (Su için) Acı, içilmez. **3.** *a.* Bir çeşit killi toprak.
çoraklaşmak (*nsz*) (Toprak) Verimini yitirmek, çorak duruma gelmek.
çoraklık *a.* **1.** (Toprak için) Bitek olmama durumu. **2.** (Su için) Acılık.
çorap *a.* Ayağa giyilen, çeşitli ipliklerden yapılmış giyecek. § **Çorap söküğü gibi gitmek** (ya da **gelmek**) başladıktan sonra arkası çok kolaylıkla, kendi kendine gelen işler için kullanılır.
çorapçı *a.* Çorap yapan ya da satan kimse.
çorapçılık *a.* **1.** Çorap yapma işi. **2.** Çorap alıp satma işi.
çorba *a.* **1.** Kaşıkla, sıcak içilen sulu aş. **2.** *mec.* Karmakarışık şey: *İşler çorbaya döndü.* § **Çorbada tuzu bulunmak** bir işe az da olsa emeği geçmek.
çorbacı *a.* **1.** Çorba pişirip satan kimse. **2.** Halkın Hıristiyan ileri gelenlerine verdiği san. **3.** Tayfaların gemi sahibine verdikleri ad. **4.** *tar.* Yeniçerilerde bir birlik komutanı. **5.** *argo* Patron.
çorbalık *s.* Çorba yapmaya yarar (yiyecek): *Çorbalık pirinç.*
çotuk *a.* **1.** Dışarıda kalmış ağaç kökü. **2.** Asma kütüğü, tevek.
çöğür (I) *a.* İri olan gövdesine göre sapı kısa olan bir tür saz.
çöğür (II) *a. bot.* **1.** Maydanozgillerden, bir çeşit dikenli yaban bitkisi. **2.** Tohumdan yetişmiş küçük fidan: *Dut çöğürü.*
çökel, çökelti *a.* Bir çökelme sonunda bir sıvının dibine çöken madde, tortu.
çökelek *a.* **1.** Yağı alınmış süt ya da yoğurdun kaynatılmasıyla elde edilen yiyecek, kesik, ekşimik. **2.** Tortu.
çökelmek (*nsz*) **1.** Dibe çökmek, durulmak, tortu yapmak. **2.** *kim.* (Bir sıvının içinde erimiş olan katı bir madde) Bir ayıracın yardımıyla sıvının dibine çökmek.
çökelti *a. kim.* Çökel.
çökermek, çökertmek (*-i*) Çöktürüp oturtmak.
çökertme *a.* Deniz dibine indirilerek üstüne balıklar gelince köşelerinden çekilip kaldırılan kare biçimindeki ağ.
çökkün *s.* **1.** Çökmüş. **2.** *mec.* Vücut, akıl ve ruhça gücü azalmış, halsiz, perişan.
çökme *a.* **1.** Çökmek eylemi. **2.** *yerb.* Toprağın alttan yıkılarak alçalması.
çökmek (*nsz*) **1.** Bulunduğu düzeyden aşağı inmek: *Toprak çökmek.* **2.** Yıkılmak, parçalanmak: *Tavan çökmek. Döşeme çökmek. İskele çökmek.* **3.** Çömelip

yere oturmak ya da birdenbire oturmak. **4.** İnerek kaplamak : *Sis çökmek. Duman çökmek.* **5.** İçe doğru gitmek : *Avurdu çökmek.* **6.** *mec.* Sarsılıp dinçliğini yitirmek : *İki yıl içinde ne kadar çökmüş.* **7.** Son bulmak, yıkılıp dağılmak : *Bizans İmparatorluğu 1453'te çöktü.* **8.** *mec.* Basmak : *Tembellik çökmek. Sıkıntı çökmek.*

çökük *s.* Çökmüş, çukurlaşmış, içeri çekilmiş : *Çökük omuz. Çökük göz.*

çöküntü *a.* **1.** Çökme, göçük. **2.** Çöken şeylerin kalıntısı. **3.** Suyun dibine çöken şeyler. **4.** Yerbilimsel bir olay sonucu ortaya çıkan toprak çöküklüğü.

çöküş *a.* **1.** Yıkılma : *Yapıların depremde çöküşü korkunçtu.* **2.** *mec.* Son bulma : *Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş yılları.* **3.** Çömelip yere oturuş : *Devenin çöküşü.*

çöl *a.* Kumluk ve susuz geniş toprak parçası, °sahra. § **Çöl gibi** ıssız ve kıraç yer. **Çöle dönmek** bakımsız ve kurak bir duruma gelmek.

çölleşmek (*nsz*) Özlü toprağı akıp çöl durumuna gelmek.

çömelmek (*nsz*) Dizleri kırarak topuklar üzerine oturmak : *Eteklerini toplayıp çömeldi.*

çömez *a.* **1.** Eskiden medreselerde müderrisin işine bakan, ondan ders alan öğrenci. **2.** Birinin kendi işini öğreterek yetiştirdiği kimse. **3.** *mec.* Usta tanınan kimseyi izleyen kişi.

çömezlik *a.* **1.** (Eskiden) Müderrisin yanında öğrencilik etme. **2.** Birinin sözünden çıkmama, davranışlarına uyma durumu : *O, arkadaşının çömezliğini yapıyor.*

çömlek *a.* Toprak tencere.

çömlekçi *a.* Çanak çömlek yapan ya da satan kimse.

çömlekçilik *a.* Çanak çömlek, testi gibi şeyler yapma işi.

çöp, -pü *a.* **1.** Saman inceliğinde sap, dal ya da tahta parçası : *Kibrit çöpü.* **2.**

çömlek

Süprüntü, artık gibi atılacak şeylerin topu : *Çöpler birikti.* § **Çöp arabası** süprüntülerin taşındığı araba. **Çöp gibi** çok zayıf ve kuru. **Çöp kebabı** ufak ağaç şişlere geçirilerek pişirilen et kebabı.

çöpçatan *b. a.* **1.** Kimin kiminle evleneceğini belirleyip, evlenmeyi sağladığına inanılan manevi kuvvet : *Çöpçatan böyle çatmış, ne denir?* **2.** *s.* Evlenmelerde aracılık eden (kimse).

çöpçü *a.* Evlerden çöpleri toplayan ya da sokakları süpüren temizlik işçisi.

çöpleme *a. bot.* Düğünçiçeğigillerden, kökleri iç sürdürücü, uzun ömürlü otsu bir bitki.

çöplenmek (*nsz*) *tkz.* **1.** Çeşitli yiyeceklerden azar azar yemek. **2.** *mec.* Kendine ufak tefek çıkarlar sağlamak.

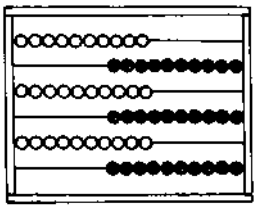
çöplük *a.* **1.** Çöplerin atıldığı yer. **2.** *mec.* Kirli, pis yer.

çöpsüz *s.* Çöpü olmayan. § **Çöpsüz üzüm** *mec.* **1)** elverişli; **2)** akrabası olmayan kimse.

çörek *a.* Bir çeşit hamur işi.

çöreklenmek (*nsz*) **1.** (Yılan için) Halka halka kıvrılıp oturmak. **2.** *mec.* Sürekli kalmak, yerleşmek : *Geldi çöreklendi, gitmek bilmedi. Kinleri yüreklerinde çöreklenmiş.*

çöreotu, -nu *b. a. bot.* Düğünçiçeğigillerden, susam iriliğindeki siyah tohumu, çeşni vermek için çöreklere ekilen bir bitki.

çörkü

çörkü *a.* İçinde, birbirine koşut olarak bulunan dört maden çubuğa, onar tane toparlak geçirilmiş olan bir çerçeveden oluşan hesap aracı.

çöven *a. bot.* Kökü, dalları, suyu sabun katılmış gibi köpürten, temizleyici özelliği olan, yıllık ya da çokyıllık otsu bitki, sabunotu.

çözelti *a.* Bir sıvı içinde tamamen çözünen bir maddenin, bu çözücü ile oluşturduğu homojen karışım.

çözgü *a.* **1.** Dokumacılıkta atkıların geçirildiği uzunlamasına ipler, arış. **2.** Bükülmüş koyun yünü.

çözme *a.* **1.** Çözmek eylemi. **2.** Bir çeşit iplik ve bu iplikten yapılmış dokuma : *Çözme çarşaflar çok kullanışlıdır.*

çözmek (*-i*) **1.** Bir bağın düğümünü açmak : *Paketi çözmek. Hayvanın ipini çözmek.* **2.** *mec.* Bir sorunun karanlık noktalarını bulup anlam kazandırmak. **3.** *fiz., mat.* ve *kim.* Bir problemde aranan sonucu ortaya çıkarmak.

çözülmek (*nsz*) **1.** Çözmek işine konu olmak. **2.** (Buz, kar için) Gevşemek, erimeye başlamak. **3.** (Ordu, topluluk vb. için) Dağılmak, parçalanmak. **4.** *kim.* Dağılmak, erimek.

çözülüm *a.* **1.** Çözülmek eylemi, dağılım, bozgun. **2.** *ruhb.* Dağılım.

çözülüş *a.* **1.** Çözülme durumu : *Düğümün çözülüşü.* **2.** Eriyerek gevşeme : *Buzların çözülüşü.* **3.** *mec.* Dağılış : *Düşman ordusunun çözülüşü.* **4.** Yıkılış : *Osmanlı İmparatorluğu'nun çözülüşü.*

çözüm *a.* **1.** Bir sorunun çözülmesinden alınan sonuç. **2.** *mat.* Bir denklemde bilinmeyenlerin yerine konulunca o denklemi gerçekleştiren sayı ya da sayılar.

çözümleme *a.* Çözümlemek eylemi, °tahlil, °analiz.

çözümlemek (*-i*) Bir konuyu bütün yönlerini ortaya çıkararak açıklamak ve sonuca bağlamak, °tahlil etmek, °analiz etmek.

çözümlemeli *s.* Çözümlemeye dayanan.

çözümsel s. Çözümle ilgili, çözümlemeli.

çözünmek (*nsz*) Çözülmek işine konu olmak.

çubuk *a.* **1.** Kökleşsin diye toprağa dikilen dal : *Asma çubuğu.* **2.** Uzun, dar, ince, düz ve sert parça : *Bakır çubuk. Demir çubuk.* **3.** Tütün içmek için kullanılan uzun ağızlık. **4.** Kumaşta düz çizgi.

çubukçu *a.* Çubuk[3] yapıp satan kimse.

çuha *a.* Tüysüz, ince, sık dokunmuş yün kumaş.

çuhaçiçeği, -ni *b. a. bot.* Çuhaçiçeğigillerden, yaprakları rozet biçiminde, çiçekleri tek tek ya da şemsiye biçiminde bir süs bitkisi.

çuhaçiçeğigiller *ç. b. a. bot.* İkiçeneklilerden, örneği çuhaçiçeği olan bir bitki familyası.

çukur *a.* ve *s.* **1.** Çevresinin düzeyine göre aşağıda olan yer : *Tarlada açılan çukur.* **2.** Yanak ve çenedeki gamze. **3.** *mec.* Sin, mezar : *Bir ayağı çukurda.* § **Çukur açmak** toprağı kazarak çukur yapmak.

çukurlanmak, çukurlaşmak (*nsz*) Çukur duruma girmek ya da çukurlu olmak.

çukurluk *a.* **1.** Çukur olma durumu. **2.** Üstünde çukurlar olan yer.

çul *a.* **1.** Kıldan yapılmış kaba dokuma. **2.** Kıldan ya da yünden yapılmış hayvan örtüsü. § **Çul tutmaz** bütün kazandığını harcayan.

çullanmak (-e) **1.** Alta almak için birinin üstüne abanmak. **2.** *mec.* Bezdirecek kadar ilgilenmek. **3.** Saldırmak, °hücum etmek.

çulluk

çulluk *a. zool.* Göçebe, uzun gagalı, kısa bacaklı bir av kuşu.

Çulpan *öz. a. gökb.* Güneşe olan uzaklık sırasında ikinci gelen büyük gezegen, Çobanyıldızı, °Venüs, °Zühre.

çurçur *a. zool.* Lapinagiller familyasından, eti yenmeyen küçük bir deniz balığı.

çuval *a. Far.* Pamuk, kenevir ya da sentetik iplikten örülmüş büyük torba. **§ Çuval gibi 1)** kaba, seyrek dokunmuş kumaş; **2)** bol, ütüsüz (giysi).

çuvalcı *a.* Çuval yapan ya da satan kimse.

çuvaldız *a. Far.* Çuval gibi kaba dokumaları dikmekte kullanılan, ucu yassı ve eğri büyük iğne.

çuvallamak (*nsz*) *argo* Başaramamak.

çükündür *a. DS* Pancar.

çünkü *bağ.* Şundan dolayı, şu nedenle.

çürük *s.* **1.** Çürümüş, bozulmuş : *Çürük diş. Çürük ayva.* **2.** Sağlam, dayanıklı olmayan : *Çürük yapı. Çürük eşya.* **3.** Sağlam bir temele ya da kanıta dayanmayan : *Çürük sav.* **4.** *a.* Vurma, sıkıştırma nedeniyle vücutta ortaya çıkan mor leke. **§ Çürük çarık** işe yaramaz, sağlam olmayan. **Çürük** (ya da **Çürüğe**) **çıkmak** sağlam olmadığı anlaşılmak. **Çürük tahtaya basmak** gerekli dikkat gösterilmediği için bir işte başarısızlığa uğramak.

çürükçül *a. biy.* Çürümeye başlamış maddelerin üzerinde üreyen organizma.

çürümek (*nsz*) **1.** Türlü etkenlerle kimyasal değişikliğe uğrayarak bozulup dağılmak. **2.** Sağlamlığını, dayanıklılığını yitirmek. **3.** Vurulma ya da sıkışma yüzünden vücutta lekeler olmak.

çürütmek (*-i*) **1.** Çürümesine yol açmak. **2.** (Et için) Bayatlatıp gevrek bir duruma sokmak. **3.** *mec.* Bir düşüncenin boşluğunu, anlamsızlığını ortaya koymak.

çüş *ünl.* **1.** Yürüyen eşeği durdurmak için söylenen söz. **2.** *kaba* Yakışıksız bir davranış karşısında söylenen bir söz.

D

d, D *a.* Türk abecesinin beşinci harfi; ünsüz.

da *bağ.* (İncesi : **de**) Bu bağlaç, tümcede herhangi bir öğenin sonuna ya da iki tümce arasına gelir : **1.** Sonuna geldiği sözcükteki kavramın, aynı görevde olan ve anılmayan başka kavramlar arasında yer aldığını belirtmeye yarar : *Onu ben de gördüm. Ben onu da gördüm. Onu ben gördüm de.* **2.** İki ya da ikiden çok sözcüğün sonuna ayrı ayrı geldiğinde ("hem" ilgecinde olduğu gibi) hepsinin aynı önemle ele alındığını anlatır : *Ben de, sen de, o da hep gideceğiz. Onu da, bunu da alacağım. Yoruldum da acıktım da.* **3.** Tümce içinde tek ya da yinelenerek geçen adıl, ilgeç ve belirteç gibi sözcüklerin sonuna getirilir ve anlamca pekiştirme sağlar : *Bu iş hiç de doğru değil. Ne de güzel şey. Bu yol o kadar da uzun ki... Ne o geldi ne de öbürü. Hem yazlık, hem de kışlık. Kimi çalışır, kimi de yan gelir oturur.*

dadanmak (*-e*) **1.** Tadını aldığı bir şeyi hep ister olmak : *Çocuk çikolataya pek dadandı.* **2.** *mec.* Yarar ya da çıkar görülen bir yere sık sık uğramak : *Arkadaşına yüz verdiğin için buraya dadandı.*

dadaş *a.* (Doğu illerinde) **1.** Erkek kardeş. **2.** Delikanlı, babayiğit kimse. **3.** *ünl.* Seslenme sözü.

dadı *a.* Çocuk bakımı ile görevli kadın.

dağ (I) *a.* Çevresine oranla yüksek olan toprak, kaya kütlesi : *Dağlar yeryüzünde geniş bir alan kaplar.*

dağ (II) *a. Far.* **1.** Kızgın demirle vurulan damga, iz. **2.** Tedavi için vücuda kızgın maden araç ile yapılan yanık.

dağar *a.* **1.** Deriden yapılmış torba, dağarcığın büyüğü. **2.** Ağzı yayvan toprak kap.

dağarcık *a.* Meşin ya da dokumadan yapılan torba.

dağcı *a.* Dağ sporu yapan kimse : *Dağcılar tırmanmaya başlamadan önce bir iple birbirlerine bağlanırlar.*

dağcılık *a.* Dağlara tırmanma sporu : *Dağcılığa yeni başlayan kişi ortaya alınır.*

dağılmak (*nsz*) **1.** Parçalara ayrılmak : *Patates çok kaynatıldığı için dağıldı.* **2.** Toplu bulunan kişiler birbirinden ayrılmak : *Meclis dağıldı. Okul dağıldı.* **3.** Düzeni bozulmak, karışmak : *Rüzgârdan saçları dağıldı. Oda dağıldı.* **4.** Saçılmak : *İpi kopunca boncuklar dağıldı.* **5.** Çözülmek [3] : *Hun İmparatorluğu M.S. 454'te dağıldı.*

dağınık *s.* Dağılmış durumda olan. § **Dağınık yansıma** *fiz.* saydam olmayan cisimlerin ışığı yansıtması.

dağıtılmak (*nsz*) (Bir şey) Gereken yerlere verilmiş olmak : *Yatılı okulda akşam yemeği saat 19.00 da dağıtılırdı.*

dağıtım *a.* **1.** Dağıtmak eylemi : *Kitap dağıtımı.* **2.** Bir merkezden çeşitli yerlere göndermek eylemi : *Mektupların dağıtımı oldukça zaman alıyor.*

dağıtmak (*-i*) **1.** Bir şeyi pay ederek ayrı ayrı yerlere ya da kimselere vermek, paylaştırmak : *Şekeri çocuklara dağıttılar.* **2.** *mec.* Bir şeyin ya da bir yerin düzenini bozmak : *Çocuklar odayı dağıttılar.* **3.** Toplu bir durumda bulunan şeyleri yaymak : *Rüzgâr bulutları dağıttı.*

dağkeçisi

dağkeçisi, -ni *b. a. zool.* Avrupa ve Kafkasya'nın yüksek dağlarında yaşayan, eti ve derisi için avlanan, boynuzlugiller familyasından bir memeli türü.

dağlamak (*-i*) *Far. T.* **1.** Kızgın bir demirle damga vurmak. **2.** (Fazla sıcak, soğuk ya da acı bir şey) Yakmak. **3.** Akan kanı dindirmek ya da hastalıklı kısımları ortadan kaldırmak için vücudun bir yerini kızdırılmış bir maden araçla yakmak. **4.** *mec.* Acısı yüreğine işlemek.

dağlı (I) *s.* **1.** Dağlık yer halkından olan. **2.** *mec.* Kaba saba.

dağlı (II) *s.* Dağlanmış.

dağlıç

dağlıç *a. zool.* Kıvırcık koç ile karaman koyununun birleşmesinden doğan melez koyun cinsi.

dağlık *a.* ve *s.* Dağı çok olan yer : *Türkiye dağlık bir ülkedir.*

daha *be.* **1.** Şimdiye değin, °henüz: *Öğretmen daha gelmedi.* **2.** Olana ek olarak : *Bir saat daha beklemeli.* **3.** Sıfatların başına getirildiğinde bunların anlamına aşkınlık katar : *Daha güzel. Daha çok.* § **Daha neler** öyle şey olur mu, amma yaptın ha! **Dahası var** daha bitmedi, arkası var.

dahi *bağ.* Ek olarak "da, de" anlamlarında kullanılır : *Bugün dahi bu yerleri gezip görüyorlar.*

dâhi *s.* ve *a. Ar.* Olağanüstü yetenekleri olan (kimse) : *Atatürk büyük bir dâhidir.*

dahil *a. Ar.* **1.** İç, içeri. **2.** *be.* İçinde olmak üzere, ile birlikte, ... de öyle : *Bu gün dahil gideli beş gün oldu.*

dahili *s. Ar.* İçle ilgili; içe değgin.

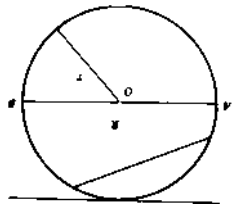
dahiliye *a. Ar.* **1.** İçişleri. **2.** İç hastalıkları.

daim *s. Ar.* (Eskimiştir) Sürekli, sonsuz. § **Daim olmak** süredurmak, sürüp gitmek, her zaman bulunmak.

daima *be. Ar.* Her zaman, her vakit, sürekli olarak.

daimi *s. Ar.* Sürekli, bitmeyen, devamlı.

dair *s. Ar.* ...ile ilgili, ... konusunda : *Romana dair bir yazı.*

daire

daire *a. Ar.* **1.** Bir çemberin içinde kalan düzlem parçası. **2.** Büyük bir yapının, evin bölümleri. **3.** Devlet işlerini çeviren kurumlardan her biri ve bunların, içinde çalıştıkları yapı. **4.** *mec.* (Soyut kavramlarda) Sınır içi : *Mantık dairesinde konuştu.* § **Daire kesmesi** *mat.* bir dairenin iki yarıçapı ile aralarındaki yayın çevrelediği alan.

dakik *s. Ar.* (k'lar kalın okunur) **1.** Her şeyi vaktinde yapan: *Dakik adam.* **2.** Düzenli işleyen : *Dakik saat.*

dakika *s. Ar.* Saatin altmışta biri değerindeki zaman birimi. § **Dakikası dakikasına** tam vaktinde. **Dakikasında** hemen o anda.

daktilo *a. Yun.* **1.** Tuşlara parmakla vurulunca harflerin boyalı bir şerit yardımıyla kâğıt üzerine çıkması temeline göre işleyen makine, yazı makinesi. **2.** Makine ile yazı yazmayı meslek edinen kimse.

daktilografi *a. Yun.* Makine ile yazı yazma işi.

dal (I) *a.* **1.** Ağacın gövdesinden ayrılan kollardan her biri. **2.** *mec.* Kol. § **Dal budak salmak** birçok daldan yayılıp genişlemek. **Daldan dala konmak** sık sık iş, konu ya da düşünce değiştirmek.

dal (II) *a.* Arka. § **Dalına basmak** hoşlanmadığı şeyleri yaparak kızdırmak.

dal (III) *s.* "Çıplak, yalın" anlamında kimi sözcüklerin başına getirilerek bileşik sözcükler kurar: *Dalkılıç. Daltaban.*

dalak *a. anat.* Midenin solunda bulunan, iki yüz gram kadar ağırlıkta, yassı, uzunca, kandolaşımında düzenleyici etkisi olan organ.

dalakotu, -nu *b. a. bot.* Akdeniz çevresinde kuru yerlerde yetişen ballıbabagillerden, otsu ve odunsu bir bitki.

dalalet, -ti *a. Ar.* Doğru yoldan ayrılma.

dalamak (*-i*) **1.** (Köpek, kurt gibi hayvanlar için) Isırmak. **2.** (Zehirli böcek, ısırganotu gibi yakıcı bir maddesi bulunan şeyler ya da sert kumaş için) Dokunarak insanın tenini kabartmak ya da kaşındırmak: *Bu yünlü vücudumu dalıyor.*

dalaş *a.* Birkaç kişi arasında yapılan gürültülü, boğuşmalı kavga.

dalaşmak (*nsz, -le*) **1.** (Köpekler için) Boğuşup birbirini ısırmak. **2.** *mec.* Ağız kavgası etmek.

dalavere *a. İt. tkz.* Yalan ve düzenle yapılan iş.

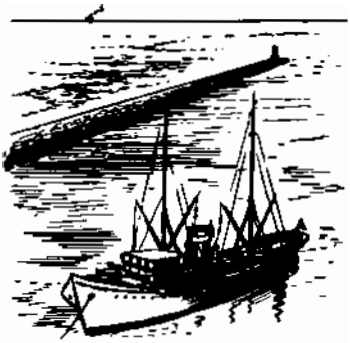
dalavereci *s.* İşini yürütmek için dalavereye başvuran (kimse).

daldırma *a.* **1.** Daldırmak eylemi. **2.** Bir dalı gövdeden koparmadan köklenmesi için toprağa sokma. **3.** Bu erekle daldırılan dal.

daldırmak (*-i, -e*) **1.** Dalmak işini yaptırmak : *Suya daldırmak.* **2.** *mec.* Bir şeye kendini kaptırmak.

dalga *a.* **1.** Deniz ya da göl gibi geniş sularda rüzgârın yükselterek sürdüğü su yığını : *Denizlerde görülen dalga hareketlerinin nedeni rüzgârlardır.* **2.** Sıcağın ya da soğuğun birdenbire geldiği dönem : *Sıcak dalgası.* **3.** *argo* Gizli iş, dalavere. § **Dalga boyu** *fiz.* devirli devimlerden herbirinin yayıldığı uzaklığın ölçümü. **Dalga dalga** açıklı koyulu. **Dalga geçmek** (*argo*) işiyle uğraşmayarak aklı başka yerde olmak.

dalgacı *s. argo* İşini önemsemeyen.

dalgakıran

dalgakıran *b. a.* Kıyı kuruluşlarını, tekneleri, dalgaların yıpratıcı etkisinden korumak ya da gemilerin yük alıp boşaltmasını sağlamak amacıyla liman ve iskele önlerine yapılan uzun set : *Ereğli, Zonguldak, Samsun ve Trabzon'a dalgakıranla suni limanlar yapılmıştır.*

dalgalanmak (*nsz*) **1.** Bir dış etkenle hareket etmek : *Bayrak dalgalanıyor.* **2.** Kıpırdamak, hareket halinde olmak. **3.** (Renk için) Ton değiştirmek.

dalgıç *a.* Suda çeşitli işleri görmek için suya dalmayı meslek edinen kimse.

dalgın *s.* Çevresiyle ilgilenmeyen ya da dikkatini bir konu üzerinde toplayamayan (kimse).

dalgıç

dalgınlık *a.* Dalgın olanın durumu ya da dalgınca davranış.

dalkavuk *b. a.* Kendisine yarar ve çıkar sağlayacak olanlara aşırı bir saygı ve hayranlık göstererek yaranmak isteyen kimse.

dalkavukluk *b. a.* Dalkavuk olma durumu ya da dalkavukça davranış.

dallanmak (*nsz*) **1.** Dal vermek. **2.** *mec.* Karışık, çetin bir duruma girmek.

dallı *s.* **1.** Dalları olan. **2.** Üzerine dallar işlenmiş. § **Dallı budaklı** ayrıntıları çok olan, çapraşık.

dalma *a.* **1.** Dalmak eylemi. **2.** Güreşte, ayaktayken hasmın ayaklarına doğru birden eğilerek belden aşağı herhangi bir yerini kapma.

dalmak (-e) **1.** Bir sıvının içine ya da bir yere hızla girmek. **2.** *mec.* Başka bir şey düşünemeyecek kadar kendini bir şeye vermek. **3.** (*nsz*) (Hasta) Kendinden geçmek. **4.** Dalma² yapmak.

daltonizm *a. hek.* Renkkörlüğü.

dalya *a. bot.* Yıldızçiçeği.

dalyan *a.* Deniz, göl ve nehir kıyılarında ağlarla kurulan geniş, durağan tuzak. § **Dalyan gibi** boylu boslu.

dam (I) *a.* **1.** Yapıları her türlü dış etkilerden korumak için yapılan, çoğunlukla kiremit kaplı örtü. **2.** Ahır. **3.** *hlk.* Cezaevi. § **Dam aktarmak** damın kiremitlerini elden geçirip kırıklarını değiştirmek.

dama *a. Fr.* Karelere ayrılmış zemin üzerinde on altı taşla, iki kişi arasında oynanan oyun. § **Dama demek 1)** gücü kalmayıp bir işi daha ileriye götüremeyecek duruma gelmek; **2)** tükenmek. **Dama taşı gibi oynatmak** sık sık bir yerden bir yere gitmek ya da atamak. **Dama tahtası** üzerinde dama oynanan tahta.

damacana

damacana *a. İt.* Dar ağızlı, şişkin karınlı büyük şişe.

damak *a.* Ağzın üst çeperi.

damaksıl *s. sesb.* Çıkağı damakta bulunan ses çeşidi : *K damaksıl bir sestir.*

damalı *s.* Üzeri dama tahtası gibi karelere bölünmüş olan : *Damalı kumaş.*

damar *a.* **1.** İnsan, hayvan, bitki gibi canlı varlıklarda kanın ya da besleyici sıvıların dolaştığı kanal. **2.** Mermerde, başka taşlarda bulunan dalgalı çizgi. **3.** Yeraltında belli bir maden alanı. **4.** *mec.* Olmayacak nedenlerden dolayı öfkelenme ya da inadı tutma : *Çocuğun yine damarı tuttu, anasına etmediği kalmadı.* **5.** *mec.* Huy : *Cimrilik damarı tuttu.*

damarlı *s.* **1.** Damarı olan. **2.** *mec.* Ters, aksi, inatçı.

damat *a. Far.* **1.** Güvey. **2.** (Eskiden) Padişah soyundan kız almış olan kimse.

damga *a.* **1.** Bir şeyin üzerine bir nişan basmaya yarayan araç. **2.** Bu aracın

bastığı nişan. **3.** *mec.* Bir kimsenin herkesçe bilinen lekesi. § **Damga pulu** resmi işlemlerde evrak üzerine yapıştırılan pul.

damgalamak (*-i*) **1.** Bir şeyin üzerine damga ile işaret yapmak. **2.** *mec.* Birini herkese, herhangi bir ayıbı taşıyor diye tanıtmak : *Onu haksız yere tembel diye damgaladılar.*

damıtık *s. kim.* Damıtma yoluyla elde edilmiş : *Damıtık su.*

damıtmak (*-i*) Bir sıvıyı, ısı yardımıyla buharlaştırdıktan sonra soğutarak yabancı maddelerden arınmış olarak yeniden elde etmek.

damızlık *s.* **1.** Yalnız iyi döl almak için yetiştirilen yüksek nitelikli (hayvan ya da bitki). **2.** *hlk.* Maya.

damla *a.* **1.** Yuvarlak biçimde, çok küçük miktarda sıvı. **2.** Damla ölçüsü ile kullanılan ilaç : *Doktorun verdiği damla iyi geldi.* **3.** Yüreğe gelen inme. § **Damla damla** azar azar.

damlalık *a.* **1.** Sıvıları damlalar durumunda akıtmak için bir ucu kauçuk başlıklı, öbür ucu sivri, cam ya da plastikten yapılmış aygıt. **2.** Yağmur suyunu temelden uzak bir yere akıtmak için, duvara korniş gibi çekilen çıkıntı.

damlamak (-e) **1.** Damla durumunda tane tane düşmek. **2.** (*nsz*) İçindekini damla damla akıtmak : *Musluk damlıyor.* **3.** (*nsz, -e*) (İstenilmeyen biri için) Çıkagelmek.

damlasakızı, -nı *b. a.* İri taneli, duru parlak renkli iyi cins sakız.

damlataş *b. a.* Yeraltı sularının mağaralarda çökeltmiş olduğu tortu.

damping *a. İng.* Herhangi bir malın piyasa ya da maliyet fiyatından daha ucuza satılması.

dana *a.* İneğin, sütten kesildikten sonra bir yaşına kadar olan yavrusu, buzağı. § **Dananın kuyruğu kopmak** beklenen ya da korkulan sonuç gerçekleşmek.

danaburnu

danaburnu, -nu *b. a. zool.* Toprak içinde yaşayan, bitkilere köklerini keserek zarar veren bir eklembacaklı türü.

danakıranotu, -nu *b. a. bot.* Salepgillerden, nemli yerlerde yetişen bir bitki.

dandini *ünl.* **1.** Bebekleri uyuturken ya da hoplatırken söylenen tekerlemelerde geçer. **2.** *s.* Düzensiz, darmadağınık : *Ortalık dandini.*

dangalak *s. tkz.* Gereksiz yerde, gereksiz biçimde konuşan (kimse).

dangıl dungul *b. s.* Dili ve davranışları kaba.

danış *a.* Önemli bir iş için birkaç kişinin konuşması.

danışık *a.* **1.** Fikir sorma. **2.** Olmayan bir durumu varmış gibi göstermek için önceden yapılan anlaşma.

danışıklı *s.* Bir anlaşma sonunda, olduğundan başka gösterilen. § **Danışıklı dövüş** başkalarını aldatmak ya da atlatmak için önceden belirlenip düzenlenmiş davranış.

danışma *a.* Danışmak işi. § **Danışma bürosu** kimi kuruluşlarda, o kuruluşların işleriyle ilgili olarak sorulacak soruları yanıtlamak için açılmış büro: *Turistlere yardımcı olmak için bir danışma bürosu açıldı.*

danışmak (*-i, -e*) Bir iş için bilgi ve yol sormak : *Okuyacağı kitabın yararlı olup olmayacağını anlamak için öğretmenine danıştı.*

danışman *a.* Uzmanlığından ötürü bilgi ve düşüncesi alınan görevli.

Danıştay *öz. a.* Yönetim davalarına bakmak, bakanlar kurulunca gönderilen yasa tasarıları ve imtiyaz sözleşmeleri üzerine düşüncesini bildirmek gibi görevleri olan, üyeleri Büyük Millet Meclisince seçilen, bağımsız Anayasa kuruluşu.

daniska *s. Al. tkz.* En iyi, en yüksek, en büyük.

dank *a.* "Anlayamadığı bir şeyi, bir olay nedeniyle birdenbire kavrayıvermek" anlamında **kafasına dank demek** (ya da **etmek**) deyiminde geçer.

dans *a. Fr.* Müzik temposuna uyularak yapılan düzenli vücut devinimleri : *Yurdumuzun halk dansları çok zengindir.*

dansimetre *a. Fr. fiz.* Yoğunlukölçer.

dansör *a. Fr.* Dans etmeyi meslek edinen erkek.

dansöz *a. Fr.* Dans etmeyi meslek edinen kadın.

dantel, dantela *a. Fr.* Giysi, çamaşır, örtü vb. eşyalara süs olarak dikilen, çeşitli ipliklerle el ya da makineyle yapılan seyrek örgü.

dapdaracık *s.* Çok dar.

dar *s.* **1.** İçine alacağı şeye oranla ölçüleri yetersiz olan, **geniş** ve **bol** karşıtı. **2.** Genişliği az ya da yetersiz olan, ensiz. **3.** *mec.* (Olay ya da düşünceleri değerlendirmek için) Yetersiz : *Dar görüşlü.* **4.** Az, elverişsiz. § **Dar açı** *mat.* dik açıdan daha küçük olan açı. **Dar gelirli** gelir dağılımında payına düşen tutar az olup tüketimi belli bir düzeyin üzerine çıkamayan kişi. **Dar kafalı** anlayışsız, kavrayışı az olan.

dara *a. İt. Ar.* **1.** Kabıyla birlikte tartılan nesnelerin kap ağırlığı. **2.** Kap ağırlığına karşılık olarak terazinin öbür kefesine konulan ağırlık. § **Darasını düşmek** tarttıktan sonra kabın ağırlığını hesaptan düşmek.

daracık *s.* Çok dar.

dara dar *be.* Güçlükle, uç uca, ancak: *Trene dara dar yetişti.*

darağacı, -nı *b. a.* İdam hükümlülerini asmak için kurulan sehpa.

daralmak (*nsz*) **1.** Dar duruma gelmek. **2.** *mec.* Güçleşmek. **3.** Bunalmak, sıkılmak.

darbe *a. Ar.* **1.** Vuruş, çarpış. **2.** *mec.* Yıkım.

darbımesel *b. a. Far. Ar.* Atasözü.

darbuka *a. Ar.* Gövdesi alüminyum ya da topraktan yapılan, dibine ince bir deri geçirilmiş, ağzı geniş bir müzik aracı.

dardağan *a. bot.* Palmiye cinsinden bir ağacın çitlembik büyüklüğünde, sert çekirdekli tatlı yemişi.

dargın *s.* Darılmış, küsmüş, gücenmiş olan.

darı *a. bot.* **1.** Buğdaygillerden, kuraklığa dayanıklı, tohumları gereğinde buğday yerine besin olarak kullanılan bir bitki. **2.** Kimi bölgelerde mısıra darı da denir. § **Darısı başına** iyi bir olayın başkası için de gerçekleşmesini dileyen söz.

darılmaca *a. tkz.* "Darılmak olmaz", "sakın darılma" anlamında kullanılan **darılmaca yok** deyiminde geçer.

darılmak (*-e*) **1.** Hoşa gitmeyen bir davranıştan dolayı gücenip görüşmez olmak. **2.** Gücenmek. **3.** Azarlamak, paylamak.

darlık *a.* **1.** Dar olma durumu. **2.** *mec.* Geçim zorluğu.

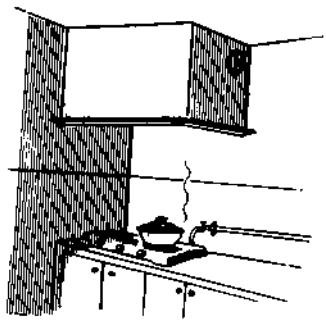
darmadağın, darmadağınık *b. s.* Çok dağınık ve karışık.

darphane *b. a. Ar. Far.* Madeni para basılan yer.

darülaceze *b. a. Ar.* Güçsüzler yurdu.

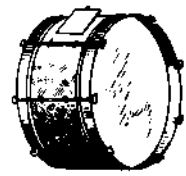
dava *a. Ar.* **1.** Bir kimsenin başkasından mahkeme önünde hakkını istemesi, adaletin yerine getirilmesi dileğiyle mahkemeye başvurma : *Alacağını kurtarmak için dava açtı.* **2.** Savunulan düşünce, görüş ya da ülkü. **3.** *mec.* Sorun : *Yurdun kalkınma davasında herkese düşen görevler vardır.*

davacı *a.* Dava eden kimse.
davalı *a.* ve *s.* Dava edilen kimse.
davar *a.* **1.** Koyun ve keçiye verilen ortak ad. **2.** Koyun ya da keçi sürüsü.
davavekili, -ni *b. a. Ar.* Avukat sayısı beşten az olan yerlerde avukat yetkisini taşıyan meslek adamı.
davet, -ti *a. Ar.* Çağrı. § **Davet etmek** bir yere çağırmak.
davetiye *a. Ar.* Bir toplantıya çağırmak için çağrılılara gönderilen ve toplantının yapılacağı yer, saat ve tarihi bildiren çağrı kâğıdı, çağrılık.

davlumbaz

davlumbaz *a. İt.* **1.** Ocak ve fırın dumanlarını çekerek dışarıya atmaya yarar baca bölümü. **2.** Yandan çarklı vapurların çarklarını örten yarım daire biçimindeki kapak.
davranış *a.* **1.** Davranma biçimi, tutum, gidiş. **2.** Bir kimseye ya da bir olaya karşı alınan durum.
davranmak (*nsz*) **1.** Bir şey yapmak için gereken duruma geçmek, işe girişmek : *Dışarı çıkmak için davranmak.* **2.** (-e) Almak için el atmak.
davudi *s. Ar.* Kalın, tok, gür (ses).
davul *a. Ar.* Çember biçiminde, enli bir kasnağın iki yanına deri gerilerek yapılan tokmak ve çubukla çalınan çalgı.
davulcu *a.* Davul çalan kimse.

davul

dayak (I) *a.* (Bir insanı ya da bir hayvanı) Dövmek işi.
dayak (II) *a.* Bir şeyin yıkılmaması için destek olarak kullanılan ağaç, demir, ya da beton direk.
dayalı *s.* Dayanmış. § **Dayalı döşeli** döşemesi ve eşyası eksiksiz.
dayamak (*-i, -e*) **1.** Bir şeyi, bir yere dokunur duruma getirerek öylece bırakmak : *Tüfeğini duvara dayadı.* **2.** *mec.* Öfke ile vermek: *İstifayı dayadı.*
dayanak *a. s.* **1.** Dayanılacak şey, destek. **2.** *mec.* Ana neden, temel, °esas.
dayanıklı *s.* **1.** Dayanma gücü olan. **2.** Sağlam: *Dayanıklı bir kumaş.*
dayanıksız *s.* **1.** Dayanma gücü yetersiz olan, güçsüz. **2.** Sağlam olmayan : *Dayanıksız ayakkabı.*
dayanışma *a.* Bireyler arasındaki, karşılıklı bağlılık, karşılıklı sorumluluk.
dayanmak (-e) **1.** Bir yere yaslanmak, kendini dayamak. **2.** Birinden, bir şeyden güç almak : *Babasının varlığına dayanıyor.* **3.** Karşı durmak, direnmek : *Yokluğa karşı dayanıyor.*
dayatmak (*-i, -e*) **1.** Dayamak işini yaptırmak. **2.** (*nsz*) *tkz.* Kendi istediğini yapmakta direnmek.
dayı *a.* **1.** Birine göre annenin erkek kardeşi. **2.** *mec. tkz.* Bir kimsenin kayırıcısı olan, sözü geçer kimse.
dayızade *a. T. Far.* Dayı oğlu ya da kızı.
dazara dazar, dazara dazır *be.* Çok acele ve telaşla.
dazlak *s.* Saçları dökülmüş olan.

de *bağ.* İnce sesli ile biten sözcüklerden sonra **da** bağlacının aldığı şekil.

debdebe *a. Ar.* Görkem, büyük gösteriş.

debelenmek (*nsz*) **1.** Bir acı ya da baskıdan kurtulmak için çırpınmak. **2.** *mec.* Boşuna uğraşıp durmak.

dede *a.* **1.** Birine göre babanın ya da ananın babası, büyükbaba. **2.** Büyükbabadan başlayarak geriye doğru atalardan her biri. **3.** Çok yaşlı kimselere ya da eskiden Mevlevi tarikatında çile doldurmuş olan dervişlere verilen san.

dedektif *a. İng.* Gizli polis, polis hafiyesi.

dedikodu *b. a.* Başkasını çekiştirmek ya da kınamak için yapılan konuşma : *Dedikodu insanların birbirlerine olan güvenini sarsar.*

dedikoducu *s.* Dedikodu yapan (kimse).

defa *a. Ar.* **1.** Kere, kez. **2.** Sayı sıfatlarıyla belirtildiğinde belirteç gibi de kullanılır, burada **defa** sözü, **kere, sefer, yol** anlamıyla öbek durumunda sıfatın ya da eylemin belirteci olur.

defetmek (*-i*) *Ar. T.* **1.** Savmak, savuşturmak. **2.** Kovmak.

defile *a. Fr.* Giyecekleri göstermek amacıyla canlı mankenlerin yaptığı geçit.

define *a. Ar.* Gömü.

defineci *a.* Gömü bulmak amacıyla kazı yapan ya da yaptıran kimse.

defne *a. Yun. bot.* Defnegillerden, yaprakları güzel kokulu, kış yaz yeşil olan bir ağaç.

defnegiller *ç. a. bot.* Örnek cinsi defne olan, ikiçeneklilerin ayrı taçyapraklılar bölümünden, yaprakları kokulu birçok cinsi içine alan bir bitki familyası.

defnetmek (*-i √ -i, -e*) *Ar. T.* (Ölüyü) Gömmek, toprağa vermek.

defolmak (*nsz*) Savuşup gitmek anlamında hakaret bildiren söz.

deforme *s. Fr.* Biçimi bozulmuş.

defne

§ **Deforme olmak** biçimi bozulmak.

defter *a. Yun.* Yazı yazmak için kullanılan ve kitap biçiminde dikilmiş kâğıt destesi.

defterdar *a. Yun. Far.* Bir ilin maliye işlerinden sorumlu yüksek görevli.

defterdarlık *a.* Defterdarın görevi, orunu ya da işyeri.

değer *a.* **1.** Bir şey için biçilen kıymet. **2.** Yerinde olan, aykırı görülmeyen. **3.** Bir şeyin ya da kimsenin taşıdığı yüksek ve yararlı nitelikler. § **Değer biçmek** bir şeyin değerini saptamak.

değerlendirmek (*-i, -e*) **1.** Değer kazandırmak, değerini artırmak. **2.** Değer biçmek : *Uzmanlar bu antika eşyayı değerlendirdiler.* **3.** Bir şeyi yerinde ve yararlı yolda kullanmak.

değerlenmek (*nsz*) Değer kazanmak, değeri artmak.

değil **1.** -im, -sin, -dir, -idi, imiş, ise, iken ...gibi eklerin başına getirilerek tümcenin anlamını olumsuzlaştırır. **2.** Eylemleri aynı olan iki hükümden birinin anlamını olumsuzlaştırır ve reddeder : *Ben değil, o geldi.*

değin *il.* **Kadar, dek** gibi, bir işin ya da bir durumun sona erdiği zamanı ya da yeri gösterir.

değinmek (*nsz, -le*) Bir konuyu ele alarak ondan biraz söz etmek.

değirmen

değirmen *a.* **1.** Buğday, kahve gibi taneli bitkileri övüten aygıt. **2.** İçinde övütme işi yapılan yer.

değirmenci *a.* Değirmen işleten ya da yapan kimse.

değirmentaşı, -nı *b. a. yerb.* Tahıl övütmekte kullanılan değirmentaşlarının yapıldığı taş türü.

değirmi *s.* **1.** Yuvarlak, tekerlek biçiminde olan. **2.** *a.* (Kumaş için) Eni ve boyu aynı uzunlukta olan ölçü, °kare.

değiş *a.* Bir şey verip yerine başka bir şey alma. § **Değiş tokuş** *hlk.* değiş.

değişik *a.* **1.** Değişmiş, değişikliğe uğramış. **2.** Çeşitli : *Değişik giysiler almak.* **3.** Alışılmıştan ayrı olan : *Değişik bir oda takımı.*

değişiklik *a.* **1.** Değişik olma durumu. **2.** Yeni bir görünüş vermek amacıyla yapılan değiştirme : *Odada değişiklik yaptık.*

değişim *a.* **1.** Değişmek işi. **2.** *mat.* Bir niceliğin birbirinden ayrı değerler alması ya da böyle iki değer arasındaki ayrım.

değişken *s. mat.* Ayrı değerler alabilen (nicelik).

değişmek (*nsz*) **1.** Başka bir biçime ya da duruma girmek. **2.** Yerine başka şey ya da kimse gelmek. **3.** (*-i, -le*) Karşılıklı alıp vermek. **4.** (Olumsuz biçimiyle) Çok değer vermek : *Onu dünyaya değişmem.*

değiştirmek (*-i*) **1.** Bir şeyi bırakıp onun yerine başkasını edinmek ya da kullanmak. **2.** Bir durumdan başka bir duruma sokmak.

değmek (I) (*-e*) **1.** Aralık kalmayıncaya dek yaklaşmak. **2.** Bir insan ya da nesneye yavaşça dokunmak.

değmek (II) (*-e*) **1.** Değerinde olmak. **2.** Karşılık olmak : *Bu kadarcık para bu çalışmaya değer mi?* **3.** (*nsz*) (Zevk veren şeyler için) Hoşa gitmek.

değnek *a.* Elde taşınacak incelikte düzgün ağaç, sopa.

değnekçi *a.* Sandalcı, arabacı vb. gibi taşıt işleriyle uğraşan esnafın arasında geçim ve düzeni sağlayan kimse.

deh *ünl.* Binek ya da koşum hayvanlarını yürütmek için çıkarılan ses.

deha *a. Ar.* Herhangi bir alanda, özellikle bilim, sanat ve edebiyat alanlarında yaratıcı güç.

-de hali *dilb.* Kalma durumu.

dehliz *a. Far.* Üstü kapalı, dar ve uzun geçit.

dehşet, -ti *a. Ar.* **1.** Bir tehlike ya da korkunç bir şey karşısında duyulan ürküntü, korku. **2.** *s.* Şaşılacak derecede, olağanüstü : *Hazırlık dehşeti.* **3.** *ünl.* Olağanüstü şeyler karşısında şaşma anlatır : *Dehşet, bu ne güzellik!*

dehşetli *s.* **1.** Korkunç. **2.** Şaşılacak derecede çok.

dejenere *s. Fr.* **1.** Soysuz. **2.** Yoz. § **Dejenere etmek** soysuzlaştırmak, yozlaştırmak. **Dejenere olmak** soysuzlaşmak, yozlaşmak.

dejenereleşmek (*nsz*) Dejenere olmak, soysuzlaşmak.

dek *il.* Kadar gibi bir işin sona erdiği noktayı ya da zamanı anlatır : *Hazirana dek bu işi bitireceğiz.*

dekagram *a. Yun.* 10 gram karşılığı ağırlık birimi; kilonun yüzde biri.

dekalitre *a. Yun.* 10 litrelik hacim ölçüsü birimi.

dekametre *a. Yun.* 10 metrelik uzunluk birimi.

dekan *a. Lat.* Üniversite, fakülte başkanı.

dekanlık *a.* **1.** Dekanın görevi. **2.** Dekanın orunu.

dekar *a. Lat.* On ar (1), bin metre karelik yüzey ölçü birimi.

dekolte *a. Fr.* **1.** Boyun, kol, göğüs ve sırtın bir bölümünü açıkta bırakan açık kadın giysisi. **2.** *s.* Açık : *Dekolte bir giysi.*

dekor *a. Fr.* **1.** Herhangi bir sahneyi ve özellikle tiyatro sahnesini oluşturan eşyanın topu. **2.** Bir yere süsleme amacıyla verilen düzen.

dekorasyon *a. Fr.* **1.** Dekor yapma işi. **2.** Bir yeri süsleme.

dekoratör *a. Fr.* Dekorcu, içmimar.

dekorcu *a.* Mesleği dekor çizmek ve yapmak olan sanatçı.

dekovil *a. Fr.* Ray aralığı 60 santimetre ya da daha az olan, arabaları buhar, hayvan, insan gücüyle yürütülen küçük demiryolu : *Dekovil adı verilen ulaşım düzenleri daha çok madenlerde ya da yakın istasyonlar arasında işler.*

desktrin *a. Lat.* Nişastadan çıkarılan zamklı bir madde.

delalet, -ti *a. Ar.* Yol gösterme, kılavuzluk etme.

delege *a. Fr.* Kendisine yetki verilerek bir yere ya da birinin katına gönderilen kimse, elçi.

delgi *a.* Delik açmaya yarar aygıt, °matkap.

deli *s.* **1.** Aklını yitirmiş olan. **2.** Aklını her zaman yerinde ve gereği gibi kullanamayan. **2.** *mec.* Coşkun, azgın : *Deli çay.* **4.** *a.* Aşırı derecede düşkün : *Kitap delisi.* § **Deli divane olmak** (bir şeyin, bir kimsenin) aşırı derecede üzerine düşmek. **Deliye dönmek** (bir duyguyu) çok şiddetle duymak.

delibozuk *b. s.* Günü gününe, sözü sözüne uymayan.

delice *s.* **1.** Biraz deli olan. **2.** *be.* Deli gibi. **3.** *a. bot.* Buğdaygillerden, çokluk buğday tarlalarında yetişen, tohumu zehirli, yabani bir bitki.

delidolu *b. s.* Düşüncesizce, rasgele konuşan, patavatsız.

delifişek *b. s.* Delişmen ve hoppa.

delik *s.* **1.** Delinmiş. **2.** *a.* Derin çukur ya da bir yandan bir yana açılmış yarık. § **Deliğe tıkmak** (*argo*) hapsetmek. **Delik deşik** her yanı deliklerle dolu.

delikanlı *b. a.* Çocukluk çağından çıkmış genç erkek.

delikanlılık *b. a.* **1.** Delikanlı olma durumu. **2.** Erkek için gençlik.

delikliler *ç. a. zool.* Delikli ve sert bir tabaka ile kaplı birgözeli hayvanlar takımı.

deliksiz *s.* Deliği olmayan. § **Deliksiz uyku** arada hiç uyanmadan uyunulan uzunca uyku.

delil *a. Ar.* **1.** Kanıt. **2.** Tanıt, ipucu.

delinmek (*nsz*) Bir şeyde delik açılmak.

deliotu, -nu *b. a. bot.* Turpgillerden, bahçelere süs olarak dikilen, çarpıntılara ya da kuduza karşı olumlu etkisiyle tanınmış, bu yüzden **kuduzotu** da denilen bir bitki türü.

delirmek (*nsz*) Deli olmak, aklını yitirmek, çıldırmak.

delişmen *s.* Söz ve davranışlarında ölçüsüz, delice tavırlı, zıpır.

delmek (*-i*) **1.** Delik açmak. **2.** *mec.* İncitmek, yaralamak.

delta *a. Yun. coğr.* Çatalağız.

deltakası, -nı *b. a. anat.* Omuz başında bulunan üçgen biçimindeki kas.

dem *a. Far.* **1.** Zaman, çağ. **2.** Hazırlanan çayın renk ve koku bakımından kıvamı. § **Dem çekmek** kuşlar uzun ve güzel nağmeler çıkarmak. **Dem vurmak** bir şeyden gelişigüzel söz etmek.

demagog *a. Yun.* Demagoji yapan, halkavcısı.

demagoji *a. Yun.* Bir topluluğun duygularını okşayarak kendi davasını yürütme yolu, halkavcılığı.

demeç *a.* Yetkili bir kimsenin bir konuda yayın organlarına yaptığı açıklama.

demek (**I**) (–) **1.** Ağızdan anlamlı ya da anlamsız ses çıkarmak. **2.** Söz söylemek. **3.** (-e, –) Ad vermek : *Muşmulaya döngel de derler.* **4.** (-e, –) Herhangi bir yargıya varmak. **5.** (–) Demek sözcüğü "düşünmek, oranlamak, ummak, istemek" ya da "erişmek" gibi anlamlara da gelebilir. **6.** (–) Sözcüğün olumsuz biçimi (dememek), "önem vermemek" anlamına da kullanılır : *Yağmur çamur demedi yola çıktı.* § **Deme** "sahi mi", "yok canım" gibi şaşma anlatır. **Deme gitsin** anlatılamaz. **Demeye getirmek** doğrudan doğruya söylemeyip dolayısıyla anlatmak.

demet, -ti *a. Yun.* **1.** Bitki bağlamı : *Bir demet maydanoz. Bir demet menekşe.* **2.** *fiz.* Bir ışık kaynağından çıkan ışınların aynı doğrultuda olanlarının tümü.

demetlemek (*-i*) Demet durumuna getirmek.

demin *be.* Az önce.

demir

demir *a.* **1.** Dayanıklı, özellikle çelik döküm ve alaşımlar durumunda sanayide kullanılan mavimtırak esmer renkte, 7,8 yoğunluğunda, 1510 derecede ergiyen bir element. Simgesi Fe. **2.** Gemilerin dalga ve akıntı etkisiyle yer değiştirmemesi için suya atılan, zincirle gemiye bağlı, ucu çengelli ağır demir araç, °çapa. **3.** Ayakkabı topuğunun aşınan tarafına ya da ayakkabı burnuna konmak için özel olarak yapılmış maden parçası. **4.** *s.* Demirden yapılmış: *Demir parmaklık.* § **Demir almak** gemi yola çıkmak üzere çapasını denizden almak. **Demir atmak** **1)** gemi çapasını denize salmak; **2)** *mec.* biri bir yerde uzun süre kalmak. **Demir gibi** **1)** sağlam; **2)** çok kuvvetli; **3)** (el, ayak için) soğumuş. **Demir leblebi** **1)** başarılması pek güç iş; **2)** başa çıkılması güç kimse.

demirbaş *b. a.* **1.** Bir yerde kullanılan ve elden ele olduğu gibi teslim edilen eşya. **2.** *b. s. mec.* Bir yerin en eskisi olan (kimse).

demirci *a.* **1.** Demir satan. **2.** Demir eşya yapan ya da onaran kimse.

demircilik *a.* Demircinin zanaatı.

demirhane *b. a.* Demirin işlendiği yer.

demirhindi, -yi *b. a. bot.* Baklagillerden, meyvesinden şerbet yapılan, sıcak iklimlerde yetişen bir bitki.

Demirkazık *öz. b. a. gökb.* Kutupyıldızı.

demirkırı, -nı *b. a.* Beyaz, siyah ve az kahverengi karışımıyla oluşan at rengi.

demirlemek (*-i*) **1.** (Kapı, pencere için) Kol demirini takmak. **2.** *den.* (Gemi) Demir atmak.

demirlibeton *b. a. T. Fr.* Demir çubukların üzerine dökülmüş, çimento kum karışımı harçtan oluşan yapı gereci, °betonarme.

demirperde *b. a. T. Fr.* İkinci dünya savaşı sonrası "soğuk savaş" döneminde batılı ülkelerin, kendilerini sosyalist blok ülkelerinden ayıran sınıra ve bu ülkelere taktıkları ad.

demiryolu, -nu *b. a.* Üzerinde katarların yürüdüğü koşut iki ray döşenmiş özel bir çeşit yol.

demlemek, demlendirmek (*-i*) (Çayı) Kaynar suyun içine attıktan sonra renk ve koku vermesi için bir süre bekletmek.

demlenmek (*nsz*) **1.** (Çayın) Rengi ve kokusu suya geçmek. **2.** *şaka* İçki içmek.

demli s. Demlenmiş.

demlik *a.* İçinde çay demlenen, genellikle porselen ya da madenden yapılmış küçük kap.

demokrasi *a. Yun.* **1.** Halkın kendi kendini yönetmesi. **2.** Bir yönetim düzeninde halk iradesinin ağır basması ya da yönetimin halk tarafından denetlenmesi.

demokrat, -tı s. ve *a. Yun.* Demokrasiden ve demokratça düşüncelerden yana olan (kimse).

denden *a.* Bir listede alt alta gelen aynı sözcükler için birinci satırın altındakiler yerine kullanılan (") simgesi.

denek s. **1.** Denenmiş, sınanmış. **2.** *a. ruhb.* Üzerinde deney yapılan şey ya da kimse.

denektaşı, -nı *b. a.* Altın, gümüş gibi değerli madenlerin, ayarını anlamak için sürtüldükleri taş.

deneme *a.* **1.** Denemek eylemi. **2.** Kesin bir sonuca varıldığı savını taşımayan bilimsel yapıt, yazı.

denemeci *a.* Deneme yazarı.

denemek (*-i*) Gereken niteliği taşıyıp taşımadığını anlamak için bir insanı, bir nesneyi kullanmak, sınamak, °tecrübe etmek.

denet *a.* Denetlemek işi, °kontrol.

denetçi *a.* Denetlemeyle görevlendirilmiş kimse.

denetim *a.* Denetleme işi : *Fabrikanın denetimi bitti.*

denetlemek (*-i*) Bir iş ya da kimseyi kontrol etmek.

deney *a.* **1.** Bilimsel bir gerçeği göstermek, bir varsayımı kanıtlamak, bir yasayı doğrulamak amacıyla yapılan işlem, °tecrübe. **2.** Kişi ya da insanlığın yaşam boyunca edindiği bilginin tümü.

deneysel *s.* Deneye dayanan, deney yoluyla olan, deneyle ilgili.

denge *a.* **1.** Karşıt iki gücün denk gelmesi durumu. **2.** Devinimsiz bir nesne üzerine etki yapan güçlerin o nesnede bir devinme yaratması ya da devinen bir nesnenin hızını ve yörüngesini değiştirmeme durumu. **3.** *mec.* Eğilim ve yetiler arasındaki bağdaşma. § **Dengesini kaybetmek** düşecekmiş gibi bir yana yatmak.

-den hali *dilb.* Çıkma durumu.

deniz *a.* **1.** Yeryüzünün büyük bölümünü örten çok geniş, tuzlu su kütlesi. **2.** Bu su kütlesinin belli bir parçası : *Akdeniz.* **3.** *mec.* Engin yüzey : *Bir çiçek ve yeşillik denizi.*

denizaltı

denizaltı, -nı *b. a.* Deniz yüzünün altında yol alabilen gemi.

denizanası, -nı *b. a. zool.* Selenterelerin bir yere bağlı olmayıp yüzebilen cinslerine verilen genel ad.

denizaşırı *b.* s. Denizlerin ötesinde bulunan : *Denizaşırı ülkeler.*

denizatı, denizaygırı, -nı *b. a. zool.* Başı at başına benzer, kuyruğu kıvrık, eti yenmez ufak balık türü.

denizayısı, -nı *b. a. zool.* Beş altı metre boyunda derisi kıllı, iki eli ve kuyruğu yüzgeç biçiminde olan bir deniz memelisi.

denizatı

denizci *a.* **1.** Görevi ne olursa olsun gemide çalışan herkes. **2.** Denizle ilgili işlerde çalışan kimse.

denizcilik *a.* **1.** Denizlerde sefer yapma işi. **2.** Deniz ve gemi işleri ile ilgili meslek.

denizgergedanı, -nı *b. a. zool.* Balinagillerden, erkeğinin burnunda uzun bir diş bulunan deniz memelisi.

denizhıyarı, -nı *b. a. zool.* Bir çeşit iri deniz solucanı.

denizısırganı, -nı *b. a. zool.* Selenterelerden, mercanlar, denizanaları gibi, salgıladıkları sıvılarla insan derisinde ısırgan etkisi uyandıran türlü hayvanlara verilen ad.

denizkestanesi, -ni *b. a. zool.* Derisidikenlilerden kestaneye benzeyen bir yumuşakça.

denizkızı, -nı *b. a.* **1.** *zool.* Solunumları akciğerle olan, foklara benzeyen, iri deniz memelilerinin bir takımı. **2.** Masallarda geçen, belden aşağısı balık, belden yukarısı kız biçiminde anlatılan hayal yaratığı.

denizköpüğü, -nü *b. a. yerb.* Lületaşı.

denizördeği, -ni *b. a. zool.* Fırtınakuşu.

denizpalamudu, -nu *b. a. zool.* Kabuklulardan, deniz diplerinde ve kayalar üzerinde yaşayan kesik koni biçiminde bir böcek.

denk, -gi *a.* **1.** Yük hayvanlarının sağ ve sol tarafına asılan yük parçalarının her biri. **2.** Yatak, yorgan gibi eşyanın sarılıp bağlanmasıyla yapılan yük. **3.** *s.* Ağırlık ya da başka nitelikler bakımından eşit. **4.** *s. fiz.* Destekleri koşut, yönleri aynı, yeğinlikleri eşit bulunan (kuvvet). **5.** Uygun: *Birbirine denk iki insan.* § **Dengi dengine** herkes dengiyle. **(Birşeyi) Dengine getirmek** uygun bir durumunu yakalamak.

denklem *a. mat.* İçinde yer alan kimi niceliklere ancak uygun bir değer verildiği zaman sağlanabilen eşitlik.

denli (I) *il.* "Kadar" anlamında üstünlük derecesini belirtir: *O denli sıcak oldu ki anlatamam.*

denli (II) *s.* "Uygunsuz, yakışıksız ve saygısız sözler söylemek" anlamına gelen **denli densiz söz söylemek** deyiminde geçer.

denmek, denilmek (-e,–) **1.** Ad verilmek: *Denizatına denizaygırı da denir.* **2.** Söylenmek, sözü edilmek.

densiz *s.* Yakışıksız ve saygısızca davranan (kimse).

densizlik *a.* Densiz olma durumu, densizce davranış.

depo *a. Fr.* **1.** Korunmak ya da gerektiğinde kullanılmak için bir şey konulan yer. **2.** Bir malın toptan satıldığı ve çok bulunduğu yer. § **Depo etmek** yığmak, biriktirmek.

depozit, depozito *a. İt.* Bir üstlenme sırasında yatırılan inanca ya da bağlanma akçesi.

deppoy *a. Fr.* Silah, giysi gibi asker eşyası ambarı.

deprem *a. yerb.* Yerkabuğunun derin katmanlarının yer değiştirmesi ya da yanardağların püskürme durumuna geçmesi yüzünden oluşan sarsıntı, yersarsıntısı, °zelzele.

depremyazar *b. a. yerb.* Depremleri saptayan aygıt, °sismograf.

depresyon *a. Fr. ruhb.* Çalışmada verim düşüklüğü ile sonuçlanan ruhsal bozukluk.

depreşmek (*nsz*) Yeniden ortaya çıkmak, °nüksetmek.

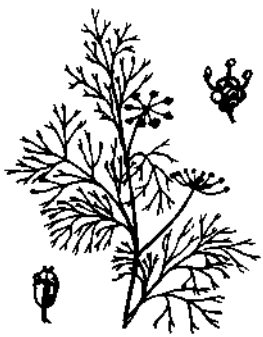
derbeder *s. Far.* Yaşayışı, davranışları düzensiz (kimse).

dere *a.* **1.** Genellikle yazın kuruyan küçük çay ve bunların yatağı. **2.** İki dağ arasındaki uzun çukur.

derebeyi, -ni *b. a.* **1.** Topraklarını derebeylik sistemine göre yöneten kimse. **2.** *mec.* Zorba.

derebeylik *b. a.* **1.** Derebeyi olma durumu. **2.** Özellikle Batı Avrupa'da, toprağı ve üzerinde yaşayan köylüleri tek bir kimsenin malı sayan ortaçağ siyasal rejimi, °feodalite. **3.** Derebeyi yönetimindeki bölge.

derece *a. Ar.* **1.** Gittikçe yükselen ya da alçalan durumlardan her biri, basamak, kerte. **2.** *fiz.* Türlü ölçü araçlarının ölçeğinde gösterilmiş bulunan başlıca bölümlerden her biri. **3.** *mat.* Çemberin 360'ta birine eşit olan açı birimi. **4.** Isıölçer.

dereotu

dereotu, -nu *b. a. bot.* Maydanozgillerden, iplik biçimindeki yapraklarının, güzel kokusu nedeniyle, kimi yemeklere konulan bitki.

dergâh *a. Far.* Eskiden dervişlerin oturduğu, tarikat ayinlerinin yapıldığı yurtlara verilen ad, tekke.

dergi *a.* Siyaset, yazın, teknik gibi sanat ve bilimle ilgili konuları gazeteden daha ayrıntılı olarak inceleyen ve belirli aralıklarla çıkan süreli yayın.

derhal *be. Far. Ar.* Hemen, çabucak.

deri *a.* **1.** İnsan ve hayvanların bütün vücudunu kaplayan koruyucu tabaka. **2.** İşlenerek kullanılmaya elverişli duruma getirilmiş hayvan derisi. **3.** *s.* Deriden yapılmış (eşya) : *Deri çanta.*

derici *a.* Deri alıp satan kimse.

dericilik *a.* **1.** Belirli bir amaçla kullanmak için hayvan derisini işleme. **2.** Deri alıp satma işi.

derin *s.* **1.** Dibi, yüzeyinden ya da ağzından uzak olan. **2.** *mec.* Uzun ve ayrıntılı. **3.** *mec.* Çok içten gelen ve içe işleyen. **4.** Büyük, kendi türünde son derecesine varmış. § **Derin derin düşünmek** *mec.* **1)** üzüntülü düşünceye dalmak; **2)** iyice düşünmek. **Derinden derine** ta uzaklardan.

derinleşmek (*nsz*) Derin duruma gelmek.

derinlik *a.* **1.** Bir şeyin dip tarafının yüzeye, ağıza olan uzaklığı. **2.** *fiz.* Bir cismin, en ve boy dışındaki üçüncü boyutu. **3.** Bulunulan yere göre uzakta olan yer: *Ormanın derinlikleri...*

derisidikenliler *ç. b. a. zool.* Denizkestaneleri, denizhıyarları, denizyıldızları ve denizlalelerini kapsayan hayvanlar takımı.

derleme *a.* **1.** Derlemek eylemi. **2.** *s.* Seçilip toplanmış : *Derleme sözcükler.*

derlemek (*-i*) Seçip toplamak.

derli toplu *s.* Dağınık olmayan, parçaları birbiriyle uyuşan.

derman *a. Far.* **1.** Güç. **2.** İlaç. **3.** Çare.

dermansız *s.* Gücü kalmamış, argın, bitkin.

dermansızlık *a.* Bitkinlik.

derme çatma *s.* **1.** Gelişigüzel toplanmış, aralarında uygunluk bulunmayan : *Derme çatma kuvvetler orduya karşı çıktı.* **2.** İyi seçilmemiş gereçlerle yapılan : *Derme çatma bir ev.*

dernek *a.* Belli bir amaç çevresinde toplanan kimselerin oluşturduğu topluluk.

ders *a. Ar.* **1.** Belli bir konuda öğretmenin öğrencilere bilgi vermesi : *Öğretmenimizin derslerinden çok yararlanıyoruz.* **2.** Öğrencilerin öğrenmek zorunda bulunduğu bilgi: *Öğrenci dersine çalışıyor.* **3.** *mec.* Bir olgunun zihinde bıraktığı öğretici iz : *Bu öyküden çıkarılan ders...*

derslik *a.* Okullarda ders verilen oda, °dershane, °sınıf.

dershane *b. a. Ar. Far.* Derslik, °sınıf.

dert *a. Far.* **1.** Yıllanmış, bezdirici, süreğen hastalık. **2.** İnsanı için için kemiren üzüntü. **3.** Bir sonuca bağlanıncaya kadar insanı çok uğraştıran sorun. § **Dert ortağı 1)** aynı derdi paylaşanlardan her biri; **2)** kendisine dert dökülen kimse. **Dert yanmak** derdini sızlanarak anlatmak.

dertlenmek (*nsz*) Kaygılanmak, üzüntü içinde bulunmak.

dertleşmek (*nsz* √ *-le*) Karşılıklı dertlerini anlatmak.

derviş *a. Far.* **1.** Eskiden tarikatlardan birine girip yaşayışını o yolda sürdüren kimse. **2.** *mec.* Alçak gönüllü olan, her şeyi hoş gören kimse.

derya *a. Far.* **1.** Deniz. **2.** *mec.* Bilgili kimse. **3.** Bir şeyin çok olduğu yer : *Çamur deryası.*

desen *a. Fr.* **1.** Bir kumaş ya da kâğıt üzerindeki süs. **2.** Kurşunkalem, çini mürekkebi, boya vb. ile yapılmış çizgi resim.

desigram *a. Fr.* Bir gramın onda biri.

desilitre *a. Fr.* Bir litrenin onda biri.

desimetre *a. Fr.* Bir metrenin onda biri.

despot, -tu *a. Yun.* **1.** *a.* Bir ülkeyi zora, baskıya dayanarak yöneten kimse. **2.** *s. mec.* Çevresinde mutlak üstünlük kuran, dediği dedik (kimse).

destan *a. Far.* **1.** (Daha çok eski çağların) Kahramanlık öykülerini, ulusların, tanrıların, yiğitlerin savaşlarını, başlarından geçenleri anlatan büyük koşuk yapıt. **2.** Kahramanlık öyküsü ya da bir olayı anlatan, koşma biçiminde, ölçüsü on bir hecelik halk koşuğu türü. § **Destan gibi** uzun yazılmış (mektup).

deste *a. Far.* **1.** Aynı cinsten olan şeyler bağı : *Kalem destesi.* **2.** (Para için) Çok : *Cebinden bir deste para çıkardı.* **3.** Pehlivanların ayrıldıkları beş dereceden en küçüğü.

destek *a.* **1.** Bir döşemeyi, bir duvarı, bir yapıyı taşımaya, tutmaya yarayan büyük ahşap parça, dayak, dayanak. **2.** *mec.* Yardımcı, arka : *Arkadaşına destek olup başarısını sağladı.*

destekdoku, -yu *b. a. biy.* Görevi, başka dokuları desteklemek olan doku.

desteklemek (*-i*) **1.** Destekle pekitmek. **2.** *mec.* Birinin bir işte gücünü artırmak, kolaylık sağlamak.

destroyer *a. İng.* Orta çapta toplarla donatılmış, hızı çok küçük savaş gemisi.

destur *a. Far. ünl.* Müsaade ediniz, savulunuz!

deşelemek (*-i*) **1.** Deşmek, karıştırmak, altını üstüne getirmek. **2.** *mec.* Araştırmak.

deşik *s.* Deşilmiş.

deşmek (*-i*) **1.** Karıştırmak, içini çıkarmak : *Çıbanı deşmek.* **2.** *mec.* Bütün açıklığıyla ortaya koymak, kurcalamak: *Bu konuyu hiç deşmeyiniz.* **3.** Aşındırmak, kazmak.

detay *a. Fr.* Bir bütünün, önemce ikinci derecede olan parçalarından biri, ayrıntı.

detektif *a. İng.* → dedektif.

detektör *a. Fr.* (Radyoda) Bulucu aygıt.

determinant *a. Fr. mat.* Kimi denklemlerin çözümlerini kolayca bulmaya yarayan, aynı sayıda satır ve sütun üzerine düzenlenmiş matematik tablosu.

dev *a. Far.* **1.** Masallarda korkunç, iriyarı, çok güçlü kuvvetli ve genellikle kötülükçü olarak anlatılan uydurma yaratık. **2.** Olağandan çok büyük irilikte insan ya da hayvan. **3.** *mec.* İnsan gücünün çok üstünde başarılar gösteren kimse. § **Dev adımlarıyla ilerlemek** **1)** çok çabuk ilerlemek; **2)** üst üste başarılar göstermek.

deva *a. Ar.* İlaç.

devalüasyon *a. Fr.* Paranın dış değerinin düşürülmesi.

devam *a. Ar.* **1.** Sürüp gitme. **2.** Bir yere, belli bir erekle gereken zamanlarda gitme. **3.** *ünl.* Sürdür, kesme!

devamlı s. *Ar.* Sürekli, ara vermeyen.

devanası, -nı *b. a.* **1.** Masallarda geçen dişi dev. **2.** *mec.* Çok iri kadın.

devaynası, -nı *b. a.* Nesneleri olduğundan çok büyük gösteren ayna. § **(Kendini) Devaynasında görmek** kendini olduğundan çok büyük ve önemli saymak.

deve

deve *a. zool.* Gevişgetiren memelilerden, boynu uzun, sırtında bir ya da iki hörgücü olan, yük taşımakta kullanılan, attan iri hayvan. § **Deve bir akçaya, deve bin akçaya** para olmadığı zaman bir şey ucuz da olsa alınamadığı halde para olunca pahalı da olsa alınır. **Deve yapmak** (*alay*) (başkasının malını) saklayarak kendine mal etmek. **Devede kulak** büyük bir bütüne göre ufak bir parça.

deveboynu, -nu *b. a.* S ya da U biçiminde boru.

deveci *a.* Deve kervanını güden kimse.

devedikeni

devedikeni, -ni *b. a. bot.* Bileşikgillerden, bir metre kadar uzayabilen, dikenli bir çeşit bitki.

devedişi, -ni *b.* s. Taneleri iri (nar, buğday...).

devekuşu

devekuşu, -nu *b. a. zool.* Kısa kanatları uçmaya elverişli olmayan, uzun bacaklarıyla çok hızlı koşabilen, sıcak ülkelerde yaşayan çok iri bir kuş.

devetabanı, -nı *b. a. bot.* Bileşikgillerden, geniş yapraklı bir süs bitkisi.
devetüyü, -nü *b. s.* **1.** Deve tüyünden yapılmış. **2.** Devetüyü renginde olan, açık kahverengi.
devim *a. fiz.* Devinim.
devimbilim *b. a.* Mekaniğin devimleri inceleyen kolu.
devimsel *s.* Devinimle ilgili.
devingen *s. fiz.* Devim durumunda olan, °hareketli.
devinim *a.* Durağan bir noktaya göre devinmekte olan bir nesnenin durumu, °hareket : *Dünyanın biri kendi, öteki güneş çevresinde olmak üzere iki devinimi vardır.*
devinme *a.* Devinmek eylemi, °hareket etme.
devinmek (*nsz*) Bir cismin, durağan bir noktaya göre, yeri ya da durumu değişmek, °hareket etmek.
devir, -vri (I) *a. Ar.* Çağ. § **Devir açmak** tarihte yeni bir özellik taşıyan bir çağa yol açmak.
devir, -vri (II) *a. Ar.* **1.** Dönem, dönüş. **2.** Bir şeyi bir yerden başka bir yere aktarma. **3.** Bir malın iyeliğini bir kimseden ötekine geçirme. **4.** *fiz.* Bir devinim, birbirinin aynı olan ve eşit zamanlarda yapılan başka devinimlerden oluştuğunda, bu devimlerin her biri ya da bunların yapılması için geçen her zaman aralığı.
devirli *s. fiz.* Eşit zaman aralıkları ile ardışık olarak yinelenen.
devirmek (*-i*) **1.** Ayakta ya da dik duran bir şeyi düşürüp yatık bir duruma getirmek. **2.** *mec.* (Bir kimseyi) Orununden düşürmek : *Muhalefet kabineyi devirdi.* **3.** *mec.* Olancasını içmek: *Bir şişe rakıyı devirdi.*
devlet, -ti *a. Ar.* **1.** Toprak bütünlüğüne bağlı olarak siyasal örgütlü bir ulusun ya da uluslar topluluğunun oluşturduğu tüzel varlık. **2.** *mec.* Mutluluk, ongunluk. § **Devlet düşkünü** bolluk ve mutluluk içinde iken bunları yitirmiş olan (kimse).
devletleştirmek (*-i*) Devlete mal etmek, devlet tarafından yönetilmesini sağlamak : *Yabancı sermayeye dayanan kuruluşları devletleştirmek halk yararına bir eylemdir.*
devletli *s.* Eskiden paşalar, vezirler için san olarak kullanılırdı.
devre *a. Ar.* **1.** Birtakım özellikleri olan belli zaman süresi, dönem, çağ. **2.** *fiz.* Üzerinden bir elektrik akımı geçmekte olan iletken yolun bütünü, çevrim.
devretmek *Ar. T.* (*-i, -e*) Devir işini yapmak.
devrik *s.* Katlanıp kendi üzerine bükülmüş. § **Devrik tümce** *dilb.* genellikle yüklemi öbür öğelerinden önce gelen tümce.
devrilmek (*nsz*) **1.** Devirmek işine konu olmak. **2.** Kendiliğinden yıkılmak, düşmek.
devrim *a.* **1.** Kısa zaman içinde gerçekleştirilen ve olumlu yönde önemli niteliksel değişmelere yol açan hareket : *Harf devrimi.* **2.** Eski toplumsal düzenin yerine yeni ve ilerici bir toplum düzeninin kurulması : *Sosyalist devrim.*
devrimci *s.* Devrim yapan ya da devrime bağlı olan.
devrimcilik *a.* Eski toplumsal düzenin yerine yeni ve ilerici bir toplum düzeni kurmayı düşünme yolu, eylemi.
devriye *a. Ar.* Güvenliği sağlamak için çoğunlukla çift olarak dolaşan polis, jandarma ya da asker.
devşirme *a.* **1.** Devşirmek işi. **2.** *tar.* Eskiden asker yetiştirmek için yeniçeri ocağına alınacak çocukları seçip toplama işi. **3.** Bu yolla ocağa alınan er.
devşirmek (*-i*) **1.** Dermek, toplamak: *Bahçeden gül devşirmek.* **2.** Katlayarak toplamak : *Kumaşı devşirmek.*
deyim *a.* Genellikle gerçek anlamı dışında kullanılarak bir düşünceyi anlatan kalıplaşmış söz grubu.

deyiş *a.* **1.** Söz, söyleyiş, anlatma biçimi, °üslup. **2.** Halk yazınında türkü, destan, nefes, tekerleme, koşma gibi türlerdeki yapıtların genel adı.

deyyus *a. Ar. kaba* Karısının ya da kendisine çok yakın olan bir kadının iffetsizliğine göz yuman kimse anlamında sövgü olarak kullanılır.

dezenfekte *s. Fr.* Mikroplardan temizlenmiş. § **Dezenfekte etmek** mikroplardan temizlemek.

dımdızlak *s.* **1.** Çırçıplak. **2.** Bomboş, eli boş. § **Dımdızlak kalmak** olanaklarını yitirmek.

dırdır *a.* Bezginlik uyandıracak biçimde söylenen söz.

dırıltı *a.* **1.** Dırdır. **2.** Küçük ölçüde çekişme. § **Dırıltı çıkarmak** çekişmeye yol açmak.

dış *a.* **1.** Herhangi bir cisim ya da alanın, herhangi bir konunun sınırları içinde bulunmayan yer. **2.** Cisimlerin çevreye bakan yüzeyleri. **3.** *mec.* Bir konunun kapsamına girmeyen şey. **4.** *s.* (Somut kavramlarda) İki ya da ikiden artık şeylerin merkezden daha uzak olanı. **5.** *s.* (Soyut kavramlarda) Bireyin ötesinde bir varlığı olan : *Dış dünya.* § **Dış kapının dış mandalı** *hlk.* çok uzaktan hısım olan kimse için söylenir. **Dışı eli yakar, içi beni yakar** dışardan bakanlara iyi, elverişli görünen, ama gerçekte kötü, elverişsiz olan (kimse ya da şey).

dışalım *b. a.* Bir ülkeye başka ülkeden mal satın alma, °ithalat.

dışarı *a.* **1.** Dış çevre, dış yer. **2.** İnsanın kendi ülkesinden, ilinden ya da konutundan ayrı olan yer. **3.** Taşra. **4.** *be.* Dış çevreye : *Çocuk dışarı kaçtı.* § **Dışarı çıkmak** büyük aptes bozmak.

dışavurumcu *b. a.* Dışavurumculuk akımına bağlı olan sanatçı, °ekspresyonist.

dışavurumculuk *b. a.* Olayların, varlıkların gerçekte olduğu gibi değil de sanatçının iç dünyasına göre anlatılması anlayışına dayanan sanat akımı, °ekspresyonizm.

dışbükey *b. s. fiz.* Yüzeyi tümsek, çıkık ve şişkin olan: *Dışbükey mercek.*

dışderi *b. a. biy.* Gastrulada dış göze katmanı.

dışişleri, -ni *b. a.* Bir devletin başka devletlerle ilgili işleri. § **Dışişleri Bakanlığı** bir devletin başka devletlerle olan ilişkilerini düzenleyen bakanlık.

dışkı *a. biy.* Anüs yoluyla dışarıya atılan besin posası.

dışkulak *b. a. anat.* Kulak kepçesi ve dışkulak yolundan oluşan, kulağın dışarıya açılan bölümü.

dışsatım *b. a.* Bir ülkeden başka bir ülkeye ya da ülkelere mal satma, °ihracat.

dibek

dibek *a.* İçinde buğday, arpa, kahve dövülen taş ya da ağaçtan büyük havan.

didaktik *s. Yun.* **1.** Öğretici. **2.** *a.* Öğretim yöntemlerini ele alan bilim.

didik didik *s.* İyice didiklenmiş olan.

didiklemek (*-i*) **1.** Çekiştirerek ya da örseleyerek bir şeyi parçalamak. **2.** Karıştırarak aramak.

didinmek (*nsz*) Durmadan, paralanırcasına çalışmak.

didişken *s.* Didişmekten hoşlanan.

didişmek (*nsz* √ *-le*) **1.** Birbirini hırpalamak, çekişmek, itişmek. **2.** *mec.* Yaşamını sağlamak amacıyla güç koşullar altında çalışmak.

diferansiyel *a. Fr.* Dönemeçlerde otomobilin iki arka tekerleğinin ayrı hızla dönmesini sağlayan bir dişli aygıt.

difteri *a. Yun. hek.* Kuşpalazı.

diğer *s. Far.* Başka, özge, öteki, öbür.

dik s. **1.** Eğik olmayan, yatay bir düzleme göre yerçekimi doğrultusunda bulunan. **2.** Eğilimi az. **3.** Yatık durmayan. **4.** (Ses için) Kalın, tok, sert. § **Dik açı** *mat.* birbirini kesen iki doğrunun oluşturduğu açılar eşit olduklarında, bu açıların her biri. **Dik bakış** sert bakış. **Dik ses** kalın, tok, sert ses.

dikdörtgen *b. a. mat.* Açıları dik olan paralelkenar.

dikelmek (*-i, -e*) **1.** Dik duruma gelmek. **2.** Ayakta durup beklemek. **3.** Sert konuşmak, kafa tutmak.

diken *a.* **1.** Kimi bitkilerin dal, yaprak, meyve kabuğu gibi kısımlarında ve kimi hayvanların derisinde bulunan sert, ucu sivri ve batıcı çıkıntılardan her biri. **2.** Dikeni çok olan bitki. § **Diken üstünde oturmak** (ya da **olmak**) tedirginlik duymak.

dikey s. *mat.* Kesiştiği doğru ile arasında doksan derecelik açı oluşturan : *Dikey doğru.*

dikgen s. *mat.* Birbiriyle ya da kesim noktasındaki teğetleriyle dik açı yapacak biçimde kesişen : *Dikgen doğrular.*

dikilmek (*nsz*) **1.** Dikmek (**I, II**) eylemine konu olmak : *Bahçeye ağaç dikildi. Buraya bir anıt dikilecek. Çocuklara giysi dikiliyor.* **2.** Ayakta durmak.

dikim *a.* **1.** Dikmek eylemi. **2.** Dikiş : *Bu ceketin dikimi güzel.*

dikimevi, dikimhane *b. a.* Giysi, çamaşır dikilen işyeri.

dikine *be.* **1.** Dikey olarak, diklemesine. **2.** *mec.* İnadına, zıddına: *Dikine davranmaktan vazgeçiniz.*

dikiş *a.* **1.** Dikmek eylemi ya da biçimi. **2.** Dikilen yer: *Astarın dikişi sökülmüş.* **3.** Dikilecek şey: *Biraz dikişim var.*

dikit *a. yerb.* Mağaraların tabanında, yukarıdan damlayan kireçli suların katılaşmasıyla yükselen birikinti, °stalagmit.

dikiz *a. argo* Gözetleme, bakma. § **Dikiz aynası** taşıtlarda sürücünün yan tarafında ya da ön üst tarafta bulunan, aracın ardında kalan yolu görmeğe yarayan küçük ayna.

dikizlemek (*-i*) *argo* Sezdirmeden bakmak.

dikkat *a. Ar.* **1.** Duygularla düşünceyi bir konu üzerinde toplama, bir iş üzerinde uyanık davranma. **2.** *ünl.* "Dikkat ediniz!". § **Dikkat etmek I)** duygularla, düşünceyi bir konu üzerinde toplamak, uyanık davranmak; **2)** gözüne çarpmak ya da ilgisini çekmek. **Dikkat kesilmek** bütün dikkatini bir konu üzerinde toplamak. **Dikkate almak** hesaba katmak, gereğini düşünmek.

dikkatli s. **1.** Bir konuya gereğince dikkat eden, ilgisini dağıtmayan (kimse). **2.** Özenle yapılan (iş) : *Dikkatli bir yazı.*

dikkatsiz s. **1.** Dikkat etmeyen, gereğince ilgi göstermeyen (kimse). **2.** Özensiz yapılan (iş).

diklemesine *be.* Dik olarak.

diklenmek, dikleşmek (*nsz*) **1.** Dik bir duruma gelmek. **2.** *mec.* Karşı gelmek, kafa tutmak.

dikme *a.* **1.** Dikmek işi. **2.** *mat.* Dikey olan doğru ya da düzlem.

dikmek (I) (*-i, -e*) **1.** Bir cismi dik olarak durdurmak, bir yere saplamak ya da tutturmak. **2.** Fide ya da fidanı toprağa yerleştirmek. **3.** Beklemesi için birini bir yerde görevlendirmek. **4.** *argo* (Bardak, kadeh, testi gibi kaplar için) Baş aşağı ederek içindekini içmek.

dikmek (II) (*-i*) Biçilmiş ya da yırtılmış kumaş, deri vb. parçaları iğne ve iplikle tutturmak.

dikta *a. Lat.* Körükörüne, kayıtsız koşulsuz yerine getirilmesi gereken buyruk.

diktatör *a. Fr.* **1.** Bütün siyasal yetkileri kendinde toplamış bulunan kimse. **2.** *mec.* Zorba.

diktatörlük *a.* **1.** Diktatör olma durumu. **2.** Bir diktatör tarafından yönetilen ülke. **3.** Diktatör yönetimi.

dikte *a. Fr.* Yazdırma, yazdırılan şey. § **Dikte etmek 1)** birine bir şeyi yazdırmak için yüksek sesle okumak; **2)** *mec.* birine isteklerini zorla kabul ettirmek.

dil *a.* **1.** Ağız boşluğunda yer alan, tatmaya, sesleri boğumlamaya yarayan hareketli organ. **2.** İnsanların düşündüklerini, duyduklarını anlatmak için kullandıkları her türlü işaret ve özellikle ses işaretleri dizgesi. **3.** Bir çağa, bir yazara özgü söz varlığı, bunun kullanılış biçimi : *Tanzimat dili. Aziz Nesin'in dili.* **4.** *coğr.* Denizin içine uzanmış, dar kara parçası.

dilbalığı, -nı *b. a. zool.* Üstü esmer, altı beyaz, eti lezzetli, yassı bir balık.

dilber *s. Far.* **1.** Güzel. **2.** *mec.* Genç ve güzel kız.

dilberdudağı, -nı *b. a.* Dudak biçiminde yapılmış bir tür hamur tatlısı.

dilbilgisi, -ni *b. a.* Bir dilin ses, biçim ve tümce yapısını inceleyen bilim, °gramer.

dilbilim *b. a.* Konusu, yeryüzündeki dilleri ses, biçim, anlam ve sözdizimi bakımından genel ya da karşılaştırmalı olarak inceleyen bilim, °lengüistik.

dilcik *a. bot.* Buğdaygillerde yaprak diplerinde bulunan küçük saydam yaprak.

dilek *a.* **1.** Bir kimsenin dilediği şey, istek. § **Dilek kipi** *dilb.* dileyiş kavramı veren kip. Türkçede bu kip **-se** eki ile kurulur : *Gelse, gitse...* gibi.

dilekçe *a.* Bir isteği bildirmek için resmi dairelere sunulan imzalı yazı, °istida.

dilemek (*-i*) **1.** Yapılması kendi elinde olmayan bir şeyin olması isteğinde bulunmak. **2.** Canı istemek.

dilenci *a.* **1.** Dilenmeyi geçim yolu yapan kimse. **2.** *mec.* Her zaman yokluktan sızlanan, ısrarla bir şeyi isteyen, arsız. § **Dilenci vapuru** karşılıklı olarak bütün iskelelere uğrayarak sefer yapan vapur.

dilencilik *a.* **1.** Dilenci olma durumu. **2.** Dilenciye yakışır davranış, arsızlık.

dilenmek (*nsz* \ *-den*) **1.** Sadaka istemek. **2.** *mec.* Acıma duygusu uyandırarak bir şey istemek.

-di'li geçmiş *dilb.* Belirli geçmiş zaman.

dilim *a.* **1.** Bir şeyden kesilmiş ya da ayrılmış ince parça. **2.** Radyatör parçalarından her biri.

dilimlemek (*-i*) Dilimlere ayırmak.

dilinim *a.* Bir kaya yüzeyinin boydan boya yarılması.

dillendirme *a. yz.* Cansız varlıkları, ya da hayvanları konuşturma sanatı, °intak.

dillenmek (*nsz*) **1.** (Çocuk için) Konuşmaya başlamak. **2.** Dile düşmek, dedikodu konusu olmak.

dilli *s.* (Çocuk ve kadınlar için) Konuşkan, sürekli ve tatlı konuşan.

dillidüdük *b. a.* **1.** Bir çeşit kamış düdük. **2.** *hlk.* Çok konuşkan.

dilme *a.* **1.** Dilmek eylemi. **2.** (Yapıcılıkta) Dört köşe kesilmiş direk.

dilmek (*-i*) Dilim dilim doğramak, ince uzun dilim biçiminde kesmek.

dilpeyniri, -ni *b. a.* Kaşar hamurundan dil biçiminde yapılmış bir tür peynir.

dilsiz *a.* ve *s.* **1.** Söz söyleme yeteneği olmayıp dilek ve düşüncesini ancak işaretle anlatabilen kimse. **2.** *s. mec.* Ses çıkarmaz, sessiz.

dilüviyum *a. Yun.* Bugünkü ırmakların en eski alüvyonlarına verilen ad.

dimağ *a. Ar.* **1.** Beyin. **2.** Bilinç, °zihin.

dimdik *be.* **1.** Çok dik olarak. **2.** Hiç eğilmeden. **3.** (Bakış için) Dikkatli, ısrarlı ve keskin. **4.** *s.* Çok dik, dikleşmiş. **5.** *mec.* Gururlu, baş eğmeyen.

dimi *a. Yun.* Sıkı dokunmuş bir tür pamuklu kumaş.

din (I) *a. Ar.* **1.** İnsanların anlayamadıkları, karşısında gücsüz kaldıkları doğa ve toplum olaylarını, gizemsel nitelikli güçlerle açıklamaya yönelmeleri olgusu. **2.** Bu nitelikteki tasarımların kurallar, kurumlar, törenler ve simgeler biçiminde örgütlenmesini sağlayan düzen. § **Dinden imandan çıkmak** ne yaptığını, ne söylediğini bilmeyecek kadar öfkelenmek. **Dini bütün** dinine çok bağlı.

din (II) *a. Yun. fiz.* Bir gramlık bir kütleye uygulanınca onun hızını saniyede bir santimetre artıran güç birimi.

dinamik *a. Yun.* **1.** Cisimlerin devinimleriyle bunları oluşturan nedenler arasındaki bağıntıları araştıran, mekanik bilimin bir kolu. **2.** *s. fels.* Devinimi yalnızca fizik yasalarına bağlı olmayan, aynı zamanda etkin bir gücü de içeren. **3.** *s. mec.* Canlı, hareketli.

dinamit, -ti *a. Yun.* Nitrogliserin ile yapılan patlayıcı bir madde.

dinamitlemek *(-i)* **1.** Dinamitle havaya uçurmak. **2.** *mec.* Bir girişimi, bir kuruluşu engellemek için yıkıcı davranışta bulunmak.

dinamizm *a. Yun.* Dinamik olma durumu, bir şeyi dinamik yapan etken.

dinamo *a. Yun.* Hareketi elektrik akımına çevirmeye yarayan aygıt, bir çeşit elektrik jeneratörü.

dinamometre *b. a. Yun.* Kuvvetölçer.

dinar *a. Lat.* Yugoslavya, İran, Irak, Tunus'un para birimi.

dincierki *b. a.* Siyasal erkin, yani iktidarın Tanrı'dan geldiğine inanan ve bu erkin ancak Tanrı'nın yeryüzündeki vekillerince kullanıldığı inancına dayanan bir toplum düzeni, °teokrasi.

dinç *s.* Gücü, sağlık durumu yerinde.

dinçleşmek *(nsz)* Dinç duruma gelmek.

dinçlik *a.* Dinç olma durumu.

dindar *a.* ve *s. Ar. Far.* Din kurallarına çok bağlı (kimse).

dindarlık *a.* Din kurallarına çok bağlı olma durumu.

dindaş *a. Ar. T.* Dinleri bir olanlardan her biri.

dindirmek *(-i)* Dinmesini sağlamak.

dinelmek *(nsz) hlk.* **1.** Ayakta durmak ya da ayağa kalkmak. **2.** *(-e) mec.* Karşı koymak.

dineri *a. İt.* Oyun kâğıtlarındaki simgelerden karo.

dingil *a.* Tekerleklerin merkezinden geçen ve bir taşıtın altına enlemesine yerleştirilmiş mil, °aks.

dingildemek *(nsz)* **1.** Sallanmak, oynamak. **2.** Korkudan titremek.

dingin *s.* **1.** Devim durumunda olmayan, durgun, kımıldamayan, °sakin. **2.** Çok çalışmaktan gücü tükenmiş, yorgun.

dinginlik *a.* Dingin olma durumu.

dini *s. Ar.* Dinsel.

dinlemek *(-i)* **1.** İşitmek için kulak vermek. **2.** Birinin sözünü, öğüdünü kabul edip gereğince davranmak.

dinlendirici *s.* Yorgunluk gideren.

dinlendirmek *(-i)* **1.** Dinlenmesini sağlamak. **2.** Durulmaya bırakmak, bekletmek.

dinlenmek *(nsz)* **1.** Güç kazanmak için çalışmaya ara vermek, yorgunluğunu gidermek. **2.** Önemsenmek, kendine kulak verilmek.

dinleti *a.* Konser.

dinleyici *a.* **1.** Söylenen ya da çalınan bir şeyi dinleyen kimse. **2.** Kayıtlı öğrenci olmayıp, dersleri dışardan girerek izleyen kimse.

dinmek *(nsz)* **1.** Sona ermek, bitmek, durmak, kesilmek : *Ağrısı dinmek.* **2.** (Kar, yağmur, rüzgâr için) Kesilmek, yağması ya da esmesi durmak : *Yağmur bir türlü dinmek bilmiyor.*

dinsel s. Dinle ilgili, dini.

dinsiz s. **1.** Hiç bir dine inanmayan. **2.** *mec.* Acımasız. § **Dinsizin hakkından imansız gelir** edepsiz olanın üstesinden daha baskın bir edepsiz gelir.

dinsizlik *a.* Dinsiz olma durumu ya da dinsize yakışır davranış.

dip *a.* **1.** Oyuk ya da çukur bir şeyin en alt bölümü. **2.** Yüksek şeylerin yerle birleştiği yer ya da yakını : *Dağın dibi. Ağaç dibi.* **3.** Kapalı bir yerin en uzak kısmı: *Çalının dibi.* § **Dibi görünmek** (kap için) içinde bir şey kalmamak. **Dibine darı ekmek** bir şeyin tümünü tüketmek.

dipçik *a.* Taşınabilir bir ateşli silahın, atış sırasında omuza dayanan taban kısmı.

dipçiklemek (*-i*) Dipçikle vurmak.

dipdiri s. **1.** Diriliğinden hiç bir şey eksilmemiş olan. **2.** Canlı, hareketli.

dipkoçanı *b. a.* Bir parçası koparılınca dipteki bölümü defterde kalan yaprakların tümü.

diploma *a. Yun.* Bir kimseye herhangi bir öğrenim derecesini bitirdiğini, bir sanat ya da meslekte çalışabileceğini bildirmek için verilen yetki belgesi.

diplomasi *a. Yun.* **1.** Bir devletin yabancı devletlerle ilişkilerinde kullandığı, başvurduğu yöntemlerin tümü; dış politikadaki eylemlerinin tümü: *Türk diplomasisi.* **2.** Yabancı bir ülkede ve uluslararası toplantılarda ülkesini temsil etme eylemi ve sanatı.

diplomat, -tı *a. Yun.* **1.** Uluslararası işlerde ülkesini temsil etmekle görevli kimse. **2.** *mec.* s. İlişkilerinde kurnaz, hesaplı olan (kimse).

diplomatik s. *Yun.* Dış politika ile ilgili.

diplomatlık *a.* **1.** Diplomat olma durumu. **2.** Diplomasi.

dipnot *b. a.* Sayfa içinde geçen herhangi bir düşünce ile ilgili olarak sayfa altına konulan açıklama.

dipsiz s. **1.** Dibi olmayan. **2.** *mec.* Asılsız, dayanağı olmayan. § **Dipsiz kile boş ambar** para, mal tutmayanın durumunu ya da bir işin çıkar yolda olmadığını anlatan bir söz. **Dipsiz testi** eline geçen para ya da malı hesapsızca, boş yere harcayan.

dirayet, -ti *a. Ar.* **1.** Yetenek, bilgi, kavrayış. **2.** Beceriklilik, başarılı olma durumu.

direk *a.* **1.** Ağaç, demir ya da betondan yapılan uzun ve kalın destek. **2.** *mec.* Temel : *Kocam evimin direği.*

direksiyon *a. Fr.* Otomobillerde istenilen yönü sağlamak için sağa sola döndürülen düzenek.

direktif *a. Fr.* Yönerge.

direktör *a. Fr.* Yönetmen, müdür.

diren *a.* **1.** Harmanda sapları yaymaya yarar uzun çatallı ağaç. **2.** *hlk.* Kol demiri, destek.

direnç *a.* Bir gücün etkisine karşı koyan güç, °mukavemet.

direngen s. Direnen, °inatçı.

direnim *a.* Direnmek eylemi, °inat.

direniş *a.* Karşı koyma; dayanma, °mukavemet.

direnme *a.* Karşı koyma, °inat etme.

direnmek (*nsz*) Herhangi bir düşüncede, bir istekte ya da bir tutumda saplanıp kalmak, ayak diremek, karşı koymak, °inat etmek.

dirhem *a. Ar.* **1.** Eski bir ağırlık ölçüsü olan okkanın dört yüzde biri olup 31 desigrama eşittir. **2.** Çok eskiden kullanılan bir çeşit para.

diri s. **1.** Yaşamakta olan, canlı. **2.** Solmamış, pörsümemiş : *Diri çiçek.* **3.** Gereği kadar pişmemiş. **4.** *mec.* Güçlü, dinç.

diriksel s. *biy.* Diri ile, canlı ile ilgili, ya da canlılar üzerine olan. § **Diriksel (ya da diril) ısı** hayvanların vücut ısısı.

diril (**I**) *a. Al.* Bir cins pamuklu kumaş.

diril (**II**) s. Diriksel.

dirilik *a.* Diri olma durumu.

dirilmek (*nsz*) Bitkin, ölmüş, pörsümüş, hastalanmış ya da solmuş iken yeniden diri duruma gelmek.

dirim *a.* Canlılarda, bireyin korunmasını, üremesini ve gelişmesini sağlayan organların işler durumda bulunması, yaşama, yaşayış, °hayat.

dirimbilim *b. a.* Biyoloji.

dirlik *a.* **1.** Erinç, °huzur. **2.** Geçim genişliği, °refah. § **Dirlik düzenlik** aile üyeleri ya da bir arada çalışan kimseler arasında iyi geçinme durumu.

dirsek *a.* **1.** Kol ile önkol arasındaki eklemin arka tarafı. **2.** (Yol, duvar, boru gibi şeylerde) Köşe. **3.** Bir direği ya da başka bir şeyi sağlamlaştırmak için yanına eğik olarak yerleştirilen ağaç. § **Dirsek çevirmek** kendisine gereksinme kalmayınca birini yüzüstü bırakmak ya da ondan yüz çevirmek. **Dirsek çürütmek** bilgisini artırmak için pek çok çalışmış olmak.

disiplin *a. Fr.* Yasa, kural ve toplum düzenine uygun davranma niteliği.

disk, -ki *a. Fr.* **1.** *sp.* Spor ereğiyle uzağa atılmak için kullanılan, yuvarlak, yassı ağaç ya da metal araç. **2.** *anat.* Omurları birbirine birleştiren ara madde. **3.** Plak.

diskalifiye *a. Fr.* **Etmek** yardımcı eylemi ile sporda yarış dışı bırakmak; **olmak** yardımcı eylemi ile sporda yarış dışı duruma gelmek anlamlarında kullanılır.

diskotek *a. Fr.* **1.** Plak derlemesi. **2.** Plak derlemesinin saklandığı dolap. **3.** Plağa ya da banda alınmış müzik eşliğinde dans edilebilen eğlence yeri.

dispanser *a. Fr.* Hastalara ayakta parasız ya da az bir ücretle bakılan, ilaç verilen yer, bakımevi.

disprosyum *a. Yun. kim.* Atom ağırlığı 162,5 olan bir element. Simgesi Dy.

diş *a.* **1.** Ağzın içinde, çene kemiklerinin üzerine dikine dizilmiş, ısırıp koparmaya, çiğnemeye yarayan sert, beyazımtırak organlardan her biri. **2.** Çark, testere, tarak gibi çentikli şeylerdeki çıkıntıların her biri. **3.** (Sarmısak, karanfil için) Tane. § **Diş bilemek** öç almak için fırsat kollamak.

dişbademi, -ni *b. a. bot.* Kabuğu ince olduğu için dişle kırılabilen bir badem türü.

dişbudak *b. a. bot.* Zeytingillerden sert keresteli bir ağaç.

dişbuğdayı, -nı *b. a.* **1.** Çocuk ilk diş çıkardığı zaman kaynatılıp üzerine tozşeker ve dövülmüş ceviz gibi şeyler ekilerek dağıtılan buğday. **2.** İri taneli buğday.

dişçi *a.* Diş hastalıklarına bakan hekim.

dişeti, -ni *b. a.* Dişlerin çene kemiğiyle birleştikleri yeri örten et.

dişi *s.* **1.** Hayvan ve bitkilerin, erkeği tarafından döllenecek biçimde oluşmuş cinsi. **2.** Kadın. **3.** Kopça, çıtçıt, anahtar gibi girintili çıkıntılı olan şeylerin girintilisi.

dişil *s.* **1.** Dişiye değgin, dişi ile ilgili. **2.** *dilb.* Kimi dillerde dişi sayılan (sözcük).

dişiorgan *b. a. bot.* Çiçeklerde yumurtalığı içine alan, döllenme sonucu meyve ve tohumları oluşturan organ.

dişlek *s.* Dişleri dışarıya doğru fırlak olan (kimse).

dişlemek (*-i*) Bir şeyin bir parçasını koparmak ya da bir şeye dişlerini geçirmek.

dişlenmek (*nsz*) **1.** Dişlemek eylemine konu olmak. **2.** *mec.* Çekinilir, dediğini yaptırır duruma gelmek.

dişli *s.* **1.** Dişleri olan. **2.** *mec.* Kendisinden sakınıldığı için sözü geçen (kimse). **3.** *a.* Dişleri olan çark. § **Dişli tırnaklı** çetin ve saldırıcı.

dişotu, -nu *b. a. bot.* Dişotugillerden, kurak ve çorak yerlerde yetişen otsu bir bitki.

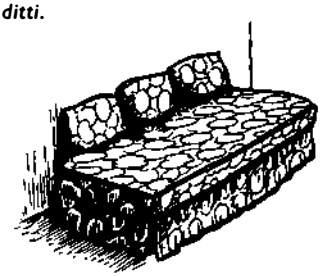
dişotugiller *ç. b. a. bot.* Sıcak ve kurak yerlerde yetişen, ikiçeneklilerin bitişik taçyapraklılar bölümünden bir bitki familyası.

dişözü, -nü *b. a. anat.* Dişlerin, katılgandoku, damar ve sinirlerden oluşmuş iç bölümü.

dişsel *s.* **1.** Dişlerle ilgili. **2.** *sesb.* Çıkağı dişlerde bulunan ünsüz.

diştacı, -nı *b. a.* Dişlerin, dişetlerinin dışında kalan bölümü.

ditmek (*-i*) **1.** Yün, pamuk gibi şeyleri tutam tutam ayırıp liflerini ayırmak, kabartmak. **2.** Bir şeyi parça parça koparmak : *Annem tavuğun beyaz etini ditti.*

divan

divan *a. Far.* **1.** Yüksek kurul : *Senatoda başkanlık divanı konusunda tartışma çıktı.* **2.** Eskiden devlet adamlarının kurduğu büyük meclis. **3.** Eskiden, ozanların belli bir sıraya göre koşuklarını dizip derledikleri yapıt. **4.** Arkalığı ve kol dayayacak yeri olmayan kanepe, sedir.

divane *s. Far.* Deli, kaçık.

divanıharp, -bi *b. a. Far. Ar.* Askeri mahkeme.

divit

divit *a. Ar.* Eskiden kuşak arasında taşınılan, kalemliği ile hokkası bir arada yazı takımı.

diyabet, -ti *a. Yun. hek.* Şeker hastalığı.

diyaframa *Yun. fiz.* **1.** Bir ışık demetinin çevresini sınırlamak için, ışık geçirmeyen bir levha üzerinde açılan delik. **2.** *anat.* Göğsü karından ayıran kas.

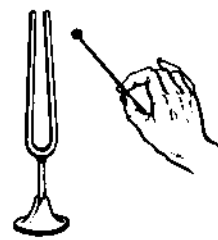
diyagram *a. Yun.* **1.** Herhangi bir olayın değişimini gösteren grafik. **2.** Bir çiçeğin bütün ayrıntılarını gösteren şema.

diyalekt *a. Yun.* Dil kolu, °lehçe.

diyalektik *s. Yun.* Eytişim. § **Diyalektik materyalizm** eytişimsel özdekçilik.

diyalog *a. Yun.* **1.** Karşılıklı konuşma. **2.** Oyun, roman, öykü gibi yapıtlarda iki ya da daha çok kimsenin konuşması. **3.** Karşılıklı konuşma biçiminde yazılmış yapıt. **4.** *mec.* Anlaşma, uyum sağlama.

diyanet, -ti *a. Ar.* **1.** Dindarlık. **2.** Din.

diyapazon

diyapazon *a. Yun. fiz.* Titreştirilince anaseslerden birini vermek için yapılan iki kollu küçük çelik aygıt.

diyapozitif *a. Fr.* Pozitif fotoğraf camı.

diyar *a. Ar.* Ülke.

diyastaz *a. Yun.* Tükürükte ve pankreasın salgısında bulunan, nişastayı dekstrin ve glikoz durumuna getiren bir enzim.

diyatome *a. Yun. bot.* Silisli sert kabukları olan, fosilleri kalın yer tabakaları oluşturan bir alg familyası.

diye *be.* **1.** İki tümceyi neden bildirerek birbirine bağlar. **2.** Diyerek. **3.** Sanarak.

diyecek *a.* Söyleyecek söz. § **Diyeceği olmamak** bir şey üzerine ileri sürecek hiç bir sözü olmamak.

diyet, -ti (I) *a. Ar.* İslam hukukunca öldürme ve yaralamalarda suçlunun ödemek zorunda olduğu akça.

diyet (II) *a. Fr.* Sağlığı korumak ya da düzeltmek amacıyla uygulanan beslenme düzeni.

diyez *a. Yun. müz.* **1.** Bir sesin yarım ton inceltileceğini gösteren nota simgesi. **2.** *s.* Böylece inceltilmiş (ses).

diyoptri *a. Yun.* Optik sistemlerin yakınsaklık birimi : *Diyoptri, bir metrelik bir odak uzaklığı olan bir merceğin gücü demektir.*

diz *a.* **1.** Uyluk ile baldırın birleştiği oynaklı bölge ve özellikle bunun ön yanı. **2.** Oturulduğunda, uyluğun üst tarafı. § **Diz ağırşağı** dizkapağı kemiği. **Diz çökmek 1)** diz üstü yere çökmek; **2)** *mec.* boyun eğmek, teslim olmak. **Diz dize** birbirlerine çok yakın bir durumda bulunan kimseler için kullanılır.

dizanteri *a. Yun.* Ağrılı ve kanlı ishalle beliren salgın hastalık.

dizbağı, -nı *b. a.* Dizde çorabın tutturulduğu bağ.

dize *a.* Koşuk bir parçayı oluşturan satırlardan her biri, °mısra.

dizel *a.* Alman mühendisi Diesel'in bulduğu, kuvvetle sıkıştırılmış hava içine püskürtülen yakıtla çalışan içten yanmalı bir motor tipi.

dizge *a.* Bir bütün oluşturacak yolda karşılıklı olarak birbirine bağlı öğelerin topu, sistem.

dizgi *a.* **1.** Basım için harfleri dizme işi, °tertip. **2.** Düzenlilik, düzen.

dizgin *a.* Gemin uçlarına bağlanarak hayvanı yönetmeye yarayan kayış. § **Dizgin vurmak 1)** dizgin takmak; **2)** *mec.* aşırı davranışlarına engel olmak.

dizginlemek (*-i*) **1.** Ata dizgin takmak ya da atı yürütmek için dizgini oynatmak. **2.** *mec.* Birinin gereksiz eylem ve davranışlarını önlemek.

dizi *a.* **1.** Bir ipliğe ya da tele art arda geçirilmiş şeylerin bütünü. **2.** Art arda duran şeylerin oluşturdukları bütün, sıra, °saf. **3.** Herhangi bir bakımdan bir bütün oluşturan şeylerin topu, °seri. **4.** *ask.* Art arda duran erlerin tümü.

dizici *a.* Basımevlerinde harfleri dizerek satır, sütun ya da sayfa durumuna getiren kimse, °mürettip.

dizim *a.* Dizme ve dizilme işi.

dizin *a.* **1.** Abecesel düzene göre hazırlanmış liste, °indeks. **2.** Bir kitap içerisinde geçen kişi, yer adlarını, terimleri vb.ni geçtiği sayfa numaralarıyla bir arada veren abecesel liste, °indeks.

dizkapağı, -nı *b. a.* Diz oynağının ön tarafı. § **Dizkapağı kemiği** diz oynağının ön tarafında bulunan yassıca, oynar kemik, diz ağırşağı.

dizlik *a.* Dize, korumak amacıyla geçirilen şey.

dizmek (*-i, -e*) **1.** Birçok şeyleri ipliğe ya da tele geçirmek. **2.** Sıralamak. **3.** (Basımevlerinde) Harfleri yan yana getirerek yazı düzenlemek.

do *a. müz.* **1.** Gam (I) dizisinde "si" ile "re" arasındaki ses. **2.** Bu sesi gösteren nota işareti.

dobra dobra *be.* Dolambaçlı yollara sapmadan, sakınmadan, (söylemek, konuşmak).

doçent, -ti *a. Lat.* Üniversitelerde profesörden önceki aşamada bulunan öğretim üyesi.

dogma *a. Yun.* **1.** Kesinliğine ve dokunulmazlığına inanılan düşünce. **2.** *fels.* Bir din ya da felsefe öğretisinin temel noktası.

dogmacılık *a. fels.* Öne sürülen öğreti ve ilkeleri eleştirmeden, doğru olarak benimseyen ve benimsediği varsayımlardan katı bir yöntemle önermeler türeten felsefe anlayışı, °inakçılık,

dogmatik *s. Yun. fels.* Deney bilgisini, deneye dayanan kanıtları yadsıyarak, kanılarını inanç öğretilerinden çıkaran (düşünme biçimi).

dogmatizm *a. Yun. fels.* Dogmacılık.

doğa *a.* **1.** İnsan etkinliğinin dışında kendi kendini sürekli olarak yeniden yaratan ve değiştiren güç; canlı ve cansız maddelerden oluşan varlığın tümü, °tabiat. **2.** İnsan eliyle büyük değişikliğe uğramamış, doğal güzelliklerini koruyan, genellikle kent dışı kesim, °tabiat. **3.** Yaradılış ve yapı özelliklerinin tümü: *İnsanın doğası.* § **Doğa yasası** doğa olaylarının düzeninde görülen değişmez durum.

doğacı *a.* ve *s.* Doğacılık yanlısı olan, °natürist.

doğacılık *a.* Doğaya uygun yaşama kaygısıyla çıplaklık eğilimi, °natürizm.

doğal *s.* **1.** Doğada bulunan. **2.** Doğanın düzenine, gereklerine uygun. **3.** Kendiliğinden, insan eliyle yapılmamış: *Doğal liman.* **4.** Gereğince; yapmacıksız.

doğalcı *a.* Doğalcılıktan yana olan, °natüralist.

doğalcılık *a.* **1.** Gerçeğin doğaya uygun biçimde yansıtılmasını amaçlayan sanat akımı. **2.** *fels.* Gerçeğin yalnızca doğa ile açıklanması, °natüralizm.

doğan

doğan *a. zool.* Yırtıcılardan, küçük kuşlarla beslenen, alıştırılarak kuş avında kullanılan bir kuş sınıfı, şahin. Bunun çakırdoğan, akdoğan, aladoğan, bozdoğan gibi türleri vardır.

doğancı *a.* Avcı doğan yetiştiren ya da doğanla avlanan kimse.

doğaötesi, -ni *b. a.* Fizikötesi.

doğaüstü, -nü *b. s.* Doğa yasalarına uymayan, doğa yasa ve güçlerini aşan: *Doğaüstü güç.*

doğmak (*nsz*) **1.** Dünyaya gelmek. **2.** (Güneş, ay, yıldız) Ufuktan yükselmek. **3.** *mec.* Ortaya çıkmak, belirmek. **4.** *mec.* (Düşünce, hayal için) Zihinde birdenbire oluşmak.

doğrama *a.* **1.** Doğramak eylemi. **2.** Bir yapının kapı, pencere, dolap, raf gibi ağaç bölümleri.

doğramacı *a.* Doğrama işi yapan kimse.

doğramak (*-i*) Parça parça kesmek.

doğru *s.* **1.** Bir ucundan öbür ucuna değin yönü değişmeyen, **eğri** ve **çarpık** karşıtı. **2.** Gerçek, yalan olmayan. **3.** Yasa, yöntem ve ahlaka bağlı. **4.** Gerçeğe ya da kurala uygun. **5.** *a. mat.* İki nokta arasında çekilebilen en kısa çizgi. **6.** *be.* Sağa sola sapmadan. **7.** *il.* Karşı, yönünce. **8.** *be.* (Zaman kavramlı sözcüklerden sonra) Yakın, yakınlarında. § **Doğru akım** *fiz.* iletken bir devre üzerinde yön değiştirmeyen sürekli elektrik akımı. **Doğru bulmak** uygun görmek, onamak. **Doğru çıkmak** doğru olduğu anlaşılmak. **Doğru durmak** 1) dik durmak; 2) uslu durmak. **Doğru dürüst** yanlışsız olarak.

doğruca *be.* Doğrudan doğruya, dolaşmayarak, dolayısıyla olmayarak.

doğrucu *s.* Her şeyin doğrusunu yapmayı, söylemeyi huy edinmiş.

doğrulamak (*-i*) Bir söz ya da haberin doğru olduğunu bildirmek, °teyit etmek, °tasdik etmek: *Haberi başbakan da doğruladı.*

doğrulmak (*nsz*) **1.** (Eğik bir şey için) Düz duruma gelmek. **2.** (Yatan, oturan bir kimse için) Toparlanmak, dik bir duruma gelmek. **3.** (*-e*) Bir yere yönelmek. **4.** *mec.* Düzelmek, yeniden

güçlenmek, kendini toparlamak; kalkınmak.

doğrultman *a.* **1.** *fiz.* Bir nokta ya da bir çizginin hareketine az ya da çok yön vererek bu hareketi yönetèn şey. **2.** *mat.* Çizgi oluşturan noktanın ya da yüzey oluşturan çizginin yönelmesi gereken doğrultuyu gösteren çizgi, düzlem.

doğrultu *a.* **1.** Tutulan, izlenen yol. **2.** *mat.* Ayrı yönlerde iki doğruyu birbirinden ayırt ettiren durum ya da sonsuz bir doğrunun belirttiği tek yol. § **(Bir şey) Doğrultusunda** uyarınca, ...-e göre.

doğruluk *a.* Doğru olma durumu, doğru olana yakışır davranış.

doğrulum *a. biy.* Bitki, hayvan gibi kimi canlı varlıkların, türlü uyarıcı nedenlerin (ışık, ısı, besin gereksinmesi) etkisi altında bu uyarıcıların doğrultusuna yaklaşması ya da uzaklaşması olayı.

doğu *a.* **1.** Güneşin doğduğu yön, gündoğusu, °şark. **2.** Bulunulan yere göre, güneşin doğduğu yönde kalan bölge, °şark.

doğum *a.* **1.** Doğmak eylemi. **2.** Bir kimsenin doğduğu yıl. § **Doğum sancısı 1)** doğururken dişinin duyduğu sancı; **2)** *mec.* yeni bir duruma geçilirken, bir yapıt yaratılırken çekilen zorluklar.

doğumevi, -ni *b. a.* Doğum yapılan sağlık yurdu.

doğumlu *s.* Belirli bir yılda doğmuş : *1970 doğumlu bir çocuk.*

doğuranlar *ç. a. zool.* Hayvanların yavru doğurarak üreyen sınıfı.

doğurgan *s.* Çok doğuran.

doğurganlık *a.* Çok doğurma durumu.

doğurmak (*nsz* √ *-i*) **1.** Yavru dünyaya getirmek : *Kedi üç yavru doğurdu.* **2.** Ortaya çıkarmak : *Hareketi olumsuz sonuçlar doğurdu.*

dok, -ku *a. İng.* **1.** Gemi yapılan ya da onarılan, üstü örtülü havuz. **2.** Ticaret mallarını saklamak için rıhtımda yapılan büyük depo.

doksan *s.* **1.** Dokuz kere on, seksen dokuzdan bir artık. **2.** *a.* Seksen dokuzdan sonra gelen sayının adı ve bu sayıyı gösteren rakam, 90, XC.

doksanar *s.* Doksan sıfatının üleştirme biçimi, her birine doksan tane, doksanı bir arada.

doksanıncı *s.* Doksanın sıra sıfatı, sırada seksen dokuzuncudan sonra gelen.

doksanlık *s.* **1.** İçinde doksan tane bulunan : *Doksanlık portakal sandığı.* **2.** Doksan yaşında ya da doksan yaşlarında olan : *Doksanlık bir ihtiyar.*

doktor *a. Fr.* **1.** Hekimlik yapan kimse. **2.** Bir fakülteyi bitirdikten sonra o bilim kolunun en yüksek aşamasına vardığını sınavla ya da başarılı bir yapıtla gösterenlere verilen san.

doktora *a. Fr.* **1.** Doktor sanını kazanmak için verilen sınav. **2.** Bir fakülte ya da yüksekokulu bitirdikten sonra o bilim dalında sınav ya da bilimsel bir yapıtla erişilen aşama.

doktorluk *a.* **1.** Doktor olma durumu. **2.** Hekimlik.

doktrin *a. Fr.* Öğreti.

doku *a.* **1.** Bir vücudun ya da bir organın yapı öğelerinden birini oluşturan gözeler topluluğu. **2.** *mec.* Bir bütünün yapısı ve özelliği.

dokubilim *b. a. biy.* Bitki ve hayvan gibi canlı varlıkların türlü organlarını oluşturan dokuları inceleyen bilim.

dokuma *a.* **1.** Dokumak eylemi. **2.** Minder örtüsü, yatak kılıfı gibi şeyler için kullanılan, boyalı pamuk ipliğinden dokunan bez. **3.** *s.* Dokunmuş (şey).

dokumacı *a.* Dokumacılık yapan kimse.

dokumacılık *a.* Kumaş dokuma işi ya da dokuma ticareti.

dokumak (*-i*) Tezgâhta ipliği, çözgü ve atkı durumunda kullanarak kumaş yapmak.

dokunaklı *s.* İnsanın içine işleyen, etkili, °hazin.

dokunmak (-e) **1.** Hafifçe değmek. **2.** El sürmek, elle tutmak. **3.** Ele almak. **4.** Sağlığını bozmak. **5.** Tedirgin etmek, sataşmak. **6.** İyiliği ya da kötülüğü olmak. **7.** (İnsan için) İçine işlemek, duygulandırmak ya da batmak. **8.** İlişkin olmak, ilgili olmak.

dokunulmazlık *a.* İlişilmez, karışılmaz olma durumu ya da hakkı.

dokunum *a. biy.* Derinin, çevremizdeki eşyanın sıcaklık, soğukluk, katılık, yumuşaklık gibi değişik niteliklerini bildiren duyarlık yeteneği.

dokuz *s.* **1.** Sekizden bir artık. **2.** *a.* Sekizden sonra gelen sayının adı ve bu sayıyı gösteren rakam, 9. IX. § **Dokuz ayın çarşambası bir araya gelmek** birçok işler ortaya çıkıp sıkışık bir durum yaratmak.

dokuzar *s.* Dokuz sıfatının üleştirme biçimi, her birine dokuz, her defasında dokuzu bir arada olan.

dokuzlu *s.* **1.** Dokuz parçası olan. **2.** *a.* Üzerinde dokuz benek bulunan oyun kâğıdı.

dokuzuncu *s.* Dokuzun sıra sıfatı, sırada sekizinciden sonra gelen.

dolama *a.* **1.** Dolamak eylemi. **2.** Tırnak yöresindeki yumuşak kısımların, kimi vakit de kemiğin yangısından ileri gelen ağrılı şiş.

dolamak (-*i*, -e) **1.** Döndürerek sarmak. **2.** Sarmak : *Kollarını boynuma doladı.* **3.** *mec.* Ağır ve güç bir işi başkasına yüklemek.

dolambaç *a.* **1.** Dolana dolana giden, döne döne uzanan yolun kıvrıntısı. **2.** *biy.* Kulağın en iç bölümü.

dolambaçlı *s.* **1.** Dolambacı olan. **2.** *mec.* İçinden güç çıkılır, çapraşık.

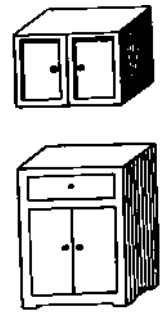
dolan *a.* Hile. Çoğu kez **yalan dolan** biçiminde kullanılır.

dolandırıcı *a.* ve *s.* Birinin para ya da malını hileyle alan (kimse).

dolandırmak (-*i*, -e) **1.** Hileyle birinin parasını ya da malını elinden almak. **2.** Dolaştırmak.

dolanmak (-e) **1.** Bir şeyin çevresine sarılmak. **2.** (*nsz*) Bir şeyin dolayında gezmek.

dolantaşı, -nı *b. a. yerb.* Yapısı ve toprak içindeki biçimi bakımından gabro ile bazalt arası püskürük kütle.

dolap

dolap *a.* **1.** Genellikle tahtadan yapılmış bir ya da birkaç raflı, kapaklı mobilya. **2.** Dönerek su çeken aygıt. **3.** Eğlenmek için içine binilip dönülen büyük meydan oyuncağı. **4.** *mec.* Düzen, °hile. § **Dolap çevirmek** (ya da **döndürmek**) *mec.* hileli, dalavereli iş görmek. **Dolaba girmek** aldatılmak. **Dolap beygiri gibi dönüp durmak** dar bir çevrede boşuna dolaşıp durmak.

dolapçı *a.* **1.** Dolap yapan ya da satan kimse. **2.** *mec.* Hileci, düzenci.

dolar *a. İng.* Amerika Birleşik Devletler'inde para birimi.

dolaşık *s.* **1.** Dolaşarak giden (yol). **2.** Kolay çözülmeyecek ya da içinden çıkılmayacak derecede karışık. **3.** *mec.* Amacı doğrudan doğruya değil de, dolayısıyla sezdiren.

dolaşım *a.* **1.** Dolaşmak eylemi. **2.** *anat.* Yüreğin aynı biçimde kasılıp gevşemesiyle kan ve lenfin damarlar içinde

durmadan yer değiştirmesi. 3. Bir akışkanın kapalı bir devre içinde yer değiştirmesi.

dolaşmak (*nsz*) **1.** Amaçsız olarak gelişigüzel gezinmek. **2.** (Bir yeri) Görmek için gezmek, °ziyaret etmek. **3.** Doğru gitmeyip yolu uzatmak. **4.** Saç, iplik gibi şeyler birbirine geçip güç çözülür duruma gelmek. **5.** *mec.* Çok kimse tarafından söylenmek : *Ortalıkta bir haber dolaşıyor.*

dolay *a.* Bir yerin, nesnenin ya da kimsenin çevresi, yöresi, °etraf.

dolayı *a.* **1.** Dolay, yakın çevre. **2.** -den dolayı, -den ötürü, ...yüzünden, ... nedeniyle. § **Dolayısıyla 1)** araçlı olarak, doğrudan doğruya olmayarak; **2)** ...nedeniyle, ...yüzünden, -den ötürü.

dolaylı *s.* Doğrudan doğruya olmayan.

dolaysız *s.* Doğrudan doğruya olan, araya herhangi bir araç girmeden olan.

doldurmak (*-i*) **1.** Dolmasını sağlamak, dolu duruma getirmek. **2.** *mec.* Birini, başkası için kötü düşünecek bir duruma getirmek. **3.** (Ateşli silahlar için) İçine mermi sürmek.

dolgu *a.* Bir oyuğun, bir kovuğun içine doldurulan madde : *Diş dolgusu.*

dolgun *s.* **1.** Dolarak biçimi yuvarlaklaşmış. **2.** Şişmana yakın. **3.** İçinde çok ve yararlı şeyler bulunan. **4.** Miktarı çok : *Dolgun bir aylıkla işe girdi.*

dolgunlaşmak (*nsz*) Dolgun duruma gelmek.

delikosefal, -li *s. Yun.* Uzunkafalı.

dolma *a.* **1.** Dolmak eylemi. **2.** İçine pirinç ve başka şeyler doldurularak pişirilen yemek. **3.** *s.* Doldurulmuş : *Dolma toprak.*

dolmak (*nsz*) **1.** (Boş bir kap ya da çukur bir yer) İçine konulan bir şeyle boş durumdan çıkmak. **2.** Bir yerde çok miktarda toplanmak. **3.** (Süre) Tamamlanmak. **4.** *mec.* Sabrı tükenip öfkesi taşacak duruma gelmek.

dolmakalem *b. a.* İçine mürekkep doldurularak kullanılan kalem.

dolmen

dolmen *a.* (*Keltçeden*) *tar.* İki tanesi dikili, üçüncüsü de bunların üzerine yatay olarak konulan üç büyük taştan yapılmış taş devri mezarı.

dolmuş *s.* **1.** Boş yeri kalmamış. **2.** *a.* Teker teker yolcu alıp dolunca yola çıkan (kayık ya da araba gibi) küçük taşıt.

dolomit *a. Fr. yerb.* Kalsiyum ve magnezyumlu karbonat bileşiminde bir mineral.

dolu (I) *a.* Havanın üst katmanlarında soğuktan donarak yeryüzüne yağan yuvarlak buz taneleri.

dolu (II) *s.* **1.** Dolmuş. **2.** Sayı bakımından çok olan. **3.** (Silah için) İçinde atılacak mermisi bulunan. § **...dolusu....** dolduracak miktar. **Doluya koydum almadı, boşa koydum dolmadı** ikisi de uygun gelmeyen iki yol karşısında kalındığında söylenir.

doludizgin *be.* (Süvari ve at arabaları için) Son hızla.

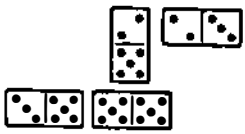
dolunay *b. a. gökb.* Ayın yeryuvarlağına dönük yüzünün tümüyle aydınlık göründüğü evre.

domalan *a. bot.* Asklı mantarlardan, toprak içinde yetişen, yenilebilen bir bitki, yermantarı.

domalmak (*nsz, -e*) *DS* **1.** Dizler bükük, baş ileride, çömelmiş bir durum almak. **2.** Somurtmak.

domates *a. bot.* Patlıcangillerden, yaprakları tüylü, çiçekleri salkım durumunda, vitamince zengin, kırmızı ürününden besin olarak yararlanılan bir bitki.

dombay *a. zool.* Manda, susığırı (kimi bölgelerde yalnız dişisine denir).

domino

domino *a. Fr.* Üzerleri noktalarla işaretli dikdörtgen biçiminde yirmi sekiz taşla masa üzerinde oynanan oyun.

dominyon *a. İng.* İngiltere krallığını en yüksek yetkili olarak tanımakla beraber, politik, ekonomik yönden bağımsız ülke.

domuz

domuz *a.* **1.** *zool.* Kalın derili çiftparmaklılardan, eti, yağı için beslenen, koyun büyüklüğünde evcil hayvan. **2.** *mec.* Hain, aksi, ters, inatçı. § **Domuz gibi 1)** kötü huylu, hain; **2)** (sevilmeyen kimselerin herhangi bir durumu için) adamakıllı, çok iyi : *Domuz gibi bilir, ama söylemez!*

domuzgiller *ç. a. zool.* Örneği domuz olan memeliler familyası.

domuzlan *a. zool.* Kınkanatlılardan, ağılı bir böcek.

don (**I**) *a.* **1.** Vücudun belden aşağısına giyilen iç çamaşırı. **2.** (At için) Renk. **3.** (Eskiden) Giysi.

don (**II**) *a.* Hava ısısının sıfırdan aşağı düşmesiyle suların buz tutması durumu. § **Don çözülmek** hava ısınarak buzlar erimeye başlamak. **(Hava) Dona çekmek** hava, suları donduracak kadar soğumak.

donakalmak, -lır (*nsz*) Şaşırıp bir süre ne yapacağını, ne diyeceğini bilememek.

donanım *a. den.* Bir geminin hareketi için gerekli direk, seren, ip, halat, yelken gibi gereçlerinin tümü.

donanma *a.* **1.** Donanmak eylemi. **2.** Bir devletin deniz kuvvetleri. **3.** Bayramlarda, sevinçli günlerde, bayrak, ışık kullanarak, fişek yakarak yapılan şenlik.

donanmak (*nsz*) Giyinip kuşanmak, süslenmek.

donatım *a.* **1.** Donatmak eylemi. **2.** Bir işletme ya da kuruluşun çalışabilmesi için gerekli araç ve gereçlerin sağlanması.

donatmak (*-i*) **1.** Göz alıcı şeyler kullanarak gösterişli bir duruma sokmak. **2.** Birinin giyimini sağlamak. **3.** Bir şeyin iş görebilmesi için gereken nesneleri katmak, °teçhiz etmek.

dondurma *a.* **1.** Dondurmak eylemi. **2.** Şekerli sütün ya da meyve sularının dondurulmasıyla hazırlanan soğukluk.

dondurmacı *a.* Dondurma yapan ya da satan kimse.

dondurmak (*-i*) **1.** Donmasını sağlamak, buza dönüştürmek. **2.** *mec.* (Fiyat için) Yükseltilmesini yasak etmek.

donkişotluk *b. a.* (*Don Quichotte adından*) En güç durumlarda bile, özel çıkarları ile ilgili olmayan davaları savunan, kahramanlık göstermeye kalkan, kahramanlık taslayan kimsenin tutumu.

donmak (*nsz*) **1.** Sıcaklığın azalmasıyla katı duruma gelmek, buz tutmak. **2.** Sıcaklık değişimi ya da kimyasal bir

olay etkisiyle katılaşmak, sertleşmek. **3.** (İnsan ya da hayvanlar için) Soğuktan ölmek. **4.** (Bitkiler için) Soğuğun etkisiyle yenemez duruma gelmek. **5.** *mec.* Çok üşümek, soğuğu şiddetle duymak.

donra *a.* **1.** Donmuş bataklık. **2.** Saç kepeği, baş konağı. **3.** Kalınlaşmış, tabaka durumuna gelmiş vücut kiri.

donuk *s.* **1.** Parlaklığı olmayan, °mat. **2.** *mec.* Canlılığı az olan, uyuşuk.

donuklaşmak (*nsz*) Donuk duruma gelmek.

donukluk *a.* Donuk olma durumu.

donyağı, -nı *b. a.* İçyağlarının eritilmesiyle elde edilen hayvansal yağ.

dopdolu *s.* Çok dolu.

doping *a. İng.* Bir spor yarışması sırasında vücudun üstün hareket ve enerji kazanması için kullanılan uyarıcı ilaç.

doru *s.* Gövde rengi kızıl kırmızı, ayakları ve yelesi siyah (at).

dosdoğru *s.* **1.** Çok doğru. **2.** *be.* Sağa sola sapmadan : *Dosdoğru yürürseniz aradığınız evle karşılaşırsınız.*

dost, -tu *a.* ve *s. Far.* **1.** Sevilen ve güvenilen, yakın arkadaş, gönüldeş olan kimse. **2.** Aralarında iyi ilişki bulunan. § **Dost ağlatır, düşman güldürür** (ya da **Dost sözü acıdır**) dost olan kimsenin söylediği söz, acı da olsa, insanın iyiliği içindir.

dostluk *a.* Dost olma durumu, dostça davranış. § **Dostluk etmek** yakınlık kurmak, dost gibi candan davranmak.

dosya *a. Fr.* **1.** Bir konu, bir kimse ya da bir işle ilgili belgeler bütünü. **2.** Bu gibi belgeleri sıralamaya yarayan karton kap.

dosyalamak (*-i*) Yazıları dosyaya yerleştirmek.

doyasıya *be.* Doyuncaya kadar, bol bol: *Bahçede doyasıya portakal yedik.*

doygun *s.* Her türlü gereksinmesini gidermiş olan : *Doygun kimse her çıkara el atmaz.*

doyma *a.* **1.** Doymak eylemi. **2.** Kanma, yeterli bulma. **3.** *fiz.* **a)** Bir sıvının içinde belli bir cismin eriyebilecek miktarının erimiş bulunması; **b)** Bir gazın belli bir sıcaklıkta, o sıcaklığa özgü en büyük basınç altında bulunması.

doymak (*nsz*) **1.** İsteği kalmayıncaya kadar yemek, açlığı kalmamak. **2.** Bir konuda arzu ve isteklerini tamamen gidermek, kanmak.

doyum *a.* Yeter görme, olanla yetinme, kanma. § (**Bir şeye**) **Doyum olmamak** o şeyden hiç bıkmamak : *Sonbaharın güzelliğine doyum olmaz.*

doyumevi, -ni *b. a.* Gösterişsiz küçük lokanta.

doyumluk *s.* Doyuracak kadar : *Doyumluk değil, tadımlık.*

doyuran *s. fiz.* Bir sıvının içinde eriyerek onu doyma durumuna getiren (madde).

doyurmak (*-i √ -i, -e*) **1.** Açlığını gidermek, artık istemeyecek bir duruma getirinceye kadar vermek. **2.** Geçindirmek, yaşamasını sağlamak. **3.** *fiz.* Doyma durumuna getirmek.

doyurucu *s.* **1.** Doyurma özelliği olan. **2.** *mec.* Kandırıcı, inandırıcı : *Bu konuda doyurucu açıklamalarda bulundu.*

doz *a. Yun. kim.* **1.** Bir maddenin bir bileşiğe, bir karışıma giren ya da girmesi gereken belli miktarı. **2.** Bir kezde alınacak ilaç ölçüsü. § **Dozunu kaçırmak** ölçüyü aşmak, aşırı gitmek.

dökme *a.* **1.** Dökmek işi. **2.** *s.* Bir yerden bir yere dökülen, aktarılan : *Dökme su ile el yıkamak zor oluyor.* **3.** *s.* Bir kalıba dökülerek yapılmış: *Dökme demir eşya.* **4.** *s.* Bir kap içinde olmayıp ortaya dökülmüş olan : *Dökme portakal.*

dökmeci *a.* Madenleri kalıba dökerek çeşitli eşya yapan zanaatçı ya da işçi.

dökmek (*-i, -e*) **1.** Sıvı ya da tane durumunda olan şeyleri bulundukları

kaptan başka bir yere boşaltmak : *Bardaktaki suyu saksıya döktü.* **2.** Akıtmak, düşürmek : *Çocuk suyu döke döke getirdi.* **3.** (-e) Saçmak, serpmek : *Tavuklara yem döktü.* **4.** Salmak, bırakmak : *Saçlarını omzuna dökmüş.* **5.** (*-i*) (Saç, yaprak, çiçek gibi şeyler için) Düşürmek, seyrekleştirmek : *Tifo saçlarını döktü.* **6.** Dışarı atmak, içindekini çıkarıp atmak : *Çöp tenekesini dökmek.* **7.** Vücutta benek, çıban gibi şeyler çıkarmak : *Kızamık dökmek.* **8.** Açığa vurmak, söylemek : *Dert dökmek.*

dökük *s.* **1.** Dökülmüş, sarkmış durumda olan : *Saçları omuzlarına dökük.* **2.** Yumuşak, dökümlü : *Dökük kumaş.*

dökülmek (*nsz* √ -e) **1.** Dökmek işine konu olmak : *Yemek döküldü. Yukarıdan su döküldü.* **2.** (*nsz*) Çok eskimek : *Tavan dökülüyor. Üstü başı dökülüyor.* **3.** (*nszı*) (Kumaş için) Dökümlü olmak.

döküm *a.* **1.** Dökülme zamanı : *Yaprak dökümü.* **2.** Kalıba dökme işi. **3.** Bir şeyi geniş olarak anlatma, ayrıntılarıyla gösterme : *Hesabın dökümü.*

dökümcü *a.* Dökmeci.

dökümevi, dökümhane *b. a.* Döküm işleri yapılan yer.

dökümlü *s.* Niteliğinden ötürü istenilen biçim verilebilen (kumaş).

dökünmek (*-i*) Kendi üstüne dökmek : *Su dökünmek.*

döküntü *a.* **1.** Yerinden kopup dökülen maddeler, saçılmış şeyler. **2.** Deri üstünde küçük kabarcık, sivilce ya da lekelerin ortaya çıkması. **3.** *mec.* Değersiz, bayağı.

döl *a.* **1.** Canlıların üremesi sonucu ortaya çıkan birey ya da yeni bireylerin tümü. **2.** Yavru.

döllemek (*-i*) *biy.* (Erkek gamet) Bir yumurtacıktaki dişi gametle kaynaşmayı sağlayarak yumurtacığı tam bir göze durumuna sokmak.

dölüt *a. biy.* Son gelişimini tamamlamamış, ama türünün biçimini gözle fark edilebilecek kadar almış olan döllenme ürünü, °cenin.

dölyatağı, -nı *b. a.* Memelilerde, dölütün ana karnındayken içinde bulunduğu organ, °rahim.

döndürmek (*-i*, -e) **1.** Dönmesini sağlamak. **2.** *mec.* Çevirmek : *Beni aptala döndürdü.* **3.** Sınıfta bırakmak : *Sınavda döndürmüşler.*

dönek *s.* Sözünde durmaz, sözüne güvenilmez.

dönem *a.* **1.** Bir çağ içinde birbiri ardınca gelen başı sonu belli zaman süresi. **2.** Belli özellikleri olan sınırlı zaman parçası **3.** Bir meclisin iki seçilişi arasındaki zaman süresi. **4.** Bir yıl içindeki ayrı öğretim süresi : *Kış dönemi sınavları yapılamadı.*

dönemeç *a.* Bir yolun yön değiştirdiği yer.

dönence *a.* **1.** Geri dönme noktası. **2.** *gökb.* Ay ya da güneşin görünen hareketinde gelip geri döndüğü yer ya da daire.

döner *s.* **1.** Dönen, dönmekte olan, dönmeye elverişli olarak düzenlenen : *Döner ayna.* **2.** Et parçalarının kendi ekseni çevresinde dönen bir şişe geçirilip harlı ateş karşısında çevrilmesiyle pişirilen kebap.

dönmek (*nsz*) **1.** Kendi ekseni üzerinde ya da başka bir şeyin dolayında devinmek : *Topaç dönüyor. Tekerlekler dönüyor. Arı çiçeğin çevresinde dönüp duruyor.* **2.** (*-den* √ -e) Geri gelmek, geri gitmek : *İzmir'den ne zaman döndünüz?* **3.** Bir dönemece sapmak : *Köşeyi dönmek.* **4.** Caymak, vazgeçmek. **5.** Bırakılan bir iş ya da konuya yeniden başlamak. **6.** Bir durumdan başka bir duruma geçmek.

dönük *s.* **1.** Arkasını çevirmiş : *Sırtı duvara dönük.* **2.** Yönelen, ilgi duyan : *Topluma dönük bir eylem. Halka dönük bir eğitim.*

dönüm *a.* **1.** Eni ve boyu kırkar metre olan yeryüzeyi ölçüsü : *Bu tarla elli dönüm kadardır.* **2.** Bir şeyin başka bir şey ya da kendi ekseni etrafında dönüşlerinden her biri. **3.** Yinelenen belli bir olayın tamamlanması ve yenisinin başlaması: *Yıldönümü. Gündönümü.* § **Dönüm noktası** önemli bir olayın yeni bir duruma girme aşaması.

dönüş *a.* **1.** Dönmek işi ya da biçimi. **2.** Geri geliş : *Dönüşünün ikinci ayında hastalandı.*

dönüşmek (*-e*) Bir durum ya da biçimden başka duruma, başka biçime girmek.

dönüşüm *a.* **1.** Olduğundan başka bir biçime girme, özden değişme. **2.** *biy.* Görevinin değişikliğe uğraması yüzünden bir organda ortaya çıkan değişme.

dönüşümcülük *a: biy.* Bitki ya da hayvanların içinde bulundukları ortama uyarak değiştiklerini ileri süren görüş.

dördül *a.* **1.** Kare. **2.** *yz.* Dörtlük.

dördün *a. gökb.* Ayın yeryuvarlağına karşı gelen yarımküre yüzeyinin, yarısı aydınlık yarısı karanlık olması durumu.

dördüncü *s.* Dört sayısının sıra sıfatı, sırada üçüncüden sonra gelen.

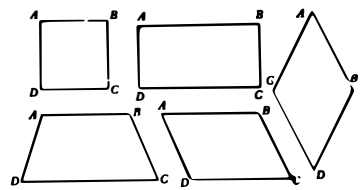
dördüz *s.* Dördü bir arada bulunan ya da dördü birlikte doğmuş olan. § **Dördüz tümsecikler** *anat.* beyinle beyincik arasında bulunan dört kabartının adı.

dört *s.* **1.** Üçten bir artık. **2.** *a.* Üçten sonra gelen sayının adı ve bu sayıyı gösteren rakam, 4, IV. **3.** Dört sıfatı kimi kez "her", "bütün" anlamına gelir : *Dünyanın dört bucağından.* § **Dört ayak üzerine düşmek** güç bir durumdan hiç zarar görmeden kurtulmak.

dörtgen *b. a. mat.* Dört kenarı olan çokgen, dörtkenar.

dörtkenar *b. a.* Dörtgen.

dörtlü *s.* ve *a.* Kendinde herhangi bir şeyden dört tane bulunan, dört parçayı içine alan : *Dörtlü sefertası. Dörtlü pencere.*

dörtgen

dörtlük *a.* **1.** *müz.* Birlik notanın dörtte biri uzunluğunda nota. **2.** *yz.* En az dört dizeden oluşmuş koşuk parçası, °kıta.

dörtnal *b. a.* Atın en hızlı koşuşu : *Dörtnal hayvanı çok yorar.*

dörtnala *be.* Dörtnal koşarak. § **Dörtnala kaldırmak** dörtnal koşturmaya başlatmak : *Atı dörtnala kaldırdı.*

dörtyol *b. a.* Dört yolun birleştiği yer. § **Dörtyol ağzı** dörtyolun birleştiği alan.

dörtyüzlü *b. a.* ve *b. s. mat.* Üçgen, piramit gibi dört yüzü olup bu yüzlerin hepsi birer üçgenden oluşan (cisim).

döş *a.* **1.** Göğüs. **2.** Kaburga altı.

döşek *a.* Yatak, şilte. § **Döşeğe düşmek** yataktan kalkamayacak kadar hasta olmak.

döşeli *s.* Döşenmiş olan : *Halı döşeli bir oda.*

döşem *a.* Belli bir işin sağlanmasına yardım eden araçların uygun yerlere döşenmesi ya da döşenen bu araçların topu, °tesisat : *Elektrik döşemi. Sıcak su döşemi.*

döşeme *a.* **1.** Yapılarda yeri örten tahta kısım. **2.** Bir yapının içinin döşenmesine yarayan her türlü eşya.

döşemeci *a.* Döşeme yapan kimse.

döşemek (*-i*) **1.** Açıp yaymak, yere sermek. **2.** Bir tabanı tahta, karo, mermer gibi yapı gereçleriyle kap-

lamak. **3.** Bir konutun oturulabilir duruma gelmesi için gerekli eşyayı oraya yerleştirmek.

döşenmek (*nsz*) **1.** Döşemek işine konu olmak. **2.** (*-e*) *tkz.* Kızılan birine kötü sözler söylemek; yazmak.

döven

döven *a.* Harmanda ekinlerin sap ve tanelerini ayırmakta kullanılan, at ya da öküzlere çektirilen altı çakmaktaşlı araç.

döviz *a. Fr.* **1.** Yabancı ülkelerde ödeme yapmakta kullanılabilecek yabancı para ve her türlü ödeme aracı. **2.** Yabancı ülke parası. **3.** Propaganda ya da tanıtma amacıyla üzeri yazılmış bez ya da karton : *Cumhuriyet Bayramı töreninde öğrenciler, dövizler yazılı kartonlar taşıyorlardı.*

dövme *a.* **1.** Dövmek eylemi. **2.** Vücut derisi üzerine iğne gibi sivri bir araçla çizilmek ve içine renk veren maddeler konulmak suretiyle yapılan çıkmaz resim ya da yazı. **3.** *s.* Kızgınken dövülerek şekil verilmiş (madensel eşya) : *Dövme bakır.* **4.** *s.* Dövülerek yapılan : *Dövme dondurma.*

dövmek (*-i*) **1.** İnsan ya da hayvana vurarak canını acıtmak. **2.** Bir şeyi toz durumuna getirmek için ezmek : *Havanda ceviz dövmek.* **3.** Top ateşine tutmak.

dövünmek (*nsz*) **1.** Kendi kendini dövmek. **2.** *mec.* Çok üzülmek.

dövüş *a.* Dövmek eylemi ya da biçimi.

dövüşken *s.* İyi dövüşen ya da dövüşmeyi seven.

dövüşmek (*nsz √ -le*) **1.** Karşılıklı birbirini dövmek. **2.** (İki silahlı kuvvet) Çatışmak, savaşmak.

drahmi *a. Yun.* Yunan para birimi.

draje *a. Fr.* Üstü renkli şekerle ve parlak bir madde ile kaplanmış hap.

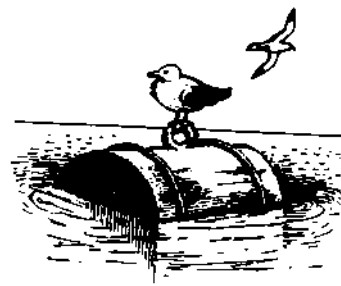
dram *a. Yun.* **1.** Sahnede oynanmak için yazılmış oyun. **2.** Acıklı, üzüntülü olayları, kimi kez güldürücü yönlerini konu alan sahne oyunu.

dramatize etmek (*-i*) **1.** Sahne, radyo ya da televizyon oyunu biçimine sokmak. **2.** *mec.* Bir olayı olduğundan daha acıklı bir biçimde ortaya koymak.

drosera *a. Yun. bot.* Droseragillerin örnek bitkisi; yapraklarının üst yüzeyi böcekleri yakalayan yapışkan tüylerle kaplıdır.

droseragiller *ç. a. bot.* İkiçeneklilerden, yapraklarıyla böcek yakalayan bitkiler familyası.

dua *a. Ar.* Tanrı'ya yalvarma, yakarış, yakarı. § **Dua etmek** Tanrı'dan iyilik dilemek.

duba

duba *a.* **1.** Saçtan ya da ağaçtan dikdörtgen prizma ya da buna benzer şekillerde yüzer araç. **2.** Yük taşımak ya da köprü kurmak için kullanılan altı düz bir tür deniz aracı. § **Duba gibi** çok şişman.

dublaj *a. Fr.* Sinema filmini sözlendirme.

duble *a. Fr.* **1.** Belirli bir miktarın ya da büyüklüğün iki katı. **2.** Giysilerin iç kısmına geçirilen, kumaşla dikilen astar.

dubleks *a. Lat.* Çift katlı.

dudak *a.* Ağzın, etrafını çevreleyen etli kısımlardan her biri.

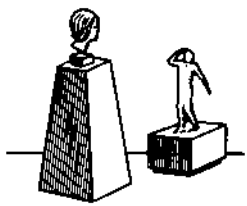
duhuliye *a. Ar.* Bir yere girebilmek için ödenen ücret, girmelik.

duka *a. İt.* **1.** Bir soyluluk sanı olan dük sözünün eski kullanış biçimi. **2.** Venedik ya da Cenova cumhuriyetinin seçimle işbaşına gelen başkanı.

dul s. Eşi ölmüş ya da yasa ile eşinden ayrılmış (kadın ya da erkek).

duman *a.* Yanan kimi maddelerden çıkan, içinde katı zerrelerle buğu bulunan kara ya da esmer renkli gaz.

dumur *a. Ar.* Körelme. § **Dumura uğramak** körelmek.

duraç

duraç *a.* Üstüne yontu, sütun gibi şeylerin konulduğu taban.

durağan s. Yerini değiştirmeyen, yerli, °sabit.

durak *a.* **1.** Yolcu taşıyan taşıt araçlarının durmak zorunda olduğu ya da durabileceği yer. **2.** *yz.* Koşuklarda dizelerin belli ölçülere göre durulan yerleri.

duraklamak (*nsz*) **1.** Kısa bir zaman için durmak ya da arada bir durmak. **2.** *mec.* Karar verememek, duraksamak, °tereddüt etmek.

duraksamak (*nsz*) Ne yapmak ya da ne demek gerektiğini kestiremeyerek duraklamak, °tereddüt etmek.

durgun s. **1.** Kımıldanış ve canlılık göstermeyen, °sakin : *Deniz bugün durgun.* **2.** *mec.* Neşesiz, sessiz, az konuşan.

durgunlaşmak (*nsz*) **1.** Durgun duruma gelmek : *Deniz durgunlaştı.* **2.** *mec.* Neşesi kaçmak, sessizleşmek.

durgunluk *a.* **1.** Durgun olma durumu. **2.** Kafa çalışmazlığı : *Çocuğa bir durgunluk geldi.*

durmak, -rur (*nsz*) **1.** Devimsiz kalmak, yürümez olmak : *Sen biraz burada dur.* **2.** İşlemez olmak : *Saat durdu.* **3.** Dinmek, kesilmek : *Yağmur durdu.* **4.** Beklemek. **5.** Var olmakta devam etmek : *Türklerin binlerce yıl önceki yazıtları hâlâ duruyor.* **6.** Bir yerde olmak ya da bulunmak.

duru s. **1.** Bulanıklığı olmayan, temiz, °berrak : *Duru su.* **2.** *mec.* Sade ve düzenli, karışık olmayan.

duruk s. Belli bir süre içinde değişmeyen, olduğu gibi kalan, °statik.

durulamak (*-i*) Sabunlu şeyleri durudan geçirmek.

durulmak (I) **1.** Duru duruma gelmek : *Bulanık su duruldu.* **2.** (Gürültü, kımıldanış, karışıklık için) Dinmek : *Ortalık duruldu.*

durulmak (II) (*ösz*) Herhangi biri durmak : *Burada durulmaz.*

durum *a.* **1.** Bir zaman kesiti içinde bir şeyi belirleyen koşulların topu, °vaziyet, °hal : *Benim durumumda olsanız siz de böyle düşünürsünüz.* **2.** Durum, biçim. **3.** Kişinin toplum içindeki ilişkileriyle belirlenen yeri. **4.** *dilb.* Ad soylu sözcüklerin birbirleriyle ve eylemlerle ilişkilerini belirleyen biçim : *Belirtme durumu.*

duruş *a.* **1.** Durmak eylemi. **2.** Durmak biçimi.

duruşma *a.* Davacı ile davalının yargıç karşısında hazır bulundukları yargılama evresi.

duş *a. Fr.* **1.** Yüksekten püskürtmek yoluyla su dökünme. **2.** Bu biçimde su dökünmeye yarayan aygıt.

dut

dut, -tu *a. bot.* Dutgillerden, yapraklarıyla ipekböceği beslenen ağaç ve bu ağacın yaş ya da kuru olarak yenilen meyvesi.

dutgiller *ç. a. bot.* Dut ağaçları türlerini içine alan ikiçeneklilerden bir bitki familyası.

duvak *a.* Gelinlerin başlarını, kimi zaman da yüzlerini kapayan örtü.

duvar *a. Far.* **1.** Evlerin, yapıların aşağıdan yukarıya doğru taş, tuğla ya da kerpiçten örülmüş bölümü. **2.** Bu biçimde örülmüş engel: *Bahçe duvarı.* **3.** Duvarların iç yüzü : *Odasının duvarlarını çocukluk resimleriyle süslemişti.*

duvarcı *a.* Duvar örücüsü.

duy *a. Fr.* Bir elektrik lambasının yerleştirildiği bakır ve pirinçten silindir biçiminde boru. § **Duy priz** hem lamba takmaya, hem de elektrik akımı almaya yarayan çatallı priz.

duyars. *ruhb.* Duygulu, duygun, °hassas.

duyarga *a. biy.* Eklembacaklılarda başın ön tarafında bulunan, birçok duyu organını taşıyan uzantı.

duyarlık *a. ruhb.* Duyu alabilme ve uyarmalara karşılık verebilme yeteneği, °hassasiyet.

duygu *a.* **1.** Duyularla algılama : *Yurdunuzdan iyi duygularla ayrılıyorum.* **2.** Töre, güzellik gibi şeyleri değerlendirme, onlara bağlanma yeteneği : *Vatan duygusu. Güzellik duygusu.*

duygulanmak (*nsz*) İyi duygular uyanmak : *Doğum günümü hatırlamanızdan duygulandım.*

duymak (*-i*) **1.** İşitmek, ses almak : *Gürültüyü duydum.* **2.** Bilgi almak, öğrenmek : *Yaptıklarını duydum.* **3.** Duyu organlarından biriyle ses, tat, koku gibi şeylerin varlığından bilgi edinmek. **4.** Bir ruh durumu içine girmek : *Gurur duymak.*

duyu *a.* İnsan ve hayvanlarda dış dünyanın etkilerini görme, işitme, koklama, dokunma ve tatma organlarıyla duyma yeteneği.

duyum *a.* Duyular aracılığı ile edinilen izlenim : *Sıcaklık duyumu.*

duyuru *a.* Bir işi, bir durumu herkese duyurmak için duvara asılan ya da gazetede yayımlanan yazı, °ilan.

düdük *a.* **1.** İçinden hava ya da buhar geçirilince keskin bir ses çıkaran ve işaret vermek için kullanılan araç. **2.** *argo* Akılsız, boş kafalı.

düello *a. İt.* İki kişi arasında, tanıklar önünde yapılan silahlı vuruşma.

düet *a. İt. müz.* **1.** İki çalgı ya da ses için düzenlenmiş müzik parçası. **2.** Karşılıklı iki kişi tarafından söylenen şarkı.

düğme *a.* **1.** Çeşitli biçim ve nesnelerden yapılan, giyeceklerin iki tarafını tutturmak için iliğe geçirilen araç : *Kol düğmesi. Palto düğmesi.* **2.** Çevrilmek, üzerine basılmak yoluyla bir elektrik akımını açan ya da kapayan parça.

düğmeci *a.* Düğme yapan ya da satan kimse.

düğmelemek (*-i*) Bir şeyin düğmesini iliğine geçirmek, iliklemek.

düğüm *a.* **1.** İp, halat gibi kolay bükülen şeylerin kıvrılıp kendi üzerlerine ya da birbirine dolanmasından oluşan bağ. **2.** *yz.* Bir roman, öykü ya da oyunda olayların çapraşık bir durum aldığı nokta.

düğümlemek (*-i*) **1.** Düğüm yapmak. **2.** Düğüm yaparak bağlamak.

düğün *a.* Evlenme, sünnet nedeniyle yapılan eğlenti : *Sünnet düğünü.* § **Düğün bayram etmek** çok sevinmek.

düğünçiçeği

düğünçiçeği, -ni *b. a. bot.* Çiçekleri parlak sarı renkli, bütün türleri zehirli, otsu bir bitki.

düğünçiçeğigiller *ç. b. a. bot.* İkiçeneklilerden, kimi türleri süs bitkisi olarak yetiştirilen bir familya.

dük, -kü *a. Fr.* Kimi devletlerde prensten sonra gelen en yüksek soyluluk sanı.

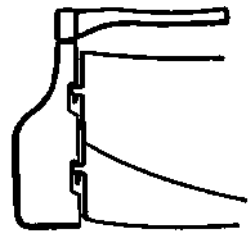
dükkân *a. Ar.* Toptan ya da perakende satış için düzenlenmiş işyeri : *Bakkal dükkânı. Demirci dükkânı.*

dülger *a.* Yapıların kaba ağaç ve tahta işlerini yapan kimse.

dümbelek *a.* Ağzına deri gerilmiş, çanak biçiminde, darbukaya benzer bir çeşit çalgı.

dümdüz *s.* Çok düz : *Dümdüz bir arazi.*

dümen *a. İt.* **1.** Deniz taşıtlarına, uçaklara yön vermeye yarayan düzen. **2.** *mec.* Yönetim. **3.** *argo* Hile, yalan.

dümen

dün *a.* **1.** Bugünden bir önceki gün : *Dün okula geç kaldım.* **2.** Geçmiş : *Bu günü anlamak için dünü bilmek gerek.*

dünden *be.* **1.** Bugünden bir önceki gün : *Dünden kalma yemek.* **2.** *mec.* Çoktan, seve seve : *O dünden razı.*

dünkü *s.* **1.** Bugünden bir önceki günle ilgili : *Dünkü yağmur.* **2.** *mec.* Acemi, işe yeni başlamış, toy : *O daha dünkü memurdur.*

dünür *a.* (Birbirlerine göre) Karı kocanın baba ve analarının her biri.

dünya *a. Ar.* **1.** *gökb.* Yeryuvarlağı. **2.** Herkes, elgün. **3.** Dış yaşam, çevre, ortam. **4.** İnançları bir olan ülke ya da insanlar topluluğu : *Batı dünyası.* § **Dünya evine girmek** evlenmek. **Dünya görüşü** düşünce, fikir. **Dünyaya gelmek** (insan) doğmak.

dünyalık *a.* Mal, mülk, servet, para.

düo *a. İt.* İkili.

düpedüz *be.* Dümdüz olarak, açıktan açığa.

dürbün

dürbün *a. Far.* Uzağı yakın göstermeğe yarayan optik aygıt.

dürmek (*-i*) **1.** Bir şeyi kıvırıp silindir biçiminde kendi üzerine sarmak : *Kâğıdı dürmek.* **2.** Bir şeyi üst üste katlamak : *Çamaşırları dürmek.*

dürtmek (*-i*) **1.** Sivrice bir şeyle hafifçe itmek. **2.** *mec.* Birini harekete geçirmek için söz söylemek.

dürüst, -tü s. *Far.* Sözünde ve davranışlarında doğruluktan ayrılmayan, doğru, özü sözü bir.

düstur *a. Ar.* **1.** Genel kural, °kanun. **2.** Yasalar dergisi.

düş *a.* **1.** Uyurken zihinde beliren olayların, düşüncelerin topu, °rüya. **2.** *mec.* İmge, °hayal.

düşey s. *mat.* Yerçekimi doğrultusunda olan.

düşeyazmak (*nsz*) Düşecek gibi olmak.

düşkün s. **1.** Geçim sıkıntısı olan. **2.** Vücut gücünü, çalışma gücünü yitirmiş, °âciz. **3.** *mec.* Kendini bir şeye aşırı vermiş olan, çok bağlı : *Çocuklarına düşkün bir anne.* **4.** Eski değer ve onurunu yitirmiş olan.

düşman *a. Far.* **1.** Birbiriyle savaşan devletler ve bunun asker, sivil bütün uyrukları. **2.** Birine karşı tiksinti duygusu besleyen, kötülük etmek isteyen kimse. **3.** *mec.* Kimi şeylerden nefret eden, tiksinen kimse : *İçki düşmanı.* **4.** *mec.* Bir şeyi çok tüketen kimse : *Ekmek düşmanı.*

düşmek (-e) **1.** (Bir şey) Kendi ağırlığı etkisi ile yukardan aşağıya inmek : *Ağaçtan düşmek.* **2.** Yürürken, koşarken ya da dururken yıkılmak, devrilmek. **3.** Yağmak : *Bu yıl kar erken düştü.* **4.** Yakışık almak : *Bu konuşmayı yapmak size düşer.* **5.** Değeri azalmak : *Altın düştü.* **6.** *mec.* Uğramak, kapılmak : *Kuşkuya düşmek.* **7.** Çıkarmak, eksiltmek : *Dokuzdan iki düştü yedi kaldı.* **8.** Bebek vakitsiz ve ölü doğmak.

düşük s. **1.** Aşağı doğru sarkmış : *Düşük mide.* **2.** Az : *Düşük faiz.* **3.** Değeri azalmış : *Düşük para.* **4.** (Söz ve yazıda) Belli dil kurallarına uymayan : *Düşük tümce.* **5.** *a.* Vakitsiz ve ölü doğan bebek.

düşün *a.* Kafada tasarlanan, biçim verilen, canlandırılan şey, °fikir.

düşünce *a.* **1.** Dış dünyanın insan zihnine yansıması. **2.** Düşünme sonucu varılan görüş, °fikir. **3.** Kaygı, tasa : *Ya gelmeyiverirse diye beni bir düşünce aldı.*

düşünceli s. **1.** Düşüncesi olan : *Özgür düşünceli.* **2.** İyi düşünülerek yapılan, ölçülü : *Düşünceli bir davranış.* **3.** Kaygılı, tasalı.

düşüncesiz *s.* **1.** İyi düşünmeden iş gören. **2.** Tasasız, kaygısız.

düşüncesizlik *a.* Düşüncesizce davranma durumu. § **Düşüncesizlik etmek** düşüncesizce davranmak.

düşünmek (*-i*) **1.** Zihinde düşünceler meydana getirmek, bir şey canlandırmak. **2.** Aklından geçirmek, göz önüne getirmek. **3.** Tasarlamak : *Yola çıkmayı düşünüyorum.* **4.** Herhangi bir görüşte olmak. § **Düşünüp taşınmak** konuyu bütün yönleriyle ele alıp enikonu düşünmek.

düşünür *a.* Genel sorunlar üzerine yeni ve kendine özgü düşünceleri olan kimse : *Büyük Türk düşünürü Ziya Gökalp.*

düşürmek (*-i √ -i*, -e) **1.** Düşmesine yol açmak : *Çocuk arkadaşını itip düşürdü.* **2.** (Kum, taş, solucan gibi şeyler için) Vücudundan atmak. **3.** *mec.* Değerli bir şeyi ucuza almak. **4.** Yitirmek, kaybetmek : *Parasını düşürdü.*

düve *a.* Bir yaşını geçmiş dişi dana.

düz s. **1.** Yatay durumda olan, eğik ve dik olmayan. **2.** Eğri ya da kıvrımlı olmayan : *Düz çizgi.* **3.** Süsü olmayan, sade ya da çizgisiz, desensiz, tek renkli : *Düz kumaş.*

düzayak *b. a.* Merdiven ya da inilip çıkılacak yeri olmayan : *Düzayak bir ev.*

düzelmek (*nsz*) **1.** Düz duruma gelmek. **2.** Düzgün ya da düzenli duruma gelmek : *İşler düzeldi.* **3.** (Hava, sağlık için) Bozukluğu kalmamak; iyileşmek : *Hava düzeldi.*

düzeltme *a.* Düzeltmek eylemi, °tashih.

düzeltmek (*-i*) **1.** Düzgün duruma getirmek. **2.** Bozukluğunu gidermek. **3.** Yanlıştan kurtarmak, °tashih etmek.

düzen *a.* **1.** Birçok öğenin, içinde her birinin belli bir yeri bulunan bir birlik kurmak için koşullara uygun ve kurallı olarak bir araya gelişi, °tertip, °intizam. **2.** Soyut ve somut nesnelerin bir ereğe, bir amaca göre sıralanması: *Düşüncelerine bir düzen vermek. Abecesel düzen.* **3.** Yerleştirme : *Odanın düzeni.* **4.** Yönetim biçimi, °rejim. **5.** *mec.* Hile.

düzenbaz *s.* Düzenci, hileci.

düzence *a.* Yasa ve toplum düzenine uygun davranma niteliği, °disiplin : *Okulun düzencesini bozan öğrenciler.*

düzenci *s.* Düzenle iş gören, °hileci, °sahtekâr.

düzenek *a.* Karmaşık bir bütünü oluşturacak biçimde düzenlenmiş parça ya da organların bileşimi, °mekanizma.

düzengeç, düzenleyici *a. fiz.* Bir makinenin görevini istenilen ayarda tutmaya yarayan aygıt, °regülatör.

düzenleme *a.* **1.** Düzenlemek eylemi, °tanzim. **2.** *müz.* Belli çalgı ya da müzik toplulukları için yapılmış bir yapıtı başka ses, çalgı ya da topluluklara çaldırabilmek için değiştirme.

düzenlemek (*-i*) Düzenli duruma koymak, düzen vermek, °tanzim etmek : *Odasını düzenledi.*

düzenli *s.* Düzeni olan, tertipli, °muntazam : *Düzenli bir oda.*

düzensiz *s.* Düzeni olmayan, düzeni bozuk olan, °tertipsiz.

düzensizlik *a.* Düzensiz olma durumu ya da düzensiz iş, °tertipsizlik.

düzey *a.* **1.** Bir yüzeyin ya da bir noktanın göreceli yüksekliği ve o yükseklikten geçtiği varsayılan düzlem, °seviye : *Su düzeyi.* **2.** *mec.* Bir şeyin başka bir şeye ya da şeylere göre olan yükseklik derecesi, °seviye.

düzgün *s.* **1.** Girintisi çıkıntısı olmayan, pürüzsüz : *Düzgün tahta.* **2.** Eksiksiz, yerli yerinde, °muntazam : *Düzgün bir yazı.* **3.** Eskiden kadınların yüzlerine sürdükleri beyaz ya da renkli sıvı. **4.** *mat.* Kenar ve ayrıtlarıyla açıları birbirine eşit olan (biçim).

düzine *a. İt.* Aynı cinsten on iki parçanın oluşturduğu takım : *Bir düzine fincan.*

düzkanatlılar *ç. b. a. zool.* Uzunluğuna katlanan alt kanatları, az çok sert olan üsttekilerce örtülen dört kanatlı böcekler takımı.

düzlem *s.* Üzerinde hiç bir dalga, çıkıntı ve çukur bulunmayan, düz, yassı.

düzlemküre *b. a. coğr.* İki yarımküreyi düz bir yüzey üzerinde yan yana gösteren harita.

düzleşmek (*nsz*) Düz duruma gelmek.

düzletmek (*nsz*) Düz duruma getirmek.

düzlük *a.* **1.** Düz olma durumu. **2.** Düz olan genişçe yer.

düzme *s.* **1.** Düzmek eylemi. **2.** Gerçek olmayan, uydurma, °sahte : *Düzme senet.*

düzmece *s.* Gerçek olmayan, düzme, °sahte.

düzmek (*-i*) **1.** Birçok şeyleri birbirini tamamlayacak yolda bir araya getirmek: *Yeni eşya düzmek.* **2.** *mec.* Uydurmak : *Bir sürü yalan düzmüş.*

düztaban *b. s.* **1.** Tabanı kemerli olmayan. **2.** *mec.* Uğursuz.

düzyazı *b. a.* Koşuk olmayan yazı, °nesir.

Dy *kim.* Disprosyumun simgesi.

E

e, E *a.* Türk abecesinin altıncı harfi; ünlü.

e (I) *ünl.* Olur, evet, he. § **E mi?** olur mu?

e (II) *ünl.* **1.** Sonuç niteliğinde bulunan bir tümcenin başına getirildiğinde "öyle ise", "öyle olunca", "mademki öyle" sözleri gibi koşul niteliğinde olan bir tümce yerini tutar : *E, gitsin. E, şimdi bu olmayacak mı?* **2.** (–) Başına getirildiği tümcedeki kavrama göre türlü tonlar alarak çeşitli duygular anlatır : *E, artık bu söze diyecek yok! E, yetişir artık!* **3.** (–) Şaşma ve merak anlatan soru : *E, sonra?*

ebat *ç. a. Ar.* Boyutlar.

ebe *a.* **1.** İşi doğum yaptırmak olan kadın. **2.** Çocuk oyunlarında kaptan olan ya da takıma karşı tek başına oynayan çocuk.

ebedi *s. Ar.* Sonu olmayan, sonsuz, sonrasız.

ebediyen *be. Ar.* Sonsuz olarak, sonsuzluğa dek.

ebediyet, -ti *a. Ar.* Sonsuzluk, sonrasızlık.

ebegümeci, -ni *b. a. bot.* Ebegümecigillerden, çiçekleri ilaç, yaprakları da sebze olarak kullanılan ve daha çok tarla kenarlarında kendi kendine yetişen bir ot.

ebegümecigiller *ç. b. a. bot.* Ayrı taçyapraklı ikiçeneklilerden, örneği ebegümeci olan bir bitki familyası.

ebekuşağı, ebemkuşağı ,-nı *b. a.* Gökkuşağı.

ebelemek (*-i*) Ebe[2] yapmak.

ebelik *a.* **1.** Ebe[1]nin yaptığı iş. **2.** Çocuk oyunlarında ebe olma durumu.

ebegümeci

ebeveyn *a. Ar.* Ana ve baba.

ebonit, -ti *a. İng. Fr.* Sıcağa ve soğuğa karşı dayanıklılığı artırılmış kauçuk.

ebru *a. Far.* Kitre ve kola gibi yapıştırıcılarla yoğunlaştırılmış su üzerine, neftyağı ile sulandırılmış yağlıboya damıtılarak yapılan ve kâğıda geçirilen süs.

ebrulu *s.* Üzerinde damar damar ayrı renkler bulunan.

ecdat, -dı *ç. a. Ar.* Atalar, dedeler.

ece *a.* Kraliçe.

ecel *a. Ar.* Yaşamın sonu, ölüm zamanı. § **Ecel teri dökmek** çok korkmak, çok sıkılmak. **Eceline susamak** ölmek istercesine tehlikeli işlere girişmek.

ecinni *a. hlk.* Cin.

eciş bücüş *b. s.* Çarpık çurpuk, eğri büğrü.

ecnebi *s. Ar.* **1.** Başka devlet uyruğunda olan (kimse), yabancı. **2.** *a.* (Ad tamlamalarında) Başka devlet : *Ecnebi parası.*

ecza *ç. a. Ar.* Kimya yoluyla elde edilip ilaç yapmaya yarayan ya da sanayide türlü işlerde kullanılan madde.

eczacı *a.* İlaç yapan ya da satan diplomalı kimse.

eczacılık *a.* Eczacının mesleği.

eczane *a. Ar. Far.* İlaç satılan yer.

eda *a. Ar.* Tavır, davranış : *Sevimli bir eda.*

edalı *s.* **1.** ...edası olan : *Ciddi edalı.* **2.** Tavırları hoş olan; nazlı, işveli : *Edalı bir kadın.*

edat, -tı *a. Ar. dilb.* İlgeç.

edebi *s. Ar.* Yazınla ilgili, yazın sanatı ürünü olan.

edebiyat, -tı *a. Ar.* Yazın.

edebiyatçı *a.* Yazınla uğraşan kimse, yazınçı.

edememek (*nsz*) Rahat olmamak, kendinde bir eksiklik duymak, geçinememek : *Ben onsuz edemem. Ben okumadan edemem.*

edep, -bi *a. Ar.* Söz ve davranışta herkesin beğendiği yollar.

edepli *s.* Edebi olan, terbiyeli, uslu. § **Edepli edepli** uslu olarak, uslu uslu : *Burada edepli edepli otur.*

edepsiz *s.* **1.** Utanılacak işleri hiç sıkılmadan yapan, utanmaz, sıkılmaz. **2.** Sakınılacak kötü (kimse).

edepsizleşmek (*nsz*) Edepsizce davranışlarda bulunmak.

edepsizlik *a.* Terbiyesizlik, utanmazlık, sıkılmazlık.

edilgen *s. dilb.* Gerçek öznesi söylenmeyen ya da nesnesi özne yerine geçmiş olan (eylem), **etken** karşıtı : *Kırılmak, görülmek, bilinmek edilgen eylemlerdir.*

edilgenlik *a. dilb.* Edilgen olma durumu.

edilmek (*yar*) Etmek eylemine konu olmak; yapılmak : *Birine yardım edildi. Birinden rica edilmek.*

edim *a.* **1.** Olup gerçekleşmiş iş. **2.** *fels.* İnsan bilinç ve eylemlerinin tek tek davranışları.

edimsel *s. fels.* Edim niteliğinde olan, gerçek olarak var olan.

edinmek (*-i*) Kendini (bir şeye) iye kılmak, kendine sağlamak : *Bilgi edinmek. Dost edinmek. O, bu huyu yeni edindi.*

edinti *a.* Edinilen, kazanılan şey.

edip *a. Ar.* Yazınla uğraşan, yazınsal yapıt veren kimse, yazar, yazınçı.

edisyon *a. Fr.* Basım.

efe *a.* **1.** Yiğit, özellikle Batı Anadolu köy yiğidi, zeybek. **2.** Ağabey. **3.** Kabadayı.

efekt *a. Fr.* Radyo ve televizyon yayınlarında, tiyatro oyunlarında ya da film seslendirmelerinde, hareketleri izlemesi gereken doğal seslerin, özel olarak yaratılması işlemi.

efelik *a.* **1.** Efe olma durumu. **2.** Kabadayılık.

efendi *a. Yun.* **1.** Adlardan sonra getirilerek bay anlamında kullanılır. **2.** *mec.* Çelebi, sözü ve kılığı yerinde : *Arkadaşımız efendi adamdır.* **3.** Buyruğu yürüyen ya da yürümesi gereken kimse : *"Köylü memleketin efendisidir" -Atatürk.* **4.** *hlk.* Koca.

efendilik *a.* Efendi olma durumu, efendiye yakışan davranış.

efendim *ünl.* **1.** Bir sesleniş karşısında "buradayım" anlamında kullanılır: *-Hasan! -Efendim!* **2.** Anlaşılmayan bir sözü yineletmek ya da karşısındakinin ne düşündüğünü sormak için söylenir : *Efendim?* **3.** Nezaket ya da saygı için söze katılır : *Haklısınız efendim.*

efkâr *ç. a. Ar.* **1.** Düşünceler, fikirler. **2.** Tasa, kaygı.

efkârıumumiye *b. s. Ar.* Kamuoyu.

efkârlanmak (*nsz*) Tasalanmak.

efkârlı *s.* Tasalanmış, tasalı.

eflatun *s. Ar.* Açık mor.

efsane *s. Far.* Halkın imgesinde doğarak ağızdan ağıza dolaşan, konusu genellikle olağanüstü olaylar olan öykü.

egemen *s.* **1.** Yönetimini kendi erkiyle hiç bir kısıtlamaya ya da denetime bağlı olmaksızın sürdüren, bağımlı olmayan. **2.** Sözünü geçiren, üstünlük kazanan : *Egemen güçler.*

egemenlik *a.* **1.** Egemen olma durumu. **2.** Ulusun ve onun tüzelkişiliği olan devletin yetkilerinin tümü : *Egemenlik ulusundur.*

egoist *s. Fr.* Bencil.

egoistlik *a.* Bencillik.

egzama *a. Yun.* Mayasıl.

egzersiz *a. Fr.* Alıştırma.

egzistansiyalist, -ti *a.* ve *s. Fr.* Varoluşçu.

egzistansiyalizm *a. Fr.* Varoluşçuluk.

egzotik *s. Fr.* Uzak, yabancı ülkelerle ilgili, bu ülkelerden getirilmiş, yabancıl.

egzoz *a. İng.* < *Lat.* **1.** Bir ısı motorunda yakıt gazlarının ya da pistonlu bir buhar makinesinde genleşen buharın dışarı atılması. **2.** Bu gazın dışarı atılmasına yarayan aygıt.

eğdirmek (*-i*) Eğik duruma getirmek.

eğe (I) *a. anat.* Göğüs kafesini oluşturan yassı ve yay biçimindeki kemiklerden her biri.

eğe (II) *a.* Madenle tahta gibi şeyleri yontmak, düzeltmek ve istenilen biçime sokmak için kullanılan, yüzü çizgi çizgi, sert çelik araç.

eğelemek (*-i*) Eğe ile yontmak.

eğer *bağ. Far.* Koşul anlamını berkitmek için koşullu tümcelerin başına getirilir: *Eğer hava güzel olursa gezmeğe çıkarız.*

eğik *s.* **1.** Yatay bir çizgi ya da düzlemle açı oluşturacak biçimde olan, dik olmayan. **2.** *mat.* Dik ya da koşut olmayan (doğru).

eğilim *a.* Bir şeyi sevmeye, istemeye ya da yapmaya içten yönelme, °temayül.

eğilme *a.* **1.** Eğilmek eylemi. **2.** *mat.* Bir doğrunun, bir başka doğruya (ya da düzleme) göre eğik olması. **3.** *fiz.* Yerin manyetik alanında bulunan serbest mıknatıslı bir iğnenin doğrultusu ile yatay düzlem arasındaki açı.

eğilmek (*nsz*) **1.** Eğmek işine konu olmak : *Bardak eğildi, su döküldü.* **2.** (İnsan) Bir işi yapmak için belini eğmek: *Eğildi, ayakkabısını giydi.* **3.** Birine saygı göstermek için başını ya da belini öne doğru eğmek : *Yerlere kadar eğildi.* **4.** Başkasının baskısını ya da egemenliğini kabul etmek : *Türk eğilmez.* **5.** (*-e*) (Bir işi) Önemseyip ele almak : *Devlet hava kirliliği sorununa eğildi.*

eğim *a.* **1.** Eğilmiş olma durumu. **2.** Bir yüzeyin yatay düzleme doğru eğilmesi, eğiklik, °meyil : *Yamacın eğimi.*

eğimli *s.* **1.** Eğimi olan. **2.** Bir şeyi yapmaya yönelmiş.

eğinmek (*-e*) Bir şeyi sevmeye, istemeye ya da yapmaya içten yönelmek.

eğirmek (*-i*) Yün, pamuk gibi şeyleri iğ ile büküp iplik durumuna getirmek.

eğirmen *a.* İplik eğirmeye yarar araç.

eğitbilim *b. a.* **1.** Öğretim ve eğitimi kurallara bağlayan bilim kolu, °pedagoji. **2.** Öğretmenlik sanatı, uygulaması ya da mesleği için gerekli bilgi ve becerileri kazandıran bilim dalı.

eğitici *a.* **1.** Eğitsel değeri bulunan, eğitimi sağlayan : *Eğitici bir kitap.* **2.** Genellikle çocuk eğitimiyle uğraşan kimse.

eğitilmek (*nsz*) Eğitmek eylemine konu olmak.

eğitim *a.* Eğitmek işi : *Kulak eğitimi. Bu eğitim yolu çok verimli oldu.* § **Eğitim enstitüsü** orta dereceli okullara öğretmen yetiştirmek için kurulmuş yüksekokul.

eğitimci *a.* Eğitbilimde uzmanlaşmış kimse, °pedagog.

eğitimli *s.* Eğitilmiş.

eğitmek *(-i)* **1.** Bir kimseyi önceden saptanmış amaçlara göre bilgi, görgü aşılayarak belirli bir yönde işlemek, davranış yatkınlıkları kazandırmak, °terbiye etmek : *Çocukları eğitmek.* **2.** (Hayvan için) İstenilen davranışları yapabilecek durumda yetiştirmek.

eğitmen *a.* **1.** Eğitme işiyle uğraşan kimse. **2.** Kurs görerek köyde öğret-

menlik yapan okuryazar kimse, köy öğretmeni.

eğitsel *s.* Eğitimle ilgili.

eğlemek (*-i*) Oyalamak, durdurmak : *Beni işler eğledi de vaktinde yetişemedim.*

eğlence *a.* **1.** Eğlenmek eylemi. **2.** Neşeli ve hoşça vakit geçirten şey. **3.** Neşeli ve hoşça vakit geçirilen toplantı.

eğlenceli *s.* **1.** Eğlendirici. **2.** Eğlencesi bol olan : *Eğlenceli bir toplantı.*

eğlencelik *a.* Şekerleme, kavrulmuş badem, fıstık, kabak çekirdeği gibi karın doyurmak için değil de hoşa gittiği için yenilen şeyler.

eğlendirici *s.* Eğlendirme niteliği olan, °mizahi.

eğlendirmek (*-i*) Eğlenmesini sağlamak.

eğlenmek (*nsz*) **1.** Neşeli, hoşça vakit geçirmek : *Dün gece sizde iyi eğlendik.* **2.** (*-le*) Bir kimsenin herhangi bir kusuru ya da zayıf noktası ile alay etmek : *İnsan kimsenin durumu ile eğlenmemeli.* **3.** (*nsz*) Bir yerde durup beklemek, oyalanmak.

eğlenti *a.* Bir yerde toplanarak yapılan çalgılı ve içkili eğlence.

eğleşmek (*nsz*) Eğlenmek [3].

eğmeç *a.* Ok atılan yayın ve buna benzer eğri şeylerin biçimi, °kavis.

eğmek (*-i*) Düz duran bir şeyi eğik duruma getirmek : *Bardağı eğmeyin, içindeki su dökülür.*

eğreltiotu, -nu *b. a. bot.* Eğreltiotugillerden, kumlu yerlerde yetişen, hekimlikte bağırsak kurtlarını düşürmek için kullanılan bir bitki.

eğreltiotugiller *ç. b. a. bot.* Damarlı çiçeksizlerden, örneği eğreltiotu olan bir bitki topluluğu.

eğreti *s.* **1.** Belirli bir zaman sonra geçecek ya da kaldırılacak olan, geçici : *Asıl köprü yapılıncaya kadar eğreti köprüden geçilecek.* **2.** Takma : *Eğreti diş. Eğreti bacak.* **3.** İyi yerleşmemiş, yerini bulmamış : *Sandalyenin bacağı eğreti olduğu için düşebilirsiniz.*

eğreltiotu

eğretileme *a. yz.* Bir şeyi anlatmak için, ona benzetilen başka bir şeyin adını gerçek anlamının dışında kullanma, °istiare : *Bu adam hayatının sonbaharında* dendiğinde *sonbahar* sözü yaşlılığı anlatan bir eğretileme olur.

eğri *s.* **1.** Doğru olmayıp bir noktasında dirsek biçiminde yön değiştiren, çarpık : *Eğri bir yol.* **2.** Doğru olmayıp yay gibi her noktasında aynı tarafa doğru yön değiştiren : *Eğri kılıç.* **3.** Yatay ya da düşey olmayıp bütünüyle bir yana eğilmiş bulunan, eğik. **4.** *mat.* Doğru olmayan. **5.** *a.* Bir olayın yeğinliğindeki azalış ya da çoğalışları gösteren çizgi : *Sıcaklık eğrisi. Hava nemi eğrisi.*

eğrilik *a.* Eğri olma durumu.

eğrilmek (*nsz*) Eğri duruma girmek.

eğriltmek (*-i*) Eğri duruma sokmak.

eh *ünl.* **1.** "Olur, peki" gibi kabul ya da "fena değil" gibi yarı hoşnutluk anlatır : *–Gidelim mi? –Eh, haydi gidelim. –Nasılsınız? –Eh, şöyle böyle.* **2.** (-) Bezginlik anlatır : *Eh, artık çok oluyorsun!*

-e hali *dilb.* Yönelme durumu.

ehemmiyet, -ti *a. Ar.* Önem.

ehil, -hli *a. Ar.* Bir işin eri, yeterli, °erbap : *O, bu işin ehlidir.*

ehli *s. Ar.* Evcil.

ehlileşmek (*nsz*) Evcilleşmek.

ehlileştirmek (*-i*) Evcilleştirmek.

ehliyet, -ti *a. Ar.* **1.** Yeterlik, uzluk. **2.** Genel olarak bir kimsenin bir konuda yeterliğini göstermek üzere verilen belge; özellikle şoförlük belgesi.

ehliyetli *s.* **1.** Yeterlikli, yeterli. **2.** Ehliyeti olan.

ehram *a. Ar.* **1.** Mısır'da bulunan piramit biçimindeki eski yapıların her biri. **2.** Piramit.

ehven *s. Ar.* **1.** Ucuz. **2.** Daha az kötü, yeğ: *Bütünlemeye kalmak sınıfta kalmaktan ehvendir.*

ejder, ejderha *a. Far.* **1.** Genel olarak, aslan pençeli, kanatlı ve kuyruğu yılan kuyruğu biçiminde düşünülen masal canavarı. **2.** Büyük yılan.

ek, -ki *a.* **1.** Bir şeyin eksikliğini tamamlamak için ona katılan parça: *Yazının ekleri.* **2.** Fazla olarak verilen şey, °ilave: *Gazetenin aylık sanat ve edebiyat eki.* **3.** *dilb.* Sözcük türetmek ya da sözcüğün görevini belirtmek için kullanılan biçim verici ses ya da sesler. § **Ek görev** devlet dairelerinde bir kimsenin asıl işiyle birlikte yürüttüğü ikinci iş.

ekâbir *ç. a. Ar.* **1.** Orunca büyükler, ileri gelenler. **2.** *alay* Kodaman.

ekili *s.* Ekilmiş olan.

ekilmek (*-e*) Ekmek işine konu olmak: *Tarlaya mısır ekildi.*

ekim *a.* **1.** Ekmek eylemi. **2.** Yılın otuz bir gün süren onuncu ayı.

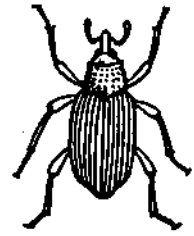
ekin *a.* **1.** Tahılın tarlaya atıldığı andan harman oluncaya değin aldığı duruma verilen ad: *Ekin ekmek. Ekin bitmek.* **2.** Kültür.

ekinbiti, -ni *b. a. zool.* Yarımkanatlılardan, vücudu yeşil, başı siyah, ekinlere zararlı bir böcek.

ekinci *a.* Ekin ekip biçmekle uğraşan kimse.

ekip, -bi *a. Fr.* Takım, işçi takımı, kol: *On iki kişilik bir ekip.*

eklem *a. anat.* Vücut kemiklerinin uç uca ya da kenar kenara gelip birleştiği yer.

ekinbiti

eklembacaklılar *ç. b. a. zool.* Birbirine eklenmiş halkalardan oluşan böcekler, örümcekler, kabuklular ve çokayaklılar gibi bölümlere ayrılan hayvan sınıfı.

ekleme *a.* **1.** Eklemek işi. **2.** *s.* Eklenmiş.

eklemek (*-i*) **1.** Bir şeyi ekle tamamlamak, °ilave etmek. **2.** (*-i, -e*) Bir şeyi ek olarak kullanmak: *Bu kumaşı örtüye eklemeli.* **3.** (*-i*) Birbirine katarak çoğaltmak: *Paramızı eklersek epey tutar.*

eklemlemek (*-i, -e* √ *-i, -le*) Eklemle birleştirmek.

eklenmek (*-e*) **1.** Ek katılarak bütünlenmek: *Bu parça şuraya eklenecek.* **2.** (*nsz*) Ekle tamamlanmak: *Örtü eklenmeden burasını örtmeyecek.*

eklenti *a.* Bir şeye eklenmiş, ek durumunda bulunan parça.

ekleştirmek (*nsz*) Vurmak.

ekmek (I) (*-i, -e*) **1.** Toprağa tohum atmak: *Bu yıl tarlaları erken ektik.* **2.** (*-i, -e*) Belli bir işe yarayacak biçimde serpmek: *Yemeğe biber ekmek.* **3.** (*-i*) *argo* Birini uydurma bir nedenle bırakıp savuşmak, atlatmak. **4.** (*-i*) *argo* Boşuna harcamak, ziyan etmek. **5.** *argo* Yarışta geçmek: *Bizim otobüs onları ekti.* § **Ekip biçmek** tarım işiyle uğraşmak.

ekmek (II) *a.* **1.** İnsanların başlıca besini olan unun yoğrulup fırında, saçta ya da tandırda pişirilmesiyle yapılan yiyecek: *Taze ekmek. Pişkin ekmek.* **2.** *mec.*

İnsanı geçindirecek iş : *Herkesin ekmeğiyle oynanmaz.* **3.** Yemek, aş. § **Ekmek aslanın ağzında** geçim sağlayacak bir iş bulmak ve para kazanmak kolay değildir. **Ekmek elden su gölden** başkasının kesesinden bol bol yiyip içme. **Ekmek kapısı** geçim sağlayan işyeri. **Ekmeğiyle oynamak** birinin geçim kaynağını tehlikeye düşürmek. **(Birinin) Ekmeğine yağ sürmek** istenmediği halde birinin işine yarayacak bir şey yapmak. **Ekmeğini taştan çıkarmak** geçimini sağlamakta pek becerikli olmak.

ekmekayvası, -nı *b. a. bot.* Gevrek ve sulu bir cins ayva.

ekmekçi *a.* ve *s.* **1.** Ekmek yapan ya da satan kimse. **2.** Ekmek satılan dükkân.

ekmeklik *s.* **1.** Ekmek yapmaya yarayan ya da ayrılan : *Ekmeklik un.* **2.** *a.* İçine ekmek konulan kap.

ekol *a. Fr.* Okul[3].

ekonomi *a. Yun.* **1.** Toplumdaki üretim güçlerinin belirli gelişme aşamalarına uygun düşen toplumsal yapılardaki üretim ilişkilerinin tümü: *Az gelişmiş ülkelerin ekonomisi.* **2.** Bu olguları, ilişkileri inceleyen bilim. **3.** Gelir ile gideri, üretim ile tüketimi sarsıntılara yol açmayacak biçimde düzenli tutma ya da gereksinmelerin sınırlı olanaklarla en verimli bir sıraya göre karşılanması, tutum, °iktisat.

ekonomik *s. Fr.* **1.** Ekonomi ile ilgili: *Ekonomik koşullar.* **2.** Az masraflı, kazançlı, °hesaplı : *Ekonomik bir araba.*

ekose *s. Fr.* Çeşitli renklerde geniş kareli bir tür kumaş.

ekran *a. Fr.* Üzerine bir cismin ışık yoluyla görüntüsü düşürülen, saydam olmayan düz yüzey.

ekselans *a. Fr.* Yabancılarla olan ilişkilerde bakan ve elçiden başlayarak devlet başkanlığına değin yükselen yüksek orunlu kimseler için kullanılan san.

eksen *a.* **1.** Bir cismi iki eşit parçaya bölen gerçek ya da varsayılan çizgi. **2.** Çevresinde dairesel bir devinim yapan bir ya da daha çok parçayı birleştirmeye yarayan parça. **3.** Dingil. **4.** *mat.* Üzerinde bir pozitif yön varsayılan sonsuz doğru.

ekseri *s. Ar.* En çok, çoğu, çoğu kez : *Kışın, ekseri günler soğuk olur.*

ekseriya *be. Ar.* En çoğu, çoğunlukla, çokluk, çoğu kez.

ekseriyet, -ti *a. Ar.* Çoğunluk, çokluk.

eksi *a.* **1.** Aritmetikte (—) biçiminde gösterilen çıkarma işaretinin adı. **2.** *s. mat.* ve *fiz.* Sıfırdan küçük, önünde (—) işareti bulunan (sayı), **artı** karşıtı, °negatif.

eksik *s.* ve *a.* **1.** Gerekliği duyulan (şey), noksan : *Bir kişi eksikti, şimdi tamamlandık.* **2.** Bir bölümü bulunmayan, tamam olmayan : *Bu kitap eksik, baş tarafı yok.* **3.** Yetkin olmayan, kusurlu, sakat. § **Eksik etek** kadın. **Eksik etmemek** her vakit bulundurmak, uzun ara vermemek, devam etmek. **Eksik gedik** ufak tefek eksikler. **Eksik olma** "var ol, sağ ol" gibi hoşnutluk anlatır. **Eksik olmasın** "sağ olsun, var olsun" anlamında birine karşı hoşnutluk bildirir.

eksilen *a. mat.* Çıkarma işleminde ilk sayı. 7 — 5 = 2 eşitliğindeki 7 sayısı eksilendir.

eksilmek (*nsz*) **1.** Bir bütünün bir bölümü yok olmak, azalmak : *Yemek hiç eksilmemiş, yoksa yemediniz mi?* **2.** (*-den*) Bulunmak, var olmak, rastlamak: *Bu dağdan kar eksilmez.*

eksiltme *a.* **1.** Eksiltmek eylemi. **2.** Bir işin kimin tarafından daha ucuz yapılacağının anlaşılması için istekliler arasında açılan fiyat kırma işi : *Bir işi eksiltmeye koymak.*

eksiltmek (*-i*) Eksik etmek, sayısını azaltmak.

ekskavatör *a. Fr.* Kazı makinesi, kazmaç.

eksper *a. Fr.* Bilirkişi, uzman : *Tütün eksperi.*

ekspres *a. İng.* **1.** Ancak büyük duraklarda duran, büyük iskelelere uğrayan ve çok hızlı giden tren, vapur, uçak gibi taşıt. **2.** *s.* İvedilikle gönderilen, yapılan : *Ekspres mektup.*

ekspresyonist, -ti *a.* ve *s. Fr.* Dışavurumcu.

ekspresyonizm *a. Fr.* Dışavurumculuk.

ekstra *s. Fr.* Pekiyi, üstün nitelikli : *Ekstra un.*

ekşi *s.* ve *a.* **1.** Sirke ya da limon tadında olan. **2.** *a.* Bu tadı veren şey : *Bu yemeğin ekşisi fazla kaçmış.*

ekşimek (*nsz*) **1.** Ekşi duruma gelmek : *Yoğurt ekşidi.* **2.** Mayalanmak : *Hamur ekşidi.* **3.** Bozulmak : *Süt ekşidi. Yemek ekşidi.*

ekşimik *s.* Yağı alınmış sütten yapılan peynir, çökelek.

ekşitmek (*-i*) Ekşimesine yol açmak.

ekşiyonca *b. a. bot.* Ekşiyoncagillerden, çokyıllık otsu bitki.

ekşiyoncagiller *ç. b. a. bot.* İkiçeneklilerden, yapraklarında kuzukulağı asidi bulunan bir bitki familyası.

ekvator *a. Fr.* Yerküresinin dönme eksenine dik ve küreyi iki eşit bölüme ayıracak biçimde geçen bir düzlemle yeryüzü arasındaki arakesitin oluşturduğu varsayılan çember, eşlek : *Ekvatorun çevresi kırk milyon metredir.*

ekvatoral *s. Fr. T.* **1.** Ekvatorla ilgili. **2.** *a. gökb.* Yıldızların açılım ve yükselimini ölçmekte kullanılan dürbün.

el (I) *a.* **1.** İnsan kolunun bilekten parmak uçlarına değin tutmaya ve iş görmeye yarayan bölümü. **2.** *mec.* Aracı, °vasıta : *Kardeşimin eliyle arkadaşıma mektup yolladım.* **3.** El ile yapılan kimi işlerin bir defalığı, kez : *Bir el tabanca atmak. İki el iskambil oynamak.* **4.** Yönetim, baskı, etki : *Çocuğu bu adamın elinden kurtaracak yok mu?* § **Eli açık** para ve malını esirgemeden veren, °cömert. **El yordamıyla** görmeden, dokunarak.

el (II) *a.* **1.** Yabancı. **2.** Ülke, yurt : *"Bizim eller ne güzel eller."* § **El gün** kamu, herkes : *Ele güne karşı böyle davranılır mı?* **Elle gelen düğün bayram** toplumun birlikte uğradığı sıkıntıya yakınmasız katlanılacağını anlatır. **El oğlu** yabancı herhangi bir adam : *Sen onu kayırmazsan, el oğlu kayırır mı?*

ela *s.* Gözde sarıya çalan kestane rengi : *Ela gözlü.*

elalem *b. a.* Herkes, el gün : *Elalem bu işe ne demez.*

elaman *ünl. Ar.* Zorlu bezginlik ve sızlanma anlatır : *Elaman senden! Nedir bu huysuzluk?*

elan *be. Ar.* Şimdi, şu anda, daha, °henüz.

elastiki *s. Yun. Ar.* Esnek.

elastikiyet, -ti *a. Yun. Ar.* Esneklik.

elbet, elbette *be. Ar.* Kuşkusuz, herhalde, şüphesiz.

elbirliği, -ni *b. s.* **1.** Bir iş yapmak için birleşme. **2.** İmece.

elbise *a. Ar.* Çamaşırın üstüne giyilen her türlü giysi, °esvap.

elbiseci *a.* Hazır giysi satan kimse.

elçi *a.* **1.** Bir devleti başka bir devlet katında temsil eden kimse, °sefir. **2.** Bir uzlaşma sağlamak ya da iş bitirmek için birinin yanına gönderilen kimse.

elçilik *a.* **1.** Elçinin görevi. **2.** Elçinin görevini yaptığı yapı, °sefaret.

eldiven *a.* Çeşitli dış etkilerden eli korumak için giyilen kumaş, deri ya da kauçuktan yapılan el giysisi : *Bulaşık eldiveni.*

elebaşı, -yı *b. a.* **1.** Oyunda arkadaşlarına baş olan çocuk. **2.** Bir ayaklanmada ya da kötü bir işte önayak olan kimse.

eleğimsağma *b. a.* Gökkuşağı.

elek *a.* Taneli ya da un gibi toz durumunda olan şeyleri, yabancı maddelerden ayıklamak, incesini kabasından ayırmak için kullanılan tahta bir kasnak ve tek tarafa geçirilmiş tel, kıl, gözenekli bezle yapılan araç.

elekçi *a.* ve *s.* **1.** Elek yapan ya da satan kimse. **2.** *mec.* Çingene.

elektrik *a. Yun.* **1.** Maddenin elektron, pozitron, proton gibi parçacıklarının devinmeleriyle ortaya çıkan enerji biçimi. **2.** Bu enerjinin gündelik yaşamda kullanılan biçimi. **3.** Bu enerjiden elde edilen aydınlanma. **4.** *s.* Elektrikle çalışan : *Elektrik süpürgesi.*

elektriklemek (*-i*) Üzerinde elektrik gücü bulunmayan bir iletkene, elektrikli başka bir iletkeni yaklaştırmak ya da değdirmek yoluyla elektrik gücü vermek.

elektriklenmek (*nsz*) **1.** (Bir cisim) Başka bir cisimden elektrik gücü almak. **2.** *mec.* (Ortam, hava vb. için) Sinirli ve gergin bir durum almak.

elektrikli *s.* **1.** Elektriği olan, elektrikle işleyen. **2.** *mec.* Sinirli ve gergin bir durum almış : *Elektrikli bir hava.*

elektrolit, -ti *a. Yun. fiz.* Elektroliz işlemiyle çözülen madde.

elektroliz *a. Yun. fiz.* Bir elektrik akımının etkisiyle ortaya çıkan kimyasal ayrışma.

elektromanyetik *b. s. Yun.* Elektromanyetizması olan ya da bununla ilişiği bulunan.

elektromanyetizma *b. a. Yun. fiz.* Bir elektrik akımının kendi dolayında manyetik bir alan oluşturması niteliği.

elektromıknatıs *b. a. Yun. fiz.* İçinde manyetik akımı toplayıp artırıcı bir yumuşak demir bulunan bakır.

elektromotor *b. s. Yun. Lat. fiz.* Elektrik enerjisini mekanik enerjiye çeviren (aygıt).

elektron *a. Yun. fiz.* Negatif elektrik atomu, **proton** karşıtı.

elektronegatif *b. s. Yun. Lat. fiz.* Elektrolizde artı (pozitif) kutupta toplanan (cisimler).

elektronik *s. Yun. fiz.* **1.** Elektron temeline dayanan. **2.** *a.* Serbest elektronları konu alan bilim dalı.

elektropozitif *b. s. Yun. Lat. fiz.* Elektrolizde eksi (negatif) kutupta toplanan (cisimler).

elektroskop, -pu *b. a. Yun. fiz.* Bir cismin elektriklendiğini ve bu elektriklenmenin derecesini göstermeye yarayan araç.

elektrostatik *b. a. Yun. fiz.* Elektriğin, cisimlerin yüzeyleri üzerinde durgun bulunan durumuna ilişkin olaylarını konu alan fizik kolu.

elektrot, -tu *a. Yun.* Bir elektrolitin içine daldırılan iki iletken çubuktan her biri; bunların artısına (pozitifine) **anot,** eksisine (negatifine) **katot** denir.

elem *a. Ar.* Acı, üzüntü, °dert, °keder.

eleman *a. Fr.* **1.** Öğe, °unsur. **2.** Bir toplulukta çalışan insanların her biri : *Bu elemanlar yetersiz. Teknik eleman.*

eleme *a.* **1.** Elemek işi. **2.** *sp.* Daha önemli bir yarışmaya katılacak sporcuları, yarışmacıları seçmek amacıyla yapılan seçme yarışı.

elemek (*-i*) **1.** Elek yardımıyla ayıklamak ya da incesini kabasından ayırmak : *Un elemek. Toprak elemek.* **2.** *mec.* Ayıklamak, iyisini kötüsünden ayırmak. **3.** Sınav, yarışma yoluyla en iyileri seçmek. **4.** *sp.* Spor yarışmalarında rakibini yenmek.

element *a. Al. kim.* Kimyasal analizle ayrıştırılamayan ya da sentez yoluyla elde edilemeyen madde.

eleştiri *a.* **1.** Bir insanı, bir yapıtı, bir konuyu, doğru ve yanlış yanlarını bulup göstermek amacıyla inceleme işi, °tenkit. **2.** *yz.* Ereği, bir yazın ya da sanat yapıtını her yönüyle inceleyip açıklamak, anlaşılmasını sağlamak ve değerlendirmek olan yazı türü, °tenkit, °kritik.

eleştirici *a.* **1.** Eleştirmen. **2.** Eleştirme niteliği olan : *Eleştirici bir görüş.*
eleştirme *a.* Eleştirmek işi.
eleştirmeci *a.* Eleştirmen.
eleştirmek (*-i*) Bir düşüncenin, bir yargının doğruluk ya da yanlışlığını ortaya çıkararak gerçek değerini belirtmek için onu incelemek, °tenkit etmek.
eleştirmen *a.* Eleştiri yapan kimse, eleştirici, eleştirmeci.
elim *s. Ar.* Acınacak, acıklı.
elips *a. Yun. mat.* Bütün noktalarının, odak denilen belirli iki ayrı noktaya olan uzaklıklarının toplamı, birbirine denk olan kapalı bir eğri.
elişi, -ni *b. a.* Çocuklara beceri kazandırmak için okullarda kâğıt, mukavva, tahta gibi şeylerle yaptırılan çalışmalar. § **Elişi kâğıdı** bir yüzü parlak renkli kâğıt.
ellemek (*-i*) Elle dokunmak.
elli *s.* **1.** Beş kere on; kırk dokuzdan bir artık. **2.** *a.* Kırk dokuzdan sonraki sayının adı.
ellilik *s.* **1.** İçinde elli tane bulunan : *Ellilik paket.* **2.** Elli yaşında olan. **3.** *a.* Elli kuruş ya da elli lira değerinde para.
ellinci *s.* Ellinin sıra sıfatı; sırada kırk dokuzuncudan sonra gelen.
ellişer *s.* Elli sıfatının üleştirme biçimi, her birine elli; her kezinde ellisi bir arada olan.
elma *a. bot.* Gülgillerden, çiçekleri pembe, yurdumuzun her yanında yetişen bir ağaç ve bunun kabuğu parlak, sert, kırmızıdan yeşile kadar türlü renkte, kokusu hoş, tadı ekşi ya da tatlı, dokusu gevrek, ufak çekirdekli meyvesi.
elmacık *a. anat.* Yüzün yanakla göz arasında bulunan, az çok çıkıntılı bölümü. § **Elmacık kemiği** bu bölümün dayandığı kemik.
elmas *a. Ar.* **1.** Billurlaşmış arı karbon. **2.** Ucu elmaslı, kalem biçiminde cam keskisi. **3.** *s.* Elmas taşlarıyla süslenmiş.
elmastıraş *b. s.* Üzeri elmas gibi yontulmuş (iyi cins cam, billur).
eltası, -nı *b. a.* El, yüz yıkanırken su dökünmek ya da içinde sabunlu su hazırlanıp eli temizlemekte kullanılan tas.
elti *a.* Kardeş karılarından her birinin ötekine göre adı.
elulağı, -nı *b. a.* Yardımcı, yamak.
elveda, -ı *ünl. Ar.* Allaha emanet olun, allahaısmarladık.
elverişli *s.* Uygun, işe yarayan : *Okul olmaya elverişli bir yapı.*
elvermek (*-e*) **1.** Yetmek, yetecek kadar olmak : *Bu kadarı bana elverir.* **2.** Uygun gelmek : *Düşündüm oraya gitmek işime elvermedi.*
elyaf *ç. a. Ar.* Lifler, teller.
elzem *s. Ar.* Çok gerekli, geçilmez, °lazım.
emanet, -ti *a. Ar.* **1.** Korunması için birine ya da bir yere bırakılan kimse ya da eşya : *Evim, çocuklarım kardeşime emanet. Emanete hıyanet olmaz.* **2.** Bir kimse ile birine gönderilen şey : *İstanbul'dan getirdiğim emanetinizi akşam benden alınız.* **3.** Eşyanın emanet olarak bırakıldığı yer.
emanetçi *a.* Herkesin eşyasını bir ücret karşılığı koruyan kimse.
emaye *s. Fr.* Üzeri sırla kaplanmış.
embriyoloji *a. Yun. biy.* Dölüt durumuna gelinceye kadar, oğulcuğun geçirdiği gelişim evrelerini inceleyen biyoloji kolu.
emek *a.* **1.** Bir işin yapılması için harcanılması gereken beden ya da kafa gücü : *Bu işte benim de emeğim vardır.* **2.** Uzun ve özenli çalışma : *Çocuk emekle büyür.*
emekçi *a.* Sanayi toplumlarında, hiç bir üretim aracına sahip olmayan, geçimini emeğini satarak sağlayan işçi, °proleter.
emeklemek (*nsz*) **1.** Dizler ve eller üzerinde yürümek : *Çocuk emeklemeye yeni başladı.* **2.** *mec.* Bir işe yeni başlarken acemilik geçirmek.
emekli *a.* ve *s.* Belirli bir süre çalıştıktan sonra yasalar gereği iş ile ilgisi

kesilerek kendisine aylık bağlanmış kimse, °mütekait.

emektar *s. T. Far.* Bir görevde uzun süre kalıp o işe emeği geçmiş olan : *Emektar bir uşak.*

emel *a. Ar.* Gerçekleştirilmesi zamana bağlı istek.

emici *s.* Emme işini yapan. § **Emici kıllar** *bot.* bitkilerin köklerinde bulunan ve topraktaki besin maddelerini emip beslenmelerine yarayan, kıl gibi gözeler.

emin *s. Ar.* **1.** İnanılır, güvenilir : *O, emin bir adamdır.* **2.** Tehlikesiz : *Bu yol pek emin değil.* **3.** İnanmış, kanmış: *Ben bu sözün söylenmiş olduğuna eminim.*

emir, -mri (I) *a. Ar.* **1.** Buyruk, komut : *Emrinizi yerine getirdim.* **2.** *dilb.* Eylemin yapılmasını dileyen ya da emreden isteme kipi : *Oku, okusun, okuyun (okuyunuz, okusunlar).*

emir, (II) *a. Ar.* Araplarda ve daha başka Müslüman uluslarda "başkan" anlamında kullanılır.

emirname *b. a. Ar. Far.* Yazılı buyruk.

emlak, -ki *ç. a. Ar.* Ev, arsa, bahçe gibi taşınamayan malların, mülklerin ortak adı, taşınmaz mallar.

emlakçi *a.* Emlak alıp satmak işiyle geçinen kimse.

emme *a.* **1.** Emmek eylemi **2.** Boruda akan sıvının oluşturduğu çekiş.

emmeç *a. fiz.* Kendisine bağlanan bir kabın içindeki gazı seyreltmeye ya da sıkıştırmaya yarayan araç, °aspiratör.

emmek (*-i*) **1.** Dudak ve dilin yardımıyla boşluk olmasına yol açarak bir şeyi içine çekmek : *Meme emmek.* **2.** Sıvıyı içine çekmek, soğurmak : *Toprak suyu emdi.*

emniyet, -ti *a. Ar.* **1.** Güvenlik : *Bu bölgede tam bir emniyet vardır.* **2.** Polis işleri : *Emniyet müdürlüğü.* **3.** Bir aygıtta güven sağlayıcı parça. § **Emniyet kemeri** uçaklarda inerken ve kalkarken, otomobillerde taşıtı kullananın güvenliğini sağlamak için bele takılan kemer : *Otomobillere emniyet kemeri koymak zorunludur.*

emniyetli *s.* İnanılır, güvenilir.

emperyalist, -ti *a.* ve *s.* Emperyalizm yanlısı olan.

emperyalizm *a. Fr.* **1.** XIX. yüzyılın sonlarında XX. yüzyılın başlarında ortaya çıkan anamalcılığın en yüksek ve en son aşaması. **2.** Bir ulusun bir başka ulusu siyasal ve ekonomik egemenliği altına alarak yayılması ya da yayılmayı istemesi.

empresyonist, -ti *a.* ve *s. Fr.* İzlenimci.

empresyonizm *a. Fr.* İzlenimcilik.

emprime *a. Fr.* **1.** Değişik renkte boya kullanılarak kumaş üzerinde desen ve zemin basma işlemi. **2.** Bu işleme uğratılan ipekli, yünlü vb. kumaş.

emretmek (*-i, -e*) *Ar. T.* Buyurmak, °emir vermek.

emrivaki, -i *b. a. Ar.* Oldubitti.

emsal, -li *ç. a. Ar.* **1.** Benzerler, eşler, yaşıtlar : *Emsali arasında doğruluğu ile tanınmış. Emsali silah altına alındı.* **2.** Yaşıt, eşit, denk : *O, senin emsalin değil. Emsali bulunmaz bir güzellikte...* **3.** Örnek : *Bu davranışa göz yumulursa, başkalarına emsal olur.*

emzik *a.* **1.** Süt çocuklarını beslemek amacıyla kullanılan ağzı kauçuklu süt şişesi, °biberon. **2.** Süt çocuklarını avutmak için ağızlarına verilen kauçuk meme. **3.** İbrik, çaydanlık gibi kapların, suyu azar azar akıtmaya yarar içi delik uzantısı : *Çaydanlığın emziği tıkanmış.*

emzikli *s.* **1.** Emziği olan. **2.** Memede çocuğu olan (kadın).

emzirmek (*-i*) (Kadın ya da dişi hayvan) Sütünü yavrusuna emdirmek; çocuğa meme vermek.

en (I) *a.* Bir şeyin iki yanı arasındaki uzaklık, genişlik : *Kumaşın eni. Yolun eni. Kâğıdın eni.*

en (**II**) *be.* Başına geldiği sıfatlara en üstünlük anlamı kazandırır : *En sevdiğim kimse.*

enayi *s. argo* Fazla bön, avanak.

encam *a. Far.* Son, işin sonu.

encik, encek *a.* Kedi, köpek gibi çok memeli hayvanların yavrusu, enik.

encümen *a. Far.* Kurultay, meclis gibi toplantıların, kimi konuları inceleyip hazırlamak üzere, kendi üyeleri arasından ayırdığı kurul, yarkurul, °komisyon, °komite: *Büyük Millet Meclisi Maliye Encümeni. Vilayet Daimi Encümeni.*

endam *a. Far.* Boy bos.

ender *s. Ar.* **1.** Eşine az rastlanır, az sayıda. **2.** *be.* Çok seyrek bir biçimde, binde bir : *Şimdi sıtmadan ölenlere ender rastlanıyor.*

endişe *a. Far.* Tasa, kaygı, korku, düşünce.

endişelenmek (*-den*) Tasalanmak, kaygılanmak.

endüstri *a. Fr.* Hammaddeleri yapılmış madde durumuna getirmek için gerçekleştirilen üretim ve bu üretimde kullanılan araçların tümü, °sanayi.

endüstrileşmek (*nsz*) Endüstri alanında gelişmek.

enerji *a. Yun.* > *Fr.* **1.** Maddede var olan, ısı, ışık vb. biçiminde ortaya çıkan güç : *Isıl enerji. Elektrik enerjisi. Mekanik enerji.* **2.** Organizmanın etkin gücü.

enerjik *s. Fr.* **1.** Güçlü ve hareketli : *Enerjik bir adam.* **2.** Davranışlarında kararlarını kesinlikle uygulayan: *Enerjik bir yönetim.*

enfarktüs *a. Lat. hek.* Bir organda bir atardamarın kan pıhtısı ile tıkanması.

enfes *s. Ar.* Çok güzel, en güzel.

enfiye *a. Ar.* Çürütülmüş tütünden yapılan ve keyif için burna çekilen toz, burunotu.

enflasyon *a. Fr.* **1.** Piyasaya gereğinden çok kâğıt para çıkarıldığı için, paranın değeri düşüp fiyatların yükselmesi, para bolluğundan doğan pahalılık, para şişkinliği. **2.** *hlk.* Pahalılık.

engebe *a. coğr.* Tepe ya da çukurluk gibi yeryüzünün düzlüğünü bozan her türlü iniş, yokuş, çukur ve tepelerin ortak adı, °arıza.

engebeli *s.* Engebesi olan, engebesi çok olan, °arızalı : *Engebeli arazi.*

engebelik *a. coğr.* Engebeli olma durumu.

engel *a.* Bir işi yapılmaz duruma sokan neden. § **Engel sınavı** bütünleme sınavına herhangi bir nedenle girememeyen öğrencinin okul açılınca girdiği sınav.

engelbalığı, -nı *b. a. zool.* Uskumru familyasından küçük bir balık.

engellemek (*-i*) Engel olmak.

engerek *a. zool.* Başı üç köşeli, rengi kara ya da karaya yakın zehirli bir yılan türü.

engerekotu, -nu *b. a. bot.* Sığırdili familyasından, türleri süs bitkisi olalarak yetiştirilen, yaprakları sert tüylü bir ot.

engin *s.* **1.** Ucu bucağı görünmeyecek kadar geniş : *Engin deniz. Engin ufuklar.* **2.** *a.* Denizin karasularından uzakta bulunan geniş kısmı : *Engine açılmak.*

enginar

enginar *a. bot.* Topuz biçimindeki çiçeği sebze olarak yenilen çokyıllık bir bitki.

engizisyon *a. Fr.* Eskiden Katoliklerde din inançlarına karşı gelenleri cezalandırmak için kurulan kilise mahkemelerinin adı.

enik *a.* Kedi, köpek gibi çok memeli hayvanların yavrusu, encik.

eniklemek (*nsz √ -i*) (Kedi, köpek gibi memeli hayvanlar için) Doğurmak.

enikonu *be.* İyiden iyiye, iyice.

enişte *a.* Bir kimsenin kız kardeşinin ya da kadın hısımlarından birinin kocası.

enjektör *a. Fr.* Bir ilacı vücuda vermek için kullanılan iğne, °şırınga.

enkaz *ç. a. Ar.* Yıkıntı, döküntü, çöküntü.

enlem *a. coğr.* Yeryüzünün herhangi bir noktasındaki, çekül doğrultusuyla ekvator düzlemi arasındaki açı.

enli *s.* Eni, genişliği olan : *Enli bir kumaş. Enli bir yaprak.*

enöte *b. a. gökb.* İkinci dereceden bir gökcismininin yörüngesi üzerinde, bu gökcismininin birinci dereceden gökcismine en uzak mesafede bulunduğu nokta.

ense *a.* Boynun arkası. § **Ense kökü** ensenin gövdeyle birleştiği yer.

enselemek (*-i*) *argo* (Kaçan ya da gizlenen bir suçluyu) Yakalamak.

enstitü *a. Fr.* Araştırma ya da öğretim kurumu.

enstrüman *a. Fr.* Çalgı.

ensülin *a. Fr. hek.* Şeker hastalığına karşı kullanılan bir hormon.

entari *a. Ar.* Genellikle tek parçadan oluşan kadın giysisi.

entellektüalizm *a. Fr.* Anlıkçılık.

entellektüel *a. Fr.* Merakı ya da mesleği gereği düşün sorunlarıyla uğraşan kimse, aydın.

enteresan *a. Fr.* İlgi çekici, ilginç.

enternasyonal *s. Fr.* **1.** Uluslararası, °beynelmilel. **2.** *öz. a.* Uluslararası işçi birliği.

entipüften *s. tkz.* Hiç değeri olmayan, derme çatma : *Entipüften bir ev.*

entrika *a. İt.* Bir işi sağlamak ya da bozmak için girişilen gizli çalışma, oyun, dolap.

enüstünlük *b. a. dilb.* **En** belirtecinin başına geldiği sıfata kattığı en yüksek üstünlük derecesi : *En doğru bilgi budur.*

enva, -ı *ç. a. Ar.* Çeşitler, türler.

enzim *a. Yun.* Biyolojik yapıda katalizör.

epey *be.* Az denmeyecek kadar, oldukça, hayli.

epik *a. ves. Yun. > Fr. yz.* Kahramanlıkla ilgili.

epitel, epitelyum *a. Yun. biy.* ve *zool.* Tek ya da çokgözeden oluşan, vücudun bütün dış ve iç yüzeylerini kaplayan doku : *Geniz, ağız, mide gibi iç boşluklar epitelyumla kaplıdır.*

er (I) *a.* **1.** Erkek. **2.** Aşamasız asker. **3.** Kahraman, yiğit : *Er meydanı.* **4.** Yetenekli, °ehil : *O, işinin eridir.*

er (II) *be.* Erken. § **Er geç** erken ya da geç, ne vakit olsa.

erat, -tı *ç. a. ask.* Erden başgedikliye kadar askerlere verilen genel ad.

erbap, -bı *a. Ar.* Bir işten anlayan, bir işi yapan kimse : *Her işi erbabından sormalı.*

erbaş *b. a. ask.* Askerlikte onbaşı ve çavuş aşamalarındaki asker.

erbiyum *a. Lat. kim.* Erbin adında bir oksidi bilinen kimyasal element. Simgesi Er.

erdem *a.* Ahlakın övdüğü iyilikçilik, acıma, alçak gönüllülük, yiğitlik, doğruluk gibi niteliklerin genel adı, °fazilet.

erek *a.* Bir iş yapılırken varılmak istenen son, °maksat, °hedef.

eren *a.* Benliğinden sıyrılmış, öz varlığından geçmiş, kendini Tanrı'ya adamış, °evliya, °veli.

Erendiz *öz. a. gökb.* Uğur, °Jüpiter, °Müşteri.

erg, -gi *a. Yun. fiz.* Uygulama noktasını, kuvvet yönünden bir santimetre hare-

ket ettiren bir dinlik kuvvetin yaptığı işe eşit olan iş birimi.

erganun *a. Yun.* Org.

ergen s. **1.** Evlenecek çağa girmiş. **2.** Henüz evlenmemiş (kişi).

ergenlik *a.* **1.** Ergen olma durumu. **2.** Çocukluk çağından, yetişkinlik çağına geçen kimselerin yüzünde çıkan sivilce.

ergime *a.* Ergimek eylemi. § **Ergime ısısı** *fiz.* bir katının sıvı duruma geçmesi için verilmesi gereken ısı. **Ergime noktası** *fiz.* bir katının, katı durumdan sıvı duruma geçmesi anı.

ergimek (*nsz*) *fiz.* (Sıcaklığı artırılmak yoluyla bir cisim) Katı durumdan sıvı duruma geçmek.

ergin s. **1.** Olmuş, yetişmiş : *Ergin yemiş.* **2.** Haklarını kendi kullanabilmesi için yasanın gösterdiği yaşa gelmiş olan (kimse), reşit.

erginleşmek (*nsz*) Ergin bir duruma gelmek, °reşit olmak.

erginlik *a.* Ergin olma durumu.

erguvan *a. Far. bot.* Baklagillerden, eflatunla kırmızı arası renkte çiçek açan bir süs ağacı.

erguvani *s.* Eflatun ile kırmızı arası (renk).

erik *a. bot.* Gülgillerden bir ağaç ve bunun ceviz büyüklüğünde, çeşitli renk ve tatta sert çekirdekli meyvesi.

eril s. *dilb.* Kimi dillerde erkek cinsten sayılan (sözcük).

erim *a.* Bir şeyin erebileceği uzaklık, °menzil : *El erimi. Göz erimi.*

erimek (*nsz*) **1.** Katı cisim sıvı duruma geçmek. **2.** *mec.* Çok zayıflamak. **3.** (Dokuma için) Aşınarak incelmek.

erinç *a.* Hiç bir eksiği, hiç bir üzüntüsü ve acısı olmama durumu, dirlik, °rahat, °huzur.

erişim *a.* **1.** Erişmek eylemi. **2.** Belli iki yer arasında gidip gelebilme, ulaşım : *İki köy arasında erişim kesildi.*

erişkin s. *biy.* Vücut gelişimi tamamlanmış olan.

erişmek (-e) **1.** Varılması zamana, emeğe bağlı olan ya da uzakta bulunan bir amaca varmak, ulaşmak : *Bahara erişmek.* **2.** (*nsz*) Belirli bir olgunluk durumuna varmak : *Yemişler bu yıl çabuk erişti.*

erişte *a. Far.* Kesilip kurutulmuş hamur, ev makarnası.

eriyik *a.* İçinde katı bir madde erimiş bulunan sıvı.

erk, -ki *a.* **1.** *fels.* Fiziksel güçten ayrı olarak düşünülen, bedensel, ruhsal, tinsel yönden biçimleyici ve etkileyici herhangi bir güç yapabilme gücü, °iktidar, °kudret. **2.** Sözü geçerlik, istediğini yaptırabilme gücü, °nüfuz.

erkân *ç. a. Ar.* **1.** Bir topluluğun ileri gelenleri, büyükler, üstler. **2.** *ask.* General ya da amiral aşamasındaki askerler. **3.** Yol, yöntem.

erke *a.* **1.** *fiz.* Enerji. **2.** *fels.* (Doğa bilimlerinde) İş başarma gücü, bir direnmeyi yenme gücü.

erkeç *a.* Erkek keçi.

erkeçsakalı, -nı *b. a. bot.* Gülgillerden, hekimlikte kullanılan bir bitki, çayır melikesi.

erkek s. **1.** İnsan, hayvan ve bitkilerin dişiyi dölleyen cinsinden olanı : *Erkek çocuk. Erkek kedi.* **2.** *mec.* Sözünde duran, güç durumlarda arkadaşlarından ayrılmayan : *Erkek adam.*

erkekçe *be.* Erkek gibi, erkeğe yakışır biçimde, mertçe.

erkekleşmek (*nsz*) **1.** (Erkek çocuk) Çocukluk çağından çıkıp erkeklik çağına girmek. **2.** (Kız, kadın için) Erkek gibi sert davranışlar kazanmak.

erkeklik *a.* **1.** Erkek olma durumu. **2.** Erkekçe davranış, yiğitlik, mertlik.

erkekorgan *b. a. bot.* Bitkilerde taçyaprakların çevrelediği, döllenmeyi sağlayan tek ya da birçoğu bir arada bulunan organ.

erken *be.* **1.** Vaktin ilerlememiş bir anında : *Geç kalma, erken gel.* **2.** Alı-

şılan zamandan önce : *Bugün erken kalktım.* § **Erken bunama** *hek.* genellikle gençlerde dış ortamla ilginin kesilmesi, zekâ yıkılması biçiminde görülen bir ruh hastalığı.

erkin *s.* Herhangi bir biçimde herhangi bir koşula bağlı olmayan, istediği gibi davranabilen, özerk, °serbest, °muhtar.

erkinci *s. toplb.* **1.** Erkincilikten yana olan, °liberal. **2.** Kişiye erkinlik tanıyan politik ya da ekonomik görüş, °liberal.

erkincilik *a. toplb.* Toplumsal çıkarın, bireysel çıkarları kayıtsız ve şartsız olarak serbest bırakmakla gerçekleşebileceğini savunan ekonomik görüş, °liberalizm.

erkinlik *a.* Erkin olma durumu.

ermek (-e) **1.** Erişmek : *Muradına ermek.* **2.** Yetişip dokunmak : *Eli tavana ermek.* **3.** (*nsz*) (Bitkiler ya da bunların ürünleri için) Olgunlaşmak : *Ekinler ermeden biçilmez.* **4.** (*nsz*) (Halkın inancına göre, kendini Tanrı yoluna vermiş kişiler için) İnsanüstü kutsal bir aşamaya erişmek.

Ermeni *öz. a.* Hint - Avrupa ailesinden bir ırkın adı ve bu ırktan olan kimse.

Ermenice *öz. a.* Ermeni dili.

ermiş *a.* Dinsel inançlara göre kendisinde olağanüstü tinsel güç bulunan kişi, °evliya, °veli.

eroin *a. Yun.* Afyondan çıkarılan uyuşturucu bir madde.

eros *a. Yun.* (*Eski Yunan mitolojisinde aşk tanrısının adından*) Ruhsal çözümleme açısından cinsel eğilimler ve bunlardan doğan isteklerin tümü.

erozyon *a. Fr.* Toprağın su ve rüzgâr gibi doğal güçlerin etkisiyle kayması, bulunduğu yerden başka bir yere sürüklenmesi, aşınma.

erselik *a. biy.* Bir bireyde hem erkek hem de dişi cinslik organları bulunma durumu.

erte *a.* Sonraki gün, günler ya da daha uzun bir zaman : *Bayram ertesi. Savaş ertesi.*

ertelemek (*-i*) Başka zamana bırakmak : *Geziyi erteledi.*

ertesi *s.* Bir günün, bir haftanın, bir ayın, bir yılın ardından gelen günü. haftayı, ayı ya da yılı gösterir : *Ertesi gün. Ertesi ay. Ertesi yıl.*

erzak, -kı *ç. a. Ar.* Uzun süre saklanabilen yiyeceklerin genel adı, azık.

es *a. müz.* Notada duraklama zamanı ve bunu gösteren işaretin adı : *Dörtlük es.*

Es *kim.* Aynştaynyumun simgesi.

esans *a. Fr. kim.* Bitkilerden türlü yollarla çıkarılan ya da kimyasal yöntemlerle elde edilen, kokulu ve uçucu sıvı, koku[2].

esaret, -ti *a. Ar.* Kölelik, tutsaklık.

esas *a.* ve *s. Ar.* Temel, başlıca : *Bu çalışmanın esas amacı...*

esasen *be. Ar.* **1.** Başından, temelinden, kökünden : *İşe esasen fena başlanmış.* **2.** Doğrusu, doğrusunu isterseniz, °zaten : *Kabahati büyük olmayabilir, esasen ben işinden memnun değilim.*

esaslı *s.* **1.** Köklü, geniş ölçüde : *Esaslı bir onarma.* **2.** *mec.* Etkili, güzel : *Toplantıda esaslı konuştu.*

esef *a. Ar.* Acınma, yerinme. § **Esef etmek** üzülmek, acınmak.

esen *s.* Hiç bir hastalığı, vücutça hiç bir eksiği olmayan, sağlıklı, sıhhatli, °salim : *Şen ve esen kalınız.*

esenleme *a.* Esenlemek eylemi.

esenlemek (*-i*) Sağlık ve mutluluk dilemek, iyi dileklerle selamlamak.

esenlik *a.* Esen olma durumu, sağlık, °afiyet, °selamet : *Tanrı esenlik versin.*

eser *a. Ar.* **1.** Meydana getirilen değerli ya da önemli şey, yapıt : *Bu kitap kimin eseridir?* **2.** İz, im : *Buralarda sudan eser yok.*

esin *a.* **1.** *DS* Sabah rüzgârı. **2.** İçe doğan şey, °ilham.

esinlenmek, esinmek (*-den*) Bir şeyden esin almak, içine doğmak.
esinti *a.* Belli belirsiz hissedilen hafif rüzgâr.
esir (**I**) *a. Ar.* **1.** Savaşta düşman eline düşen kimse, tutsak. **2.** Köle, kul : *O, senin esirin mi?* **3.** *mec.* Düşkün, vurgun : *Onun güzelliğinin esiri oldular.*
esirci *a.* Eskiden köle ve cariye alışverişi yapan kimse.
esirgemek (*-i, -den*) **1.** Korumak, ²himaye etmek. **2.** Feda etmekten çekinmek : *Arkadaşlarına en ufak bir yardımı esirger. İnsan yurdu için canını esirgemez.*
eski *s.* **1.** Çoktan beri var olan. **2.** Bir önceki ya da öncekileri arasında bulunan. **3.** Kullanıla kullanıla yıpranmış, °harap olmuş : *Eski bir palto.* § **Eski ağıza yeni taam** turfanda bir şey yenirken söylenen bir tekerleme. **Eski çamlar bardak oldu** devir değişti, eski durum ve tutumlar da kalmadı.
eskici *a.* **1.** Eski şeyler ve özellikle eski giysi alıp satan kimse. **2.** Eski ayakkabıları onaran kimse.
eskiçağ *b. a. tar.* Yazının bulunuşuna değin geçen süre.
eskiden *be.* Geçmiş zamanlarda, geçmişte.
Eskidünya *öz. b. a.* Avrupa, Asya ve Afrika'ya topluca verilen ad.
eskimek (*nsz*) Eski duruma gelmek.
Eskimo *öz. a.* Kutup bölgelerinde yaşayan, avcılık ve balıkçılıkla geçinen toplulukların adı.
Eskimoca *öz. a.* Eskimoların konuştuğu dil.
eskişehirtaşı, -nı *b. a. yerb.* Lületaşı.
eskiz *a. Fr.* Bir tablo, heykel ya da mimarlık yapıtına başlamadan önce, sanatçının yaptığı ilk çizim, maket ya da resim, taslak.
eskrim *a. Fr.* Kılıç ya da meçle vuruşma sporu.
eskrimci *a.* Eskrim oynayan kimse.
esmek (*ösz √ nsz*) **1.** Esinti olmak, rüzgâr olmak. **2.** (*-e*) *mec.* Birdenbire akla gelen düşünceyle karar vermek.
esmer *s. Ar.* Koyu buğdayrengi; yağız.
esmerleşmek (*nsz*) Esmer duruma gelmek.
esna *a. Ar.* Bir işin yapıldığı an : *O esnada ben burada değildim.*
esnaf *ç. a. Ar.* El zanaatları ya da küçük ticaretle geçinen kimse : *Çarşı esnafı. Ayakkabıcı esnafı.*
esnek *s.* Bir dış gücün etkisi altında uzamak, kısalmak, eğrilmek gibi biçim değişikliklerine uğradıktan sonra etkinin kalkmasıyla eski biçimini alabilmek özelliğinde olan.
esnemek (*nsz*) **1.** Uykulu, sıkıntılı ya da yorgunluk duyulan bir anda ağzı açarak nefes alıp vermek. **2.** Bir cisim dış etkilerle biçim değiştirmek : *Bu somyanın yayları çok esniyor.* **3.** Bollaşıp genişlemek.
espri *a. Fr.* **1.** Nükteli, şakalı söz. **2.** *mec.* Ruh, öz.
esrar (**I**) *a. Ar.* Hintkenevirinden, haşhaştan çıkartılan uyuşturucu madde.
esrar (**II**) *ç. a. Ar.* Başkalarınca bilinmeyen ya da kimseye söylenmeyen şeyler, gizler. § **Esrar perdesi** bir şeyin anlaşılmasını güçleştiren engel.
esrarengiz *b. s. Ar. Far.* Kimsenin bilmediği sırlarla örtülü, gizemli.
esrarkeş *a. Ar. Far.* Esrar kullanmayı alışkanlık durumuna getiren kimse.
estağfurullah *ünl. Ar.* Teşekkür edilen ya da övülen bir kimsenin söylediği bir nezaket ve alçak gönüllülük sözü.
estek *a.* Bu sözcük **köstek** sözcüğü ile birlikte "oyalamak, yersiz bahaneler bulmak, işten kaçınmak" gibi anlamlara gelir.
estetik *a. Yun.* **1.** Güzelliği ve güzelliğin insan belleğindeki ve duygularındaki etkilerini tam olarak ele alan felsefe kolu. **2.** Güzellik duygusuyla ilgili: *Estetik duygu.*

esvap *a. Ar.* Elbise, giysi, giyecek.

eş *a.* **1.** Benzer, eşit, denk. **2.** Karı kocadan her biri. **3.** İkişer kişilik gruplar halinde oynanan oyunlarda, ortak oynayan iki kişiden her birinin öbürüne göre durumu. § **Eş dost** tanıdıklar.

eşanlamlı *b. s. dilb.* Anlamları aynı ya da birbirine çok yakın olan (sözcükler), anlamdaş, °sinonim : *Ebemkuşağı, gökkuşağı; yollamak, göndermek* gibi.

eşarp *a. Fr.* Başı ya da boynu örtmek için kullanılan kadın atkısı.

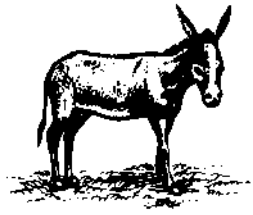
eşbası *b. s. coğr.* **1.** Hava basınçları eşit olan (yeryüzü noktaları). **2.** *a.* Bu noktaların oluşturdukları eğri, °izobar.

eşbiçim *b. a.* Biçimleri birbirinin aynı olma durumu.

eşcinsel *b. s.* Homoseksüel.

eşdeğer *b. a.* Değer yönünden eşit olma durumu.

eşdeğerli *b. s.* **1.** Değerleri eşit olan. **2.** (Geometride) Eşbiçimli olmadıkları halde yüz ya da oylum ölçüleri eşit bulunan. **3.** (Cebirde) Karşılıklı olarak çözümleri aynı olan (denklem sistemleri).

eşek

eşek *a.* **1.** *zool.* Tekparmaklılardan, attan küçük, uzun kulaklı binek ve yük hayvanı. **2.** *mec.* Kaba, inatçı, yeteneksiz kimse. § **Eşek hoşaftan ne anlar** (*kaba*) beğenilecek bir şeyi değerlendirmeyen, küçümseyen kimseler için kullanılır. **Eşek kadar oldu** (*kaba*) büyüdüğü halde hâlâ uslanmadı. **Eşek kafalı** *mec.* kavrayışsız, anlayışsız (kimse). **Eşek kuyruğu gibi ne uzar ne kısalır** *tkz.* orununda, çalışmasında hiç bir gelişme görülmeyen kimseler için söylenir. **Eşek sudan gelinceye kadar dövmek** çok dövmek. **Eşek şakası** *tkz.* ağır el şakası. **Eşekten düşmüş karpuza dönmek** I) çok şaşırmak, hayrete düşmek; 2) kötü bir duruma düşmek.

eşekarısı, -nı *b. a. zool.* İri bir çeşit yabanarısı.

eşekdikeni, -ni *b. a. bot.* Kengelin bir adı.

eşekhıyarı, -nı *b. a. bot.* Kabakgillerden yabani bir bitki.

eşekkulağı, -nı *b. a. bot.* Karakafes denilen bitkinin bir adı.

eşekotu, -nu *b. a. bot.* Evliyaotu denilen bitkinin bir adı.

eşelemek (*-i*) **1.** Toprak, kül gibi toz durumunda bulunan şeyleri hafifçe kazıp karıştırmak : *Kedi toprağı eşeliyor.* **2.** *mec.* Bir işin, bir sorunun aslını anlamaya çalışmak.

eşey *a. biy.* Cinslik.

eşik *a.* **1.** Kapı boşluğunun alt bölümünde bulunan alçak basamak. **2.** Giriş.

eşinmek (*nsz*) (Hayvan) Ayağıyla yeri kazmak.

eşit, -ti *s.* Yapısı, niteliği, değeri, boyutları bir olan (iki ya da çok şeyler).

eşitlemek (*-i*) Eşit duruma getirmek.

eşkanatlılar *ç. b. a. zool.* Kabuklu bitler, yaprak bitleri ve ağustosböcekleri gibi bitki sağlığı yönünden çok önemli familyaları içine alan zarsı kanatları bir boyda, hortumlu böcekler topluluğu.

eşkenar *b. s. mat.* Kenarları eşit olan. § **Eşkenar dörtgen** dört kenarı birbirine eşit olan dörtgen. **Eşkenar üçgen** üç kenarı birbirine eşit olan üçgen.

eşkıya *ç. a. Ar.* Dağda, kırda yol kesen hırsızlar, haydutlar.

eşkin *a.* Atın bir çeşit hızlı yürüyüşü.

eşlek *a. coğr.* Ekvator.

eşme *a.* **1.** Eşmek eylemi. **2.** Kumluk yerlerde yer eşilerek açılan pınar.

eşmek (*-i*) Toprak ya da toprak gibi yumuşak bir şeyi hafifçe kazmak.

eşofman *a. Fr.* Spor hareketleri sırasında giyilen pamuklu kumaştan yapılmış iki parçalı giysi.

eşraf *ç. a. Ar.* Bir yerin zenginleri, sözü geçenler, ileri gelenler.

eşsesli *b. s. dilb.* Anlamları ve içinde yer aldıkları sözcük bölümleri ayrı olmasına karşın aynı seslerden oluşan (sözcükler) : *Renk adı olan kara sözcüğünün "toprak" anlamına gelen bir eşseslisi vardır.*

eşsıcak *b. s. coğr.* **1.** Sıcaklığı eşit olan (yeryüzü noktası), °izoterm. **2.** *b. a.* Böyle noktaların oluşturduğu eğri.

eşya *ç. a. Ar.* Azıkların dışında, insanın yaşaması için gerekli olan, taşınabilen şeyler.

eşyükselti *b. s. coğr.* Yükseklikleri birbirine eşit olan (yerler). § **Eşyükselti eğrisi** eşyükselti noktaları arasında çizilen çizgilerin oluşturduğu eğri.

eşzamanlı *b. s.* Başlamalarıyla bitmeleri arasında geçen zaman eşit olan (olaylar) : *Bir saat sarkacının salınımları eşzamanlıdır.*

et, -ti *a.* **1.** İnsanlarda, hayvanlarda, deri ile kemik arasındaki kas ve yağdan oluşan tabaka : *Bu koyunda hiç et yok, pek zayıf.* **2.** Kaslardan oluşan besin maddesi. **3.** Meyvelerde çekirdekle deri arasındaki kısım. § **Et bağlamak** **1)** şişmanlamak; **2)** yara kapanmak. **Et kafalı** *mec.* kalın kafalı, anlayışsız. **Et suyu** içinde et kaynatılarak elde edilen su. **Et tahtası** üzerinde et doğranan tahta. **Et tırnaktan ayrılmaz** yakın hısımlar arasındaki bağ kolay kolay kopmaz. **Et tutmak** şişmanlamak. **Eti ne budu ne?** gücü herhangi bir şeye yetersiz olan. **Eti senin kemiği benim** eskiden, okullarda dayak cezası varken, çocuk velileri tarafından öğretmene, çocuğun eğitiminde kendisine salt bir yetki verildiğini anlatmak için söylenirdi. **Etle tırnak gibi** birbirine candan bağlı (dost ya da hısım).

etajer *a. Fr.* Rafları olan kapaksız ve taşınır dolap.

etalon *a. Fr.* Ağırlık ve uzunluk ölçüleri için kabul edilmiş yasal ölçü modeli.

etamin *a. Fr.* Pamuk, keten ya da ipekten, seyrek dokunmuş delikli bir çeşit kumaş.

etap *a. Fr.* **1.** *sp.* Bir yarışın belirli evrelerinden her biri. **2.** *mec.* Aşama, evre.

etçil *s.* Etle beslenen (hayvan).

etçiller *ç. a. zool.* Dişleri et yiyecek biçimde gelişmiş omurgalı memeli hayvanlar.

etek *a.* **1.** Giysinin belden aşağıda kalan bölümü : *Ceketin eteği. Paltonun eteği.* **2.** Vücudun belden aşağısına giyilen değişik biçimlerde, genellikle kadın giysisi ve bu giysinin alt kenarı. **3.** Dağ, tepe, yığın gibi yamaçlı şeylerin alt bölümü. § **Etek dolusu** pek çok, bol bol. **Etek öpmek** yaltaklanmak, dalkavukluk etmek. **Etekleri tutuşmak** büyük bir telaşa ve kaygıya düşmek. **Etekleri zil çalmak** çok sevinmek.

eteklemek (*-i*) Birinin eteğini öpmek ya da öper gibi yapmak.

eteklik *a.* **1.** Vücudun belden aşağısını örten, beli dar, altı geniş, genellikle kadın giysisi. **2.** Etek yapılabilen kumaş.

eter *a. Yun. kim.* Asitlerin alkalilerle birleşmesinden oluşan, çok uçucu, renksiz ve kendine özgü kokusu olan, hekimlikte kullanılan ve halk arasında **lokmanruhu** da denilen bir sıvı.

etiket, -ti *a. Fr.* Bir malın cinsi, miktarı, fiyatı gibi niteliklerini ya da kitap defter gibi şeylerin kime ait olduğunu belirtmek için üzerlerine konan küçük kâğıt.

etilen *a. Yun. kim.* Havagazının bileşiminde bulunan, renksiz, az kokulu, 0,97 yoğunluğunda bir gaz.

etimoloji *a. Yun.* Bir sözcüğün biçim ve anlam bakımından geçirdiği aşamaları, değişiklikleri inceleyen bilim, kökbilgisi.

Etiyopya *öz. a.* Kuzeydoğu Afrika'da bir devlet, Habeşistan.

Etiyopyalı *öz. a.* ve *s.* Etiyopya halkından olan, Habeş, Habeşi.

etken *a.* ve *s.* **1.** Etki yapan her şey : *Bu olaya etken olan neden...* **2.** *kim.* Bir madde üzerinde belli bir değişiklik yapan. **3.** *dilb.* Doğrudan doğruya öznenin yaptığı eylemi anlatan eylem, **edilgen** karşıtı : *Kırmak, bilmek etken eylemlerdir.* § **Etken eylem** *dilb.* öznesi belli olan eylem : *Ali kediyi çok sever.*

etki *a.* Bir kimse ya da nesnenin başka bir kişi ya da şey üzerindeki gücü : *Çevrenin üzerimizdeki etkisi büyüktür.*

etkilemek (*-i*) Etkiye uğratmak, °tesir etmek.

etkimek *a. kim.* ve *fiz.* Etkide bulunmak, °tesir etmek.

etkin *s.* Hareketli ve etkili olan : *Etkin bir davranışla işi yoluna koydu.*

etlenmek (*nsz*) Şişmanlamak, semirmek.

etli *s.* **1.** Eti çok olan : *Etli koyun.* **2.** İçinde et bulunan : *Etli pilav.* § **Etli butlu** oldukça şişman. **Etli gövdeler** *bot.* kurak ortamda yaşayan ve dokuları içinde bol su depo eden şişkin bitki gövdesi. **Etliye sütlüye karışmamak** kendini ilgilendirmeyen işlere karışmamak.

etmek, -der (*yar*) **1.** Yapmak : *Bu yemek insanı hasta eder.* **2.** Değeri olmak : *Bu kitap 20 lira eder.* **3.** (Belirteçlerle) Davranmak, yapmak. **4.** Bulmak, erişmek : *Farkına varmadan akşamı ettik.* **5.** Kötülükte bulunmak : *Felek bana neler etti.* § **Etmediğini bırakmamak** elinden gelen her kötülüğü yapmak. **Ettiği hayır ürküttüğü kurbağaya değmemek** yol açtığı zarar, yaptığı hizmetten büyük olmak. **Ettiğini bulmak** (ya da **çekmek**) yaptığı kötülüğün cezasını görmek. **Ettiğini yanına bırakmamak** yapılan kötü davranışa karşılık vermek.

etmen *a.* Bir sonucun ortaya çıkmasına yardım eden koşullardan, öğelerden her biri, °faktör.

etnik *s. Yun.* Siyasal durumları ne olursa olsun töre, dil ve kültür nitelikleri bir olup ve soy bakımından birbirine bağlı insan topluluğu ile ilgili olan.

etnografya *a. Yun.* Budunbetim.

etnoloji *a. Yun.* Budunbilim.

etoburlar *ç. b. a. zool.* Memeli hayvanların, aslan, kaplan, kedi, köpek gibi türlerini içine alan, keskin, parçalayıcı dişleri ve tırnakları olan takımı.

etol, -lü *a. Fr.* Genellikle kürkten, gösterişli kumaşlardan ya da yün örgüden yapılmış, uzun, omuz atkısı.

etraf *ç. a. Ar.* Çevre, dolay. § **(Birinin) Etrafında dönmek** istediğini elde etmek için birinin yanından ayrılmayıp gönlünü etmeye çalışmak.

etraflı *s. Ar. T.* Ayrıntılı, eksiksiz : *Öğretmen bu konuda etraflı bilgi verdi.*

ettirgen *s. dilb.* Başkasının aracılığı ile yapılan ya da başkasının yapmasına olanak sağlanan geçişli bir eylem anlatan (eylem) : *Yazdırmak ettirgen bir eylemdir.*

etüt *a. Fr.* **1.** İnceleme, araştırma. **2.** Okullarda çalışma saati ya da odası.

etüv *a. Fr.* Laboratuvarlarda mikropları üretmek, fiziksel ya da kimyasal olayları gerçekleştirmek için kullanılan,

istenilen sıcaklığı sürekli koruyabilen kapalı aygıt.

etyaran *b. a.* Derinlere kadar işleyen dolama.

Eu *kim.* Evropiyumun simgesi.

ev *a.* **1.** Bir kimsenin ya da ailenin içinde yaşadığı yer, konut. **2.** İçinde bir iş görülen ya da kimi zaman belirli bir amaçla kullanılan yer : *Orduevi. Halkevi.* § **Ev açmak** evlenmek, ayrı bir eve yerleşmek. **Ev alma komşu al** ev alırken komşuların durumuna da önem ver. **Ev bark 1)** ev, mülk; **2)** çoluk çocuk. **Ev kadını** genellikle ev işleriyle uğraşıp dışarda çalışmayan kadın. **Evde kalmak** (kız için) çağı geçtiği halde evlenememek. **Evdeki pazar** (ya da **hesap**) **çarşıya uymaz** işler önceden tasarlandığı halde, umulmayan durumlar ortaya çıkabilir. **Evlere şenlik** (ya da **Evlerden ırak**) *hlk.* ölüm ya da kötü bir durumdan söz edilirken dinleyenlerin aynı durumla karşılaşmamalarını dilemek için söylenir : *Evlere şenlik, dağ gibi delikanlı iki günde devrildi gitti.*

evcek *be. hlk.* Bütün ev halkı birlikte : *Evcek sinemaya gittiler.*

evci *a.* ve *s.* Tatil günlerini evinde geçiren yatılı öğrenci. § **Evci çıkmak** tatil günlerinde okuldan eve gelmek.

evcil *s.* Eve ve insana alışmış, az çok yararı dokunan (hayvan) : *Kedi evcil bir hayvandır.*

evcilik *a.* Çocukların çeşitli ev işlerini taklit ederek oynadıkları oyun.

evcilleşmek (*nsz*) Evcil bir duruma gelmek.

evcimen *s.* Evine çok bağlı ya da evini iyi çeviren (kimse).

evecen *s.* İvecen.

evet *be.* **1.** "Öyle, doğru" anlamında onama, doğrulama sözcüğü : *– Yağmur yağıyor değil mi? –Evet.* **2.** Bir eylemin yapılacağını bildirmek için de kullanılır : *–Gelecek misiniz? –Evet.*

evham *ç. a. Ar.* Kuruntular, kuşkular.

evirmek (*-i*) Yapısını değiştirmek. § **Evire çevire** iyice, istediği gibi, adamakıllı : *Çocuğu evire çevire dövdüler.*

evlat *a. Ar.* **1.** Bir kimsenin oğlu ya da kızı : *Ahmet'in boyunca evlatları var.* **2.** Soy, döl : *Asker evladı.*

evlatlık *a.* **1.** Birinin yasayla evlat olarak tanıdığı kimse. **2.** Küçük yaştan beri eve alınıp yetiştirilen kimse.

evlek *a.* **1.** Tarlanın, tohum atılmadan önce saban iziyle bölünen kısımlarından her biri. **2.** Dönümün dörtte biri.

evlenmek (*nsz* √ *-le*) (Erkekle kadın) Aile kurmak için yasaların uygun gördüğü biçimde bir araya gelmek, °nikâhlanmak.

evli *s.* **1.** Evlenmiş bulunan (kadın ya da erkek). **2.** ... ev bulunan (yer) : *Yirmi evli bir köy.* § **Evli barklı** evli ve çoluk çocuk sahibi (kimse).

evliya *a. Ar.* **1.** Ermiş, °veli. **2.** Yatır. § **Evliya gibi** uysal, çok iyi ahlaklı (kimse).

evliyaotu, -nu *b. a. bot.* Baklagillerden, hayvanlara yedirilmek için ekilen bir bitki, eşekotu.

evrak, -kı *ç. a. Ar.* İşlem görmüş kâğıtlar.

evre *a.* Bir olayda birbiri ardınca görülen değişik durumlardan her biri.

evren *a.* **1.** Tüm varlıklar. **2.** İçinde yaşanılan ortam, çevre.

evrenbilim *b. a.* Evreni yöneten genel yasalar bilimi, °kozmoloji.

evrensel *s.* **1.** Evrenle ilgili. **2.** Dünya ölçüsünde olan.

evrim *a.* Art arda biçim değiştirmeler dizisi, ağır ağır kendiliğinden olan değişim : *Bir evrim sonucu insanın maymundan oluştuğunu ileri süren bilginler vardır.*

evropiyum *a. Fr. kim.* Atom ağırlığı 122 olan, yalnız bir seri tuzları ve bir tek oksidi bulunan element. Simgesi Eu.

evvel *be. Ar.* Önce : *Bundan evvel düşünülecek şeyler var.* § **Evvel Allah** "önce Tanrı yardımıyla" anlamında; kimi zaman da bir savı pekitmek için kullanılır : *Evvel Allah, ben bu işi yaparım.* **Evvel emirde** ilk önce, her şeyden önce.

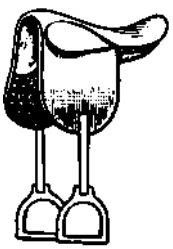
evvela *be. Ar.* Önce, ilk önce, ilkin.

evveliyat, -tı *a. Ar.* Bir işin önceki evreleri, öncesi.

evvelki, evvelsi *s.* **1.** Önce olan, önceki. **2.** İki önceki : *Dün değil, evvelki gün geldi.*

ey *ünl.* **1.** Kendisine söz söylenilen kimsenin dikkati çekilmek istendiğinde adın başına getirilir ve uzatılabilir : *Ey arkadaş!* **2.** Söz sanatında kendisine seslenilenin adının ya da adını niteleyen sözün başına getirilir : "*Ey, Türk gençliği!*", "*Ey bu topraklar için toprağa düşmüş asker.*" **3.** Usanç anlatır : *Ey, artık çok oluyorsun!*

eyalet, -ti *a. Ar.* Yönetim bakımından kendine göre bağımsızlığı olan büyük il.

eyer

eyer (*-i*) Binek hayvanlarının sırtına konulan oturmalık.

eyerlemek (*-i*) Eyer vurmak, eyer kapamak.

eylem *a.* **1.** Belli bir erek ve yöntemle yapılan iş. **2.** *dilb.* Olumlu ya da olumsuz olarak zaman kavramı taşıyan ya da zaman kavramı ile birlikte kişi kavramı veren sözcük, °fiil. § **Eylem çekimi** *dilb.* eylem ad, kök ya da gövdelerine zaman kavramı ile birlikte kişi kavramı da veren eklerin getirilmesi. **Eylem tümcesi** *dilb.* bildirme ya da isteme kiplerinden biriyle kurulan ve olumsuzu ancak -me eki ile yapılabilen tümce.

eylemci *a.* Bir ereği gerçekleştirmek için güç kullanan kimse.

eylemek (*yar*) Etmek, yapmak anlamında yardımcı eylem.

eylemlik *a.* Eylemlerin kişi ve zaman göstermeden, olumlu ya da olumsuz olarak kullanılabilen ad biçimi, °mastar : *Gelmek, gelme, geliş.*

eylemsi *a. dilb.* Olumsuzu yapılan, tümleç alabilen, eylemlik, ortaç, ulaç gibi türleri bulunan eylem bölüğünden sözcük.

eylül, -lü *a.* Yılın otuz gün süren dokuzuncu ayı.

eytişim *a.* Doğanın, toplumun ve düşüncenin durmayan bir devinim ve değişim içinde bulunmaları, bunlardaki evrimin her şeyde var olan iç çelişmelerin çatışması sonucu ortaya çıkması olgusu, °diyalektik.

eytişimsel *s.* Eytişimle ilgili. § **Eytişimsel özdekçilik** Marks ve Engels'in birlikte geliştirdikleri, evreni devinim içindeki özdekten oluşmuş bir bütün olarak göz önüne alan, evren üzerine genel kuram, °diyalektik materyalizm.

eyvah *ünl.* Beklenmedik, kötü, hoşa gitmeyen bir haber ya da olay karşısında duyulan acınmayı anlatır : *Eyvah, bu ne hal!*

eyvallah *ünl. Ar.* "Teşekkür ederim", "allahaısmarladık" ve "evet, öyle olsun" anlamında kullanılır. § **Eyvallah etmemek** birinin minneti altına girmemek.

eyyam *ç. a. Ar.* Günler.

eza *a. Ar.* Sıkıntı verme, üzme.

ezan *a. Ar.* İslam dininde namaz vaktini bildirmek için yüksek sesle okunan çağrı.

ezani *s. Ar.* "Güneşin batışında 12'yi göstermek için ayarlanan saat" demek olan **ezani saat** deyiminde geçer.

ezber *a. Far.* Bir metni ya da bir sözü tekrar edebilecek yolda akılda tutma. § **Ezberden** ezber olarak, hatırda kaldığı gibi. **Ezbere** aslını, gerçeğini anlamadan, bilmeden, düşünmeden.

ezberci *s.* Dersini anlayarak değil de, sözcük sözcük belleyen.

ezberlemek (*-i*) Bir şeyi olduğu gibi akılda tutmak.

ezel *a. Ar.* Başlangıcı belli olmayan zaman, öncesizlik : *"Ben ezelden beridir hür yaşadım hür yaşarım" - M. A. Ersoy.*

ezeli *s. Ar.* **1.** Öncesiz, ilksiz. **2.** *mec.* Eski : ... *onun ezeli düşmanıdır.*

ezgi *a.* Belli bir kurala göre yaratılan ve kulakta haz uyandıran ses dizisi.

ezginlik *a.* Açlık duygusunu andıran bir tedirginlik.

ezici *s.* Ağır basan : *Ezici çoğunluk.*

ezik *s.* **1.** Ezilmiş olan. **2.** Üzüntülü. **3.** *a.* Bere, çürük : *Vücudu eziklerle doluydu.*

eziklik *a.* **1.** Ezilmiş olan. **2.** İçi ezilmiş olma durumu : *Yüreğimde bir eziklik var.*

ezilmek (*nsz*) **1.** Ağır bir baskı sonucu çiğnenmek, yassılmak, örselenmek. **2.** *mec.* (Mide, yürek ve iç sözcüklerini özne olarak aldığında) Açlık sıkıntısı duymak. § **Ezilip büzülmek** güç bir duruma düşüp davranışlarıyla utandığını belli etmek.

ezinti *a.* **1.** Açlık etkisiyle midede duyulan tedirginlik. **2.** Korku ya da heyecan nedeniyle duyulan eziklik, sıkıntı.

eziyet, -ti *a. Ar.* Aşırı güçlük ve sıkıntı. § **Eziyet çekmek** zahmet ve sıkıntıya uğramak. **Eziyet etmek** canını yakmak.

ezme *a.* Sebze ya da yemiş ezerek yapılan yiyecek, püre: *Patates ezmesi. Badem ezmesi.*

ezmek (*-i*) **1.** Üstüne basarak ya da bir şey arasına sıkıştırarak yassıltmak, biçimini değiştirmek. **2.** Ağır bir şey başka bir şeyin üzerinden geçmek, çiğnemek. **3.** Bastırıp karıştırarak eritmek. **4.** Yenmek, sindirmek : *Düşmanı ezmek.*

F

f, F *a.* Türk abecesinin yedinci harfi; ünsüz.

F *kim.* Flüorun simgesi.

fa *a. müz.* **1.** Gam dizisinde "mi" ile "sol" arasındaki ses. **2.** Bu sesi gösteren nota simgesi.

faaliyet, -ti *a. Ar.* **1.** İşlemekte, çalışmakta olma durumu, etkinlik. **2.** Çalışkanlık, çalışma, canlılık, °hareket.

fabrika *a. İt.* Ham ya da yarı işlenmiş maddelerin makine aracılığıyla tüketime hazır duruma getirildiği yer.

fabrikacı *a.* Fabrika sahibi, kendi hesabına fabrika işleten kimse, °fabrikatör.

fabrikatör *a. Fr.* Fabrikacı.

facia *a. Ar.* **1.** Çok acıklı olay. **2.** Acıklı tiyatro oyunu.

fahiş *s. Ar.* Aşırı, çok fazla, ölçü dışı : *Fahiş fiyatla mal satanlar cezalandırılacak.*

fahişe *a. Ar.* Orospu.

fahrenhayt *a. Al.* Erimekte bulunan buzun sıcaklığını 32, kaynar suyun buhar sıcaklığını 212 göstererek derecelenmiş olan ve yapıcısının adını taşıyan bir sıcakölçer.

fahri *s. Ar.* Onursal.

faiz *a. Ar.* Ürem.

faizci *a.* Üremle para veren kimse.

fak, -kı *a. Ar.* Tuzak, kapan. § **Faka basmak** tuzağa düşmek, aldatılmak.

fakat *bağ. Ar.* Yalnız, ancak, ama, °lakin.

fakir *s. Ar.* (**k** kalın okunur) **1.** Yoksul, °fukara. **2.** Zavallı : *Fakirin yürümeye mecali yok.*

fakirleşmek (*nsz*) Yoksullaşmak, fakir duruma gelmek.

faktör *a. Fr.* Etmen.

fakülte *a. Fr.* Bir üniversitenin bilim dalları bakımından ayrılmış kollarından her biri : *Fen fakültesi. Edebiyat fakültesi.*

fal *a. Ar.* Oyun kâğıdı, kahve telvesi, el ayası gibi şeylere bakıp ya da baktırıp anlam çıkarma işi : *Kahve falı. Bakla falı.*

falaka *a. Yun.* **1.** Eskiden okullarda ceza olarak ayak tabanlarına dayak atarken, ayakları uygun bir durumda sıkıştırıp tutmak için kullanılan işkence aracı. **2.** Bu araçla uygulanan dayak cezası.

falan *ad. Ar.* **1.** Söylenmek istenilmeyen ya da söylenmesi gerekli görülmeyen özel ad yerine kullanılır : *Falan geldi, falan gitti diye anlatmaya başladı.* **2.** *s.* Tarih, yer, kişi ve benzeri sözcüklerle sıfat tamlamaları yapıldığında bu tamlamalar, yinelenmek istenmeyen şeyleri genel olarak anlatmaya yarar : *Falan tarihte, falan yerde, falan kişi ile gezerken sizi gördüm.* **3.** *a.* Tümcede belirtilen nesne ya da nesnelerden sonra gelerek "ve benzerleri" anlamını taşır : *Kapıyı falan iyice kapadın mı?*

falanca, filanca *s.* ve *ad.* Falan [1,2].

falcı *a.* Fala bakmayı kendine geçim yolu yapan kimse.

falso *a. İt.* **1.** *müz.* Bir parça çalınır ya da söylenirken yapılan nota yanlışlığı. **2.** *mec.* Yanlış davranış.

familya *a. İt.* **1.** Aile. **2.** *biy.* Birçok ortak özellikleri nedeniyle bir araya getirilen cinslerin topluluğu : *Balinagiller. Gelincikgiller.* **3.** *hlk.* Karı, eş.

fani *s. Ar.* Ölümlü, gelip geçici, kalımsız.

fanila *a. İt.* **1.** Pamuk ipliği ya da yünden örülmüş iç gömleği. **2.** Yumuşak yünden yapılmış hafif ve gevşekçe kumaş.

fantastik *s. Fr.* Gerçek olmayan, gerçekte olmayan, °hayali.

fantezi *a. Yun.* **1.** Eğlenceli, eğlendirici, hoşa giden değişik davranış ya da düşünüş. **2.** *s.* Süslü ve çeşidi değişik olan : *Fantezi kumaş. Fantezi mobilya.*

fanus *a. Yun.* **1.** Süslü, uzun ayaklı fener. **2.** Saat, mikroskop gibi eşyaları tozdan korumak için üzerlerine kapatılan yarımküre biçiminde cam kap.

far *a. Yun.* **1.** Kara taşıtlarının ön kısmına yerleştirilen, yolu aydınlatan ışık verici. **2.** Kadınların süs için göz kapaklarına sürdükleri boya.

faraş *a. Ar.* Toplanan süprüntüleri alıp atmak için kullanılan kürek biçiminde kısa saplı tahta, teneke ya da plastik kap.

faraza *be. Ar.* Tutalım ki, diyelim ki, sayalım ki, sözgelişi.

farazi *s. Ar.* Bir varsayıma dayanan.

faraziye *a. Ar.* Varsayım, °hipotez.

farbala *a. İt. Fr.* Fırfır.

fare

fare *a. Ar. zool.* Sıçan.

farekulağı, -nı *b. a. bot.* **1.** Çuhaçiçeğigillerden, tohumu kuşyemi olarak

kullanılan bitkilerin cins adı. **2.** Ballıbabagillerden, yaprakları küçük ve ıtırlı bir saksı bitkisi.

farfara *a.* ve *s. Ar.* Ağzı kalabalık, gürültücü (kimse).

farfaracı *a.* ve *s.* Gürültücü, şamatacı (kimse).

fark, -kı *a. Ar.* İki benzer şeyi birbirinden ayıran değişiklik, başkalık, değer ayrılığı, ayrım. § **Farkına varmak** gözüne çarpmak, görmek; bilincine varmak.

farklılaşmak (*nsz*) Farklı duruma gelmek.

Fars *öz. a.* İran'ın güneybatısında oturan halk ya da bu halkın soyundan olan kimse.

fars *a. Fr.* Genellikle az oyuncuyla oynanan ilkel güldürme öğelerinden yararlanılan, konusu hafif bir oyun.

Farsça *öz. a.* İran devletinin resmi dili.

farz *a. Ar.* **1.** Müslümanların yapmak zorunda olduğu Tanrı buyruğu. **2.** *mec.* Yapmak zorunda kalınan şey : *Bu durum üzerine işe son vermek farz oldu.*

fasa fiso *s. argo* Değeri ve önemi olmayan (şey ya da söz).

fasarya *a.* ve *s. İt. hlk.* Boş, anlamsız (söz).

fasıl, -sılı *a. Ar.* Bölüm, ayrım, kısım.

fasıla *a. Ar.* Aralık, ara.

fasikül *a. Fr.* Büyük kitapların ayrı kapaklar içinde yayınlanan bir ya da birkaç formalık bölümü.

fasulye *a. Yun. bot.* Baklagillerden, barbunya, çalı, ayşekadın, horoz gibi türleri olan bir bitki.

faşist, -ti *a. İt.* Faşizm yanlısı.

faşizm *a. İt.* Emperyalist burjuvazinin en saldırgan kesimlerinin çıkarlarını savunan, aşırı ve saptırılmış bir ulusçuluk anlayışına dayanan ve her türlü demokratik özgürlüğe düşman olan, son derece gerici, ırkçı düzen.

fatih *s. Ar.* Ülke açan, °fetheden.

fatiha *a. Ar.* Kuran'ın birinci suresi.

fasulye

fatura *a. İt.* Satılan malın cinsini, fiyatını ve miktarını belirtmek için alıcıya verilen pusula (ya da hesap pusulası).

favori *a. Fr.* **1.** Herhangi bir iş ya da yarışmada üstünlük kazanacağına inanılan kimse. **2.** *s.* En çok beğenilen : *Favori şarkınız hangisi?* **3.** Çene tıraş edilerek yüzün iki yanında bırakılan sakal.

fay *a. Fr. yerb.* Ayrı zamanlarda oluşmuş katmanların, kayarak yan yana gelmesine yol açan yer çatlağı.

fayans *a. Fr.* Çini.

fayda *a. Ar.* Yarar; çıkar; °kâr.

faydalanmak (*-den*) Yararlanmak; çıkar sağlamak; kâr elde etmek.

faydalı *s.* İşe yarayan, yararlı.

faydasız *s.* İşe yaramayan, yararsız.

fayton

fayton *a. Yun.* Körüklü, dört tekerlekli, atlı binek arabası.

faz *a. Yun. fiz.* Birbiri ardından gelen değişikliklerin her biri, evre.

fazilet, -ti *a. Ar.* Erdem.

fazla *be.* ve *s. Ar.* **1.** Gereğinden, alışılmıştan çok, aşırı (olan) : *Bu yıl fazla yağmur yağdı.* **2.** Daha çok, aşkın : *İstanbul'un nüfusu Ankara'nınkinden fazladır.* **3.** Artmış : *Fazla kaleminiz varsa verir misiniz?* **4.** Gereksiz, yersiz : *Fazla konuşma yeter!*

Fe *kim.* Demirin simgesi.

fecaat, -ti *a. Ar.* Çok acıklı, yürekler acısı durum.

feci, -i, -si *s. Ar.* Acıklı, çok acıklı, yürekler acısı.

fecir, -cri *a. Ar.* **1.** Sabaha karşı ortalığın ağarmaya başladığı zaman, tan vakti. **2.** Gün doğmadan önceki aydınlık.

feda *a. Ar.* Bir amaç uğruna bir değer ya da varlıktan vazgeçme : *Yurt uğruna canım feda.*

fedai *a. Ar.* **1.** Ülküsü uğrunda tehlikeli işlere girişip canını esirgemeyen kimse. **2.** Bir kimseyi ya da bir yeri koruyan kimse.

fedakâr *s. Ar. Far.* Kendini, çıkarını ya da bir şeyini feda etmekten çekinmeyen, özverili.

fedakârlık *a.* Bir şey için canını ve malını esirgememe durumu, özveri.

federal *s. Fr.* Federasyon durumunda birleşmiş.

federasyon *a. Fr.* **1.** Küçük devletlerin tek bir devlet durumuna gelmek için yaptıkları ortaklık. **2.** Birçok kurumlardan oluşan birlik : *Öğrenci federasyonu.*

federe *s. Fr.* Federasyona bağlı olan.

felaket, -ti *a. Ar.* Büyük zarar ve sıkıntılara yol açan olay ya da durum, yıkım : *Yersarsıntısı bir felaket oldu.*

felaketzede *b. s. Ar. Far.* Yıkıma uğramış olan.

felç *a. Ar. hek.* İnme [2].

feldispat, -tı *a. Al.* Birçok ilkel kütlelerin ve bu arada granitin bileşimine giren bir silikat.

felek *a. Ar.* **1.** Gök. **2.** Kaderi yönettiği sanılan doğaüstü güç.

fellah *a. Ar.* **1.** Çiftçi anlamında Mısır köylüleri için kullanılır. **2.** *mec.* Kara derili.

felsefe *a. Ar.* < *Yun.* **1.** Varlığın ve bilginin bilimsel olarak araştırılması. **2.** Bir bilimin ya da bilgi alanının temelini oluşturan ilkeler bütünü : *Tarih felsefesi. Hukuk felsefesi.* **3.** Dünya görüşü. **4.** Bir konuda soyut düşünüş : *Felsefe yapma!* **5.** Bir filozofun, bir felsefe okulunun, bir çağın öğretisi : *Eflatun felsefesi.*

felsefeci *a.* Felsefe ile uğraşan ya da felsefe okutan kimse.

felsefi *s. Ar.* Felsefe ile ilgili.

feminist, -ti *a. Fr.* Kadın haklarını savunan kişi.

feminizm *a. Fr.* Toplumda kadının yararlanacağı hakları çoğaltmak ve erkeğinkine eşit kılmak amacını güden düşünce akımı.

fen, -nni *a. Ar.* **1.** Fizik, kimya, matematik ve biyoloji gibi deneylere ve kanıtlara dayanan bilimlerin genel adı. **2.** Bilimi uygulama alanına konan bilgiler, teknik. **3.** *mec.* Hile, düzen.

fena *s. Ar.* **1.** İyi nitelikte olmayan, kötü: *Fena mal. Fena hava.* **2.** Üzücü. **3.** *be.* Çok : *Fena halde yoruldum.* § **Fena değil** oldukça iyi. **Fena gözle bakmak** kötü niyetini anlatır biçimde bakmak. **Fena halde** pek çok, adamakıllı. **Fena kalpli** herkesin kötülüğünü isteyen. **Fenasına gitmek** gücenmek, kırılmak, kötü bir tepki uyandırmak. **Fenaya çekmek** kötü bir anlam vermek.

fenalaşmak (*nsz*) **1.** Kötüleşmek, kötü duruma gelmek, bozulmak. **2.** (Hasta için) Durumu kötüye gitmek.

fenalık *a.* Kötülük. § **Fenalık etmek** kötülük etmek. **Fenalık geçirmek** bayılacak gibi olmak.

fener *a. Yun.* **1.** Saydam bir maddeden yapılmış ya da böyle bir maddeyle

donatılmış, içinde ışık kaynağı bulunan aydınlatma aracı. **2.** Gemilere yol gösteren, tepesinde ışık bulunan kule. § **Fener alayı** şenlik gecelerinde genellikle askerler tarafından düzenlenen, fenerler ve meşalelerle yapılan tören.

fenni *s. Ar.* Fenle ilgili.

feodal *s. Fr.* Derebeylikle ilgili.

feodalite *a. Fr.* Derebeylik.

fer *a. Far.* **1.** Parlaklık. **2.** (Gözde) Canlılık.

feragat, -tı *a. Ar.* Kimi haklarından kendi isteğiyle vazgeçme. § **Feragat etmek** vazgeçmek.

ferah *s. Ar.* **1.** (Yer için) Aydınlık, iç açıcı, °havadar: *Ferah bir ev.* **2.** (Kalp, gönül...için) Sıkıntısız, tasasız, sevinçli : *Kalbini ferah tut.* § **Ferah ferah** bol bol, geniş geniş.

ferahlamak, ferahlanmak (*nsz*) **1.** İç açıcı duruma gelmek : *Eşyaları kaldırınca, oda ferahladı.* **2.** Sıkıntısı, tasası dağılmak : *Mektubunu alınca ferahladım.*

ferahlık *a.* Ferah olma durumu, genişlik, gönül açıklığı.

ferdi *s. Ar.* **1.** Bireysel, fertle ilgili. **2.** Tek başına yapılan.

feribot, -tu *a. İng.* Arabaları ya da vagonları bir yakadan öbür yakaya geçirmeye yarayan gemi, araba vapuru.

ferman *a. Far. tar.* Buyruk, padişah buyruğu. § **Ferman dinlememek** yasa, yol yöntem tanımamak.

fermiyum *a. kim.* (*Fizikçi Fermi'nin adından*) Atom sayısı 100 olan yapay element. Simgesi Fm.

fermuar *a. Fr.* Giysilerde, çantalarda kullanılan, ucundan çekilince açılıp kapanan bir çeşit kapama aracı.

fersah *a. Ar.* Eskiden kullanılan ve beş kilometreye yakın bir uzaklık ölçüsü. § **Fersah fersah** pek çok, bol bol.

fersiz *s. Far. T.* Donuk, cansız (göz, ışık).

fert *a. Ar.* Birey.

feryat *a. Far.* Haykırış, çığlık. § **Feryat etmek 1)** yüksek sesle haykırmak; **2)** *mec.* büyük bir yokluk, zarar ve sıkıntı içinde bulunmak : *Geçim sıkıntısından feryat ediyor.*

fes *a.* (*Fas kentinin adından*) Kırmızı çuhadan, tepesinin ortasından püskülü sarkan, silindir biçiminde bir başlık.

fesat *a. Ar.* **1.** Bozukluk : *Mide fesadı.* **2.** Ortalığın birbirine düşüp karışması, karışıklık, kargaşalık : *Fesat çıkarmak isteyenler var.* **3.** *s.* Her şeyi fenaya alma huyunda olan, kötüye yorucu, ara bozucu: *Sen ne fesat insansın!* § **Fesat karıştırmak** (ya da **çıkarmak**) ara bozmak, ortalığı karıştırmaya çalışmak.

feshetmek (*-i*) *Ar. T.* **1.** Kaldırmak, bozmak. **2.** Dağıtmak.

fesleğen *a. Yun. bot.* Ballıbabagillerden, yaprakları güzel kokan süs bitkisi.

festival, -li *a. İng.* < *Lat.* **1.** Dönemi, yapıldığı çevre, katılanların sayısı ya da niteliği programla belirtilen ve özel önemi olan sanat gösterisi: *İstanbul festivali.* **2.** Belli bir sanat ya da sanatçıya ayrılmış gösteri dizisi : *Antalya film festivali.* **3.** Bir bölgenin en ünlü ürünü için yapılan gösteri : *Kiraz festivali.* **4.** *argo* Curcuna, düzensiz toplantı.

fesuphanallah *ünl. Ar.* Şaşkınlığı belirten bir ünlem.

fethetmek (*-i*) Fetih işini yapmak, ele geçirmek : *İstanbul'u fetheden Türkler...*

fetih, -thi *a. Ar.* Bir kenti ya da ülkeyi düşman elinden savaşla alma.

fettan *s. Ar.* Gönül ayartıcı.

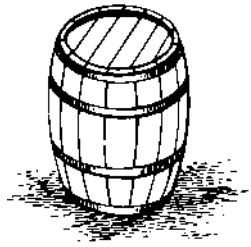
fetva *a. Ar. tar.* İslam hukuku ile ilgili bir sorunun dinsel hukuk kurallarına göre çözümünü açıklayan ve yetkili orunca çıkarılan belge.

feveran *a. Ar.* **1.** Fışkırma, kaynama. **2.** *mec.* (Öfkeden) Parlama, taşma, taşkınlık.

fevkalade *s. Ar.* Alışılmış olandan farklı, olağanüstü, görülmedik, işitilmedik.

fevri *s. Ar.* Zorlu bir duygunun etkisiyle düşünülmeden yapılan (davranış).

feza *a. Ar.* Uzay.

fıçı

fıçı *a.* Bir araya getirilerek çemberlerle tutturulmuş ensiz tahtalardan yapılmış, karnı şişkin, üstü ve altı düz kap : *Su fıçısı.*

fıkırdak *s. mec.* (Kadın ya da kız için) Hoppaca hareketlerde bulunan.

fıkırdamak (*nsz*) **1.** Fıkır fıkır kaynamak : *Tencere fıkırdamaya başladı.* **2.** *mec.* Alçak sesle fıkır fıkır gülmek, cilveleşmek.

fıkır fıkır *be.* **1.** Suyun ya da herhangi bir şeyin kaynama durumunu anlatır : *Tencere fıkır fıkır kaynıyor.* **2.** *s.* Cilveli, oynak : *Fıkır fıkır bir kız.*

fıkra *a. Ar.* **1.** Güldürücü küçük öykü. **2.** Gazete ya da dergilerde gündelik konularla ilgili kısa yazı. **3.** Yasa maddelerinin kendi içlerinde satırbaşlarıyla ayrıldıkları ufak bölümlerden her biri.

fıkracı *a.* **1.** Fıkra anlatan kimse. **2.** Gazete ya da dergilerde fıkra yazan kimse.

fındık *a. bot.* Fındıkgillerden bir ağaç ve bunun sert kabuklu, yağlı ve nişastalı yemişi. § **Fındık kabuğunu doldurmaz** çok önemsiz.

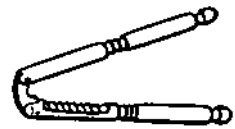
fındıkçı *a.* **1.** Fındık satan ya da yetiştiren kimse. **2.** *mec.* Oynak, cilveli kadın.

fındık

fındıkfaresi, -ni, fındıksıçanı, -nı *b. a. zool.* Daha çok fındık bahçelerinde yaşayan küçük bir cins sıçan.

fındıkgiller *ç. a. bot.* Örnek bitkisi fındık olan çiçekli bitki familyası.

fındıkkıran

fındıkkıran *b. a.* Fındık, ceviz gibi yemişlerin kabuğunu kırmaya yarayan araç.

fırça *a.* **1.** Temizlik, boya sürme, saç tarama gibi amaçlarla kullanılan, tel ya da kıl gibi şeylerin bir araya getirilmesiyle yapılan araç : *Elbise fırçası. Resim fırçası.* **2.** *mec.* Şiddetli azar. § **Fırça gibi** kılları dik, sık ve sert (saç, sakal).

fırçalamak (*-i*) **1.** Fırça ile temizlemek. **2.** Şiddetle azarlamak.

fırdolayı *be.* Çepeçevre.

fırdöndü *b. a.* **1.** Biri döndüğünde ötekinin de dönmesine engel olan uç uca getirilerek serbest bir eksenle bağlanmış çift halkalı teknik düzen. **2.** *mec.* Belirli bir görüş ya da düşünce sahibi olmayan : *Sen de amma fırdöndüsün.*

fır fır *be.* Fırıl fırıl.

fırfır *a.* Giysi, perde gibi şeylerin kenarlarına dikilen kırmalı ya da büzgülü süs, ᶜfarbala.

fırıldak *a.* **1.** Rüzgârla dönen tekerlek biçimindeki çocuk oyuncağı. **2.** *mec.* Dolap, düzen, hile. § **Fırıldak çevirmek** düzenle iş yürütmek. **Fırıldak gibi** ikide birde düşünce değiştiren, sözünden cayan.

fırıldakçı *a.* **1.** Fırıldak yapıp satan kimse. **2.** *mec.* Düzenci, dolap çeviren kimse.

fırıl fırıl *be.* Bir şey aralıksız ve hızla dönerek : *Gözleri fırıl fırıl dönüyor.*

fırın *a.* **1.** Her yandan aynı derecede ısı alarak pişmesi, erimesi gereken şeyleri pişirmek ya da eritmek için kullanılan ocak. **2.** Ekmek yapılan ya da satılan yer. § **(Bu kadar) Fırın ekmek yemesi lazım** bir duruma erişmek için daha epey emek vermesi, çalışması gerekir. **Fırın gibi** çok sıcak (yer).

fırıncı *a.* Fırın işleten kimse.

fırıncılık *a.* Fırın işletme işi, fırıncının işi.

fırınlamak (*-i*) **1.** Fırında pişirmek. **2.** Fırında kurutmak.

fırka *a. Ar.* **1.** *ask.* Tümen. **2.** Siyasal parti.

fırlak *s.* Normal görünüşe göre dışarı doğru çıkmış.

fırlamak (*nsz*) **1.** Birdenbire bulunduğu yerden başka bir yana doğru atılmak : *Kürsüye fırladı.* **2.** Normal görünüşüne uymayan bir çıkıntı yapmak : *Gözleri yerinden fırlamış.* **3.** Fiyatı birdenbire yükselmek : *Altın fiyatları fırladı.*

fırsat, -tı *a. Ar.* Uygun zaman, uygun durum ya da koşul. § **Fırsat düşkünü** kötülük yapmak için her elverişli durumdan yararlanan. **Fırsat bulmak** uygun zaman bulmak. **Fırsat kollamak** uygun bir zaman ya da durum gözetmek. **Fırsatı ganimet bilmek** çıkan fırsattan hemen yararlanmak.

fırsatçı *s.* Fırsatları iyi değerlendiren.

fırsatçılık *a.* Fırsatçı olma durumu.

fırt fırt *be.* İkide bir, olur olmaz zamanda, boyuna (yer değiştirenler için kullanılır) : *Fırt fırt ne girip çıkıyorsun?*

fırtına *a. İt.* **1.** Karada ya da denizde etkisini gösteren çok sert rüzgâr. **2.** *mec.* Güç atlatılan kötü durum. **3.** Zıt düşünce ya da durumların ortaya çıkardığı ruhsal karışıklık : *Ruhundaki fırtına yüzüne vurmuştu.* § **Fırtına kopmak** **1)** şiddetli fırtına çıkmak; **2)** *mec.* bir yerde kavga, gürültü çıkmak.

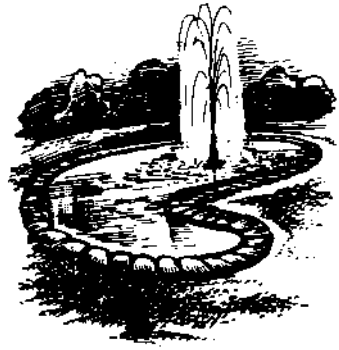
fıs fıs *be.* Gizli ve yavaş konuşulurken çıkan sesi anlatır : *Fıs fıs konuştular.*

fısıldamak (*-i*) Başkalarının duyamayacağı kadar yavaş sesle konuşmak : *Kulağıma bir şey fısıldadı ama ne dediğini anlayamadım.*

fısıl fısıl *be.* Fısıltı durumunda, fısıldayarak, hafif sesle.

fısıltı *a.* Çok alçak, güçlükle duyulabilen insan sesi: *İçerden bir fısıltı geliyor.* § **Fısıltı gazetesi** toplumu ilgilendiren bir konu ile ilgili dedikodu.

fısır fısır *be.* Bir şeyin yanarken ya da suyun dar bir delikten geçerken çıkardığı sesi anlatır.

fıskıye

fıskıye *a. Ar.* Suyu yukarıya doğru ve çeşitli biçimlerde fışkırtan havuz ağızlığı.

fıslamak (*-i, -e*) **1.** Fısıldamak. **2.** Gizlice haber vermek.

antepfıstığı

yerfıstığı

fıstık *a. Far. bot.* Antepfıstığı, çamfıstığı ya da yerfıstığı denilen yemişlerin genel adı. § **Fıstık gibi 1)** dolgun, besili ve canlı; **2)** *mec.* çok güzel.

fıstıkı *s.* Fıstık rengi, açık yeşil.

fış fış, fışır fışır *be.* Bir yere sürtünen kumaşın, hafif akan suyun sesi gibi sesler için kullanılır : *Su fışır fışır akıyor.*

fışkı *a.* At, eşek gibi hayvanların kurumamış dışkısı.

fışkırmak (*nsz*) **1.** (Basınç altındaki sıvı ya da gaz) Şiddetle yukarıya doğru çıkmak. **2.** (Bitkiler) Gür olarak yetişmek. **3.** *mec.* Bol bol görünmek.

fıtık *a. Ar. hek.* İç organlardan bir parçanın, daha çok bağırsak kısmının karın çeperlerini geçip deri altında ur gibi bir şişkinlik yapması. § **Fıtık olmak** sıkıntılı bir durum karşısında çok bunalmak.

fidan *a.* **1.** Ağaç ya da ağaççıkların yeni yetişeni: *Elma fidanı.* **2.** Başka bir yere dikilmek için bulunduğu yerden çıkarılan taze ağaç.

fidanlık *a.* Fidan yetiştirilen yer.

fide *a.* Başka yere dikilmek için yetiştirilmiş körpe çiçek ya da sebze.

fidye *a. Ar.* Kurtulmalık.

figür *a. Fr.* **1.** Resim ve heykel sanatlarında varlıkların biçimi. **2.** Bir dansı oluşturan, ölçülü adımlarla beliren zincirleme hareketlerden her biri : *Dans figürü.*

figüran *a. Fr.* Genellikle tiyatroda, sinemada, konuşması olmayan ya da çok az olan rollere çıkan kimse.

figüratif *s. Fr.* Figürlerle yapılmış, figürü olan.

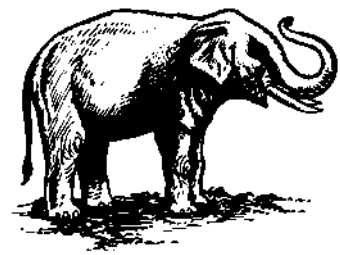
fiğ *a. bot.* Baklagillerden, hayvan yemi olarak yetiştirilen çokyıllık, otsu bir bitki.

fihrist, -ti *a. Far.* **1.** Dizin. **2.** (Eski) Bir kitabın **içindekiler** bölümü. **3.** (Eski) Katalog. **4.** Abecesel sıralama için kullanılan, kenarında bütün harflerin yer aldığı defter.

fiil *a. Ar.* **1.** Eylem, iş, edim. **2.** *dilb.* Eylem.

fiilimsi *a. dilb.* Eylemsi.

fikir, -kri *a. Ar.* Zihnin bir şey hakkında edindiği ya da kurduğu kavram, düşünce, düşün. § **Fikir almak** (ya da **fikrini almak**) birinin düşüncesinden yararlanmak. **Fikir vermek 1)** düşüncesini bildirmek; **2)** bir inanca ulaştırmak.

fil

fil *a. Ar. zool.* Sıcak ülkelerde yaşayan, çok iri, otçul, memeli hayvan.

filan *s.* ve *ad.* Belirtilmesi gereksiz görülen kişi, yer vb. yerine kullanılır.

filanca *s.* ve *ad.* Falanca.

filbahar, filbahri *a. bot.* Ormanlarda ve çitlerde yetişen, beyaz, mavi, mor çiçekli, tırmanıcı, sarılgan bitki, akasma.

fildişi, -ni *b. a.* **1.** Fillerin savunma aracı olan dişleri. **2.** *anat.* Dışlarında **mine,** köklerde ise **seman** denilen dişin sert kısmını oluşturan doku. **3.** *s.* Donuk beyaz renkli. **4.** *s.* Fildişinden yapılmış : *Fildişi tarak.*

file *a. Fr.* **1.** Yün, pamuk vb. ipliklerden, düğümlerle oluşmuş ağ. **2.** Bu biçimde örülmüş öteberi taşımaya yarar ağ torba. **3.** Saçların dağılmaması için kullanılan ağ biçimindeki örgü.

fileto *a. İt.* Kasaplık hayvanların sırtında bel omurlarının iki yanında, dikensi çıkıntılar boyunca yer alan yumuşak et parçası.

filhakika *be. Ar.* (**ki** kalın okunur) Gerçekten, doğrusu.

filigran *a. Fr. İt.* Kimi kâğıtların yapısında bulunan ve ancak ışığa tutulduğu zaman görülebilen çizgi, resim ya da işaretler.

filika *a. İt.* Harp ve ticaret gemilerinde bulundurulan sandal.

filiz (I) *a.* **1.** Yeni sürmüş körpe dal, sürgün. **2.** Dal haline gelmemiş körpe tomurcuk.

filiz (II) *a. yerb.* Ocaktan çıkarılan işlenmemiş maden.

filizlemek (*-i*) Bitkinin fazla filizlerini kesmek.

filizlenmek (*nsz*) **1.** Filiz vererek yeşermek. **2.** *mec.* Büyümeye, gelişmeye başlamak.

film *a. İng.* **1.** Üstü fotoğraf çekmeye yarayan, ışığa duyarlı bir tabaka ile kaplı ince plastik yaprak ya da şerit. **2.** Sinemacılıkta bir oyunun bütününü taşıyan şerit ya da şeritlerin topu.

filo *a. Fr.* **1.** Toplu olarak aynı hizmetle görevlendirilen bir kumanda altında bulunan savaş gemi ya da uçaklarına verilen ad. **2.** Belirli tip yükleri taşımakta kullanılan ticaret gemileri : *Ticaret filosu.*

filoksera *a. Yun.* **1.** *zool.* Üzüm kütüklerine çok zarar veren bir böcek. **2.** Bu böceğin yol açtığı bağ hastalığı.

filolog *a. Yun.* Bir dilin yazılı yapıtları üzerinde inceleme yapan dil bilgini.

filoloji *a. Yun.* Bir dilin yazılı yapıtlara dayanılarak incelenmesi.

filozof *a. Yun.* **1.** Felsefe ile uğraşan ve felsefenin gelişmesine katkıda bulunan kişi. **2.** Felsefe yapmaya meraklı kimse.

filtre *a. İt. Cerm.* Süzek.

final, -li *a. Fr.* **1.** En son bölüm, bitiş bölümü. **2.** *müz.* Bir müzik parçasının son bölümü. § **Finale kalmak** son yarışmaya katılmak hakkını kazanmak.

finanse *s. Fr.* Bir girişim için gereken parayı vermek anlamıyla **finanse etmek** biçiminde kullanılır.

finansman *a. Fr.* Bir girişim için gerekli olan parayı sağlama ya da bu iş için ayrılan para.

fincan *a.* **1.** Çay, kahve gibi şeyleri içmekte kullanılan, çoğu porselenden küçük kap. **2.** Elektrik tellerini bağlamak için kullanılan porselenden yalıtkan tutturaç.

fincanböreği, -ni *b. a.* Fincan ağzı biçiminde bir kalıpla yuvarlak yuvarlak kesilerek yapılan bir çeşit börek.

fingirdek *s.* (Kız ya da kadın için) Çok kırıtkan, oynak, cilveli.

fingirdemek (*nsz*) (Kız ya da kadın için) Dikkati çekecek kadar kırıtkan, oynak, cilveli davranmak.

fino *a. İt. zool.* Boyu kısa, çok tüylü süs köpeği.

firak, -kı *a. Ar.* Ayrılış, ayrılık.

firar *a. Ar.* Kaçma. § **Firar etmek** kaçmak.

firavun *a. Ar.* **1.** En eski Mısır hükümdarlarına verilen san. **2.** *mec.* Kibirli, suratsız ve kötü yürekli kimse.

firavunfaresi

firavunfaresi, -ni *b. a. zool.* Etçillerden Afrika'da özellikle Mısır'da yaşayan bir hayvan.

fire *a. Yun.* Her çeşit ticari malda kuruma, dökülme, bozulma gibi nedenlerle eksilme.

firkete *a. İt.* Kadınların saçlarını tutturmak için kullandıkları U biçiminde saç tokası.

firma *a. İt.* Bir ticaret kurumunun sicillenmiş adı.

firuze *a. Far.* Bakırlı, alüminyumlu hidrofosfat bileşimli, mavi ya da mavimsi yeşil renkli bir mineral.

fiske *a.* **1.** Parmaklardan birinin ucunu, başparmağın başına iliştirip ileriye fırlatılarak yapılan vuruş : *Erik çekirdeğini, kuvvetli bir fiske ile ileri fırlattı.* **2.** İki parmak ucu ile tuttulabilen miktar : *Bir fiske tuz.* **3.** İnsan derisinde herhangi bir nedenle ortaya çıkan ufak ve içi su dolu kabarcık.

fiskos *a. hlk.* Başkalarının duymayacağı biçimde gizli konuşma : *Aralarında bir fiskos geçti.*

fistan *a. Lat.* **1.** Giysi. **2.** Arnavutluk, Yunanistan ve İskoçya'da erkeklerin giydiği eteklik.

fisto *a. Fr.* **1.** Elde ya da makinede işlenmiş süslü şerit. **2.** Bu şekilde dokunmuş kumaş. **3.** Kumaş kenarına ilmek ile sarılarak yapılan ya da hazır olarak alınıp eklenen dilimli süs işlemesi.

fistül *a. Fr. hek.* Akarca.

fiş *a. Fr.* **1.** Prizden akım almaya yarayan araç. **2.** Bir yapıtın hazırlanmasında, bir işe kılavuzluk etmek için yazılıp sınıflandırılan küçük boyda kâğıt ya da karton. **3.** Bir işi yaptırmak ya da gereken sıranın alındığını belirtmek için bir koçandan koparılmış kâğıtlardan her biri, °makbuz.

fişek *a.* **1.** Tabanca, tüfek, makineli tüfek gibi ateşli silahların cephanesi. Buna **kurşun** da denir. **2.** Şenlik gecelerinde kullanılan yanıcı ve patlayıcı maddeler.

fişeklik *a.* Fişekleri alabilecek biçimde bölmelere ayrılmış, bele sarılan ya da omuzdan çapraz bağlanan kemer.

fişlemek *Fr. T.* (*-i*) Fiş üzerine yazmak.

fişlenmek (*ösz*) **1.** Fişe geçirilmek. **2.** Emniyette dosyası bulunmak.

fit, -ti (I) *a.* Birini başkasına karşı kışkırtma. § **Fit vermek** (ya da **sokmak**) birini fitlemek, arayı açmak, kuşku uyandırmak.

fit, -ti (II) *a.* Ödeşme, razı olma. § **Fit olmak** (*argo*) ödeşmek, razı olmak : *Yirmi liraya fit olup bütün gün çalıştı.*

fitil *a. Ar.* **1.** Mum, kandil ve lambaya konulan, emdiği yağla yanarak aydınlanmayı sağlayan, bükülmüş pamuk iplik. **2.** Derin yaralara ilaç koyabilmek için kullanılan gazlı bez. **3.** Kumaşın altına kaytan koyup üstten dikerek yapılan kabartma yol. § **Fitil gibi** çok sarhoş. **Fitili almak** birdenbire hiddetle parlamak.

fitillemek (*-i*) **1.** Fişek, dinamit gibi patlayıcı şeylerin fitilini ateşlemek. **2.** *mec.* Birini kızdırmak ya da kışkırtmak.

fitlemek (*-i*) Birini başkasına karşı kışkırtmak.

fitne *a. Ar.* **1.** Karışıklık, geçimsizlik. **2.** Ara bozan, fitneci. § **Fitne ficur** karıştırıcı, ara bozucu. **Fitne sokmak** ortalığı karıştırmak.

fitneci *s.* Fitne çıkaran, karıştırıcı.

fitnelemek (*-i*) (Birinin) Arkasından konuşmak, çekiştirmek, yermek.

fitre *a. Ar.* Ramazan ayı içinde fakirlere verilmesi dince buyurulan miktarı belirli sadaka.

fiyaka *a. İt. argo* Gösteriş, caka, çalım. § **Fiyaka satmak** gösteriş yapmak, çalım yapmak.

fiyasko *a. İt. Cerm. tkz.* İddialı bir işte gülünç ve başarısız sonuç : *Şarkıcının son konseri fiyaskoyla bitti.* § **Fiyasko vermek** (iş için) başarısızlıkla sonuçlanmak.

fiyat, -tı *a. Ar.* **1.** Alım ya da satım bakımından bir şeyin para olarak değeri. **2.** Bir mal ya da işgücü için uygun görülen parasal karşılık.

fiyonk *a. Fr. İt.* Kurdele ya da şerit durumundaki kumaşın kelebek biçiminde bağlanmışı.

fiyort *a.* (*Norveç dilinden*) *coğr.* Denizin bir buzul vadisini doldurmasıyla oluşan derin körfez.

fizik *a. Yun.* **1.** Yapısı kimyaca hiç bir değişikliğe uğramaksızın maddede beliren olayları inceleyen, yasalara bağlıyan bilim. **2.** Kişinin dış görünüşü. **3.** İnsanın doğal yapısı. § **Fizik tedavisi** *hek.* özellikle romatizma gibi hastalıkların ısı, ışık gibi yollarla iyileştirilmesi.

fizikçi *a.* **1.** Fizik bilgini ya da öğretmeni : *Fizikte gözlem ve deney yöntemini kuran kişi, ünlü İngiliz fizikçisi Isaac Newton olmuştur.* **2.** Fizik tedavisiyle uğraşan doktor.

fizikötesi, -ni *b. a.* Varlıkların algı ve duyum dışı sayılan temellerini araştıran felsefe, doğaötesi, °metafizik.

fiziksel s. Fizikle ilgili, fiziğe değgin: *Fiziksel buluşlar teknik alanda kullanılarak insanlığın ilerlemesine yardımcı olur.* § **Fiziksel değişme** bir değişmede cismin (donması, buharlaşması, sıvılaşması, katılaşması gibi) molekül yapısı aynı kalarak oluşan değişme.

fizyoloji *a. Yun.* Canlı varlıklarda doku ve organların görevlerini ve bu görevlerin nasıl yerine geldiklerini inceleyen bilim kolu.

fizyolojik *s. Fr.* Fizyoloji ile ilgili, fizyolojiye değgin : *Fizyolojik bir rahatsızlık.*

fizyonomi *a. Yun.* İnsan yüzünün biçim ve anlam özellikleri.

fizyoterapi *b. a. Yun.* Su, ışık, ısı gibi fiziksel ve mekanik yöntemlerle tedavi.

flama *a. İt.* İşaret olarak ya da çeşitli amaçlarla kullanılan küçük bayrak.

flamingo *a. İng. zool.* Leylekgillerden, tüyleri beyaz, kanatlarının ucu kara bir kuş.

flaş *a. İng.* **1.** Resim çekmek için gerekli ışığı sağlayan güçlü ve kısa süreli parıltı. **2.** *s. mec.* Şaşırtıcı, çarpıcı.

flebit, -ti *a. Yun. hek.* Toplardamarlarda iç zar yangısı.

flit, -ti *a. İng.* **1.** Zararlı küçük böcekleri öldürmek için püskürtülen ilaç. **2.** Bu ilacı püskürten araç.

florin *a. İt.* Hollanda para birimi.

floş *a. Fr.* Selülozdan, yapay, parlak, bükümsüz iplik.

flört, -tü *a. İng.* Kadınla erkek arasındaki yakın ilişki.

flurya *a. zool.* Serçegillerden, güzel öten bir kuş.

flüor *a. Lat. kim.* Yeşilimtırak sarı renkte gaz durumunda basit bir element. Simgesi F.

flüt, -tü *a. Fr.* Yan tutularak çalınan, delikli bir üfleme çalgı.

Fm *kim.* Fermiyumun simgesi.

fobi *a. Yun.* Hastalık biçimindeki korku.

fodul *s. Ar.* Kibirlenen, üstünlük taslayan.

fok

fok, -ku *a. Yun. zool.* Denizde yaşayan, etçil, memeli hayvan, ayıbalığı: *Dişi foklar yılda bir ya da iki yavru doğurur.*

fokurdamak (*nsz*) Çok ses çıkararak kaynamak.

fokur fokur *be.* Fokurdayarak.

fol *a. Yun.* Tavuğun istenilen yere yumurtlaması için o yere konulan yumurta ya da yumurtaya benzeyen cisim. **§ Fol yok yumurta yok** ortada konu ile ilgili hiç bir neden yok.

folklor *a. İng.* Halkbilgisi.

folluk *a.* Tavukların yumurtlaması için hazırlanmış yer.

fon *a. Fr.* **1.** Belirli bir işte gerektikçe harcanmak için ayrılıp işletilen para. **2.** Sinema ya da tiyatroda oyuncuların arkasındaki resim, fotoğraf ya da çeşitli plastik öğelerden oluşan dekor ya da görüntü. **3.** Bir tabloda, üstüne başka boya katları sürülen ilk boya katı.

fondan *a. Fr.* İçinde likör ya da hoş kokulu bir madde bulunan şekerleme.

fonem *a. Yun. dilb.* Dildeki başka seslerle kurduğu ilişki yönünden belirlenen ayırıcı özelliği bulunan ses öğesi.

fonetik *a. Yun.* Sesbilgisi.

fonksiyon *a. Fr, mat.* **1.** Bir işi etkileme gücü. **2.** Görev, işlev. **3.** *mat.* Bir ya da birçok niceliğe bağlı olarak değişen nicelik.

fonograf *a. Yun.* Önceden saptanmış sesleri istendiğinde yineleyen aygıt.

fonoloji *a. Yun.* Sesbilim.

fora *ünl. İt. den.* "Aç, açıl!" komutu : *Fora yelken!*

form *a. Fr.* **1.** Biçim, °şekil. **2.** Bir şeyin istenilen ve olması gereken durumu. **3.** Doldurulmak için hazırlanmış basılı kâğıt.

forma *a. İt.* **1.** Biçim, °şekil. **2.** Tek tip giysi: *Okul forması.* **3.** On altı sayfalık kitap parçası.

formalite *a. Fr.* **1.** Yöntem ya da yasaların gerektirdiği işlem. **2.** *mec.* Biçimsel davranış : *Formalite gereği kendisini ziyaret ettik.*

formasyon *a. Fr.* **1.** Biçimlenme. **2.** Yetişim.

formika *a. Lat.* Mobilyacılıkta kullanılan bir tür kaplama.

formikasit *b. a. Lat. kim.* Karıncalarda ve kimi bitkilerde bulunan bir çeşit asit, karıncaasidi.

formül *a. Fr.* **1.** Genel bir olguyu, bir kuralı ya da ilkeyi açıklayan simgeler takımı. **2.** Bir belgeyi düzenlemekte kolaylık sağlayan örnek. **3.** *mec.* Tutulan yol, yöntem. **4.** *mat.* Bir niceliğin hesaplanmasına yarayan cebirsel ifade. **5.** *kim.* Bileşik maddeyi oluşturan maddeleri ve bunların o bileşik maddede ne kadar bulunduğunu gösteren simge takımı : *Su H_2O formülüyle gösterilir.* **§ Formül bulmak** bir işi çözümleyecek çıkar yol bulmak.

forsa *a. İng.* < *Lat.* **1.** İçinde devlet başkanı, general, amiral ve üst rütbeli subaylar bulunan gemi, otomobil vb.'ne çekilen küçük bayrak. **2.** *mec.* Söz geçirirlik, saygınlık. **§ Forsu olmak** bir konuda saygınlığı, gücü, yeteneği bulunmak.

forsa *a. İt.* (Eski) Gemilerde kürek çeken tutsak ya da hükümlü kimse.

forte *be. İt. müz.* Parçanın güçlü çalınacağını gösterir müzik işareti.

forum *a. Lat.* **1.** *tar.* Eski Romalılarda halkın yurt işlerini konuşmak için toplandıkları, duvarlarla çevrili geniş alan. **2.** Kimi sorunların görüşülerek karara bağlandığı genel toplantı.

forvet *a. İng. sp.* Sahanın ileri hattında yer alan oyuncu.

fos *s. argo* Çürük, temelsiz, boş, kof. **§ Fos çıkmak** sonu gelmemek, boş çıkmak.

fosfat *a. Yun. Lat. kim.* Yapay gübre ve kimi ilaçların yapımında kullanılan bir fosfor bileşimi.

fosfor *a. Yun. kim.* Yarı saydam, balmumu kıvamında, karanlıkta ışıldayan, sarmısak kokulu zehirli element. Simgesi P.

fosil *a. Fr.* Taşıl.

fosilleşmek (*nsz*) **1.** Taşıllaşmak. **2.** *mec.* Gerilemek, köhneleşmek.

fosurdamak (*nsz*) Solurken ağızdan ses çıkarmak.

fosur fosur *be.* Tütünü, sigarayı bol duman çıkararak içmek anlamına gelen **fosur fosur içmek** deyiminde geçer.

fotin *a. Fr.* Potin.

fotoğraf *a. Yun.* Özel bir biçimde hazırlanmış kâğıt üzerine negatifinden aktarılmış resim. § **Fotoğraf çekmek** fotoğraf makinesiyle bir görüntü elde etmek. **Fotoğraf makinesi** fotoğraf çekmekte kullanılan makine.

fotoğrafçı *a.* **1.** Fotoğraf çekmeyi meslek edinen kimse. **2.** Fotoğraf çekilen ya da fotoğraf makinesi satılan yer.

fotojenik *s. Yun. Fr.* **1.** Fotoğrafta ya da sinemada hoş bir etki bırakan (yüz, duruş). **2.** Işığın kimi cisimler üzerine yaptığı kimyasal etki ile ilgili.

fotokopi *a. Yun. Fr.* Bir yazının, bir kitabın fotoğrafla çıkarılmış kopyası.

fotometre *a. Yun.* Işıkölçer.

fotomodel *b. a. Yun. Fr.* Fotoğraf ya da reklam resimleri için modellik eden kimse.

fotomontaj *a. Fr.* Bir konu üzerindeki eksik bölümleri tamamlamak ya da daha çok konuyu bir araya toplamak için birkaç fotoğrafın birleştirilmesi.

fotoroman *b. a. Fr.* Bir metinle bir dizi fotoğraftan oluşan öykü ya da roman ve bunun tekniği.

fotosentez *b. a. Fr. biy.* Yeşil bitkilerin ışıkta basit bileşiklerden karmaşık yapılı organik moleküller yapması.

fotosfer *a. Yun.* Işıkküre.

foya *a. İt.* Parıltısını artırmak için elmas taşlarının altına konulan ince maden yaprağı. § **Foyası meydana (ya da ortaya) çıkmak** kötü niteliği ortaya çıkmak.

fötr *a. Fr. Cerm.* Süs eşyası ve giysi yapımında kullanılan ince, yumuşak keçe.

Fr *kim.* Fransiyumun simgesi.

frak, -kı *a. İng.* Resmi erkek ceketi ve takımı.

francala *a. İt.* Has undan yapılan ince uzun ekmek.

frank, -gı *a. Fr.* Fransız para birimi.

Fransızca *öz. a.* Fransız dili.

fransiyum *a. kim.* Aktinyumdan elde edilen radyoaktif bir element. Simgesi Fr.

frekans *a. Fr. fiz.* Devirli devimlerde, bir saniye içindeki salınımların sayısı : *Bir sesin frekansı o sesin yüksekliğini belirten bir değerdir.*

fren *a. Fr.* Bir makinenin, bir taşıtın hızını kesmeye ya da onu durdurmaya yarayan donatım.

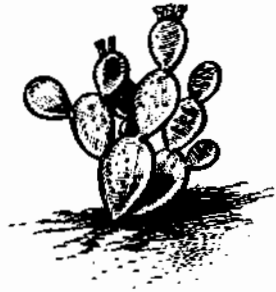
frengi *a. Cerm. hek.* Soydan geçebilen bulaşıcı ve salgın hastalık.

Frenk, -gi *öz. a. Cerm.* Anglosakson, Cermen ya da Latin ırklarının birinden olan kimse.

frenkasması, -nı *b. a. bot.* Sonbaharda yaprakları güzel bir renk alan süs sarmaşığı.

frenkçileği, -ni *b. a. bot.* Kokusuz, kırmızı ve irice meyve veren çilek çeşidi.

frenkgömleği, -ni *b. a.* Yakalı, genellikle uzun kollu erkek gömleği.

frenkinciri

frenkinciri, -ni *b. a. bot.* Yaprakları etli, dikenli kabuğu olan tatlı yemişli bir bitki.

frenklahanası, -nı *b. a. bot.* Ceviz büyüklüğünde bir lahana türü.

frenküzümü, -nü *b. a. bot.* Uzun salkım biçiminde taneleri ufak, kırmızı ve mayhoş bir meyve.

frenlemek *Fr. T. (-i)* **1.** Fren yardımıyla yavaşlatmak ya da durdurmak. **2.** *mec.* Bir tutumun, davranışın aşırılığını engellemek.

fresk, -ki *a. İt.* Yaş duvar sıvası üzerine yapılan suluboya resim.

frigorifik *s. Fr.* Soğutma özelliği olan: *Frigorifik vagon.*

frikik *a. İng.* **1.** Sporda ceza olarak verilen serbest vuruş. **2.** Eteğin açılmasıyla bacağın görünmesi.

früktoz *a. Fr.* Meyveşekeri.

fuar *a. Fr.* Belli zamanlarda, belli yerlerde mal sergilemek için açılan büyük pazar, °panayır : *İzmir'de her yıl uluslararası bir fuar açılır.*

fukara *s. Ar.* **1.** Yoksul, °fakir. **2.** Zavallı.

ful, -lü *a. Ar. bot.* Güzel kokulu, beyaz çiçekli ağaççık.

fulya *a. İt. bot.* Nergisgillerden güzel kokulu, sarı renkli bir süs bitkisi, °zerrin.

funda *a. bot.* Çalı görünüşünde bir bitki, süpürgeotu.

fundagiller *ç. a. bot.* Genellikle yeşil kalan çalı, ağaççık topluluğu.

fundalık *a.* Ufak ağaçların ve çalıların sık olduğu yer.

funya *a. İt.* Top ateşlemeye yarar kapsül.

furgon *a. Fr.* Yolcu katarlarında eşya vagonu.

furya *a. İt.* Olağandan çok fazla bulunma durumu : *Balık furyası.*

futa *a. İt.* Dar, uzun, hafif bir çeşit yarış kayığı.

futbol *a. İng.* Ayaktopu.

futbolcu *a.* ve *s.* Ayaktopu oyuncusu.

fuzuli *be.* ve *s. Ar.* Yersiz, gereksiz.

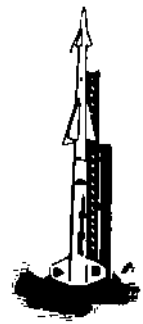
füme *s.* ve *a. Fr.* **1.** Duman renginde olan. **2.** Tütsü ile kurutulmuş (balık, et vb.).

fütuhat, -tı *ç. a. Ar.* Fetihler.

fütursuz *s.* Çekinmeden, umursamaz.

fütürist, -ti *a. Fr.* Gelecekçi.

fütürizm *s. Fr.* Gelecekçilik.

füze

füze *a. Fr.* İtiş gücü bir yanıcı ve bir yakıcı maddenin sürekli olarak yanmasından doğan hareket ettirici eleman.

G

g, G *a.* Türk abecesinin sekizinci harfi; ünsüz.

Ga *kim.* Galyumun simgesi.

gabardin *a. Fr.* Sık dokunmuş yünlü ya da pamuklu kumaş.

gabi *s. Ar.* Anlayışsız, kalın kafalı.

gaddar *s. Ar.* Acıması olmayan, insafsız davranan, °merhametsiz.

gadolinyum *a. kim.* (*Fin bilgini Gadolin'in adından*) Atom ağırlığı 156,9 olan, birtakım tuzları bilinen bir element. Simgesi Gd.

gaf *a. Fr.* Yersiz, beceriksiz söz ya da davranış.

gafil *s. Ar.* Çevresinde olup bitenleri sezmeyen.

gaflet, -ti *a. Ar.* Gafil olma durumu.

gaga *a. zool.* Kuşlarda diş ve dudak işini gören boynuzsu, çıkıntılı organ.

gagalamak (*-i*) (Kuş gagasıyla yemi) Toplamak.

gaile *a. Ar.* **1.** Sıkıntı, üzüntü, °dert. **2.** Uğraştırıcı, pürüzlü iş.

gala *a. İt. Cerm.* **1.** Tiyatro ya da operaların törenle yapılan açılışı. **2.** Resmi tören sonunda verilen şölen.

galat, -tı *a. Ar.* Yanlış (sözcük ya da söz).

galeri *a. Fr. İt.* **1.** Üstü örtülü geçit. **2.** Sanat yapıtlarının konulduğu salon : *Resim galerisi.* **3.** Maden ocaklarında açılan yeraltı yolu.

galeta *a. Fr.* Fırında iyice pişirilerek kurutulmuş peksimet.

galeyan *a. Ar.* **1.** Kaynama. **2.** Coşma. § **Galeyana gelmek** coşmak.

galiba *be. Ar.* Görünüşe göre, sanılır ki, anlaşılan : *Galiba gelmeyecek, bari beklemeyelim.*

galibiyet, -ti *a. Ar.* Yenme, yengi.

galip *s. Ar.* Yenen, üstün gelen. § **Galip gelmek** yenmek, üstün gelmek, üstün çıkmak.

galon *a. İng.* **1.** Dört buçuk litrelik bir ölçü birimi. **2.** Akaryakıt taşımada kullanılan büyük kap.

galvanize, galvanizli *s.* Paslanmayı önlemek amacıyla ergimiş çinkoya batırılarak kaplanmış (şey).

galvanizlemek (*-i*) Madensel bir parçayı paslanmaktan korumak için galvaniz banyosunda erimiş çinko ile kaplamak.

galyum *a. Fr.* Çok seyrek bulunan, çinkoyu andıran element. Simgesi Ga.

gam (I) *a. Ar.* Tasa, kaygı.

gam (II) *a. Yun. müz.* Sekiz notanın kalın sesten inceye ya da ince sesten kalına gitmek üzere sıralanmasıyla ortaya çıkan dizi.

gama *a. Yun.* Yunan abecesinin üçüncü harfi.

gamet, -ti *a. Yun. biy.* Erkek ve dişi üreme gözesi.

gamlanmak *Ar. T.* (*-e*) Tasalanmak, kaygılanmak.

gammaz *s. Ar.* Kovucu.

gamze *a. Ar.* **1.** Yanak ya da çenedeki çukurluk. **2.** Göz süzme.

gangster *a. İng.* Yasa dışı işler yapan çete üyesi, °haydut.

gani *s. Ar.* Zengin, servet sahibi. § **Gani gani** bol bol : *Allah gani gani rahmet eylesin.* **Gani gönüllü** cömert.

ganimet, -ti *a. Ar.* Savaşta düşmandan alınan mal.

gar *a. Fr. Cerm.* Demiryoluyla yolcu ve eşya ulaşımını sağlayan yer.

garaj *a. Fr. Cerm.* Genellikle motorlu taşıtların konulduğu üstü kapalı yer.

garanti *a. Fr.* İnanca, °teminat. § **Garanti etmek** bir şeyle ilgili olarak inanca vermek.

garaz *a. Ar.* Kötülük etme isteği, kin.

garbi *s. Ar.* Batı yönünde olan, batı ile ilgili

gardırop, -bu *a. Fr.* Giysi dolabı ya da yeri.

gardiyan *a. Fr. Cerm.* Cezaevi bekçisi.

gargara *a. Yun.* **1.** Yutmadan, su ya da başka bir sıvı ile boğazı çalkalama işi. **2.** Bu erekle kullanılan ilaçlı su. § **Gargaraya getirmek** (*argo*) kimi davranışlarla sözün, bir eylemin önemini ve etkisini hafifletmek.

garip *s. Ar.* **1.** Kimsesiz, yabancı, gurbette yaşayan, zavallı. **2.** Alışılmamış, şaşılacak yanları olan. § **Garip kuşun yuvasını Allah yapar** çaresizlik içinde bulunan kimseye talih yardım eder.

garipsemek (*nsz*) **1.** Kendini gurbette ya da kimsesiz gibi düşünerek içlenmek. **2.** (*-i*) Yadırgamak.

gark, -kı *a. Ar.* (Suda) Boğma. § **Gark etmek** bir şeyi birine bol bol vermek. **Gark olmak** gömülmek : *Kısa zamanda servete gark oldu.*

garnitür *a. Fr.* **1.** Herhangi bir şeyi ona uygun nitelikte tamamlayan nesne. **2.** Giyecekleri süslemek için eklenen şey. **3.** Yemeklere eklenen sebze, patates gibi yiyecekler.

garnizon *a. Fr.* **1.** Bir kenti savunan ya da orada yerleşen asker birliği. **2.** Asker birliğinin bulunduğu yer.

garp *a. Ar.* Batı.

garplılaşmak (*nsz*) Batılılaşmak.

garson *a. Fr.* Lokanta, otel, pastane, kahve gibi yerlerde müşterilere hizmet eden kimse.

gaseyan *a. Ar.* İç bulantısı, kusma.

gastrit, -ti *a. Fr. anat.* Mide mukozası yangısı.

gastrula *a. Lat. biy.* Çokgözeli hayvanlarda döllenmiş yumurtanın gelişme evrelerinden üçüncüsü.

gâvur *a. Far.* **1.** *kaba* Hıristiyan. **2.** Dinsiz. **3.** *s. mec.* Merhametsiz, inatçı.

gâvurca *a. hlk.* **1.** Avrupa dillerinden herhangi biri. **2.** *be.* İnsafsızca : *Gâvurca bir davranış.*

gayda

gayda *a.* (*Bulgarcadan*) Zurnaya benzeyen tulumlu bir çalgı.

gaye *a. Ar.* Amaç.

gayet *be. Ar.* Pek, çok, pek çok.

gayret, -ti *a. Ar.* Olağanüstü çalışma, uğraşma. § **Gayret dayıya düştü** iş, onu başarabilecek olana kaldı.

gayretlenmek (*nsz*) Çalışma isteği gelmek ya da artmak.

gayrı *be. hlk.* Artık, bundan böyle : *Gayrı oraya gitmeyeceğim.*

gayri *a. Ar.* **1.** *hlk.* Başka, diğer : *Doğrusu bu, gayrisi yalan.* **2.** Arapça sıfatların başına getirilerek "olmayan, –sız, değil" anlamını verir : *Gayri ahlaki.*

Gayya *öz. a. Ar.* Cehennemde bulunduğuna inanılan bir kuyu. § **Gayya kuyusu** *mec. hlk.* karmaşık işlerin döndüğü yer ya da çok çapraşık durum.

gaz (**I**) *a. Fr.* **1.** Maddenin üç durumundan biri; normal basınç ve sıcaklıkta olduğu gibi kalan bir cismin durumu. **2.** Gazyağı. **3.** Sindirim borusunda, ağızdan yutulan hava ile mayalanma sonucu oluşan uçucu maddelerin karışımı.

gaz (II) *a. Fr.* Yaraların sarılmasında kullanılan ince ve seyrek bez anlamında **gaz bezi** ve **gazlı bez** sözlerinde geçer.

gazal, -li *a. Ar.* Ceylan.

gazap, -bı *a. Ar.* Öfke, kızgınlık.

gàzel (I) *a. Ar.* **1.** *yz.* Divan şiirinde kullanılmış en az beş, en çok on beş beyitlik nazım biçimi. **2.** Doğu müziğinde saz arasında yüksek sesle ve bir kişi tarafından okunan şiir parçası. § **Gazel okumak** kandırıcı, oyalayıcı sözler söylemek.

gazel (II) *a.* Kuruyup dökülen ağaç yaprağı.

gazete *a. İt.* **1.** Çeşitli konularda bilgi ve haber vermek için her gün ya da belirli zamanlarda çıkarılan yayın. **2.** Gazetenin yazıldığı, basıldığı yer.

gazeteci *a.* **1.** Gazete yayımlayan kimse. **2.** Gazetenin hazırlanmasında katkısı olan kimse. **3.** Gazete satan kimse.

gazi *a.* ve *s. Ar.* **1.** (Müslümanlarda) Düşmanla savaşan kimse. **2.** Olağanüstü yararlıklar göstererek düşmanı yenen komutanlara ya da kentlere devlet tarafından verilen onur sanı: *Gazi Mustafa Kemal. Gaziantep.* **3.** Savaştan sağ ve zafer kazanmış olarak dönen (kimse).

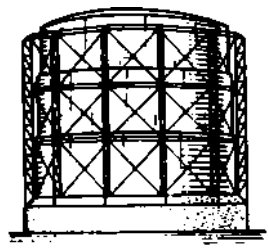
gazino *a. İt.* Yemek yenilen, gösteri seyredilen, kimi zaman da oyun oynanılan eğlence yeri.

gazküre *a. gökb.* Yeri ya da herhangi bir gökcismini saran gaz katmanı, °atmosfer.

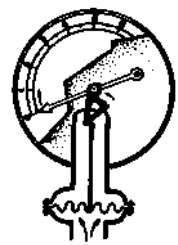
gazlamak (*-i, nsz*) **1.** Gazyağı sürmek. **2.** Motorlu taşıtlarda gaz pedalına basmak. **3.** *argo* Kaçmak.

gazometre *a. Fr.* Havagazının fabrikada biriktirildiği büyük depo.

gazoz *a. Fr.* Meyve esansı, şeker ve karbonikasit ile yapılan, basınçlı hava ile şişelere doldurularak hazırlanan içecek.

gazometre

gazölçer

gazölçer *b. a. fiz.* Ne kadar gaz kullanıldığını ölçmeye yarayan aygıt.

gazyağı, -nı *b. a.* Ham petrolden elde edilen bir yakıt.

Gd *kim.* Gadolinyumun simgesi.

Ge *kim.* Germanyumun simgesi.

gebe *s.* **1.** Karnında yavru bulunan, yüklü: *Gebe kadın. Gebe inek.* **2.** *mec.* Bir birikim sonucu ortaya çıkması beklenen durum ya da olaylar.

gebeş *s.* **1.** Bodur ve şişman. **2.** *argo* Ahmak, aptal.

gebre, gebreotu, -nu *b. a. bot.* Çalıya benzer bodur ağaççık.

gebreotugiller *ç. b. a. bot.* İkiçeneklilerden, örneği gebreotu olan bir bitki familyası.

gece *a.* **1.** Güneşin batmasıyla doğması arasındaki süre. **2.** *be.* Gece vaktinde, geceleyin: *Gece uyumalı, gündüz çalışmalı.*

gecekondu *b. a.* Belediyeden izin almadan, gizlice bir gecede yapılıveren barınak : *Büyük şehirlerin çevresi gecekondularla doldu.*

gecelemek (*nsz*) (Bir yerde) Geceyi geçirmek.

gecelik *s.* **1.** Gece kullanılan, gece ile ilgili. **2.** *a.* Yatarken giyilen giysi. **3.** Bir gece süresince : *Geceliği elli lira.*

gecesefası, -nı *b. a. bot.* Çeşitli renkte çiçek açan otsu bitki.

gecikmek (*nsz*) Geç kalmak, bir şeyi beklenilen ya da kararlaştırılan zamandan sonra yapmak.

geç *be.* **1.** İstenen, beklenen ya da alışılan zamandan sonra, **erken** karşıtı. **2.** *s.* Belirli zamandan sonra olan : *Geç vakit.*

geçen *s.* **1.** (Hafta, ay, yaz, kış gibi zaman anlatan sözcüklerle) Bir önceki: *Geçen hafta. Geçen gelişimde...* **2.** (Gün ya da gece ile) Birkaç önceki: *Dün mü, geçen gün mü idi, pek hatırlamıyorum.*

geçende, geçenlerde *be.* Ne kadar olduğu pek belli olmayan yakın bir zaman önce : *Geçenlerde bir gezintiye çıkmıştık.*

geçer *s.* **1.** Sürümü olan, yürürlükte olan. **2.** Beğenilen. § **Geçer akça** herkesçe aranılan, beğenilen.

geçerli *s.* Yürürlükte olan.

geçici *s.* **1.** Çok sürmeyen: *Geçici heves.* **2.** Belli bir süre için olan. **3.** Bulaşan, bulaşıcı.

geçilmek (*ösz, -den*) Geçmek işine konu olmak : *Buradan geçilir.* § **(Bir şeyden) Geçilmemek** çok fazla bulunmak : *Bu yıl şeftaliden geçilmiyor.*

geçim *a.* **1.** Geçinmek işi, yaşamak için gerekli şeyler. **2.** Anlaşma, uyuşma.

geçimsiz *s.* Başkalarıyla iyi anlaşamayan, kavga çıkaran, huysuz, °şirret : *Geçimsiz bir insan.*

geçinmek (*nsz*) **1.** Yaşamak için gerekli şeyleri sağlamak. **2.** Anlaşarak yaşamak. **3.** Kendinde olmayan bir değeri varmış gibi göstermek : *Bilgiç geçinmek.*

geçirgen *s.* İçinden başka cisimleri geçirme niteliği olan : *Kum geçirgen bir cisimdir.*

geçirmek (*-i √ -i, -e √ -i, -den*) **1.** Geçmek işini yaptırmak, geçmesini sağlamak : *Arabayı köprüden geçirmek.* **2.** (*-i, -e*) Bir şeyi kendisine ayrılmış olan yere yerleştirmek : *Pencereye cam geçirmek.* **3.** Yola çıkan birini uğurlamak : *Arkadaşımı geçirmeye gittim.* **4.** Bir durumu yaşamış olmak : *Eğlenceli bir gün geçirmek.* **5.** Bir eylemi birden fazla kişi üzerinde uygulamak : *Kılıçtan geçirmek*

geçiş *a.* Geçmek işi.

geçişli *s. dilb.* Nesne ile kullanılabilen eylem : *Görmek (ağaç-ı görmek), sevmek (kedi-yi sevmek)* örneklerinde olduğu gibi.

geçişsiz *s. dilb.* Nesne ile kullanılmayan eylem : *Gülmek, ağlamak.*

geçiştirmek (*-i*) **1.** Gereken önemi vermemek, savuşturmak. **2.** Az bir zararla atlatmak, kurtulmak: *Bu tehlikeyi de geçiştirdik.*

geçit *a.* **1.** Geçmeye yarayan yer, geçecek yer. **2.** *coğr.* İki dağ arasında dar ve uzun yol. § **Geçit vermek** geçilecek bir yeri olmak.

geçkin *s.* **1.** İhtiyarlamaya yüz tutmuş, ileri yaşta : *Geçkin bir adam.* **2.** Gereğinden çok olgun : *Geçkin bir karpuz.*

geçmek (*-den*) **1.** Bir yerden başka bir yere gitmek : *Kapının önünden birkaç kişi geçtiler.* **2.** Bir taraftan öbür tarafa gitmek, bir yandan girip öbür yandan çıkmak : *Odaya gitmek için sofadan geçtik.* **3.** Bitmek, son bulmak : *Soğuklar geçti.* **4.** Bırakmak, vazgeçmek : *Hakkımdan geçmem.* **5.** Etkili olmak : *Onun sözü geçer.* **6.** Bulaşmak : *Kimi hastalıklar mikropla geçer.* **7.** Kalkmak, bitmek : *Kısa etek modası geçti.* **8.** Akmak : *Yeşilırmak Amasya'dan geçer.* **9.** Sınavda, öğrenimde başarı göstermek: *Sınavlarının hepsinden geçti.* **10.** Görev

almak : *İktidara geçti.* **11.** Katılmak : *Düşman safına (tarafına) geçti.* **12.** Yapmadan ya da söylemeden atlamak: *Bunu yazmadan geçsek ne olur?* **13.** Soyaçekim yoluyla bir durum diğerinde görülmek : *Bu cimrilik ona babasından geçti.* **14.** İyileşmek : *Nezleniz geçti mi?* § **Geç** (ya da **Geç efendim!**) önem verme! **Geçti Bor'un pazarı (sür eşeğini Niğde'ye)** artık iş işten geçti.

geçmiş s. **1.** Geçmek eylemine konu olmuş. **2.** (Zaman için) Geride kalmış. **3.** (Meyve ya da sebze) Bozulmaya yüz tutmuş: *Geçmiş kavun.* **4.** *a.* Geride kalan yaşam : *Onun geçmişini iyi bilirim.* § **Geçmiş ola** ele geçen fırsat kaçırıldığı zaman söylenir. **Geçmiş olsun** hastalanmış ya da kaza geçirmiş birine söylenen iyi dilek sözü.

gedik *a.* **1.** Bir düzey üzerindeki yıkık, çatlak ya da aralık. **2.** Dağlar arasındaki geçit. § **Gedik açılmak** giderilmesi çok güç bir eksiklik, açık ortaya çıkmak. **Gedik kapamak** ufak tefek ihtiyaçları karşılamak.

gedikli s. ve *a.* **1.** Gediği olan (yer). **2.** Bir yere sürekli giden, sürekli müşteri olan (kimse). **3.** *ask.* Assubay.

geğirmek (*nsz*) Midede toplanan gazı sesle ağızdan çıkarmak.

geğrek *a.* Kaburgaların hemen altında bulunan boşluklardan her biri : *Karaciğer sağ geğrekte bulunur.*

gelberi *b. a.* Büyük ocaklardan ateşi dışarı çekmek için kullanılan uzun saplı demir çubuk. § **Gelberi etmek** (*argo*) aşırmak, çalmak.

gelecek s. **1.** Zaman bakımından ileride olması, gerçekleşmesi beklenen: *Gelecek ay.* **2.** *a.* Daha gelmemiş zaman, °istikbal. § **Geleceği varsa, göreceği de var** kötülük yapmaya kalkışacak olan, bunun karşılığını elbette görür.

gelecekçi *a.* ve s. Gelecekçilik yanlısı, °fütürist.

gelecekçilik *a.* XX. yüzyılın başında İtalya'da yayınlanan bir bildiri ile ortaya çıkan bir yazın çığırı, °fütürizm.

gelenek *a. toplb.* Bir toplumda, toplulukta, kuşaktan kuşağa iletilen ruhsal kültür öğelerinin her biri : *Konukseverlik geleneklerimizden biridir.*

geleneksel s. **1.** Gelenekle ilgili. **2.** Uzun süredir yürürlükte olan : *Büyüklere saygı geleneksel davranışlarımızdandır.*

gelgeç *b. a.* **1.** Yerli, temelli olmayan : *Gelgeç bir istek.* **2.** Bir iş üzerinde sürekli duramayan : *Gelgeç bir insan hiç bir şey başaramaz.*

gelgit *b. a.* **1.** Bir yere boşuna gidip gelme. **2.** *coğr.* Ay ve güneşin çekim etkisiyle suların alçalıp yükselmesi: *Kimi denizlerde gelgit olayları pek belirgin olur.*

gelin *a.* **1.** Evlenmek için süslenmiş kız ya da yeni evlenmiş kadın. **2.** Bir kimsenin oğlunun karısı. § **(Kendi kendine) Gelin güvey olmak** ilgilinin nasıl karşılayacağını düşünmeden bir işi olmuş bitmiş sayarak sevinmek. **Bulgurluya gelin mi gidecek?** gereği yokken dikiş nakış gibi işlerle sürekli olarak uğraşanlara söylenir.

gelincik *a.* **1.** *bot.* Gelincikgillerden, kırmızı ve büyük çiçekli bir kır bitkisi. **2.** *zool.* Etoburlardan ince uzun yapılı, sivri çeneli küçük bir hayvan.

gelincikgiller *ç. a. bot.* Ayrı taçyaprakl ikiçeneklilerden, içine gelincik, haşhaş, kırlangıçotu gibi bitkileri alan familya.

gelincik

gelinçiçeği, -ni *b. a. bot.* Zambakgillerden bir bitki türü.

gelinlik *a.* **1.** Gelin olma durumu. **2.** Gelinlerin düğün günü giymeleri için hazırlanan giysi. **3.** *s.* Gelin için hazırlanmış (şey).

gelir *a.* Bir ekonomik birimin belli bir süre içinde kazandığı para.

gelişigüzel *b. s.* ve *be.* Özensiz, üstünde fazla durmadan, °rasgele, °laletayin.

gelişim *a.* **1.** Serpilip büyüme. **2.** İlerleme.

gelişmek (*nsz*) **1.** (Canlılar için) Büyümek. **2.** *mec.* İlerlemek.

gelmek (*-den, -e, nsz*) **1.** Bir yere gitmek, varmak : *Yemekten sonra okula geldim.* **2.** Geriye dönmek : *İstanbul'dan geldi.* **3.** Ortaya çıkmak : *Felaket tek başına gelmez.* **4.** (Zaman bildiren sözcüklerle) Çatmak, girmek, başlamak. **5.** Yetişmek, ulaşmak. **6.** Getirilmiş olmak : *Bu kumaş Çin'den geldi.* **7.** (Bir şeyi) Ele almak: *Şimdi asıl konuya gelelim.* **8.** (Dilbilgisinde) Türemek: *Gözlük gözden gelir.* **9.** Dayanmak, katlanmak : *O hiç şakaya gelmez.* **10.** Etkili olmak : *Buranın havası hastalığıma iyi geldi.* **11. Gelmek** eyleminin olumlu emir kipi, öğüt anlamında kullanılır : *Gel, bu akşam oraya gitme.* **12.** (*yar*) Sürerlik eylemi yapmaya yarar : *Yazılagelmek, olagelmek.*

gem *a.* Atı kontrol altında tutabilmek için ağzına takılan demir araç. § **Gem vurmak 1)** hayvanın ağzına gem takmak; **2)** *mec.* birinin taşkınlığını önlemek. **Gemi azıya almak 1)** (at) binicisini dinlemeyip alabildiğine koşmak; **2)** azgınlaşıp söz dinlemez olmak.

gemi *a.* Su üstünde genellikle insan ve yük taşımaya yarayan büyük taşıt. § **Gemi karaya oturmak** gemi sığ bir yere saplanıp yoluna devam edememek. **Gemisini kurtaran kaptan** güç bir durumdan ne yapıp yapıp kurtulanlara övgü olarak söylenir.

gemici *a.* Gemi işleten ya da gemilerde çalışan kimse.

gemicilik *a.* Gemi kullanma ya da gemi işletme işi.

gen (I) *a. biy.* Kromozomlar üzerinde uzunluğuna sıralanmış olarak bulunduğu kabul edilen ve daha çok kalıtsal karakterleri belirleyen cisimcik.

gen (II) *s.* **1.** Geniş. **2.** Üçgen, dörtgen gibi geometri terimlerinde "kenarlı" anlamıyla kullanılır.

genç *s.* **1.** Yaşı ilerlememiş olan. **2.** (Hayvan için) Gelişmesini tamamlamamış olan : *Genç at.* § **Genç irisi** yaşına göre çok iri yapılı olan.

gençleşmek (*nsz*) **1.** Yeniden gençlik ve canlılık kazanmak. **2.** (Bir kuruluş) Genç üyelerle yenileşmek : *Bu bakanlığın kadrosu son yıllarda oldukça gençleşti.*

gençleştirmek (*-i*) **1.** Genç duruma getirmek. **2.** Genç göstermek : *Bu giysi seni gençleştiriyor.*

gençlik *a.* **1.** Genç olma durumu ve bu durumun çağı. **2.** Genç insanların tümü: *Türk gençliği.*

gene *be.* **1.** Yeniden, bir daha, °tekrar : *Gene geldi.* **2.** Öyle olmasına rağmen, öyle de olsa : *Geç geldiler, gene iyi, hiç gelmeyebilirlerdi.*

genel *s.* **1.** Bir şeye ya da kişiye özgü olmayıp onun bütün benzerlerini içine alan, geniş bir bütünü kaplayan, °umumi : *Genel nüfus sayımı.* **2.** Genelleme sonucu elde edilen : *Genel düşünceler.* **3.** Bir hizmetin, yönetimin tümünü kapsayan : *Genel merkez.* **4.** Herkesin yararlanabileceği (yer, nesne) : *Genel kitaplık.* § **Genel kurul** bir kuruluşun bütün üyelerinin ve ilgililerinin oluşturduğu kurul.

genelge *a.* Yasa ve yönetmeliklerin uygulanmasında yol göstermek, herhangi bir konuda aydınlatmak, dikkat çekmek gibi ereklerle ilgililere gönderilen yazı, °tamim, °sirküler.

genelkurmay *b. a.* Yurdun savunmasıyla ilgili bütün koşul ve olayları göz önünde tutarak barışta ordunun eğitim ve donatımı, savaşta yüksek yönetim ve yürütümünü düzenleyen orun.

genelleme *a.* **1.** Genellemek eylemi. **2.** *mant.* Zihnin genel düşünceler yapması işlemi ya da özelden genele geçiş.

genellemek (*-i*) Varlıklar ya da olaylar arasındaki benzerlik bağıntılarını bir düşüncede toplamak.

genellikle *be.* Genel olarak, büyük bir çoğunlukla : *Genellikle her sorunu çözmüş bulunuyoruz.*

general, -li *a. Fr.* Kara ve hava ordularında albay ile mareşal arasındaki yüksek aşamalı subaylara verilen san.

genetik *a. Yun. biy.* Bitki, hayvan ve insanlarda soyaçekim olaylarını inceleyen biyoloji kolu.

geniş *s.* **1.** Eni çok olan, enli. **2.** Alanı büyük olan, içine çok şey alan : *Geniş bir bahçe.* **3.** *mec.* Dar sınırlar içinde kalmayan, kapsamı büyük: *Geniş anlam.* **4.** *mec.* Olur olmaz şeylere aldırış etmeyen, tasasız : *Ne geniş adamsın.*

genişlemek (*nsz*) Geniş bir duruma gelmek.

genişlik *a.* **1.** Geniş olma durumu. **2.** Bir şeyin eni : *İki metre genişliğindeki kumaş.*

geniz, -nzi *a.* Burun boşluğunun arka bölümü.

genleşme *a. fiz.* Bir cismin bileşimi ve yapısı değişmeden, ısı etkisiyle oylumunun artması.

genom *a. Yun.* Üreme gözelerinde bulunan kromozomların topuna verilen ad.

gensoru *b. a.* Açıklanması istenen bir konuda başbakana ya da bakanlardan birine milletvekillerince açılan ve sonunda soruşturma yapılması istenebilen soru.

genzel *s.* **1.** Genizle ilgili. **2.** *sesb.* Genizden çıkan (ses).

geometri *a. Yun.* Çizgi, yüzey ve oylum olarak uzayı ele alıp şekillerin özelliklerini inceleyen ve ölçümlerini gösteren matematik kolu.

geometrik *s. Yun.* Geometri ile ilgili. § **Geometrik yer** aynı özellikleri olan noktaların oluşturdukları çizgi ya da yüzey.

gepegenç *s.* ve *be.* Çok genç : *Gepegenç öldü.*

gerçek *s.* **1.** Varlığı yadsınmayan, bir olgu niteliğinde bulunan. **2.** Aslına uygun nitelikler taşıyan : *Yüzüğünüz gerçek elmas mı?* **3.** Asıl, temel, başlıca: *Aralarındaki kavganın gerçek nedeni kıskançlık.* **4.** Doğru olan, uydurma olmayan : *Söyledikleri tamamen gerçek.*

gerçekçi *s.* **1.** Gerçeği olduğu gibi gören ve ona göre davranan, °realist: *Gerçekçi bir idare adamı.* **2.** Gerçekçilik yanlısı olan, °realist.

gerçekçilik *a.* **1.** Gerçekçi[1] tutum ve davranış. **2.** Gerçekleri olduğu gibi yansıtmaya çalışan sanat çığırı, °realizm.

gerçekleşmek (*nsz*) **1.** Gerçek duruma gelmek : *Düşlerimiz gerçekleşti.* **2.** Gerçekliği ortaya çıkmak, °tahakkuk etmek.

gerçeklik *a.* Gerçek olan, var olan şeylerin tümü, °realite.

gerçekten *be.* Gerçek olarak, °filhakika.

gerçeküstü *b. a.* Gerçeküstücülüğe göre, olağan gerçeğin üstünde olan gerçek.

gerçeküstücü *s.* **1.** Gerçeküstücülükle ilgili. **2.** *a.* Gerçeküstücülükten yana olan kimse, °sürrealist.

gerçeküstücülük *b. a.* Usun, bilinen gerçekle bağını kesip kendine bir gerçek yaratmak ereğini güden sanat akımı, °sürrealizm.

gerçi *be. Far.* Her ne kadar... ise de, °vakıa : *Gerçi siz burada kalmak istemiyorsunuz ama gelseniz iyi olur.*

gerdan *a. Far.* **1.** Vücudun omuzlarla baş arasında kalan bölümü. **2.** Kesilmiş

hayvanlarda boyun. § **Gerdan kırmak** **1)** kırıtmak; **2)** büyüklük taslar bir durum almak.

gerdanlık *a.* Çoğu değerli taş, maden ya da altın paralardan yapılmış boyna takılan süs eşyası.

gerdek *a.* Gelin ile güveyin düğün gecesi yalnız kaldıkları oda.

gereç *a.* Bir şey yapmak için kullanılması gereken maddeler, °malzeme, °materyal.

gerek (**I**) *bağ.* ve *a.* **1.** İster... ister... anlamında : *Gerek ben gideyim gerek o gitsin işin sonucu değişmez.* **2.** Hem.... hem.... anlamında : *Bu iş gerek bizi, gerek onları ilgilendirmez.*

gerek (**II**) *s.* **1.** Bir şeyin yapılabilmesi ya da olabilmesinin bağlı olduğu (şey), °lazım : *Yazı yazmak için kalem gerek.* **2.** Gereksinme, °ihtiyaç, °lüzum : *Böyle şeylerin bana gereği yok.*

gerekçe *a.* **1.** Gerektirici neden. **2.** Bir şeyin gereklerini, bir şeye gereklik olanları gösterme; bu yolda hazırlanmış rapor : *Meclise sunulan yasa gerekçesi...*

gerekli *s.* Gerek (**II**[1]), lüzumlu.

gereklik *a.* **1.** Gerek olma durumu. **2.** *dilb.* Eylemin yapılmasının gerekli olduğunu bildiren isteme kipi; Türkçede bu kip **-meli** ekiyle kurulur: *Gelmeliyim, gelmelisin, gelmeli, gelmeliyiz, gelmelisiniz, gelmeliler.*

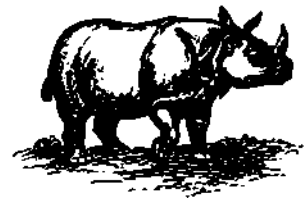
gerekmek (*nsz*) Gerek olmak, °lazım olmak.

gerekseme, gereksinme *a.* Bir şey için duyulan gereklik, °ihtiyaç : *Oyun çocuklar için bir gereksinmedir.*

gereksemek, gereksinmek (*-i*) Bir şeyi kendisi için gerekli, zorunlu görmek.

gereksiz *s.* Gereği olmayan, yararsız, °lüzumsuz.

gergedan *a. Far. zool.* İri yapılı, kalın derili, burnunun üstünde bir ya da iki boynuzu olan memeli hayvan.

gergedan

gergef *a.* Üzerine kumaş gerilerek nakış işlemeye yarayan dört köşe kasnak.

gergin *s.* **1.** Gerilmiş olan : *Gergin ip.* **2.** *mec.* Bozulacak duruma gelmiş olan: *İlişkilerimiz gergin bir duruma geldi.*

gerginleşmek (*nsz*) Gergin bir duruma gelmek.

geri *a.* **1.** Art, arka, bir şeyin sonra gelen kısmı. **2.** Başka, gayrı : *Gerçek bu, gerisi yalan.* **3.** Bir şeyin sona kalan kısmı, sonuç, son. **4.** *s. mec.* Benzerlerine ayak uyduramamış : *Geri düşünce.* **5.** *s.* Doğrusundan eksik gösteren (saat): *Bu saat 20 dakika geri.* § **Geri çekilmek** **1)** bulunduğu yerden arkaya doğru gitmek; **2)** bir işten vazgeçmek. **Geri durmak** bir şeyi yapmaktan kaçınmak. **Geri kalmak** benzerlerinin düzeyine ulaşamamak. **Geri kafalı** gerici. **Geriden geriye** gizlice. **Gerisin geri gitmek** geldiği yere dönmek.

gerici *s.* Bir toplumun gelişmesini sağlayacak yeniliklere karşı çıkan, eskiyi özleyen (kimse).

gericilik *a.* Gerici olma durumu, °irtica.

gerilemek (*nsz*) **1.** Geriye çekilmek. **2.** Daha alt dereceye düşmek. **3.** (Hastalık için) İyileşmeye yüz tutmak : *Hastalık, verilen ilaçlarla geriledi.*

gerilim *a. fiz.* **1.** İki ucundan ters yanlara çekilen bir telin her noktasında. o iki güce karşı koyan güç. **2.** Bir iletkenin gizilgüç farkı, °voltaj. **3.** *mec.* Sıkıntı, gerginlik, °tansiyon.

gerilla *a. İsp.* **1.** Düzenli kuvvetlerle orduya karşı yapılan çete savaşı. **2.** Düşmanı yıpratmakla görevli hafif silahlarla donatılmış askeri birlik ya da çete savaşı yapan kimse.

gerilmek (*nsz* √ *-e*) **1.** Gergin duruma gelmek. **2.** (Sinir ve ilişki için) Bozulacak duruma gelmek: *Tartışmanın sonunda sinirler iyice gerildi.*

gerinmek (*nsz*) Kolları ve vücudu germek : *Yataktan kalktıktan sonra uzun uzun gerindi.*

germanyum *a. Lat. kim.* Kalay ve silisyuma benzeyen ender element. Simgesi G.

germek (*-i*) **1.** Bir şeyi uçlarından ya da kenarlarından çekerek dümdüz duruma getirmek. **2.** Gerilebilen bir şeyle örtmek : *Terasa tente germek.*

getirmek (*-i, -den, -e*) **1.** Gelmesini sağlamak : *Arkadaşımı size getireceğim.* **2.** Ulaşmak, erişmek : *Yazı getirdik.* **3.** Gelir sağlamak: *Bu ev yılda 10.000 lira getirir.* **4.** *mec.* Bildirmek, iletmek : *Selam getirmek.* **5.** Kimi sözcüklerle bileşik eylemler yapar : *Cinnet getirmek.*

gevelemek (*-i*) **1.** Çiğnemeden ağız içinde evirip çevirmek : *Şekeri ağzında geveliyor.* **2.** *mec.* Söylenecek sözü tam olarak ve açıkça söylememek : *Düşüncesini söylemeğe cesaret edemeyerek geveliyordu.*

geven *a. bot.* Kimi türlerinden kitre denilen zamk çıkarılan, baklagillerden dikenli bir çalı.

geveze *s.* **1.** Çok konuşmaktan hoşlanan, çenesi düşük. **2.** Sır saklayamayan, boşboğaz.

geviş *a.* (Hayvanlar için) Çiğneme. § **Geviş getirmek** (kimi hayvanlar için) yutmuş olduğu yiyeceği midesinden ağzına çıkarıp yeniden çiğnemek.

gevişgetirenler *ç. b. a. zool.* Çift-parmaklı memeli hayvanlardan sindirim aygıtları geviş getirmeye elverişli olanlar.

gevrek *s.* **1.** Kolayca kırılıp ufalanan : *Gevrek tahta.* **2.** *a.* Ağızda kolayca dağılıp ufalanan bir çeşit peksimet. § **Gevrek gevrek gülmek** hafif bir sesle ve kesik kesik gülmek.

gevremek (*nsz*) Gevrek duruma gelmek.

gevşek *s.* **1.** Sıkı ya da gergin olmayan : *Gevşek dokuma.* **2.** *mec.* Cansız, ağır, °iradesiz : *Gevşek ağızlı.*

gevşemek (*nsz*) **1.** Sertliği ve gerginliği bozulmak : *Yay gevşedi.* **2.** Çözülmek : *Düğüm gevşedi.* **3.** *mec.* Sakinleşmek : *Sinirlerim gevşedi.* **4.** *mec.* Herhangi bir şeyin etkisi sonucu güçsüz duruma gelmek, iş yapamaz olmak : *Hepimiz gevşedik.*

geyik

geyik *a. zool.* Gevişgetirenlerden, erkeklerinin başında uzun ve çatallı boynuzları olan memeli hayvan.

gez *a.* **1.** Ateşli silahlarda namlunun geri kısmında bulunan, nişan almada yararlı kertik. **2.** Okun kirişe geçen ucundaki kertik.

gezdirmek (*-i* √ *-i, -e*) **1.** Birinin gezmesini sağlamak : *Çocuklarını gezdiriyor.* **2.** Bir yeri dolaştırarak tanıtmak : *Ankara'yı gezdirdi.* **3.** Sürterek hareket ettirmek : *Ütüyü gömleğin üstünde gezdirdi.* **4.** Sulu bir maddeyi,

başka bir madde üzerinde azar azar dolaştırarak dökmek : *Tatlıya şerbet gezdirdi.*

gezegen *a. gökb.* Bir odağı güneş olan bir elips üzerinde dolanan gökcisimlerinden her biri : *Güneşe yakınlığı bakımından başlıca gezegenler sıra ile şunlardır: Merkür, Venüs, Dünya, Mars, Jüpiter, Satürn, Uranus, Neptün ve Plüton'dur.*

gezgin *s.* Çok gezen, çok gezmeye çıkan kimse, °seyyah.

gezi *a.* **1.** İller ya da ülkeler arasında yapılan uzun yolculuk, °seyahat : *Amerika gezisi.* **2.** Gezilip hava alınacak yer : *Genel parklar halka açık gezi yerleridir.*

gezici *s.* Belirli bir yeri olmayıp gezerek iş gören, °seyyar : *Gezici esnaf.*

gezinmek (*nsz*) **1.** Gezip hoş vakit geçirmek. **2.** Dar bir çevre içinde gidip gelmek, dolaşmak : *Odada gezinmeye başladı.*

gezinti *a.* **1.** Hava almak, dolaşmak amacıyla çok uzak olmayan bir yere yapılan gezi : *Sandalla bir deniz gezintisi yapacaklar.* **2.** Kale duvarlarının iç bölümünde kuleleri bağlayan dar yol.

gezlemek (*-i*) **1.** Bir yeri ölçmek. **2.** Bir hedefi vurmak üzere silaha gerekli doğrultuyu vermek.

gezmek (*nsz*) **1.** Herhangi bir nedenle dolaşmak ya da bulunduğu yeri değiştirmek : *Parkta geziyorlar.* **2.** Eğlenmek amacı ile dolaşmak : *Komşuya gezmeye gittiler.* **3.** Tanımak ya da görmek amacıyla bir yere gitmek : *Anadolu'yu gezdik. Kiralık evi gezdik.* **4.** "Ne sözcüğüyle birlikte" bulunmak: *Kitabın bu ralarda ne geziyor?* § **Gezip tozmak** çok gezmek.

gezmen *a.* Gezi amacıyla başka ülkelere giden kimse, °seyyah, °turist.

gıcık *a.* Boğazda duyulan, öksürme ya da yutkunma isteği veren kaşıntı. § **Gıcık olmak** (ya da **almak**) (*argo*) bir davranışa ya da kimseye sürekli sinirlenmek.

gıcıklamak (*-i*) **1.** Gıcık gibi yakıp kaşındırmak. **2.** *mec.* Kuşkulandırmak.

gıcır *a.* Sakızı yumuşatmak için kullanılan dişbudak ağacından çıkarılan bir madde.

gıcırdamak (*nsz*) Gıcır gıcır ses çıkarmak.

gıcır gıcır *be.* Sert cisimlerin sürtündükleri zaman çıkardıkları ses : *Kapı gıcır gıcır ediyor.*

gıcırtı *a.* Gıcırdama sesi.

gıda *a. Ar.* Besin.

gıdıklamak (*nsz*) (Tavuk) Kesik kesik bağırmak.

gıdı, gıdık *a.* (Çocuklar için) Gerdan.

gıdıklamak (*-i*) Vücudun kimi yerlerine dokunarak birinde gülme ya da ürperme duygusu uyandırmak.

gık *a.* Şu deyimlerde geçer. § **Gık dedirtmemek** davranmasına fırsat vermemek. **Gık dememek** hiç sesini çıkarmamak.

gına *a. Ar.* **1.** Usanç, bıkma. **2.** Zenginlik. § **Gına gelmek** usanmak, bıkmak.

gıpta *a. Ar.* İmrenme.

gırgır *a.* **1.** Usanç veren sürekli ve kaba ses. **2.** Mekanik düzenekli süpürme aygıtının firma adı ve bu türden bütün süpürgeler.

gırla *be. tkz.* Alabildiğine, çok fazla : *Laf dedin mi gırla.*

gırtlak *a.* **1.** *anat.* Soluk borusunun üst bölümü. **2.** *mec.* Yeme içme.

gırtlaklamak (*-i*) Birinin gırtlağını sıkmak.

gıyaben *be. Ar.* **1.** Kendi yokken, ortada olmaksızın : *Gıyaben hüküm giydi.* **2.** Adını, sözünü başkalarından duyarak, görmeden : *Sizi gıyaben tanırım.*

gibi *il.* **1.** -e benzer : *Aslan gibi bir adam.* **2.** Hemen, o anda : *Parayı aldığı gibi kaçtı.* **3.** İmişçesine, benzer biçimde : *Ona evladı gibi baktı.* **4.** -e yakışır biçimde : *İnsan gibi davrandı.* **5.** Eylem-

den sonra gelince "biraz, az çok" anlamında kullanılır : *Anlar gibi olmak.* § **Gibi gelmek** ... sanmak.

gider *a.* Bir iş için harcanan paranın topu.

giderayak *be.* Gitme anında, gitmek üzere iken : *Giderayak size de uğradım.*

giderek *be.* Yavaş yavaş, derece derece, gittikçe : *Giderek bütün sorunları yeneceğiz.*

gidermek (*-i √ -i, -den*) Ortadan kaldırmak, yok etmek.

gidi *a.* **1.** Şaka yollu söylenen azarlama sözü : *Seni gidi yaramaz seni.* **2.** Özlem ve istek bildirir : *Hey gidi gençlik hey!*

gidiş *a.* **1.** Gitmek eylemi : *Aniden gidişine şaştım.* **2.** Gitme biçimi : *Bu gidişle akşama varırız.* **3.** *mec.* Tutum ve durum : *Bu çocuğun gidişini beğenmiyorum.* § **Gidiş o gidiş** sözü edilen kimsenin bir daha dönmediğini anlatır.

gidişgeliş *b. a.* Karşılıklı olarak gidip gelme.

girdap, -bı *a. Far.* Su ya da hava çevrisi.

girgin *s.* Herkesle çarçabuk ahbaplık kuran.

girift, -ti *s. Far.* Birbirinin içine girmiş, karışık, çapraşık.

girinti *a.* Düz bir yüzeydeki içerlek bölüm. § **Girinti çıkıntı** düzlüğü bozan, içeri ve dışarı doğru olan.

giriş *a.* **1.** Dışardan içeriye girmek eylemi : *Otoların Ankara'ya girişi düzenlendi.* **2.** Bir yere girmeyi sağlayan kısım : *Otelin girişi...* **3.** Bir yere girme olanağı : *Bu yola giriş yasaktır.* **4.** Bir kitabın başındaki açıklayıcı bölüm : *Bu kitapta giriş oldukça uzun.*

girişik *s.* Birbirinin içine girmiş, karışmış olan.

girişim *a.* **1.** Bir işe başlamak için hazırlık yapma ya da bir işi yapmak için ele alma, °teşebbüs. **2.** *fiz.* İki titreşimin birbirini yok etmesi.

girişken *s.* **1.** Her işe kolaylıkla girişebilen. **2.** Girgin.

girmek (*-e*) **1.** Dışarıdan içeriye geçmek : *Eve girdim.* **2.** Sığmak : *Giysilerin hepsi bavula girdi.* **3.** Katılmak : *Savaşa girmek.* **4.** Dalmak, inmek : *Bu sorunun ayrıntılarına girmeyeceğim.* **5.** Erişmek, ulaşmak: *Cumhuriyet elli yaşına girdi.* **6.** (Manevi şeyler için) İyice anlamak, iyice bilmek. § **Girdisi çıktısı 1)** içli dışlı ilgi; **2)** düzen, kuruluş, ayrıntı : *Bu makinenin girdisini çıktısını bilmem.*

girmelik *a.* Bir yere girebilmek için ödenen ücret, °duhuliye.

gişe *a. Fr.* İstasyon, sinema, park gibi yerlerin girişinde bulunan, o yerlerden yararlanmak için gereken biletin satıldığı yer.

gitar

gitar *a. İsp.* Altı telli, telleri iki parmak arasında çekilerek çalınan bir çalgı.

gitgide *be.* İleride, zaman ilerledikçe, gittikçe, giderek.

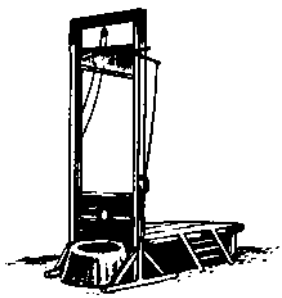
gitmek, -der (*-den, -e*) **1.** Bir yerden bir yere doğru hareket etmek : *Arabayla gitmek.* **2.** Bir yerden ayrılmak : *Bugün mü gidiyorsun?* **3.** Müşteri olarak bir yere gitmek : *Berbere gitmek.* **4.** Belli bir amaçla bir yere devam etmek : *Üniversiteye gitmek.* **5.** Ölmek : *Önce eniştem veremden öldü, arkasından halam gitti.* **6.** Yetmek, yetişmek : *Bu para iki ay gider.* **7.** Geçmek : *Yaz gitti, kış geldi.* **8.** (Makine için) İşlemek : *Bu saat iyi gidiyor.* **9.** Kimi zaman bileşik eylemler yapar : *Hoşuma gitti. Kötüye gitti.* **10.** Eylemlerin sonunda istenilmeyen bir şeyin kabul edildiğini anlatır : *Mademki ısrar ediyorsun verdim gitti.*

giyecek *a.* Her türlü giyim eşyası.

giyim *a.* **1.** Bir kişinin üstüne giydiği eşyanın tümü. **2.** Üstbaş durumu : *Giyime önem veren bir erkek.* § **Giyimi kuşamı yerinde** temiz ve özenli giyinmiş.

giyimevi, -ni *b. a.* Her türlü giysi yapan ya da satan yer.

giymek (*-i √ -i, -e*) Örtünüp korunmak amacıyla bir şeyi vücuduna geçirmek : *Kürkünü giydi.*

giyotin

giyotin *a. Fr.* Fransa'da ölüm cezasına çarptırılanların başını kesmek için kullanılan araç.

giysi *a.* **1.** Giyecek. **2.** Elbise.

giz *a.* Varlığı ya da kimi yönleri açığa vurulmak istenmeyen şey, °sır.

gizem *a. fels.* Usun erişemediği şey, açıklanamayan ya da çözülemeyen soru.

gizemci *a. fels.* Gizemle uğraşan, gizemcilik yanlısı, °mistik.

gizemcilik *a. fels.* Usun yetmediği konularda, özellikle Tanrı kavramında, gerçeğe gönül yoluyla ya da irade zorlayışıyla ulaşılabileceğini kabul eden din ve felsefe öğretisi, °mistisizm.

gizemsel *s.* Gizemcilikle ilgili, °mistik.

gizil *s. fiz.* Eylem durumunda olmayan, koşullar değişince ortaya çıkan (güç), °potansiyel.

gizilgüç *b. a. fiz.* **1.** Bir cisimde bulunup herhangi bir engel nedeniyle kendini gösteremeyen, engelin kalkmasıyla iş durumuna geçebilen güç, °potansiyel enerji. **2.** Bir iletkenin iki ucu arasında elektrik akımının geçmesini sağlayan güç.

gizlemek (*-i, -den*) **1.** Saklamak, görülmesini önlemek. **2.** Bir olayı ya da bir duyguyu başkalarının bilgisi dışında tutmak : *Bu sözü sizden niye gizliyor?*

gizli *s.* **1.** Görünmez, belli olmaz bir durumda olan : *Gizli çekmece.* **2.** Başkalarına bildirilmeyen : *Gizli iş.* **3.** Niteliği anlaşılmayan : *Gizli kuvvetler.* § **Gizli kapaklı** uygun bir davranış ya da doğru bir şey olmadığı için başkalarından gizlenen. **Gizli tutmak** kimseye duyurmamak.

gizlice *be.* Gizli olarak, kimseye göstermeden, başkalarına belli etmeksizin : *Gizlice eve girdi.*

gladyatör

gladyatör *a. Lat.* Eski Roma'da arenada insan ya da yabani hayvanlarla dövüşen kimse.

glayöl *a. Fr. bot.* Pek çok çeşidi bulunan süs bitkisi, kuzgunkılıcı.

glikojen *a. Yun. kim.* Hayvanların karaciğerinde bulunan ve bir mayanın etkisiyle glikoza dönen karbonlu madde.

glikoz *a. Yun. kim.* Özellikle üzüm suyunda bulunan karbon, hidrojen ve oksijenden oluşan şeker, üzümşekeri.

gliserin *a. Yun. kim.* Yağlı maddelerden, sabunlaştırma yoluyla çıkarılan renksiz, tatlı, şurup kıvamındaki sıvı.

glayöl (kuzgunkılıcı)

glüten *a. Lat.* Tahıl unlarında, nişasta alındıktan sonra geriye kalan yapışkan madde.

goblen *a. Fr.* **1.** Genellikle kanaviçe ya da kanaviçeye benzer kumaş üzerine renkli iplikle yapılan işleme. **2.** Bu tür dokunmuş kumaş.

gocuk *a.* Çoğu, içi kürklü, kalın üst giysisi.

gocunmak (*nsz* √ *-den*) Bir şeyden alınmak : *Bu sözüme gocundu.*

gofret, -ti *a. Fr.* Bir çeşit hafif tatlı bisküvi.

gol, -lü *a. İng.* Çift kale ile oynanan oyunlarda topun kaleye sokulması ile kazanılan sayı.

golf *a. İng.* Geniş bir alanda art arda açılmış çukurlara küçük bir topu özel sopalarla iterek oynanan bir oyun.

golfstrim *a. İng.* Meksika körfezinden başlayarak kuzey Avrupa kıyılarına kadar yayılan sıcak deniz akıntısı.

gonca *a. Far.* Henüz açılmamış ya da açılmaya yüz tutmuş çiçek.

gondol

gondol, -lü *a. it.* En çok Venedik'te kullanılan, ayakta tek kürekle yürütülen, iki başı yukarıya kıvrık uzun kayık.

gonk, -gu *a.* (*Malezya dilinden*) Üzerine tokmakla vurulunca uzun ve çınlayıcı ses veren, madenden, tepsi biçiminde bir araç.

goril

goril *a. zool.* Batı Afrika'nın ekvator bölgelerinde yaşayan, maymunların en irisi ve kuvvetlisi olan hayvan.

gotik *a.* ve *s. Fr.* Temel özelliği sivrilik olan, XII. yüzyıldan sonra Avrupa'da gelişen sanat ve mimarlık biçimi.

göbek *a.* **1.** Dölütte, yumurtanın dölüt dışında kalan kısımlarla ilişkisini sağlayan organ. **2.** Göbek bağının düşmesinden sonra bu deliğin yerinde kalan yara izi. **3.** *mec.* Yağ bağlamış şişman karın : *Bu göbeği nasıl eriteceksin?* **4.** *mec.* Orta kısım : *Marulun göbeği.* **5.** *mec.* Atalar ya da torunlar zincirinde halka. § **Göbek adı** çocuğun göbeğini keserken ebenin koyduğu ad. **Göbek atmak** **1)** karnını yukarı doğru oynatmak ; **2)** çok sevinmek. **Göbek bağı** **1)** yeni doğan çocuğun göbeği kesildikten sonra geri kalan damar örgüsüne

kan gelmemesi için bağlanan bağ; **2)** *bot.* tohumu eteneye bağlayan sapçık. **Göbek bağlamak** karnı yağlanıp şişmanlamak. **Göbeği bağlı** (ya da **bitişik**) her zaman birlikte bulunan, birbirinden ayrılmayan kimseler için kullanılır.

göç *a.* **1.** Büyük insan kitlelerinin yerlerini, yurtlarını bırakarak daha elverişli yaşam koşulları bulacakları yerlere gitmesi. **2.** (Evden eve) Taşınma. **3.** Taşınmakta olan ev eşyası. § **Göç etmek** yerleşmek amacıyla bir yerden başka bir yere gitmek.

göçebe *s.* Bir yerde yerleşmiş olmayıp mevsime ya da başka koşullara bağlı olarak yurt değiştiren (kimse ya da topluluk).

göçmek (*-e*) **1.** Yerleşmek için eşyalarıyla mahalle, köy, kent ya da ülke değiştirmek. **2.** (*nsz*) Çökmek : *Duvar göçtü.* **3.** *mec.* Ölmek, yok olmak : *O zavallı da göçtü.*

göçmen *a.* Kendi yurdundan ayrılarak başka bir ülkeye gidip yerleşen kimse.

göçük *s.* Çökük, çöküntü.

göçüm *a. biy.* Kimi kimyasal maddelerin ya da ışık, ısı, elektrik gibi güçlerin etkisiyle protoplazmanın yanaşma ya da uzaklaşma biçiminde olan yer değiştirmesi.

göden *a. anat.* Kalınbağırsağın son bölümü.

göğüs, -ğsü *a.* **1.** Gövdenin boyun ile karın arasında bulunan ve solunum ile dolaşım organlarını kapsayan bölümü. **2.** Bu bölümün içinde bulunan organlar : *Göğüs hastalıkları.* **3.** *mec.* Meme. § **Göğüs bağır açık** üstü başı dağınık, perişan. **Göğüs geçirmek** derin derin içini çekmek. **Göğüs germek** dayanmak, karşı koymak. **Göğsü daralmak** nefesi daralmak. **Göğsü kabarmak** kıvanç duymak. **Göğsünü gere gere** kıvanç duyarak, övünerek.

göğüslemek (*-i*) **1.** Göğüsle zorlamak : *Kapıyı göğüsledi.* **2.** *mec.* Karşı durmak, direnmek.

göğüslük *a.* **1.** İlkokul öğrencilerinin giydiği önlük. **2.** Giysilerin kirlenmemesi için takılan önlük ya da giyilen arkadan ilikli gömlek.

gök, -ğü *a.* **1.** Yeryüzünün üzerini kubbe gibi kaplayan boşluk. **2.** İçinde gökcisimlerinin hareket ettiği sonsuz boşluk. **3.** *s.* Mavi ya da yeşile çalan mavi. § **Gök gözlü** gözleri mavi ile açık yeşil arası olan.

gökbilim *b. a.* Gökcisimlerinin konumlarını, devinimlerini, fizik, kimya bakımından yapılarını anlatan bilim, °astronomi.

gökbilimci *b. a.* Gökbilimle uğraşan bilgin, °astronom.

gökcismi, -ni *b. a. T. Ar. gökb.* Gökyüzünde bulunan güneş, ay, gezegenler, kuyrukluyıldızlar gibi bütün cisimlere verilen ortak ad.

gökçe *s.* **1.** Gökle ilgili. **2.** Gök (rengi). § **Gökçe yazın** edebi yazılar.

gökdelen *b. a.* Yirmi, otuz ya da daha çok katlı yapı.

gökkuşağı, -nı *b. a.* Güneş ışınlarının bulutlarda yansıması ve kırılmasıyla oluşan yedi renkli bir kemer biçimindeki görüntü, alkım, ebemkuşağı, eleğimsağma.

göktaşı, -nı *b. a. gökb.* Gökyüzünden yere düşen taş ya da maden parçası.

gökyakut *b. a.* Mavi renkte kıymetli bir taş, °safir.

gökyüzü, -nü *b. a.* Göğün görünen yüzeyi.

göl *a.* Kara ile çevrili oldukça derin ve geniş durgun su birikintisi (ya da alanı).

gölge *a.* **1.** Saydam olmayan bir cisim tarafından ışığın engellenmesiyle ışıklı yerde oluşan karanlık. **2.** Ne olduğu anlaşılmayan belirsiz karartı, °siluet. **3.** Güneş ışınlarından korunulacak yer:

Gölgeye oturdu. **4.** Resimde çizgileri daha belirgin bir duruma getirmek için diğer taraflara göre, renk ya da çizgiyle yapılan koyuluk. **5.** *mec.* Sığınılan, koruyucu, kayırıcı ya da kolaylaştırıcı güç : *Onun gölgesinde yaşıyor.* § **Gölge düşürmek** bir şeyin değerine ya da ününe sönüklük getirmek (adını lekeleyecek bir davranışta bulunmak). **Gölge etmek 1)** ışığa engel olmak; **2)** *mec.* rahatsız etmek, engel olmak. **Gölge gibi** varlığını belli etmeden. (**Bir şeyi** ya da **kimseyi**) **Gölgede bırakmak** ondan çok daha başarılı olmak.

gölgelemek (*-i*) **1.** Üzerine gölge getirmek **2.** *mec.* Bir kimsenin ya da şeyin değerini azaltmak.

gölgelik *a.* **1.** Gölge altında olan yer. **2.** Gölgesinde oturulan tente, çardak gibi şey.

gömlek *a.* **1.** Pantolon ya da etek üstüne giyilen kısa giysi. **2.** Kadınların giydikleri iç çamaşırı, °kombinezon. **3.** Göbek : *Soyunu on beş gömleğe kadar biliyor.* **4.** *mec.* Basamak, kat, derece : *Bu öğrenciler öbürlerinden bir gömlek daha çalışkan.* § **Gömlek değiştirmek 1)** (yılan) üstderisini değiştirmek; **2)** *mec.* huy değiştirmek.

gömleklıler ç. *a. zool.* Yalnız denizde yaşayan, kimisi bir yere tutunan, kimisi enginlerde yüzen hayvanlar alttakımı.

gömme *a.* **1.** Gömmek eylemi. **2.** *s.* Gömülmüş olan : *Gömme dolap.*

gömmek (*-i, -e*) **1.** Toprağın içine koymak, toprakla örtmek. **2.** Bir ölüyü ya da canlıyı toprakla örtmek : *Birini diri diri gömmek.* **3.** Herhangi bir nesnenin içine yerleştirmek, batırmak, sokmak : *Parasını toprağa gömmüş.*

gömü *a.* Toprak altına gömülerek saklanmış para ya da değerli şeyler, °define.

gömüt *a.* Ölü gömülen yer, sin, °mezar.

gön *a.* **1.** Tabaklanmış kalın deri. **2.** Kösele.

gönder *a.* Bayrak çekilen direk.

göndermek (*-i, -e*) **1.** Bir yere doğru yola çıkarmak, gitmesini sağlamak, yollamak : *Adam göndermek. Kitap göndermek.* **2.** Yolcu etmek.

gönenç *a.* Rahat ve mutlulukla yaşama.

gönenmek (*nsz*) Mutlu olmak, mesut olmak, rahata kavuşmak.

gönül, -nlü *a.* **1.** Yürekte bulunduğu varsayılan duygu kaynağı, iç. **2.** İstek, arzu : *Okumaya gönlün var mı?* § **Gönül almak** (ya da **gönlünü almak**) **1)** sevindirmek; **2)** kırılan bir kimseyi güzel bir davranışla hoşnut etmek. **Gönül bulandırmak 1)** mide bulandırmak; **2)** *mec.* kuşkulandırmak. **Gönül darlığı** iç sıkıntısı. **Gönül eğlendirmek** hoşça vakit geçirmek, dalga geçmek. **Gönül eri** beğenisi yerinde, düşüncesi uyanık ve hoşgörüsü geniş. **Gönül ferahlığı** iç rahatlığı, dertsizlik. **Gönül hoşluğu ile** seve seve, isteye isteye. **Gönül kırmak** önemsiz bir nedenle birini çok üzmek. **Gönül koymak** gücenmek. **Gönül okşamak** birini hoş bir söz ya da davranışıyla sevindirmek. **Gönülden çıkarmamak** sevilen kimseyi hiç unutmamak. **Gönlü kalmak 1)** elde edilemeyen bir istekten vazgeçmemek; **2)** darılmak, gücenmek. **Gönlünden kopmak** kendiliğinden ve birdenbire bir şey vermek. **Gönlüne göre** dileğine göre. **Gönlünü hoş etmek** birinin dileğini yerine getirerek onu sevindirmek.

gönüllü *s.* **1.** Ağır ya da tehlikeli bir işi yapmayı, hiç bir yükümü yokken, gönül hoşluğuyla üstüne alan : *Gönüllü asker.* **2.** Çok istekli : *Ahmet, bu işin gönüllüsü.*

gönülsüz *s.* **1.** Alçak gönüllü. **2.** İstemeyerek, gönlü olmadan yapılan : *Gönülsüz yapılan işten hayır gelmez.*

gönye *a. Yun.* Dik açıları ölçmeye ve çizmeye yarayan dik üçgen biçiminde araç.

göre *il.* **1.** Bir şeye uygun olarak, bir şey uyarınca : *Alacağınız buyruğa göre davranırsınız.* **2.** Göz önünde tutulursa, bakılırsa : *Duyduğuma göre iş doğrudur.* **3.** Soruİursa, düşüncesince : *Bana göre ikisi de bir.*

görece *s. fels.* Kesin olmayıp kişiden kişiye, zamandan zamana, yerden yere değişebilen, varlığı başka bir şeyin varlığına bağlı olan, °izafi : *Çirkinlik, güzellik görece bir şeydir.*

göreceli *s.* Görece olma durumu, bağıntılı.

görelik *s.* Bağıntı, °rölativite.

görenek *a.* Bir şeyi eskiden beri görüldüğü gibi yapma alışkanlığı.

göreneksel *s.* Görenekle ilgili.

göresimek (*-i*) Göreceği gelmek, görmek isteği duymak, özlemek.

görev *a.* **1.** Bir şeyin ya da bir canlı varlığın yapageldiği iş, kendinden beklenen eylem, °vazife. **2.** Resmi iş : *Öğretmenlik görevi.*

görevlendirmek (*-i √ -i, -le*) Birine bir görev vermek, görev göstermek.

görevli *s.* **1.** Görevi olan : *Görevli herkes işinin başına zamanında gelmeli.* **2.** *a.* Resmi görevi olan kimse, °memur: *Bugün tatil olduğu için dairede hiç bir görevli yok.*

görgü *a.* **1.** Bir toplum içinde var olan ve uyulması gereken saygı ve incelik kuralları. **2.** Bir kişinin karşılaştığı ve kişiliği üzerinde olumlu etki yapan olgu : *Zamanla görgüsü arttı.* **3.** Görmüş olma durumu : *Benim görgüme dayanarak konuşuyor.* § **Görgü tanığı** tanıklığı olayı görmüş olmasına dayanan tanık.

görgülü *s.* Görgüsü olan.

görkem *a.* Göz alıcı ve gösterişli olma durumu, °haşmet.

görkemli *s.* Göz alıcı ve gösterişli, °haşmetli : *Görkemli bir yapı.*

görme *a.* **1.** Görmek eylemi. **2.** Gözle algılama.

görmek, -ür (*-i*) **1.** Gözle ve ışık yardımıyla bir şeyi algılamak. **2.** Değerlendirmek, yargılamak : *Durumu kötü görüyorum.* **3.** Yaşamak, içinde bulunmak : *Çok şükür bugünleri de gördük.* **4.** Yapmak, etmek : *İş görmek.* **5.** Kendisine yapılmak : *İyilik görmek.* **6.** Bir işleme uğramak : *Tedavi görmek.* **7.** Tanık olmak, geçirmek : *Bu ova çok savaş gördü.* § **Göreceği gelmek** özlemek. **Görmüş geçirmiş** görgülü. ... **meye görsün** söz konusu eylemin doğuracağı sonuca kesinlik kazandırmak için kullanılır ; *Aklına esmeye görsün yapmadan duramaz.*

görmemiş *s.* ve *a.* Birdenbire ulaştığı iyi duruma uyamayan, görgüsüzce davranan (kimse) : *Görmemiş insanlarla anlaşmak kadar güç hiç bir şey olamaz.*

görsel *s.* Görme ile ilgili.

görücü *a.* Evlenmek isteyen bir erkek için kız görmeye giden kimse.

görüm *a.* Görme yetisi, ışığı ve renkleri alan duyum.

görümce *a.* Bir kadına göre kocasının kız kardeşi.

görünmek (*nsz √ -e*) **1.** Görünür duruma gelmek. **2.** Kendini göstermek, ortaya çıkmak. **3.** *mec.* Azarlamak : *Çocuğa biraz görünüver.* § **Görünen köy kılavuz istemez** açık gerçekler karşısında duraklamak yersizdir.

görüntü *a.* **1.** Gerçekte var olmadığı halde varmış gibi göze görünen şey. **2.** *fiz.* Bir cismin yansıma yoluyla bir optik aygıtında görünen biçimi.

görünüm *a.* Bir şeyin dıştan bakılınca görünen biçimi.

görünüş *a.* **1.** Gözün ilk bakışta ya da zihnin dolaysız olarak algıladığı şey : *Görünüşü güzel bir ev.* **2.** Gerçeğe uymayan dış görüntü : *Görünüşe aldanmamak.* § **Görünüşü kurtarmak** küçük düşürücü herhangi bir şeyi dışa vurmamak.

görünüşte *be.* Göründüğüne göre, görünene inanmak gerekirse : *Görünüşte iyi bir yönetici.*

görüş *a.* **1.** Gözle bir şeyi algılama yetisi, görme. **2.** *mec.* Bir olay, varlık ya da düşünce üzerinde varılan yargı.

görüşmek (*-le*) **1.** Birbiri ile buluşup konuşmak. **2.** Bir konu üzerinde karşılıklı görüş ileri sürmek : *Bu konu üzerinde kendisiyle görüştük.* **3.** Dostluk, ahbaplık etmek : *Komşularımızla görüşüyor musunuz?*

gösterge *a.* **1.** Bir aygıtın işlemesiyle ilgili kimi ölçümlerin sonucunu kendiliğinden gösteren araç. **2.** Bir durumu gösteren liste.

gösteri *a.* **1.** İlgiyi, dikkati çekmek için, bir topluluk önünde gösterilen hüner ya da oyun. **2.** Birinin ya da topluluğun kendi duygusunu gösteren sözü ya da davranışı, °nümayiş : *Gençliğin Atatürk devrimlerine bağlılığı çeşitli gösterilerle saptanmıştır.* **3.** Sinema ya da tiyatroda film, oyun gösterme işi : *Sinematekte film gösterileri başladı.*

gösterici *a.* **1.** Gösteri yapan kişi. **2.** Sinema filmlerinin beyazperde üzerine yansımasını sağlayan aygıt.

gösteriş *a.* **1.** Gösterme eylemi ya da biçimi. **2.** Başkalarını aldatmak, şaşırtmak, korkutmak ya da kendini beğendirmek için birinin yaptığı düzme davranış. **3.** Göz alıcılık : *Gösterişi olan bir yapı.*

göstermek (*-i, -e √ -i*) **1.** Görmesini sağlamak, görmesine yol açmak : *Size evimi göstereyim.* **2.** Belirtmek : *Bu söz onun iyi niyetini gösteriyor.* **3.** Öğretmek : *Yol göstermek.* **4.** (*nsz*) Görünmek : *Bu genç kız yaşından büyük gösteriyor.* **5.** Yapmasını söylemek : *Size ne iş gösterdiler.*

göstermelik *a.* **1.** Bir malın niteliğini gösteren parça, °numunelik, °mostralık. **2.** Gösteriş için yapılan : *Göstermelik bir davranış.*

göstermeparmağı, *-nı b. a.* Başparmaktan sonraki parmak, °işaretparmağı.

götürmek (*-i, -den, -e*) **1.** Bulunulan yerden başka yere taşımak : *Haber götürmek. Mektup götürmek.* **2.** Bir kimseyi bir yere kadar yanında yürütmek: *Çocuğu yuvaya götürmek.* **3.** Dayanmak, kaldırmak : *Onu böyle yoksul görmeyi yüreğin nasıl götürdü? Bu iş şaka götürmez.* **4.** Öldürmek : *Menenjit pek çok çocuğu götürdü.*

götürü *be.* Para ile satın alınan şeyler ya da para karşılığında yapılan işler için toptan fiyat vererek : *Bu kitapların hepsini götürü yüz liraya aldım.*

gövde *a.* **1.** Bir şeyin toplu kısmı : *Makinenin gövdesi. Hayvanın gövdesi.* **2.** İnsan bedeni. **3.** Hayvanlarda baş, ayak ve kuyruktan, ağaçta kök ve dallardan geri kalan kısım. **4.** (Kasaplıkta) Kesilmiş hayvanın sakatatları alındıktan sonraki durumu : *Bir gövde koyun.* **5.** *dilb.* Köklere yapım eklerinin getirilmesiyle ortaya çıkan türev : *Evli* (*ev-li*), *gözlük* (*göz-lük*).

gövem *a.* Bir çeşit iri sinek.

gövermek (*nsz*) **1.** Yeşermek. **2.** Morarmak : *Kolunun taşa çarptığı yer göverdi.*

göz *a.* **1.** Görme organı: *Açık renk gözler ışığa bakamaz.* **2.** Görme ve bakma : *Gözü keskin.* **3.** *mec.* Bakış, görüş : *Kardeş gözüyle bakmak.* **4.** Delik : *İğnenin gözü.* **5.** Çekme, çekmecelerden her biri. **6.** *mec.* İstek, °arzu: *Varlıkta gözü yok.* **7.** Bölüm : *Evi üç göz.* § **Göz açamamak** vakit ve fırsat bulamamak. **Göz atmak** kısaca bakıvermek. **Göz dikmek** bir şeyi ele geçirmek isteğine kapılmak. **Göz kulak olmak** bir şeyin korunmasında dikkatli olmak. **Göz önünde tutmak** dikkate almak, hesaba katmak. **Göz yummak** kusurları görmemezliğe gelmek. **Gözden düşmek** sevgi ve ilgiyi yitirmek. **Gözden geçirmek** yoklamak, denetlemek. **Gözden sürmeyi çekmek** çok ustaca hırsızlık yapmak. **Göze almak**

gelebilecek her türlü zarar ve tehlikeyi önceden kabul etmek. **Göze çarpmak** dikkati çekmek. **Gözü açılmak** iyiyi kötüyü ya da kendine yarayanı ayırt eder duruma gelmek. **Gözü gibi sakınmak** aşırı ilgi göstermek, önemle bakıp korumak. **Gözü kalmak** I) beğendiği bir şeyi canı istemek, imrenmek; 2) elde edilemeyen bir şeyi kıskanmak. **Gözü tutmak** güvenmek. **Gözüne girmek** sevgi ve ilgisini kazanmak. **Gözünü doyurmak** bol bol vermek. **Gözünü yummak** ölmek. **Gözünün bebeği gibi sevmek** pek çok sevmek. **Gözünün içine baka baka** cesaret ve soğukkanlılıkla. **Gözünün içine bakmak** I) birinin üstüne titremek; 2) buyruğunu yerine getirmeye hazır bulunmak; 3) dileğinin yapılması için birine gözleriyle yalvarmak.

gözaklı, -nı *b. a.* Gözün beyaz kısmı.

gözaltı, -nı *b. a.* Güvenlik kuvvetlerince, belli bir süre bir yerde alıkonulma, °nezaret.

gözbağı, -nı *b. a.* **1.** El çabukluğu ve ustalıkla gerçekte olmayan bir şeyi oluyor gibi gösterme. **2.** Aklı ve duyguları yanıltan neden : *Onun sözleri bana bir gözbağı olmuştu.*

gözbebeği, -ni *b. a.* **1.** *anat.* Gözde irisin ortasında bulunan ışığın azlığına ya da çokluğuna göre büyüyüp küçülen delik. **2.** *mec.* Sevilen kimse.

gözcü *a.* **1.** Gözetleme işini yapan kimse. **2.** Göz hekimi.

gözdağı, -nı *b. a.* Cezalandırmak ya da yola getirmek için yapılan korkutma gösterisi, °tehdit. § **Gözdağı vermek** korkutmak.

gözde *s.* **1.** En çok sevilen, göze girmiş, kayırılan (kimse). **2.** *a.* Önemli birinin beğendiği kadın.

göze *a. anat.* Bitki ve hayvanlarda dokuları yapan ince bir zar içindeki protoplazma ve çekirdekten oluşmuş öğelerden her biri, °hücre.

gözenek *a.* **1.** Delikli bir nesnenin deliklerinden her biri. **2.** Kumaşta ajur. **3.** *anat.* Canlı dokularda açık geçitlere verilen ad. **4.** *bot.* Yaprakların alt yüzündeki çok küçük deliklerden her biri.

gözer *a.* İri gözlü kalbur.

gözetlemek (*-i*) Birine ya da bir nesneye gizlice bakmak.

gözetmek (*-i*) **1.** Korumak, özen göstermek : *Büyükler küçükleri gözetir.* **2.** Önem vermek, ayrı tutmak : *Yazısını beğenmediğimi hatır gönül gözetmeden yüzüne söyledim.* **3.** Kollamak, beklemek : *Fırsat gözetmek.*

gözevi, -ni *b. a.* Göz çukuru.

gözlem *a.* Bir şeyi iyi anlamak için onun kendi kendine ortaya çıkan türlü belirtilerini gözden geçirmek işi, °müşahede : *Bir yeri betimlemek için önce gözlemde bulunmak gerekir.*

gözlemci *a.* Dikkatle ya da eleştirici görüşle bakan; gözlem yapan.

gözleme (I) *a.* **1.** Gözlemek eylemi. **2.** Gökbilimle uğraşanların özel aygıtlarla yaptıkları inceleme, °rasat.

gözleme (II) *a.* Saçta kızartılan bir çeşit hamur işi.

gözlemek (*-i*) **1.** Olması ya da gelmesi istenen bir şeyi, bir kimseyi beklemek. **2.** İncelemek, araştırmak. **3.** Gizlice bakmak, gözetlemek : *Pencerede oturmuş geleni gideni gözlüyor.*

gözlemevi, -ni *b. a.* İçinde gökbilim araçları bulunan ve gözlemler yapılan yer, °rasathane, °observatuvar.

gözlük *a.* Gözleri iyi görmeyenlerin daha iyi görebilmeleri için taktıkları ya da gözleri korumaya yarayan çerçeveli camdan araç.

gözlüklüyılan *b. a. zool.* Başının üst tarafında gözlüğü andıran çizgiler bulunan zehirli bir yılan, °kobra.

göztaşı, -nı *b. a. kim.* Kimi göz, deri, bitki hastalıklarında ve bağcılıkta kullanılan, kimyada bakır sülfatı denilen koyu mavi renkte zehirli bir tuz.

gözükmek (*nsz*) Görünmek : *Tepeden bakınca şehir gözüktü.*

grafik *a. Yun.* Bir olayın çeşitli durumlarını göstermeye ya da birkaç şey arasında karşılaştırma yapmaya yarayan çizgilerden oluşmuş şekil, çizge.

grafit, -ti *a. Yun.* Kurşunkalemi ve kimi aygıt parçalarının yapımında kullanılan doğal karbon.

gram *a. Yun.* Kilogramın binde biri.

gramaj *a.* (Ekmek ve kâğıt için) Ağırlık ölçüsü, gram.

gramer *a. Fr.* Dilbilgisi.

gramkuvvet *b. a. fiz.* Kütlesi bir gram olan bir cismin ağırlığını belirten kuvvet birimi.

gramofon *a. Yun.* Plak üzerine alınmış sesleri yinelemeye yarayan aygıt.

gramsantimetre *b. a. fiz.* Bir gram ağırlığında bir cismi, bir santimetre yüksekliğe kaldırmak için harcanan gücü karşılayan kuvvet birimi.

granit, -ti *a. Fr. yerb.* Türlü renkte olan çok sert bir çeşit taş. § **Granit gibi** güçlü, dayanıklı, sert.

gravür *a. Fr.* **1.** Kazma resim. **2.** Kazınmış ve taşbasması bir zeminden çekilen resim.

gravyer *a. Fr.* Bir çeşit peynir.

Grekçe *öz. a.* Eski Yunan dili.

grekoromen *b. a. Fr. sp.* Belden aşağısına, yüze, boğaza dokunmamak gibi kurallara bağlı güreş.

grev *a. Fr.* İşbırakımı. § **Grev yapmak** işi bırakmak.

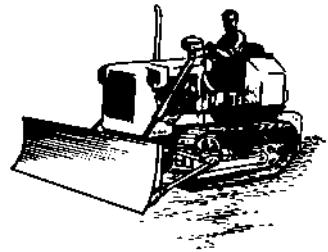
grevci *a.* İşbırakımcı.

greyder *a. İng.* Toprak kazmak, bir yerdeki toprak yığınını başka tarafa aktarmak için kullanılan vinçli, motorlu taşıt.

greyfrut *a. İng. bot.* Turunçgillerden bahçelerde yetiştirilen bir ağaç ve bunun portakaldan iri, acımsı, sulu meyvesi.

gri *s. Fr.* Açık kurşunrengi, külrengi.

grip, -bi *a. Fr.* Nezle, kırıklık ve ateşle birlikte görünen, bulaşıcı salgın hastalık.

greyder

grizu *a. Fr.* Normal sıcaklık ve basınçta kömür ocaklarında açığa çıkan ve hemen hemen saf metandan oluşan, kolayca tutuşabilir gaz.

grup, -bu *a. Fr.* **1.** Aynı yerde bulunan kimse ve nesnelerin bütünü. **2.** *mec.* Görüşleri, çıkarları bir olan kimseler bütünü : *Siyasi gruplar arasındaki çekişmeler artıyor.* **3.** Ortak özellikleri olan varlıklar, nesneler bütünü : *Lehçeler grubu.* **4.** *ask.* Kuvvet ve bölümü kullanılacağı yere ve tarza bağlı olmak koşuluyla türlü ereklere göre bir komuta altında toplanan birlikler : *Savunma grubu.*

gruplaşmak (*nsz*) Ayrı ayrı takımlar, gruplar, bölükler oluşturmak.

guatr *a. Fr. hek.* Kalkanbezinin çeşitli nedenlerle aşırı derecede büyümesiyle beliren hastalık.

gudubet, -ti *s. Ar.* Yüzüne bakılmayacak kadar sevimsiz ve çirkin.

guguk *a.* **1.** *zool.* Başka kuşların yuvalarına yumurtlayarak, yavrularının bakımını onlara gördüren böcekçil bir kuş. **2.** Çocukların birini kızdırmak ya da biriyle alay etmek için çıkardıkları ses. § **Guguk gibi kalmak** yalnız kalmak, yalnız başına oturmak.

gurbet, -ti *a. Ar.* Yurt dışı, yad el. § **Gurbete düşmek** (ya da **Yad ellere düşmek**) aile ocağından uzak bir yere gitmek.

guguk

gurk, -ku *a.* Kuluçka.
gurklamak (*nsz*) Kuluçka olmak.
gurlamak (*nsz*) Guruldamak.
guruldamak (*nsz*) (Bağırsaklar ya da karın için) Gur gur diye ses çıkarmak.
gurultu *a.* Guruldama sesi.
gurup, -bu *a. Ar.* Batma, batış.
gurur *a. Ar.* **1.** Kendini beğenme, büyüklenme. **2.** Övünme, kurum : *Küçük kız karnesini gururla annesine verdi.* § **Gurur gelmek** kurumlanmak. **Gururunu okşamak** birinin kişiliğine değer vermek, değerlendirmek.
gururlanmak (*nsz*) Böbürlenmek, büyüklenmek, kurumlanmak, övünmek.
gusül, -slü *a. Ar.* Yıkanma, yıkama.
guvaş *a. İt.* Bir çeşit zamklı suluboya ve bu boya ile yapılan resim.
gübre *a. Yun.* Verimini artırmak için toprağa dökülen hayvan dışkısı, bitkisel ya da kimyasal madde.
gübrelemek (*-i*) Toprağa gübre dökmek.
gücendirmek (*-i*) Gücenmesine yol açmak, gönlünü kırmak, incitmek.
gücenik *s.* Gücenmiş.
gücenmek (*nsz √ -e*) Bir davranış ya da sözden etkilenerek birine darılmak.
gücük *s.* **1.** Kısa. **2.** Kuyruksuz. § **Gücük ay** şubat ayı.
güç (I) *s.* **1.** Yapılması zor, kolay olmayan, çetin : *Eski yazıyı öğrenmek çok güç bir işti.* **2.** Büyük çabalar isteyen. **3.** Sıkıntılı, endişe veren : *Güç bir durum.* § **Güç halle (gücü gücüne)** güçlükle. **Gücüne gitmek** üzüntü duymak, ağır gelmek.
güç (II) *a.* **1.** Bir olaya yol açan her türlü devinim : *Bütün gücünü toplayarak kalkmaya çalıştı.* **2.** *fiz.* Dinginliği devime ya da devimi dinginliğe çeviren etken, direnci kıran ya da direnç doğuran özellik : *Rüzgârın gücü.* **3.** Önem, amaca varmayı sağlayan özellik : *Paranın gücü.* § **Gücü yetmek 1)** gücü üstün gelmek; **2)** iş başarabilecek yetkisi olmak.
güçbela *be. T. Ar.* Zorlukla, güçlük çekerek.
güçlenmek (*nsz*) Güçlü duruma gelmek.
güçlü *s.* **1.** Güç olan, dayanıklı, zorlu. **2.** *mec.* Sözü geçer.
güçlük *a.* **1.** Güç olma durumu, zorluk. **2.** Ağır ve yorucu emek. § **Güçlük çıkarmak** bir şeyin olmasını engelleyici nedenleri ileri sürmek.
güderi *a.* **1.** Geyik derisinden yapılmış yumuşak ve mat meşin. **2.** *s.* Bu meşinden yapılmış: *Güderi eldiven.*
güdü *a. fels.* Kaynağı, duygulanma değil akıl olan neden : *Ödev bir güdüdür.*
güdük *s.* **1.** Eksik yanı bulunan. **2.** Kuyruğu kesik ya da kopmuş. § **Güdük kalmak 1)** büyüyememek, küçük kalmak; **2)** bitmemiş, sonuç vermemiş durumda olmak.
güdüm *a.* Yönetme, gütme işi.
güdümcülük *a.* Bir ülkenin tutum, yapım ve tarım gibi işlerinde tutulan güdümlü yol.
güdümlü *s.* **1.** Güdülebilen : *Güdümlü mermi.* **2.** Belli bir ereğe göre yürütülen : *Güdümlü tarım.*
güfte *a. Far.* Müzik yapıtlarının sözleri.
güğüm *a.* Boynu uzun ve dar, çoğu zaman bakırdan yapılmış kulplu su kabı.

güherçile *a. Far. kim.* Tarımda gübre, hekimlikte ilaç olarak kullanılan, barut yapımında yararlanılan potasyum nitrat.

gül

gül *a. Far. bot.* Gül ağacının kokulu çiçeği. § **Gül gibi** çok iyi ya da belirgin bir durumda. **Gül gibi bakmak** **1)** sıkıntısız geçimini sağlamak; **2)** iyi, temiz bakmak. **Gül gibi geçinmek** **1)** çok iyi anlaşıp geçinmek; **2)** çok iyi olmayan olanaklara karşın rahat, sıkıntısız yaşamak.

güldürü *a. yz.* İnsanların, olayların, durumların gülünç yönlerini belirten sahne yapıtı, °komedi.

güleç *s.* Her zaman gülümseyen.

gülgiller *ç. a. bot.* Çilek, armut, elma türlerini içine alan, ayrı taçyapraklı ikiçeneklilerden, örneği gül olan bir bitki familyası.

gülistan *b. a. Far.* Gül bahçesi.

gülkurusu, -nu *b. s.* Kurutulmuş pembe gül renginde olan.

güllaç *a. Far.* **1.** Nişastadan hazırlanan ince ve kuru yufka. **2.** Bu yufkadan yapılan tatlı. **3.** Kimi ilaçların kolayca yutulabilmesi için içlerine konuldukları nişastadan kap.

gülle *a. Far.* **1.** Eskiden taş ya da demirden, küre biçiminde, şimdi içi doldurulmuş ucu sivri çelik silindir biçiminde yapılan taş mermisi. **2.** Atletizm yarışmalarında sporcuların elden geldiğince ileri atmaya çalıştıkları madensel küre. § **Gülle gibi** çok ağır.

güllük *a.* Gül tarlası ya da gülü çok olan yer. § **Güllük gülistanlık** bolluk ve rahat içinde olan (yer).

gülmek (*nsz*) **1.** (İnsanın hoşuna ya da tuhafına giden olgular karşısında) Sesli bir biçimde duygusunu açığa vurmak. **2.** Hoşça vakit geçirmek, eğlenmek : *Dün gece güldük eğlendik.* **3.** Biriyle alay etmek : *Bu davranışından dolayı ona herkes gülüyor.* § **Güle güle** **1)** uğurlama için kullanılan esenleme sözü; **2)** bir iyi dilek sözü: *Güle güle oturun. Güle güle giyin.* **Güle oynaya** sevinerek, neşe ile. **Güler yüz** yumuşak, okşayıcı davranış. **Gülmekten kırılmak** aşırı derecede ve sarsıla sarsıla gülmek. **Gülüp geçmek** umursamamak, üzerinde durmamak.

gülsuyu, -nu *b. a.* Güllerin imbikten çekilmesiyle elde edilen kokulu su.

gülümsemek (*nsz* √ *-e*) Güler gibi olmak, hafifçe gülmek.

gülünç *s.* Gülünecek, alay edilecek durumda olan : *Gülünç bir kılığı var.*

gülyağı, -nı *b. a.* Gülün taçyapraklarından elde edilen kokulu yağ.

güm *a.* Yankılı gürültüyü anlatır : *Kapı güm diye kapandı.* § **Güme gitmek** *tkz.* **1)** boşa gitmek, boş yere yok olmak; **2)** (insan için) boşu boşuna ölmek, yaşama olanağı varken ölmek.

gümeç *a.* Bal peteğini oluşturan altı köşeli gözeneklerden her biri.

gümlemek (*nsz*) **1.** Güm diye ses çıkarmak. **2.** *mec.* Beklenmedik bir zamanda ansızın ölmek ya da yok olmak : *Adamcağız iki dakika içinde gümledi gitti.*

gümrah *s. Far.* (Su, saç, ses gibi bir yerden çıkan şeyler için) Bol, sık, çok ve dolgun.

gümrük *a. Lat.* **1.** Bir ülkeye giren ya da bir ülkeden çıkan eşya üzerinden alınan vergi. **2.** Bu verginin alınması işiyle uğraşan devlet örgütü. § **Gümrükten mal kaçırır gibi** bir işte gereksiz yere telaş.

gümüş *a. kim.* Beyazımsı gri renkte, parlak, kolay işlenebilen, tel durumuna gelen ve oksitlenmeyen değerli element. Simgesi Ag.

gümüşi, gümüşü *s.* Gümüş renginde olan.

gümüşlemek (*ösz*) Gümüşle kaplamak ya da süslemek.

gün *a.* **1.** Güneşin yeryüzüne saçtığı ışık. **2.** Güneş : *Gündüz gün ışığı vardır.* **3.** Gündüz. **4.** *gökb.* Yeryuvarlağının kendi ekseni çevresinde bir kere dönmesiyle geçen zaman parçası. **5.** İçinde bulunulan zaman : *Günün haberleri.* **6.** Sıra, zaman : *Günü gelince o iş de olur.* **7.** Ev hanımlarının kabul günü. § **Gün ağarmak** tanyeri aydınlanmak. **Gün almak** bir yerden kendisi için belli bir gün ayırtmak. **Gün bilgisi** takvim. **Gün bugün** tam zamanı. **Gün doğmak** ummadığı iyi bir duruma erişmek ya da eline olağanüstü bir fırsat geçmek. **Gün günden** her gün biraz. **Günleri sayılı olmak** bir kimsenin ölümü ya da gideceği günler yaklaşmak. **Gününü göstermek** cezasını vermek. **Gününü gün etmek** zamanını zevk ve eğlence içinde geçirmek.

günah *a. Far.* **1.** Tanrı buyruklarına aykırı düşen davranış. **2.** Vicdanı rahatsız eden suç. § **Günah benden gitti** ben görevimi yaptım, bundan sonrası için sorumluluk kabul etmem. **Günaha sokmak** karşısındakini çileden çıkaracak davranışta bulunmak, onun günah işlemesine neden olmak. **Günahı boynuna** günahı onun olsun. **Günahını almak** biri hakkında yersiz olarak kötü düşünmek.

günahkâr *s. Far.* Günah işlemiş.

günaşırı *be.* Bir gün ara ile, iki günde bir : *Hastaneye günaşırı gidip geliyor.*

günaydın *ünl.* "Gününüz aydın olsun" anlamında bir esenleme sözü.

günbalı, -nı *b. a.* Güneşte bal koyuluğuna getirilmiş üzüm şırası.

günbatısı, -nı *b. a.* Anayönlerden batı.

günberi *b. a. gökb.* Bir gezegen yörüngesinin güneşe en yakın noktası.

günce *a.* Günü gününe tutulan anı.

güncel *s.* Günün konusu olan, şimdiki, bugünkü, °aktüel (haber, olay vb.).

güncellik *a.* Güncel olma durumu, °aktüalite.

gündelik *s.* **1.** Her gün olan, her günkü. **2.** Her gün yayımlanan, günlük : *Gündelik gazete.* **3.** Gün hesabıyla, her gün ödenen para : *Gündelikle çalışan kadın.*

gündem *a.* Bir kurul toplantısında görüşülecek konuların listesi.

gündoğrusu, -nu, gündoğusu, -nu *b. a.* Anayönlerden doğu.

gündönümü, -nü *b. a.* Gündüz ile gecenin eşit olduğu gün.

gündüz *a.* **1.** Günün sabahtan akşama dek süren aydınlık vakti. **2.** *be.* Gündüz vaktinde : *Gündüz çalışmalı, gece uyumalı.* § **Gündüz gözüyle** gündüzün. **Gündüz külahlı gece silahlı** iyi göründüğü halde gerçekte öyle olmayan kimse.

gündüzcü *a.* **1.** Gündüz çalışan görevli. **2.** Gündüz öğrenimi yapan öğrenci.

gündüzlü *s.* **1.** "Hem gece hem gündüz" anlamına gelen **geceli gündüzlü** sözünde geçer. **2.** Yatılı öğrencisi olmayan : *Gündüzlü okul.*

gündüzsefası, -nı *b. a. bot.* Kahkahaçiçeği.

günebakan *b. a. bot.* Ayçiçeği.

güneş *a.* **1.** *gökb.* Gezegenlere ışık ve ısı veren büyük gökcismi. **2.** Bu gökcisminin yaydığı ışık ve ısı. § **Güneş almak** (ya da **görmek**) güneş ışınlarıyla aydınlanacak durumda olmak. **Güneş tutulması** ayın dünya ile güneş arasına girmesiyle güneşin yeryüzünden kararmış görünmesi.

güneşlemek, güneşlenmek (*nsz*) Vücudun güneş ışınlarından yararlanmasını sağlamak.

güneşlik *a.* **1.** Güneş ışınlarının yakıcı etkisinden korunmada kullanılan gereç. **2.** *s.* (Yer için) Güneşli, güneş gören.

güney *a.* ve *s.* **1.** Dört anayönden biri, solunu doğuya, sağını batıya veren kimsenin karşısına düşer. **2.** Güneş gören yer.

güneybatı *b. a.* Güneyle batı arası yön.

güneydoğu *b. a.* Güneyle doğu arası yön.

günlük (I) *s.* **1.** O günkü : *Günlük yumurta.* **2.** Üzerinden ... gün geçmiş ya da geçecek : *On günlük çocuk.* **3.** Gündelik, her gün olan : *Günlük olaylardan biri.* § **Günlük güneşlik** (yer ve hava için) açık, aydınlık, iç açıcı.

günlük (II) *a.* Tütsü için kullanılan bir çeşit ağaç sakızı.

günöte *b. a. gökb.* Bir gezegen yörüngesinin güneşe en uzak noktası.

günübirlik *b. s.* (Gezi, misafirlik için) Bütün bir gün boyunca, aynı gün içinde : *Günübirliğine kasabaya gidip geldik.*

güpegündüz *be.* Ortalık iyice aydınlıkken : *Dükkânı güpegündüz soydular.*

gür *s.* Bol ve güçlü olarak çıkan ya da fışkıran : *Gür ses. Evleri gür bir orman içinde.*

gürbüz *s.* Sağlam, iyi gelişmiş, iri : *Gürbüz bir delikanlı.*

Gürcü *öz. a.* Gürcistan halkından ya da bu halkın soyundan olan kimse.

güreş *a.* İki kişinin uygun kurallara göre birbirinin sırtını yere getirmeye çalışması sporu. § **Güreş tutmak** güreşmek.

güreşçi *a.* Güreş yapan, güreşen kimse, °pehlivan.

güreşmek (*nsz* √ *-le*) Çeşitli oyunlarla birbirinin sırtını yere getirmeye çalışmak.

gürgen *a. bot.* Gürgengillerden kerestesi değerli bir orman ağacı.

gürgengiller *ç. a. bot.* Gürgen, meşe, kestane gibi ağaçları içine alan bitki familyası.

gürlemek (*nsz*) **1.** Kalın ve gür ses çıkarmak : *Gök gürlüyor.* **2.** *mec.* Kızgınlıkla bağırmak : *Öfkeyle gürledi.* **3.** Olmek, yok olmak : *Adam gürledi gitti.*

güruh *a. Far.* (Hoşa gitmeyen kimseler için) Topluluk, kalabalık.

gürüldemek (*nsz*) Çok hızlı ve gürültülü ses çıkarmak : *Dere gürüldeyerek akıyor.*

gürültü *a.* **1.** Düzensiz seslerin topu : *Gürültüden sesin duyulmuyor.* **2.** *mec.* Karışıklık, kavga : *İşçiler arasında gürültü çıktı.* § **Gürültüye gelmek** karışıklığa gelerek dikkat çekmemek. **Gürültüye papuç bırakmamak** korkusuz ve dileğince davranmak.

gürz *a. Far.* Eskiden silah olarak kullanılan ağır topuz.

gütmek, -der (*-i*) **1.** Hayvan ya da hayvan sürüsünü önüne katıp otlatarak sürmek. **2.** *mec.* Bir düşünce amaç ya da duyguyu gerçekleştirmeye çalışmak : *Kin gütmek.* **3.** Yönetmek, sürmek.

güve *a. zool.* Kurtçuğu deri, yapağı ve yünlü kumaş yiyen pulkanatlı bir böcek.

güveç *a.* **1.** İçinde yemek pişirilen toprak kap. **2.** Bu kapta pişirilen yemek.

güvelenmek (*nsz*) (Kumaş için) Güveler tarafından yenilmek.

güven *a.* **1.** Bir şeyden beklenilen niteliğe inanıp ona göre davranma, °itimat : *Bu yalan karşısında ona karşı güveni sarsıldı.* **2.** Yüreklilik, °cesaret : *Güvenle işini başarmaya çalışıyor.* § **Güven beslemek** güvenmek. **(Birine) Güveni olmak** bir kimseye güvenmek, inanmak. **(Birinin) Güvenini kazanmak** güven duygusunu elde etmek.

güvence *a.* Bir şeyin sağlamlık, doğruluk ve buna benzer niteliklerini güvene bağlama; bir işin olacağını, bir sözün yerine geleceğini üstüne alma işi ya da bunları sağlayan şey, °teminat : *Bu iş için verilen güvence yeterli değil.*

güvenç *a.* Güven.

güvenlik *a.* Tehlike bulunmama durumu, güven duyma durumu, °emniyet.

güvenmek (-e) Güven beslemek, güveni olmak : *Bu konuda size güveniyorum.* § **Güvendiği dağlara kar yağmak** (ya da **Güvendiği dal elinde kalmak**) yarar umduğu kimseden ya da şeyden iyilik gelmemek.

güvenoyu, -nu *b. a.* İşbaşında bulunan hükümetin tutumunu değerlendirmek için meclisçe verilen oy. § **Güvenoyu almak** hükümetin tutumu meclisçe onaylanmak.

güvercin *a. zool.* Birçok çeşitleri evcilleşmiş bulunan hızlı ve uzun zaman uçabilen, bundan dolayı ordularda haberleşme aracı olarak yararlanılan kuş.

güvercinler *ç. a. zool.* Güvercin, kumru gibi kuşları içine alan takım.

güverte *a. İt.* Gemide ambar ve kamaraların üstü.

güvey *a.* **1.** Evlenme töreni sırasında evlenen erkeğe verilen ad, °damat. **2.** Kız ailesinin büyüklerine göre o kızın evlendiği erkek. § **Güvey girmek** (erkek için) **1)** evlenmek; **2)** içgüveyi olmak.

güvez *s.* Mora çalar kırmızı.

güya *be. Far.* Sözde, sözümona, sanki : *Güya tam beşte gelecekti.*

güz *a.* Eylülün 22'sinde başlayıp, aralık ayının 21'inde sona eren, yaz ile kış arasındaki mevsim, °sonbahar.

güzel *s.* **1.** Hoşa giderek hayranlık uyandıran : *Güzel çocuk.* **2.** İyi : *Güzel bir iş gördü.* **3.** Doğru : *Güzel ... güzel amma!*

güzelavratotu, -nu *b. a. bot.* Patlıcangillerden pis kokulu zehirli bir bitki.

güzelleme *a.* **1.** *yz.* Halk edebiyatında sevilen bir varlığı övmek için yazılan koşuk türü. **2.** *müz.* Şen, sevinçli duyguları anlatan türkülerde özel bir ezgi.

güzelleşmek (*nsz*) Güzel olmak.

güzellik *a.* **1.** Güzel olma durumu. **2.** Okşayıcı söz ya da davranış.

güzlemek (*nsz*) Güzü bir yerde geçirmek.

güzün *be.* Güz mevsiminde.

Ğ

g, Ğ *a.* Türk abecesinin dokuzuncu harfi; ünsüz.

H

h, H *a.* Türk abecesinin onuncu harfi; ünsüz.

H *kim.* Hidrojenin simgesi.

ha *ünl.* **1.** İstek uyandırmak için kullanılır : *Ha gayret!* **2.** Dikkati çekmek için kullanılır : *Sakın ha, bir daha yapma!* **3.** Şaşma anlatır : *Öyle oldu ha!* **4.** Sonradan akla gelen bir şeyi belirtir : *Ha, şimdi hatırladım.* **5.** Soru ilgeci gibi kullanılır : *Ha, olmaz mı?* **6.** Yinelenerek kullanıldığında eşitlik anlamı verir: *Ha ben gelmişim, ha o.* § **Ha babam** → hababam. **Ha bire** → habire. **Ha bugün ha yarın** neredeyse, kısa bir sürede.

hababam *b. a.* **1.** Karşısındakinin çabasını anlatmak için kullanılır. **2.** *be.* Süreklilik anlatan belirteç gibi de kullanılır : *Hababam atıştırıyordu.*

haber *a. Ar.* **1.** Olmuş ya da olacak bir olay ile ilgili bilgi. **2.** Bilgi : *Dilden, edebiyattan haberi yok.* § **Haber almak** kendisine bildirilmek. **Haber çıkmamak** beklenen bilgi gelmemek. **Haber vermek** bildirmek.

haberci *a.* Haber getiren kimse, ulak.

haberdar *s. Ar. Far.* Haberli, bilgili. § **Haberdar etmek** bildirmek. **Haberdar olmak** bilgi edinmek.

haberleşmek (*nsz, -le*) Karşılıklı haber alıp vermek.

habeş *s.* Derisinin rengi çok esmer olan (kimse).

Habeş, Habeşi *öz. a. Ar.* Etiyopyalı.

habire *be.* Durmadan, ara vermeden: *Habire okuyor.*

habis *s. Ar.* **1.** Kötü. **2.** (Kimi hastalıklar için) Tehlikeli : *Habis ur.*

hac, -cc ı *a. Ar.* **1.** Dince kutsal sayılan bir yeri ziyaret. **2.** Müslümanlığın beş şartından biri. **3.** Yılın belli ayında Mekke'de yapılan, Kâbe'yi ziyaret ve tavaf töreni.

hacamat, -t ı *a. Ar.* Vücudun çizilen bir yerinden boynuz, bardak ya da şişe oturtarak kan alma.

haccetmek (*nsz*) Hac zamanında Kâbe'yi ziyaret ve tavaf etmek.

hacet, -t i *a. Ar.* **1.** Gerek, gereklik. **2.** Tanrı'dan ya da kutsal sayılan kişiden beklenen dilek. **3.** Küçük ya da büyük aptes. § **Hacet dilemek** istekte bulunmak. **Hacet kalmamak** gereği olmamak. **Hacet yeri** ayakyolu.

hacı *a. Ar.* Din buyruklarını yerine getirmek için hacca gitmiş kişi. § **Hacı ağa** büyük bir kente taşradan gelip gösteriş yaparak para yiyen kimse. **Hacı bekler gibi beklemek** büyük bir sabırsızlıkla beklemek.

hacıyatmaz *b. a.* **1.** Dibindeki ağırlık nedeniyle nasıl bırakılırsa bırakılsın hep dik duran oyuncak. **2.** *mec.* Güç durumlardan sıyrılmasını bilen becerikli kimse.

hacim, -cmi *a. Ar.* Oylum.

Hacivat *öz. a.* Karagöz oyununda kendini halktan üstün görme, bilgiçlik taslama, kitap dili kullanma gibi özentileri bulunan kişinin adı.

haciz, -czi *a. Ar.* Bir alacağın ödenmesi için borçlunun parasına, aylığına ya da malına icra dairesince el konulması.

haç, -ç ı *a. Erm.* Hıristiyanlığın simgesi sayılan ve birbirini dikey olarak kesen, iki çizgiden oluşan şekil, § **Haç çıkarma** Hıristiyanların sağ ellerini alın, karın, iki koltuk ve göğüs hizasına götürerek yaptıkları tapınma işareti.

had, -ddi *a. Ar.* Aşama, derece, sınır : *Herkes haddini bilmeli.* § **Haddi hesabı yok** pek çok, sınırı, ölçüsü yok. **Haddi mi** (ya da **Haddine mi düşmüş**) onun bunu yapmaya yetkisi ya da yeteneği yoktur. **Haddinden fazla** gereğinden çok, aşırı. **Haddini bilmek** kendi değer ve yeteneğini olduğundan üstün görmemek.

hâd, -ddi *s. Ar.* **1.** (Hastalık için) çabuk ilerleyen, eveğen. **2.** (Buhran, geçimsizlik için) Aşırı, şiddetli.

hadde *a. Ar.* Madenleri tel durumuna getirmek için kullanılan ve türlü çapta delikleri olan çelik aygıt. § **Haddeden geçirmek** *mec.* uzun uzadıya incelemek.

hademe *a. Ar.* İşyerlerinde temizlik ve ayak işlerine bakan görevli.

hadım *a. Ar.* Cinsiyet bezi çıkarılmış erkek.

hadımağası, -n ı *b. a. tar.* Eskiden Osmanlı saraylarında ve büyük konaklarda haremle selamlık arasında hizmet gören hadım köle.

hadis *a. Ar.* Hz. Muhammet'in düstur değeri taşıyan sözlerine verilen ad ve bu sözleri inceleyen bilim.

hadise *a. Ar.* Olay.

hafakan *a. Ar.* Sıkıntı, çarpıntı, yürek oynaması. § **Hafakanlar basmak** (ya da **boğmak**) çok sıkılmak, bunalmak.

hafız *a. Ar.* **1.** Kuran'ı baştan sona ezbere bilen ve okuyabilen kimse. **2.** *argo* Ezberci.

hafıza *a. Ar.* Bellek.

hafızlamak (*nsz, -i*) *argo* Derse çok çalışmak, ineklemek.

hafif *s. Ar.* **1.** Ağırlığı az olan : *Hafif bir yük.* **2.** Kalınlığı ya da yoğunluğu az olan : *Hafif duman. Hafif kumaş.* **3.** Güç ya da yorucu olmayan : *Hafif bir iş.* **4.** Ağırbaşlı olmayan : *Hafif bir kız.* **5.** Etkisi ya da gücü az olan : *Hafif içki. Hafif ses.* **6.** Önemli olmayan : *Hafif bir ceza ile kurtuldu.* § **Hafif atlatmak** kötü bir durumdan çok az bir zararla kurtulmak. **Hafif giyinmek** az ve ince giyinmek. **Hafif tertip** aşırılığa kaçmadan.

hafiflemek (*nsz*) **1.** Herhangi bir nedenle eski ağırlığını yitirmek. **2.** Etkisini yitirmek, gücü azalmak. **3.** Rahat etmek.

hafifmeşrep, -bi *b. s. Ar.* Yaşayışı, içinde bulunduğu toplumun ahlak anlayışına uymayan (kadın).

hafifsemek (*-i*) Önemsiz bulmak, değer vermemek.

hafiye *a. Ar.* Özel soruşturmalarla edindiği bilgileri ilgililere ileten kimse.

hafniyum *a. Fr. kim.* Atom ağırlığı 178,6 olan az rastlanır bir element. Simgesi Hf.

hafriyat, -tı *ç. a. Ar.* Toprağı kazma işlemi, kazı.

hafta *a. Far.* Birbiri ardınca gelen yedi günlük dönem.

haftalık *s.* **1.** Haftada bir kez yapılan, çıkan : *Haftalık toplantı. Haftalık dergi.* **2.** . . . hafta süren : *Bir haftalık yol.* **3.** *a.* Haftada bir ödenen para : *İşçiler haftalıklarını aldılar.*

haftalıkçı *s.* Ücretini haftadan haftaya alan (kimse).

haftaym *a. İng. sp.* İki devreli karşılaşmalarda devrelerden her biri.

hah *ünl.* Olması istenen ya da beklenen bir şey olur olmaz duyulan sevinci ya da onama duygusunu anlatır : *Hah, Orhan da geldi.* § **Hah şöyle** yapılan bir işin beğenildiğini anlatır.

haham *a. İbr.* Yahudi din adamı.

hahambaşı, -nı *b. a. İbr. T.* Yahudi topluluğunun dinsel başkanı.

hahnyum *a. Al. kim.* Atom numarası 105, kaliforniyum atomlarının, azot çekirdekleriyle bombardımanından elde edilmiş yapay element. Simgesi Ha.

hain *s. Ar.* **1.** Hıyanet eden : *Vatan haini.* **2.** Zarar vermekten, üzmekten ya da kötülük etmekten hoşlanan (kimse) : *Ne hain çocuksun!* **3.** Kimi zaman sitemli bir seslenme olarak kullanılır : *Hain, biz seninle böyle mi konuşmuştuk.* **4.** Kötü niyetle : *Hain bir bakış.*

hainleşmek (*nsz*) Haince davranır olmak.

Hak, -kkı *öz. a. Ar.* Tanrı'nın adlarından biri. § **Hak getire** yoktur, bulunmaz, ne arar : *Onda para hak getire!* **Hakkın rahmetine kavuşmak** ölmek.

hak, -kkı (**I**) *a. Ar.* **1.** Tüze, °adalet : *Haktan ayrılmamak.* **2.** Tüzenin ya da geleneğin gerektirdiği ya da kişiye tanıdığı şey. **3.** Gerçek ve doğru olan şey. **4.** Geçmiş ve harcanmış emek : *Ana hakkı.* **5.** Ekmek karşılığı ücret : *Hakkımı aldım.* **6.** Pay : *Makas hakkı.* § **Hak kazanmak** emeğinin karşılığını alabilecek duruma gelmek. **(Birine) Hak vermek** birinin davasını, savını doğru bulmak. **Hakkı geçmek I)** birinin payından başkası almış olmak; **2)** birinde ya da bir şeyde emeği olmak. **Hakkı için** kutsal şeylerden sonra yemin ederken söylenen söz : *Tanrı hakkı için.* **Hakkından gelmek I)** güç bir işi başarı ile sonuçlandırmak; **2)** yemek, öç almak, cezasını vermek. **Hakkını vermek I)** gereğini

tüm olarak yerine gitirmek; 2) çalışmasının karşılığını gereğince değerlendirmek.

hak, -kki (II) (k'lar ince okunur) *a. Ar.* Maden, ağaç, taş üzerine elle yazı ya da şekil oyma.

hakan *a.* Eski Türk ve Moğol İmparatorlarına verilen san.

hakaret, -ti *a. Ar.* Aşağılama, onur kırma, küçültücü söz ya da davranış. § **Hakaret etmek** aşağılamak, kötü davranmak.

hakça *be.* Doğrulukla. § **Hakçası** doğrusu, doğru olanı.

hakem *a. Ar.* Aralarındaki anlaşmazlığı çözmesi için iki tarafın başvurduğu kimse ya da kendine seçme yetkisi verilen bilirkişi, yargıcı.

hakikat, -ti *a. Ar.* **1.** Bir şeyin doğrusu, gerçek : *Hakikati anlamak kolay değildir.* **2.** Gerçeklik : *Dünyanın döndüğü bir hakikattir.* **3.** *be.* Gerçekten : *Bu saray hakikat güzelmiş.*

hakikaten *be. Ar.* Doğrusu budur ki, gerçekten.

hakikatli *s.* Yakınlığı ve bağlılığı sürekli olan : *Benim hakikatli oğlum.*

hakiki *s. Ar.* **1.** Gerçek : *Hakiki dost.* **2.** Nitelik ve nicelik bakımından gerçek olan : *Hakiki elmas.*

hâkim *a.* ve *s. Ar.* **1.** Buyruğunu yürüten, egemen. **2.** Yargıç. **3.** Başta gelen, başta olan, baskın çıkan. **4.** Yüksekten bir yeri tüm olarak gören : *Denize hâkim bir köşk.*

hâkimiyet, -ti *a. Ar.* Egemenlik.

hakir *s. Ar.* (k kalın okunur) Aşağı görülen, değersiz, °hor. § **Hakir görmek** önemsememek, küçümsemek.

hakkaniyet, -ti *a. Ar.* Hak ve adalete uygunluk.

hakketmek (*-i, -e*) *Ar. T.* (k'lar ince okunur) Maden, ağaç, taş üzerine elle yazı ya da şekil oymak.

haklamak *tkz.* **1.** Bozmak, perişan etmek, kırmak : *Düşmanı haklamak.* **2.** *alay* Yiyip bitirmek : *Koca ekmeği tek başına hakladı.*

haklı *s.* **1.** Hakka uygun, doğru, yerinde : *Haklı bir ceza.* **2.** Davası, savı ya da davranışı doğru olan (kimse) : *Çocukların hangisi haklı anlayamadım.* § **Haklı bulmak** savını doğru, yerinde bulmak.

haksever *b. s.* Doğru bildiği şeyden ayrılmayan, doğrucu.

haksız *s.* **1.** Hakka uygun olmayan : *Haksız bir ceza.* **2.** Savı, davası ya da davranışı doğru olmayan (kimse) : *Arkadaşınız bu işte haksızdır.*

hal, -li (I) *a. Ar.* **1.** Bir şeyin nitelikleriyle içinde bulunduğu koşulların tümü, durumu. **2.** Tutum, davranış. **3.** Güç, °takat . *Şimdi yapacak halim yok.* **4.** *mec.* Kötü durum : *Başına ne haller geldi.* § **Hal hatır sormak** "nasılsınız?" demek. **Halden anlamak** bir kimsenin içinde bulunduğu zorluğu anlayıp ona kolaylık göstermek. **Hali harap** bitkin, perişan. **Hali vakti yerinde** paraca durumu iyi, zengince.

hal, -li (II) *a. Fr.* < *Cerm.* Üstü kapalı pazaryeri.

hala *a. Ar.* Birine göre babasının kız kardeşi.

hâlâ *be. Ar.* Şimdiye dek ya da o zamana dek : *Seksen yaşına geldi, hâlâ hafızası yerinde.*

halat, -tı *a. Yun.* Urgandan daha kalın ip.

halay *a.* Davul ve zurna eşliğinde toplu olarak oynanan bir halk oyunu.

halayık *a. Ar.* Kadın köle.

halazade *b. a. Ar. Far.* Hala oğlu ya da kızı.

halbuki *bağ. Ar. T.* Oysa, şu kadar ki.

haldır haldır *be.* Gürültüyle ve hızla : *Makine haldır haldır çalışıyor.*

hale *a. Ar.* Kimi zaman güneşin ve ayın çevresinde görülen ışıklı daire, ayla.

halef *a. Ar.* Ardıl.

halel *a. Ar.* Bozma, bozukluk, düzensizlik. § **Halel getirmek** (ya da **vermek**) zarar vermek.

halı *a.* Yere, duvara ya da mobilya üzerine yaymak için kullanılan yün ya da ipekten, kısa ve sık tüylü örme ya da dokuma yaygı.

halıcı *a.* Halı dokuyan ya da satan kimse.

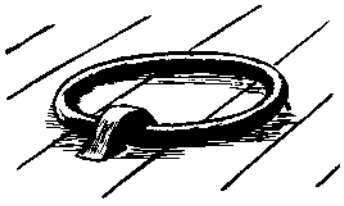
halife *a. Ar.* Hz. Muhammet'in vekili ve Müslümanların başı olan kimse.

halim s. *Ar.* (İnsanlar için) Yumuşak huylu. § **Halim selim** yumuşak ve doğru (kimse).

halis s. *Ar.* Katışıksız : *Halis kahve.*

haliyle *be. Ar. T.* Olağan bir sonuç olarak : *Okula devam etmediğine göre haliyle sınıfta kalacak.*

halk *a. Ar.* **1.** Bir ulusu oluşturan insan topluluğu : *Türk halkı.* **2.** Aynı ülkede oturan ve ortak çıkarlarla birbirine bağlı kişilerin tümü : *Halk hükümete yardımcı olmak istiyor.* **3.** Bir ulusun belli bir bölge içinde yaşayan kısmı : *Anadolu halkı.* **4.** Aynı yerde toplanmış kimseler topluluğu : *Mahalle halkı.* **5.** *hlk.* Aydınların dışında kalan topluluk. § **Halka dönük** halkın yararına olan. **Halka verir talkını, kendi yutar salkımı** verdiği öğüdü kendi de uygulamaz.

halka

halka *a. Ar.* **1.** Bir şeyi tutturmaya yarayan maden, tahta gibi şeyden yapılmış çember. **2.** Genellikle değerli madenlerden yapılan süs eşyası : *Nişan halkası.* **3.** Ufak, yağlı ve tuzlu simit.

halkalılar *ç. a. zool.* Eklembacaklılarla, solucanları içine alan hayvanlar takımı.

halkbilgisi, -ni *b. a. toplb.* Bir toplulukta yaşayan, ağızdan ağıza, nesilden nesile geçmiş şarkı, türkü, inanç, deyim, bütün gelenek ve görenekleri inceleyen bilim, °folklor.

halkçı s. Yurt işlerinde halkçılık ilkesini güden.

halkçılık *a.* Bireyler arasında hiç bir hak ayrılığı görmemek, topluluk içinde hiç bir ayrıcalık kabul etmemek, halk adı verilen tek ve eşit bir varlığı tanımak görüş ve tutumu.

halkoylaması, -nı *b. a.* Büyük bir topluluğun türlü siyasal ve sosyal sorunlar karşısındaki olumlu ya da olumsuz tutum ve davranışı, °referandum.

hallaç *a. Ar.* Özel bir araçla yatak, şilte, yorgan gibi eşya içine konmak üzere pamuk, yün gibi şeyleri yayla ya da tokmakla diten, kabartan kimse.

halleşmek (*-nsz, -le*) Birbirine durum ve dertlerini anlatmak.

halletmek (*-i*) **1.** Çözmek. **2.** Olumlu sonuca bağlamak, yoluna koymak.

hallice s. Durumu, benzerlerine göre biraz daha iyi olan.

halsiz s. Bitkin, dermansız, takatsız.

halt, -tı *a. Ar.* **1.** Bir şeyi başka bir şeyle karıştırma. **2.** Uygunsuz söz söyleme, uygunsuz iş yapma. § **Halt etmek** uygunsuz söz söylemek, uygunsuz davranmak. **Halt karıştırmak** uygunsuz davranışta bulunmak. **Halt yemek** yakışıksız ve kötü bir iş yapmış olmak.

halter *a. Yun.* (**l** ince okunur) Birbirine sapla bağlanmış iki gülleden ya da disklerden yapılmış ağırlık kaldırma amacına dayanan spor aracı.

halvet, -ti *a. Ar.* **1.** Hamamda tek kişinin yıkandığı bölme. **2.** Kimsenin olmadığı kapalı bir yer.

halter

ham *s. Far.* **1.** (Meyve için) Yeteri kadar olgunlaşmamış. **2.** İşlenmemiş (madde): *Ham petrol.* **3.** *mec.* Kaba, incelmemiş.

hamak

hamak *a.* (*Karaip dilinden*) İki ağaç ya da direk arasına gerilerek içine yatılan ve sallanabilen ağ.

hamal *a. Ar.* Ücretle yük taşıyarak geçinen kimse, taşıyıcı. § **Hamala semeri yük olmaz** insana kendi işi ağır gelmez.

hamam *a. Ar.* Yıkanılacak yer. § **Hamama giren terler** bir işe girişen kimse o işin güçlüklerini ya da masraflarını göze almalıdır.

hamamböceği, -ni *b. a. zool.* Düzkanatlılardan zararlı bir böcek.

hamarat, -tı *s.* (Kadınlar için) Ev işlerinde çalışkan ve becerikli.

hamhalat, -tı *b. s.* Kaba saba : *Hamhalat bir adam.*

hami *s. Ar.* **1.** Gözeten, koruyan (kimse). **2.** Kayıran, kayırıcı (kimse).

hamil s. *Ar.* **1.** Elinde bulunduran, üzerinde taşıyan. **2.** *a.* Destek.

hamile *s. Ar.* Gebe, yüklü.

hamiyet, -ti *a. Ar.* Ulusal kavramlarla ilgili onur, insanlık.

hamlamak, hamlaşmak (*nsz*) Uzun zaman idman yapmamak, hareket etmemek yüzünden dayanma gücünü ya da çevikliğini yitirmek.

hamle *a. Ar.* **1.** İleri atılma, atılım. **2.** Satranç ve damada taş sürme eylemi.

hammadde *b. a. Far. Ar.* Bir şeyin oluşturulması için ele alınıp işlenilen temel madde : *Şekerin hammaddelerinden biri pancardır.*

hamsi *a. zool.* Daha çok Karadeniz kıyılarında avlanan geniş ağızlı, ince uzun bir balık.

hamsigiller *ç. a. zool.* Hamsi, ringa, sardalya, tirsi balıklarını kapsayan bir balık familyası.

hamur *a. Ar.* **1.** Unun su ya da başka sıvılarla yoğrulmuş durumu. **2.** (Kâğıt için) Tür : *Birinci hamur kâğıt.* **3.** *s.* (Ekmek ve hamur işleri için) İyi pişmemiş. § **Hamur işi** hamurdan yapılmış yemek ya da tatlı.

hamut, -tu *a. İsl.* Araba koşumunda atların boyunlarına geçirilen ağaç ya da üstüne meşin geçirilmiş çember.

han (I) *a.* **1.** Eski Türklerde kağana bağlı ya da kendi başına buyruk, ikinci derecede devlet başkanı. **2.** Osmanlı padişahlarının adlarının sonuna getirilen san : *Sultan Selim Han.*

han (II) *a. Far.* **1.** Şehir içinde ya da dışında yolcuların konaklamaları için yapılmış yapı. **2.** Büyük kentlerde serbest mesleklerde çalışanların oda ya da daire tutup iş gördükleri yapı : *İş hanı.* § **Han gibi** gereğinden çok geniş olan yapı. **Han hamam sahibi** mülkü çok, varlıklı kimse.

hançer *a. Far.* Ucu eğri ve sivri, kamaya benzer kısa bıçak.

hançere *a. Ar.* Gırtlak.

hançerlemek *(-i)* Hançerle yaralamak ya da öldürmek.

handikap *a. İng.* **1.** Taşıyacakları ağırlık daha önceden saptanmış, belirli koşulları olan at yarışı. **2.** *mec.* Elverişsiz durum, engel.

hane *a. Far.* **1.** Ev, konut. **2.** Bölük, göz. **3.** Uzunca bir sayının sağdan sola doğru ayrılan sıra ve derecelerinden her biri : *Birler, onlar, yüzler hanesi.*

hanedan *a. Far.* **1.** *tar.* Tarihçe anılmış bir kimseye dayanan soy : *Osmanlı hanedanı.* **2.** *s.* Eli açık ve konuksever (kimse) : *Hanedan adamdır.*

Hanefi *öz. a. Ar.* İslamlıkta sünnet ehli denilen dört mezhepten biri ve bu mezhepten olan kimse.

haneli *s.* ...hanesi olan : *Elli haneli bir köy.*

hanende *a. Far.* Şarkı okumayı meslek edinen kimse, şarkıcı, okuyucu.

hangar *a. Fr.* **1.** Eşyayı yağmurdan korumaya yarayan, üstü örtülü yer. **2.** Uçakları barındırmaya yarar kapalı yer.

hangi *s.* İki ya da daha çok şeyden birini belirtecek bir karşılık almak için kullanılan soru sıfatı : *Hangi adam?* § **Hangi biri** çok olanlardan hangisi : *Hangi birini sayayım?* **Hangi dağda kurt öldü?** kendisinden beklenmedik bir davranış karşısında şaşma ve sitem anlatmak için kullanılır. **Hangi rüzgâr attı** bir yere uzun zaman uğramamışken umulmadık bir zamanda çıkagelenlere sitem yollu söylenir. **Hangi taşı kaldırsan, altından çıkar** her işten anlar ya da her işe karışır.

hangisi, -ni *ad.* Birkaç kişi arasından kim ya da birkaç şey arasından hangi şey : *Hangisi daha güzel?*

hanım *a.* **1.** Kız ve kadınlara verilen san : *Seher Hanım.* **2.** Karı, eş : *Ali'nin hanımı.* **3.** Kadınlığın bütün iyi niteliklerini taşıyan : *Hanım kız.* § **Hanım evladı** *tkz.* nazlı büyütülmüş. **Hanım hanımcık** iyi bir hanıma yakışır halleri olan.

hanımefendi *b. a.* Kadınlar için kullanılan saygı sözü.

hanımeli

hanımeli, -yi *b. a. bot.* Hanımeligillerden, ilkbaharda güzel kokulu çiçekler açan bir süs bitkisi.

hanımeligiller *ç. b. a. bot.* İkiçeneklilerden, örneği hanımeli olan bir bitki familyası.

hanımgöbeği, -ni *b. a.* Bir çeşit hamur tatlısı.

hanımparmağı, -nı *b. a.* İnce uzun parmak biçiminde bir hamur tatlısı.

hani *a. zool.* Levrek familyasından, alaca kırmızı renkli, beyaz etli, orta büyüklükte bir balık.

hani, hani ya *be.* **1.** Nerede, ne oldu, nerede kaldı : *Hani benim ismarladığım kalem?* **2.** Önceden bilinen bir şeyi kendisiyle konuşulana hatırlatmak için kullanılır : *Hani geçen gün rastladığımız adam.* **3.** Bir vaadi hatırlatan sözün başına getirildiğinde sitem anlatır : *Hani bana kitap getirecektiniz?* **4.** "Kaldı ki, bari, üstelik" anlamında kullanılır : *Hani benim kim olduğumu bilmese... Hani yanlış da değil.* **5.** "Doğrusunu söylemek gerekirse" anlamında kullanılır : *Hani pek de pahalı*

sayılmaz. § **Hanidir** çoktan beri, epey zamandır : *Hanidir onu görmüyorum.*

hantal *s.* **1.** Kocaman ve kaba : *Hantal bir yazı masası.* **2.** İşi, davranışları kaba ve yavaş : *Ne hantal adam!*

hap, -pı *a. Ar.* Yutulmak için küçük yuvarlaklar durumuna getirilmiş ilaç.

hapis, -psi *a. Ar.* **1.** Kaçırmamak ya da cezalandırmak için bir yere kapama: *Hapis cezası verildi.* **2.** Cezaevi, tutukevi: *Hapise atmak.* **3.** Cezaevine kapatılmış kimse, tutuklu: *Hapisler çalıştırılıyor.* § **Hapis giymek** hapis cezasına çarptırılmak. **Hapis yatmak** hükümlü olduğu süreyi tutukevinde geçirmek.

hapishane *b.:a. Ar. Far.* Tutukevi, °cezaevi. § **Hapishane kaçkını 1)** suçlu olup da henüz tutuklanmamış kimse; **2)** *mec.* kötü yaradılışlı kimse.

hapsetmek (*-i, -e*) **1.** Bir kimseyi cezaevine koymak : *Suçluyu hapsettiler.* **2.** Bir yere kapatmak : *Kediyi odaya hapsetti.*

hapşırmak (*nsz*) Aksırmak.

har *a.* Birtakım deyimlerde çeşitli anlamlarla geçer. § **Har hur** karışıklık ve anlaşmazlık. **Har vurup harman savurmak** düşüncesizce ve hesapsızca harcamak.

hara *a. Ar.* At üretilen çiftlik.

harabe *a. Ar.* **1.** Eski çağlardan kalmış şehir ya da yapı, ören: *Boğazköy harabeleri.* **2.** Yıkılmış ya da yıkılmaya yüz tutmuş yapı : *Bu harabede oturulmaz.*

haraç *a. Ar.* **1.** Eskiden Müslüman olmayanlardan ya da başka devletlerden alınan vergiye verilen ad. **2.** Bir yerden, bir kimseden zorla alınan para. § **Haraç yemek** başkasının sırtından geçinmek. **Haraca bağlamak** belli zamanlarda, belli miktarda haraç vermesini kabul ettirmek. **(Birini) Haraca kesmek** zorbalıkla para koparmak ya da çıkar sağlamak.

harakiri *a.* (*Japoncadan*) Japonlarda karnını bıçakla deşmek yoluyla kendini öldürme.

haram *s. Ar.* Yapılması ya da kullanılması dince yasak olan: *Şarap haramdır.* § **(Bir şeyi birine) Haram etmek** o şeyden umulan yarar ve rahatı tattırmamak. **(Bir şey) Haram olmak** bir şeyden yararlanamaz olmak: *Uyku bana haram oldu.* **Haram olsun** hayrını görme, yaramasın! **Haram yemek** dinsel inançlara aykırı olarak, yani haksız olarak bir şeye el atmak.

harami *a. Ar.* (Masallarda) Hırsız, haydut : *Kırk haramiler.*

harap *s. Ar.* **1.** Bayındırlığı kalmamış, yıkılacak duruma gelmiş, yıkık, °viran: *Harap ev.* **2.** *mec.* Bitkin, perişan (kimse). § **Harap etmek** harap duruma getirmek. **Harap olmak** harap duruma gelmek, °perişan olmak.

haraplaşmak (*nsz*) Harap duruma gelmek.

hararet, -ti *a. Ar.* **1.** Isı, sıcaklık: *Güneşin hararet.* **2.** Susama : *Çay hararet giderir.* **3.** *mec.* Coşkululuk, ateşlilik. § **Hararet basmak** çok susamak. **Hararet vermek** susatmak. **Hararet söndürmek** susuzluğu gidermek.

hararetlenmek (*nsz*) Canlanmak, coşmak : *Tartışma hararetlendi.*

harbi *a.* Ateşli silahların içini temizlemekte kullanılan çubuk. § **Harbi konuşmak** dosdoğru, gerçeği gizlemeden konuşmak.

harbiye *a. Ar.* **1.** Harp işleri. **2.** Subay yetiştiren yüksek okul : *Harp Okulu.*

harcama *a.* **1.** Harcamak işi, parayı elden çıkarma, °sarf. **2.** Bir şey almak için elden çıkarılan para : *Günlük harcamalar çoğaldı.*

harcamak (*-i*) **1.** Bir iş görmek için parayı elden çıkarmak : *Çok para harcıyorsun.* **2.** Bir şey yapmak için kullanmak : *Usta yapıya beş ton demir harcadı.* **3.** *mec.* Birinin toplum içindeki değerini ve orununu tehlikeye düşürmek.

harcıâlem *b. s. Ar.* **1.** Herkesin alabileceği, kullanabileceği, hiç bir özel-

liği olmayan. **2.** Yeniliği olmayan, basmakalıp : *Harcıâlem yazılar.*

harcırah *b. a. Ar. Far.* Yol masrafı, yolluk.

harç (I) *a. Ar.* **1.** Harcanan para, °masraf. **2.** Resmi işlerde ödenen para : *Tapu harcı.*

harç (II) *a.* **1.** Yapıda tuğla ya da taşların örgüsünü pekitmek, duvarları sıvamak için kullanılan, toprak, saman ya da kum, kireç, çimento gibi şeyleri su ile kararak yapılan çamur : *İşçiler harç karıyor.* **2.** Bir şeyin yapılmasında kullanılan maddelerin tümü : *Yemeğin harcı pek bol değil.* **3.** Giysi süsleyici şeyler : *Gece giysilerinin harcı çok bol.* § **(Birinin) Harcı olmak** birinin yapabileceği bir iş olmak : *Çıplak ata binmek yiğit harcıdır.*

harçlık *a.* Ufak tefek gereksinmelere harcanacak para.

hardal *a. Ar.* **1.** *bot.* Turpgillerden tohumu hekimlikte kullanılan, tadı acı bir bitki. **2.** Hardal tanesinin toz durumuna getirilmiş ya da sirkeyle karıştırılarak hazırlanmış macunu.

hare *a. Far.* Kimi eşya üzerinde dalgalanır gibi görünen parlak çizgiler.

harekât, -tı *ç. a. Ar.* **1.** Davranışlar, eylemler. **2.** *ask.* Belli bir erek gözetilerek bir asker birliğine yaptırılan manevra, çarpışma, çevirme, kovalama gibi işler.

hareket, -ti *a. Ar.* **1.** Kımıldanma. **2.** Davranış : *Güzel bir harekette bulundu.* **3.** Yola çıkma : *Hareketimize iki gün kaldı.* **4.** Belirli bir amaca varmak için birbiri ardınca yapılan ilerlemeler, akım : *Tanzimat hareketi.* **5.** *hlk.* Yersarsıntısı, deprem : *Dün geceki hareketi hissettiniz mi?* **6.** *fiz.* Devinim. § **Harekete geçmek** bir işi yapmaya başlamak; bitirmek amacı ile bir işe girişmek.

harem *a. Ar.* **1.** Eski saray ve konaklarda kadınlara ayrılan daire. **2.** Karı, eş.

harf, -fi *a. Ar.* Abeceyi oluşturan işaretlerden her biri. § **Harfi harfine** tastamam, uygun, gerçekte olduğu gibi.

harfiyen *be. Ar.* Harfi harfine, hiç bir değişiklik yapmadan.

harıl harıl *be.* Aralıksız olarak, durmaksızın, bütün gücüyle : *Ocak harıl harıl yanıyor.*

harici *s. Ar.* **1.** Dışla ilgili, dıştan olan : *Harici hastalıklar.* **2.** (Herhangi bir topluluğa göre) Yabancı.

hariciye *a. Ar.* **1.** Dış siyasa işleri, dışişleri. **2.** Dış hastalıklarla ilgili hekimlik kolu : *Hariciye koğuşu.*

hariciyeci *a.* **1.** Dış politika ile ilgili meslek adamı, °diplomat. **2.** Dış hastalıkları hekimi.

hariç *a. Ar.* **1.** Dış, dışarı. **2.** Yabancı ülke. **3.** *be.* Dışta kalmak üzere, sayılmamak üzere : *Turgut hariç, hepimiz geleceğiz.* § **Hariçten gazel okumak 1)** bir konuyu iyice bilmeden, üzerinde görüş ve düşünce ileri sürmek; **2)** bir konuşmaya yersiz ve zamansız katılmak.

harika *a.* ve *s. Ar.* **1.** Yaradılışın ve olanakların üstün nitelikleriyle insanda hayranlık uyandıran şey, °mucize. **2.** *mec.* Çok büyük bir hayranlık uyandıran : *Harika bir roman.*

harikulade *s. Ar.* **1.** Olağanüstü. **2.** *mec.* Çok güzel.

haris *s. Ar.* İstekli, açgözlü, bir şeyi çok fazla isteyen.

harita *a. Yun.* Yeryüzünün ya da bir parçasının, belli bir orana göre küçültülerek düzlem üzerine çizilen taslağı. § **Haritadan silinmek 1)** bir ülke, başka bir devletin egemenliği altına girmek; **2)** (bir köy, kent) herhangi bir olay sonunda yok olmak.

haritacı *a.* Harita yapan kimse, °kartograf.

haritacılık *a.* Harita yapma işi, °kartografi.

harlamak (*nsz*) **1.** Har har diye ses çıkarmak; birden alevlenmek, hızla yanmaya başlamak : *Ateş birden harladı.* **2.** Birden öfkelenerek bağırmak, birine çıkışmak.

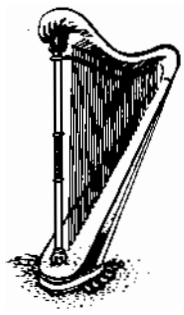
harman *a. Far.* **1.** Tahıl demetlerinin üzerlerinden döven geçirilerek tanelerinin başaklarından ayrılması işi. **2.** Bu işin yapıldığı yer ya da mevsim: *Harmana gitmek.* **3.** Çay, tütün gibi şeylerin çeşitlerini yeni bir bileşim yapmak için karıştırma işi : *Çay harmanı. Tütün harmanı.* § **Harman sonu dervişlerin** bir işin sonunda iyi pay alanlar için söylenir.

harmandalı *a.* (Ege bölgesinde) Bir çeşit zeybek oyunu.

harmani, harmaniye *a.* Bütün vücudu saran, kolsuz, kimi zaman kukuletalı bir çeşit üst giysisi.

harmanlamak (*-i*) Harman etmek.

harmonyum *a. Yun.* Dış görünüşü piyanoya benzeyen, körüğü ayakla işletilen küçük org.

harp

harp, -bi (**I**) *a. Ar.* Savaş. § **Harp zengini** savaş sırasında yolsuz kazançlar sağlayarak kısa sürede zengin olan kimse.

harp, -pı (**II**) *a. Al.* Dik tutularak parmakla çalınan, üç köşeli ve telli, büyük çalgı.

harrangürra *be.* Gürültü ile ve özensiz olarak : *Bu iş harrangürra gidiyor.*

has *s. Ar.* **1.** Özgü : *Bu huy ona hastır.* **2.** Katışıksız, en iyi cinsten: *Has ekmek.* **3.** Hükümdara özgü olan : *Has bahçe.*

hasar *a. Ar.* Herhangi bir olayın yol açtığı kırılma, dökülme, yıkılma gibi zarar : *Deprem çok hasar yaptı.*

hasat *a. Ar.* Ürün kaldırma : *Hasat mevsimi.*

hasbıhal, -li *a. Ar.* Herhangi bir şeyden söz ederek karşılıklı konuşma, °dertleşme.

haseki *a. Ar. tar.* **1.** Osmanlı İmparatorluğu devrinde sarayda silahlı koruyuculara verilen san. **2.** Padişah gözdesi.

hasekiküpesi, -ni *b. a. bot.* Düğünçiçeğigillerden bir süs bitkisi.

haset *a. Ar.* Kıskançlık, çekememezlik.

hasıl *s. Ar.* Olmuş, ortaya çıkmış. § **Hasıl olmak** ortaya çıkmak, türemek.

hasılat, -tı *a. Ar.* **1.** Ürün. **2.** Gelir, kazanç : *Bu filmin hasılatı düşük.*

hasılı *be. Ar.* Sözün kısası, işin sonu : *Hasılı ne yaptımsa fayda etmedi.*

hasım, -smı *a. Ar.* Düşman.

hasır *a. Ar.* **1.** Saz ya da kabuk, yaprak gibi bir bitki maddesiyle örülmüş taban örtüsü. **2.** *s.* Tamamı ya da bir bölümü böyle bir örgüden yapılmış olan : *Hasır şapka.* § **Hasır altı etmek** bir işi isteyerek ve haksız olarak yürütmemek, örtbas etmek : *Bizim işi hasır altı ettiler.*

hasırotu, -nu *b. a. bot.* Düz, ince, uzun yaprakları hasır örmeye yarayan, bataklıklarda yetişen ot, saz.

hasis *s. Ar.* Cimri, pinti.

haspa *a.* Kadın ya da kızlara şaka ve alay yollu söylenen söz.

hasret, -ti *a. Ar.* Özlem. § **Hasret çekmek** özlem duymak. **Hasret gitmek** sevdiği bir kimseye ya da yere kavuşamadan ölmek. **Hasretini çekmek I)** gereksindiği halde o şeyi elde edemeyerek üzüntü içinde bulunmak :

Dünya barışın hasretini çekiyor; **2)** çok özlemek : *Kızının hasretini çekiyor.*

hasretmek *Ar. T.* (*-i, -e*) Yalnız bir şeye ayırmak, vermek : *Bütün vaktini bilime hasretti.*

hassas *s. Ar.* **1.** Duygulu, içli. **2.** Alıngan.

hasta *s. Far.* Sağlık durumu bozuk olan, esenliği yerinde olmayan, sayrı. § **(Bir şeyin) Hastası olmak** bir şeye çok düşkün olmak.

hastabakıcı *b. a.* Tedavi ile ilgili hekimin buyruklarını yerine getirip hastaya bakan, hemşirelere yardım eden kimse.

hastalanmak (*nsz*) Hasta olmak.

hastalık *a.* **1.** Organizmada birtakım değişikliklerin ortaya çıkmasıyla beliren bozukluk. **2.** Bitkilerin yapılarında görülen bozukluk. **3.** *mec.* Düşkünlük : *Onda ata binme hastalığı var.*

hastane *a. Far.* Hastaların yatırılarak tedavi edildiği sağlık kurumu.

hastanelik *s.* ve *be.* Hastaneye kaldırılacak durumda. § **Hastanelik olmak 1)** hastaneye yatmayı gerektirecek kadar hastalanmak; **2)** çok dayak yemek.

haşa *ünl. Ar.* **1.** Bir durum ya da davranışın kesinlikle kabul edilmediğini anlatır. **2.** Dince aykırı görülen bir olasılık söylenirken kullanılır : *Haşa, Allah bir olacak yerde iki olsaydı...*

haşarat, -tı *ç. a. Ar.* **1.** Böcekler. **2.** *mec.* Değersiz ve zararlı kimseler, ayaktakımı.

haşarı *s.* **1.** (Çocuklar için) Çok yaramaz, ele avuca sığmaz. **2.** Huysuz, azgın (hayvan).

haşere *a. Ar.* Böcek.

haşhaş *a. Ar. bot.* Gelincikgillerden, kapsüllerinden afyon, tohumlarından da yağ çıkarılan bitki.

haşin *s. Ar.* Sert, kırıcı, gönül kırıcı.

haşlama *a.* **1.** Haşlamak eylemi. **2.** *s.* Haşlanarak pişirilen : *Haşlama* et. *Haşlama sebze.*

haşhaş

haşlamak (*-i*) **1.** Bir şeyin üstüne kaynar su ya da kızgın yağ dökmek, bir şeyi kaynar suya daldırmak : *Sebze haşlamak.* **2.** Kaynatıp pişirmek : *Yumurta haşlamak.* **3.** *mec.* Sertçe paylamak : *Kızını öyle bir haşladı ki...*

haşlamalılar *ç. a. zool.* Birgözelilerden vücutlarında devinimi sağlayan kirpiğimsi titrek tüyleri ya da beslenme işini gören çekmenleri olan ve ancak mikroskopla görülebilen hayvanlar sınıfı.

haşmet, -ti *a. Ar.* Büyüklük, görkem, °ihtişam.

haşmetli *s.* **1.** Görkemli. **2.** Padişahlara verilen san.

hat, -tı *a. Ar.* **1.** Çizgi : *Sınır hattı. Yüz hatları.* **2.** Yazı. **3.** Yol : *Demiryolu hattı.* **4.** Telefon, televizyon, telgraf gibi aygıtlarla iletişimi sağlayan düzen.

hata *a. Ar.* **1.** Yanlış, yanlışlık, yanılgı : *Mektup hatalarla dolu.* **2.** İstemeyerek ve bilmeyerek yapılan kusur, yanılma, yanılgı : *Bu iş onun hatası yüzünden bozuldu.* § **Hata etmek** yanlışlık yapmak, hataya düşmek, yanılmak.

hatır *a. Ar.* **1.** Düşünme, akılda tutma yetisi : *Söylediğiniz şey hatırımda.* **2.** Gönül, kalp, duygu : *Hatırını kıracak bir şey söyleme.* **3.** Saygı, değer : *Bu işi hatırınız için yaptım.* § **Hatır gönül**

bilmemek (tanımamak ya da **saymamak)** doğru bildiği yoldan kimsenin hatırı için şaşmamak. **Hatır için** gönlü hoş olsun diye. **Hatırı için** yüzünden, nedeniyle. **Hatırı sayılır 1)** oldukça çok : *Hatırı sayılır bir soğuk var*; **2)** önemli : *Senin bu işini hatırı sayılır biri yapar*. **Hatırına gelmek** hatırlamak, aklına gelmek. **Hatırında kalmak** unutmamak. **(Birinin) Hatırını saymak** gerekli saygıyı göstermek: *Hatırını sayıp buraya kadar geldik*.

hatıra *a. Ar.* **1.** Bellekte yaşamaya devam eden geçmiş bir izlenim, duygu; anı. **2.** Birinin hatırlanması için verilen armağan. **3.** *yz.* Yaşanmış olayları anlatan yazı türü, anı.

hatırlamak (*-i*) **1.** Bir anıyı, bir izlenimi bellekte yeniden canlandırmak, anımsamak. **2.** Bilmek, düşünmek : *Burasının okul olduğunu hatırlamanız gerekir*.

hatim, -tmi *a. Ar.* Kuran'ı başından sonuna kadar okuma.

hatip *a. Ar.* **1.** Topluluk karşısında söz söyleyen kimse, güzel konuşan konuşmacı. **2.** Camilerde hutbe okutan hoca.

hatmetmek *Ar. T.* (*-i*) **1.** Kuran'ı ya da herhangi bir kitabı baştan sona kadar okumak. **2.** *şaka* Baştan sona kadar okuyup bitirmek, sona erdirmek.

hatmi *a. bot.* Ebegümecigillerden, hekimlikte kullanılan bir süs bitkisi.

hatta *bağ. Ar.* Bile, hem de, üstelik : *Gördüm, hatta konuştum*.

hattat, -tı *a. Ar.* El yazısı çok güzel olan sanatçı ya da mesleği hattatlık olan kimse.

hatun *a.* **1.** Kadın. **2.** "Bayan" anlamında adların sonuna getirilir : *Emine Hatun*. **3.** *tar.* Hakanın eşi. **4.** Eş.

hav *a.* Kadife, çuha gibi kumaşların yüzeyindeki ince tüy.

hava *a. Ar.* **1.** Atmosferi oluşturan, bütün canlıların ve bitkilerin solunumuna yarayan, renksiz, kokusuz gaz karışımı. **2.** İklim : *İzmir'in havası ona yaradı*. **3.** Gökyüzü : *Hava açık*. **4.** Müzik parçalarında çeşit : *Köy havaları*. **5.** Keyif : *Herkes kendi havasında*. **6.** Tarz, üslup : *Yazılarında Namık Kemal havası var*. **7.** Durum, ortam : *İstanbul'un kozmopolit havasında yetişen çocuk*. § **Hava açmak** bulutlar dağılmak. **Hava almak 1)** açık havada başını dinlemek; **2)** (*argo*) umduğunu bulamamak, hiç bir şey kazanmamak. **Hava değişimi** hastaların daha çabuk iyileşmesi, yorgunlukların giderilmesi için yapılan çevre değişikliği. **Hava köprüsü** zorunlu durumlarda iki ülke arasında hava yoluyla yapılan sürekli ulaşım. **Hava parası** bir yeri kira ile tutabilmek için sahibine ya da içindeki kiracıya açıktan verilen para. **Havadan 1)** emeksiz, açıktan : *Havadan para kazanıyor*; **2)** boş, değersiz : *Havadan sözler*. **Havası olmak** albenisi ya da cana yakınlığı olmak. **Havaya gitmek** hiç bir şeye yaramamak. **Havaya kılıç** (ya da **pala**) **sallamak** boşuna, gereksiz çaba harcamak. **Havayı bozmak** bir topluluğun keyfini kaçırmak : *Soğuk şakalarıyla havayı bozdu*.

havaalanı, -nı *b. a.* Uçakların kalkıp inmesi için yapılmış düz, açık ve asfatlanmış geniş yer.

havaaltı, -nı *b. s.* Havayuvarının alt katmanı içinde bulunan.

havacı *a.* **1.** Hava taşıtlarında görevli kimse. **2.** *ask.* Hava kuvvetlerine bağlı asker.

havacılık *a.* **1.** Havacının yaptığı iş, havada uçma tekniği. **2.** Hava ulaşımını kapsayan her şey.

havacıva *a.* **1.** *bot.* Sığırdili familyasından, köklerinden kırmızı boya elde edilen bir bitki. **2.** *s. argo* Değer ve önemi olmayan, boş : *Bu iş havacıva*.

havadar *s. Ar. Far.* Yüksek ve çevresi açık (yer).

havadis *a. Ar.* İlgi ile karşılanabilecek haber : *Bu gazete doğru havadis verir.*

havagazı, -nı *b. a.* Yakılarak ışık ya da ısı sağlamak için madenkömüründen çıkarılan gaz.

havai *s. Ar.* **1.** Gök renginde : *Havai mavi.* **2.** Belli bir işle sürekli, ciddi olarak uğraşamayan, geçici isteklerine göre davranan. **3.** Değersiz, boş : *Havai sözler.* § **Havai fişek** törenlerde geceleri yakılarak havaya uçurulan, renk renk ışıklar saçan fişek.

havalandırmak (*-i*) **1.** Hava aldırmak, havasını değiştirmek. **2.** Uçurmak.

havalanmak (*nsz*) **1.** Hava almak, havası değiştirilmek. **2.** Havaya kalkmak, uçmak : *Uçak havalandı.* **3.** *mec.* Beğenilmeyen davranışlarda bulunmak.

havale *a. Ar.* **1.** Bir işi bir başkasının sorumluluğuna bırakma, °devretme. **2.** Banka, postane ve benzerlerinin aracılığıyla gönderilen para. **3.** *hek.* Kimi zaman gebelerde ve çocuklarda görülen çırpınmalı bir hastalık.

havalı *s.* **1.** Havası olan : *Fena havalı bir gün.* **2.** İyi hava alan : *Havalı bir oda.* **3.** *mec.* Gözalıcı, çekici, albenisi olan : *Havalı kız.*

havali *a. Ar.* Çevre, dolay.

havalimanı, -nı *b. a.* Şehirler ya da ülkeler arası havayolu ulaşımı için gerekli teknik ve ticari kuruluşların tümü.

havan *a. Far.* İçinde bir şey dövüp ufaltmaya yarar tahta, taş, maden ya da plastikten yapılan çukurca kap. § **Havanda su dövmek** boşuna uğraşmak.

havaneli, -ni *b. a.* Havanda bir şeyi dövmeye yarayan tokmak.

havari *a. Ar.* **1.** İsa Peygamber'in öğüt ve inançlarını yaymak işiyle görevlendirdiği on iki çömezine verilen ad. **2.** Yardımcı. **3.** Bir öndere bağlı olup onun inançlarını yayan kimse.

havasız *s. Ar. T.* **1.** Havası olmayan, hava almayan. **2.** Havası iyi ya da yeterli olmayan.

havataşı, -nı *b. a. gökb.* Uzaydan yeryüzüne düşen taş, göktaşı, şimşektaşı.

havayolu, -nu *b. a.* Hava taşıtlarının uçuş sırasında izlemeye zorunlu oldukları yol.

havayuvarı, -nı *b. a. gökb.* Herhangi bir gökcismini ya da daha özel anlamda yeryuvarını çevreleyen gaz tabakası, °atmosfer.

havlamak (*nsz*) (Köpek) Hav hav diye bağırmak, ürümek.

havlı *s.* Havı bulunan.

havlıcan *a. bot.* Köksapları baharat olarak kullanılan, zencefilgillerden ıtırlı bir bitki.

havlu *a.* Kurulanmaya yarar havlı dokuma bez : *Yüz havlusu.*

havlucu *a.* Havlu dokuyan ya da satan kimse.

havra *a.* **1.** Yahudi tapınağı, °sinagog. **2.** *mec.* Çok gürültülü yer.

havsala *a. Ar.* **1.** *anat.* Kalça kemikleri arasındaki boşluk. **2.** *mec.* Zihnin bir şeyi anlama ve kavrama yetisi. § **Havsalası almamak** aklı kabul etmemek. **Havsalası geniş** hoşgörüsü olan, hiç bir şeye aldırış etmeyen.

havuç *a. bot.* Maydanozgillerden, kökü yenen bir bitki.

havut *a.* Deve semeri.

havuz *a. Ar.* **1.** Su biriktirmek, yüzmek ya da çevreyi güzelleştirmek gibi amaçlarla tuğla, mermer, beton ve benzeri şeylerden yapılan çukur yer. **2.** Gemilerin onarılmak için çekildikleri yer.

havuzlamak (*-i*) (Gemiyi onarmak için) Havuza çekmek.

havya *a. Ar.* Madenlerle yapılan kaynak işlerinde, lehimin eritilmesinde kullanılan araç.

havyar *a.* Tuzla hazırlanmış, yarı ezme durumundaki balık yumurtası.

havza *a. Ar.* **1.** *coğr.* Dağ ya da tepelerle sınırlanmış, suları aynı denize, göle ya

da ırmağa akan kara bölgesi : *Kızılırmak havzası.* **2.** Maden bölgesi : *Zonguldak kömür havzası.*

hay *il.* Beklenmeyen durumlar karşısında söylenen sözlerin başına getirilir : *Hay Allah, bu ne aksilik.* § **Haydan gelen huya gider** kolay ve emeksiz kazanılan şeyler elden kolay çıkar.

haya *a. Far.* Erkeklik bezi.

hayâ *a. Ar.* Utanç, utanma, sıkılma.

hayal, -li *a. Ar.* **1.** Olmuş ya da varmış gibi insanın zihninde tasarlayıp canlandırdığı şey, imge, °hülya. **2.** Belli belirsiz görülen şey. **3.** *fiz.* Görüntü: *İnsanın aynadaki hayali.* § **Hayal etmek** bir şeyi zihninde tasarlayıp canlandırmak. **Hayal gibi 1)** hayale benzer biçimde; **2)** (insanlar için) çok zayıf. **Hayal kırıklığı** çok istenilen ya da umulan bir şeyin gerçekleşmeyişinden duyulan üzüntü. **Hayal meyal** belli belirsiz, açık seçik olmayan bir durumda. **Hayalinden geçirmek** düşünmek.

hayalci *a.* **1.** Bir şeyi gerçekleşmiş gibi kabul edip zihinde tasarlayan kimse. **2.** *s.* Hayale çok bağlı, hayal kuran.

hayalet, -ti *a. Ar.* Gerçekte var olmadığı halde, kimi zaman görüldüğü sanılan cin, peri, hortlak gibi görüntüler.

hayali *s. Ar.* **1.** Hayal niteliğinde ya da hayal ürünü olan, imgesel. **2.** *a.* Karagöz oynatan kimse.

hayalperest, -ti *b. s. Ar. Far.* Çok hayal kuran, hayale çok önem veren.

hayâsız *s.* Utanmaz, arlanmaz, sıkılmaz, yüzsüz.

hayat, -tı (I) *a.* **1.** Canlı varlıklarda doğumdan ölüme kadar etkinliği sağlayan olguların tümü, yaşam. **2.** Doğumdan ölüme kadar geçen süre, °ömür. **3.** Yaşama biçimi : *Köy hayatı.* **4.** Meslek ve durum : *Askerlik hayatı.* **5.** Geçim koşullarının tümü : *Hayat pahalılığı.* **6.** Canlılığı gösteren hareket, kaynaşma : *Bu kentte geceleri hayat yok.* **7.** Yazgı, °kader. **8.** Canlı varlık : *Ayda hayat yok.* § **Hayat adamı** zamana kolayca uyan, her türlü güçlüğü yenmesini bilen kimse. **Hayat arkadaşı** karı kocadan her biri. **Hayat memat meselesi** ölüm kalım sorunu. **(Bir şeye) Hayat vermek** canlılık vermek, canlandırmak. **Hayata atılmak** geçimini sağlamak için çalışmaya başlamak. **Hayata küsmek** bezgin, kötümser olmak, yaşama isteğini yitirmek. **Hayatını (birine) borçlu olmak 1)** biri tarafından ölümden kurtarılmış olmak; **2)** birinin yaşamı, bir başkasının desteği ile sağlanmış olmak. **Hayatını kazanmak** geçimini sağlamak.

hayat, -tı (II) *a. Ar.* **1.** Sofa. **2.** Avlu, ev bahçesi.

hayatağacı, -nı *b. a.* **1.** *anat.* Beyinciğin kesitindeki görünüş. **2.** Soyağacı.

hayati *s. Ar.* **1.** Yaşam için zorunlu olan ya da bitkisel, hayvansal hayatı oluşturan : *Hayati gereksinmeler.* **2.** *mec.* Yaşamla yakından ilgili; temel : *Hayati bir sorun.*

haydamak *(-i)* **1.** Hayda diyerek hayvanı yürütmek. **2.** *argo* Kovmak, °defetmek.

haydi, hadi *ünl.* **1.** İsteklendirme için kullanılır: *Haydi çocuklar yemek hazır!* **2.** Kabul ve onama bildirir : *Haydi senin dediğin olsun, al götür!* **3.** Diyelim ki, tutalım ki : *Haydi senin haklı olduğunu kabul edelim, ne değişir ki?* **4.** Hafifseme yollu söylenir: *Hadi sen de!* **5.** Hoş görme anlamında : *Hadi bakmadı, bari bize haber verseydi.* § **Hadi hadi** "kısa kes, uzatma". **Haydi haydi** bol bol, kolay kolay, olsa olsa : *Onun yaptığı işi sen haydi haydi yaparsın.*

haydut *a. Mac.* **1.** Silahlı soygun yapan kimse. **2.** *tkz.* "Yaramaz" anlamında küçük çocuklar için kullanılır : *Seni gidi haydut seni.* § **Haydut gibi** iriyarı, görünümü insanda korku uyandıran.

hayhay *ünl.* "Baş üstüne, seve seve yaparım, olur, evet" gibi anlamlara gelir.

hayhuy *a. Far.* **1.** Herkesin konuştuğu yerden çıkan gürültü : *Bu hayhuy içinde çalışılmaz.* **2.** *mec.* Sonuçsuz çabalama : *Onun yaşayışı bir hayhuy içinde geçti.*

hayıflanmak *Ar. T.* (-e) Acınmak, üzülmek, yerinmek.

hayır, -yrı (**I**) *a. Ar.* İyilik : *Hayır işlemek.* § **Hayır beklememek** iyilik ummamak, yararlı olduğunu sanmamak. **Hayır etmemek** I) yararı olmamak; 2) iyileşememek, düzelememek. **Hayra alamet** iyi bir durum belirtisi anlamında kullanılır.

hayır (**II**) *be.* Yerine göre "yok, öyle değil, olmaz" anlamlarında kullanılır : *–Paran var mı? –Hayır.*

hayırdua *b. a. Ar.* İyi dua.

hayırlı *s.* **1.** Yararı olan. **2.** Uğurlu: *Hayırlı yolculuk.* § **Hayırlı** (ya da **hayırlısı**) **olsun** sonu iyi olsun.

hayırsever *b. s. Ar. T.* Yoksullara, düşkünlere, zayıflara iyilik ve yardım etmesini seven, yardımsever.

hayırsız *s.* **1.** Yararı olmayan : *Hayırsız evlat.* **2.** Sevgi ve bağlılığını yitiren, °vefasız.

hayıt *a. bot.* Okaliptüse benzeyen, dallarından sepet yapılan bir sıcak bölge ağacı.

haykırmak (*nsz*) **1.** Telaşla, yüksek sesle bağırmak. **2.** Yakınmayla bağırmak.

haylaz *s.* **1.** Akıllı uslu durmayıp, hoşa gitmeyen davranışlarda bulunan. **2.** Çalışabilecek güçte olduğu halde çalışmayan, tembel.

hayli *s.* Epey, oldukça çok.

haymana *a.* Başıboş hayvanların salıverildikleri çayırlık.

hayran *s. Ar.* Çok beğenen, hayranlık duyan. § **Hayran olmak** (ya da **kalmak**) güzel ya da büyük bir şey karşısında çok duygulanmak.

hayranlık *a.* Güzel bir şey ya da biri karşısında duyulan şaşkınlıkla karışık beğenme duygusu.

hayrat, -tı *ç. a. Ar.* **1.** Sevap için yapılan iyilik. **2.** Halkın yararlanması için yapılmış okul, çeşme, han gibi yapı.

hayret, -ti *a. Ar.* **1.** Beklenmedik, garip bir şeyin yol açtığı şaşkınlık. **2.** "Şaşılacak şey" anlamında ünlem olarak kullanılır. § **Hayrete düşmek** şaşakalmak, şaşırmak. **Hayrette bırakmak** şaşmasına yol açmak.

haysiyet, -ti *a. Ar.* **1.** Değer, saygınlık. **2.** Onur : *Bu söz haysiyetine dokundu.*

hayta *a.* **1.** *tar.* Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk zamanlarında eyalet askerlerinin uç boylarında görevli sınıflarından biri. **2.** *s. mec.* Serseri (kimse).

hayvan *a. Ar.* **1.** Duyu ve hareket yeteneği olan canlı yaratık : *İnsan memeli hayvanlardandır.* **2.** İnsan ve bitki dışındaki canlı yaratık. **3.** *mec.* Kaba, yeteneksiz, akılsız kimse. § **Hayvan koklaşa koklaşa, insan konuşa konuşa** insanlar yüz yüze gelip konuşunca daha iyi anlaşırlar.

hayvanat, -tı *ç. a. Ar.* "Hayvanlar" anlamında **hayvanat bahçesi** sözünde geçer.

hayvankömürü, -nü *b. a.* Kan ve kemik gibi maddelerden yapılıp hekimlikte kullanılan kömür.

hayvanlaşmak (*nsz*) İnsanlık erdemlerini yitirmek, hayvan gibi davranışlarda bulunmak.

hayvansal *s.* Hayvandan elde edilen : *Hayvansal ürünler.*

haz, -zzı *a. Ar.* Hoşlanma, hoşa giden bir şeyin uyandırdığı duygu.

hazım, -zmı *a. Ar.* Sindirme, sindirim.

hazımlı *s. mec.* Yersiz davranışlara, sözlere pek aldırmayan (kimse).

hazımsız *s. mec.* **1.** İçinde bulunduğu ya da yeni girdiği çevre koşullarına uyamayıp, yadırganan davranışlarda bulunan (kimse). **2.** Yersiz davranışlara karşı susmak elinden gelmeyen (kimse).

hazır *s. Ar.* **1.** Bir iş yapmak için gerekenleri bitirmiş olan. **2.** Belli bir işe yarayacak duruma getirilmiş : *Yemek hazır buyurun.* **3.** Yapılmış olup alıcı bekleyen : *Hazır ayakkabı.* § **(Bir yerde) Hazır bulunmak 1)** (bir yerde) bulunmak; **2)** bir şey yapmak için beklemek. **Hazıra konmak** başkasının emeğiyle ortaya çıkmış bir şeyden yararlanmak. **Hazırdan yemek** yenisini kazanmaksızın elindekini harcamak.

hazırcevap *b. s. Ar.* Çabucak yerinde cevaplar bulup veren.

hazırlamak (*-i*) Hazır etmek.

hazırlık *a.* Hazır olmak için gereken şeyler ya da durumlar.

hazırlop, -pu *b. s.* **1.** İçi katılaşacak derecede kaynatılmış (yumurta). **2.** *mec.* Emeksiz : *Her şeyi hazırlop bekliyor.*

hazin *s. Ar.* **1.** Acıklı. **2.** Dokunaklı.

hazine *s. Ar.* **1.** Altın, gümüş, mücevher gibi değerli eşya yığını, büyük servet. **2.** Değerli şeylerin saklandığı yer. **3.** Gömülü ya da saklı iken bulunan değerli şeylerin tümü. **4.** Devlet malı, parası ya da bunların saklandığı yer. **5.** Kaynak : *Bilgi hazinesi.*

haziran *a.* (*Süryaniceden*) Yılın otuz gün süren altıncı ayı.

hazmetmek *Ar. T.* (*-i*) **1.** Sindirmek. **2.** *mec.* Hoşa gitmeyen bir davranışı karşılıksız bırakmak.

hazret, -ti *a. Ar.* **1.** Kutsal sayılan kimselerin adlarının başına getirilen san : *Hazreti Muhammet.* **2.** *tkz.* Adı söylenmeyen bir erkekten söz edilirken kullanılır : *Hazret böyle buyurdu.*

hazzetmek *Ar. T.* (*-den*) Hoşlanmak.

He *kim.* Helyumun simgesi.

heba *a. Ar.* Hiç bir işe yaramadan yok olma, boşa gitme : *Bütün emekler heba oldu.*

hece *a. Ar. dilb.* Bir solukta çıkarılan ses ya da ses birliği. § **Hece ölçüsü** *yz.* Türkçenin yapısına uygun, dizelerde belirli sayıdaki hece kümelerine dayanan koşuk ölçüsü.

hececi *a.* ve *s.* Hece ölçüsüyle koşuk düzen ozan.

hecelemek (*-i*) Bir sözcüğün hecelerini teker teker söylemek.

hecin *a. Ar. zool.* İki hörgüçlü, hızlı yürüyen bir deve türü.

hedef *a. Ar.* **1.** Nişan alınacak yer. **2.** *mec.* Erek. § **(Bir şeyi) Hedef almak 1)** nişan almak; **2)** yöneltmek. **Hedef olmak** hoş olmayan herhangi bir davranışa uğramak.

heder *a. Ar.* Karşılıksız kalma, boşa gitme. § **Heder etmek** ziyan etmek, boşuna harcamak. **Heder olmak** boşa gitmek : *İki günümüz heder oldu.*

hediye *a. Ar.* Armağan.

hediyelik *s.* Armağan olarak verilecek değerde olan.

hegemonya *a. Yun.* Bir devletin başka bir devlet üzerindeki siyasal üstünlüğü ve baskısı.

hekim *a. Ar.* İnsanlardaki hastalıkların ne olduğunu anlayan ve onları ilaçlarla ya da kimi araçlarla tedavi eden kimse, °doktor.

hekimlik *a.* **1.** Hekim olma durumu. **2.** Tıp bilimi.

hektar *a. Yun. Lat.* Yüz ar değerinde yüzey ölçü birimi : *Bir hektar, kenarları yüzer metre olan bir dördülün alanıdır.*

hektogram *a. Yun.* Yüz gramlık ağırlık birimi, bir kilogramın onda biri.

hektolitre *a. Yun.* Yüz litrelik oylum ölçüsü birimi.

hektometre *a. Yun.* Yüz metrelik uzunluk ölçüsü birimi, kilometrenin onda biri.

hela *a. Ar.* Ayakyolu, apteshane, yüznumara.

helak, -ki *a. Ar.* **1.** Ölme, yok etme, yok olma. **2.** *mec.* Bitkin bir duruma gelme. § **Helak etmek 1)** öldürmek,

ortadan kaldırmak; **2)** *mec.* çok yormak, bitkin duruma getirmek : *Bu yolculuk bizi helak etti.* **Helak olmak 1)** yok olmak, ölmek; **2)** *mec.* yorulmak, bitkin duruma gelmek.

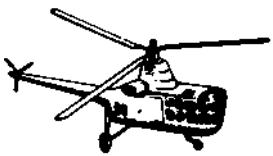
helal, -li *s. Ar.* **1.** Dinin hükümleri bakımından kullanılabilen, kendine mal edilebilen. **2.** *a. mec. hlk.* Nikâhlı eş. § **Helal etmek** Tanrı'yı tanık tutarak (bir şeyi) bağışlamak: *Alacağımı sana helal ediyorum.* **Helal süt emmiş** doğruluktan ayrılmaz (kimse). **Helalinden** helal edilerek, gönül hoşluğu ile.

helalleşmek (*-le*) Alışverişte ya da herhangi bir şekilde ayrılış sırasında hakkını birbirine bağışlamak.

hele *be.* **1.** "Özellikle, her şeyden önce" anlamıyla bir sözcüğün başına ya da sonuna getirilerek belirtilen şeyin ayrıcalığını anlatır : *Hele bunu siz söylememeliydiniz.* **2.** "Sonunda" anlamıyla geciken davranışları bildirmek için kullanılır : *Hele şükür gelebildin.* **3.** Uyarma, korkutma ya da vaat anlatır : *Hele çalışmasın çok darılırım. Sınıfını geç hele, öyle bir hediye alacağım ki. . .*

helezon *a. Ar.* < *Yun.* Kıvrımlı, yılankavi biçim.

helezoni *s. Yun. Ar.* Sarmal.

helikopter

helikopter *a. Yun.* Dik iniş ve çıkış yapabilen, tepeden pervaneli uçan taşıt.

helis *a. Yun. mat.* Bir silindir yüzeyinde bir uçtan öbür uca doğru ve belirli birtakım geometrik koşullar altında, bir doğru çizgiyi dolayarak yürütmekle elde edilen eğri çizgi.

helme *a. Ar.* Fasulye, pirinç, buğday gibi tanelerin kaynatılması sonucu nişastanın çökelmesinden oluşan sıvı.

helva *a. Ar.* Un, yağ, şeker gibi maddelerle yapılan tatlı.

helvacıkabağı, -nı *b. a. bot.* Dışı boz, içi sarı renkli, tatlısı yapılan bir kabak türü.

helyum *a. Yun. kim.* Yoğunluğu 0,13 olan, hafifliği nedeniyle balon doldurmakta kullanılan, yanmaz bir gaz. Simgesi He.

hem *bağ.* ve *be. Far.* **1.** Bir kimseyi uyarmak, bir şeyi açıklamak ya da anlamı güçlendirmek için özellikle, "bir de, zaten, şurası da var ki" anlamlarında kullanılır : *Hem sen bu işlere pek karışma.* **2.** Açıklayıcı nitelikte olan ikinci tümceyi birinciye bağlar : *Sıcak hem de ne sıcak.* § **Hem de nasıl 1)** pek çok, üstün derecede; **2)** özene bezene, büyük bir dikkatle.

hemen *be. Far.* **1.** Hiç vakit geçirmeden, gecikmeden, çabucak : *Hemen eve döndü.* **2.** Aşağı yukarı : *Ben hemen o sıralarda gelmiştim.* § **Hemen hemen 1)** nerede ise, az zaman sonra; **2)** tam değilse bile ona pek yakın : *Fakülteyi bitireli hemen hemen iki yıl oldu.*

hemoglobin *a. Yun. bot.* Bileşiminde demir, azot, oksijen, hidrojen, kömür ve kükürt bulunan alyuvarların en önemli maddesi.

hemşeri *a. Far.* **1.** Aynı ilden olan kimse. **2.** "Arkadaş, ahbap" anlamında seslenme sözü : *Hemşeri, buraya bakar mısın?*

hemşire *a. Far.* **1.** Kızkardeş, bacı. **2.** Diplomalı hastabakıcı kadın.

hendek *a.* Geçişe engel olacak biçimde uzunlamasına kazılmış derin çukur.

hendese *a. Ar.* Geometri.

hengâme *a. Far.* Gürültü patırtı, kavga, dövüş.

hentbol *a. İng. sp.* İki takım arasında elle oynanan bir top oyunu.

henüz *be. Far.* **1.** (Olumlu tümcelerde) Az önce, daha şimdi : *Henüz geldim.* **2.** (Olumsuz tümcelerde) Daha, hâlâ : *Kış soğukları henüz başlamadı.*

hep *be.* **1.** Hiç biri dışarda kalmamak ya da eksik olmamak üzere, bütün, tüm olarak : *Bu işleri hep ben yaptım.* **2.** Her zaman, daima : *Hep seni düşünüyorum.* **3.** *ad.* (Ad tamlamasında tamlayan durumunda) Tümü, topu gibi bir şeyi oluşturan parçaların bütününü anlatır : *Hepimiz gördük. Hepinizi iyi buldum.* § **Hep bir ağızdan** (söyleme, konuşma) beraber, beraberce.

hepsi, -ni *ad.* Kendilerinden başkalarına bahsedilen kimselerin, konuların ya da nesnelerin tümü : *Söylenenlerin hepsine katılırım. Hepsi uyuyorlardı.*

her s. *Far.* Tekil adlara belirten olarak getirilip "birer birer olarak, -in hepsi" anlamını verir : *Her insan. Her gün.* § **Her halde I)** kesinliğe yakın bir olasılıkla; **2)** ne yapıp yapıp : *Her halde gelmelisiniz.* **Her horoz kendi çöplüğünde öter** herkes ancak kendi çevresinde bir değer taşır ve sözünü orada geçirebilir. **Her koyun kendi bacağından asılır** herkes kendi davranışlarından sorumludur. **Her kuşun eti yenmez** zorbalığa herkes boyun eğmez, karşı olanlar da çıkar. **Her ne ise I)** ne olursa olsun, tutarı ne ise; **2)** kapatalım, uzatmayalım. **Her nedense** nedeni bilinmez. **Her ne kadar** başına getirildiği koşullu tümcedeki yargının doğru ya da doğal görüldüğünü ama işin bununla bitmediğini anlatır : *Her ne kadar geniş ise de biraz alçak.* **Her telden çalmak** her işi yapabilir durumda olmak, bir çok şeyden anlar görünmek.

hercai s. *Far.* **1.** Hiç bir şeyde kararlı olmayan (kimse). **2.** Aşkta değişken, vefasız olan.

hercaimenekşe

hercaimenekşe *b. a. Far. bot.* Menekşegillerden, türlü renkte, menekşeye benzeyen bir çiçek.

herek *a.* Asma, fasulye gibi sarılgan bitkilerin tutunması için yanlarına dikilen değnek.

hergele *a. Far.* **1.** Bineğe ya da yük taşımaya alıştırılmamış at. **2.** *mec.* Terbiyesiz ve azılı kimseler için kullanılan sövgü sözü.

herhangi *b.* s. Belli olmayan, rasgele, özellikleri iyice bilinmeyen. § **Herhangi biri** belli olmayan biri, rasgele biri : *Herhangi biri buraya gelsin.*

herif *a. Ar.* **1.** İnsanda kuşku uyandıran, davranışları kaba olan adam : *Şu herif kim?* **2.** *tkz.* Adam : *Herif sözünü tuttu doğrusu.*

herifçioğlu, -nu *b. a. kaba* Kızılan erkek için adıl gibi kullanılır : *Herifçioğlu laf anlamıyor ki...*

herkes *ad. Far.* **1.** Kimler varsa hepsi : *Herkes bunu bilir.* **2.** Olur olmaz kimseler, önüne gelen : *Bu herkesin yapacağı bir iş değil.* § **Herkes gider Mersin'e biz gideriz tersine** bir işin göz göre göre ters yapıldığını, yolunda yapılmadığını anlatır.

herze *a. Far.* Saçma, saçma söz, zevzeklik. § **Herze yemek** *tkz.* yersiz söz söylemek ya da gereksiz davranışta bulunmak.

hesabi s. *Ar.* Hesabını iyi bilen, eli sıkı.

hesap *a. Ar.* **1.** Aritmetik. **2.** Nicelikler üzerinde matematiğin gösterdiği işlem-

lerden birinin ya da birkaçının yapılması : *Faiz hesabı.* **3.** Alacaklı ya da verecekli olma durumu : *Bankada hesabım var.* **4.** Alınan şeylerin karşılık tutarı. **5.** Oranlama ya da tasımlama : *Benim hesabıma göre yetişmeyecek. Bütün hesaplar bozuldu.* **6.** Bu sözcük ad tamlamasında tamlanan olduğunda "tutum, durum ya da anlayış" anlamına gelir : *Onunki vur abalıya hesabı.* § **Hesap açmak 1)** bankaya para yatırmak; **2)** birine borçlanma olanağı tanımak. **Hesap çıkarmak** alacakla vereceği kâğıda döküp karşılaştırmak. **Hesap etmek, kitap etmek** ayrıntılı düşünmek. **Hesap işi** bir nakış türü. **Hesap kitap** hesap sonunda. **Hesap sormak 1)** sorumlu tutmak; **2)** sorguya çekmek. **Hesap vermek** yönettiği bir malın ya da işin sonucunu göstermek. **(Bir şeyi) Hesaba almak** (ya da **katmak**) göz önünde bulundurmak, işini yürütürken o şeyi de düşünmek. **Hesaba gelmez 1)** sayılamayacak kadar çok; **2)** umulmadık, beklenmedik. **(Birinin) Hesabına gelmek** ona uygun ve elverişli olmak. **Hesabını bilmek** tutumlu olmak. ...**hesabına** ...adına, ...yönünden, ...için : *Ben kendi hesabıma konuştum.*

hesaplamak (*-i*) **1.** Hesap işlemini yapmak, saymak. **2.** *mec.* Uzun uzun düşünmek, ölçüp biçmek. § **Hesaplamak kitaplamak** inceden inceye hesap edip düşünmek : *Hesapladım kitapladım işin içinden çıkamadım.*

hesaplaşmak (*nsz* √ *-le*) **1.** Birbirindeki alacakla vereceğin hesabını görmek. **2.** *mec.* Karşılıklı kozlarını paylaşmak.

hesaplı *s.* **1.** Keseye, bütçeye uygun : *Hesaplı bir alışveriş.* **2.** Parasını ölçülü harcayan : *Hesaplı adam.* **3.** İnceden inceye düşünülen, tasarlanan, °planlı, °rasyonel. **4.** *mec.* Ölçülü davranan.

hesapsız *s.* **1.** Hesabı tutulmayan. **2.** Sayısız, sayılamayacak kadar çok : *Hesapsız vaatlerde bulundu.* **3.** Nereye varacağı düşünülmeyen : *Hesapsız bir işe girişti.* § **Hesapsız kitapsız** deftere geçirmeden, belgeye bağlamadan.

hevenk *a. Far.* Bir ipe, çubuğa dizilmiş ya da saplarından bağlanmış meyve demeti.

heves *a. Ar.* **1.** Bir şeye karşı duyulan istek. **2.** Gelip geçici istek. § **Hevesi kursağında kalmak** istediğini yapamamak. **Hevesini almak** istediği şeye kavuşup ona doymak.

heveslenmek (*-e*) Çok istemek, heves etmek.

hevesli *s.* **1.** İstekli. **2.** Bir sanatı zevk için yapan kişi.

hey *ünl.* **1.** Seslenilen kimsenin dikkatini çekmek için kullanılır : *Hey kim var orada?* **2.** Sitem, azar, beğenme gibi duygular anlatan tümcelerde de kullanılır: *Hey akılsız çocuk, ateşi ne diye ellersin. Hey Allahım bu ne güzellik.* § **Hey gidi hey** özlem ve acınma gibi duyguları bildirir : *Hey gidi gençlik hey.*

heyamola *a. İt.* "Haydi çek, gayret" anlamında, genellikle gemicilerin kullandıkları bir gayret sözü. § **Heyamola ile** büyük güçlüklerle.

heybe *a. Ar.* İçine öteberi konulan kilim ya da halıdan yapılan torba.

heybet, -ti *a. Ar.* İnsanda korku ile birlikte saygı uyandıran hal ya da görünüş.

heyecan *a. Ar.* Duygularda meydana gelen coşma, şiddetlenme : *Halk heyecan içinde.*

heyecanlanmak (*nsz*) Heyecan duymak.

heyecanlı *s.* **1.** Çabuk ve kolay heyecan gösteren (kimse). **2.** Heyecan veren.

heyelan *a. Ar.* Toprak kayması, kayşa.

heyet, -ti *a. Ar.* Kurul.

heyhat, -tı *ünl. Ar.* Yazık, ne yazık ki.

heyhey *a.* "Çok sinirlenmiş" anlamında **heyheyleri tutmak, heyheyleri üstünde** gibi deyimlerde geçer.

heykel *a. Ar.* Taş, tunç, kil, alçı, bakır gibi maddelerden yontularak, kalıba dökülerek ya da yoğurulup pişirilerek meydana getirilen yapıt, yontu.

heykelci *a.* Heykel yapan kimse, yontucu, °heykeltıraş.

heykeltıraş *b. a. Ar. Far.* Heykelci, yontucu.

heyula *a. Ar.* Korkunç hayal. § **Heyula gibi** çok iri.

hezimet, -ti *a. Ar.* Bozgun, yenilgi. § **Hezimete uğramak** bozguna ya da büyük bir yenilgiye uğramak.

Hf *kim.* Hafniyumun simgesi.

Hg *kim.* Civanın simgesi.

hıçkırık *a.* Çok ve hızlı yemekten ya da sinirsel nedenlerle diyaframın kasılması ve akciğerdeki havanın sesli bir biçimde dışarı çıkması. § **Hıçkırık tutmak** sürekli olarak hıçkırmak.

hıçkırmak (*nsz*) **1.** Boğazdan hık hık diye ses çıkarmak. **2.** İçini çeke çeke ağlamak : *Gözyaşlarını tutamayarak hıçkırıyordu.*

hıdiv *a. Far. tar.* Osmanlı padişahı Abdülaziz zamanında Mısır valilerine verilen san.

hıdrellez *a. Ar.* **1.** Hızır ve İlyas peygamberlerin her yıl buluştuklarına inanılan gün, 6 mayıs. **2.** Bu buluşmayı ve baharın gelişini kutlamak için 6 mayısta yapılan bayram.

hıfzetmek (*-i*) *Ar. T.* **1.** Saklamak. **2.** Aklında tutmak, bellemek.

hıfzıssıhha *b. a. Ar.* **1.** Sağlıklı yaşamak için alınması gerekli önlemlerin topu. **2.** Sağlıkla ilgili bilgilerden söz eden hekimlik dalı.

hık *a.* **1.** Hıçkırırken boğazdan çıkan ses. **2.** Birinin anasına ya da babasına çok benzediğini anlatmak için kullanılan **hık demiş burnundan düşmüş** deyiminde geçer. § **Hık mık etmek** bir işten kaçınmak için bahaneler ileri sürer gibi olmak ya da bir soruya belirsiz cevaplar vermek.

hımbıl *s.* Budala ve miskin.

hımhım *s.* Heceleri burnundan çıkararak konuşan.

hıncahınç *be.* Ağzına kadar, tıka basa dolu, dopdolu.

hınç *a.* Öç almayı güden öfke.

hınk *a.* "Yardımcılık taslayan" anlamına gelen **hınk deyici** deyiminde geçer.

hınzır *a. Ar.* "Domuz" anlamında ise de hemen hemen yalnız sövgü için kullanılır : *Vay hınzır herif.*

hır *a. argo* Kavga, dalaş. § **Hır çıkarmak** kavga gürültü etmek.

hırbo *s. argo* Sersem, salak ve kaba saba.

hırçın *s.* Olur olmaz şeylere sinirlenip huysuzluk eden kimse.

hırçınlaşmak (*nsz*) Hırçınca davranmak, hırçınlık etmek.

hırçınlık *a.* Hırçın olma durumu ya da hırçınca davranış. § **Hırçınlık etmek** huysuzluk, terslik etmek.

hırdavat, -tı *ç. a. Far. Ar.* **1.** Kilit, tel, çivi gibi maden eşya. **2.** Ufak tefek, önemsiz şeyler : *Şu hırdavatı ortadan kaldır.*

hırdavatçı *a.* Hırdavat satan kimse, °nalbur.

hırgür *b. a.* Geçimsizlik, kavga. § **Hırgür çıkarmak** kavga etmek, kavga çıkarmak.

hırıldamak (*nsz*) Hır hır diye ses çıkarmak : *Çocuğun nezlesi var, göğsü hırıldıyor.*

hırıltı *a.* **1.** Hır hır diye çıkan ses. **2.** Geçimsizlik, kavga.

hırızma *a.* Kimi hayvanların dudaklarına, burunlarına geçirilen demir halka.

Hıristiyan *öz. a.* ve *s. Yun.* **1.** İsa Peygamber'in dininden olan kimse. **2.** Bu dinle ilgili.

Hıristiyanlaşmak (*nsz*) Hıristiyan olmak, Hıristiyanlığı kabul etmek.

Hıristiyanlık *öz. a.* **1.** Hıristiyan dini. **2.** Hıristiyan âlemi.

hırka *a. Ar.* Genellikle yünden örülmüş ya da kalın kumaştan dikilmiş, önden açık, kollu giyecek.

hırlamak (*nsz*) (Köpek, saldırmadan önce) Hır diye ses çıkarmak.

hırlaşmak (*nsz √ -le*) *tkz.* Ağız kavgasına girişmek.

hırlı *s.* Bir kimsenin ahlakı ve kişiliği hakkında kuşkulanıldığında kullanılan **hırlı mıdır, hırsız mıdır** deyiminde geçer.

hırpalamak (*-i*) **1.** Örselemek. **2.** *mec.* İtip kakmak ya da azarlamak.

hırpani *s.* Yırtık pırtık, perişan kılıklı.

hırs *a. Ar.* **1.** Sonu gelmeyen istek. **2.** Öfke. § **Hırsını alamamak** öfkesini yenememek.

hırsız *a.* ve *s.* Başkasının malını çalan kimse. § **Hırsız gibi** kimseye görünmeden. **Hırsız yatağı** hırsızları, çalınan eşyaları saklayan kimse ya da bu eşyaların saklandığı yer.

hırsızlama *be.* ve *s.* Gizlice, kimseye sezdirmeden.

hırsızlık *a.* **1.** Çalma. **2.** Çalma suçu, uğrulama, °sirkat. § **Hırsızlık etmek** (ya da **yapmak**) başkasının parasını ya da malını çalmak.

hırslanmak (*nsz*) Öfkelenmek.

hırt, -tı *s. argo* Kaba ve görgüsüz olduğu halde kendini bir şey sanan.

hırtlamba *s.* Perişan ve hırpani kılıklı.

Hırvat, -tı *öz. a.* **1.** İslavların güney kolundan olan bir ulus ya da bu ulustan olan kimse. **2.** (Ad tamlamalarında) Hırvatistan, Hırvatlar : *Hırvat Partisi.*

Hırvatça *öz. a.* Hırvat dili.

hısım *a.* Soyca ya da evlenme sonucu arasında bağ bulunanların her biri, akraba.

hışım, -şmı *a. Ar.* Öfke.

hışır *a.* **1.** Kavun ve karpuz içinin sert kalan kabuk tarafı. **2.** Olgunlaşmamış kavun, karpuz. **3.** *s. argo* Kaba ve görgüsüz.

hışırdamak (*nsz*) Kâğıt, meşin, kolalı kumaş gibi sert şeyler birbirine sürtünürken, ince ve boğuk ses çıkarmak : *Rüzgâr estikçe kuru yapraklar hışırdıyordu.*

hışır hışır *be.* Hışırtı çıkararak.

hışırtı *a.* Hışırdama sesi.

hıyanet, -ti *a. Ar.* Kutsal sayılan şeylere el uzatma, kötülük etme ya da karşı davranma : *Emanete hıyanet olmaz.*

hıyar *a.* **1.** *bot.* Kabakgillerden bir bitki ve onun meyve gibi yenen gevrek, suluca ürünü. **2.** *argo* Kaba saba, yontulmamış kimse.

hıyarcık, hıyarcıl *a. hek.* Kasık bezlerinin yangılanıp irinleşmesi durumu.

hıyarlaşmak (*nsz*) *argo* Kaba olmaya başlamak, budalaca davranışlarda bulunmak.

hız *a.* **1.** Çabukluk : *Çalışmalarına hız verdiler.* **2.** Bir hareketten doğan güç : *Kalbi hızla atmaya başladı.* **3.** *fiz.* Alınan yolun harcanan zamana oranı, °sürat. § **Hızını almak 1)** şiddetini yenmek, yatışmak : *Fırtına hızını aldı.* **2)** yavaşlamak, hızını yitirmek.

hızar *a. Far.* Tahta ve kereste biçmeye yarayan, çoğu su gücüyle çalışan büyük bıçkı.

Hızır *öz. a.* Ölümsüzlüğe kavuşmuş olduğuna inanılan bir ulu kişi. § **Hızır gibi yetişmek** tam zamanında ve en sıkışık bir anda yetişmek.

hızlanmak (*nsz*) Hızı artmak.

hibe *a. Ar.* Bağışlama, bağış.

hicap *a. Ar.* Utanma, utanç, sıkılma.

hiciv, -cvi *a. Ar. yz.* Bir kimseyi, bir düşünceyi, bir alışkıyı sanatlıca yerme.

hicran *a. Ar.* **1.** Ayrılık. **2.** Onulmaz acı.

hicret, -ti *a. Ar.* **1.** Göç. **2.** Hz. Muhammet'in Mekke'den Medine'ye göç etmesi, İslam takviminde tarih başı sayılmıştır : *Hicretten yüz yıl sonra.*

hicri *s. Ar.* Tarih başı olarak hicreti alan : *Hicri 1300 yılında...*

hicvetmek (*-i*) *Ar. T.* Biri için yergi yazmak ya da söylemek, yermek.

hicviye *a. Ar. yz.* Yerme sözü ya da yazısı, yergi, taşlama.

hiç, -çi *be. Far.* **1.** Olumsuz olan ya da olumsuzluk anlatan tümcelerin bu durumunu kesinleştirir : *Ankara'yı hiç görmedim.* **2.** "Herhangi bir zaman" gibi belirsizlik de anlatır : *Hiç ava gittiniz mi?* **3.** *a.* Varlığı olmayan ya da yok denecek kadar önemsiz olan şey : *–Ne gördün? –Hiç.* § **Hiç bir** (olumsuz tümcelerde) başına getirildiği adla anlatılan şeyden bir tanesinin bile olmadığını anlatır : *Ovada hiç bir ağaç kalmadı.* **Hiç biri** hiç bir sıfatının adıl biçimi : *Hiç birimiz Kars'ı görmedik.* **Hiç de...** asla, kesinlikle : *Dersleri hiç de iyi değil.* **Hiç değilse** (ya da **olmazsa**) **1)** başka bir şey olmasa bile : *Hiç değilse ben bu kitaptan okudum*; **2)** en az : *Hiç değilse on tane var*; **3)** bari : *Hiç değilse bir tane alınız.* **Hiç mi hiç** birazcık da mı : *Hiç mi hiç çalışmadın?* **Hiç yoktan** hiç bir neden ya da zorunluk yokken. **Hiçe saymak** biraz olsun önem vermemek.

hiçten *s.* ve *be.* **1.** Çok değersiz : *Ne hiçten adam olduğu anlaşıldı.* **2.** Gereği yokken ya da karşılıksız olarak : *Hiçten bu kadar masrafa girdim.*

hiddet, -ti *a. Ar.* Öfke, kızgınlık.

hiddetlenmek (-e) Öfkelenmek, kızmak.

hidrat, -tı *a. Yun. kim.* Bir cismin su ile birleşmesiyle ya da kimi madenler üzerine suyun etkisiyle oluşan bileşik.

hidroelektrik *a. Yun.* Beyazkömür.

hidrofil *s. Yun.* Sucul.

hidrofor *a. Fr.* Suya, yapının üst katlarına çıkacak basıncı veren depo.

hidrojen *a. Yun. kim.* Oksijenle birleşerek suyu oluşturan, rengi, kokusu ve tadı olmayan bir gaz. Simgesi H.

hidrokarbon *a. Yun. Lat. kim.* Karbon ve hidrojen bileşiği.

hidrokarbür *a. Yun. Lat. kim.* Karbonlu hidrojen.

hidroksit *a. Yun. kim.* Bir maden oksidinin su ile verdiği bileşik.

hidrolik *s.* ve *a. Yun.* **1.** Su ya da başka bir sıvı basıncıyla işleyen (makine, cendere). **2.** *a.* Suları yararlı duruma sokma biçimi.

hidroliz *a. Yun.* Suyun etkisiyle birtakım organik bileşiklerde moleküllerin ikiye ayrılması.

hidroloji *a. Yun.* Subilim.

hidrometre *a. Yun.* Sıvıların ağırlığını, yoğunluğunu ve basıncını ölçmeye yarayan aygıt.

hidrosfer *a. Yun.* Suyuvarı.

hidrostatik *a. Yun.* Mekanik biliminin, sıvıların dengesinden ve kaplar üzerine yaptıkları basınçtan bilgi veren kolu.

hidroterapi *a. Yun. hek.* Suyla tedavi yöntemi.

higrometre *a. Yun.* Nemölçer.

hikâye *a. Ar.* **1.** Bir olayın sözlü ya da yazılı olarak anlatılması. **2.** *yz.* Belli bir zaman ve yerde az sayıda kişinin başından geçen, gerçeğe uygun birtakım olaylar anlatılan ya da birkaç kişinin karakteri çizilen roman türünden kısa yapıt, öykü. § **Hikâye etmek** anlatmak, söylemek.

hikâyeci *a.* Hikâye yazan ya da anlatan kimse, öykücü.

hikmet, -ti *a. Ar.* **1.** Bilgelik. **2.** Felsefe. **3.** Neden, gizli neden : *Bu işin hikmetini anlayamadım.*

hilaf *a. Ar.* **1.** Aykırı, karşıt, ters : *Hakikat hilafına söz söylememeli.* **2.** *hlk.* Yalan : *Hiç hilafım yok.*

hilal *a. Ar.* Ayın ilk günlerinde aldığı yay biçimi, ayça.

hilat, -ti *a. Ar. tar.* Eskiden padişahların gönül almak, ödüllendirmek için birine giydirdikleri değerli kaftan.

hile *a. Ar.* **1.** Birini aldatmak, yanıltmak için yapılan düzen, dolap : *Oyunda hile yaptı.* **2.** Çıkar sağlamak için bir mala değersiz bir şey karıştırma : *Bu sütte*

hile var. § **Hile hurda bilmez** kimseyi aldatmaz, doğru.

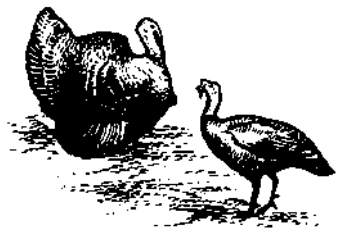
hilebaz, hilekâr *s. Ar. Far.* Hileci.

hileci *s.* Hile yapan, hile karıştıran.

hilkat, -ti *a. Ar.* Yaradılış, yaratılma, yaratılmış olan şey.

himaye *a. Ar.* **1.** Koruma, esirgeme. **2.** Kayırma. § **Himaye etmek** korumak, kayırmak. **Himayesine almak** koruyucusu olmak, korumak.

himmet, -ti *a. Ar.* **1.** Kayırma, yardım. **2.** Emek.

hindi

hindi *a. zool.* Tavukgillerden, kümes hayvanlarının en büyüğü. § **Hindi gibi kabarmak** büyüklük taslamak, gururlanmak, kurumlanmak.

hindiba *a. Ar.* < *Yun. bot.* Yapraklarından yararlanılan bir bitki.

hindistancevizi, -ni *b. a. bot.* **1.** Hurma cinsinden bir sıcak iklim ağacı ve bunun yemişi. **2.** İkiçeneklilerden bir sıcak iklim ağacı ve bunun baharat olarak kullanılan yemişi.

Hindu *öz. a.* Hindistan'ın Mecusi halkından olan kimse.

hinterlant, -dı *a. Al.* Bir limanın, ticaret merkezi durumunda bulunduğu çevre : *İzmir'in hinterlandı.*

hintkeneviri, -ni *b. a. bot.* Tohumlarından kendiryağı, yapraklarından esrar çıkarılan bir kenevir.

Hintli *öz. a.* ve *s.* Hindistan halkından ya da bu halkın soyundan olan (kimse).

hintyağı, -nı *b. a.* Hekimlikte ve sanayide kullanılan bir yağ.

hiperbol *a. Yun. mat.* Bir koniyi eksenine koşut olarak kestiğimizde ortaya çıkan kesitin biçimi.

hipermetrop, -pu *s. Yun.* **1.** Cisimlerin görüntüleri ağtabakanın gerisinde kaldığı için yakını iyi göremeyen (göz). **2.** Gözleri böyle olan (kimse).

hipodrom *a. Yun.* At yarışları yapılan alan.

hipotenüs *a. Yun. mat.* Bir dik üçgende dik açının karşısında bulunan kenar.

hipotez *a. Yun.* Varsayım.

hippi *a. İng.* Toplumsal düzenin dışına çıkmaya çalışan uzun saçlı, kılıksız ve serserice yaşayan örgütlenmemiş gençler topluluğu.

his *a. Ar.* **1.** Duygu. **2.** Sezme. § **...hissini vermek...** gibi gelmek, izlenimini uyandırmak : *Bana zengin hissini verdi.* **Hislerine kapılmak** duygusal davranmak.

hisar *a. Ar.* Eskiden taştan yapılan kuleli ve yüksek duvarlı kale.

hislenmek (*nsz*) Duygulanmak.

hisse *a. Ar.* Pay. § **Hisse çıkarmak** kendisiyle ilgili bulmak, alınmak : *Siz niçin bundan kendinize hisse çıkarıyorsunuz?* **Hisse kapmak** bir olaydan yararlı bir öğüt çıkarmak.

hissedar *a. Ar. Far.* Paydaş.

hissetmek (*-i*) **1.** Fiziksel bir uyarıyı duymak. **2.** Sezmek.

hissi *s. Ar.* Duygusal.

histeri *a. Yun.* < *İng.* İsteri.

hitabe *a. Ar.* Söylev.

hitabet, -ti *a. Ar.* Söz söyleme sanatı, söz sanatı.

hitap *a. Ar.* Sözün birine yöneltildiğini kendisine anlatmak için kullanılan sözcük ya da sözcük takımı. § **Hitap etmek** seslenmek, ...-e karşı söylemek.

Hitit *öz. a. tar.* Anadolu'da eski Yunanlılardan çok önce güçlü bir imparatorluk kuran bir ulus, Eti.

hiyerarşi *a. Yun.* Yetkililerin, orunluların aşama sırası, üst ast düzeni.

hiyeroglif *a. Yun.* Resimyazı.

hiza *a. Ar.* Doğru bir çizgi üstü ya da böyle bir çizgi üzerinde bulunma durumu : *İkisi bir hizada.* § **Hizaya gelmek** 1) düzgün sıra olmak; 2) *tkz.* davranışını düzeltmek, yola gelmek : *Hizaya gel, yoksa herkesin maskarası olursun.*

hizmet, -ti *a. Ar.* 1. Başkasının işini ya da başkasına yarayan bir işi yapma, kulluk : *Birinin hizmetini yapmak.* 2. Görev, iş : *Okul hizmete açıldı.* § **Hizmete girmek** 1) çalışmaya başlamak : *On lokomotif hizmete giriyor*; 2) görev almak.

hizmetçi *a.* Bir yerde temizlik, ortalığı toplama gibi işleri sürekli olarak yapmak için tutulan kimse.

hizmetli *a.* Kapıcılık, odacılık gibi işlerde kullanılan kimse.

Ho *kim.* Holmiyumun simgesi.

hobi *a. İng.* Her zamanki uğraşların dışında severek yapılan, dinlendirici, vakit geçirme yolu ya da işi.

hoca *a. Far.* 1. Eskiden medresede yetişen sarıklı, cübbeli din adamı. 2. Din hizmetlerinde görevli kimse. 3. Öğretmen.

hodri *ünl.* "Kendine güvenen ortaya çıksın" anlamında **hodri meydan** deyiminde kullanılır.

hohlamak (-e) Ağzını yaklaştırıp soluğunu bir şeyin üzerine hızla vermek : *Cama doğru hohlamak.*

hokey *a. İng.* Bir ucu kıvrık sopalarla iki takım arasında oynanılan bir top oyunu.

hokka *a. Ar.* Maden, cam ya da topraktan küçük kap : *Mürekkep hokkası.* § **Hokka gibi** ufak ve düzgün (ağız). **Hokka gibi oturmak** dikilen giysi vücuda iyice oturmak.

hokkabaz *a. Ar. Far.* 1. El çabukluğu ile bir takım şaşırtıcı oyunlar yapan kimse. 2. *s. mec.* Yalanla dolanla iş gören : *O ne hokkabaz heriftir bilmezsiniz.*

hol, -lü *a. İng.* Sofa.

holding *a. İng.* Birçok ortaklığın pay senetlerini elinde bulundurarak onları denetimi altında tutan yatırım ortaklığı.

holmiyum *a. kim.* Atom ağırlığı 164,94 olan, ender bulunur bir element. Simgesi Ho.

homojen *s.* 1. Her yeri aynı özelliği gösteren, bağdaşık. 2. *mat.* Bütün terimleri aynı dereceden olan (çokterimli).

homoseksüel *s. Yun. Lat.* Kendi cinsinden kimselerle cinsel ilişkide bulunan, eşcinsel.

homurdanmak (*nsz* √ -e) Öfke ile, yarı anlaşılır, yarı anlaşılmaz biçimde kendi kendine söylenip durmak.

hop, -pu *a.* Birden ve hızla yerinden fırlayıp sıçramayı anlatır : *Yüreğim hop etti.* § **Hop oturup, hop kalkmak** öfkesinden yerinde duramaz olmak.

hoparlör *a. Fr.* Elektrik dalgalarını ses dalgasına çeviren ve gerektikçe sesi yükselten aygıt.

hoplamak (*nsz*) Sevinçten, korkudan ya da oyun için, bulunduğu yerde havaya doğru fırlamak.

hoppa *s.* Gereksiz, yersiz davranışlar yapan (kadın, kız).

hoppala *ünl.* 1. Küçük çocukların atlama hareketleri sırasında söylenir : *Atla bakalım... hoppala!* 2. Şaşma ile beraber kınama anlatır : *Hoppala, bu da yeni çıktı!* 3. *a.* Bebeklerin içine konup zıplatıldıkları yaylı araç.

hor *s. Far.* Değersiz, aşağı, °hakir. § **Hor bakmak** (ya da **görmek**) değersiz saymak, değer vermemek. **Hor kullanmak** dikkat etmeyerek hoyratça kullanmak. **Hora geçmek** beğenilmek.

hora *a. Yun.* Birçok kişi tarafından el ele tutularak oynanan bir rakıs. § **Hora**

tepmek I) hora oynamak; 2) *mec.* ayaklarını vurarak gürültü etmek.

horan *a.* Karadeniz bölgesinde kemençe ile oynanan bir oyun.

horanta *a.* Aile halkı : *Onun horantası kalabalıktır.*

horasan *a.* Tuğla tozuyla kireçten yapılan harç.

horlamak (I) (*nsz*) Uyurken hor hor diye ses çıkarmak.

horlamak (II) (*-i*) Birinin gönlünü incitircesine davranmak.

hormon *a. Yun. biy.* İç salgı bezlerinden kana geçen ve organların işlemesini düzenleyen uyarıcı madde.

horoz

horoz *a. Far.* **1.** *zool.* Kümes hayvanlarından tavuğun erkeği. **2.** Ateşli silahlarda merminin kapsülüne vurmaya yarayan maden parçası. § **Horoz dövüşü** I) özel olarak yetiştirilmiş iki horozun eğlence ve yarışma amacıyla dövüştürülmesi; 2) *sp.* çömelik durumda karşılıklı iki kişinin elleriyle itişmeleri.

horozbina *a. zool.* Kayabalığı familyasından küçük bir balık.

horozgözü, -nü *b. a. bot.* Maydanozgillerden beyaz ya da pembe çiçekli bir bitki.

horozibiği, -ni *b. a. bot.* Kırmızı çiçekleri horoz ibiğine benzeyen bir bitki.

horozibiğigiller *ç. b. a. bot.* Örneği horozibiği olan bitki familyası.

horozlanmak (*nsz*) Kabadayı tavrı takınmak, çalım sıtmak.

hortlak *a.* Mezardan çıkıp insanlara fenalık yaptığı sanılan yaratık.

hortlamak (*nsz*) **1.** (Ölü için) Mezardan çıkmak. **2.** *mec.* Herhangi bir sorun yeniden ortaya çıkmak.

hortum *a. Ar.* **1.** *biy.* Filde ve kimi böceklerde olduğu gibi boru biçiminde uzanmış ağız ve burun kısmı. **2.** Tulumbalara ve musluklara takılan genellikle kauçuktan uzun boru. **3.** Buhar ya da suyun hızla dönüp sütun biçiminde yükselmesiyle oluşan bir kiklon çeşidi.

hostes *a. İng.* Taşıtlarda ve özellikle uçaklarda yolcu ağırlayan, kız ya da kadın.

hoş *s. Far.* **1.** Beğenilen, duyguları okşayan, zevkli : *Hoş bir sesi var.* **2.** *bağ.* Bununla birlikte : *Hoş, gelmese de olur ya...* **3.** İyi güzel : *Hoş siz böyle dediniz ama...* § **Hoş görmek** gücenilecek ya da karşılık verilecek bir davranışı kusur saymamak. **(Birini) Hoş tutmak** birine iyi ve sevecenlikle davranmak. **Hoşa gitmek** beğenilmek.

hoşaf *a. Far.* Kimi taze ya da kurutulmuş meyvelerin şeker katılıp bol suda kaynatılarak yapılan şerbeti. § **Hoşaf gibi** çok yorgun. **(Birinde) Hoşafın yağı kesilmek** söyleyecek ya da yapacak bir şey bulamamak. **Hoşafına gitmek** (*alay*) hoşuna gitmek.

hoşbeş *b. a. Far.* Buluşanlar arasında hatır sorma çeşidinden söylenen ilk sözler : *Hoşbeşten sonra konuyu açtım.* § **Hoşbeş etmek** konuşarak hoş vakit geçirmek.

hoşgörü *b. a.* Her şeyi anlayışla karşılıyarak olabildiği kadar hoş görme durumu, °tolerans.

hoşlanmak (*-den*) Hoşuna gitmek, hoş bulmak, sevmek.

hoşlaşmak (*-den*) **1.** Hoş duruma gelmek. **2.** İyilik hissetmek. **3.** (*nsz*) *hlk.* Birbirinden hoşlanmak.

hoşnut s. *Far.* Birinin davranışlarından mutluluk duyan, yakınması olmayan : *Ben arkadaşlarımdan hoşnutum.*

hotoz *a.* Eskiden kadınların süs için saçlarının üstüne taktıkları çeşitli renk ve biçimde yapılmış küçük başlık.

hovarda s. **1.** Zevki için para harcamaktan kaçınmayan. **2.** Kadın, kız arkasında dolaşan (kimse).

hoyrat, -tı s. *Yun.* Kaba ve hırpalayıcı.

hödük s. Görgüsü ve anlayışı olmayan.

höpürdetmek (*-i*) Bir şey içerken ses çıkarmak.

hörgüç *a.* Devenin sırtındaki tümsek.

höşmerim *a.* Tuzsuz sade peynirden nişasta, pirinç unu konarak yapılan tatlı.

höyük *a.* Kazılınca çoğu kez altından eski yapı kalıntıları ve eski yapıtlar çıkan yayvanca toprak tepe, kurgan.

hu *ünl.* **1.** "Neredesin bana bak!" anlamında bir seslenme sözü. **2.** *öz. a.* Tanrı. § **Hu çekmek** (ya da **demek**) (Tekkelerde dervişler) dinsel ayin sırasında sürekli olarak hu demek.

hububat, -tı *a. Ar.* Buğday, arpa, mısır gibi ekmek yapmaya yarayan taneler, tahıl.

Huda *öz. a. Far.* Tanrı.

hudut *a. Ar.* **1.** Sınır. **2.** Uç, son. § **Hudut dışı etmek** ülkeden dışarı çıkarmak.

hudutsuz s. Sınırsız, sonsuz.

hukuk, -ku *ç. a. Ar.* **1.** Türe. **2.** Yasaların ceza ile ilgili olmayıp alacak verecek gibi davaları ilgilendiren bölümü : *Hukuk davası.* **3.** Haklar : *Hukukumdan vazgeçmem.*

hukuki s. *Ar.* Hukukla ilgili, türel.

hulasa *a. Ar.* **1.** Özet, öz. **2.** *kim.* Bir maddenin alkol, eter gibi bir eriticiyle ayrılmış ya da başka bir yolla elde edilmiş özü : *Balıkyağı hulasası.* **3.** *be.* Kısacası, sözün kısası : *Hulasa ben bundan bir şey anlayamadım.*

hulya *a. Ar.* Hayal. § **Hulyaya dalmak** hayal kurmak.

humma *a. Ar.* (Hastalıkta) Ateş

hummalı s. **1.** Humması olan, ateşli : *Hummalı hasta.* **2.** *mec.* Sürekli, sıkı : *Hummalı bir çalışma.*

humus (**I**) *a. Lat.* Bitkilerin çürümesiyle oluşan koyu renkte organik toprak.

humus (**II**) *a. Ar.* Bir çeşit nohut ezmesi.

huni *a. Yun.* Bir sıvıyı ağzı dar bir kaba aktarmak için kullanılan koni biçimindeki araç.

hurafe *a. Ar.* Boş inanç.

hurç *a. Ar.* Meşinden ya da yelken bezinden yapılmış büyük heybe.

hurda s. *Far.* **1.** Ufak, küçük kırıntı, döküntü : *Bakır, demir hurdaları.* **2.** *mec.* İşe yaramayacak derecede bozulmuş, sakatlanmış : *Bu makine hurda olmuş.*

hurdacı s. *Far.* Kullanılmış şeyleri kilo ile alıp satan kimse.

hurdahaş s. *Far.* İyice kırılıp parçalanmış, paramparça.

huri *a. Ar.* Cennet kızı. § **Huri gibi** çok güzel (kadın, kız).

hurma

hurma *a. bot.* **1.** Hurmalar familyasından, gövdesi sütun biçiminde, yaprakları büyük ve dilimli ağaç. **2.** Hurma ağacının yemişi.

hurmalar *ç. a. bot.* Birçeneklilerden örneği hurma ağacı olan bitki familyası.

Hurufilik *öz. a.* Kuran'ın harflerinden birtakım anlam ve hükümler çıkaran bir mezhep.

husumet, -ti *a. Ar.* Düşmanlık.

husus *a. Ar.* **1.** Konu, iş, madde : *Bu hususta ne düşünüyorsunuz?* **2.** Özellik, yön : *Bu hususu da gözden uzak tutmamalı.*

hususi *s. Ar.* Özel.

hususiyet, -ti *a. Ar.* Özellik.

husye *a. Ar. anat.* Erkeklik bezi.

huş *a. bot.* Kayıngillerden bir ağaç.

huşu, -u *a. Ar.* **1.** Alçak gönüllülük. **2.** Tanrı'ya boyun eğme, gönlü korku ve saygı ile dolu olma.

hutbe *a. Ar.* Cuma ve bayram namazlarında minberde okunan dua ve verilen öğüt.

huy *a. Far.* **1.** İçgüdü durumunu almış alışkı : *Çocuk yeni bir huy edinmiş.* **2.** Mizaç : *Adamın huyunu bilmiyoruz.* § **Huyu suyu** bir adamın mizacı ve görüşü. **(Birinin) Huyuna suyuna gitmek** onu kızdırmayacak ya da ürkütmeyecek şekilde uysalca davranmak.

huylanmak (*nsz*) **1.** İşkillenip tedirgin olmak. **2.** Olmayacak bir neden dolayısıyla sinirlenmek, kuşkulanmak : *Yüzüne dikkatle bakılırsa huylanıyor.* **3.** (Hayvan) Ürküp sinirlenmek.

huylu *s.* **1.** Huyu olan : *İyi huylu. Acayip huylu.* **2.** (Binek hayvanları için) Ürkek, sinirli : *Huylu at.*

huysuz *s.* **1.** İyi huylu olmayan. **2.** Geçimsiz, °şirret.

huysuzlanmak (*nsz*) Huysuzluk etmek, huysuzca davranmak.

huzur *a. Ar.* **1.** Baş dinçliği, gönül rahatlığı, dirlik, erinç. **2.** Bu sözcük kimi deyimlerde ön, yan, kat gibi anlamlara gelir: *Herkesin huzurunda...* **3.** (Eskiden) Padişah katı : *Huzura çıkmak.* § **Huzur vermek 1)** rahat bırakmak; **2)** gönül rahatlığı, dirlik vermek, dinlendirmek. **Huzurunu kaçırmak** tedirgin etmek.

huzursuzluk *a.* Rahatsızlık, tedirginlik.

hücre *a. Ar.* **1.** *biy.* ve *anat.* Göze. **2.** Küçük oda. **3.** Cezaevlerinde, eskiden tekke ve dergâhlarda küçük oda.

hücum *a. Ar.* **1.** Saldırma, atılma. **2.** Üşüşme. **3.** *mec.* Eleştiri. § **Hücuma kalkmak** (asker) siperden düşmana doğru fırlamak.

hücumbot, -tu *b. a. den.* Bir çeşit küçük savaş gemisi.

hükmen *be. Ar.* Yargıcı kararıyla : *Pehlivan hükmen yenildi.*

hükmetmek (-e) **1.** Egemenliği altında bulundurmak. **2.** Düşünme ya da yargılama sonunda bir kanıya varmak.

hükmi *s. Ar.* "Hükümle ilgili" demek olup "tüzelkişilik" anlamındaki **hükmi şahsiyet** deyiminde geçer.

hüküm, -kmü *a. Ar.* **1.** Yargı : *Mahkemenin hükmü.* **2.** Egemenlik : *VIII. yüzyılda hüküm süren bir devlet...* **3.** Etki, hız, şiddet : *Kışın hükmü geçti.* § **Hüküm giymek** hakkında ceza hükmü verilmek. **Hüküm sürmek 1)** işbaşında olmak; **2)** yaygın olmak : *Hüküm süren anlayış.* **Hüküm vermek 1)** bir kararı, bir düşünceyi belirtmek; **2)** bir suçluyu mahkum etmek. **Hükmü geçmek 1)** önemi olmak, sözü geçmek; **2)** geçerli durumu kalmamak.

hükümdar *a. Ar. Far.* Padişah, kral, hakan gibi devlet başkanı.

hükümet, -ti *a. Ar.* **1.** Bir devletin yürütme kurulu : *Hükümet değişti.* **2.** Bir ülkenin yönetim kuruluşları : *Hükümete başvurmak.* **3.** Devlet : *Osmanlı hükümeti zamanında...* § **Hükümet kapısı** devlet dairesi. **Hükümet merkezi** başkent, başşehir. **Hükümeti devirmek** zor kullanarak devlet ida-

resinde değişiklik yapmak. **Hükümeti kurmak** başbakan, hükümet işlerinde görev alacak bakanları seçmek.

hükümlü s. Ceza hükmü verilmiş olan, °mahkum.

hükümsüz s. Yürürlükten çıkarılmış, geçersiz, hükmü kalmamış : *Bu yasa hükümsüzdür.*

hümanist, -ti a. ve s. *Lat.* Hümanizm yanlısı.

hümanizm a. *Lat. fels.* İnsanlık sevgisini, insan ululuğunu en yüce amaç ve olgunluk sayan öğreti.

hüner a. *Far.* Beceri isteyen ustalık.

hünkâr a. *Far. tar.* Osmanlılarda "padişah" için kullanılan san : *Hünkâr dairesi.*

hünkârbeğendi b. a. Tereyağlı patlıcan ezmesi.

hünnap a. *bot.* Çiğde.

hünnapgiller ç. a. *bot.* Ayrı taçyapraklı ikiçeneklilerden örneği hünnap olan bir bitki familyası.

hür a. *Ar.* Özgür.

hürmet, -ti a. *Ar.* Saygı.

hürriyet, -ti a. *Ar.* Özgürlük. § **Hürriyeti seçmek** baskıdan kurtulmak ve hür yaşamak için davranışta bulunmak.

hürya be. Hep birden : *Kapı açılınca hürya içeri girdiler.*

hüsnükabul, -lü b. a. *Ar.* İyi karşılayış.

hüsnükuruntu b. a. *Ar. T. alay* Herhangi bir durumu safça kendinden yana iyiye yorma : *O, senin hüsnükuruntun.*

hüsnüniyet, -ti b. a. *Ar.* İyi niyet, yürek temizliği.

hüsran a. *Ar.* **1.** Zarar, ziyan. **2.** Beklenilen şeyin elde edilmemesi yüzünden duyulan acı, yokluk acısı. § **Hüsrana uğramak** beklenilen sonucun elde edilmemesi nedeniyle çok üzülmek.

hüviyet, -ti a. *Ar.* Kimlik. § **Hüviyet cüzdanı** kimlik belgesi.

hüzün, -znü a. *Ar.* İç kapanıklığı, gönül üzgünlüğü.

hüzünlenmek (*nsz*) Gönlü üzülmek.

I

ı, I a. Türk abecesinin on birinci harfi; ünlü.

I *kim.* İyotun simgesi.

ığıl ığıl be. Ağır ağır, yavaş yavaş : *Dere, ığıl ığıl akıyor.*

ıhlamak (*nsz*) Hastalıktan ya da yorgunluktan ıh ıh diye ses çıkarmak.

ıhlamur a. *bot.* Ihlamurgillerden, kerestesi değerli bir ağaç ve bunun güzel kokulu çiçeği.

ıhlamurgiller ç. a. *bot.* İkiçeneklilerden, örneği ıhlamur olan bir bitki familyası.

ıhlamur

ıkınmak (*nsz*) **1.** Soluğunu içinde tutarak kendini zorlamak. **2.** *mec.* Bir işte zorluk çekmek. § **Ikınıp sıkınmak** *tkz.* bir iş yapabilmek için kendini çok zorlamak : *Ikınıp sıkınarak yerleri sildi.*

ıklım tıklım *be.* Alabildiğinden de çok: *Sandığını ıklım tıklım doldurmuş.*

ılgım *a.* Çölde uzaktan su gibi görünen ışık yanıltmacı, °serap.

ılgıt ılgıt *be.* (Esinti ve akış için) Yavaş yavaş.

ılıca *a.* Suyu, sıcak olarak yerden çıkan hamam, kaplıca.

ılık *s.* Ne soğuk, ne sıcak; soğukla sıcak arası : *Ilık su.*

ılım *a.* Davranış ve isteklerde ölçülü olma özelliği.

ılıman *s. coğr.* Sıcaklığı çok yüksek ya da çok düşük olmayan (yer) : *Ilıman bölge.*

ılımlı *s.* Aşırılığa kaçmayan, ölçülü : *Ilımlı bir davranış. Ilımlı bir düşünce.*

ılınmak (*nsz*) Ilık duruma gelmek.

ılıştırmak (*-i*) (Su için) Ilık duruma getirmek.

ılıtmak (*-i*) Ilık duruma getirmek.

In *kim.* İndiyumun simgesi.

Ir *kim.* İridyumun simgesi.

ırak *s.* Uzak.

ırakgörür *b. a.* Teleskop.

ıraksak *s. fiz.* ve *mat.* Birbirinden gittikçe uzaklaşarak uzanan (ışın, çizgi).

ırgalamak (*-i*) **1.** Yerinden oynatıp sallamak, sarsmak. **2.** *argo* İlgilendirmek.

ırgat *a. Yun.* **1.** Tarım işçisi, °rençper. **2.** Yapı işçisi.

ırk, -kı *a. Ar.* **1.** Soy. **2.** Kalıtımsal karakterleri bir birlik gösteren bireylerin oluşturduğu doğal topluluk: *Beyaz ırk. Sarı ırk.* **3.** Bir canlı türünde aynı karakteri taşıyan canlıların oluşturduğu alt bölüm.

ırkçı *s.* Kendi ırkını arı, doğuştan üstün sayarak başka ırklarla karışmaktan çekinen, ulusal birliği dil, gelenek, ülkü birliğine değil de ırk temeline dayanan (topluluk, kimse, bilim), kafatasçı.

ırkçılık *a.* Irkçı görüşü.

ırmak *a.* Su, dere, çay gibi akarsuların en büyüğü, °nehir.

ırz *a. Ar.* Bir kimsenin, başkaları tarafından dokunulmaması, saygı gösterilmesi gereken onuru.

ısı *a. fiz.* **1.** Bir cismin ya da yerin sıcaklığının artmasına neden olan fiziksel erke, °hararet : *Isı atomlar arası çekim gücünü yenerek maddenin oylumunu artırır.* **2.** Sıcaklık : *Vücut ısısı.*

ısıdenetir *b. a.* Kapalı bir yerde, bir kapta, bir devrede, ısı kaynağını etkileyerek değişmeyen bir sıcaklık elde etmeye yarayan ayarlayıcı düzenek, °termostat.

ısın *a. fiz.* Bir kilogram suyun sıcaklığını bir derece yükseltmek için gereken ısı miktarı, °kalori.

ısındırmak (*-i, -e*) Birinin bir şeye ısınmasını sağlamak, alıştırmak.

ısınma *a.* Isınmak eylemi. § **Isınma ısısı** bir cismin bir gramının sıcaklığını bir santigrat yükselten ısı miktarı.

ısınmak (*nsz*) **1.** Sıcak duruma gelmek : *Ortalık ısındı. Su ısındı.* **2.** Üşümesini gidermek : *Sobanın yanında ısındı.* **3.** *mec.* Yadırgamaz olmak, hoşlanır olmak, alışmak : *Bu işe bir türlü ısınamadım.*

ısıölçer *b. a. fiz.* Cisimlerin ısınma ısısını ölçmeye yarayan aygıt, °kalorimetre.

ısırgan *a.* **1.** *bot.* Isırgangillerden, her tarafı sert tüylerle kaplı bir ot. **2.** *s.* Isırmayı huy edinen (hayvan) : *Isırgan bir köpek.*

ısırgangiller *ç. b. a. bot.* İkiçeneklilerden, örneği ısırgan olan bir bitki familyası.

ısırık *a.* Isırılan yerde kalan iz.

ısırmak (*-i √ -i, -den*) **1.** Dişleri arasına alıp sıkmak; dişlemek : *Köpek, çocuğu bacağından ısırmış.* **2.** (*-i*) Dişleriyle koparmak : *Elmayı ısıra ısıra yedi.*

ısıtmak (*-i*) Sıcak duruma getirmek : *Suyu ısıtmak.*

ıska *a.* Boşa çıkarma, rast getirememe. § **Iska geçmek** (*argo*) hedefe rast getirememek.

ıskarta *s. İt.* **1.** Herhangi bir nedenle değerini yitirmiş (mal). **2.** *a.* Kimi iskambil oyunlarında kullanılmayan kâğıtlar.

ıskonto *a. İt.* **1.** Satıcının alıcıya sattığı malın fiyatından yaptığı indirim. **2.** Süresi dolmamış bir senedin faiz ve komisyonu düşürülerek karşılığından eksiğine alınması. **3.** *mec.* Bir kısmını söylenmemiş sayma.

ıslah *a. Ar.* **1.** Düzeltme, iyileştirme. **2.** Yola getirme : *Tutukevlerinin ıslahı. Bu çocuğu ancak okul ıslah eder.* § **Islah olmaz** düzelmez, iyileşmez.

ıslahat, -tı *ç. a. Ar.* Düzeltme ya da iyileştirme işleri.

ıslahevi, -ni *b. a.* Suç işlemeye alışmış çocuklar için açılmış eğitimevi.

ıslak *s.* Suya batırılmak ya da üzerine su dökülmek, serpilmek yoluyla su almış olan : *Islak bez. Islak yer.*

ıslaklık *a.* Islak olma durumu.

ıslatmak (*-i*) Islak duruma getirmek.

ıslık *a.* Dudakların büzülmesi ya da parmağın dil üzerine getirilmesiyle çıkarılan keskin ses. § **Islık çalmak** ıslık sesi çıkarmak.

ısmarlama *a.* **1.** Ismarlamak eylemi, °sipariş. **2.** *s.* Ismarlanıp yaptırılan : *Ismarlama ayakkabı.*

ısmarlamak (*-e*) **1.** Bir şeyin yapılmasını ya da getirilmesini bu işlerle uğraşan birine söylemek : *Terziye giysi ısmarlamak.* **2.** Parasını kendi ödeyerek başkaları için yiyecek ya da içecek getirilmesini söylemek : *Oturun da size dondurma ısmarlayayım.* **3.** Birisinin gözetimine bırakmak. **4.** Nasıl davranması gerektiğini söylemek, °tembih etmek.

ıspanak

ıspanak *a. Yun. bot.* Ispanakgillerin, kış sebzesi olarak yetiştirilen örnek bitkisi.

ıspanakgiller *ç. a. bot.* İkiçeneklilerden, örnek bitkisi ıspanak olan, içine pazı, pancar gibi daha başka türleri de alan bir bitki familyası.

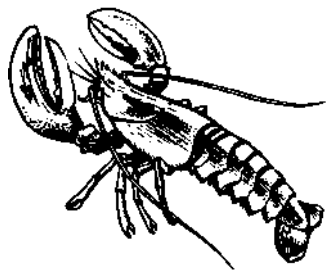
ıspazmoz *a. Yun.* Aşırı titreme.

ısrar *a. Ar.* Bir şey üzerinde sürekli durma, direnme, üsteleme.

ıssız *s.* İçinde kimse bulunmayan, sahipsiz (yer).

ıssızlaşmak (*nsz*) Issız duruma gelmek.

ıssızlık *a.* Issız olma durumu, yalnızlık.

ıstakoz

ıstakoz *a. Yun. zool.* On ayaklı kabuklulardan, suda yaşayan, birinci ayak çifti güçlü iki kıskaç durumunda gelişmiş bulunan, sevilen beyaz eti için avlanan iri bir böcek.

ıstampa

ıstampa *a. İt.* **1.** Damga. **2.** İçinde, mühür ya da damga gibi şeyleri mürekkeplemeye yarar mürekkepli çuha bulunan kutu.

ıstırap, -bı *a. Ar.* **1.** Üzücü bir durum ya da etkenin yol açtığı tasa, üzüntü. **2.** Herhangi bir dış etken nedeniyle duyulan bedensel acı.

ışığadoğrulum *b. a. bot.* Bitkilerde ışık etkisiyle ortaya çıkan göçüm.

ışık *a.* **1.** Cisimleri görmemize, renkleri ayırt etmemize yol açan fiziksel erke : *Güneş ışığı.* **2.** Bir yeri aydınlatmaya yarayan araç : *Buraya bir ışık getirin.* § **Işık tutmak 1)** birinin yolunu ışık tutarak aydınlatmak; **2)** bir iş konusunda tutacağı yolu göstermek.

ışıkküre *b. a.* Güneşte dışarıya ışık veren katman.

ışıkölçer *b. a. fiz.* Bir ışık kaynağının belli bir uzaklıkta oluşturduğu aydınlığı ölçmeye yarayan aygıt, °fotometre.

ışıldak *s.* **1.** Işıltılı, ışıldayan. **2.** *a.* Karanlıkta uzağı aydınlatmak için kullanılan, dar, uzun bir ışın demeti çıkaran ışık kaynağı, °projektör.

ışıldamak (*nsz*) Işıl ışıl parıldamak : *Yıldızlar ışıldıyor.*

ışıl ışıl *be.* Bir şeyin titrek ve parlak ışık saçtığını anlatır : *Işıl ışıl parlamak.*

ışıltı *a.* **1.** Hafif ışıldama. **2.** Bir şeyin ışıldarken saçtığı ışık.

şıma *a.* **1.** Işımak eylemi. **2.** *fiz.* Bir cisme geçmiş bulunan herhangi bir erkenin ışık biçiminde çevreye yayılması, °radyasyon.

ışımak (*nsz*) Işık saçmak, ışıklanmak ya da aydınlanmak.

ışın *a. fiz.* **1.** Bir ışık kaynağından çıkıp uzanan ışık çizgisi, °şua. **2.** *mat.* Bir noktadan çıkıp sonsuza giden yarım doğrulardan her biri.

ışınım *a. fiz.* Bir erkenin ışık demeti durumunda yayılması.

ışınlılar *ç. a. zool.* Birgözeli hayvanların, protoplazmalarından, devinme ve duyu organı olarak yıldız ışınları gibi yalancı ayak salanlar takımı.

ışınölçer *b. a.* Işınların enerjiye dönüşmesini gösteren aygıt, °radyometre.

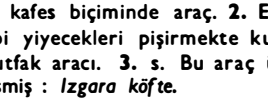
ıtır

ıtır *a. Ar.* Güzel koku. § **Itır çiçeği** *bot.* sardunyagillerden, yaprakları güzel kokulu bir bitki.

ıtriyat, -tı *ç. a. Ar.* Sürünülecek güzel kokular.

ıvır zıvır *b. a. tkz.* Saçma, yararsız şeyler : *Ivır zıvırla bütün dolaplar dolmuş.*

ızbandut *a. İt.* Görünüşü ve davranışı ile korku veren iriyarı adam.

ızgara

ızgara *a. Yun.* **1.** Maden çubuklardan, ağaç dallarından yapılan parmaklık ya da kafes biçiminde araç. **2.** Et, balık gibi yiyecekleri pişirmekte kullanılan mutfak aracı. **3.** *s.* Bu araç üstünde pişmiş : *Izgara köfte.*

İ

i, İ *a.* Türk abecesinin on ikinci harfi; ünlü.

iade *a. Ar.* **1.** Geri verme. **2.** Geri çevirme. § **İade etmek** geri vermek, geri çevirmek.

iadeli s. "Kendisine ulaştırılan kimseden, gönderene iletilmek için imza alınan taahhütlü mektup" anlamına gelen **iadeli taahhütlü mektup** deyiminde geçer.

iane *a. Ar.* **1.** Yardım. **2.** Para yardımı, yardım parası.

iaşe *a. Ar.* Yedirip içirme, besleme.

ibadet, -ti *a. Ar.* Tanrı buyruklarını yerine getirme, Tanrı'ya yönelen saygı davranışı, tapınma. § **İbadet etmek** Tanrı buyruklarını yerine getirmek.

ibadethane *b. a. Ar. Far.* Tapınak.

ibaret, -ti *s. Ar.* Oluşan, meydana gelen : *On kişiden ibaret bir kurul.*

ibibik *a. zool.* Çavuşkuşu.

ibik *a.* Kimi hayvanların tepesindeki deri uzantısı.

ibiş *a.* Eski tuluat oyunlarında çoğu kez uşak rolünü oynayan komik. § **İbiş gibi** yüzü ve tavırları gülünç olanlar için söylenir.

iblis *a. Ar.* **1.** Şeytan. **2.** *mec.* Kötü, düzenci kimse.

İbranca *öz. a.* İbrani dili.

İbrani *öz. a. Ar. İbr.* Sami asıllı Yahudi kavmi.

ibre *a. Ar.* Türlü ölçü aygıtlarında rakam ya da işaretleri göstermeye yarayan devingen iğne.

ibret, -ti *a. Ar.* **1.** Bir yanlıştan, kötü bir olaydan alınacak öğretici, uyarıcı ders. **2.** *s. hlk.* Acayip. § **İbret almak** kötü bir olaydan etkilenerek ders almak.

ibrik

ibrik *a. Ar.* Su ve sulu şeyler koymaya yarar kulplu, emzikli kap.

ibrişim *a. Far.* Kalınca bükülmüş ipek iplik. § **İbrişim kurdu** ipekböceği.

icap, -bı *a. Ar.* Gerek, gereklik, ister. § **İcap etmek** gerekmek.

icar *a. Ar.* Kira. § **İcara vermek** kiraya vermek.

icat *a. Ar.* Yeni bir şey yaratma, bulma, buluş. § **İcat etmek** ilk kez yeni bir şey yaratmak.

icazet, -ti *a. Ar.* **1.** İzin. **2.** (Eskiden medreseden alınan) Diploma.

icik *a. tkz.* "İçi dışı, bütün ayrıntıları" anlamına gelen **iciği ciciği** deyiminde geçer.

icra *a. Ar.* **1.** Yapma, yerine getirme, bir işi yürütme. **2.** Borçlunun alacaklıya ödemekle yükümlü olduğu şeyi adli bir kuruluş aracılığıyla yerine getirme ve adliyenin bu işle görevli dairesi. **3.** *müz.* Bir müzik yapıtını oluşturan notaları ağızla, çalgı ile ya da her iki yolla sese çevirme. § **İcraya vermek** alacağın borçludan alınabilmesi için adliyenin adli bir işle uğraşan kuruluşuna başvurmak.

icraat, -tı *ç. a. Ar.* (Bir kimse ya da kuruluş tarafından) Yapılan iş, görülen işler, çalışma sonuçları.

iç, -çi *a.* **1.** Herhangi bir durumun ya da şeyin sınırları arasında bulunan yer, dış karşıtı : *Araba tarlanın içinden geçti. Bu süre içinde....* **2.** Oyuk olan ya da oyuk sayılabilen şeylerin içeri tarafı : *Kutunun içi. Evin içi.* **3.** Birçok şeylerin oluşturduğu topluluk : *Bunların içinde iyisi de var, kötüsü de.* **4.** Som cisimlerin yüzeyleri arasında kalan her nokta : *Tahtanın içi çürümüş.* **5.** Ten ile dış giysiler arası : *İçine bir şey giymemiş.* **6.** Kabuğu olan ya da dışı kabuk durumunda olan yiyeceklerin kabuktan başka bölümü : *Ekmek içi. Ceviz içi.* **7.** İnsanın manevi yönüyle ilgili: *İçi sızlamak. İçine doğmak.* **8.** s. (Somut kavramlarda) İki ya da ikiden çok şeyde merkeze daha yakın olan : *İç kapı. İç kale.* **9.** s. (Soyut kavramlarda) Bir şeyin sınırlarını aşmayan : *İç siyaset. İç idare.* § **İç deniz** *coğr.* başka denizlerle bağlantısı olmayan ya da ancak dar bir yolla bağlı bulunan deniz. **İç hat** 1) yurtiçi ulaşım yolu : *İç hatlarda çalışan uçaklar yetersiz*; 2) yurtiçi iletişimi : *Fırtına yüzünden iç hatlar çalışmıyor.* **İç pazar** ülke içinde yapılan satış. **İç savaş** bir ülkede çeşitli sınıflar ya da partiler arasında olan silahlı çatışma. **İçi açılmak** güzel bir şey karşısında iç sıkıntısı dağılmak. **İçi almamak** midesi almamak. **İçi bayılmak** çok acıkmak. **İçi içine sığmamak** coşkunluk göstermekten kendini alamamak. **İçi içini yemek** istediğini yapamamak yüzünden üzülmek. **İçi kan ağlamak** çok kederli olmak, çok üzülmek. **İçinden geçmek** aklından geçmek.

içbükey *b. s. mat.* Yüzeyi, düzgün ve pürüzsüz çukur biçiminde olan : *İçbükey mercek. İçbükey ayna.*

içderi *b. a.* **1.** *bot.* Bitkilerin kök, sap ve yapraklarında kabuğun iç katı. **2.** *biy.* Gastrulanın iç tabakası.

içecek *a.* **1.** İçilen her şey : *Burada içecek satılır.* **2.** s. İçilmeye elverişli : *Kentin içecek suyu sağlandı.*

içedönük *b. s.* Çevresinden çok kendi sorunlarıyla ilgili ve onun etkisinde olan.

içeri, içerisi, -ni *a.* **1.** İç yan, iç bölüm: *İçeriden sesler geliyor.* **2.** İçte kalan yüzey : *Dolabın içerisini maviye boyadık.* **3.** s. İç bölümde olan : *İçeri odada çocuk yatıyor.* **4.** *mec.* Gönül, yürek : *İçerime fenalık çöktü.* § **İçeri atmak** (ya da **tıkmak**) *mec.* hapsetmek. **İçeri girmek** bir iş ya da alışverişte paraca zarara uğramak.

içerik *a.* Sözlü ya da yazılı anlatımın içinde bulunan şey.

içerlek s. Yanındakilerden daha içeride, daha geride bulunan : *İçerlek bir dükkân.*

içerlemek (-e) İçin için öfkelenmek.

içermek (-*i*) Bir şey başka bir şeyin varlığını gerektirmek, biri ötekini ister istemez düşündürmek : *Büyük ile küçük birbirlerini içeren iki kavramdır.*

içgöbek *b. a. bot.* Çiçeklerin dişilik organında yumurtacık ile kabuğu arasındaki bağ.

içgüdü *b. a. ruhb.* Canlıları, araya düşünce girmeksizin, kendilerine yararlı ya da gerekli birtakım işlere yönelten duygu : *Hayvanlar içgüdüleriyle hareket ederler.*

içgüvey, içgüveyisi, -ni *b. a.* Karısının ailesi ile birlikte oturan damat.

içim *a.* **1.** Bir yudumda içilecek miktar : *İki içim ilaç kaldı.* **2.** Bir şey içilirken alınan tat : *Bu çayın rengi yok, ama içimi iyi.*

içimli s. **1.** İçimi şöyle ya da böyle olan. **2.** İçimi iyi : *İçimli bir sigara.*

için *il.* **1.** Sözcükleri amaç, neden ilgileriyle bağlar : *Söylemek için geldim. Yurt için çalıştım.* **2. Göre** sözcüğü gibi göz önünde tutulması anlamını da verir : *Bu iş için para azdır.*

içinde *a.* (Zaman anlatan bir ad belirtileni durumunda olduğunda) **1.** ...de olan : *Bardağın içinde su var.* **2.** *be.* Süresince : *İki yıl içinde çok şeyler yapıldı.* **3.** Ortamında : *Bu koşullar içinde...* **4.** Kendisinden önceki sözcüğe **çok** anlamını kazandırır : *Yüzü kırışık içinde.*

için için *be.* Açığa vurmayarak, yavaş yavaş, gizli gizli.

içişleri, -ni *b. a.* Bir ülkenin sınırları içinde kalan konularla ilgili işler. § **İçişleri Bakanlığı** bir devletin sınırları içinde yönetimi ve kolluk işlerini sağlayan bakanlık.

içki *a.* **1.** İçinde alkol bulunan içecek. **2.** İçki içme işi.

içkici *a.* **1.** İçki yapan ya da satan kimse. **2.** Çok içki içen kimse.

içkili *s.* **1.** İçki içmiş olan : *İçkili durumda otomobil kullanılmaz.* **2.** İçki içilen : *İçkili lokanta.*

içkulak *b. a. anat.* İşitme sinirlerini taşıyan kulak bölümü.

içlem *a. mant.* Bir kavramdaki temel özelliklerin tümü : *Omurgalı kavramının içlemi "omurgası olan hayvan"dır. Kuş sözcüğü bize canlı, havada uçan ve öten bir varlık anlatır; böylece canlılık, uçuculuk ve ötücülük kuş kavramının içlemine giren niteliklerdir.*

içlenmek (*-den*) **1.** (Meyve ve sebze için) İç bağlamak, tanelenmek. **2.** *mec.* Bir şeyden dolayı belli etmeden dertlenmek.

içli *s.* **1.** (Taneli sebze ve kabuklu yemişler için) İçi dolu : *İçli bakla.* **2.** *mec.* İçlenme huyu olan, kolay duygulanıp incinen, duygulu : *İçli çocuk.*

içlidışlı *s.* Senlibenli, teklifsiz. § **İçlidışlı olmak 1)** çok teklifsiz görüşmek; **2)** çocuklarını karşılıklı kız alıp vermek yoluyla evlendirmek.

içlik *s.* **1.** İç ve içeri ile ilgili. **2.** İçe giyilen (çamaşır).

içme *a.* **1.** İçmek eylemi. **2.** İçinde birtakım tuzlar bulunan, kimi hastalıklara iyi geldiği için suyu içilen kaynak (daha çok çoğul biçimi kullanılır) : *İçmelere gidelim.*

içmek (*-i*) **1.** Bir sıvıyı ağıza alıp yutmak : *Su içmek.* **2.** Bir şeyin dumanını ağızdan çekmek : *Sigara içmek. Nargile içmek.* **3.** (Bir şey, bir sıvıyı) İçine çekmek : *Toprak suyu içer.* **4.** (*nsz*) İçki kullanmak. § **İçtikleri su ayrı gitmemek** çok yakın, birbirlerinden ayrılmayan dostlar için söylenir.

içmimar *be. T. Ar.* Bir yapının içini süsleyen ve döşeyen sanatçı, °dekoratör.

içplazma *b. a. T. Yun. biy.* Birgözeli varlıklarda protoplazmanın merkez kısmına verilen ad.

içsel *s.* İçle ilgili, içe değgin.

içten *s.* Yürekten, candan, °samimi : *İçten bir dilek. Bizim dostluğumuz içtendir.*

içtenlik *a.* İçten olma durumu, içten davranış.

içtima, -ı *a. Ar,* **1.** Toplanma, toplantı. **2.** *gökb.* Kavuşum. § **İçtima etmek** toplanmak.

içtimai *s. Ar.* Toplumla, toplulukla ilgili, sosyal.

içtüzük *b. a.* Bir kurumun içişlerini düzenleyen tüzük.

içyağı, -nı *b. a.* Hayvanların karın boşluğundan çıkarılan yağ.

içyüz *b. a.* Başkaları tarafından bilinmeyen ya da anlaşılmayan durum ve özellik : *Bu işin içyüzü anlaşılamadı.*

idadi *a. Ar.* Eskiden lise derecesindeki okullara verilen ad.

idam *a. Ar.* **1.** (Yasaca) Öldürme. **2.** Ölüm cezası. § **İdam etmek** verilen ölüm cezası hükmünü yerine getirmek.

idame *a. Ar.* Sürdürme, devam ettirme.

idare *a. Ar.* **1.** Bir işi yönetme, çekip çevirme. **2.** Yönetim : *Yurt idaresi. İdare memuru.* **3.** Tutum : *Bir şeyi idare ile kullanmak.* § **İdare etmek 1)** yönetmek, çekip çevirmek; **2)** yetmek, yetişmek : *Bu ekmek idare etmez*; **3)** tu-

tumla kullanmak; **4)** göz yummak ya da suyuna gitmek; **5)** örtbas etmek.

idareci *a.* **1.** Bir ülkenin, bir kuruluşun yönetimiyle ilgili görevli. **2.** *s.* İyi yöneten : *O, idareci adamdır.*

idareli *s.* **1.** Yönetmesini bilen : *İdareli bir müdür.* **2.** Tutumlu : *İdareli bir kadın.* **3.** Tutuma elverişli : *İdareli bir gaz ocağı.*

idaresiz *s.* **1.** (Yönetiminde) Gevşek, beceriksiz (kimse). **2.** Tutumsuz.

idari *s. Ar.* Yönetimle ilgili, yönetimsel.

iddia *a. Ar.* **1.** İleri sürülen, ortaya atılarak savunulan düşünce, sav : *Bu adamın iddiası bana doğru göründü.* **2.** Kendinde olmayan bir yeteneği, bir durumu varmış gibi gösterme : *Onda bilginlik iddiası var.* **3.** Dediğinde direnme. § **İddia etmek** sözünde direnmek, sav ileri sürmek, savlamak. **İddiaya tutuşmak** karşıt savlarla bahse girmek.

iddiacı *s.* Dediğinde direnen : *İddiacı bir çocuk.*

iddialı *s.* Bir şey ortaya çıkardığını, bir düşünceyi savunduğunu ileri süren : *İddialı bir film. İddialı bir yapıt.*

iddianame *a. Ar. Far.* Savca.

iddiasız *s.* İddiası olmayan.

ideal, -li *s. Yun. Fr.* **1.** Yalnız düşüncede var olan. **2.** Düşüncenin tasarlayabileceği bütün üstünlükleri kendinde toplayan, °mükemmel : *İdeal evlilik.*

idealist, -ti *s. Yun. Fr.* **1.** Bir ideale, bir ülküye özlem ve bağlılık duyan. **2.** İdealizm öğretisine bağlı olan.

idealizm *a. Yun. Fr. fels.* Bilgide temel olarak düşünceyi alan ve varlığı insan düşüncesinin kurduğunu kabul eden felsefe.

identik *s. Fr. mat.* Özdeş, tıpkı.

ideoloji *a. Yun.* Siyasal ya da toplumsal bir doktrin meydana getiren, bir hükümetin, bir partinin, bir sosyal sınıfın davranışlarına yön veren politik, hukuki, bilimsel, felsefi, dinsel, moral, estetik düşünceler bütünü.

idman *a. Ar.* **1.** Vücudun gücünü artırmak ya da çevikleştirmek için yapılan bedensel alıştırma, °jimnastik. **2.** *mec.* Herhangi bir duruma ya da şeye alışkanlık kazanmış olma : *Ev işlerinde idmanı var.*

idmancı *a.* **1.** Sporcu. **2.** Jimnastik öğretmeni.

idmanlı *s.* **1.** Beden hareketleriyle çeviklik kazanmış olan. **2.** *mec.* Herhangi bir şeye alışmış, onu yadırgamaz duruma gelmiş olan : *O, bu gibi sözlere idmanlıdır.*

idrak, -ki *a. Ar.* **1.** Anlayış, akıl erdirme. **2.** Erişme, ulaşma. **3.** *fels.* Algı. § **İdrak etmek 1)** akıl erdirmek, anlamak, kavramak; **2)** erişmek.

idrar *a. Ar.* Sidik.

ifa *a. Ar.* Yapma, yerine getirme : *Görevini ifa etmek.*

ifade *a. Ar.* **1.** Anlatım : *Güzel bir ifade.* **2.** Deyiş : *Onun ifadesine göre bu iş bu kadarla da kalmamış.* § **(Bir şey) İfade etmek** *mec.* önem taşımak : *Mektubu benim için çok şey ifade eder.* **İfade vermek** bir olayla ilgili bildiklerini söylemek, sorguya yanıt vermek. **İfadesini almak 1)** sorguya çekmek; **2)** görgü tanığının anlattıklarını yazmak.

iffet, -ti *a. Ar.* Kendinin malı olmayan şeyler karşısında ya da cinsel konularda ahlak kurallarına bağlılık.

iflah *a. Ar.* Kurtuluş, onma. § **İflahını kesmek** *hlk.* gücünü tüketmek, çok yormak.

iflas *a. Ar.* (Ticarette) Borçlarını ödeyememe, batkı, batkınlık. § **İflas etmek 1)** (ticarette) batmak; **2)** *mec.* (düşünce, sav...) değerden düşmek : *Savı iflas etti.*

ifrat, -tı *a. Ar.* Herhangi bir konuda ölçüyü aşma, aşırılık, taşkınlık. § **İfrata kaçmak** çok ileri gitmek.

ifrazat, -tı *ç. a. Ar. biy.* Salgılar.

ifrit, -ti *a. Ar.* **1.** Kötü ve korkunç cin. **2.** *mec.* Ortalığı birbirine katan kimse.

§ **İfrit kesilmek** (ya da **olmak**) pek çok öfkelenmek.

ifsat, -tı *a. Ar.* Fesada uğratma, ortalığı birbirine düşürme, bozma.

ifşa, -ı *a. Ar.* (Gizliyi) Ortaya dökme, dile verme, açığa vurma. § **İfşa etmek** ortaya dökmek, açığa vurmak.

ifşaat, -tı *ç. a. Ar.* Dile veriş, açığa vuruş.

iftar *a. Ar.* **1.** Oruç açma. **2.** Ramazanda akşam yemeği : *İftara çağırmak.* § **İftar etmek** oruç bozmak.

iftarlık *a.* **1.** Oruç açmak için hazırlanan yiyecek. **2.** *s.* İftarda yenmeye elverişli : *İftarlık zeytin.* **3.** *s. mec.* Çok az.

iftihar *a.* Kıvanma, kıvanç, övünme, övünç. § **İftihar etmek** kıvanç duymak, övünmek. **İftihara geçmek** okuldaki başarı ve iyi davranışları nedeniyle üstün öğrenci seçilmek.

iftira *a. Ar.* Kasıtlı ve asılsız suç yükleme. § **İftira etmek** (ya da **atmak**) bir suçu birinin üzerine atmak, kara çalmak.

iftiracı *a.* ve *s.* Kasıtlı ve asılsız suç yükleyen.

iğ *a.* Pamuk, yün gibi şeylerden iplik eğirmekte kullanılan ağaçtan yapılmış araç, kirmen.

iğde *a. bot.* İğdegillerin örnek bitkisi olan bir ağaç ve bunun zeytin biçiminde, sarı, unlu, burukça yemişi.

iğdegiller *ç. a. bot.* İkiçeneklilerden, örneği iğde olan bitki familyası.

iğdiş *s.* Erkeklik bezleri çıkarılarak ya da burularak erkeklik görevini yapamayacak duruma getirilmiş olan (hayvan ve özellikle at). § **İğdiş etmek** hayvanlarda üreme organını çıkarmak ya da körletmek.

iğfal, -li *a. Ar.* Aldatma, ayartma, kandırma, baştan çıkarma. § **İğfal etmek** aldatmak, kandırmak, baştan çıkarmak.

iğne *a.* **1.** Dikiş dikmeye yarayan, ince, ucu sivri, baş tarafından İplik geçecek deliği bulunan araç. **2.** İki şeyi birbirine tutturmaya yarar ince, sivri maden araç : *Topluiğne. Çengelliiğne.* **3.** Genellikle kadınların süs olarak kullandıkları, altında çengelliiğne bulunan kuyumcu işi : *Altın iğne. Elmas iğne.* **4.** Kimi araçların ucu sivri parçaları : *Pusula iğnesi. Tüfek iğnesi.* **5.** Kimi böceklerin sokucu organları : *Arının iğnesi.* **6.** *bot.* Bitkilerde yumurtacıkla tepecik arasındaki sapçık. **7.** Kaslar ya da damar yoluyla vücuda sıvı bir ilacı vermek için kullanılan araç, şırınga. § **İğne atsan yere düşmez** çok kalabalık. **İğne ile kuyu kazmak** **1)** bir işi yaparken yetersiz araçlar kullanarak o işi güç ve yavaş yürütmek; **2)** yapılması güç bir işe başlamak. **İğne ipliğe dönmek** çok zayıflamak. **İğne yapmak** (ya da **vurmak**) iğne ile vücuda sıvı ilaç vermek.

iğneardı, -nı *b. a.* Bir nakış türü.

iğneci *a.* Şırınga ile vücuda sıvı ilaç veren kimse.

iğnelemek (*-i, -e*) **1.** İğne ile tutturmak. **2.** (*-i*) *mec.* Üstü kapalı olarak onur kırıcı söz söylemek.

iğneli *s.* **1.** İğnesi olan. **2.** İğnelenmiş. § **İğneli fıçı** çok sıkıntı ve üzüntü veren şey. **İğneli söz** batıcı, kırıcı söz.

iğneyapraklılar *ç. b. a. bot.* Kozalaklılar.

iğrenç *s.* İnsanda iğrenme duygusu uyandıran, düşündürücü : *İğrenç bir görüntü. İğrenç bir yalan.*

iğrenmek (*-den*) **1.** Bir şeyi tiksindirici bulmak. **2.** *mec.* Nefret edilen, hoşa gitmeyen bir şeyden tiksinmek.

ihale *a. Ar.* Bir işi, birçok isteklilerin arasından en uygun koşullarla kabul edene bırakma.

-i hali *dilb.* Belirtme durumu.

ihanet, -ti *a. Ar.* **1.** Kendisine emniyet edilen bir şeye karşı kötülük etme, °hainlik. **2.** Sevgide vefasızlık. § **İhanet etmek** **1)** hainlik etmek; **2)** (karı koca için) aldatmak.

ihata *a. Ar.* **1.** Kuşatma, sarma, çevirme, çevreleme. **2.** Kavrayış, anlayış. § **İhata etmek** çevirmek, kuşatmak.

ihbar *a. Ar.* **1.** Yasa dışı bir iş yapanı ele vermek amacıyla gizlice haber verme, bildirme. **2.** Bir haberi bir yere bildirme. § **İhbar etmek** bildirmek.

ihbarname *b. a. Ar. Far.* Haber verme kâğıdı, bildirim.

ihlal, -li *a. Ar.* Sağlam bir şeyi bozma, sakatlama, dokunma. § **İhlal etmek** bozmak, zarara uğratmak : *Anayasa ihlal edilemez.*

ihmal, -li *a. Ar.* Bir şeye zamanında gereken ilgiyi göstermeme, önem vermeme, boşlama, savsama, savsaklama. § **İhmal etmek** savsamak, savsaklamak.

ihmalci *s. Ar.* Bir işi savsaklayan, savsak.

ihmalkâr *s. Ar. Far.* İhmalci.

ihracat, -tı *ç. a. Ar.* Bir ülkeden başka bir ülkeye mal satma, dışsatım.

ihracatçı *a.* ve *s.* Yurt dışına mal satmayı meslek edinen.

ihracatçılık *a.* Dışsatım işleriyle uğraşma.

ihraç *a. Ar.* Çıkarma. § **İhraç etmek** 1) çıkarmak; dışarı atmak; 2) üretim fazlası malı yurt dışına satmak.

ihram *a. Ar.* **1.** Eskiden Yunanlıların, Romalıların ve şimdi de Berberilerin büründükleri geniş, beyaz, yünlü çarşaftan giysi. **2.** Kâbe'ye girerken hacıların örtündükleri bürgü.

ihsan *a. Ar.* **1.** Birine bağış yapma, bağışlama. **2.** Bağışlanan şey. § **İhsan etmek** bağışta bulunmak.

ihsas *a. Ar.* **1.** Üstü kapalı anlatma, sezdirme. **2.** *fiz.* Duyum. § **İhsas etmek** sezdirmek.

ihtar *a. Ar.* **1.** Dikkati çekme, uyarma. **2.** Birine bir şeyi hatırlatma. § **İhtar etmek** hatırlatmak, uyarmak, dikkatini çekmek.

ihtilaf *a. Ar.* Ayrılık, anlaşmazlık, uyuşmazlık. § **İhtilafa düşmek** anlaşamamak, bozuşmak.

ihtilal, -li *a. Ar.* **1.** Bir devletin ekonomik, sosyal ve politik yapısında uzun süreli bir düzen kurulmasına yol açan köklü yenilik. **2.** *mec.* Tümden değişim : *Sanatta ihtilal.* **3.** Kargaşalık.

ihtilat, -tı *a. Ar. hek.* Bir hastalığın başka bir hastalığa yol açması : *Boğaz yangısı kalp romatizması ihtilatı yapabilir.*

ihtimal, -li *a. Ar.* **1.** Olasılık, olabilirlik. **2.** *be.* Belki. § **İhtimal vermek** bir şeyin gerçekleşebileceğini, olabileceğini düşünmek.

ihtimam *a. Ar.* **1.** Dikkatle davranma, özen, özenme. **2.** İyi ve özenli bakım. § **İhtimam etmek** özen göstermek, dikkatle davranmak.

ihtiram *a. Ar.* Saygı.

ihtiras *a. Ar.* Aşırı istek, tutku.

ihtisas *a. Ar.* **1.** Bir bilim ya da kültür dalında geniş bilgi kazanmış olma durumu, uzmanlık. **2.** Bilgi, hüner.

ihtişam *a. Ar.* Büyüklük, göz alıcılık, gösterişlilik, görkem.

ihtiva *a. Ar.* İçine alma, içinde bulundurma, kapsama. § **İhtiva etmek** içine almak, içinde bulundurmak, kapsamak.

ihtiyaç *a. Ar.* **1.** Gerekseme, gereksinme : *Oyun çocuklar için bir ihtiyaçtır.* **2.** Yoksulluk : *İhtiyaç, adamcağızın belini büktü.* § **İhtiyaca cevap vermek** gereğini karşılamak. **İhtiyacı olmak** gereksemek, gereksinmek.

ihtiyar *s. Ar.* Yaşlı, kocamış. § **İhtiyar heyeti** köy tüzelkişiliğinin dört yılda bir seçilen, muhtar başkanlığında toplanıp görev yapan genel karar organı.

ihtiyarlamak *(nsz)* **1.** Yaşı ilerlemek, kocamak. **2.** *mec.* İhtiyar görünüşü almak : *Otuz yaşında adeta ihtiyarlamıştı.*

ihtiyat, -tı *a. Ar.* **1.** Herhangi bir konuda ileriyi düşünerek ölçülü davranma, sakınma. **2.** *s.* Gereğinden çok olup saklanan, yedek : *Son olarak ih-*

tiyat şekerimi de kullandım. § **İhtiyat akçası** yedek akça.

ihtiyatlı *s.* Ölçülü davranan, sakıngan.

ihtiyatsız *s.* Gerekli sakınmayı göstermeyen, davranışlarında ölçüsüz olan.

ihtiyatsızlık *a.* Ölçülü, sakıngan davranmama durumu. § **İhtiyatsızlık etmek** ileriyi düşünmeden ölçüsüz davranmak.

ihtizaz *a. Ar.* Titreşme, titreşim.

ihya *a. Ar.* **1.** Büyük ölçüde geliştirme, güç verme : *Eski Türk çiniciliğini yeniden ihya etmek gerekir.* **2.** *mec.* (Bir kimseye) Yeni bir umut, yaşam, güç verme : *Bu sözleriniz beni ihya etti.*

ikamet, -ti *a. Ar.* Bir yerde oturma, eğleşme, kalma. § **İkamet etmek** bir yerde oturmak : *Şimdi nerede ikamet ediyorsunuz?*

ikametgâh *a. Ar. Far.* Konut. § **İkametgâh ilmühaberi** (ya da **kâğıdı**) konut belgesi.

ikaz *a. Ar.* Uyandırma, uyarma.

iken *bağ.* Eklendiği sözcüğe durum ve zaman görevi yükler : *Giderken ona rastladım. Hava iyi iken...*

iki *s.* **1.** Birden bir artık. **2.** *a.* Birden sonra gelen sayının adını gösteren rakam. 2, II. § **İki ahbap çavuşlar** her yerde hep birlikte görülen iki arkadaş için söylenir. **İki ayağını bir pabuca sokmak** kısa sürede bir işin yapılmasını isteyip, yapacak olanı sıkışık bir duruma sokmak. **İki cambaz bir ipte oynamaz** eşit kurnazlıkta olan iki kimse birbirlerini aldatamaz. **İki gözü iki çeşme** aşırı derecede gözyaşı dökme. **İki yakası bir araya gelmemek** geçim sıkıntısından bir türlü kurtulamamak.

ikicanlı *b. s.* Gebe, °hamile.

ikicinslikli *b. s. biy.* Hem dişi hem erkek organları olan.

ikiçenekliler *ç. b. a. bot.* Tohumlarında iki çenek bulunan bitki sınıfı.

ikiçenetli *b. s. bot.* **1.** Çatladığında kabuğu iki çenete ayrılan (meyve). **2.** *zool.* İki parçalı kavkısı birbirine kaslarla bağlı yassısolüngaçlılardan midye, istiridye gibi (hayvan).

ikidüzlemli *b. s. mat.* İki düzlemin kesişmesinden oluşan (açı).

ikievcikli *b. s. bot.* Erkek ve dişi çiçekleri ayrı ayrı köklerde bulunan (bitki).

ikilem *a. mant.* İki önermesi bulunan ve her iki önermenin yargısı aynı olan tasım. Fatih'in babası II. Murat köşeye çekildiği sırada kendisine yolladığı bir haber iyi bir ikilem örneğidir : *"Padişah sen isen, ordunun başına geç; yok ben isem, sana emrediyorum, ordunun başına geç."*

ikilemek (*-i*) Bir şeyin sayısını ikiye çıkarmak.

ikili *s.* **1.** İki birimden oluşmuş : *İkili priz.* **2.** İki yönlü olan : *İkili anlaşma.* **3.** *müz. a.* İki çalgı ya da ses için düzenlenmiş, °düo. § **İkili çatı** *dilb.* iki görevde kullanılabilen çatı : *Alınmak, toplanmak, sanılmak sözcüklerinin hem* **dönüşlü** *hem de* **edilgen** *çatı olarak kullanılması gibi.* **İkili kök** *dilb.* hem ad kökü hem eylem kökü gibi kullanılan kök : *Göç, göçmek; acı, acımak.* **İkili ünlü** *dilb.* hecede yan yana bulunan iki ünlü.

ikilik *a.* **1.** Birbirinden farklı iki parçadan oluşma. **2.** *mec.* Anlaşmazlık, bölünme : *Aramızda ikilik yoktu.*

ikinci *s.* İki sayısının sıra sıfatı, sırada birinciden sonra gelen.

ikincil *s.* Sırada, önemde ikinci olan, °tali.

ikindi *a.* Öğle ile akşam arasındaki zaman.

ikircil *s. mant.* **1.** İki anlamı olan : *Kara ikircil bir sözcüktür.* **2.** Ya şöyle ya böyle olan.

ikircim, ikircik *a.* Kararsızlık, °tereddüt.

ikircimli, ikircikli *s.* Kararsız.

ikişer *s.* İki sayısının üleştirme sıfatı, her birine iki, her kezinde ikisi bir arada olan.

ikiyüzlü *b. s.* **1.** Kendisinde var olmayan bir erdemi varmış gibi gösteren, özü sözü bir olmayan. **2.** Birbirine zıt olan iki tarafın her birinden yana imiş gibi davranan. **3.** Tersi ve yüzü kullanılabilen (kumaş).

ikiz *s.* **1.** Bir doğumda dünyaya gelen iki (kardeş). **2.** İkili.

ikizanlam *b. a. mant.* Bir anlatımın iki türlü anlam verecek biçimde kurulmuş olması : *"Çalışkan ol, baban gibi tembel olma" sözünde "baba"nın "çalışkan"a mı yoksa "tembel"e mi örnek gösterildiği belirsiz kaldığı için tümcede ikizanlam vardır.*

ikizkenar *b. s.* ve *a. mat.* İki kenarı eşit olan. § **İkizkenar üçgen** yalnız iki kenarı birbirine eşit olan üçgen. **İkizkenar yamuk** koşut olmayan iki kenarı eşit yamuk.

İkizler *öz. ç. a. gökb.* Zodyak üzerinde, Boğa ile Yengeç burçları arasında bulunan burç. → Zodyak.

iklim *a. Ar.* < *Yun. coğr.* Bir ülke ya da bölgenin, ortalama hava koşullarıyla beliren durumu.

ikmal, -li *a. Ar.* **1.** Bütünleme, tamamlama : *Kâğıtlarını ikmal ettin mi?* **2.** Bitirme. § **İkmal etmek 1)** bütünlemek, tamamlamak; **2)** bitirmek. **İkmal imtihanı** bütünleme sınavı. **İkmale kalmak** bütünlemeye kalmak.

ikna, -ı *a. Ar.* (**k** kalın okunur) Kandırma, inandırma.

ikrah *a. Ar.* **1.** Tiksinme. **2.** İğrenme.

ikramcı *s.* İkramda bulunmayı seven : *İkramcı bir insan.*

ikramiye *a. Ar.* **1.** Bir yerde çalışan kimselere kazançtan dağıtılan ya da iyi çalıştıkları için verilen aylık dışı para. **2.** Piyangoda bir kimseye isabet eden para ya da nesne.

iksir *a. Ar.* **1.** Eskiden yaşamı ölümsüzleştirmek, madenleri altına çevirmek gibi olağanüstü etkileri olduğuna inanılan düşsel bir sıvı. **2.** İspirtoda eritilmiş bir ya da birkaç maddeden oluşan ilaç.

iktidar *a. Ar.* (**k** kalın okunur) **1.** Bir işi yapabilme gücü, erk. **2.** Bir ülke yönetimini elinde bulunduranlar, °hükümet. § **İktidar mevkii** yönetme görevi.

iktifa *a. Ar.* Bir şeyi kendisi için yeter bularak fazlasını istememe, yetinme. § **İktifa etmek** yetinmek.

iktisadi *s. Ar.* (**k** kalın okunur) **1.** Bir devletin, bir kurumun gelir ve gider düzeni ile ilgili olan. **2.** Tutuma uygun, daha ucuza gelen, °ekonomik.

iktisat *a. Ar.* (**k** kalın okunur) **1.** Harcamada kısıntı yapma, tutum. **2.** Toplumun alışveriş işlerinin tümü, °ekonomi. § **İktisat etmek** (ya da **yapmak**) tutumlu davranmak.

iktisatçı *a.* ve *s. Ar. T.* İktisadi olayları incelemede uzmanlaşmış kimse.

il *a.* **1.** Merkezi yönetimin, coğrafya durumuna, iktisadi koşullara, kamu hizmetlerinin gereklerine göre, ülke üzerinde yayılmış, bir vali yönetimindeki en önemli bölümü, °vilayet. **2.** Ülke, yurt, el.

ilaç *a. Ar.* Bir hastalığı iyi etmek için türlü yollardan kullanılan madde.

ilah *a. Ar.* Putperestlikte ve mitolojide erkek tanrı.

ilahe *a. Ar.* Putperestlikte ve mitolojide kadın tanrı, tanrıça.

ilahi *a. Ar.* **1.** Tanrı'yı övmek ve ona dua etmek için yazılıp makamla okunan koşuk. **2.** *ünl.* Bu "ne hal", "ne tuhaf" gibi şaşma anlatır : *İlahi çocuk neler yapıyorsun?* **3.** *s.* Tanrıyla ilgili, tanrısal.

ilahiyat, -tı *ç. a. Ar.* Tanrıbilim.

ilam *a. Ar.* Bir davanın mahkemece nasıl bir hükme bağlandığını gösteren resmi belge.

ilan *a. Ar.* Herkesin bilmesi için duvara asılan ya da gazeteye basılan yazı,

duyuru. § **İlan etmek 1)** bir durumu yayın yoluyla duyurmak; **2)** bir durumu yaymak; **3)** hukukla ilgili bir durumun yürürlüğe girdiğini herkese bildirmek : *Cumhuriyet 1923'te ilan edildi.*

ilave *a. Ar.* Katma, ekleme, ek, ulama. § **İlave etmek** ulamak, eklemek, katmak.

ilçe *a.* Yönetim bakımından yurt bölümlenmesinde ilden sonra gelen bölüm, kaymakamlık, °kaza.

ile *il.* ve *bağ.* **1.** Kimi yüklemlerle kullanılması gerekli tümleçlerden sonra kullanılır : *Ben kimse ile dargın değilim. Kimse ile uğraşmam.* **2.** Sözcüğün sonuna geldiğinde birliktelik, işteşlik, karşılılık, araç, neden ya da durum anlatan tümleçler yapmaya yarar : *Çocuk arkadaşlarıyla geldi. Bu haberin gelmesiyle iş bozuldu. Bunu herkes üzüntü ile karşıladı.* **3.** *bağ.* Tümce içinde aynı görevde bulunan iki öğeyi birbirine bağlamaya yarar : *Annesi ile (annesiyle) babası geldiler. Gelmeleri ile gitmeleri bir oldu.* **4.** Kimi soyut adlara getirilince durum bildiren belirteçler oluşturur: *Merhametle ona bakıyordu.*

ilelebet *be. Ar.* Sonsuzluğa değin.

ilenç *a.* İlenmek eylemi ya da bu amaçla söylenen söz, °beddua.

ilenmek (*-e*) Birinin kötü bir duruma düşmesi dileğini gönlünden geçirmek ya da bu dileği açıkça söylemek, °beddua etmek.

ileri *a.* **1.** Ön taraf, **geri** karşıtı : *Topluluğun ilerisinde yürüyorduk.* **2.** Bir şeyin ulaşılacak olan yönü; geleceği : *Sokağın ilerisi çamurlu. Bu işin ilerisi güç.* **3.** *be.* **İleriye** tümleci yerine kullanılır : *Masayı biraz ileri çekelim.* **4.** *s.* En önde bulunan : *İleri karakol. İleri hat.* **5.** *s.* Doğrusundan daha çok gösteren (saat) : *Saat on dakika ileridir.* **6.** *s. mec.* Benzerlerini geride bırakmış : *İleri fikirler.* **7.** *ünl.* "Amaca doğru, durmadan yürü" anlamına : *"Ordular ilk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri!" - Atatürk.* § **İleri gelmek** olmak, bağlı bulunmak, doğmak, ortaya çıkmak : *Birçok hastalıklar pislikten ileri gelir.* **İleri geri konuşmak** yersiz, gönül kıracak biçimde konuşmak. **İleri gitmek** bir işte ölçü dışına çıkmak, gereksiz, aşırı davranışta bulunmak.

ilerici *s.* Yurt işlerinde ilerlemeyi hızlandırma yanlısı.

ileride, ilerde *s.* Gelecekte, gelecek zamanda : *İleride ne olacağı bilinmez.*

ilerlemek (*nsz*) **1.** Bulunduğu yerden daha ileriye gitmek : *İki adım ilerleyince...* **2.** (Vakit için) Geçmek : *Gün ilerledi. Vakit ilerledi.* **3.** *mec.* Daha iyi, daha yüksek bir aşamaya erişmek.

iletken *s.* **1.** *fiz.* Elektrik akımını ya da ısıyı kendi üzerinden geçiren (cisim). **2.** (Bir şeyi) Bir yerden başka bir yere ileten. § **İletken damarlar** *bot.* bitkilerde, gözelere besin maddeleri ileten damarlar.

iletki *a. mat.* Bir açıyı ölçmeye, başka bir yerde aynı açıyı çizmeye yarayan yarım çember biçimindeki araç.

iletmek (*-i*) Götürmek, ulaştırmak.

ilgeç *a. dilb.* Bir sözcükten sonra gelerek o sözcük ile ötekiler arasında ilgi kuran sözcük, °edat : *Ev* **gibi** *bir yer. Sabaha* **karşı** *uyudu.*

ilgi *a.* **1.** İki şey arasındaki bağlılık, bağ, ilişki : *Onun son olaylarla bir ilgisi olmadığı açıklandı.* **2.** Bir şeye karşı duyulan merak : *Annenin çocuklarına ilgisi çok fazla.* **3.** *kim.* Maddelerin birbirleriyle bileşme eğilimi. § **İlgi çekmek** dikkatleri üzerine toplamak. **İlgi duymak** herhangi bir şeye önem vermek.

ilgilenmek (*-le*) Bir şeye karşı ilgi duymak ya da göstermek : *Bu işle çok ilgilendim.*

ilgili *s.* İlgilenmiş olan, ilgisi bulunan.

ilginç *s.* İlgi çekici, °enteresan.

ilgisiz *s.* İlgisi olmayan ya da ilgilenmeyen, kayıtsız, aldırmaz.

ilgisizlik *a.* **1.** Aldırmazlık. **2.** *fels.* Gönlün sevgi ya da nefret gibi duygulardan soyutlanmış olması durumu, kayıtsızlık.

ilhak, -kı *a. Ar.* Katma, bağlama, ekleme. § **İlhak etmek** katmak, bağlamak.

ilham *a. Ar.* Yaratıcı bir eyleme iten içe doğma, yaratıcı coşku, esin. § **İlham etmek** içe doğmasına, esinlenmesine neden olmak.

ilhan *a.* Bir ilhanlığın başında bulunan hükümdar, °imparator.

ilhanlık *a.* **1.** Kendi topraklarında oturan çeşitli ulusları egemenliği altında toplayan devlet biçimi, °imparatorluk. **2.** Böyle bir devletin yönetimi altındaki ülkelerin topu. **3.** İlhan olma durumu.

ilik (I) *a.* Düğme geçirmek için giysilerin belirli yerlerinde açılan küçük yarık.

ilik (II) *a.* Kemiklerin iç boşluklarını dolduran yağlı madde. § **İlik gibi** çok lezzetli, iyi pişmiş. **İliğine işlemek** (ya da **geçmek**) **1)** ta içine girmek; **2)** bütün varlığını kaplamak, çok etkilemek. **İliğine kadar ıslanmak** tenine kadar ıslanmak. **İliğini kurutmak** canından bezdirecek kadar sıkıntı vermek.

iliklemek (*-i*) Bir şeyin düğmesini iliğine geçirmek : *Yeleğini ilikledi.*

ilim, -lmi *a. Ar.* Bilim. § **İlmini almak** bir işin özelliklerini, en ince ayrıntılarına kadar yineleyerek iyice öğrenmek.

ilinti *a.* **1.** İki şey arasında ilgi bulunması; onun malı olması durumu. **2.** Üzüntü : *Her şeyi kendine ilinti etme.*

ilişik *s.* **1.** İliştirilmiş, bağlanmış : *Dilekçeye ilişik olarak sunulan belge.* **2.** (Bir şeyle) İlgili, ilintili : *Bu davayla ilişik kimi noktaları saptadım.* **3.** *a.* İlgi, bağlılık : *Onunla hiç bir ilişiğim kalmadı.*

ilişki *a.* **1.** İki şey arasında karşılıklı ilgi. **2.** Bağlantı : *Kar yağınca köylerle ilişki kesildi.* § **İlişki kurmak** bağlantı sağlamak.

ilişkin *s.* İlgisi, ilişiği olan, bağlı, ilgili, değgin : *Yurdun esenliğine ilişkin bir karar.*

ilişmek (*-e*) **1.** Bir şeye hafifçe dokunmak : *Elim çiçeklere ilişince vazo devrildi.* **2.** Ellemek, dokunmak : *Şu kâğıtlara kimse ilişmesin.* **3.** Bir şeyin ucuna eğreti oturmak : *Ben çok yoruldum, şuraya biraz ilişeyim.* **4.** Birine hafifçe sataşmak, takılmak : *Çocuk kendi kendine oynuyor ilişmeyin!*

ilk, -ki *s.* Başlangıçta yer alan, **son** karşıtı : *İlk ders. İlk kez.* § **İlk ağızda** ilk başta. **İlk göz ağrısı 1)** ilk doğan çocuk; **2)** ilk sevilen kimse. **İlk yardım 1)** iyileştirilmesi gereken kimselere ilk bakımlarında uygulanan basit bakım; **2)** bu türlü iyileştirme yöntemlerinin uygulandığı yer.

ilkbahar *b. a. T. Far.* Bahar, ilkyaz.

ilkçağ *b. a.* Tarihte, en eski zamanlardan başlayarak, Miladi 476 Batı Roma İmparatorluğu'nun çöküş yılına dek süren çağ.

ilkdördün *b. a. gökb.* Ayın yeniay evresinden bir hafta sonra yarım daire biçiminde göründüğü evre.

ilke *a.* **1.** Temel düşünce, °prensip : *Bir dinin ilkeleri.* **2.** Temel bilgi : *Kimyanın ilkeleri.* **3.** İlk madde, öğe, °unsur. **4.** *mant.* Her türlü tartışmanın dışında sayılan, öncül.

ilkel *s. fels.* **1.** Zaman bakımından en eski olan. **2.** İlk durumda kalmış olan : *Bugün dünyada ilkel koşullarda yaşayan birçok insan var.*

ilkin *be.* Başta, başlangıçta, önce.

ilkokul *b. a.* İlköğretim sağlayan okul.

ilköğretim *b. a.* Okuma, yazma ve temel bilgilerin sağlandığı öğretim : *Yurdumuzda ilköğretim yasaca, herkes için zorunlu kılınmıştır.*

ilkönce *be. hlk.* Önce.

ilkyaz *b. a.* İlkbahar, bahar.

illa, illaki, ille *be. Ar.* **1.** Ne olursa olsun, her halde : *İlla geleceğim diyor.* **2.** Yoksa, olmazsa : *Sen de gelirsin, illa gitmem.* **3.** Hele, özellikle : *Bize sık sık gelir, ille böyle günlerde mutlaka uğrar.* § **İlla** (ya da **ille**) **ve lakin** *hlk.* gel gelelim, bununla birlikte.

illallah *ünl. Ar.* Usanç ve bezginlik anlatır.

illet, -ti *a. Ar.* **1.** Hastalık. **2.** Bozukluk. **3.** *fels.* Bir varlığı ya da olayı doğuran şey. **4.** *mec.* Sinir bozucu şey ya da kimse.

ilmek (*-i*) Hafif bir düğüm yaparak bağlamak.

ilmik *a.* Çözülmesi kolay düğüm, eğreti düğüm.

ilmiklemek (*-i*) Eğreti düğümle bağlamak.

ilmikli *s.* Kolay çözülür biçimde düğümlenmiş.

ilmiye *a. Ar.* **1.** (Eskiden) Din işleriyle uğraşan hocalar sınıfı : *Dedesi ilmiyedendir.* **2.** Bu gibi işlerle uğraşanların mesleği.

ilmühaber *b. a. Ar.* **1.** Birinin yer, hal, medeni durumu vb.'ni gösteren resmi belge, hal kâğıdı. **2.** Alındı kâğıdı.

iltica *a. Ar.* Sığınma. § **İltica etmek** sığınmak.

iltifat, -tı *a. Ar.* Güler yüz gösterme, tatlı davranma, ilgilenme. § **İltifat etmek 1)** ilgilenmek; **2)** beğenmek : *Tatlıya iltifat eden olmadı.*

iltihak, -kı *a. Ar.* Katılma.

iltihap *a. Ar.* Yangı.

iltihaplanmak (*nsz*) Yangılanmak.

iltimas *a. Ar.* Haksız yere ya da yasa dışı kayırma, arka çıkma. § **İltimas etmek** kayırmak. **İltiması olmak** arkası, kayırıcısı olmak.

im *a.* Anlamlı iz ya da davranış, anlam yükletilen şey, bellilik, iz, °işaret.

ima *a. Ar.* Dolaylı olarak anlatma, üstü örtülü olarak belirtme, imleme. § **İma etmek** dolaylı olarak anlatmak.

imal *a. Ar.* **1.** İşleyerek yapma. **2.** Yapım. § **İmal etmek** yapmak.

imalat, -tı *ç. a. Ar.* İşlenip ortaya konulan şeyler, yapım işleri.

imalathane *b. a. Ar. Far.* Hammaddeleri işleyerek piyasaya sürülecek duruma getiren işyeri, yapımevi.

imalı *s. Ar. T.* Üstü kapalı, örtülü (söz).

imam *a. Ar.* **1.** Cemaate namaz kıldıran kimse. **2.** Müslümanlıkta mezhep kuran kimse. **3.** Kimi küçük İslam devletlerinde devlet başkanı.

imambayıldı *b. a.* Bir çeşit zeytinyağlı patlıcan yemeği.

imame *a. Ar.* Tespihlerin baş tarafına geçirilen uzunca parça.

iman *a. Ar.* Din inancı, kutsal inanç. § **İman tahtası** *hlk.* göğüs kemiği.

imanlı *s.* Kutsal inanca bağlı olan.

imansız *s.* **1.** Dinsiz. **2.** *mec.* İnsafsız, acımasız.

imar *a. Ar.* Bayındırlık. § **İmar etmek** bayındır duruma getirmek.

imaret, imarethane *a. Ar.* (Eski) Yoksullara yiyecek dağıtmak için kurulmuş hayır kurumlarına verilen ad.

imbat, -tı *a.* Yazın, gündüz denizden karaya doğru esen mevsim rüzgârı.

imbik *a. Ar.* Damıtma işi için kullanılan aygıt. § **İmbikten çekmek** damıtmak.

imdat *a. Ar.* **1.** Tehlikede olana yapılan yardım : *İmdat istemek. İmdada koşmak.* **2.** *ünl.* Yetişin, kurtarın!

imece *a.* Birçok kimsenin toplanıp elbirliğiyle bir kişinin işini görmesi ve böylece işlerin sıra ile bitirilmesi : *Bu köy halkı imece ile çalışır.*

imge *a.* **1.** Gerçekleşmesi olanaksız ya da çok güç olan düşünü, düş, °hayal. **2.** *ruhb.* Sinirlerin merkezcil bir uyarımı olmaksızın zihinde kendiliğinden canlanan duyumsal biçim.

imgelem *a. ruhb.* İmgeleri, yani nesnelerin zihindeki biçimlerini oluşturan yeti.

imgeleme *a.* İmgelemek eylemi.

imgelemek (*-i*) Bir şeyin imgesini zihinde canlandırmak, °hayal etmek.

imgesel *s.* İmge ile ilgili, °hayali.
imha *a. Ar.* Yok etme. § **İmha etmek** yok etmek.
imik *a.* Boğaz, gırtlak.
imkân *a. Ar.* **1.** Olanak : *Ben bu işte imkân görmüyorum.* **2.** Yapabilme gücü: *Bana imkân verirseniz, bu işi yaparım.* § **İmkân vermek** olanak sağlamak. **İmkânı yok** olamaz.
imkânsız *s.* Olamaz, olanaksız.
imkânsızlık *a.* Olanaksızlık.
imla *a. Ar.* Yazım.
imlemek (*-i*) **1.** İm koymak, imle göstermek. **2.** Dolayısıyla anlatmak.
imparator *a. İt.* İmparatorluğu yöneten hükümdar, ilhan.
imparatoriçe *a. İt.* **1.** İmparator karısı. **2.** İmparatorluğu yöneten kadın.
imparatorluk *a.* Kendi topraklarında oturan çeşitli ulusları egemenliği altında toplayan devlet biçimi, ilhanlık.
imparatorotu, -nu *b. a. bot.* Maydanozgillerden, baharlı, yakıcı olan kökü hekimlikte kullanılan ot.
imrendirmek (*-i, -e*) İmrenmesine yol açmak.
imrenme *a.* İmrenmek eylemi, °gıpta.
imrenmek (*-e*) **1.** Görülen bir şeyi edinme ya da bir yiyeceği yeme isteği duymak, °gıpta etmek. **2.** Beğenilen bir kişi ya da bir şeye benzemeyi istemek.
imsak, -ki *a. Ar.* Oruca başlama zamanı: *İmsaka beş dakika kaldı.*
imsakiye *a. Ar.* Ramazanda imsak zamanını gösteren vakit cetveli.
imsel *s.* İmle ilgili, imlerle anlatılan.
imtihan *a. Ar.* Sınav. § **İmtihan etmek** bir kimsenin bilgi derecesini ölçmek, denemek, sınamak.
imtiyaz *a. Ar.* **1.** Başkalarına tanınmayan özel, kişisel hak ya da koşul, ayrıcalık. **2.** Fabrika kurmak, maden işlemek gibi bir kişi ya da kuruluşa devletçe verilen özel izin.
imza *a. Ar.* Bir yazının altına, yazıldığı metnin onandığını ya da benimsendiğini belirten, bir kimsenin kendi eliyle ve her vakit aynı biçimde yazabildiği adı. § **(Bir şeyi) İmza etmek** imzasını yazmak. **İmza toplamak** bir dilekçeyi ya da öneriyi destekleyenlere imzalatmak.
imzalamak (*-i*) Bir yazının altına imza biçiminde adını yazmak.
in (I) *a.* **1.** Yaban hayvanlarının kendilerine yuva edindikleri kovuk. **2.** Mağara. § **İn gibi** dar ve karanlık (yer).
in (II) *a.* Issız, sessiz anlamlarına gelen **in cin yok** ya da **in cin top oynuyor** deyimlerinde geçer.
inadına *be.* **1.** Terslik olsun diye : *Bu işi inadına yapıyor.* **2.** Gereğinin tersine, gereğinden çok.
inak *a. fels.* Dogma.
inakçılık *a. fels.* Dogmatizm.
inaksal *s. fels.* Dogmatik.
inan *a.* **1.** İnanmak işi. **2.** Bir kimse ya da bir şeyin doğruluğuna, büyüklüğüne ve gücüne sarsılmaz bir duygu ile inanma. § **İnan olsun** bana inan, inan ki : *İnan olsun, ben bunu bilmiyordum.*
inanca *a.* Bir işten doğabilecek zarar ya da ziyanı ödemek için bir tarafın öbürüne gösterdiği karşılık ya da bir başkasının kuşkularını dağıtmak için birinin söylediği kuvvetli söz, °garanti, °teminat.
inancılık *a. fels.* Usçuluğun tersine, usu yetersiz bulduğundan onun inanla tamamlanması gerektiğini ileri süren felsefe.
inanç *a.* Bir düşünceye, bir kanıya bağlı bulunma ya da bağlı bulunulan düşünce, °iman.
inandırıcı *s.* İnandıran, inandırma özelliği olan.
inandırmak (*-i, -e*) İnanmasını sağlamak.
inanmak (*-e*) **1.** Bir şeye doğru diye bakmak, doğru diye benimsemek : *Bu habere inandım.* **2.** Doğru sözlü diye

bilmek : *Ben size inanırım.* **3.** Gerçekten var diye bilmek : *Cinlere inanmak.* **4.** Sevecek; güvenecek ve bağlanacak en yüksek varlık diye bilmek : *Tanrı'ya inanmak.*

inat *a. Ar.* **1.** Direnme, ayak direme, direnim. **2.** s. *hlk.* İnatçı. § **İnadı tutmak** direnmek isteği uyanmak. **İnat etmek** direnmek, ayak diremek.

inatçı s. Direngen, ayak direyici.

inatlaşmak (*-le*) **1.** Karşılıklı inat etmek. **2.** İnat etmek.

ince s. **1.** Kendi cinsinden olanlara göre dar ve uzun, **kalın** karşıtı : *İnce minare. İnce iplik.* **2.** Taneleri ufak, **iri** karşıtı : *İnce kum.* **3.** (Sıvılar için) Koyu, yoğun olmayan, akışkanlığı çok olan. **4.** Küçük ayrıntıları çok olup aşırı özen gerektiren, **kaba** karşıtı : *İnce iş. İnce nakış.* **5.** Düşünce, duygu ya da davranış bakımından insanın sevgi ve saygısını kazanan : *İnce adam. İnce bir karşılık.* § **İnce eleyip sık dokumak** titizce iş görmek. **İnce ince** belli belirsiz ya da çok belli etmeden : *İnce ince alay etmek.*

incebağırsak *b. a. anat.* Sindirim borusunun mideden kalınbağırsağa kadar olan 8,5 metre uzunluğundaki bölümü.

incehastalık *b. a.* Akciğer veremi.

inceleme *a.* **1.** İncelemek eylemi. **2.** Bu eylem sonucu ortaya konulan yapıt.

incelemek (*-i*) Bir işi ya da bir şeyi ele alıp özelliklerini, ayrıntılarını inceden inceye anlamaya çalışmak.

incelik *a.* **1.** İnce olma durumu ya da ince davranış. **2.** Bir işin herkesçe görülmeyen nitelikleri; ayrıntı: *İşin bu incelikleri bilinmiyordu.*

incelmek (*nsz*) İnce duruma gelmek.

incesaz *b. a. T. Far.* Keman, ney, tambur kemençe, ut, kanun, tef gibi çalgılarla, okuyuculardan oluşan saz takımı.

inceyağ *b. a.* Yakıt olarak ya da yağlamada kullanılan akışkan nitelikte mineral yağ.

inci *a.* İstiridye cinsi kimi kavkılı su hayvanlarının içinden çıkan, süs olarak kullanılan, sedef renginde yuvarlak sert tanecik.

incibalığı, -nı *b. a. zool.* Sazan familyasından küçük bir balık; pullarından yalancı inci yapılır.

inciçiçeği, -ni *b. a. bot.* Zambakgillerden, çan biçiminde beyaz çiçekler açan bir süs bitkisi.

incik *a.* Bacağın dizkapağından topuğa kadar olan bölümü.

incik boncuk *b. a.* Değersiz, ufak tefek süs eşyası.

İncil *öz. a. Ar. Yun.* İsa Peygamber'in yaşayış ve öğretisini anlatan kutsal kitap.

incinmek (*nsz*) **1.** Vücudun herhangi bir yeri ters bir hareket ya da bir dış etken yüzünden ağrı verir bir duruma gelmek. **2.** (*-den*) *mec.* Birinin sözünden, davranışından üzüntü duymak, gönlü kırılmak.

incir

incir *a. bot.* Dutgillerden, asıl yurdu Akdeniz kıyıları olan, yaprakları geniş dilimli bir ağaç ve bunun ince kabuklu, yumuşak, tatlı yemişi.

incirkuşu, -nu *b. a. zool.* Serçegillerden, çoğu incir ve başka yemişlerle beslendiği için zararlı sayılan küçük bir kuş.

incirlik *a.* İncir ağaçları çok olan yer.

incitici *s.* İnciten, dokunaklı, gönül kırıcı.

incitmek (*-i*) **1.** İncinmesine yol açmak : *Kovayı taşırken kolumu incittim.* **2.** *mec.* Kötü söz ve davranışlarla birinin gönlünü kırmak.

inç *a. İng.* Yaklaşık olarak 31 cm. uzunluğunda İngiliz uzunluk ölçüsü.

indeks *a. Lat.* Dizin.

indifa, -i *a. Ar.* (Yanardağlarda) Püskürme.

indirgeme *a. kim.* ve *mat.* İndirgemek eylemi, basit ve yalın duruma getirme.

indirgemek (*-i*) **1.** *kim.* Bir maddenin oksijenini alarak oksit özelliğini yok etmek. **2.** *mat.* Bir anlatımı, işlemi daha kısa ya da yalın duruma getirmek.

indirgen *s. kim.* Cisimlerin oksijenini alma özelliğinde olan (madde).

indirim *a.* Fiyatta yapılan değer düşürümü, °tenzilat, °iskonto.

indirmek (*-i*) **1.** Yüksekten ya da yukarıdan aşağı inmesini sağlamak : *Yukarı kattaki eşyayı indirmek.* **2.** (Fiyatını) Azaltmak. **3.** Hızla vurmak : *Tokat indirmek.*

indiyum *a. Lat. kim.* Atom ağırlığı 114,8 olan, gümüş parlaklığında, yumuşak bir element. Simgesi In.

indüklemek (*-i*) *fiz.* Kapalı bir devreyi, yeğinliği her an değişen bir manyetik alanın içine koyarak onun üzerinde bir elektrik akımı oluşturmak.

inek

inek *a.* **1.** Dişi sığır. **2.** *argo* Çok çalışan öğrenci.

ineklemek (*nsz*) *argo* Çok çalışmak, °hafızlamak.

infaz *a. Ar.* Bir yargıyı, bir kararı yerine getirme, yürütme.

infial, -li *a. Ar.* İçerleme, gücenme, kırılma.

infilak, -kı *a. Ar.* Patlama. § **İnfilak etmek** 1) patlamak; 2) *mec.* birdenbire şiddetle ortaya çıkmak.

İngiliz *öz. a.* ve *s.* **1.** İngiltere halkından ya da bu halkın soyundan olan (kimse). **2.** (Ad tamlamalarında) İngiliz ulusu, İngiltere : *İngiliz donanması. İngiliz kumaşı.*

ingilizanahtarı

ingilizanahtarı, -nı *b. a.* Somunları sıkıştırmaya ya da gevşetmeye yarayan araç.

İngilizce *öz. a.* İngiliz dili.

ingin (I) *s.* Çevresine göre alçakta bulunan : *Burası ingin olduğundan rüzgârlı olmaz.*

ingin (II) *a. hek.* Solunum, sindirim gibi sistemlerin ya da kimi organların içini örten ince zarın yangılanıp sıvı salması.

-in hali *dilb.* Tamlayan durumu.

inhisar *a. Ar.* Tekel. § **(Bir şeyi) İnhisarına almak** bir şeyi yalnız kendi yararı için kullanmaya çalışmak.

inik *s.* İnmiş, indirilmiş : *Perdeler inik.* § **İnik deniz** *coğr.* gelgit sırasında sular çekildiğinde denizin durumu.

inilti *a.* İnleme sesi.

inkâr *a. Ar.* Yadsıma. § **İnkâr etmek** (ya da **inkârdan gelmek**) yadsımak.

inkıbaz *a. Ar.* Peklik, °kabız.

inkılap, -bı *a. Ar.* **1.** Devrim. **2.** Dönüşme.

inkisar *a. Ar.* **1.** Kırılma. **2.** İlenme, ilenç. § **İnkisar etmek** ilençte bulunmak.

inkişaf *a. Ar.* Gelişme, gelişim.

inlemek (*nsz*) **1.** Acı çektiğini belirten yavaş bir ses çıkarmak : *Hasta inliyor.* **2.** Uğultulu ses çıkarmak : "*Yer gök inlesin!*"

inme *a.* **1.** İnmek eylemi. **2.** *hek.* Vücudun bir yanından devim ve duyumun kalkması. **3.** *coğr.* Gelgit sırasında deniz sularının alçalarak kıyıdan çekilmesi durumu, alçalma. § **İnme inmek** (vücudun bir yerinde) devim ve duyum kalmamak.

inmek (*-den*) **1.** Yukarıdan aşağıya doğru gelmek : *Merdivenden inerken...* **2.** Binilen yerden ayrılmak : *Arabadan indi.* **3.** (*-e*) (Bir yerden başka bir yere) Gitmek : *Öteberi almak için kente ineceğim.* **4.** (*-e*) Konaklamak : *Hangi otele ineceksiniz?* **5.** Alçalıp eski durumunu almak : *Şiş indi.* **6.** Fiyatı düşürmek : *İki lira daha indim.*

inmeli *s.* Bir tarafında inme[2] bulunan.

inorganik *s. Lat. Yun. kim.* Organik olmayan, madensel.

insaf *a. Ar.* **1.** Merhamete, vicdana ya da mantığa dayanan adalet : *Sende insaf yok mu, adamcağız bu borcu birden verirse, işi bozulmaz mı?* **2.** *ünl.* Acı, düşün! *İnsaf, oraya yarım saatte gidilir mi?* § **İnsaf etmek** acımak, hakkını tanımak. **İnsafa gelmek** insafsızlık etmekten vazgeçmek, gerçeği anlamaya başlamak.

insan *a. Ar.* **1.** Memelilerden iki eli olan, iki ayak üzerinde dolaşan, sözle anlaşan, usu ve düşünce yeteneği olan canlı: *Yeryüzünde iki buçuk milyardan çok insan var.* **2.** *s. mec.* Huy ve ahlakı yüksek (kimse): *Ben onu insan sanmıştım.* **3.** Kimi vakit belgisiz adıl gibi de kullanılır : *İnsan bunu düşünmez mi?* § **İnsan gibi** insanlara yaraşır biçimde. **İnsan hali** olabilir, hoş karşılamak gerekir. **İnsan müsveddesi** bir insanda bulunması gerekli niteliklerden yoksun olan.

insanbilim *b. a.* İnsanın anatomisini ırk ve tarih öncesi bakımından inceleyen bilim, °antropoloji.

insanca *be* **1.** İnsana yaraşır biçimde. **2.** İnsan bakımından : *İnsanca kayıp yok.*

insancı *s.* İnsana değer veren, insanı seven.

insancıl *s.* **1.** İnsana değer veren. **2.** İnsana sokulan, insanı seven (hayvan).

insanımsılar *ç. a. zool.* Orangutan, şempaze, goril gibi iskeletleri insan iskeletine en yakın olan kuyruksuz maymun takımı.

insani *s. Ar.* İnsanlığa yakışan, insanca.

insaniyet, -ti *a. Ar.* İnsanlık.

insanlık *a.* **1.** İnsan olma durumu: *Hastalık bu adamı insanlıktan çıkardı.* **2.** İnsanca davranış : *Onun yaptığı insanlık değil.* **3.** İnsanların tümü, bütünü, insanları içine alan topluluk : *İçki insanlık için çok zararlıdır.* § **İnsanlıktan çıkmak 1)** çok zayıflamış olmak; **2)** insanlığa özgü niteliklerini yitirmek.

insanoğlu, -nu *b. a.* İnsan.

insanüstü, -nü *b. s.* İnsan gücünü aşan : *İnsanüstü bir çalışma.*

inşa *a. Ar.* **1.** Yapma, kurma. **2.** *yz.* Kaleme alma, yazıya dökme, yazış. § **İnşa etmek** kurmak, yapmak.

inşaat, -tı *ç. a. Ar.* **1.** Yapı, yapı işleri. **2.** Yapım : *Gemi inşaatı.*

inşaatçı *a.* ve *s. Ar. T.* **1.** Yapı işlerini yöneten kimse. **2.** Yapı ustası.

inşallah *ünl. Ar.* "Tanrı dillerse" anlamında olup dilek anlatır.

inşat *a. Ar.* Bir yazın yapıtını gerektiğince, kalabalık önünde yüksek sesle okuma.

intak *a. Ar.* Dillendirme.

intan *a. Ar. hek.* Mikroptan ileri gelen hastalık.

intaniye *a. Ar. hek.* Mikroplu hastalıklar : *İntaniye servisi.*

intiba, -ı *a. Ar.* **1.** İzlenim. **2.** Uygun gelme.

intibak, -kı *a. Ar.* **1.** Çevreye ya da bir duruma uyma. **2.** Uygun duruma getirilme.

intihap, -bı *a. Ar.* Seçim, seçme.

intihar *a. Ar.* Kendini öldürme, kendine kıyma.

intikal, -li *a. Ar.* **1.** Geçme, geçiş. **2.** Anlama, kavrama. **3.** *fels.* Çıkarsama. § **İntikal etmek 1)** anlamak, kavramak; **2)** miras kalmak.

intikam *a. Ar.* Öç. § **İntikam almak** öç almak.

intizam *a. Ar.* Düzgünlük, düzen, çekidüzen.

intizar *a. Ar.* **1.** Bekleme, gözleme. **2.** *hlk.* İlenme.

inzibat, -tı *a. Ar.* **1.** Düzeni sağlama, sıkıdüzen. **2.** *ask.* Silahlı kuvvetlerde, ordudaki düzeni sağlamak amacıyla görevlendirilmiş er.

inzibati *s. Ar.* Düzeni sağlayıcı, düzenleyici, baskı altına alıcı : *İnzibati tedbir. İnzibati karar.*

inziva *a. Ar.* Toplum yaşayışından kaçıp tek başına yaşama.

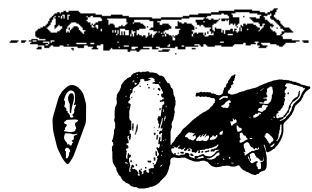
ip, -pi *a.* **1.** Denk ve yük bağlamak, çamaşır sermek gibi işlerde kullanılabilecek kalınlıkta bükülmüş sicim. **2.** (Kimi bölgelerde) İplik. § **İpe sapa gelmemek** akla yakın olmamak ya da birbirini tutmamak : *İpe sapa gelmez lakırdı. Söylediği bari ipe sapa gelse.* **(Birinin) İpiyle kuyuya inilmez** kendisine güvenilmez.

ipek *a.* İpekböceği kozaları çözülerek çıkarılan çok ince, parlak tel. Bu teller iplik durumuna getirilip kumaş dokunur. § **İpek gibi** çok ince, parlak ve yumuşak : *İpek gibi saçları var.*

ipekböceği, -ni *b. a. zool.* Ördüğü kozalardan ipek elde edilen, dut yaprağı ile beslenen bir tür kelebeğin tırtılı.

ipekçi *a.* İpekböceği yetiştiren ya da ipek satan kimse.

ipekçiçeği, -ni *b. a. bot.* Semizotugillerden, güzel çiçek açan bir bitki cinsi.

ipekböceği

ipekçilik *a.* İpekböceği yetiştirme ya da ipek alıp satma işi.

ipekli *s.* İpekten yapılmış ya da içinde ipek bulunan (kumaş).

ipipullah "Herhangi bir şeyden tamamıyla yoksun kalan" anlamına gelen **ipipullah sivri külah** deyiminde geçer.

ipka *a. Ar.* **1.** Yerinde bırakma. **2.** Sınıfta bırakma, döndürme.

iplemek (*-i*) *argo* Saygı göstermek, değer vermek, önem vermek.

iplik *a.* Dikişte kullanılmak için, pamuk, keten, yün, ipek gibi maddeleri bükerek yapılan tel. § **İplik çekmek 1)** kumaştan iplik çıkarmak; **2)** iplik eğirmek. **İplik iplik** tel tel. **İpliği pazara çıkmak** gizli kusur ve suçları ortaya çıkıp gözden düşmek.

ipnotize *s. Yun.* İpnotizma yoluyla uyutulmuş, etki altında kalmış.

ipnotizma *a. Yun.* Sözle, bakışla, telkin yoluyla sağlanan bir çeşit uyku.

ipnotizmacı *a.* İpnotizma ile uğraşan kimse.

ipnoz *a. Yun.* Sözle, bakışla telkin yapılarak sağlanan bir çeşit uyku durumu. Bu durumda uyuyan kimse (denek) uyutanın etki ve telkinlerine açık, fakat dış dünyanın başka etkilerine karşı kapalıdır.

ipotek *a. Yun.* Bir alacağın, taşınmaz mal karşılık gösterilerek güvence altına alınması.

ipotez *a. Yun.* Hipotez.

ipsi *s.* İp ya da iplik biçiminde olan. § **İpsi solucanlar** *zool.* solucanların,

vücutları ince uzun, çoğu insan ve hayvanların bedeni içinde asalak olarak yaşayan bir sınıfı

ipsiler *ç. a. zool.* İpsi solucanların bir şubesi

ipsiz *s.* **1.** İpi olmayan. **2.** *mec.* Haylaz, serseri. § **İpsiz sapsız** birbirini tutmaz, yersiz ve anlamsız : *Birtakım ipsiz sapsız sözler söyledi.*

iptal, -li *a. Ar.* Yararlıktan, kullanıştan çıkarma, silme, bozma, bozdurma. § **İptal etmek** kullanıştan kaldırmak, hükümsüz bırakmak, bozmak.

iptida *a. Ar.* **1.** Başlangıç. **2.** Başlama. **3.** *be.* Önceleri, en önce.

iptidai *s. Ar.* İlkel.

iptila *a. Ar.* Düşkünlük, tutku.

ipucu, -nu *b. a.* İnsanı aradığı gerçeğe ulaştırabilecek iz.

irade *a. Ar.* **1.** İsteme. **2.** Buyruk. **3.** *ruhb.* Bir şeyi yapmayı ya da yapmamayı belirten iç güç, istenç.

iradeli *s.* **1.** İradesi güçlü olan (kimse). **2.** İsteyerek yapılan.

iradesiz *s.* **1.** İradesi güçsüz olan (kimse). **2.** İstemeyerek yapılan.

İranlı *öz. a.* İran halkından ya da bu halkın soyundan olan (kimse).

irat *a. Ar.* Gelir getiren yapı, gelir, akar.

irdelemek (*-i*) Bir sorunun ele alınabilen bütün durumlarını birer birer incelemek.

irfan *a. Ar.* Bilme, anlayış, uyanıklık.

iri *s.* Normal kabul edilen ölçüleri aşan: *İri bir köpek.*

iridyum *a. Yun.* Atom ağırlığı 193,1 olan ve platin filizlerinde bulunan değerli bir element. Simgesi Ir.

irikıyım *b. s. mec.* İri yapılı.

irileşmek (*nsz*) İri duruma gelmek.

irili *s.* "Büyük küçük karışık" anlamına gelen **irili ufaklı** deyiminde geçer.

irilik *a.* İri olma durumu.

irin *a.* Vücudun herhangi bir yerinde bir yangı sonunda oluşan yaralardan akan, sarımtırak koyu sıvı, °cerahat.

iris *a. Yun. anat.* Saydam tabakanın altında bulunan, göze rengini veren tabaka.

iriyarı *b. s.* İri yapılı, irikıyım.

irkilmek (*nsz*) Ürkerek geri çekilmek, duraklamak.

irmik *a.* Taneleri iri un.

irsi *s. Ar.* Kalıtımla geçen, soydan kalma, soydan geçme, kalıtsal.

irtibat, -tı *a. Ar.* Bağlantı.

irtica, -ı *a. Ar.* Gericilik.

irtifa, -ı *a. Ar.* Yükseklik, yükselti.

is *a.* Dumanın değdiği yerde bıraktığı kara leke.

isabet, -ti *a. Ar.* **1.** Düşme, çıkma : *Sizin payınıza bu isabet etti. Piyango ona isabet etti.* **2.** Yerinde oluş, yanılmazlık : *Bu sözünüzde isabet var.* **3.** Güzel rastlayış : *Bize uğramanız isabet oldu, sizi arıyorduk.* **4.** *ünl.* "Pek güzel", "iyi oldu", "ben de öyle istiyordum!" gibi bir işin sonucundan duyulan hoşnutluğu anlatır. § **İsabet almak** vurulmak, yaralanmak : *Düşman uçağı isabet aldı.* **İsabet etmek** rast gelmek, çıkmak, yerinde iş görmüş olmak. **İsabet oldu** yerinde, tam isteğe uygun.

isabetsiz *s.* Yerine düşmemiş, yerinde olmayan.

ishakkuşu, -nu *b. a. zool.* Serçegillerin ince uzun gagalı kuşlar sınıfından, geceleri öten bir kuş.

ishal, -li *a. Ar.* Sürgün.

isilik *a. hek.* Sıcaktan ya da fazla terlemekten, vücutta görülen ufak pembe kabartılar.

isim, -smi *a. Ar.* Ad. § **İsmi var cismi yok** yalnızca adı olan, varlığı olmayan.

iskambil *a.* Bir yüzünde rakamlar ya da şekiller bulunan, çeşitli oyunlar oynamaya yarayan ince kart.

iskân *a. Ar.* Yurtlandırma, bir yere yerleştirme.

iskandil *a. İt.* Denizin derinliğini ölçme ve bu işte kullanılan araç. § **İskandil etmek** *mec.* bir iş üzerine bilgi edinmek için ortalığı yoklama.

İskandinavyalı *öz. a.* ve *s.* İskandinavya halkından olan (kimse).

iskarpin *a. İt.* Ökçeli, konçsuz ayakkabı.

iskele *a. İt.* **1.** Deniz taşıtlarının yanaştığı çoğu tahta ya da betondan yapılmış denize doğru uzanmış yer. **2.** Köprüden gemiye uzatılan iğreti ikinci köprü. **3.** Vapurların uğradığı kent ya da kasaba. **4.** Yapılırken ya da onarılırken dışta kurulan tahta ya da demir çatı. **5.** Gemilerin sol yanı. § **İskele almak** (gemi) merdivenleri kaldırıp yola çıkmaya hazırlanmak.

iskelet, -ti *a. Yun.* **1.** İnsan ve hayvan bedeninin kemik çatısı. **2.** Her şeyde temel çatı : *Geminin iskeleti. Uçağın iskeleti.*

iskemle *a. Lat.* Genellikle arkalıksız sandalye.

iskete

iskete *a. zool.* Serçegillerin gagaları dişli kuşlar sınıfından, tarıma zararlı böcek ve kurtlarla beslenen güzel sesli bir kuş.

iskorbüt, -tü *a. Yun.* Vitaminsizlik nedeniyle dermansızlık, zayıflık, dişetlerinin yangısı gibi belirtilerle ortaya çıkan hastalık.

iskorpit, -ti *a. Yun. zool.* Kırlangıçbalığı familyasından, iri başlı, eti beğenilen küçük bir balık.

İslam *öz. a. Ar.* **1.** Hazreti Muhammet'in ümmetinden olan kimse, Müslüman. **2.** Müslümanlık.

İslamiyet, -ti *öz. a. Ar.* Müslümanlık.

İslav *öz. a.* Rus, Leh, Sırp, Hırvat ve Bulgar gibi uluslara dillerindeki yakınlık dolayısıyla verilen ortak ad.

islenmek (*nsz*) İsli duruma gelmek.

islim *a. İng.* Bir sıvıdan elde edilen buhar.

isnat *a. Ar.* Üstüne atma, yükleme.

İspanyol *öz. a.* İspanya halkından ya da bu halkın soyundan olan kimse.

ispanyolet, -ti *a. Fr.* Pencere kanadını açıp kapayan demir sürgü.

ispat, -tı *a. Ar.* Kanıt göstererek bir şeyin gerçek yönünü gösterme, tanıtlama. § **İspat etmek** kanıtlamak, tanıtlamak.

ispatlamak (*-i*) Tanıtlamak.

ispenç *a. zool.* Bodur bir cins horoz ya da tavuk.

ispermeçet, -ti *a. Yun.* Balinadan çıkarılan, mum yapmakta kullanılan beyaz yağ.

ispinoz

ispinoz *a. Yun.* Serçegillerin ötücü kuşlar sınıfından, gagası kısa, koni biçiminde, sert tüyleri yeşilimtırak mavi, boğaz ve karnı kırmızı renkte, güzel sesli bir kuş.

ispritizma *a. Fr.* Ölülerin, ruhların, canlılara görünme kurallarını saptamaya çalışan "gizli" bilim.

ispirto *a. İt.* Alkol.

israf *a. Ar.* Savurganlık, tutumsuzluk.

istalagmit, -ti *a. Yun.* Dikit.

istalaktit, -ti *a. Yun.* Sarkıt.

istasyon *a. Fr.* **1.** Durak : *Demiryolu istasyonu.* **2.** Araştırma kuruluşu : *Meteoroloji istasyonu. Tohum istasyonu.* **3.** Satış, bakım, aşı gibi işler yapılan

kuruluş ya da yer : *Benzin istasyonu. Trafik bakım istasyonu.*

istatistik *a. Fr.* Sayılama.

istavrit, -ti *a. Yun. zool.* Pulsuz ve az kılçıklı bir çeşit küçük balık.

istavroz *a. Yun.* Haç. § **İstavroz çıkarmak** haç çıkarmak.

istek *a.* **1.** Bir şeye duyulan eğilim, °rağbet, °arzu : *Bu yemeğe bir istek duymuyorum.* **2.** Yerine getirilmesi (başkasından) istenilen şey : *Bu adamın istekleri bitmiyor.* **3.** *dilb.* İstek ve niyet kavramı veren isteme kipi. Türkçede bu kip eylem kök ya da gövdesine **-e** eki getirilerek kurulur : *Göreyim, göresin, göre.*

isteka *a. İt.* Bilardo oyununda kullanılan değnek.

isteklendirmek (*-i*) Birinde bir şey yapma isteğini uyandırmak.

istekli *s.* Bir şeye isteği olan.

isteksiz *s.* Bir şeye isteği olmayan.

istem *a.* Bir kimseden bir şeyi yapmasını ya da yapmamasını isteme, °talep.

istemek (*-i*) İstek duymak, bir şeyin kendisine verilmesini ya da yapılmasını söylemek, dilemek. § **İster istemez** istense de istenmese de : *Bu iş ister istemez olacak.*

istemli *s.* **1.** Yapılıp yapılmaması insanın kendi isteğine bağlı olan. **2.** İstemle yapılan, °iradeli.

istemsiz *s.* İstem dışında yapılan, °iradesiz.

istenç *a.* İrade[3].

istep, -pi *a. Rus.* Step.

isteri *a. Yun. Fr. hek.* Duyu bozuklukları, türlü ruh karışıklıkları, çırpınma ve kasılmalarla kendini gösteren bir sinir bozukluğu.

isterik *s. Yun. Fr.* İsteri durumları gösteren.

istibdat *a. Ar.* Yönetimde baskı; keyfe bağlı yönetim biçimi.

istida *a. Ar.* Dilekçe.

istidat *a. Ar.* Yaratılıştan gelen ya da sonradan edinilmiş yetenek.

istif *a. İt.* Eşya ya da başka nesnelerin düzgün bir biçimde üst üste konulması ve böylelikle oluşan yığın. § **İstif etmek** yıkılmayacak gibi düzgünce yerleştirmek. **İstifini bozmamak** aldırış etmeyip durum ve davranışını hiç değiştirmemek.

istifa *a. Ar.* Çekilme, işinden çekilme. § **İstifa etmek** görevinden ayrılmak.

istifade *a. Ar.* Yararlanma, faydalanma.

istifçi *a.* **1.** Malları, eşyaları istif eden kimse. **2.** *s.* Yüksek fiyata satmak için mal yığıp bekleten.

istifham *a. Ar.* (Zihinde beliren) Soru.

istiflemek (*-i*) İstif durumunda yığmak.

istifrağ *a. Ar.* Kusma. § **İstifrağ etmek** kusmak.

istihale *a. Ar.* **1.** Biçim değiştirme. **2.** *biy.* ve *yerb.* Başkalaşma, başkalaşım. § **İstihale etmek 1)** biçim değiştirmek; **2)** başkalaşmak.

istihbarat, -tı *ç. a. Ar.* **1.** Haberler, yeni öğrenilen bilgiler. **2.** Haber alma, bilgi toplama. § **İstihbarat dairesi** haber toplama dairesi.

istihdam *a. Ar.* Hizmette kullanma, çalıştırma. § **İstihdam etmek** hizmette kullanmak.

istihkâm *a. Ar.* Düşman saldırısını karşılayıp savmak için düzenlenmiş yer.

istihlak, -ki *a. Ar.* Tüketim, yoğaltım. § **İstihlak etmek** tüketmek, yoğaltmak.

istihsal, -li *a. Ar.* **1.** Çıkarma, elde etme. **2.** Üretim, üretme. § **İstihsal etmek 1)** elde etmek; **2)** üretmek.

istihza *a. Ar.* Üstü kapalı alay.

istikamet, -ti *a. Ar.* Yön, doğrultu. § **İstikamet vermek** yön vermek, yöneltmek.

istikbal, -li *a. Ar.* **1.** Gelecek (zaman). **2.** Karşılama.

istiklal, -li *a. Ar.* (k kalın okunur) Bağımsızlık.

istikrar *a. Ar.* Karar kılma, durulma. § **İstikrar bulmak** karar kılmak, durulmak.

istila *a. Ar.* **1.** Bir yere, bir ülkeye zor kullanarak girme. **2.** Basma, kaplama : *Sular orayı istila etti.*

istim *a.* İslim.

istimbot, -tu *a. İng.* İslimle işleyen küçük vapur, çatana.

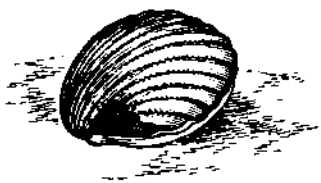
istimlak, -ki *a. Ar.* Kamulaştırma. § **İstimlak etmek** kamulaştırmak.

istinat, -dı *a. Ar.* Dayanma, yaslanma. § **İstinat etmek** dayanmak, yaslanmak.

istintak, -kı *a. Ar.* Sorma, söyletme, sorguya çekme, sorgu.

istirahat, -ti *a. Ar.* Dinlenme. § **İstirahat etmek** dinlenmek.

istirham *a. Ar.* Yalvarma, yalvarış. § **İstirham etmek** yalvarmak, dilemek.

istiridye

istiridye *a. Yun. zool.* Yumuşakçaların yassısolungaçlılar sınıfından, güçlü kaslarla birbiri üzerine kapanan iki kavkılı, eti beğenilen bir deniz hayvanı.

istismar *a. Ar.* Sömürme, yararlanma.

istisna *a. Ar.* Ayrı tutma. § **İstisna etmek** ayrı tutmak.

istisnai *s. Ar.* Benzerlerine uymayan.

istişare *a. Ar.* Danışma. § **İstişare etmek** danışmak.

İsveçli *öz. a.* ve *s.* İsveç halkından ya bu halkın soyundan olan kimse.

İsviçreli *öz. a.* ve *s.* İsviçre halkından olan (kimse).

isyan *a. Ar.* **1.** Yasaya karşı gelme. **2.** Kurulu düzene ve devlet güçlerine karşı gelme : *Delikanlı babasına isyan etti.*

iş *a.* **1.** Çalışma konusu olan her şey : *İş sırasında tedirgin edilmekten hoşlanmam.* **2.** Karşılığında para alınan çalışma : *İki aydır iş bulamadım.* **3.** Meslek : *Siz ne iş yapıyorsunuz?* **4.** Herhangi bir erekle kurulan düzen : *Yedek parça fiyatının yükselmesi bütün işimi bozdu.* **5.** *fiz.* Bir gücün uygulanmış olduğu yer üzerindeki etkisi. § **İş açmak** uğraştırıcı bir durum yaratmak. **İş başa düşmek** kendi işini görmek zorunda kalmak. **İş bilenin kılıç kuşananın** becerikli olanlar kazançlı çıkar. **İş işten geçmek** bir işi ele almakta gecikmek. **İş sarpa sarmak** iş, içinden çıkılması zor bir duruma girmek. **İşi bitmek** gücü kalmamak. **İşten el çektirmek** görevden uzaklaştırmak.

işadamı, -nı *b. a.* Ticaret, ekonomi ya da sanayi alanında önemli bir yeri olan kimse.

işaret, -ti *a. Ar.* Anlamlı davranış, anlam yükletilen şey, im : *İşaret feneri.* § **İşaret etmek 1)** işaretle göstermek; **2)** belirtmek : *İşaret ettiğiniz nokta aydınlanmadı.* **İşaret vermek** bir araç kullanarak bir şeyi belli etmek.

işaretparmağı, -nı *b. a.* Göstermeparmağı.

işbaşı, -nı *b. a.* İşyerlerinde işe başlama.

işbırakımcı *b. a.* İşbırakımı yapan işçi, °grevci.

işbırakımı *b. a.* İsteklerini işverene kabul ettirmek için, işçilerin işlerini hep birden bırakması, °grev.

işbirliği, -ni *b. a.* **1.** Bir işin çeşitli işçiler tarafından yapılması. **2.** *mec.* Amaç birliği.

işbölümü, -nü *b. a.* Herkesin belli bir işte ustalık kazanması için işleri ayırma ya da herkese becerebileceği işi verme.

işçi *a.* Başkası için, bir işte ustalığını ya da vücut gücünü kullanarak ücretle çalışan kimse.

işçilik *a.* **1.** İşçiye verilen ücret, iş karşılığı : *Bunun için yüz lira işçilik aldı.* **2.** İşçi emeği, yapılış niteliği : *Bunda çok işçilik var. Bu yapının işçiliği iyi değil.*

işemek (*nsz*) Sidiği dışarıya salmak.

işgal, -li *a. Ar.* **1.** (Bir kimseyi) İşten alıkoyma, oyalama, uğraştırma. **2.** (Bir yeri) Tutma, kaplama, eli altına alma. § **İşgal etmek 1)** işten alıkoymak, oyalamak, uğraştırmak; **2)** (bir yeri) almak, tutmak, ele geçirmek.

işgücü, -nü *b. a.* Belli bir süre içinde bir şey yapmak için harcanan güç.

işgünü, -nü *b. a.* Yasayla saptanmış olan çalışma günü.

işgüzar *b. s. T. Far.* **1.** Becerikli, iyi iş yapan. **2.** Gerekmezken, daha çok kendini göstermek için işe karışan.

işitim *a. biy.* İşitme duyusu, işitme yetisi.

işitmek (*-i*) **1.** (Kulakla) Duymak : *Ne dediklerini işittin mi?* **2.** Haber almak. **3.** (Azar, söz, küfür için) Kendisine söylenilmek : *Benim azar işitmeye halim yok.*

işitsel *s.* İşitme duyusuyla ilgili, işitme yetisiyle ilgili.

işkembe *a. Far.* **1.** *zool.* Gevişgetirenlerin birinci ve en büyük mide bölümü. **2.** Kasaplık hayvanlarda mideyi oluşturan bölümlerin topu : *İşkembe yahnisi. İşkembe çorbası.*

işkence *a. Far.* Bir kimseye yapılan her türlü eziyet.

işkil *a.* Hoş olmayan bir şeye uğramak sanısı.

işkillenmek (*nsz*) İşkilli duruma gelmek, pirelenmek.

işkolu, -nu *b. a.* Belli bir işi yapmayı üstlenen kimselerin topu.

işlek *s.* Çok işleyen : *İşlek yol. İşlek dükkân.* § **İşlek yazı** özenilmeden, çabuk yazıldığı halde okunaklı olan yazı.

işlem *a.* **1.** Bir işi sonuçlandırmak için gereken evrelerden geçirme. **2.** *mat.* Sayıları karşı karşıya getirip belli birtakım koşullara uygun olarak, birbiri üzerine etkilendirme işi : *Her işlem yeni bir sayı bulmaya varır.*

işleme *a.* **1.** İşlemek eylemi. **2.** İnce ve süslü elişi, °nakış.

işlemek (*-i*) **1.** Bir şeye emek vererek onu daha elverişli bir duruma getirmek : *Hammaddeleri işlemek.* **2.** İnce ve süslü şeyler yapmak : *Oya işlemek. Nakış işlemek.* **3.** İçine girmek, etkilemek : *Su dengin içine işlemiş. Soğuk iliğine işledi.* **4.** (*nsz*) Kendisinden beklenen işi görmek : *Bu dükkân iyi işliyor. Makine işliyor.* **5.** Yara kapanmayıp akmak.

işletme *a.* **1.** İşletmek eylemi. **2.** Bir kuruluşun işlemesini sağlayan ve denetleyen yönetim : *Demiryolları işletmesi.*

işletmeci *a.* Bir gelir kaynağını çalıştıran, değerlendiren kimse.

işletmek (*-i*) **1.** İş gördürmek, çalıştırmak, çalışmasını sağlamak. **2.** Bir şeyi, bir kimseyi ya da bir yeri çalıştırarak yarar sağlamak. **3.** *argo* Birine yalan söyleyerek onunla eğlenmek.

işlev *a.* Bir nesnenin gördüğü iş, iş görme yetisi, görev, °fonksiyon.

işlik *a.* Zanaatkâr ya da sanatçının çalıştığı yer, °atölye.

işporta *a. İt.* Gezici satıcıların mallarını koymaya yarayan yayvan sepet ya da sergi. § **İşporta malı** değersiz, niteliği iyi olmayan mal.

işportacı *a.* İşporta ile mal satan satıcı.

işret, -ti *a. Ar.* İçki : *İşret meclisi.*

işsiz *s.* Geçimini sağlayacak işi olmayan : *Yurtta işsiz kalmamalı.* § **İşsiz güçsüz** yapacak hiç bir işi olmayan ya da iş tutmayan.

iştah *a. Ar.* **1.** Yemek yeme isteği. **2.** *ruhb.* İstek, arzu. § **İştah açmak** yemek isteğini uyandırmak. **İştah kapamak** (ya da **kesmek**) yemek isteğini yok etmek. **İştahı açılmak** yemek isteği artmak.

işte *ünl.* **1.** Gösterilirken ya da bir şeye işaret edilirken söylenir: *–Hangi kitap? –İşte. İşte kalem, işte kâğıt, otur yaz. İşte size anlattığım adam. İşte, korktuğum başıma geldi.* **2.** Anlatılan bir sözün sonucuna gelindiğini gösterir : *İşte arkadaşlar, bundan dolayı hepiniz...* **3.** Anlatılan şeyin üzerine dikkati çekmek için kullanılır : *Niçin söylemedin diyeceksiniz; bunun için işte.*

işteş, işteşlik *a.* İşte, görevde ortaklık. § **İşteş çatı** *dilb.* bir eylemin birden çok özne tarafından yapıldığını belirten çatı. Türkçede bu çatı **(-i)ş** ekiyle kurulur : *Görüşmek* (*gör-ü-ş-*), *gülüşmek* (*gül-ü-ş-*), *ağlaşmak* (*ağla-ş-*). **İşteş eylem** *dilb.* bir eylemin birden fazla özne tarafından yapıldığını belirten eylem çatısı : Türkçede bu eylem **-iş-** ekiyle kurulur : *Birçok konuyu görüştük. Çocuklar yoldan geçenlere bakıp gülüşüyorlardı.*

iştirak, -ki *a. Ar.* **1.** Katılma. **2.** Ortak olma.

işve *a. Ar.* Kırıtma, naz, cilve, °eda.

işveren *b. a.* Ücretle işçi çalıştıran kimse.

işyeri, -ni *b. a.* İşçinin iş sözleşmesine göre çalıştığı yer.

it, -ti *a.* **1.** *hlk.* Köpek. **2.** *mec.* Değersiz, terbiyesiz, aşağılık adam. § **İt gibi çalışmak** çok çalışmaktan yorulmak.

ita *a. Ar.* Verme. § **İta emri** ödeme emri, verile buyruğu.

itaat, -ti *a. Ar.* Söz dinleme, boyun eğme. § **İtaat etmek** söz dinlemek.

italik *s. Fr.* Üstten sağa doğru eğik olan (basım harfi).

İtalyan *öz. a.* ve *s.* **1.** İtalya halkından ya da bu halkın soyundan olan (kimse). **2.** (Ad tamlamalarında) İtalya, İtalyan ulusu : *İtalyan malı.*

İtalyanca *öz. a.* **1.** Hint-Avrupa dil ailesinin İtalyanların konuştuğu koluna verilen ad. **2.** İtalyan dili.

itboğan, -nı *b. a. bot.* Bir cins çiğdem.

itburnu, -nu *b. a. bot.* Yabani gülün meyvesi.

itelemek (*-i*) Sürekli arka arkaya itmek.

iterbiyum *a.* (*İsveçte Ytterby yer adından*) *kim.* Atom ağırlığı 173,5 olan değerli bir element. Simgesi Yb.

itfaiye *a. Ar.* Yangın söndürme örgütü.

ithaf *a. Ar.* (Birinin adına) Sunma. § **İthaf etmek** birinin adına sunmak.

ithal, -li *a. Ar.* Bir ülkeye başka ülkelerden mal getirme. § **İthal malı** yurt dışından getirtilen mal.

ithalat, -tı *ç. a. Ar.* Bir ülkeye başka ülkelerden alınan malların tümü, dışalım.

ithalatçı *a.* ve *s.* İthalat işleriyle uğraşan (kimse ya da kurum).

itham *a. Ar.* Suçlama, suçlu görme. § **İtham etmek** suçlamak, suçlu görmek.

itibar *a. Ar.* **1.** Güvenilir olma durumu, saygınlık. **2.** Borç ödemede güvenilir olma durumu. § **İtibar etmek** saymak, değer vermek. **İtibar görmek** sayılmak, değer verilmek; aranmak. **İtibar mektubu** bir kimseye belirli bir sınıra kadar ödünç hesabı açılması için bir yere yazılan mektup. **İtibardan düşmek** saygınlığını yitirmek.

itibaren *be. Ar.* -den başlayarak, -den sonra, -den beri.

itibari *s. Ar.* Saymaca; var sayılan.

itidal, -li *a. Ar.* Aşırı olmama durumu, ılım, ölçülülük. § **İtidalini kaybetmek** aşırılığa kapılmak, soğukkanlılığını yitirmek.

itikat *a. Ar.* İnanç.

itilmek (*-e*) İtmek işine konu olmak.

itimat *a. Ar.* Güven. § **İtimat etmek** güvenmek.

itimatname *b. a. Ar. Far.* Bir elçinin gittiği yerin devlet başkanına sunulmak için kendi başkanınca verilen belge, güven mektubu.

itimatsızlık *a.* Güvensizlik.

itina *a. Ar.* Özen. § **İtina etmek** özenmek.

itiraf *a. Ar.* Başkalarınca bilinmesi sakıncalı görülen bir gerçeği saklamaktan vazgeçip söyleme, açığa vurma, olduğu gibi söyleme.

itiraz *a. Ar.* (Bir şeye) Karşı söyleme, karşı durma. § **İtiraz etmek** bir düşünce ya da kararın karşıtını ileri sürmek, karşı çıkmak.

itişmek (*nsz √ -le*) Birbirini itmek, birbirini iterek şakalaşmak.

itiyat *a. Ar.* Alışkanlık, huy.

itmek (*-i*) **1.** Kuvvet uygulayarak bir şeyin yerinden kalkmadan ileriye gitmesini sağlamak ya da aşağı düşürmek. **2.** *mec.* Sürüklemek : *Kötülüğe itmek.* § **İte kaka 1)** iterek; **2)** güçlükle : *çocuğu ite kaka bu sınıfa getirdik.*

itriyum *a.* (*İsveç'te Ytterby yer adından*) *kim.* Atom ağırlığı 88,92 olan seryum filizlerinde bulunan değerli element. Simgesi Y.

ittifak, -kı *a. Ar.* Uyuşma, bağdaşma.

ittihat *a. Ar.* Birleşme, birlik kurma, bir olma.

itüzümü, -nü *b. a. bot.* Patlıcangillerden, kimi ilaçların yapımında kullanılan bir bitki, köpeküzümü.

ivdirmek (*-i*) Çabuklaştırmak.

ivecen *s.* Çabuk davranma huyunda olan.

ivedi *a.* ve *s.* **1.** Çabuk davranma zoru, °acele. **2.** *s.* Çabuk yapılan.

ivme *a.* **1.** İvmek eylemi. **2.** *fiz.* Devim durumunda bulunan bir şeyin, küçük bir zaman içinde, hızında oluşan artırımın bu zamana oranı.

ivmek (*nsz*) Çabuk davranmak, °acele etmek.

iye *a.* Sahip.

iyelik *a.* Kendisinin olan bir şeyi, yasa çerçevesi içinde dilediği gibi kullanabilme hakkını taşıma durumu. § **İyelik eki** *dilb.* ad soylu sözcüğü kişi kavramına bağlayan ek : *-im* (*ev-im*), *-in* (*ev-in*), *-i* (*ev-i*), *-imiz* (*ev-imiz*), *-iniz* (*ev- iniz*), *-leri* (*ev- ler- i*).

iyi *s.* **1.** İstenilen, beğenilen nitelikleri taşıyan, beğenilecek biçimde olan, uz : *İyi adam. İyi ilaç. İyi bir konuşma.* **2.** Bol, yararlı : *Bu yıl iyi para kazandı. İyi yağmur yağdı.* **3.** Uğurlu, hayırlı : *İyi haber.* **4.** Esen : *İyi misiniz?* § **İyi gelmek** yaramak, uygun düşmek : *İlaç iyi geldi. Ceket iyi geldi.* **İyi gitmek 1)** (bir iş) yolunda olmak; **2)** yakışmak. **İyi gün dostu** dostlarının sıkıntılı zamanlarında onlardan kaçan kimse. **İyi gün görmemek** sıkıntı, üzüntü içinde yaşamak. **İyi hal belgesi** (ya da **kâğıdı**) bir kimsenin iyi, doğru diye tanındığını gösteren resmi kuruluşların verdiği belge. **İyi kalpli** (ya da **yürekli**) çevresi için hep iyilik düşünen. **İyi ki** güzel bir rastlantı olarak : *İyi ki geldiniz, yoksa şimdi çıkıyorduk.* **İyi kötü** ne çok uygun, ne de çok aykırı, şöyle böyle : *İyi kötü evimize birkaç parça eşya aldık.* **İyiden iyiye** adamakıllı: *İyiden iyiye sıcaklar bastı.* **İyi olmak** iyileşmek.

iyicil *s.* İyilik etmeyi seven.

iyileşmek (*nsz*) **1.** Önceki durumun değişmesiyle daha iyi bir duruma gelmek, düzelmek : *Hava iyileşti.* **2.** Hastalıktan kurtulmak : *Hasta iyileşti.*

iyilik *a.* **1.** İyi olanın durumu ya da iyi olma durumu. **2.** Karşılık beklenilmeden yapılan yardım, kayra : *Bu adam herkese iyilik eder.* **3.** Yarar ya da elverişlilik : *Okumanın şu iyiliği de var ki...* § **İyilikle** tatlı dille.

iyilikbilir *b. s.* Kendisine yapılan iyiliği unutmayan.

iyilikçi, iyiliksever *s.* Herkesin iyiliğini isteyen, herkese iyilik etmesini seven.

iyimser *s.* Herhangi bir konuda sonucu kötü olanakları düşünmeksizin umutla bekleyen, °optimist: *İyimser bir insan.*

iyimserlik *a.* İyimser olma durumu.

iyon *a. Yun. fiz.* Sulu eriyik durumundaki bir elektrolitin çözülmesinde pozitif ya da negatif olarak elektrik yüklü bulunan atom, atom grubu, molekül ya da molekül grubu gibi bölümlerden her biri.

iyonlanma *a. fiz.* İyon durumuna geçme.

iyonlaşma *a. fiz.* Atom ya da moleküllerin iyon durumuna gelmesi.

iyot *a. Yun. kim.* Atom ağırlığı 126, 92; doğada deniz suyunda sodyum iyodür ve magnezyum iyodür durumunda rastlanılan, kimi deniz bitkilerinde de çokça birikmiş bulunan, mavimtırak esmer renkli, katı bir cisim; hekimlikte, fotoğrafçılıkta kullanılır. Simgesi I.

iz *a.* **1.** Bir şeyin geçtiği ya da önce bulunduğu yerde bıraktığı im, belirti: *Ayak izi. Tekerlek izi. Cinayet izi.* **2.** Bir olay, bir durum ya da yaşayıştan geriye kalan im: *Geçirdiği ağır hastalığın izlerini taşıyordu.*

izafeten *be. Ar.* (Bir şeye ya da kimseye) İlişik olarak, bağlanarak, dayanarak.

izafi *s. Ar.* Görece, bağıl, bağıntılı.

izah *a. Ar.* Açıklama. § **İzah etmek** açıklamak.

izahat *ç. a. Ar.* Açıklamalar.

izale *a. Ar.* Yok etme, giderme. § **İzale etmek** yok etmek, gidermek.

izan *a. Ar.* Anlayış.

izaz *a. Ar.* Ağırlama.

izbe *a. Rus.* **1.** Basık, boş ve nemli konut. **2.** Sapa.

izci *a.* Gençleri çeşitli araştırmalara yöneltmeyi, dayanışma, yardımlaşma duygularını geliştirmeyi ruhça ve bedence güçlendirmeyi amaç edinen kuruluşa bağlı öğrenci.

izdiham *a. Ar.* Kalabalık, yığışma, yığılışma.

izdivaç *a. Ar.* Evlenme.

izdüşüm *b. a.* **1.** *fiz.* Bir ışık kaynağından çıkan ışınlarla ekran üzerinde görüntü oluşturma işi ya da böylece oluşan görüntü. **2.** *mat.* İzdüşüm düzlemi denilen bir düzlem üzerinde, kimi geometri kurallarına uyularak, bir cismin gösterilmesi, °projeksiyon.

izhar *a. Ar.* Belirtme, gösterme, açığa vurma. § **İzhar etmek** açığa vurmak, belirtmek.

izin, -zni *a. Ar.* Bir şey yapmak için verilen ya da alınan özgürlük. § **İzin almak** isteği üzerine bir şey yapmakta özgür bulunmak. **İzin vermek 1)** birini bir şey yapmada özgür kılmak; **2)** yol vermek, hizmetinden çıkarmak.

izinli *s.* İzin alarak belli bir süre işe gitmeyen: *Dün izinli olduğum için daireye gitmedim.*

izinsiz *s.* **1.** Ceza olarak tatil günü gezmeye çıkmasına izin verilmeyen (öğrenci). **2.** *be.* İzin almadan: *İzinsiz dışarı çıkılmaz.*

izlemek (*-i*) **1.** Arkasından gitmek, yolundan gitmek, °takip etmek. **2.** Bir olayın gelişimini gözden geçirmek, bakmak, görmek. **3.** *mec.* Yaptıklarının ya da söylediklerinin dışına çıkmamak.

izlenim *a. ruhb.* Bir nesnenin duyular yolu ile insan üzerinde bıraktığı etki.

izlenimci *s.* **1.** İzlenimcilikten yana olan sanat ya da sanatçı, °empresyonist. **2.** Kesin bir doğruluğu olmayıp duyumlara, izlenime dayanan.

izlenimcilik *a.* Doğayı, gerçekte olduğu gibi bütün ayrıntılarına bağlı kalarak değil, ondan edinilen izlenimlere göre anlatan sanat çığırı, °empresyonizm.

izmarit, -ti *a. Yun.* **1.** *zool.* Pullu, kılçıklı bir çeşit ufak balık. **2.** *hlk.* İçilmiş sigara artığı.

izobar *a.* ve *s. Yun. coğr.* Eşbası.

izolasyon *a. Fr.* Yalıtma.

izole s. *Fr.* Yalıtılmış. § **İzole bant** elektrik akımının başka tarafa geçmesini önlemek için teli sarmakta kullanılan bant. **İzole etmek** yalıtmak.

izomer s. *Yun.* Aynı oranlarla birleşmiş aynı elementlerden oluşan fakat moleküllerinde atom gruplaşmaları değişik olduğu için birbirinden farklı özellikler gösteren (cisimler).

izoterm *a.* ve *s. Yun. coğr.* Eşsıcak.

izotop *s. Yun. fiz.* Yalnız atomlarının kütleleri yönünden birbirinden farklı olan aynı kimyasal element : *Radyoaktif izotop.*

izzetinefis, -fsi *b. a. Ar.* Onur; özsaygı.

J

j, J *a.* Türk abecesinin on üçüncü harfi; ünsüz.

jaguar

jagar *a. zool.* Güney Amerika'da yaşayan, postu iri benekli pars.

jaketatay *a. Fr.* Resmi günlerde giyilen bir erkek giysisi.

jaluzi *a. Fr.* Bir ip yardımıyla açılıp kapanabilen ince yassı çubuklardan yapılmış bir çeşit perde.

jambon *a. Fr.* Tuzlama ya da dumanlama yoluyla yapılmış domuz budu ya da kolu.

jandarma *a. Fr.* **1.** Yurt içinde güvenliği sağlamak için kurulan silahlı kuvvet. **2.** Bu kuvvette yer alan kimse.

jant *a. Fr.* Tekerleğin çember bölümü.

Japon *öz. a.* **1.** Japonya halkından ya da bu halkın soyundan olan kimse. **2.** *s.* (Ad tamlamalarında) Japonya, Japon ulusu : *Japon adaları. Japon malı.*

japongülü, -nü *b. a. bot.* Kamelya.

jarse *a.* (*Jarsey adasının adından*) Esnek dokunmuş ipekli ya da yünlü bir çeşit kumaş.

jelatin *a. Fr.* Hekimlikte, fotoğrafçılıkta kullanılan, hayvanların kemik ve kıkırdak gibi dokularından elde edilen saydam, renksiz, kokusuz bir madde.

jeneratör *a. Fr. fiz.* Herhangi bir enerjiyi elektrik enerjisine çeviren aygıt.

jenerik *a. Lat.* Tanıtma yazısı.

jeolog *a. Yun.* Yerbilim uzmanı.

jeoloji *a. Yun.* Yerbilim.

jest, -ti *a. Fr.* **1.** Konuşurken ya da hareket ederken el, kol ve baş ile yapılan belirli, anlamlı davranış. **2.** Genellikle yerinde yapılan, beğenilen davranış.

jet *a. İng.* Tepkili uçak.

jeton *a. Fr.* Telefonu açmak, kimi taşıtlara binmek, kimi yerlere girmek için para yerine kullanılan marka.

jilet, -ti *a.* İnce çelikten yapılmış iki yanı keskin tıraş bıçağı.

jimnastik *a. Yun.* Bedeni çevikleştirmek, güçlendirmek için eğitim yoluyla yapılan vücut hareketleri.

jokey *a.* Cokey.

jorjet *a. Fr.* Bürümcük görünüşlü, çok bükümlü, genellikle pamuk ipliğinden dokunmuş kumaş.

judo *a.* (*Japoncadan*) Özellikle savunma amacı ile yapılan bir çeşit Japon güreşi.

jul *a. İng. fiz.* On milyon erge eşit olan iş birimi.

jurnal *a. Fr.* Biriyle ilgili olarak ilgililere verilen kötüleme, kovulama yazısı.

jübile *a. Fr.* Bir meslekte başarılı çalışanlar için ya da evliliğin ellinci, kimi zaman yirmi beşinci yıldönümlerinde ilgililer onuruna düzenlenen kutlama töreni.

Jüpiter *öz. a. Lat. gökb.* Güneşe yakınlık bakımından birinci olan, en büyük gezegen, Erendiz.

jüri *a. Fr.* < *İng.* Yargıcılar ya da seçiciler kurulu.

jüt *a.* (*Bengali dilinden*) İp ve çuval yapımında kullanılan hintkeneviri.

K

k, K *a.* Türk abecesinin on dördüncü harfi; ünsüz.

K *kim.* Potasyumun simgesi.

kaba *s.* **1.** Hafif olduğu halde kalın ya da oylumu büyük. **2.** Özensiz yapılmış : *Kaba bir oda takımı.* **3.** Eğitimi, görgüsü kıt : *Kaba adam.* **4.** *a.* Kuyruksokumunun iki yanındaki şişkin yer. § **Kaba kâğıt** bir şey sarmak için kullanılan kâğıt. **Kaba saba 1)** görgüsüz; **2)** önemsiz.

kabaca *be.* ve *s.* **1.** Kaba bir biçimde. **2.** *s.* Az iri, az büyük.

kabadayı *b. a.* **1.** Kimseden yılmaz görünerek meydan okuyan kimse. **2.** *s. hlk.* Başta gelen : *Bunun en kabadayısı elli kuruş.*

kabahat, -ti *a. Ar.* Suç, kusur.

kabak *a.* **1.** *bot.* Kabakgillerden, birçok türleri olan bir bitki ve bunun ürünü. **2.** *s.* Ham. **3.** *s. mec.* Tüysüz, dazlak. § **Kabak (birinin) başına patlamak** beklenmediği halde biri, bir işin zararlı sonucuna uğramak. **Kabak çiçeği gibi açılmak** sıkılgan biri kısa zamanda eleştirilecek ölçüde serbestlik göstermek. **Kabak tadı vermek** bıktırmak, usanç vermek.

kabak

kabakgiller *ç. a. bot.* İkiçeneklilerden, kavun, karpuz, hıyar gibi türleri olan, geniş yapraklı, sürüngen ve sarılgan bir bitki familyası.

kabakulak *b. a. hek.* Kulakaltı ve tükürük bezlerinin yangılanmasıyla ortaya çıkan, bulaşıcı, ateşli bir hastalık.

kabalaşmak (*nsz*) **1.** Kaba bir duruma gelmek. **2.** Kabalık etmek.

kabalık *a.* Eğitim, incelik, beğeni yoksunluğu.

kabara *a.* Ayakkabıların altına dayanıklılığını artırmak ya da kaymayı önlemek için çakılan iri başlı çivi.

kabarcık *a.* İçi sıvı ya da hava dolu ufak kabartı ya da kürecik : *Hava kabarcığı.*

kabarık *s.* **1.** Kabarmış olan. **2.** Tümsekli. § **Kabarık deniz** *coğr.* gelgit sırasında sular yükseldiği zaman, denizin durumu.

kabarma *a.* **1.** Kabarmak eylemi. **2.** *coğr.* Yeryüzündeki su kütlesi üzerine, başlıca ayın çekimi etkisiyle 12 saat 25 dakika ara ile deniz düzeyinin yükselmesi olayı : *En büyük kabarma Kanada kıyısında olup 21 metreyi bulur.*

kabarmak (*nsz*) **1.** Şişmek : *Hamur kabardı.* **2.** Taşacak gibi olmak : *Kahve kabardı.* **3.** Tüyleri dikilmek : *Hindi kabardı.* **4.** Islanıp ya da ısınıp yerinden ayrılacak duruma gelmek : *Dolabın boyası kabardı.*

kabartma *a.* **1.** Kabartmak eylemi. **2.** Kil, alçı, taş gibi işlenebilir gereçleri alçaklı yüksekli yüzeyler halinde biçimlendirerek yapılmış yapıt.

kabartmak (*-i*) Kabarmasını sağlamak.

kabataslak *b. s.* Bir şeyin ayrıntılarını bırakıp anaçizgilerini belirten.

kabız, -bzı *a. Ar.* Peklik.

kabil *s. Ar.* Olabilir, olanaklı.

kabile *a. Ar. toplb.* Oymak.

kabiliyet, -ti *a. Ar.* Yetenek.

kabin *a. İng.* Genellikle gemilerde, uçaklarda, uzaygemilerinde küçük bölme.

kabine *a. Fr.* **1.** Bakanlar kurulu. **2.** Plajda soyunma yeri. **3.** Hela. § **Kabine çekilmek** bakanlar kurulu görevini bırakmak. **Kabine düşmek** herhangi bir nedenle bakanlar kurulu görevini bırakmak zorunda kalmak.

kabir, -bri *a. Ar.* Gömüt, sin, °mezar. § **Kabir suali** uzun ve bıktırıcı soru.

kablo *a. Fr.* Elektrik akımı iletiminde kullanılan ve yalıtkan bir madde ile sarılı bulunan maden tel : *Telgraf kablosu.*

kabotaj *a. Fr.* Bir ülkenin iskele ya da limanları arasında gemi işletme işi.

kabristan *a. Ar. Far.* Sinlik, gömütlük, °mezarlık.

kabuk *a.* **1.** Bir şeyin üstünü kaplayan ve onu dış etkilere karşı koruyan, kendiliğinden oluşmuş, sert bölüm : *Meyve kabuğu. Ağaç kabuğu. Midye kabuğu.* **2.** Ekmeğin pişme sırasında içinden daha çok sertleşen dış kısmı.

kabuklular *ç. a. zool.* Kabukları, yapılarındaki kireçli tuzlar dolayısıyla sertleşmiş bulunan, solunum aygıtları balıklara benzeyen eklemliler sınıfı : *Yengeç ve ıstakoz kabuklulardandır.*

kabul, -lü *a. Ar.* **1.** Bir şeyin varlığını, oluşunu hoş, uygun ya da kaçınılmaz görüp gereğini yapma : *Hediyemi kabul etti.* **2.** Yanına sokma, katına alma : *Başkan ziyaretçileri kabul ediyor.*

kaburga *a.* **1.** Eğe kemiği ve bu kemiklerin oluşturduğu kafes. **2.** Gemilerde dış kaplamanın dayandığı iskelet. § **Kaburgaları çıkmak** (ya da **sayılmak**) çok zayıf olmak.

kâbus *a. Ar.* Karabasan.

kabza *a. Ar. Tutak,* sap.

kabzımal *b. a. Ar.* Meyve ve sebze üreticileri ile manavlar arasında aracılık eden kimse.

kaç, -çı *s.* **1.** Nicelik soru sıfatı : *Kaç kişi?* **2.** Birçok : *Ona kaç kez söyledim, gene dinlemedi.* § **Kaç para eder** neye yarar. **Kaç paralık** değersiz.

kaçak *a.* ve *s.* **1.** Vergisi ödenmemiş, vergisi verilmemiş : *Kaçak eşya. Kaçak sigara.* **2.** Bir görevden, bir yükümden kaçan (kimse) : *Asker kaçağı. Okul kaçağı.* **3.** Yasalara göre yapılması yasak ya da gerekli izin alınmayan : *Kaçak yapı.*

kaçakçı *a.* Yasalara uygun olmayarak bir yere mal sokan ya da bir yerden mal kaçıran kimse.

kaçamak (**I**) *a.* Hoş karşılanmayacak bir şeyi ara sıra yapma : *Görevinden kaçamak yapıp ava gidiyor.*

kaçamak (**II**) *a.* Mısır unundan yapılan yağlı bir yiyecek.

kaçar *s.* **Kaç** sıfatının üleştirme biçimi : *Bu evler kaçar odalı.*

kaçgöç, -çü *b. a.* Kimi yerlerde Müslüman kadınların erkeklere görünmemeleri, bir arada oturup konuşmaktan kaçınmaları göreneği : *Eskiden kaçgöç olduğundan konaklarda haremlik ve selamlık vardı.*

kaçık *a.* ve *s.* **1.** Bir tarafa kaymış, çarpılmış. **2.** (Çorap için) İlmeği kaçmış : *Kaçık çorap.* **3.** *mec.* Kimi davranışları delice olan : *Ne kaçık adam!*

kaçıncı *s.* **Kaç** soru sıfatının sıra biçimi : *Kaçıncı katta oturuyorsunuz?*

kaçınılmaz *s.* İster istemez olacak olan.

kaçınmak (*-den*) Herhangi bir iş ya da fedakârlık yapmaktan geri durmak : *Masraftan kaçınmadı.*

kaçırmak (*-i*) **1.** Kaçmasını sağlamak ya da kaçmasına olanak yaratmak : **2.** Gitmek zorunda bırakmak : *Söylene söylene adamı kaçırdın.* **3.** Yola çıkan bir araca yetişememek : *Vapuru kaçırmak.* **4.** Yararlanamama : *Fırsatı kaçırmak.* **5.** Zor kullanarak birini herhangi bir erekle alıp götürmek : *Kız kaçırmak.* **6.** Ölçüyü aşmak, fazlasına gitmek : *İçkiyi kaçırmak.* **7.** Yetişememek, görüp seyredememek, dinleyememek : *Maçı kaçırdım.* **8.** (*-i, -den*) Gizlemek, saklamak : *İcradan eşya kaçırmak.* **9.** (*-e*) İstemeyerek altını kirletmek : *Donuna kaçırmak.* **10.** (*nsz*) Delirmek : *Zavallı kaçırmış.*

kaçış *a.* Kaçmak eylemi ya da biçimi.

kaçışmak (*nsz*) Hep birden kaçıp dağılmak : *Çocuklar öğretmeni görünce kaçıştılar.*

kaçlı *s.* **1.** Sayısı kaç, hangi sayıdan : *Kaçlı iskambil?* **2.** Kaç tarihinde doğmuş ya da okulu bitirmiş : *Bu çocuk kaçlı? Bu doktor kaçlı?*

kaçmak (*-den*) **1.** Bulunduğu yerden gizlice ayrılmak : *Okuldan kaçmak.* **2.** Bir şeyden kurtulmak için hızla uzaklaşmak. **3.** Kaçınmak, çekinmek : *Ben zahmetten kaçmam.* **4.** İlmeği kopmak : *Çorabım kaçtı.* **5.** Sızmak. **6.** (*nsz*) Görünmeden gitmek, savuşmak, sıvışmak. **7.** Yok olmak : *Neşesi kaçmak. Uykusu kaçmak.* **8.** (*-e*) Bir duruma yaklaşmak : *Gösterişe kaçmak.* § **Kaçacak delik aramak** korku ile saklanacak yer aramak. **Kaçmaktan kovalamaya vakit olmamak** birinci derecede önemli işler yüzünden ikinci derecedekilere fırsat kalmamak.

kadana *a.* Bir cins iri at.

kadar *il.* ve *a. Ar.* **1.** Ölçüsünde, derecesinde : *Aslan kadar güçlü.* **2.** Büyüklüğünde : *Avuç içi kadar oda.* **3.** Dek, değin : *1980 yılına kadar.* **4.** Gibi : *Teşekkür ederim, almış kadar oldum.* **5.** Denli : *O kadar serindi ki...*

kadastro *a. Fr.* Bir ülkedeki her çeşit arazi ve mülklerin yerini, alanını, sınırlarını ve değerlerini belirtip plana bağlama işi.

kadavra *a. İt.* Hekimlik öğretiminde üzerinde çalışmak için hazırlanmış insan ya da hayvan ölüsü.

kadayıf *a.* Hamurdan yapılarak saçta biraz pişirilmiş, tatlı yapmaya yarar türlü biçimlerde yiyecek : *Ekmek kadayıfı. Yassı kadayıf.*

kadeh *a. Ar.* İçki içmeye yarar küçük bardak.

kadehçik *a. bot.* Meşelerde, meyve sapının genişlemesiyle oluşan ve meyveyi ortasına kadar içine alan, küçük kadeh biçimindeki oluşum.

kademe *a. Ar.* Basamak, aşama. § **Kademe kademe** basamak basamak, aşama aşama, derece derece.

kademli *s. Ar. T.* Uğurlu.

kader *a. Ar.* Alınyazısı, yazgı.

kadı *a. Ar.* Tanzimat'a kadar her türlü davaya, Tanzimat'la Yurttaşlar Yasası arasında ise yalnız evlenme, boşanma, nafaka, miras davalarına bakan ve Yurttaşlar Yasası'ndan sonra kaldırılan mahkemelerin başkanlarına verilen ad.

kadın *a.* **1.** Dişi cinsten erişkin insan, **erkek** ya da **adam** karşıtı. **2.** Evlenmiş kız. **3.** *mec.* Hizmetçi.

kadınbudu, -nu *b. a.* Yumurtaya bulanıp yağda kızartılan bir çeşit pirinçli köfte.

kadıngöbeği, -ni *b. a.* Ortası çukur, bir çeşit yumurtalı hamur tatlısı.

kadırga *a. Yun.* Hem yelken, hem kürekle yürütülen eski bir savaş gemisi.

kadife *a. Ar.* Bir yüzü çok kısa, ince, sık tüylerle kaplı, parlak ve yumuşak kumaş.

kadirşinas *b. s. Ar. Far.* Değerbilir.

kadmiyum *a. Yun. kim.* 320 derecede ergiyen, 8,6 yoğunluğunda, gümüş beyazlığında, elektrik ve seramik sanayinde kullanılan yumuşakça bir element. Simgesi Cd.

kadran *a. Fr.* Saat, pusula gibi aygıtlarda üzerinde yazı, rakam ya da başka işaretler bulunan düzlem.

kadril *a. Fr.* Eski salon danslarından biri ve onun müziği.

kadro *a. İt.* **1.** Bir işte çalışanların cetveli ya da bir işin yapılması için gerekli şeylerin defteri : *Memur kadrosu. Maaş kadrosu.* **2.** Kadroda yer.

kafa *a. Ar.* **1.** Baş (özellikle insan başı). **2.** Görüş ve inanışların etkisi altında beliren düşünme ve yargılama yolu, °zihniyet. **3.** *mec.* Zekâ, kavrama ve anlama yetisi. § **Kafa dengi** görüş ve anlayışları birbirine uymuş kimselerden her biri. **Kafa göz yarmak** beceriksizlik göstermek. **Kafa şişirmek** gürültü ya da gevezelikle bir kimseyi tedirgin etmek. **Kafa tutmak** boyun eğmemek için karşı gelmek. **Kafası bozulmak** öfkelenmek, kızmak. **Kafasını taştan taşa çarpmak** yaptığına çok pişman olmak. **Kafayı çekmek** (*argo*) içki içmek.

kafadanbacaklılar *ç. b. a. zool.* Yumuşakçaların, baş bölgelerinde sert bir gagası ve çekmenli sekiz kolu bulunan önemli bir sınıfı : *Mürekkepbalığı kafadanbacaklılar sınıfındandır.*

kafadar *a. Ar. Far.* Kafa dengi : *İki kafadar yola çıkmışlar...*

kafakâğıdı, -nı *b. a. hlk.* Nüfus kâğıdı, °hüviyet.

kafalı *s. mec.* Bilgili, kavrayışlı ve anlayışlı : *Kafalı adam.*

kafatasçı *a.* ve *s.* Ulus kavramını ülkü, dil ve kültüre değil de, budun kavramına, dolayısıyla kafatası biçimine bağlayan görüş yanlısı (olan), ırkçı.

kafatası, -nı *b. a. anat.* İnsanda ve omurgalılarda içinde beyin bulunan başın kemik kısmı.

kafein *a. Ar. Fr.* Kahve ve çayın, hekimlikte ilaç olarak kullanılan etkili maddesi.

kafes *a. Far.* **1.** Aralıklı telden, maden ya da ağaç çubuklarından yapılmış koyacak : *Kuş kafesi.* **2.** Çapraz çubuklarla ve aralıklı olarak yapılmış herhangi bir şey : *Pencere kafesi.* § **Kafese koymak** (*argo*) aldatıp çıkar sağlamak.

kafeslemek (*-i*) *argo* Çıkar sağlamak için birini aldatmak.

kafeterya *a. İng.* Müşterilerin kendi kendilerine servis yaptıkları lokanta.

kâfi *s. Ar.* Yeter, yetecek ölçüde.

kafile *a. Ar.* Birlikte yolculuk eden topluluk.

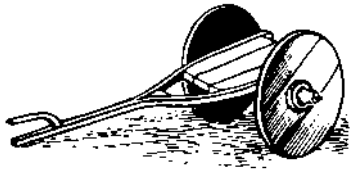
kâfir *s. Ar.* Tanrı'nın varlığını yadsıyan.

kafiye *a. Ar. yz.* Uyak.

kaftan *a. tar.* Eskiden kullanılan, çoğu ipekli bir çeşit uzun ve hafif üst giysisi.

kâfur, kâfuru *a. Ar.* Uzak Doğu'da yetişen bir çeşit taflandan elde edilerek hekimlikte kullanılan, çok ıtırlı bir madde.

kâgir *s. Far.* Taş ya da tuğladan yapılmış.
kağan *a.* Hakan, han.
kâğıt *a. Far.* Üstüne yazı yazmak ya da öteberi sarmak gibi birçok işlerde kullanılan, hamur durumuna getirilmiş çeşitli bitkisel maddelerden yapılan ince yaprak.
kâğıthelvası, -nı *b. a.* Tekerlek biçiminde, ince, yassı ve gevrek bir tür helva.

kağnı

kağnı *a.* İki tekerlekli, tekerlekleri tek parça, dingili tekerlekle birlikte dönen öküz arabası. § **Kağnı gibi (gitmek)** çok yavaş (gitmek).
kağşamak (*nsz*) Masa, sandalye gibi birçok parçalardan yapılmış şeylerin eklem yerleri gevşeyip oynar duruma gelmek.
kâh *bağ. Far.* Kimi vakit.
kahır, -hrı *a. Ar.* **1.** Derin üzüntü ya da acı : *Adamcağız kahrından deliye döndü.* **2.** Haksız ya da hak edildiğinden çok yapılan ezici davranış. § **Kahrı çekilir** katlanılabilir, katlanmaya değer.
kahırlanmak (*nsz*) Çok ve için için üzülmek.
kâhin *a. Ar.* Gaipten haber vermek savında bulunan kimse.
kahkaha *a. Ar.* Yüksek sesle gülme. § **Kahkaha atmak** yüksek sesle gülmek. **Kahkahayı basmak** (ya da **koparmak, salıvermek**) kendini tutamayıp yüksek sesle gülmek.
kahkahaçiçeği, -ni *b. a. bot.* İkiçeneklilerden, çoğu kenarları mavi bir çizgi ile çevrili beyaz çiçekler açan bir süs bitkisi, gündüzsefası.
kahpe *a. Far.* **1.** Orospu. **2.** *mec.* ve *kaba* Dönek.
kahraman *a.* ve *s. Far.* **1.** Savaşta korkusuzca çarpışan (kimse), yiğit. **2.** Üstün erdem ve nitelikleriyle dikkati çeken kimse. **3.** *yz.* Roman, öykü, tiyatro ve benzeri yazın türlerinin baş kişisi.
kahretmek (*-i*) *Ar. T.* **1.** Ezmek, perişan etmek. **2.** Çok üzmek. **3.** (*nsz*) Kendine dert etmek, içlenmek, çok üzülmek.
kahrolmak (*nsz*) *Ar. T.* Çok üzülmek. § **Kahrolsun** nefret anlatır, **yaşasın** karşıtı : *Kahrolsun düşmanlar!*
kahvaltı, -yı *b. a. Ar. T.* Sabahları ya da ikindi üstü yenilen hafif yemek.
kahvaltılık *a.* Kahvaltı olarak yenecek şey.
kahve *a. Ar.* **1.** *bot.* Sıcak iklimlerde yetişen kökboyasıgillerden bir ağaç ve bunun meyve çekirdeği. **2.** Bu çekirdeklerin, kavrulup dövüldükten sonra suda kaynatılmasıyla hazırlanan içecek. **3.** Kahve, çay, ıhlamur gibi şeylerin içildiği yer, °kahvehane : *Mahalle kahvesi. Kır kahvesi.* § **Kahve değirmeni** çekirdek durumundaki kavrulmuş kahveyi öğütmeye yarayan elle ya da elektrikle çevrilen bir çeşit aygıt. **Kahve dolabı** kahve kavrulan döner dolap. **Kahve ocağı** kahve pişirilen yer.
kahveci *a.* **1.** Kahve satıcısı. **2.** Kahve işleten ya da kahve pişirip satan kimse.
kahvehane *b. a. Ar. Far.* Kahve[3].
kahverengi, -ni *b. s.* Kavrulmuş kahvenin renginde olan.
kâhya *a. Far.* **1.** Konak, çiftlik v. b. yerlerde çeşitli işleri yapmakla görevli kimse. **2.** Eski esnaf örgütlerinde lonca başkanı : *Terlikçiler kâhyası.* **3.** *mec.* Başkasının işine karışan kimse : *Sen benim kâhyam mısın?* **4.** (Motorlu taşıtlarda) Değnekçi. §(**Birinin başına**) **Kâhya kesilmek** olur olmaz her işe karışmak.

kaide *a. Ar.* **1.** Kural. **2.** Duraç.

kâinat, -tı *a. Ar.* **1.** Evren. **2.** Acun. **3.** Herkes.

kak, -kı (I) *a.* **1.** Elma, armut gibi meyvelerin kurutulmuşu : *Armut kakı. Kayısı kakı.* **2.** *s. mec.* Zayıf ve kuru.

kak, -kı (II) *a.* Yağmur suyunun biriktiği çukur yer.

kaka *s.* (Çocuk dilinde) **1.** Kötü. **2.** *a.* Dışkı, pislik.

kakalamak (I) (*-i*) Sürekli çekiştirmek, kakıp durmak.

kakalamak (II) (*nsz √ -e*) (Bebek) Kirletmek ya da kakasını yapmak.

kakao *a.* (*Meksika dilinden*) *bot.* İkiçeneklilerden, Amerika'nın sıcak bölgelerinde yetişen, yemişlerinden aynı adla anılan un çıkarılan bir çeşit ağaç.

kakavan *s.* Kendini bir şey sanan, sevimsiz.

kakılmak (*nsz √ -e*) Kakmak işine konu olmak. § **(Bir yere) Kakılıp kalmak** beklemek zorunda kalmak, hiç bir yere gidememek.

kakırdak *a.* Eritilen kuyrukyağının erimeyip kalan kızarmış maddesi, kıkırdak.

kakırdamak (*nsz*) **1.** Kakır kakır diye ses çıkarmak. **2.** *argo* Ölmek.

kakışmak (*nsz √ -le*) Dürtüşüp itişmek.

kakıştırmak (*-i*) Süreklice ve hafif hafif kakmak.

kakma *a.* **1.** Kakmak işi. **2.** *s.* Arkasından kakılıp vurularak kabartma resimli bir duruma sokulmuş : *Kakma gümüş tepsi.* **3.** *s.* Üzerinde açılan yuvalara gümüş, altın, sedef gibi süs maddeleri kakılıp oturtularak yapılan : *Sedef kakma nalın.*

kakmak (*-i*) **1.** İtmek. **2.** Vurarak dar bir yere sokmak.

kaktüs *a. Yun. bot.* Özellikle çöllerde yetişen, yaprakları dikenli, etli bitki.

kakule *a. bot.* Zencefilgillerden, sıcak iklimlerde yetişen ıtırlı bir bitki ve bunun bahar olarak kullanılan tohumu.

kâkül *a. Far.* Alnın üzerine sarkıtılan kısa kesilmiş saç, °perçem.

kal (I) *a. Ar.* Söz. § **Kale almamak** önem vermemek, hesaba katmamak.

kal (II) *a.* Bir alaşımdaki madenlerin erime derecesi farkından yararlanarak bunları birbirinden ayırma işlemi.

kala *be.* **1.** Saati, eksik kesirleriyle belirtmek için kesirlerin sonuna getirilir : *İkiye beş kala.* **2.** Bir yeri, başka bir yere göre belirtmek için de "falan yere şu kadar kala" biçiminde kullanılır : *Köye iki kilometre kala benzin bitmiş.*

kalabalık *a.* Birikmiş kimselerin topu: *Şurada bir kalabalık var, acaba ne oluyor?*

kalabalıklaşmak (*nsz*) Kalabalık duruma gelmek.

kalafat, -tı *a. Ar.* Geminin kaplama tahtaları arasını üstüpü ile doldurup ziftleyerek su geçirmez duruma koyma işi. § **Kalafata çekmek 1)** gemiyi onarmak için karaya çekmek; **2)** *mec.* bir görevliyi yetkilerini kullanamayacağı başka bir yere vermek.

kalamar *a. Yun. zool.* Mürekkepbalığının bir türü.

kalan *s.* **1.** Kalmak işini yapan. **2.** Artan : *Topu topu kalan bu.* **3.** *a. mat.* Bölme işleminde bölünenden artan sayı.

kalantor *a. İt.* Zenginliğini ve el açıklığını göstermeye özenen kellifelli adam.

kalas *a.* (*Romanya'da Galatz kentinin adından*) Kalın biçilmiş uzun tahta.

kalay *a.* **1.** *kim.* 232 derecede ergiyen, gümüş beyazlığında, 729 yoğunluğunda, yumuşak bir element. Simgesi Sn. Kalay, bakır kapları kalaylamak gibi birçok işlerde kullanılır. **2.** *argo* Sövme, küfür.

kalaycı *a.* Bakır kapları kalaylayan kimse.

kalaylamak (*-i*) **1.** Bakır kapları, ateşte sürülen kalayla kaplamak. **2.** *argo* Sövmek, °küfretmek.

kalbur *a.* Tahıl ve başka iri taneli maddeleri elemek için kullanılan büyük delikli ya da seyrek telli elek. § **Kalburla su taşımak** verimsiz bir işle uğraşmak.

kalburkemiği. -ni *b. a. anat.* Kafatasının alt ve ön bölümünü oluşturan kemik.

kalburlamak (*-i*) Kalburdan geçirmek.

kalburüstü, -nü *b. s.* Seçkin, sivrilmiş: *Bu topluluğun kalburüstü kişilerinden biri.*

kalça *a.* Vücudun bacakla böğür arasındaki iki yana doğru çıkıntılı bölümü.

kaldıraç *a. fiz.* Bir dayanma noktası üzerinde oynayabilen ve küçük bir güç ile büyük bir direnci yenmeyi sağlayan sert çubuk.

kaldırım *a.* **1.** Yayaların yürümesi için caddenin iki yanına yapılan biraz yüksek taş döşeme : *Yaya kaldırımı.* **2.** Taşla döşenmiş yol. § **Kaldırım çiğnemek** *mec.* kentte yaşayarak görgüsü artmak. **Kaldırım mühendisi** (*alay*) işsiz güçsüz dolaşan kimse.

kaldırmak (*-i*) **1.** Bulunduğu yerden yukarı doğru yerini değiştirmek. **2.** Yukarıya doğru hareket ettirmek : *Rüzgâr yatık ekinleri kaldırdı.* **3.** Çekmek, taşımak : *Bu araba bu yükü kaldırmaz.* **4.** *mec.* Katlanmak, dayanmak : *Ben bu lakırdıları kaldıramam.* **5.** Yakışmak, uygun gelmek : *Bu kumaş fazla süs kaldırmaz.* **6.** Bir kuruluşun çalışmasına son vermek. **7.** (*-i, -den*) Alıp başka yere götürmek : *Sandığı oradan kaldırdım.* **8.** Piyasadan çekmek : *İstifçilerin piyasadan kaldırdığı mallar...* **9.** Elin ulaşamayacağı yere koymak, saklamak : *Vazoyu ortadan kaldıralım, çocuğun eline geçmesin.* **10.** Kaçırmak : *Dağa kaldırmak.*

kale *a. Ar.* **1.** Eskiden düşmana karşı koymak için yapılan yüksek, kalın duvarlı, burçlu ve mazgallı geniş yapı. **2.** Ayaktopu gibi kimi spor oyunlarında topun arasından geçirilmesine çalışılan iki direk.

kalebent *b. a. Ar. Far.* Kale içinde yaşamaya hüküm giymiş suçlu.

kaleci *a.* Spor oyunlarında kaleyi korumakla görevli oyuncu.

kalem *a. Ar.* **1.** Yazmak, çizmek gibi işlerde kullanılan çeşitli biçimlerde araç : *Kurşunkalem, dolmakalem.* **2.** *mec.* Resmi kuruluşlarda yazı işlerinin görüldüğü yer : *Kalemde evrak birikmiş.* **3.** Yontma işlerinde kullanılan ucu sivri ya da keskin araç : *Taşçı kalemi.* **4.** *mec.* (Kimi deyimlerde) Yazı : *Kaleme almak.* § **Kalem açmak** kalemin ucunu yontup kullanılabilecek bir duruma getirmek. (**Üstüne**) **Kalem çekmek 1)** gereksiz olduğunu belirtmek için üstünü çizmek; **2)** *mec.* unutmak. **Kalem efendisi** kalemde çalışan görevli, yazman, °kâtip. **Kalem oynatmak 1)** yazı yazmak; **2)** bir yazıyı düzeltmek. **Kaleme almak** (bir konuyu) yazı durumuna getirmek. ...**kaleminden çıkmak**... tarafından yazılmak. **Kaleminden kan damlamak** *hlk.* yazdığı şeyler çok dokunaklı olmak.

kalemaşısı, -nı *b. a. Ar. T.* Ucu kalem gibi kesilmiş çubukla yapılan ağaç aşısı.

kalemlik *a.* Kalem koyacağı, kalem kutusu.

kalemtıraş *b. a. Ar. Far.* Kurşunkalemlerin ucunu açmak için kullanılan türlü biçimlerdeki keski.

kalender *s. Far.* Gösterişsiz, sade yaşamaktan yana olan (kimse).

kalensöve *a. Ar. bot.* Bitkilerde kökün ucunu örten koruyucu bölüm.

kaleydoskop *a. Yun.* Göze tutulup çevrildikçe içindeki renkli cam parçalarını, yine içinde bulunan küçücük aynalara yansıtarak çiçek biçiminde türlü geometrik resimler gösteren boru biçiminde araç.

kalfa *a. Ar.* **1.** Aşaması çırakla usta arasında bulunan zanaatçı. **2.** Ustalıktan

yetişme mimar yardımcısı. **3.** Eskiden saraylarda ve büyük konaklarda halayıkların başında bulunan kadın. **4.** Eskiden küçük çocukları evlerinden toplayıp okula, okuldan evlerine götüren kimse.

kalgımak (*nsz*) Sıçramak, fırlamak, şaha kalkmak : *Yunusbalıkları kalgıyor.*

kalım *a.* "Kalma, yaşamını sürdürme" anlamıyla **ölüm kalım** deyiminde kullanılır : *Ölüm kalım savaşı.*

kalımlı *s.* Yok olmayan, ölümsüz, °baki, °payidar.

kalın *s.* **1.** Boru biçimindeki şeylerde, kendi cinsindekilere göre çapı büyük olan : *Kalın iplik.* **2.** Düzlem şeylerde iki yüzü arasındaki uzaklık, kendi cinsindekilere göre çok olan : *Kalın kumaş.* § **Kalın kafalı** geç ya da güç anlar. **Kalın ses** titreşim sayısı az olan ses. **Kalın ünlü** *dilb.* dilin geriye çekilmesiyle artdamakta oluşan ünlü: *a, ı, o, u kalın ünlülerdir.*

kalınbağırsak *b. a. anat.* Sindirim borusunun incebağırsaktan anüse kadar olan 1,5 m. uzunluğundaki bölümü.

kalınlaşmak (*nsz*) Kalın duruma gelmek.

kalıntı *a.* **1.** Artıp kalan şey. **2.** Yıkıntı, °harabe, °enkaz.

kalınyağ *b. a.* Ham petrolden elde edilen, makinelerin devingen bölümlerini yağlamakta kullanılan çeşitli akışkanlıkta hazırlanmış yağ.

kalıp *a. Ar.* **1.** Herhangi bir şeye belirli bir biçim vermek için kullanılan ve o biçimi taşıyan araç : *Şapka kalıbı.* **2.** (Kutu biçiminde olan şeyler için) Parça : *Bir kalıp peynir.* **3.** *mec.* Gösterişli görünüş : *Kalıbına bakarsan, aslan gibi.* **4.** *mec.* Biçim, durum : *Kalıptan kalıba girmek.* § **Kalıba dökmek** dökmecilikte ergimiş madeni kalıbın içine akıtmak. **Kalıbı kıyafeti yerinde** görünüşü gösterişli olan kimse. **Kalıbını basmak** bir şeyi güvenle doğrulamak. **Kalıbının adamı olmamak** görünüşünün umdurduğu gibi olmamak. **Kalıptan kalıba girmek** çıkar sağlamak için her duruma uygun görünmek.

kalıplamak (*-i*) Kalıba vurmak, kalıba geçirmek.

kalıplaşmak (*nsz*) Belli bir biçim almak, bir kalıba girmek, °klişeleşmek.

kalıt, -tı *a.* Kalıtımla edinilen şey, °miras.

kalıtçı *a.* Kendisine kalıt kalan, °mirasçı, °vâris.

kalıtım *a. biy.* **1.** Birinin kendinden önceki yakınlarında bulunan bir durumun onda da gözükmesi, soyaçekim. **2.** Birine, ölen bir yakınından mal kalması.

kalıtsal *s.* Soydan kalma, soydan geçme, °irsi.

kalifiye *s. Fr.* (İyi) Yetişmiş, usta (işçi vb.).

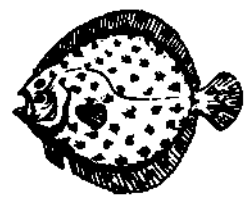
kaliforniyum *a.* (*California adından*) Atom ağırlığı 244 olan, aktinit grubundan yapma bir radyoaktif element. Simgesi Cf.

kalite *a. Fr.* Nitelik.

kaliteli *s.* Nitelik yönünden üstünlüğü olan.

kalitesiz *s.* Kötü, düşük nitelikte olan : *Kalitesiz mal.*

kalkan (I) *a.* Eskiden oktan ya da kılıçtan korunmak için savaşçıların taşıdığı yassı, çoğu tekerlek biçiminde korunmalık.

kalkan

kalkan (II) *a. zool.* Büyük, yassı, derisi düğme denilen birtakım sert

çıkıntılarla örtülü olan ve bir yanı üzerine yüzen, beyaz etli bir balık.

kalkanbezi, -ni *b. a. anat.* Gırtlağın ön tarafında bulunan ve salgısını kana veren önemli bir bez, °tiroit.

kalker *a. Fr.* (l ince okunur) *yerb.* Kireçtaşı.

kalkık *s.* **1.** Yüksekte : *Masanın bir yanı kalkık.* **2.** Yerinden ayrılmış : *Kaplamanın ortası kalkık.* **3.** Dik durumda : *Saçları diken gibi kalkık.*

kalkınma *a.* **1.** Kalkınmak eylemi. **2.** Toplumsal yapıyı geliştirme çabası. § **Kalkınma hızı** belirli iki tarih arasında ekonomide görülen büyüme ya da gelişmenin hızı.

kalkınmak (*nsz*) Durumunu düzeltmek, gelişmek, ilerlemek : *Bu firma batmak üzere iken yeni müdürün çabasıyla kalkındı.*

kalkışmak (-e) **1.** Yerinde olmayan bir işe girişmek : *İnsan yapamayacağı işlere kalkışmamalı.* **2.** Gücünün yetmeyeceği bir işe girişmek : *Hastalığını düşünmeyerek evi badana etmeye kalkıştı.*

kalkmak (*nsz*) **1.** Yatış ya da oturuş durumundan ayrılarak ayaklar üzerinde durmak : *Sabahları erkenden kalkarım.* **2.** Yerinden ayrılmak : *Yüzünün derisi kalktı.* **3.** (Taşıtlar için) Yola çıkmak : *Tren saat onda kalktı.* **5.** Yükselmek, yukarı çıkmak : *Terazinin bir gözü inince öbürü kalkar.* **6.** Yok olmak, uygulanmaz olmak : *O paralar artık kalktı. Sıkıyönetim kalktı.* § **Kalkıp kalkıp oturmak** öfkesini vücut kımıldanışlarıyla belli etmek.

kallavi *a.* **1.** Eskiden vezirlerin giydikleri bir çeşit kavuk. **2.** *s.* Kocaman : *Kallavi bir fincan.*

kalleş *s.* Sözünde durmayıp bir işin yüzüstü kalmasına yol açan.

kalma *a.* **1.** Kalmak eylemi. **2.** *s.* Kalmış, arta kalmış : *Eskiden kalma bir anıt.* § **Kalma durumu** *dilb.* ad soylu sözcüğün taşıdığı kavramda bulunuşunu bildiren durum. Türkçede bu durum **-da, -de, -ta, -te** takılarıyla bildirilir, -de hali : *Evde, arkada, çocukta, dönüşte.*

kalmak, -lır (*nsz*) **1.** Olduğu gibi durur olmak, sürüp gider olmak : *İzi kaldı.* **2.** Harcanmayıp artmak : *İki lira kaldı.* **3.** Konmak, gecelemek: *Hangi otelde kalıyorsunuz?* **4.** İşlemez, yürümez duruma gelmek : *Şimdilik o iş kaldı.* **5.** Sınıf geçmemek : *Çocukların içinde kalanlar da var, geçenler de.* **6.** Miras olarak gelmek : *Ev kardeşime kaldı.* **7.** Bir duruma gelmiş olmak : *Yetim kalmak. Aç kalmak.* **8.** (*yar*) Sürerlik eylemi yapmak için başka eylemlerle birlikte kullanılır : *Bakakalmak, şaşakalmak, donakalmak.* § **Kala kala** "topu topu", "olup olacağı" gibi azlık düşüncesi verir : *Okulun kapanmasına kala kala iki hafta kaldı.* **Kaldı ki** bundan başka : *Hava soğuk, kaldı ki rahatsızım da, onun için gelemem.* (**Şundan** ya da **bundan**) **Kalır yeri yok** ayrımsız, farksız.

kalomel *a. Yun. kim.* Tatlısülümen.

kalori *a. Lat. fiz.* **1.** Bir kilogram suyun sıcaklığını bir derece yükseltmek için gereken ısı miktarı; ısı birimi olarak kullanılır. **2.** Besinlerin dokular içinde yanarak vücudun sıcaklık ve erkesini sağlama değerleri de kalori ile ölçülür: *Bir gram yağ aşağı yukarı 9 kalori verir.*

kalorifer *a. Fr.* Merkez ve depo durumunda olan bir kazandan çıkan sıcak havayı, suyu ya da buharı borularla dolaştırmak yoluyla yapının her yanını ısıtan aygıt.

kaloriferci *a.* **1.** Kalorifer döşeyen ya da onaran kimse. **2.** Kaloriferleri yakan kimse.

kalorimetre *a. Lat. Yun. fiz.* Isıölçer.

kaloş *a. Yun.* Eskiden potin üstüne giyilen, terlik biçiminde ayakkabı.

kalp, -bi (l) *a. Ar.* (l ince okunur) **1.** *anat.* Yürek. **2.** Yürek hastalığı : *Kalpten öldü.* **3.** *mec.* Duygu, his :

Onda kalp denen şey yok. § **Kalp kırmak** incitmek, gönül kırmak. **Kalbine girmek** sevgisini kazanmak. **Kalbine göre** başkaları için beslediği duygulara göre: *Allah kalbine göre verdi.*

kalp, -pı (**II**) *s. Ar.* **1.** Düzme, sahte (para). **2.** Yürekli, güçlü kuvvetli, bilgili ya da içi temiz göründüğü halde gerçekte böyle olmayan (kimse).

kalpak *a.* Deri, kürk ya da kumaştan yapılmış başlık.

kalpazan *a. Ar. Far.* **1.** Kalp para basan kimse. **2.** *s. mec.* Yalan ve hile ile iş gören ya da işinin eri olmayan, işe yaramaz (kimse), °sahtekâr.

kalsit, -ti *a. Lat. yerb.* Billurlaşmış doğal kalsiyum karbonatı : *Tebeşir bir çeşit kalsittir.*

kalsiyum *a. Lat. kim.* Yoğunluğu 1,55, 800 derecede ergiyen kireç ve alçının bileşimine giren, sarımtrak beyaz bir element. Simgesi Ca.

kaltaban *s. Far.* **1.** *argo* Namussuz. **2.** Şarlatan, yalancı, hileci.

kaltak *a.* **1.** Kuskunsuz eyer. **2.** *mec.* "İffetsiz kadın" anlamına gelen bir küfür.

kalubela *a. Ar.* "Dünya kurulalı beri" ya da "çok eskiden beri" anlamına gelen **kalubeladan beri** deyiminde geçer.

kalya *a.* Sağyağla pişirilen bir çeşit kabak ya da patlıcan yemeği.

kalyon *a. Yun. tar.* Kadırgadan ağır, yelkenli ve kürekli savaş gemisi.

kalyoncu *a. tar.* Kalyon eri.

kama *a.* **1.** Silah olarak kullanılan ucu sivri, iki ağzı da keskin uzun bıçak. **2.** Kütüğü yarmak için kullanılan ucu sivri, yassı, enli çivi, takoz, kıskı. **3.** *hlk.* Oyunda kazanılan her bir parti. **4.** *ask.* Topun gerisini kapayan kapak.

kamara *a. İt.* **1.** Gemilerde oda. **2.** İngiltere yasama meclisi : *Lortlar kamarası. Avam kamarası.*

kamarot *a. İt.* Gemilerde yolcuların hizmetine bakan görevli.

kamaşmak (*nsz*) **1.** (Göz) Fazla aydınlıktan bakamaz olmak. **2.** (Diş) Ekşi bir şey yemekten uyuşmak.

kamber *a.* (*Halife Ali'nin yanından hiç ayrılmayan kölesi Kamber'in adından*) Halk arasında her toplantıda ya da her işin içinde bulunanlar için alay yollu söylenen **kambersiz düğün olmaz** deyiminde geçer.

kambiyo *a. İt. tic.* Yabancı paraların alım ve satımı, yabancı bir ülkeye olan bir borcu ödemek için bankada yapılan para değiştirme ve gönderme işlemi.

kambriyum *a.* (*Cambria bölgesinin adından*) *yerb.* Jeolojik sistemlerin içinde omurgasız taşılların görüldüğü en eski kat.

kambur *a.* **1.** İnsanın sırtında, göğsünde bir kemik hastalığı ya da sakatlığı sonunda oluşan tümseklik. **2.** Bir eşyanın tümsekli, çıkıntılı tarafı. **3.** *s.* Kendinde bu durum bulunan. § **Kambur felek** talihi, kaderi sitemle anlatan bir deyim. **Kambur üstüne kambur** (ya da **Kambur kambur üstüne**) üst üste ortaya çıkan aksilik. **Kamburu çıkmak 1)** sırtı kambur olmak; **2)** *mec.* (eğilerek yapılan işler için) çok çalışıp yorulmuş olmak.

kamburlaşmak (*nsz*) Kambur duruma gelmek.

kamçı *a.* **1.** Bir ucuna sırım bağlı değnek. **2.** *den.* Bir ucu yere bağlı olup öbür ucu herhangi bir yolda kullanılmak için serbest bırakılan halat. **3.** *zool.* Kamçılılarda devim organı.

kamçılılar *ç. a. zool.* Birgözeli hayvanların haşlamlılar sınıfından, kımıldama organları kamçı biçiminde olan bir familya.

kamelya *a.* (*Kamel özel adından*) *bot.* Çaygillerden, büyük, beyaz ve kimi pembe ya da kırmızı renkte çiçekler açan bir süs bitkisi, çingülü.

kamer *a. Ar.* Ay. § **Kamer takvimi** ay takvimi.

kamera *a. İt.* Elle taşınır film çekme makinesi.

kameraman *a. İt.* Kamerayı kullanan, film çeken kimse.

kameriye *a. Yun.* Bahçelerde küçük köşk biçiminde yapılan, üstü yeşilliklerle sarılan süslü çardak.

kamış *a.* **1.** *bot.* Sulak yerlerde yetişen, gövdesinin içi boş, yaprakları çok uzun ve sert olan bir bitki. **2.** *s.* Kamıştan yapılmış olan : *Kamış sepet.*

kâmil *s. Ar.* Olgun, ağırbaşlı, erişkin, °mükemmel.

kamp, -pı *a. Fr.* **1.** Belli bir iş ya da eğlence süresince kırda geçirilecek günler için çadır ya da baraka gibi eğreti araçlardan yapılan konak yeri. **2.** Bu biçimdeki konaklama : *Kamp hayatı. Kamptan dönmek.* **3.** Tutsakların ya da politika sürgünlerinin toplandığı yer : *Toplama kampı.*

kampana *a. İt.* Çan.

kampanya *a. İt.* **1.** Sıkı bir iş ve çalışma dönemi. **2.** Sıkı uğraşma : *Gazetelerin gericiliğe karşı açtıkları kampanya.*

kamping *a. İng.* Kamp kurma yeri.

kampus *a. İng.* < *Lat.* Bir üniversitenin alanı ve yapıları.

kamu *s.* **1.** (Eski) Hep, bütün : *Tanrı kamu nesnelerin yaratıcısıdır.* **2.** *a.* Bir ülkedeki halkın bütünü, °halk : *Kamu yararı.* § **Kamu düzeni** toplumun bütününü ilgilendiren düzen. **Kamu kesimi** (ya da **sektörü**) devlet eliyle yürütülen ekonomik işlerin tümü. **Kamu personeli** devlet hizmetinde çalışan kişiler.

kamuflaj *a. Fr.* Alalama.

kamufle *s. Fr.* Görünmeyecek, tanınmayacak biçimde örtülmüş, gizlenmiş, alalanmış. § **Kamufle etmek** alalamak, gizlemek.

kamulaştırmak (*-i*) Bir şeyi iyesinden satın alarak kamuya mal etmek, kamu yararına almak, °devletleştirmek.

kamuoyu, -nu *b. a.* Bir sorun üzerine halkın düşüncesi, kanısı.

kamyon *a. Fr.* Motorlu büyük yük taşıtı.

kamyonet, -ti *a. Fr.* Küçük kamyon.

kan *a.* **1.** Atardamar ve toplardamarların içinde dolaşarak gözelerde özümleme, yadımlama görevlerini sağlayan plazma ve yuvarlardan oluşmuş kırmızı renkli sıvı. **2.** Soy : *O da benim kanımdan.* § **Kan bankası** gereğinde hastalara aktarılmak için sağlıklı kimselerden alınan kanların saklandığı kuruluş. **Kan davası** geçmişte aralarında kan dökülmesinden ötürü bir düşmanlık bulunan iki ailenin, karşılıklı birbirlerini öldürmek için sürdürdükleri kin. **Kan gövdeyi götürmek** çok kan dökülmüş olmak, çok insan öldürülmek. **Kan grupları** kan aktarımında göz önünde bulunan kimi özelliklerinden ötürü kanın ayrılmış bulunduğu türler. **Kan kanseri** *hek.* kanda akyuvarların olağanüstü çoğalmasıyla beliren ölümcül hastalık, °lösemi. **Kan kardeşi** birbirinin kanını emip kardeşlik andı içmek yoluyla kardeş olanlardan her biri, ant kardeşi. **Kan kusturmak** çok eziyet çektirmek.

kanaat, -ti *a. Ar.* **1.** Elindekinden hoşnut olma durumu, yetinme, fazlasını istememe, yeter bulma. **2.** Kanı, düşünce : *Bu adamın tuhaf kanaatleri var.*

kanaatkâr *s. Ar. Far.* Azla yetinen, yeter bulan.

kanal *a. Fr.* **1.** Deniz, göl, ırmak gibi büyük suları birbirine bağlamak ya da suyu başka yöne akıtmak için açılan geniş su yolu : *Süveyş kanalı.* **2.** *anat.* İçinden damar, sinir ya da bir sıvı geçen yol. **3.** Telefon, telgraf, televizyon gibi aygıtlarla iletişimi sağlayan yol.

kanalizasyon *a. Fr.* Lağım döşemi.

kanamak (*nsz*) **1.** Bir organın yüzündeki damarlar açılıp dışarıya kan akmak, kan gelmek. **2.** *mec.* (Manevi acılar için) Yeniden etkisini duyurmak, depreşmek.

kanarya

kanarya *a.* (*Kanarya adalarının adından*) *zool.* Serçegillerin ötücü kuşlar sınıfından yeşilimsi ya da sarı tüylü küçük kuş. § **Kanarya sarısı** açık sarı, limon sarısı rengi.

kanat, -dı *a.* **1.** Kuşların, böceklerin uçmalarını sağlayan organ. **2.** Balıklarda yüzgeç. **3.** Uçaklarda, havada durmayı sağlayan, iki yanda bulunan uzun ve yassı bölümlerden her biri. **4.** Kapı, pencere, dolap gibi dikine açılıp kapanan şeylerin kapağı. **5.** Savaş düzenindeki ordunun iki yanından her biri: *Ordunun sağ kanadı.* § **(Birini) Kanadı altına almak** (ya da **Birinin üstüne kanat germek**) korur olmak, korumak, himayesine almak.

kanatlanmak (*nsz*) **1.** Kanat açmak, uçmak. **2.** Uçmaya başlamak.

kanava, kanaviçe *a. İt.* El işleri için kullanılan seyrek dokunmuş keten bezi: *Kanava işi terlik.*

kanca *a.* Bir şey çekmeye yarar saplı çengel. § **Kancayı takmak 1)** biriyle kavga çıkarmaya neden olmak; **2)** birinin kötülüğünü istemek.

kancık *s.* **1.** (Hayvanlarda) Dişi. **2.** *mec.* Alçak, güvenilmez kimse.

kançılar *a. İt.* Elçiliklerde, konsolosluklarda yazı ve kâğıt işlerini yürüten görevli.

kançılarya *a. İt.* **1.** Elçiliklerde, konsolosluklarda idari görevlilerin tümü. **2.** Elçilik ve konsolosluklarda yazı ve kâğıt işlerinin görüldüğü yer.

kandaş *s.* Aynı kanı taşıyan, aynı soydan olan.

kandırmak (*-i*) **1.** Kanmasını sağlamak, °ikna etmek. **2.** Tatlı sözlerle aldatmak. **3.** İçme isteğini karşılamak: *Bu ılık su beni kandırmadı.*

kandil *a. Ar.* **1.** İçinde sıvı bir yağ ve fitil bulunan kaptan oluşmuş aydınlatma aracı. **2.** *a.* Kandil gecesi. § **Kandil gecesi** berat, miraç, regaip ve Hz. Muhammet'in doğum yıldönümlerine rastlayan gecelerin her biri.

kandoku *b. a. anat.* Plazması ve taşıdığı yuvarlar bakımından bir doku gibi görülen kana, dokubilimde verilen ad.

kanepe *a. Fr.* **1.** Birkaç kişinin oturabileceği genişlikte koltuk. **2.** Genellikle çay ve kokteyller için hazırlanan, peynir, sucuk, salam gibi şeylerle süslenen çok küçük ekmek.

kangal *a.* **1.** Tel, kurşun, boru gibi uzun ve bükülebilir şeylerin halka biçiminde sarılmasıyla yapılan bağ. **2.** (Sucuk gibi tekerlek biçiminde bükülmüş şeylerde) Parça: *İki kangal sucuk.*

kangren *a. Yun.* **1.** *hek.* Vücudun bir yerindeki dokuların ölmesi. **2.** *mec.* Yavaş yavaş yok eden neden.

kangrenleşmek (*nsz*) **1.** Kangren olmak. **2.** *mec.* Bir durum ya da iş, bir türlü düzelmeyecek duruma girmek.

kanguru

kanguru *a.* (*Avustralya yerlilerinin dilinden*)zool. Avustralya'da yaşayan, memeli, ön ayakları kısa, art ayakları ile kuyruğu uzun, başı küçük, dişisinin karnında yavrusunu taşıyacak kadar bir cebi bulunan hayvan.

kanı *a.* İnanılan düşünce, °kanaat.

kanıksamak (-e) **1.** Çok yinelendiği için tepki göstermez olmak, etkilenmez olmak : *Dayaktan korkmuyor, artık kanıksamış.* **2.** Bıkmak, usanmak : *Ete kanıksamak.*

kanırmak (*-i*) (Bir şeyi) Eğip zorlayarak yerinden çıkarmak ya da çıkarmaya çalışmak : *Ağacın dalını kanırmak.*

kanıt, -tı *a. mant.* Gerekli ve zorunlu sonuca ulaşan bir muhakemenin dayandığı gerçek, °delil.

kanıtlamak (*-i*) İleri sürülen bir savın doğruluğunu ve gerçekliğini yadsınmayacak biçimde açık bir kesinlikle göstermek, tanıtlamak, °ispat etmek.

kanlanmak (*nsz*) **1.** Kan bulaşmak : *Sargı kanlandı.* **2.** Kanı çoğalmak : *Çocuk bu yaz epeyce kanlanıp canlandı.* **3.** Kan oluşmak : *Gözü kanlandı.*

kanlı s. **1.** Kan bulaşmış : *Kanlı gömlek.* **2.** Kanı olan : *Kanlı pirzola.* **3.** Kan dökülmesine neden olmuş : *Kanlı kavga.* § **Kanlı bıçaklı olmak** birini yaralayarak dövüşmek ya da bunu yapacak duruma gelmek. **Kanlı canlı** dipdiri, sapasağlam, vücut sağlığı yüzünden anlaşılan. **Kanlı katil** çok insan öldürmüş ya da birini vahşice öldürmüş katil.

kanmak (-e) **1.** Söylenilen sözün, anlatılan konunun doğruluğuna inanmak. **2.** Tatlı sözlere aldanmak. **3.** Bir gereksinmesini, bir isteğini yeteri kadar karşılamış olmak : *Suya kandı.* **4.** Yetinmek : *Haber vermekle kanmadı, kendi de gitti.* § **Kana kana** kanıncaya kadar, doya doya.

kano *a. Fr.* Kürekle yürütülen dar, uzun, hafif tekne.

kanser *a. Fr. hek.* Vücudun her yerinde kendiliğinden çoğalarak, bulundukları bölge dışına yayılan ölümcül urların yol açtığı hastalık.

kansız s. **1.** Kanı olmayan. **2.** Kan dökmeden yapılan : *Kansız bir devrim.* **3.** *hek.* Kansızlık hastalığına uğramış olan. **4.** *mec.* Duygusuz ve korkak. § **Kansız cansız** zayıf, bitkin.

kansızlaşmak (*nsz*) Kanı azalmak, kansız kalmak.

kansızlık *a. hek.* Kanda alyuvar sayısının ve hemoglobin miktarının azalmasından ileri gelen bir hastalık belirtisi.

kant *a. Ar.* Şeker ve limonla içilen sıcak su.

kantar *a. Ar.* Temeli tek bir kaldıraç ya da sarmal bir yay olan tartı aracı. § **Kantarın topunu kaçırmak** ölçüyü kaçırıp aşırılığa düşmek.

kantarcı *a.* **1.** Kantar yapıp satan kimse. **2.** Çarşıya, pazara getirilen şeyleri tartıp vergisini toplayan görevli.

kantarma *a.* Azılı atları zapt etmek için dillerini bastıracak biçimde yapılmış demir araç.

kantaron *a. Yun. bot.* Bileşikgillerden, hekimlikte kullanılan, sarı çiçekli, acı köklü, küçük bir bitki.

kantin *a. Fr.* Kışla, fabrika, okul gibi yerlerde yiyecek ve içecek maddelerinin satıldığı yer.

kanto *a. İt.* Tuluat tiyatrolarında kadın sanatçıların şarkı söyleyerek, dansederek yaptıkları gösteri ve bu gösteri sırasında söyledikleri şarkı.

kanton *a. Fr.* İsviçre konfederasyonunu oluşturan devletlerden her biri.

kanun (I) *a. Ar.* < *Yun.* Yasa.

kanun (II) *a. Ar.* Dikdörtgen biçiminde, bir köşesi kesik, telli saz : *Kanunun ilk kez Farabi tarafından yapıldığı söylenir.*

kanuni (I) *s.* Yasaya uygun, yasal.

kanuni (II) *a. Ar.* Kanun çalan kimse.

kanunlaşmak (*nsz*) Yasaya bağlanmak.

kanunsuz *s.* **1.** Yasası olmayan. **2.** Yasaya aykırı.

kanyak *a.* Alkol derecesi yüksek, özel kokulu, sarımtırak renkte bir çeşit içkinin patent adı.

kanyon *a. İsp. coğr.* Bir akarsuyun yeri oyarak oluşturduğu derin, dar ve kıvrımlı boğaz.

kaolin *a.* (*Çinceden*) Arıkil.

kaos *a. Yun. fels.* Evrenin acun durumuna gelmeden önce geçirdiği düşünülen uyumsuz ve karışık durum.

kap, -bı (**I**) *a.* **1.** İçine yiyecek, içecek konulan şey. **2.** Türlü şeylerin taşınması ya da saklanması için kullanılan torba, kılıf, çanta, sepet, sandık vb. **3.** Kapak, cilt. § **Kap kacak** tencere, tava, sahan gibi mutfak eşyasına verilen ad. **Kabına sığamamak** sabırsızlanmak, coşmak, telaş etmek.

kap, -pı (**II**) *a. Fr.* Kadınların giydiği kolsuz üstlük.

kapak *a.* **1.** Bir kabı ya da deliği kapamaya yarayan şey : *Tencere kapağı.* **2.** Kitap, defter gibi şeylerin en üstüne geçirilen kılıf : *Kitap kapağı.* **3.** *mat.* Bir küre yüzeyinin, merkez dışından geçen bir düzlemle kesilmesi durumunda ayrılan parça. § **(Bir yere) Kapağı atmak** sıkıntılı bir yerden sıkıntısız bir yere sığınmak.

kapaklanmak (*nsz*) Ayağı takılıp yüzüstü düşmek.

kapalı *s.* **1.** Kapısı ya da kapağı açık olmayan : *Kapalı oda. Kapalı sandık.* **2.** (Kadın için) Örtülü, örtünmüş, °mutaassıp. **3.** *mec.* Açık ve kesin sözcük kullanmadan söylenen. **4.** Gizli: *Kapalı oturum.* § **Kapalı hava** bulutlu hava. **Kapalı hece** *dilb.* ünsüzle ya da uzun ünlüyle biten hece : *Kalk, bak, kâtip* (*kâ–tip*). **Kapalı kalp ameliyatı** *hek.* kalbin fizyolojik çalışması durdurulmadan yapılan kalp ameliyatı.

kapalıtohumlular *ç. b. a. bot.* Yumurtacıkları bir yumurtalık içinde ve tohumları meyvenin içinde bulunan bitkileri toplayan genel şube; birçeneklilerve ikiçenekliler diye iki alt şubeye ayrılır.

kapama *a.* **1.** Kapamak eylemi. **2.** Taze soğan ve marulla pişirilmiş kuzu eti.

kapamak (*-i*) **1.** Açık bir yeri bir şeyle örtmek, bir şeyin kapısını ya da kapağını örtmek, kapalı duruma getirmek. **2.** *mec.* Son vermek, kesmek : *O konuyu kapayalım.*

kapan *a.* Kimi hayvanları yakalamak için kullanılan taşınır tuzak.

kapanık *s.* **1.** Kapanmış. **2.** *mec.* İç karartıcı, ruh sıkıcı : *Kapanık bir yer.*

kapanmak (*nsz*) **1.** Kapamak işine konu olmak ya da kendi kendine kapama durumuna uğramak : *Kapı kapandı. Okullar yazın kapanır.* **2.** (*-e*) Çekilip dışarı ile ilişiğini kesmek : *Eve kapanmak.* **3.** *mec.* Açılmaz, işlemez duruma gelmek, ıssız kalmak : *Evi kapandı.*

kaparo *a. İt.* Bir sözleşmenin yapıldığı sırada taraflardan birinin önceden öbürüne verdiği para.

kapasite *a. Fr.* **1.** Bir şeyi içine alma ölçüsü, sığa. **2.** *mec.* Yetenek.

kapatma *a.* **1.** Kapatmak eylemi. **2.** Bir erkekle nikâhsız yaşayan kadın, °metres. **3.** *s.* Yolsuz olarak değerinden aşağı elde edilmiş (mal).

kapatmak (*-ı*) **1.** Kapamak. **2.** Yolsuz olarak bir malı değerinden aşağı bir karşılıkla elde etmek. **3.** (Erkek için) Bir evde bir kadınla nikahsız yaşamak. **4.** Yayımını yasak etmek : *Gazeteyi kapatmak.*

kapçık *a.* **1.** Küçük kap. **2.** Kovan : *Fişek kapçığı.* **3.** *bot.* Tahıl tanelerinde çanak. § **Kapçık meyve** *bot.* kestane ve yabani hindibada olduğu gibi kuru ve sert olan kabuğu içi ile kaynaşmış bulunan çatlamaz, birevcikli, tek yumurtacıklı katı meyve.

kapı *a.* **1.** Bir yere girip çıkarken içinden geçilen, açılıp kapama düzeni olan yer : *Oda kapısı. Ev kapısı.* **2.** Gelir, geçim sağlanan yer : *Ekmek kapısı.* **3.** (Eskiden) Devlet dairesi : *Hükümet kapısı.* § **Kapı dışarı etmek** kovmak, dışarı atmak. **Kapı duvar** çalındığı halde açılmayan kapı; ses seda çıkmayan yer. **Kapı komşu** bitişikte oturan komşu. **(Birinin) Kapısını çalmak** birine başvurmak.

kapıcı *a.* Daire, otel, apartman gibi büyük yapılarda bekçilik, temizlik, alışveriş gibi işlerle görevli kimse.

kapıkule *b. a.* Eski kale ve saraylarda iki yanında korunma kuleleri bulunan anıtsal anakapı.

kapıkulu, -nu *b. a. tar.* Osmanlı padişahlarının her an hizmetinde bulunan asker ve görevli sınıfı.

kapılanmak (-e) Hizmet kapısı bulmak, işe yerleşmek.

kapılmak (*nsz*) **1.** Kapmak işine konu olmak. **2.** (-e) Birine güvenip boş bulunarak aldanmak : *Ben onun sözlerine kapıldım.* **3.** Sürüklenmek : *Sel sularına kapılan sürü boğuldu.* **4.** *mec.* Tutulmak, bağlanmak : *Kızın güzelliğine kapılarak evlenme teklif etti.*

kapışmak (*-i*) **1.** Birlikte bir şeyin üzerine üşüşüp aceleyle almak. **2.** (*nsz*, *-le*) Kavgaya ya da güreşe tutuşmak.

kapital, -li *a. Fr.* Bir ticaret işinin kurulması için gereken para ya da paraya çevrilebilir mal, anamal, °sermaye.

kapitalist, -ti *a. Fr.* **1.** Burjuva toplumlarında kapital sahibi, ücretli emeği sömüren egemen sınıf temsilcisi, anamalcı. **2.** *mec.* Çok zengin kimse.

kapitalizm *a. Fr. toplb.* **1.** Üretim araçları üzerinde özel mülkiyete ve ücretli emeğin sömürülmesine dayanan toplumsal yapı, anamalcılık.

kapitone *s. Fr.* Şilte, yastık, yorgan gibi şeylerin dolgusunu türlü biçimler vererek dikişle bastırma.

kapitülasyon *a. Fr. tar.* Osmanlı hükümdarlarının, kendi ülkeleri içinde yabancılara tanıdıkları özel haklar ve ayrıcalıklar.

kapkaççı *b. a.* **1.** Kapıp kaçmak yoluyla hırsızlık yapan kimse. **2.** Üstünkörü iş yaparak kazanç sağlayan kimse.

kaplam *a. mant.* Bir kavramın çerçevesi içine aldığı bireylerin ya da imgelerin topu.

kaplama *a.* **1.** Kaplamak eylemi. **2.** Bir şeyin dışına süsleme ya da koruma ereğiyle geçirilen başka maddeden kat : *Mobilya kaplaması.* **3.** *s.* Böylece üstü kaplanmış olan : *Bu bilezik kaplamadır.* **4.** Kalınlığı 5 milimetreden az, ince ağaç levha.

kaplamak (*-i*, *-e*, *-i*, *-le*) **1.** Her yanını örtmek : *Bulutlar gökyüzünü kapladı.* **2.** (*-i*) Yayılıp doldurmak : *Ortalığı duman kapladı.* **3.** Bir kabın içine almak : *Yorgan kaplamak.*

kaplan

kaplan *a. zool.* Aslan iriliğinde, postu çizgili, kedi cinsinden yırtıcı bir hayvan.

kaplanböcekler *ç. b. a. zool.* Çok zararlı böcekleri oburca avlayarak, bitki, hayvan ve insan sağlığına yardımcı olan, güzel renkli, kınkanatlı böcekler familyası.

kaplıca (I) *a.* Sıcak suyu doğal olarak yerden çıkan hamam.

kaplıca (II) *a. bot.* Taneleri ufak bir cins buğday.

kaplumbağa

kaplumbağa *a. zool.* Sürüngenlerden, çok sert kemiksi bir kabuk içinde yaşayan ağır yürüyüşlü hayvan.

kaplumbağalar *ç. a. zool.* Sürüngenlerden, kara ve deniz kaplumbağalarının türlü cinslerini içine alan altsınıf.

kapmaca *s.* **1.** Kaparak elde edilen. **2.** Köşe kapmaca oyunu.

kapmak (*-i*) **1.** Ansızın yakalayıp almak : *Kalemi elimden kaptı.* **2.** Isırıp parçalamak : *"Sürüden ayrılanı kurt kapar."* **3.** Koparmak, kıstırmak : *Makine parmağını kapmış.* **4.** *mec.* İşitir işitmez ya da görür görmez bellemek ve öğrenmek. **5.** Kendine bulaştırmak : *Hastalık kapmak.*

kaporta *a. İt.* **1.** Gemi içinin aydınlanması ve hava alması için güvertede açılmış camekânlı yer. **2.** Otomobillerin motor bölümünü örten kapak.

kaportacı *a.* Otomobil kaportalarını onaran usta.

kapris *a. Fr.* Ani, değişken, düşüncesizce istek. § **Kapris yapmak** gereksiz isteklerde bulunarak huysuzluk etmek.

kapsam *a.* Sınırları içine başka konu ya da anlamları alma durumu, °muhteva : *Fikir suçlarının af yasası kapsamına alınması için çalışılmaktadır.*

kapsamak (*-i*) Sınırları içine almak, °ihtiva etmek : *Bu yasa emeklileri de kapsamaktadır.*

kapsol *a. Fr.* Ateşli silahlarda horozun ya da iğnenin çarpmasıyla ateş alan madde ve onun kapçığı.

kapsül *a. Fr.* **1.** Laboratuvarlarda kullanılan yarımküre biçimindeki kap. **2.** *bot.* Kimi bitkilerde tohumları içinde taşıyan kuru kabuk. **3.** *hek.* Kimi ilaçların, kolay yutulması için içine konulduğu jelatinden kapçık.

kaptan *a. İt.* **1.** Gemi komutanı. **2.** (Spor oyunlarında) Takım başı. § **Kaptan pilot 1)** uçağı yöneten yetkili kişi; **2)** şehirlerarası yolcu otobüslerinde şoför.

kaptıkaçtı *b. a.* **1.** Motorlu yolcu taşıtı. **2.** Bir çeşit kumar oyunu. **3.** Kapıp kaçarak yapılan hırsızlık.

kaptırmak (*-i, -e*) **1.** (Birinin) Kapmasına ya da ele geçirmesine yol açmak : *Çocuk simitini köpeğe kaptırmış.* **2.** (Vücudun herhangi bir organı bir kaza sonucunda) Makine tarafından ezilmek ya da koparılmak.

kapuska *a. İsl.* Etli lahana yemeği.

kaput, -tu *a. Fr.* **1.** Asker paltosu. **2.** Otomobil, kamyon gibi motorlu taşıtlarda kaportanın motor kısmını örten açılır kapanır biçimdeki kapak.

kaputbezi, -ni *b. a.* Pamuktan düz dokuma, amerikanbezi.

kar *a.* Su buharının düz, köşeli, yıldız biçiminde donmuş kristalleri ve bunların yağışı : *Hava kara çevirdi.* § **Karda gezip izini belli etmemek** kimsenin sezemeyeceği biçimde iş çevirmek.

kâr *a. Far.* **1.** Maliyet fiyatıyla satış fiyatı arasındaki fark. **2.** Yarar, fayda : *Bunda benim hiç bir kârım yok.* § **Kârı olmamak** yapabileceği nitelikle olmamak : *Bu benim kârım değil.*

kara (**I**) *a. yerb.* Yeryüzünün denizle örtülü olmayan bölümü, toprak, °kıta. § **Karaya oturmak** (gemi) denizin sığ bölümünde saplanıp kalmak. **Karaya vurmak** (denizdeki canlı) kıyıda görülmek.

kara (**II**) *s.* **1.** Renklerin en koyusu, kömürün rengi, °siyah. **2.** Esmer : *Kara kız. Kara oğlan.* **3.** *mec.* Kötü, sıkıntılı, uğursuz : *Kara günler.* § **Kara cahil**

bilgisiz, çok cahil. **Kara gün** üzüntülü, sıkıntılı zaman : *"Ak akça kara gün içindir."* **Kara gün dostu** sıkıntılı günlerde de dostluğunu sürdüren ve yardımcı olan kişi. **Kara haber** ölüm ya da felaket haberi. **Kara kuvvetleri** bir ülkeyi, karadan gelecek saldırı ve tehlikeye karşı korumak amacı ile kurulan askeri örgüt. **Kara sürmek** (ya da **çalmak**) *mec.* iftirada bulunmak, lekelemek. **Kara tahta** okullarda üzerine tebeşirle yazı yazılan çoğu tahtadan, siyah ve geniş levha. **Kara yağız** koyu esmer. **Kara(lar) giymek** yas tutmak.

karaağaç *b. a. bot.* Karaağaçgillerin örnek bitkisi olan, kerestesi beğenilir bir ağaç.

karaağaçgiller *ç. b. a. bot.* Yaprakları her yıl dökülen, ikiçenekli taçsız, çiçekli ağaçlar familyası.

karabasan *b. a.* **1.** Sıkıntı ve boğulma duygusu ile karışık korkulu düş, °kâbus. **2.** Bir kimsenin içine düştüğü çok sıkıntılı ruh durumu.

karabatak *b. a. zool.* Perdeayaklılar sınıfından, balıkla beslenen, gagası uzunca ve sivri bir deniz kuşu.

karabiber *b. a. bot.* Karabibergillerin örnek bitkisi ve bunun bahar olarak kullanılan kuru ve siyah tanesi.

karabibergiller *ç. b. a. bot.* Taçsız ikiçeneklilerden, karabiberle türlerini içine alan bir bitki familyası.

karaborsa *b. a.* Piyasada olmayan malın gizlice yüksek fiyatla alınıp satılması işi.

karaboya *b. a. kim.* Zaçyağı, sülfürikasit.

karabuğday *b. a. bot.* Tohumları için yetiştirilen bir yıllık otsu bitki.

karabuğdaygiller *ç. b. a. bot.* Taçsız ikiçeneklilerden, yıllık ya da çokyıllık otları, ağaçsıları, ağaçları kapsayan kimi türleri hekimlikte kullanılan bir bitki familyası.

karabulut, -tu *b. a.* Koyu renkli büyük yağmur bulutu, °nimbus.

karaburçak *b. a. bot.* Baklagillerden hayvan yemi ve gübre olarak kullanılan bir bitki.

karaca *a. zool.* Geyikgiller familyasından, boynuzları küçük ve çatallı bir av hayvanı.

karacı (I) *a.* ve *s. ask.* Kara kuvvetlerine bağlı subay ya da er.

karacı (II) *s.* Birine işlemediği bir suçu ya da kendisinde bulunmayan bir ayıbı yükleyen, kara çalan, °iftiracı.

karaciğer *b. a. anat.* Karın boşluğunda, midenin sağında bulunan ve şeker deposu görevinde olan iri bir bez.

karaçalı *b. a.* **1.** *bot.* Baklagillerden, kurak yerlerde yetişen bir bitki, çalıdikeni. **2.** *zool.* Bir cins barbunya balığı.

karaçayır *b. a. bot.* Tahıllar arasında yetişen, ekinlere zarar veren bir bitki.

karaelmas *b. a. T. Ar.* **1.** Kayaları delmek işinde kullanılan siyah elmas. **2.** *mec.* Madenkömürü.

karafatma *b. a. zool.* Hamamböceği.

karagöz *b. a.* **1.** Deve derisinden ya da mukavvadan biçilip boyanmış insan biçimlerini, beyaz bir perde üzerine arkadan ışık vererek yansıtma yoluyla oynatılan oyun. **2.** *öz. a.* Bu oyunda halk görüşünü ve duyuşunu veren kişi. **3.** *zool.* Büyücek, enli, gümüş renkli beyaz etli bir balık.

karagözcü *b. a.* **1.** Karagöz oyunu oynatan kimse. **2.** Karagöz oyununda kullanılan boyanmış insan biçimlerini yapıp satan kimse.

Karahan *öz. a. gökb.* Güneş sisteminde küçük bir gezegen, °Plüton.

karahindiba *b. a. bot.* Bileşikgillerden, hekimlikte kullanılan bir bitki.

karahumma *b. a. hek.* Ağız yoluyla bulaşan ateşli, ağır bir incebağırsak hastalığı, °tifo.

karakabarcık *b. a. hek.* Koyunlardan insana deri yoluyla bulaşan, bulaştığı yerde kara bir çıban yapan, tehlikeli bir iç hastalığı, °şarbon.

karakış *b. a.* Kışın en şiddetli zamanı.

karakol *a.* **1.** Güvenliği sağlamakla görevli kişilerin bulunduğu, oturduğu konut. **2.** Bu amaçla hükümetçe dolaştırılan her türlü silahlı güç, kol, °devriye.

karakoncolos *b. a.* **1.** Çocuk korkutmak için uydurulmuş hayali yaratık, umacı. **2.** *mec.* Çok çirkin kimse.

karakter *a. Yun.* **1.** Ayırt edici nitelik. **2.** Bir kimsenin ya da bir insan gurubunun tutumu, duyuşu ya da tepki biçimi, özyapı. **3.** *yz.* Yazın yapıtlarında, bir kişiyi benzerlerinden ayıran temel özelliklerin tümü.

karakteristik *s. Fr.* Ayırıcı nitelik.

karalama *a.* **1.** Karalamak eylemi. **2.** El alıştırmak için tekrar tekrar yazılan yazı. **3.** Yazı taslağı, °müsvedde.

karalamak (*-i*) **1.** Boya ya da kalemle birtakım şekiller çizerek bir yeri kirletmek : *Duvarı karalamışlar.* **2.** Yazıyı çizerek geçersiz kılmak : *Son iki satırı karalamak.* **3.** *mec.* Leke sürmek, kötülük yüklemek. **4.** Bir yazının taslağını hazırlamak : *Bir dilekçe karaladım.*

karaltı *a.* Kim ya da ne olduğu seçilemeyen belli belirsiz koyu renkli biçim : *Uzaktan bir karaltı göründü.*

karaman *a. zool.* Kuyruğu çok iri ve yağlı, eti ağır kokulu bir cins koyun.

karambol *a. İsp.* **1.** Bilardo oyununda isteka ile vurulan bilyanın öbürlerine dokunması. **2.** *mec.* Kişilerin ya da nesnelerin birbirine çarpması, birbiriyle çarpışması sonucu ortaya çıkan karışık durum.

karamela *a. İsp.* Eritilmiş ve biraz yakılmış şekerle yapılan şekerleme.

karamsar *s.* Her şeyi kötüye yoran, her şeyi kötü gören.

karamuk *a. bot.* Karanfilgillerden, ekin tarlalarında biten, tohumları zehirli otsu bir bitki.

karanfil *a. Yun. bot.* Çiçekleri pembe, kırmızı, beyaz ya da alaca renkte, bir süs çiçeği.

karanfilgiller *ç a. bot.* Örnek bitkisi karanfil olan ikiçeneklilerden bir bitki familyası.

karanlık *s.* **1.** Işıksız yer ya da bu yerin durumu : *Karanlıkta çalışılmaz.* **2.** *mec.* Gereğince bilinmeyen, şüpheli bir yanı olan şey ya da bunun durumu. § **Karanlık oda** fotoğraf camı banyosu, röntgen muayenesi gibi işlerin yapıldığı ışıksız oda.

karantina *a. İt.* **1.** Bir ülkeyi bulaşıcı hastalıklardan korumak için oraya dışarıdan şüpheli olarak gelenlerin ayrı bir yerde ya da hastalık çıkan evdeki halkın, o evde belli bir süre için bekletilmesi. **2.** Hastanelerde, yatacak hastaların kayıt ve kabul edildikleri yer. **3.** Eskiden kıyı sağlık örgütlerine verilen ad.

karar *a. Ar.* **1.** Bir iş ya da sorun hakkında düşünüp tartışılarak verilen kesin yargı : *Meclis kararı.* **2.** Düzenli durum : *Havanın kararı yok.* **3.** Ölçülülük : *Her şey kararında gerek.* **4.** Oranlama, °tahmin : *Göz kararıyla...* **5.** *s.* Tam ölçüsünde, ne az ne çok : *Yemeğin tuzu karar.* § **Karar almak** bir davayı, bir sorunu sonuca bağlamak. **Karar kılmak** dönüp dolaşıp bir şeyin üzerinde durmak : *Hiç bir işte karar kılamadı.* **Karara bağlamak** bir davayı, bir sorunu çözümlemek. **Kararında bırakmak** ölçüyü aşmamak.

karargâh *b. a. Ar. Far.* Ordunun büyük birliklerinde kurmayların topluca bulundukları yer : *Tümen karargâhı.*

kararlama *a.* **1.** Kararlamak eylemi. **2.** *be.* ve *s.* Göz kararıyla yapılan, °tahminen : *Kararlama elli adımlık yer.*

kararlamadan *be.* Kararlama yoluyla.

kararlamak (*-i*) Göz kararı ile hesaplamak, °tahmin etmek.

kararlaştırmak (*nsz*) (Düşünülen iş ya da sorun için) Karara varmak.

kararmak (*nsz*) **1.** Rengi karaya dönmek. **2.** (Işık) Sönmek, kısılmak.

kararname *b. a. Ar. Far.* **1.** Cumhurbaşkanının imzasıyla onaylanan hükümet kararı. **2.** Bakanlar kurulunun yetkisiyle alınan karar.

karartı *a.* Kararmış yer.

karartma *a.* **1.** Karartmak eylemi. **2.** Geceleyin düşman uçaklarına karşı ışıkları gizleme.

karartmak (*-i*) **1.** Rengini karaya çevirmek. **2.** (Işığı) Kısmak ya da gizlemek.

karasaban *b. a.* Toprağın altını üstüne getirecek bölümü olmayan saban.

karasal *s.* Kara (**I**) ile ilgili.

karasevda *b. a.* Umutsuz ve şiddetli aşk.

karasinek *b. a. zool.* İnsanların ve evcil hayvanların bulundukları yerlerde yaşayan sinek türü.

karasuları, -nı *ç. b. a.* Bir devletin deniz kıyıları boyunca egemenliği altında tuttuğu belli genişlikteki su şeridi.

karatavuk *b. a. zool.* Dişisi kahverengi, erkeği siyah tüylü, sarı gagalı, ötücü bir kuş türü.

karaturp, -pu *b. a. bot.* Etli, iri beyaz köklü, çokyıllık bir turp türü.

karavana *a. Yun.* **1.** En çok orduda erlerin yemeğini dağıtmada kullanılan, çok miktarda yiyecek alan derince maden kap. **2.** Erler arasında "yemek" anlamında da kullanılır *Karavana borusu çaldı.*

karavida *a. Yun. zool.* Göllerde yaşayan bir çeşit ıstakoz.

karayazı *b. s.* Kötü talih.

karayel *b. a.* Kuzeybatıdan esen sert yel, keşişleme : *Karayel yağmur ve kar getirir.*

karayılan *b. a. zool.* Zehirsiz bir yılan türü.

karayolu, -nu *b. a.* Kentleri birbirine bağlayan asfalt, şose gibi yol : *Karayolu ile gittiler.*

karayosunları, -nı *ç. b. a. bot.* Çiçeksiz bitkilerden, nemli yerlerde yetişen, birleşim ya da spor verme yoluyla üreyen ve pek çok türleri bulunan bir bitki familyası.

karbon *a. Lat. kim.* Doğada elmas, grafit gibi billurlaşmış ya da madenkömürü, linyit, antrasit gibi şekilsiz olarak bulunan element. Simgesi C. § **Karbon kâğıdı** kopya çıkarmak için yazı kâğıtlarının arasına konulan bir yüzü boyalı kâğıt, kopya kağıdı.

karbonat, -tı *a. Fr. kim.* **1.** Karbonikasidin bazlarla bileşerek oluşturduğu tuzların genel adı. **2.** Sodyum bikarbonatı.

karbonhidrat, -tı *a. kim.* Şeker, nişasta, selüloz, glikojen gibi maddeleri içine alan bir organik bileşikler sınıfı.

karbonikasit *b. a. Fr. kim.* Bir karbonla iki oksijenin bileşmesiyle oluşan bir gazın suda erimiş durumuna verilen ad.

karbüratör *a. Fr.* Patlamalı motorlarda akaryakıtın buhar durumuna gelip hava ile karıştığı aygıt.

kardelen *b. a. bot.* Nergisgillerden, baharda çok erken çiçek açan soğanlı bir bitki.

kardeş *a.* Aynı ana babadan doğmuş ya da ana veya babalarından biri aynı olan çocukların birbirine göre olan adı : *Öz kardeş. Üvey kardeş.* § **Kardeş payı** eşit olarak bölüşme.

kardeşlenme *a.* Bir bitkideki sürgünlerin tümü.

kardeşlik *a.* **1.** Kardeş olma durumu. **2.** Kardeş edinilen kimse. **3.** Kardeş gibi davranma.

kardinal, -li *a. Fr.* Papayı seçen başpapazlardan her biri.

kardiyoloji *a. Yun. Fr.* Anatomi, fizyoloji ve patolojinin yürek ile ilgili bölümleri.

kare *a.* ve *s. Fr. mat.* Kenarları ve açıları birbirine eşit olan dörtgen, dördül.

karekök, -kü *b. a. mat.* Karesi, verilen bir sayıya eşit olan sayı.

kareli *s.* Karesi olan, damalı.

karga *a. zool.* Kargagillerin örnek hayvanı.

kargaburnu, -nu *b. a.* Tel bükmekte kullanılan bir çeşit kıskaç.

kargaburun *b. s.* Burnu karga gagasına benzeyen (kimse).

kargagiller *ç. a. zool.* Örnek hayvanı karga olan, tüyleri çok parlak, iri gagalı bir ötücü kuş familyası.

kargaşa, kargaşalık *a.* Herhangi bir konuda düşünce uyuşmazlığından ve kurallara saygısızlıktan doğan karışıklık.

kargatulumba *be.* Üç beş kişi birini yakalayıp elleri üstünde havaya kaldırarak : *Onu kargatulumba götürdüler.*

kargı *a.* **1.** Eskiden silah olarak kullanılan ucu sivri ve demirli uzun sırık, mızrak. **2.** Kamış, saz.

karı *a.* **1.** Bir erkeğin evlenmiş olduğu kadın, eş : *Filancanın karısı.* **2.** *kaba* Kadın : *Şu karı kim?*

karık *a.* Bahçe sulamak için açılmış olan ark.

karın, -rnı *a.* **1.** İnsan ve hayvanlarda gövdenin kaburga kenarlarından kasıklara kadar olan ön bölgesi. **2.** (Kimi deyimlerde) Dölyatağı : *Seni dokuz ay karnında taşıyan anan...* **3.** Kimi şeylerin şiş ve geniş kısmı. **4.** *mec.* Mide. § **Karın zarı** *anat.* karın boşluğunun içini, bu boşluğun içinde bulunan organları kaplayan zar, °periton. **Karnı zil çalmak** çok acıkmış olmak.

karınca *a. zool.* Zarkanatlı eklembacaklılardan birçok çeşidi bulunan bir türün genel adı. § **Karınca kararınca** (ya da **kaderince**) az da olsa elinden geldiğince.

karıncaasidi *b. a. kim.* Karıncalarda ve kimi bitkilerde bulunan bir asit, °formikasit.

karıncalanmak (*nsz*) **1.** Karınca üşüşmek. **2.** *mec.* Vücudun bir yeri uyuşup üzerinde karıncalar dolaşır gibi bir duygu vermek, uyuşmak.

karıncalar *ç. a. zool.* Zarkanatlıların karınca adı altında toplanan ve beş bin kadar türü sayılabilen bir şubesi.

karıncık *a. anat.* Yüreğin alt bölümünde bulunan ve biri (sağdaki) akciğerlere, öbürü (soldaki) vücuda pompalanacak kanı almaya yarayan iki boşluğa verilen ad.

karındanbacaklılar *ç. b. a. zool.* Yumuşakçalardan, karınlarındaki etli birer yassı pul biçimindeki uzantıları bacak gibi kullanarak hareket eden kabuklular sınıfı.

karındaş *a.* Kardeş.

karış *a.* Açık ve gergin duran elde, baş ve serçeparmakların uçları arasındaki uzaklık. § **Karış karış** her yanını : *Ben orasını karış karış bilirim.*

karışık *s.* **1.** Karışmış olan, düzensiz : *Karışık bir dosya.* **2.** Saf olmayan : *Karışık süt.* **3.** Farklı şeylerden oluşan : *Karışık salata.*

karışıklık *a.* **1.** Karışık olma durumu. **2.** Kargaşa.

karışım *a. kim.* İki ya da daha çok maddenin fiziksel yollarla ayrılabilecek biçimde bir araya gelmesi.

karışlamak (*-i*) Karışla ölçmek.

karışmak (*-le*) **1.** İki ya da daha çok şey bir araya gelip birbirinin içine dağılmak : *Kum toprak ile karışır. Yağ su ile karışmaz.* **2.** (*nsz*) Düzeni bozulmak : *Bu kâğıtlar pek karışmış.* **3.** Araya girmek, engellemek, °müdahale etmek : *Sen bu işe karışma.* § (**Birinin**) **Karışanı görüşeni olmamak** işine karışan kimse olmamak.

karides *a. Yun. zool.* Kabuklulardan tuzlu ya da tatlı sularda yaşayan, eti yenir bir böcek.

karides

karikatür *a. Fr.* Bir kimsenin, bir şeyin ya da bir olayın kimi özelliklerini yerecek ya da insanı güldürecek biçimde abartarak çizilmiş resim.

karikatürcü *a.* Karikatürist.

karikatürist *a. Fr.* Karikatür çizen ressam, karikatürcü.

karina *a. İt. den.* Gemi teknesinin su kesiminde kalan bölümü.

karine *a. Ar.* **1.** Belirti. **2.** İpucu. § **Karine ile anlamak** sözün gelişinden anlamak.

karkas *a. Fr.* Demirlibetonla yapılmış yapı.

karlamak (*-nsz*) Kar yağmak : *Hava karlayacağa benziyor.*

karlık *a.* **1.** Kar kuyusu. **2.** Hasır ya da sepet örgüsüyle kaplı; içinde kar ya da buz koymak için ayrı bölmesi bulunan yuvarlak karınlı büyük şişe : *Karlıkta su ve şerbet soğutulur.*

karma *a.* **1.** Karmak eylemi. **2.** *s.* Aynı çeşitlerden olan öğelerin karıştırılmasıyla oluşmuş : *Karma futbol takımı.* **3.** Erkek kız bir arada : *Karma eğitim.* § **Karma ekonomi** hem özel girişime hem de devlet girişimlerine yer veren ekonomi yöntemi. **Karma komisyon** millet meclisi ve senato üyelerinin eşit sayıda bir araya gelmesiyle kurulan komisyon.

karmak (*-i*) Toz durumundaki bir şeyi bir sıvı ile karıştırarak çamur ya da hamur durumuna getirmek : *Yapı için harç karmak.*

karmakarışık *b. s.* Çok karışık.

karman çorman *s.* Çok karışık ve düzensiz.

karmanyola *a. İt. argo* Kent içinde yapılan soygun.

karmaşa *a.* Karmaşık olma durumu.

karmaşık *s.* **1.** İçinde ayrı cinsten birçok öğe bulunan, birbirinden az çok farklı birçok şeylerden oluşan : *Toplum karmaşık bir varlıktır.* **2.** Anlaşılması, kavranması, açıklanması güç : *Karmaşık bir sorun.* § **Karmaşık sayı** *mat.* kesirleri ondalık sayının tersine olarak çeşitli birimlere göre bölümlenmiş sayı.

karnabahar

karnabahar *a. bot.* Turpgillerden, etli olan çiçekleri yenen otsu bir bitki.

karnaval *a. Fr.* Hıristiyanların, büyük perhizden önceki eğlence dönemi.

karne *a. Fr.* **1.** Öğrencilere verilen ve her dersten aldıkları notları gösteren belge. **2.** Kişilere, bir haktan yararlanmaları için bir kuruluşça verilen belge.

karnıyarık *b. a.* Bir çeşit kıymalı patlıcan yemeği.

karni *a. Ar.* Laboratuvarda, damıtma işlerinde kullanılan bir çeşit kap.

karo *a. Fr.* **1.** Betondan, dört köşe döşeme taşı. **2.** İskambil kâğıtlarının dört grubundan benekleri dört köşeli ve kırmızı renkli olanı.

karoser *a. Fr.* Otomobillerde, düzeneği oluşturan motor, makine, tekerlek ve şasi gibi bölümlerin dışında kalan doğrama, döşeme çeşidinden şeylerin topu.

karpit *a. Fr. kim.* Asetilen gazı çıkarmakta kullanılan ve karbon kalsiyum bileşiği madde.

karpuz

karpuz *a.* **1.** *bot.* Kabakgillerden, sürüngen gövdeli bir bitki; bu bitkinin iri ve sulu meyvesi. **2.** Karpuz gibi yuvarlak nesne : *Lamba karpuzu.*

karşı *a.* **1.** Bir şeyin esas tutulan yüzünün ilerisi : *Evin karşısı.* **2.** *s. mec.* Birbiriyle uğraşanların her birine göre öbür taraf : *Karşı parti.* **3.** Karşılık olarak, °mukabil : *Bu söze karşı ne denir?* **4.** *il.* İçin, hakkında : *Birine karşı beslenilen saygı.* § **(Birine) Karşı durmak** boyun eğmemek. **(Birine) Karşı gelmek** artık boyun eğmediğini yüzüne karşı belli etmek. **Karşı karşıya** yüz yüze. **Karşı koymak** önlemeye çalışmak. **Karşı olmak** bir düşünceye katılmamak. **Karşıdan karşıya** bir yandan öbür yana.

karşıduygu *b. a.* Bir şeye ya da kimseye duyulan içgüdü halinde nefret, sevmezlik, °antipati.

karşılamak (*-i*) **1.** Gelenin hatırını hoş etmek için yoluna çıkmak. **2.** Karşılık olmak, denk gelmek. **3.** Olumlu ya da olumsuz bir duygu göstermek : *Bu öneriyi iyi karşıladılar.* **4.** Önlemek : *Bu ilaç sıtmayı karşılar.*

karşılaşmak (*nsz √ -le*) **1.** Karşı karşıya gelmek. **2.** Rastlaşmak.

karşılaştırmak (*-i √ -i, -le*) **1.** Karşılaşmak işini yaptırmak. **2.** Farklarını ortaya çıkarmak için yan yana getirip incelemek, °mukayese etmek.

karşılayıcı *a.* **1.** Gelen birini karşılamaya çıkan kimse. **2.** *s.* Önleyici, önleyen : *Hastalığı karşılayıcı bir ilaç.*

karşılık *a.* **1.** Bir davranışın karşı tarafta uyandırdığı, gerektirdiği başka davranış. **2.** Eşit anlam : *Muallimin karşılığı öğretmendir.* **3.** Yanıt, °cevap. **4.** Bir şey alınırken karşı tarafa verilen başka şey, °bedel. **5.** Bir iş için ayrılmış para, ödenek. § **Karşılık vermek** bir büyüğe karşı saygısızca tepki göstermek.

karşılıklı *s.* **1.** İki yandakilerin birbiri için yaptığı : *Karşılıklı yardım.* **2.** Birbirine karşı bulunan, karşı karşıya : *Karşılıklı kapılar.* **3.** *be.* Karşı karşıya bir biçimde : *Karşılıklı oturmak.* § **Karşılıklı benzeşme** *dilb.* iki sesin birbirini etkileyerek benzeşmeleri : *(bu+ ile) böyle, (şu+ ile) şöyle.* **Karşılıklı yapraklar** *bot.* sapların her düğümünde karşılıklı olmak üzere ikişer ikişer bulunan bitki yaprakları.

karşılıksız *s.* Karşılığı olmayan, karşılık aranmadan, karşılık istenmeden yapılan : *Karşılıksız bir çek. Karşılıksız yardım.*

karşın *il.* Gerekenin ya da mantığın tersine olarak, °rağmen : *Bu kadar güçlü olmasına karşın gene dayanamadı.*

karşıt, -tı *s.* Nitelik ve durumları birbirine büsbütün aykırı olan, °zıt : *Akla kara, sıcakla soğuk kavramları birbirine karşıttır.* § **Karşıt anlamlı** *dilb.* anlamları birbirinin karşıtı olan (sözcük) : *Aşağı yukarı. İleri geri.*

karşıtlık *a.* **1.** Karşıt olma durumu. °tezat, °zıtlık. **2.** *mat.* Bir teorinin karşıtının da doğru olması durumu.

kart, -tı (**1**) *s.* Gençliği ve körpeliği kalmamış : *Kart adam. Kart bakla.*

kart, -tı (**II**) *a. Yun.* **1.** Düzgün kesilmiş ince karton parçası. **2.** Açık mektuplaşmalarda, kutlamalarda kullanılan, üzerinde kişinin adı, soyadı, işi yazılı bulunan, küçük, ince karton parçası. **3.** Kimi yerlere girmek ya da kimi şeylerden yararlanmak için verilen belge. **4.** Kartpostal.

kartal

kartal *a. zool.* Yırtıcı kuşların en büyüklerinden genel olarak kızıl siyah tüylü, çok güçlü bir kuş.

kartaloş, kartaloz *s. argo* Kartlaşmış, yaşı geçkin.

kartel *a. Fr.* Birtakım ticaret, yapım kuruluşlarının daha çok kazanmak ya da başka kuruluşlara karşı tutunabilmek gibi ereklerle aralarında kurdukları dayanışma birliği.

kartograf *a. Fr.* Haritacı.

kartografi *a. Fr.* Haritacılık.

kartografik *s. Fr.* Haritacılıkla ilgili.

karton *a. Lat.* Kâğıt hamuruyla yapılan kalın ve sert kâğıt.

kartopu, -nu *b. a.* **1.** Kardan sıkıştırılarak yapılmış top. **2.** *mec.* Beyaz ve tombul.

kartotek *a. Yun. Al.* **1.** Kartlar üzerine işlenmiş bilgilerin, düzenli bir dizgeye göre derlenmesi. **2.** Bu biçimde derlenmiş kartların saklandığı kutu, dolap vb.

kartpostal *b. a. Fr.* Posta kartı.

kartuş *a. Fr.* **1.** Merminin, içine barut doldurulmuş silindir biçimindeki bölümü. **2.** Dolmakalem içine yerleştirilen mürekkep dolu tüp.

kartvizit, -ti *b. a. Fr.* Üzerinde kişinin adı, soyadı, işi yazılı bulunan küçük, ince karton parçası.

karyağdı *b. s.* Üstü, kar yağmış gibi benek benek beyaz olan : *Karyağdı bir kumaş.*

karyokinez *a. Yun. biy.* Çokgözeli canlılarda gözenin belli evrelerden geçerek çoğalması, °mitoz.

karyola *a. İt.* Üzerine yatak konulup yatılan tahta ya da maden kerevet.

kas *a. anat.* Tellerden oluşan ve kasılarak vücut devinimlerini sağlayan organ ve bu organın telsi olan dokusu.

kasa *a. İt.* **1.** Para ya da değerli eşya saklamaya yarayan çelik dolap. **2.** Ticarethanelerde para alınıp verilen yer. **3.** (Kimi şeyler için) Sandık : *Bir kasa bira.* **4.** Kanatların bağlı bulunduğu kapı ya da pencere çerçevesi. **5.** *sp.* Yüksekliği ayarlanabilen, beş ayrı parçadan oluşmuş atlama aracı. **6.** Kamyon, vagon gibi taşıtların karoser bölümü.

kasaba *a. Ar.* İlden küçük, bucaktan büyük olan yönetim merkezi.

kasadar *a. İt. Far.* Ticarethanelerde kasada para alıp veren kimse.

kasap *a. Ar.* **1.** Sığır, koyun gibi eti yenen hayvanları kesen ya da bu hayvanların etini perakende olarak satan kimse. **2.** Bu alışverişin yapıldığı dükkân.

kasaphane *b. a. Ar. Far.* Kesimevi.

kasaplık *a.* **1.** Kasabın işi. **2.** *s.* Kesimevine gönderilmek için ayrılmış : *Kasaplık hayvan.* **3.** *mec.* Çok şişman.

kasatura *a. İt.* Gereğinde tüfeğin namlusunun ucuna da takılan bir çeşit bıçak.

kasavet, -ti *a. Ar.* Üzüntü, sıkıntı.
kasdoku *b. a. anat.* Kasları oluşturan doku.
kâse *a. Far.* Kaşıkla içilen şeylerin konulduğu derince kap.
kasık *a.* Karın ile uyluk arası.
kasıkbağı, -nı *b. a.* Fıtığı içeride tutmak için fıtıklıların kullandıkları bağ.
kasıkotu, -nu *b. a. bot.* Karanfilgillerden, kasık yarığına yararlı sayılan bir bitki.
kasıl *s. biy.* Kası olan ya da kasla ilgili.
kasılduyumlar *b. a. ruhb.* Kasların istemli kasılmasıyla ortaya çıkan, devimlerimizi düzenli duruma getirmeye yardım eden duyumlar.
kasılmak (*nsz*) **1.** Kasmak işine konu olmak. **2.** *mec.* Büyüklenmek, gururlanmak.
kasım *a.* Yılın, otuz gün çeken on birinci ayı.
kasımpatı, -nı *b. a. bot.* Bileşikgillerden çiçekleri iri, katmerli ve türlü renkte, sonbahardan kışa değin açan bir süs bitkisi, °krizantem.
kasınç *a.* Kaslarda ağrılı kasılma, °kramp.
kasınmak (*nsz*) **1.** Kasılıp kalmak. **2.** *mec.* Büyüklenmek, kendini beğenmek.
kasıntı *a.* **1.** Giyeceği kısaltmak için yapılan eğreti dikiş : *Bu kolun kasıntısını sökmeli.* **2.** *mec.* Büyüklenme, çalım. **3.** *s. mec.* Büyüklenen, gururlanan, bunu davranışlarıyla belli eden.
kasır, -srı *a. Ar.* Köşk.
kasırga *a.* Çevrintili ve çok şiddetli bir rüzgâr : *Dünkü kasırga damlardan kiremitleri uçurdu.*
kasıt, -tı *a. Ar.* Amaç, erek, istek : *Benim kastım bu değildi.* § **(Birine) Kasdı olmak** ona karşı kötülük etmek, zarar verme isteği beslemek : *Bana kastın mı var?*
kasıtlı *s.* Bilerek, isteyerek yapılan.
kaside *a. Ar. yz.* On beş beyitten aşağı olmamak, bütün beyitlerin ikinci dizeleri en baştaki beyit ile uyaklı bulunmak ve en çoğu büyükleri övmek için yazılan divan edebiyatı şiir türü.
kasket, -ti *a. İsp.* Önü siperli başlık.
kasmak (*-i*) Kısaltmak, daraltmak : *Gömleğin kollarını biraz kasmalı.* § **Kasıp kavurmak 1)** baskı yaparak ya da kıyıcı davranışlarla bir toplu'luğu ezmek; **2)** çok zarar vermek : *Fırtına ekinleri kasıp kavurdu.*
kasnak *a.* **1.** Enli çember. **2.** Kalbur ve tef gibi şeylerin tahta çemberi. **3.** Nakış işlemek için kumaş germeye yarayan tahtadan çember. **4.** Makinelerde bir milden başka mile devim geçiren kayışların takıldığı demir çember.
kast *a.* (*Portekizceden*) Ayrıcalıklar bakımından yukarıdan aşağıya doğru kesin ölçülerle sınırlanmış bulunan, en koyu biçimiyle Hindistan'da görülen anamalcı dönem öncesi toplumsal sınıfların her biri.
kastanyet *a. İsp.* Parmaklara takılarak çalınan bir tür zil.
kastetmek (*-i*) *Ar. T.* **1.** Amaçlamak, amaç olarak almak : *Ben bu sözü kimseyi kastetmeden söyledim.* **2.** (*-e*) Kötülük etmek, kıymak : *Bu davranışıyla canımıza kastetmiş oluyor.*
kastor *a. Fr.* Kunduz kürkü.
kasvet, -ti *a. Ar.* Sıkıntı, iç sıkıntısı, gönül darlığı.
kaş *a.* **1.** Gözlerin üzerinde kemerli birer çizgi oluşturan kısa kıllar. **2.** Kemerli ve çıkıntılı şey ya da yer : *Eyerin ön ve arka kaşları.* § **Kaş göz etmek** kaşlarını gözlerini oynatarak işaret etmek. **Kaş yapayım derken göz çıkarmak** işi düzelteyim derken büsbütün bozmak. **Kaşla göz arasında** kimsenin sezmesine fırsat vermeyecek kadar kısa bir zaman içinde. **Kaşlarını çatmak** kaşlarını birbirine yaklaştırarak öfkeyi belli edecek bir tavır takınmak.

kaşağı *a.* Hayvanları tımar etmek için kullanılan saçtan, dişli araç.

kaşağılamak, kaşamak (*-i*) Hayvana kaşağı sürmek.

kaşalot *a.* (*Portekizceden*) *zool.* İspermeçet elde edilen bir tür balina.

kâşane *a. Far.* Büyük, süslü ve görkemli yapı.

kaşar, kaşarpeyniri, -ni *a.* ve *b. a.* Tekerlek biçiminde sarımtırak, yağlı bir peynir.

kaşarlanmak (*nsz*) Hoşa gitmeyen bir eyleme ya da bir işe alışarak artık ondan üzüntü duymaz olmak.

kaşık *a.* **1.** Sulu ya da kimi taneli yiyecekleri ağıza götürmeye yarayan, uzun saplı sofra aracı. **2.** *s.* Bunun alabileceği ölçüde: *İki kaşık yağ.* § **Kaşık düşmanı** (*şaka*) karı, eş. **Kaşıkla yedirip sapıyla (gözünü) çıkartmak** yaptığı bir iyiliğe karşı kat kat zarar vermek.

kaşıkçın *a. zool.* Perdeayaklılardan bir yaban ördeği.

kaşıklamak (*-i*) **1.** Kaşıkla yemek : *Pilavı kaşıklamak.* **2.** *mec.* (Kaşıkla yenen yemekler için) Severek yemek.

kaşıklık *a.* **1.** İçine kaşık, çatal, bıçak gibi şeyler konulan kap. **2.** *s.* Kaşık yapmaya uygun nesne : *Kaşıklık ağaç.*

kaşıkotu, -nu *b. a. bot.* Turpgillerden, iskorbüte karşı kullanılan, yaprakları kaşığa benzeyen bir bitki.

kaşımak (*-i*) Tırnakla ya da başka bir şeyle deriyi hafifçe ovmak.

kaşınmak (*nsz*) **1.** Kaşıma gereğini duymak, kaşıntısı olmak. **2.** Kendi kendini kaşımak. **3.** *mec.* Kötü bir karşılık gerektiren davranışlarda bulunan için söylenir : *Sen kaşınıyorsun galiba, git başımı belaya sokma.*

kaşıntı *a.* Kaşınma isteği veren duygu.

kâşif *a. Ar.* Bulucu, bulan.

kaşkol *a. Fr.* Boyun atkısı.

kaşkorse *a. Fr.* Ten üzerine giyilen, ince kadın fanilası.

kat, -tı *a.* **1.** Üst üste ya da arka arkaya konulmuş şeylerin her biri: *Evin ikinci katı. Bir kat peynir, iki kat yufka.* **2.** (Giyecekler için) Takım : *İki kat elbise. Üç kat çamaşır.* **3.** Ön, orun, °makam : *Genel Yazmanlık yüksek katına...* **4.** (Değerce) Kez : *Bu, ondan iki kat daha pahalı.* **5.** *mat.* Yinelenen bir sayının toplamı : *6, 9, 12 ve 15 sayıları 3 sayısının katlarındandır.* § **Kat çıkmak** yapıya kat eklemek.

katafalk, -kı *a. İt.* Önünden geçilerek kendine saygı gösterilecek ölünün tabutu konulmak için yapılmış, kumaşla örtülü yüksek taban.

katakomp, -pu *a. Yun.* İlk Hıristiyanların gizlice toplanıp ayin yaptıkları yeraltı mezarı.

katakulli *a. argo* Yalan dolan, düzen.

kataliz *a. Yun. kim.* Kimi cisimlerin kendileri hiç bir değişmeye uğramadan, başka cisimlerin bileşimlerine yaptıkları etki.

katalizör *a. Fr. kim.* Kimyasal olayları etkileyen kataliz görevindeki kimi cisimlerin genel adı.

katalog *a. Yun.* Belli bir düzene göre yapılmış kitap, eşya, listesi, °fihrist : *Kitap kataloğu. Eşya kataloğu.*

kataloglama *a. Yun. T.* Belli bir daldaki gereçlerin belirli bir kural gereğince saptanması.

katar *a. Ar.* **1.** Taşıt dizisi. **2.** Lokomotif ve vagonlardan oluşan dizi, °tren : *Bugün beş katar kalkacak.*

katarakt, -tı *a. Yun. hek.* Gözdeki billurcismin saydamlığını yitirerek donuklaşmasından ileri gelen körlük, °perde.

katedral, -li *a. Yun.* Piskoposluk orunu olan büyük kilise.

kategori *a. Yun.* Aralarında bir ilgi ve benzerlik bulunan şeylerin tümü, ulam.

katetmek *Ar. T.* (*-i*) **1.** Kesmek, bölmek. **2.** Bir yandan öbür yana geçmek, yol almak.

katı (**I**) *s.* **1.** Sert, yumuşak olmayan : *Katı yumurta.* **2.** *mec.* Hoşgörüsüz, acımasız : *Katı yürekli.* **3.** *fiz.* Sıvıların ve gazların tersine, içinde bulunduğu kabın ya da üstünde bulunduğu yerin biçimini almayan.

katı (**II**) *a.* Kuşların mideden sonra gelen sindirim organı, taşlık.

katık *a.* Ekmekle birlikte yenilen peynir, zeytin, helva gibi kuru yiyecek. § (**Bir şeyi ekmeğe**) **Katık etmek** katığı ekmeğe yetecek oranda ayarlamak.

katıksız *s.* **1.** Katığı olmayan. **2.** Yabancı bir madde karıştırılmamış : *Katıksız zeytinyağ.*

katılaşmak (*nsz*) Katı duruma gelmek.

katılgandoku *b. a. anat.* Gözeleri şekilsiz bir ara madde içinde bulunan organların asıl dokularının aralarını dolduran doku.

katılmak (**I**) (*-e*) **1.** Katmak işine konu olmak : *Süte su katılmış.* **2.** Kendini bir topluluğa katmak : *Kurultaya katılmak.* **3.** Ortak olmak, benimsemek : *Bu görüşünüze ben de katılıyorum.*

katılmak (**II**) (*nsz*) Aşırı derecede gülmek, ağlamak, gıdıklanmak gibi tepkiler sırasında solunum kaslarının kasılması üzerine soluk kesilmek : *Çocuk ağlamaktan katıldı.*

katır *a. zool.* Eşekle kısrağın ya da atla dişi eşeğin birleşmesinden olan melez hayvan.

katırkuyruğu, -nu *b. a. bot.* Baklagillerden çiçekleri sarı ve şemsiye durumunda olan acı bir bitki.

katırtırnağı, -nı *b. a. bot.* Baklagillerden kimi türleri hekimlikte sidik söktürücü olarak kullanılan, çiçekleri sarı bir bitki.

katışık *s.* İçine başka şeyler karışmış olan.

katıyağ *b. a.* Donyağı, parafin gibi normal sıcaklıkta katı durumda bulunan yağ.

kati *s. Ar.* Kesin.

katil *a. Ar.* Öldüren kimse.

kâtip *a. Ar.* Yazman.

katiyen *be. Ar.* **1.** Hiç bir zaman. **2.** Kesin olarak, kesinlikle.

katiyet, -ti *a. Ar.* Kesinlikle.

katkı *a.* **1.** Katılma payı, yardım : *Çalışmalarımızda onun katkısı büyüktür.* **2.** Bir şeye katılan yabancı madde.

katlamak (*-i*) Kâğıt, kumaş gibi yaprak durumunda bulunan bir şeyi üst üste ve düzgün bir biçimde kat kat etmek.

katlanmak (*nsz*) **1.** Katlamak işine konu olmak : *Bu kumaş iyi katlanmamış.* **2.** (*-e*) Güç koşullara dayanmak, °tahammül etmek : *İnsan geleceği için her sıkıntıya katlanmalıdır.*

katletmek *Ar. T.* (*-i*) Bir kimseyi öldürmek.

katlı *s.* Katı ya da katları olan : *Tek katlı bir yapı.*

katliam *b. a. Ar.* Kırım, toptan öldürme.

katmak (*-i*, *-e*) **1.** Bir şeye niteliğini değiştirmek ya da niceliğini artırmak için başka bir şey eklemek : *Sirkeye su katmak. On liraya iki lira daha katmak.* **2.** Birlikte göndermek : *Kafileye muhafız katmak.*

katman *a.* Birbiri üzerine uygulanmış yassıca maddelerin her biri, °tabaka.

katmanbulut, -tu *b. a. gökb.* Şerit biçimindeki bulut, °stratus.

katmer *a.* **1.** Kimi şeylerin kat kat olması durumu : *Bu gülün katmeri az.* **2.** Bir çeşit börek.

katmerli *s.* **1.** Katmeri olan, kat kat olan : *Katmerli çiçek.* **2.** Aşırı ölçüde : *Katmerli yalan.* § **Katmerli birleşik zaman** *dilb.* yalın zamanlı bir eylemle ek eylemin iki zamanının birlikte kullanılması : *Gelir idiysem.* **Katmerli iyelik** *dilb.* üst üste kullanılmış iki iyelik eki : *Kimisi* (*kim-i-si*), *hepsi* (*hep-i-si*).

Katolik *öz. a. Yun.* **1.** Roma kilisesinin kendine verdiği ad. **2.** *s.* Katolik mezhebinden olan (kimse).

katot *a. Yun. fiz.* Negatif elektrot.

katran *a. Ar. kim.* Organik maddelerden kuru damıtma yoluyla elde edilen sıvı yağ kıvamında, siyah renkte, ağır, is kokulu bir madde.

katrat *a. Fr.* **1.** Yazı dizmede harfler arasına konulan yazısız maden parçası. **2.** Yazı dizme işlerinde kullanılan bir aralık ölçüsü birimi.

katrilyon *a. Fr.* Bin trilyon.

katsayı *b. a. mat.* Bir niceliğin kaç katı alındığını gösteren sayı : *5 a teriminde 5 sayısı a'nın katsayısıdır.*

katyuvarı, -nı *b. a. gökb.* Yer gazküresinin 10-60 km. yükseklikleri arasında kalan katmanı, °stratosfer.

kauçuk *a.* (*Ekvator yerlilerinin dilinden*) **1.** *bot.* Gövdesi odunsu, özsuyu yapışkan, süt renk ve kıvamında, yaprakları oval, parlak ve kalınca sıcak ülke bitkisi. **2.** Amerika, Asya ve Afrika'nın çeşitli ağaçlarından, özellikle lastikağacından elde edilen dayanıklı ve esnek madde.

kav *a.* Ateş ya da sigara yakmak için çakmak çakarak tutuşturulan madde. § **Kav gibi** kolaylıkla tutuşacak durum da kuru ve gevrek : *Evin kaplaması kav gibi olmuş.*

kavaf *a. Ar.* Hazır ve bayağı cins ayakkabı satan esnaf. § **Kavaf işi** özensiz ve şişirme yapılmış olan : *Bu ayakkabı pek kavaf işi.*

kavak *a. bot.* Söğütgillerden, boyu otuz, kırk metreye değin çıkabilen, sulak bölgelerde yetişen, kerestesinden yararlanılan bir ağaç.

kaval *a.* Çobanların çaldığı yumuşak sesli, perdeli büyük düdük.

kavalye *a. Fr.* Kadına, dansta eş olan ya da bir yere giderken arkadaşlık eden erkek.

kavanoz *a. Yun.* **1.** Camdan yapılmış ağzı geniş kap : *Reçel kavanozu. Turşu kavanozu.* **2.** ... kavanoz dolusu.

kavas *a. Ar.* Elçilik ya da konsolosluk hademesi.

kavga *a.* Düşmanca davranış ya da sözlerle ortaya çıkan tartışma ya da dövüş.

kavgacı *s.* Kavga etmeyi seven, kavga çıkaran.

kavi *s. Ar.* Dayanıklı, güçlü, zorlu.

kavim, -vmi *a. Ar.* Aralarında töre, dil, kültür ortaklığı bulunan, boy ve soy bakımından birbirine bağlı insan topluluğu, budun.

kavis, -vsi *a. Ar.* Yay, eğmeç.

kavkı *a. Ar.* Midye, salyangoz gibi hayvanların sert kabuğu.

kavlak *s.* **1.** Kabuğu dökülmüş : *Kavlak bir ağaç.* **2.** Güneşten derisi soyulan (kişi).

kavlamak (*-nsz*) (Kabuğu, derisi) Kabarıp dökülmek.

kavram *a.* **1.** Bir söz ya da sözcükten çıkan anlam, °mefhum. **2.** *fels.* Nesnelerin ya da olayların ortak özelliklerini kapsayan ve bir ortak ad altında toplayan genel tasarım.

kavramak (*-i*) **1.** Elle sıkıca tutmak : *Kılıcın kabzasını eliyle kavradı.* **2.** *mec.* İyice anlamak : *Durumu henüz kavrayamadım.*

kavruk *s.* **1.** Kavrulmuş. **2.** *mec.* Yaşı ilerlediği halde iyi gelişmemiş olan : *Kavruk adam. Kavruk ağaç.*

kavşak *a.* Irmak, yol gibi uzayıp giden şeylerin kesiştikleri ya da birleştikleri yer.

kavuk *a.* **1.** *tar.* Sarık sarılan başlık : *Vezir kavuğu.* **2.** Sidik torbası. § **Kavuk sallamak** hatır için söz ya da davranışlarını uygun bulur gibi görünmek.

kavun *a. bot.* Kabakgillerden sürüngen gövdeli, güzel kokulu, iri meyveli bir bitki.

kavuniçi, -ni *b. a.* ve *b. s.* Pembeye çalar sarı renk ya da bu renkte olan.

kavun

kavurga *a.* Mısır, buğday gibi tanelerin kavrulmuşu.

kavurma *a.* **1.** Kavurmak eylemi. **2.** *s.* Kavrulmuş. **3.** Pişirilip kendi yağıyla kızatıldıktan sonra dondurulup saklanan et.

kavurmak (*-i*) **1.** Bir şeyi bir kabın içinde su katmadan, karıştırarak pişirmek. **2.** (Rüzgâr, soğuk ya da sıcak için) Kurutmak, yakmak : *Rüzgâr ekinleri kavurdu.*

kavuşmak (*-e*) **1.** Yokluğu çekilen bir şeye ya da bir kimseye erişmek. **2.** Katılmak, varmak : *Bu su Sakarya'ya kavuşur.* **3.** (*nsz*) Bir araya gelmek, birleşmek : *Ceketin önü iyi kavuşmuyor.*

kavuşum *a. gökb.* Yeryuvarlağı bir uçta kalmak üzere yerin, güneşin ve herhangi bir gezegenin bir doğru üzerine gelmeleri, °içtima.

kavuz *a. bot.* Buğdaygillerin başağında, başakçıkları ya da çiçekleri saran örtü pulu.

kaya *a.* Büyük ve sert taş kütlesi. § **Kaya gibi** çok sağlam ve sert.

kayabalığı, -nı *b. a. zool.* Kayalık yerlerde yaşayan, çoğu koyu renkli küçük balık.

kayabalığıgiller *ç. b. a. zool.* Küçük boyda, iri başlı, kemikli balıklar familyası.

kayabaşı, -nı *b. a.* **1.** *müz.* Bir Anadolu ezgisi ve bu ezgiyle söylenen koşma. **2.** *yz.* Türk halk edebiyatında çoban türküsü.

kayaç *a. yerb.* Doğada büyük yerler tutan, yerkabuğunun yapı gereci olan bir ya da birkaç mineralin oluşturduğu topluluk.

kayağan *s.* Üzerinde kolaylıkla kayılan, kaypak, kaygan : *Kayağan bir toprak.*

kayak

kayak *a.* **1.** Kar üzerinde kayarak yol almak için ayaklara takılan uzun tahta basacak. **2.** Bu araçla yapılan spor.

kayakçı *a.* ve *s.* Kayak sporcusu.

kayatuzu, -nu *b. a.* Doğada billur durumunda bulunan tuz.

kaybetmek *Ar. T.* (*-i*) Yitirmek.

kaybolmak *Ar. T.* (*nsz*) **1.** Görünür olmaktan çıkmak. **2.** Yok olmak. **3.** Yolunu şaşırmak.

kaydetmek *Ar. T.* (*-i, -e*) **1.** Yazmak : *Bazı önemli noktaları kaydetmek.* **2.** Herhangi bir şeyi bir yere mal etmek, bir şeyin tarih, numara ya da adını bir deftere geçirmek : *Nüfusa kaydetmek.* **3.** Önemi dolayısıyla hatırda tutmak. **4.** Yapmak : *Gol kaydetmek.*

kaydırak *a.* **1.** Ayakla kaydırılmaya uygun büyüklükte yassı, kaygan taş parçası. **2.** Böyle bir taşı ayakla kaydırarak çocukların oynadıkları oyun. **3.** Çocukların oturup kayarak eğlenmeleri için, çocuk bahçelerine konan oyun aracı.

kaygan *s.* Islak ya da düz olduğundan kendisi kayan ya da üzerinde kayılan : *Kaygan balık. Kaygan yol.*

kaygana *a.* **1.** Peynir ya da kıyma gibi şeyler un ve yumurta ile karıştırıl-

dıktan sonra yağda kızartılarak yapılan yemek, °omlet. **2.** Bir tür yumurtalı tatlı.

kaygı *a.* **1.** Üzüntü, tasa. **2.** Düşünce.

kaygılanmak (*nsz*) Kaygıya düşmek.

kaygın *s.* Kaygan.

kayık *s.* **1.** Bir yana kaymış. **2.** *a.* Kürek ya da yelkenle yürütülen ufak tekne : *Balıkçı kayığı. İki çifte kayık.* § **Kayık tabak** kayık gibi uzun ve yassı tabak. **Kayık salıncak** bayram yerlerinde kurulan kayık biçiminde salıncak.

kayıkçı *a.* Kayıkla adam ya da eşya taşıyan kimse.

kayıkhane *b. a. T. Far.* Kayıkların korundukları üstü örtülü yer.

kayın (**I**) *a. bot.* Kayıngillerin örnek bitkisi olan kerestelik bir orman ağacı.

kayın, -yını (**II**) *a.* Karının ya da kocanın erkek kardeşi, kayınbirader.

kayınbaba *b. a.* Kaynata.

kayınbirader *b. a. T. Far.* Kayın.

kayıngiller *ç. a. bot.* İkiçeneklilerin kozalaklılar takımından, yumurtalıkları altta, meyveleri kapçık meyve durumunda olan kayın, gürgen gibi büyük orman ağaçlarını içine alan bir bitki familyası.

kayınpeder *b. a. T. Far.* Kaynata.

kayınvalide *b. a. T. Ar.* Kaynana.

kayıp, -ybı *a. Ar.* **1.** Yitme. **2.** *s.* Yitik. § **Kayıplara karışmak** (biri) uzun süre görünmez olmak.

kayırmak (*-i*) **1.** Koruyarak başarısını sağlamak, elinden tutmak, °himaye etmek : *Yoksulları kayırmak.* **2.** Birini, başkalarının ya da işin zararı pahasına tutmak, °iltimas etmek : *Adam kayırmak.*

kayısı *a. bot.* Gülgillerden bir ağaç ve bu ağacın açık turuncu renkte, eti sulu, tatlı, tek ve sert çekirdekli yemişi.

kayış *a.* Dar ve uzun kösele dilimi : *Koşum kayışları. Bel kayışı.* § **Kayış gibi 1)** sert; **2)** kara, çok kirli : *Kayış gibi çamaşır.*

kayıt, -ydı *a. Ar.* **1.** Bir yere mal ederek bir şeyin tarih, numara ya da adını bir deftere geçirme : *Çocuğun kaydı bulunamadı.* **2.** Sınırlama, davranışlarını çerçeveleme : *Ben kayıt altına giremem. Hiç bir kayıt ileri sürmeksizin...*

kayıtsız *s.* **1.** Tasasız, aldırmaz, umursamaz. **2.** Kaydı yapılmamış, deftere ya da yazıya geçirilmemiş olan. **3.** Koşula bağlı olmayan, ilişiksiz. § **Kayıtsız kalmak** önem vermemek, umursamamak. **Kayıtsız şartsız** hiç bir koşul ve bağ olmaksızın.

kaykılmak (*-e*) Bir yana doğru yaslanıp yatar gibi olmak.

kaymak (**I**) *a.* **1.** Kimi sıvıların ve özellikle sütün yüzünde zar durumunda toplanan koyuca katman. **2.** *mec.* Bir şeyin en iyi ve seçkin bölümü. § **Kaymak altı** yağı alınmış süt. **Kaymak gibi 1)** bembeyaz; **2)** tadı güzel ve yumuşak.

kaymak (**II**) (*nsz*) **1.** Düz ve cilalı ya da ıslak bir şey üzerinde akar gibi yer değiştirmek : *Buz ya da kar üzerinde kaymak eğlenceli bir spordur.* **2.** Yerini değiştirmek : *Toprak kaydı.* **3.** *mec.* "Elde olmadan bir şey yapmak" anlamıyla kimi deyimlerde geçer : *Gönlü kaymak. Gözü kaymak.* **4.** Anlamı değişmek : *Kimi zaman sözcük başka anlamlara kayar.*

kaymakam *a. Ar.* Bir ilçenin en büyük yönetim görevlisi.

kaymakamlık *a.* **1.** Kaymakam olma durumu. **2.** İlçe. **3.** Kaymakamın orunu.

kaymaktaşı, -nı *b. a.* Parlatılmaya uygun, yumuşak, beyaz, yarı saydam bir çeşit mermer, sumermeri.

kaynak *a.* **1.** Bir suyun çıktığı yer, kaynarca, pınar, °memba : *Sakarya Irmağının kaynağı.* **2.** Bir şeyin çıktığı yer, menşe. **3.** Araştırma, incelemede yararlanılan belge : *Bu haber yetkili kaynaklardan alınmıştır.* **4.** *fiz.* Herhangi

bir erkenin oluşup çevreye yayıldığı yer ya da ışık ve ısı kaynağı olan nesne : *Işık kaynağı. Isı kaynağı.* **5.** İki maden ya da sentetik parçaların birbirleriyle kaynaşıp yapıştıkları yer ya da onları kaynaştırıp yapıştırma işi: *Lastiğin kaynak yeri belli değil.*

kaynakçı *a.* Kaynak[5] yapan kimse.

kaynamak (*nsz*) **1.** Bir sıvı, bulunduğu yerde, sıcaklığı belli bir dereceyi bulunca, buhar durumuna geçerek fokurdamak : *Su, yüz derecede kaynar.* **2.** (Böyle bir sıvının içinde bulunduğu kap) Fokurdamak : *Tencere kaynamaya başladı.* **3.** (Kırık kemik için) Eski durumunu almak. **4.** (Yara için) Kapanmak, iyileşmek. **5.** (Mide için) Ekşimek. **6.** *mec.* Çok miktarda bulunmak : *Burada karıncalar kaynıyor.* **7.** (Bir yerde) Huzursuzluk, tedirginlik olmak. **8.** *argo* Arada kaybolmak : *Bizim para kaynadı.*

kaynana *b. a.* Kadına göre kocasının, kocaya göre karısının anası, kayınvalide.

kaynanadili, -ni *b. a. bot.* Bir çeşit kaktüs.

kaynanazırıltısı, -nı *b. a.* Bir sap çevresinde çevrilen, çevrildikçe takırtılı bir ses çıkaran çocuk oyuncağı.

kaynarca *a.* **1.** Kaynak. **2.** Sıcak su kaynağı.

kaynaşmak (*nsz √ -le*) **1.** İyice birleşmek : *Kırık kemikler kaynaştı.* **2.** Uyuşmak, yakın ilişki kurmak : *Onlar çabucak kaynaşıverdiler.* **3.** Çok ve kıpırdak bir durumda olmak : *Karıncalar kaynaşıyor.* **4.** *kim.* İki ya da daha çok cismin molekülleri birbiriyle bileşerek ortaya yeni bir cisim çıkmak.

kaynaştırma *a.* **1.** Kaynaştırmak eylemi. **2.** *dilb.* Açık hece ile biten bir sözcüğe sesli ile başlayan bir ek getirildiğinde araya giren **n, s, ş,** ve **y** seslerine verilen ad: *İkiyi, ikinin, ikisi, ikişer sözcüklerinde y, n, s, ş harfleri birer kaynaştırma harfidir.*

kaynata *b. a.* Kadına göre kocasının, kocaya göre karısının babası, kayınbaba, kayınpeder.

kaynatmak (*-i*) **1.** Kaynamasını sağlamak. **2.** Kaynak[5] yapmak. **3.** *tkz.* (Söz için) Konuşmayı tatlı bir duruma getirerek uzatmak. **4.** *argo* Unuttırmak.

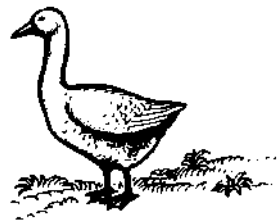
kaypak *s.* **1.** Kaygan. **2.** *mec.* Sözünde durmaz, sözüne ve davranışlarına güvenilmez.

kayra *a.* Yüksek tutulan ya da sayılan birinden gelen iyilik, °lütuf.

kayser *a. Al.* Eskiden Roma, Bizans ve Alman imparatorlarına verilen san.

kaytan *a.* Pamuktan ya da ipekten sicim. § **Kaytan bıyıklı** ince ve uzun bıyıklı.

kaytarmak (*nsz*) İşten kaçmak.

kaz

kaz *a.* **1.** *zool.* Perdeayaklılardan suda ve karada yaşayabilen evcil hayvan. **2.** *mec.* Budala. § **Kaz kafalı** kavrayışsız, anlayışsız, kafasız. **Kazın ayağı öyle değil** bir sorunun anlaşıldığı gibi olmadığını anlatmak için söylenir. **Agop'un kazı gibi bakmak** (*argo*) aptal aptal bakmak.

kaza *a. Ar.* **1.** Can ya da mal kaybına yol açan kötü olay. **2.** Kaymakamlık, ilçe. **3.** Davaları görme işi, yargı, yargılama. **4.** Vaktinde kılınmayan namazın ya da tutulmayan orucun sonradan kılınması ya da tutulması. § **Kaza ve kader** alınyazısı.

kazak (**I**) *a.* Kollu ya da kolsuz baştan geçirilerek giyilen örme üst giysisi.

kazak (**II**) *a.* **1.** Rusya'da ve İran'da ayrı bir sınıf oluşturan atlı asker. **2.** Karısına söz geçirebilen erkek, **kılıbık** karşıtı.

kazan *a.* **1.** Çok miktarda yemek pişirmeye ya da bir şey kaynatmaya yarar büyük ve kulplu kap. **2.** Buhar makinelerinde, kalorifer döşeminde sıcak su donatımını gerçekleştirmek için suyun ısıtıldığı kapalı kap. § **Kazan kaldırmak** **1)** *tar.* yeniçeriler ayaklanmak; **2)** *mec.* topluca baş kaldırmak.

kazanç *a.* **1.** Yapılan bir iş karşılığında elde edilen para. **2.** *mec.* Yarar, çıkar, °fayda, °kâr : *Bu çalışma sonunda kazancım büyük oldu.*

kazandibi, -ni *b. a.* Dibi tutturularak, hafif yanık kokusu verilmiş muhallebi.

kazanmak (*-i*) **1.** Kazanç sağlamak : *Bu bakkal haftada bin lira kazanıyor.* **2.** Kendisine düşmek : *Büyük ikramiyeyi kazanmak.* **3.** Ele geçirmek, elde etmek, °fethetmek : *Düşmandan yer kazanmak.* **4.** Kendinden yana çekmek : *Bu adam tatlı diliyle bütün halkı kazandı.* **5.** Başkalarının hükmüyle dileği gerçekleşmek : *Davayı kazanmak. Birinciliği kazanmak.*

kazara *be. Ar. Far.* **1.** Rasgele. **2.** Kaza sonucu.

kazasker *a. Ar. tar.* Eskiden ilmiye sınıfının yüksek aşamasında bulunan devlet görevlisi : *Anadolu kazaskeri. Rumeli kazaskeri.*

kazayağı, -nı *b. a.* **1.** *bot.* Ispanakgillerden yaprakları kaz ayağına benzer bir bitki. **2.** Çok kollu çengel. **3.** Çaprazlama dikiş.

kazein *a. Fr.* Sütte bulunan albüminli maddelerin başlıcası.

kazı *a.* **1.** Toprağı kazma işi ya da kazılan yer. **2.** Tahta, maden gibi şeyler üzerine yazı ya da resim oyma işi.

kazıbilim *b. a.* Tarih öncesi ve eski çağlardan kalma anıtları özellikle tarih ve sanat bakımından inceleyen bilim, °arkeoloji.

kazıbilimci *b. a.* Kazıbilimle uğraşan, kazıbilim uzmanı, °arkeolog.

kazık *a.* **1.** Toprağa çakılmak için hazırlanmış ucu sivri çubuk : *Hayvanı kazığa bağlamak.* **2.** *a.* ve *s. argo* Alışverişte aldatılma. § **Kazık atmak** aldatmak. **Kazık kadar** *hkr.* kocaman (kimse). **(Dünyaya) Kazık kakmak** umulduğundan pek çok yaşamak. **Kazık kök** *bot.* havuçta olduğu gibi toprağa dikine giren koni biçiminde kök.

kazıklamak (*-i*) **1.** Bir tarla ya da arsanın sınırını belirtmek için kazık çakmak. **2.** *argo* Alışverişte aldatmak.

kazımak (*-i*) **1.** Kesici bir aracı sürte sürte bir şeyin yüzündeki kısmı kaldırmak : *Tahtanın boyasını kazımak.* **2.** Ustura ile tıraş etmek : *Sakalını kazımak.* **3.** Maden yüzeyi üstüne sert bir aygıtla yazmak, şekil çizmek : *Mühür kazımak.*

kazma *a.* **1.** Kazmak işi. **2.** Toprağı kazmaya yarayan ağaç saplı demir araç.

kazmaç *a.* Devinen kepçeli bir çark ya da zincirle donatılmış kazı makinesi, °ekskavatör.

kazmak (*-i*) **1.** Herhangi bir araçla toprağı açmak, oymak ve bu yolla çukur, kuyu, yol, vb. meydana getirmek. **2.** Hakketmek. § **Kazdığı çukura kendisi düşmek** başkası için hazırladığı kötülüğe kendi uğramak.

kazulet, -ti *s. hlk.* Kocaman.

kebap, -bı *a. Ar.* **1.** Doğrudan doğruya ateşe tutularak ya da kap içinde susuz olarak pişirilmiş et : *Şiş kebabı. Tas kebabı.* **2.** Böylece pişmiş her türlü yiyecek : *Kestane kebabı. Patlıcan kebabı.* **3.** *s.* Böylece pişmiş : *Kebap mısır.*

kebe *a.* Kısa kepenek.

keçe *a.* **1.** Yapağıdan yapılan kaba kumaş. **2.** *s.* Bu kumaştan yapılmış olan : *Keçe külah. Keçe çadır.*

keçeleşmek (*nsz*) **1.** Telleri birbirinin içine girip keçe gibi ayrılmaz olmak. **2.** *mec.* Vücudun bir yeri uyuşup duyarlığı azalmak.

keçi

keçi *a. zool.* **1.** Gevişgetirenlerden, eti, sütü, derisi ve kılı için yetiştirilen evcil hayvan. **2.** Bu hayvanın dişisi; erkeğine **teke** denir. **2.** *s. mec.* İnatçı. § **Keçiye can kaygısı, kasaba et kaygısı** başkasının büyük bir zararı karşısında kendi küçük zararını düşünenler için sitem yollu söylenir.

keçiboynuzu, -nu *b. a. bot.* Baklagillerden, kerestesi marangozlukta, kabukları sepicilikte kullanılan bir ağaç ve bunun baklamsı, şekerli olan meyvesi. § **Keçiboynuzu gibi** işi çok, verimi az olan şeyler için söylenir.

keçileşmek (*nsz*) *mec.* İnadı tutmak.

keçilik *a. mec.* İnatçılık.

keçiyolu, -nu *b. a.* Engebeli yerlerde gelip geçenlerin ayak izleriyle oluşan, tekerlekli araç işlemeyen dar yol, °patika.

keder *a. Ar.* Gönül üzüntüsü, kaygı, acı.

kederlenmek (*nsz*) Kederli olmak, üzülmek, tasalanmak.

kedi *a. zool.* Etoburlardan köpekdişleri iyi gelişmiş, kasları çevik ve kuvvetli

kedi

evcil hayvan. § **Kedi ciğere bakar gibi bakmak** imrenerek bakmak. **Kedi ile köpek gibi** aralarında iyi geçim olmayanlar için söylenir. **Kedi yetişemediği ciğere `pis dermiş** elde edemeyecekleri şeyi hor göstermeye kalkışanlar için söylenir. **Kediye peynir** (ya da **ciğer**) **ısmarlamak** güvenilmeyecek birine saklanması için bir şey bırakmak.

kedibalığı, -nı *b. a. zool.* **1.** Uzun kuyruklu, yassı, irice, eti tatsız bir balık. **2.** Benekli köpekbalığının bir adı.

kedidili, -ni *b. a.* Genellikle dondurmanın yanında yenilen bir çeşit tatlı bisküvi.

kedigözü, -nü *b. a.* **1.** Taşıtların arkasındaki kırmızı renkli işaret lambası. **2.** Yol kenarlarında ışık vurduğu zaman parlayan trafik işareti.

kedinanesi, -ni *b. a. bot.* Ballıbabagillerden, kırlarda yetişen bir bitki, yabansümbülü.

kefal *a. Yun. zool.* Orta büyüklükte, çok pullu, gümüş renkli, eti beyaz ve lezzetli balık.

kefalet, -ti *a. Ar.* Kefil olma durumu.

kefaletname *b. a. Ar. Far.* Bir kimsenin başka birine kefil olduğunu gösteren belge.

kefaret, -ti *a. Ar.* Bir günahı Tanrı'ya bağışlatmak umuduyla verilen sadaka ya da tutulan oruç. § **(Bir şeyin) Kefaretini ödemek** cezasını çekmek.

kefe *a. Ar.* Terazi gözü.

kefeki *a.* **1.** Yapılarda kullanılan açık renkli, delikli, hafif, işlenmesi kolay, zamanla sertleşen bir çeşit taş. **2.** Dişlerin diplerinde ve kaplarda zamanla oluşan kireç tortusu.

kefen *a. Ar.* Ölünün sarılıp gömüldüğü beyaz bez. § **Kefeni yırtmak** ağır bir hasta ölüm tehlikesini atlatmak.

kefenlemek (*-i*) Ölüye kefen sarmak.

kefil *a. Ar.* Birinin borcunu ödemediği ya da verdiği sözü yerine getirmediğinde bütün sorumluluğu üzerine alan kimse.

kehanet, -ti *a. Ar.* Bir olayı doğrudan doğruya ya da kimi belirtilere dayanarak önceden sezme, haber verme.

kehribar *a. Far.* **1.** Süs eşyası yapımında da kullanılan, açık sarıdan kızıla kadar türlü renklerde, yarı saydam, kolay kırılır ve bir yere hızlıca sürtüldüğünde hafif cisimleri kendine çeken, taşıllaşmış reçine, samankapan. **2.** *s.* Bu maddeden yapılmış : *Kehribar bir ağızlık.*

kek, -ki *a. İng.* Genellikle içine çekirdeksiz kuru üzüm konularak yapılan tatlı çörek.

kekâ, kekâh *ünl.* Keyifli bir durum anlatılırken söylenir.

kekelemek (*nsz*) **1.** Damak sesleriyle başlayan sözcükleri birdenbire söyleyemeyip ilk seslerini yineleyerek arkasını güçlükle söylemek. **2.** *mec.* Ne söyleyeceğini bilemeyip sözcükleri birbirine karıştırmak.

kekeme *s.* Kekeleyerek konuşma hastalığı olan.

kekemelik *a.* Kekeme olma durumu.

kekik *a. bot.* Ballıbabagillerden, çiçeği baharat olarak kullanılan ıtırlı bir bitki.

kekikyağı, -nı *b. a.* Kekikten çıkarılan kokulu yağ.

keklik *a. zool.* Tavukgillerden, eti için avlanan, tüyü boz, ayakları ve gagası kırmızı renkte bir kuş.

kekik

kekre *s.* Tadı ekşimsi ve buruk olan.

kel *a.* **1.** Vücutta tüylerin dökülmesine yol açan bir mantarın oluşturduğu bulaşıcı bir hastalık. **2.** *s.* Bu hastalığa tutularak saçı dökülmüş olan (kimse). **3.** Herhangi bir nedenle başın saçsız kalmış yeri. § **Kel başa şimşir tarak** züğürt kimsenin durumuna uygun olmayan pahalı şeyler alması; değeri çok düşük şeyin yüksek değerde şeylerle süslenmesi durumu. **Kel kâhya** kendisi bir iş beceremeyen ama herkese iş buyuran.

kelaynak *b. a. zool.* Tüyleri kırmızı, kara, yeşil, külrengi, gagası ve ayakları kırmızı, leyleksilerden bir kuş türü.

kelebek *a.* **1.** *zool.* Vücudu, kanatları toz gibi ince pullarla ve türlü renklerle süslü, dört kanatlı böceklere verilen genel ad. **2.** *hek.* Koyunların karaciğerlerinde yerleşip en çok öd yollarını tıkayan bir cins asalak hayvancık ve bunun yol açtığı hastalık. **3.** Kolayca çevrilebilmesi için kanat biçiminde iki küçük kolu bulunan vida, somun, mandal gibi parça. § **Kelebek cam** kimi otomobillerde ön kapı penceresinde ekseni çevresinde dönerek açılan küçük cam. **Kelebek gözlük** burundan tutturma sapsız gözlük.

kelek *a. Far.* **1.** Ham kavun. **2.** Irmaklarda işleyen ve şişirilmiş tulumlar üzerine

kurulan bir çeşit sal. **3.** *argo* Salak, aptal.

kelem *a. bot.* Lahana.

kelepçe *a. Far.* **1.** Tutukluların kaçmasını önlemek için bileklerine takılan demir halka. **2.** Kablo, boru gibi şeyleri bir yere bağlı tutmak için kullanılan halka.

kelepçelemek (*-i*) Kelepçe takmak.

kelepir *a. Yun.* Değerinden çok aşağı bir fiyatla alınabilen şey : *Dün kelepir bir dolap almış.*

keler *a. zool.* Sürüngenlerin kelerler takımından olanlara verilen genel ad : *Alaca keler. Yeşil keler.*

kelerler *ç. a. zool.* Kertenkele, bukalemun gibi beşer parmaklı, dört ayaklı, kuyrukları gövdelerinden daha uzun hayvan cinslerini içine alan sürüngenler takımı.

keleş *s.* **1.** Güzel, yakışıklı. **2.** Yanlış olarak "kel" anlamında da kullanılır.

kelime *a. Ar. dilb.* Sözcük. § **Kelime oyunu** sözcüklerin çokanlamlı olmasından ya da benzerliklerinden yararlanarak yapılan nükte ya da zıt anlamlandırma.

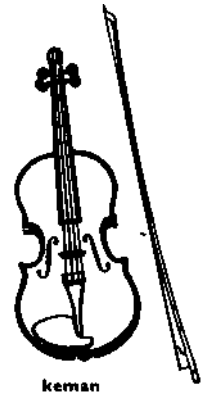
kelle *a. Far.* **1.** Baş, kafa. **2.** (Kimi peynir cinsleri ve külçe durumundaki şeker gibi şeyler için) Topak. **3.** Ekinlerde başak. § **Kelle kulak yerinde** kanlı canlı, vücudu gösterişli olan. **Kellesini koltuğuna almak** ölümü göze almak.

kelli *il. hlk.* "Sonra" ilgeci gibi çıkma durumundaki sözcüklerin ardı sıra geldiğinde birbirine bağladığı iki hükümden birincisini zorlayıcı bir neden olarak gösterir : *Sen böyle dedikten kelli ben ne yapabilirim.*

kellifelli, kerliferli *b. s.* Kılığı kıyafeti düzgün, olgun ve gösterişli (kimse).

kem *s. Far.* Kötü söz. § **Kem söz kem akça sahibinindir** kötü bir sözün söyleyene döneceğini anlatmak için kullanılır.

kemal, -li *a. Ar.* Olgunluk, yetkinlik, erginlik, eksiksizlik. § **Kemale ermek** (ya da **gelmek**) olgunlaşmak.

keman

keman *a. Far.* **1.** Çenenin altına dayayarak yayla çalınan dört telli çalgı. **2.** Orkestrada keman çalan kişi. **3.** Yay.

kemane *a. Far.* **1.** Keman ve kemençe yayı. **2.** Delgi ya da küçük torna çevirmek için kullanılan ok yayı biçimindeki araç.

kemankeş *a. Far.* Ok atıcısı, okçu.

kemençe *a. Far.* Yayla diz üzerinde çalınan kemana benzer küçük bir çalgı.

kement *a. Far.* Uzakta bulunan herhangi bir şeyi tutup çekmek için atılan ucu ilmikli uzun ip.

kemer *a. Far.* **1.** Bele bir kez dolayıp toka ile tutturulan, kalın kumaş, metal ya da deriden yapılan bel bağı : *Deri kemer.* **2.** Don, etek ya da pantolon gibi giysilerin bele gelen bölümü. **3.** Eskiden kullanılan, altın para yerleştirmeye yarar gözleri olan meşin kuşak. **4.** Kapı, pencere, geçit, köprü gibi açıklıkların üstünü oyuk kısmı içte kalmak üzere eğmeçli olarak örten tavan : *Yarım daire biçimindeki kemer.* **5.** *anat.* Kemiklerden oluşmuş

kemer biçimindeki tavan : *Ayak kemeri.* **6.** *s.* Tümsekli : *Kemer burun.* § **Kemerleri sıkmak** açlığa ya da tutumlu davranmaya katlanmak.

kemerpatlıcan *b. a. bot.* Bir çeşit ince uzun patlıcan.

kemgöz *b. a.* Baktığı şeye nazar değdiren göz.

kemik *a.* **1.** *anat.* İnsanın ve omurgalı hayvanların çatısını oluşturan türlü biçimde beyazımsı, sert madde: *Burun kemiği.* **2.** *s.* Kemikten yapılmış : *Kemik tarak.* § **(Birinin önüne) Kemik atmak** *hkr.* aşırı para isteğinde bulunan birini susturmak için ona biraz para vermek. **Kemik yalayıcı** dalkavuk. **Kemikleri sayılmak** çok zayıflamak.

kemikdoku *b. a. anat.* Kemikleri oluşturan doku.

kemikleşmek (*nsz*) **1.** Dokusu kemikdoku durumuna gelmek. **2.** *mec.* Kupkuru ve sert olmak.

kemikli *s.* **1.** Kemiği olan ya da çok olan. **2.** Kemikleri iyi gelişmiş : *Kemikli çocuk.* § **Kemikli balıklar** *zool.* iskeletleri, kedibalığındaki gibi kıkırdak durumunda kalmayıp kemikleşmiş olan balıklar.

kemiksiz *s.* **1.** Kemiği olmayan, kemiği ayrılmış. **2.** Vücudunda kemik yokmuş gibi eğilip bükülebilen.

kemirgenler *ç. a. zool.* Tavşan, kobay, kirpi, sıçan, kunduz gibi köpekdişleri olmayan ve kesicidişleri iyi gelişmiş memeliler takımı.

kemirmek (*-i*) **1.** Sert bir şeyi dişleriyle azar azar koparmak : *Sıçan tahtaları kemirir.* **2.** *mec.* Bir şeyin içine işleyerek onu harap etmek : *Şüphe içimi kemiriyor.*

kemiyet, -ti *a. Ar.* Nicelik.

kemlik *a. Far. T.* Kötülük.

kenar *a. Far.* **1.** Bir şeyin sınırını yapan çizgi : *Bir üçgenin kenarları.* **2.** Bir şeyin, bir yerin bitiş kısmı ya da yakını, kıyı: *Yolun kenarı.* **3.** Pervaz, çizgi, antika, baskı, yan ya da çevre süsleri : *Bu mendilin kenarı ötekinden daha sade.* **4.** Merkezden uzak olan : *Kenar bir sokak.* § **Kenar mahalle** şehrin merkezinden uzak ve genellikle yoksun halkın oturduğu semt. **Kenara çekilmek** artık hiç bir şeye karışmamak. **Kenarda köşede** dikkati çekmeyen ya da umulmayan yerlerde. **Kenarın dilberi** kibarlığa özenen, görgüsü kıt (kız ya da kadın).

kenarortay *b. a. Far. T. mat.* Bir üçgende her tepeden karşı kenarın ortasına çekilen doğru parçası.

kendi *ad.* **1.** İyelik ekleri alarak kişilerin öz varlığını anlatmaya yarar : *Bunu kendime ayırdım.* **2.** Kişiler üzerinde direnilerek durulduğunu anlatır : *Kendisi gelsin.* **3.** "Kendisi", "kendileri" kimi vakit saygı duygusuyla ya da söz konusu olanları amaçlayarak **o** ve **onlar** yerine kullanılır : *Kendileri evde yoklar mı?* § **Kendi başına** başkasının payı ya da yardımı olmaksızın. **Kendi derdine düşmek** kendi derdi yüzünden başka şeyle ilgilenememek. **Kendi düşen ağlamaz** kendi zararına kendi sebep olanın yakınmaya hakkı olmaz. **Kendi göbeğini kendi kesmek** başkalarından yardım görmeyip kendi işini kendi görmek. **Kendi yağıyla kavrulmak** olanıyla geçinip kimseye muhtaç olmamak. **Kendinden geçmek** bilinci işlemez olmak. **Kendini devaynasında görmek** kendini olduğundan çok üstün görmek. **Kendini dirhem dirhem satmak** çok nazlı davranmak. **Kendini göstermek** erkini, gücünü ortaya koymak. **Kendini toparlamak** durumunu düzeltmek. **Kendini vermek** bir şeye bütün varlığıyla bağlanmak.

kendibeslek *b. a. bot.* Kendi besinini kendisi yaparak beslenen bitkilere verilen ad.

kendiliğinden *be.* Başka şeylerin etkisi olmaksızın kendi kendine ortaya çıkarak.

kendir *a. bot.* Kenevir.

kendirgiller *ç. a. bot.* İkiçeneklilerden, kendir, şerbetçiotu, hintkeneviri gibi bitkileri içine alan bir familya.

kene *a. zool.* Koyun, köpek, at gibi hayvanların derisinde yerleşen ve asalak olarak yaşayan böceklerin genel adı, sakırga : *Köpek kenesi.*

kenef *a. Ar. kaba* **1.** Ayakyolu. **2.** *s.* Pis, berbat.

keneler *ç. a. zool.* Omurgalılar üzerinde asalak olarak yaşayan uyuz böcekler topluluğu.

kenet *a.* İki sert cismi birbirine bağlamaya yarayan iki ucu sivri ve kıvrık bir çeşit çivi.

kenetlemek (*-i*) **1.** Kenetle tutturmak. **2.** Birbirine geçirerek bağlamak.

kenetlenmek (*nsz*) **1.** Kenetlemek eylemine konu olmak **2.** (*-i*) Açılamayacak biçimde sıkıca birbirinin üzerine kapanmak : *Çeneleri kenetlendi.* **3.** *mec.* Bir konuda aynı tutum ve davranışı göstermek.

kenevir *a. bot.* Kendirgillerden **kendir** de denilen, sapındaki liflerden halat, çuval gibi kaba örgüler yapılan ikievcikli bir bitki.

kengel, kenger *a. bot.* Bileşikgillerden, yaprakları dikenli yabani bir bitki; **yabanenginarı** ya da **eşekdikeni** adıyla da anılır.

kengelsakızı, -nı kengersakızı, -nı *b. a.* Kengelin sütünden çıkarılan bir çeşit, sakız, çengelsakızı.

kent, -ti *a.* Halkının çoğu ticaret, sanayi ya da yönetimle ilgili işlerle uğraşan yerleşme merkezi, °şehir.

kental, -li *a. Fr.* Yüz kilogramlık ağırlık birimi.

kentilyon *a. Fr.* Bin katrilyon.

kentsoylu *b. a.* Burjuva.

kep, -pi *a. İng.* **1.** Başlık, şapka. **2.** Kimi törenlerde profesör ve öğrencilerin giydikleri özel başlık.

kepaze *s. Far.* **1.** Gülünç ve değersiz. **2.** Rezil, utanmaz.

kepçe *a. Far.* **1.** Sulu yiyecekleri karıştırmaya, dağıtmaya yarar uzun saplı yuvarlak ve derince kaşık. **2.** Ergimiş madeni, kalıba dökmek için kullanılan büyük kaşık. **3.** Balık, kelebek tutmada kullanılan saplı, ağı olan çember. **4.** *s.* Kepçenin alabildiği miktarda : *İki kepçe çorba.*

kepçekulak *b. s.* Kocaman ve öne doğru olan kulak.

kepek *a.* **1.** Un yapmaya yarayan taneler öğütülüp elendiğinde elek üstünde kalan kabuk kırıntıları. **2.** Kimi durumlarda başın derisinde oluşan pul pul dökülen ufak beyaz parçacıklar.

kepeklenmek (*nsz*) **1.** Başın derisinde kepek oluşmak. **2.** (Elma) Susuz ve tatsız duruma gelmek : *Bu elma kepeklenmiş çok tatsız.*

kepenek

kepenek *a.* Çobanların giydikleri dikişsiz, kolsuz, keçeden üstlük.

kepenk *a.* Genellikle dükkânları kapamak için kullanılan her türlü tahta ya da saç kanat.

keramet, -ti *a. Ar.* Kimi ermiş insanların doğaüstü birtakım yetenekleri bulunduğuna inanılan şaşkınlık uyandırıcı durum.

kerata *a. Yun.* **1.** Ayakkabı çekeceği, çekecek. **2.** Karısı tarafından aldatılan erkek. **3.** Sevgi ile söylenen sitem sözü.

kere *a. Ar.* Kez, yol, °defa, °sefer : *İki kere okudum.*

kerempe *a.* Denize doğru uzanan taşlık burun.

kereste *a. Far.* **1.** Tomrukların boyuna biçilmesiyle elde edilen marangozluk ve inşaat odunu. **2.** *s. mec.* Kaba saba (kimse).

kereviz *a. bot.* Maydanozgillerden, kökleri ve yaprakları sebze olarak kullanılan kokulu bir bitki.

kerime *a. Ar.* (Eskiden) Kız evlat.

kerkenez *a. zool.* Yırtıcı kuşlardan, leşle beslenen, atmacadan ufak bir kuş.

kermes *a. Fr.* **1.** Bir derneğe yardım sağlamak için yapılan eğlentili toplantı. **2.** Küçük kentlerde bayram ya da panayır günlerinde yapılan eğlenceli toplantı.

kerpeten *a. Ar.* Çivi sökmeye ya da diş çekmeye yarayan kıskaç biçimindeki araç.

kerpiç *a.* Duvar örmede kullanılan, kalıplara dökülüp güneşte kurutulmuş balçık.

kerrat, -tı *a. Ar.* Bir çok kere. § **Kerrat cetveli** çarpım tablosu.

kerte *a.* (**I**) İşaret için yapılmış çentik ya da iz.

kerte *a.* (**II**) *İt.* Derece, durum : *İşi bu kerteye getirmemeliydiniz.*

kertenkele

kertenkele *a. zool.* Bir cins keler.

kertenkeleler *ç. a. zool.* Dört ayaklı sürüngenler topluluğu.

kertik *a.* Cisimlerin yüzeyindeki küçük oyuntu.

kertmek (*-i*) **1.** Bir şeyin kenarını diş diş ya da üstünü kertik kertik etmek. **2.** Sertçe sürtünmek : *Kayık rıhtımı kerterek geçti.*

kervan *a. Far.* Uzak yerlere yolcu ve ticaret eşyası taşıyan deve, katır gibi yük hayvanı dizisi.

kervansaray *b. a. Far.* Eskiden ana-yollarda kervanların konaklaması için yapılmış büyük han.

kes *a.* Ayak bileklerini de içine alan kapalı jimnastik ayakkabısı.

kesafet, -ti *a. Ar.* Yoğunluk.

kesat *a. Ar.* **1.** Alışverişte durgunluk. **2.** (Ürün için) Az yetişme.

kese (**I**) *a. Far.* **1.** Cepte taşınan ve içine para, tütün gibi şeyler konulan kumaş ya da örgüden yapılmış küçük torba. **2.** Kimi şeylerin üzerine geçirilen kılıf. **3.** Yıkanırken vücudu ovarak kir çıkarmak için kullanılan cep biçiminde küçük torba. § **Kesenin ağzını açmak** bol para harcamaya başlamak. **Kesenin dibi görünmek** para tükenmek.

kese (**II**) *a.* ve *s.* Kestirme, kısa (yol) : *Bizim köye keseden üç saatte gidilir.*

kesecik *a. anat.* Kulağın dolambacında bulunan ve lenf ile dolu olan küçük kabarcık.

kesekâğıdı, -nı *b. a. Far.* Kâğıttan yapılmış kese biçiminde torba.

keselemek (*-i*) Kir çıkarmak için vücudu kese (**I**[3]) ile ovmak.

kesen *s.* **1.** Kesmek eylemini yapan. **2.** *mat.* Bir cismi ya da şekli iki parçaya ayıran.

kesenek *a.* **1.** Devlet görevlilerinin aylıklarından her ay belli oranda kesilen para. **2.** Fabrika, çiftlik gibi gelir kaynaklarının gelirini satın alma işi.

§ **Keseneğe almak** gelirini satın almak.

kesenkes *be. hlk.* Kesin olarak : *Gitmeyeceğini kesenkes söyledi.*

keser *a.* Tahta yontmaya yarayan kısa saplı, bir tarafı keskin ağızlı, öteki tarafı çivi çakmaya uygun çelik araç.

kesicidiş *b. a.* Isırmaya, kesmeye yarayan ön dişler.

kesif *a. Ar.* Yoğun.

kesik *s.* **1.** Kesilmiş olan : *Kesik dalları buraya koymuşlar.* **2.** *a.* Yağı alınmış süt ya da yoğurdun kaynatılmasıyla elde edilen katı, çökelek, ekşimik. **3.** *a.* Gazete, dergi vb.'den kesilmiş yazı parçası, °kupür. § **Kesik kesik** ara vererek ve kısa kısa : *Kesik kesik konuşmak.* **Kesik koni** *mat.* tabanına koşut bir düzlemle kesilerek tepe bölümü atılmış koni parçası. **Kesik piramit** *mat.* tabanına koşut bir düzlemle kesilerek tepe bölümü atılmış piramit parçası.

kesiklik *a.* **1.** Kesik olma durumu. **2.** Ansızın duyulan takatsızlık.

kesilmek (*nsz*) **1.** Kesmek işine konu olmak. **2.** Gücü ve takatı kalmamak : *Yokuşu çıkamadan kesildi.* **3.** *mec.* .... gibi olmak : *Buz kesilmek.* **4.** İçindeki maddeler birbirinden ayrılıp bozulmak : *Süt kesildi.* **5.** Dinmek, durmak : *Rüzgâr kesildi.* **6.** Akmaz olmak : *Su kesilmek.* **7.** -den yoksun olmak : *Kuvvetten kesilmek.* **8.** ...olmak : *Sapsarı kesilmek.* **9.** Kendini... gibi göstermek : *Kahraman kesilmek.*

kesim *a.* **1.** Kesmek eylemi ya da biçimi. **2.** Kesme zamanı : *Bağ kesimi.* **3.** Bölüm, parça, kısım, °sektör : *Özel kesim.* **4.** İşaretlenmiş belli yer : *Su kesimi.* **5.** Terzinin belli bir ölçü ve örneğe göre kumaşa biçim vermesi işi.

kesimevi, -ni *b. a.* Kasaplık hayvanların kesilip yüzüldüğü yer, °mezbaha.

kesin *s.* Şüphe ve duraksamaya yer bırakmayan ya da geri dönülmeyen, değişmez : *Kesin bir cevap.*

kesinlik *a.* Kesin olma durumu ya da kesin davranış : *Bu kesinlik karşısında kimse ağzını açamadı.*

kesinlikle *be.* Kuşkuya yer bırakmayacak biçimde, °mutlaka.

kesinti *a.* **1.** Kesilen parça, kırpıntı. **2.** Bir işin bir süre için durması : *İşimiz hiç bir kesintiye uğramadan yürüyor.* **3.** Ödenen bir paradan herhangi bir gerekle kesilen bölüm : *Bu ücretin hiç bir kesintisi yoktur.*

kesir, -sri *a. Ar.* Eşit kısımlara bölünmüş birimin bir ya da birçok parçasını anlatan sayı : *Yarım, üçte bir, yüzde üç birer kesirdir.*

kesişen *s. mat.* Bir nokta ya da çizgi üzerinde birbirini kesip geçen (çizgiler ya da yüzeyler) : *Kesişen doğrular.*

kesişmek (*nsz* \+ *-le*) **1.** Birbirini kesmek. **2.** Pazarlıkta herhangi bir miktar üzerinde uyuşmak. **3.** *mat.* Bir nokta ya da çizgi üzerinde birbirine kavuşmak.

kesit, -ti *a.* **1.** Bir şeyi inceleyebilmek için enlemesine kesildiğinde ortaya çıkan şekil. **2.** Kesilerek alınmış parça : *Küre kesiti.*

keski *a.* **1.** Genel olarak kesmeye yarayan araç. **2.** Küçük balta. **3.** Demir ve saç kesmek için üzerine çekiçle vurularak yürütülen keskin araç.

keskin *s.* **1.** Çok kesici : *Keskin bıçak.* **2.** Etkisi çok olan, sert: *Keskin sirke.* **3.** *mec.* Görevini iyi yapan : *Keskin göz. Keskin nişancı.* § **Keskin sirke küpüne** (ya da **kabına**) **zarar** öfkeli, sert kimselerin zararı en çok kendisinedir.

kesme *a.* **1.** Kesmek eylemi. **2.** Teneke, saç gibi şeyleri kesmek için kullanılan makas. **3.** *mat.* Çizgisel iki doğru parçası ve bir eğri yayı ile sınırlanan düzlem yüzeyi. **4.** *s.* Küp ya da küpe

yakın biçimi olan : *Kesmeşeker.* **5.** Keskin, değişmez, °maktu : *Kesme fiyat.* § **Kesme işareti** özel adlara getirilen takıları, iki sözcüğün birleşmesi sırasında ortaya çıkan ses düşmesini ya da kimi yabancı sözcüklerin kesintili okunacağını belirtmek için kullanılan (') işaretinin adı: *Atatürk'ün söylevi. N'oldu?*

kesmece *be.* **1.** (Kavun, karpuz gibi meyveler için) Kesip bakarak beğenmek koşuluyla : *Karpuzu kesmece verirlerse alırız.* **2.** Aralarındaki değer ayrımını gözetmeksizin hepsi bir fiyattan : *Bu kitapları kesmece onar liradan aldım.*

kesmek (*-i*) **1.** Bıçak, makas gibi bir araçla bir şeyi ikiye ayırmak : *İpi kesmek.* **2.** Dibinden ayırmak : *Ağaçları kesmek.* **3.** Düzgün parçalara ayırmak : *Eti kesmek.* **4.** Son ya da aralık vermek : *Yardımı kesmek. İkide bir sözümü kesmeyiniz.* **5.** Akımı durdurmak : *Elektriği kesmek.* **6.** Belirtmek, kararlaştırmak : *Gününü daha kesmedik.* **7.** Verilecek şeyin bir bölümünü alıkoymak, eksik vermek : *Ücretinden beş lira kesmişler.* **8.** Azaltmak, güçleştirmek : *Rüzgâr geminin yolunu kesiyor.* **9.** (İskambil kâğıtları için) Destenin üzerinden bir bölümünü kaldırıp öte yana koymak. **10.** Gidermek : *Hararet kesmek.* **11.** Susmak : *Kes artık, yeter!* § **Kesip atmak** uzun uzadıya düşünmeden kesin yargıya varmak. **Kesip biçmek** vururum, öldürürüm gibi sözlerle gözdağı vererek yıldırmak istemek.

kesmeşeker *b. a.* Küp ya da küpe yakın biçimde kesilmiş şeker.

kesmik *a.* **1.** Başakla karışık iri saman. **2.** Kesilmiş sütün koyu kısmı.

kestane *a. Yun.* **1.** *bot.* Kayıngillerden, kerestesi güzel bir orman ağacı ve bu ağacın meyvesi. **2.** *s.* (Saç için) Açık kahverengi. § **Kestane dorusu** at donlarından kestane kabuğu renginde olanı. **Kestane kabuğundan çıkmış kabuğunu beğenmemiş** soyunu sopunu ya da kaynağını hor görenler için kınama yollu söylenir. **Kestane suyu** (kahve için) sulu.

kestanecik *a.* **1.** *anat.* Sidikyolunun en arka bölümünde ve yalnız erkeklerde bulunan, biçim ve büyüklük bakımından kestaneyi andıran bir bez, °prostat. **2.** *zool.* Atların her bacağında birer tane çıkan, boynuz dokusunda olan kısa ve yayvan uzantı.

kestanefişeği, -ni *b. a.* Fitili ateşlenince sıçrayarak kesik kesik patlayan bir şenlik fişeği.

kestanekabağı, -nı *b. a. bot.* Tatlısı yapılan bir kabak türü.

kestaneşekeri, -ni *b. a.* Kestanenin koyu şurup içinde kaynatılmasıyla yapılmış şekerleme.

kestirme *a.* **1.** Kestirmek eylemi. **2.** Alışılan yolun dışında kısa yol, kese. **3.** *s.* Amacı fazla uzatmadan anlatan (şey) : *Kestirme cevap.*

kestirmek (*-i, -e*) **1.** Kesmek işini yaptırmak. **2.** (*-i*) Us yolu ile gerçeğe yaklaşık bir ölçüden yararlanmak, °tahmin etmek : *Nedenini bir türlü kestiremedim.* **3.** (*nsz*) Kısa bir süre uyumak : *Siz işinizi bitirinceye kadar ben biraz kestireyim.* **4.** (*-i*) Kesilmesini sağlamak, kesilmesine yol açmak : *Bebeğin sütünü limon sıkarak kestirdi.*

keş *a.* **1.** Yağsız peynir. **2.** *s. argo* Aptal.

keşfetmek *Ar. T.* (*-i*) Varlığı bilinmeyen bir şeyi ortaya çıkarmak, bulmak.

keşide *a. Far.* Çekme, çekilme, çekiliş.

keşif, -şfi *a. Ar.* Bulgu.

keşiş *a. Far.* Evlenmesi yasak olan papaz, °rahip.

keşişleme *a.* Doğu ile güney arasından esen rüzgâr.

keşke *bağ.* ve *be. Far.* Dilek anlatan tümcelerin başına getirilerek "ne

olurdu" gibi özlem ya da pişmanlık anlatır : *Keşke haber göndereydik.*

keşkek *a.* İyice dövülmüş et ve buğdayla yapılan bir yemek.

keşkül *a. Far.* **1.** Sütten yapılan bir çeşit tatlı. **2.** Eskiden dilencilerin ve gezici dervişlerin kollarına takarak kullandıkları hindistancevizi ya da abanozdan yapılmış kap, dilenci kabı.

keşmekeş *a. Far.* Karışıklık, kargaşa.

ket *a.* Engel. § **Ket vurmak** güçleştirmek, engellemek.

keten *a. Ar.* **1.** *bot.* Ketengillerden, lifleri dokumacılık bakımından çok önemli olan bir bitki. **2.** *s.* Bu liflerden dokunmuş olan : *Keten perdelik.*

ketengiller *ç. a. bot.* Ayrı taçyapraklı ikiçeneklilerden keten, kendir gibi pek çok türleri içine alan bir bitki familyası.

ketenhelva *b. a.* Görünümü tel tel olan bir çeşit helva.

ketenkuşu, -nu *b. a. zool.* Serçegillerden güzel sesli küçük bir kuş.

ketentohumu, -nu *b. a.* Yağı çıkarılan ya da dövülerek hekimlikte kullanılan keten taneleri.

kethüda *a. Far. tar.* Kâhya.

ketum *s. Ar.* Ağzı sıkı.

kevgir *a. Far.* **1.** Uzun saplı, yayvan ve delikli kepçe. **2.** Kimi şeyleri yıkamak ve süzmek için kullanılan delikli kap, süzgeç.

Kevser *öz. a. Ar.* Cennette bulunduğuna inanılan kutsal bir su. § **Kevser gibi** (içecekler için) tatlı, lezzetli.

keyfetmek *Ar. T.* (*nsz*) Hoş ve eğlenceli vakit geçirmek.

keyfi *s. Ar.* Yoluna, kuralına bakmadan birinin kendi isteğince yaptığı, keyfe göre : *Keyfi davranış.*

keyfiyet, -ti *a. Ar.* **1.** Nitelik. **2.** Durum.

keyif, -yfi *a. Ar.* **1.** Kendini yaşayışında iyi bulma duygusu ya da durumu : *Bugün keyfim yok.* **2.** Hoş vakit geçirme : *O ancak keyfini düşünür.* **3.** İspirtolu içki ve başka maddeler kullanıldığında insanda görülen durum: *Kimi içkiler keyif verir.* **4.** Yolsuz ve kural dışı istek : *Ben keyfe hizmet etmem.* § **Keyif benim köy Mehmet Ağanın** kim olursa olsun kimsenin işime karışmasını istemem. **Keyif çatmak** keyfetmek. **Keyif sormak** birine "nasılsınız, iyi misiniz" gibi nezaket sorularıyla ilgi göstermek. **Keyfi bozulmak 1)** hastalanmak; **2)** canı sıkılmak, rahatı kaçmak. **Keyfini kaçırmak** (ya da **bozmak**) üzmek, canını sıkmak. **(Birinin) Keyfinin kâhyası olmak** ona karışmaya hakkı olmamak.

keyiflenmek (*nsz*) Neşelenmek.

keyifsizlenmek (*nsz*) Biraz hastalanmak.

kez *be.* Sayı sıfatları ile birlikte kullanılarak bir şeyin yapılış ya da oluş sayısını bildirir, °defa, °sefer : *İki kez İstanbul'a gittim.*

keza, kezalik *bağ. Ar.* Öyle, (o) da öyle.

kezzap *a. Far.* Kimyada **azotikasit** ya da **nitrikasit** adıyla anılan sıvı durumunda dağlayıcı bir asit.

kıble *a. Ar.* **1.** Namazda dönülen yön. **2.** Güneyden esen yel.

kıç, -çı *a.* **1.** (*kaba*) Kuyruksokumu bölgesi, °makat. **2.** (Deniz teknelerinde) Arka taraf. § **Kıç atmak 1)** (hayvan) çifte atmak; **2)** *mec. hlk.* çok istemek. **Kıç üstü oturmak** kıçı yere gelir durumda düşmek. **Kıçını yırtmak** bağırıp çağırarak söz söylemek. **Kıçtan bacaklı** kısa boylu kimse.

kıdem *a. Ar.* **1.** Bir görevde rütbece eskilik. **2.** Görevde geçirilen süre.

kıkırdak *a.* **1.** *anat.* Kemik kadar sert olmayan, damarsız, esnek, sert ve beyaz doku : *Kulak kıkırdağı.* **2.** Kuyruk eritilip yağı alındıktan sonra kalan posa : *Kıkırdak poğaçası.*

kıkırdakdoku *b. a. anat.* Kıkırdakların özel dokusu.

kıkırdamak (*nsz*) **1.** Kıkır kıkır diye ses çıkararak gülmek. **2.** Donacak kadar üşümek. **3.** *argo* Ölmek.

kıkır kıkır *be.* Böyle ses çıkararak içten gülmek.

kıl *a.* **1.** İnsanın ve kimi hayvanların vücudunda biten sertçe ve kalınca tüy. **2.** Keçi tüyü. **3.** *s.* Keçi tüyünden yapılmış : *Kıl heybe.* § **Kıl gibi** ipince. **Kıl payı (kalmak)** çok az (kalmak) : *Otomobilin çarpmasına kıl payı kaldı.* **Kılı kıpırdamamak** hiç aldırış etmemek, umursamamak. **Kılı kırk yarmak** titizce incelemek. **Kılına dokunmamak** zarar verecek en ufak bir davranışta bile bulunmamak.

kılağı *a.* Ustura, bıçak gibi kesici araçlar çarka vurulunca yüzlerinde oluşup keskinliklerini azaltan ince kalıntı.

kılağılamak (*-i*) Kesici araçların bileği taşıyla kılağısını alarak keskinliğini artırmak.

kılaptan *a.* Sırma katılarak eğrilmiş iplik.

kılavuz *a.* **1.** Genel olarak yol gösteren kimse ya da şey, °rehber. **2.** Evlenmek isteyenlere aracılık eden kimse. **3.** Demircilerin somun ya da boru içine yiv açmak için kullandıkları araç.

kılcal *s.* **1.** *fiz.* Kılcallıkla ilgili, kendinde kılcallık olayı beliren. **2.** *anat.* Çok ince, kıl gibi.

kılcallık *a. fiz.* **1.** Bir kılcal boru ya da tüpün durumu. **2.** Kapsadığı sıvılar bakımından kılcal boruların özellikleri : *Toprak içinde suyun yükselişi bir kılcallık olayıdır.*

kılçık *a.* **1.** Balıkların eti arasında bulunan ince kemik. **2.** Fasulye, bakla gibi sebzelerin yeşil kabuğunda ve ekin başaklarında bulunan sert ve kıl gibi uzun lif.

kılçıklı *s.* **1.** Kılçığı olan. **2.** *mec.* Pürüzlü, çapraşık, karışık : *Bu iş çok kılçıklı içinden nasıl çıkılır bilmem!*

kılgı *a. fels.* Kuramı yapılan bir şeyi düşünce alanından iş alanına geçirip gerçekleştirme.

kılıbık *s.* Karısının baskısı altında bulunan erkek, **kazak** karşıtı.

kılıç *a.* Uzun, düz ya da eğrice, ucu sivri, bir ya da her iki yüzü keskin, kın içinde bele takılan silah. § **Kılıçtan geçirmek** kılıçla hepsini öldürmek. **Demokles'in kılıcı** her an gerçekleşebilecek tehlike.

kılıçbalığı, -nı *b. a. zool.* Burnunda kılıç biçiminde bir uzantı bulunan, kılçıksız, eti beyaz ve lezzetli, iri bir balık.

kılıçlamak (*-i*) Kılıçtan geçirmek.

kılıf *a. Ar.* Bir şeyin kendi biçimine göre yumuşak bir nesneden yapılmış özel kabı : *Yastık kılıfı.*

kılıflamak (*-i*) Kılıf geçirmek, kılıfa koymak.

kılık *a.* Bir kimsenin giyinişi ya da dış görünüşü, °kıyafet, °kisve. § **Kılık kıyafet** üst baş ve dış görünüş.

kılıksız *s.* Giyimi düzgün olmayan, kıyafetsiz, °sünepe.

kılkuyruk *b. s.* **1.** *alay* Züğürt ve kılıksız. **2.** *b. a. zool.* Bir cins yaban ördeği.

kıllanmak (*nsz*) Kılları çıkmak.

kılmak (*yar*) "Etmek, yapmak" anlamıyla yardımcı eylem olarak kullanılır : *Beni böyle söylemeye mecbur kıldı.*

kımıldama *a.* Kımıldamak eylemi.

kımıldamak, kımıldanmak (*nsz*) **1.** Yerinden biraz oynamak. **2.** Yerinde hafif hafif devinmek.

kımıltı *a.* Kımıldama, belli belirsiz devinme.

kımız *a.* Kısrak sütünden yapılan eski bir Türk içkisi.

kın *a.* **1.** Bıçak, kılıç gibi kesici araçların kabı. **2.** *bot.* Buğdayda olduğu

gibi kimi bitkilerde sapı saran yaprak dibi.

kına *a. Ar.* Kına ağacının kurutulmuş yapraklarından elde edilen, saç ve elleri boyamakta kullanılan toz. § **Kına yakmak (koymak, sürmek** ya da **vurmak)** kınayı su ile karıştırıp bulamaç kıvamına getirerek boyanacak yere sürmek. **Kınalar yakmak** (birinin uğradığı kötü duruma) çok sevinmek.

kınaçiçeği, -ni *b. a. bot.* Çiçekleri türlü renkte olan bir süs bitkisi.

kınaçiçeğigiller *ç. b. a. bot.* İkiçeneklilerden, örneği kınaçiçeği olan bir familya.

kınakına *a. (Peru dilinden) bot.* Kökboyasıgillerden, kabuğundan kinin çıkarılan bir bitki.

kınalamak *(-i)* Kına koymak, kına ile boyamak : *Ellerini kınaladı.*

kınamak *(-i)* Yapılan bir işin kötü görüldüğünü bildirir söz söylemek, °ayıplamak.

kınkanat *b. a.* Kınkanatlı böceklerin gövdeyi korumakla görevli ve çok sert yapıda birinci çift kanadı.

kınkanatlılar *ç. b. a. zool.* Dört kanatlı böceklerden bir takım.

kınnap *a. Ar.* Sicim, kalınca iplik.

kıpırdak *s.* Kıpırdanışı çabuk ve canlı olan.

kıpırdamak, kıpırdanmak *(nsz)* Kımıldamak.

kıpırtı *a.* Kımıldanış, kımıltı.

kıpıştırmak *(-i)* (Gözler için) Üst üste açıp kapamak.

kıpmak *(-i)* (Göz için) Çabucak kapayıp açmak.

Kıpti *öz. a.* **1.** Eski Mısır halkından olan kimse. **2.** Çingene.

kır (I) *s.* Beyazla az siyahın karışmasından oluşan renk : *Kır at.*

kır (II) *a.* Şehir dışı, çoğu boş ve geniş yer : *Kır gezintisi.*

kıraç *s.* Verimsiz ya da sulanmayan (toprak).

kırağı *a.* Gece soğuğundan sonra sabahları bitkilerde ve toprakta görülen donmuş çiy. § **Kırağı çalmak** kırağı dondurup bozmak : *"Acı patlıcanı kırağı çalmaz."* **Kırağı düşmek** (ya da **yağmak)** kırağı oluşmak.

kıran *a.* Bir topluluğun ve özellikle hayvanların büyük bölümünü yok eden hastalık ya da başka bir neden. § **Kıran girmek** kısa bir zaman içinde çok sayıda ölmek : *Bu yıl sığırlara kıran girdi.*

kıranta *a. İt.* **1.** Orta yaşlı, saçları ağarmaya başlamış erkek. **2.** Kerliferli, yaşına rağmen süslü ve özenli (erkek).

kırat, -tı *a. Yun.* **1.** Elmas, zümrüt gibi değerli taşların tartısında kullanılan ölçü birimi; miskalin yirmi dörtte biridir. **2.** *mec.* Nitelik, değer, °seviye.

kırbaç *a.* Ucu esnek tek parça deriden yapılmış ya da ucuna sırım bağlanmış vurma aracı.

kırbaçlamak *(-i)* Kırbaçla vurmak.

kırçıl *s.* Kırlaşmaya başlamış, kır renkli.

kırçıllaşmak *(nsz)* Kırçıl duruma gelmek.

kırdırmak *(-i, -e)* **1.** Kırmak işini yaptırmak. **2.** Düşük fiyat verdirmek : *İşi kırdırarak verelim.* **3.** Bir bonoyu süresi gelmeden düşük fiyatla birine devretmek ya da satmak.

kırgın *s.* Gücenmiş, gönlü kırılmış.

Kırgız *öz. a.* Orta Asya'da oturan bir Türk boyu ya da bu boydan olan kimse.

kırıcı *s.* **1.** Kırmak işini yapan. **2.** *mec.* Gücendirici : *Kırıcı bir davranış.* **3.** Senet, tahvil, bono, para gibi şeyler üzerinde fiyat indirerek işlem yapan kişi ya da kuruluş.

kırık (I) *s.* **1.** Kırılmış olan : *Kırık sandalye.* **2.** Soyu karışık : *Kırık tazı.* **3.** Kırılmış bir şeyden ayrılan parça : *Cam kırığı.* **4.** *a.* Bir organın ve özellikle kemiğin kırılmış durumu : *Kolunda*

kırık yok ama çıkık var. **5.** *a.* Küçük parçalar durumuna getirilmiş şey : *Arpa kırığı.* **6.** *a.* Geçersiz ve düşük not : *Üç dersten kırığı var.* **7.** *mec.* Gücenmiş, üzgün : *Kalbi kırık.* § **Kırık çizgi** *mat.* bir ya da birkaç noktada doğrultu değiştiren çizgi. **Kırık dökük** **1)** sağlam ve düzgün olmayan, derme çatma; **2)** kullanılmayan değersiz eşya.

kırıkçı *a.* Kırık ve çıkık kemikleri tedavi eden kimse, çıkıkçı.

kırıkkırak *a.* Uzunca çubuk biçiminde gevrek bir peksimet çeşidi.

kırıklık *a.* **1.** Kırık olma durumu. **2.** Vücutta duyulan ağrı ve yorgunluk, °rahatsızlık : *Bugün kırıklığım var, sokağa çıkamayacağım.*

kırılgan *s.* Kolay ve çabuk kırılan.

kırılma *a.* **1.** Kırılmak eylemi. **2.** (*nsz*) *fiz.* Bir saydam ortamdan başka bir saydam ortama (örneğin havadan cama) geçen bir ışının, doğrultusunu değiştirmesi.

kırılmak (*nsz*) **1.** Kırmak işine konu olmak. **2.** (*-e*) *mec.* Birine karşı kırgın duruma gelmek, gücenmek, incinmek. **3.** Ölmek : *II. Dünya Savaşında çok asker kırıldı.* § **Kırılıp dökülmek** kırıtarak diller dökmek.

kırım *a.* Savunmasız insanların ya da tutsakların toplu olarak öldürülmesi, °katliam.

kırıntı *a.* **1.** Bir şeyden ayrılan ufak parça : *Ekmek kırıntısı.* **2.** Bir şeyden artanlar, küçük kalıntılar : *Eski zenginliğin kırıntıları...*

kırışık *s.* **1.** Kırışmış olan. **2.** *a.* Kırışmış yer : *Yüzünde hiç kırışık yok.*

kırışmak (*nsz*) **1.** İnce ince katlanarak bir şeyin düzgünlüğü bozulmak. **2.** Birbirini kırmak, öldürmek. **3.** Karşılıklı kırmak : *Çocuklar yumurta kırışıyorlar.* **4.** Pazarlık etmek. **5.** Bahse tutuşmak.

kırıştırmak (*nsz*) **1.** Kırışmasına yol açmak. **2.** *mec.* Cilveleşmek.

kırıtkan *s.* Her zaman kırıtan.

kırıtmak (*nsz* √ *-le*) Cilveli davranışlarda bulunmak.

kırk, -kı *s.* **1.** Dört kere on, otuz dokuzdan bir artık. **2.** *a.* Otuz dokuzdan sonra gelen sayının adı. 40, XL. § **Kırk (ya da Bin) dereden su getirmek** birçok bahaneler ileri sürmek. **Kırk bir buçuk maşallah** (ciddi ya da alaylı) nazar değmesin! **Kırk tarakta bezi olmak** birçok işleri ya da ilişkisi olmak. **Kırk yılda bir** çok seyrek olarak. **Kırk yıllık Yani olur mu Kâni** eskimiş bir alışkanlık kolay kolay değişmez. **Kırkından sonra saz çalmak** yaşlandıktan sonra uzun çalışma isteyen bir işe girişmek.

kırkambar *b. a.* **1.** İçinde değişik türden şeyler bulunan kap ya da yer. **2.** *mec.* Birçok şeyler bilen kimse.

kırkar *s.* Kırk sıfatının üleştirme biçimi, her birine kırk, her kezinde kırkı bir arada olan.

kırkayak *b. a. zool.* Eklembacaklı hayvanlardan çokbacaklılar sınıfına giren, uzun vücutlu bir hayvan.

kırkayaklar *ç. b. a. zool.* Örnek hayvanı kırkayak olan ve ağılı türlerine de rastlanan çokayaklılar topluluğu.

kırkbayır *b. a.* Gevişgetiren hayvanların üçüncü midesi.

kırkım *a.* Davarların kırkılması ya da kırkıldıkları mevsim.

kırkıncı *s.* Kırk sayısının sıra sıfatı, sırada otuz dokuzuncudan sonra gelen.

kırklamak (*nsz*) **1.** Kırk günün önemli sayıldığı durumlarda kırk günü doldurmak : *Lohusa kırkladı.* **2.** (*-i*) Bir şeyi çok yıkamak, titizlik göstermek.

kırklı *s.* **1.** Kırk gününü doldurmuş. **2.** Biri kırklamadan, öbürü doğan iki çocuğun her biri.

kırklık *s.* **1.** (Yaş için) Kırk yaşlarında olan : *Kırklık bir adam.* **2.** *a.* Doğacak çocuk için hazırlanan bez ve giysi.

kırkma *a.* **1.** Kırkmak eylemi. **2.** Ucu kesilip alın üstüne bırakılan saç, °kâkül.

kırkmak (*-i*) **1.** Bir şeyi uçlarından kesmek. **2.** (Davar için) Tüyünü kesmek.

kırlangıç *a. zool.* Serçegillerden, küçük, göçebe bir kuş.

kırlangıçbalığı, -nı *b. a. zool.* Yüzgeçleri geniş ve uzunca, eti beyaz bir balık.

kırlangıçdönümü, -nü *b. a.* Ekim ayının ilk günleri.

kırlangıçfırtınası, -nı *b. a.* Nisan ayının ilk günlerinde görülen sayılı fırtına.

kırlaşmak (*nsz*) Rengi kır olmak.

kırma *a.* **1.** Kırmak eylemi. **2.** Kumaşı katlayarak yapılan giysi süsü. **3.** Kaba un : *Buğday kırması.* **4.** *s.* Ortasından kırılır gibi açılıp kapanan : *Kırma tüfek.* **5.** *s.* Kanına bir başka kan karışmış, azma : *Arap kırması bir at.*

kırmak (*-i*) **1.** Sert şeyleri vurarak ya da ezerek parçalamak : *Bardağı kırmak.* **2.** Kaba ve iri öğütmek : *Arpa kırmak.* **3.** Katlamak : *Forma kırmak.* **4.** (Savaş, bulaşıcı hastalık) Öldürmek : *Bu yıl kızamık çocukları kırdı.* **5.** Yok etmek : *Hevesini kırmak.* **6.** (Fiyat için) İndirmek. **7.** İskonto ile almak : *Bono kırmak.* **8.** *mec.* Gücendirmek, incitmek : *Ben kimseyi kırmak istemem.* **9.** Yönünü değiştirmek : *Direksiyon kırmak.* § **Kıran kırana** acımaksızın, öldürürcesine yapılan (kavga, güreş). **Kır boynunu** defol! çekil! **Kırıp dökmek 1)** dikkatsizlik ya da hiddetle birçok şeylerin kırılmasına yol açmak; **2)** çok sert davranarak darıltmak.

kırmız *a. Ar.* Kırmızböceğinden çıkarılan parlak al boya.

kırmızböceği, -ni *b. a. zool.* Zarkanatlılardan, küçük bir böcek.

kırmızı *s. Ar.* Kan rengi, kızıl. § **Kırmızı dipli mumla davet etmek** bir yere gelmesi için birine çok yalvarmak. **Kırmızı oy** bir şeyin oylanmasında karşı durum alındığını gösteren oy.

kırmızıbiber *b. a. bot.* Olgunlaşarak kızaran ve baharat olarak kullanılmak için kurutulup toz duruma getirilen biber türü.

kırmızıturp, -pu *b. a. bot.* Turpgillerden, kökü kırmızı olan bir turp türü.

kırpıntı *a.* Kırpılan şeyden çıkan parçalar.

kırpıştırmak (*-i*) (Gözü) Çabucak açıp kapamak, kırpmak.

kırpmak (*-i*) **1.** Kesmek, kırkmak. **2.** Kıpmak.

kırsal *s.* **1.** Kır ile ilgili. **2.** Az insanın barındığı daha çok kır durumunda olan (yer) : *Kırsal bölge.*

kırtasiye *a. Ar.* < *Yun.* **1.** Defter, kâğıt, mürekkep gibi yazı araçlarının genel adı. **2.** Kâğıtla yapılan işlemler.

kırtasiyeci *a.* **1.** Kırtasiye satan kimse. **2.** *s. mec.* Devlet işlerinin yürütülmesinde biçime gereğinden çok önem veren, bürokrat.

kırtasiyecilik *a.* **1.** Kırtasiyecinin yaptığı iş. **2.** Devlet işlerinin yürütülmesinde biçime gereğinden çok önem verme, °bürokrasi.

kırtıpil *s. hlk.* Değersiz, bayağı, yarım yamalak.

kısa *s.* **1.** Uzunluğu, boyu az olan, **uzun** karşıtı : *Kısa etek.* **2.** Az süren, kestirme : *Kısa yol.* **3.** Ayrıntısız : *Kısa bilgi.* **4.** *be.* Kısaca, kısaltarak : *Kısa yazmak.* § **Kısa devre** *fiz.* elektrik direnci çok az olduğundan, büyük ölçüde elektrik akımına yol açan devre. **Kısa kesmek** sözü uzatmamak. **Kısa ünlü** *dilb.* boğumlanma süresi uzun olmayan ünlü : *At, al, kır.*

kısaca *be.* Kısa olarak.

kısakafalı *b. s. anat.* Kafasının önart ekseni, yan eksenine göre kısa olan (kimse), brakisefal.

kısalmak (*nsz*) Kısa duruma gelmek.

kısaltma *a.* **1.** Kısaltmak eylemi. **2.** Kısaltılmış ad ya da söz : *TDK, Türk Dil Kurumu'nun kısaltmasıdır.*

kısaltmak (*-i*) Kısa duruma getirmek.

kısaltmalı *s.* Kısaltılmış olan. § **Kısaltmalı sözcük** *dilb.* birden çok sözcüğün baş harfleriyle kurulmuş sözcük : *TÜBİTAK (Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırmalar Kurumu).*

kısas *a. Ar.* Bir suçluyu başkasına yaptığı kötülüğü aynı biçimde uygulayarak cezalandırma. § **Kısasa kısas** yapılan kötülüğü aynıyla yapmak.

kısık *s.* **1.** Kısılmış olan. **2.** Boğuk çıkan (ses). **3.** Yumuk : *Kısık (göz).*

kısılma *a.* **1.** Kısılmak eylemi. **2.** *biy.* Yüreğin, içindeki kanı damarlara pompalamak için açılıp kapanması.

kısılmak (*nsz*) **1.** Oylumu, niceliği, gücü azalmak : *Sesi kısıldı.* **2.** (Göz için) Hafifçe kapanmak. **3.** Kaçıp kurtulma yolu kalmamak : *Kapana kısıldı.*

kısım, -smı *a. Ar.* **1.** Parçalara ayrılmış bir şeyin her bölümü, bölük : *Yurdun bir kısmı.* **2.** Bir cinsten ya da meslekten olanların topu, takımı : *Çocuk kısmı...*

kısıntı *a.* Her türlü gereksinmeyi karşılamada tutumlu davranma.

kısır *s.* **1.** (İnsan ve hayvan için) Döl vermeyen : *Kısır kadın. Kısır inek.* **2.** *mec.* (Toprak için) Ürün vermeyen. **3.** *mec.* Sonuç vermeyen, verimsiz.

kısırdöngü *b. a.* **1.** *mant.* Bir önermeyi ikinci bir önerme ile, bunu da birincisiyle tanıtlamaya çalışma yolu. **2.** *mec.* Aynı olumsuz sonucu veren, çözüm getirmeyen durumların yinelenmesi.

kısırlaşmak (*nsz*) Kısır duruma gelmek ya da ürün vermez olmak.

kısırlık *a.* Kısır olma durumu.

kısıt *a.* Yasanın, bunama, mahkûm olma gibi nedenlerden dolayı bir kimsenin malını, parasını kullanmasına ve harcamasına engel olması.

kısıtlamak (*-i*) **1.** Kısıt altına almak. **2.** Sınırlamak, daraltmak : *Hükümet dış gezileri kısıtladı.*

kısıtlayıcı *s.* **1.** Kısıtlayan, kısıt altına alan. **2.** Sınırlayan, daraltan.

kısıtlı *s.* **1.** Kısıt altına alınmış : *Kısıtlılar milletvekili olamazlar.* **2.** *mec.* Sınırlanmış.

kıskaç *a.* **1.** Bir şeyi sıkıca tutmaya yarayan kerpeten, pense gibi araç. **2.** Açılıp kapanan eğreti merdiven. **3.** *zool.* Böceklerin, besi maddelerini parçalamaya ve kendilerini savunmaya yarayan organı.

kıskanç *s.* Kıskanmak huyu olan : *Kıskanç bir koca.*

kıskanmak (*-i, -den*) **1.** Sevilmekte ya da kendisiyle ilişkili şeylerde bir başkasının ortaklığına ya da üstün durumda görünmesine dayanamamak : *Bu çocuk kardeşini kıskanıyor.* **2.** (*-i*) Bir şeye en küçük saygısızlık bile gösterilmesine dayanamamak. **3.** Kendinden üstün gördüğü kişinin üstünlüğünü çekememek, °haset etmek. **4.** İmrenmek.

kıskıvrak *be.* Çözülemeyecek ya da kurtulamayacak biçimde : *Kıskıvrak bağladılar.*

kısmak (*-i*) **1.** Bir şeyin oylumunu, niceliğini ya da gücünü azaltmak : *Masrafı kısmak. Sesini kısmak. Lambayı kısmak.* **2.** *mec.* Verilen hak ve özgürlüklerin sınırını daraltmak.

kısmet, -ti *a. Ar.* **1.** Tanrı'nın her kişiye uygun gördüğü yaşama durumu. **2.** (Kız ya da kadın için) Evlenme talihi. **3.** *ünl.* "Şimdiden belli değil ya olur ya olmaz" anlamında : *-Yarın gelecek misiniz? –Kısmet!* § **Kısmeti açılmak 1)** kazancı artmak; **2)** kendisiyle evlenmek isteyen biri çıkmak. **Kısmeti çıkmak** (kız, kadın için) evlenme olanağı ortaya çıkmak.

kısmi *s. Ar.* Bir şeyin yalnız bir bölümünü içine alan. § **Kısmi seçim** ara seçimi.

kısrak *a. zool.* Dişi at.

kıssa *a. Ar.* Öykü, fıkra. § **Kıssadan hisse** bir öyküden çıkarılan ders ve ibret.

kıstak *a. coğr.* İki karayı birleştiren iki yanı su, dar kara parçası.

kıstas *a. Ar.* Ölçüt.

kıstırmak (*-ı, -e*) **1.** Kısmak işini yaptırmak. **2.** İki şey arasında bırakarak sıkıştırmak : *Parmağını kapıya kıstırdı.* **3.** *mec.* Kaçamayacak bir duruma düşürmek.

kış *a.* Yılın, yirmi iki aralıktan, yirmi bir marta değin süren soğuk mevsimi : *Kış geceleri uzun olur.* § **Kış kıyamet** çok zorlu kış günleri.

kışın *be.* Kış mevsiminde.

kışkırtıcı *s.* **1.** Kışkırtmak işini yapan : *Kışkırtıcı kişiyi yasalar suçlu görür.* **2.** Provokatör.

kışkırtma *a.* **1.** Kışkırtmak eylemi. **2.** Provokasyon.

kışkırtmak (*-ı*) **1.** (Kuş ve kümes hayvanları için) Ürkütüp kaçırmak. **2.** *mec.* Kötü bir iş yapmaya zorlamak : *Arkadaşını kışkırtarak kavgaya yol açtı.*

kışla *a.* Askerlerin toplu olarak barındıkları büyük yapı.

kışlak *a.* Kışın orduların, göçebe oymakların hayvanlarıyla birlikte yayladan inip konakladıkları yer.

kışlamak (*nsz*) **1.** Kış olmak : *Bu yıl havalar erken kışladı.* **2.** Kışı bir yerde geçirmek : *Asker siperlerde kışladı.*

kışlık *s.* **1.** Kışla ilgili, kış için : *Kışlık yiyecek. Kışlık giysi.* **2.** *a.* Kışın oturulan yapı.

kıt, -tı *s.* **1.** Gereksinimine yetmeyecek kadar az olan : *Bu yıl ürün kıt.* **2.** (Duygu ve kavramlar için) Az. § **Kıt kanaat** yoksulluk içinde ve güçlükle : *Kıt kanaat geçiniyor.*

kıta *a. Ar.* **1.** *coğr.* Büyük kara parçası : *Avrupa kıtası.* **2.** Silahlı ya da silahsız erlerin bir komutanın buyruğu altında oluşturduğu topluluk. **3.** *yz.* En az dört dizeden oluşmuş koşuk ya da koşuk parçası.

kıtık *a.* Minder, yastık gibi şeyleri doldurmakta kullanılan keten ve kendir lifleri.

kıtipiyos *s. argo* Değersiz, bayağı, sünepe.

kıtır *a.* **1.** Patlatılmış mısır taneleri. **2.** *tkz.* Uydurma söz, yalan. § **Kıtır atmak** yalan söylemek.

kıtırdamak (*nsz*) Kuru ve gevrek bir şey "kıtır" diye ses çıkarmak.

kıtır kıtır *s.* **1.** Kuru ve gevrek : *Börek pek kıtır kıtır.* **2.** *be.* Yemek, kesmek, doğramak gibi eylemlerle kullanılıp işin gevrekçe ses çıkararak yapıldığını anlatır : *Kurt, kuzuyu kıtır kıtır yemiş.*

kıtlama *a.* Kesmeşekerini ağızda küçük küçük ısırarak çay içme.

kıtlık *a.* **1.** Yiyecek azlığından doğan ve açlığa kadar gidebilen sıkıntı : *O yıl kıtlık vardı.* **2.** Gereksemeye yetmeyecek derecede azlık : *Kâğıt kıtlığında mı kaldık.* **3.** *mec.* (Duygu ve kavramlar için) Azlık : *Düşünce kıtlığı.* § **(Bir şeyin) Kıtlığına kıran girmek** hiç bulunmaz olmak.

kıvam *a. Ar.* **1.** (Sıvılar için) Koyuluk, koyuluk derecesi. **2.** Bir şeyin en uygun derecesi ve zamanı, tav : *Eğlence tam kıvamını bulmuştu.* **3.** Gerekli koşulların var olması.

kıvanç *a.* **1.** Sevinç. **2.** Övünç.

kıvanmak (*-e, -le*) Övünülecek bir olaydan dolayı sevinmek, kıvanç duymak, °memnun olmak : *Oğlunun başarısı ile kıvanıyor.*

kıvılcım *a.* **1.** Yanmakta olan bir maddeden sıçrayan küçük ateş parçası. **2.** Demir ve taş gibi maddelerin güçlü çarpışmasından sıçrayan ateş zerresi. **3.** *mec.* Harekete geçirici etken.

kıvılcımlanmak (*nsz*) Kıvılcım saçarak yanmak, tutuşmak.

kıvırcık *s.* **1.** Küçük küçük kıvrımları olan : *Kıvırcık saç.* **2.** *a. zool.* Trakya'da yetişen, eti ve yapağısı beğenilen bir

koyun türü. § **Kıvırcık salata** (ya da **yeşil salata**) küçük ve kıvırcık yapraklı marul.

kıvırmak (*-i*) **1.** Eğrilterek bükmek. **2.** Bir nesneyi büklüm büklüm yapmak. **3.** Kenarından ensizce katlamak : *Şu bezi dört kenarından kıvırmalı.* **4.** Kalçaları iki yana sallayarak oynamak ya da yürümek. **5.** *mec.* Becermek, üstesinden gelmek, başarmak : *Bu işi onun kadar kimse kıvıramaz.*

kıvır zıvır *a.* ve *s.* **1.** Önemsiz, değersiz, derme çatma (şey): *Kıvır zıvır işlerle vakit öldürüyor. Benim kıvıra zıvıra verecek param yok.* **2.** *a.* Önemsiz ayrıntı.

kıvrak *s.* **1.** Canlı ve hareketli : *Kıvrak bir genç kız.* **2.** Akıcı; işlek : *Kıvrak bir anlatım. Kıvrak bir zekâ.*

kıvranmak (*nsz*) **1.** Büyük bir acının, sancının etkisiyle eğilip bükülmek : *Zavallı sesini çıkaramıyor ama kıvranıp duruyor.* **2.** *mec.* Acı çekmek : *Yoksulluk içinde kıvranıyor.* **3.** *mec.* Bir şeye çok gereksinme duymak : *Su su diye kıvrandı.*

kıvrılmak (*nsz*) **1.** Kıvırmak işine konu olmak. **2.** Kıvırcık olmak. **3.** (Dar bir yere) Büzülerek yatmak.

kıvrım *a.* Bir şeyin kıvrılma yeri.

kıvrıntı *a.* Bir şeyin kıvrılan yeri.

kıyafet, -ti *a. Ar.* Kılık. § **Kıyafet balosu** alışılmışın dışında özel giysilerin giyildiği balo.

kıyak *s. argo* Benzerlerinden üstün olan, güzel, hoş.

kıyam *a. Ar.* **1.** Ayağa kalkma. **2.** (Namazda) Ayakta durma.

kıyamet, -ti *a. Ar.* Tektanrılı dinlerin inanışına göre dünyada yaşamın sona ererek bütün ölülerin dirilip toplanacağı zaman. § **Kıyamet gibi** (ya da **kadar**) pek çok. **Kıyamet kopmak** **1)** kıyamet günü gelerek ölüler dirilip kalkmak; **2)** bir yerde çok gürültü ve telaş olmak. **Kıyamete kadar** dünya durdukça.

kıyas *a. Ar.* **1.** Bir tutma, denk sayma : *Bu adamı başkalarıyla kıyas edemeyiz.* **2.** Karşılaştırma, oranlama : *Geçen yıllara kıyasla bu yıl havalar iyi gitti sayılır.* **3.** *mant.* Tasım.

kıyasıya *be.* Canına zarar verircesine, işkence edercesine : *Kıyasıya dövdü.*

kıyaslama *a.* Kıyaslamak eylemi, örnekseme, orantı, °mukayese.

kıyaslamak (*-i √ -i, -le*) Karşılaştırmak, °mukayese etmek.

kıygın *s.* Haksızlığa uğramış.

kıyı *a.* **1.** Kara ile suyun birleştiği yer, °sahil : *Sandal kıyı boyunca gidiyordu.* **2.** Bir yerin ya da yüzeyin bittiği yer : *Ekmeğin kıyısı. Yol kıyısı.* **3.** *mec.* Tenha, ücra yer. § **Kıyıda bucakta** (ya da **Kıyıda köşede**) göze çarpmayan yerlerde.

kıyıcı *a.* **1.** Kıymak işini yapan kimse : *Tütün kıyıcısı.* **2.** *s. mec.* Acıma duygusu olmayan, başkalarına kıyasıya kötülük eden, °zalim.

kıyım *a.* **1.** Kıymak eylemi ya da biçimi. **2.** Haksızlığa uğratma.

kıyıntı *a.* **1.** Açlık nedeniyle midede duyulan eziklik : *Midemde bir kıyıntı var.* **2.** İnce ince doğranmış, işe yaramayan şey : *Tahta kıyıntısı.*

kıyma *a.* **1.** Kıymak eylemi. **2.** Kıyılmış et.

kıymak (*-i*) **1.** Çok ince ve küçük parçalar halinde doğramak : *Eti kıymak.* **2.** (*-e*) *mec.* Esirgememek : *Paraya kıyarsan aradığını bulursun.* **3.** (*-e*) Acımayıp öldürmek ya da büyük bir kötülük etmek : *Zavallıya nasıl kıydılar.*

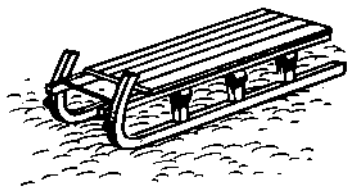
kıymet, -ti *a. Ar.* Değer.

kıymetlenmek (*nsz*) **1.** Değeri artmak, değerlenmek. **2.** Önem kazanmak.

kıymık *a.* Çok küçük ve sivri tahta parçası : *Elime kıymık batti.*

kız *a.* **1.** Dişi çocuk : *Üç kızı var.* **2.** Evlenmemiş genç ya da yaşlı dişi

insan. **3.** Erden. § **Kız gibi 1)** kıza benzeyen; **2)** çok güzel. **Kız istemek** bir kızı evlenmek için ailesinden ya da yakınlarından istemek. **Kızını dövmeyen dizini döver** kızının (ya da evladının) eğitimine gereken önemi vermeyen ilerde çok pişman olur.

kızak

kızak *a.* **1.** Kar ya da buz üzerinde gitmek için kullanılan tekerleksiz taşıt. **2.** Tersanelerde üzerinde gemi yapılan ya da onarılan düzen. § **Kızağa çekmek 1)** gemiyi kızağa[2] çekmek; **2)** *mec.* bir kimseyi, etkinlik gösterdiği işten alıp çalışmayı gerektirmeyen bir işe vermek : *Genel müdürü kızağa çektiler.*

kızamık *a. hek.* Genellikle çok küçük yaşlarda görülen, bulaşıcı, ateşli, ufak kızıl lekeler döktüren bir hastalık.

kızamıkçık *a. hek.* Kızamığa benzeyen ona göre daha hafif geçen bir hastalık.

kızan *a.* **1.** Erkek çocuk. **2.** Delikanlı, silahlı köy delikanlısı.

kızarmak (*nsz*) **1.** Kırmızı ya da ona yakın bir renk almak : *Domatesler kızarmaya başladı.* **2.** Utanıp yüzü pembeleşmek : *Bu sözü işitince kızardı.* **3.** (Yiyecekler) Kızgın yağda ya da ateşte pişmek. § **Kızarıp bozarmak** utancından yüzü renkten renge girmek.

kızartı *a.* Kızarmış yer.

kızartma *a.* **1.** Kızartmak işi. **2.** Kızartılarak pişirilmiş yemek : *Patlıcan kızartması.*

kızartmak (*-i*) **1.** Kızgın yağda ya da ateşte pişirmek. **2.** (Meyve ve sebze için) Kızarmasını sağlamak.

kızböceği, -ni *b. a. zool.* Vücudu ince yapılı, karnı geniş ve yassı, başı büyük, zarkanatlı bir böcek.

kızgın *s.* **1.** Çok ısınmış ya da ısıtılmış olan : *Kızgın yağ.* **2.** *mec.* Kızmış olan, öfkeli. **3.** *mec.* Eş arayan : *Kızgın bir boğa.*

kızıl *s.* **1.** Kan renginde ya da ona yakın bir renkte olan, kırmızı. **2.** *mec.* Aşırı derecede, çok : *Kızıl deli.* **3.** *mec.* Komünist. **4.** *a. hek.* Daha çok küçük yaşlarda görülen, bulaşıcı, yüksek ateşli, tehlikeli bir hastalık.

Kızılay *öz. b. a.* Yurt içinde ve dışında savaş, deprem, hastalık salgını, yangın ve su baskını gibi durumlardan zarar görenlere ilaç, yiyecek, giyecek, çadır sağlayan ve bağışlarla yaşayan bir kurum.

Kızılbaş *öz. b. a.* Şiilere, Alevilere verilen ad.

kızılca *s.* Kızıla çalar, az kızıl. § **Kızılca kıyamet kopmak** kavga gürültü olmak.

kızılcık *a. bot.* Kızılcıkgiller familyasından bir ağaç ve bunun, zeytin büyüklüğünde, kırmızı, reçeli, şerbeti yapılan, buruk tadı olan yemişi. § **Kızılcık sopası** *mec.* dayak.

kızılcıkgiller *ç. a. bot.* İkiçeneklilerden, çoğu iri gövdeli bir bitki familyası.

kızılderili *b. a.* Amerika'nın eski yerlilerine verilen ad.

kızıllaşmak (*nsz*) Kızıl duruma gelmek.

kızıllık *a.* **1.** Kızıl olma durumu, kızıl renk. **2.** Güneş doğmadan önce ya da battıktan sonra gökte beliren kırmızı renk : *Akşam kızıllığı.*

kızılötesi, -ni *b. a. fiz.* Işık tayfından kırmızı alanın ötesindeki alanda yayılmış ışık ışınlarından oluşan, gözle görünmeyen ışınım.

kızılşap, -pı *b. s.* Açık eflatun.

kızılyaprak *b. a. bot.* Gülgillerden, yol kıyılarında yetişen, sarı çiçek açan bir bitki.

kızışmak (*nsz*) **1.** Yüksek bir dereceyi bulmak, şiddetlenmek : *Kavga kızıştı.* **2.** Coşup gayrete gelmek : *Güreşçiler kızıştı.* **3.** Islaklık ve mikropların etkisiyle çürürken ısınmak : *Ot balyaları kızıştı.* **4.** Kösnümek : *Aygır kızıştı.*

kızıştırmak (*-i*) Kızışmasını sağlamak ya da kızışmasına neden olmak.

kızkuşu

kızkuşu, -nu *b. a. zool.* Uzunbacaklılardan, başı sorguçlu küçük bir kuş.

kızlık *a.* Kız olma durumu, erdenlik, °bekâret.

kızmak (*nsz*) **1.** Isıtılan bir nesnenin sıcaklığı çok artmak : *Yağ kızdı.* **2.** *mec.* Öfkelenmek, sinirlenmek : *İşe gecikmesine kızdı.* **3.** (Dişi kuşlar için) Zamanı gelince yumurtaya yatmak istemek.

ki *bağ.* **1.** Bir adı ya da tümceyi arkadan gelen bir tümceye türlü ilgilerle bağlar : *Bir adam ki söz dinlemez... Herkes bilir ki dünya yuvarlaktır.* **2.** Tümce sonunda anlatımı güçlendirmek için kullanılır : *O beni sevmez ki. Öyle bir yağmur yağdı ki.*

kibar *s. Ar.* **1.** Davranış, duygu ve düşünce bakımından ince, nazik olan (kimse), çelebi. **2.** Şık, seçkin, değerli : *Kibar bir giyim.*

kibarlaşmak (*nsz*) Kibar duruma gelmek, kibarlık kazanmak.

kibarlık *a.* **1.** Kibar olma durumu. **2.** Kibara yakışır davranış. § **Kibarlık budalası** kibar olmadığı halde yapmacık bir kibarlık gösteren kimse. **Kibarlık taslamak** kibar olmadığı halde kibar gibi görünmeye çalışmak.

kibir, -bri *a. Ar.* Kendini herkesten üstün tutma huyu, büyüklenme.

kibirlenmek (*nsz*) Kibirli olmak, büyüklenmek.

kibrit, -ti *a. Ar.* Bir ucu sürtünme sonucu yanabilecek bileşimde olan küçük tahta ya da karton parçası.

kiklon *a. Yun.* Siklon.

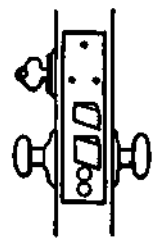
kil *a.* Islandığı zaman kolayca biçimlendirilebilen yumuşak ve yağlı toprak.

kile *a. Ar.* Ölçek : *Bir kile buğday.*

kiler *a. Far.* Yiyecek, içecek ve erzağın saklandığı oda, ambar, dolap gibi yer.

kilim *a.* Döşeme, divan, sedir vb. gibi yerlere serilen desenli, havsız, kıl ya da yün halı.

kilise *a. Yun.* **1.** Hıristiyan tapınağı. **2.** Hıristiyan mezheplerinden her biri : *Ortodoks kilisesi. Anglikan kilisesi.*

kilit

kilit *a. Yun.* Anahtarla işleyen aygıt. § **Kilit altına almak** bir şeyi kilitli bir yere koyarak saklamak. **Kilit dili** kilidin anahtarla sürülen parçası. **Kilit gibi olmak** birbirine çok bağlı ve dayanışmalı olmak. **Kilit noktası** (ya da **yeri**) bütün işlerin bağlı olduğu önemli nokta (yer).

kilitlemek (*-i*) **1.** Anahtarı çevirip kilidi kapamak. **2.** Karşılıklı çıkıntı ve yarıkları olan şeyleri birbirine geçirmek. **3.** Bir nesne ya da kimseyi kilitli bir yere kapamak : *Bütün giyecekleri dolaba kilitlemişler.*

kilo *a. Yun.* Bin gramlık ağırlık birimi, kilogram.

kilogram *b. a. Yun.* Kilo.

kilogramkuvvet, -ti *b. a. Yun. Ar. fiz.* 981.000 din yeğinliğinde olan ve bir kilo ağırlığındaki bir kütlenin gücünü karşılayan güç birimi.

kilogrammetre *b. a. Yun. fiz.* Bir kilo ağırlığındaki bir cismi bir metre yüksekliğe kaldırmak için harcanan gücü karşılayan güç birimi.

kilojul *b. a. Yun.* Bin jul değerindeki iş birimi.

kilokalori *b. a. Yun.* Değeri bin kalori olan ısı miktarı.

kiloluk *s.* ...kilo ağırlığında : *Bir kiloluk paket.*

kilometre *b. a. Yun.* Bin metrelik uzunluk ölçüsü.

kilovat, -tı *b. a. Yun. İng.* Değeri bin vat olan güç birimi.

kilüs *a. Yun. anat.* Bağırsaktan gelen, içinde yağ damlacıkları bulunan lenf.

kim *ad.* Hangi kişi : *Bunu kim söyledi?* § **Kim bilir** olasılık ya da bilinmezlik anlatır : *Kim bilir belki de gelmez.* **Kim kime dum duma** kimsenin kimseye önem vermediği, ilgilenmediği çok karışık bir durumu anlatır. **Kim oluyor** "kendini ne sanıyor", "ona ne" anlamında kullanılır. **Kim vurduya gitmek** kimin eliyle vurulduğu belli olmamak. **Kimin arabasına binerse onun türküsünü çağırır** kimden çıkar sağlarsa ona dönen, dalkavukluk eden.

kimi, kimisi *ad.* Bazı, birtakımı.

kimlik *a.* **1.** Sosyal bir varlık olarak insana özgü olan belirti, nitelik ve özelliklerin tümü : *Kimliği bilinmeyen bir kadın.* **2.** Kim olduğunu tanıtlayan belge, °hüviyet. § **Kimlik belgesi** kimlik[2].

kimse *a.* **1.** Kim olduğu bilinmeyen ya da belirtilmeyen herhangi bir kişi : *İçeride oturan kimseler...* **2.** *ad.* Hiç bir kişi : *Bugün kimse gelmedi.*

kimsesiz *s.* **1.** Anası babası, yakını, hısımı olmayan : *Kimsesiz bir çocuk.* **2.** Hiç kimse bulunmayan, insansız, boş : *Kimsesiz topraklar.*

kimüs *a. Yun.* Yemeklerin mide özsuyu ile karıştıktan sonra aldığı durum.

kimya *a. Ar.* **1.** Cisimlerin, yapı ve atom düzeni bakımından değişik cisimlere dönüşmesini inceleyen bilim. **2.** *mec.* Az bulunan çok değerli şey.

kimyacı *a.* **1.** Kimya ila uğraşan kimse, °kimyager. **2.** Kimya öğretmeni, kimya bilgini.

kimyager *a. Ar. Far.* Kimyacı[1].

kimyasal *s.* Kimya ile ilgili, °kimyevi : *Kimyasal bileşim.*

kimyevi *s. Ar.* Kimyasal.

kimyon *a. Yun.* < *İbr. bot.* Maydanozgillerden, ıtırlı tohumları bahar olarak kullanılan bir bitki.

kin *a. Far.* Öç almayı amaçlayan gizli düşmanlık, °garaz : *Bana olan kinin hâlâ geçmedi mi?* § **Kin bağlamak** birine karşı öç duymak. **Kin beslemek** birine karşı öç alma duygusunu sürdürmek. **Kin gütmek** öcünü alıncaya değin kininden vazgeçmemek. **Kin tutmak** gizli düşmanlık beslemek.

kinaye *a. Ar.* **1.** Düşünüleni, dolayısıyla anlatan söz : *Kinaye yoluyla söylemek.* **2.** Üstü örtülü dokunaklı söz : *Bu kinayeler bana mı?* **3.** *yz.* Sözün gelişiyle, gerçek anlamların dışında bir kavrama değinme sanatı.

kinci *s.* Kin tutan, kin güden.

kinematik *a. Yun. fiz.* Cisimlerin devinimlerini yörünge, hız, ivme gibi konular bakımından inceleyen mekanik kolu.

kinetik *s. Yun. fiz.* Devimle ilgili, devim dolayısıyla oluşan, devimsel.

kinin *a. Fr.* Kınakına kabuklarından çıkarılan ve sıtma ilacı olan beyaz alkaloit. Halk arasında **sulfata** da denir.

kip, -pi *a. dilb.* Eylemlerde belirli bir zamanla birlikte konuşanın, dinleyenin ve kendisi için konuşulanın tekil ya da çoğul olarak belirtilmiş biçimi.

kir *a.* **1.** Vücudun ya da herhangi bir şeyin üzerinde biriken pislik katmanı. **2.** *mec.* Utanılacak durum. § **(Bir şey) Kir götürmek** kirini belli etmeyecek bir renkte olmak.

kira *a. Ar.* **1.** Bir şeyin gelir karşılığında bir süre için sahibi tarafından başkasına verilmesi : *Kira süresi.* **2.** Bir şey için bu biçimde alınan ya da verilen karşılık : *Ev sahibi kira almaya gelecek.* § **Kirada olmak 1)** kira karşılığında verilmiş olmak; **2)** kira ile tutulmuş bir yerde oturmak. **Kiraya vermek** kira karşılığında vermek.

kiracı *a.* Bir şeyi, bir yeri kira ile tutan kimse : *Biz bu evde kiracıyız.*

kiralamak (*-i, -e*) **1.** Kira ile vermek: *Evi ona kiraladım.* **2.** (*-i, -den*) Kira ile tutmak : *Evi ondan kiraladım.*

kiralık *a. ve s.* **1.** Kiraya verilecek olan. **2.** Kiraya verilmek için yapılmış olan.

kiraz

kiraz *a. Yun. bot.* Gülgillerden bir ağaç ve bunun kırmızı renkte, eti sulu, tek çekirdekli meyvesi.

kireç *a.* Mermer, tebeşir, kireçtaşı, alçıtaşı vb. gibi birçok taşın temel maddesini oluşturan kalsiyum oksit. § **Kireç gibi olmak** benzinde hiç renk kalmamak.

kireççi *a.* Kireç yapan ya da satan kimse.

kireççil *s.* Kireçli topraktan hoşlanan : *Yonca kireççil bitkilerdendir.*

kireçkaymağı, -nı *b. a. kim.* Mikroplu suları dezenfekte etmede, çamaşırların rengini açmada vb. işlerde kullanılan, kremrenkli toz ya da sulandırılmış kireç klorürü.

kireçlemek (*-i*) **1.** Kireç katmak ya da kireç sürmek. **2.** Badanalamak.

kireçlenme *a.* **1.** Kireçlenmek eylemi. **2.** Organik dokuların içinde kireç birikmesi durumu.

kireçlenmek (*nsz*) **1.** Kireç dökülmek ya da bulaşmak. **2.** Kireç sürülmek : *Ağaçlar kireçlendi.* **3.** Kireç bağlamak.

kireçleşmek (*nsz*) **1.** Kireç durumuna gelmek. **2.** *bot.* Bitkilerin göze zarlarında kalsiyum karbonat ve kalsiyum oksalat gibi kalsiyum tuzları toplanmak. **3.** *biy.* Dokularda, kalsiyum tuzları dokunun görevine engel olacak derecede birikmek.

kireçsütü, -nü *b. a.* Badana yapmakta kullanılan sulandırılmış kireç.

kireçtaşı, -nı *b. a.* Kireç yapmakta kullanılan ve kireç karbonatı fazla olan taş.

kiremit *a. Yun.* Yapıların çatılarını örtmede kullanılan, oluklu, kızıl toprak renginde, pişmiş balçık.

kiriş *a.* **1.** Kimi telli müzik araçlarında kullanılan hayvan bağırsaklarından yapılan tel. **2.** Ok atılan yayın iki ucu arasındaki esnek bağ. **3.** Üzerine döşeme tahtalarını mıhlamak için çaprazlama yerleştirilen uzun ve yassıca direk. **4.** *mat.* Bir eğrinin iki noktasını birleştiren doğru parçası.

kirizma *a. Yun.* Toprağı derince kazarak altını üstüne getirme işi.

kirli *s.* **1.** Kiri olan : *Kirli havlu.* **2.** *a.* Kirlenmiş çamaşırlar : *Epey kirli birikti.* § **(Birinin) Kirli çamaşırlarını ortaya dökmek** ayıp ve kusurlarını dile vermek. **Kirli çıkı** (ya da **çıkın**) cimrilikle epey para toplamış kimse.

kirlikan *b. a. biy.* Vücudun her yanından karbonikasit taşıyarak akciğerlere doğru giden ve toplardamarların içinde bulunan kan.

kirmen *a.* Elde yün eğirmeye yarar araç.

kirpi

kirpi *a. zool.* Böcekçil memelilerden, sırtı sivri dikenlerle kaplı hayvan.

kirpik *a.* Göz kapağının kenarındaki kıllar ya da bu kıllardan her biri.

kirpikliler *ç. a. zool.* Birgözeli hayvanlardan, üzerleri devinmelerine yarayan kirpik biçimindeki uzantılarla kaplı organizmalar takımı.

kirve *a.* Sünnet olan çocuğun elini ya da kolunu tutan ve çocuk üzerinde baba hakkı taşıyan kimse.

kispet, -ti *a.* Yağlı güreş yapan güreşçilerin giydikleri dar paçalı meşin pantolon.

kist *a. Yun. hek.* İçi sıvı ile dolu, patolojik torba.

kisve *a. Ar.* Kılık.

kişi *a.* **1.** İnsan, °şahıs : *"Kişi noksanını bilmek gibi irfan olamaz."* **2.** *hlk.* Erkek, koca. **3.** *dilb.* Çekimli eylemlerde ve adıllarda konuşan, dinleyen, sözü edilen varlık: *Ben (1. tekil kişi)...* § **Kişi adılı** *dilb.* kişilerin yerine kullanılan adıl : *Ben, sen, o, biz, siz, onlar.* **Kişi eki** *dilb.* eylem çekimlerinde kullanılan ve kişiyi gösteren ek : *Geldim, gelmişim.*

kişileştirme *a. yz.* Cansız varlıkları ya da hayvanları insan gibi davrandırma, canlandırma sanatı, °teşhis.

kişilik *a.* **1.** Bir kimseye özgü belirgin özellik, °şahsiyet. **2.** İnsanlara yakışacak durum ve davranış, °insaniyet. **3.** *s.* ...kişiye yetecek kadar : *İki kişilik yer. İki kişilik yemek.* § **Kişilik kazanmak** bir kimsenin özyapısının belirginleşmesi.

kişioğlu, -nu *b. a.* İnsan.

kişisel *s.* Kişinin kendisiyle ilgili, kişiye ilişkin, kişinin kendi malı olan, °şahsi : *Kişisel düşünce.*

kişnemek (*nsz*) (At için) Bağırmak.

kişniş *a. bot.* Maydanozgillerden, yaprakları maydanozu andıran ve kurutulmuş yemişi bahar olarak kullanılan bir bitki. § **Kişniş şekeri** içinde bir kişniş tanesi bulunan ufak şeker.

kitabe *a. Ar.* Yazıt.

kitabevi, -ni *b. a. Ar. T.* Kitap satılan yer, kitapçı dükkânı.

kitap *a. Ar.* **1.** Yazılmış ya da basılmış yaprakların bir araya getirilmesiyle oluşan bütün. **2.** Kutsal kitap. § **Kitaba el basmak** kutsal kitap üzerine yemin etmek. **Kitabına uydurmak** yolsuz bir işi yasalara uygun gibi göstermek.

kitapçı *a.* Kitap satan ya da kitap bastırıp satan kimse.

kitaplık *a.* **1.** Kitapların yerleştirildiği raflı mobilya. **2.** Kuruluş, amaç ve görevine uygun kitap, film, plak vb. gibi her türlü düşünce ve sanat ürününü toplayan, düzenleyen ve genel olarak karşılık gözetmeden okurların yararına sunan kurum, °kütüphane.

kitaplıkbilim *b. a.* Kitap sayısını çoğaltmanın, kataloglayıp sınıflandırmanın ve okuyucuları kitaptan yarar-

landırmanın kurallarını saptamakla uğraşan bilgi dalı, °kütüphanecilik.

kitin *a. Lat. zocl.* Eklembacaklıların iskeletini oluşturan organik madde; kimi mantar ve likenlerde de rastlanır.

kitle *a.* Büyük parça, yığın, kütle.

kitre *a. bot.* Geven adlı bir bitkiden çıkarılan bir çeşit zamk.

klakson *a. Fr.* Motorlu taşıtlarda uyarıcı ses çıkarmak için kullanılan aygıt, °korna.

klan *a.* Bir kabile örgütünün bölümlerinden birini oluşturan aile birimleri grubu, sop.

klapa *a. Al.* Yakanın göğüse doğru inen devrik kısmı.

klarnet, -ti *a. Fr.* Tahtadan, maden perdeli, orkestrada önemli yeri olan bir üfleme çalgısı.

klasik *a. Fr.* **1.** Üzerinden uzun zaman geçtiği halde değerinden kaybetmeyen (yapıt ya da sanatçı) : *Yunan klasikleri.* **2.** *s.* Sanatta kuralcı. **3.** Eskiden kalma olup gelenek durumunu almış : *Klasik yöntemler.* **4.** *mec.* Basmakalıp.

klasikleşmek (*nsz*) **1.** Klasik nitelik kazanmak, klasik olarak benimsenmek. **2.** *mec.* Basmakalıp duruma gelmek.

klasisizm *a. Fr.* **1.** Eski Yunan, Roman sanatında görülen yöntem ve ilke görüşü. **2.** *yz.* Fransa'da XVII. yüzyıldaki klasik edebiyat görüşü.

klasör *a. Fr.* İçinde belli bir sıraya göre kâğıt konacak bölümleri bulunan kap.

klavye *a. Fr.* Piyano, org gibi çalgılarda ya da yazı ve hesap makinelerinde tuş sıralarının bütünü.

klik *a. Fr.* Kendi çıkarlarına göre aralarında anlaşma, birleşme olan insanlar topluluğu, °hizip.

klinik *a. Yun. hek.* **1.** Hasta bakılan yer. **2.** Hekim olacak öğrencilerin hasta başında ders gördükleri hasta koğuşu. **3.** *s.* Vücut muayenesinde görülen (hastalık belirtisi) : *Klinik belirtiler çoğu kez bir hastalığın teşhisi için yetmeyebilir.*

kliring *a. İng.* Dış ticarette iki ülke arasında yapılan alışverişin karşılıklı olarak malla ödenmesi, °takas.

klişe *a. Fr.* **1.** Kâğıda basılmak için üstüne kabartma durumunda yazı ya da resim yapılmış bulunan levha. **2.** *s. mec.* Basmakalıp : *Klişe anlatım.*

klişeleşmek (*nsz*) Klişe durumuna gelmek; kalıplaşmak.

klor *a. Yun. kim.* Atom ağırlığı 35,5, normal sıcaklıkta gaz durumunda bulunan bir element. Simgesi Cl.

klorlamak (*-i*) Mikropları öldürmek amacıyla suya özel biçimde klor karıştırmak.

klorofil *a. Yun. bot.* Işığın etkisi altında havadaki karbonun özümlenmesine yarayan, bitkilere yeşil rengini veren madde.

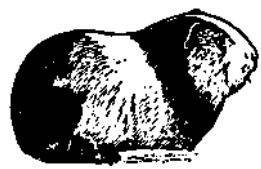
kloroform *a. Yun. Lat. kim.* Renksiz, hoş bir kokusu olan yatıştırıcı ve uyuşturucu sıvı.

klorür *a. Fr. kim.* Klorun, oksijen ve flüor dışındaki element ya da bileşiklerle yaptığı bileşik.

kloş *a. Fr.* Alt tarafı çan biçiminde genişleyen etek biçimi.

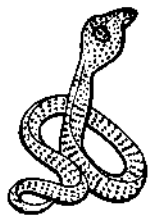
koalisyon *a. Fr.* Birçok siyasal partinin katılmasıyla oluşan birlik.

kobalt, -tı *a. Al. kim.* Atom ağırlığı 59 olan, gümüş renginde, boyacılıkta kullanılan, nikel ve demire benzeyen bir element. Simgesi Co.

kobay

kobay *a.* (*Amerika yerlilerinin dilinden*) *zool.* Kemirgenlerden, tavşandan küçük, laboratuvarda kullanılan deney hayvanı.

kobra

kobra *a. zool.* Gözlüklüyılan.

koca (I) *a.* Bir kadının evli bulunduğu erkek, eş, °zevç. § **Kocaya varmak** (kız ya da kadın) evlenmek.

koca (II) *s.* **1.** Çok büyük : *Koca bir bahçemiz var.* **2.** İhtiyar, yaşlı : *Kocakarı.* § **Koca herif olmak** *tkz.* (çocuk) adam sayılacak kadar büyümek : *Koca herif oldu, hâlâ akıllanamadı.*

kocakarı *b. a.* İhtiyar kadın. § **Kocakarı ilâcı** hekim olmayanlarca salık verilen eczane dışındaki maddelerden yapılan ilaç. **Kocakarı soğuğu** ilkbaharda belli günlere rastlayan soğuk havalar.

kocamak (*nsz*) Yaşı ilerlemek, ihtiyarlamak.

kocaman *s.* Çok iri, büyük : *Kocaman bir böcek.*

kocayemiş *b. a. bot.* Fundagillerden, çileğe benzeyen kırmızı meyveleri yenilen, yaprakları sepicilikte kullanılan bir bitki.

koç, -çu *a. zool.* Damızlık erkek koyun. § **Koç yiğit** yakışıklı, genç ve gürbüz delikanlı.

Koç, -çu *öz. a. gökb.* Zodyak üzerinde Balık ile Boğa burçları arasında bulunan burç. → Zodyak.

koçaklama *a.* **1.** *yz.* Halk yazınında konusu kahramanlık, savaş ve vuruşma olan koşuk. **2.** Övgü.

koçan *a.* **1.** Marul, lahana gibi yaprak ya da mısır gibi taneli bitkilerin yapışık oldukları dip bölümü : *Mısır koçanı.* **2.** Defter biçimindeki makbuz ve biletlerin zımbalı bölümü koparıldıktan sonra cilde bağlı kalan parçası.

koçbaşı, -nı *b. a.* Eskiden kale kapılarını zorlamak için ve birçok kişiler tarafından tutularak bir yere vurmakta kullanılan baş tarafı koç başına benzeyen ağır direk.

koçu *a.* **1.** Eskiden kullanılan bir çeşit gezme arabası. **2.** Direkler üzerine yüksekte kurulmuş zahire ambarı.

kodaman *s. alay* İleri gelen, servet ve orun sahibi kimseler için alay yollu söylenir.

kodein *a. Yun. hek.* Afyondan çıkarılan ve öksürüğü kesmeye yarayan bir alkaloit.

kodeks *a. Lat. hek.* İlaçların formüllerini gösteren resmi kitap.

kodes *a. argo* Hapishane.

kof *s.* **1.** Kuruyarak ve çürüyerek içi boşalmış olan. **2.** *mec.* Bilgi ve görgüden yoksun, boş, değersiz.

koflaşmak (*nsz*) Kof ya da değersiz bir duruma gelmek.

koful *a. bot.* Sitoplazma içinde sıvı, hava ya da sindirilmiş besin kapsayan boşlukların her biri.

koğuş *a.* Kışla, hastane gibi kalabalık yerlerde, içinde birçok kimselerin yattığı ya da barındığı büyük oda.

kok, -ku *a. İng.* Madenkömürünün, büyük fırınlarda kızdırılarak uçucu maddeleri azaltılmış bir cinsi.

koka *a. bot.* İkiçeneklilerden, en çok Peru'da yetiştirilen, yapraklarından kokain çıkarılan bir bitki.

kokain *a. Fr.* Koka yapraklarından çıkarılan uyuşturucu bir madde.

kokana *a.* Eskiden Hıristiyan kadınlarına verilen san. § **Kokana gibi** çok süslü yaşlı kadın.

kokarca *a. zool.* Etoburlardan, postundan kürk olarak yararlanılan bir hayvan.

kokart *a. Fr.* Asker şapkalarına takılan ve rengi ulustan ulusa değişen işaret.

koklamak (*-i*) Kokusunu duymak için bir şeyi burnuna yaklaştırıp havasını çekmek.

kokmak (*nsz*) **1.** Koku çıkarmak, kokusu olmak : *Gül gibi kokuyor.* **2.** Çürüyüp bozularak kötü bir koku çıkarmak, kokuşmak : *Bu et kokmuş.* **3.** *mec.* Olacağı hissedilmek : *Ortalık kavga kokuyor.*

kokmuş *s.* **1.** Çürüyüp bozularak kötü kokan, kokuşuk: *Kokmuş yemek.* **2.** *mec.* Pis, kirli.

kokoreç *a.* Şişe sarılarak kızartılan kuzu bağırsağı.

kokoroz *a.* **1.** Mısır buğdayı. **2.** *argo* Çirkin kimse.

kokot, -tu *a. Fr.* Ahlak bakımından hafif kadın.

kokoz *s. argo* Parası olmayan, °züğürt.

kokteyl *a. İng.* **1.** Türlü içkiler karıştırılarak yapılan bir içki. **2.** İçkili toplantı.

koku *a.* **1.** Cisimlerden yayılan küçücük zerrelerin burun zarı üzerindeki özel sinirlerde uyandırdığı duyu : *Güzel koku. Pis koku.* **2.** Güzel kokmak için sürülen parfüm, esans vb. **3.** *mec.* İz, belirti. § **Kokusu çıkmak** *mec.* gizli tutulan bir iş belli olmak. **Kokusunu almak** *mec.* gizli tutulan bir şeyi sezmek.

kokuşmak (*nsz*) Çürüyüp bozularak kötü bir koku çıkarmak : *Balıklar kokuşmuş.*

kokutmak (*-i*) **1.** Koku yaymak, koku bırakmak. **2.** Hoş olmayan bir koku bırakmak : *Sigara elimi kokuttu.* **3.** Bozulup kokmasına neden olmak : *Eti kokutmuş.*

kol *a.* **1.** İnsanın omuz başından parmak uçlarına kadar uzanan üyesi. **2.** Giysinin kolu saran bölümü. **3.** (Koyun, dana, kuzu vb. için) Ön ayağın üst kısmı. **4.** Ağaçlarda gövdeden ayrılan kalın dal. **5.** Makinelerde tutup çevirmeye ya da çekmeye yarar kaldıraç. **6.** Bir şeyin ayrıldığı bölümlerden her biri : *Türk Dil Kurumu'nun Sözlük Kolu.* **7.** Ortalıkta dolaşan küçük asker topluluğu, karakol, °devriye. **8.** Dizi : *Yürüyüş kolu.* § **Kol atmak 1)** gövdesinden ayrılan bir kol bir yöne doğru uzanmak; **2)** *mec.* çevreye yayılmak, genişlemek. **Kol gezmek 1)** kontrol amacıyla dolaşmak; **2)** *mec.* baskı kurmak, °tehdit etmek. **(Birine) Kol kanat olmak** yardım etmek ve korumak. **Kollarını sıvamak** bir iş görmeye hazırlanmak. **Kolunda altın bilezik olmak** kazanç sağlayan mesleği, zanaatı olmak.

kola (I) *a. İt.* **1.** Çamaşır, örtü ve kimi giysileri kolalamakta kullanılan özel nişasta. **2.** Kâğıt ya da bez yapıştırmakta kullanılan kaynatılmış nişasta bulamacı. **3.** Kolalamak işi : *Bu yakanın kolası iyi olmadı.*

kola (II) *a.* (*Sudan dilinden*) *bot.* Kolagillerden, Afrika'nın sıcak bölgelerinde yetişen bir ağaç.

kolacı *a.* Çamaşır ütüsü, kolası yapan kimse ya da bu işlerin yapıldığı yer.

kolaçan *a. argo* Çevreyi gözetleyerek dolaşma : *Şuraları bir kolaçan edeyim.*

kolagiller *ç. a. bot.* Ayrı taçyapraklılardan, kola ve benzerlerini kapsayan bir bitki familyası.

kolalamak (*-i*) Sert ve parlak olması için çamaşır, gömlek, örtü gibi şeyleri içinde kola eritilmiş suya batırıp ütülemek.

kolalı *s.* **1.** İçinde kola bulunan. **2.** Kolalanmış : *Kolalı gömlek.*

kolan *a.* **1.** Dokumadan, deriden, hintkeneviri gibi maddelerden yapılan

dayanıklı, geniş ve yassı şerit. **2.** Hayvanın semerini ya da eğerini bağlamak için göğsünden aşırılarak sıkılan yassı kemer.

kolay *s.* **1.** Sıkıntı çekmeden, yorulmadan yapılan, **güç** ve **zor** karşıtı: *Kolay iş.* **2.** *be.* Kolayca, sıkıntısız bir şekilde. § **Kolay gele** (ya da **gelsin**) bir iş yapmakta olana söylenen iyi dilek sözü. **Kolayda** el altında. **Kolayını bulmak** kolaylıkla yapabilmeyi sağlamak.

kolayca *s.* **1.** Oldukça kolay olan. **2.** *be.* Kolaylıkla.

kolaylamak (*-i*) Bir işin büyük bölümünü bitirmek.

kolaylık *a.* **1.** Kolay olma durumu. **2.** İşlerin kolayca yapılmasını sağlayan şey. § **(Birine) Kolaylık göstermek** yapabilme yolu sağlamak. **Kolaylıkla** sıkıntı çekmeden, güçlüklere uğramadan.

kolböreği, -ni *b. a.* Yufka bölünmeden, uzunca sarılarak tepsiye döşenen bir börek çeşidi.

kolcu *a.* Bir şeyi korumak için bekleyen ya da kol gezen görevli, °muhafız: *Gümrük kolcusu.*

kolçak *a.* **1.** Parmaksız yün eldiven. **2.** Ceket ya da gömlek kollarının kirlenmesini önlemek için bilekten dirseğe kadar geçirilen eğreti kolluk. **3.** Kola geçirilen işaretli bağ, °pazıbent: *Kızılay kolçağı.* **4.** Genellikle koltuklarda ya da sandalyelerde kol dayamaya yarayan yer.

koldaş *a.* İş arkadaşı.

kolej *a. Fr.* Lise düzeyinde özel okul: *Polis koleji.*

koleksiyon *a. Fr.* Öğrenme, yarar sağlama ya da zevk amacıyla bir araya getirilmiş ve özelliklerine göre sınıflara ayrılmış nesnelerin tümü: *Pul koleksiyonu.*

kolektif *s. Fr.* **1.** Birçok kimseleri ya da nesneleri içine alan, birçok kişi ve nesnenin bir araya gelmesi sonucu olan. **2.** İşbirlikli, ortaklaşa. § **Kolektif ortaklık** *tic.* bütün ortaklarının sorumluluğu tam ve sınırsız olan ortaklık.

kolektivist *a. Fr. toplb.* Ortaklaşacı.

kolektivizm *a. Fr. toplb.* Ortaklaşacılık.

kolera *a. Yun. hek.* Şiddetli sürgün ve kusmalarla kendini gösteren, bulaşıcı salgın bir hastalık.

koli *a. Fr.* Posta paketi.

kolibasili, -ni *b. a. Yun. Lat.* Toprakta, insan ve hayvan bağırsaklarında, kimi vakit sularda, sütte, yiyeceklerde bulunan ve uygun bir ortam bulunca insanda hastalık yapabilen bir bakteri.

kollamak (*-i*) **1.** Olmasını beklemek, gözetmek: *Fırsat kollamak.* **2.** Korumak: *O, her vakit zayıfları, düşkünleri kollar.* **3.** Gözetlemek: *Sağını solunu kollayarak konuşmak.*

kollokyum *a. İng.* Bilimsel bir konuyu incelemek ya da siyasi, iktisadi, diplomatik vb. sorunları tartışmak için uzman kişiler arasında yapılan toplantı.

kolluk *a.* **1.** Gömlek kollarının ucundaki iliklenen bölüm, °manşet. **2.** Görevlilerin kimliklerini belirtmek için kola takılan şerit. **3.** İş yaparken giysiyi korumak için kola takılan yarım kol biçiminde parça, kolçak.

kolodyum, kolodion *a. Lat.* Fotoğraf camı yapımında ve cerrahlıkta kullanılan, alkolle eter karışımı.

koloit *a. Yun. kim.* Jelatin niteliğinde olan ve suda dağılmışı zarlardan geçmemekle billursulardan ayırt edilen maddelerin genel adı.

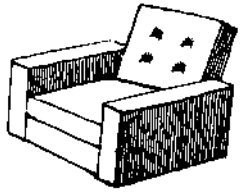
kolombiyum *a.* (*Colombia adından*) *kim.* Niyobyum.

kolon *a. Fr.* **1.** (Yapı işlerinde) Destek görevini yapan direk, °sütun. **2.** Basılı bir sayfada yukarıdan aşağıya doğru dizilmiş sütunların tümü, °sütun. **3.** Çok katlı bir yapıda her aboneye su, elektrik, havagazı veren boruların birleştiği anakanal.

koloni *a. Fr.* **1.** Sömürge. **2.** Göçmen topluluğu ya da bu topluluğun yerleştiği yer. **3.** Yabancı konuk topluluğu : *Ankara'daki Amerikan kolonisi.*

kolonya *a.* (*Köln kentinin İtalyanca Colonia adından*) Hafif kokulu tuvalet ispirtosu.

kolordu *b. a. ask.* Değişik sayıda tümen ve savaş birliklerinden oluşan ordudan küçük askeri birlik.

koltuk

koltuk *a.* **1.** Omuz başının altında, kolla gövdenin birleştiği yer. **2.** Kol dayayacak yerleri olan geniş ve rahat sandalye. **3.** *mec.* Kayırma, destek : *Dayısının koltuğunda sırtı yere gelmez.* **4.** *mec.* Yüksek orun, °makam. § **Koltuk altı 1)** koltuğun ortasındaki çukurluk; **2)** *mec.* kayırma. **Koltukları kabarmak** kendine ya da yakınlarına yapılan övgüden kıvanç duymak.

koltukçu *a.* **1.** Koltuk yapan, onaran ya da satan kimse. **2.** *mec.* Yüze karşı övmeyi huy edinmiş olan kimse.

koltuklamak (*-i*) **1.** Koltuğu altına almak : *Bohçasını koltuklayıp evden çıktı.* **2.** Koltuğuna girmek : *Karşıladılar, koltuklayıp içeri aldılar.* **3.** *mec.* Koltuklarını kabartacak sözler söylemek, pohpohlamak.

koltukluk *a.* **1.** *s.* Koltuk kaplamaya yarar. **2.** Terin giysiyi lekelememesi için koltuk altına içten dikilen parça.

kolye *a. Fr.* Boyna takılan süs eşyası.

koma *a. Yun. hek.* Fizyolojik nedenlerle hastanın duyma, anlama ve hareket yetilerinin tümünün ya da bir kısmının yitimiyle görülen dalgınlık durumu.

komandit, -ti *a. Fr. tic.* Ortaklarının bir bölümü yönetime karışmak hakkını taşımayan ve yalnız koydukları sermaye ölçüsünde sorumlu olan ticaret ortaklığı.

komando *a.* (*Portekizceden*) **1.** Baskın, sabotaj gibi özel görevler yapan az sayıda askerden kurulu birlik. **2.** Komando birliğinde görevli asker. **3.** *mec.* Vurucu kuvvet.

kombina *a. Rus.* < *Lat.* Birbirini tamamlayan kuruluşların topu : *Tarım kombinası. Et kombinası.*

kombinezon *a. Fr.* **1.** Kadınların giydikleri kolsuz iç çamaşırı, gömlek. **2.** *mec.* Bir işin başarıya ulaşması için alınan önlemler, yapılan hesaplar.

komedi *a. Yun.* **1.** *ti.* İnsanların, olayların, durumların gülünç yönlerini gösteren tiyatro yapıtı, güldürü. **2.** *mec.* Gülünç söz ya da davranış.

komedya *a. Yun.* Komedi.

komedyen *s.* ve *a.* Komedilerde oynayan (oyuncu).

komi *a.* **1.** İşyeri hizmetlisi. **2.** Lokantalarda garson yamağı.

komik *s. Yun.* **1.** Güldürücü, şakacı. **2.** Gülünç (durum).

komikleşmek (*nsz*) Komik duruma gelmek.

komiser *a. Fr.* **1.** Güvenlik örgütünde üçüncü aşamaya yükselmiş polis görevlisi. **2.** Ortaklık ve toplantıları hükümet adına denetlemekle görevli kimse.

komisyon *a. Fr.* **1.** Yarkurul. **2.** *tic.* Başkası adına yapılan ya da aracılığı edilen bir alışverişte alınan yüzdelik.

komisyoncu *a.* Ticari işlerde aracılık yapan kimse, °simsar.

komita *a. Lat.* Siyasal bir ereğe varmak için silah kullanan gizli topluluk.

komitacı *a.* ve *s.* Komita üyesi.

komite *a. Fr.* Bir tasarıyı, bir öneriyi incelemekle görevlendirilen kimselerin oluşturduğu topluluk, °encümen.

komodin *a. Fr.* Karyolanın yanı başına konulan çekmeceli küçük dolap.

kompartıman *a. Fr.* Vagon bölmesi.
kompas *a.* Küçük uzunlukları doğru olarak ölçmeye yarayan bir ölçü aygıtı.
kompetan *a. Fr.* Bir işi iyi bilen, o konuda özel bilgisi olan kimse, uzman.
komple *s. Fr.* **1.** Dolu. **2.** Takım : *Komple giysi.* **3.** Eksiksiz, gerekli her şeyi tamam olan : *Komple pansiyon.* **4.** Aranılan bütün nitelikleri kendisinde toplamış olan (kimse) : *Komple sporcu.*
kompleks *a. Fr.* **1.** *ruhb.* Hastalıklı davranışları ortaya çıkaran, baskıya alınmış, coşkusal yanı ağır basan bilinçdışı eğilimlerin tümü. **2.** *s.* Karmaşık olan. **3.** Birçok öğeden oluşan kuruluş: *Sulama kompleksi. Çinko kompleksi.*
kompliman *a. Fr.* **1.** Gönül okşayıcı söz, ilgi sözü. **2.** Pohpohlama.
komplo *a. Fr.* **1.** Bir kimseye, bir kuruluşa karşı toplu olarak alınan gizli karar. **2.** Topluca ve gizlice yürütülen herhangi bir plan. § **Komplo kurmak** bir kimseye karşı gizlice, toplu olarak zarar verici karar almak.
komposto *a. İt.* **1.** Bol şekerli suda kaynatılmış meyve. **2.** Organik artıklar, kireç ya da kireçli maddelerle hazırlanan gübre.
kompozisyon *a. Fr.* **1.** Ayrı ayrı parçaları bir araya getirerek bir bütün ortaya çıkarma işi. **2.** Öğrencilere duygu ve düşüncelerini düzgün bir biçimde anlatmaları için yaptırılan yazılı ya da sözlü çalışma.
kompozitör *a. Fr. müz.* Müzik besteleri yapan sanatçı, besteci.
komprador *a. İsp.* Kendi çıkarı bakımından bir ülkede yabancı sermayeyi yerleştiren ya da yerleşmesine yardımcı olan o ülke halkından kimse.
kompres *a. Fr. hek.* Yaraların bakımında ya da başka bir erekle kullanılan birkaç kat bez.
kompresör *a. Fr.* Bir akışkanı ya da havayı istenilen basınçla sıkıştırmaya yarayan aygıt.
komprime *a. Fr.* Çoğu kez yassı ya da silindir biçiminde katı ilaç.
kompüter *a. İng.* Bilgisayar.
komşu *a.* **1.** Konutları yakın olan kimselerin birbirine göre aldıkları ad : *Bizim komşunun çocuğu.* **2.** *s.* Bitişik ya da çok yakın olan : *Komşu ülke.* § **Komşu açı** *mat.* tepeleri ve birer kenarları ortak olan iki açıdan her biri. **Komşu kapısı** çok yakın sayılan yer.
komut, -tu *a. ask.* Askerlere, izcilere, jimnastik çalışmalarında ya da bir tören sırasında öğrencilere, bir durumdan başka bir duruma geçmeleri için verilen buyruk.
komuta *a. ask.* Askeri birliği ve onunla ilgili işleri yönetme görevi, kumanda.
komutan *a. ask.* Bir asker topluluğunun başı, kumandan: *Takım komutanı. Ordu komutanı.*
komünist, -ti *a. Fr.* Komünizmden yana olan kimse.
komünizm *a. Fr.* Sosyalizmin evrimiyle gerçekleşen, ilkesi "herkesten yeteneğince almak, herkese ihtiyacınca vermek" olan sınıfsız toplum düzeni.
komütatör *a. Fr.* Bir elektrik akımını açmak ya da kapamak için kullanılan aygıt, çevirgeç.
konak (I) *a.* **1.** Büyük ve görkemli ev. **2.** Bir yolculukta geceyi geçirmek için inilen, konaklanan yer.
konak (II) *a.* Kundak çocuklarının tepelerinde görülen kepek tabakası.
konakçı *a. zool.* Asalağın erginini ya da gelişim evrelerinden herhangi birini taşıyan canlı.
konaklamak (*nsz*) Yolculuk sırasında bir yerde kalıp geceyi geçirmek.
konç, -cu *a.* Ayağa giyilen şeylerin bilekten yukarı olan bölümü : *Çorap koncu.*
konçerto *a. İt. müz.* Orkestra ile birlikte belirli bir çalgı ile çalınmak için hazırlanmış müzik parçası : *Piyano konçertosu.*

kondansatör *a. Fr.* İçine elektrik yüklenebilen aygıt, yoğunlaç.

kondisyon *a. Fr.* **1.** Koşul. **2.** *sp.* Fiziksel ve ruhsal bakımdan bir sporcunun durumu.

kondurmak (*-i, -e*) **1.** Konmak işini yaptırmak. **2.** Gelişigüzel takmak : **3.** *mec.* Üzerine yormak : *İhtiyarlığı kendisine kondurmuyor.* **4.** *mec.* Birden yapıvermek ya da söyleyivermek : *Öpücüğü kondurdu.*

kondüktör *a. Fr.* Yolcu trenlerinde biletleri kontrol eden ve vagon işlerine bakan görevli.

konfederasyon *a. Fr.* **1.** Devletler birliği. **2.** Çeşitli ortaklıkların kümeleşmesi.

konfeksiyon *a. Fr.* **1.** Hazır giyim eşyası. **2.** Hazır giyim eşyası diken sanayi kolu : *Konfeksiyon atölyesi.*

konferans *a. Fr.* **1.** Dinleyicilere herhangi bir konu üzerinde bilgi vermek için yapılan konuşma. **2.** Uluslararası bir sorunun çözümlenmesi için yapılan toplantı.

konfeti *a. İt.* Düğün, balo gibi eğlencelerde atılan yuvarlak kesilmiş küçük, renkli kâğıt.

konfor *a. Fr.* Yaşamayı zahmetsiz kılan maddi rahatlık.

kongre *a. Fr.* **1.** Çeşitli ülkelerden yöneticilerin, elçilerin, delegelerin katılmasıyla yapılan toplantı. **2.** Kurultay. **3.** Birleşik Amerika'da Temsilciler Meclisi ile Senatonun bir arada iken aldıkları ad.

koni *a. Yun. mat.* Durağan bir noktadan geçen ve kapalı bir eğriye dayanarak devinen bir doğrunun çizdiği yüzey.

konik *s. Yun. mat.* **1.** Koni biçiminde ya da koni ile ilgili olan. **2.** *a.* Tabanı daire biçiminde olan bir koninin bir düzlemle arakesiti : *Çember, elips, hiperbol ve parabol birer koniktir.*

konjonktür *a. Fr.* Bir ülkenin ekonomik durumunu oluşturan öğelerin tümü.

konkav *s. Fr.* İçbükey.

konkurhipik *a. Fr.* Yalnız spor amacıyla yapılan at yarışı.

konmak (**I**) (*-e*) **1.** (Kuş, uçak, toz vb. için) Bir yere inmek, bir yerde durmak. **2.** Yolculukta geceyi geçirmek için bir yere inmek, bir yere konuk olmak. **3.** Kısa bir süre için çadır kurup yerleşmek. **4.** Bir şeyi emeksiz edinmek: *Hazıra konmak. Servete konmak.*

konmak, -ur (**II**) (*-e*) Koymak işine konu olmak : *Zeytinyağlı yemeklere biraz şeker konur.*

konsa *a.* Taşlık[3].

konsantre *s. Fr.* Yoğunlaştırılmış, yoğun. § **Konsantre olmak** düşünceyi, duyguyu, gücü bir noktada toplamak.

konser *a. Fr.* **1.** Sanatçıların, müzik yapıtlarını bir topluluğa çalması ya da söylemesi, dinleti. **2.** *mec.* Topluca çıkarılan sürekli gürültü.

konservatuvar *a. Fr.* Müzik, tiyatro, bale öğretiminin yapıldığı okul.

konserve *s. Fr.* **1.** Isı ile sterilize edilerek uzun zaman taze olarak saklanabilecek biçimde kutulanan : *Konserve balık.* **2.** *a.* Bu yolla hazırlanmış besin maddesi.

konsey *a. Fr.* **1.** Yönetim görevi yüklenmiş kişilerin topluluğu. **2.** Görüşme durumunda bulunan kimselerin oluşturduğu kurul.

konsol *a. Fr.* Duvar kenarına yerleştirilen, üstünde mermer tabla ve ayna bulunan, çekmeceli, yüksek mobilya.

konsolide *a. Fr.* Vadesi gelen borcun vadesinin uzatılması.

konsolit *a. Fr.* Vadesi belli olmayan, sadece faizi ödenen devlet tahvili.

konsolos *a. Lat.* Yabancı ülkelerde, oradaki yurttaşlarının haklarını korumak ve bağlı olduğu hükümete siyasal ve ticari bilgileri vermek gibi işlerle görevli dışişleri memuru.

konsolosluk *a.* **1.** Konsolosun yaptığı iş. **2.** Bu işlerin yapıldığı daire.

konsomasyon *a. Fr.* Gazino, bar gibi yerlerde yenilip içilen şey.

konsomatris *a. Fr.* Barlarda müşteri ile birlikte yiyip içerek çalıştığı yere kazanç sağlayan kadın.

konsorsiyum *a. Lat. tic.* Büyük kurullar arasında belirli bir iş için kurulan birlik ve ortaklık.

konsültasyon *a. Fr.* Ağır bir hasta için hekimlerin danışarak birlikte verdikleri karar.

konşimento *a. İt. tic.* Taşınmak için gemiye teslim edilen bir mala karşılık olarak verilen alındı.

kont, -tu *a. Fr.* Batıda bir soyluluk sanı.

kontak *a. Fr.* **1.** Karşıt elektrik taşıyan iki telin ya da maddenin birbirine dokunması. **2.** *argo* Ussal dengesi yerinde olmayan. § **Kontak anahtarı** otomobil motorunu çalıştırmak için kullanılan anahtar.

kontenjan *a. Fr.* **1.** Bir malın, alım satım ya da dağıtım işinde ilgililerin her birine düşen pay oranı. **2.** Bir kuruluşun ya da bir kişinin seçip almakta yararlanabileceği ölçü : *Öğrenci kontenjanı.* § **Kontenjan senatörü** Anayasamıza göre cumhurbaşkanınca Cumhuriyet Senatosu üyeliğine seçilen kimse.

kontes *a. Fr.* Kontun karısı.

kontrast *a. Fr.* Karşıtlık, zıtlık.

kontrat, -tı *a. İt.* Sözleşme kâğıdı.

kontratak *a. Fr. sp.* Karşı saldırış.

kontrabas

kontrbas *a. Fr.* **1.** Büyük ve kalın sesli keman. **2.** Kontrbas çalan kimse.

kontrol, -lu *a. Fr.* **1.** Bir işin doğru ve yöntemine uygun olarak yapılıp yapılmadığını inceleme, denetim. **2.** Bir şeyin gerçeğe ve aslına uygunluğuna bakma. **3.** Yoklama, arama : *Gümrük kontrolu.* § **Kontrol kalemi** bir elektrik devresinin açık ya da kapalı olduğunu anlamak için kullanılan ucu tornavidalı araç. **Kontrol kulesi** (havaalanında) hava trafik kontrolu işlerinin yönetilmesi için yapılmış yüksek kule.

kontrplak *a. Fr.* Telleri birbirine ters gelecek biçimde en az üç kaplamanın tutkallanmasından oluşan esnek, ince tahta.

konu *a.* Üzerinde söz söylenen, yazı yazılan, yapıt oluşturulan düşünce, olay ya da durum, °mevzu.

konuk *a.* Bir yere ya da birinin evine bir süre kalmak için gelen kimse, °misafir.

konu komşu *b. a.* Bütün komşular, birbirine yakın yerlerde oturanlar : *Konu komşunun yardımıyla ateşi söndürdüler.*

konuksever *b. s.* Kendisine konuk gelmesinden hoşlanan ve onları iyi ağırlayan, °misafirperver : *Türkler konukseverdirler.*

konum *a.* Bir şeyin konulduğu belirli yer, durum, °mevki, °vaziyet.

konuşkan *s.* Konuşmayı seven, çok konuşan.

konuşma *a.* **1.** Konuşmak eylemi. **2.** Dinleyicilere karşı, bir kimsenin belli bir konuda söylediği sözler, °konferans. **3.** Danışma, °müzakere.

konuşmacı *a.* Bir toplulukta konuşan kimse : *Dinleyiciler konuşmacıyı dikkatle izlediler.*

konuşmak (*nsz*) **1.** Sözcükleri söylemek : *Çocuk daha konuşamıyor.* **2.** Düşüncesini, meramını sözle anlatmak :

Konuşmak insana özgüdür. **3.** İnsan dilinin seslerini taklit etmek : *Papağan konuşuyor.* **4.** (*nsz, -le*) Karşılıklı olarak bir şeyler anlatmak, °sohbet etmek : *İki kardeş konuşa konuşa yürüdüler.* **5.** (*-i, -le*) Karar vermek için bir sorunla ilgili düşüncelerini birine anlatmak : *Yönetim kurulunda bu konu konuşulmadı.* **6.** Söylev vermek : *O, bu hafta Halkevi'nde konuşacak.* **7.** İlişki kurmak ya da ilişkiyi sürdürmek : *Üst kattakilerle konuşuyoruz.* **8.** *tkz.* Şık ve zarif görünmek : *Ayakkabılarınız konuşuyor.* § **Konuşmamak** dargın bulunmak, küs olmak : *Ben onunla geçen yıldan beri konuşmuyorum.*

konut, -tu (I) *a.* İnsanın yatıp kalktığı, iş zamanı dışında kaldığı ya da tüzel kişiliği bulunan bir kuruluşun bulunduğu ev, apartman gibi yer, °mesken, °ikametgâh. § **Konut belgesi** bir kimsenin nerede oturduğunu gösterir muhtarlıkça verilen belge, °ikametgâh ilmühaberi.

konut, -tu (II) *a. mant.* ve *mat.* Bir bilimin kuruluşunda temel görevi görmekle birlikte belit'ten daha az olan ve tanımlanmayan ilkel gerçek, °postulat.

konveks *s. Fr.* Yüzeyi tümsek, çıkık ve şişkin olan, dışbükey.

konvoy *a. İng.* **1.** Aynı yere giden taşıt ya da yolcu kafilesi. **2.** Savaş gemilerince korunan yük gemileri kafilesi.

konyak *a. Fr.* Kanyak.

kooperatif *a. Fr.* İşbirliğine dayanan ortaklık.

kooperatifçilik *a.* Kooperatif kurma ve işletme işi.

kooperatifleşmek (*nsz*) Ekonomiyi kooperatiflere dayamak.

koordinasyon *a. Fr.* Birtakım işler arasında düzen sağlama.

koordinat, -tı *a. Lat. mat.* Apsis, kot ve ordinatın ortak adı : *Koordinatlar bir noktanın düzlemdeki ya da uzaydaki yerini belirtmeye yarar.*

koparmak (*-i*) **1.** Kopmasını sağlamak : *Teli koparmak.* **2.** Daldan toplamak : *Yemiş koparmak.* **3.** *mec.* Birden ve şiddetle başlamak : *Gürültü koparmak.* **4.** Güçlükle elde etmek : *Ondan bu kitabı koparmak kolay olmadı.*

kopça *a. Yun.* Bir giysinin iki kenarını bitiştirmeye yarayan, maden bir halka ile bir çengelden oluşan araç.

kopçalamak (*-i*) Kopça ile iliklemek.

kopmak (*nsz*) **1.** Herhangi bir yerinden iki parçaya ayrılmak : *Tel koptu.* **2.** Bağlantısı kesilmek, yerinden ayrılmak : *Düğme koptu.* **3.** Birdenbire tehlikeli olay başlamak : *Harp koptu. Fırtına koptu.* **4.** *mec.* Çok ağrımak : *Belim kopuyor.*

kopuk *s.* **1.** Kopmuş olan : *Kopuk düğme.* **2.** *mec.* Toplum kurallarına aldırmayan erkek, işsiz güçsüz, serseri : *Bu kopuktan bir şey beklenmez.*

kopuz *a.* (Eskiden) Ozanların çaldığı saz.

kopya *a. Fr.* **1.** Aslından çıkarılmış suret : *Bir mektubun kopyası.* **2.** Yazılı sınavda gizlice bakmak için hazırlanmış kâğıt. § **Kopya çekmek** yazılı sınavda sorulara karşılık hazırlamak için gizlice kitaba ya da başkasının kâğıdına bakmak. **Kopya kâğıdı** bir çırpıda birkaç kopya çıkarmak için beyaz kâğıtların arasına konan mürekkepli kâğıt, karbon kâğıdı.

kopyacı *a.* **1.** Yazılı sınavlarda kopya yapan öğrenci. **2.** Başkalarının yapıtlarını kopya eden kimse.

kor *a.* **1.** Her yanı iyice yanıp içine değin ateş olmuş kömür ya da odun parçası. **2.** *mec.* Kırmızı : *Kor dudaklar.*

koral, -li *a. Yun. Fr.* Din şarkısı ya da kaynağı din şarkısı olan orkestra parçası.

koramiral, -li *b. a. ask.* Korgeneralin deniz ordusundaki dengi.

kordiplomatik *b. a. Fr.* Bir yerde bulunan elçi ve elçilik görevlilerinin topluluğu, diplomatlar topluluğu.

kordon *a. Fr.* **1.** Genellikle ipekten yapılmış kalın ip: *Yaver kordonu.* **2.** Saat ya da madalyon gibi şeyler asmaya yarayan ince zincir. **3.** İnce tellerden örülen ve özellikle ev araçlarında kullanılan elektrik iletkeni. **4.** İnce uzun sıralar halinde yapılmış duvar ya da mobilya süsü. **5.** Bir yere girip çıkmayı denetim altına almak için çevresine dikilmiş nöbetçi dizisi: *Kordon altına almak.*

korgeneral, -li *b. a. ask.* Görevi kolordu komutanlığı olan tümgeneralle orgeneral arasındaki aşama.

koridor *a. Fr.* Odadan odaya geçmeye yarayan yol, geçit.

korkak *s.* Çok çabuk ve olmayacak şeylerden korkan, tabansız, ödlek.

korkmak (*-den*) **1.** Korku duymak, ürkmek: *Gölgesinden korkmak.* **2.** Çekinmek, sakınmak, saygı duymak, kaygı duymak: "*Korkma sönmez bu şafaklarda yüzen alsancak*" *–M. Akif Ersoy.* **3.** Yapamamak, cesaret edememek. § **Korktuğu başına gelmek** kaygı duyduğu şey gerçekleşmek.

korku *a.* **1.** Bir tehlike karşısında ya da bir tehlikeyi düşünürken duyulan kaygı: *Hastalık korkusu.* **2.** Kaygı: *Yanlış yapmak korkusuyla...* **3.** Kötülük gelme olabilirliği, °tehlike: *Yollarda korku kalmadı.* § **Korku dağları bekler** korku daima varlığını duyurur.

korkulu *s.* **1.** Korku veren, ürkütücü: *Korkulu rüya.* **2.** Kendisinden kötülük gelebilen, °tehlikeli: *Bu korkulu işe girişmeyin.* § **Korkulu rüya görmektense uyanık yatmak yeğdir** tehlikeli bir işe girmektense o işin sağlayacağı kazançtan yoksun kalmak iyidir.

korkuluk *a.* **1.** Tarlalarda, bağ, bahçe ve bostanlarda hayvanları korkutmaya yarayan insan biçimindeki kukla. **2.** Düşme tehlikesi olan yerlere çekilen duvar ya da parmaklık: *Köprü, merdiven, minare korkuluğu.* **3.** *mec.* Kendisine verilen işi yapmayan ya da ancak yer doldurmaya yarayan kimse.

korkunç *s.* **1.** Çok korku veren, dehşete düşüren. **2.** *mec.* Çok aşırı, °müthiş: *Korkunç sıcak.*

korkutmak (*-i*) **1.** Korkmasına yol açmak, korkuya düşürmek. **2.** Kaygılandırmak. **3.** Gözdağı vererek yıldırmak.

korna *a. İt.* Genellikle motorlu taşıtlarda sesle işaret vermek için kullanılan araç. °klakson.

korner *a. İng. sp.* Köşe vuruşu.

kornet, -ti *a. Fr. müz.* Pistonlu orkestra borusu.

korniş *a. Fr.* **1.** Perdeleri asmaya yarayan tahta ya da maden araç. **2.** Çerçeve biçiminde oymalı çıkıntı.

koro *a. Yun. müz.* **1.** Tek ya da çoksesli olarak yazılmış bir müzik yapıtını uygulamak için bir araya gelen topluluk. **2.** Böyle bir topluluğun söylediği söz ya da şarkı.

korsa *a. Fr.* Güzellik ya da sağlık ereğiyle kullanılan esnek iç giysisi.

korsan *a. İt.* **1.** Deniz haydudu. **2.** *mec.* Başkalarının hakkını zor kullanarak alan kimse.

kort, -tu *a. İng.* Tenis oynanan alan.

kortej *a. Fr.* **1.** Bir devlet büyüğünün peşinden giden alay. **2.** Bayram, cenaze vb. törenlerde sıra halinde giden insan topluluğu.

koru *a.* Küçük orman.

korucu *a.* Kır bekçisi.

koruk *a.* Üzümün henüz olmamış ekşi durumu.

koruluk *a.* Koru durumunda olan ve sık ağaçlı yer.

koruma *a.* Korumak eylemi.

korumak (*-i*) **1.** Güçlü bir kişi güçsüz bir kişiyi her türlü tehlikeden esirgemek. **2.** Karşılamak, denk gelmek: *Bu işin geliri masrafını korumaz.* **3.**

(*-i, -den*) Bir kimseyi ya da bir şeyi tehlikeden ya da zor bir durumdan uzak tutmak : *Halkı sıtmadan korumak.* **4.** (*-den*) Savunmak, °müdafaa etmek : *Yurdu korumak.* **5.** Tehlikeli, zararlı durumları önlemek : *İlaçla meyve ağaçlarını korudu.*

korun *a. anat.* Üstderide dış tabakanın adı : *Korun deriyi koruyan bir kattır.*

korunmak (*nsz*) **1.** Kendini korumak. **2.** Korumak işine konu olmak.

koruyucu *a.* Korumak işini yapan kimse.

kosinüs *a. Fr. mat.* Tümler açının sinüsü.

koskoca *s.* Çok büyük : *Koskoca delikanlı oldu.*

koskocaman s. Çok kocaman, °muazzam.

kostüm *a. Fr.* **1.** Erkek takım giysisi. **2.** *mec.* Genellikle sokakta giyilmek için dikilmiş kadın giysisi.

koşaç *a. dilb.* Başlı başına anlam taşımayan, birlikte kullanıldığı sözcüğe olumluluk ya da olumsuzluk, sürerlik, kesinlik, güçlü olasılık kavramlarını veren **-dir** eki ya da **değil** sözcüğü.

koşma *a.* **1.** Koşmak eylemi. **2.** *yz.* Sazla okumak için hece ölçüsüyle yazılan, konuları sevgi ve doğa olayları olan bir halk koşuğu türü.

koşmaca *a.* Koşup kovalayarak oynanan bir çocuk oyunu.

koşmak (*nsz*) **1.** Her adımda öne doğru hızla yürümek : *Çocuk koşarken düştü.* **2.** (*-i, -e*) Akın akın gitmek: *Herkes onu görmeye koştu.* **3.** (*-e*) Hızlı yürümek, acele etmek. **4.** Hızla hareket etmek. **5.** (*-e*) Çeşitli yönlere gidip gelmek. **6.** (*-den*) (**Ardından** ya da **peşinden** belirteçleriyle) Kovalamak, üstüne düşmek : *İki yıldır bu işin peşinden koşuyorum.* **7.** Koşuya çıkmak : *Doru at bugün koşmayacak.* § **Koşar adım** *sp.* toplu jimnastik yapılan hafif tempolu koşu.

koşturmak (*-i, -e*) **1.** Koşmak eylemini yaptırmak. **2.** Çabucak götürmek. **3.** Acele göndermek. **4.** Koşmak : *Bütün gün sağa sola koşturup durdu.*

koşu *a.* Koşarak yapılan yarış.

koşuk *a. yz.* Ölçülü, uyaklı yapıt, °nazım, °manzume.

koşul *a.* **1.** İnsan ya da nesnelerin bağlı bulunduğu dış olgu, °şart : *Başarının koşulları.* **2.** Uygun ya da uygun olmayan durum. **3.** Gerekli olan özellik. § **Koşul birleşik zamanı** *dilb.* koşul kavramı veren zaman : Türkçede bu kavram yalın zamanlı bir eyleme ekeylemin **-se (ise)** ekinin getirilmesiyle yapılır, °şart kipi: *Geldiyse, gelirse.*

koşum *a.* Bir taşıta ya da pulluk gibi bir araca koşulan hayvanın kayış takımı.

koşuşmak (*nsz* √ *-le*) **1.** Hep birlikte ve birden koşmak. **2.** Oraya buraya koşup durmak.

koşut *s.* Birbiriyle kesişmeden yan yana uzayıp giden, °paralel, °muvazi.

kot, -tu (I) *s. Fr.* Bir noktanın esas olarak alınan düzlemden uzaklığı ve bu uzaklığı gösteren rakam.

kot (II) *a.* Giysi yapılan bir çeşit pamuklu kumaş.

kota *a. Fr.* Ayrılan bir para ile alınacak malın çeşidini ve her çeşidin oranını gösteren liste.

kotarmak (*-i*) **1.** Pişen yemeği başka kaba boşaltmak : *Yemeği pişirip kotardı.* **2.** *mec.* Bir işi tamamlamak, bitirmek: *Bir işi kotarmadan başkasına girişmemeli.*

kotlamak *Fr. T.* (*-i*) Bir harita ya da taslaktaki noktaların kotlarını koymak.

kotra *a. İng.* Çoğu tek direkli, ince, hafif bir çeşit spor yelkenlisi.

kov *a.* Yerme, çekiştirme.

kova *a.* Daha çok su ya da sulu şeyleri içine koyup taşımaya yarayan, üstünden saplı kap.

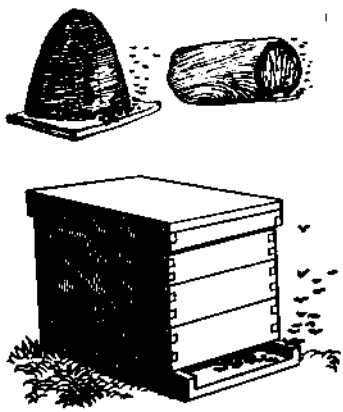
Kova *öz. a. gökb.* Zodyakta, Oğlak ile Balık burçları arasında bulunan bir burç. → Zodyak.

kotra

kovalamaca *a.* Bir ebenin öbür oyuncuları kovalaması ve yakalamaya çalışması biçiminde oynanan oyun.

kovalamak (*-i*) **1.** Kaçanın arkasından koşmak. **2.** Arkasına düşüp elde etmeye ya da bir sonuca bağlamaya çalışmak.

kovan

kovan *a.* **1.** Arıların yuva edinmeleri için yapılan türlü biçimdeki tahta barınak. **2.** Fişeğin kapsol, barut ve kurşun taşıyan yuva bölümü, kapçık.

kovboy *a. İng.* Amerika'da sığır çobanlarına verilen ad.

kovcu, kovucu *s.* Dedikoducu, yerici, °gammaz.

kovlamak (*-i*) Birisini yerip çekiştirmek.

kovmak (*-i*) **1.** Sert ya da küçük düşürücü sözlerle bir yerden uzaklaştırmak : *Kapıdan kovsak bacadan girer.* **2.** Bir yerden çıkartmak. **3.** İşine son vermek.

kovucuk *a. bot.* Bitkilerde, mantar tabakası üzerinde sürgendokunun kalınlaşmadığı yerlerde oluşan küçük gözecik.

kovuk *a.* Bir şeyin boş olan iç bölümü, oyuk : *Ağaç kovuğu.*

kovuşturma *a.* Kovuşturmak eylemi.

kovuşturmak (*-i*) Suçlu olduğu ileri sürülen biri için gerekli araştırma ve soruşturmayı yapmak.

koy *a.* Karanın içine girmiş ufak deniz parçası, küçük körfez.

koyak *a.* **1.** Vadi. **2.** *coğr.* Kireçtaşının, alçıtaşının çok bulunduğu yerlerde bulunan büyük, yayvan çukurluk.

koyar *a. coğr.* İki akarsuyun birleştiği yer.

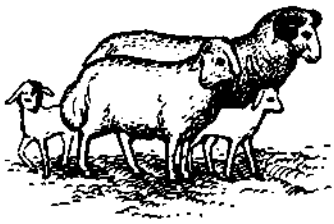
koymak, komak (*-i, -e*) **1.** Bir şeyi belli bir yere bırakmak, yerleştirmek : *Kâğıdı cebine koydu.* **2.** Bir yerde iş vermek : *Bu işe kimi koyacağız.* **3.** Bırakmak. **4.** Katmak : *Yemeğe tuz koymak.* **5.** (İmza, tarih, adres) Yazmak. **6.** *mec.* Dokunmak : *Bu söz, ona çok koymuş.* **7.** (Bütçe) Ayırmak : *Hükümet Milli Eğitim giderleri için on milyon lira koydu.*

koyu *s.* **1.** Akışkanlığı az olan, **sulu** karşıtı : *Koyu pekmez.* **2.** Karaya kaçan (renk), **açık** karşıtı. **3.** *mec.* Aşırı.

koyulaşmak (*nsz*) Koyu duruma gelmek.

koyulmak (*-e*) **1.** Koymak işine konu olmak. **2.** Girişmek. **3.** (*nsz*) Koyulaşmak.

koyun (**1**) *a. zool.* Gevişgetirenlerden, eti, sütü, yapağısı ve derisi için yetiş-

koyun

tirilen evcil hayvan. § **Koyun kaval dinler gibi dinlemek** hiç bir şey anlamadan dinlemek. **Koyunun bulunmadığı yerde keçiye Abdurrahman Çelebi derler** istenilen nitelikteki şey bulunamayınca onun daha düşük nitelikte olanına razı olunur. **Karamanın koyunu sonra çıkar oyunu** ileride nasıl olacağı bilinmeyen bir şeye tam güvenmemeli, sonu beklenmelidir.

koyun, -ynu (II) *a.* **1.** Göğüsle giysi arası : *Parasını koynunda taşır.* **2.** (Yatarken) Kollar arası : *Annesi çocuğunu koynuna aldı.* **3.** *mec.* Şefkatli çevre : *Hepimiz bu yurdun koynunda yetiştik.* § **Koyun koyuna** (yatmakta iken) birbirine sarılmış durumda.

koyungözü, -nü *b. a. bot.* Beyaz ve iri bir papatya türü.

koz *a.* **1.** Ceviz : *Koz helvası.* **2.** İskambil oyunlarında ötekilere üstün tutulan grubun işaretini taşıyan kâğıt. **3.** *mec.* Saldırış ya da savunma fırsatı : *Hasmın elinde hiç bir koz bırakmamalı.* § **Kozunu oynamak** elindeki olanağı kullanmak. **(Biriyle) Kozunu paylaşmak** aralarındaki anlaşmazlığı zor yoluyla sona erdirmek.

koza *a.* İçinde tohum ya da krizalit bulunan koruncak : *Pamuk kozası. Tırtıl kozası.*

kozak, kozalak *a.* **1.** Koza. **2.** *bot.* Kozalaklılar takımının dibi yuvarlak, tepesi koni biçiminde ürünü.

kozalaklılar *ç. a. bot.* Porsukgilleri, servigilleri ve çamgilleri içine alan, açıktohumlulardan, yaprakları iğnemsi bir bitki takımı, iğneyapraklılar.

kozmetik *a. Yun.* Cildi ve saçları yumuşatıp güzelleştirmeye yarayan her türlü kokulu madde.

kozmoloji *a. Yun.* Evrenbilim.

kozmonot, -tu *a. Fr.* Araçlarla uzaya giden ve araçta görev yapan kimse.

kozmopolit, -ti *s. Yun.* **1.** Birçok ulustan olan insanları içine alan, kapsayan : *Kozmopolit bir kent.* **2.** *a.* Durmadan ülke değiştiren alışkanlık ve töreleri işine geldiği gibi uygulayan kimse.

kozmos *a. Yun.* Düzenli bir bütün olarak düşünülen evren.

köçek *a.* **1.** Kadın kılığına girerek oynayan erkek. **2.** *mec.* Ağırbaşlı olmayan hafif kimse.

köçekçe *a.* Kıvrak ve şen oyun havası.

köfte *a. Far.* Genellikle kıymadan çeşitli biçimlerde pişirilen yemek : *Izgara köfte. Patates köftesi.*

köftehor *s. Far.* Sevgiyle karışık azarlama sözü : *Seni köftehor seni, böyle işler de becermişsin ha!*

köhne *s. Far.* **1.** Eskiyip yıpranmış : *Köhne bir ev.* **2.** Çağdışı : *Köhne bir düşünce.*

köhnemek, köhneleşmek (*nsz*) **1.** Eskimek: *Köhnemiş bir yapı.* **2.** *mec.* Geçersiz bir duruma gelmek, çağdışı kalmak.

kök, -kü *a.* **1.** Bitkileri toprağa bağlayan ve topraktaki besi maddelerini emmesine yarayan klorofilsiz bölüm. **2.** (Kimi şeylerde) Dip bölüm : *Diş kökü.* **3.** *mec.* Dip, temel esas : *İşi kökünden temizlemeli.* **4.** *mec.* Kaynak, köken : *O ailenin kökü belli değil.* **5.** Sazı kurmaya yarayan parça, kulak. **6.** *dilb.* Sözcüğün her türlü ekler çıkarıldıktan sonra kalan anlamlı parçası : *Yaptırmak sözcüğünden yap köktür.* **7.** *mat.* **a)** Bir denk-

lemdeki bilinmeyenin yerine konulduğunda o denklemi çözen niceliğe **denklem kökü** denir; **b)** Herhangi bir kuvvete, örneğin üçüncü kuvvete yükseltildiğinde "8 sayısını veren 2 sayısı 8'in üçüncü kuvvetten kökü dür" denir. § **Kök kurdu** *zool.* düzkanatlılardan, ekinlere ve bostanlara zarar veren bir böcek. **Kök salmak** iyice tutunmak, yayılmak. **Kök sökmek** çok çetin iş görmek. **Köküne kibrit suyu dökmek** (ya da **Kökünü kurutmak**) *mec.* bir daha ortaya çıkmamak üzere yok etmek. **Kökünü kazımak** bir daha üreyemez duruma getirmek, hiç bir kalıntısını bırakmamak, yok etmek.

kökbacaklılar *ç. b. a. zool.* Amipleri, deliklileri ve ışınlıları içine alan tekgözeli hayvanlar takımı.

kökbilgisi, -ni *b. a. dilb.* Bir sözcüğün nereden geldiğini ya da nasıl oluştuğunu, birçok sözcüklerin ortak kökünü bulma işi, °etimoloji.

kökboyası, -nı *b. a. bot.* **1.** Kökboyasıgillerden, çalı görünüşünde bir bitki. **2.** Bu bitkinin köklerinden elde edilen ve alizarin adıyla da anılan kırmızımsı sarı renkte bir boya.

kökboyasıgiller *ç. b. a. bot.* Kahveağacı, kökboyası, kınakına, yoğurtçuotu gibi bitkileri içine alan bitişik taçyapraklı ikiçeneklilerden yaprakları karşılıklı bir bitki familyası.

köken *a.* **1.** Kavun, karpuz, salatalık gibi bitkilerin her biri : *Beş köken kavun.* **2.** Bir şeyin geçmişe doğru dayandığı son durum, biçim, neden ya da yer : *Yazının kökeni resimdir.*

köklemek (*-i*) **1.** Bir bitkiyi köküyle birlikte topraktan çıkartmak. **2.** Toprakta kalan bitki köklerini ayıklamak. **3.** Minder, şilte gibi şeylerin iki yüzünü yer yer dikişle tutturmak.

kökleşmek (*nsz*) **1.** (Bitki için) Kök tutmak, kök salmak. **2.** *mec.* Yerinden kolayca oynatılamayacak durumda yerleşmek.

köklü *s.* **1.** Kökü olan. **2.** *mec.* Kökleşmiş, iyice yerleşmiş temelli, esaslı : *Köklü aile.*

kökmantar *b. a. bot.* Meşe, çam gibi ağaçların köklerine yerleşen, iplik görünüşünde bir çeşit mantar.

köknar *a. bot.* Çamgillerden dalları yatay olan kerestelik bir çeşit orman ve süs ağacı.

köksap, -pı *b. a. bot.* Her yıl kök süren ve yerüstüne sap çıkaran çokyıllık yeraltı gövdesi.

köksü *a. bot.* Ciğerotlarında ve yosunlarda kökü andıran, ancak bitkinin tutunmasına yarayan bölüm.

kökten *s.* Yüzeyde kalmayıp derine inen, esaslı bir biçimde : *Kökten bir değişiklik.*

kökteş *s. dilb.* Aynı kökten gelen çeşitli yapı ve görevdeki sözcükler : *Sevgi, sevinç, sevme.*

köle *a.* **1.** Eski çağlarda yabancı ülkelerden zorla kaçırılıp özgürlükten yoksun edilen, alınıp satılabilen erkek. **2.** Birinin buyruğu altında bulunup hür olmayan kimse, kul. **3.** *mec.* Herhangi bir şeye aşırı derecede bağlı olan kimse.

köleleşmek (*nsz*) Köle durumuna gelmek.

kölemen *a.* Eskiden, Mısır ve Trablusgarp'ta Çerkes kölelerinden kurulan bir asker sınıfı : *Mısır kölemenleri.*

kömeç *a. bot.* Papatya ve ayçiçeğinde olduğu gibi sapın yassılaşmış ve genişlemiş ucu üzerindeki çiçeklerin yan yana toplanması biçimindeki çiçek durumu.

kömür *a.* **1.** Siyah renkli, bitkisel kaynaklı, içinde yüksek oranda karbon bulunan katı yakıt : *Odunkömürü.* **2.** *s.* Çok siyah : *Kömür gözlü.* § **Kömür başa vurmak** kömürün iyi yanmamasından çıkan karbon oksidiyle zehirlenmekten baş ağrımak.

kömürcü *a.* **1.** Kömür alıp satan kimse ya da odunkömürü yapan kimse. **2.** Vapurda, fabrikada ve benzerlerinde ocağa kömür taşıyan işçi. § **Kömürcü çırağına dönmek** yüzü, üstü başı siyah lekeler içinde kalmak.

kömürleşmek (*nsz*) Kömür durumuna gelmek.

köpek *a.* **1.** *zool.* Köpekgillerden, boy ve biçim bakımından pek çok cinsleri olan, bekçilik, avcılık gibi işler için beslenen memeli hayvan : *Ev köpeği.* **2.** *mec.* Bu sözcük nefret anlatmak için bir sövgü olarak da kullanılır : *O köpeğin suratına bir daha kim bakar.* § **Köpeğin ağzına kemik atmak** *hkr.* karşı gelerek bağırıp çağıran birini susturmak için ona bir çıkar sağlamak.

köpekayası, -nı *b. a. bot.* Ballıbabagillerden, çiçekleri sap çevresinde demet durumunda toplanmış ıtırlı bir bitki.

köpekbalığı

köpekbalığı, -nı *b. a. zool.* İrilerinin boyu sekiz metreye kadar çıkabilen, sıcak ve ılık denizlerde yaşayan yırtıcı bir balık.

köpekdişi, -ni *b. a. anat.* Azıdişleri ile kesiciler arasında, iki yanda ve altlı üstlü birer tane bulunan sivri diş.

köpekgiller *ç. a. zool.* Köpek, kurt, çakal gibi etobur memelileri içine alan hayvan familyası.

köpekleşmek (*nsz*) Köpek gibi davranmak, onurunu yitirip yaltaklanmak.

köpekmemesi, -ni *b. a. hlk.* Koltuk altında çıkan çıban.

köpeküzümü, -nü *b. a. bot.* İtüzümü.

köpoğlu, -nu *b. a.* **1.** "Hain, düzenbaz" anlamında kullanılan sövgü sözü. **2.** Kimi vakit kurnaz, işini bilir ya da düzenci kimseler için de kullanılır : *O ne köpoğludur bilemezsiniz.*

köprü *a.* **1.** Herhangi bir engelle ayrılmış iki yakayı birbirine bağlayan ya da bir trafik akımının başka bir trafik akımını kesmeden üstten geçmesini sağlayan yapı : *Betonarme köprü. Asma köprü.* **2.** Olmayan dişlerin yerini tutmak ya da olanları sağlamlarına bağlamak için yapılan protez : *Diş köprüsü.* § **Köprüden geçinceye kadar ayıya dayı derler** işini gördürünceye kadar hoşa gitmeyen ya da zorluk çıkarabilecek olan kimseleri pohpohlamak.

köprücük *a. anat.* Omuz başıyla göğüs kemiğinin üst ucu arasında bulunan ve derinin altında belli olan uzunca kemik.

köpük *a.* Çalkalanan ya da kaynatılan sıvıların üzerinde oluşan hava kabarcıkları yığını : *Deniz köpüğü. Kahve köpüğü.*

köpüklenmek (*nsz*) Üstü köpük bağlamak : *Reçel kaynarken köpüklenir.*

köpürmek (*nsz*) **1.** Köpük çıkararak kabarmak : *Kahve köpürdü.* **2.** Ekşiyip köpük çıkarmak : *Yemek köpürmüş.* **3.** *mec.* Birdenbire öfkelenip taşmak : *Bu sözü duyunca öyle bir köpürdü ki...*

kör *s.* **1.** Gözü görmeyen, görme duyusundan yoksun olan : *Kör adam.* **2.** Keskinliği yeterli olmayan : *Kör bıçak.* **3.** Az aydınlatan : *Kör ışık. Kör kandil.* **4.** İşlek olmayan : *Kör sokak.* **5.** *mec.* Dikkat ve anlayışı olmayan: *O, kör değil ya her şeyi anlıyor.* **6.** Duyarlığını yitirmiş. **7.** Bu sözcük kimi deyimlerde kötü anlamında kullanılır : *Kör talih.*

Kör şeytan. § **Kör boğaz** yaşamak için yemek gerektiğini belirtir : *İki el kör boğaz için.* **Kör değneğini beller gibi** hep aynı biçimde davranıp hiç bir yenilik ya da değişiklik yapmayı düşünmeyenlerin tutumunu niteler. **Kör dövüşü** birbirinden habersiz ve birbirini engelleyecek biçimde yapılan iş. **Kör kütük** kendini bilmeyecek derecede sarhoş. **Kör ölür badem gözlü olur, kel ölür sırma saçlı olur** yok olan bir şey gereğinden fazla övüldüğünde söylenir. **Kör topal** yarım yamalak, iyi kötü.

körbağırsak *b. a. anat.* Kalınbağırsağın incebağırsakla birleştiği yerde bulunan çıkıntı.

kördüğüm *b. a.* **1.** Çözülemeyen ilmiksiz düğüm. **2.** *mec.* Çözülmesi hemen hemen olanaksız olan sorun.

körebe *b. a.* Gözü bağlı olan ebenin öteki oynayanları yakalamaya çalıştığı çocuk oyunu.

körelmek (*nsz*) **1.** *biy.* Görevi kalmadığı için ya da başka nedenlerden dolayı bir organ beslenemeyerek küçülmek, °dumura uğramak. **2.** Etkinliğini, keskinliğini yitirmek ya da kurumaya yüz tutmak : *Bıçak köreldi. Ateş köreldi.* **3.** *mec.* Değer ve yeteneklerini yitirmek : *Zekâsı köreldi.*

körfez *a. Yun.* **1.** Karanın içine sokulmuş deniz parçası. **2.** *s. mec.* İşlek olmayan, kuytu[2] : *Orası pek körfez bir yer.*

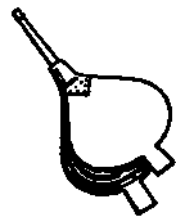
körkuyu *b. a.* Suyu kurumuş olan kuyu.

körleşmek (*nsz*) **1.** Keskinlik niteliği azalmak ya da kaybolmak. **2.** *mec.* İşlemez, verimsiz duruma gelmek. **3.** *mec.* Değer ve yeteneklerini yitirmek.

körletmek (*-i*) **1.** Keskinlik niteliğinin azalmasına ya da yok olmasına neden olmak. **2.** *mec.* Değer ve yeteneklerini yitirmesine neden olmak. **3.** *mec.* Geçerliğini, işlerliğini kaybettirmek.

körlük *a.* **1.** Görme yetisini kaybetmiş olanın durumu. **2.** *mec.* Gerçeği görememe durumu.

körpe *s.* **1.** Dalından yeni koparılmış, tazeliği üstünde, daha büyümemiş, **kart** karşıtı : *Körpe bir dal.* **2.** (İnsan için) Yeni yetişmekte olan. **3.** (Hayvan için) Büyümemiş : *Körpe kuzu.* **4.** *mec.* Genç, yeni yetişmiş : *Körpe dimağlar.*

körük

körük *a.* **1.** Ateşi canlandırmak için kullanılan ve açılıp kapandıkça içindeki havayı üfleyen deriden araç. **2.** Kimi araçların açılıp kapanabilir üst üste katlanmış bölümü : *Payton körüğü.*

körüklemek (*-i*) **1.** Körükle üflemek : *Ateşi körükleyin.* **2.** *mec.* Kızıştırmak, kışkırtmak : *Kavgayı körüklemek.*

köryılan *b. a. zool.* Kelerler familyasından solucanla beslenen, yılana benzer, ayaksız bir sürüngen.

kös *a.* Eskiden savaşlarda işaret vermek için kullanılan bir çeşit davul.

köse *s. Far.* Bıyığı, sakalı çıkmayan (adam).

kösele *a.* Ayakkabı, bavul, çanta gibi şeyleri yapmakta kullanılan, büyükbaş hayvanların işlenmiş derisi.

kösemen *a.* **1.** Sürünün önünden giderek ona kılavuzluk eden koç ya da teke. **2.** Döğüşken iri koç ya da teke.

kös kös *be.* Başı önde, sağa sola bakmadan : *Kös kös yürüdü gitti.*

köstebek *a. zool.* Kemirgen memelilerden toprak altında oyduğu yuvalarda yaşayan küçük, memeli hayvan, sokur.

köstek *a.* **1.** Hayvanın geniş adım atarak kaçmasını önlemek için iki ayağına bağlanan kısa ip ya da zincir. **2.** Saat, kılıç, anahtar gibi şeylerin ucuna takılan zincir. **3.** *mec.* Engel. § **Köstek olmak** engel olmak.

kösteklemek (*-i*) **1.** (Hayvanın) Ayağına köstek vurmak. **2.** *mec.* (Bir işi) Yürümez duruma getirmek.

köşe *a. Far.* **1.** Birbirini kesen iki çizginin, iki düzlemin oluşturduğu açı: *Mendil köşesi.* **2.** İki duvarın birleştiği girintili ya da çıkıntılı yer : *Köşeyi dönmek.* **3.** *mec.* Kuytu, tenha yer : *Bir köşede unutulmak.* **4.** Parça ya da bölüm : *Yurdun bir köşesi.* § **Köşe başı** sokağın dönemeç yeri. **Köşe bucak** göze çarpmayan yer : *Köşeyi bucağı aradım, ama bulamadım.* **Köşe kadısı** bir köşeye çekilmiş, rahatına düşkün kimse. **Köşe kapmaca** genişçe bir yerde, kendilerini ebeye yakalatmadan köşe değiştirerek oynanan bir çocuk oyunu.

köşebent *b. a. Far.* **1.** Dik açı biçiminde bükülmüş demir. **2.** Bir yere fotoğraf yapıştırmaya yarayan üçgen biçiminde zamklı küçük kâğıt.

köşegen *a. mat.* Bir çokgende ardışık olmayan ya da bir çokyüzlüde aynı düzlem üzerinde bulunmayan iki köşe arasına çekilen çizgi.

köşeleme *be.* Köşeye çapraz gelecek biçimde : *Kanapeyi köşeleme koymuş.*

köşeli *s.* Köşesi ya da köşeleri olan. § **Köşeli ayraç** köşeleri kırık ayraç [ ].

köşk, -kü *a.* Bahçe içinde yapılmış büyük, süslü ev, °kasır.

kötek *a.* Değnekle atılan dayak. § **Kötek yemek** dayak yemek.

kötü *s.* **1.** (Nesneler için) İyi nitelikte olmayan : *Kötü yemek.* **2.** Zararlı, tehlikeli : *Kötü hava.* **3.** Korku, endişe veren : *Kötü durum.* **4.** Hoşa gitmeyen : *Kötü koku.* **5.** Kaba saba, kırıcı : *Kötü laf.* **6.** (İnsan için) İyi niteliklere sahip olmayan : *Kötü yazar.* § **Kötüye kullanmak** bir şeyi kötü niyetle kendi çıkarına uygun olarak kullanmak.

kötücül *s.* **1.** Başkalarının kötülüğünü isteyen. **2.** Kötülük yapan. **3.** Kimi hastalıklar çin tehlikeli, °habis.

kötülemek (*-i*) **1.** Birinin ardından kötü şeyler söylemek. **2.** (*nsz*) Zayıflayıp bozulmak : *Çocuk son günlerde ne kadar kötülemiş.* **3.** (Nesneler için) Kalitesi düşmek.

kötülük *a.* **1.** Kötü olma durumu : *Havaların kötülüğü yüzünden...* **2.** Zarar verecek davranış, °şer : *O, kimseye kötülük etmez.*

kötümsemek (*-i*) Bir şeyi yalnız olumsuz yönleriyle ele almak ya da düşünmek.

kötümser *s.* Her şeyi kötü yanıyla ele alan.

kötürüm *s.* **1.** Yaşlılık ya da sakatlık nedeniyle yürüyemeyen : *Adamcağız kötürüm oldu.* **2.** (Bacak için) Yürüyemeyecek derecede sakat : *Adamın sağ bacağı kötürüm.* **3.** *mec.* İş yapamayan.

kötürümleşmek (*nsz*) Kötürüm duruma gelmek.

köy *a. Far.* **1.** Halkı belli bir toprak bütününü işleyen, kır yerleşmesi düzeninde konutlar topluluğu. **2.** Köy halkı.

köycü *a.* Köy sorunlarını kendine iş edinen, köy kalkınmasıyla ilgilenen kimse.

köycülük *a.* Köy sorunlarıyla ilgilenme işi.

köylü *s.* **1.** Köyde yaşayan ya da köyde doğmuş olan. **2.** *a.* Köy halkı. **3.** *a.* Aynı köyde oturanların birbirine göre her biri.

köyodası, -nı *b. a.* Köylülerin çeşitli toplantılar yaptıkları ya da konukların ağırlanması için hazırlanmış yer.

köz *a.* İçinde küçük kor parçaları bulunan kül.

közleme *a.* Köz üzerinde pişirilen yiyecek.

közlemek (*-i*) Köz üzerinde pişirmek.

Kr *kim.* Kriptonun simgesi.

kral *a. İsl.* **1.** En yüksek devlet otoritesini, bütün devlet başkanlığı yetkilerini, kalıtım ya da soylularca seçilme yoluyla elinde bulunduran kimse: *İngiliz kralı.* **2.** *mec.* Herhangi bir alanda başkalarından üstün olan : *Satranç kralı.* **3.** *mec.* Çok başarılı ve zengin iş adamı : *Şeker kralı.* **4.** *s.* Üstün, çok iyi : *Kral araba.* § **Kraldan çok kıralcı olmak** birinin davasını ondan çok savunur olmak.

kraliçe *a. İsl.* **1.** Kral karısı ya da krallığı yöneten kadın. **2.** *mec.* Hemcinsleri arasında herhangi bir bakımdan üstünlüğü, yeteneği olan kadın : *Güzellik kraliçesi.*

kraliyet *a. İsl. Ar.* Krallık.

krallık *a.* **1.** Kral olma durumu ya da görevi. **2.** Kral tarafından yönetilen devlet ve bu devletin toprağı.

kramp, -pı *a. Al.* Bir ya da birkaç kasın birden istemsiz, ağrılı ve geçici olarak kasılması. § **Kramp girmek** kasılmak.

krater *a. Yun. yerb.* Yanardağ ağzı.

kravat, -tı *a. Fr.* Gömlek yakasının altından geçirilip süs olarak bağlanan uzun, enlice kumaş parçası, boyunbağı.

kredi *a. Fr.* **1.** Güven, saygınlık, °itibar. **2.** Borç ödemede güvenilir olma durumu : *Piyasada kredisi var.* **3.** Borç verme ölçüsü : *Bankadan yüz bin liralık kredi sağladı.*

krem *a. Fr.* **1.** Tene yumuşaklık vermek için sürülen güzel kokulu merhem. **2.** *s.* Açık samanrengi, açık bej.

krema *a. İt.* **1.** Bir çeşit yumurtalı süt tatlısı. **2.** Sütün yüzünde toplanan yağlı katman.

kremlemek (*-i*) Krem sürmek.

kreş *a. Al.* Bebeklerin ve küçük çocuklarının gündüzleri bakılmak için götürülüp bırakıldıkları çocuk yuvası.

kreşendo *be. İt. müz.* Seslerin gittikçe en yüksek bir noktaya doğru kuvvetleneceğini anlatır.

kriket *a. İng.* On birer kişilik iki takım arasında, küçük ve ağır bir topu sopalarla çelerek oynanan bir spor oyunu.

kriko *a. Fr.* Ağır bir şeyi (örneğin, tekerleği değiştirilecek bir otomobil) biraz kaldırmak için kolu işletilerek kullanılan aygıt.

kriminoloji *a. Yun.* Ruhbiliminden, sosyolojiden ve istatistikten yararlanarak cinayetlerin nedenini, çeşitlerini, yollarını araştıran bilim.

kripton *a. Yun. kim.* Atom ağırlığı **83,8** olan, havada yarım milyonda bir oranında bulunan bir element. Simgesi Kr.

kristal, -li *a.* ve *s. Yun.* Saydam ve parlak cam, billur.

kriter *a. Yun.* Ölçüt.

kritik *s. Fr.* **1.** Tehlikeli, endişe verici durum. **2.** Bir yazın ya da sanat yapıtını her yönüyle inceleme, eleştiri.

kriz *a. Fr.* **1.** Birdenbire beliren tehlikeli hastalık nöbeti. **2.** Ruhsal dengesizlik : *Sinir krizi.* **3.** Sonucu tehlikeli olabilecek durum, bunalım : *Mali kriz.* § **Kriz geçirmek 1)** bunalım içinde bulunmak; **2)** vücudun önemli bir yerinde tehlikeli bir ağrı olmak : *Bir kalp krizi geçirdi.*

krizalit, -ti *a. Yun. biy.* Kelebek olmadan önce bir böceğin koza ya da kozasız olarak geçirdiği başkalaşım durumu.

krizantem *a. Yun. bot.* Kasımpatı.

kroki *a. Fr.* Modelin başlıca özelliklerini yansıtacak biçimde hazırlanan taslak.

krom *a. Yun. kim.* 1514 derecede ergiyen, 6,97 yoğunluğunda bir element. Simgesi Cr.

kromatik *s. Yun. biy.* **1.** Karyokinez sırasında kromatin maddesi birtakım iplik sapları durumunu aldığında bunlara verilen ad. **2.** *müz.* Yarım tonlardan geçerek giden (ses serisi).

kromatin *a. Yun. biy.* Göze çekirdeğinin lininin tersine, boya alan, soyaçekim olaylarını saptayan bölümü.

kromozom *a. Yun.* Karyokinez yoluyla çoğalan gözelerde kromatin ipliklerinin iki bölüğe ayrılırken aldıkları kısa, ucu kıvrık çubuk biçimi.

kronik *a. Fr.* **1.** Olayların birbiri ardınca sıra ile yazıldığı tarih. **2.** *s.* Süreğen : *Kronik bir hastalık.*

kronoloji *a. Yun.* **1.** Tarihsel olayların zaman ve tarihini inceleyen bilim. **2.** Tarihsel olayların sırası ve tarihi.

kronometre *a. Yun.* Çok küçük zaman aralıklarını ölçmeye yarayan duyarlı saat, süreölçer.

kruvazör *a. Fr.* Daha çok toplarla donatılmış hızlı savaş gemisi.

ksenon *a. Yun. kim.* Havada yirmi milyonda bir oranında bulunan bir element. Simgesi Xe.

Ku *kim* Kurçatovyumun simgesi.

kuaför *a. Fr.* Kadın berberi.

kuartet, -ti *a. İt. müz.* Dört kişilik müzik topluluğu ve bu topluluğun çaldığı ya da söylediği parça : *Yaylı sazlar kuarteti.*

kubbe *a. Ar.* Yarımküre biçiminde yapı damı : *Cami kubbesi.*

kubbealtı, -nı *b. a. tar.* Eskiden sarayda, padişahın huzurunda vezirlerin toplanıp devlet işlerini konuştukları yer.

kubur *a.* **1.** Ayakyolu deliğinden lağıma inen boru. **2.** Eskiden kullanılan bir çeşit tabanca.

kucak *a.* **1.** Açık kollarla göğüs arası : *Kucağına almak.* **2.** Açık kollarla göğüs arasına sığabilen miktar : *Bir kucak odun.* **3.** *mec.* Herhangi bir durumun ya da şeyin sınırlarının arası, iç : *Denizin kucağında. Ormanın kucağında.* § **(Birine) Kucak açmak** sığınacak yer vermek.

kucaklamak (*-i*) **1.** Kollarıyla sarıp göğsü üstüne bastırmak. **2.** *mec.* İçine almak ya da çepeçevre sarmak : *Ovayı kucaklayan yüksek dağlar.*

kudret, -ti *a. Ar.* Güç, erk, erke.

kudretli *s.* Gücü yüksek, güçlü : *Kudretli bir yazar.*

kudurgan *s.* Azgın.

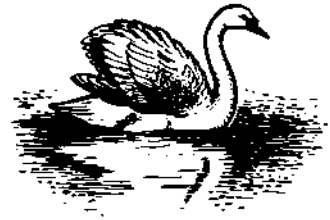
kudurmak (*nsz*) **1.** Kuduz hastalığına tutulmak. **2.** *mec.* Aşırı davranışlarda bulunmak, azgınlık göstermek : *Öfkesinden kudurdu.* **3.** *mec.* Gücünü, etkisini artırmak : *Deniz kudurdu.*

kuduruk *s.* **1.** Kudurmuş (insan ya da hayvan). **2.** Kudurgan, azgın.

kuduz *s.* **1.** Kudurmuş (hayvan). **2.** *a. hek.* Kudurmuş bir hayvanın ısırmasından ya da salyasının, vücutta bulunan bir sıyrık yoluyla kana geçmesiyle oluşan öldürücü bir hastalık.

kuduzböceği, -ni *b. a. zool.* Kuduzböceklerinden, tıpta yakı yapmak için kullanılan bir böcek.

kuduzböcekleri *ç. b. a. zool.* Ateşböceklerine benzemekle birlikte, onlar gibi ışık vermeyen, kuduzböceği türlerini içine alan kınkanatlılar familyası.

kuğu

kuğu *a. zool.* Perdeayaklılardan, yabani ve evcil türleri bulunan, çok uzun ve kıvrık boyunlu su kuşu.

kuka (I) *a. Yun.* Dantel ya da nakış ipliği yumağı.

kuka (II) *a. Yun.* Tespih, sigara ağızlığı gibi şeyler yapılan, sütlü kahverengi de sert bir ağacın kökü.

kukla *a. Yun.* **1.** Sanatçının parmak uçlarına ipliklerle takıp, arkasına saklandığı perdenin üzerinde oynattığı türlü kılıktaki bebeklere verilen ad. **2.** Kuklalarla oynatılan oyun. **3.** *a.* ve *s. mec.* Kendi istem ve kararıyla iş gör-

meyip başkasının etkisinde olan kimse. § **Kukla hükümet** yabancı bir devlet tarafından kendi ereklerini yerine getirmek için bir ülkede kurulmuş sözde hükümet.

kukuleta *a. İt.* Yağmurda, soğukta başa geçirilen, giysiye dikili ya da eğreti başlık.

kukumav *a. Yun. zool.* Bir cins baykuş. § **Kukumav gibi** tek başına, kimsesiz.

kul *a.* **1.** Köle[2]. **2.** Tanrı'ya göre insan : *"Kul ile Tanrı'nın arasına girilmez."* § **(Birine) Kul köle olmak** tam bir doğruluk ve özveri ile bağlanmak. **Kul sıkılmayınca Hızır yetişmez** insan, başı derde düşmedikçe bütün gücüyle çalışıp sıkıntısına çare bulmaz. **Kul yapısı** insanlar tarafından yapılmış.

kula *s.* Al ile kır arası bir at : *Kula at.*

kulaç *a.* Gerilerek açılmış iki kolun parmak uçları arasındaki uzaklık : *İki kulaç ip.* § **Kulaç atmak** yüzerken kolları nöbetleşe havadan ileriye doğru atıp suyu arkaya doğru çekmek.

kulaçlamak (*-i*) **1.** Kaç kulaç olduğunu ölçmek : *Kuyuyu kulaçlamak.* **2.** (*nsz*) Kulaç atarak yüzmek.

kulak *a.* **1.** İşitme organı : *Kulağına su kaçmak.* **2.** Bu organın, sesleri toplayıp içeriye almaya yarayan dış bölümü : *Kulakları küçük.* **3.** *zool.* Balıklarda başın iki yanında bulunan ve ağzından alıp solungaçlardan geçirdiği suyu dışarıya vermeye yarayan yarıklardan her biri. **4.** Telli çalgılarda tel germeye yarayan burgu. **5.** *mec.* Seslerin uygunluğunu seçebilme ve değerlendirme yeteneği : *Kulak sahibi bir adam.* § **Kulak asmamak** önem vermemek. **Kulak dolgunluğu** işiterek elde edilen bilgi. **Kulak kabartmak** belli etmemeye çalışarak dinlemek. **Kulak kesilmek** büyük bir dikkatle dinlemek. **Kulak misafiri olmak** yanında konuşulan bir şeyi konuşmaya katılmadığı halde yalnız dinlemek. **Kulak vermek** merak edip dinlemek. **Kulak zarı** *anat.* dışkulakla içkulağı birbirine bağlayan zar. **Kulağı (ya da Kulakları) çınlasın** konuşulan yerde bulunmayan, sevilen biri anılırken adından önce söylenir : *Kulağı çınlasın bizim arkadaş öyle derdi.* **Kulağı kirişte olmak** ne söyleyeceğini işitmek için çok dikkatli olmak. **Kulağı okşamak** kulağa iyi gelmek. **Kulağına kar suyu kaçmak** sıkışık bir duruma düşmek. **Kulağına küpe olmak** başa gelen bir durumdan alınan dersi hiç unutmamak.

kulakçık *a. anat.* Yüreğin üst bölümünde bulunan ve biri ana toplardamardan, öbürü akciğer toplardamarlarından kan alıp karıncıklara veren iki boşluğun adı.

kulaklı *s.* **1.** Kulağı olan : *Küçük kulaklı.* **2.** *a.* İki tarafında tutulacak yeri olan tencere.

kulaklık *a.* **1.** Kulaklara, soğuktan korumak için geçirilen kumaştan kılıf. **2.** Radyo, telefon, telsiz gibi araçlarda kulağa tutulan bölüm. **3.** Ağır işitenlerin kullandıkları pilli araç.

kulakmemesi, -ni *b. a.* Kulağın yumuşak ve kıkırdaksız olan alt ucu.

kulaktozu, -nu *b. a.* Kulağın arkasındaki tümseklik.

kule *a. Ar.* Yüksek ve çoğu silindir biçiminde yapı : *Yangın kulesi.* § **Kule gibi** dar ve uzun yapılar için kullanılır.

kulis *a. Fr.* **1.** Tiyatroda sahnenin gerisinde ve yanlarında bulunan bölüm. **2.** *mec.* Bir işin içyüzü, bilinmeyen yönleri. **3.** Borsa dışında alışveriş yeri. § **Kulis yapmak** *mec.* herhangi bir toplulukta oturumlar dışında gizli çalışmalar yapmak.

kullanış *a.* Kullanmak işi ya da biçimi.

kullanışlı *s.* Rahatça kullanılabilen: *Kullanışlı bir ev.*

kullanmak (*-i*) **1.** Bir şeyden belli bir amaçla yararlanmak : *Gözlük kul-*

lanmak. **2.** Çalıştırmak : *Aşçı kullanmak.* **3.** İşletmek : *Parasını ticarette kullanmak.* **4.** (Araç ya da aygıt) Başına geçip işletmek, yönetmek : *Otomobil kullanmak.* **5.** Bir şeye alışmış olmak : *Tütün kullanmak.* **6.** Giymek : *Hiç yağmurluk kullanmaz.*

kulp, -pu *a.* Kapların, sap gibi halka biçiminde tutulacak yeri : *Fincanın kulpu.* § **Kulp takmak** kusur yüklemek.

kuluçka *a. İsl.* Yumurtaya yatmak için kızmış, yumurtaya yatmış ya da civciv çıkarmış dişi kümes hayvanı, kurk. § **Kuluçka devri** I) civciv, palaz çıkarmak için her cins kuşun, yumurtaları üstüne yatması gereken süre; 2) bir mikrobun vücuda girmesiyle hastalığın belirmesi arasında geçen süre. **Kuluçka makinesi** gereken sıcaklığı sağlayacak düzeni bulunan ve içine çok sayıda yumurta konularak civciv çıkaran aygıt.

kulun *a.* At ve eşeğin yeni doğmuş yavrusu.

kulunç *a. Ar.* Şiddetli ağrı ve özellikle omuz ağrısı.

kulübe *a. Yun.* **1.** Kerpiç, saman ya da ağaçtan yapılmış küçük ev. **2.** Bir yeri beklemekle görevli kimsenin içinde bulunduğu barınak. **3.** *mec.* Alçak gönüllülük göstermek amacıyla "ev" anlamında kullanılır. **4.** Hayvanlar için yapılmış barınak.

kulüp *a. İng.* **1.** Görüşmek, konuşmak, okumak, spor yapmak gibi ereklerle yalnız üye olanların toplandıkları yer. **2.** Spor derneği.

kulvar *a. Fr. sp.* Kimi yarışlarda koşucu ya da yüzücünün koştuğu, yüzdüğü yarış çizgisi.

kum *a.* **1.** Kimi kütlelerin ve en çok silisli kütlelerin ufalanmasından oluşan, deniz kıyısı, çay yatağı gibi yerlerde çok bol bulunan, ufak, sert tanecikler. **2.** Armut, ayva gibi kimi yemişlerin eti içinde bulunan sert ve ufak taneciksi ler. **3.** Vücuttaki bezlerin ve en çok böbreğin, boşaltım yollarında oluşan ince ve katı tanecikler. § **Kum gibi pek** çok. **Kum saati** dar bir boğazla birbirine bağlanmış iki cam kaptan oluşan ve üstteki kapta bulunan kumun aşağıya akması yoluyla zamanı ölçmeye yarar araç.

kuma *a.* Aynı erkekle evli olan kadınların birbirlerine göre olan adı.

kumanda *a. İt.* Askeri birliği ve onunla ilgili işleri yönetme görevi, komuta.

kumandan *a. İt.* Bir asker topluluğunun başı, komutan.

kumanya *a. İt.* **1.** Yolculuk için hazırlanan yiyecekler, azık. **2.** Sefer durumundaki askerler için hazırlanan yiyecek.

kumar *a. Ar.* Para üzerine oynanan talih oyunu.

kumarbaz *s. Ar. Far.* Kumarcı, sürekli kumar oynayan, kumara düşkün.

kumarcı *s.* Kumara düşkün, kumarbaz.

kumarhane *b. a. Ar. Far.* Kumar oynanan yer.

kumaş *a. Ar.* Pamuktan, yünden, ipekten ve benzeri şeylerden makinede dokunmuş her türlü dokuma : *Elbiselik kumaş.*

kumbara *a.* **1.** Para biriktirmeye yarayan, bozuk ve kâğıt para atmak için deliği olan küçük kap. **2.** Eskiden havan topu ile atılan yuvarlak bir çeşit mermi.

kumcul *s. bot.* Kumlu toprakta yetişen (bitki).

kumkuma *a. Ar.* Kötü bir özelliği kendinde fazlasıyla toplayan insan, olay, olgu, yer : *Fesat kumkuması.*

kumla *a.* Kumluk yer, geniş kumsal.

kumlu *s.* **1.** İçinde kum bulunan : *Kumlu toprak.* **2.** Çok ufak ve sık benekli : *Kumlu kumaş.*

kumpanya *a. İt.* **1.** (Daha çok yabancı) Sanayi, ticari ortaklık. **2.** Tiyatro topluluğu. **3.** *mec.* Aynı düşüncede olan

kimseler topluluğu : *Hırsız kumpanyası.*

kumpas *a. Fr.* Dizicilerin, harfleri satır durumuna getirirken içine yerleştirdikleri demir yuva. § **Kumpas kurmak** birisi aleyhinde gizli bir işe girişmek.

kumral *s.* **1.** Koyu sarı ya da açık kestanerenginde (saç, bıyık, sakal). **2.** *a.* Kumral renkte olan kimse ya da şey.

kumru *a. Far. zool.* Güvercinlerden, güvercini andıran, ondan daha küçük, boz renkli bir kuş.

kumsal *a.* **1.** Su kıyılarında oluşan, kumlu yer, °plaj. **2.** *s.* Kumlu : *Kumsal toprak.*

kumtaşı, -nı *b. a. yerb.* Kum tanelerinin kaynaşmasıyla oluşmuş taş.

kumul *a. yerb.* Rüzgarların yığdığı kum tepesi.

kundak *a.* **1.** Yeni doğmuş çocuğu ilk aylarda sıkıca sarıp sarmalamaya yarar geniş bez. **2.** Tüfeğin, namlusunun altında bulunan ağaç bölümü. **3.** Yangın çıkarmak için bir yere sokulan tutuşmuş yağlı bez çıkısı. **4.** Saçları yemeninin içine alıp bağlama : *Baş kundağı.* § **Kundak sokmak 1)** yangın çıkarmak için bir yere tutuşmuş yağlı bez çıkısı koymak; **2)** *mec.* ara bozacak bir söz söylemek ya da böyle bir davranışta bulunmak.

kundakçı *a.* **1.** Tüfek kundakları yapan usta. **2.** Yangın çıkarmak için kundak koyan kimse. **3.** *mec.* Bozguncu, ara bozucu.

kundaklamak (*-i*) **1.** (Çocuk için) Kundağa sarmak. **2.** (Tüfek namlusu için) Kundağa bağlamak. **3.** Bir yeri kundak sokarak tutuşturmak. **4.** *mec.* Karışıklık çıkarmak.

kundura *a.* **1.** Ayakkabı. **2.** Kaba işlenmiş, bağsız, konçsuz ayakkabı.

kunduracı *a.* Ayakkabı yapan, satan ya da onaran kimse.

kunduz *a. zool.* Kemirgenlerden, su kıyılarında yaşayan, derisi değerli bir hayvan.

kupa (I) *a. İt.* **1.** Genellikle, genişliği derinliğinden çok olan, bronz ya da kristalden yapılan kap. **2.** Spor ödülü olarak verilen süslü maden vazo. **3.** İskambil kâğıtlarının benekleri kırmızı yürek biçiminde olanı.

kupa (II) *a. Fr.* Kapalı ve yalnız arkada oturulacak yeri olan dört tekerlekli araba.

kupon *a. Fr.* **1.** Bir aylığı, vadesi gelmiş faizi ya da hükümetçe dağıtılan bir şeyi almak için eldeki belgelerden koparılıp verilen parça. **2.** Yalnız bir giysilik dokunmuş üstün nitelikte kumaş parçası : *Kupon kumaş.*

kupür *a. Fr.* Kesik[3].

kur (I) *a. Fr.* **1.** Geçer fiyat : *Resmi kura göre doların değeri...* **2.** Kurs.

kur (II) *a. Fr.* **1.** İlgi göstererek, bir kadının hoşuna gitmeye, gönlünü etmeye çalışma. **2.** *mec.* Birinin duygularını okşayacak davranışlarda bulunma. § **Kur yapmak** bu biçimde davranmak.

kura *a.* **1.** Rastlantıya ve talihe bağlı bir ayırma yapmak için başvurulan yol, adçekme. § (... **yılın) Kurası olmak** o yıl askerlik çağına girenlerden olmak.

kurabiye *a.* Un, yağ, badem, fıstık gibi şeylerle yapılan şekerli küçük çörek. § **Kurabiye gibi** lezzetli, ağızda dağılıveren (yiyecek).

kurak *s.* **1.** Yağışsız: *Kurak bir yıl geçiriyoruz.* **2.** Nem tutmayan, °rutubetsiz : *Kurak tarla.* **3.** *hlk.* Kıtlık.

kural *a.* **1.** Bir sanata, bir bilime temel olan, yön veren ilke : *Türk dilinin kuralları.* **2.** Davranışlarımıza yön veren ilke : *Ahlak kuralları. Nezaket kuralları.*

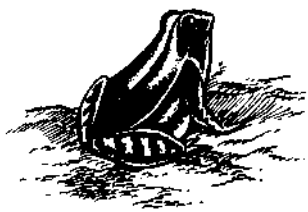
kurallı *s.* Kuralı olan, kurala uygun.

kuram *a.* **1.** Uygulamalardan bağımsız olarak ele alınan soyut bilgi. **2.** Bir bilim ya da sanatla ilgili ya da herhangi

bir sorunu ilgilendiren ve uygulanmadıkça gerçekleşip gerçekleşemeyeceği, doğru olup olmadığı bilinemeyen düşüncelerin, ilkelerin topu, °nazariye, °teori.

kuramsal *s.* Kuramla ilgili, kuram niteliğinde olan, °nazari, °teorik.

Kuran *öz. a. Ar.* Müslümanların kutsal kitabı.

kurbağa

kurbağa *a. zool.* Yumurta ile üreyen, sıçrayarak yürüyebilen ve iyi yüzen, kendine özgü ötüşüyle tanınan küçük bir hayvan.

kurbağacık *a.* **1.** *zool.* Kurbağa yavrusu, küçük kurbağa. **2.** *hek.* Ağzın tabanında çıkan bir çeşit küçük ur. **3.** Küçük ingilizanahtarı.

kurbağagiller *ç. a. zool.* İçine ayaksızları, kuyruksuzları ve ürodelleri alan omurgalılar sınıfı.

kurbağalama *a. sp.* Bir çeşit yüzme biçimi.

kurban *a. Ar.* **1.** Dinin bir buyruğunu ya da bir adağı yerine getirmek için törenle kesilen hayvan. **2.** Kurban bayramı : *Kurbanda geleceklermiş.* **3.** *mec.* Bir ülkü uğrunda feda edilen ya da kendini feda eden kimse. **4.** *mec.* Bir felaket ya da kaza sonunda ölen kimse : *Bu kazada çok kurban verildi.* § **Kurban bayramı** kurban kesilen ve dört gün süren dinsel bayram. **Kurban olayım 1)** aşırı sevgi ve hayranlık belirtir; **2)** yalvarmak için söylenir : *"Çatma kurban olayım çehreni ey nazlı hilal" -Mehmet Akif Ersoy.*

kurbanlık *s.* Kurban edilmek için ayrılmış : *Kurbanlık koyun.* § **Kurbanlık koyun gibi** başına geleceklerden habersiz.

kurcalamak (*-i*) **1.** Sivri bir şeyle karıştırarak zorlamak : *Kilidi kurcalamışlar.* **2.** Karıştırıp azdırmak : *Çıbanı kurcalamak.* **3.** *mec.* Araştırmak, üstünde durmak. **4.** *mec.* Tedirgin, huzursuz etmek.

kurçatovyum *a. Rus. kim.* Atom numarası 104, atom ağırlığı 260 olan yapay element. Simgesi Ku.

kurdağzı, -nı *b. a.* **1.** Gemi ve sandallarda halatın geçmesi için teknenin kenarına tutturulmuş açık ağız biçiminde maden parçalara verilen ad. **2.** Doğramanın birbirine geçen dişleri.

kurdele *a. İt.* Geniş, ipekli şerit.

kurdeşen *a. hek.* Ciltte çeşitli nedenlerle oluşan kaşıntılı döküntüler.

kurgan *a.* **1.** Kale. **2.** Sin, türbe. **3.** Kazıbilimde tepe biçiminde sin, höyük.

kurgu *a.* **1.** Bir şeyin zembereğini kurmak için kullanılan araç. **2.** Zembereğin kurulmuş olma durumu. **3.** Bir bütün oluşturmak için parçaları takıp birleştirme işi, °montaj : *Demir fabrikasının kurgusu bitti, işletmeye açıldı.* **4.** *fels.* İş alanına geçmeyip yalnız bilmek ve açıklamak amacını güden düşünce, °spekülasyon. **5.** *si.* Bir filmin çekilişi sırasında elde edilen çekimler arasında seçim yapma, bunları çevirim senaryosundaki sıraya göre yerleştirme, belirli bir amacı sağlayacak biçimde birleştirme sanatı, °montaj.

kurk, -ku *a.* Kuluçka.

kurmak (*-i*) **1.** Bir şeyin oluşmasına yardım eden parçaları yolunca birleştirip bir tüm durumuna getirmek : *Çadır kurmak.* **2.** (Yaylı, zemberekli şeylerde) Yayı ya da zembereği germek: *Saati kurmak. Kapanı kurmak.* **3.** Gereklerini hazırlayıp kendi kendine

oluşmaya bırakmak : *Turşu kurmak.* **4.** Meydana getirmek, °tesis etmek : *Fabrika kurmak.* **5.** Bir araya gelmek, toplamak : *Meclis kurmak.* **6.** Zihinde tasarlamak, düzmek : *Hayal kurmak.* **7.** Gizlice kötü şeyler hazırlamak, düzenlemek : *Kumpas kurmak.* **8.** Aklına koymak : *O, bir kez gitmeyi kurdu mu, artık duramaz.* **9.** Bir kimseyi dedikodu ve telkinlerle başkasına karşı kışkırtmak. **10.** Sağlamak : *Dostluk kurmak.*

kurmay *a.* Ordunun savaşa hazırlanmasında, savaş sırasında birliklerin yönetiminde komutanlara yardımda bulunmak için yetiştirilmiş subay : *Kurmay albay.*

kurna *a. Ar.* Hamamlarda musluk altına konulan, içinde su biriktirilen yuvarlak ve çoğunlukla mermerden yapılan tekne.

kurnaz *s.* Başkalarını kandırmasını ve ufak tefek oyunlarla amacına erişmesini beceren : *Kurnaz adam bizi kendi sözümüzle bağladı.*

kuron *a. Fr.* **1.** Tedavi edilmiş. çürük diş üzerine geçirilen maden kapak. **2.** Danimarka, İsveç gibi kuzey ülkelerinin para birimi.

kurs (I) *a. Fr.* **1.** Yuvarlak ve yassıca şey. **2.** *gökb.* Bir yıldızın görülen yüzü.

kurs (II) *a. Fr.* Belli bir konuda yapılan kısa süreli öğretim ve bu öğretimi oluşturan dersler, °kur.

kursak *a.* **1.** *zool.* Kuşların ve kimi hayvanların yemek borusunda bulunan şişkin organ. **2.** *mec.* Mide.

kurşun *a.* **1.** *kim.* Mavimtırak esmer renkte 11,3 yoğunluğunda yumuşak ve bükülgen bir element. Simgesi Pb. **2.** Tüfek, tabanca gibi hafif silahlarda kullanılan mermi. § **Kurşun dökmek** nazardan hastalandığına inanılan kişi iyi olsun diye, bir kapta eritilen kurşunu hastanın başı üstünde tutulan su dolu kabın içine dökmek. **Kurşun gibi** çok ağır. **(Birini) Kurşuna dizmek** (verilen ölüm cezası) askeri bir birliğin attığı kurşunlarla yerine gelmek.

kurşuni *s.* Kurşunrengi, koyu külrengi.

kurşunkalem *b. a.* Dışı tahta, içi grafitli kalem.

kurşunlamak (*-i*) **1.** Kurşunla kaplamak, örtmek : *Kubbeyi kurşunladılar.* **2.** Kurşunla mühürlemek : *Damacanayı kurşunlamak.* **3.** Birini tüfek ya da tabanca ile vurmak.

kurşunrengi, -ni *b. s.* Koyu külrengi.

kurt

kurt *a.* **1.** *zool.* Köpekgillerden, sürülere saldıran yırtıcı hayvan. **2.** Et, yemiş, peynir gibi şeylerde türeyen küçük, ince uzun, yumuşak, ayaksız hayvancık ya da solucan, sivrikuyruk gibi bağırsak asalağı. **3.** *mec.* İşini iyi bilen, aldanmaz: *O ne kurttur, ben bilirim.* § **Kurt dumanlı havayı sever** kötü niyetli kimselerin ortalıktaki karışıklıklardan yararlandıklarını anlatır. **Kurtlarını dökmek** çoktan beri özlediği bir şeyi bol bol yapıp hevesini almak.

kurtarıcı *s.* **1.** Kurtulmayı sağlayan. **2.** Kendi hayatını tehlikeye atarak bir kimseyi ya da bir topluluğu yok olmaktan ya da güç bir durumdan kurtaran kimse: *Büyük kurtarıcı Atatürk.*

kurtarmak (*-i*) **1.** Kurtulmasını sağlamak. **2.** (Alışverişte) Önerilen fiyat elvermek. **3.** Bir şeye zarar gelmesini önlemek. **4.** Cezalandırılmasına engel olmak.

kurtçuk *a. zool.* Kimi böceklerin yumurtadan çıktıktan, krizalit oluncaya değin geçirdikleri evredeki biçimleri.

kurtlanmak (*nsz*) **1.** İçinde kurt oluşmak. **2.** *mec.* Bir yerde çok oturmaktan bıkmak. **3.** *mec.* Rahat oturmayıp boyuna kımıldamak.

kurtlu *s.* **1.** İçinde kurt bulunan, kurtlanmış : *Kurtlu peynir.* **2.** *mec.* Yerinde rahat duramayan, durmadan kıpırdayan.

kurtmasalı, -nı *b. a. mec.* Birini oyalamak, kendini suçsuz göstermek için ileri sürülen gereksiz, boş sözler: *Bana gene bir sürü kurtmasalı okudu.*

kurtpençesi, -ni *b. a. bot.* Karabuğdaygillerden, çiçekleri salkım durumunda, sapı ve kökü tanen bakımından zengin, hekimlikte önemli bir bitki.

kurtulmak (*nsz*) **1.** Tehlikeli ya da kötü bir durumu atlatmak : *Hasta kurtuldu.* **2.** Doğurmak : *Kadın sabaha karşı kurtulmuş.* **3.** (*nsz√ -den*) (Bir şey) İçinde bulunduğu yerden ayrılmak : *Bıçak elinden kurtuldu.* **4.** Bağını koparıp kaçmak : *At kurtulmuş.* **5.** (*-den*) Zararlı bir şeyi kendinden uzaklaştırmak ya da yok etmek : *Kötü arkadaştan kurtulmak.*

kurtulmalık *a.* Rehin ya da tutsakları kurtarmak için verilen para, °fidye.

kurtuluş *a.* **1.** Kurtulmak eylemi ya da kurtulmuş olma durumu. **2.** Kurtuluş günü.

kuru *s.* **1.** Suyu, nemi olmayan : *Kuru odun.* **2.** Saklanmak için kurutulmuş : *Kuru biber.* **3.** (Bitki için) Canlılığını yitirmiş : *Kuru çiçek.* **4.** Çelimsiz, arık, sıska, °zayıf : *Bu çocuk ne kadar kuru.* **5.** Sıvı salgılamayan, salgısı olmayan : *Kuru egzama.* **6.** Döşenmemiş, çıplak : *Kuru tahtaya oturma.* **7.** Etkisi ve sonucu olmayan : *Kuru gürültü.* **8.** *mec.* Heyecanı, süs ve akıcılığı olmayan : *Kuru anlatım.* **9.** Yalnız, tek başına. § **Kuru ekmek** katıksız ekmek. **Kuru kalabalık** hiç bir işe yaramayan kalabalık.

kurucu *s.* **1.** Bir kurumun, bir işin kurulmasını sağlayan. **2.** *a.* Bir kuruluşu oluşturan kimse : *Gazetenin kurucusu.* § **Kurucu Meclis** 27 Mayıs devriminden sonra yeni anayasayı ve bu anayasada yer alacak kurumları hazırlamak amacıyla kurulmuş geçici yasama organı.

kurukafa *b. a.* **1.** Baş iskeleti. **2.** *mec.* Akılsız, beyinsiz. **3.** *zool.* Tırtılları patates yaprağı yiyen, alt kanatları sarı, üstü kahverengi kelebek.

kurukahve *b. a.* Dövülmüş ya da çekilmiş kahve.

kurul *a.* Bir işi yapmak ya da yönetmek için görevlendirilmiş kişilerden oluşmuş topluluk, °heyet.

kurulamak (*-i*) Bir şeyin üzerindeki ıslaklığı gidermek : *Saçını kurulamak.*

kurulanmak (*nsz*) **1.** Kurulamak işine konu olmak : *Tabaklar kurulandı.* **2.** Kendini kurulamak : *Kurulanmadan giyindi.*

kurulmak (*nsz*) **1.** Kurmak işine konu olmak : *Saat kuruldu. Meclis kuruldu.* **2.** Oluşmak : *Yarkurul beş kişiden kuruldu.* **3.** *mec.* Övünür biçimde tavır takınmak, kasılmak : *Adam amma da kuruluyor.* **4.** (*-e*) İyice rahat edecek biçimde oturup yerleşmek : *Koltuğuna kuruldu.*

kurultay *a.* Temel işleri konuşmak için bir kurumun belli sürelerle ya da gerektikçe yaptığı genel toplantı, °kongre : *XIV. Türk Dil Kurultayı.*

kuruluş *a.* **1.** Kurulma işi ya da kurulma tarihi: *Cumhuriyet'in kuruluşu 1923' tedir.* **2.** Kurum, °müessese : *Hastaneler okullar, bankalar, fabrikalar birer kuruluştur.* **3.** Yapı, yapılış.

kurum (I) *a.* Toplumsal bir görevle kurulan her şey, kuruluş, °müessese, °tesis : *Türk Tarih Kurumu.*

kurum (II) *a.* Ocak bacalarında biriken ya da çevreye savrulan kalın is.

kurum (III) *a.* Kendini büyük ve önemli gösterme davranışı, büyüklenme, °kibir. § **Kurum satmak** böbürlenmek, büyüklenmek.

kurumak (*nsz*) **1.** Islaklığını yitirerek kuru duruma gelmek : *Çamaşır kurudu.* **2.** (Bitki) Suyu çekilip cansız duruma gelmek : *Bu ağaçların hepsi kurumuş.* **3.** Sıskalaşmak, °zayıflamak : *Zavallı çocuk bu hastalıktan sonra pek kurudu.*

kurumlanmak (*-e*) **1.** Kurum (**III**) yapmak, büyüklenmek, °kibirlenmek. **2.** Kurum (**II**) tutmak.

kuruntu *a.* **1.** Kötü olanakları akla getirip üzülme, °evham. **2.** Olmayacak bir şeyin olacağını sanma, °vehim.

kurusıkı *b. a.* **1.** Yalnız barutla sıkılanmış tüfek ya da fişek dolgusu. **2.** Korkutmak ya da yıldırmak için söylenen söz, yapılan davranış, °blöf. § **Kurusıkı atmak 1)** gözdağı amacıyla konuşmak; **2)** asılsız konuşmak.

kuruş *a. Al. İt.* Liranın yüzde biri değerinde Türk parası.

kurutma *a.* Kurutmak eylemi. § **Kurutma kâğıdı** yazıda mürekkebin ıslaklığını gidermek için kullanılan nem emici bir çeşit kâğıt.

kurutmaç *a.* **1.** Mürekkebi kurutmak için kullanılan yumuşak, havlı kâğıt. **2.** Kurutma kâğıdı takılı bulunan araç.

kurutmalık *s.* Kurutmaya yarar, kurutmak için ayrılmış : *Kurutmalık erik.*

kuruyemiş *b. a.* Fındık, fıstık, leblebi gibi çerezlerin kavrulmuşu.

kurye *a. Fr.* Elçilik postasını yerine götürmek için görevlendirilen kimse.

kuskun *a.* Hayvanın kuyruğu altından geçirilen eyere bağlı kayış. § **Kuskunu düşük 1)** kuskun yeri sağrıdan aşağı olan (at); **2)** *mec.* değerini yitirmiş kimse.

kuskus *a.* Pilavı yapılan ufak ve yuvarlak taneler biçiminde kurutulmuş hamur.

kusmak (*nsz √ -i*) **1.** Midesinin içindekileri herhangi bir nedenle ağız yolu ile dışarı çıkarmak : *Çocuk yediğini kustu.* **2.** (*-i*) (Boyanan ya da temizlenen şeyler için) Yeniden ortaya çıkmak : *Kumaş lekeyi kustu.* **3.** *mec.* Birikmiş öfkesini söylemek.

kusmuk *a.* Kusulan şey.

kusturucu *s.* Kusturmak için verilen ilaç.

kusur *a. Ar.* **1.** Elverişsiz durum : *Bu evin birçok kusuru var.* **2.** Eksiklik, °noksan. **3.** Yapılışta pürüz. **4.** Yersiz davranış. **5.** *hlk.* Artan kısım, üst, °küsur. § **Kusura bakmamak** hoş görmek.

kuş *a. zool.* Yumurtlayan omurgalılardan, akciğerli, sıcakkanlı, vücudu tüylerle örtülü, ön üyeleri kanat biçimine girmiş uçucu hayvanların ortak adı. § **Kuş beyinli** akılsız. **Kuş uçmaz kervan geçmez** kimsenin uğramadığı ıssız ve sapa kır yer. **Kuşa benzemek** bir şey düzeltilmek istenirken biçimsiz bir duruma getirilmek.

kuşak *a.* **1.** Bele sarılan uzun ve enli kumaş. **2.** Sağlamlığını artırmak için, bir şeyin çevresine geçirilen, ağaçtan ya da madenden bağ. **3.** *mec.* Aynı çağda yaşayanların belirli bir görüşe inananların tümü, °nesil. **4.** *coğr.* Yeryuvarlağının, kutup ve tropika daireleriyle ayrılmış bulunan beş geniş bölgesi.

kuşaklamak (*-i*) Bir duvarı ağaç, demir, beton gibi kuşaklarla sağlamlaştırmak : *Duvarı kuşaklamak.*

kuşanmak (*-i*) Beline kılıç, kuşak gibi şeyler bağlamak.

kuşatmak (*-i*) **1.** Başkasının beline kılıç, kuşak gibi şeyler bağlamak. **2.** Çevresini sarmak, °muhasara etmek : *Asker şehri kuşattı.*

kuşbakışı *b. a.* Yüksek bir yerden aşağıya doğru bütün genişliği içine alacak biçimde bakma.

kuşbaşı, -nı *b. s.* Aşağı yukarı küçük bir kuşun başı büyüklüğünde olan (parça) : *Kuşbaşı et.*

kuşbaz *b. a. T. Far.* Süs kuşları yetiştiren kuş meraklısı.

kuşburnu, -nu *b. a. bot.* Yabani gül ağacı ve bu ağacın meyvesi.

kuşçu *a.* **1.** Süs kuşları yetiştirip satan kimse. **2.** Eskiden, saraylarda av ya da haberleşmede kullanılan kuşların bakımıyla görevli kimse.

kuşdili, -ni *b. a.* **1.** Daha çok çocukların sözcüklerin başına, hecelerin arasına başka sözcük ya da hece karıştırma yoluyla uydurdukları bir çeşit konuşma. **2.** *bot.* Bir cins dişbudak.

kuşekâğıdı, -nı *b. a. Fr. Far.* Çoğu resim basmakta kullanılan, kalınca, parlak, beyaz renkli kâğıt, °papyekuşe.

kuşet *a. Fr.* Gemi ya da tren yatağı.

kuşetli *a.* ve *s.* Yatağı olan (tren, gemi).

kuşgömü *b. a.* Pastırmanın fileto bölümü.

kuşhane, kuşane *b. a. T. Far.* **1.** İçinde süs kuşları beslenilen ve üretilen küçük oda ya da büyük kafes. **2.** Yayvan küçük tencere.

kuşkanadı, -nı *b. a. hek.* Gözakı zarının, gözbebeğine doğru bir ok ucu biçiminde yürümesi.

kuşkirazı, -nı *b. a. bot.* Gülgillerden, yaprak açmadan önce beyaz çiçek veren, siyah, tatlı meyvesinden reçel, likör yapılan bir bitki.

kuşkonmaz *b. a. bot.* **1.** Zambakgillerden sapı ince uzun, çiçekleri sarımtırak yeşil, meyvesi nohut biçiminde bir bitki. **2.** Aynı familyadan, saksılarda yetiştirilen, uzun saplı incecik yapraklı bir süs bitkisi.

kuşku *a.* **1.** Bir kötülük sezerek duyulan korku. **2.** Kuruntu, °şüphe. **3.** Zihnin bir şey için kesin yargıya varamaması durumu, kaygı.

kuşkucu *a.* ve *s.* Kuşkuculuk yanlısı olan, °septik.

kuşkuculuk *a.* Evren, doğa ve toplum konularında kuşkuya yer bırakmayacak kesinlikte, nesnel bilgi elde etme olanağının bulunmadığını savunan öğreti, °şüphecilik, °septisizm.

kuşkulanmak (*nsz*) Kuşkuya düşmek, °şüphelenmek.

kuşkusuz *s.* **1.** Kuşkusu olmayan. **2.** *be.* Kuşkuya yer vermeyecek biçimde, °elbette, °şüphesiz.

kuşlokumu, -nu *b. a.* Ufak ve kalınca bir biçimde yapılan az şekerli kurabiye.

kuşluk *a.* Sabahla öğle arası.

kuşpalazı, -nı *b. a. hek.* Çoğunlukla çocuklarda görülen burun, yutak ve boğaz çeperinde yerleşen mikroplu, bulaşıcı, tehlikeli bir hastalık, °difteri.

kuşsütü, -nü *b. a.* Bulunmayan şey anlamında. § **Kuşsütü ile beslemek** özenle ve eksiksiz beslemek. **Kuşsütünden başka her şey var** (sofra için) her şey var, hiç eksiği yok.

kuştüyü, -nü *b. a.* **1.** Yatak, yorgan, yastık doldurmaya yarar, kimi kuşların tüyü. **2.** s. Bu tüylerle doldurulmuş olan : *Kuştüyü yastık.*

kuşüzümü, -nü *b. a. bot.* Siyah, çok ufak taneli bir üzüm çeşidi.

kuşyemi, -ni *b. a. bot.* Buğdaygillerden, durgun sularda yetişen bir bitki ve bu bitkinin taneleri.

kut, -tu *a.* **1.** İyilik getiren şeyin durumu, uğur. **2.** Mut, °saadet.

kutlamak (*-i*) **1.** Mutlu bir olaydan duyulan sevinci birine söz, yazı ya da armağanla anlatmak, °tebrik etmek. **2.** Önemli bir olayın gerçekleşmesi yıldönümü dolayısıyla tören yapmak : *Cumhuriyet bayramını kutlamak.*

kutlu *s.* Uğur getirdiğine inanılan, uğurlu, °mübarek. § **Kutlu olsun** "uğurlu olsun, bolluk ve iyilik getirsin" anlamına bir kutlama sözü.

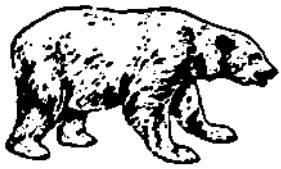
kutsal *s.* **1.** Tapınılacak ya da yolunda can verilecek derecede sevilen, °mukaddes. **2.** Dokunulmaması, bozulmaması gereken : *Aile kutsal bir varlıktır.*

kutsamak (*-i*) Kutsal duruma getirmek, °takdis etmek.

kutsi *s. Ar.* Kutsal, °mukaddes.

kutu *a.* **1.** İnce tahta, mukavva, teneke gibi hafif şeylerden yapılmış içine çeşitli şeyler konulabilen taşınabilir kap : *Kibrit kutusu.* **2.** *mec.* İyi ya da kötü bir özelliğin fazlalığını belirtir : *Akıl kutusu. Fesat kutusu.* § **Kutu gibi** küçük, derli toplu, kullanışlı : *Kutu gibi bir ev.*

kutup, -tbu *a. Ar.* **1.** Yeryuvarlağının, ekvatordan en uzak olan ve yer ekseninin geçtiği varsayılan iki noktasından her biri. **2.** Elektrik akımını oluşturan gerilim ayrılığının en yüksek dereceyi bulduğu iki noktadan her biri. **3.** Bir mıknatıs demirinin iki ucundan her biri. **4.** *mec.* Birbirleriyle hiç uyuşamayan kimselerin her biri.

kutupayısı

kutupayısı, -nı *b. a. zool.* Kuzey Kutup'ta yaşayan bir cins beyaz ayı.

kutupengel *a. Ar. T. fiz.* Bir pilde elektromotor kuvveti düşüren polarma olayına karşı gelmek ve elektrik akımının durmasını önlemek için kullanılan kimyasal maddelerden her biri.

kutuplanma *a.* İki kutupta toplanma olayı.

kutuplaşmak (*nsz*) (Bir topluluk) Birbirine karşıt gruplara ayrılmak.

Kutupyıldızı, -nı *öz. b. a. gökb.* Küçükayı denilen takımyıldızın en ucunda ve hep kuzey doğrultusunda bulunan yıldız, **Demirkazık** da denir.

kuvars *a. Al. yerb.* Az çok saf durumda bulunan billurlaşmış silis çeşitlerine verilen ad.

kuvarsit, -ti *a. Al. yerb.* Ana maddesi kuvars olan sert kaya.

kuvvet, -ti *a. Ar.* **1.** Güç. **2.** Şiddet, zor. **3.** Dayanıklı olma durumu. **4.** *mat.* Bir niceliğin kendisi ile çarpılarak yükseltildiği derecelerden her biri. § **...-a kuvvet** o şeye başvurmaktan başka yapacak iş kalmadığını ya da ondan başka başvuracak şey olmadığını anlatır : *Haydi bakalım, tabana kuvvet.* **Kuvvet almak** herhangi bir yardımla gücü artmak.

kuvvetlenmek (*nsz*) Güç kazanmak ya da gücü artmak.

kuvvetli *s.* Gücü çok olan, zorlu, °şiddetli.

kuvvetölçer *b. a. fiz.* Yayların esnekliğinden yararlanılarak yapılan ve fiziksel güçleri ölçmeye yarayan aygıt, °dinamometre.

kuyruk *a.* **1.** Hayvanların çoğunda, gövdenin art yanında bulunan uzantı. **2.** *mec.* Kimi nesnelerde kuyruğa benzeyen uzantı: *Uçurtmanın kuyruğu. Uçağın kuyruğu.* **3.** Halkın, sıra beklemek için art arda durarak oluşturduğu dizi. **4.** *alay* Birinin arkasına takılıp hiç ayrılmayan kimse : *Peşine kuyruğunu takıp gelmiş.* § **Kuyruk acısı** hınç, alınacak öç.

kuyrukkakan, -nı *b. a. zool.* Serçegillerden, böcek ve meyve ile beslenen küçük bir kuş.

kuyruklu *s.* **1.** Kuyruğu olan. **2.** *a.* Akrep. § **Kuyruklu piyano** gövdesi üç ayak üzerinde yatık olarak bulunan piyano. **Kuyruklu yalan** çok abartılmış bir yalan.

kurukluyıldız *b. a. gökb.* Ardında kuyruk denilen ışıklı bir oluşum taşıyan gökcismi.

kuyruksallayan *b. a. zool.* Serçegillerden kanatları ve vücudunun üst kısmı külrengi, alt kısmı sarı, uzun kuyruklu, küçük bir kuş.

kuyruksokumu, -nu *b. a. anat.* İnsanda omurganın alt ucunun bitim yeri.

kuyruksuzlar *ç. a. zool.* Türlü kurbağa çeşitlerini içine alan takım.

kuyrukyağı, -nı *b. a.* Koyun kuyruğunun eritilmesiyle elde edilen yağ.

kuytu *s.* ve *a.* **1.** Issız, sessiz, tenha ve göze çarpmayan (yer) : *Bahçenin kuytu bir köşesi.* **2.** Uğrak olmayan, sapa (yer) : *Dükkân kuytu yerde olduğundan işlemiyor.*

kuyu *a.* **1.** Su katmanına varıncaya değin derinliğine kazılan ve suyundan yararlanılan çukur : *Kuyudan su çekmek.* **2.** Toprağa kazılan derince çukur. **3.** *mec.* İçinden çıkılamayan durum ya da yer.

kuyumcu *a.* Değerli maden ve taşlardan bilezik, küpe gibi süs eşyası yapıp satan kimse.

kuzey *a.* Sağını doğuya, solunu batıya veren kimsenin tam karşısına düşen yön.

kuzeybatı *b. a.* Kuzeyle batı arası yön.

kuzeydoğu *b. a.* Kuzeyle doğu arası yön.

kuzgun

kuzgun *a. zool.* Bir karga türü. § **Kuzguna yavrusu anka** (ya da **şahin**) **görünür** herkesin kendi yarattığı şey çirkin de olsa, gözüne güzel görünür.

kuzguni *s.* Kuzgun renginde, kapkara, koyu siyah.

kuzgunkılıcı, -nı *b. a. bot.* Süsengillerden, uzun, ensiz ve sivri yapraklı bir süs bitkisi, °glayöl.

kuzu *a.* Koyun yavrusu. § **Kuzu postuna bürünmek** karşısındakini aldatmak için kendini zararsız ve uysal göstermek.

kuzudişi, -ni *b. a.* Sütdişi de denilen ve doğumdan altı yedi ay sonra çıkmaya, yedinci yaştan sonra değişmeye başlayan ilk dişlere verilen ad.

kuzugöbeği, -ni *b. a. bot.* Sulak çayırlarda yetişen, şapkası kalın ve etli, yenir bir mantar türü.

kuzukestanesi, -ni *b. a. bot.* Küçük, lezzetli bir kestane türü.

kuzukulağı, -nı *b. a. bot.* Karabuğdaygillerden, sulak yerlerde yetişen, çiçekleri iki evcikli, yeşil ya da kırmızımtırak bir bitki.

kuzulamak (*nsz*) **1.** (Koyun) Yavrulamak. **2.** (Çocuk) Ellerini yere dayıyarak dizleri üstünde emeklemek.

kübik *s. Fr.* **1.** *mat.* Küp (**II**) biçiminde olan. **2.** Kübizm akımına uyularak yapılmış olan : *Kübik resim. Kübik yapı.*

kübizm *a. Fr.* Eşyayı hep geometrik biçimlerde gösteren bir sanat akımı.

küçük *s.* **1.** Boyutları benzerlerininkinden daha ufak olan : *Küçük ev.* **2.** Eni, boyu az : *Küçük bahçe.* **3.** Daha az yaşlı : *Küçük kardeş.* **4.** Niteliği aşağı olan : *Büyüklerden küçük davranışlar beklenmez.* **5.** Niceliği az : *Küçük bir kalabalık.* **6.** Geri aşamada : *Küçük bir memur.* **7.** *a.* Çocuk : *Küçük buraya gel!* § **Küçük aptes** işeme gereksinmesi, çiş, °idrar. **Küçük dağları ben yarattım demek** çok böbürlenmek. **Küçük düşmek** değeri ya da onuru sarsılmak. **Küçük görmek** değer vermemek. **Küçük ünlü uyumu** *dilb.* Türkçe bir sözcükte düz ünlüden sonra düz ünlünün, yuvarlak ünlüden sonra dar yuvarlak ya da geniş düz

ünlünün gelmesi : *Evler. Salkımlar. Ördek.*

Küçükayı *öz. b. a. gökb.* Göğün Kuzey Kutup bölgesinde bulunan saplı bir tencereye biçimini gösteren takımyıldız.

küçükbaş *b. a.* Kasaplık hayvanlardan koyun ve keçiye verilen genel ad.

küçükdil *b. a. anat.* Damağın arka kenarında bulunan ufak çıkıntı. § **Küçük dilini yutmak** (korkudan) çok şaşırmak, donakalmak.

küçüklük *a.* **1.** Küçük olma durumu. **2.** *mec.* İnsana yakışmayacak, insanın değerini azaltacak davranış : *Ondan böyle bir küçüklük beklenmez.*

küçükparmak *b. a.* Serçeparmak.

küçülmek (*nsz*) **1.** Büyükken herhangi bir nedenle ufalmak : *Çocuğun pantolonu küçüldü.* **2.** *mec.* Değer ve onurunu azaltacak davranışta bulunmak.

küçültme *a.* **1.** Küçültmek eylemi. **2.** *dilb.* Bir şeyin küçüğünü gösteren sözcük biçimi : *Kutucuk, küçücük, kedicik.* § **Küçültme eki** *dilb.* sözcüklerin anlamına, küçüklük, azlık, sevgi, acıma kavramları katan ekler. Türkçede bu kavramlar şu eklerle sağlanır : *-cik, -cek, -ceğiz, -imsi, -imtırak, -rak, -ce.*

küçümsemek (*nsz*) Küçük ya da önemsiz, değersiz görülmek.

küçürek *s.* Daha küçücük.

küf *a.* Ekmek, peynir ve her türlü organik maddelerin üzerinde, nem ve ısının etkisiyle oluşan çoğu yeşil renkli mantar. § **Küf kokmak** (bir şey, bir yer) kapalı kalmış nemli yerlerde olduğu gibi ağır kokmak.

küfe *a.* Yük taşımaya uygun, genellikle söğüt dallarından yapılan kaba ve dayanıklı sepet.

küfeci *a.* Küfe ile sırtında öteberi taşıyan hamal.

küfelik *s.* **1.** Bir küfeyi dolduracak miktarda : *İki küfelik üzüm toplandı.* **2.** *a. mec.* Kendi kendine yürüyemeyecek derecede sarhoş.

küflenmek (*nsz*) **1.** Küf bağlamak : *Bu peynir küflenmiş.* **2.** *mec.* Zamanı geçmek, eskimek : *Küflenmiş düşünceler.* **3.** *mec.* Çalışma fırsatı bulamayarak yeteneğini yitirmek.

küflü *s.* **1.** Küf bağlamış : *Küflü ekmek.* **2.** *mec.* Zamanı geçmiş, eski, °köhne : *Küflü kafa.* **3.** *a. şaka* Saklanmış altın para : *Galiba sıra küflülere gelmiş!*

küfretmek (*-e*) Sövmek.

küfür, -rü *a. Ar.* Sövgü.

küfürbaz *b. s. Ar. Far.* Kaba sövgüleri çok kullanan, ağzı bozuk.

küfür küfür *be.* Rüzgârın tatlı tatlı, serin ve hafif esişini anlatır : *Rüzgâr küfür küfür esiyor.*

küheylan *a. Ar.* Soylu Arap atı.

kükremek (*nsz*) **1.** (Aslan) Bağırmak. **2.** *mec.* Öfke ile kabarıp korkunç ses çıkarmak.

kükürt *a. kim.* Doğada saf ya da başka cisimlerle bileşik olarak bulunan, sarı renkli, basit bir element. Barut ve kauçuk yapımında kullanılır. Simgesi S.

kükürtçiçeği, -ni *b. a. kim.* Toz durumundaki kükürt.

kükürtlemek (*-i*) Toz kükürt serpmek.

kül *a.* Yanan şeylerden artakalan toz madde. § **Kül olmak** varı yoğu yok olmak.

külah *a. Far.* **1.** Eskiden giyilen, ucu sivri ya da yüksek başlık. **2.** İçine öteberi koymak için huni biçiminde bükülen kâğıt kap : *Bir külah şeker.* § **Külah giydirmek** oyun edip aldatmak. **Külahıma anlat** "söylediğin söz kulağıma girmez" anlamında kullanılır. **Külahını ters giydirmek** birine karşı sert davranarak onu yaptığına pişman olacak bir duruma sokmak. **Külahları değiştirmek** (ya da **değişmek**) "bozuşmak" anlamıyla ve tehdit olarak kullanılır.

külbastı *b. a.* Izgarada pişirilen kemiksiz et.

külçe *a.* **1.** Eritilerek kalıba dökülmüş maden ya da alaşım : *On kiloluk bir altın külçesi.* **2.** Yığın durumundaki nesnelerin oluşturduğu küme. § **Külçe gibi** yorgun ya da bitkin bir durumda.

külfet, -ti *a. Ar.* **1.** Sıkıntı, yorgunluk. **2.** Büyük masraf.

külhan *a. Far.* Hamamları ısıtan, hamamın altında bulunan kapalı ve geniş ocak.

külhanbeyi, -ni *b. a. Far. T.* Kendilerine özgü giyiniş ve konuşma biçimleri olan, çok argo kullanan, başıboş, haylaz delikanlı.

külhancı *a.* Hamam ocağını yakan kimse.

külhani *a. Far.* **1.** Külhanbeyi. **2.** Hafif küfür gibi kullanılan bir okşama sözü: *Külhani, bak neler de biliyor.*

külkedisi, -ni *b. a. mec.* **1.** Ateş başından ayrılmayan kimse. **2.** Uyuşuk, miskin kimse.

küllemek (*-i*) Bir şeyin üstünü külle örtmek.

küllenmek (*nsz*) **1.** Üstü kül bağlamak. **2.** *mec.* (Bir acı, bir sıkıntı) Unutulur gibi olmak.

külliyat, -tı *a. Ar.* Bir yazarın bütün yapıtlarını içeren dizi.

külliye *a. Ar.* Bir caminin çevresinde cami ile birlikte kurulmuş medrese, imaret, sebil, kitaplık, hastane gibi çeşitli yapıların tümü : *Fatih külliyesi.*

külliyetli s. *Ar. T.* Bir hayli, pek çok.

küllük *a.* **1.** Kül ve süprüntü atılan yer. **2.** Sigara tablası. **3.** Kazan ve sobada küllerin döküldüğü yer.

külot, -tu *a. Fr.* **1.** Don (**I**[1]). **2.** Daha çok binicilerin giydikleri, paçası dar, üstü geniş pantolon.

külrengi, -ni *b. a.* Külün renginde olan, °gri.

külte *a.* Kütle.

kültür *a. Fr.* **1.** Bir topluluğun tinsel özelliğini, duyuş ve düşünüş birliğini oluşturan gelenek durumundaki her türlü yaşayış, düşünce ve sanat varlıklarının tümü, ekin[2]. **2.** Gerekli bilgileri edinerek beğeni, eleştirme ve değerlendirme yeteneklerini geliştirmiş olma durumu. **3.** Belli bir konuda kazanılmış geniş ve düzenli bilgi : *Fizik kültürü kuvvetli bir kişi.*

kültürel s. *Fr.* Kültüre değgin, kültürle ilgili.

kültürfizik *b. a. Fr.* Vücudu güçlendirmek, kasları çalıştırmak ve kimi vücut sakatlıklarını düzeltmek için yapılan jimnastik hareketlerinin tümü.

külüstür s. *argo* **1.** Yıpranmış, eski görünüşlü olan : *Külüstür bir otomobil.* **2.** *hlk.* Bakımsız : *Külüstür bir evde oturuyor.*

kümbet, -ti *a. Far.* **1.** Yarım daire biçiminde yapı damı, °kubbe. **2.** Damı bu biçimde olan yapı.

küme *a.* **1.** Küçük topluluk, °grup : *Bir küme ağaç.* **2.** Tümsek biçimindeki yığın. **3.** Koşularda, kendiliğinden oluşan yarışçı gruplarının her birine verilen ad. **4.** *sp.* Takımlar grubu, °lig.

kümebulut, -tu *b. a.* Üst kısımları bembeyaz ve küme durumunda, alt kısımları da çok kez yatay ve esmer bulut, °kümülüs.

kümelenmek (*nsz*) Bir yere toplanmak, yığılmak.

kümes *a.* **1.** Tavuk, hindi gibi evcil hayvanların barınmasına yarayan kapalı yer. **2.** *mec.* Küçük ev : *Biriktirdiğimiz para ile başımızı sokacak bir kümes yaptırdık.*

kümülüs *a. Lat.* (**I** ince okunur) Kümebulut.

künde *a. Far.* **1.** (Eskiden) Suçluların ayağına bağlanan demir halka, köstek. **2.** *sp.* Güreşçinin, hasmını altına alıp bir elini önden, ötekini arkadan geçirerek kilitlemesi.

künk, -gü *a. Far.* Pişmiş toprak ya da çimentodan yapılan kalın su borusu.

künye *a.* **1.** Bir kimsenin adı, soyadı, ülkesi, doğumu, işi gibi özelliklerini gösteren kayıt. **2.** Bu özelliklerin yazılı olduğu bilezik, kolye gibi madensel eşya.

küp, -pü (I) *a.* Su, pekmez, yağ gibi sıvı maddeleri ya da un, buğday gibi katı maddeleri saklamaya yarayan geniş karınlı, dibi dar toprak kap. § **Küplere binmek** aşırı öfkelenmek.

küp (II) *a. Yun. mat.* Birbirine eşit karelerden oluşan altı yüzlü dik dörtgen : *Tavla zarı küp biçimindedir.*

küpe *a.* **1.** Kadınların kulakmemelerine taktıkları süs eşyası : *Bir çift pırlanta küpe.* **2.** Kimi hayvanların boyunlarının iki yanından sarkan deri uzantıları.

küpeçiçeği, -ni *b. a. bot.* Küpeçiçeğigillerin örneği olan süs bitkisi ve bunun küpe gibi sarkık duran renkli çiçeği.

küpeçiçeğigiller *ç. b. a. bot.* Ayrı çanakyapraklı ikiçeneklilerden, küpeçiçeği, yakıotu, gölkestanesi gibi bitkileri içine alan bir familya.

küpeşte *a. Yun.* **1.** *den.* Gemilerde güverte parmaklığı. **2.** Parmaklıkların üstüne yerleştirilen ağaç bölüm.

kür *a. Fr.* **1.** İyi bakım ve ilaç tedavisi. **2.** Özel tedavi yöntemi.

kürdan *a. Fr.* Dişleri temizlemek için kullanılan çöp.

kürdanlık *a.* Kürdan koymaya yarayan kap.

küre *a. Ar.* **1.** Bütün noktaları merkezden aynı uzaklıkta bulunan bir yüzeyle sınırlı cisim. **2.** Yeryüzü, dünya.

kürek *a.* **1.** Yayvan bir parça ile uzun bir sapı bulunan, toprak, kömür gibi şeyleri bir yerden alıp başka yere atmaya yarayan araç. **2.** Küçük deniz teknelerini yürütmeye yarayan bir ucu yassıca uzun ağaç. § **Kürek cezası** **1)** (eskiden) gemilerde kürek çektirme yoluyla uygulanan ceza; **2)** ağır hapis. **Kürek çekmek** deniz teknesini yürütmek için kürek kullanmak.

kürekkemiği, -ni *b. a. anat.* Omuzun alt bölümünde bulunan üçgen biçiminde geniş, yassı kemik.

kürelemek, küremek (*-i*) Kürekle atmak, temizlemek.

küresel *s.* Küre ile ilgili olan ya da küre biçiminde olan.

küriyum *a. Fr. kim.* Aktinitlerden yapay olarak oluşturulan radyoaktif bir element. Simgesi Cm.

kürk, -kü *a.* **1.** Giyecek yapmak için kimi hayvanların işlenmiş postu. **2.** *s.* Kürkten yapılmış : *Kürk manto.*

kürsü *a. Ar.* **1.** Kalabalığa karşı söz söyleyenlerin üzerine çıktıkları yüksekçe yer : *Ders kürsüsü.* **2.** Bir fakültede araştırma ve öğretim bilimi : *Dil kürsüsü. Tarih bölümünün yakınçağ kürsüsü.*

Kürt *öz. a.* Ön Asya'da yaşayan bir topluluk ya da bu topluluktan olan kimse.

kürtaj *a. Fr. hek.* **1.** Hasta olan ya da fazla zararlı sayılan dokuları kazıyarak alma işi. **2.** Dölyatağının içini kazıyıp dölütü alma işi.

kürümek (*-i*) Kürekle atmak.

küs *s.* Küsmüş, dargın.

küskü *a.* **1.** Taş ya da duvara delik açmak için kullanılan, bir ucu sivri demir. **2.** Ateşi karıştırmak için kullanılan demir.

küskün *s.* **1.** Küsmüş olan. **2.** *a. bot.* Küstümotu.

küsmek (*-e*) **1.** İncinerek yüz çevirmek : *"Tavşan dağa küsmüş de dağın haberi olmamış."* **2.** (*nsz*) Gelişemeyecek ya da görevini yapamayacak duruma gelmek : *Yemek zamanı geçerse mide küser.*

küspe *a. Far.* Hayvan yemi, yakacak ve gübre olarak kullanılan yağı ya da suyu çıkarılmış her türlü bitkinin kalıntısı.

küstah *s. Far.* Sıra, saygı tanımayarak terbiyesizce ortaya atılan.

küstahlaşmak (*nsz*) Küstah duruma gelmek, saygısız ve terbiyesiz olmak.
küstahlık *a.* Küstah olma durumu.
küstere *a.* Bir çeşit uzun rende.
küstümotu, -nu *b. a. bot.* Baklagillerden, dokunulduğunda yaprakları pörsüyen bir bitki.
küsur *ç. a. Ar.* **1.** Artan kısımlar, geriye kalan bölümler, kesirler : *Bu paranın küsurundan vazgeçelim.* **2.** Tamsayıdan sonra gelen kesirli sayı : *Bu işe yüz küsur lira harcadım.*
küsurat, -tı *ç. a. Ar.* Artan, geriye kalan parçalar, kesirler, °küsur.
küt, -tü *s.* **1.** Kısa ve kalınca, sivri ve uzun olmayan : *Küt parmaklar.* **2.** *a.* Tahta gibi katı şeylere vurulduğunda çıkan sesi anlatır : *Küt diye vurdu.*
kütikül *a. Fr. bot.* Yaprakların her iki yüzünde bulunan ve suyu sızdırmadığı için bitkinin kurumasına engel olan ince zar.
kütin *a. Fr. bot.* Bitkilerin kütiküllerini oluşturan madde.
kütle *a. Ar.* **1.** Büyük parça, küme, yığın, kitle. **2.** İnsan topluluğu. **3.** *fiz.* Bir cisim üzerine uygulanan kuvvet ile o cisimde bu nedenle ortaya çıkan ivme arasındaki oran.
kütleşmek (*nsz*) Küt duruma gelmek.
kütük *a.* **1.** Kalın ağaç gövdesi. **2.** Resmi kayıt defteri.
kütüklük *a. ask.* İçine şarjöre geçirilmiş tüfek fişeği konulan ve palaskaya asılan kösele çanta.
kütüphane *b. a. Ar. Far.* Kitap ve benzeri gereçlerin toplandığı, saklandığı ve özellikle yararlanmaya sunulduğu ya da ödünç verildiği yer, kitaplık.
kütüphaneci *b. a.* **1.** Kitaplıkta görevli kimse. **2.** Kütüphanecilik öğrenimi yapmış kimse.
kütüphanecilik *a.* **1.** Kitaplıkta görevlilik ya da uzmanlık. **2.** Kitaplıkbilim.
kütür *a.* Bir şeyden kırılma, kesilme ya da ısırılma sırasında çıkan ses.
kütürdemek (*nsz*) Kütür kütür diye ses çıkarmak.
kütür kütür *be.* **1.** Elma, ayva, karpuz gibi gevrek meyveler kesilir ya da ısırılırken çıkan sesi anlatır. **2.** *s.* Bu türlü ses çıkaran, taze : *Kütür kütür bir ayva.*
küvet, -ti *a. Fr.* **1.** İçinde öteberi ya da el yıkamaya yarayan kap. **2.** Banyoda içinde yıkanılan tekne.

L

I, L *a.* Türk abecesinin on beşinci harfi; ünsüz.
L Romen rakamlarında elli sayısını gösteren işaret.
La *kim.* Lantanın simgesi.
la *a. İt. müz.* Müzikte sol ile si arasındaki ses ve bu sesi gösteren nota işareti.
labada *a. Yun. bot.* Karabuğdaygillerden, dere kıyılarında, sulak çayırlarda kendi kendine yetişen, yaprakları sebze olarak kullanılan bir bitki.
labirent, -ti *a. Yun.* **1.** İçine girenin çıkış yolunu kolay bulamayacağı biçimde yapılmış yapı. **2.** *mec.* Girift.

laborant, -tı *a. Al.* Laboratuvar işlerinde çalışan kimse.

laboratuvar *a. Fr.* Bilimsel araştırma ve deney yapmak için kurulmuş, içinde gerekli araç ve aygıtlar bulunan yer : *Fizik laboratuvarı. Kimya laboratuvarı.*

lacivert *s. Far.* Koyu mavi.

laçka *a. İt.* **1.** *den.* Gemi halatının gevşetilip, boşa bırakılması. **2.** *s. mec.* Gevşemiş, verimsiz duruma gelmiş olan şey.

laden *a. Far. bot.* Eskiden hekimlikte kullanılan ve zamkı olan bir cins çalı.

lades *b. a. Far.* Çoğu, tavuğun ladeskemiğini iki kişinin birer ucundan tutarak kırması, birinin "aklımda" demeden bir şeyi ötekinden almasıyla yenilmiş sayılarak biten oyun. § **Lades tutuşmak** tavuğun ladeskemiğini birer ucundan karşılıklı tutup kırarak lades oyununa başlamak.

ladeskemiği, -ni *b. a. zool.* Kuşlarda göğüskemiğinin üstünde iki kanat arasında bulunan V biçimindeki ince kemik.

laf *a. Far.* **1.** Söz, °lakırdı: *Ben lafımı bitirmeden o atıldı.* **2.** Uygulama değeri olmayan düşünce : *Onun söyledikleri laftan ibaret.* § **Laf anlamaz** anlayışsız, aptal, inatçı. **Laf aramızda** başkalarının bilmesi sakıncalı. **Laf çıkmak** söylenti dolaşmak. **Laf olsun diye** belli bir amaç gözetmeyerek. **Laf taşımak** kişilerin arasını açmak için birbirlerinin aleyhinde söyledikleri sözleri iletmek. **(Birini) Lafa tutmak** birini işinden alıkoymak. **Lafı uzatmak** bir konuyu dağıtarak anlatmak. **Lafını şaşırmak** ne söyleyeceğini bilememek.

lafebesi, -ni *b. a.* Herkese söz yetiştiren kimse.

lağım *a.* **1.** Bir yerleşim merkezinde pis suların akıp gitmesi için yeraltında açılmış ark. **2.** *tar.* Düşman kale duvarlarını yıkmak için yeraltından açılan yol.

lağımcı *a.* **1.** Pis su lağımlarını açıp temizleyen işçi. **2.** *tar.* Düşman kalelerini yeraltından yıkmak için lağım kazan asker.

lağvetmek (*-i*) *Ar. T.* (Bir kuruluşu) Ortadan kaldırmak.

lahana *a. Yun. bot.* Turpgillerden, güz ve kış sebzesi olarak yetiştirilen bitki.

lahavle *a. Ar.* Sabrın tükendiğini bildirmek için kullanılan **Lahavle çekmek** ya da **okumak** deyiminde geçer.

lahit *a. Ar.* Duvarları taş ya da tuğla ile yapılmış kapak taşlarıyla örtülü mezar.

lahmacun *a. Ar.* Üstüne kıyma konularak fırında pişirilen bir çeşit pide.

lahza *a. Ar.* Zamanın bölünemeyecek kadar kısa bir parçası, an.

laik *s. Yun.* Din işlerini dünya işlerine karıştırmayan, dünya işlerini dinden ayrı tutan : *Laik devlet.*

laka *a. Far.* Ağaç eşyası cilalamakta kullanılan, uzakdoğuda yetişen ağaçlardan çıkarılan esmer kırmızı renkte bir sıvı.

lakap *a. Ar.* Bir kimseye ya da bir aileye kendi adından ayrı olarak sonradan takılan, o kimsenin ya da ailenin bir özelliğinden kaynaklanan ad.

lakayt *s. Ar.* İlgisiz, aldırmaz, umursamaz. § **Lakayt kalmak** ilgisiz davranmak, aldırmamak.

lake *s. Far.* Laka ile cilalanmış : *Lake dolap.*

lakerda *a. Yun.* Palamut, torik gibi balıkların dilimler halindeki salamurası.

lakırdı *a.* **1.** Söz : *Bu nasıl lakırdı böyle?* **2.** Boş söz, dedikodu, °laf: *Lakırdıdır o, aldırma!* § **Lakırdı altında kalmamak** kendine göre kırıcı olan her söze mutlaka karşılık vermek. **Lakırdısı mı olur?** konuşulan bir şeyin önemsizliğini ya da yersizliğini anlatmak için söylenir. **Lakırdıyı**

ezip büzmek söylemesini becerememeyip aynı şeyleri yinelemek.

lakin *bağ. Ar.* Ama, fakat.

laklak *a.* Leyleğin gagasıyla çıkardığı ses. § **Laklak etmek** karşılıklı, havadan sudan konuşmak.

laklakıyat *ç. a. Ar.* Değersiz, boş sözler.

laktoz *a. Fr.* Memelilerin sütünde bulunan şeker, sütşekeri.

lala *a. Far.* **1.** Eskiden çocuğun bakım, eğitim ve öğretimiyle görevli kimse. **2.** *tar.* Şehzadelerin özel eğitmeni. **3.** *tar.* Eskiden padişahların sadrazamlara seslenirken kullandıkları san.

lalanga *a.* Tavada, yağda kızartılarak pişirilen, üzerine şeker ya da şerbet dökülen yumurtalı hamur.

lale

lale *a. Far. bot.* Zambakgillerden, yaprakları uzun, çiçekleri kadeh biçiminde, türlü renkte bir süs bitkisi.

lalettayin *be. Ar. hlk.* Ayırt etmeksizin, gelişigüzel, özensiz, °rasgele.

lam (I) *a. Ar.* Arap abecesinde **l** sesinin adı. § **Lamı cimi yok** duraksamaya, karşı gelmeye gerek yok : *Lamı cimi yok, bu iş yapılacak.*

lam (II) *a. Fr.* Mikroskopla incelenecek maddelerin üzerine konulduğu dar, uzun cam parçası.

lama (I) *a. (Peru dilinden) zool.* Geviş getirenlerden, Güney Amarika'nın dağlık bölgelerinde yaşayan, uzun boyunlu, uzun bacaklı, yumuşak tüylü bir hayvan.

lama

lama (II) *a. (Tibetçeden)* Tibetlilerde ve Moğollarda Buda rahibi. Lamaların en büyüğüne **dalay lama** denir.

lamba

lamba *a. Yun.* **1.** Petrol gibi yanıcı bir madde yakarak ya da elektrik akımıyla içindeki teller akkor durumuna geçerek ışık veren aygıt : *Gaz lambası. Havagazı lambası. Elektrik lambası.* **2.** Telsiz aygıtlarında dalga yayımını sağlayan ve yükselteç işi gören, elektrik ampulüne benzeyen aygıt.

lame *s. Fr.* İçinde gümüş tel bulunan (kumaş) ya da maden parlaklığı verilmiş (deri) : *Lame giysi. Lame ayakkabı.*

lamel *a. Fr.* Mikroskopla incelemede, kimi vakit lamların üstüne kapatılan dört köşe, küçük ve incecik cam parçası.

lan *ünl. kaba* Erkekler için kullanılan bir seslenme sözü.

lanet, -ti *a. Ar.* **1.** Tanrı'nın, insanların sevgi ve ilgisinden yoksunluk. **2.** *s.* Ters, berbat, çok kötü : *Öyle lanet bir yer ki...* § **Lanet okumak** Tanrı'nın, insanların sevgi ve ilgisinden yoksun kalıp nefretine uğraması dileğinde bulunmak.

lanetlemek (*-i*) Birinin, Tanrı'nın, insanların sevgi ve ilgisinden yoksun kalıp nefretlerine uğraması dileğinde bulunmak.

langır lungur *be.* Maden sesi çıkararak, eşyaların yere düşerken çıkardığı sese benzer gürültüyle : *Araba langır lungur bozuk kaldırımdan geçti.*

langırt *a.* Tek kişi tarafından türlü aygıtları yönetmek yoluyla küçük bilyeleri belirli deliklere sokmak ya da bu deliklere girmesini önlemek amacına dayanan bir masa oyunu.

lanolin *a. Fr.* Yapağıdan çıkarılan, eczacılıkta merhem yapımında kullanılan sarımtırak renkli bir yağ.

lantan *a. Yun. kim.* Atom numarası 57, atom ağırlığı 138,9, yoğunluğu 6,1 olan beyaz, kolay işlenir, doğada az bulunan bir element. Simgesi La.

lap *a.* Yarı sıvı ve ağır bir şey düştüğünde çıkan sesi anlatır.

lapa *a.* Unlu tanelerin, kimi çiçek ve yaprakların su ile kaynatılarak bulamaç kıvamına getirilmiş durumu : *Bulgur lapası. Pirinç lapası. Keten tohumu lapası.* § **Lapa gibi** yumuşak, gevşek. **Lapa lapa** (kar için) yassı ve iri taneler durumunda (yağmak).

lapacı *s. mec.* Vücutça iri olduğu halde direnci az olan, iş yapmayı sevmeyen : *Gösterişine bakmayın, o lapacının biridir.*

lapçın *a.* Tabanı meşinden olan mest.

lapina *a. zool.* Kayalık kıyılarda, sığ sularda yaşayan, 50 santimetre kadar olabilen, kırmızı benekli, mavi ya da yeşil balık.

lapina

Lapon, Laponyalı *öz. a.* Laponya halkından ya da bu halkın soyundan olan kimse.

lasteks *a. İng.* Yapay lastik, ipek, pamuk ya da yün karışımı bir cins kumaş.

lastik *s. Yun.* **1.** Esnek, ince kauçuk ya da kauçuklu şerit. **2.** *a.* Kimi ayakkabıların üzerine giyilen kauçuktan pabuç. **3.** *a.* Kauçuktan yazı silgisi. **4.** *a.* Kimi taşıtların tekerleklerine geçirilen kauçuk çember. **5.** *s.* Kauçuktan yapılmış : *Lastik boru. Lastik çizme.*

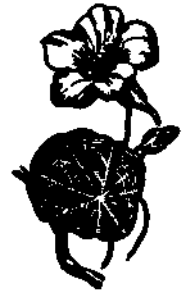
lastikli *s.* **1.** İçinde ya da üzerinde lastik bulunan : *Lastikli tekerlek.* **2.** *mec.* Çeşitli anlamlara çekilebilen (söz, konuşma) : *Lastikli konuşma.*

laterna *a. Lat.* Kolu çevrilerek çalınan sandık biçiminde müzik aracı.

latif *s. Ar.* Yumuşak bir güzelliği olan, °hoş.

latife *a. Ar.* Güldürmek, eğlendirmek için söylenen söz, şaka. § **Latife etmek** şaka yapmak.

Latin *öz. a.* **1.** İtalya'daki Latium halkından olan : *Eski Latinler Roma dolaylarında otururlardı.* **2.** Dilleri Latinceden türemiş olan uluslar : *Fransızlar, İspanyollar, İtalyanlar Latin kökenli uluslardır.*

latinçiçeği

latinçiçeği, -ni *b. a. bot.* Güzel renkli çiçekleri nedeniyle bahçelerde yetiştirilen bir bitki.

latinçiçeğigiller *ç. b. a. bot.* İkiçeneklilerden, örnek bitkisi latinçiçeği olan bir familya.

laubali *s. Ar.* Saygısız, çekinmesi olmayan.

laubalileşmek (*nsz*) Laubali davranışta bulunmak.

lav *a. Fr.* Yanardağların ağzından fışkırıp ateş seli gibi akan, soğuyunca donan, erimiş madde, °magma.

lavabo *a. Lat.* Sıcak ve soğuk su musluklarıyla donatılmış, el yüz yıkamada kullanılan, altında porselen ya da emayeden kabı olan yer.

lavaj *a. Fr.* **1.** Toprak karışık olan madeni ayırmak için sudan geçirme işi. **2.** *hek.* Sonda ile bir organı yıkayıp temizleme işi.

lavanta *a. İt.* Lavantaçiçeğinden yapılan ispirtolu koku.

lavantaçiçeği

lavantaçiçeği, -ni *b. a. bot.* Ballıbabagillerden, mavi ya da mor renkli çiçekleri koku sanayiinde kullanılan bir bitki.

lavman *a. Fr.* Kalınbağırsağa su vererek yıkama ve bu iş için kullanılan araç.

lavrensiyum *a. Fr. kim.* Kaliforniyum atomlarının bor çekirdekleriyle bombardımanından elde edilen bir element. Simgesi, Lr. Lw.

layık, -kı *s. Ar.* Nitelikleri açısından yaraşık, yaraşır : *Ağzınıza layık.* § **Layığını bulmak** 1) dengini bulmak; 2) hak ettiği cezayı bulmak. **Layıkıyla** gereği gibi, gereğince.

Laz *öz. a.* Kafkasya boylarından birinin adı; yanlış olarak Trabzon'un doğusunda oturan Türklere denmiştir.

lazer *a. İng. fiz.* Çok şiddetli ışık oluşturan ve iletişimde, biyolojide yararlanılan ışık kaynağı.

lazım *s. Ar.* Herhangi bir işin yapılabilmesinin bağlı bulunduğu (şey), gerek, gerekli. § **Lazım gelmek** gerekmek.

lazımlık *a.* Oturak[2].

leblebi *a.* Eğlencelik diye yenilen kavrulmuş nohut.

legorn *a. İng. zool.* Yumurta verimi çok bir tavuk cinsi.

leğen

leğen *a.* Genellikle içinde bir şey yıkamak için kullanılan derinliği az, genişçe kap.

leğenkemiği, -ni *b. a. anat.* Omurgalılarda, gövdenin arka ve alt ucunda bulunan, hem omurgayla hem bacaklarla eklemleşen kemik çatı.

Leh *öz. a.* Polonya halkından ya da bu halkın soyundan olan kimse.

leh *a. il. Ar.* **1.** Onun için, ona, onun tarafına, ondan yana. **2.** Yarar. § **Lehinde olmak** birinden ya da bir şeyden yana olmak.

lehçe *a. Ar.* Bir anadilin tarihsel ve bölgesel nedenlerle ses, yapı ve sözdizimi bakımından gösterdiği büyük ayrılık, °diyalekt : *Azeri lehçesi.*

lehim *a. Ar.* İki maden parçasını birbirine yapıştırmak için eritilerek sürülen kalay, kurşun alaşımı.

lehimlemek (*-i*) Lehimle yapıştırmak, lehimle tutturmak.

leke *a.* **1.** Bir sıvının damlamasından ya da dökülmesinden yüzey üzerinde kalan, sınırları belli renk değişikliği, kirli iz : *Mürekkep lekesi. Kan lekesi.* **2.** Belli renkteki bir yüzey üzerinde başka renkteki kısım : *Gözünde leke var.* **3.** *mec.* Yüz kızartacak durum : *O adamın geçmişte hiç bir lekesi yoktur.* **4.** *gökb.* Güneş, ay gibi geniş ve parlak bir yüzeyde görülen küçük benek. § **(Birine) Leke sürmek** birine, namusuna dokunur biçimde suç yüklemek.

lekelemek (*-i*) **1.** Bir şeyi kirletmek, bir şey üzerinde leke oluşturmak. **2.** *mec.* Birine, namusuna dokunur bir suç yüklemek : *Bu adamı, düşmanları lekelemek istiyorlar.*

lekelihumma *b. a. hek.* Bitle geçen, ortalama on beş gün süren, vücudun her yanında pembe lekeler döktüren, ateşli, ölümcül bir hastalık, °tifüs.

lektör *a. Fr.* Okutman.

lenf *a. Fr. biy.* Kanla doku öğeleri arasında aracı görevini yapan, içinde akyuvarlar bulunan sıvı, akkan. § **Lenf damarları** içinde lenf dolaşan kanallar. **Lenf düğmeleri** (ya da **boğumları**) üç santimetre ya da daha küçük çapta yuvarlak, oval akyuvar çoğalma merkezleri.

lenfatik *s. Fr.* Lenf sisteminin derinin aşırı beyazlığı, tenin çok yumuşak olması, ayaklarda şişme, boyundaki bezlerde büyüme gibi belirtilerle kendini gösteren olağandışı durumu.

lenger *a. Far.* Yayvan, büyük bakır kap.

lengüistik *a. Fr.* Dilbilim.

lento *be. İt. müz.* Bir parçanın ağır tempoda çalınacağını anlatır.

lepiska *s.* (*Leipzig kentinin adından*) Sarı ve yumuşak (saç).

lenger

leş *a.* Hayvan ölüsü. § **Leş gibi 1)** çok fena kokan; **2)** yerinden kalkmayan, ağır. **Leş gibi serilmek** *hkr.* kollarını, bacaklarını yayarak yatmak. **(Birinin) Leşini çıkarmak** adamakıllı dövmek.

leva *a.* (*Bulgarcadan*) Bulgar para birimi.

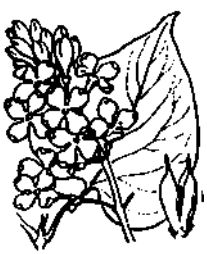
levazım *ç. a. Ar.* Bir şey yapmak için kullanılan maddeler, gereçler. § **Levazım sınıfı** ordunun yiyecek, giyecek gibi gereksınmelerini sağlayan asker sınıfı.

levent *a. İt.* **1.** *tar.* Yeniçeri devrinde deniz erlerine verilen ad. **2.** *mec.* Boylu boslu, yakışıklı kimse.

levha *a. Ar.* Bir yere asılmak için yazılmış yazı, resim.

levrek *a. Yun. zool.* Eti beyaz, çoğu torik büyüklüğünde pullu bir balık.

levüloz *a. Fr. kim.* Meyveşekeri.

leylak

leylak *a. Ar. bot.* (**k** kalın okunur) Zeytingillerden, güzel kokulu çiçekleri salkım durumunda beyaz ya da eflatun renkli olan bir ağaççık.

leylek *a. zool.* Göçebe uzunbacaklılardan, uzun gagalı bir kuş. § **Leylek gibi** zayıf ve uzun bacaklı.

leylekgiller *ç. a. zool.* Leyleksilerden bir alttakım.

leylek

leyleksiler *ç. a. zool.* Gagası, bacakları, kanatları uzun birçok kuşu içine alan bir familya.

leyli *s. Ar.* **1.** Geceleri de kalıp yatılan: *Leyli okul.* **2.** Geceleri de kalıp yatan : *Leyli öğrenci.*

lezzet, -ti *a. Ar.* Ağız yoluyla algılanan tat : *Bu yemeğin hiç lezzeti yok.*

lezzetlenmek (*nsz*) Tat kazanmak.

lıkırdamak (*nsz*) (Kaptaki sıvı için) Akarken lıkır lıkır diye ses çıkarmak.

lıkır lıkır *be.* Kaptaki sıvı akarken lık lık sesini çıkararak: *Sütü lıkır lıkır içti.*

Li *kim.* Lityumun simgesi.

liberal, -li *s. Fr. toplb.* **1.** Erkincilikten yana olan : *Liberal düşünceli bir adam.* **2.** *a.* Kişiye erkinlik tanıyan politik ya da ekonomik görüş.

liberalizm *a. Fr. toplb.* Toplumsal çıkarın, bireysel çıkarları koşulsuz olarak serbest bırakmakla gerçekleşebileceğini savunan ekonomik ve siyasal görüş, erkincilik.

libre *a. Fr.* Yarım kilogramlık bir ağırlık ölçüsü birimi.

libretto *a. İt. müz.* Bir operanın sözlerinin yazılı bulunduğu kitap.

Libyalı *öz. a.* ve *s.* Libya halkından olan kimse.

lider *a. İng.* **1.** Bir partinin en üst düzeyde yönetimiyle görevli kimse, parti başkanı. **2.** Yönetimde yetke ve etkisi olan kimse, önder, °şef.

lif *a. Ar.* **1.** Tel. **2.** Banyoda sabun sürerek köpürtmek için kullanılan bitki telleri demeti ya da bu amaçla yapılmış örgü.

liken *a. Yun.* **1.** *bot.* Bir mantarla bir suyosununun ortakyaşamasıyla ortaya çıkan bitkilerin genel adı. **2.** *hek.* Kaşındırıcı bir cins deri hastalığı.

likör *a. Fr.* Mayalanma olmaksızın, meyve, alkol, su, esans, şeker karışımıyla yapılan alkollü içki.

liman *a. Yun.* Gemilerin barınarak yük alıp boşaltmalarına, yolcu indirip bindirmelerine uygun kuruluşları olan yer. § **Liman reisi** gemilerin limana girip çıkmasına, yük alıp vermesi işlerine bakan yetkili kişi.

limit, -ti *a. Fr.* **1.** Bir şeyin nicelik bakımından erişebileceği en son nokta ya da yer. **2.** *mat.* Değişken bir büyüklüğün istenildiği kadar yaklaşabildiği durağan büyüklük.

limitet *a.* ve *s. İng.* Ortaklarının yatırdıkları anamal oranıyla sorumlu oldukları (ortaklık).

limon *a. Yun. bot.* Turunçgillerden bir ağaç ve bunun sarı renkli kabuğu güzel kokulu, suyu ekşi olan meyvesi. § **Limon gibi** sapsarı (yüz).

limonata *a. İt.* Limon ve şekerle yapılan şerbet. § **Limonata gibi** yazın sıcağında serin esen hafif rüzgâr.

limonatacı *a.* Limonata satan kimse.

limoni *s.* **1.** Limon renginde olan, yeşile çalan açık sarı. **2.** *mec.* Alıngan, beklenmeyen zamanda öfkelenen : *Limoni tabiatlı bir adam.* **3.** *mec.* (İki kişi arasındaki dostluk için) Bozuk : *Bugünlerde aramız limoni.* § **Limoni hava** yağmur yağıp yağmayacağı belli olmayan kapalı hava.

limonit, -ti *a. Fr. yerb.* Doğal hidratlı demir oksidi.

limonküfü, -nü *b. s.* Yeşile çalan mavi.

limonluk *a.* **1.** Sıcak iklim bitkileri saksılarının kışın yetiştirildikleri camlı yer. **2.** Üzerine kesilmiş limon bastırılıp sıkılan ortası tümsek, oluklu küçük çanak.

limontuzu, -nu *b. a.* En çok meyve suyu yapımında limon tadı vermek için kullanılan kimyasal madde.

linç, -çi *a. İng.* Halkın coşkunlukla bir suçluyu ya da suçlu sandığı bir kimseyi öldürmesi anlamında **linç etmek** deyiminde geçer.

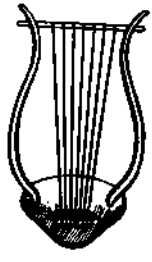
linin *a. Fr. biy.* Hayvan ve bitki gözelerinde çekirdeğin boya almayan bölümü.

linotip, -pi *a. Fr.* Yazıları satır satır dizip döken dizgi makinesi.

linyit, -ti *a. Fr. yerb.* İçindeki karbon oranı yüzde 60-70 olan, kahverengi ya da siyah renkli kömür.

lipari *a. Yun. zool.* Çirozluktan çıkarak yağlanmaya başlamış uskumruya verilen ad.

lipsos *a. Yun. zool.* Kırlangıçbalığı familyasından, eti sevilen, dikenli ve çarpan bir balık.

lir

lir *a. Yun. müz.* Eski Yunanlılar zamanında kullanılan telli bir çalgı.

lira *a. İt.* **1.** Yüz kuruş değerinde Türk para birimi : *Ayda iki bin lira kazanıyor.* **2.** Eskiden, aşağı yukarı yedi gram ağırlığında altın sikke : *Sarı lira. İngiliz lirası.*

liralık *s.* ... lira değerinde olan : *Üç yüz liralık yiyecek.*

liret, -ti *a. İt.* İtalyan para birimi.

lirik *s. Yun. yz.* Kişinin kendi duygularını içli bir dille anlatan (deyiş). § **Lirik şiir 1)** eskiden Yunanlılarda lir eşliğinde okunan şiir; **2)** coşkun bir dille yazılmış, toplumun ortak duygularını ya da ozanın iç dünyasını yansıtan şiir.

lirizm *a. Yun.* Lirik olma niteliği ya da durumu.

lisan *a. Ar.* İnsanların duygu ve düşüncelerini anlatmak için kullandıkları her türlü işaret; özellikle ses işaretleri dizgesi, dil.

lisans *a. Ar.* **1.** Yüksekokul ya da fakülte diploması. **2.** *tic.* Yurda mal sokma ya da yurttan mal çıkarma izni. **3.** Bir malı yabancı firma adına yapma izni.

lise *a. Yun.* Ortaokul ile üniversite arasındaki öğretim kurumu.

liste *a. İt.* Alt alta yazılmış şeylerin topu : *Yemek listesi. Eşya listesi. Yolcu listesi.*

litografya, litografi *a. Yun.* Kalıbı bir cins kalker taşı üzerine hazırlandıktan sonra kâğıda basılan yazı, resim ya da bu basım yöntemi, taşbasması. § **Litografya taşı** taşbasmasında kullanılan çok düzgün bir kalker.

litosfer *a. Yun. yerb.* Yerkabuğunu oluşturan ve yerkabuğunun merkez çekirdeği çevresinde bulunan katı yuvar, taşyuvarı.

litre *a. Yun.* Sıvıları ölçmede kullanılan, bir desimetre küp oylumunda ölçü birimi : *İki litre zeytinyağı.*

lityum *a. Yun. kim.* Atom sayısı 3, atom ağırlığı 6,94 ve yoğunluğu 0,59 olan, gümüş parlaklığında, bilinen en hafif element. Simgesi Li.

liyakat, -ti *a. Ar.* **1.** Layık olma, yaraşırlık, uygunluk. **2.** Yeterlilik[2].

lizol, -lü *a. Yun. Lat.* Mikrop kırıcı olarak kullanılan, katrandan çıkarılan koyu renkli, yağlı bir sıvı.

lobut, -tu *a.* Kolun gücünü geliştirmek için kullanılan şişe biçiminde, ağaçtan yapılmış araç.

loca *a. İt.* Tiyatro, sinema gibi eğlence yerlerinde ya da parlamento salonlarında üç beş kişilik özel bölme.

lodos *a. Yun.* **1.** Güneyden ya da güneybatıdan esen sıcak yel. **2.** Güney yönü : *Lodosa bakan pencereler...* § **Lodosun gözü yaşlıdır** lodos genellikle yağmur getirir.

lodoslamak (*nsz*) Lodos esmeye başlamak ya da rüzgâr lodosa çevirmek.

logaritma *a. Yun. mat.* Büyük çarpmaları, bölmeleri, kök ve kuvvet alışları yapabilmek için bulunan bir yol; biri geometrik, öbürü aritmetik olarak kurulan iki sayı dizisinden oluşur. Bu iki diziden aritmetik olanın her sayısı karşılaştığı geometrik sayının logaritmasıdır. § **Logaritma tablosu** sayıların logaritmalarını gösteren çizelge.

loğ *a.* Yollarda, toprak damlarda yeri bastırmak ya da tarlalarda toprakları ezmek için gezdirilen taş silindir.

loğusa *a. Yun.* Yeni doğurmuş kadın.

lojistik *a. Yun. ask.* Askerlik sanatının, savaşta ya da askeri bir yürüyüşte yol, haberleşme, sağlık, yiyecek içecek sağlama gibi hizmetleri en etkili bir biçimde oluşturma amacını güden bölümü.

lojman *a. Fr.* Bir çalışma yerinde görevlilere, işçilere parasız ya da az bir kira karşılığında verilen konut.

lokal, -li *s. Fr.* **1.** Belli bir yere, bölgeye değgin, yerel. **2.** *hek.* Sınırlı bir yerle ilgili: *Lokal uyuşturma.* **3.** *a.* Bir dernek üyelerinin buluşmaları için ayrılan yer.

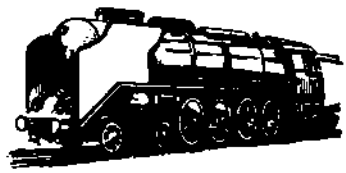
lokanta *a. İt.* Kazanç amacıyla açılmış, para karşılığında yemek yenilen yer.

lokavt, -tı *a. İng.* İşverenin işçileri topluca işten uzaklaştırma ya da işten çıkarma kararı.

lokma *a. Ar.* **1.** Ağıza bir defada götürülebilecek büyüklükte yiyecek parçası. **2.** Mayalı hamuru lokma lokma kızgın yağa döküp kızarttıktan sonra şerbete atarak yapılan tatlı. § **Lokma dökmek** lokma tatlısı yapmak.

lokmanruhu, -nu *b. a.* Etere halk arasında verilen ad.

lokomobil *a. Fr.* Tekerlekler üzerine kurulmuş, istenilen yere çekilebilir buhar makinesi.

lokomotif

lokomotif *a.Fr.* Demiryolu üzerinde vagon katarını çekmeye yarayan, buharlı, elektrikli, termik motorlu ya da sıkıştırılmış havalı, tekerlekler üzerine oturtulmuş makine.

lokum *a.* Şekerli nişasta eriyiğini pişirip hafif ağdalaştırarak yapılan küp ya da dikdörtgen biçiminde, lokma büyüklüğünde kesilen şekerleme.

lomboz *a.* Gemilerde yuvarlak pencere.

lonca *a. İsp.* (Eski) Belli bir iş kolunda usta, kalfa ve çırakları içine alan dernek.

longpley *a. İng.* Uzunçalar.

lop (I) *a.* ve *s.* Yumuşak, yuvarlak ve iri : *Lop et.*

lop (II) *a. Yun. Fr.* Herhangi bir organın yuvarlak ve kabarık kısmı: *Akciğer lopları.*

lort *a. İng.* **1.** İngilizlerde soyluluk sanı. **2.** *mec.* Çok zengin kimse.

lostra *a. İt.* Ayakkabı boyama anlamıyla **lostra salonu** sözünde geçer.

losyon *a. Fr.* Kokusu kuvvetli kolonya.

loş *s.* Yeterince aydınlık olmayan, karanlıkça : *Loş bir oda.*

lök, -kü *s.* **1.** Ağır, hantal. **2.** *a.* Bir cins erkek deve.

lökoplast, -tı *a. Yun. bot.* Bitki gözelerinde, plazma içinde bulunan, nişasta taneciğini oluşturan, beyaz renkteki cisimcik.

lökosit, -ti *a. Fr. anat.* Akyuvar.

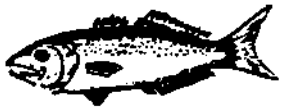
lös *a. Al. coğr.* Çoğu vadilerle yamaçlarda bulunan, kil ve kum karışımı, sarı renkli verimli bir toprak.

lösemi *a. Yun.* **1.** Kan bilimi. **2.** *hek.* Kanda akyuvarların olağanüstü çoğalmasıyla beliren, ölümcül bir hastalık, kankanseri.

Lu *kim.* Lütesyumun simgesi.

lumbago *a. Lat. hek.* Soğuğun etkisiyle ya da bir bükülme sonucunda bel bölgesinde birdenbire beliren ağrılı hastalık.

lutr *a. Fr.* **1.** *zool.* Susamuru. **2.** Susamurunun kürkü.

lüfer

lüfer *a. zool.* Eti beyaz ve lezzetli, gövdesi hafif pullu bir deniz balığı.

lügat, -ti *a. Ar.* **1.** Söz, sözcük, °kelime. **2.** Sözlük. § **Lügat paralamak** konuşma dilinde geçmeyen yabancı sözcükler kullanmak.

lüks (I) *a. Fr.* **1.** Giyimde, eşyada, harcamada aşırı gitme, gösteriş. **2.** *s.* Gösterişli. **3.** *s. mec.* Gerekli olanın sınırlarını aşan.

lüks (II) *a. Lat.* **1.** Aydınlatma ölçü birimi. **2.** Hava basınçlı bir çeşit petrol lambası.

lüle *a.* **1.** Kıvrım, bükülmüş şey. **2.** Dürülmüş şey : *Bir lüle kaymak.* **3.** Tütün çubuğu, pipo, nargile vb.'nin ucuna takılan, tütün konulan pişmiş balçık.

lületaşı, -nı *b. a. yerb.* Kolayca yontulup işlenen, beyaz renkli doğal magnezyum silikatı, eskişehirtaşı.

lümen *a. Lat. fiz.* Işık ölçü birimi.

lüp, -pü **1.** *argo* Hiç emek harcamadan ele geçirilen şey. **2.** Büyücek bir şeyi birdenbire ve kolayca yutarken çıkan sesi anlatır. § **Lüpe konmak** bir şeyi hiç emek harcamadan ele geçirmek.

lüpçü *s.* Lüpe konmasını seven.

lütesyum *a. kim.* İterbiyumun çözüşmesi ile oluşan bir element. Simgesi Lu.

lütfen *be. Ar.* **1.** "Dilerim, rica ederim" anlamında kullanılır : *Lütfen kaleminizi verir misiniz?* **2.** *mec.* Bir eylemin istenmeyerek, gönülsüz yapıldığını sitem yollu anlatır : *Aylarca sonra lütfen uğradı.*

lütfetmek (-i, -e) **1.** Vermek, °ihsan etmek. **2.** Söylemek, bildirmek : *Adınızı lütfeder misiniz?* **3.** İzin vermek. **4.** (Yüksek ya da saygın bir kimse) Alçak gönüllülük göstermek.

lütuf, -tfu *a. Ar.* Karşılık beklemeden yapılan yardım, iyilik.

lüzum *a. Ar.* Gerek, gereklik.

lüzumlu *s.* Gerek, gerekli.

lüzumsuz *s.* Gereksiz.

Lw *kim.* Lavrensiyumun simgesi.

M

m, M *a.* Türk abecesinin on altıncı harfi; ünsüz.

M Romen rakamlarında 1000 sayısını gösterir.

maalesef *be. Ar.* "Üzülerek söyleyeyim ki, yazık ki" anlamında kullanılır : *Maalesef size yardımda bulunamayacağım.*

maarif *a. Ar.* **1.** Öğretim ve eğitim yöntemi. **2.** Öğretim ve eğitim işlerine bakan daire.

maarifçi *a.* ve *s.* Öğretim ve eğitim örgütlerinde çalışan (kimse).

maaş *a. Ar.* Birine görevi karşılığı olarak ya da geçimi için her ay ödenen para, aylık. § **Maaş bağlamak** bir kimsenin aylık alması için gerekli işlemi yapmak.

maatteessüf *be. Ar.* Üzülerek belirteyim ki, ne yazık ki...

maazallah *ünl. Ar.* Tanrı korusun! Tanrı esirgesin!

mabet *a. Ar.* Tapınak.

mabeyinci *a. tar.* Osmanlı padişahlarının dışarıyla olan işlerine bakan, buyruklarını ilgililere bildiren, kimi kişilerin dileklerini kendisine ileten görevli.

Macar *öz. a.* Macaristan halkından ya da bu halkın soyundan olan kimse.

Macarca *öz. a.* Macar dili.

macera *a. Ar.* İnsanın başından geçen heyecanlı olay, °serüven.

maceraperest, -ti *b. s. Ar. Far.* Maceralara atılmasını seven, °serüvenci.

macun *a. Ar.* **1.** Türlü işlerde kullanılan hamur kıvamına getirilmiş madde. **2.** Genellikle sokaklarda satılan baharlı, tarçınlı, yumuşak ve yapışkan şekerleme.

macunlamak (*-i*) Macun sürmek.

macunlaşmak (*nsz*) Macun kıvamına gelmek.

maç, -çı *a. İng.* Birbirini yenmek ereğiyle iki taraf arasında yapılan karşılaşma : *Futbol maçı. Boks maçı.*

maça *a. İt.* İskambil kâğıtlarında yürek biçimindeki siyah benek.

madalya *a. İt.* Savaşlarda yararlık gösterenlere, yarışlarda, sergilerde derece alanlara ödül, kimi vakit de önemli bir olay dolayısıyla ilgililere andaç olarak verilen madensel nişan : *İstiklal madalyası.*

madalyon *a. İt.* İçine resim, saç teli gibi andaçlar konan, boyna zincirle asılan süs eşyası. § **Madalyonun** (ya da **Madalyanın**) **tersi** bir durum ya da olayın, düşünülmesi gereken sorunlu, olumsuz yönü.

madam *a. Fr.* Müslüman olmayan evli kadın.

madde *a. Ar.* **1.** Duyularla algılanabilen, bölünebilen, ağırlığı olan nesne, özdek : *Taş, hava birer maddedir.* **2.** Öğe, °unsur : *Cam yapmak için silisli maddeler kullanılır.* **3.** Yasa, sözlük gibi metinlerde her biri başlıbaşına bir yargı ya da bir konu bildiren bölüm : *Yasanın 35. maddesi. Sözlüğün çalışmak maddesi.*

maddeci *a.* ve *s.* **1.** *fels.* Özdekçi, °materyalist. **2.** *mec.* Maddeye çok önem veren.

maddecilik *a. fels.* Özdekçilik, °materyalizm.

maddeten *be. Ar.* Madde bakımından, **manen** karşıtı.

maddi *s. Ar.* **1.** Maddeden oluşan : *Maddi dünya.* **2.** Kişilerle değil nesnelerle ilgili olan : *Maddi koşullar.* **3.** Yaşamın gereksinmelerine ilişkin olan: *Maddi olanaklar.*

maddileşmek (*nsz*) Maddeye önem verir olmak.

madem, mademki *bağ.* ... diğine göre,...diği için, değil mi ki anlamlarında başına getirildiği tümcenin yargısını arkadan gelen tümcedeki yargının nedeni olarak bildirmeye yarar: *Madem öyle söyledi, öyle yaparız. Mademki sen beni dinlemiyorsun, ben de senin işine bir daha karışmam.*

maden *a. Ar.* **1.** Yerkabuğunun kimi bölgelerinde çeşitli iç ve dış doğal etkenler nedeni ile toplanan, ekonomik yönden değer taşıyan mineral bileşimi. **2.** *kim.* Kendisine özgü bir parıltısı olan, genellikle elektriği ve ısıyı iyi ileten, oksijenle birleşen basit element. **3.** *s.* Madenden yapılmış : *Maden kap.* **4.** *a.* Maden ocağı ya da maden işletmesi. § **Maden cevheri** (ya da **filizi**) içindeki maden oranı işletilmeye uygun miktarda olan filiz. **Maden ocağı** kazılarak maden cevheri çıkarılan yer. **Maden yatağı** maden filizi katmanlarının bulunduğu alan.

madenci *s.* **1.** Maden işleten. **2.** *a.* Maden ocaklarında çalışan işçi.

madeni *s. Ar.* Madensel.

madenkırmız *b. a. kim.* Antimon bileşiklerinden al renkte bir madde.

madenkömürü, -nü *b. a.* İçindeki katran oranı yüzde 75-90, kalorisi yüksek, endüstride çok kullanılan önemli bir yakıt, karaelmas, taşkömürü.

madensel *s.* **1.** Madene özgü olan. **2.** Madenden yapılmış; bileşiminde maden bulunan : *Madensel bir aygıt.*

madensi *s.* **1.** Maden gibi olan. **2.** *a. kim.* Kendilerinde madenlerin bütün ortak nitelikleri bulunmayan öteki basit elementlerin genel adı.

madensuyu, -nu *b. a.* İçinde erimiş olarak birtakım mineral maddeler bulunan ve kimi hastalıklara karşı içme ya da yıkanmada kullanılan kaynak suyu.

madenyünü *b. a. Ar. T.* Yalıtkan olarak kullanılan bir madde.

maderşahi *b. a. Far.* Anaerkil.

madik *a.* **1.** Fiske vurularak oynanan zıpzıp oyunu. **2.** *argo* Dolap, yalan, hile: *"Gazetecilerin pintiliklerinden, kitapçıların madiklerinden uzak ve serbest yaşıyorum." -H. R. Gürpınar.* § **Madik atmak** (ya da **oynamak**) dolap çevirmek, hile yapmak.

madrabaz *a.* ve *s. Far. mec.* Çıkarını sağlamak için dürüst olmayan yollara başvuran kimse.

maestro *a. İt. müz.* **1.** Besteci, müzik ustası. **2.** Orkestra şefi.

mafsal *a. Ar.* Eklem, oynak.

magazin *a. İng.* < *Ar.* Çoğunluğu ilgilendirecek, çeşitli konulardan söz eden bol resimli dergi.

magma *a. Yun. yerb.* Yanardağlardan çıkan hamursu, yoğun kütle.

magnezyum *a. kim.* Atom ağırlığı 24,32, yoğunluğu 1,7 olan, gümüş parlaklığında, çok parlak bir alevle yanan hafif bir element. Simgesi Mg.

mağara *a. Ar.* Bir yamaca ya da kaya içine doğru uzanan genişçe kovuk, in.

mağaza *a. Ar.* **1.** Büyük dükkân. **2.** Eşya ve azık deposu.

mağdur *s. Ar.* Haksızlığa uğramış.

mağlup *s. Ar.* Yenilen, yenilmiş. § **Mağlup etmek** yenmek. **Mağlup olmak** yenilmek.

mağrur *s. Ar.* **1.** Gururlu, kurumlu. **2.** Övünçlü.

mahal, -lli *a. Ar.* Yer. § **Mahal kalmamak** gereklik kalmamak.

mahalle *a. Ar.* Bir kentin, bir kasabanın hatta büyücek bir köyün bölünmüş sayıldığı parçalardan her biri. § **Mahalle kahvesi gibi** havasız, gürültülü, kalabalık (yer).

mahalli *s. Ar.* Yerel.

maharet, -ti *a. Ar.* İş görmede becerikli-lik, ustalık, el uzluğu, uzluk, beceri. § **Maharet kazanmak** beceri edinmek, ustalaşmak.

mahcup *s. Ar.* Utangaç, sıkılgan. § **Mahcup etmek** utandırmak. **Mahcup olmak** utanmak.

mahdut *s. Ar.* **1.** Sayısı belirli, sayılı. **2.** Çevrilmiş, sınırlanmış.

mahfaza *a. Ar.* Bir şeyi saklamak, iyi bir durumda tutmak amacıyla kullanılan koyacak.

mahfuz *s. Ar.* Saklı, korunmuş.

mahir *s. Ar.* Becerikli, usta.

mahiyet, -ti *a. Ar.* Bir şeyi belirleyen temel öğe, nitelik, içyüz.

mahkeme *a. Ar.* Bir yargıç ya da kimi zaman savcı ve yargıçlardan oluşan bir heyetin, yargı görevini yerine getirdikleri yargı yeri. § **Mahkeme kapısı** mahkeme.

mahkemelik *s.* Mahkemede halledilmesi gereken : *Mahkemelik bir iş.*

mahkûm *s. Ar.* **1.** Yargı sonucu suçluluğu saptanmış olan (kimse). **2.** *mec.* Zorunda olan, °mecbur. § **Mahkûm olmak 1)** yargı sonucu suçlu olduğu saptanmak; **2)** yapmak zorunda bulunmak.

mahkûmiyet, -ti *a. Ar.* **1.** Hakkında ceza yargısı verilmiş olma : *Hiç bir mahkûmiyeti yoktur.* **2.** Verilen ceza süresi : *Mahkûmiyetini bitiremeden öldü.*

mahlas *a. Ar. yz.* Ozanların yapıtlarında kullandıkları takma ad.

mahluk, -ku *a. Ar.* Yaratık.

mahlukat, -tı *ç. a. Ar.* Yaratıklar.

mahmur *s. Ar.* **1.** Uyku sersemi. **2.** Süzgün, dalgın bakışlı (göz).

mahmurlaşmak (*nsz*) Mahmur bir duruma gelmek.

mahmuz *a. Ar.* Çizmenin ya da potinin topuğu arkasına takılan, bineği dürtüp hızlandırmaya yarayan demir parçası.

mahmuzlamak (*-i*) Mahmuzla dürtmek.

mahpus *s. Ar.* Bir yere kapatılmış, hapsedilmiş.

mahpushane *b. a. Far.* Tutukevi, °cezaevi, °hapishane.

mahrem *s. Ar.* Başkalarına söylenmeyen, gizli.

mahrum *s. Ar.* Yoksun.

mahsul, -lü *a. Ar.* **1.** Toprak ürünü. **2.** *mec.* Verim : *Ortaya koyduğu yapıt uzun bir çalışmanın mahsulüdür.*

mahsur *s. Ar.* Kuşatılmış, çevrilmiş, sarılmış.

mahsus (I) *s. Ar.* Özgü : *Çocuklara mahsus bir bahçe.*

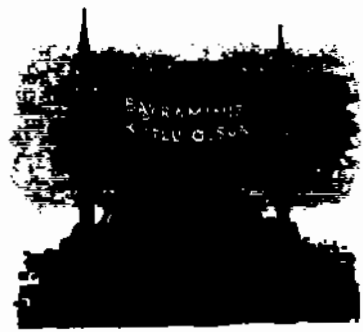
mahsus (II) *be. Ar.* **1.** Özellikle, bile isteye, °bilhassa : *Buraya mahsus bunun için geldim. Mahsus yapmadım.* **2.** Şakadan : *Mahsus söylüyor, inanmayın.*

mahşer *a. Ar.* **1.** Kıyamet günü dirilenlerin toplanacaklarına inanılan yer. **2.** *mec.* Büyük kalabalık. § **Mahşer gibi** çok kalabalık.

mahut *s. Ar. hkr.* Bilinen, sözü edilen : *Mahut konuyu gene mi açtılar?*

mahvetmek *Ar. T.* (*-i*) **1.** Yok etmek : *Zaman her şeyi mahveder.* **2.** Bozmak, onmaz duruma getirmek : *Kuraklık ekinleri mahvetti.* **3.** Boşa gitmesine neden olmak : *Ufak bir dikkatsizlik bütün emeklerini mahvetti.*

mahvolmak *Ar. T.* (*nsz*) **1.** Yok olmak. **2.** Bozulmak, onulmaz duruma gelmek. **3.** Boşa gitmek.

mahya

mahya *a.* Ramazan gecelerinde, camilerde iki minare arasına ip uzatılıp kandil dizerek yapılan yazı ya da resim.

mahzen *a. Ar.* Yeraltı deposu.

mahzun *s. Ar.* Üzgün, tasalı. § **Mahzun olmak** üzgün durumda olmak.

mahzur *s. Ar.* Sakınca.

maişet, -ti *a. Ar.* Geçim, geçinme.

maiyet, -ti *a. Ar.* Üst görevlinin yanında bulunan kişiler. § **Maiyetinde** yanında.

majiskül, -lü *s. Fr.* Büyük (harf).

makale *a. Ar.* Bilim, fen, sanat konularıyla, ekonomik, sosyal konuları açıklayıcı ya da tanıtlayıcı niteliği olan gazete ya da dergi yazısı.

makam *a. Ar.* **1.** Büyük ve önemli bir görevlinin çalıştığı yer, orun. **2.** *müz.* Türk müziğinde bir dizinin işleniş biçimine verilen ad. § **Makam arabası** (ya da **otomobili**) yüksek orundaki bir kişi için ayrılan araba.

makara *a.* **1.** Üzerine ipek, tel, şerit gibi şeyler sarılan, ekseni boyunca delik silindir. **2.** Bir yükün yukarıya kaldırılmasını sağlayan basit aygıt. § **Makaraları koyuvermek** (ya da **salıvermek**) *tkz.* kendini tutamayarak kahkahayla gülmek.

makarna *a. İt.* İrmik ya da una yumurta karıştırılarak hazırlanmış türlü biçimlerde kuru hamur ya da bu hamurdan yapılan yemek.

makas *a. Ar.* **1.** Birbirine ortadan çapraz eklemlenmiş kesici yüzlü iki bıçaktan yapılmış, bez, kâğıt, saç, tırnak gibi şeyleri kesmeye yarar araç. **2.** Makas biçiminde çatılmış şey : *Çatı makası. Demiryolu makası.* **3.** *zool.* Istakoz, yengeç gibi kimi böceklerin ön ayaklarındaki kıskaç.

makasçı *a.* Demiryollarında makasları açıp kapayarak trenlere yol veren işçi.

makaslamak (*-i*) **1.** Makasla kesmek. **2.** (Yazı, film vb. için) Keserek kısaltmak. **3.** *mec.* Yanağı ortaparmak ve göstermeparmağı arasına alıp sıkıştırmak.

makat, -tı *a. Ar.* **1.** (Eski) Oturulacak yer, sedir. **2.** Oturak yeri, kıç.

makbul, -lü *s. Ar.* Beğenilen, hoşa giden, hoş karşılanan. § **Makbule geçmek** hoşa gitmek, beğenilmek.

makbuz *a. Ar.* Alındı.

maket, -ti *a. Fr.* Yontu, yapı gibi şeylerin taslak durumundaki ufak örneği.

maki (I) *a.* (*Madagaskar yerlilerinin dilinden*) Akdeniz dolaylarında yaygın ağaç ve çalılardan oluşan bitki örtüsü.

maki (II) *a. zool.* Maymunsuların, kuyruğu uzun ve tüylü bir cinsi.

makine *a. İt* < *Yun.* Herhangi bir enerji türünü başka bir enerjiye dönüştürmek ya da belli bir etki oluşturmak için birleştirilmiş düzenekler bütünü : *Tıraş makinesi. Yazı makinesi. Buhar makinesi.* § **Makine gibi** çok çabuk, art arda aynı biçimde yapılan ya da olan. **Makine gücü** bir makinenin bir saniyede yapabildiği iş miktarı.

makineleşmek (*nsz*) **1.** Üretimde makine gücünden giderek daha çok yararlanmak. **2.** *mec.* Davranış ve hareketleri makinelerinkine benzer duruma gelmek.

makineli *s.* Makinesi olan, makine ile işleyen. § **Makineli (tüfek)** tetiğine basılınca arasız kurşun atan ağır bir çeşit tüfek, °mitralyöz.

makinist, -ti *a. Fr.* **1.** Bir makineyi işleten kimse. **2.** Makinelerden anlayan usta.

maksat *a. Ar.* Varılmak istenilen şey, erek, amaç. § **(Bir) Maksat gütmek** bir iş yaparken gizli amacı olmak.

maksi *s. Fr.* Uzun. § **Maksi etek** topuklara kadar uzanan etek.

maksimum *a. Lat.* Değişebilen bir niceliğin varabileceği en yüksek sınır.

maktu, -u *s. Ar.* **1.** Kesin olarak değeri biçilmiş. **2.** Ölçü ile satılmayan, götürü. § **Maktu fiyat** üstünde pazarlık edilmeyen kesin fiyat.

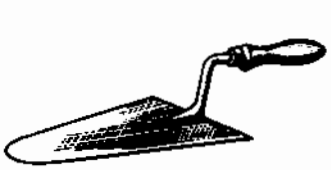
maktul, -lü *s. Ar.* Öldürülmüş, öldürülen.

makul, -lü *s. Ar.* **1.** Akla uygun, akıllıca: *Makul bir düşünce.* **2.** Akıllıca iş gören, °mantıklı : *Makul bir adam.*

makyaj *a. Fr.* Yüzü güzelleştirmek ya da başka biçime sokmak için boyama.

mal (I) *a.* İnek, manda gibi büyükbaş hayvanlara verilen ortak ad.

mal (II) *a. Ar.* **1.** Bir kimsenin iyeliği altında bulunan şey : *Bu ev arkadaşımın malıdır. Burası kimsenin malı değildir.* **2.** Değeri olan, bir işe yarayan şey, °servet: *Onun çok malı var.* **3.** Ticaret malı, °meta. **4.** *mec.* (Ters anlatışla) Bayağı, aşağılık kimse : *Bula bula bu malı mı buldu arkadaşlık edecek.* § **Mal canın yongasıdır** insan, malına gelen zarardan canına gelmişçesine acı duyar. **Malın gözü** (*tkz*) aşağılık ve düzenci kimse.

mala

mala *a. Far.* Harç alıp sürmeye yarar, çoğu üçgen biçiminde yassı demirden, tahta saplı, duvarcı ve sıvacı aracı.

malak *a. zool.* Manda yavrusu.

malakit, -ti *a. Yun.* Güzel bir yeşil rengi olan, yontulup parlatılan, doğal bakırlı, hidratlı karbonat.

malarya *a. İt. hek.* Sıtma.

malgama *a. Yun. kim.* Cıvanın herhangi bir madenle karıştırılmasıyla oluşan alaşım.

mali *s. Ar.* **1.** Mal (**II**) ile ilgili : *Mali durumu düzeldi.* **2.** Maliye ile ilgili : *Mali önlemler.* § **Mali yıl** her yıl bütçenin uygulanması için, martın birinde başlayıp ertesi yıl şubat sonunda kapanan süre.

malik, -ki *a.* İye, °sahip.

malikâne *a. Ar. Far.* Büyük ve gösterişli köşk.

maliye *a. Ar.* **1.** Kamu ile ilgili işlerin yürütülmesi için gerekli gelirleri ve harcanan paraları düzenleyen kuralların tümü. **2.** Konusu bu kuralları incelemek olan bilim dalı. **3.** Devlet gelir ve giderlerini yöneten devlet kuruluşu : *Maliye Bakanlığı. Maliye Memuru.*

maliyeci *a.* Maliye işlerinden anlayan ya da devletin maliye örgütlerinde çalışan kimse.

maliyet, -ti *a. Ar.* Bir şeyin, ortaya çıkarılıncaya dek mal olduğu para değeri. § **Maliyet fiyatı** bir malın üretiminde harcanan para : *Mallar, maliyet fiyatına bir kâr eklenerek satılır.*

malt, -tı *a. İng.* Bira yapmak için çimlendirilip kurutularak hazırlanmış arpa ya da başka taneler.

maltaeriği, -ni *b. a. bot.* Yenidünya (**II**).

maltahummması, -nı *b. a. hek.* Akdeniz ülkelerinde görülen, en çok keçi sütü ile bulaşan ateşli bir hastalık.

maltataşı, -nı *b. a.* Evlerde kimi yerleri döşemekte kullanılan dört köşe, yassı, kolay kırılan bir çeşit taş.

Maltız *öz. a.* ve *s.* Malta halkından ya da bu halkın soyundan olan kimse.

maltız *a.* Yemek pişirmekte kullanılan, içinde ızgarası bulunan ayaklı ve taşınır ocak.

malul, -lü *s. Ar.* Sakat.

malum *s. Ar.* Bilinen, belli.

malumat, -tı *ç. a. Ar.* Bilgi.

malzeme *a. Ar.* Gereç.

mama *a.* Bebekler için hazırlanan yiyeceklerin genel adı : *Bebeğe sebzeli mama veriyoruz.*

mamafih *bağ. Ar.* Bununla birlikte.

mamul, -lü *s. Ar.* Yapılmış, işlenmiş (eşya, yiyecek).

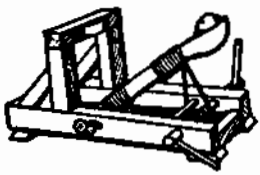
mamur *a. Ar.* Bayındır.

mamut, -tu *a.* (*Ostyak dilinden*) *zool.* Avrupa ve Asya'da yaşamış olan, ancak taşılı bulunan iri, kıllı bir fil cinsi.

mana *a. Ar.* Anlam. § **Mana çıkarmak** yersiz bir sezgiye varmak. **Mana vermek** kendince bir yargıya varmak.

manastır *a. Yun.* Kimi kesin kurallara bağlı rahip ve rahibelerin dünya ile ilişkilerini keserek yaşadıkları bina.

manav *a. Yun.* **1.** Meyve ve sebze satılan yer. **2.** Meyve ve sebze satan kimse.

mancınık

mancınık *a. Ar.* < *Yun.* **1.** Top yapımının bilinmediği çağlarda, kaleleri dövmek için taş gülle atmakta kullanılan bir çeşit savaş aracı. **2.** İpekçi çıkrığı.

manda

manda *a. zool.* Gevişgetirenlerden, öküze benzer siyah derili, uzun seyrek kıllı, memeli hayvan.

mandal *a. Ar.* **1.** Kapı, pencere kanadı, dolap kapağı gibi şeyleri kapalı tutmaya yarayan, döner tahta ya da maden parçası. **2.** İpe serilen çamaşırı tutturmak için kullanılan yaylı kıskaç.

mandalina *a.* (*Portekiz dilinden*) *bot.* Turunçgillerden, portakaldan küçük, kabuğu kolay soyulur bir meyve, mandarin (**II**).

mandallamak (*-i*) Mandalla tuttırmak.

mandarin (I) *a.* (*Portekiz dilinden*) Avrupalıların, Çin devlet memurlarına verdikleri ad.

mandarin (II) *a. bot.* Mandalina.

mandıra *a. Yun.* Koyun, keçi gibi hayvanların barındırıldığı, yoğurt, peynir ve benzerlerinin yapıldığı yer.

mandolin *a. İt.* İkişer ikişer aynı değerde dört çift telli, şişkin karınlı, kısa saplı bir çalgı.

manen *be. Ar.* İç varlık bakımından, duyguca, gönülce, ruhça.

manevi *s. Ar.* Görülmeyen, duyularla sezilebilen, soyut, tinsel. § **Manevi evlat** bir kişinin yasalara göre evlat edindiği kimse.

maneviyat, -tı *ç. a. Ar.* **1.** Doğaüstü güçler. **2.** *mec.* Yürek gücü. § **Maneviyatı bozulmak** yürek gücü sarsılmak.

manevra *a. Fr.* **1.** Bir aygıtın işleyişini düzenleme, yöneltme eylemi ve biçimi. **2.** Hareket, gidiş geliş. **3.** *mec.* İstenilen amaca ulaşmak için tutulması gereken yolların tümü.

manga *a. ask.* On bir kişilik asker birliği.

mangal *a. Ar.* İçine ateş koymaya yarar, saç, bakır ya da pirinçten, türlü biçimde kap.

manganez, mangan *a. Lat. kim.* Doğada oksit durumunda bulunup çeliği sertleştirmek için kullanılan, 1212 derecede ergiyen, yoğunluğu 7,39, atom ağırlığı 54,93 olan, çok sert, kırılgan bir element. Simgesi Mn.

mangır *a.* **1.** (Eski) Bakırdan yapılmış bir para. **2.** *argo* Para : *Bende mangır kalmadı.*

mangiz *a. argo* Para.

mâni, -i, -yi (I) *a. Ar.* Engel. § **Mâni olmak** önüne geçmek, engellemek.

mani (II) *a. yz.* Çoğu birinci, ikinci ve dördüncü dizeleri uyaklı olan halk koşuğu.

mania *a. Ar.* Engel.

manidar *s. Ar. Far.* Anlamlı, °manalı.

manifatura *a. İt.* Her türlü kumaş ve bez gibi dokumalar : *Manifatura dükkânı.*

manifaturacı *a.* Manifatura eşyası satan kimse.

manifesto *a. İt. den.* Bir gemideki malları göstermek için kaptan tarafından gümrük idaresine verilen bilgi.

manikür *a. Fr.* El ve el tırnakları bakımı.

manikürcü *a.* Manikür yapmayı meslek edinen kimse.

maniple *a. İt.* Telgraf işaretlerini göndermek için, bir devredeki akımı kesmekte ya da yeniden vermekte kullanılan aygıt.

manipülatör *a. Fr.* **1.** Manipleyi kullanan kimse. **2.** Maniple.

manivela *a. İt.* **1.** Kaldıraç. **2.** *fiz.* Bir ucunun bağlı bulunduğu bir nokta çevresinde dönen kol.

mankafa *s.* Geç ya da güç anlar, kalın kafalı.

manken *a. Fr.* **1.** Ressam ve yontucuların gerektikçe model gibi kullandıkları, türlü durumlara sokulabilen eklemli ve tahtadan yapılmış insan ya da hayvan örneği. **2.** Terzilerin, giysi denemek, sergilemek için kullandıkları insan vücudu biçimindeki tahta ve benzeri şeylerden yapılmış kalıp. **3.** Giysileri giyip alıcılara gösterme işiyle görevli kimse.

manolya *a.* (*Botanikçi Magnol'un adından*) *bot.* Manolyagillerden, yaprakları almaşık, iri, parlak yeşil renkte bir süs ağacı ve bunun çok iri, beyaz, limon kokusunda güzel çiçeği.

manolya

manolyagiller *ç. a. bot.* Örnek bitkisi manolya olan ikiçenekli bitkiler familyası.

manometre *a. Yun.* Gazölçer.

mansiyon *a. Fr.* Bir yarışmada konulan ödüle yeterli nitelikte görülmemekle beraber anılmaya değer bulunan kişiye ya da yapıta verilen derece.

manşet, -ti *a. Fr.* **1.** Bir gömleğin kol ağzına geçirilen genellikle çift katlı kumaş kısım. **2.** Bir haber üzerine dikkati çekmek için gazetelerin ilk sayfalarına iri harflerle konulan başlık.

mantar

mantar *a. Yun.* **1.** *bot.* Mantarlar sınıfından, içinde zehirlileri de bulunan, emeçleri bir gövde ve bunun üstünde bir şapka biçiminde gelişmiş ilkel bitkilerin genel adı : *Çayır mantarı. Kuzu mantarı.* **2.** Ayakkabı tabanı, cankurtaran simidi gibi şeylerin yapımında kullanılan

meşe ağacı tabakası. **3.** Bundan yapılan şişe tapası. **4.** Çocukların özel tabanca ile patlattıkları barutlu madde. § **Mantar gibi (yerden) bitmek** birdenbire ya da kendiliğinden türemek. **Mantar hastalığı** asalak mantarlardan ileri gelen insan, hayvan ve bitki hastalığı.

mantarağacı, -nı *b. a. Yun. T. bot.* Kerestesi çok gözenekli, süngerimsi, açık sarı renkli bir ağaç.

mantarlar *ç. a. bot.* Klorofilsiz ve çiçeksiz ilkel bitkiler sınıfı.

mantarlaşmak (*nsz*) *bot.* Göze zarlarına mantar özü karışarak geçirimsiz duruma gelmek.

mantı *a.* İçine kıyma konularak hazırlanan yoğurtlu bir çeşit hamur yemeği.

mantık *a. Ar.* **1.** Önermelerin tutarlılığı ile çıkarımların (verilerden sonuç çıkarma işlemi) geçerliliğini belirleyen kuralları konu edinen bilim. **2.** Gereklik, erek ya da yargı ile iş, araç ya da kanıt arasında tutarlık.

mantıkdışı, -nı *b. s. Ar. T.* Mantığa uygunluk ya da aykırılık gibi herhangi bir orantısı ve ilgisi olmayan.

mantıki *s. Ar.* (**k** kalın okunur) Mantıklı.

mantıklı *s.* **1.** Mantığa uygun, akla uygun : *Mantıklı bir söz.* **2.** Mantığa uygun davranan : *Mantıklı bir adam.*

mantıköncesi, -ni *b. a. Ar. T.* İlkel toplumlarda ve çocukta zihin işlemesinin belirli bir aşamaya değin gelişmemiş durumu.

mantıksız *s.* **1.** Mantığa aykırı olan. **2.** Mantığa aykırı davranan : *Mantıksız bir adam.*

manto *a. Fr.* Kadın paltosu.

manyak *s. Yun.* Garip, gülünç alışkanlıkları olan (kimse).

manyetik *s. Yun. fiz.* Mıknatısla ilgili, kendinde mıknatıs özellikleri bulunan. § **Manyetik alan** bir mıknatısın N ucundan dışarı çıkıp dağıldıktan sonra yine toplanıp S ucundan içine giren kuvvet çizgilerinin yayılmış bulunduğu alan.

manyetit *a. Yun. kim.* Mıknatıs özelliği olan doğal demir oksidi.

manyetizma (I) *a. Yun.* İpnotizma.

manyetizma (II) *a. Yun. fiz.* Bir mıknatıslı alanda görülen fiziksel olay.

manyeto *a. Yun. fiz.* İçinde indükleç olarak bir mıknatıslı demir bulunan üreteç.

manzara *a. Ar.* **1.** Bakışı, dikkati çeken her şey : *Doğanın manzarası.* **2.** Bulunulan bir yerden görülebilen alan. **3.** Görünüş, durum : *1914'te yurdun manzarası şöyle idi...*

manzum *s. Ar. yz.* Koşuk biçiminde yazılmış.

manzume *a. Ar.* **1.** *yz.* Genellikle ölçülü, uyaklı yazılmış koşuk. **2.** Dizge.

maral *a. zool.* Dişi geyik.

marangoz *a. İt.* Ağaç işleriyle uğraşan ve ağaçtan çeşitli eşya yapan usta.

maraton *a. Yun. sp.* 42,195 km.'lik yaya koşusu.

maraz *a. Ar.* (Eski) Hastalık.

marazi *s. Ar.* Hastalıkla ilgili, hastalık derecesinde : *Marazi kıskançlık.*

mareşal, -li *a. Fr. ask.* En yüksek aşamadaki asker.

margarin *a. Yun. kim.* Kimi vitaminlerle zenginleştirilmiş, yemeklik ve kahvaltılık bitkisel yağ.

marifet, -ti *a. Ar.* **1.** Ustalık, hüner : *Bu adamın birçok marifeti var.* **2.** *mec.* Uygun olmayan, hoşa gitmeyen davranış : *Yaptığın marifeti beğendin mi?*

marifetli *s.* Herkesin yapamadığı şeyleri kendine özgü yöntemlerle yapan kimse ya da kendinde, benzerlerinde olmayan birtakım şaşırtıcı özellikleri taşıyan (şey).

mark, -kı *a. Al.* Alman para birimi.

marka *a. İt.* **1.** Resim ya da harfle yapılan işaret. **2.** Bilet ya da para yerine

kullanılan herhangi bir madenden ya da plastikten yapılmış nesne.

marki *a. Fr.* Bir soyluluk sanı.

markiz *a. Fr.* **1.** Markinin karısı. **2.** Bir çeşit iskemle.

Marksist, -ti *öz. a.* ve *s.* Marksizm yanlısı.

Marksizm *öz. a.* K. Marks ve F. Engels'in kurmuş oldukları bilimsel sosyalizm öğretisi.

marmelat, -tı *a. Fr.* Şeker karıştırılarak pişirilmiş meyve ezmesi.

marn *a. Fr. yerb.* Toprağın niteliğini değiştirmeye yarar kil ile karışık kireçli toprak.

maroken *a. Fr.* İşlenmiş, boyanmış keçi derisi.

marpuç *a. Far.* Nargileye takılan, hortum biçimindeki uzun ve bükülgen boru.

mars (I) *a.* Tavlada oyunculardan birinin, karşı taraf hiç pul almadan, bütün pullarını toplayıp iki sayı kazanması. § **Mars etmek** karşısındakine hiç bir pul kaldırmaya fırsat vermeden kendi pullarını kaldırıp oyunu kazanmak. **Mars olmak** bu türlü oyunu kaybetmek.

Mars (II) *öz. a. gökb.* Yeryuvarlağından sonra güneşe en yakın olan gezegen, °Merih.

marsık *a.* Yapılırken iyice yakılmadığı için, yakıldığında duman ve koku vererek baş ağrısı yapan odunkömürü. § **Marsık gibi** çok esmer.

marsıvan *a. Far.* **1.** (Eski) Sınır beyi. **2.** Eşek.

marş *ünl. Fr.* **1.** Askerlikte yürüyüşe geçmek için verilen komut. **2.** *a.* Bir topluluğu simgelemek için ya da yürüyüşlerde çalınmak için düzenlenmiş müzik parçası : *İstiklal marşı. Harbiye marşı.* **3.** *a.* Motorlu araçlarda motoru işletme düzeni : *Marş anahtarı.* § **Marş marş!** askerlikte koşma komutu.

marşandiz *a. Fr.* Yük katarı.

mart, -tı *a. Lat.* Otuz bir gün süren yılın üçüncü ayı.

martaval *a. argo* Yalan, uydurma söz.

martı

martı *a. zool.* Martılardan, genellikle gri ya da beyaz renkte, eti yenmez bir deniz kuşu.

martılar *ç. a. zool.* Kanatları sivri ve uzun, kuyrukları çoğunlukla çatallı, parmakları perdeli, omurgalı hayvanlar sınıfı.

maruf *s. Ar.* Herkesçe bilinen, tanınan.

marul *a. Yun. bot.* Bileşikgillerden, geniş ve uzun yeşil yaprakları taze olarak yenen bir bitki.

masa *a. Lat.* **1.** Bir destek üzerine oturtulmuş bir tabladan oluşan mobilya : *Yemek masası. Ütü masası.* **2.** Belirli konularda ilgili işlerin yürütüldüğü bölüm : *Kaçakçılık masası. Cinayet masası.*

masaj *a. Fr.* Vücut yüzeyinde el, elektrik, su aracılığıyla çeşitli işlemler yapma biçimindeki iyileştirme ve bakım yöntemi.

masal *a. Ar.* **1.** Genellikle halkın yarattığı, ağızdan ağıza, kuşaktan kuşağa sürüp gelen, olağanüstü kişilerin başından geçen olağandışı olayları anlatan öykü türü : *Halk masalı.* **2.** *mec.* Boş ve yalan söz. § **Masal okumak** (ya da **anlatmak**) boş sözlerle kandırmaya çalışmak.

masatenisi, -ni *b. a. sp.* Masatopu.

masatopu, -nu *b. a. sp.* Kuralları alan-topunun kurallarına benzeyen, masa üzerinde özel top ve tokaçlarla oynanan bir oyun, °pingpong.

mask *a. Fr.* İnsan yüzü kalıbı.

maskara s. **1.** Eğlendirici, hoş : *Görseniz ne maskara şey.* **2.** *a.* Acayip kimse. **3.** *a.* Kirpik boyası. § **Maskara etmek 1)** birini utandırıcı duruma sokmak; **2)** bir şeyi berbat etmek. **Maskara olmak** gülünç duruma düşmek.

maskaralaşmak (*nsz*) Eğlendirici, güldürücü, sevimli, hoş bir durum almak ya da bu duruma gelmek.

maske *a. Fr.* **1.** Boyalı karton, kumaş, plastikten yapılmış olan, tanınmamak için kullanılan yapma yüz : *Karnaval maskeleri.* **2.** Zehirli gazlardan korunmak için yüze takılan araç : *Gaz maskesi.* **3.** Yüz ve boyun güzelliği için cilde sürülerek kullanılan krem, macun vb. **4.** *mec.* Aldatıcı görünüş : *İyilikseverlik maskesiyle kendi çıkarını yürütüyor.* § **Maskesi düşmek** gerçek niteliği ortaya çıkmak.

maskelemek (*-i*) **1.** Maske ile örtmek. **2.** *mec.* Gizlemek.

maskot, -tu *a. Fr.* Uğur getirdiğine inanılan nesne ya da kimse.

masmavi s. Her yanı mavi, çok mavi.

mason *a. Fr.* Masonluk yanlısı olan kimse, °farmason.

masonluk *a.* Bütün insanları dünya toplumunun eşit haklara sahip ve aynı değerde üyeleri olarak görmek istediğini bildiren, yandaşlarını yüksek bir insanlık ülküsünü gerçekleştirmeye çağıran düşünce akımı ve bu akımın yeryüzüne yayılmış kapalı örgütü, °farmasonluk.

masraf *a. Ar.* **1.** Harcanan para, gider : *Onların masrafı çoktur.* **2.** Bir şeyin yanında kullanılan öteberi, gereç : *Bu yemeğin masrafı bol tutulmuş.* § **Masraf etmek** para harcamak. **Masraf görmek** alışveriş ya da ödeme işlerini yapmak. **Masraf kapısı açmak** düşünülmeyen bir masrafa yol açmak. **Masraftan çıkmak** umulmadık ve gereksiz harcama yapmak zorunda kalmak.

masraflı s. Çok masraf gerektiren, pahalıya çıkan.

mastar *a. Ar.* **1.** Sıvacıların ve duvarcıların cetvel gibi kullandıkları ensiz, uzun ve düz tahta. **2.** *dilb.* Eylemlik.

masum s. *Ar.* **1.** Suçsuz, günahsız. **2.** Kimi vakit acıma duygusuyla "küçük çocuk" anlamında da kullanılır.

masura *a. Yun.* Üzerine şerit, fitil, iplik sarılan koni ya da silindir biçiminde karton, tahta ya da plastikten yapılmış nesne.

maşa *a. Far.* **1.** Ateş tutmaya ya da korları karıştırmaya yarayan demir araç. **2.** Bu biçimde olan her türlü araç : *Saat maşası.* § **Maşa kadar** (çocuk için) ufacık.

maşallah *ünl. Ar.* **1.** "Tanrı'nın istediği" demek olup "ne güzel", "Tanrı kötü bakışlardan korusun" gibi beğenme duyguları anlatır : *Maşallah, çabucak gitti geldi.* **2.** Umulmadık durumlar karşısında şaşkınlık ve sitem belirtmek için söylenir : *Bir saattir seni bekliyorum, maşallah sen oturmuş çene çalıyorsun.* **3.** *a.* Çocuklara, kötü bakışlardan korumak amacıyla takılan, üzerinde "maşallah" sözü yazılı nazarlık. § **Maşallahı var** bir kimsenin ya da bir şeyin iyi bir durumu anlatılırken söylenir : *Çocuğun bugün maşallahı var, hiç huysuzluk etmedi.*

maşatlık *a. Ar.* Müslüman olmayanların, özellikle Yahudilerin gömütlüğüne verilen ad : *Yahudi maşatlığı.*

maşrapa *a. Ar.* Kulplu, ağzı açık küçük su kabı.

mat (**1**) *a. Ar.* Santranç oyununda taraflardan birinin yenilgisi. § **Mat etmek 1)** satranç oyununda yenmek; **2)** bir

tartışmada karşı tarafı alt etmek. **Mat olmak** 1) satrançta yenilmek; 2) bir tartışmada yenik düşmek.

mat, -tı (II) *s. Fr.* Parlak olmayan, donuk.

matador

matador *a. İsp.* Boğa güreşçisi.

matah *a. Ar.* (Hafifseme duygusu ile) Kimse, mal, eşya, şey: *Onun ne matah olduğunu biliriz! Bu da bir matah mı sanki?*

matara *a. Ar.* Yolculukta boyna ya da bele asılı olarak taşınan, genellikle aba kaplı su kabı.

matbaa *a. Ar.* Basımevi.

matbu, -u *s. Ar.* Basma, basılı.

matbuat, -tı *ç. a. Ar.* Basın.

matem *a. Ar.* Yas.

matematik *a. Yun.* Aritmetik, cebir, geometri gibi sayı ve ölçü temeline dayanarak niceliklerin özelliklerini inceleyen bilimlerin ortak adı.

materyalist, -ti *s. Fr.* Özdekçi, °maddeci.

materyalizm *a. Fr. fels.* Özdekçilik, °maddecilik.

materyel *a. Al.* Gereç, °malzeme.

matine *a. Fr.* Tiyatro ve sinema gibi yerlerde gündüz gösterilerinin her biri.

matkap *a. Ar.* Delgi.

matmazel *a. Fr.* Türkçede evlenmemiş Hıristiyan kızlar için "bayan" sözcüğü yerine kullanılır.

matrah *a. Ar.* Bir verginin miktarını belirtmek için temel olarak alınan değer.

matrak *a.* **1.** *argo* Alay, eğlence. **2.** *s.* Eğlenceli, hoş : *Matrak adam.* **3.** Kalın değnek. § **Matrak geçmek** (*argo*) alay etmek, eğlenmek.

matraporlar *ç. a. Fr. zool.* Sıcak denizlerde kalkerli kümecikler oluşturan, mercanlar sınıfından bir alttakım.

matris *a. Fr.* **1.** Dizilmiş harflerin özel bir mukavva üzerine alınan kalıbı. **2.** Dizme makinelerinde harf kalıbı.

maun *a.* (*Amerika yerlilerinin dilinden*) *bot.* Tespihağacıgillerden, Hindistan ve Honduras'ta yetişen büyük bir orman ağacı ve bunun parlak kırmızımtırak renkte sert, iyi cilalanan kerestesi.

maval *a. Ar. argo* Yalan, uydurma söz. § **Maval okumak** yalan söylemek, yalan söyleyerek oyalamak.

mavi *s.* Gök rengi. § **Mavi boncuk dağıtmak** birçok kişiye birden sevgi gösterir davranışlarda bulunmak ve kişilerin her birinde, bu sevginin yalnız kendilerine gösterildiği duygusu uyandırmak. **Mavi küf** *bot.* özellikle tütün fidelerinde üreyip yaprak hastalığına yol açan bir küf.

mavimsi *s.* Rengi mavi gibi olan, maviyi andıran.

mavimtırak *s.* Mavimsi.

maviş *a.* Beyaz tenli, mavi gözlü kızlar için okşamalık olarak kullanılır : *Maviş bir bebek.*

mavna *a. Ar.* Gemilere ve yakın kıyılara yük taşıyan güvertesiz büyük tekne.

mavzer *a.* (*Bulucusu Mauser'in adından*) Atış hızı dakikada ortalama altı mermi olan bir tüfek tipi.

maya (I) *a. Far.* **1.** Kimi besin maddelerinde kimyasal değişmeyi sağlayan bakteri ve mantar : *Ekmek mayası. Yoğurt mayası.* **2.** *mec.* Bir şeyin, bir kimsenin yapısı, yaradılışı, niteliği : *Mayası bozuk bir insan.*

maya (II) *a.* Dişi deve.

mayalamak (-i) Maya koymak, içine maya karıştırmak.

mayalanma *a.* Sıvı ya da hamur durumunda bulunan organik madde-

lerin kendiliğinden kabarıp köpüklenerek gaz çıkarması, °fermantasyon.

mayalanmak (*nsz*) Mayanın etkisiyle ekşiyip kabarmak.

mayasıl *a. hek.* Tende kaşınma, sulanma, kabuk bağlama biçiminde görülen, bulaşıcı olmayan bir deri hastalığı, °egzama.

maydanoz *a.* (*Makedonya adından*) *bot.* Maydanozgillerden, ufak yeşil yapraklı, güzel kokulu, birçok yemeklerde kullanılan otsu bir bitki.

maydanozgiller *ç. a. bot.* Ayrı çanak yapraklı ikiçeneklilerden, çiçekleri şemsiye durumunda olan anason, kereviz, maydanoz ve kimyon gibi bitkileri içine alan bir familya.

mayhoş *s. Far.* **1.** Tadı ekşiye yakın olan : *Mayhoş bir erik.* **2.** *mec.* Limoni.

mayın *a. İng.* Toprak altına, üstüne ya da suyun içine yerleştirilen doğrudan doğruya ya da basınç etkisiyle patlayarak zarara yol açan patlayıcı. § **Mayın tarlası** bu patlayıcı maddelerin döşendiği ya da çokça bulunduğu yer.

mayıs *a.* (**I**) *Lat.* Otuz bir gün süren yılın beşinci ayı.

mayıs (**II**) *a.* Kurumamış sığır gübresi.

mayısböceği, -ni *b. a. zool.* Kınkanatlılardan, bitkilere zararlı bir böcek.

mayi, -i *s.* ve *a. Ar.* Sıvı.

maymun *a. zool.* **1.** İnsandan başka bütün primatlara verilen genel ad. **2.** *s. mec.* Çirkin ve gülünç : *Ne maymun adam!* § **Maymuna benzemek** (ya da **çevirmek**) gülünç ve çirkin duruma girmek.

maymuncuk *a.* Anahtar olmadan kilitleri açmaya yarar eğri ve sivri maden çengel.

maymunsular *ç. a. zool.* Maki (**II**) gibi böcek ya da meyve ile beslenerek en çok sıcak bölgelerde ağaç üzerinde yaşayan memeliler takımı.

mayna *a. İt. den.* Yelken indirme.

mayo *a. Fr.* Genellikle denize girerken ya da kimi sporları yaparken giyilen, vücudun gerekli yerlerini sıkıca örten özel giysi.

mayonez *a. Fr.* Yumurta sarısı, zeytinyağı ve limonla yapılan bir çeşit koyu salça.

maytap *a. Far.* Yandığında renk renk, parlak ışık saçan şenlik gecelerinde yakılan havai fişek. § **Maytaba almak** alaya almak, eğlenmek.

mazbut, -tu *s. Ar.* **1.** Evine bağlı, düzenli bir yaşantısı olan. **2.** Soğuğu, rüzgârı içine geçirmeyen (yapı).

mazeret, -ti *a. Ar.* İstenilmeyen bir durumun oluşuna yol açan kaçınılmaz neden, °özür.

mazgal *a.* Kale duvarlarında, iç yanı geniş, dış yanı dar delik.

mazhar *s. Ar.* (Bir iyiliğe) Erişmiş, erişen. § **Mazhar olmak** iyi bir şeye ermek.

mazı *a. bot.* Servigillerden, kozalağından solucan düşürücü bir yağ elde edilen, almaşık yapraklı bir bitki.

mazi *a. Ar.* Geçmiş.

mazlum *s. Ar.* **1.** Kendisine zulmedilen, kıyıma uğratılmış. **2.** *a. mec.* Sessiz ve uysal kimse.

mazmun *a. Ar. yz.* Dolayısıyla anlaşılan, nükteli, cinaslı, sanatlı söz.

maznun *a.* ve *s.* Suçlu sanılan, sanık.

mazot, -tu *a. Rus.* Ham petrolün akaryakıt olarak kullanılan damıtma ürünlerinden biri.

mazur *s. Ar.* Mazereti olan.

meblağ *a. Ar.* Para miktarı, tutar.

mebus *a. Ar.* Milletvekili.

mecal, -li *a. Ar.* Güçlük, dinçlik, derman.

mecaz *a.* ve *s. Ar. yz.* Bir anlam inceliği elde etmek için, sözcüğün gerçek anlamından sıyrılarak başka bir sözcük ya da kavram yerinde kullanılması : *Arslanlarımız sınırlarımızı bekliyor.*

mecbur *s. Ar.* Herhangi bir konuda yükümlü, bir işi yapmak zorunda olan. § **Mecbur etmek** zorlamak, yükümlü tutmak. **Mecbur olmak** bir şeyi yapmak zorunda kalmak.

mecburi *s. Ar.* Zorunlu : *Mecburi iniş. Mecburi hizmet.*

mecburiyet, -ti *a. Ar.* Yükümlü, zorunlu olma durumu.

meccani *s. Ar.* Parasız, bedava.

meclis *a. Ar.* **1.** Bir işi konuşmak için yapılan toplantı ve bu toplantının yapıldığı yer : *Büyük Millet Meclisi. İdare meclisi.* **2.** Dostlar toplantısı.

mecmua *a. Ar.* Dergi.

mecnun *a. Ar.* Çılgın, deli.

mecra *a. Ar.* Suyolu, suyolu yatağı.

meç, -çi (I) *a.* Düz ve ensiz kılıç.

meç (II) *a. Fr.* Saçın küçük tutamlar halinde doğal renginden daha açık bir renge boyanmış durumu.

meçhul, -lü *s. Ar.* **1.** Bilinmeyen, bilinmedik. **2.** *dilb.* Edilgen (eylem).

meddah *a. Ar.* Taklitlerle, öykü ve fıkralarla halkı eğlendiren sanatçı.

medeni *s. Ar.* Uygar. § **Medeni kanun** yurttaşlar yasası.

medenileşmek (*nsz*) Uygarlaşmak.

medeniyet, -ti *a. Ar.* Uygarlık.

medet *a. Ar.* Yardım, °imdat.

medrese *a. Ar.* **1.** Eskiden, Türkiye'de şimdi birçok Müslüman ülkelerde, özellikle din ve hukuk adamı yetiştiren, görenekçi yöntemlerle yönetilen okul. **2.** Bu okulların, çoğu bir cami yanında, avlu içinde bulunan birçok odalı yapıları.

medüz *a. Yun. zool.* Denizanalarını ve polipleri içine alan selentereler sınıfının adı olan **su medüzleri** teriminde geçer.

medyum *a. Lat. ruhb.* Ruhlardan haber aldığına inanılan kimse.

mefhum *a. Ar.* Kavram.

mefkûre *a. Ar.* Ülkü.

mefruşat, -tı *ç. a. Ar.* Ev döşemeye yarar eşyaların tümü.

meftun *s. Ar.* Tutkun, gönül vermiş, vurulmuş. § **Meftun olmak** tutulmak, gönül vermek, vurulmak.

megafon *a. Yun.* Sesi büyütüp uzağa iletmeye yarayan koni biçiminde boru.

megaloman *a.* ve *s. Yun.* Hastalık derecesinde büyüklük savında olan kimse.

megavat *a. Fr. fiz.* Doğru akımda güç ve alternatif akımda etkin güç birimi.

meğer *bağ. Far.* Oysa, ancak, şu kadar ki, °halbuki.

mehil *a. Ar.* Bir işe süre tanıma. § **Mehil vermek** süre bırakmak.

Mehmetçik *öz. a.* Sevgi duygusu ile Türk askerine verilen ad.

mehtap *a. Far.* Ay ışığı.

mehter *a. Far.* Osmanlı Devletinin askeri mızıka takımının görevlilerine verilen ad. § **Mehter takımı** bu görevlilerin oluşturduğu topluluk.

mekân *a. Ar.* **1.** Yer, bulunulan yer. **2.** Oturulan yer, ev. **3.** Uzay.

mekanik *a. Yun.* **1.** Cisimlerin devimleriyle ilgili olayları inceleyen bilim. **2.** *s.* Bu bilimle ilgili. **3.** *s. mec.* Makine gibi olan, düşünce ya da iradenin etkisi olmadan yapılan : *Mekanik hareketler.*

mekanizma *a. Yun.* **1.** Düzenek. **2.** *mec.* Oluş, ortaya çıkış, işleyiş : *Düşünce mekanizması.*

mekik *a.* İçinde masura bulunan aygıt. § **Mekik dokumak** *mec.* biteviye iki yer arasında gidip gelmek.

mektep *a. Ar.* Okul.

mektup *a. Ar.* Bir şey haber vermek, bir şey sormak ya da istemek için birine gönderilen yazılı kâğıt.

mektuplaşmak (*nsz* √ *-le*) Birbirine mektup yazmak, yazışmak.

melaike *ç. a. Ar.* Melekler.

melankoli *a. Yun.* Karasevda.

melce, -i *a. Ar.* Sığınak, barınak.

melek *a. Ar.* Müslümanlık ve daha başka dinlere göre Tanrı ile insan arasında

aracılık yapan tinsel varlık. § **Melek gibi** çok temiz ve iyi huylu.

melekotu, -nu *b. a. bot.* Maydanozgillerden, çiçekleri yeşilimtırak beyaz, su kenarlarında yetişen bir bitki.

melemek (*nsz*) (Koyun ya da keçi) Bağırmak : *Kuzuların melemeleri uzaktan duyuluyordu.*

melez *s.* **1.** Değişik türden hayvandan doğmuş ya da değişik türden bitkiden üremiş (hayvan ya da bitki). **2.** Değişik ırktan ana babadan doğmuş olan (kimse). **3.** *mec.* Katışık : *Melez bir dil.*

melik, -ki *a. Ar.* Padişah, hükümdar, hakan.

melike *a. Ar.* Kadın hükümdar, padişah karısı.

melisa *a. Yun.* Oğulotu.

melodi *a. Yun.* Ezgi.

melodram *a. Yun.* Acıklı durumlarla beklenmedik olaylardan oluşmuş dram türü.

melon *s.* ve *a. Fr.* Yuvarlak ve bombeli (şapka).

meltem *a.* Yazın karadan denize doğru esen mevsim rüzgârı.

melul, -lü *s. Ar.* **1.** Üzgün. **2.** Boynu bükük.

melun *s. Ar.* **1.** Tanrı tarafından lanetlenmiş olan : *Melun şeytan.* **2.** Nefretle karşılanan, kötü.

memat *a. Ar.* Ölüm

memba, -ı *a. Ar.* Kaynak, pınar.

meme *a.* **1.** Yavrularını emzirmek için memelilerin göğsünde türlü biçim ve sayıda bulunan, meme başı denilen çıkıntıları olan süt bezi. Meme, dişilerde doğum sırasında etkinliğe geçer, erkeklerde ise gelişmemiş bir durumda bulunur. **2.** Kimi şeylerin meme başına benzeyen kısmı : *Gazocağı memesi.* **3.** Vücudun herhangi bir yerinde gelişmiş olan ufak çıkıntı : *Basur memesi.* § **Meme vermek** emzirmek. **(Çocuğu) Memeden kesmek** çocuğu artık emzirmemek.

memeliler *ç. a. zool.* Yavrularını emzirerek büyüten, omurgalı hayvanların beş sınıfından biri.

memişhane *b. a. Ar. Far. hlk.* Ayakyolu, apteshane.

memleket, -ti *a. Ar.* **1.** Bir devletin egemenliği altında bulunan toprakların tümü, ülke. **2.** Bir kimsenin doğup büyüdüğü yer, yurt.

memleketli *s.* Aynı memleketten olan, °hemşeri.

memluk, -kü *a. Ar.* **1.** Köle. **2.** (Özel ad olarak) Kölemen.

memnu, -u *s. Ar.* Yasak, yasak edilmiş.

memnun *s. Ar.* Herhangi bir olay ya da durumdan ötürü sevinç duyan, kıvançlı, mutlu : *Sizi gördüğüme çok memnun oldum.* § **Memnun etmek** (bir kimseyi) sevindirmek, mutlu etmek. **Memnun olmak** sevinmek, mutlu olmak.

memur *a. Ar.* **1.** Devlet hizmetinde aylıkla çalışan kimse. **2.** Bir işle görevlendirilmiş kimse.

mendebur *s. Far.* Sümsük, sünepe, pis.

mendelevyum *a. Fr. kim.* İzotopu yapay olarak elde edilmiş bir element. Simgesi Mv.

mendil *a. Ar.* Burun silmek, yüz kurulamak gibi işlerde kullanılan, kenarları düzgün, küçük ve kare biçiminde dokuma. § **Mendil kadar** çok küçük, az bir parça.

mendirek *a. Yun.* Dalgakıranlarla yapılmış liman.

menekşe *a. Far. bot.* Menekşegillerden, çokyıllık otsu bir bitki ve bu bitkinin çiçeği.

menekşegiller *ç. a. bot.* İkiçeneklilerden, yabanimenekşe, tüylü menekşe, kokulu menekşe gibi menekşe çeşitlerini ve altınkökü gibi bitkileri içine alan bir familya.

menenjit, -ti *a. Yun. hek.* Beyin ve omurilik zarları yangısı.

menetmek *Ar. T.* (*-i*) Yasak etmek, önüne geçmek, engel olmak.
meneviş *a.* Renk dalgalanmaları, °hare.
menfa *a. Ar.* Sürgün yeri.
menfaat, -ti *a. Ar.* Yarar, çıkar, °fayda.
menfez *a. Ar.* Girecek ya da geçecek yer, delik.
menfi *s. Ar.* Olumsuz.
mengene *a. Yun.* Yağını ya da suyunu çıkarmak için ürünleri sıkmaya yarayan aygıt.
menhus *s. Ar.* Uğursuz.
meni *a. Ar.* Sperma.
mensucat, -tı *ç. a. Ar.* Dokumalar, dokuma, °tekstil.
mensup *s. Ar.* Bir yerle ya da bir kimseyle bağıntısı olan, ilişkili, -den olan : *Bu derneğe mensup olanlar...*
menşe, -i *a. Ar.* Başlangıç, bir şeyin çıktığı yer, köken, kök, kaynak.
menteşe *a.* Kapı, pencere kanadı, sandık kapağı gibi şeyleri açılıp kapanacak biçimde tutturmaya yarar maden parçası.
mentol *a. Yun.* **1.** Nane, nane kokusu. **2.** Naneruhundan çıkarılan, hekimlikte kullanılan hoş kokulu bir madde.
menzil *a. Ar.* **1.** Yolculukta dinlenmek amacıyla durulan yer, konak. **2.** Bir merminin eriştiği uzaklık, erim : *Top menzili.*
mera *a. Ar.* Otlak.
merak, -kı *a. Ar.* **1.** Bir şeyi anlamak ya da öğrenmek için duyulan istek. **2.** Bir şeyi edinmek, yapmak, bir şeyle uğraşmak isteği : *Bahçeye, çiçeğe merakı yok.* **3.** Kaygı, tasa : *Meraktan çatlıyorum, bu çocuk nerede kaldı.* § **(Bir şeyi) Merak etmek** 1) anlamak ya da öğrenmek istemek; 2) kaygılanmak. **(Bir şeye) Merak sarmak** (ya da **sardırmak**) bir şeyi edinmek, yapmak ya da onunla uğraşmak isteğine kapılmak.
meraklanmak (*-e*) Kaygılanmak, üzülmek, tasalanmak.
meram *a. Ar.* Erek, °maksat. § **Meram etmek** üstüne düşmek.
merasim *a. Ar.* Tören.
mercan *a. Ar. zool.* Denizlerde, kayalık yerlerde yaşayan, kalker iskeletli hayvan ve bunun iskeletinden elde edilen, süs olarak kullanılan, kırmızı renkli madde.
mercanada *b. a.* Su yüzüne kadar çıkmış mercan kayalarının oluşturduğu ada, °atol.
mercanbalığı, -nı *b. a. zool.* Yüzgeci dikenli balıklardan, açık kırmızı renkte, eti sevilen bir balık.
mercanköşk, -kü *b. a. bot.* Ballıbabagillerden, yaprakları küçük ve ıtırlı bir saksı bitkisi.
mercek *a. fiz.* Camdan ya da ışık kırıcı harhangi bir maddeden yapılmış ve genellikle küresel yüzeylerle sınırlanmış saydam cisim.
merci, -i *a. Ar.* Başvurulacak yer.
mercimek *a. bot.* Baklagillerden bir bitki ve bu bitkinin ufak, yuvarlak, yassı tohumu.
merdane *a.* **1.** Çeşitli işlerde kullanılan silindir biçiminde araç. **2.** Oklava.
merdiven *a. Far.* Bir yere çıkmaya ya da bir yerden inmeye yarayan basamaklar dizisi. § **Merdiven dayamak** (yaş için) yaklaşmak : *Elliye merdiven dayamış.*
merhaba *ünl. Ar.* Günaydın ya da hoş geldiniz gibi bir selamlama sözü. § **(Biriyle) Merhabası olmak** tanışıklığı, yakınlığı olmak. **(Biriyle) Merhabayı kesmek** biriyle ilgiyi kesmek.
merhale *a. Ar.* Aşama; evre.
merhamet, -ti *a. Ar.* Başkalarının acılarından etkilenen, bunları gidermeye yönelen bir kimsenin duygu ya da eğilimi, acıma. § **Merhamet etmek** birine acımak. **Merhamete gelmek** acıma duygusuna kapılmak.
merhametli *s.* Acıması olan.
merhametsiz *s.* Acıması olmayan, acımasız.

merhem *a. Ar.* Deriye sürülerek kullanılan yumuşak, koyu kıvamda, yağlı ya da yağsız ilaç.

merhum *s. Ar.* Rahmetli.

meridyen *s. Fr.* Ekvatoru dik olarak kestiği ve iki kutup noktasından geçerek dünyayı çevrelediği varsayılan daire. Ekvator dairesi, birer derece aralıkla 360 eşit parçaya bölündükten sonra her dereceden bir meridyen yayı geçirilir. § **(Bir yerin) Meridyen düzlemi** iki kutup arasındaki doğru ile o yerin çekül doğrusunun belirttiği düzlem.

Merih *öz. a. gökb.* Mars, Sakıt.

merinos *a. İsp. zool.* Uzun ve yumuşak tüylü yapağısından yararlanılan bir koyun cinsi.

merkep *a. Ar.* Eşek.

merkez *a. Ar.* **1.** Yuvarlak bir çizginin ya da toparlak bir yüzeyin her noktasından aynı uzaklıkta bulunan nokta: *Daire merkezi. Küre merkezi.* **2.** Bir şeyin en işlek ya da orta yeri : *Kent merkezi.* **3.** Bir kuruluşun genel öğretim yeri : *Kurum merkezi.* **4.** Polis karakolu. § **Merkezde** *mec.* yolda, durumda : *Benim düşüncem bu merkezdedir.*

merkezcil *s. fiz.* Merkeze doğru giden. § **Merkezcil kuvvet** merkeze doğru giden kuvvet.

merkezi *s. Ar.* Merkezde olan.

merkezkaç *b. s. fiz.* Merkezden uzaklaşan, °santrfüj. § **Merkezkaç kuvvet** bir merkez çevresinde yol alan bir cismi o merkezden uzaklaştıran güç : *Hızla çevirdiğimiz bir sapanda elimizi çeken güç, merkezkaç bir kuvvettir.*

Merkür *öz. a. gökb.* Güneş sisteminin güneşe en yakın olan gezegeni, Utarit.

mermer *a. Yun.* **1.** Çoğu beyaz, renklisi ve damarlısı da bulunan, billur tanecikli bir çeşit kireçtaşı. **2.** *s.* Mermerden yapılmış : *Mermer vazo.*

mermerşahi *a.* İnce, beyaz bir cins pamuklu kumaş.

mermi *a. Ar.* Her çeşit ateşli silahlarla atılan delici, patlayıcı madde : *Piyade mermisi. Topçu mermisi.*

merserize *a. Fr.* **1.** Parlaklık verilmiş pamuk ipliği. **2.** Bu iplikle yapılmış (dokuma).

mersin

mersin *a.* **1.** *bot.* Mersingillerin örnek bitkisi; yaprakları yaz kış yeşil kaldığından bahçelerde süs olarak yetiştirilir. **2.** *zool.* Mersinler sınıfının örneği olan, yumurtasından siyah havyar yapılan bir balık.

mersingiller *ç. a. bot.* İkiçeneklilerden, mersin, okaliptüs gibi yaprakları almaşık, çiçekleri genel olarak sapın ucunda bulunan ıtırlı bitkileri içine alan bir familya.

mersinler *ç. a. zool.* Örneği mersin² olan, vücutları parlak pullarla ya da kemik çıkıntılarla örtülü, çoğu yumurtlama zamanında ırmak ağızlarına gelen iğ biçiminde uzun balıklar sınıfı.

mersiye *a. Ar.* Ağıt.

mert *s. Far.* **1.** Yiğit. **2.** Sözünün eri.

mertek *a.* Yapılarda kullanılan dört köşe ya da yuvarlak, kalınca sırık.

mesafe *a. Ar.* Ara, uzaklık.

mesaj *a. Fr.* **1.** Bir devlet büyüğünün, bir sorumlunun belirli bir nedenle ilgililere gönderdiği haber : *Cumhurbaşkanının bayram mesajı.* **2.** Yazı ya da sözle verilen, gönderilen bilgi : *Sana telefonla bir mesaj bıraktılar.*

mesane *a. Ar. anat.* Sidik torbası.
mescit *a. Ar.* İçinde bayram ve cuma namazı kılınmayan küçük cami.
mesela *be. Ar.* Sözgelişi, örneğin, sözgelimi.
mesele *a. Ar.* Sorun.
Mesih *öz. a.* İsa Peygamber.
mesire *a. Ar.* Gezinti yeri.
mesken *a. Ar.* Konut.
meslek *a. Ar.* Bir kimsenin yaşamını sürdürmek, geçimini sağlamak için yaptığı iş.
mesnevi *a. Ar.* Öykü ve kimi uzun konuların anlatımında kullanılan divan edebiyatı nazım türü.
mest (I) *a. Far.* Kendinden geçmiş, °sarhoş.
mest, -ti (II) *a. Ar.* Üzerine pabuç geçirilen, kısa konçlu, hafif ve yumuşak ayakkabı.
mesul, -lü *s. Ar.* Sorumlu.
mesuliyet, -ti *a. Ar.* Sorumluluk.
mesut *s. Ar.* Mutlu.
meşakkat, -ti *a. Ar.* Güçlük, sıkıntı, zorluk.
meşale *a. Ar.* Ucunda alev çıkararak yanar bir madde bulunan değnek.
meşe *a. bot.* Gürgengillerden, kerestesi dayanıklı bir orman ağacı.
meşgale *a. Ar.* Uğraşılan şey, iş güç, uğraş.
meşgul, -lü *s. Ar.* **1.** Bir işle uğraşan, iş görmekte olan. **2.** Çalışır, kullanılır durumda olan : *Telefon meşgul.* § **Meşgul etmek** vaktini almak, uğraştırmak. **Meşgul olmak** vaktini vermek, uğraşmak.
meşhur *s. Ar.* Ünlü, tanınmış, herkesçe bilinen. § **Meşhur olmak** ün kazanmak, tanınmak.
meşin *a.* Sepilenmiş koyun derisi. § **Meşin gibi** kararmış ve sertleşmiş (insan derisi).
meşrubat, -tı *ç. a. Ar.* İçecekler.
meşrutiyet, -ti *a. Ar.* Bir hükümdarın başkanlığı altında parlamento yönetimine dayanan hükümet biçimi.
meşum *s. Ar.* Uğursuz.
meta *a. Ar.* Mal.
metabolizma *a. Yun. biy.* Bitki ve hayvanların beslenmek, gelişmek için dışarıdan aldıkları maddeleri özümlerken birçok değişikliklere uğratmaları ve bu arada ortaya çıkan değersiz, zararlı artıkları atmaları olaylarına verilen genel ad.
metafizik *a.* ve *s. Yun. fels.* Fizikötesi.
metal *a. Fr.* **1.** Çok yüksek elektrik ve ısı iletkenliği, kendisine özgü parlaklığı olan madde. **2.** Dizgi makinelerinde satırları oluşturmak için ergitilen antimon ve kurşun alaşımına verilen ad.
metalurji *a. Yun. kim.* Madenleri arı olarak elde eden ve bunların işleme tekniğini belirleyen kimya endüstrisi kolu.
metan *a. Yun.* Karbonlu maddelerden çürürken çıkan, havada sarı bir alevle yanan gaz.
metelik *a. Yun.* Eskiden on para değerinde olan sikke. § **Metelik vermemek** değer ve önem vermemek. **Meteliğe kurşun atmak** hiç parası olmamak.
meteor *a. Yun.* Atmosferde geçen sıcaklık değişmeleri, yel, yıldırım, yağmur, dolu gibi olaylara verilen genel ad.
meteoroloji *a. Yun.* Atmosfer olaylarını inceleyen bilim dalı.
meteortaşı, -nı *b. a. gökb.* Yerçekimine kapılarak düşen göktaşı.
methetmek *Ar. T. (-i)* Övmek.
methiye *a. Ar.* **1.** Övgü. **2.** *yz.* Bir kimseyi ya da bir şeyi övmek için yazılmış koşuk.
metin, -tni (I) *a. Ar.* **1.** Bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle birlikte oluşturan sözcüklerin tümü. **2.** Basılı ya da el yazması parça.
metin (II) *s. Ar.* Acılar karşısında iradesini yitirmeyen.

metodoloji *a. Yun. fels.* Yöntembilim.
metot *a. Yun.* Yöntem.
metre *a. Yun.* **1.** Yer meridyen dairesinin kırk milyonda biri olarak kabul edilen temel uzunluk ölçüsü birimi. **2.** Bu uzunlukta bulunan ve ölçü olarak kullanılan nesne. § **Metre kare** *mat.* yüzey ölçü birimi olarak kullanılan, kenarları birer metre uzunluğunda olan kare. **Metre küp** *mat.* oylum ölçü birimi olarak kullanılan ve her ayrıtı bir metre uzunluğunda olan küp.
metres *a. Fr.* Bir erkekle nikâhsız yaşayan kadın, kapatma[2].
metro *a. Fr.* **1.** Büyük kentlerde semtler arasında işleyen yeraltı demiryolu hattı. **2.** Bu hatta çalışan taşıt.
metronom *a. Yun.* Müzik tempolarının hız derecelerini göstermeye yarayan bir aygıt.
metropolit, -ti *a. Yun.* Ortodokslarda patrikten sonra gelen ve bir bölgenin din işlerine başkanlık eden din adamı.
metruk, -kü *s. Ar.* Terk edilmiş, kullanılmayan.
mevcut *s. Ar.* Var olan, bulunan.
mevduat, -tı *a. Ar.* Belli bir süre sonunda ya da istenildiğinde geri alınmak üzere bankalara faizle yatırılan para, yatırım[1].
mevki, -i *a. Ar.* (k kalın okunur) **1.** Yer, konum. **2.** Orun. **3.** Genel taşıtlarda belli niteliklere göre ayrılmış yer.
Mevla *öz. a.* Tanrı.
Mevlevi *öz. a. Ar.* Mevlana Celalettin Rumi'ye bağlanan tarikat ve ona girmiş olan kişi.
mevlit *a. Ar.* **1.** Hz. Muhammet'in doğumunu anlatan mesnevi. **2.** Bu mesnevinin okunduğu dinsel tören.
mevsim *a. Ar.* **1.** Yılın dört bölümünden her biri : *Yaz en sıcak mevsimdir.* **2.** Kimi meteorların en çok belirdikleri zaman: *Yağmur mevsimi. Fırtına mevsimi.* **3.** Herhangi bir ekimin yapıldığı ya da ürünün yetiştiği zaman : *Ekin mevsimi.*
mevsimlik *s.* **1.** İlkbahar ve sonbaharda giyilen : *Mevsimlik giysi.* **2.** Bir mevsim için olan : *Bu ev mevsimlik tutulmuş.*
mevsimsiz *s.* Zamanı iyi seçilmemiş.
mevzi, -i *a. Ar.* **1.** Yer. **2.** *ask.* Savaş sırasında bir birliğin tuttuğu yer.
mevzii *s. Ar.* Belli bir yerle ilgili.
mevzu, -u *a. Ar.* Konu.
mevzuat, -tı *ç. a. Ar.* Yürürlükteki yasalar.
meyankökü, -nü *b. a. bot.* Baklagillerden, kökü tatlı bir bitki.
meydan *a. Ar.* **1.** Düz, açık ve geniş yer, alan. **2.** Bir olayın geçtiği yer, yarışma ya da karşılaşma yeri : *Savaş meydanı. Ok meydanı.* **3.** Bulunulan yer ve çevresi, ortalık : *Meydanda kimseler yok.* **4.** *mec.* Fırsat ya da olanak : *Meydan vermek. Meydan bırakmamak.* § **Meydana çıkarmak** **1)** açıklığa kavuşturmak, belli etmek; **2)** bulup ortaya çıkarmak. **Meydana getirmek** olmasını sağlamak, oluşturmak. **Meydanı boş bulmak** kendisini engelleyecek kimse görmeyerek aşırı davranışlara kalkışmak.
meyhane *b. a. Far.* İçki satılan ve içilen yer.
meyil, -yli *a. Ar.* **1.** Eğim, eğiklik. **2.** *mec.* Gönül bağlama, sevme, istek.
meyve *a. Far.* **1.** Bitkilerde çiçeğin döllenmesiyle oluşan ve tohumları taşıyan organ. **2.** *mec.* Ürün, sonuç.
meyveşekeri, -ni *b. a.* Balda ve birçok meyvede bulunan bir tür şeker, °früktoz.
mezar *a. Ar.* Gömüt, °kabir. § **Mezar kaçkını** çok zayıf (kimse).
mezat *a. Ar.* Artırma ile satış.
mezbaha *a. Ar.* Etleri yenen hayvanların kesilip yüzüldüğü yer.
mezbele *a. Ar.* Çöplük.
meze *a. Far.* İçki içilirken yenilen çerez.
mezgit *a. zool.* Morina cinsinden yeşile çalar renkte ve orta büyüklükte bir balık, tavukbalığı.

mezgit

mezhep *a. Ar.* **1.** Bir dinin birbirinden farklı görüşlere sahip kollarına verilen ad. **2.** (Eski) Bilim ve felsefede çığır, öğreti. **3.** *mec.* Anlayış, görüş. § **Mezhebi geniş** iffet konusunda aşırı hoşgörülü.

meziyet, -ti *a. Ar.* Bir kişi ya da nesneyi benzerlerinden üstün gösteren nitelik.

mezun *s. Ar.* **1.** (Okulu) Bitirmiş : *Sanat okulundan mezun.* **2.** Yetkili, yetkilendirilmiş. § **Mezun olmak** (okulu) bitirmek.

Mg *kim.* Magnezyumun simgesi.

mıh *a. Far.* Büyükçe çivi.

mıhlamak (*-i, -e*) Mıhla tutturmak.

mıhlanmak (*nsz*) **1.** Mıhlamak işine konu olmak. **2.** *mec.* Beklenmedik bir nedenle yerinden kıpırdayamaz olmak.

mıknatıs *a. Yun.* **1.** Demiri ve daha başka kimi madenleri çeken demir oksitli çubuk. **2.** Demiri çekme özelliği taşıyan ve sonradan bu özelliği kazanan her türlü madde.

mıncıklamak (*-i*) Örseleyecek ya da biçimini bozacak şekilde sıkmak.

mırıldamak, mırıldanmak (*nsz* √ *-i*) Alçak sesle kendi kendine söylenmek.

mısır *a. bot.* Buğdaygillerden bir tarım bitkisi ve aynı bitkinin taneli koçanı. § **Mısır püskülü** mısır koçanının ucundan sarkan sarı renkli püskül biçimindeki tepeciği. **Mısır püskülü gibi** seyrek, ince ve cansız (saç).

mısıryağı, -nı *b. a.* Mısır tanelerinden çıkarılan sıvı yağ.

mısra, -ı *a. Ar. yz.* Dize.

mısır

mıyıntı *s.* İnsanın sabrını tüketecek derecede yavaş ve mızmızca iş gören.

mızıka *a. Yun.* **1.** Bando. **2.** Ağız armonikası.

mızıkçı *a.* Çeşitli bahaneler bularak oyunu bırakan.

mızıklanmak (*nsz*) Oyunu bozmak için uydurma nedenler ortaya atmak.

mızmız *s.* Önemsiz şeylerde kusur bularak hoşnutsuzluğuyla insanı rahatsız eden.

mızrak *a. Ar.* Kargı.

mızrap *a. Ar.* Çalgıç.

mi (I) **1.** Soru eki. Bu ek ses uyumuna uyarak mı, mu, mü, biçimlerine de girer : *Bu su içilir mi?* **2.** Kimi anlatımlarda eylem biçimleriyle -ince anlamına gelir : *Yağmur yağdı mı her yer yeşerir* (*yağmur yağınca*). **3.** Anlamı daha çok pekiştirir : *Zengin mi zengin. Güzel mi güzel.*

mi (II) *a. İt. müz.* Gam dizisinde re ile fa arasındaki ses ve bu sesi gösteren nota işareti.

mide *a. Ar.* Sindirim borusunun yemek borusu ile onikiparmakbağırsağı arasında kalan torba gibi geniş bölümü. § **Mide bulandırmak 1)** kusacak bir

duruma getirmek; **2)** *mec.* kuşkulandırmak.

midilli *a. Yun. zool.* Normalden daha küçük boyda bir cins at.

midye

midye *a. Yun. zool.* Yassısolungaçlılar sınıfından, su yumuşakçası.

miğfer *a. Ar.* Çelik başlık, tolga.

mihenk *a. Far.* Denektaşı.

mihnet, -ti *a. Ar.* Sıkıntı.

mihrace *a.* (*Sanskrit dilinden*) Hindistan'da Müslüman olmayan yerli hükümdarların büyüklerine verilen san.

mihrap *a. Ar.* Cami, mescit gibi yerlerde Kâbe yönünü gösteren, duvarda bulunan ve imamlık edene ayrılmış olan girintili yüksekçe yer.

mihver *a. Ar.* Eksen.

mika *a. Lat.* Püskürük ve başkalaşmış kayalar içinde bol ölçüde bulunan, alüminyum silikat ile potasyumdan oluşmuş, yaprak yaprak ayrılabilir parlak bir mineral.

mikado *a.* (*Japoncadan*) Japon imparatorlarına verilen san.

mikrobiyoloji *b. a. Yun. Fr.* Mikroplarla uğraşan bilim kolu.

mikrofilm *b. a. Yun. İng.* Arşivlenecek bir yazıyı ya da grafiği saptamak için kullanılan dar boyutlu fotoğraf filmi.

mikrofon *a. Yun.* Ses dalgalarını elektrik akımının etkisiyle uzakta bulunan alıcıya ulaştıran aygıt.

mikrop *a. Yun.* **1.** Ancak mikroskopla görülebilen tekgözeli canlı. Mikroplar (bakteri, basil, virüs vb.) yosun, mantar, maya mantarından oluşan çürümeye, mayalanmaya ve hastalıklara yol açarlar. **2.** *mec.* Çok kötü kişi.

mikroplanmak (*nsz*) **1.** Mikrop bulaşmak. **2.** Kirlenmek.

mikrosefal *s. Yun.* Beyni ve kafatası küçük olan (kimse).

mikroskobik *s. Fr.* Mikroskopla görülebilecek kadar küçük olan.

mikroskop, -pu *a. Yun.* Küçük cisimlerin çaplarını büyültüp daha iyi belirtmeye, göstermeye yarayan bir mercek sisteminden oluşmuş optik aygıt.

miktar *a. Ar.* Nicelik.

mikyas *a. Ar.* Ölçek, ölçü.

mil (I) *a.* Selin bıraktığı kumlu, çamurlu toprak.

mil (II) *a. Ar.* Türlü işlerde kullanılmak için yapılan ince ve uzun maden çubuk. § **(Birinin gözlerine) Mil çekmek** birinin gözlerini kızgın mille kör etmek.

mil (III) *a. Lat.* Uzaklık ölçüsü birimi : *İngiliz deniz mili 1855 metredir.*

milat *a. Ar.* İsa Peygamber'in doğduğu gün. § **Milattan Önce** İsa Peygamber'in doğumundan önce (M. Ö.). **Milattan sonra** İsa Peygamber'in doğumundan sonra (M. S.).

miligram *a. Fr.* Bir gramın binde biri.

mililitre *a. Fr.* Bir litrenin binde birine eşit oylum ölçüsü.

milim *a. Fr.* Santimin onda biri.

milimetre *a. Fr.* Metrenin binde biri, bir santimetrenin onda biri.

milis *a. Fr.* Savaş sırasında orduya yardımcı olarak toplanan halk gücü.

militan *a. Fr.* **1.** Bir düşüncenin, bir görüşün başarı kazanması için savaşan. **2.** *a.* Militarizm yanlısı olan kimse.

militarizm *a. Fr.* Bütün yurt davalarının yalnız ordu gücüyle çözülebileceğini savunan siyasa.

millet, -ti *a. Ar.* **1.** Ulus. **2.** *hlk.* Benzer özellikleri olan topluluk: *Kadın milleti.*

Şoför milleti. § **Millet Meclisi 1)** milletvekillerinin oluşturduğu kurul; **2)** bu kurulun toplandığı yapı.

milletlerarası, -nı *b. s.* Uluslararası.

milletvekili, -ni *b. a.* Ulusun seçtiği millet meclisi üyesi.

milli *s. Ar.* Ulusal.

millileştirmek (*-i*) Ulusallaştırmak.

milliyet, -ti *a. Ar.* **1.** Ulus niteliğindeki halkın durumu. **2.** Bir kimseyi, bir tüzelkişiyi ya da bir şeyi devlete bağlayan bağ: *Bu adamın milliyeti nedir?*

milliyetçi *a.* Ulusçu.

milliyetçilik *a.* Ulusçuluk.

milyar *s. Fr.* **1.** Bin milyon; 1.000.000.000. **2.** *a.* Bu sayının adı.

milyarder *a.* ve *s. Fr.* **1.** Bir ya da daha çok milyarı olan. **2.** *mec.* Çok zengin.

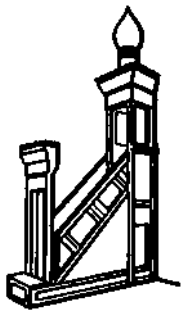
milyon *s. Fr.* **1.** Bin kere bin; 1.000.000. **2.** *a.* Bu sayının adı.

milyoner *a.* ve *s. Fr.* **1.** Bir ya da daha çok milyonu olan. **2.** *mec.* Çok zengin.

mim (I) *a. Ar.* Arap abecesinde "m" harfi. § **(Bir şeye) Mim koymak** önemli bularak, ısrarla, üstünde durmak.

mim (II) *a. Fr.* Pandomim.

mimar *a. Ar.* Yapıların planını yapıp bunların kurulmasında gerekli işleri yöneten kimse.

mimber

mimber *a. Ar.* Camilerde hatibin çıkıp hutbe okuduğu merdivenli yükseklikçe yer.

mimik *a. Yun.* Duyguları belirtecek yolda yüzde beliren kımıldanışlar, °hareketler.

mimlemek (*-i*) Hoşa gitmeyen ya da iyi olmayan bir davranış dolayısıyla birini, hakkında iyi düşünülmeyenler arasına koymak.

mimoza *a. Lat. bot.* Baklagillerden, çiçekleri sarı ve kimi türlerinde beyaz ya da menekşerenginde, yaprakları akasya yaprağına benzeyen bir süs bitkisi.

minare *a. Ar.* Müezzinin çıkıp ezan okuduğu, bir ya da birkaç şerefeli, çoğunlukla taştan, yüksek ve ince yapı.

minder *a.* **1.** Üstüne oturulan içi doldurulmuş şilte. **2.** Spor oyunları yapılan şilte.

mine *a.* **1.** Maden eşya üzerine vurulan renkli sır tabakası. **2.** Dişlerin taç kısmını kaplayan beyaz ve sert madde.

mineçiçeği

mineçiçeği, -ni *b. a. bot.* Bitişik taçyapraklı ikiçeneklilerden, yaprakları oyuklu, çiçekleri mavi ya da eflatun bir bitki.

mineçiçeğigiller *ç. b. a. bot.* Bitişik taçyapraklı ikiçeneklilerden, mineçiçeği ve türlerini içine alan bir bitki familyası.

mineral *s. Fr.* **1.** Cansız maddeden oluşan : *Mineral maddeler.* **2.** *a.* Canlıların dışında yerkabuğunu oluşturan bütün kimyasal maddelere verilen ad.

mini *s. Fr.* Küçük. § **Mini etek** dizkapağından yukarıda, çeşitli kısalıkta etek.

minibüs *a. Lat.* On, on iki kişilik küçük otobüs.

minik *s.* Küçük ve sevimli : *Ne minik şey!*

minimini *s.* Küçücük : *Minimini bir köpek.*

minimum *a. Lat. mat.* Değişken bir niceliğin inebildiği en alt basamak.

mink

mink *a. zool.* Sansargillerden, değerli kürkü olan küçük hayvan.

minnet, -ti *a. Ar.* Yapılan bir iyiliğe karşı kendini borçlu sayma, gönül borcu altında kalma. § **Minnet altında kalmamak** birinin iyiliğine karşı kendini borçlu durumdan kurtarmak için karşılık olarak bir iyilikte bulunmak. **Minnet etmek** boyun eğip yalvarmak.

minnettar *s. Ar. Far.* Birine karşı minnet duyan.

mintan *a. Far.* Yakasız, uzun kollu erkek gömleği.

minüskül *s. Fr.* Küçük (harf).

minyatür *a. Fr.* Kâğıt, parşömen, fildişi gibi şeyler üstüne yapılmış suluboya resim.

minyon *s. Fr.* İnce, küçük, sevimli.

miraç *a. Ar.* Göğe çıkma. § **Miraç gecesi** Müslüman inanışına göre Hz. Muhammet'in göğe çıktığı gece.

miralay *a.* (Eskiden) Albay.

miras *a. Ar.* **1.** Kalıt. **2.** *mec.* Kalıtım yoluyla gelen herhangi bir özellik.

mirasçı *a.* Kendine miras kalan kimse, kalıtçı, °varis.

mirasyedi *b. s.* **1.** Kendisine fazla miras kalan kimse, mirasa konan. **2.** Çok para harcayan, °müsrif.

mis *a.* Misk.

misafir *a. Ar.* Konuk.

misafirhane *b. a. Ar. Far.* Kimi kuruluşların kendi görevlilerinin yararına yaptığı konut.

misafirperver *b. a. Ar. Far.* Konuksever.

misak, -kı *a. Ar.* Sözleşme, antlaşma.

misal, -li *a. Ar.* Örnek olarak alınabilen şey, benzer eş.

misilleme *a.* Zarar verici, kötü bir davranışa aynı şekilde karşılık verme.

misina *a. İt.* Oltanın bağlandığı kıl ya da naylon iplik.

misk, -ki *a. Far.* Asya'nın yüksek dağlarında yaşayan bir erkek ceylanın karın derisi altındaki bir bezden çıkarılan güzel kokulu madde. § **Misk gibi 1)** çok temiz ve güzel kokulu; **2)** çok iyi, elverişli.

misket, -ti (I) *s. Fr.* < *Far.* Misk kokulu : *Misket üzümü.*

misket (II) *a. İt.* **1.** Şarapnel ve bombaların içinde bulunan kurşun ya da demir tane. **2.** Bir çeşit bilye.

miskgeyiği

miskgeyiği, -ni *b.a. zool.* Koku bezlerinden misk elde edilebilen bir geyik türü.

miskin *s. Ar.* **1.** Son derece uyuşuk olan. **2.** Hoş görülemeyecek durumlar karşısında tepkisiz kalan.

misksığırı

misksığırı, -nı *b. a. zool.* Kuzey Amerika'da yaşayan hem sığıra hem koyuna benzeyen memeli hayvan.

mistik *a. Fr.* **1.** Gizemsel. **2.** Gizemci.

mistisizm *a. Yun. fels.* Gizemcilik.

misyoner *a. Fr.* Bir dini, özellikle Hıristiyanlığı yaymaya çalışan kimse.

-miş'li geçmiş *dilb.* Belirsiz geçmiş zaman.

mit, -ti *a. Yun.* **1.** Tarih öncesine dayanan efsane, söylence. **2.** *mec.* Masalımsı, gerçek olmayan şey.

miting *a. İng.* Gösteri amacıyla ya da bir olaya dikkati çekmek için genellikle açık yerlerde yapılan toplantı.

mitoloji *a. Yun.* (**l** ince okunur) **1.** Söylencebilim. **2.** Bir budunun söylencelerinin tümü : *Yunan mitolojisi.*

mitoz *a. Yun.* Karyokinez.

mitralyöz *a. Fr.* Makineli tüfek, makineli.

miyavlamak (*nsz*) (Kedi için) Bağırmak.

miyop *s. Yun.* **1.** *hek.* Cisimlerin görüntüleri ağtabakanın ön tarafında kaldığı için uzağı iyi göremeyen (göz). **2.** Gözleri böyle olan (kimse).

mizaç *a. Ar.* İnsanın yaradılış ve ruh özelliklerinin bütünü.

mizah *a. Ar.* Gerçeğin güldürücü yanlarını ortaya koyan sanat türü : *Nasrettin Hoca fıkraları Türk mizahının en iyi örnekleridir.*

mizanpaj *a. Fr.* Gazete, dergi gibi yayınlarda sayfa düzeni.

mizansen *a. Fr.* **1.** Bir tiyatro yapıtını sahneye uygulama. **2.** *mec.* Bir şeyi, bir durumu olduğundan değişik göstermek amacıyla hazırlanan düzen.

Mn *kim.* Manganezin simgesi.

Mo *kim.* Molibdenin simgesi.

mobilya *a. İt.* **1.** Oturulan, yemek yenilen, çalışılan, yatılan yerlerin donatılmasına yarar taşınabilir eşya, °möble.

mobilyacı *a.* **1.** Mobilya yapan ya da satan kimse. **2.** Mobilya satılan dükkân.

moda *a. İt.* **1.** Değişiklik gereksinmesi ya da süslenme özentisiyle toplum yaşamına giren geçici yenilik : *Giysi modası. Saç modası.* **2.** *s.* Giyim kuşamdaki yeniliklere uygun olan : *Moda şapka.*

model *a. Fr.* **1.** Bir şeyin gereğinde çoğaltılarak ya da büyültülerek yapılması amacıyla meydana getirilen örnek : *Masa modeli.* **2.** Biçim, örnek. **3.** Bir resim ya da yontu yapılırken kendisine bakılan kimse : *Bu kız uzun süre akademide model olarak çalıştı.* **4.** Tip : *1967 model bir otomobil.* **5.** Benzer, örnek : *Bu çocuk babasının küçük bir modeli.*

moderato *be. İt. müz.* Allegro ile andante arası, orta tempoda.

modern *s. Fr.* Çağcıl.

Moğol *öz. a.* Moğolistan halkından ya da bu halkın soyundan olan kimse.

mokasen *a.* Amerika yerlilerinin çarığı biçiminde yapılan bağsız ayakkabı.

mola *a. İt.* Bir yolculuk, yürüyüş ya da iş yaparken dinlenmek için verilen ara, uzunca duraklama : *Köye gidinceye kadar iki yerde mola verdik.*

molekül *a. Fr. kim.* Maddenin bütün niteliğini taşıyan, bir araya gelerek maddeyi oluşturan en küçük bölüm.

molibden *a. Yun. kim.* Gümüş beyazlığında türlü çelik alaşımlarına giren, çabuk kırılan element. Simgesi Mo.

molla *a. Ar.* (Eskiden) **1.** Büyük kadı, büyük bilgin : *Mısır mollası.* **2.** Medrese öğrencileri ve okuması yazması olanlar için san olarak kullanılmıştır.

moloz *a.* **1.** Toprak ve kireçle karışık taş kırıntıları, yapı döküntüsü. **2.** *mec.* Değersiz, işe yaramaz şey ya da kimse.

monarşi *a. Yun.* Siyasal yetkenin genellikle miras yoluyla bir kişide toplandığı devlet yönetim biçimi, tekerklik.

monogam *a. Fr.* Tekevli.

monogami *a. Yun.* Tekevlilik.

monografi *a. Yun.* Tekyazım.

monolog *a. Yun.* **1.** Bir tiyatro oyununda, kişilerden birinin kendi kendine yaptığı konuşma. **2.** Bir oyuncu için yazılmış genellikle güldürücü öykü.

monopol *a. Fr.* Tekel.

monoton *s. Yun.* Tekdüze, °yeknesak.

montaj *a. Fr.* Kurgu[3].

monte etmek (*-i*) *Fr. T.* Bir bütünü oluşturan parçaları yerli yerine takmak.

mor *s.* Kırmızı ve mavinin karışmasından oluşan renk, menekşerenginin kırmızıya çalanı.

morarmak (*nsz*) Mor bir renk almak.

moral *a. Fr.* Ruhsal güç : *Morali bozuk bir insan.* § **Moral eğitimi** iç düzeni güçlendirme.

morfin *a. Yun.* Afyondan çıkarılan başlıca uyuşturucu madde.

morfoloji *a. Yun.* Yapıbilim.

morg *a. Fr.* Adliyece ölüm nedeni, kim olduğu gibi noktaların anlaşılmasına gereklik görülen, ölülerin üzerinde inceleme yapılan yer.

morina *a. İng. zool.* Karaciğerinden balıkyağı elde edilen, eti yenen iri bir balık.

morötesi, -ni *b. a.* Güneş tayfında doğal olarak bulunan ve yapay olarak elde edilip hekimlikte kullanılan bir ışın, °ültraviyole.

mors

mors *a. Fr. zool.* Kuzey Kutup'ta yaşayan bir deniz memelisi.

morsalfabesi, -ni *b. a. İng.* (*Morse adından*) Nokta ve çizgilerden oluşan alfabe.

moruk *a. argo* İhtiyar erkek.

Moskof *öz. a.* Eskiden Ruslara verilen ad.

mosmor *s.* Çok mor, her yanı mor.

mostralık *a. İt. alay* Göstermelik.

motel *a. Fr.* Motorlu taşıtlarla geziye çıkanların barınmalarını, arabalarını park etmelerini ve başka gereksinmelerini karşılamak için işlek karayolları üzerinde yapılmış otel.

motif *a. Fr.* **1.** Yan yana gelerek bir bezeme işini oluşturan ve kendi başlarına birer birlik olan öğelerden her biri. **2.** Bir süsleme işinde yinelenen resim ve şekillerden her biri. **3.** Bir yapıtın temel düşüncesi.

motor *a. Fr.* **1.** Herhangi bir erkeyi devime çeviren aygıt : *Buhar motoru. Elektrik motoru.* **2.** Motorsiklet.

motorsiklet, -ti *a. Fr.* İki tekerlekli, motorlu taşıt.

mototren *a. Fr.* Motorla işleyen bir lokomotifin çektiği tren anlamına gelen **motorlu tren** sözünün kısaltılmışı.

mozaik *a. Yun.* **1.** Türlü renklerde küçük küp taşların yan yana getirilmesiyle oluşan resim ve bezeme :

Ayasofya'nın mozaikleri. **2.** Bu iş için kullanılan mermer parçalar. **3.** *s.* Çimento içine küçük mermer parçaları konulup dondurularak yapılan : *Mozaik döşeme.*

mozole *a. Fr.* Büyük, gösterişli mezar.

möble *a. Fr.* Mobilya.

mönü *a. Fr.* Yenecek yemeklerin listesi ya da sofraya çıkarılacak yemeklerin tümü.

mösyö *a. Fr.* Fransızcada bay anlamına gelen san; genellikle yabancı erkekler için kullanılır.

muaf *s. Ar.* Bağışık.

muafiyet, -ti *a. Ar.* Bağışıklık.

muahede *a. Ar.* Antlaşma.

muallim *a. Ar.* Öğretmen.

muamele *a. Ar.* **1.** Davranma, davranış. **2.** İşlem.

muasır *s. Ar.* Çağdaş.

muavin *s. Ar.* Yardımcı.

muayene *a. Ar.* **1.** Gözden geçirme, yoklama : *Gümrük muayenesi.* **2.** (Doktor için) Bir insanın hasta olup olmadığını ya da hastalığın nerde olduğunu araştırma.

muayyen *s. Ar.* Belli, belirli, kararlaştırılan.

mubah *s. Ar.* Dince yapılmasında sakınca olmayan.

mucit *a. Ar.* **1.** Yeni bir buluş ortaya koyan kimse. **2.** *s.* Yaratıcı.

mucize *a. Ar.* İnsanları hayran bıraktıran, doğaüstü sayılan olay.

muço *a. İt.* Gemilerde tayfa yamağı.

mudi, -i *a. Ar.* Bankaya para yatıran.

muflon *a.* Müflon.

muğlak, -kı *s. Ar.* Anlaşılması güç, karışık.

muhabbet, -ti *a. Ar.* Sevgi, dostça konuşma, yarenlik.

muhabbetçiçeği, -ni *b. a. bot.* İkiçeneklilerden, çiçekleri yeşilimtırak beyaz, güzel kokulu bir süs bitkisi.

muhabbetkuşu, -nu *b. a. zool.* Papağangillerden, uzun kuyruklu, sarı yeşil karışımı, üzeri siyah çizgili, anayurdu Avustralya olan bir kuş.

muhabere *a. Ar.* Haberleşme, yazışma.

muhabir *a. Ar.* Haber veren kimse, haberci.

muhaceret, -ti *a. Ar.* Göç, göçme.

muhacir *a.* ve *s. Ar.* Göçmen.

muhafaza *a. Ar.* Koruma, saklama. § **Muhafaza etmek** korumak.

muhafazakâr *a.* ve *s. Ar. Far.* Bir şeyi değiştirmeden olduğu gibi tutmak isteyen, eskiye bağlı, tutucu.

muhafız *s. Ar.* Kollayıcı, gözetici.

muhakeme *a. Ar.* **1.** Karşı iki tarafı dinleyerek bir yargıya varma. **2.** Bir işi zihinde iyice düşünüp inceleyerek karar verme. **3.** *mec.* Bir sorunu çözmek için çıkar yol arama. § **Muhakeme etmek 1)** yargılamak; **2)** savunmak.

muhakkak *s. Ar.* **1.** Doğruluğu kesin, gerçekleşmiş. **2.** *be.* Her halde, ne olursa olsun.

muhalefet, -ti *a. Ar.* Bir tutuma, bir görüşe karşı olma durumu. § **Muhalefet etmek** karşı davranışta bulunmak, karşı çıkmak. **Muhalefet partisi** hükümet kurmaya katılmamış parti.

muhalif *s. Ar.* Bir tutuma, bir görüşe karşı ya da aykırı olan : *Muhalif parti. Yasaya muhalif davranışlar cezasız kalamaz.*

muhallebi *a. Ar.* Süt, şeker ve pirinç unu kaynatılarak yapılan pelte kıvamında bir tatlı. § **Muhallebi çocuğu** nazlı büyütülmüş kimse.

muhallebici *a.* Muhallebi yapıp satan kimse ya da satılan yer.

muharebe *a. Ar.* Savaşma, vuruşma, °harp etme.

muharip *s. Ar.* Savaşan, savaşçı.

muharrem *a. Ar.* Kamer takviminin birinci ayı, aşure ayı.

muharrir *a. Ar.* Yazar.

muhasara *a. Ar.* Kuşatma, sarma, çevirme. § **Muhasara etmek** kuşatmak.

muhasebe *a. Ar.* **1.** Hesap işleriyle uğraşma. **2.** Hesap işleriyle uğraşılan yer, saymanlık.

muhasebeci *a.* Hesap uzmanı, sayman.

muhatap *a. Ar.* Kendisine söz söylenilen, kendisiyle konuşulan kimse.

muhayyer *s. Ar.* Seçmeli, beğenmeye bağlı.

muhayyile *a. Ar.* Hayal etme gücü.

muhbir *s. Ar.* Haber ulaştırıcı, haber veren; ihbar eden.

muhit, -ti *s. Ar.* **1.** Bir kimsenin sürekli ilişki durumunda bulunduğu insanlar topluluğu, çevre. **2.** Yöre.

muhrip *a. Ar.* Torpidoları avlamaya yarayan, çok hızlı giden bir çeşit küçük savaş gemisi.

muhtaç *s. Ar.* Kendisine bir şey gerek olan.

muhtar *s. Ar.* **1.** Özerk. **2.** Bir köyü ya da bir mahallenin yasalarla belirtilmiş işlerini yürütmek için o köy ya da mahallede oturanların seçtikleri görevli.

muhtariyet, -ti *a. Ar.* Özerklik.

muhtelif *s. Ar.* Türlü, çeşit çeşit, çeşitli.

muhtemel *s. Ar.* Umulur, beklenir.

muhterem *s. Ar.* Sayın.

muhteşem *s. Ar.* Göstermeli, gösterişli, büyük ve göz alıcı.

muhteva *a. Ar.* İçte bulunan şey, kapsam; içerik.

muhteviyat, -tı *ç. a. Ar.* İçindekiler.

muhtıra *a. Ar.* Bir kuruluşun başka bir kuruluşa ya da bir devletin başka bir devlete yönetim, politika sorunlarıyla ilgili olarak yolladığı uyarı yazısı.

mukabele *a. Ar.* Karşılık verme, karşılama, karşılık.

mukabil *s. Ar.* Bir şeye karşılık olarak yapılan, bir şeyin karşılığı olan.

mukadderat, -tı *ç. a. Ar.* Alınyazısı, yazgı.

mukaddes *s. Ar.* Kutsal, kutsi.

mukavele *a. Ar.* Sözleşme.

mukavemet, -ti *a. Ar.* Karşı koyma, karşı durma, dayanma, direniş.

mukavva *a. Ar.* **1.** Kalın ve kolay bükülmez kâğıt. **2.** *s.* Mukavvadan yapılmış : *Mukavva kutu.*

mukayese *a. Ar.* Karşılaştırma, oranlama. § **Mukayese etmek** karşılaştırmak, oranlamak.

muktedir *s. Ar.* Bir şeyi başarmaya, yapmaya gücü yeten.

mum *a. Far.* **1.** Bir fitilin üzerine erimiş balmumu, içyağı ya da parafin dökülüp uzunca silindir biçiminde dondurulan ışık aracı. **2.** Elektrik ampullerinde aydınlatma gücünün ölçü birimi.

mumçiçeği, -ni *b. a. bot.* Güzel kokulu, şemsiye biçiminde, küçük beyaz çiçekler açan, bir süs bitkisi.

mumluk *s.* ... mum değerinde olan.

mumya *a. Ar.* Özel ilaçlarla bozulmadan saklanan ölü.

mumyalama *a.* Mumyalamak eylemi, °tahnit.

mumyalamak (*-i*) Bir cesedi bozulmaması için gerekli ilaçlarla dayanıklı duruma sokmak, °tahnit etmek.

munis *s. Ar.* Uysal, sevimli, cana yakın.

muntazam *s. Ar.* Düzgün, düzenli, derli toplu.

murakabe *a. Ar.* Denetleme, denetim. § **Murakabe etmek** denetlemek.

murakıp *a. Ar.* Denetleyici, denetçi.

murat *a. Ar.* İstek, dilek. § **Muradına ermek** dileği gerçekleşmek.

musakka *a. Ar.* Halka halka doğranarak kıyma ve soğanla pişirilen sebze yemeği : *Patlıcan musakkası. Kabak musakkası.*

musalla *a. Ar.* Namaz kılmaya yarayan açık yer. § **Musalla taşı** namazı kılınmak üzere üstüne cenaze konulan masa biçiminde taş seki.

musallat *a. Ar.* Bir kimse ya da şeyin üzerine bıktıracak kadar düşme. § **Musallat olmak** birinin başına bela olmak.

Musevi *öz. a. Ar.* **1.** İsrailoğulları soyundan olan kimse, Yahudi. **2.** *s.* Musa dininden olan.

musibet, -ti *a. Ar.* **1.** Ansızın gelen felaket, sıkıntı veren şey. **2.** *s. mec.* Uğursuz.

musiki *a. Yun.* > *Ar.* (**k** kalın okunur) Müzik.

muska *a. Ar.* İnsanları hastalık ya da tehlikelerden koruyacağına inanılan, üstüne Arapça dualar yazılarak üçgen biçiminde katlanan ve çokluk muşambaya sarılarak üstte taşınan kâğıt.

muslin *a.* (*Musul kentinin adından*) Mendil ve iç çamaşırı gibi şeyler yapılan sıkça dokunmuş, parlak, ince, yumuşak bir çeşit kumaş.

musluk *a. Ar.* **1.** Takılmış bulunduğu boru ya da kabın içindeki akışkanı istenildiği zaman akıtabilecek bir düzende yapılmış açılır kapanır aygıt. **2.** El yıkamaya ayrılmış yer.

muson *a. Fr.* < *Ar.* Yarım yıl içinde yönünü değiştirerek esen geniş alanlı rüzgâr: *Yaz musonu nemlidir.*

mustarip *s. Ar.* Acı çeken, ıstırabı olan.

muşamba *a. Ar.* **1.** Su geçirmeyecek bir duruma getirilmek için bir tarafına kauçuk ya da yağlıboya sürülerek hazırlanan ve kimi yapıların tabanlarını döşemekte kullanılan bez. **2.** Bu biçimde hazırlanmış kumaştan yapılan yağmurluk.

muşmula *a. bot. Yun.* Gülgillerden, gövdesi eğri büğrü, dallı budaklı ağaç ve bunun çürüdükten sonra yenen buruk meyvesi.

muşta *a. Far.* **1.** Karşıdakine vurmak için özel olarak açılmış deliklerine parmakların geçirilmesi ile kullanılan demir parçası. **2.** Kunduracıların vurarak, derileri inceltmek için kullandıkları maden araç. **3.** Parmağın biri bükülüp sivriltilerek vurulan yumruk.

muştalamak (*-i*) Muşta ile vurmak.

muştu *a.* Müjde.

muştulamak (*-i, -e*) Müjdelemek.

mutaassıp *s. Ar.* Bir düşünceye, bir inanışa körü körüne bağlanıp ondan başkasını düşünemeyen, bağnaz.

mutabakat, -tı *a. Ar.* Uyuşma, uygunluk.

mutabık, -kı *s. Ar.* Uyuşmuş, uygun olan, uygun.

mutasavvıf *a. Ar.* Tasavvuf inançlarını benimseyerek kendini Tanrı'ya adayan kimse.

muteber *s. Ar.* **1.** Hatırı sayılır, saygın. **2.** İnanılır, güvenilir. **3.** Yürürlükte olan, geçer. § **Muteber olmak** yürürlükte olmak, geçerli olmak.

mutedil *s. Ar.* Ilımlı, ölçülü, oranlı.

mutemet *a. Ar.* **1.** Kendisine güvenilen kimse. **2.** Dairelerde kimi para işlerine bakan görevli.

mutena *s. Ar.* Özenilmiş, özenle yapılmış; önemli, seçkin.

mutfak *a. Ar.* Yemek pişirilen yer.

mutlak *s. Ar.* Salt, saltık.

mutlaka *be. Ar.* Kesinlikle, her halde, ne olursa olsun.

mutlakıyet, -ti *a. Ar. toplb.* Bir kişi, küçük bir küme ya da bir siyasal partinin denetim dışı yönetimi, saltıkçılık.

mutlu *s.* Mutlu olan, °mesut.

mutluluk *a.* Mutlu olma durumu, °saadet.

mutsuz *s.* Mutlu olmayan.

muvafakat, -ti *a. Ar.* Uygun görme, onama. § **Muvafakat etmek** uygun görmek, onamak.

muvaffak *s. Ar.* **1.** Başarmış, başarılı. **2.** Başarılmış, başarılı (iş). § **Muvaffak olmak** başarmak.

muvaffakıyet, -ti *a. Ar.* Başarı.

muvafık *s. Ar.* Uygun, yerinde.

muvakkat, -ti *s. Ar.* Belirli bir zaman süren, sürekli olmayan, geçici, eğreti.

muvazene *a. Ar.* Denge, denkleşme, denk gelme.

muz

muz *a. bot.* Sıcak bölgelerde yetişen birçenekli bir bitki ve bunun kendine özgü, güzel kokulu, tatlı, besleyici, kalın kabuklu, yumuşak, uzunca meyvesi.

muzaffer *s. Ar.* Zafer kazanmış, üstünlük elde etmiş.

muzgiller *ç. a. bot.* Birçeneklilerden, sıcak bölgelerde, yüz kadar çeşidi yetişen, meyvesi yenen, sap tellerinden kâğıt, kumaş ve ip yapılan bir bitki familyası.

muzip *s. Ar.* Şaka yapmaktan hoşlanan.

mübadele *a. Ar.* Değiş tokuş, değişme.

mübalağa *a. Ar.* Abartma.

mübarek *s. Ar.* **1.** Kutlu, uğurlu. **2.** Beğenilen, sevilen şeyler için söylenir. **3.** Kızılan, şaşılan kimse ya da şeyler için de alay yollu kullanılır.

mübaşir *a. Ar.* Duruşma sırasında kâğıtları getirip götürmek, tanıkları çağırmak gibi ayak işleri gören kimse.

mücadele *a. Ar.* **1.** İki taraf arasında birbirlerine isteklerini kabul ettirmek için yapılan şiddetli çatışma, savaş. **2.** Herhangi bir amaca erişmek ya da bir kuvvete karşı koyabilmek amacıyla bir kişi ya da grubun güçlü ve sürekli çabası, savaşma. **3.** Hasmını yere sermek için göğüs göğüse yapılan çarpışma, hareket ya da iş: *Futbolcuların mücadelesi sert oldu.*

mücahit *s. Ar.* Kutsal ülküler uğruna savaşan.

mücerret *s. Ar.* Soyut.

mücevher, mücevherat, -tı *a. Ar.* Değerli taş ve madenlerden yapılan süs eşyası.

mücver *a.* Rendelenmiş kabaktan yapılan bir çeşit köfte.

müdafaa *a. Ar.* Bir saldırıya karşı koyma, direnme, savunma.

müdahale *a. Ar.* Karışma, araya girme, el atma.

müdür *a. Ar.* İdare eden, yöneten, çeviren, yönetmen.

müdüriyet, -ti *a. Ar.* **1.** Müdürlük sıfatı ve görevi. **2.** Müdürün yönetimindeki daire. **3.** Emniyet müdürlüğü.

müdürlük *a.* Müdürün orunu, çalıştığı yer.

müebbet *s. Ar.* **1.** Sonu olmayan. **2.** Yaşadıkça süren, ömür boyunca olan: *Müebbet sürgün cezası.*

müellif *a. Ar.* Kitap yazan ya da hazırlayan kimse.

müessese *a. Ar.* Kuruluş, kurum.

müessir *s. Ar.* **1.** Dokunaklı. **2.** Etkili. **3.** *kim.* Etken.

müeyyide *a. Ar.* Yaptırma gücü, yaptırım.

müezzin *a. Ar.* Ezan okuyan kimse.

müfettiş *a. Ar.* Bir kuruluştaki işlerin yasa ve tüzüklere uygun olarak yürütülüp yürütülmediğini denetleyen kimse.

müflis *s. Ar.* Bir işte bütün parasını batırmış, batkın.

müflon *a. zool. Fr.* Çiftparmaklılardan, eğri boynuzlu, yabani bir koyun türü.

müflonlu *a.* ve *s.* İçinde keçe bulunan, çok kalın, yumuşak, parlak tüylü kumaş.

müflon

müfredat, -tı *ç. a. Ar.* Bir bütünü oluşturan birimler, ayrıntılar : *Bir listenin, bir hesabın müfredatı.* § **Müfredat programı 1)** okullarda her sınıfta okutulacak dersleri ve bunların konularını belirten açıklamaların tümü; **2)** bütün bu açıklamaların bir araya getirildiği kitap.

müfreze *a. Ar.* Bir asker birliğinden ayrılan kol.

müftü *a. Ar.* İl ve ilçelerde Müslümanların din işlerine bakan görevli.

mühendis *a. Ar.* Mühendislik öğrenimi yapmış olan kimse.

mühendislik *a.* Yol, köprü, yapı, gemi ve uçak yapımı ile tarım, maden, su ve elektrik işleri gibi bayındırlık ve zanaatla ilgili teknik çalışmalardan birini kapsayan meslek.

mühim *s. Ar.* Önemli.

mühimsemek (*-i*) Önemsemek.

mühlet, -ti *a. Ar.* Bir işin yapılması ya da bir borcun ödenmesi için tanınan süre.

mühür, -hrü *a. Ar.* **1.** Bir kimsenin, bir kuruluşun adının ya da sanının, tersine kazılı bulunduğu maden, lastik gibi şeylerden yapılmış araç. **2.** Bu araçla basılan, imza yerine geçen ad. § **Mühür kimde ise, Süleyman odur** yetki kimde ise kuvvet ondadır.

mühürlemek (*-i*) **1.** Mühür basmak. **2.** (Yetkili orunlarca) Açılırsa, belli olsun diye bir şeyin üzerine yapıştırılan muma mühür basmak.

müjde *a. Far.* Sevindirici haber, muştu.

müjdelemek (*-i, -e*) İyi ve sevindirici bir işi, bir olayı haber vermek, muştulamak.

mükâfat, -tı *a. Ar.* **1.** Ödül. **2.** Değerlendirici, sevindirici davranış.

mükellef *s. Ar.* **1.** Gösterişli, özenli : *Mükellef bir sofra.* **2.** Yükümlü : *Gelir vergisi mükellefi.*

mükemmel *s.* ve *be. Ar.* Eksiksiz, kusursuz olarak.

mükrim *s. Ar.* Ağırlayıcı, konuksever, ikram edici.

müktesep *s. Ar.* Kazanılmış, edinilmiş (hak).

mülahaza *a. Ar.* Düşünce.

mülakat, -tı *a. Ar.* Buluşma, görüşme; konuşma.

mülayim *s. Ar.* Yumuşak, uygun.

mülk *a. Ar.* Ev, dükkân, toprak gibi taşınmaz mal.

mülkiyet, -ti *a. Ar.* Bir mala sahip olma, onu dilediği gibi kullanma.

mülteci *s. Ar.* Sığınan, iltica eden.

mültefit *s. Ar.* Güler yüz gösteren, hoş davranan.

multimilyoner *a.* ve *s. Fr.* Çok zengin kimse.

mümbit *s. Ar.* Verimli, bitek.

mümessil *a. Ar.* Birinin ya da bir topluluğun adına hareket eden kimse, temsilci.

mümin *a.* ve *s. Ar.* Müslüman.

mümkün *s. Ar.* Olabilir, olabilen, olanaklı.

mümtaz *s. Ar.* Ayrı tutulmuş, üstün tutulmuş, seçkin.

münacat, -tı *a. Ar.* **1.** Tanrı'ya yakarma, yakarış. **2.** *yz.* Tanrı'yı öven, yüceliklerini anlatan koşuk türü.

münakaşa *a. Ar.* Tartışma. § **Münakaşa etmek** tartışmak.

münasebet, -ti *a. Ar.* İlişki, ilgi, yakınlık.

münazara *a. Ar. yz.* Kural ve yöntemlere uygun olarak karşılıklı tartışma.

müneccim *a. Ar.* Yıldızların durumu ve hareketlerinden anlam çıkaran kimse, yıldız falcısı.
münekkit *a. Ar.* (k'lar kalın okunur) Eleştirmeci, eleştirmen.
münhal *a.* ve *s. Ar.* Boş olan, açık bulunan.
müphem *s. Ar.* Belirsiz, örtülü.
müracaat, -tı *a. Ar.* Başvurma. § **Müracaat etmek** başvurmak.
mürdümeriği, -ni *b. a. bot.* Reçeli yapılan bir cins küçük ve siyah erik.
mürekkep *a. Ar.* Yazı yazmakta kullanılan türlü renklerde sıvı boya.
mürekkepbalığı, -nı *b. a. zool.* Kafadanbacaklılardan, ılıman ve sıcak denizlerin kıyı sularında yaşayan, kendini koruması gerekince siyah renkli bir sıvı salan yumuşakça.
mürettebat, -tı *ç. a. Ar.* Gemi, uçak gibi taşıtlarda işbaşında bulunanların tümü.
mürettip *a. Ar.* Dizici.
mürşit *s. Ar.* Doğru yolu gösteren; rehber.
müruruzaman *b. a.* ve *b. s. Ar.* Zamanaşımı, süreaşımı.
mürüvvet, -ti *a. Ar.* **1.** Yiğitlik. **2.** İyilikseverlik, cömertlik. § **Mürüvvetini görmek** (anne, baba için) çocuklarının sünnet, düğün gibi sevinçli günlerinde mutluluk duymak.
mürver *a. bot.* Hanımeligillerden, yaprakları karşılıklı, birleşik telek damarlı, çiçekleri demet durumunda toplanmış, meyvesi zeytine benzer bir bitki.
müsaade *a. Ar.* İzin.
müsabaka *a. Ar.* Yarış, yarışma.
müsait *s. Ar.* Uygun, elverişli.
müsamere *a. Ar.* Okullarda öğrenciler tarafından yapılan, programında şiir, oyun vb. gösterilerinin yer aldığı eğlence.
müsavi *s. Ar.* Eşit, bir.
müsekkin *s. Ar.* Ağrı, sızı dindirici, yatıştırıcı.
müshil *a. Ar.* Bağırsakları çalıştırıp temizleyen, dışkının kolaylıkla dışarı atılmasını sağlayan ilaç.
Müslüman *öz. a. Ar. Far.* İslam dininden olan kimse.
müspet, -ti *s. Ar.* **1.** Olumlu, tanıtlanmış, tanıtlı. **2.** *fiz.* ve *mat.* Pozitif.
müsrif *s. Ar.* Malını ve parasını düşüncesizce harcayan, savurgan.
müstahak *s. Ar.* **1.** Hak etmiş, hak kazanmış. **2.** *a.* Bir kimsenin hak ettiği ceza ya da ödül.
müstahsil *s. Ar.* Yetiştirici, üretici.
müstakbel *s. Ar.* İleri bir tarihte beklenen, gelecek.
müstebit *s. Ar.* Hükmü altında bulunanlara söz hakkı ve davranma erkinliği vermeyen, °zorba : *Müstebit bir hükümdar.*
müstecir *a. Ar.* Kira ile tutan, kiracı.
müstehcen *s. Ar.* Açık saçık, edepsizce (olan) : *Müstehcen yayın.*
müstehlik, -ki *a. Ar.* Tüketici.
müstehzi *s. Ar.* İçinde alay bulunan.
müstemleke *a. Ar.* Sömürge.
müsterih *s. Ar.* İçi rahat, erince kavuşmuş. § **Müsterih olmak** içi rahat olmak.
müstesna *s. Ar.* **1.** Bir bütünün ya da kuralın dışında olan. **2.** Benzerlerinden üstün olan.
müsteşar *a. Ar.* Bakanlıklarda ve elçiliklerde bakandan ve elçiden sonra gelen en büyük yönetici.
müsvedde *a. Ar.* **1.** Yazı taslağı, karalama[3]. **2.** Kötü benzeri : *İnsan müsveddesi.*
müşahade *a. Ar.* Gözlem.
müşahhas *s. Ar.* Somut.
müşavere *a. Ar.* Danışma.
müşavir *a. Ar.* Danışman.
müşfik, -ki *s. Ar.* (k kalın okunur) Üstüne titreyen, şefkatli, sevecen.
müşkül *s. Ar.* **1.** Güç, zor, çetin. **2.** *a.* Engel, güçlük, zorluk, çetinlik.
müşkülpesent *b. s. Ar. Far.* Güç beğenen, titiz.

müşterek *s. Ar.* Ortak, ortaklaşa: *Müşterek mal.*

müşteri *a. Ar.* Satın alan, alıcı[1].

Müşteri *öz. a. gökb.* Güneş çevresinde dolanan gezegenlerin en büyüğü, °Jüpiter.

mütalaa *a. Ar.* Okuma, ders çalışma : *Mütalaa saati.* § **Mütalaa etmek 1)** okumak; **2)** üzerinde düşünmek.

mütareke *a. Ar.* Savaşan iki tarafın isteğiyle, çarpışmanın belli bir süre için kesilmesi, ateşkes.

müteahhit *a. Ar.* Başkası için yapı ve ticaretle ilgili bir işi yapmayı üstüne alan kimse, üstenci.

müteakıp *s. Ar.* **1.** Arkadan gelen, ardı sıra gelen. **2.** *il.* -den sonra : *Dersi müteakıp...*

mütebessim *s. Ar.* Gülümseyen, güleç.

mütecaviz *s. Ar.* Saldıran, saldırgan, sataşkan.

mütecessis *s. Ar.* Gizliyi arayan, gözleyen, °meraklı.

müteessir *s. Ar.* **1.** Etkilenmiş. **2.** Üzülmüş, yerinmiş. § **Müteessir olmak 1)** etkilenmek; **2)** üzülmek.

mütehassıs *a.* ve *s. Ar.* Uzman.

mütehassis *s. Ar.* Duygulanmış, duygulu.

mütekait *s. Ar.* Emekli.

mütekâmil *s. Ar.* Olgunlaşmış, gelişmiş.

mütemadiyen *be. Ar.* Ara vermeden, arasız, biteviye.

mütenasip *s. Ar.* Uygun, orantılı.

mütercim *a. Ar.* (Bir dilden bir dile) Çeviren kimse, çevirmen, çevirici.

müteredditi *s. Ar.* Kararsız, çekingen, tereddüt eden.

müteşebbis *s. Ar.* **1.** Girişken. **2.** Girişim yapan.

mütevazı, -ı *s. Ar.* Alçak gönüllü, kurumsuz, gösterişsiz.

müteveccih *s. Ar.* Yönelmiş.

müteveffa *s. Ar.* Ölen, ölü, ölmüş.

mütevekkil *s. Ar.* İşini Tanrı'ya ya da oluruna bırakmış.

müthiş *s. Ar.* **1.** Korkuya düşüren, korkunç. **2.** *ünl.* "Ne şaşılacak şey" anlamında kullanılır.

müttefik, -ki *s.* ve *a.* Herhangi bir anlaşma ile bağlanmış olan, birleşmiş (kimse ya da topluluk).

müvezzi, -i *a. Ar.* Gazete, dergi vb. dağıtan kimse.

müzakere *a. Ar.* **1.** (İşle ilgili) Görüşme, danışma. **2.** (Öğretmenin yaptığı) Sözlü sınav.

müzayede *a. Ar.* Artırma[2].

müze *a. Yun.* Sanat ve bilim yapıtlarının ya da sanat ve bilime yarar şeylerin saklandığı, halka gösterilmek için sergilendiği yer ya da yapı : *Resim müzesi. Eski eserler müzesi.*

müzelik *s.* **1.** Müzeye konulacak değerde. **2.** *mec.* Eski, köhne.

müzevir *s. Ar.* Söz götürüp getiren.

müziç *s. Ar.* Sıkıcı, tedirgin edici.

müzik *a. Yun.* **1.** Düşünce ve duyguları kulağa güzel gelecek seslerle iletme sanatı. **2.** Bu biçimde düzenlenmiş seslerden oluşan yapıtların okunması ya da çalınması.

müzikal *s. müz.* **1.** Müzikle ilgili. **2.** *a.* İçinde müzik parçaları bulunan sahne yapıtı ya da filmi.

müzisyen *a. Fr.* Müzik araçlarından birini çalan ya da müzik yapıtları yazan sanatçı.

müzmin *s. Ar.* Süreğen.

Mv *kim.* Mendelevyumun simgesi.

N

n, N *a.* Türk abecesinin on yedinci harfi; ünsüz.

N *kim.* Azotun simgesi.

Na *kim.* Sodyumun simgesi.

na, nah *ünl. kaba* İşte al, bak! § **Nah kafa** birinin aklını hafifseme yolunda söylenir.

naaş *a. Ar.* Ölen kimsenin vücudu, °ceset.

nabız, -bzı *a. Ar. biy.* Atardamarlara ve özellikle bilektekine parmakla basıldığında duyulan, kan basıncından ileri gelen kımıltı. § **Nabız yoklamak** *mec.* niyet ve eğilimini anlamak. **(Birinin) Nabzına girmek** elindeki bütün olanakları kullanarak bir kimsenin gözünde çok önemli bir yer almak. **Nabzına göre şerbet vermek** birinin hoşuna gidecek, gururunu okşayacak yolda davranmak.

nacak

nacak *a. Far.* Sapı kısa, küçük odun baltası.

naçar *s. Far.* Çaresiz.

naçiz *s. Far.* Değersiz.

nadan *s. Far.* **1.** Bilgisiz. **2.** Kaba, görgüsüz.

nadas *a.* Sürülerek dinlendirilmeye bırakılan tarla.

nadide *s. Far.* Az görülür, görülmedik, seyrek görülen değerli şey.

nadir *s. Ar.* Seyrek, az, az bulunur.

nafaka *a. Ar.* **1.** Geçinmek için gerekli olan şeylerin tümü. **2.** Birinin geçindirmekle yükümlü bulunduğu kimselere mahkeme kararıyla bağlanan aylık. § **Nafaka bağlamak** bir kimseye geçimini sağlayacak kadar para verilmesini sağlamak.

nafile *s. Ar.* **1.** Yararsız, boşa giden, boşuna olan. **2.** Fazladan kılınan (namaz).

naftalin *a. Fr* < *(Doğu dillerinden) kim.* Madenkömürü katranından elde edilen, kumaşları güvelerden korumakta ve tıpta kullanılan özel kokulu, katı bir hidrokarbon.

naftalinlemek *(-i)* Güveden korumak için yünlüler üzerine ya da arasına naftalin serpmek.

nağme *a. Ar.* **1.** Ezgi. **2.** Müzik perdesi, nota. **3.** *mec.* Birinin yalandan nazlanarak söylediği söz.

nahak *s. Far.* **1.** Haksız, gereksiz. **2.** *be.* Boşuna. § **Nahak yere** haksız olarak, haksız yere.

nahiye *a. Ar.* **1.** Bucak[2]. **2.** Bölge.

nahoş *s. Far.* Hoş olmayan, hoşa gitmeyen.

nail *s. Ar.* Erişmiş. § **Nail olmak** erişmek, ulaşmak.

naip *a. Ar.* Vekil : *Kral naibi.*

nakarat, -tı *a. Ar.* **1.** Bir şarkıda her kıtadan sonra yinelenen ve bestesi değişmeyen parça. **2.** *mec.* Usanç verecek kadar sık yinelenen ve bundan dolayı önemini yitiren söz.

nakavt *a. İng. sp.* Yumrukoyununda, yerde on saniyeden fazla kalan oyuncunun yenik sayılması.

nakden *be. Ar.* Para olarak, paraca : *Nakden yardım etti.*

nakdi *s. Ar.* Para bakımından olan, paraca, parasal. § **Nakdi ceza** para cezası.

nakıs *s. Ar.* **1.** Eksik, bitmemiş, tam olmayan. **2.** *a.* ve *s. mat.* Eksi.

nakış *a. Ar.* **1.** Bir kumaş üzerine renkli iplikler, sırma ve sim kullanarak el ya da makineyle yapılan işleme. **2.** Özellikle duvar ve tavanları süslemek için yapılan resim.

nakil *a. Ar.* **1.** İletme, aktarma, taşıma. **2.** Göç, taşınma. **3.** Bir görevden başka bir yerdeki göreve atanma.

nakit *a. Ar.* Para, akça.

nakkare *a. Ar.* Mehter takımında yer alan, iki değnekle vurularak çalınan bir çeşit davul.

nakkaş *a. Ar.* Nakış yapan usta.

naklen *be. Ar.* Nakil yoluyla, aktararak.

nakletmek (*-i*) *Ar. T.* Nakil işini yapmak.

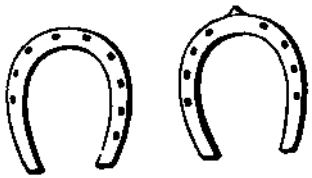
nakliyat, -tı *a. Ar.* Taşıma işleri.

nakliye *a. Ar.* Taşıma parası.

nakliyeci *a.* Taşımacı.

Nakşibendi *öz. a. Ar. Far.* Nakşibendilik tarikatından olan kimse.

Nakşibendilik *öz. a. Ar.* Şeyh Muhammet Bahaüddin Nakşibent'in kurduğu ve gizli ibadete dayanan bir tarikat.

nal

nal *a. Ar.* At, öküz gibi binek ve hizmet hayvanlarının tırnaklarına çakılan demir parçası. § **Nalları dikmek** (*argo*) ölmek.

nalbant *b. a. Ar. Far.* Hayvanları nallayan kimse.

nalbur *a. Ar. Far.* Çivi, kilit, menteşe gibi yapı işlerinde kullanılan ufak tefek şeyler satan kimse.

nalça *a. Ar. Far.* Ayakkabıların altına çakılan demir.

naldöken *b. s.* Taşlı, çakıllı (yol).

nalın *a. Ar.* Üstü tasmalı, altı yüksekçe, ağaçtan bir çeşit takunya.

nallamak (*-i*) (Hayvanın ayağına) Nal çakmak.

nam *a. Far.* **1.** Ad. **2.** Ün. § **Nam vermek** ün salmak. **Nama** adına, kendine, kendisine : *Nama yazılı senet.*

namahrem *s. Far. Ar.* **1.** Evlenmelerinde yasa bakımından sakınca olmayan kadın ve erkeğe verilen ad. **2.** Yabancı, el.

namaz *a. Far.* Müslümanların günde beş vakit kurallarını yerine getirerek yapmaları dince buyurulan ibadet.

namazlık *a.* Üzerinde namaz kılınan seccade ya da başka şey.

namert *s. Far.* Mert olmayan, korkak, alçak.

namlu *a.* Tüfek, tabanca, kılıç, bıçak gibi silahların uzun demir kısmı.

namus *a. Ar.* İnsanın ahlak kurallarına karşı beslediği bağlılık duygusu.

namzet *a. Far.* **1.** Aday. **2.** *hlk.* Sözlü, yavuklu.

nane

nane *a. Ar.* **1.** *bot.* Ballıbabagillerden, nemli yerlerde yetişen, yaprakları kokulu bir bitki. **2.** Bu sözcük "**yediği naneye bak**", "**yemedik nane bırakmamak**" gibi deyimlerde uygunsuz, yakışıksız davranışta bulunmak anlamlarında geçer.

nanemolla *b. a.* ve *b. s. alay* **1.** Güçsüz, dayanıksız (kimse). **2.** Çok sık hastalanan (kimse).

naneruhu, -nu *b. a.* Nane yapraklarından çıkarılan esans.

naneşekeri, -ni *b. a.* Naneruhu karıştırılarak yapılan bir çeşit şeker.

nanik *a.* Başparmağı burna değdirip öteki parmakları açarak ve sallayarak yapılan alay işareti.

nankör *s. Far.* Kendisine yapılan iyiliğin değerini bilmeyen, iyilik bilmez.

nar

nar *a. Far. bot.* Nargillerden, yaprakrakları karşılıklı, parlak kırmızı çiçekli ağaç ve bu ağacın sert kabuklu, çok çekirdekli meyvesi. § **Nar gibi** iyice kızarmış.

nâr *a. Ar.* Ateş. § **Nârına yanmak** birinin yüzünden büyük zarar görmek.

nara *a. Ar.* **1.** (Korku salmak için) Haykırış : *Akıncıların naralarıyla savaş alanı çınladı.* **2.** Sarhoş ya da külhanbeyi bağırması.

narçiçeği *b. s.* Parlak kırmızı renkli : *Narçiçeği bir ipekli.*

narenciye *a. Ar. bot.* Turunçgiller.

nargile

nargile *a. Ar.* Tömbeki adlı bir tütünün dumanının sudan geçirilerek içilmesini sağlayan araç.

nargiller *ç. a. bot.* İkiçeneklilerden, nar türlerini içine alan bir familya.

narh *a. Far.* Tüketiciyi korumak amacıyla özellikle zorunlu gereksinme maddeleri için devletçe saptanan fiyat. § **Narh koymak** gereksinme maddeleri için belirli fiyat saptamak.

narin *s. Far.* İnce yapılı, yepelek.

narkotik *a.* ve *s. Yun.* Afyon, morfin, banotu gibi uyuşturucu (madde) : *Narkotik büro.*

narkoz *a. Yun.* İlaçla sağlanan bilinçsizlik durumu. § **Narkoz vermek** ilaç vererek hastayı bilinçsiz ve ağrı duymaz duruma getirmek.

narkozcu *a. hek.* Ameliyat sırasında hastaya narkoz veren uzman.

nasıl *s.* ve *be.* **1.** Ne gibi, ne türlü : *Nasıl kâğıt istiyorsunuz?* **2.** Ne ile, ne türlü : *Nasıl geldiniz?* **3.** *ünl.* "Ne dediniz" ya da "iyi mi, beğendiniz mi" anlamında : *Nasıl, bir daha söyler misiniz?*

nasılsa *be.* Herhangi bir neden dolayısıyla ya da bilinmeyen bir nedenle : *Nasılsa söylemiş bulundum.*

nasır *a. Ar.* En çok el ve ayağın sürekli sürtünmelere uğrayan noktalarında üstderinin kalınlaşması ve sertleşmesiyle oluşan deri. § **Nasır bağlamak**

1) nasır oluşmak; 2) *mec.* duygusuz bir duruma gelmek, duyarlığını yitirmek : *O adamın kalbi nasır bağlamış.*

nasırlaşmak (*nsz*) **1.** Nasır oluşmak. **2.** *mec.* Duyarlığını yitirmek.

nasihat, -ti *a. Ar.* Öğüt.

nasip *a. Ar.* **1.** Bir kimsenin payına düşen şey. **2.** Kısmet : *Tembellerin nasibi aç kalmaktır.* § **Nasip olmak** 1) fırsat düşmek, elvermek : *Bir daha gitmek nasip olursa....* 2) (mutluluk veren güzel şeyler için) erişmek, ulaşmak, kavuşmak.

nasiplenmek (*-den*) Nasibini almak, sebeplenmek.

naşir *a. Ar.* **1.** Yayan, saçan. **2.** (Gazete, dergi, kitap) Yayınlayan, çıkaran.

natır *a. Ar.* Kadınlar hamamında hizmet eden ve müşterileri yıkayan kadın.

natura *a. Lat.* İnsanda yapı özelliği.

natüralist, -ti *a.* ve *s. Fr.* Doğalcı.

natüralizm *a. Fr.* Doğalcılık.

natürel *s. Fr.* Doğada rastlandığı gibi, doğal : *Natürel renk.*

natürist, -ti *a. Fr.* Doğacı.

natürizm *a. Fr.* Doğacılık.

natürmort, -tu *a.* ve *s. Fr.* Konusu, koparılmış çiçek, yemiş, avlanmış hayvan, vazo vb. gibi cansız şeyler olan (resim).

navlun *a. Yun.* **1.** Bir yerden başka yere ulaştırılmak için gemiye alınan eşyanın tümü. **2.** Taşıyıcı tarafından gemisinde taşınacak yük için istenen ücret.

naylon *a.* (*Fabrikaca konulan ad*) **1.** Birçok giyim ve ev eşyası yapımına yarayan sert, dayanıklı ve esnek madde. **2.** *mec.* Sahte : *Naylon fatura. Naylon gazeteci.*

naz *a. Far.* İsteksiz gibi görünme, yapmacıklı, çekingen davranış : *"Çok naz âşık usandırır."* § **(Kendini) Naza çekmek** kendisinden istenen bir şeyi yapmaya isteksiz gibi davranıp, sonunda yapmak.

nazar *a. Ar.* Bakış. § **Nazar boncuğu** göz değmesin diye takılan mavi boncuk ya da bunun yerini tutan başka şey. § **Nazar değmek** (ya da **Nazara gelmek**) göz değmek. **(Birinin) Nazarında** onca, onun katında, onun gözünde : *Benim nazarımda onun değeri yüksektir. ...* **nazarıyla bakmak** ona öyle imiş gibi, o gözle bakmak : *Ona düşman nazarıyla bakıyor.*

nazaran *be. Ar.* Göre.

nazari *s. Ar.* Kuram niteliğinde olan, kuramsal.

nazarlık *a.* Göz değmesine karşı takılan ya da asılan şey.

nazenin *s. Far.* **1.** Narin, ince yapılı. **2.** Genellikle yerme amacıyla kullanılır : *Nazenin kimseyi de beğenmez.*

nazım *a. Ar. yz.* Koşuk.

nazır *s. Ar.* **1.** Bir yere doğru bakan (ev, oda vb.) : *Denize nazır bir bahçe.* **2.** *a.* Bakan : *Babası eski nazırlardandır.*

nazik *s. Far.* **1.** Başkalarına karşı saygılı davranan : *Nazik adam.* **2.** İnce yapılı, °narin. **3.** *mec.* Özen gösterilmezse kötüleşebilen : *Nazik bir durum.* **4.** *mec.* Dikkat isteyen : *Nazik bir iş.*

nazikleşmek (*nsz*) **1.** Nazik davranmak. **2.** Özen gösterilmezse kötüleşebilecek bir duruma girmek : *Uluslararası durum nazikleşti.*

Nazizm *öz. a. Al.* Hitler tarafından kurulan Nasyonal Sosyalist Partisinin Alman ırkının üstünlüğünü savunan politikası, Alman faşizmi.

nazlanmak (*nsz*) **1.** Kolayca gönlü olmamak, ısrar beklemek. **2.** İsteksiz görünmek.

nazlı *s.* **1.** Kolayca gönlü olmayan, ısrar bekleyen. **2.** Üstüne titrenilen. **3.** Sağlığını, dayanıklılığını çabuk yitiren : *Bu çiçek çok nazlıdır, hiç soğuğa gelmez.* **4.** İsteksiz, gönülsüz : *Çok nazlı yemek yiyor.*

Nb *kim.* Niyobyumun simgesi.

Nd *kim.* Neodimin simgesi.

Ne *kim.* Neonun simgesi.

ne *ad.* **1.** Hangi şey : *Ne gördün?* **2.** (Koşul birleşik zamanıyla) Herhangi bir şey : *Ne görse ister.* **3.** *s.* Hangi : *Ne gün gelecekler?* **4.** Soru yoluyla yokluk ve olumsuzluk anlatır : *Ne çare.* **5.** Soru yoluyla itiraz anlatır : *Ne karışıyorsun?* **6.** Ne kadar : *Ne sıcak, ne sıcak.* **7.** *s.* Nasıl : *Bu ne kıyafet?* § **Ne alıp veremiyor** istediği, davası nedir? **Ne de olsa** böyle olmakla birlikte. **Ne diye** nasıl bir erekle. **Ne ekersen onu biçersin** nasıl davranırsan öyle karşılık görürsün. **Ne gezer** bulunmaz. **Ne güne durmak** var olmak : *Biz ne güne duruyoruz.* **Ne haddine** ona mı kalmış, ona düşmez. **Ne idiği belirsiz** soyu sopu belirsiz. **Ne ise** olan oldu artık, bu işin üstünde durmayalım. **Ne münasebet!** hiç öyle şey olur mu! **Ne pahasına olursa olsun** her şeyi göze alarak, her şeye razı olarak. **Ne yapıp yapıp...** her ne durumda olursa olsun bir yolunu bulup... **Neden sonra** gereğinden çok sonra. **Nedense** bilinmeyen bir neden dolayısıyla. **Neler...** **neler** çok ve çeşitli şeyler : *Bugün neler gördük neler!* **Neme lazım** ilgilenmem, karışmam.

ne..., ne... *bağ.* **1.** Karşılaşılan sözcüklerin önüne getirilerek kimi durumlarda bunların hepsini birden yadsımak için "hiç biri" anlamında kullanılır : *Ne sen vardın ne de arkadaşın.* **2.** Olumlu eyleme olumsuzluk anlamı verir : *Ne yağmur yağdı, ne de soğuk oldu.* **3.** Kimi durumlarda karşılaşılan öğelere "hem, hepsi" anlamını katar : *Ne eve ne de okula gelmiyor.* § **Ne kokar ne bulaşır** ne kötülüğü dokunur, ne iyiliği. **Ne Şam'ın şekeri ne Arap'ın yüzü** yararı olsa bile istenmeyen kimseler için söylenir.

nebat, -tı *a. Ar.* Bitki.

nebi *a. Ar.* Kitap getirmemiş peygamber. § **Nuh nebiden kalma** çok eski, modası geçmiş olan.

nebülöz *a. Fr. gökb.* Bulutsu.

nebze *a. Ar.* "Bir parça", "çok az" anlamında kullanılan **bir nebze** deyiminde geçer.

nece *be.* Bir şeyin hangi dilden olduğunu sormak için kullanılır : *Bu adam nece konuşuyor?*

neci *ad.* Ne iş yapar, ne ile uğraşır : *Bu adam necidir?* § **Neci oluyor** niçin karışıyor?

nedamet, -ti *a. Ar.* Pişmanlık. § **Nedamet duymak** (ya da **getirmek**) pişman olmak.

neden *a.* ve *be.* **1.** Bir olayı ya da durumu gerektiren yahut doğuran başka olay ya da durum, °sebep : *Yangının nedeni araştırılıyor.* **2.** Niçin : *Neden gelmediniz?* § **Neden olmak** yol açmak, sebep olmak. **Neden sonra** aradan epey zaman geçtikten sonra.

nedense *be.* Bilinmeyen bir neden dolayısıyla.

nefer *a. Ar.* **1.** Kimse, kişi. **2.** *ask.* (Eskiden) Er.

nefes *a. Ar.* **1.** Soluk. **2.** (Boş bir inançla) Okuyup üfleme işi. **3.** Bektaşi ve Alevi düşüncelerini dile getiren koşuk. § **Nefes aldırmamak** dinlenmesine fırsat vermemek. **Nefes almak 1)** havayı ciğerlerine çekmek; **2)** *mec.* dinlenmek, ferahlamak. **Nefes çekmek 1)** sigara ya da başka bir şeyin dumanını içine çekmek; **2)** esrar çekmek. **Nefes darlığı** solumada sıkıntı. **Nefes etmek** boş bir inanışa göre, hastalığı iyi etmek için okuyup üflemek. **Nefes nefese 1)** soluya soluya; **2)** dara dar. **Nefes tüketmek** söyleye söyleye yorulmak.

nefesli *s.* Nefes alıp vermeden uzunca bir zaman dayanabilen. § **Nefesli çalgı** üflenerek çalınan müzik aracı.

nefis, -fsi (I) *a. Ar.* **1.** Öz varlık: *İnsan yalnız nefsini düşünmemeli.* **2.** İnsanın yeme, içme gibi biyolojik gereksinimlerinin tümü. § **Nefis körletmek** isteklerinden herhangi birini üstünkörü gidermek. **Nefsine yedirememek** kendisine çok ağır gelmek, kendine yakıştıramamak.

nefis (II) *s. Ar.* Çok hoş, istek uyandıran, güzel.

nefret, -ti *a. Ar.* Tiksinme, tiksinti. § **Nefret etmek** tiksinmek.

nefrit, -ti *a. Yun. hek.* Böbrek yangısı.

neft, -ti *a. Far.* **1.** Organik maddelerin ayrışmasından oluşan sıvıların birçoğuna verilen ad. **2.** Çoğunlukla boyacılıkta kullanılan petrol türevlerinden bir çeşit mineral yağ, neftyağı.

neftyağı, -nı *b. a.* Neft[2].

negatif *a.* ve *s. Fr.* **1.** *mat.* ve *fiz.* Eksi. **2.** Gerçekteki aydınlık ve karanlık bölümleri tersine gösteren fotoğraf camı ya da filmi.

nehari *s. Ar.* Yatısız, gündüzlü (okul ya da öğrenci).

nekes *s. Far.* Eli sıkı, °cimri.

nektar *a. Yun.* **1.** *bot.* Balözü. **2.** (Mitolojide) Tanrı içeceği.

nem *a. Far.* **1.** Havada bulunan su buharı. **2.** Hafif ıslaklık, °rutubet.

nemcil *s.* Nemden ve nemli yerden hoşlanan (bitki).

Nemçe *öz. a.* (Eski) Osmanlılarca Avusturya'nın adı.

nemelazımcı *b. s.* İlgilenmesi gereken şeylerle ilgilenmekten kaçınan (kimse).

nemlenmek (*nsz*) Nemli duruma gelmek.

nemölçer *b. a.* Havanın nem derecesini ölçmeye yarayan aygıt, °higrometre.

nemrut *s. Ar.* (*Nemrut'un adından*) Babil hükümdarlarından olduğu söylenen birinin adı; dilimizde yüzü gülmez, acımasız, can yakıcı olanları anlatmak için kullanılır: *Ne nemrut bir adam!*

nen *a.* İnsanın dışında kalan ve ağırlığı ile kütlesi olan her türlü varlık, °şey.

neodim *a. Yun. kim.* Atom ağırlığı 144,3 olan, seryumdan daha sert bir element. Simgesi Nd.

neon *a. Yun. kim.* Sıvı durumuna getirilmiş havadan elde edilerek ışık araçlarında kullanılan bir element. Simgesi Ne. § **Neon lambası** neon tüpü kullanılarak yapılan lamba. **Neon tüpü** içinde neon gazı bulunan boru biçiminde bir çeşit ampul.

neptunyum *a. Lat.* Uranyumdan yapay olarak oluşturulan radyoaktif bir element. Simgesi Np.

Neptün *öz. a. Lat. gökb.* Güneşe yakınlığı bakımından sekizinci olan, gözle görünemeyen gezegen.

nere *ad.* **1.** "Hangi yer" anlamına olup yer sormak için kullanılır: *Nereye gidiyoruz?* **2.** (Vücut için) Hangi taraf ya da organ: *Nereniz ağrıyor?* § **Nerede** özlem anlatır: *Nerede o günler!* **Nerede . . . . nerede** iki şeyin arasındaki uzaklığı ya da nitelik ayrılığını anlatır: *Ankara nerede, Konya nerede? Nerede sen, nerede o?* **Nerede ise** bir işin olmak üzere bulunduğunu anlatır: *Nerede ise yağmur yağacak.* **Nerede kaldı ki** olacak gibi görülmeyen bir düşünceyi anlatan sözün başına getirilir: *O kendisi bilmez, nerede kaldı ki başkasına öğretsin.* **Nereden** nasıl, ne gibi bir ilişki ile: *Nereden hatırınıza geldi de bu işi ortaya koydunuz?* **Nereden nereye** iki olay arasındaki ilişkiye şaşıldığını anlatır: *Nereden nereye, siz böyle bir iş isteyebilir miydiniz?*

nereli *s.* Birine hangi yerin ahalisinden olduğunu sormak için kullanılır: *Siz nerelisiniz?*

neresi *ad.* **1.** Hangi yönü, hangi tarafı: *Bunun neresi güzel? Neresini anlamadınız, söyler misiniz?* **2.** Nerede, hangi yer: *İlkokul neresi?* **3.** Yinelendiğinde uzaklık bildirir: *İzmir neresi, Van neresi?*

nergis

nergis *a. Far. bot.* Nergisgillerden sarı ya da beyaz çiçekli, soğanlı bir süs bitkisi.

nergisgiller *ç. a. bot.* Birçeneklilerden, nergis, fulya, kardelen gibi çoğu küçük ve kokulu çiçekleri içine alan bir bitki familyası.

nervür *a. Lat.* **1.** Bir ya da iki milimlik pili. **2.** Direnci artıran çıkıntı : *Kimi demirlerde nervür vardır.*

nesep *a. Ar.* Soy, baba soyu.

nesil, -sli *a. Ar.* Soy, kuşak.

nesir, -sri *a. Ar. yz.* Düzyazı.

nesne *a.* **1.** "Kişi" ya da "kimse" ile anlatılan varlıkların dışında kalan, ağırlığı, kütlesi olan her türlü varlık, °şey, °obje. **2.** *fels.* Öznenin dışında kalan her konu. **3.** *dilb.* Geçişli eylemi tümleyen yalın ya da belirtme durumunda bulunan tümleç.

nesnel *s.* **1.** Nesne ile ilgili, nesneye değgin, °objektif. **2.** *fels.* Öznenin düşünce ve duygusuna değil, nesnelerin gerçeğine dayanan, °objektif.

neşe *a. Ar.* Üzüntüsü olmamaktan doğan ve dışa vuran gönül açıklığı, sevinç.

neşir, -şri *a. Ar.* **1.** Yayma. **2.** Yayım.

neşretmek (*-i*) **1.** Yaymak. **2.** Yayımlamak.

neşriyat, -tı *ç. a. Ar.* Yayın(lar).

neşter *a. Far. hek.* Hekim bıçağı, °bisturi.

net, -ti *s. Fr.* **1.** *fiz.* Bütün çizgileri keskin ve aydın görünen (görüntü). **2.** İyi duyulan (ses) : *Naklen yayında sesler çok net geliyordu.* **3.** Kesintilerden sonra kalan (miktar) : *Ayda net iki bin lira.* **4.** *mec.* Açık seçik olan, anlaşılmaz yanı bulunmayan : *Burada çalışmak istememe nedenlerini çok net bir biçimde açıkladı.*

netameli *s.* **1.** Gizli bir tehlikesi bulunan, tekin olmayan : *Orası netameli bir yerdir, kim geçerse ayağı kayar.* **2.** Başına sık sık kaza gelen: *Netameli çocuk.*

netice *a. Ar.* Sonuç.

nevale *a. Ar.* Gereken yiyecek ve içecek şeyler, azık.

nevi *a. Ar.* Tür.

nevresim *a.* Torba biçiminde yorgan çarşafı.

nevruz *a. Far.* Eski bir takvime göre yılın ve baharın ilk günü sayılan martın yirmi ikisine rastlayan gün.

nevruzotu, -nu *b. a. bot.* İkiçeneklilerden, çiçekleri aslanağzına benzeyen, hekimlikte kullanılan bir kır bitkisi.

ney *a. Far.* Doğu ve özellikle tekke müziğinde yer alan kaval biçiminde, yanık sesli, kamıştan bir üfleme çalgısı.

neyzen *a. Far.* Ney üfleyici, ney çalan kimse.

nezaket, -ti *a.* Başkalarına karşı saygı ve incelikle davranma, incelik.

nezaret, -ti *a. Ar.* **1.** Gözaltı. **2.** (Eski) Bakanlık. § **Nezaret etmek** denetlemek, bakmak. **Nezarete almak** gözaltına almak.

nezle *a. Ar.* Soğuk almaktan ileri gelen, burun akması, aksırma ile beliren hastalık, ingin.

nezleotu, -nu *b. a. bot.* Pirekapan.

nışadır *a. kim.* Amonyak tuzu.

nice *be.* **1.** Kaç, ne kadar. **2.** Oldukça çok : *Nice insanlar var ki... 3.* Nasıl. § **Nice nice** pek çok: *Tanrı nice nice yıllara eriştirsin.*

nicel *s.* Nicelik bakımından olan, nicelikle ilgili bulunan.

nicelik *a.* Bir şeyin sayılabilen, ölçülebilen ya da azalıp çoğalabilen özelliği,

°miktar : *Bir şeyin niceliğinden çok niteliğine önem vermek.*

niçin *be.* Bir olayın amacını sormak için kullanılır : *Buraya niçin geldiniz?*

nida *a. Ar. dilb.* Ünlem.

nifak, -kı *a. Ar.* Ara açıklığı, karıştırıcılık, ikiyüzlülük. § **Nifak sokmak** ara açmak, anlaşmazlık çıkarmak, karıştırmak.

nihayet, -ti *a. Ar.* **1.** Son. **2.** *be.* Sonunda.

nikâh *a. Ar.* Bir erkekle bir kadının evlilik birliği kurmasını sağlayan yasal işlem. § **Nikâh düşmek** birbirleriyle evlenmelerinde yasaca engel bulunmamak. **Nikâh kıymak** yasa ve törelere göre evlendirme işlemini yapmak.

nikâhlanmak (*nsz √ -e √ -le*) Nikâhı kıyılmak.

nikbin *s. Far.* İyimser.

nikel *a.* (*İsveç dilinden*) *kim.* Gümüş parlaklığında, demir sertliğinde, kolay işlenir, kolayca tel durumuna getirilir bir element. Atom ağırlığı 58,69. Simgesi Ni.

nikelaj *a. Fr.* **1.** Madensel bir yüzeyi nikelle kaplama. **2.** Bu işlemin sonucu: *Muslukların nikelajı çok güzel.*

nikotin *a.* (*Nicot özel adından*) *kim.* Tütün yapraklarından çıkarılan renksiz, açıkta bırakılınca havadan oksijen alarak esmerleşen çok zehirli bir alkaloit.

nilsbohryum *a. kim.* Hahnyum elementine Sovyet bilginlerinin verdiği ad.

nilüfer

nilüfer *a. Ar. Far. bot.* Nilüfergillerden, yaprakları yuvarlak ve geniş, beyaz, sarı, mavi, pembe çiçekli, durgun sularda ya da havuzlarda yetişen bir su bitkisi.

nilüfergiller *ç. a. bot.* Örnek bitkisi nilüfer olan bir familya.

nimbus *a. Lat.* Karabulut.

nimet, -ti *a. Ar.* Tanrı yönünden sağlandığına inanılan kutsal yardım, kutsal verim, iyilik : *Tanrı'nın nimetlerine doyum olmaz.*

nine *a.* **1.** Torunu olan kadın. **2.** Çok yaşlı kadınlar için kullanılır.

ninni *a.* Küçük çocukları uyutmak için söylenen türkü.

nisai *s. Ar.* Kadınla ilgili : *Nisai hastalık.*

nisaiye *a. Ar.* Kadın hastalıkları.

nisan *a.* (*Süryaniceden*) Otuz gün süren yılın dördüncü ayı.

nisanbalığı, -nı *b. a.* Nisanın birinci günü yapılan aldatma ve şaka.

nispet, -ti *a. Ar.* **1.** Oran. **2.** Bağıntı, ilgi, ilinti. **3.** *hlk.* Birini üzmek için ya da inat olsun diye yapılan davranış. **4.** *be. hlk.* Kıskandırmak, üzmek için : *Sana nispet bu gece onunla gezmeye gideceğim.* § **Nispet etmek** bir gibi tutmak, eşit tutmak, oranlamak. **Nispet vermek** birinin karşısına geçip onu üzecek biçimde gösteriş yapmak.

nispeten *be. Ar.* **1.** Göre, yanında : *Bu ötekine nispeten çok iyi.* **2.** Bir dereceye kadar : *Bugün hava nispeten iyi.*

nişan *a. Far.* **1.** Belirti, im, iz. **2.** Nişanlanma. **3.** Nişanlanma sırasında yapılan tören. **4.** Gördükleri önemli işlerden dolayı kişileri onurlandırmak için devletçe verilen madalya. § **Nişan almak** **1)** bir hedefi vurmak için silaha gerekli doğrultuyu vermek; **2)** kendisine nişan[4] verilmek. (**Bir şeyi** ya da **bir şeye**) **Nişan koymak** ileride tanıyabilmek ya da ölçebilmek için bir şeyin durumunu, onun herhangi bir özelliğini akılda tutmak ya da iz bırakmak.

nişancı *s.* **1.** Attığı kurşunla hedefi vuran (kimse). **2.** *a. tar.* Eskiden, beratların üzerine tuğra çeken yüksek orundaki kimse.

nişanlamak (*-i √ -i, -le*) **1.** Bir çiftin evlenme işinin kararlaştığına belgi olarak parmaklarına yüzük takmak, yavuklamak. **2.** Nişan almak.
nişanlanma *a.* Nişanlanmak eylemi.
nişanlanmak (*nsz*) Evlenmek için sözleşerek yüzük takmak.
nişanlı *s.* ve *a.* Evlenmek için söz kesip yüzük takmış (kimse), yavuklu.
nişasta *a. Far.* Tahıl tanelerinden, kimi baklagillerden ve patatesten özel yöntemlerle elde edilen unumsu madde.
nitekim *bağ.* "Nasıl ki" anlamında olup bir hükmü tanıklamak için söylenen tümceye katılır : *Ben göremedim, nitekim siz de görmüş değilsiniz.*
nitelemek (*-i*) Bir şeyin niteliğini belirtmek.
nitelenmek (*-i*) Nitelemek eylemine konu olmak.
nitelik *a.* **1.** Bir şeyin nasıl olduğunu belirten, onu başka şeylerden ayıran özellik, °keyfiyet. **2.** Üstünlük, değerlilik, elverişlilik aşaması, °vasıf, °kalite.
nitrat, -tı *a. Lat.* Nitrikasit tuzu.
nitrikasit *b. a. kim.* Organik maddeler üzerinde yakıcı ve sarartıcı bir etki gösteren, sanayide kullanılan bir asit, °kezzap.
nitrojen *a. Fr. kim.* Azotun başka bir adı.
niyaz *a. Far.* Yalvarma, yakarma.
niye *be.* Bir olayın amacını ya da nedenini sormak için kullanılır : *Niye doğrusunu söylemiyorsunuz?*
niyet, -ti *a. Ar.* **1.** Bir şeyi yapmayı önceden isteyip düşünme, °maksat : *Öyle bir niyetim yok.* **2.** Niyetçide çekilen ya da kimi şekerlerden çıkan fal kâğıdı. **3.** Namaz kılmaya, oruç tutmaya ya da aptest almaya karar verip başlangıç duasını okuma. § **Niyeti bozuk** kötü bir davranışta bulunması beklenen.
niyetçi *a.* Alıştırılmış güvercin, tavşan gibi hayvanlara para karşılığında niyet çektiren kimse.
niyetlenmek (*-e*) Niyet etmek, tasarlamak.
niyetli *s.* **1.** Niyeti olan, niyet eden. **2.** Oruçlu.
niyobyum *a. Yun. kim.* Kükürt, oksijen, klor gibi maddelerle bileşikler veren bir element, kolombiyum. Simgesi Nb.
nizam *a. Ar.* Düzen, sıra, yol.
nizamiye *a. Ar.* Eskiden kara ordusu. § **Nizamiye kapısı** kışlalarda resmi kapı.
nizamname *b. a. Ar. Far.* Tüzük.
No *kim.* Nobelyumun simgesi.
nobelyum *a. Fr. kim.* Atom numarası 102 olan radyoaktif element. Simgesi No.
nobran *s.* Davranışı kaba, sert ve gönül kırıcı olan.
nodul *a.* Değnek ucuna çakılmış demir çivi.
Noel *öz. a. Fr.* Hıristiyanların, İsa'nın doğum gününü kutladıkları bayram.

nohut

nohut *a. Far. bot.* Baklagillerden, çiçekleri sarımtırak, bol nişastalı bir bitki.
noksan *a.* ve *s. Ar.* Eksik.
nokta *a. Ar.* **1.** Benek. **2.** Kimi harflerin üzerine konulan im. **3.** Tümce sonunda kullanılan işaret. **4.** Belli bir yer : *Hepsi bu noktada toplandılar.* **5.** Konu : *Bu noktada aldanıyorsunuz.* **6.** Tek nöbetçi bulunan yer : *Orada polis noktası var.* **7.** *mat.* İki doğrunun kesim yeri olarak tanımlanabilen, uzamı

olmayan yer. § **Nokta koymak** sonuçlandırmak, bitirmek. **Noktası noktasına** hiç eksiksiz, tastamam.

noktalamak (*-i*) **1.** Nokta koymak. **2.** Yazıda nokta, virgül, tırnak gibi imleri yerli yerinde kullanmak. **3.** *mec.* Sonuçlandırmak, bitirmek.

nonoş *a.* Genellikle küçük çocuklara sevgi sözü olarak söylenir.

norm *a. Lat.* Kural olarak benimsenmiş, yerleşmiş ölçü, yasaya uygun durum.

normal *s. Fr.* **1.** Kurala uyan, alışılagelene uyan. **2.** *a. mat.* Bir eğrinin bir teğetine değme noktasından çizilen dikme.

Norveççe *öz. a.* Norveç dili.

Norveçli *öz a.* ve *s.* Norveç halkından ya da bu halkın soyundan olan kimse.

not, -tu *a. Fr.* **1.** Bir şeyi anımsamak için yazılan kısa yazı. **2.** Bir şeyin niteliği üzerine edinilen kanı : *Onun bu davranışına iyi not verilmedi.* **3.** Okullarda öğrencilerin bilgisi üzerine edinilen kanıyı gösteren sayı ya da derece, °numara. § **Not almak** başlıca noktaları özetleyerek yazıya geçirmek, biri bir söz söylerken başkası onun söylediklerini yazmak. **(Birine) Notunu vermek** (ya da **Numarasını vermek**) bir kimse için olumsuz bir kanıya varmak.

nota *a. İt. müz.* **1.** Bir müzik sesini belirtmeye yarayan im. **2.** Bir devletin başka bir devlete ya da bunun elçisine yaptığı bildiri : *Yazılı nota.*

noter *a. Fr.* **1.** Çeşitli belge ve işlemlere resmilik kazandırmak ve yasanın öngördüğü öteki görevleri yerine getirmekle yükümlü kamu görevlisi. **2.** Noterin çalıştığı yer.

noterlik *a.* Noterin görevi ya da orunu.

nöbet, -ti *a. Ar.* **1.** Sıra. **2.** Sıra ile yapılan görev : *Nöbete girmek.* **3.** Hastalık nedeniyle titreme, yüksek ateş : *İğne nöbet yaptı mı?* **4.** Zaman zaman ortaya çıkan aynı türden fizyoloji bozuklukları : *Sıtma nöbeti. Sinir nöbeti.* § **Nöbet beklemek** (asker, polis,...) bir yeri, bir kimseyi, bir aracı gözetlemek, korumak gibi amaçlarla bulunduğu yerden belli bir süre ayrılmamak. **Nöbet tutmak** sıra ile beklemek.

nöbetçi *s.* ve *a.* Nöbet bekleyen, nöbet sırası kendisinde olan (kimse).

nöbetşekeri, -ni *b. a.* Halk arasında ilaç olarak kullanılan billurlaştırılmış şeker.

nöroloji *a. Fr. hek.* Sinir sistemini inceleyen bilim.

nöron *a. Yun. biy.* Sinir gözesi.

nötr *s. Fr.* Yansız.

nötron *a. Fr.* Elektrik yükü olmayan bir atom cisimciği.

numara *a. Fr.* **1.** Bir şeyin, bir dizi içindeki yerini gösteren sayı, °rakam: *Bu evin numarası 20'dir.* **2.** (Kimi eşyada) Ölçü : *On numara çorap.* **3.** Not : *Türkçeden kaç numara aldın?* **4.** Eğlendirici oyunlardan her biri : *Varyetede yeni numaralar varmış.* **5.** *argo* Düzen, hile, oyun. § **Numara yapmak** (*argo*) yalancıktan yapmak. **(Birine) Numarasını vermek** hakkında olumsuz kanıya varmak.

numaracı *s. argo* Davranışları yapmacık olan (kimse).

numaralı *s.* **1.** Numaralanmış, numarası olan : *Numaralı kâğıtlar.* **2.** Düz cam değil, mercek niteliğinde olan gözlük camı : *Numaralı gözlük kullanıyor.*

numarasız *s.* **1.** Numara verilerek belirtilmemiş : *Bu salonda yerler numarasızdır.* **2.** Gözün görme gücünü artırma özelliği bulunmayan : *Numarasız gözlük.*

numune *a. Far.* Örnek.

numunelik *s.* Örneklik, göstermelik.

nur *a. Ar.* Aydınlık, ışık, parıltı. § **Nur gibi** parlak, pırıl pırıl. **Nur topu gibi** çok güzel ve temiz (çocuk).

nutuk, -tku *a. Ar.* **1.** Söz, konuşma. **2.** Söylev. § **Nutku tutulmak** heyecandan ya da şaşkınlıktan konuşamamak.

nüfus *ç. a. Ar.* **1.** Kişi : *Burada beş nüfus var.* **2.** Bir yerde, bir ülkede oturanların topu : *Nüfus sayımı yapıldı.* § **Nüfus cüzdanı** (ya da **kâğıdı**) bir kimsenin nüfus kütüğünde kayıtlı bulunduğunu bildiren ve kimliğini belirten belge.

nüfuz *a. Ar.* **1.** İçe geçme, içe işleme. **2.** *mec.* Söz geçirme gücü, erk : *Bu adamın çok nüfuzu var.* § **Nüfuz etmek 1)** bir şeyin içine işlemek, geçmek; **2)** anlamak; etkili olmak.

nüfuzlu *s.* Sözü geçen, istediğini yaptıran, erkli.

nükleer *s. Lat.* Atom çekirdeği ile ilgili, çekirdeksel. § **Nükleer enerji** atom çekirdeğinin parçalanmasından doğan enerji. **Nükleer silah** nükleer enerji ile yıkım gücü sağlayan silah.

nükleon *a. Lat.* Atom çekirdeğini oluşturan proton ve nötronun ortak adı.

nüksetmek (*nsz*) *Ar. T.* (Hastalık ya da başka bir durum) Geri dönmek, depreşmek.

nükte *a. Ar.* **1.** İnce anlamlı ve şakalı söz. **2.** Yazıda, resimde, sözde ve davranışta ancak dikkat edilirse anlaşılabilen ince anlam : *Bu nükteyi anlıyamadım.* § **Nükte yapmak** nükteli söz söylemek.

nükteci *s.* Güzel nükteler yapan (kimse).

nüktedan *s. Ar. Far.* Nükteci.

nümayiş *a. Far.* Gösteri[2].

nüsha *a. Ar.* **1.** Birbirinin tıpkısı olan yazılı şeylerin her biri : *Bu yazmanın bir nüshası da bizim kitaplıkta.* **2.** Gazete ve dergilerde sayı : *Derginin son nüshasını okuyamadım.*

nüve *a. Ar.* Çekirdek.

nüzul, -lü *a. Ar.* İnme.

O

o, O *a.* Türk abecesinin on sekizinci harfi; ünlü.

O *kim.* Oksijenin simgesi.

o *ünl.* Başına getirildiği tümcenin anlattığı duyguyu vurgular : *O, maşallah ne güzel! O, bu da oldu mu ya!*

o, -nu *ad.* **1.** Tekil üçüncü kişiyi gösterir : *O gelemedi, ben geldim.* **2.** İki ya da çok şeyden, daha önce sözü geçeni gösterir : *O iyi değil, bu iyidir.* **3.** *s.* Uzakta olan, göz önünde bulunmayan kimse ya da şeyi belirtir : *O adamı tanır mısınız?* § **O denli** öyle, o kadar. **O gün bugün** o zamandan beri. **O taraflı olmamak** önem vermemek, ilgi göstermemek. **O tarakta bezi olmamak** o işle ilişiği bulunmamak.

oba *a.* **1.** Bölmeli büyük göçebe çadırı. **2.** Çadır halkı, aynı boydan, birlikte yaşayan göçebe aileler topluluğu. **3.** Göçebelerin konak yeri.

obartmak (*-i*) Abartmak.

obje *a. Fr.* Nesne.

objektif *s. Fr.* **1.** Nesnel. **2.** *a. fiz.* Fotoğraf makinesi, mikroskop gibi optik aygıtlarda, cisimlerden gelen ışınları

alıp ekran üzerine yansıtan mercek ya da mercek dizgesi.

observatuvar *a. Fr.* Gözlemevi.

obua

obua *a. Fr. müz.* Bir çeşit tahta, nefesli çalgı.

obur *s.* Gereğinden çok yemek yiyen.

oburluk *a.* Obur olma durumu.

obüs *a. Far.* **1.** İçi patlayıcı maddeler ve küçük mermilerle dolu top güllesi. **2.** Bir top çeşidi.

ocak (I) *a.* **1.** Ateş yakmaya yarayan, pişirme, ısıtma, ısınma gibi amaçlarla kullanılan yer ya da aygıt. **2.** Özel olarak duvar kenarına yapılan bacası olan girinti, °şömine. **3.** Taş ya da maden çıkarılan yer : *Mermer ocağı.* **4.** *mec.* Bir şeyin en çok bulunduğu ya da yapıldığı yer : *Bilim ocağı. Fesat ocağı.* **5.** Bostanlarda her cins sebze için ayrılmış toprak parçası : *Biber ocağı.* **6.** Bir amaca göre örgütlendirilmiş kuruluş : *Yeniçeri ocağı.* **7.** *mec.* Ev, aile. § **Ocağı batmak** perişan olmak, °mahvolmak. **Ocağı sönmek** soyu tükenmek.

ocak (II) *a.* Yılın otuz bir gün süren birinci ayı.

ocakçı *a.* **1.** Makine ateşçisi. **2.** Ocak bacaları temizleyicisi. **3.** *s.* Kahvelerde kahve ve çay hazırlayan (kimse).

od *a.* Ateş.

oda *a.* **1.** Evin ya da bir yapının duvarlarla birbirinden ayrılmış bölümlerinden her biri : *Yatak odası. Çalışma odası. Sandık odası.* **2.** Aynı meslekten olanların oluşturduğu resmi birlik : *Ticaret odası. Elektrik mühendisleri odası.*

odacı *a.* İşyerlerinde ve resmi kuruluşlarda temizlik ve ayak işlerine bakan görevli.

odak *a. fiz.* Bir ışık ya da ısı kaynağından yayılan ışınların toplandığı yer.

odaklaştırmak *(-i)* Bir ışık demetini ya da elektron akımını bir noktada toplamak.

odalık *a.* Eskiden saraylarda nikâhsız olarak alınan kadın.

odun *a.* **1.** Yakılmak için kesilmiş ağaç. **2.** *s. mec.* Kavrayışsız ve kaba (kimse).

oduncu *a.* Odun kesen ya da satan kimse.

odunlaşmak *(nsz)* **1.** (Bitkilerde) Odun durumuna gelmek. **2.** *mec.* Kabalaşmak.

odyometre *a. Yun. kim.* Kimi gazları birleştirme ya da çözümleme işleminde kullanılan bir aygıt.

of *ünl.* Sıkıntı ya da acı anlatır : *Of, bıktım artık!*

ofis *a. Fr.* **1.** İşyeri, °daire. **2.** Devletçe, ekonomik bir etkinliği yürütebilmek üzere kurulan, yönetimsel ve mali özerkliği olan kamu kuruluşu: *Toprak Mahsulleri Ofisi. Devlet Malzeme Ofisi.*

oflamak *(nsz)* Of diyerek sıkıntısını belli etmek.

ofsayt *a. İng. sp.* Bir oyuncuyla karşı kale arasında (top kendi takımındayken) en az iki oyuncunun bulunmaması durumu.

ofset *a. İng.* Kalıp izlerini önce kauçuğa oradan da kâğıda geçirmeye dayanan çift kopyalı baskı yöntemi.

oğalamak *(-i)* Ovalamak.

oğlak *a.* Keçi yavrusu.

Oğlak *öz. a. gökb.* Zodyakta Yay ile Kova arasındaki burç. → Zodyak.

oğlan *a.* **1.** Erkek çocuk : *Çocukların ikisi oğlan biri kız.* **2.** İskambil kâğıtlarında genç erkek resimli kâğıt, bacak, °vale.

oğmak *(-i)* Ovmak.

oğul, -ğlu *a.* **1.** Erkek evlat : *İki kızı bir oğlu var.* **2.** Yaşlı kimselerin genç erkeklere söylediği bir seslenme : *Tanrı'dan ümit kesilmez ki oğul!* **3.** Kimi

sözcüklerin anlamını pekiştirmek için kullanılır: *Hinoğluhin.* **4.** Bir ana arıyla birlikte kovandan ayrılan arı topluluğu.

oğulcuk *a.* **1.** Oğul sözcüğünün küçültme ya da okşama biçimi. **2.** Döllenmiş yumurtacığın, gelişmeye başladığı andan dölüt olmasına değin geçen süredeki adı, °embriyon. **3.** *bot.* Bitki tohumlarında bir kökçük ile bir filizcikten oluşan asal kısım.

oğulotu, -nu *b. a. bot.* Ballıbabagillerden, yaprakları hoş kokulu, uyarıcı olduğu için baygınlıklara karşı kullanılan bir bitki.

Oğuz *öz. a.* Türklerin en büyük boylarından birinin ve bu boydan olan kimselerin adı : *Selçuklular Oğuz boyundandır.*

oh *ünl.* Sevinç ya da hoşnutluk anlatır : *Oh, ne güzel!* § **Oh demek** rahata ermek. **Oh olsun (demek)** başkasını üzen bir duruma sevinildiğini anlatır : *Oh olsun, niye benim sözümü dinlemedin.*

oje *a. Fr.* Tırnak cilası.

ok

ok *a.* **1.** Yayla atılan, ucunda sivri bir demir parçası bulunan ince tahta çubuk. **2.** Kimi araçlarda hayvanları koşmaya yarayan uzun direk : *Araba oku. Saban oku.* § **Ok yaydan çıkmak** geri dönülemez bir durum ortaya çıkmak.

okaliptüs *a. Yun. bot.* Mersingillerden, birçok cinsi olan, boyu yüz metreyi aşabilen, toprağın suyunu emerek yerin bataklık duruma gelmesini önleyen araç.

okçu *a.* **1.** Ok yapan ya da satan kimse. **2.** Ok atıcısı.

okka *a. Ar.* Bin iki yüz seksen üç gramlık eski bir ağırlık ölçüsü. § **Okka çekmek** oylumundan umulmayacak kadar ağır gelmek. **Okkanın altına gitmek** boşu boşuna kötü bir duruma düşmek.

okkalı *s. mec.* **1.** Büyük: *Okkalı bir fincan.* **2.** Ağır : *Okkalı bir küfür.*

oklava *a.* Hamur açmakta kullanılan uzunca yuvarlak çubuk.

oklukirpi *b. a. zool.* Kemirgenlerden, kirpiye benzeyen, uzun dikenli bir hayvan.

oksalat, -tı *a. Yun. Fr. kim.* Billurları sidikte bulunabilen ve sidikyollarında taş yapan kalsiyum oksalatın kısa söylenişi.

oksijen *a. Yun. kim.* Hidrojenle bileşerek suyu oluşturan, atom ağırlığı 16, rengi, kokusu ve tadı olmayan bir gaz. Simgesi O.

oksit *a. Yun. kim.* Basit bit cismin oksijenle bileşmesinden oluşan bileşik.

oksitlenmek (*nsz*) *kim.* Oksit durumuna girmek.

okşamak (*-i*) **1.** Sevgi ya da şefkat belirtisi olarak elini bir şeyin üzerinde yavaş yavaş gezdirmek ya da ona hafif hafif vurmak. **2.** *mec.* Övmek, gönül almak. **3.** *mec.* Hafifçe dövmek, dayak atmak. **4.** *mec.* Benzemek, andırmak : *Bu iki sarı birbirini okşuyor.*

oktan *a. İng. kim.* Petrolde bulunan renksiz, hidrokarbonlu sıvı.

oktav *a. Lat. müz.* Sekiz sesten oluşan ses dizisi. Bir do sesiyle ondan sonraki do sesi arasındaki aralık.

oktruva *a. Fr.* Kimi mallar için kente girerken alınan vergi, ayakbastı parası.

okul *a.* **1.** Okuma yazma öğretmekten başlayarak en yüksek düzeyde bilim ve sanat bilgisi vermeye değin, çeşitli derecede toplu olarak öğrenimin sağlandığı yer : *İlkokul. Sanat Okulu. Dil*

Okulu. **2.** Bir okuldaki öğrenci ve görevlilerin tümü: *Okul dağıldı.* **3.** Bir bilim ya da sanat kolunda özel ve belirgin yöntem, çığır, °ekol : *Rönesans okulu.*

okullu *s.* Öğrenci.

okulöncesi, -ni *b. a. eğitb.* **1.** Çocuğun okul çağına girmesinden önceki çağı. **2.** *s.* Bu çağla ilgili, bu çağa özgü : *Okulöncesi eğitim.*

okulsonrası, -nı *b. a. eğitb.* **1.** Okul çağından sonra gelen çağ. **2.** *s.* Bu çağla ilgili, bu çağa özgü.

okuma *a.* Okumak eylemi.

okumak (*-i*) **1.** Yazıya geçirilmiş bir metne bakarak bunu sessizce çözümleyip anlamak ya da aynı zamanda seslere çevirmek : *Ben sizin yazınızı kolaylıkla okurum.* **2.** (*-√ nsz*) Bir konuyu öğrenmek için okulda, bir öğretmenin yanında ya da yazılı şeyler üzerinde çalışmak : *İki yıl İngilizce okumuş.* **3.** Sesli olarak ya da ezgi ile söylemek : *Ezan okumak. Şarkı okumak.* **4.** Üfürükçülük etmek. **5.** *argo* Sövüp saymak. **6.** Bilmek, anlamak : *Senin ne düşündüğünü gözlerinden okurum.*

okumuş *s.* Okuyarak bilgisini genişletmiş (kimse).

okunaklı *s.* Kolaylıkla okunacak biçimde belli ve düzgün harflerle yazılmış : *Okunaklı bir yazısı var.*

okunaksız *s.* Güçlükle okunabilen : *Okunaksız yazı.*

okur *a.* Gazete, dergi, kitap gibi yayınları sürekli okuyan kimse, okuyucu : *Bu derginin okurları çoktur.*

okuryazar *b. s.* Okuması yazması olan, öğrenim görmüş (kimse).

okutmak (*-i √ -i, -e*) **1.** Okumasını sağlamak ya da okumak işini yaptırmak. **2.** Ders vermek, bir konu üzerinde yetiştirmek : *Lisede İngilizce okutuyor.* **3.** *argo* Satarak elden çıkarmak.

okutman *a.* Yüksekokullarda uygulama çalışmaları, yabancı dil öğretimi ile görevlendirilen öğretim üyesi yardımcısı, °lektör.

okuyucu *s.* ve *a.* **1.** Sürekli olarak herhangi bir yayın organını okuyan (kimse). **2.** Şarkı, türkü, söyleyen kimse.

oküler *a. Fr. fiz.* Optik aygıtlarda objektiften aldığı ışınları göze veren mercek dizgesi.

okyanus *a. Yun. coğr.* Anakaraları birbirinden ayıran engin deniz : *Atlas Okyanusu.*

okyılanı, -nı *b. a. zool.* Başı pullu, boyu iki metre kadar olabilen, çok zehirli ve tehlikeli bir yılan.

olabilir *s.* Gerçekleşme olanağı bulunan, engeli bulunmayan, olanaklı, olur : *Olabilir her çareye başvurdum.*

olabilirlik *a.* Olasılık, °ihtimal.

olacak *s.* **1.** Olması yakışık alan, uygun olan : *Bu olacak iş mi?* **2.** Sayılan, kabul edilen, ...yerinde olan : *Arkadaşın olacak adam, beni yarı yolda bıraktı.* **3.** Olmasının önüne geçilemeyen durum : *İş olacağına varır.* § **Olacak gibi değil** olamaz.

olagelmek (*nsz*) Sürmek, devam etmek.

olağan *s.* Sık sık olan, olagelen : *Bu olağan işlerdendir, artık alıştık.*

olağandışı, -nı *b. s.* Olağan olmayan.

olağanüstü, -nü *b. s.* **1.** Normalin üstünde olan : *Olağanüstü büyüklükte bir hayvan.* **2.** Beklenmedik bir zamanda yapılan, önceden tasarlanmamış olan: *Olağanüstü bir toplantı.* **3.** Benzerlerinden ayrı olan.

olanak *a.* **1.** Yararlanılan uygun koşul. **2.** Olabilirlik, °imkân : *Buna bir olanak tanıyalım.* § **Olanak sağlamak** bir işin olmasına elverişli ortamı hazırlamak.

olanca *s.* Bütün, elde bulunanın hepsi : *Olanca parasını batırdı.*

olası *s.* **1.** Görünüşe göre olacağı sanılan. **2.** Olsun : *Kör olası.*

olasılı *s.* Olasılığa dayanan, belkili, °muhtemel : *Olasılı hesaplarla böyle önemli işlere girişilemez.*

olasılık *a.* **1.** Bir şeyin olabileceğine inandıran görünüş, °ihtimal : *Bu işin başarılması için en ufak bir olasılık bile yoktur.* **2.** *mat.* ve *mant.* Bir olayın olanak derecesinin kesirle gösterilmiş biçimi : *Zar atışında çift altı gelmesi olasılığı otuz altıda birdir.*

olay *a.* **1.** Ortaya çıkan, oluşan durum. **2.** Olağan olmadığı için topluluğun geniş ölçüde ilgisini çeken olgu, °hadise. § **Olay çıkarmak** hoş olmayan bir durum yaratmak.

oldubitti *b. a.* Başkasına karışma hakkı vermeden bir işi aceleye ve kargaşalığa getirip sonuca bağlama, olupbitti.

oldukça *be.* Yetecek kadar, epey : *Oldukça parası var. Hava oldukça soğuk.*

olefin *a. Fr. kim.* Etilen, bütilen, propilen gibi yapısına başka bir öğe ya da kök sokulabilen, karbonlu hidrojenlerin genel adı.

oleik *a. Fr. kim.* Yağlarda gliserin ile birlikte bulunan, rengi, kokusu, tadı olmayan sıvı bir madde.

olgu *a.* Düşünce ve ilkelere karşıt olarak gerçekte var olan şey, °vaka : *Dil olguları.*

olgun *s.* **1.** (Yemişler için) Yenecek duruma gelmiş : *Olgun armut.* **2.** Bilgi ve görgüsü gelişmiş : *Olgun bir insan.*

olgunlaşmak (*nsz*) Olgun duruma gelmek.

oligarşi *a. Yun.* Siyasal erkin birkaç kişilik bir kümenin elinde bulunduğu yönetim; soyluerkinin daralmış biçimi, takımerki.

olimpiyat, -tı *a. Yun.* **1.** Her dört yılda başka bir ülkede yapılan ve yalnızca amatörlerin katıldığı uluslararası spor yarışmaları. **2.** Çeşitli spor dallarında düzenlenen yarışma : *Yaz Olimpiyat Oyunları.*

olmak, -ur (*nsz*) **1.** Varlık kazanmak, meydana gelmek : *Hergün fırtına oluyor.* **2.** (Şu ya da bu durumda) Bulunmak : *O benim yeğenim oluyor.* **3.** Uygun düşmek, yerinde görülmek : *Böyle iş olmaz.* **4.** Yetişmek, olgunlaşmak : *Ekinler oldu.* **5.** (Zaman belirten sözcüklerle) Geçmek, tamamlanmak : *O gideli iki yıl oldu.* **6.** (Zaman bildiren bir adla) Yaklaşmak, gelip çatmak : *Akşam oluyor.* **7.** Uymak. tam gelmek : *Bu ayakkabı size olur.* **8.** Birinin mülkiyetine geçmek : *Ev onun oldu.* **9.** Bir şeyi elde etmek, edinmek : *Bilgisi olmak.* **10.** (*-den*) Yitirmek, elinden kaçırmak : *Ekmeğinden oldu. Canından oldu.* **11.** (*yar*) Başlama, bitirme ve davranma katışık eylemlerini yapmaya yarar : *Artık gelmez oldu.* **12.** (*-e*) Yol açmak : *Bu davranışın ona çok zararı oldu.* § **Olan biten** ne varsa : *Olan biten bu kadar.* **Oldu olacak** artık çekinilecek bir şey kalmadı. **Oldum bittim** (ya da **Oldum olası**) çok eskiden beri. **Olup olacağı** hepsi, bütünü.

olmayacak *s.* Olması hoş görülmeyen, uygun olmayan : *Olmayacak sözler söyledi.* § **Olmayacak duaya amin demek** sonuç vermeyeceği belli bir iş için olumlu görüş bildirmek.

olta *a.* Balık avlamakta kullanılan, ucuna iğne takılı, at kuyruğu kılından ya da naylon tellerden yapılmış araç. § **Oltaya vurmak** (balık) oltaya takılmak.

oluk *a.* **1.** Bir şeyin akmasına yarayan, üst yanı açık boru : *Değirmen oluğu.* **2.** Damların kenarlarında yağmur sularını toplayıp akıtan çinko boru. **3.** Bir şeyin üzerinde oyulmuş yol. § **Oluk gibi akmak** çok bol ve arası kesilmeden gelmek.

olumlu *s.* **1.** Gözetilen amaca ya da beklenene uygun, yararlı. **2.** Yapıcı. **3.** Onaylanan : *Olumlu bir cevap.* **4.** *mant.* Öznesi ile yüklemi arasında evetleyici ilişki bulunan (önerme).

olumsuz s. **1.** İstenildiği gibi olmayan, istenilen sonuç alınamayan (durum) : *Olumsuz bir davranış.* **2.** *mant.* ve *dilb.* Bir şeyin olmadığını bildiren (yüklem ya da tümce).

olupbitti *b. a.* Oldu bitti. § **Olupbittiye getirmek** geri dönülmesi olanaksız bir durum yaratmak.

olur s. **1.** Olabilir : *Bu olur iş mi?* **2.** *be.* Peki : *Fincanı verir misin? -Olur.* § **Olur şey** olağan, görülegelen, sıradan. **Olur şey** (ya da **iş**) **değil** şaşma anlatır: *Olur şey değil, bir dakika rahat duramıyor.* **Olur olmaz 1)** değme, her kim ya da her ne olursa olsun : *Bu, olur olmaz adamın kârı değil*; **2)** önemsiz, gereksiz, yersiz. **(Bir işi) Oluruna bırakmak** kendi haline bırakıp ne olursa olsun, sonucuna razı olmak.

oluşmak (*nsz*) Belli bir varlık kazanmak, meydana gelmek : *Kabine yirmi dört bakandan oluşuyor.*

oluşum *a.* **1.** Oluşmak eylemi, °teşekkül. **2.** *gökb.* Gökcisimlerinin biçimlenme süreci.

om *a. DD* Kemiklerin yuvarlak ucu.

omlet, -ti *a. Fr.* Çırpılmış yumurta, peynir, domates vb. ile hazırlanan bir yemek, kaygana.

omur *a. anat.* Omurgayı oluşturan küçük kemiklerin her biri : *Boyun omurları.*

omurga *a. anat.* Birbiriyle eklemlenince kafatasından kuyruksokumuna değin uzanan bir kemik eksen oluşturan omurların tümü.

omurgalılar *ç. a. zool.* Memeliler, kuşlar, kurbağagiller, sürüngenler, balıklar gibi omurgası olan hayvanları içine alan grup.

omurgasızlar *ç. a. zool.* Omurgasız çokgözeli hayvanlar.

omurilik *b. a. anat.* Omurganın ortasındaki kanaldan geçen sinirsel organ.

omuz, -mzu *a.* Boynun iki yanında, kolların gövdeye bağlandığı bölüm. § **Omuz omuza 1)** çok sıkışık bir durumda; **2)** *mec.* dayanışarak, birlikte. **Omuz silkmek** aldırmamak, önem vermemek, önemsiz bulmak. **Omuzları çökmek** bitkin, perişan bir durumda olmak.

omuzlamak (*-i*) **1.** Omzuna almak. **2.** Omzuyla dayanıp itmek. **3.** *mec.* (Bir iş ya da görevi) Yüklenmek.

omuzluk *a.* **1.** Aşamayı göstermek amacıyla omuzlara takılan işaret, °apolet. **2.** Omza alınıp iki ucuna yük asılan kısa sırık.

on s. **1.** Dokuzdan bir artık. **2.** *a.* Dokuzdan sonra gelen sayının adı ve bu sayıyı gösteren rakam: 10, X. § **(Birini) On paralık etmek** birini kötü bir duruma düşürmek, hakaret etmek. **On parmağında on marifet** çok becerikli.

onaltılık *a. müz.* Birlik notanın on altıda biri uzunluğunda nota.

onama *a.* Onamak eylemi, °tasvip.

onamak (*-i*) Bir işi doğru ve uygun bulmak, °tasvip etmek.

onarım *a.* **1.** Onarmak işi, °tamir, °tamirat. **2.** Bir yapının, bir yontunun, bir resmin bozulmuş yerlerini yeniden yapma, °restore etme.

onarmak (*-i*) **1.** Bozulmuş olan bir şeyi düzeltip yararlı bir duruma sokmak, °tamir etmek : *Eski evi onardılar.* **2.** *mec.* Bir kusur ya da yanlışlığı bağışlatacak davranışlarda bulunmak.

onay *a.* Doğrulama, gerçekleme, °tasdik : *Atamalarla ilgili olarak genel müdürün onayı alındı.*

onaylamak (*-i*) Yapılan bir işi doğru ve yerinde bularak kabul etmek, °tasdik etmek : *Meclis anlaşmayı onayladı.*

onbaşı, -yı *b. a. ask.* Orduda erden sonra gelen ilk aşamada bulunan görevli.

ondalık *a.* **1.** Onda bir olarak alınan ya da verilen ücret. **2.** *s. mat.* Temel olarak on sayısını alan : *Ondalık kesir.*

ondüle *s. Fr.* Kıvırcık, kıvrılmış (saç).

ongun *s.* **1.** Bol verimli, yarar duruma gelmiş. **2.** Mutlu. **3.** Kutlu.

ongunluk *a.* Ongun olma durumu.

onikiparmakbağırsağı, -nı *b. a. anat.* Mideden sonra gelen incebağırsağın başlangıç bölümü.

onikitelli *b. a.* Tambura cinsinden, on iki teli olan bir halk çalgısı.

onkoloji *a. Yun.* Urları inceleyen tıp dalı.

onluk *s.* **1.** On birimden oluşan. **2.** *a.* On para, on kuruş ya da on lira değerinde para. **3.** *s.* On üzerinden tam not alan : *Onluk bir öğrenci.*

onmak (*nsz*) **1.** Daha iyi bir duruma girmek. **2.** Eksiği kalmayıp gönül ferahlığına ermek. **3.** Hastalıktan, dertten kurtulmak, °şifa bulmak.

ons *s. İng.* İngiltere ve Kanada'da 28, 349 gramlık ağırlık ölçüsü birimi.

onur *a.* **1.** Öz saygısı, °haysiyet. **2.** İç değer, °şeref. § **Onuruna dokunmak** birinin gururunu, haysiyetini incitmek. **Onuruna yedirememek** kendisine karşı yapılmış bir davranışı incitici ve kırıcı bularak üzülmek, bu yüzden tepki göstermek.

onurlandırmak (*-i*) Onur kazandırmak, onurunu artırmak, °şereflendirmek.

onurlu *s.* Onuru olan ya da onurunu çok düşünen.

onursal *s.* Saygı için verilen ya da övünç için kabul edilen (başkanlık, üyelik, profesörlük gibi san) : *O, Kurumun onursal üyelerindendir.*

oosfer *a. Yun. biy.* Bitkilerde erkek öğe tarafından döllenerek, yumurtayı oluşturan dişi öğe.

opal *a. Fr. yerb.* Silis grubundan değerli bir taş.

opera *a. İt.* **1.** Sözlerinin tümü ya da çoğu orkestra eşliğinde, ezgiyle söylenen sahne yapıtı. **2.** Bu tür yapıtların oynandığı yer.

operakomik *b. a. Fr.* İçinde güldürücü olaylar ve konuşmalı bölümler geçen opera.

operasyon *a. Fr.* **1.** Ameliyat. **2.** Bir tasarının gerçekleştirilmesi amacıyla alınan önlemlerin uygulanması.

operatör *a. Fr.* **1.** Ameliyat yapan hekim, °cerrah. **2.** Kimi teknik aygıtları işleten kimse.

operet, -ti *a. Fr. İt.* Eğlenceli, hafif konulu, içinde bestesiz konuşmalar bulunan sahne yapıtı.

oportünist, -ti *s. Fr.* Oportünizm yanlısı.

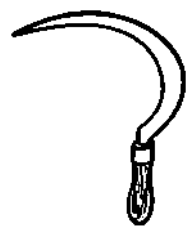
oportünizm *a. Fr.* Davranışlarını, ilkelere göre değil, durumun gereklerine göre düzenleme.

optik *a. Yun.* Fizik biliminin ışık olaylarını inceleyen kolu.

optimist, -ti *a.* ve *s. Fr.* Her şeyi iyi yönünden değerlendirme sistemi, iyimserlik.

opus *a. Lat.* Besteleniş sırasına göre numaralanmış müzik yapıtı.

ora *a.* O yer : *Oranın havası güzel.*

orak

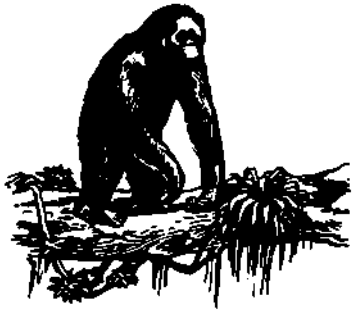
orak *a.* Ekin biçmekte kullanılan, yarım çember biçiminde bıçak.

orakböceği, -ni *b. a. zool.* Ağustosböceği.

oralı *s.* O yerden : *Siz de oralı mısınız?* § **Oralı olmamak** önemsememek, umursamamak.

oramiral *b. a.* Deniz kuvvetlerinde en yüksek rütbeli amiral.

oran *a.* **1.** Büyüklük, nicelik, derece bakımından iki şey arasında ya da parça ile tüm arasında bulunan bağıntı, °nispet : *Bu eve oranla sizin ev daha geniş.* **2.** İki şeyin birbirini tutması, karşılıklı uygunluk. **3.** Us yoluyla gerçeğe yakın olduğuna inanılarak verilen yargı, °tahmin. **4.** *mat.* Bir değerin aynı cinsten başka bir değere bölümü : *Üçün dokuza oranı.*

orangutan

orangutan *a.* (*Malezya dilinden*) *zool.* Sumatra ve Borneoda yaşayan, insana benzeyen, bir tür maymun.

oranlamak (*-i*) **1.** Bir yargıya varmak için iki şeyi karşılaştırmak : *İki yılın geçim indekslerini oranlarsak fiyatların arttığı sonucunu çıkarırız.* **2.** Us yoluyla gerçeğe yakın olduğu sanılan bir yargıda bulunmak, °tahmin etmek.

orantı *a.* **1.** Oran. **2.** *mat.* İki oranın eşit olması.

oratoryo *a. İt.* Solo sesler, koro ve orkestra için yazılmış çok bölümlü müzik yapıtı.

ordinaryüs *a. Lat.* Üstün aşamadaki profesör.

ordinat, -tı *a. Lat. mat.* Bir noktanın uzaydaki yerini belirtmeye yarayan çizgilerden biri.

ordino *a. İt.* **1.** Bir poliçenin arkasına yazılan havale emri. **2.** Tüccarın malını gümrükten çekebilmesi için vapur kumpanyasından yük konşimentosuna karşılık verilen havale.

ordövr *a. Fr.* Çerez, meze.

ordu *a.* **1.** Bir devletin asker topluluğu : *Türk ordusu.* **2.** Bu topluluğun başlıca bölümlerinden her biri : *Birinci ordu.*

ordubozan *b. a.* **1.** Oyunbozan. **2.** *hlk.* Varis.

orduevi, -ni *b. a.* Subay ve assubayların sosyal gereksinimlerini karşılamak için açılmış lokal.

ordugâh *b. a. T. Far.* Açıkta konaklayan ordunun konaklama yeri.

org *a. Yun.* Körüklerden elde edilen havanın, borulardan geçmesiyle değişik ses tonları verebilen klavyeli çalgı.

organ *a. Yun. anat.* **1.** Canlıyı oluşturan, belli görevler yapan parçalardan her biri. **2.** *mec.* Bir görevi yerine getirmekle yükümlü kuruluş : *Parti yayın organı.*

organik *s. Yun. biy.* Organlarla ilgili olan, organizmaya ait olan.

organizasyon *a. Yun.* **1.** Düzen, °tertip. **2.** Kuruluş, örgüt.

organizma *a. Yun. biy.* Kendi başına ayrı bir bütün oluşturan canlı varlık.

organze *a. İt.* İpek ya da keten iplikle dokunmuş, tülbent inceliğinde bir tür kolalı kumaş.

orgeneral *b. a.* En yüksek aşamadaki general.

orijinal *s. Fr.* **1.** Özgün. **2.** Değişik.

orkestra *a. Yun.* **1.** Eski Yunan tiyatrolarında sahne ile seyirciler arasında koro yeri. **2.** Yeni tiyatrolarda müzik topluluğunun yer aldığı sahne önü. **3.** Yaylı, nefesli ve vurmalı çalgılar topluluğu.

orkide *a. Fr.* < *Yun. bot.* Salepgillerden güzel çiçekli bitkilerin genel adı.

orkinos *a. Yun. zool.* Uskumru familyasından, boyu iki buçuk metre kadar olabilen, eti yenir bir balık, tonbalığı.

orman *a.* Çoğunlukla kerestelik ağaçlarla örtülü geniş alan; bu ağaçların tümü.

ormancı *a.* **1.** Orman işlerine bakan kimse. **2.** Orman mühendisi.

orospu *a. Far. kaba* Erkeklerin cinsel zevkine para karşılığı hizmet eden kadın; bu işi meslek edinen kadın, °fahişe.

orsa *a. İt. den.* Geminin rüzgâr alan yanı. § **Orsa alabanda** gemiyi birdenbire rüzgârın üstüne çevirme. **Orsa poca** (ya da **boca**) **1)** geminin kimi zaman rüzgâr yönüne yaklaşarak, kimi zaman da uzaklaşarak yol alması; **2)** *mec.* bata çıka, iyi kötü.

orta *a.* **1.** Bir şeyin iki ucundan, kenarlarından ya da başlangıcı ile bitiminden aynı uzaklıkta bulunan bölümü : *Yolun ortası. Kışın ortası.* **2.** Herkesin bulunduğu, görebileceği, işitebileceği yer : *Ortada dolaşmak. Her şey ortaya döküldü.* **3.** *s.* Her iki yanda kendi cinsinden aynı miktarda nesneler bulunan : *Orta kat.* **4.** *s.* İki karşıt niteliğin arasında ve her birinden aynı uzaklıkta bulunan : *Orta derece.* **5.** *sp.* Açık oyuncularından birinin topu kale ağzında duran arkadaşlarına havadan yollamak için yaptığı vuruş. § **Orta halli** ne zengin ne de yoksul. **Ortada kalmak 1)** yersiz kalmak; **2)** iki seçenek arasında kalmak. **Ortadan kaldırmak 1)** saklamak; **2)** *mec.* öldürmek. **Ortaya atmak** söylemek, ileri sürmek. **Ortaya bir balgam atmak** (*kaba*) bir iş yolunda iken, herkesin zihnini bulandıracak bir sözsöylemek. **Ortaya dökmek 1)** çıkarmak, göstermek; **2)** açıklamak. **Ortaya koymak 1)** açıkça göstermek; **2)** yaratmak, yapmak.

ortaç *a. dilb.* Tümleç olabilen, ad ve sıfat gibi kullanılan eylem soylu sözcük : *Tanıdık insan. Adı batası* (*adam*).

ortaçağ *b. a. tar.* Batı Roma İmparatorluğu'nun çöküşünden (476) başlayarak, 1453 ya da 1492'ye değin süren çağ.

ortaderi *b. a.* Dış ve içderiler arasındaki gözeler katmanı.

ortak *a.* Birlikte iş yapan, ortaklaşa yararlarla birbirlerine bağlı kimselerden her biri. § **Ortak olmak** herhangi bir şeye katılmak ya da o şeyi paylaşmak : *Benim her derdime sen ortak oldun.*

ortakçı *a.* Başka bir kimsenin tarlasında çalışarak ya da sürüsüne bakarak belli bir anlaşmaya göre ürününe ortak olan kimse.

ortaklaşa *be.* Ortak olarak, elbirliğiyle : *Bu işi ortaklaşa yaptılar.*

ortaklaşacı *a.* Ortaklaşacılık yanlısı, °kolektivist.

ortaklaşacılık *a.* Üretim araçlarından kişisel iyeliği kaldırıp, ortak kullanmayı ve toplum içinde her türlü eylemde ortak davranışı savunan öğreti, °kolektivizm.

ortaklık *a.* **1.** Ortak olma durumu : *"Öküz öldü, ortaklık ayrıldı."* **2.** İki ya da ikiden çok kimsenin iş yapmak için emek ya da sermaye birleştirmeleri durumu, °şirket.

ortakulak *b. a. anat.* Kulak zarı, çekiç, örs, üzengi kemiklerinin bulunduğu, dışkulakla içkulak arasındaki bölüm.

ortakyapım *b. a. si.* Çeşitli ülkelerden iki ya da daha çok yapımcının işbirliğinden doğan film çalışması.

ortakyaşama *b. a. biy.* Başka türden bir canlıyla birlikte ve birbirlerinden yararlanarak yaşama.

ortalama *s.* **1.** İki ya da daha çok niceliğin toplamını, bu niceliklerin sayısına bölmekle elde edilen sayı : *Ortalama kazanç.* **2.** *be.* Orta yerinden : *Baltayı ortalama vurdu.* **3.** *s.* Yaklaşık.

ortalamak (*-i*) **1.** Ortasını bulmak, ortasına vurmak : *İşi ortaladık.* **2.** *sp.* (Topu) Kalenin ağzına doğru havadan atmak : *Solaçık topu güzel ortaladı.*

ortalık *a.* **1.** Bulunulan yer ve çevre : *Ortalıkta kimseler kalmadı.* **2.** İçinde barınılan ev, oda gibi yer : *Ortalığı süpürmek.* § **Ortalık ağarmak** sabah olmaya başlamak. **Ortalık düzelmek** karışıklık yok olmak, tedirginlik kalmamak. **Ortalık kararmak** akşam olmak. **Ortalığı birbirine katmak** kargaşa çıkarmak. **Ortalığı... götürmek** kaplamak : *Ortalığı pislik götürüyor.* **Ortalıkta** göz önünde, meydanda.

ortam *a.* **1.** Canlı bir varlığın içinde bulunduğu doğal ya da maddi koşulların tümü : *Tropikal bitkiler için uygun bir ortam...* **2.** *mec.* İçinde bulunulan koşulların yarattığı durum : *Sanat ortamı. Çalışma ortamı.*

ortanca

ortanca (**I**) *s.* Yaş bakımından büyükle küçüğün arasında bulunan : *Ortanca kardeş.*

ortanca (**II**) *a. Lat. bot.* Ayrı taçyapraklı ikiçeneklilerden, türlü renkte, kokusuz bir çiçek ve bunun bitkisi.

ortaokul *b. a.* Ortaöğrenimin ilk üç yılını sağlayan ve liseye geçiş hakkını veren okul.

ortaoyunu, -nu *b. a.* Tuluata dayanan, Türk halk oyunu.

ortaöğretim *b. a.* İlköğretimden sonra genel kültür vermeyi amaçlayan ortaokul ve lise öğretimi.

ortaparmak *b. a.* El parmaklarının sağdan ve soldan üçüncü olanı.

Ortodoks *öz. a. Yun.* Ortodoksluk mezhebinden olan kimse.

Ortodoksluk *öz. a.* Doğu Hıristiyan kiliselerince sürdürülen, Yunanlılardan ve İslavlardan çoğunun kabul ettiği mezhep.

ortopedi *a. Yun. hek.* Hekimliğin vücut biçimsizliklerini düzelten ya da önleyen kolu.

oruç *a.* Tanrı'ya karşı görevlerini yerine getirmek için yeme, içme gibi birçok şeyden belli süre kendisini alıkoyma. § **Oruç açmak** vakti gelince oruç bozmak. **Oruç bozmak** bir şey yiyerek, içerek orucunu sona erdirmek. **Oruç tutmak** dinin buyurduğu orucu bir gün süresince yerine getirmek.

orun *a.* Büyük bir görevlinin çalıştığı yer, °makam, °mevki.

Os *kim.* Osmiyumun simgesi.

Osmanlıca *öz. a.* XIII - XX. yy'lar arasında Anadolu'da ve Osmanlı Devleti'nin yayıldığı bütün ülkelerde kullanılmış olan, özellikle XV. yy'dan sonra Arapça ve Farsçanın aşırı etkisinde kalan Türk yazı dili.

osmiyum *a. Lat. kim.* 2700 derecede ergiyen, platin filizlerinde bulunan çok kırılgan element. Simgesi Os.

osurmak (*nsz*) *kaba* Yellenmek.

osuruk *a. kaba* Bağırsaklardaki gaz. § **Osuruğu cinli** *tkz.* gereksiz yere olmayacak şeylere öfkelenen.

ot, -tu *a.* **1.** Toprak üstündeki bölümleri odunlaşmayan, ilkbaharda bitip bir

iki mevsim sonra kuruyan küçük bitkilerin ortak adı. **2.** *s.* Otla yapılmış ya da otla doldurulmuş : *Ot minder.* **§ Ot yoldurmak** birine çok zor bir işi yaptırmak.

otağ *a.* Büyük ve süslü çadır.

otçul *s. zool.* Otla beslenen (hayvan).

otel *a. Fr.* Yolcu ve gezmenlere gecelеme olanağı sağlamak, bundan başka yemek, eğlence gibi türlü hizmetler sunmak ereğiyle kurulmuş işletme.

otlak *a.* Hayvan otlatılan yer, yaylak, salmalık, °mera.

otlamak (*nsz*) **1.** (Hayvan) Dolaşarak yerden ot yemek. **2.** *argo* Para harcamadan başkalarından geçinmek.

oto *a.* Otomobil sözcüğünün kısaltılmışı.

otoban *a. Al.* Otoyol.

otobiyografi *a. Yun.* Özgeçmiş.

otobüs

otobüs *a. Yun. Lat.* Yolcu taşıyan motorlu büyük taşıt.

otodidakt *a. Yun. Fr.* Özöğrenimli.

otogar *b. a. Yun. Fr.* Şehirlerarası çalışan motorlu taşıtların, yolcularını aldıkları ve indirdikleri yer.

otokar *a. Yun. İng.* Büyük gezi otobüsü.

otokrasi *a. Yun.* Bütün yetkilerin sınırsız olarak bir kişide toplandığı devlet yönetim biçimi, saltıkçılık.

otokritik *a. Fr.* Özeleştiri.

otomasyon *a. Fr.* El emeğine gereksinme duymadan işi teknik araçlarla yapma.

otomat, -tı *a. Yun.* **1.** Herhangi bir düzenekle belli bir işi kendi başına yapan makine. **2.** Sıcak su verecek biçimde hazırlanmış havagazı ocaklı aygıt. **3.** Yapılarda merdivenleri aydınlatacak biçimde düzenlenmiş elektrik düzeni.

otomatik *s. Yun.* **1.** Kendi kendine işleyen (aygıt) : *Otomatik sigorta.* **2.** Düşünmeden yapılan (hareket).

otomobil *a. Yun. Lat.* Patlamalı, içten yanmalı, elektrikli bir motor ya da gaz türbiniyle hareket eden taşıt.

otomotiv *a. İng.* Motorlu taşıt yapımı üzerine kurulmuş sanayi dalı.

otonom *a. Fr.* Özerk.

otopark, -kı *a. Yun. Al.* Motorlu taşıt araçlarının belli bir süre için bırakıldığı yer.

otoplasti *a. Yun. hek.* Eksik bir organa, kişinin başka bir yerinden parça alıp eklemek yoluyla yapılan onarım.

otopsi *a. Yun. hek.* Ölüm nedenini anlamak için cesedi kesip inceleme.

otoray *a. Yun. İng.* Ray üzerinde işleyen taşıma aracı.

otorite *a. Fr.* Yetke.

otoriter *s. Fr.* Yetkeli.

otostop *a. İng.* Bir yayanın yoldan geçen bir motorlu taşıtı durdurup binerek yolculuk etmesi.

otoyol *b. a.* Hızlı bir trafik akımı sağlamak amacıyla yapılan çift yönlü geniş yol, °otoban.

otsu *s. bot.* Ot gibi olan, gövdesi odunlaşmayan (bitki).

oturak *a.* **1.** Tahtadan alçak iskemle. **2.** Çocuk ya da hastaların oda içinde aptes bozdukları kap, °lazımlık. **3.** *s.* Yürümesini önleyen özründen dolayı evde oturmak zorunda olan (kimse).

oturaklı *s.* **1.** Yerinde sağlam duran : *Oturaklı bir vazo.* **2.** *mec.* Ağırbaşlı : *Oturaklı bir adam.* **3.** (Söz için) Yerinde ve sırasında söylenmiş : *Öyle oturaklı konuştu ki kimse ağzını açamadı.*

oturmak (*-e*) **1.** Vücudun belden yukarısı dik duracak biçimde ağırlığı kaba etlere vererek bir yere yerleşmek : *Sandalyeye oturdu.* **2.** Bu biçimde

yerleştiği yerde kalmak : *Bir saattir oturuyorum.* **3.** Uygun gelmek : *Kapak tencereye oturdu.* **4.** Bir yerde sürekli olarak kalmak, °ikamet etmek : *Biz Yenişehir'de oturuyoruz.* **5.** Yer almak, geçmek : *Valilik makamına oturdu.* **6.** Hiç bir iş yapmadan vakit geçirmek : *Böyle oturacağına biraz çalışsana.* **7.** (Toprak ya da yapı için) Çökmek, aşağı inmek : *Temelin bu yönü on santim oturmuş.* **8.** *hlk.* Mal olmak : *Bu bize pahalıya oturdu.* **9.** Kesin ve son biçimini almak, düzene kavuşmak.

oturtma *a.* Patlıcan, kabak, patates gibi sebzelerden yapılan bir çeşit kıymalı yemek.

oturum *a.* Bir meclis ya da kurulun, çözümlenmesi gereken sorunları görüşüp tartışmak için yaptığı toplantı, °celse.

otuz *s.* **1.** *mat.* Üç kere on, yirmi dokuzdan bir artık. **2.** *a.* Yirmi dokuzdan sonra gelen sayının adı ve bu sayıyı gösteren işaret, 30, XXX.

ova *a.* Düz ve geniş arazi.

oval *s. Fr.* Yumurta biçiminde, söbe.

ovalamak (*-i*) **1.** Ellerini bir şeye ya da birbirine sürtmek : *Uyanınca gözlerini ovaladı.* **2.** Ezmek ya da ufak parçalara ayırmak.

ovmak (*-i*) **1.** Elini bir şey üzerinde bastıra bastıra gezdirmek : *Sızlayan yerlerini ovdu.* **2.** Bir temizleyiciyle bir yeri ya da bir şeyi kuvvetle sürterek temizlemek : *Tencereyi ovmak.*

oy *a.* **1.** Tutulacak yol için ileri sürülen görüş, °rey. **2.** Bu görüşü belirten kâğıt, § **Oy vermek** (ya da **Oyunu kullanmak**) bir sorun üzerindeki isteğini bildirmek. **Oya koymak** oylamak, bir işin sonucunu saptamak için oy verilmesini istemek.

oya *a.* İpek ibrişim kullanılarak iğne, firkete, tığ ya da mekikle yapılan ince dantel. § **Oya gibi** ince, zarif, güzel.

oyalamak (**I**) (*-i*) **1.** Belirli bir süre, birinin dikkat ve ilgisini bir şeyden başka şeye kaydırmak : *Çocuğu oyalamak.* **2.** Vakit kazanmak için aldatmak : *Alacaklıyı iki yıldır oyalıyor.*

oyalamak (**II**) (*-i*) Oya ile süslemek.

oybirliği *b. a.* Oylamaya katılanların tümünün aynı yönde birleşmeleri.

oylamak (*-i*) Oya sunmak.

oylum *a.* **1.** Bir cismin uzayda doldurduğu boşluk, °hacim. **2.** İçi oyulmuş, çukur durumuna getirilmiş. § **Oylum oylum** katmer biçiminde oymalı, girintili çıkıntılı.

oyma *a.* Oyularak yapılan süs : *Koltuğun oymaları.*

oymabaskı *b. a.* Çinko, bakır, tahta gibi plaklara kazıma ile yapılan resimleri kâğıda basma tekniği.

oymak (**I**) (*-i*) Keserek, yontarak, kazıyarak çukur ya da delik açmak : *Tahtayı oymak.*

oymak (**II**) *a.* **1.** Eski göçebe toplum düzeninde bir boyu oluşturan alt bölümlerin her biri, °aşiret. **2.** En az 16, en çok 32 izciden oluşan izci kuruluşu.

oynak *s.* **1.** Çok kımıldar, yerinde duramaz. **2.** Kararsız, sürekli değişen. **3.** (Kadın ya da kız için) Davranışları ağırbaşlı olmayan. **4.** *anat.* Eklemlerin bükülüp doğrulmaya elverişli olanı.

oynamak (*nsz*) **1.** (Çocuklar ve hayvan yavruları) İçgüdü ile kendilerini eğlendiren ve yeteneklerini geliştiren davranışlarda bulunmak. **2.** Bir oyunla eğlenmek. **3.** (*-le*) Kurcalamak : *Sakın saatle oynama!* **4.** Kımıldamak. **5.** Tiyatroda temsil etmek ya da edilmek, sinemada gösterilmek. **6.** Sporla ilgili çalışmalara katılmak : *Tenis oynamak.* **7.** Tehlikeye koymak : *Birinin ekmeğiyle oynamak.* **8.** Değişiklik göstermek : *Bunların fiyatları 2-3 lira arasında oynar.* § **Oynaya oynaya** sevine sevine, büyük bir memnunlukla.

oynaş *a.* Aralarında toplumca hoş karşılanmayan ilişkiler bulunan kadın ve erkekten her biri.

oynaşmak (*nsz*) **1.** Birbiriyle oynamak. **2.** Sevişmek.

oynatmak (*-i*) **1.** Oynamak işini yaptırmak : *Çocuğu düğünde oynattılar.* **2.** Oyunla oyalamak : *Çocuğu oynatmak.* **3.** Düzenle oyalamak: *Alacaklıyı oynatmak.* **4.** (*nsz*) Aklını kaybetmek : *Zavallı az kalsın oynatıyordu.*

oysa *bağ.* Aralarında karşıtlık, aykırılık bulunan iki tümceyi birbirine bağlar : *Bana darılmış, oysa ben ona hiç bir şey yapmış değilim.*

oyuk *s.* **1.** Oyulmuş, içi oyulmuş. **2.** *a.* Oyulmuş yer.

oyulga *a.* Elle yapılan düz dikiş.

oyun *a.* **1.** Hoş vakit geçirmek için karşılıklı yapılan ve hesap, dikkat, çeviklik ya da rastlantılara dayanan eğlenceli yarış. **2.** Sahne ya da mikrofonda oynanmak için yaratılmış yapıt, °temsil, °piyes: *Karagöz oyunu. Tiyatro oyunları.* **3.** Düzen, °hile. **4.** Spor yarışması. § **Oyun çıkarmak** *sp.* oynamak : *Milli Takım bugün güzel bir oyun çıkardı.* **(Birine) Oyun etmek** (ya da **oynamak**) birini aldatmak. **Oyuna getirmek** tuzağa düşürmek, aldatmak.

oyunbaz *s. T. Far.* **1.** Güzel oyunlar oynayan. **2.** *mec. a.* Düzenci, °hileci.

oyunbozan *b. a.* ve *b. s.* Birlikte yapılmasına karar verilen işten tek taraflı cayan (kimse).

oyuncak *a.* **1.** Çocukların oynayıp eğlenmesine yarayan şey. **2.** *mec.* Önemsiz ve kolay iş : *Oyuncak değil, sorun çok ciddi.* **3.** *mec.* Eğlenilen ya da istenildiği gibi hükmedilen kimse : *O herkesi kendi oyuncağı yapmak ister.*

oyuncu *a.* **1.** Oyun için sahneye çıkan kimse. **2.** Düzenci, °hileci. **3.** *sp.* Bir spor takımında yer alan kimse : *Bu takımın seçme oyuncuları var.*

oyuntu *a.* Oyulmuş kısım : *Ceketin kol oyuntusu iyi açılmamış.*

ozalit *a. Fr.* Yüzeyi ışığa karşı duyarlı bir madde ile kaplı kâğıt üzerine kalıptan çekilmiş resim kopyası.

ozan *a.* **1.** (Eskiden) Sazla şiirler söyleyen halk şairi. **2.** (Bugün) Şiir yazan, °şair.

ozon *a. Yun. kim.* Molekülü üç oksijen atomundan oluşan, ağır kokulu bir gaz.

Ö

ö, Ö *a.* Türk abecesinin on dokuzuncu harfi; ünlü.

öbek *a.* **1.** Birbirine benzer ya da aynı cinsten olan şeylerin oluşturduğu bütün, yığın, küme, °grup. **2.** *dilb.* Özne, yüklem ya da çeşitli tümleçlerle birlikte kullanılan sözcüklerin tümü : *Özne öbeği. Yüklem öbeği.* § **Öbek öbek** yığın yığın, küme küme.

öbür *s.* **1.** Öteki : *Öbür adam ne dedi?* **2.** En yakın olandan bir sonraki : *Öbür gün. Öbür hafta.* § **Öbür dünya** insan öldükten sonra ruhun var olmakta devam edeceğine inanılan âlem, °ahret.

öbürü *ad.* Ötekisi, öbür kişi ya da şey.

öcü *a.* (Çocuk dilinde) Umacı.

öç *a.* Kendisine kötülük edene kötülük etme isteği ve işi, °intikam. § **Öç almak** (ya da **çıkarmak**) yapılan bir kötülüğün acısını kötülük yaparak çıkarmak.

öd *a. anat.* Karaciğerde salgılanıp mideye dökülen yeşilimsi sarı renkli acı salgı, °safra (**I**). § **Ödü patlamak** (ya da **kopmak**) çok korkmak.

ödağacı, -nı *b. a. bot.* Din törenlerinde yakılan ve yanarken güzel koku veren bir ağaç.

ödem *a. Yun. hek.* Kimi hastalıklarda yüzde, ellerde, ayaklarda görülen yangısız şiş.

ödeme *a.* Ödemek eylemi, °tediye.

ödemek (*-i*) **1.** Bir alışveriş ilişkisinde, borçlu olunan şeyin karşılığını alacaklıya vermek. **2.** Bedelini vererek zararı karşılamak : *Kırdığın camı ben ödedim.* **3.** (Bir iş, bir kuruluş için) Kendisine harcanan parayı çıkartmak : *Bu fabrika sermayesini beş yılda ödedi.* **4.** Bir şey karşılığında fedâkarlık etmek : *Kazandığımız zaferi kanımızla ödedik.*

ödemeli *s.* Değeri postaneye ödendikten sonra alıcıya verilecek olan : *Ödemeli paket.*

ödenek *a.* Bir iş için ayrılan para : *Bütçede yatırımlar için ayrılan ödenek harcandı.*

ödenti *a.* Dernek vb. kuruluş üyelerinin dernek kasasına ödemeyi üstlerine aldıkları para, °aidat : *Üyeler ödentilerini vaktinde verdiler.*

ödev *a.* **1.** Bir kimsenin yapmak zorunda olduğu belli iş, °vazife. **2.** Yapılması, yerine getirilmesi, insanlık duygusu, töre ya da yasa bakımından gerekli olan (şey) : *Herkesin ailesine karşı ödevleri vardır.* **3.** Öğretmenin öğrencilere verdiği ev çalışması.

ödlek *s.* Korkak, tabansız, yüreksiz.

ödül *a.* İyi bir işe, bir başarıya karşılık olarak verilen armağan.

ödün *a.* Uzlaşmaya varabilmek için hak, istek ya da savlarının bir bölümünden karşı taraf yararına vazgeçmek, °taviz. § **Ödün vermek** ödünle uzlaşmaya gitmek.

ödünç *be.* ve *s.* İleride ödenmek için (alınan ya da verilen) : *Ödünç almak. Ödünç para.*

öf *ünl.* Usanç, bezginlik, tiksinti gibi duygular anlatır : *Öf, ne pis koku.*

öfke *a.* Herhangi bir nedenle kızan, hiddetlenen kimsede uyanan şiddetli duygu, °hiddet. § **Öfke ile kalkan ziyanla** (ya da **zararla**) **oturur** öfkesine kapılarak iş gören güç duruma düşer. **Öfkesini yenmek** istenç yoluyla öfkesini gidermek.

öfkelenmek (*-e*) Bir kimseye ya da bir davranışa kızmak, °hiddetlenmek.

öğe *a.* **1.** Birleşik bir şeyi oluşturan yalınç şeylerden her biri, ilke, °unsur, °elaman. **2.** *fels.* ve *mant.* Bir sınıfın bireylerinden her biri.

öğle *a.* Gün ortası : *Öğleye doğru gelirim.*

öğlenci *a.* (İkili öğretim yapan okulda) Öğleden sonra ders gören (öğrenci).

öğleyin *be.* Öğle vakti, öğle üzeri.

öğrenci *a.* Öğretmenden ders alan kimse, °talebe.

öğrenim *a.* Herhangi bir meslek için gereken bilgileri edinme işi : *Yüksek-öğrenim.*

öğrenmek (*-i*) **1.** Bilgi edinmek, bellemek : *Dersini öğrenmek.* **2.** Yetenek kazanmak : *Okuma yazma öğrenmek.* **3.** Haber almak : *Soruşturdum ama bir şey öğrenemedim.* § **Hanya'yı Konya'yı öğrenmek** çeşitli olaylarla karşılaşarak yaşadıkça rastlanılan güçlükleri öğrenmek.

öğrenmelik *a.* Bir öğrenciye öğrenimini yapması ya da bir kimsenin bilgi ve görgüsünü artırması için bir kuruluşca verilen para, °burs.

öğreti *a. fels.* Siyasal, dinsel, felsefi bir öğretim sistemini oluşturan dogma ve kavramların tümü, °doktrin.

öğretim *a.* Belli bir amaç için gereken bilgileri verme işi, °tedrisat. § **Öğretim görevlisi** bir konuda özel bilgisi olup üniversitede ders okutmakla görevlendirilmiş öğretim yardımcısı. **Öğretim üyesi** yükseköğretim kuruluşlarında görevli profesör ve doçent. **Öğretim yardımcıları** öğretim görevlileri, okutmanlar, uzmanlar, tercümanlar ve asistanlar gibi asıl öğretime yardımcı olanlar.

öğretmek (*-i, -e*) Öğrenmesini sağlamak.

öğretmen *a.* Mesleği bir bilim dalını, bir sanatı ya da teknik vb. bilgileri öğretmek olan kimse.

öğün *a.* (Yemek için) Kez: *Günde üç öğün yemek yenir.*

öğürmek (*nsz*) **1.** Kusarken ya da kusacak gibi olurken öğürtü sesi çıkarmak. **2.** Böğürmek. § **Öğüreceği gelmek** çok iğrenmek.

öğürtü *a.* Öğürürken çıkan ses.

öğüt *a.* Bir kimseye yapması ya da yapmaması gereken şeyler hakkında söylenen söz, °nasihat.

öğütlemek (*-i, -e*) Öğüt vermek.

öğütmek (*-i*) **1.** Un durumuna getirmek. **2.** Ezmek, çiğnemek.

ökçe *a.* Ayakkabı altının topuğa rastlayan yüksek bölümü.

ökse *a.* **1.** Ökseotu ya da çobanpüskülünden yapılan yapışkan macun. **2.** Kuş tutmakta kullanılan bu macuna bulanmış değnek. § **Ökseye basmak** birinin hazırladığı bir düzenle aldanmak.

ökseotu

ökseotu, -nu *b. a. bot.* Elma, ıhlamur, armut, kiraz, erik gibi ağaçların dalları üzerinde asalak olarak yaşayan, üzüme benzer yemişleri olan, saplarından ökse çıkarılan bitki.

öksürmek (*nsz*) **1.** Akciğerlerdeki havayı birdenbire ve gürültülü bir sesle dışarı vermek. **2.** Öksürtücü bir hastalığa tutulmuş olmak : *Çocuk öksürüyor, sokağa çıkarmamalı.*

öksürük *a.* **1.** Öksürme hareketi. **2.** *hek.* Göğüs ingini : *Çocuk öksürük olmuş.*

öksürükotu, -nu *b. a. bot.* Sarı çiçekli, ekin tarlaları için zararlı, çokyıllık otsu bitki.

öksüz *s.* **1.** Anası ya da hem anası hem babası ölmüş olan (çocuk). **2.** *mec.* Kimsesiz : *Buralarda öksüz kaldım.*

öküz

öküz *a.* **1.** Çift sürmekte, araba çekmekte kullanılan, iğdiş edilmiş erkek sığır. **2.** *mec.* Bön, görgüsüz ve yeteneksiz kimse. § **Öküz gibi** aptal, anlayışsız. **Öküz öldü ortaklık ayrıldı** (ya da **bozuldu**) iki yan arasındaki yakınlığın dayandığı neden yok olunca bu yakınlık da çözülür. **Öküzün altında buzağı aramak** usa uymayan bahanelerle suç ve suçlu bulma çabası içinde olmak.

öküzgözü, -nü *b. a. bot.* Sarı renkli, papatyayı andırır bir çiçek ve onun bitkisi.

ölçek *a.* **1.** Birim kabul edilen herhangi bir şeyin alabildiği kadar ölçü. **2.** *coğr.* Bir uzunluk ile bu uzunluğun harita üzerindeki izdüşümü arasındaki oran.

öküzgözü

ölçmek (*-i*) **1.** Bir niceliği belirli başka bir nicelikle karşılaştırarak değerlendirmek : *Tarlayı ölçmek.* **2.** *mec.* Aşırı olmamasına dikkat etmek : *Davranışlarını ölçmek.* § **Ölçüp biçmek** inceden inceye düşünmek.

ölçü *a.* **1.** Bir niceliği o nicelik için kabul edilmiş birimlerden birine göre oranlayarak değerlendirme. **2.** Ölçme birimi : *Metre, litre, kilo birer ölçüdür.* **3.** Uygun miktar : *Hiç bir şeyde ölçüyü aşmamalı.* § **Ölçü almak 1)** bir nesnenin bütün boyutlarını dikkatle ölçmek; **2)** (terzi için) vücut ölçülerini saptamak. **Ölçüyü kaçırmak** uygun derecenin üstüne çıkmak.

ölçülü *s.* **1.** Ölçülmüş. **2.** *mec.* Uygun miktarda, ılımlı.

ölçüm *a.* Ölçerek elde edilen sonuç : *Bu alanın ölçümü iki kilometre karedir.*

ölçüsüz *s.* **1.** Ölçülmemiş, ölçüsü alınmamış. **2.** *mec.* Aşırı.

ölçüt *a.* Bir yargıya varmak ya da değer biçmek için başvurulan ilke, °kriter.

öldürmek (*-i*) **1.** Bir canlının yaşamına son vermek. **2.** *mec.* Kimi şeylerin diriliğini, tazeliğini ya da sertliğini gidermek : *Soğanı tuzla öldürmek.* **3.** (Zaman anlatan sözcüklerle) Boşuna geçirmek : *Bütün bir günü öldürdük.* **4.** Sağlığı bozmak : *Bu hava bizi öldürüyor.* **5.** *mec.* Ortadan kalkmasına, kaybolup gitmesine yol açmak : *Sanayi, eski el sanatlarını öldürdü.*

öldürücü *s.* Öldüren, ölüme yol açan : *Arsenik öldürücü bir maddedir.*

ölgün *s.* Diriliği, canlılığı, tazeliği kalmamış, pörsümüş, solmuş.

ölmek (*nsz*) **1.** Yaşamaz olmak, yaşamı sona ermek, can vermek. **2.** *mec.* Solmak : *Bu çiçekler dayanmaz, çabuk ölür.* **3.** *mec.* Çok sıkıntı ya da acı çekmek : *Meraktan öldüm.* **4.** *mec.* Değerini, geçerliğini yitirmek, kullanılmamak : *Bu yöntem çoktan öldü.* § **Ölme eşeğim ölme** umutsuz bir bekleyişi anlatmak için söylenir. **Ölüp ölüp dirilmek** çok sıkıntı, acı çekmek ya da çok ağır bir hastalık geçirmek.

ölü *s.* **1.** Yaşamı sona ermiş olan, artık yaşamıyor olan : *Ölü hayvan.* **2.** *mec.* Sönük, güçsüz : *Ölü kandil.* **3.** Durgun : *Ölü mevsim.* **4.** Kullanılmayan : *Ölü diller.* **5.** Canlılığı olmayan : *Ölü bir konuşması var.* **6.** *a.* Yaşamayan yaratık: *Ölüyü gömmüşler. Bir tavuk ölüsü.* § **Ölü fiyatına** çok ucuz. **Ölü mevsim** işin ya da alışverişin durgun olduğu zaman. **(Birinin) Ölüsünü öpmek** yemin sözü olarak kullanılır.

ölüm *a.* **1.** Bir insan, bir hayvan ya da bitkide yaşamın tam ve kesin olarak sona ermesi. **2.** Ölme biçimi : *Ölümü çok feci oldu.* § **Ölüm kalım meselesi** hayati önemi olan sorun. **Ölümle burun buruna gelmek** ölümle sonuçlanabilecek çok büyük bir tehlike ile karşılaşmak. **Ölümüne susamak** ölümü kendi üzerine çekecek tehlikeli davranışta bulunmak.

ölümcül *s.* **1.** Ölümle sona erme olasılığı olan ya da ölümle sona eren : *Ölümcül bir hastalık.* **2.** Ölmek üzere olan : *Ölümcül bir hasta.*

ölümlü *s.* Gelip geçici, kalımsız, °fani. § **Ölümlü dünya** sonunda hepimizin öleceği bu dünya anlamında kullanılır.

ölümlük *a.* Birinin, öldüğünde cenazesinin kaldırılmasında harcanmak üzere sağlığında ayırdığı para.

ölümsüz *s.* **1.** Hiç bir zaman ölmeyecek olan. **2.** Hiç bir zaman unutulmayacak, daima anılacak olan, °ebedi.

ömür, -mrü *a. Ar.* **1.** Yaşama ya da var olma süresi, yaşam : *Adamcağızın ömrü kısa imiş.* **2.** *s. mec.* Çok hoşa giden : *Ömür bir adam.* § **Ömür geçirmek** yaşamak. **Ömür sürmek** iyi ve rahat yaşamak. **Ömür törpüsü** uzun ve üzücü iş. **Ömründe** hiç bir zaman.

ön *a.* **1.** Bir şeyin esas tutulan yüzü, **arka** karşıtı. **2.** Bir şeyin esas tutulan yüzünün baktığı yerin yakını : *Evin önünde bahçe var.* **3.** Gelecek zamanın yakını : *Önümüz kış.* **4.** *s.* Bakılan ya da gidilen yöne yakın olan : *Trenin ön tarafı.* **5.** Kimi sözcüklerin önüne gelerek birleşik sözcük kurar : *Önsöz. Önsezi.* § **Ön ayak olmak** bir işe ilkin başlayıp herkesi arkasından sürüklemek. **Öne almak** bir şey ya da kimseye öncelik tanımak. **Öne sürmek 1)** siper olarak kullanmak; **2)** ileri sürmek: *Birtakım mazeretler öne sürerek...* **Önü alınmak** önlenmek : *Yangının önü alındı.* **Önüne arkasına bakmadan** iyi hesap etmeden, düşüncesizce. **(Bir şeyin) Önünü almak** önlemek.

önce *be.* **1.** İlk olarak, başlangıçta : *Önce o konuştu.* **2.** (Zaman bildiren sözcüklerden sonra) .... kadar zamanın geçmiş olduğunu anlatır : *Bir yıl önce....* **3.** Çıkma durumundaki adıl ya da adlardan sonra kullanılarak yerde ya da zamanda önde bulunulduğunu anlatır : *Senden önce geldi.*

öncel *a.* Birine göre kendinden önce gelen, öncül, °selef.

öncelik *a.* Bir şeyin öbüründen önce olması durumu : *Bu işe öncelik tanımalıyız.*

öncelikle *be.* Öne alınarak : *Bu tasarı mecliste öncelikle görüşülecek.*

öncü *a.* **1.** Önden gidip haber ulaştıran kimse. **2.** Bir hareketi, bir düşünce akımını başlatan, kendinden sonra gelenlere öğretisi ile yol gösteren kimse: *Gerçekçi yazının öncüleri...* **3.** *ask.* Yürüyüşte kolun ilerisinde giden kıta.

öncül *a. mant.* Bir tasımda vargıya ulaştıran önermelerden biri.

öndelik *a.* İleride, alacağına sayılmak üzere önceden verilen para, °avans : *İşine yeni başlayan görevliye bin lira öndelik verildi.*

önder *a.* Büyük bir işte, bir topluluk davasında önde giden, kendine uyanları yöneten kimse, °lider, °şef.

önem *a.* Bir şeyin nitelik ve nicelikçe değeri olma durumu, °ehemmiyet : *İşleri önem sırasına göre yapacağız.*

önemli *s.* Önemi olan.

önemsemek *(-i)* Önemli saymak, önem vermek.

önemsiz *s.* Önemi olmayan.

önerge *a.* Resmi bir toplantıda, herhangi bir sorun üzerine bir önermede bulunmak için, üyelerden biri ya da birçoğu tarafından başkanlığa verilen ve oya konularak bir karara bağlanması istenen öneri, °takrir : *Başkanlığa on kişinin imzaladığı bir önerge verildi.*

öneri *a.* Bir toplantıda bir işle ilgili olarak kabul edilsin diye ileri sürülen düşünce, °teklif : *Üyelerden biri konuşulan konu ile ilgili olarak öneride bulundu.*

önerme *a.* **1.** Önermek eylemi. **2.** Kabul edilsin diye öne sürülen düşünce, °teklif. **3.** *mant.* Bir yargıyı anlatan söz.

önermek *(-i)* Kabul edilmek üzere bir düşünce öne sürmek, °teklif etmek.

öngörmek *(-i)* Kararlaştırmak, göz önünde tutmak.

öngörü *b. a.* Bir işin ilerisini kestirme ya da bir işin nasıl olacağını önceden anlayabilme ve ona göre davranma.

önlemek *(-i)* Olabilecek bir durumu durdurmak, bir durumun önüne geç-

mek : *Mal sahipleri topraklarından yol geçmesini önlediler.*

önlük *a.* **1.** İş yaparken giysi kirlenmesin diye bele bağlanan örtü. **2.** Genellikle ilkokul öğrencilerinin giydiği bir örnek üstlük, göğüslük.

önoda *b. a. anat.* Gözde saydam tabaka ile iris arasında kalan boşluk.

önseçim *b. a.* Genel seçimde aday gösterilecekleri saptamak için bir parti üyesi olan delegelerin yaptığı seçim : *Milletvekili adaylarının saptanması için önseçim yapılmaktadır.*

önsezi *b. a.* Hiç bir belirti yokken bir şeyin olacağını sezme, içe doğma : *Bir önsezi ile tehlike bulunduğunu anlamış gibiydi.*

önsöz *b. a.* Bir yapıtı okuyuculara sunmak, yazılış amacı hakkında fikir vermek için yazılan ve kitabın baş tarafına konan tanıtma yazısı.

önyargı *b. a.* Bir şey için önceden verilmiş yargı, °peşin hüküm : *Bir konuyu bilmeden önyargıda bulunmak insanı yanıltabilir.*

öpmek (*-i √ -i, -den*) **1.** Sevgi, bağlılık, saygı belirtmek üzere, dudaklarını başkasının dudaklarına, yanağına, eline, vb. ya da herhangi bir şeye bastırmak. **2.** *mec.* Hafifçe dokunmak. § **Öp babanın elini** beklenmedik elverişsiz durumlar karşısında "şimdi ne olacak" anlamında kullanılır. **Öpüp de başına koymak** minnetle kabul etmek.

öpücük *a.* Öpme, öpüş, °buse.

öpüş *a.* **1.** Öpmek eylemi ya da biçimi. **2.** Öpücük.

öpüşmek (*nsz*) Birbirini öpmek.

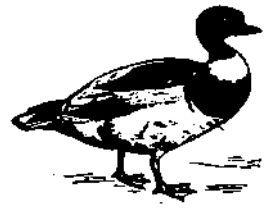
ördek *a. zool.* Perdeayaklılardan, evcil ve yabani cinsleri bulunan bir su kuşu.

ördekbaşı *b. s.* Yeşille lacivert arası bir renk.

ördekgagası *b. s.* Açık turuncu renk.

öreke *a.* Yün, keten gibi şeyleri eğirirken kullanılan bir ucu çatal değnek.

ören *a.* Eski yapı ya da şehir kalıntısı, °harabe.

ördek

örf *a. Ar.* Yasalarla belirlenmemiş olan, halkın kendiliğinden uyduğu gelenek, °âdet².

örgen *a. anat.* ve *biy.* Organ.

örgü *a.* **1.** İplik, hasır, tel vb. cisimlerin birbirleri içinden geçirilerek oluşturdukları bütün. **2.** Örmek işi ya da biçimi : *Bu kazağın örgüsü güzel.* **3.** Şiş ya da tığla örülerek ilmiklerin yan yana getirilmesiyle yapılmış dokuma. **4.** Örülmüş saç.

örgücü *a.* ve *s.* Örgü işleri yapan ya da satan (kimse).

örgüt, -tü *a.* **1.** Ortak bir eylem programıyla bir araya gelmiş, kurumların ya da kişilerin oluşturduğu birlik, °teşkilat. **2.** Bir kuruluşa ve ona bağlı alt bölümlerin tümü.

örgütçü *a.* Örgütleme işleriyle uğraşan, bu işlerde yetenekli kimse, °teşkilatçı.

örgütlemek (*-i*) **1.** Örgüt kurmak. **2.** Düzene sokmak : *Çeşitli işkollarını örgütlemek amacıyla bir yasa hazırlanıyor.*

örmek (*-i*) **1.** İp, yün, tel, hasır gibi şeyleri tezgâhta ya da elde şiş yardımıyla birbirine dolayarak işlemek : *Fanila örmek. Sepet örmek.* **2.** Kumaştaki deliği elde iplikle besleyerek kapatmak. **3.** (Saç, yele gibi şeyler için) Birkaç kısma ayırıp birbirine geçirmek. **4.** Duvar yapmak : *Bu duvarı iki günde ördüler.*

örneğin *be.* Sözgelişi, sözgelimi, örnek olarak, °mesela.

örnek *a.* **1.** Bir bütünün niteliğine ilişkin fikir vermek üzere ondan, o bütünden ayrılarak verilen küçük parça, göstermelik, °numune. **2.** Biçim, şekil, °model. **3.** Bir şeyin benzeri, tıpkısı. **4.** Bir düşünceyi, kuralı, gözlemi ya da savı desteklemek ve açıklamak amacıyla ileri sürülen söz ya da yapılan hareket. **5.** Durumu ve niteliği benimsemeye değer kimse ya da şey: *Öğretmen her bakımdan çocuklara örnek olur.* **6.** *s.* En iyi tipte olan : *Örnek köy.* § **Örnek almak 1)** örnek olarak benimsemek; **2)** bir şeyden kendisi için ders çıkarmak. **Örneğini almak** o şeyin biçimini çizmek. **Örneğini çıkarmak** o şeyin tıpkısını yapmak.

örnekleme *a.* İstatistikte bir ana gruba örnek olmak üzere belirli sayıda birey ya da olgu seçme yöntemi ve işi.

örs *a.* **1.** Üzerinde maden dövülen çelik yüzeyli demir araç. **2.** Üzerine, çivi çakılacak ayakkabı geçirilen kunduracı aracı.

örselemek (*-i*) Eskitmek, hırpalamak, yıpratmak.

örtbas *b. a.* "Duyulması istenilmeyen bir işi başka türlü göstererek kapatmak" anlamına gelen **örtbas etmek** deyiminde geçer.

örtmek (*-i*) **1.** Korumak, görünmez duruma getirmek ya da gizlemek için üstüne bir şey koymak : *Başını örtmüş. Masa örtüsünü örttü.* **2.** Kapamak : *Kapıyı örttü.* **3.** *mec.* Kötü bir durumu belli etmemek, gizlemek, saklamak : *Birinin kabahatini örtmek.*

örtü *a.* **1.** Örtmeye yarayan şey : *Yatak örtüsü.* **2.** Yapılarda çatı, dam.

örtülü *s.* **1.** Örtüsü olan. **2.** Örtülmüş. **3.** *be.* Açıklama yapmadan, kapalı olarak. § **Örtülü ödenek** gizli tutulan işlerde harcanmak için hükümetin emrine verilen para.

örücü *a.* **1.** Örgü işi yapan kimse. **2.** Kumaşın yırtığını ya da deliğini belli olmayacak biçimde örerek onaran kimse.

örümcek *a.* **1.** *zool.* Örümcekler takımının eklemli hayvanı. **2.** Örümceğin ördüğü ağ. § **Örümcek bağlamak** (ya da **tutmak**) **1)** üzeri örümcek ağı ile kaplanmak; **2)** kullanılmaz olmak. **Örümcek kafalı** eskiye bağlı, yeniliklerı kabul etmeyen, tutucu (kimse).

örümcekler *ç. a. zool.* Örümcek türlerini, akrepleri içine alan bir eklembacaklılar takımı.

östaki *a. anat.* Ortakulağı yutağa bağlayan boru.

öte *a.* **1.** Daha uzak, daha ileride olan yer: *Dağın ötesi.* **2.** Bir şeyin arkadan gelen kısmı : *Ötesine karışma.* **3.** Öbür yan : *Öteden bir ses yükseldi.* **4.** Daha fazla, çok : *Cimriden öte bir şeydi.* § **Ötede beride** şurada burada. **Öteden beri** eskiden beri. **Ötesi var mı?** korkum yok, daha diyecek var mı?

öteberi *b. a.* Türlü şeyler ve daha çok ufak tefek şeyler : *Öteberi yedi, karnını doyurdu.*

öteki *s.* ve *ad.* İki şeyden, konuşulmakta ya da göz önünde tutulmakta olandan geride kalanı, öbür : *Bu kalemi değil ötekini veriniz.* § **Öteki beriki** önem verilmeyen, olur olmaz kimseler.

ötleğen *a. zool.* Kızıla çalan sarı ya da boz renkli küçük ötücü kuş, çalıbülbülü.

ötmek (*nsz*) **1.** (Kuş ve böcekler için) Değişik tonda sesler çıkarmak. **2.** (Üfleme çalgılar için) Çalmak. **3.** Yankı ya da yankılı ses vermek. **4.** *argo* Söylenip durmak.

ötürü *il.* ....-den dolayı: *Doğruluğundan ötürü onu herkes sever.*

övendire *a.* Öküzleri harekete geçirmek için kullanılan ucu çivili uzun değnek.

övgü *a.* Övmek için söylenen söz ya da yazılan yazı.

övmek (*-i*) Bir kimsenin ya da bir şeyin iyiliklerini söyleyerek değerini belirtmek, °methetmek.

övünce *a.* Övünmeye yol açan ya da hak kazandıran şey : *Çocuğun okuldaki başarısı ana baba için bir övünce oldu.*

övünç *a.* Övünme, kıvanç, °iftihar : *Babası onun başarısından övünç duydu.*

övüngen *s.* Çok övünen : *Komşumuz pek övüngen bir kişi.*

övünmek (*-le*) **1.** Bir niteliği nedeniyle kendini yücelmiş saymak, °iftihar etmek: *Zenginliğiyle övünüyor.* **2.** (*nsz*) Kendi kendini övmek. § **Övünmek gibi olmasın** kendini övmeye hazırlanan kimseler tarafından övünmesini hoş göstermek ya da alçak gönüllü görünmek için söylenir : *Övünmek gibi olmasın, sesim güzeldir.*

öykü *a.* **1.** Ayrıntılarıyla anlatılan olay. **2.** *yz.* Gerçek ya da tasarlanmış olayları anlatan, romandan kısa düzyazı türü, °hikâye.

öykücü *a.* Öykü yazan ya da anlatan kimse.

öykünmek (*nsz*) Taklit etmek; örnek almak.

öyle *s.* **1.** Onun gibi, ona benzer : *Öyle bir şey yok.* **2.** *be.* O yolda, o biçimde, o tarzda : *Öyle yaptılar.* **3.** Anlatılan şeyin hoş karşılanmadığını ya da hayret uyandırdığını belirtir : *O ne kötü şey öyle.* § **Öyle gelmek** öyle sanmak, °zannetmek : *Bana öyle geliyor ki bu iş olacak.* **Öyle olsun** peki, pekâlâ. **Öyle öyle** böylece, yavaş yavaş. **Öyle şey** (ya da **yağma**) **yok** "öyle bir şey olmaz, öyle bir şey yapılmamalı" anlamında. **Öyle ya** tabii, elbette, kuşkusuz.

öylece *be.* **1.** O biçimde, tam öyle : *Öylece yapılacak.* **2.** Öylelikle : *Öylece kendini herkese tanıttı.*

öylelikle *be.* O yoldan, o biçimde, sonunda : *Öylelikle güçlükler ortadan kalkar.*

öylesi *be.* Onun gibisi : *Öylesi hiç görülmemiş.*

öz (**I**) *a.* **1.** Bir kimsenin benliği, manevi varlığı, °nefis. **2.** Bir şeyin temel öğesi : *Sorunun özü.* **3.** *mec.* Can alıcı nokta, temel unsur. **4.** Buğday, mısır gibi tanelerin iç bölümü. § **Özü sözü bir** düşündüğü gibi söyleyen ya da davranan.

öz (**II**) *s.* **1.** Kan bağı ile bağlı, üvey olmayan : *Ben onun öz dayısıyım.* **2.** İçine arılığını bozacak hiç bir şey karışmamış olan.

özdek *a.* Uzayda bir yer kaplayan varlık, °madde.

özdekçi *a.* ve *s.* Özdekçilikten yana olan kimse ya da görüş, °maddeci, °materyalist.

özdekçilik *a.* **1.** Her şeyi özdeğe bağlayan, özdeğin düşünceden önce geldiğini ileri süren dünya görüşü. **2.** *fels.* İnsanın çevresindeki dünyanın nesnel bir gerçekliği olduğunu ve bilimsel olarak anlaşılabilip açıklanabileceğini savunan felsefe akımı, °maddecilik, °materyalizm.

özden *a. anat.* Timüs bezesi.

özdeş *s.* Eşit nitelikli.

özdeyiş *b. a.* Bir düşünceyi kısa ve özlü olarak anlatan, kimin söylediği bilinen özlü söz, °vecize.

özdirenç *b. a. fiz.* Cisimlerin elektrik akımına karşı gösterdiği direnç.

özek *a.* Merkez.

özekdoku *b. a. biy.* Bir organın asıl görevini sağlayan temel doku, °parankima.

özel *s.* **1.** Yalnız bir tek şeye, bir ereğe ya da kimseye değgin olan, °hususi : *Buraya özel işlerim için geldim.* **2.** Her zaman görülenden farklı : *Özel bir ilgi gösterdi.* **3.** Alışılagelenden, olağandan farklı : *Özel durumları da göz önüne alalım.* § **Özel girişim** (**kesim** ya da **sektör**) ekonomi alanında özel kişilerin ya da kuruluşların yaptığı işlerin bütünü.

özeleştiri *b. a.* Bir kişinin kendi davranışları üzerine yönelttiği yargı, °otokritik : *İnsan, özeleştiri ile kusurlarından pek çoğunu düzeltebilir.*

özellik *a.* Özel olma durumu, °hususiyet : *Ankara armudunun özelliği küçük ve lezzetli olmasıdır.*

özellikle *be.* Özel olarak, her şeyden önce, hele, °bilhassa : *Onun çalışma isteğini özellikle belirtmeliyiz.*

özen *a.* Özenmek işi, °itina. § **Özen göstermek** bir şeyi özenerek, elden geldiğince iyi olmasına gayret ederek yapmak.

özenmek (-e) **1.** Bir şeyi yaparken elden geldiğince iyi yapmaya dikkat etmek : *Bu yazıya çok özendim.* **2.** Yapmaya kalkışmak : *Ozanlığa özeniyor.* **3.** (-e √ -*den*) Birini taklit hevesine kapılmak : *Kime (ya da kimden) özendin de bu kılığa girdin.* § **Özene bezene** özen ile, istekle. **Özenip bezenmek** çok özen göstermek.

özenti *a.* Alışılmış ölçüleri aşan bir davranışla, benzemeye çalışmak hevesi, °taklitçilik: *Hiç bir özentiye kapılmadan evini döşedi.*

özerk *b. s.* **1.** Ayrı bir yasaya bağlı olarak kendi kendini yönetme yetkisi olan (kuruluş). **2.** Kendine özgü yasalarla yönetilen, °muhtar, °otonom.

özerklik *b. a. toplb.* **1.** Bir topluluğun, bir kuruluşun kendine özgü yasalarla kendi kendini yönetme hakkı, °muhtariyet, °otonomi. **2.** *fels.* Bir kişinin kendi kendine serbestçe karar verebilmek hakkı.

özet, -ti *a.* Bir yazı ya da sözün anlamını daha kısa ve özlü biçimde veren yazı ya da söz : *Bir romanın özeti.*

özetlemek (-*i*) Bir söz ya da yazının özetini yapmak.

özge *s.* **1.** Başka. **2.** Yabancı.

özgecil *s.* Hep başkaları için çalışan, başkalarının iyiliği için elinden geleni esirgemeyen.

özgeçmiş *b. a.* Bir kişinin kendi ağzından anlatılan yaşam öyküsü, °otobiyografi : *İşe girerken özgeçmişini sordular.*

özgü *s.* Özellikle biriyle ya da bir şeyle ilgili, belli bir şeyde ve kimsede bulunan, °has, °mahsus : *Antepfıstığı Türkiye'ye özgü ürünlerden biridir.*

özgül *s.* Özellikle bir türle ilgili olan. § **Özgül ağırlık** *fiz.* bir cismin bir santimetreküp oylumundaki parçasının ağırlığı.

özgün *s.* **1.** Yalnız kendine özgü bir nitelik taşıyan, °orijinal : *Özgün bir yazar.* **2.** Bir buluş sonucu olan, aynı türden hiç bir şeye benzemeyen.

özgür *s.* **1.** Herhangi bir biçimde, herhangi bir koşula bağlı olmayan, °serbest. **2.** Başkasının kölesi olmayan, °hür.

özgüveni *b. a.* İnsanın kendine güvenme duygusu.

özlem *a.* Bir şeyi ya da kimseyi görmek, kavuşmak isteği, °hasret.

özlemek (-*i*) Bir kimseyi ya da bir şeyi görmeyi istemek, göreceği gelmek.

özleşmek (*nsz*) Öz durumuna ya da özlü bir duruma gelmek; arılaşmak.

özlü *s.* **1.** Özü olan, öz bölümü çokça olan. **2.** Gereksiz söz kullanmadan düşünceyi bildiren : *Özlü anlatım.*

özlük *a.* Bir şeyin öz durumu. § **Özlük işleri** görevlilerin atanmaları, yükselmeleri ve emeklilikleri gibi kişisel işlemlerin tümü, °zat işleri.

özne *a. dilb.* Bir tümcede bildirilen eylemi yerine getiren ya da durumu yüklenen kimse ya da şey : *Çocuk uyudu.*

öznel *s.* Özneye ilişkin olan, özneye göre olan, nesnelerin gerçeğine değil, öznenin düşünce ve duygularına dayanan, °sübjektif.

özöğrenimli *b. s.* Bir okula gitmeden kendi kendini yetiştiren, °otodidakt.

özsu *b. a. biy.* **1.** Bitki ve hayvan dokularından çıkan sıvılara verilen ad, °usare. **2.** Salgı ile oluş'an ve içerisinde

enzimler bulunan organik sıvı : *Mide özsuyu.*

özümlemedokusu, -nu *b. a. biy.* Bitkilerde havadaki karbondioksidi karbonhidrata çeviren ve en çoğu yapraklarda bulunan doku.

özümlemek, özümsemek (*-i*) *biy.* (Canlı bir varlık) Dışarıdan aldığı maddeleri kendi öğeleriyle özdeş kılarak kendine mal etmek.

özür, -zrü *a. Ar.* **1.** Bir kusur ya da suçun hoş görülmesini gerektiren neden. **2.** Sakatlık ya da elverişsizlik, °kusur : *Bu evin bazı özürleri var. Özrüm var çok yol yürüyemem.* § **Özrü kabahatinden büyük** bir suç için özür dilerken daha büyük suç işleyen kimseler için söylenir.

özveri *b. a.* Bir amaç uğruna ya da gerçekleştirilmesi istenen herhangi bir şey için kendi yararlarından vazgeçme, °fedakârlık.

özverili *b. s.* Özveri ile davranan, °fedakâr.

özyapı *b. a.* Karakter[2].

P

p, P *a.* Türk abecesinin yirminci harfi; ünsüz.

P *kim.* Fosforun simgesi.

Pa *kim.* Protaktinyumun simgesi.

pabuç *a. Far.* Ayakkabı. § **(Bir şeye) Pabuç bırakmamak** yılmayıp yapacağından vazgeçmemek, korkmamak. **Pabucu dama atılmak** daha çok değer verilen birinin ortaya çıkmasıyla değer ve saygıdan düşmek. **Pabucunu eline vermek** kovmak. **Pabucunu ters giydirmek** güç bir duruma sokarak telaşla kaçırmak.

paça *a. Far.* **1.** Pantolon, don gibi giyeceklerde bacakların çıktığı aşağı kısım. **2.** Kasaplık hayvanların kesilmiş ayağı ve bundan yapılan yemek. § **Paçaları sıvamak** bir işe girişmek. **Paçası düşük** kılığına dikkat etmeyen, sünepe. **Paçayı kurtarmak** kendini bir dertten kurtarmak.

paçalık *a.* Şalvarın, donun ya da pantolon paçasının ayak bileğini saran bölümü.

paçavra *a.* **1.** Eski kumaş parçası. **2.** *mec.* Değersiz ve iğrenç şey. § **Paçavra gibi** değersiz kimse ya da şeyleri nitelerken kullanılır. **Paçavraya çevirmek** (ya da **Paçavrasını çıkarmak**) hakaret etmek, çok kötü bir duruma düşürmek.

padavra *a. Yun.* İnce tahta. § **Padavra gibi** (ya da **Padavrası çıkmış**) göğüs kemikleri çıkmış.

padişah *a. Far.* Osmanlı Devletinde devlet başkanına verilen san, °hükümdar, °sultan.

pafta *a.* Büyük haritaları, planları ya da modelleri oluşturan ayrı parçalardan her biri.

pagan *a.* ve *s. Lat.* Çoktanrılı dinden olan kimse.

paganizm *a. Lat.* Çoktanrıcılık.

paha *a. Far.* Bir malın ya da işin değeri, °fiyat. § **Paha biçilmez** değeri ölçülemeyecek kadar yüksek. **Paha biçmek** değerini oranlamak ya da saptamak.

..... **pahasına** sonucunu ya da olacağını bile bile; karşılığında : *Treni kaçırmak pahasına onu bekledim.* **Pahaya çıkmak** fiyatı yükselmek.

pahalı s. Pahası yüksek olan. § **Pahalıya oturmak** (ya da **mal olmak**) zarara, ziyana ya da sıkıntıya uğramak.

pak s. *Far.* Temiz.

paket *a. Fr.* **1.** Elde taşınacak büyüklükte, kâğıda sarılı şey : *Yiyecek paketi.* **2.** Yiyecek, sigara gibi kimi şeylerin kağıda sarılmış ya da kutuya yerleştirilmiş belli bir miktarı : *Bir paket sigara.* § **Paket etmek** bir ya da birkaç şeyi kâğıda sarmak, kutuya koyup bağlamak.

pakt *a. Fr.* Antlaşma : *Kuzey Atlantik Paktı.*

pala

pala *a.* **1.** Bir çeşit kısa ve geniş kılıç. **2.** Kürek gibi kimi araçların yassı bölümü. § **Pala çalmak** (ya da **sallamak**) uğraşıp çabalamak.

palabıyık *b. s.* Yanaklara doğru kıvrılan uzun ve gür bıyık.

palamar *a. Yun.* Gemileri bağlamaya yarayan kalın halat. § **Palamarı koparmak** (ya da **çözmek**) (*argo*) sıvışıp gitmek.

palamut (**I**) *a. Yun. zool.* Uskumru familyasından, eti esmer, pulsuz bir balık.

palamut

palamut (**II**) *a. bot.* Palamutluların örnek bitkisi olan bir orman ağacı ve bunun tanence zengin, bir yüksük içinde olan yemişi.

palamutlular *ç. a. bot.* Örnek bitkisi palamut olan, ikiçeneklilerden bir bitki familyası.

palan *a. Far.* Kaşsız,[2] enli ve yumuşak bir cins eyer.

palanga *a. İt.* Bir halatla, makaralardan oluşturulan, ağır cisimleri çekmeye yarayan aygıt.

palas *a. Fr.* Lüks otel.

palaska *a. Mac.* Askerlerin üzerine kütüklük, kasatura vb. taktıkları bel kemeri.

palas pandıras *be.* Gereği gibi derlenip toparlanmaya vakit bulamadan, çarçabuk : *Bizi palas pandıras yola çıkardılar.*

palavra *a. İsp.* Herhangi bir konuda gerçeğe aykırı, uydurma söz ya da haber; uzun ve boş konuşma. § **Palavra atmak** (**savurmak** ya da **sıkmak**) asılsız bir söz ya da haberi gerçekmiş gibi ortaya sürmek.

palaz *a.* Kaz, ördek, güvercin gibi kimi kuş yavrularının civcivlikten sonraki durumu.

palazlamak, palazlanmak (*nsz*) **1.** (Kuş yavrusu) İrileşip semirmek. **2.** *mec.* Gelişmek. **3.** *mec.* Paralanmak, varlığı artmak.

paldım *a. Far.* Hayvanın, semer ya da eyerinin ileri kaymasını önlemek için sağrısından geçirilen kalın kayış.

paldır küldür *be.* Gürültü çıkararak, patırtılı bir biçimde.

paleografi *a. Yun.* Eski yazıları inceleyen bilim.

paleontoloji *a. Yun.* Taşılbilim.

palet

palet *a. Fr.* **1.** Ressamların üzerinde boya karıştırdıkları elde tutulabilen levha. **2.** Sanayide çeşitli ereklerle kullanılan yayvan ve geniş levha : *Tank paleti.* **3.** Yüzmeyi kolaylaştıran araç.

palladyum *a. Yun. kim.* Yoğunluğu 11,9 olan, 1900 derecede ergiyen, çok sert bir element. Simgesi Pd.

palmiye *a. Fr. Lat. bot.* Hurmalar familyasından, geniş ve uzun yapraklı tropikal bitkilerin genel adı.

palto *a. Fr.* Soğuk havalarda öbür giysilerin üstüne giyilen kalın kumaştan giyecek.

palyaço *a. İt.* Panayır tiyatrolarında, sirklerde güldürücü rol oynayan acayip kılıklı oyuncu. § **Palyaço gibi** gülünç olacak derecede acayip kılıklı.

pampa *a. İsp.* Güney Amerika'daki steplere verilen ad.

pamuk *a. bot.* Ebegümecigillerden, koza biçimindeki meyvesi üç, dört ya da beş dilim halinde açılan tropikal bitki. § **Pamuk gibi** çok yumuşak : *Pamuk gibi ekmek.* **(Bir işi) Pamuk ipliğiyle bağlamak** etkisi az sürecek bir çare ile geçiştirmek.

pamukçuk *a. hek.* Genellikle çocuklarda görülen, bir mantardan ileri gelen, yangılı ağız hastalığı.

pamuk

pamukçuluk *a.* Pamuk yetiştirme ve satma işi.

pamuklanmak *(nsz)* Üstü incecik pamuk biçiminde küf bağlamak.

pamuklu *s.* Pamuk ipliğiyle dokunmuş : *Pamuklu kumaş.*

pamuktaş *b. a. yerb.* Birtakım kaynak sularının dibinde biriken, kalkerli ya da silisli tortu.

pamukyağı, -nı *b. a.* Pamuk çekirdeklerinden elde edilen bitkisel yağ.

panama *a. (Panama adından)* **1.** Orta Amerika'da yetişen bir bitkinin yapraklarından örülmüş yumuşak hasır şapka. **2.** Özel olarak dokunmuş bir kumaş cinsi.

panayır *a. Yun.* Bir yerde belirli zamanlarda kurulan büyük pazar.

pancar *a. bot.* Kimi cinslerinden şeker çıkarılan, ıspanakgillerden bir bitki ve bunun kalın, etli kökü. § **Pancar gibi olmak** (ya da **Pancar kesilmek**) çok kızarmak.

pandantif *a. Fr.* İnce bir zincirle boyna takılan, değerli taşlarla işlenmiş süs eşyası.

pandispanya *a. İt.* Yumurta katılarak yapılan şekerli, yumuşak bir çeşit pasta.

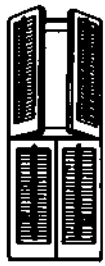
pandomim *a. Yun.* Yalnız hareketlerle oynanan sözsüz sahne oyunu.

§ **Pandomim kopmak** seyredenleri eğlendiren bir kavga çıkmak.

pandül *a. Fr.* Sarkaç.

panel *a. İng.* Dinleyiciler önünde bir konuşmacı grubunun genellikle sosyal ya da politik bir konuyu tartışmak amacıyla düzenledikleri toplantı.

panik *a. Yun.* Topluluğu kaplayan ani dehşet duygusu, büyük korku. § **Panik yaratmak** korku, dehşet uyandırmak. **Paniğe kapılmak** büyük bir korku duymak, dehşete düşmek.

panjur

panjur *a.* Bir pencerenin her iki yanına takılan ve duvarlara doğru açılan kanatlardan oluşan kapatma düzeneği.

pankart *a. Fr.* Toplantı ve gösterilerde taşınan, üzerinde benimsenen amacın birkaç sözcükle gösterildiği karton ya da bezden levha.

pankreas (I) *a. Yun. anat.* Midenin arkasında bulunan, boşaltıcı kanallarıyla onikiparmakbağırsağına bağlı, iç ve dış salgıları olan iri bir bez.

pankreas (II) *a. Yun. sp.* Güreşle yumrukoyununu birleştiren sert bir çeşit spor.

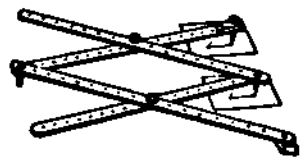
pano *a. Fr.* **1.** Üzerine bildiri, tanıtma ya da açıklama kâğıtları tutturmak için hazırlanmış levha. **2.** Elektrikle çalışan aygıtların kontrol ve komuta düğmeleri, ekran, sinyal lambası vb. parçalarının bir arada toplandığı bölüm.

panorama *a. Yun.* **1.** (Yüksek bir yerden bakılınca göz önüne serilen) Geniş görünüş. **2.** Genel görünüm.

pansiyon *a. Fr.* **1.** Bütünü ya da bir bölümü sürekli ya da birkaç gün için kiraya verilen, isteğe göre yemek de veren ev : *Pansiyonda bir oda tuttu.* **2.** Öğrencilerin kaldıkları yemek verilen ücretli yurt.

pansuman *a. Fr.* Yara temizliği ve bakımı.

panter *a. Yun. zool.* Pars.

pantograf

pantograf *a. Yun.* Bir biçimi büyülterek ya da küçülterek kopye etmek için kullanılan, kollu, eklemli bir tür cetvel.

pantolon *a. İt.* Belden başlayan ve genellikle paçaları ayak bileklerine kadar inen giyecek.

pantufla *a. Yun.* Abadan yapılmış terlik.

panzehir *b. a. Far.* Zehrin etkisini giderici madde.

panzer *a. Al.* Polisin grev, sokak gösterileri vb. gibi hareketleri bastırmak için kullandığı yüksek tekerlekli, zırhlı, hafif silahlarla donatılmış, ürkütücü bir ses çıkaran, yılgı aracı.

papa *a. İt.* Roma Katolik kilisesinin başkanı.

papağan *a. Ar. zool.* Papağangillerden, zıt parlak renkli, insan sesini taklit edebilen bir kuş. § **Papağan gibi ezberlemek** anlamını bilmeden ezberlemek.

papağangiller *ç. a. zool.* Papağan, muhabbetkuşu gibi sıcak ülke kuşlarını içine alan bir familya.

papara *a.* **1.** Ekmek, peynir ve et suyu ile yapılan bir çeşit yemek. **2.** *hlk.*

papağan

Azar. § **Papara yemek** çok azarlanmak.

papatya *a. bot.* Bileşikgillerden, baharda çiçek açan, taçyaprakları beyaz, ortası sarı kömeçli, bir kır bitkisi.

papaz *a. Yun.* **1.** Hıristiyan din adamı. **2.** Üzerinde papaz resmi bulunan iskambil kâğıdı. § **Papaza dönmek** saçları uzun ve darmadağınık bir durum almak. **Papaza kızıp oruç** (ya da **perhiz**) **bozmak** başkalarına kızıp kendisine zarar verecek bir davranışta bulunmak.

papazkaçtı *b. a.* Bir çeşit iskambil oyunu.

papazyahnisi, -ni *b. a.* Soğanlı, şaraplı ya da sirkeli et yemeği.

papel *a. isp. argo* **1.** (Eskiden) Bir liralık kâğıt para. **2.** Para, özellikle kâğıt para.

papirüs *a. Lat.* **1.** Eski Mısırlıların kâğıt yapımında kullandıkları bir bitki. **2.** Bu bitkiden elde edilen bir çeşit kâğıt. **3.** Aynı kâğıttan elyazması.

papirüsgiller *ç. a. bot.* Birçeneklilerden, genellikle üç köşe saplı otsu bitkiler familyası.

papyekuşe *a. Fr.* Genellikle resim basmakta kullanılan, kalınca, parlak, beyaz kâğıt, kuşekâğıdı.

para *a. Far.* **1.** Devletçe bastırılan ve üzerinde saymaca değeri yazılı kâğıt ya da madenden ödeme aracı. **2.** (Eski)

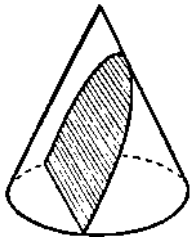

papirüs

Kuruşun kırkta biri. § **Para babası** çok parası olan, varlıklı kimse. **Para bozmak** büyük parayı ufak paralarla değiştirmek. **Para canlısı** paraya düşkün. **Para dökmek** çok para harcamak. **Para etmemek** 1) değeri olmamak; 2) etkisi olmamak. **Para ile değil** çok ucuz. **Para kırmak** çok kazanmak. **Para pul** para ya da para eden şey. **Para sızdırmak** (ya da **koparmak**) zorlayarak ya da kandırarak birinden para almak. **Para şişkinliği** piyasaya gereğinden çok kâğıt para sürülmesiyle ortaya çıkan ve paranın değerini düşüren durum. **Para tutmak** para biriktirmek, parası bulunmak. **Para yapmak** para kazanıp biriktirmek. **Para yemek** 1) gereksiz yere çok para harcamak; 2) görevli bulunduğu yerin parasını izinsiz kullanmak; 3) rüşvet almak. **Para yedirmek** 1) gereksiz olarak başkası için çok para harcamak; 2) rüşvet vermek. **Parayı veren düdüğü çalar** para harcayınca insan istediğini elde edebilir.

parabol, -lü *a. Yun. mat.* Bir koni, ana doğrultusuna koşut olarak kesildiğinde ortaya çıkan kesitin biçimi.

paradi *a. Yun. Fr.* Bir tiyatronun en üst kattaki en ucuz yeri.

parabol

paradoks *a. Yun.* Kökleşmiş inançlara aykırı olan düşünce.

paraf *a. Fr.* Kısa imza.

parafe *s. Fr. Yun.* Parafla imzalanmış. § **Parafe etmek** adının ve soyadının yalnız baş harfleriyle imzalamak.

parafin *a. Fr.* Petrolden çıkarılan katı, beyaz, yarı saydam, buharı parlak bir alevle yanan bir madde.

paragöz *b. s.* Paraya çok düşkün, parayı çok seven.

paragraf *a. Yun.* **1.** Herhangi bir yazının, bir satırbaşından öteki satırbaşına değin olan bölümü. **2.** Yasa maddelerinin kendi içlerinde satırbaşlarıyla ayrıldıkları ufak bölümlerden her biri.

parakete *a. İt.* **1.** Gemilerin hızını ölçmekte kullanılan aygıt. **2.** Üzerinde birçok iğneli köstek bulunan olta.

paralamak (*-i*) **1.** (Genellikle yırtıcı hayvanlar için) Parçalamak : *Aslan geyiği paraladı.* **2.** Yıpratıp eskitmek: *İki çift ayakkabıyı bir ayda paraladı.*

paralanmak (**I**) (*nsz*) Parasız iken para edinmek.

paralanmak (**II**) (*nsz*) **1.** Parça parça olmak. **2.** Olmayacak bir iş için boş yere çaba harcamak, uğraşıp didinmek. **3.** *mec.* Bir işe çok özen göstererek uğraşmak.

paralel *s. Yun. mat.* **1.** Koşut. **2.** *a.* Yerküresi üzerinde çizildiği varsayılan, ekvatora koşut çemberlerden her biri, enlem dairesi.

paralelkenar *b. a. mat.* Karşılıklı kenarları koşut olan dörtgen.

paralelyüz *b. a. mat.* Her yüzü bir paralelkenar olan biçme.

paralı *s.* **1.** Zengin (kimse). **2.** Para karşılığında sağlanan, bedava olmayan : *Paralı okul.*

parametre *a. Yun. mat.* Cebirde bir denklemin katsayılarına giren değişken nicelik.

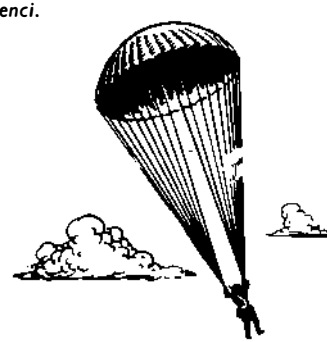
paramparça *b. s.* Parça parça olmuş, birçok parçaya ayrılmış.

parankima *a. Yun.* Özekdoku.

parantez *a. Yun.* Ayraç.

parapet *a. İt.* **1.** Gemilerde korkuluk, °küpeşte. **2.** Korkuluk, °tırabzan.

parasız *s.* **1.** Parası olmayan. **2.** *be.* Para vermeden, bedavadan. § **Parasız pulsuz** yoksul. **Parasız yatılı** öğretim masrafları, yatacak yeri ve yemeği devletçe karşılanan : *Parasız yatılı öğrenci.*

paraşüt

paraşüt *a. Fr.* Bir cismin, bir kimsenin havada düşüşünü yavaşlatan, büyük bir şemsiye gibi açılan araç.

paratoner *a. Fr.* Yıldırımlık.

paravana *a. İt.* Menteşelerle birbirine bağlı birkaç parçadan oluşan ve yapılarda kimi bölümleri ayırmakta kullanılan, katlanır, taşınır çerçeveli perde. § **(Birini) Paravana yapmak** başkasının adından, yetkisinden, gü-

cünden kendini belli etmeden yararlanmak.

parazit *a.* ve *s. Yun.* **1.** *biy.* Asalak. **2.** Radyo yayınına karışan yabancı ses. **3.** *s. mec.* Başkalarının sırtından geçinen (kimse).

parça *a. Far.* **1.** Bir bütünden ayrılan, ayrı sayılan ya da artakalan şey : *Iki tahta parçası.* **2.** Bir bütünü oluşturan şeylerin her biri : *On parçadan yapılmış bir oda takımı.* **3.** *mec.* Müzik yapıtı : *Bu parçayı çok severim.* **4.** (Ad tamlamalarında) Aşağılama, değersizlik belirtir. § **Parça başına** her parça için. **Parça parça** parçalanmış bir durumda.

parçacı *a.* **1.** Kumaş toplarından artmış parçaları satan kimse. **2.** Yedek makine parçaları satan kimse.

parçalamak (*-i*) **1.** Parçalara ayırmak, parça parça etmek. **2.** *mec.* Birliği bozmak amacıyla bölmek.

parçalanmak (*nsz*) **1.** Parçalara ayrılmak. **2.** *mec.* Başkasını memnun etmek için çok didinmek : *Ağırlayacağım diye parçalanır!*

pardösü *a. Fr.* Serin havalarda öbür giysilerin üzerine giyilen ince üstlük.

parfüm *a. Fr.* Güzel koku.

parıldamak (*nsz*) Işık saçmak : *Güneş vurunca camlar parıldıyor.*

parıltı *a.* Parıldama, göze çarpan parlaklık.

park *a. İng.* **1.** Halkın dolaşıp hava alması için düzenlenmiş ağaçlı ve çiçekli bahçe. **2.** Otopark. § **Park etmek** (ya da **yapmak**) taşıtları yol kenarında ya da onlara ayrılan bir yerde bırakmak.

parka *a. İng.* Genellikle askerlerin giydiği soğuğa karşı koruyucu bir çeşit üstlük.

parke *a. Fr.* **1.** Küçük, dikdörtgen biçiminde tahta parçalarından yapılan döşeme. **2.** Düzgün, köşeli taşlarla yapılmış kaldırım.

parka

parkur *a. Fr.* Binicilik, bisiklet, atletizm vb. yarışmalarının yapıldığı yol.

parlak *s.* **1.** Parlayan, ışıldayan: *Parlak bir maden.* **2.** Aydınlık, ışıklı : *Rüzgârsız, parlak bir sabah.* **3.** *mec.* Göze çarpacak kadar başarılı : *Parlak bir öğrenci.*

parlamak (*nsz*) **1.** Güçlü bir ışık çıkarmak, ışık saçmak : *Güneş parlıyor.* **2.** Aldığı ışınları yansıtmak : *Ayna parlıyor.* **3.** Tutuşup alev çıkarmak : *Benzin parladı.* **4.** *mec.* Ün, san kazanmak, orunu yükselmek : *Bu adam kısa zamanda parladı.* **5.** *mec.* Birdenbire öfkelenmek.

parlamentarizm *a. Fr.* Yürütme organının seçimle kurulmuş yasama organlarına karşı sorumlu olduğu siyasal düzen.

parlamenter *a. Fr.* **1.** Parlamento üyesi. **2.** *s.* Parlamentoya dayanan, parlamento ile ilgili : *Parlamenter düzen.*

parlamento *a. İt.* Yasama organını oluşturan meclis ya da meclisler (millet meclisi, senato).

parlatmak (*-i*) Parlamasını sağlamak.

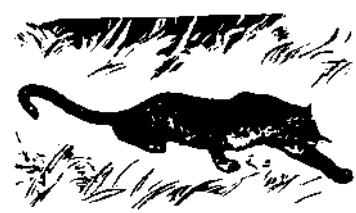
parmak *a.* **1.** İnsanda, kimi hayvanlarda ellerin ve ayakların son bölümünü oluşturan, boğumlu, oynak, uzunca organların her biri. İnsan parmakları şöyle adlandırılır : Başparmak, ikinci parmak (göstermeparmağı, işaretparmağı), ortaparmak, dördüncü parmak (yüzük-

parmağı), küçük parmak (serçeparmak). **2.** Bir tekerleğin merkezinden çemberine değin uzanan çubukların her biri. **3.** İngiliz uzunluğu ölçüsü olan **ayak**'ın on ikide biri olup 25,4 milimetreye eşittir, °pus. **4.** Eski Osmanlı zaman ölçüsünde **arşın** ve **zirâ**'nın yirmi dörtte biri olup aşağı yukarı üç santimetre kadar gelir. **5. Parmak** sözcüğü kimi zaman parmağın eni kadar bir ölçü anlamında kullanılır: *Bardakta üç parmak su var.* **6. Parmak** koyu sıvılara daldırılıp çıkarılınca parmağa bulaşan miktarı da anlatır : *Bir parmak bal.* **7.** *mec.* Bir işe karışmış olma, ilgi : *Bu işte onun da parmağı var.* § **Parmak atmak** mesele çıkarmak. **(Bir konunun bir noktasına) Parmak basmak** o nokta üzerine dikkati çekmek. **(Bir kâğıda) Parmak basmak** (imza etmesini bilmeyen kimse) mürekkep bulaştırılmış parmak ucunu imza edilecek kâğıda basmak. **Parmak hesabı 1)** parmakları kullanarak yapılan hesap; **2)** hece vezni. **Parmak ısırmak** şaşakalmak. **Parmak ısırtmak** şaşkınlık içinde bırakmak, şaşırtmak. **Parmak izi** parmak uçlarının iç tarafındaki incecik deri çizgilerinin cilalı eşya üzerinde bıraktığı iz olup bundan suç işleyenleri polisçe ortaya çıkarmak için yararlanılır. **Parmak kadar** (çocuklar için hafifseme yollu) küçük : *Parmak kadar çocuk.* **Parmak kaldırmak** bir başkanın yönetimi altında yapılan toplantılarda söz istemek için göstermeparmağını açık bırakarak kapalı eli yukarı kaldırmak. **Parmak parmak** parmak biçiminde : *Duvarda parmak parmak yağ lekeleri var.* **Parmak tatlısı** parmak biçiminde yapılan bir çeşit hamur tatlısı. **Parmak yalamak** kendine, hakkı olmaksızın bir çıkar sağlamak : *"Bal tutan parmağını yalar."* **Parmağı ağzında kalmak** şaşakalmak. **(Bir işte) Parmağı olmak** bir işe karışmış olmak. **Parmağı var** (bir işle) ilgisi var, işe karışmış. **Parmağına dolamak** bir şeyi ele alıp ilgililerıyle süreklice uğraşmak. **(Birini) Parmağında oynatmak** ona her zaman istediğini yaptırmak. **Parmağını bile kıpırdatmamak** (ya da **oynatmamak**) halsiz düşmek, bitkin duruma gelmek. **Parmağının ucunda** (ya da **üzerinde) çevirmek** bir işi kolayca ve ustalıkla çevirmek. **Parmakla gösterilmek** eşi az bulunmak. **Parmakla sayılmak** çok az olmak. **Parmaklarını yemek** bir yiyeceğin çok lezzetli olduğunu anlatmak için söylenir.

parmaklık *a.* Tahta, demir çubuklarla yapılmış bölme ya da korkuluk : *Bahçe parmaklığı.*

parola *a. İt.* **I.** Askerlerin, kimi zaman da gizli bir eyleme katılan kimselerin birbirlerini tanıyabilmelerini sağlayan, önceden kararlaştırılmış **söz. 2.** Varılmak istenen amacı özetleyen söz.

par par *be.* Bir parıltıyı ya da titremeyi anlatır : *Par par parlıyor.*

pars

pars *a. zool.* Etobur memelilerden, sıcak ülkelerde yaşayan, derisi benekli, yırtıcı hayvan.

parsa *a.* Ortada oynanan oyun ya da çalınan çalgıdan sonra seyircilerden toplanan bahşiş.

parsel *a. Fr.* Belli bir amaç için ayrılıp sınırlanmış toprak parçası.

parsellemek (*-i*) Parsellere ayırmak.

parşömen *a. Fr.* Eskiden yazı yazmak için hazırlanmış hayvan derisi. § **Parşömen kâğıdı** parşömene benzetilerek yapılan mat, dayanıklı kâğıt.

partal *s.* Çok kullanılmaktan yıpranmış.

parter *a. Fr.* Tiyatro, sinema salonlarında yer katı.

parti (I) *a. Fr.* Ortak düşünce ve görüşteki kişilerin oluşturduğu siyasal topluluk.

parti (II) *a. Fr.* **1.** Bir bütünün parçası, °kısım : *Bir parti mal.* **2.** Birçok kimse arasında düzenlenen eğlence : *Av partisi.* **3.** Üst üste birkaç kez oynanan oyun : *Satranç partisi.* **4.** *mec.* Kelepir. § **Parti vermek** eğlenmek için birçok kimseyi bir araya toplamak. **Partiyi kaybetmek** elde ettiği bir kazancı ya da fırsatı başkasına kaptırmak. **Partiyi vurmak** kazançlı bir iş yapmak ya da eline geçen fırsatı iyi kullanmak.

partizan *s. Fr.* Siyasal erki kendi yandaşlarına çıkar sağlamak için kullanan, kendi partisinden olanlar dışında kimseye hak tanımayan.

parya *a. İng.* (*Tamul dilinden*) Hindistan'da kast dışı sayılan ve her türlü toplumsal haklardan yoksun kişi.

pas (I) *a.* **1.** Su içinde ve nemli havada madenlerin, özellikle demirin yüzeyinde oluşan madde. **2.** Mide bozukluğundan dolayı dil üzerinde oluşan beyaz katman : *Hastanın dilindeki pas.* § **Pas tutmak** paslanmak.

pas (II) *a. İng.* **1.** *sp.* Top oyunlarında oyunculardan birinin topu başkasına geçirmesi. **2.** İskambil oyunlarında kâğıt atma sırası gelen bir oyuncunun oynamayacağını anlatır. § **Pas çekmek** (*argo*) vazgeçmek, caymak, aldırış etmemek. **Pas vermek 1)** topu başka bir oyuncuya geçirmek; **2)** ilişki kurmak için yakınlık göstermek.

pasaj *a. Fr.* **1.** İki yanında dükkânlar bulunan, üzeri kapalı ya da açık geçit. **2.** Bir yazıdan alınan bölüm.

pasaklı *s.* Kirli, dağınık, düzensiz.

pasaport *a. Fr.* Yabancı ülkelere gidecek olanlara yetkili kuruluşça verilen ve yabancı ülke yetkililerinin kimlik incelemesinde geçerli olan belge. § **(Birinin) Pasaportunu eline vermek** *mec.* kovmak.

pasif *s. Fr.* **1.** Girişken olmayan. **2.** Bir şeye karşı tepki göstermeyen. **3.** *dilb.* Edilgen.

paslanmak (*nsz*) **1.** Üzerinde pas oluşmak. **2.** *mec.* Tembellikten, işsizlikten ya da hareketsizlikten uyuşup kalmak.

pasmantarıgiller *ç. b. a. bot.* Bitkilerin üzerinde yaşayıp pas denilen lekeler yapan asalak bir mantar takımı.

paso *a. İt.* **1.** Genellikle taşıtlarda indirimden yararlanmayı sağlayan belge. **2.** Bir işten vazgeçildiğini ve o işin yapılamayacağını anlatır : *Benden paso, siz güle güle gidin.*

paspas *a.* Ayakkabıların altını temizlemek için kapı önlerine konulan yüzü tırtıklı şilecek.

pasta *a. İt.* Çikolata, krema, meyve ezmesi gibi şeyler katılarak değişik bir tat verilen kek.

pastane *a.* Pasta satılan ya da yenilen dükkân.

pastel *a. Fr.* **1.** Resim yapmaya yarar renkli kalem. **2.** Böyle kalemle yapılan resim. **3.** *s.* Soluk (renk).

pastırma *a.* Tuz, çemen, biber karışımının et üzerine sürülerek güneşte ya da iste kurutulması yoluyla yapılan yiyecek. § **Pastırma yazı** pastırma yapımı mevsimi olan güzün sonundaki sıcak günler. **Pastırmasını çıkarmak** çok dövmek.

pastil *a. Fr.* Ağızda eritilmek için hazırlanmış şekerli ilaç tableti.

pastoral *a.* ve *s. Fr. yz.* ve *müz.* Kır hayatını ve törelerini anlatan : *Pastoral senfoni.*

pastörize *s.* (*Pasteur'ün adından*) Özel aygıtlarda 65 dereceye kadar ısıtılarak birdenbire soğutulmak yoluyla, içindeki mikroplar öldürülmüş olan (süt vb.).

paşa *a.* **1.** Osmanlı İmparatorluğu zamanında yüksek sivil memurlara ve albaydan üstün aşamalarda bulunan askerlere verilen san. **2.** *s.* Uslu, ağır başlı. § **Paşa gibi yaşamak** bolluk içinde yaşamak. **Paşa paşa** seve seve, uslu uslu, sıkıntı vermeden.

paşaçadırı, -nı *b. a. bot.* Kalp biçimindeki yapraklarının altı kırmızımtırak, üstü koyu yeşil, begonya çeşidinden bir süs bitkisi.

pat (I) *s.* Yassı, basık : *Pat burun.*

pat (II) *a.* **1.** Yassı bir şeyle vurulunca çıkan ses. **2.** Birdenbire olan işler için kullanılır : *Pat diye içeriye daldı.*

pataklamak (*-i*) Rasgele vurarak dövmek.

patates *a.* (*Amerika yerlilerinin dillerinden*) *bot.* Patlıcangillerden bir bitki ve bunun toprak altında oluşan nişastaca zengin yumrusu.

patavatsız *s.* Sıra saygı gözetmeden, nereye varacağını düşünmeden, ağzına geleni söyleyen ya da aklına geleni yapan.

paten *a. Fr.* **1.** Buz üstünde kaymak için tabanına çelik bir şerit takılmış ayakkabı. **2.** Düz yerlerde kaymaya yarayan tekerlekli ayakkabı.

patent, -ti *a. İng. Lat.* Bir buluşun ya da o buluşu uygulama alanında kullanma hakkının bir kimseye ait olduğunu gösteren belge.

patırdamak (*nsz*) Gürültü etmek.

patır kütür *be.* Söylenen işin patırtı ile yapıldığını anlatır.

patırtı *a.* **1.** Gürültü, daha çok ayakla yapılan gürültü : *İçerde bir patırtı duydum.* **2.** Kargaşalık. § **Patırtı çıkarmak** kavga ve kargaşalık çıkarmak.

patik *a.* Küçük çocuklara giydirilen altı yumuşak ya da ince köseleden hafif ayakkabı.

patika *a.* Keçiyolu.

patinaj *a. Fr.* **1.** Patenle kayma sporu. **2.** Yolun kaygan olması nedeniyle tekerlekler dönmeksizin bir taşıtın kayması ya da tekerlekler döndüğü halde taşıtın ilerleyememesi.

patiska *a. Fr.* **1.** Pamuk ipliğinden, sık ve düzgün dokunmuş bez. **2.** *s.* Bu bezden yapılmış.

pat küt *be.* Kaba bir şeyle üst üste vurulduğunu anlatır : *Pat küt vurmaya başladı.*

patlak *s.* Patlamış, yarık : *Patlak davul.* § **Patlak göz** dışarı fırlamış göz. **Patlak vermek** gizli kalması istenilen ya da hoş olmayan bir durum ansızın ortaya çıkmak.

patlama *a.* Basınç etkisiyle büyük bir ses çıkararak dağılma, °infilak : *Uzaktan bir patlama duyuldu.*

patlamak (*nsz*) **1.** Basınç etkisiyle büyük bir ses çıkararak dağılmak. **2.** Yırtılıp açılmak : *Ayakkabım patladı. Çıban patladı.* **3.** Ansızın, tehlikeli ve gürültülü bir şey baş göstermek : *Savaş patladı.* **4.** Çok sıkılmış olmak, sıkıntı ve sabırsızlığını belli etmek. **5.** Mal olmak : *Bu bana yüz liraya patladı.*

patlamalı *s.* Hava ile yakıt karışımının hızlı yanmasıyla işleyen (motor).

patlangaç, patlangıç *a.* **1.** Kamış ya da ağaç dalından yapılıp tabanca gibi ses veren pistonlu çocuk oyuncağı. **2.** Yere atıldığında patlayan ve gürültüyle ses çıkaran bir çeşit şenlik fişeği.

patlıcan *a. Ar. bot.* Patlıcangillerin örnek bitkisi ve bunun sebze olarak yenen, mor renkli, uzunca ya da toparlak ürünü.

patlıcangiller *ç. a. bot.* İkiçeneklilerden, örnek bitkisi patlıcan olan, içine domates, biber, patates, tütün gibi birçok bitkileri alan bir familya.

patlıcan

patolog *a. Fr. hek.* Patoloji ile uğraşan hekim.

patoloji *a. Yun. hek.* Hastalıklar bilimi.

patrik *a. Yun.* Ortodoks ve doğu kiliselerinin başkanlarına verilen ad : *Rum Patriği. Ermeni Patriği.*

patrikhane *b. a. Yun. Far.* Patriğin orunu ve bu orunun bulunduğu yapı.

patron *a. Fr.* **1.** Bir ticaret ve sanayi kurumunun başı, anamal sahibi. **2.** Biçki modeli.

pattadanak, pattadan *be.* Ansızın, beklenmediği halde.

pavurya *a. Yun.* Bir cins iri yengeç.

pavyon *a. Fr.* **1.** Bir kuruluşun, bir kurumun, bir bahçe içindeki yapılarından her biri. **2.** Geceleri açık olan eğlence yeri.

pay *a.* **1.** Birden fazla kişi arasında bölüşülmüş bir bütünden, bu kişilerin her birine düşen kısım, °hisse. **2.** Eşit bölüm : *Bunu beşe pay edin.* **3.** *mat.* Bayağıkesirlerde birimin eşit parçalarından kaç tane alındığını gösteren sayı. Pay paydanın üstüne yazılır. § **Pay bırakmak** kesme, biçme, yapma sırasında fazlalık bırakmak. **Pay biçmek** durumu, bir kişinin ya da bir şeyin durumu ile karşılaştırıp yargıya varmak: *Kendinizden pay biçin siz olsanız razı olur musunuz?* **Pay etmek** bölmek.

payanda *a. Far.* Eğik olarak vurulan destek.

payda *a. mat.* Bayağıkesirlerde birimin kaç eşit parçaya bölünmüş olduğunu gösteren sayı. Payda payın altına yazılır.

paydaş *s.* Bir şeyde payı olan, °hissedar.

paydos *a. Yun.* **1.** İşi ya da çalışmayı geçici olarak bırakma : *Yapı paydos edildi.* **2.** *ünl.* Herhangi bir işi bıraktırmak için söylenir : *Paydos, vakit geldi!* § **Paydos etmek** işi durdurmak, çalışmayı bırakmak.

paye *a. Far.* Aşama. § **Paye vermek** değer, önem vermek.

payidar *s. Far.* Kalımlı. § **Payidar olmak** kalmak, yok olmamak, yaşamak.

payitaht, -tı *b. a. Far.* Bir hükümdar tarafından yönetilen ülkelerde başkent.

paylamak (*-i*) Birine kusurundan dolayı sert sözler söylemek, azarlamak: *Söze karıştığı için kızı payladı.*

paylaşmak (*-i*) **1.** Aralarında pay etmek, bölüşmek, üleşmek. **2.** *mec.* Katılmak : *Acısını paylaşmak.*

paytak *s.* Çarpık bacaklı.

payton *a. Yun.* Fayton.

pazar *a. Far.* **1.** Belli bir günde her türlü mal satıcılarıyla alıcıların toplanıp alışveriş ettikleri yer : *Perşembe pazarı.* **2.** Belli bir şeyin satıldığı yer : *Balık pazarı. Çiçek pazarı.* **3.** Haftanın yedinci günü, cumartesi ile pazartesi arası olan gün. § **Pazar ola!** satıcılara "satışın bol olsun" anlamına söylenen bir söz. **Pazara çıkarmak** satılığa çıkarmak.

pazarlama *a. tic.* Bir ürünün, bir malın satışını sağlamak için girişilen etkinliklerin tümü.

pazarlamacı *a. tic.* Pazarlama işiyle uğraşan görevli, pazarlama uzmanı.

pazarlamak (*-i*) *tic.* Malı satacak uygun piyasa bulmak.

pazarlık *a.* Alışveriş yapanların kendileri için en uygun fiyatı kabul ettir-

mek amacıyla yaptıkları görüşme. § **Pazarlık etmek** bir fiyat için karşılıklı çekişmek.

pazartesi *a.* Haftanın birinci günü, pazar ile salı arası olan gün.

pazen *a. Fr.* Dokuması kalınca, sık ve yumuşak bir çeşit pamuklu bez.

pazı (I) *a. bot.* Ispanakgillerden, yaprakları sebze olarak kullanılan bir bitki.

pazı (II) *a. Far.* Kolun omuz ile dirsek arasındaki bölümünde bulunan şişkin kas.

pazı (III) *a.* Bir ekmeklik hamur topağı, beze.

Pb *kim.* Kurşunun simgesi.

Pd *kim.* Palladyumun simgesi.

peçe *a.* Kimi ülkelerde kadınların sokakta yüzlerini örtmek için kullandıkları ince tül.

peçelemek (*-i*) Uzaktan seçilmesin diye bir şeyin üzerine örtü, ağaç dalı, çalı gibi şeyler örtmek, alalamak.

peçete *a. İt.* Yemek yerken sofra örtüsünü, giysiyi korumak için ya da ağzı silmekte kullanılan mendil biçiminde bez ya da kâğıt.

pedagog *a. Yun.* Eğitimci.

pedagoji *a. Yun.* Eğitbilim.

pedal *a. İt.* **1.** Ayak yardımıyla bir dönme hareketi elde etmeye yarayan düzenek, ayaklık. **2.** Ayakla çalışan küçük basım makinesi.

peder *a. Far.* (Eskiden) Baba.

pedikür *a. Fr.* Tırnakları kesip düzeltmek, nasırları yumuşatmak, çıkarmak gibi işlerle ilgili ayak bakımı.

pedoloji *a. Yun. eğitb.* Çocukbilim.

pehlivan *a. Far.* **1.** Güreşçi. **2.** *mec.* Boylu boslu ve güçlü kimse.

pehpehlemek (*-i*) Bir çıkar sağlamak düşüncesiyle birine övücü sözler söylemek, pohpohlamak.

pejmürde *s. Far.* **1.** Eski püskü, yırtık. **2.** Dağınık.

pek *s.* **1.** Sert, katı. **2.** Sağlam, sıkı. **3.** *be.* Gereken, beklenen ya da alışılmış olandan çok. § **Pek gözlü** yılmaz, cesaretli, gözü pek. **Pek pek** olsa olsa, en üstün olarak. **Pek söylemek** kırıcı ve sert bir biçimde konuşmak. **Pek tutmak** tok tutmak.

pekâlâ *s.* **1.** Benzerlerinden aşağı olmayan : *Pekâlâ bir iş, niçin kabul etmiyorsun?* **2.** *il.* "Peki, olur" anlamında: *Pekâlâ bu meseleyi şimdi kapatalım.* **3.** *be.* "Dediğin gibi olsun", "öyle kabul edelim" anlamlarıyla bir itiraz tümcesinden önce gelir : *Pekâlâ madem biliyordun ne diye söylemedin?* **4.** *be.* Kesinlikle, çok iyi : *Buraya geleceğimi pekâlâ biliyordun.*

pekdoku *b. a. bot.* Selüloz çeperleri değişik kalınlıkta gözelerden oluşan ve dalların dik durmasını sağlayan doku.

peki *be.* **1.** Verilen buyruk ya da söylenen sözün kabul edildiğini anlatır : *-Dersine çalış. -Peki.* **2.** Pekâlâ sözcüğü gibi itiraz tümcesinin başına getirilir : *Peki, ya dün nerede idin?*

pekişmek (*nsz*) **1.** Sertleşmek, katılaşmak. **2.** Sağlamlaşmak.

pekiştirmek (*-i*) **1.** Sertleştirmek, katılaştırmak. **2.** Sağlamlaştırmak.

pekitmek (*-i*) Sağlamlaştırmak, kuvvetlendirmek.

pekiyi *be.* Çok iyi.

peklik *a.* Dışkının katılığı yüzünden büyük aptes bozamama ya da güçlükle bozma durumu, °kabız.

pekmez *a.* Özellikle üzüm, dut gibi meyvelerin kaynatılarak koyulaştırılmış suyu.

peksimet *a.* Pişirildikten sonra yeniden ısıtılarak kurutulmuş, uzun süre dayanabilen ekmek.

pelerin *a. Fr.* Omuzlardan aşağı doğru inen, geniş, kolsuz bir çeşit üstlük.

pelesenkağacı, -nı *b. a. Ar. bot.* Sıcak bölgelerde yetişen, değerli kerestesi doğramacılıkta kullanılan bir ağaç.

pelikan *a. Lat. zool.* Pembeye çalan beyaz tüylü, kanatları gri, alt gagasında deriden bir kesesi olan iri kuş.

pelin *a. bot.* Bileşikgillerden, yapraklarında ve öteki bölümlerinde çok acı, ıtırlı bir madde bulunan, hekimlikte kullanılan bir bitki.

pelit *a. bot.* Palamut ağacı ve yemişi.

pelte *a. Far.* **1.** Nişasta, şeker ve su ile yapılan tatlı. **2.** Bu kıvamda olan madde. **§ Pelte gibi 1)** çok gevşek; **2)** *mec.* çok yorgun, bitkin.

peltek *s.* **1.** Dilini dişleri arasına alır gibi konuşan ve bu yüzden s,z gibi sesleri kusurlu söyleyen. **2.** *be.* Tutuk, titrek bir biçimde.

pelür *a. Fr.* İnce ve yarı saydam yazı kâğıdı.

peluş *a. Fr.* Yün, pamuk, ipek ya da keçi kılından yapılan bir yüzü çok uzun tüylü, kadifeye benzer kumaş.

pembe *a.* ve *s.* Açık, soluk kırmızı renk.

penaltı *a. İng. sp.* Ceza alanı içinde yapılan kural dışı davranışlar nedeniyle, davranışı yapan oyuncunun takımının kalesine, on bir metre uzaklıktaki belirli bir noktadan vuruş yapmak biçiminde belirlenen ceza.

pencere *a. Far.* Yapıları ve ulaşım araçlarını (tren, vapur vb.) aydınlatmak, havalandırmak amacıyla yapılan ve çerçeve, cam, panjur, perde gibi eklentilerle kullanışı kolaylaştıran açıklık.

pençe *a. Far.* **1.** Yırtıcı hayvanların ön ayaklarının parmaklarıyla, tırnakları. **2.** *mec.* Aman vermeyen, acımasız, zorlu ve büyük güç : *Şiddetin pençesi.* **3.** Ayakkabının tabanındaki kösele. **§ Pençe pençe** genişçe ve sık lekeler durumunda yer yer kırmızı (yanak, yüz). **Pençe vurmak** ayakkabıya pençe çakmak.

pençelemek (*-i*) **1.** Pençesiyle vurmak, kapmak, yakalamak. **2.** Ayakkabıya pençe çakmak.

pençeleşmek (*nsz* √ *-e*) **1.** Pençe pençeye gelmek, kavga etmek. **2.** *mec.* Uğraşmak, °mücadele etmek.

penguen

penguen *a. Fr. zool.* Perdeayaklılardan, Güney Kutup'ta yaşayan, kısa kanatlı kuş.

penis *a. Lat.* Erkeklik organı.

pens, pense *a. Fr.* **1.** Çeşitli büyüklükte maşa ya da kıskaç. **2.** Dikişle yapılmış küçük büzgü.

pepe *s.* Sözcüklerin ilk seslerini güçlükle söyleyen, tutuk dilli.

pepeme *s.* Pepe.

pepsin *a. Yun. biy.* Mide salgısında bulunan albüminli besinleri peptona çeviren madde.

pepton *a. Yun. biy.* Vücutça özümlenebilecek duruma gelmiş albüminli besin.

perakende *s. Far.* **1.** Malların teker teker ya da birkaç parça halinde azar azar satılmasına dayanan satış biçimi, **toptan** karşıtı. **2.** Bu biçimde alınan ya da satılan.

perçem *a. Far.* **1.** Kâkül. **2.** Yele : *At perçemi.* **3.** Eskiden başlarını tıraş edenlerin tepede bıraktıkları saç tutamı.

perçin *a. Far.* İki ya da daha çok levhayı birbirine bağlamak için geçirilen çivinin ezilerek baş durumuna getirilen ucu.

perçinlemek (*-i*) **1.** Perçinle tutturmak. **2.** *mec.* Berkitmek, sağlamlaştırmak.

perdah *a. Far.* **1.** Parlatma, parlaklık verme. **2.** Tıraştan sonra tersine yapılan ikinci tıraş.

perdahlamak (*-i*) Perdah yapmak.

perde *a. Far.* **1.** Görüşü, ışığı engellemek ya da bir şeyi gizlemek için bir açıklığın önüne gerilen örtü. **2.** *müz.* Bir müzik parçasını oluşturan seslerden her birinin kalınlık ya da incelik derecesi. **3.** *ti.* Bir sahne yapıtının büyük bölümlerinin her biri. **4.** Üzerine bir cismin görüntüsü ışıldatılan saydam olmayan yüzey : *Sinema perdesi.* **5.** *hek.* Katarakt, aksu. **6.** *mec.* Doğruyu görmeye engel olan şey. § **Perde arkası** bir şeyin görünürde olmayan gizli yanı. **Perde arkasından** gizliden gizliye. **Perde inmek** *hlk.* gözde katarakt olmak. **Perdelerini açmak** tiyatro, opera yeni mevsimde gösterilerine başlamak.

perdeayaklılar *ç. b. a. zool.* Kaz ve ördek gibi suda yüzen, parmakları arasında perde bulunan kuşlar takımı.

perende *a. Far.* Havada çark gibi dönerek atılan takla. § **(Birinin yanında) Perende atamamak 1)** o kimseden aşağı kalmak; **2)** o kimseyi aldatamamak.

perestiş *a. Far.* Tapınma, taparcasına sevme.

performans *a. İng. sp.* Bir sporcunun yapabileceği en iyi derece, takat, takat sınırı.

perhiz *a. Far.* **1.** Diyet (**II**). **2.** Hıristiyanların ve Yahudilerin belli günlerde et, yağ gibi kimi yiyecekleri yemeden tuttukları oruç.

peri *a. Far.* Cinlerin güzel ve alımlı olarak tasarlanan dişilerine verilen ad. § **Peri gibi** çok güzel. **Perileri bağdaşmak** uyuşup anlaşmak. **Perisi hoşlanmamak** yakınlık duymamak, ısınamamak.

peribacası

peribacası, -nı *b. a. yerb.* Kolayca aşınabilen taş ve kayalardan oluşmuş sivri kule ya da piramit görünüşlü yer biçimleri.

perihastalığı, -nı *b. a. hek.* Sara ve isteri gibi kimi hastalıklara verilen ad.

periskop *a. Yun.* Denizaltılarda, tanklarda kullanılan ve gözlemcinin gözünü çevirmeksizin çevreyi araştırmasını sağlayan optik araç.

perişan *s. Far.* **1.** Dağılmış bir durumda, karmakarışık, dağınık. **2.** Acınacak bir durumda olan, zavallı. § **Perişan olmak** acınacak duruma gelmek.

periton *a. Yun. anat.* Karın zarı.

perma, permanant *a. Fr.* Uzun süre dalgalı kalmasını sağlamak için saçlara uygulanan işlem.

permanganat *a. Fr. kim.* Mikrop öldürücü bir madde; permanganikasidin tuzu.

permi *a. Fr.* **1.** Ticarette dış ülkelere mal çıkarma ya da dış ülkelerden mal getirme izni. **2.** Devlet Demiryollarında "paso" anlamına kullanılır.

peroksit *a. Yun. kim.* Çok oksijenli oksit.

peron *a. Fr.* Garlarda trenlere inilip binilen, boydan boya ve yüksekçe yer.

persenk *a. Far.* Konuşurken gereksiz yere yinelenen söz.

personel *a. Fr.* Bir hizmet ya da kuruluşun görevlileri, bir işyerinde çalışanların tümü.

perspektif *a. Fr.* Uzaklık ya da derinlik duygusu veren görünüş.

perşembe *a. Far.* Haftanın dördüncü günü, çarşamba ile cuma arasındaki gün. § **Perşembenin gelişi çarşambadan bellidir** bir işin sonunun nasıl olacağı şimdiki gidişinden belli olur.

pertavsız *a. Far.* Büyüteç.

peruka, peruk *a. İt.* Takma saç.

perva *a. Far.* Çekinme, sakınma, korku: *Onun kimseden pervası yok.*

pervane *a. Far.* **1.** Geceleri ışık çevresinde dönen küçük kelebek. **2.** Bir eksene dikey olarak bağlanmış iki ya da daha çok kanattan yapılmış aygıt : *Vapur pervanesi. Uçak pervanesi.* § **Pervane gibi 1)** sürekli dönen şeyleri nitelemek için kullanılır; **2)** *mec.* bir kimsenin yanından hiç ayrılmayan kişi için söylenir.

pervasız *s.* Korkusu olmayan, çekinmez.

pervaz *a.* Bir şeyin çevresine ya da kenarına, uzunluğuna eklenen dar parça.

peryodik *s. Fr.* **1.** Belli aralıklarla yinelenen. **2.** Süreli yayın.

pes (I) *ünl. Far.* Yenilgiyi kabul ettiğini belirtmek için ya da birinin şaşkınlık veren davranışlarına karşılık olarak kullanılır : *Bu kadarına da pes doğrusu!* § **Pes etmek** yenilgiyi kabul etmek.

pes (II) *s. Far.* Hafif sesle söylenen. § **Pes perdeden konuşmak** yumuşak bir dil kullanmak.

pesimist, -ti *a. Fr.* Karamsar, kötümser.

pespaye *s. Far.* Alçak, soysuz, aşağılık.

pestenkerani *s. tkz.* Saçma, değersiz, önemsiz, uydurma : *Pestenkerani sözler söylüyor.*

pestil *a.* İnce yufka biçiminde kurutulmuş meyve ezmesi : *Erik pestili.* § **Pestil gibi olmak** yorgunluktan kımıldayacak durumu olmamak. **(Birinin) Pestilini çıkarmak 1)** çok dövmek; **2)** çok yormak.

peş (I) *a. Far.* Arka. § **Peş peşe** birbiri ardından. **Peşi sıra** arkasından, ardından. **(Birinin** ya da **bir şeyin) Peşinde** çok istenilen, sürekli istenen şeyi belirtir : *O şimdi koltuk peşinde.* **Peşinde koşmak** elde etmek için uğraşmak. **Peşine takmak** yanında götürmek.

peş (II) *a.* Kimi giysilerin bol olması için yanlarına eklenen kumaş parçası.

peşin *s.* ve *be. Far.* **I.** Bir alışverişte, alışveriş yapıldığı anda ve alınan şeyin tesliminden önce ya da teslimiyle birlikte ödenen. **2.** Çalışmadan verilen (ücret, aylık) : *O peşin para ile çalışıyor.* **3.** Önden, önce, önceden : *Ben size peşin söyledim.* § **Peşin pazarlık** sonradan olacağı tahmin edilen bir şey üzerine önceden kararını bildirme. **Peşin yargı** bir şey ya da kimse için iyice bilgi edinilmeden verilen yargı.

peşinat, -tı *a.* Peşin olarak verilen para.

peşinatsız *s.* Peşin para almadan.

peşinen *be.* Peşin olarak, önceden.

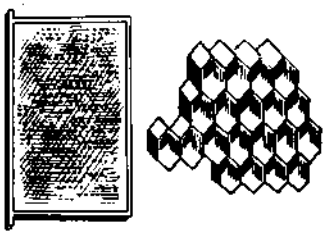
peşkeş *a. Far.* "Armağan" demek olup "başkasının malını birine bağışlamak" ve "verilmemesi gereken bir şeyi uygunsuz bir erekle ya da yersiz olarak birine vermek" anlamına gelen **peşkeş çekmek** deyiminde geçer : *Benim malımı elâleme ne hakla peşkeş çekersin? Benim kimseye peşkeş çekecek malım yok!*

peşkir *a. Far.* **1.** (Genellikle pamuk ipliğinden dokunmuş) Havlu. **2.** Yemek yerken kullanılan, el kurulanan, büyük mendil biçiminde pamuk ya da keten bez.

peşrev *a. Far.* Doğu müziğinde bir saz eseri türü.

peştamal *a. Far.* Hamamda örtünmek ve kurulanmak için kullanılan ince dokuma.

petek *a.* Arıların yumurtalarını bırakmak ve bal depo etmek için yaptıkları düzgün altıgen biçimindeki balmumu yuvacıkları topluluğu.

petek

petrol *a. Yun.* Yoğunluğu 0,8'den 0,95'e kadar değişebilen, hidrokarbonlardan oluşmuş, kendisine özgü kokusu olan, koyu renkli, yanıcı mineral yağ.

petunya

petunya *a. Lat. bot.* Patlıcangillerden, çeşitli renkte çiçek açan kokulu bir süs bitkisi.

pey *a.* Satın alınacak ya da yaptırılacak bir şeyin karşılığına sayılmak üzere önceden verilen para. § **Pey sürmek** artırma ile satılan bir şey için fiyat öne sürmek.

peyda *s. Far.* Belli, açık. § **Peyda etmek** çıkarmak, ortaya çıkarmak, edinmek. **Peyda olmak** çıkmak, ortaya çıkmak, oluşmak.

peydahlamak (*-i*) (Pek istenmeyen ya da yanlış görülen şeyler için) Edinmek : *Çocuk yeni yeni huylar peydahladı.*

peyderpey *be. Far.* Azar azar, kısım kısım, yavaş yavaş.

peygamber *a. Far.* Tanrı'nın emirlerini bildiren kimse.

peygamberağacı, -nı *b. a. bot.* Reçinesinden hekimlikte yararlanılan bir sıvı çıkarılan ağaç.

peygamberçiçeği, -ni *b. a. bot.* Mavi kantaron.

peygamberdevesi, -ni *b. a. zool.* Sıcak ve ılıman ülkelerde yaşayan, genellikle yeşil renkte, düzkanatlı böcek.

peyk *a. Far.* Uydu.

peyke *a.* Genellikle eski kahvelerde ve evlerde bulunan duvara bitişik alçak, tahta sedir, kerevet.

peylemek (*-i*) Para vererek bir şeyi önceden kendine ayırtmak.

peynir *a. Far.* Sütü mayalayıp katılaştırarak yapılan ve birçok çeşidi olan besin : *Kaşarpeyniri. Beyazpeynir.*

peynirdişi, -ni *b. a.* İhtiyarlık çağında çıkabilen dişlerden her biri.

peyzaj *a. Fr.* Kır resmi.

pıhtı *a.* Koyulaşarak yarı katı durumu gelmiş sıvı : *Kan pıhtısı.*

pılı pırtı *b. a.* **1.** Eski eşya. **2.** (Hafifseme amacıyla) Eşya : *Pılısını pırtısını toplayıp gitti.*

pınar *a.* **1.** Yerden kaynayarak çıkan su, kaynak. **2.** Bu suyun çıktığı yer.

pır *a.* **1.** (r sesi uzatılarak söylenir) Kuş kanatlarının çıkardığı sesi anlatır : *Kuş pır diye uçtu.* **2.** Kimi zaman kaçıp gitme düşüncesini anlatır.

pırasa *a. Yun. bot.* Zambakgillerden, sapı ve yaprakları sarmısağınkine benzer bir kış sebzesi.

pırıldak *a.* Işık açıp kapamak yoluyla işaretler vererek konuşmak için kullanılan aygıt.

pırıldamak (*nsz*) Işık saçmak, ışıldamak.

pırıl pırıl *be.* **1.** Çok parlak, çok ışıklı: *Pırıl pırıl ışık saçıyor.* **2.** Tertemiz : *Her yer pırıl pırıl.*

pırıltı *a.* Pırıldayan şeyin çıkardığı ışık.

pırlanta *a. İt.* **1.** Tıraş edilmiş parlak elmas. **2.** *s.* Taşı pırlanta olan : *Pırlanta küpe.* § **Pırlanta gibi** her bakımdan çok iyi ve değerli (kimse).

pırnal *a. Yun.* Kömürü beğenilen meşe çalısı.

pısırık s. Tutuk, utangaç, çekingen.

pıt *a.* Çok küçük bir nesnenin yere ya da herhangi bir şey üzerine düştüğünde çıkan ses.

pıtırdamak (*nsz*) Pıtırtı etmek.

pıtır pıtır *be.* Çok hafif bir gürültünün düzenli olarak çıktığını anlatmak için kullanılır.

pıtırtı *a.* Çok hafif gürültü.

pıt pıt *be.* Hafif ayak sesleri çıkararak.

pıtrak *a.* İnsanların üzerine ya da hayvanların tüylerine takılan dikenli bitki tohumu. § **Pıtrak gibi** bir dalın, bir ağacın üzerindeki çiçek ya da yemişin çokluğunu anlatır.

piç *a.* **1.** Anası ile babası arasında evlilik bağı olmadan dünyaya gelen çocuk. **2.** *mec.* Terbiyesiz, arsız çocuk. **3.** Ağacın kökünden biten sürgün. **4.** Bir şeyin aslına benzemeyeni. § **(Bir işi) Piç etmek** yapayım derken bozmak, tadını kaçırmak. **Piç kurusu** (*kaba*) küçük çocukları severken kullanılan söz. **Piç olmak** bir işe yaramamak, bozulmak, boşa gitmek.

piçleşmek (*nsz*) Yozlaşıp bozulmak.

pide *a. Yun.* Mayalı hamurdan yapılan yassı ekmek.

pijama *a. Fr.* Üst ve alt iki parça giyecekten oluşan yatak giysisi.

pik *a. İng.* Kalın demir ya da dökme boru.

pikap

pikap *a. İng.* **1.** Plak dinlemeye yarar müzik aygıtı. **2.** Küçük kamyon, °kamyonet.

pike (I) *a. Fr.* **1.** Pamuklu kumaş. **2.** Bu kumaştan yapılmış yatak örtüsü.

pike (II) *a. Fr.* (Uçak) Yüksekten, hedef üzerine büyük bir açı ile inme; yüksekten hedefin üzerine dik olarak saldırma.

piknik *a. İng.* Kır yemeği. § **Piknik yapmak** kırda yemek yemek.

piko *a. Fr.* Antika[3].

pil *a. Fr.* Kimyasal erkeyi elektrik erkesine çeviren aygıt.

pilaki *a. Yun.* **1.** İçine soğan, sarmısak, maydanoz ve havuç gibi şeyler katılarak zeytinyağıyla pişirilen yemek : *Fasulye plakisi.* **2.** *argo* Aptal, ahmak.

pilav *a.* Genellikle pirinç, bulgur ve kuskustan yapılan yemek. § **Pilavdan dönenin kaşığı kırılsın** bir işte sonuna kadar uğraşılacağını anlatmak için kullanılır.

pili *a. Fr.* Giysilerde süs olarak yapılan kumaş kıvrımı.

piliç *a.* Tavuğun civcivlikten sonraki durumu. § **Piliç gibi** genç ve güzel kız.

pilot *a. Yun.* > *Fr.* **1.** Bir hava taşıtını kullanmak ve yönetmekle görevli kimse. **2.** s. Deneme niteliğinde olan. § **Pilot bölge** tarım, tıp, endüstri gibi alanlarda devletin ve halkın ortak çalışmasıyla kalkınma hareketini kolaylaştırmak ve önderlik etmek için ayrılmış bölge.

pineklemek (*nsz*) Uyuklar gibi miskin miskin oturmak.

pingpong *a. İng.* Masatenisi.

pinpon s. *argo* İhtiyarlıktan çökmüş, çok yaşlı (kimse).

pinti s. Çok cimri, eli çok sıkı.

pipet, -ti *a. Fr. kim.* Sıvıları emerek içine çekip kaptan kaba aktarmaya yarayan cam boru.

pipo *a. İt.* Ucundaki lüle içine tütün konulan, yakılarak dumanı çekilen, kısa saplı tütün içme aracı.

pir *a. Far.* **1.** Yaşlı, koca, ihtiyar. **2.** Bir konuda görmüş geçirmiş kimse. **3.** Bir tarikat ya da sanatın ilk kurucusu : *Bektaşiliğin piri Hacı Bektaş Veli'dir.* **4.** *be.* Adamakıllı, iyice : *Bir söyledi ama pir söyledi.* § **Pir aşkına** karşılık

gözetmeden, karşılık görmeden, tam inançla, gerçek bir sevgi ile : *İki ay pir aşkına çalıştık.*

piramit *a. Yun. mat.* **1.** Tepeleri ortak bir noktada birleşen, tabanları da herhangi bir çokgenin birer kenarı olan üçgenlerden oluşmuş cisim. **2.** Ehram.

pire *a. zool.* İnsan ve hayvan kanı emerek yaşayan, iyi sıçrayan asalak böcek. § **Pireye kızıp yorgan yakmak** önemsiz bir durum karşısında kendisine büyük zarar verecek davranışta bulunmak. **Pireyi deve yapmak** aşırı abartmak.

pirekapan *b. a. bot.* Bileşikgillerden, pirelere karşı kullanılan bir bitki, pireotu, nezleotu.

pirelenmek (*nsz*) **1.** Üstüne pire üşüşmek. **2.** *mec.* İşkillenmek, huylanmak, kuşkulanmak.

pireler *ç. a. zool.* Ağız yapıları sokup emmeye elverişli, örnek hayvanı pire olan sıçrayıcı böcekler takımı.

pireotu *b. a. bot.* Pirekapan.

pirinç (I) *a. Far. bot.* Buğdaygillerden, kökleri bol su içinde yetişen bir bitki ve bu bitkinin tanesi. § **(Birinin) Pirinci su kaldırmamak** çabuk darılır olmak, şakadan anlamamak. **Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan olmak** büyük bir kazanç peşinde koşarken eldekini de kaçırmak.

pirinç (II) *a. Far.* Bakıra çinko katılarak elde edilen sarı renkte bir alaşım.

pirit *a. Yun. yerb.* Birçok doğal maden sülfürlerine ve özellikle demir sülfürüne verilen ad.

pirosfer *a. Yun. yerb.* Yeryuvarlağının ateş durumunda olan çekirdeğine verilen ad.

pirzola *a. İt.* **1.** Kasaplık hayvanda omurganın iki yanındaki bölge. **2.** Bu bölgeden dilimler halinde çıkarılan kemikli et parçası : *Koyun pirzolası.*

pis *s.* **1.** Leke, toz ya da kirle kaplı olan. **2.** Kendinde pislik olan, kirlenmiş : *Lağım suları pistir.* **3.** Beğenilmeyecek durumda olan : *Öyle pis huyu var ki...* **4.** Sevimsiz olan : *Şu pis kedinin nesini seviyorsun?* **5.** (Söz için) Dinleyenleri utandıracak durumda olan : *Pis sözler etti.* **6.** İçinden çıkılması güç, karışık : *Pis iş.* § **Pis pis düşünmek** derin ve üzüntülü düşünceye dalmak. **Pisi pisine** boş yere.

pisboğaz *b. s.* Vakitli vakitsiz, iyisini kötüsünü seçmeden, eline geçeni yiyen (kimse).

pisi *a.* (Çocuk dilinde) Kedi.

pisibalığı *b. a. zool.* Boyu yaklaşık olarak 30 cm. kadar olan yassı bir balık.

pisipisi *a.* **1.** (Çocuk dilinde) Kedi. **2.** *ünl.* Kedileri çağırmak için kullanılır.

piskopos *a. Yun.* Katoliklerde bir bölgenin din işlerine başkanlık eden papaz.

pislemek (-e) **1.** Büyük ya da küçük aptesini etmek. **2.** Kirletmek.

pislik *a.* **1.** Kir, iğrendirici madde : *Çocuğun yüzü gözü pislik içinde kaldı.* **2.** Dışkı : *Şu kedi pisliğini temizlesinler.* **3.** İğrendirici durum : *Şu mutfağın pisliğine bakın.* **4.** *mec.* Kötü, zararlı iş ya da hareket : *Onun pisliklerinin cezasını çekiyoruz.* § **(Bir yeri) Pislik götürmek** çok pis olmak.

pist (I) *a. Fr.* **1.** Gösteri yapmak, dans etmek vb. için kullanılan genellikle yuvarlak alan. **2.** Uçakların kalkıp inmesi için hazırlanmış alan.

pist (II) *ünl.* Kediyi kovmak için söylenen söz.

piston *a. Fr.* **1.** İçi boş bir silindirle bu silindir içinde düzenli olarak gidip gelen daha küçük çaplı bir silindirden oluşmuş düzenek : *Şırınga pistonu sıvıyı önce çeker, sonra dışarıya verir.* **2.** *argo* Kayıran kimse, arka[5].

pişeğen, pişek *s.* Kolay pişen : *Pişeğen fasulye.*

pişekâr *a. Far.* Orta oyununda Kavuklu ile konuşarak oyunu açan oyuncu.

pişik *a.* Apış yeri, koltuk altı gibi tenin birbirine sürtüşen yerlerinde terin yakmasıyla oluşan kızartı.

pişirim, pişirimlik *a.* Bir kez pişirmeye yetecek miktar: *Bir pişirim pirinç.*

pişirmek (*-i*) **1.** Bir besin maddesini gerektiği kadar ısıda tutarak yenmeye uygun duruma getirmek. **2.** *mec.* Çalışıp öğrenmek : *Dersimi iyice pişirdim.* **3.** *mec.* Olgunlaştırmak : *Bu maceralar onu oldukça pişirdi.* § **Pişirip kotarmak** bir işi sonuçlandırmak, tamamlamak.

pişkin *s.* **1.** Gereğince pişmiş : *Pişkin ekmek.* **2.** *mec.* Vurdumduymaz, aldırmaz, yüzsüz. **3.** Herhangi bir şeye alışmış olan.

pişman *s. Far.* Yaptığı bir iş ya da davranışın olumsuz sonucunu görerek üzülen. § **Pişman etmek** pişman olmasına neden olmak.

pişmaniye *a. Far.* Un, şeker ve yağla yapılan, tel tel görünümlü helva.

pişmek (*nsz*) **1.** Ateşte, fırında, kaynar suda ya da yağda ısı etkisiyle yenilebilir duruma gelmek : *Kebap pişti.* **2.** Isıtma sonucu belirli bir kullanıma uygun duruma gelmek : *Pişmiş toprak eşya.* **3.** *mec.* İşe alışıp beceriksizliği kalmamak. **4.** *mec.* Bunalacak kadar sıcaklık duymak. § **Pişmiş aşa su katmak** bitmek üzere olan işi bozacak davranışta bulunmak. **Pişmiş kelle gibi sırıtmak** sürekli ve yersiz olarak gülenler için kullanılır.

pişti *a.* Bir tür iskambil oyunu.

piton *a. Yun. zool.* Afrika ve Asya'da yaşayan, zehirsiz, büyük yılan.

pitoresk, -ki *s. Fr.* Resim konusu olmaya uygun (manzara).

piyade *a. Far.* **1.** *ask.* Yaya asker. **2.** *s.* Yaya, yaya giden.

piyango *a. İt.* Bastırılmış numaralı kâğıtları satın alanlar içinden kazananların kura ile saptandığı talih oyunu. § **Piyango vurmak** piyangodan ikramiye kazanmak.

piyanist *a. Fr.* Piyano çalan kimse.

piyano *a. İt.* **1.** Klavyeli, telli, müzik aracı. **2.** *be. müz.* Sesleri yavaşlatarak.

piyasa *a. İt.* **1.** Satıcıların mal satmak amacıyla bir araya geldikleri yer. **2.** Alışveriş fiyatı, geçerli fiyat. **3.** Bir yol üzerinde gidip gelerek gezinme. § **Piyasa etmek** dolaşmak. **Piyasaya çıkmak 1)** (mal için) satışa çıkarmak; **2)** gezintiye çıkmak.

piyaz *a. Far.* **1.** Haşlanan kuru fasulyenin üzerine kuru soğan ve maydanoz ilavesiyle yapılan salata. **2.** *argo* Bir çıkar sağlamak düşüncesiyle söylenen övücü söz : *Benim bu piyazlara karnım tok.*

piyazlamak (*-i*) **1.** Eti ateşe vurmadan birkaç saat önce soğan ve kimi baharlarla ovarak bırakmak. **2.** *argo* Birine hoşlanacağı sözleri söylemek.

piyes *a. Fr.* Oyun[2].

piyore *a. Fr. hek.* Dişetlerinin yangılanması.

plaj *a. Fr.* Bir kıyıda, deniz banyosu için düzenlenmiş kumluk alan, kumsal.

plak *a.* (*Hollanda dilinden*) Gramofon ya da pikapla çalınmak için ses titreşim izleri geçirilen dairesel levha.

plaka *a.* **1.** Maden levha. **2.** Araba, otomobil gibi kara taşıtlarına takılan numara levhası.

plaket *a. Fr.* Madensel, çeşitli biçimlerde yapılan, küçük, alçak kabartma levha.

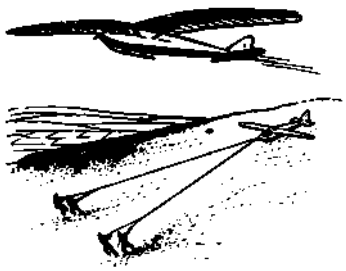
plan *a. Fr.* **1.** Tasar. **2.** Düşünce : *Bu yaz için bir planımız yok.* § **Plan kurmak** tasarlamak. **....ıncı plana düşmek** eski önemini, değerini yitirmek : *Yanlış tutumu yüzünden ikinci plana düştü.* **...planda olmak** şu ya da bu nitelikte ve değerde bir kimse olmak : *İçine kapalı, hep arka planda bir çocuktu.*

plankton *a. Yun.* Deniz ve göl sularında yaşayan, ancak mikroskopla görülebilen yaratık.

planlama *a.* **1.** Planlamak eylemi. **2.** Hükümet tarafından ulaşılacak amaçları

belirleyen, kimi kesimlerdeki artış ölçüsünü saptayan, uygulanması gerekli çareleri önceden gösteren ekonomik, sosyal programın hazırlanması işi.

planlamak (*-i*) Yapılacak olan bir işi belirli bir plana göre düzenlemek.

planör

planör *a. Fr.* Hava akımlarından yararlanarak uçan motorsuz hava taşıtı.

plantasyon *a. Fr.* Kahve, kakao, kauçuk gibi sanayide kullanılan kimi bitkilerin geniş ölçüde yetiştirildiği işletme.

planya *a. İt.* Uzun marangoz rendesi.

plasenta *a. anat.* Memelilerde ana ile dölüt arasında kan alıp verme işini sağlayan organ, etene.

plasman *a. Fr.* Yatırım.

plaster *a. İng.* Yara üzerine yapıştırmaya yarar eczalı bant.

plastik *a.* ve *s. Yun.* Elle yoğurulabilen, istenilen biçim verilebilen (madde) : *Kil plastik bir maddedir.* § **Plastik ameliyat** vücudun gereken yerlerini düzgünleştirmek ya da güzelleştirmek amacıyla yapılan ameliyat. **Plastik sanatlar** resim, oymacılık, heykelcilik, mimarlık gibi sanatlar.

platform *a. Fr.* **1.** Yüksekçe yer. **2.** *mec.* Bir düşünüşte, bir politika programında dayanılan düşünü ya da düşünülerin tümü. **3.** *coğr.* Kabarma ve alçalmalarla sular altında kalan, bazen de ortaya çıkan düzgün kıyı parçası.

platin *a. İsp. kim.* Rengi gümüşten esmer, yumuşak, kolay işlenir, 1775 derecede ergiyen, çok dayanıklı, değerli maden. Simgesi Pt.

plato *a. Fr.* **1.** *coğr.* Yayla. **2.** *si.* Dekorun kurulduğu yer.

platonik *s. Yun.* Düşte kalan, hep öyle kalması istenilen sevgi ya da ilgiyi belirten bir sıfat.

plazma *a. Yun. biy.* **1.** Kanın sıvı kısmı. **2.** Gözeler arasındaki sıvı.

plebisit *a. Fr.* Bir sorun üzerinde yurttaşların "evet" ya da "hayır" biçiminde iradelerini belirtmek amacıyla yapılan oylama.

plevra *a. İt. hek.* Akciğer zarı.

plutokrasi *a. Yun.* Zengin sınıf ve tabakaların egemenliğine dayalı toplumsal, siyasal düzen, zenginerki.

plutonyum *a. Yun. kim.* Yapma olarak neptumyumdan oluşturulan radyoaktif bir element. Simgesi Pu.

Plüton *öz. a. Yun.* Güneş sisteminde bir gezegen.

Pm *kim.* Prometyumun simgesi.

Po *kim.* Polonyumun simgesi.

podyum *a. Yun.* Genellikle atletizm yarışmalarında derece alan atletlerin ya da giysilerini göstermek için mankenlerin çıktıkları merdivenli, yüksekçe yer.

poğaça *a. İt.* Bir çeşit tuzlu çörek.

pohpoh *a.* Pohpohlama işi : *Kimi insanlar pohpohtan hoşlanır.*

pohpohlama *a.* Pohpohlamak eylemi, °kompliman.

pohpohlamak (*-i*) Birini, yüzüne karşı gereğinden çok övmek, pehpehlemek : *Onu öyle pohpohlamayın, sonra böbürlenmeye başlar.*

poker *a. İng.* Bir tür iskambil oyunu.

polarma *a. fiz.* **1.** Doğrudan doğruya kendi kaynağından çıkan bir ışığın yansıdıktan ya da kırıldıktan sonra gösterdiği özelliklerin tümü. **2.** Kimyasal tepkimeler dolayısıyla bir pildeki gerilimin düşmesi.

polarmak (*-i*) *Yun. fiz.* Polarma olayına uğramak.

polemik *a. Yun.* Basın yolu ile yapılan tartışma.

poliçe *a. İt.* < *Yun.* **1.** Belirli bir sürenin sonunda belirli bir parayı kendi adına ya da bir başkasının buyruğuna ödenmesi için, alacaklının borçluya yazdığı bildiri. **2.** Sigorta senedi.

polifoni *a. Yun.* Çokseslilik.

poligami *a. Fr.* Çokevli.

poligon *a. Yun.* **1.** Ateşli silahlarla atış yapılan yer. **2.** *mat.* Çokgen.

poliklinik *a. Yun.* Çeşitli hastalıkların tedavi edildiği klinik.

polimeri *a. Yun. kim.* Birçok molekülün tek molekül durumunda bileşmesiyle oluşan izomeri.

polip *a. Yun.* **1.** *zool.* Selenterelerden toplu ya da tek başına yaşayabilen basit yapılı hayvan. **2.** *hek.* Çoğu kez burun zarı üzerinde çıkan bir çeşit ur.

polis *a. Yun.* **1.** Kentte kamu düzeni, huzur ve güvenliği sağlayan örgüt. **2.** Bu örgütte görevli memur. § **Polis hafiyesi** suç sayılan bir işi ya da bu işi yapanı ortaya çıkarmakla görevli kimse, °dedektif.

politeizm *a. Yun.* Çoktanrıcılık.

politika *a. Yun.* **1.** Devlet işlerini düzenleme ve yürütme sanatı, siyaset. **2.** *mec.* Bir ereğe ulaşmak için düşündüğünden başka türlü konuşup davranarak işini yürütme.

politikacı *a.* **1.** Politika ile uğraşan kimse. **2.** *mec.* Birine hoş görünerek, dalkavukluk ederek işini yürüten kimse.

poliüretan *a. Fr.* Yoğunluğu düşük, cam, vernik, kauçuk ya da köpük görünüşlü lastiksi madde.

poliyester *a. Fr.* Tahta üzerine sürüldüğünde parlak bir tabaka oluşturan kimyasal madde.

polka *a.* (*Çekçeden*) Bir çeşit Polonya dansı ve onun havası.

polonyum *a. Fr. kim.* İlk radyoaktif element. Simgesi Po.

pomat *a. İt.* Genellikle saça sürülen yağlı ve kokulu merhem.

pompa *a. İt.* **1.** Hava ya da herhangi bir akışkanı bir yerden başka bir yere aktarmaya (basmaya) yarayan makine. **2.** Bir kapta boşluk meydana getirmek için o kabın havasını emmeye yarayan araç.

pompalamak (*-i*) Pompa ile hava basmak ya da tulumba ile çekmek.

ponpon *a.* Yuvarlak püskül.

ponza *a. İt.* Çok gözenekli ve hafif süngertaşı.

poplin *a. İt.* **1.** Pamuk, keten ya da ipekten sık dokunmuş ince bir kumaş. **2.** *s.* Bu kumaştan yapılmış.

popo *a.* Kaba et, kıç.

popüler *s. Fr.* Halkın beğenisine uygun, halk tarafından tutulan.

pornografi *a. Fr.* **1.** Kimi yayın ya da sanat yapıtlarının açık saçıklığı. **2.** Açık saçık yayınlar.

porselen *a. İt.* **1.** Kaolinden yapılmış, beyaz, sert ve yarı saydam çömlek hamuru. **2.** *s.* Bundan yapılmış (çanak, çömlek) : *Porselen fincan.*

porsiyon *a. Fr.* Herhangi bir yemekten bir kimseye verilen belirli miktar.

porsuk

porsuk *a. zool.* Su kıyılarında yaşayan, ot ve etle beslenen, pis kokulu, memeli hayvan.

porsukağacı, porsuk *b. a. bot.* Porsukgillerden, yaprakları iğne biçiminde, yaz kış yeşil kalabilen ağaç.

porsukgiller *ç. a. bot.* Açıktohumlulardan, örneği porsukağacı olan bir familya.

portakal *a. bot.* Turunçgillerden bir ağaç ve bunun turuncu, toparlak yemişi.

portatif *s. Fr.* **1.** Kolay taşınabilen, katlanarak taşınabilir duruma getirilebilen : *Portatif eşya.* **2.** Sökülüp başka yerde takılma olanağı bulunan : *Portatif ev.*

porte *a. Fr.* **1.** (Bir işin) Etki alanı. **2.** *müz.* Notaların üzerinde ya da arasında yazıldığı beş koşut çizgi.

Portekizli *öz. a.* ve *s.* Portekiz halkından ya da bu halkın soyundan olan kimse.

portföy *a. Fr.* Para cüzdanı.

portmanto *a. Fr.* Palto, şapka gibi şeyleri asmak için yapılmış raflı, kimi kez aynalı askı yeri.

portre *a. Fr.* **1.** İnsan resmi. **2.** *yz.* İnsanların görünüşlerini ve kişiliklerini tanıtan yazı türü.

pos *s.* Gür ve uzun bıyıklı anlamına gelen **pos bıyıklı** deyiminde geçer.

posa *a.* **1.** Suyu alınmış her çeşit yiyecek maddesinin artığı. **2.** *kim.* Tortu, çökelti. § **Posasını çıkarmak** (bir kimseyi) aşırı derecede hırpalamak, dövmek.

posbıyık *b. a.* ve *b. s.* **1.** Gür ve uzun bıyık. **2.** Bu biçimde bıyığı olan.

post *a. Far.* **1.** Tüyleri alınmamış hayvan derisi : *Kaplan postu.* **2.** *mec.* Orun, °makam : *Post kavgası.* § **Post elden gitmek** öldürülmek. **Post kavgası** iktidarı ya da bir orunu ele geçirme çabası. **Postu kurtarmak** öldürülmek tehlikesini atlatmak. **Postu sermek** bir yerde gereksiz ya da saygısızca uzun süre kalmak.

posta *a. İt.* **1.** Bir yere gelen ya da bir yerden gönderilen mektup ve emanetlerin tümü : *Postadan bir şey çıkmadı.* **2.** Bu emanetleri toplayan ve dağıtan örgüt : *Posta müdürlüğü.* **3.** Belirli zamanlarda sefer yapan ve genellikle posta ulaştırılmasında kullanılan taşıt : *Posta treni.* **4.** Gidip gelme, °sefer : *Bu eşya üç postada taşınır.* **5.** Hizmet nöbetinde bulunulan er. **6.** Takım, kol : *İşçi postaları nöbetleşe çalışırlar.* § **Posta yapmak** gidip gelmek. **Postayı kesmek** ilgiyi kesmek ya da bir şeyi yapmaktan vazgeçmek.

postacı *a.* Mektup, gazete, havale, paket vb. yi gönderilen yere götüren posta idaresi görevlisi.

postal *a.* Konçlu kaba potin.

postalamak (*-i*) **1.** Postaya vermek. **2.** *argo* Bir bahane ile birini yanından uzaklaştırmak.

postane *a.* Posta ile gönderilen maddelerin kabul edildiği, postaya verilmiş maddelerin ayrım ve dağıtımının yapıldığı kamu hizmeti binası.

postulat *a. Lat. mat.* ve *mant.* Konut (**II**).

poşu *a.* Bir çeşit kenarları saçaklı ipek başörtüsü.

pot *a.* Kötü dikiş nedeniyle kumaşta oluşan büzülme ya da kıvrım. § **Pot kırmak** yersiz ve karşısındakine dokunacak söz söylemek.

pota *a. Far.* İçinde maden ergitilen kap.

potansiyel *s. Fr.* Kullanılmaya hazır güç, gizilgüç.

potasyum *a. Lat. kim.* Atom ağırlığı 39,10, ergime noktası 62,5 derece olan bir element. Simgesi K.

potin *a. Fr.* Koncu ayak bileğini örtecek kadar uzun olan, bağcıklı ya da yan tarafı lastikli ayakkabı.

potpuri *a. Fr. müz.* Türlü müzik yapıtlarından seçilmiş bölümlerin sıralanmasıyla oluşan müzik parçası.

potuk *a.* Deve yavrusu.

potur *s.* **1.** Kırmalı ve potlu. **2.** *a.* Arka tarafında kırmaları çok, bacakları dar bir çeşit pantolon.

poyraz *a. Yun.* **1.** Kuzeydoğudan esen soğuk yel. **2.** Kuzey yönü : *Bu oda poyraza karşı.*

poz *a. Fr.* **1.** (Resim ya da fotoğrafta) Duruş. **2.** (Fotoğrafta objektifin açık kaldığı) Süre.

pozisyon *a. Fr.* Durum.

pozitif *s. Fr.* **1.** *mat.* ve *fiz.* Artı. **2.** *fels.* Deney sonuçlarına dayanan, tanıtlanmış, tanıtlı, °müspet : *Pozitif bilimler.*

pozitron *a. Fr. fiz.* Pozitif elektron.

pörsük *s.* Gevşeyip sarkmış, yıpranmış.

pörsümek (*-nsz*) Gevşeyip sarkmak.

pösteki *a.* Koyun ya da keçi postu. § **(Birine) Pösteki saydırmak** içinden çıkılmaz bir iş yükleyip uğraştırmak. **(Birinin) Pöstekisini sermek** dayaktan kımıldayamayacak duruma getirmek.

Pr *kim.* Praseodimin simgesi.

pragmatizm *a. Yun. fels.* Bir düşüncenin doğruluğunun ancak o düşüncenin sonucuyla ve kazandığı başarıyla ölçülebileceğini ileri süren öğreti.

pranga *a. İt.* Eskiden ağır cezalıların ayaklarına takılan kalın zincir.

praseodim *a. Yun. kim.* Atom ağırlığı 140,92 olan, soluk sarı renkli bir element. Simgesi Pr.

pratik *a. Fr.* **1.** Eyleme, uygulamaya dönük olan. **2.** Kolaylıkla uygulanabilir ya da kullanılabilir : *Pratik bir araç.*

pratisyen *s. Fr.* Mesleğini, sanatını pratikle öğrenip uygulayan.

prens *a. Fr.* **1.** Hükümdar ailesinden olan erkeklere verilen san. **2.** Bir prensliğin başında bulunan kimse.

prenses *a. Fr.* Hükümdar ailesinden olan kadın ya da kızlara verilen san.

prensip *a. Fr.* İlke.

prenslik *a.* **1.** Prens olma durumu. **2.** Bir prensin yönetiminde olan ülke.

pres *a. Fr.* Arasına konulmuş şeyleri sıkıştırmaya yarayan aygıt, °cendere.

presbitlik *a.* Gözde uyum işinin tam olmaması yüzünden yakındaki cisimleri net görememe.

prestij *a. Fr.* Saygınlık.

presto *be. İt. müz.* Çok çabuk bir tempo ile.

prevantoryum *a. Lat.* Vücutlarına verem mikrobu girmiş ama henüz hastalığa yakalanmamış zayıf kimselerin vereme yakalanmasını önlemek amacını güden sağlık kurumu.

prim *a. Fr.* **1.** Sigorta için verilen ücret. **2.** Bir işe heveslendirmek için verilen ödül.

primadonna *a. İt. müz.* Operada başkadın oyuncu.

primat *a. Fr. zool.* Maymunlarla insanları kapsayan memeliler takımı.

priz *a. Fr.* Elektrik akımı almak için fişin sokulduğu yuva.

prizma *a. Yun.* Biçme[2].

problem *a. Yun.* **1.** Karşılığının bilimsel yöntemlerle bulunması gereken soru : *Fizik problemi.* **2.** Sorun. **3.** *s.* Davranışları normal olmayan ve özel olarak eğitilmesi gereken : *Problem çocuklar.*

prodüktör *a. Fr.* Yapımcı[2].

profesör *a. Fr.* Üniversitede ve yüksekokullarda doçentten bir aşama üstün olan öğretim üyesi.

profesyonel *s. Fr.* Bir işi meslek edinmiş (kimse).

profil *a. Fr.* **1.** Yandan görünüş. **2.** İnsan yüzünün yandan görünüşü.

program *a. Yun.* Yapılacak bir işin bölümlerini ve her bölümün zamanını gösteren maddelerin topu.

proglamlamak, programlaştırmak (*-i*) Programa bağlamak, bir şeyin programını yapmak.

proje *a. Fr.* Tasarı.

projeksiyon *a. Fr.* İzdüşüm.

projektör *a. Fr.* Işıldak.

proletarya *a. Fr.* Proleterler sınıfı.

proleter *a. Fr.* Sanayi toplumlarında, hiç bir üretim aracına sahip olmayan, geçimini emeğini satarak sağlayan işçi, emekçi.

prolog *a. Fr.* Bir roman ya da oyunda asıl konudan önce olayları anlatmak için yazılan ya da yapılan giriş.

prometyum *a. Fr. kim.* Atom ağırlığı 145 olan bir element. Simgesi Pm.

propaganda *a. İt.* Herhangi bir düşünceyi yaymak ve ondan yana olanları çoğaltmak için söz, yazı ya da başka araçlarla yapılan etki.

prospektüs *a. Lat.* Tanıtmalık.

prostat *a. Yun. hek.* Yalnız erkeklerde, sidikyolunun en arka bölümünde bulunan, biçim ve büyüklük bakımından kestaneyi andıran bez, kestanecik.

protaktinyum *a. Fr. kim.* Aktinit grubundan radyoaktif bir element. Simgesi Pa.

protein *a. Yun. kim.* Yumurta akı, et, süt gibi kimi yiyeceklerde bulunan albüminli madde.

protektora *a. Fr.* Özel bir anlaşma uyarınca bir devletin daha güçlü bir devlet tarafından kontrolu ve yönetilmesi, °himaye.

Protestan *öz. a. Fr.* Protestanlık mezhebinden olan kimse.

Protestanlık *öz. a.* Katoliklikten ayrılmış Hıristiyan mezhebi ve bunun topluluğu.

protesto *a. İt.* **1.** Bir davranışa, bir düşünceye karşı çıkma; kabul etmeme. **2.** Herhangi bir davranışın haksız görülerek onanmadığını bildiren resmi açıklama. § **Protesto etmek 1)** karşı çıkmak, reddetmek; **2)** protesto² yollamak.

protez *a. Yun.* Eksik bir organın yerini tutmak, bir organın sakatlığını gidermek, görev yapmasını sağlamak amacıyla yapılan organ.

protokol, -lü *a. Yun.* **1.** Diplomatlar arasında yapılan anlaşma tutanağı. **2.** Kimi tören ve durumlarda uyulması zorunlu kuralların genel adı.

proton *a. Yun. kim.* Pozitif yük taşıyan hidrojen atomu çekirdeği.

protoplazma *a. Yun. biy.* Canlı gözeyi oluşturan ve içinde genellikle çekirdek bulunan, yarı sıvı, saydam, metabolizma olaylarının geçtiği yer.

prova *a. İt.* **1.** Deneme, sınama : *Giysi provası.* **2.** Yazar ya da düzeltmen tarafından üstünde düzeltmeler yapılan basılı metin.

provokasyon *a. Fr.* Herhangi bir kişiye, gruba, örgüte ya da bir devlete karşı girişilen ve onları sonradan ağır sonuçlar verecek bir karşı eylemde bulunmaya zorlayan önceden tasarlanmış girişim, kışkırtma.

provokatör *a. Fr.* Provokasyon yapan, kışkırtıcı.

prömiyer *s. Fr.* Bir tiyatro ya da sinema yapıtının halka ilk kez sunulması.

pruva *a. İt. den.* Geminin ön tarafı.

psikanaliz *a. Yun.* Bilinçaltında karmaşa halinde bulunan anı, istek ve imgeleri bilinç alanına çekerek bunları zararsız kılan ruh hekimliği yöntemi.

psikiyatr *a. Fr.* Ruh ve sinir hastalıkları hekimi.

psikiyatri *a. Fr.* Ruh ve sinir hastalıklarıyla kişide görülen önemli uyumsuzlukların önlenme, tanılama ve sağaltımı ile uğraşan uzmanlık dalı.

psikolog *a. Yun.* Ruhbilimci.

psikoloji *a. Yun.* Ruhbilim.

psikopat *a.* ve *s. Yun.* Ruh hastası.

psikoz *a. Yun. ruhb.* **1.** Ruh hastalıklarının genel adı. **2.** Sosyal bir sarsıntıya bağlı olarak doğan ruh durumu.

Pt *kim.* Platinin simgesi.

Pu *kim.* Plutonyumun simgesi.

puan *a. Fr.* **1.** Çeşitli sporlarda kullanılan ölçüsü ve değeri değişken birim. **2.** Bir sınavda cevaplandırılacak soruların sayı olarak değeri ya da cevaplandıranın başarı değeri. **3.** Nokta. § **Puan almak** (ya da **kazanmak**) spor karşılaşmalarında başarılı bir oyun çıkararak kendine sayı sağlamak. **Puan vermek** değer biçmek, not vermek.

puding *a. İng.* Meyveli, bisküvili çeşitleri olan bir tatlı.

pudra *a. Fr.* Kimi mineral ürünlerin karışımı ile elde edilen, yüz ve tene sürülen kokulu, ince toz.

pudralamak (*-i*) Pudra sürmek.

pudraşeker *b. a.* Un durumuna getirilmiş şeker.

puf *a.* Arkalıksız olarak yapılmış, alçak, yumuşak oturmalık.

pufböreği, -ni *b. a.* Mayalı hamurdan yapılıp kızartılan bir börek.

pufla *a. Yun.* **1.** *zool.* Perdeayaklılardan, yumuşak ve ince tüyleri için avlanan bir ördek. **2.** *s.* Bu ördeğin tüyleriyle doldurulmuş : *Pufla yastık.* § **Pufla gibi** çok yumuşak ve kabarık.

puhu *a. zool.* İri bir cins baykuş.

pul *a.* **1.** Posta parası karşılığı mektuplara, damga resmine karşılık kağıtlara yapıştırılan basılı küçük kâğıt parçası : *Posta pulu. Damga pulu.* **2.** Kimi giysilerde süs olarak kullanılan parlak, incecik, genellikle metal levhacık. **3.** Kimi canlıların vücudunu kaplayan boynuzsu, sert levhacık: *Balığın pulu.* **4.** Tavla oyununda kullanılan plastik, tahta gibi bir maddeden yapılan yassı, yuvarlak levhacık. **5.** Eskiden kullanılan akçadan küçük para. **6.** Vida, cıvata gibi şeylerin boynuna geçirilen ortası delik, ince metal levhacık. § **Pul pul** küçük parçalar durumunda.

pulkanatlılar *ç. b. a. zool.* İnce pullarla örtülü dört kanadı, sıvıları emmek için hortum biçiminde ağzı olan, kelebekleri içine alan böcekler takımı.

pullamak (*-i*) **1.** Üstüne pul yapıştırmak. **2.** Süslemek.

pulluk *a. Al.* Toprağı sürmek için kullanılan tarım aracı.

punç *a. İng.* Rom ya da kanyak karıştırılmış sıcak limonata ya da çay.

punt *a. İt.* Bir şey için uygun zaman. § **Punduna getirmek** (ya da **Pundunu bulmak**) tam sırasını bulmak, fırsat kollayarak en uygun zaman ve durumu yakalamak.

punto *a. İt.* Basımcılıkta harflerin büyüklük ve küçüklüklerine göre aldığı ad : *Sekiz punto. On punto.*

pupa *a. İt.* **1.** Geminin arkası, kıç. **2.** *be.* Arkadan : *Rüzgâr pupa esiyor.*

puro *a.* Yaprak tütünle yapılmış kalın ve uzun sigara.

pus *a.* **1.** Hafif sis. **2.** Kimi meyvelerin üzerinde oluşan, zamk ya da sakıza benzeyen madde.

pusat *a.* **1.** Araç. **2.** Savaş aracı.

puset *a. Fr.* Hafif, kullanışlı, gereğinde katlanabilen çocuk arabası.

puslanmak (*nsz*) **1.** (Hava için) Sisle kaplanmak. **2.** Buğulanmak.

puslu *s.* **1.** (Hava için) Kapalı, bulanık, hafif sisli. **2.** Üzerinde pus bulunan.

pusmak (*nsz*) **1.** Sinmek. **2.** Bir şeyi siper edip saklanmak.

pusu *a.* Birine saldırmak için gizlenerek beklenen yer. § **Pusu kurmak** birine saldırmak için hazır durumda bulunmak. **(Birini) Pusuya düşürmek** yolunu gizlice bekleyip kötülük etmek. **Pusuya yatmak** pusuda beklemek.

pusula (I) *a. İt.* Üzerinde kuzey güney doğrultusunu gösteren bir mıknatıs iğnesi bulunan ve yön saptamak için kullanılan kadranlı aygıt. § **Pusulayı şaşırmak** **1)** güç bir duruma düşerek ne yapacağını bilememek; **2)** doğru tutum ve davranıştan ayrılmak.

pusula (II) *a.* **1.** Küçük bir kâğıda yazılmış kısa mektup, °tezkere. **2.** Üzerine alacak hesaplarının yazıldığı kâğıt.

put *a. Far.* **1.** Kimi ilkel insanların taptıkları heykel ya da resim. **2.** Haç. § **Put gibi** sessiz, anlamsız bir bakışla ve kımıldamaksızın : *Put gibi dinliyor.* **Put kesilmek** sessiz ve hareketsiz bir durum almak.

putperest *b. s. Far.* Puta tapan.

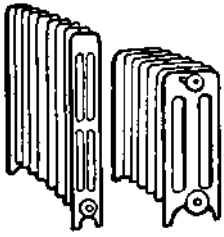
püf *a.* Ağızla hafifçe üflemeyi anlatır. § **Püf desen uçacak** çok zayıf kimseler için kullanılır. **(Bir işin) Püf noktası** bir işin en ince ve en önemli noktası.

püflemek (*-i*) Söndürmek ya da soğutmak için üflemek.
püfür püfür *be.* Hafif ve serin bir rüzgârın esişini anlatır.
pülverizatör *a. Fr.* Püskürteç.
pürçek *a.* **1.** Şakaklardan sarkan saç, °zülüf. **2.** Bitkilerin saçaklı kökü ya da püskülü.
pürçeklenmek (*nsz*) Pürçekli duruma gelmek, püsküllenmek.
püre *a. Fr.* Ezme : *Patates püresi.*
pürtük *a.* Herhangi bir şeyin üzerinde bulunan küçük çıkıntı, kabarcık : *Portakalın pürtükleri. Beton duvardaki pürtükler.*
pürtüklenmek (*nsz*) Bir şeyin üzerinde pürtükler oluşmak.
pürüz *a.* **1.** Bir şeyin düzgünlüğünü bozan kabarcık, ufak çıkıntı. **2.** *mec.* Engel, güçlük.
püskül *a.* Bir ucu bağlı, saçak biçimindeki iplik demeti.
püsküllü *s.* Püskülü olan ya da püskül takılmış : *Püsküllü perde.* § **Püsküllü bela** büyük sıkıntı ve zarar veren kimse ya da şey.
püskürme *a.* **1.** Püskürmek eylemi. **2.** Sık ve tek tek benekler durumunda.
püskürmek (*-i*) **1.** Ağızda bulunan bir sıvı ya da toz durumundaki bir şeyi hızla savurtarak dışarı çıkarmak. **2.** (Yanardağ için) Lav çıkarmak.
püskürteç *a.* Sıvıları ve toz durumundaki maddeleri duman durumunda saçmaya yarar tulumba ya da körük biçimindeki aygıt, °pülverizatör.
püskürtmek (*-i, -e*) **1.** Püskürmek işini yaptırmak. **2.** (*-i*) *mec.* Geri dönmek zorunda bırakmak : *Düşmanı püskürtmek.*
püskürtü *a. yerb.* Püsküren yanardağın ağzından çıkan çeşitli maddeler.
pütür pütür *s.* Derisi sertleşmiş, çatlamış : *Pütür pütür bir cildi var.*

R

r, R *a.* Türk abecesinin yirmi birinci harfi; ünsüz.
Ra *kim.* Radyumun simgesi.
Rab *öz. a. Ar.* Tanrı.
rabıta *a. Ar.* **1.** İlgi, bağ. **2.** Birbirini tutma, tutarlık.
raca *a.* Hindistan'da mihraceden küçük hükümdar.
radar *a. İng.* Radyo dalgalarının yankısını alarak cisimlerin yerini ve uzaklığını bulmaya yarayan, uçak ve gemilerde çok kullanılan aygıt.
radde *a. Ar.* Derece, kerte.
radikal *s. Fr.* **1.** Köklü, kesin, kökten : *Radikal hareket.* **2.** Radikalizmden yana olan (kimse).
radikalizm *a. Fr.* **1.** XIX. yüzyılda anamalcı Avrupa ülkelerinde doğan, anamalcı toplum düzeninin yapısına dokunmadan yüzeysel ve demokratik bir takım reformlarla toplumu, devleti düzeltmeyi amaçlayan siyasal akım. **2.** *fels.* Bazı İngiliz filozof ve yazarlarının bireycilik, akla inan, törel yararcılık gibi temellere dayanan felsefi çığırları.
radon *a. Lat. kim.* Radyumun çözülmesiyle oluşan radyoaktif element. Simgesi Rn.

radyasyon *a. Fr. fiz.* Işıma.

radyatör

radyatör *a. Fr.* **1.** Bir akaryakıtın yanmasından ya da sıcak bir akışkandan aldığı ısıyı dışarı ileten ısıtma aygıtı. **2.** Motorun soğutma aygıtı.

radyo *a. Lat.* **1.** Elektrik dalgalarıyla düzenli olarak yayın yapan istasyon : *Ankara radyosu.* **2.** Radyo istasyonlarının yayınlarını alan aygıt.

radyoaktif *s. Fr.* Radyoetkinliği olan.

radyoaktivite *a. Fr.* Radyoetkinliği.

radyoelektrik *a. Lat. Fr.* Fiziğin elektromanyetik dalgalarının araştırılması ve uygulanması ile ilgili bölümü.

radyoetkinliği, -ni *a. Lat. T.* Radyum, uranyum gibi kimi elementlerin, gazları iyotlaştıran fizyolojik değişikliklere yol açan ışınımlar yayma özellikleri.

radyoevi, -ni *b. a.* Radyo yayımı yapılan yapı.

radyofonik *s. Fr.* Radyo ile ilgili, radyo ile verilen.

radyografi *a. Lat. Yun.* Röntgen aygıtıyla alınan resim ya da resim alma işi.

radyoizotop *a. Lat. Yun.* Doğal bir elementin radyoaktif izotopu.

radyolink *a. Lat. İng.* Radyo, telefon, televizyon, teleks gibi haberleşme araçlarının, kablo bağlantısı olmaksızın, istasyonlar arasında ya da stüdyo ile verici istasyon arasında yüksek frekanslı radyo dalgalarıyla bağlantı kurmaya yarayan sistem.

radyometre *a. Lat.* Işınölçer.

radyoskopi *a. Yun.* Bir maddenin ya da hastanın röntgen ışınları altında muayenesi.

radyotelefon *b. a. Lat. Yun.* Telsiz telefon.

radyotelgraf *b. a. Lat. Yun.* Telsiz telgraf.

radyoterapi *b. a. Lat. Yun.* Röntgen ile tedavi.

radyum *a. Lat. kim.* Sürekli olarak çok miktarda ve röntgen ışınımına denk erke yayan, atom ağırlığı 226 olan, radyoetkinliği çok bir element. Simgesi Ra.

raf *a. Far.* Üstüne öteberi koymak için duvara ya da bir dolabın içine tutturulmuş geniş, uzun tahta. § **Rafa koymak** (ya da **kaldırmak**) savsaklamak, üstünde durmamak.

rafadan *s.* Kaynar suda kabuğu ile az pişirilmiş (yumurta).

rafine *s. Fr.* İncelmiş, arıtılmış, saflaştırılmış. § **Rafine etmek** (sıvı yağlar için) arıtmak, inceltmek.

rafineri *a. Fr.* Arıtımevi.

rafya *a.* (*Madagaskar dilinden*) **1.** Lifleri dokuma işlerinde kullanılan palmiye. **2.** Bu palmiyenin lifi.

rağbet, -ti *a. Ar.* **1.** İstek. **2.** Beğenme, istekle karşılama. § **Rağbet etmek** istekle karşılamak. **Rağbet görmek** istekle karşılanmak.

rağmen *il. Ar.* -diği halde, ... ise de, ama yine de, -e karşın : *Söz vermesine rağmen gelmedi.*

rahat, -tı *a. Ar.* **1.** Üzüntüsü, sıkıntısı, acısı olmama durumu, erinç, °huzur : *Rahata kavuşmak.* **2.** *s.* Üzüntüsü, sıkıntısı olmayan. **3.** *s.* Sıkıntı ya da yorgunluk vermeyen. § **Rahat batmak** iyi bir durumda iken yok yere bu durumu elden kaçıranlar için kullanılır. **Rahat bırakmamak** (ya da **vermemek**) tedirgin etmek. **Rahat yüzü görmemek** hiç rahat etmemek.

Rahatına bakmak aldırış etmeyerek yalnız kendi rahatını gözetmek.

rahatlamak (*nsz*) Rahatsızlık veren bir durumun ortadan kalkmasıyla ya da azalmasıyla rahata kavuşmak : *Oğlundan mektup alınca rahatladı.*

rahatlık *a.* **1.** Erinçlik, üzüntüsüzlük. **2.** Yorgunluk ya da sıkıntı vermeme durumu. § **Rahatlıkla** rahat olarak, rahatça, kolaylıkla : *Bu işi rahatlıkla bir haftada bitirebilirsiniz.*

rahatsız *s.* **1.** Rahat olmayan, huzursuz, endişeli. **2.** Rahat kullanılmayan, uygun olmayan. **3.** Keyifsiz, hasta. § **Rahatsız etmek** tedirgin etmek, rahatını bozmak. **Rahatsız olmak** rahatı bozulmak, keyfi kaçmak.

rahatsızlanmak, rahatsızlaşmak (*nsz*) Hastalanmak, rahatsız olmak.

rahibe *a. Ar.* Kadın rahip.

rahim, -hmi *a. Ar.* Dölyatağı.

rahip *a. Ar.* Hıristiyanlıkta ve daha başka dinlerde din adamı, °keşiş.

rahle *a. Ar.* Kitap okumak, yazı yazmak için kullanılan dar, alçak, küçük masa.

rahmet, -ti *a. Ar.* **1.** (Tanrı) Birinin suçunu bağışlama. **2.** *mec.* Yağmur : *Rahmet yağarsa çiftçinin yüzü gülecek.* § **Rahmet okumak** iyiliğine çalışmamak : *Düşman düşmana rahmet okumaz.* **(Falan filana) Rahmet okutmak** bir kimse diğerinden daha kötü çıkmak.

rahmetli, rahmetlik *a.* ve *s.* Tanrı'nın rahmetine kavuşmuş anlamında ölmüş kimseleri saygıyla anarken kullanılır. § **Rahmetli olmak** ölmek : *Annesi geçen yıl rahmetli oldu.*

rahvan *a. Far.* **1.** Biniciyi sarsmayan bir çeşit hayvan yürüyüşü. **2.** *s.* Böyle yürüyen (hayvan) : *Rahvan at.*

rakam *a. Ar.* **1.** *mat.* Sayıları göstermek için kullanılan işaretlerden her biri. **2.** Bu işaretlerle yazılmış sayı. **3.** Nicelik : *Kayıplar yüksek bir rakama çıktı.*

raket

raket *a. Fr.* Tenis gibi kimi oyunlarda topa vurmak için kullanılan, içine ağ gerilmiş saplı ve yuvarlağımsı bir kasnakla yapılmış tokaç[2].

rakı *a.* Erik, üzüm, incir gibi meyvelerin alkolle mayalanarak damıtılmasıyla elde edilen içki.

rakım *a. Ar.* Bir yerin denizden yüksekliği, yükselti.

rakip *a.* ve *s. Ar.* Herhangi bir işte, bir yarışta, birbirini geçmeye çalışan, aynı şeyi elde etmek için uğraşan (kişi).

rakkas *a. Ar.* Sarkaç.

rakkase *a. Ar.* Raksetmeyi meslek edinmiş kadın.

raks, -ksı *a. Ar.* Dans.

raksetmek (*nsz*) Oynamak, dans etmek.

rali *a. İng. sp.* Yarışmacıların otomobille aynı ya da ayrı ayrı yolları izleyerek ve bazı kurallara uyarak belirli bir yere ulaşmalarına dayanan spor yarışması.

ramak, -kı *a. Ar.* "Bir şeyin olmasına az kaldı" anlamında kullanılan **ramak kaldı** deyiminde geçer.

ramazan *a. Ar.* Ay takviminin dokuzuncu ayı, üç ayların sonuncusu, oruç ayı.

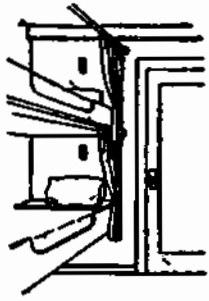
rampa *a. İt.* **1.** Karayollarında ve demiryollarında yokuşlu yer. **2.** Bir geminin başka bir gemiye, dubaya, iskeleye, sala değecek biçimde yanaşması. § **Rampa etmek** (gemi) borda bordaya yanaşmak.

randevu *a. Fr.* Belli bir saatte, belli bir yerde iki ya da daha çok kişi arasındaki buluşma sözleşmesi. § **Randevu almak** belli bir saatte, belli bir yerde

buluşmak için bir kimseden söz almak. **Randevu vermek** belli bir saatte, belli bir yerde buluşmak için birine söz vermek.

randıman *a. Fr.* Verim.

rantiye *a. Fr.* Anamalcı toplumlarda bankada bulunan paralarının faiziyle ya da iyesi bulundukları değerli kâğıtların (hisse senedi vb.) geliriyle yaşayan, hiç bir üretici çalışmada bulunmayan asalak katmanlara verilen ad.

ranza

ranza *a.* Gemi, tren, kışla gibi yerlerde üst üste yapılan yatak yeri.

rapor *a. Fr.* Herhangi bir konuda yapılan inceleme, araştırma sonucunu bildiren yazı : *Polis raporu. Hava raporu.*

raporlu *s.* **1.** Raporu olan. **2.** Rahatsızlık yüzünden rapor alarak işinden ayrılmış olan. **3.** *hlk.* Ruh sağlığının bozuk olduğunu bildiren raporu olan.

raportör *a. Fr.* Sözcü.

rapsodi *a. Yun. müz.* En çoğu halk türkülerinden seçilmiş ezgilerin birbirine eklenmesiyle oluşturulan müzik yapıtı.

raptiye *a. Ar.* Düz, geniş başlı, kısa bir çivi görünüşünde kâğıt ya da karton gibi şeyleri bir yere tutturmak için kullanılan araç.

rasat *a. Ar.* Gözleme; gökcisimlerini özel dürbünlerle seyretme.

rasathane *b. a. Ar. Far.* Gözlemevi.

rasgele *b. s.* **1.** Üstünde durulmayan, herhangi bir : *Rasgele bir adam.* **2.** Seçmeden, önüne ne gelirse : *Rasgele bir tanesini aldım.* **3.** *ünl.* "İşiniz iyi gitsin" anlamında bir iyi dilek sözü.

raspa *a. İt.* Demir ya da tahta üzerindeki eski boyaları çıkarmak için kullanılan çelik araç ve bu araçla temizleme işi.

rast, -tı *s. Far.* "Doğru" anlamına gelen bu sözcük **gelmek, gitmek, getirmek** eylemleri ve bunların türevleriyle birleşik eylemler oluşturur. § **Rast gelmek 1)** aklından geçirmediği halde karşılaşmak; **2)** payına düşmek; **3)** karşılaşmak, bulmak : *Çok aradım ama hiç bir yerde ona rast gelmedim.* **4)** hedefe vurmak : *Üç taş attı ama hiç birisi rast gelmedi.* **Rast getirmek 1)** çoktan beri aranan ya da istenen şeyi buluvermek; **2)** (Tanrı) uygun getirmek, başarılı bulmak : *Allah işinizi rast getirsin.*

rastık *a.* **1.** Kadınların kaşlarını boyamak için kullandıkları siyah boya. **2.** Bir bitki hastalığı.

rastlamak (-e) Rast gelmek.

rasyonalizm *a. fels.* Her varlığın ussal bir nedene dayandığına ve bilginin kaynağının ya da sarsılmaz temelinin ancak us ve usun ilkeleri olduğuna inanan öğreti, usçuluk.

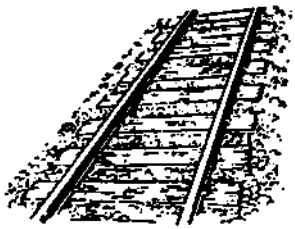
rasyonel *s. Fr.* Ölçülü, ölçülü biçili, hesaplı : *Rasyonel bir çalışma.*

raşitik *s. Yun.* Raşitizme tutulmuş.

raşitizm *a. Yun. hek.* Çocuklarda vitamin eksikliğinden ileri gelen kemik hastalığı.

raunt *a. İng.* Yumrukoyunu karşılaşmasında devrelerin her biri.

ray *a. İng.* Demiryolu taşıtlarının tekerleklerinin üzerinde hareket ettiği demirden yol. § **Raya** (ya da **Rayına**) **girmek** (bir iş, bir girişim) düzene sokulmak, iyi bir duruma getirilmek. **Raydan** (ya da **Rayından**) **çıkmak** düzeni bozulmak, altüst olmak.

ray

rayiç *a. Ar.* Bir malın satış ve sürüm değeri.

rayiha *a. Ar.* Güzel koku.

razakı *a. bot.* Kalınca kabuklu, iri ve uzunca taneli, şekeri çok bir çeşit üzüm.

razı s. *Ar.* Uygun bulan, benimseyen, isteyen. § **Razı olmak** uygun bulmak, benimsemek, istemek.

Rb *kim.* Rubidyumun simgesi.

re *a. müz.* **I.** Gam (**II**) dizisinde do ile mi arasındaki ses. **2.** Bu sesi gösteren nota işareti.

Re *kim.* Renyumun simgesi.

reaksiyon *a. Fr.* **I.** Tepki. **2.** *kim.* Tepkime.

reaktör *a. Fr.* Yakıt olarak çevre havayı kullanan, tepki ile çalışan itici.

realist, -ti s. *Fr.* Gerçekçi.

realite *a. Fr.* Gerçek, gerçeklik.

realizm *a. Fr.* Gerçekçilik.

reaya *a. Ar. tar.* Osmanlı İmparatorluğu'nun Müslüman olmayan uyruklarına denirdi.

reçel *a.* Meyveleri şekerle kaynatarak hazırlanan tatlı : *Çilek reçeli. Vişne reçeli.*

reçete *a. İt.* Üzerinde doktorun hastası için gerekli gördüğü ilaçlarla bunların kullanış biçimleri yazılan kâğıt.

reçine *a. İt.* Kimi bitkilerde ve özellikle çamlarda oluşan salgı maddesi.

reddetmek (*-i*) *Ar. T.* **I.** Geri çevirmek, kabul etmemek. **2.** Yalanlamak, çürütmek : *Bu kitap onun bütün savlarını reddediyor.*

redif *a. Ar.* **I.** *tar.* Osmanlı İmparatorluğu zamanında ihtiyat askerlerine verilen ad. **2.** *yz.* Şiirlerde uyaktan sonra yinelenen aynı anlamdaki sözcük ya da ek.

redingot, -tu *a. İng.* Arkası yırtmaçlı, etekleri uzun, çift sıra düğmeli resmi erkek ceketi.

refah *a. Ar.* Bolluk, varlık ve huzur içinde olma, rahatlama.

refakat, -ti *a. Ar.* **I.** Arkadaşlık etme, birlikte bulunma. **2.** *müz.* Eşlik. § **Refakat etmek** arkadaşlık etmek, birlikte gitmek.

referandum *a. Lat.* Halkoylaması.

referans *a. Fr.* Bir kimsenin yararlığını, yeteneğini gösteren belge.

refika *a. Ar.* Eş, karı, zevce.

refleks *a. Fr. biy.* Tepke.

reflektör *a. Fr.* Yansıtaç.

reform *a. Fr.* Daha iyi duruma getirmek amacıyla yapılan değişiklik, düzeltme.

regülatör *a. Fr.* Bir makinenin görevini istenilen ayarda tutmaya yarayan aygıt.

rehabilitasyon *a. Fr. hek.* Sakatları ve iyileşen hastaları işe alıştırmak ve bir meslek sahibi yapmak amacıyla yapılan eğitim.

rehavet *a. Ar.* Vücutta görülen gevşeklik, ağırlık, tembellik.

rehber *a. Far.* Yol gösteren kimse, kılavuz.

rehin *a. Ar.* Tutu. § **Rehin etmek** tutu olarak vermek. **Rehine koymak** ödünç para almak için değerli bir şeyi tutu olarak vermek.

reis *a. Ar.* Başkan.

reisicumhur *b. a. Ar.* Cumhurbaşkanı.

rejim *a. Fr.* **I.** Yönetme, düzenleme biçimi, düzen. **2.** *toplb.* Bir devletin belli başlı ilkeleri bakımından yönetimde tuttuğu yol. **3.** *hek.* Diyet.

rejisör *a. Fr. si.* ve *ti.* Yönetmen.

rekabet, -ti *a. Ar.* Aynı amacı güden kimseler arasındaki çekişme.

rekât, -tı *a. Ar.* Namazda bir bölüm.

reklam *a. Fr.* Bir şeyi halka tanıtmak, beğendirmek ve böylelikle sürümünü sağlamak için söz, yazı ya da resimle yapılan her türlü çaba : *Anamalcı üretimde ve rekabet koşulları içinde reklam, çok önemli bir satış etmenidir.*

rekolte *a. İt.* Derlenen ürünlerin topu : *Bu yıl buğday rekoltesi yüksek.*

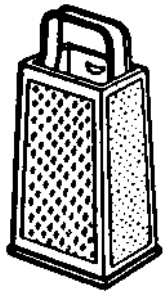
rekor *a. İng.* **1.** Bir sporda erişilmiş derecelerin en üstünü. **2.** *mec.* Herhangi bir işte ulaşılan son durum : *Bu yılki buğday üretimi rekor düzeyde.* § **Rekor kırmak** *sp.* eski rekoru aşıp yeni bir rekor kazanmak.

rekortmen *a. İng.* Rekor kıran kimse.

rektör *a. Fr.* Üniversite başkanı.

rencide *s. Far.* Kalbi kırılmış, incinmiş.

rençper *a. Far.* **1.** Yapı ve toprak işlerinde en basit işleri gören gündelikçi ırgat. **2.** Çiftçi.

rende

rende *a. Far.* **1.** Tahta yüzeyleri pürüzsüz duruma getirmek için kullanılan araç. **2.** Mutfakta peynir, soğan, havuç gibi şeyleri ufak parçalara ayırmak için kullanılan araç. **3.** Bu araçla ufalanmış şey : *Peynir rendesi.*

rendelemek (*-i*) **1.** Rende ile pürüzlerini gidermek : *Tahtayı rendelemek.* **2.** Rende ile ufalamak : *Peynir rendelemek.*

rengârenk *s. Far.* Çeşitli renkleri olan, renk renk.

rengeyiği, -ni *b. a. zool.* Kuzey Kutbuna yakın soğuk bölgelerde yaşayan, etinden, sütünden, derisinden yararlanılan evcil hayvan.

renk *a. Far.* **1.** Cisimler tarafından yansılanan ışığın gözde oluşturduğu duyum. **2.** Işık dalgalarının dalga uzunluklarına ya da titreşim frekanslarına bağlı özelliği. **3.** *mec.* Nitelik : *İşin rengi değişti.* § **Renk almak** yeni bir renk kazanmak : *Mavimsi bir renk aldı.* **Renk cümbüşü** değişik renklerin oluşturduğu karışım. **Renk vermek** (ya da **katmak**) neşeli ve canlı bir özellik kazandırmak. **Renk vermemek** (ya da **Rengini belli etmemek**) duygularını ya da başka bir durumunu belli etmemek. **Rengi atmak (kaçmak, uçmak)** solmak. **Renkten renge girmek** utanç duyarak çok sıkılmak.

renkkörlüğü, -nü *b. a. hek.* Bütün renkleri ya da birkaç rengi, özellikle de kırmızı ile yeşili birbirinden ayırt etmeye engel olan görme bozukluğu, °daltonizm.

renklendirmek (*-i*) **1.** Bir şeyin renklenmesini sağlamak. **2.** *mec.* Neşelendirmek.

renkli *s.* **1.** Rengi olan. **2.** Beyaz olmayıp başka rengi ya da renkleri olan. **3.** *mec.* Neşeli, canlı : *Renkli bir toplantı.*

renyum *a. Fr. kim.* Atom ağırlığı 186.31 olan bir element. Simgesi Re.

reomür *a. Fr.* Suyun buz tutması 0°, kaynaması 80° gösterilen ve ikisi arası seksen eşit parçaya bölünerek elde edilen sıcakölçer.

reosta *a. Yun.* Elektrik akımının yeğinliğini azaltıp çoğaltmaya yarayan aygıt.

repertuar *a. Fr.* **1.** Bir tiyatronun sahneye koymak için seçtiği oyunların listesi. **2.** Bir oyuncunun ezberlediği

ve oynadığı rollerin listesi. **3.** Bir müzik topluluğunun hazırlamış olduğu parçalar.

replik *a. Fr. ti.* **1.** Oyuncunun, sözü karşısındakine bırakırken söyleyeceği son söz. **2.** Oyunda, karşısındakinin sözüne gerekli karşılığı verme.

resepsiyon *a. Fr.* **1.** Kabul, kabul etme. **2.** Resmi ziyafet. **3.** Bir kuruluşta müşteri ile ilgili büro ve bu büroda çalışan kimselerin tümü : *Bir otelin resepsiyonu.*

reseptör *a. Fr. fiz.* Almaç.

resif *a. Fr.* < *Ar.* Su yüzüne değin gelen sıra kayalar.

resim *a. Ar.* **1.** Bir şeyin çizgi ya da boya ile yapılan biçimi. **2.** Bunu yapmak için gerekli yöntemleri öğreten sanat. **3.** Tören : *Askerin geçit resmi.* **4.** Fotoğraf. **5.** Kimi eşyadan ve kimi işlerden alınan vergi : *Gümrük resmi. Damga resmi.* § **Resim çekmek** (ya da **çıkarmak**) fotoğraf makinesiyle bir şeyin biçimini kâğıda geçirmek. **Resim gibi** çok güzel, çok hoş. ... **nın resmidir** ... nın olacağı kesin ve bellidir : *Çalışmamakta direnirse sınıfta kaldığının resmidir.*

resimlemek (*-i*) Yazı arasına ilgili resmi koymak : *Yazar kitabını resimledi.*

resimlik *a.* **1.** Resim takmaya yarayan çerçeve. **2.** Albüm.

resimyazı *b. a.* İlkel uluslarda, nesnelerin yalınlaştırılmış resimleri ile yapılan yazı, °hiyeroglif.

resital *a. İng.* **1.** Tek bir sanatçının, tek bir çalgı eşliğinde verdiği konser. **2.** Her türlü sanat konseri.

resmen *be. Ar.* **1.** Resmi olarak. **2.** Açıktan açığa, besbelli olarak.

resmi *s. Ar.* **1.** Devletin olan : *Resmi memur.* **2.** Devlet yönetimince olan : *Resmi işlem.* **3.** Senli benli olmayan, ciddi, teklifli: *O herkesle pek resmidir.*

resmiyet, -ti *a. Ar.* Ciddilik, teklifli olma durumu. § **(Bir işi) Resmiyete dökmek** resmi bir nitelik vermek, resmi yola sokmak.

ressam *a. Ar.* İşi resim yapmak olan kimse.

rest çekmek (*nsz*) *tkz.* Kesin olarak son sözü söylemek.

restoran *a. Fr.* Lokanta.

restore *a. Fr.* (Eski ve değerli bir yapıyı) Aslına uygun biçimde onarmak anlamına gelen **restore etmek** sözünde geçer.

resul, -lü *a. Ar.* Kitaplı peygamber, yalvaç.

reşit *s. Ar.* Ergin.

ret, -ddi *a. Ar.* **1.** Kabul etmeme, uygun bulmama, geri çevirme. **2.** (Aile fertlerinden birinin) Sorumluluğunu üstünden atma, varlığını tanımama, aileden saymama : *Evlatlıktan ret.*

retina *a. Lat. anat.* Ağtabaka.

reva *s. Far.* Yakışır, yerinde, uygun : § **Reva görmek** kötü bir davranışı birine karşı yersiz saymamak.

revaç *a. Ar.* Sürüm, geçerlik.

revak *a. Ar.* **1.** Üstü örtülü, önü açık yer. **2.** Kemeraltı; sundurma, saçak altı.

revani *a.* Yumurta ve irmikle yapılan bir çeşit tatlı.

reverans *a. Fr.* Selam vermek için eğilerek ya da dizleri kırarak yapılan hareket.

revir *a. Al.* Okul, kışla gibi yerlerde hastalar için ayrılmış bölüm.

revizyon *a. Fr.* Yeniden gözden geçirme, inceleme, °kontrol etme.

revizyonizm *a. Fr.* Marksçılığı yeniden gözden geçirmek ve düzeltmek gerektiğini ileri süren ve onun diyalektik özünü yadsıyan görüş.

revolver *a. Fr.* Bir çeşit tabanca.

revü *a. Fr.* Çeşitli dans, oyunlardan oluşmuş zengin görünümlü sahne gösterisi.

rey *a. Ar.* Oy.

reyon *a. Fr.* Bir mağazanın belli bir çeşit eşya satışına ayrılan bölümü.

rezalet, -ti *a. Ar.* Toplum tarafından hoş görülmeyecek, utanılacak olay ya da durum.

reze *a.* Kapıları açıp kapamaya yarayan demir menteşe.

rezede (çiçeği) *a. bot.* Tohumlarından kandilyağı, çiçeklerinden sarı boya çıkarılan bir bitki.

rezene *a. bot.* Maydanozgillerden, dereotuna benzer baharlı bir bitki.

rezerv, rezerve *a. Fr.* **1.** Saklanmış, biriktirilmiş şey : *Altın, döviz rezervi.* **2.** Yatağında ya da havzasında bulunduğu hesaplanan, henüz işletilmemiş (kömür, demir, petrol vb.) : *Türkiye, linyit rezervleri yönünden oldukça zengindir.*

rezervasyon *a. Fr.* Otel, taşıt, gazino, lokanta gibi yerlerde yer ayırtma işi.

rezil *s. Ar.* Aşağılık, alçak, adi (kimse). § **(Birini) Rezil etmek** bir kimseyi utanılacak bir duruma sokmak. **Rezil rüsva olmak** ayıpları ortaya çıkmak.

Rf *kim.* Rutherfordyumun simgesi.

Rh *kim.* Rodyumun simgesi.

rıhtım *a. Far.* Deniz ya da akarsu kıyısı doldurularak, gemilerin yanaşabileceği bir biçime konulan yer.

rıza *a. Ar.* Razı olma, isteme, istek. § **Rıza göstermek** razı olmak, onamak, uygun bulmak. **Rızası olmak** izni olmak, müsaadesi olmak.

rızk *a. Ar.* **1.** Yiyecek ya da içecek şey. **2.** Tanrı'nın herkese nasip ettiğine inanılan nimet.

riayet *a. Ar.* **1.** Saygı. **2.** Uyma. § **Riayet etmek** uymak.

rica *a. Ar.* Dilek, dileme : *Ricamı kabul etti.* § **(Birine) Ricada bulunmak** (ya da **Birinden rica etmek**) dilemek.

rical, -li *ç. a. Ar.* Erkekler, orun sahibi kişiler anlamında **devlet ricali** deyiminde geçer.

rikkat, -ti *a. Ar.* **1.** İncelik, naziklik. **2.** Yürek yumuşaklığı.

rimel *a.* Kirpikleri daha uzun göstermek için kadınların kullandığı bir çeşit sürme.

ring *a. İng.* Üzerinde yumrukoyunu yapılan alan.

ringa *a. Al. zool.* Ilık denizlerde büyük sürülerle dolaşan uskumru iriliğinde bir balık.

rint *a. Far.* **1.** Dinin yasaklarına pek uymayan kimse. **2.** Dünya işlerine önem vermeyen kimse.

risale *a. Ar.* Küçük kitap, °broşür.

risk *a. Fr.* Riziko.

ritim, -mi *a. Yun. yz.* ve *müz.* Bir dizede ya da notada vurgu, uzunluk ya da ses özelliklerinin, durakların düzenli bir biçimde yinelenmesinden doğan ses uyarlığı.

ritmik *s.* Ritmi olan, ritimli.

rivayet, -ti *a. Ar.* Söylenti.

riya *a. Ar.* İnandığı gibi davranmama, özü sözü bir olmama huyu, ikiyüzlülük.

riyakâr *s. Far.* İkiyüzlü.

riyaset, -ti *a. Ar.* Başkanlık. § **Riyaset etmek** başkanlık etmek.

riziko *a. İt.* Zarara uğrama tehlikesi.

Rn *kim.* Radonun simgesi.

roba *a. İt.* Bir giyeceğin göğüsle omuz arasında kalan kısmına eklenen kumaş parçası.

robot *a.* (*Çekçe*) **1.** Belirli bir işi yerine getirmek için otomatik olarak çalışabilen aygıt. **2.** *mec.* Başkasının buyruğu ile iş yapan, kendi us ve istencini kullanamayan kişi.

rodyum *a. Yun. kim.* Atom ağırlığı 102,9 olan, 1970 derecede ergiyen, beyaz renkli element. Simgesi Rh.

roka *a. Lat. bot.* Turpgillerden, yaprakları salata gibi yenen baharlı bir bitki.

roket, -ti *a. Al.* Bir çeşit füze.

rokoko *a. Fr.* XVII. yüzyılda Avrupa'da moda olan, kavisli çizgileri bol, gösterişli bir süsleme biçimi.

roka

rol *a. Fr.* **1.** Bir kişiliği canlandıran oyuncunun söylemesi ve yapması gereken hareketlerin genel adı. **2.** Bir işte bir kimseye ya da şeyin üstüne düşen görev. **3.** *mec.* Sahte davranış. § **Rol almak** bir oyunda görev almak. **Rol oynamak** (birinin bir işte) önemli etkisi olmak. **Rol yapmak** yapmacıklı davranmak, davranışlarında içtenlik bulunmamak.

rom *a. İng.* Şekerkamışı ve çavdardan yapılan bir çeşit rakı.

roman *a. Fr.* Genellikle insanların serüvenlerini, özyapılarını, düşünce ve duygularını (imgesel ya da gerçek olaylara dayanarak) ayrıntılarıyla kendine özgü bir biçimde öyküleyen, açıklayan uzun düzyazı sanatı.

romancı *a.* Roman yazarı.

romantik *s. Fr.* **1.** Duygu, coşku ve imgenin düşünceden daha çok yer aldığı (şey). **2.** Romantizm ile ilgili : *Romantik yazın.* **3.** *a.* Romantizm çığırından olan yazar.

romantizm *a. Fr.* XVIII. yüzyıl sonunda başlayan, duygu, coşku ve imgeye aşırı yer veren sanat çığırı.

romatizma *a. Yun. hek.* Kaslarda ve özellikle eklemlerde kendini gösteren ağrılı hastalıkların genel adı.

rosto *a. İt.* Haşlandıktan sonra kızartılarak dilim dilim kesilen et.

rot *a. Fr.* Motorlu taşıtlarda direksiyon ile tekerlek arasındaki bağlantıyı sağlayan demir çubuk.

rota *a. İt.* Bir gemi ya da uçağın gidiş yönü, izleyeceği yol.

rotatif *s. Fr.* **1.** Dönerek çalışan. **2.** *a.* Dönerek çalışan basım makinesi.

rotor *a. İng. fiz.* Dalgalı akımlı elektrik motor ya da dinamolarında devinimli bölüme verilen ad, döneç.

rozet *a. Fr.* Yakaya takılmak için çeşitli biçimlerde yapılan, bir kuruluşun simgesi sayılacak ufak kâğıt ya da maden nesne.

rölativite *a. Fr. fels.* Bağıntı, görelik.

rölativizm *a. Fr. fels.* Bağıntıcılık.

rölyef *a. Fr.* Kabartma.

römork, -ku *a. Fr.* Başka bir taşıtın çektiği motorsuz taşıt.

Rönesans *öz. a. Fr.* Avrupa'da ortaçağdan sonra hümanizmin etkisiyle ortaya çıkan, eski klasik anlayışa dayanan bilim ve sanat çığırı.

röntgen *a. Al. fiz.* (*Alman bilgini Roentgen'in adından*) Hekimlikte, hastalıkların tedavi ve teşhisinde kullanılan **röntgen ışınları** teriminde geçer, X ışınları.

röntgenci *a.* **1.** Röntgen ışınları uzmanı. **2.** *argo* Kadınları gözetleme alışkanlığı olan erkek.

röportaj *a. Fr.* **1.** Konusu bir soruşturma, araştırma olan gazete yazısı. **2.** Radyo ve televizyon habercisinin araştırma ve soruşturma sonucunda hazırlamış olduğu program.

röprodüksiyon *a. Fr.* **1.** Çoğaltma. **2.** Aslını bozmadan yapılan taklit. **3.** Bir sanat yapıtının kopyası ya da taklidi.

rötar *a. Fr.* Gecikme.

rötuş *a. Fr.* Fotoğrafçılıkta resimleri basmadan önce cam üzerinde yapılan düzeltme işi.

rövanş *a. Fr.* Sporda ya da oyunda yenilmiş olanın aynı rakiple oynadığı ikinci oyun.

Ru *kim.* Rutenyumun simgesi.

rubai *a. Ar.* Dört dizeden oluşan divan yazını nazım biçimi : *Hayyam'ın rubaileri.*

rubidyum *a. Lat. kim.* Tütün, pancar gibi kimi bitkilerde, madensularında bulunan, potasyuma benzer element. Simgesi Rb.

ruble *a. Rus.* Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği para birimi.

rugan *a.* ve *s.* Ayakkabı, çanta gibi şeyler yapımında kullanılan parlak bir cins deri.

ruh *a. Ar.* **1.** Vücutta bulunduğuna inanılan maddesiz yaşam ilkesi, tin. **2.** *mec.* Duygu : *Bu adamda hiç ruh yok.* **3.** *mec.* En önemli nokta; öz, °espri : *Sorunun bütün ruhu burada.* **4.** Esans : *Naneruhu.* § **Ruhu bile duymamak** farkına varmamak. **Ruhunu teslim etmek** ölmek.

ruhban *ç. a. Ar.* Rahipler.

ruhbilim *b. a.* Duyum, heyecan, düşünme gibi olguları ve bunların yasalarını inceleyen bilim, °psikoloji.

ruhbilimci *b. a.* Ruhbilimle uğraşan uzman, °psikolog.

ruhsat, -tı *a. Ar.* İzin, müsaade belgesi.

ruhsuz *s.* Cansız, güçsüz, etkisiz.

ruj *a. Fr.* Dudak boyası.

rulet *a. Fr.* Bir bilyenin, dönmekte bulunan bir tablada yazılı numaraların biri üzerinde durmasıyla kazananı belirten kumar aracı ve bununla oynanan kumar.

rulo *a. Fr.* Dürülerek boru biçimi verilmiş deri ya da kâğıt tomar.

Rum *öz. a.* Müslüman ülkelerinde oturan Yunan asıllı kimse.

Rumen *öz. a.* **1.** Romanya halkından ya da bu halkın soyundan olan kimse. **2.** *s.* (Ad tamlamalarında) Romanya, Rumen ulusu : *Rumen petrolü.*

rumi *s. Ar.* Şimdi kullanmakta olduğumuz takvimden on üç gün geri kalan bir güneş takviminin adı olan **rumi takvim** teriminde geçer.

rumuz *a. Ar.* Simge.

Rus *öz. a.* **1.** İslavların kuzey kolundan olan bir ulus ya da bu ulustan olan kimse. **2.** *s.* Rusya ya da Ruslarla ilgili olan (şey) : *Rus malı. Rus dili.*

rutenyum *a. Fr.* Atom ağırlığı 101,7 olan, 2400 derecede ergiyen bir element. Simgesi Ru.

rutherfordyum *a. kim.* Kurçatovyum elementine Amerikalıların verdiği ad. Simgesi Rf.

rutubet *a. Ar.* Yaşlık, nem.

rutubetlenmek (*nsz*) Nemlenmek, ıslanmak, rutubet almak.

rüküş *a.* Gülünç bir biçimde giyinip süslenen kadın.

rüşt, -tü *a. Ar.* Erginlik.

rüştiye *a. Ar.* Eskiden, şimdiki ortaokullar derecesinde olan okullara verilen ad.

rüşvet, -ti *a. Ar.* Yaptırılmak istenilen bir işte yasa dışı kolaylık sağlanması için bir kimseye mal ya da para olarak sağlanan çıkar. § **Rüşvet almak** rüşvet olarak verilen parayı ya da malı kabul etmek. **Rüşvet yemek** bir işi yapmak için birinden rüşvet almak.

rütbe *a. Ar.* Aşama, sıra, derece.

rüya *a. Ar.* Düş. § **Rüyasında görememek** olacağını hatırına bile getirmemek. **Rüyasında görse hayra yormamak** akıl ve hayalinden geçirmemek, olacağına inanmamak.

rüzgâr *a. Far.* Yel. § **Rüzgar almak** rüzgâr esen bir yerde bulunmak. **Rüzgâr ekip fırtına biçmek** yaptığı bir kötülüğün daha kötüsü ile karşılaşmak.

rüzgârgülü, -nü *b. a.* Pusula kadranına yapıştırılan, rüzgârların yönünü ve adını gösteren levha.

rüzgârlı *s.* Yel esen, yelin estiği : *Rüzgârlı bir hava.*

S

s, S *a.* Türk abecesinin yirmi ikinci harfi; ünsüz.

S *kim.* Kükürtün simgesi.

saadet *a. Ar.* Mutluluk, ongunluk. § **Saadetle** güle güle anlamında bir esenleme sözü.

saat, -ti *a. Ar.* **1.** Bir günün yirmi dörtte birine eşit zaman birimi : *Bu iş iki saatte olur.* **2.** Vakit : *O saatte orada kimse bulunmaz.* **3.** Bir işin yapıldığı belirli zaman : *Yemek saati.* **4.** Günün hangi saati olduğunu gösteren aygıt. **5.** Sayaç : *Su, elektrik saati.* § **Saat bu saat** ele geçen bir fırsatı değerlendirmenin tam sırasıdır. **Saat gibi** tam bir düzgünlükle, muntazam bir biçimde. **Saat tutmak** saate bakarak bir işin ne kadar süreceğini hesap etmek. **Saati saatine** tam vaktinde.

sabah *a. Ar.* **1.** Gündüzün ilk saatleri: *Bugün sabahtan beri çalışıyorum.* **2.** Öğleye kadar olan vakit : *Sabah dersleri öğle derslerinden daha ilgi çekici.* **3.** *be.* Sabah vakti, sabahleyin : *Sabah kente döneceğim.* § **Sabah akşam** her vakit, sürekli. **Sabah ola hayır ola** "hele sabah olsun, o vakte kadar iş belki düzelir". **Sabaha çıkmamak** (hasta) sabah olmadan ölmek. **Sabaha karşı** sabah olurken, sabah yaklaşırken. **Sabahın kö**ründe erkenden. **Sabahlar hayrolsun** günaydın.

sabahçı *a.* **1.** Nöbeti sabaha doğru ya da sabaha rastlayan kimse. **2.** *s.* Sabaha kadar uyumayan (kimse). **3.** *s.* Okulda yalnız sabahları ders gören öğrenci.

sabahlamak (*nsz*) Herhangi bir nedenle, bütün geceyi uykusuz geçirmek.

sabahlık *a.* **1.** Sabahları yataktan kalkınca geçici olarak giyilen üstlük. **2.** *s.* Sabaha özgü.

saban

saban *a.* Tarlayı ekilir duruma getirmek için çift süren hayvanların koşulduğu demir uçlu tarım aracı.

sabıka *a. Ar.* Geçmişte işlenmiş suç : *Bu hırsızın sabıkası çoktur.*

sabır *a. Ar.* Acı, yoksulluk, haksızlık gibi üzücü durumlar karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini bekleme erdemi, °tahammül : *Sabrın sonu selamettir.* § **Sabır taşı** çok sabırlı olan kimse. **Sabrı taşmak** (ya da **tükenmek**) katlanamaz, dayanamaz duruma gelmek.

sabit *s. Ar.* **1.** Yerinden oynamayan, yer değiştirmeyen, durağan. **2.** Tanıtlanmış.

sabotaj *a. Fr.* Baltalama.

sabun *a.* Kirli ve yağlı şeyleri temizlemekte kullanılan, türlü yağlarla alkalileri birleştirerek yapılan madde. § **Sabun köpüğü gibi sönmek** gösterişli olmakla birlikte en hafif bir etki ile yok oluvermek.

sabunlamak (*-i*) Sabun sürmek, sabunla yıkamak.

sabunotu, -nu *b. a.* Çöven.

sabuntaşı, -nı *b. a.* Terzilerin kumaşı işaretlemek için kullandıkları magnezyum silikat.

sacayağı, sacayak *b. a.* Ateş üzerine tencere gibi bir kap oturtmaya yarayan, çember ya da üçgen biçiminde, üç ayaklı demir araç.

saç (I) *a.* Başın ense, alın ve iki kulak arasını kaplayan kılları. § **Saç saça baş başa** kıyasıya dövüşmek. **(Bir işte) Saç sakal ağartmak** o işte uzun zaman çalışmış olmak. **Saçı başı ağarmak** yaşlanmak. **Saçı bitmedik** bebek. **Saçını başını yolmak** büyük üzüntü, hiddet duymak. **Saçını süpürge etmek** bir şey uğrunda uzun ve çok emek harcamak.

saç (II) *a.* **1.** Yassı demir çelik ürünü. **2.** Bu nesneden yapılmış dışbükey pişirme aracı. **3.** *s.* Demir levhadan yapılmış : *Saç soba.*

saçak *a.* **1.** Bir şeyin kenarı boyunca sarkan püskül : *Perdenin saçağı.* **2.** Çatının yapıdan dışarı taşan bölümü.

saçakbulut *b. a.* İnce, tüy gibi saçaklı görünüşü olan buz parçalarından oluşmuş beyaz bulut, °sirrus.

saçı *a.* Bir dilek için daha çok gelinin başından saçılan çiçek, para gibi şeyler.

saçkıran *b. a. hek.* Bir mantarın oluşturduğu saçları döken bir deri hastalığı.

saçlı *s.* Saçı olan : *Ak saçlı.* § **Saçlı sakallı adam** aklı başında olması gereken yaşlı adam.

saçma *a.* **1.** Saçmak eylemi. **2.** Avda kullanılan küçücük, yuvarlak kurşun mermiler. **3.** Bir çeşit balık ağı. **4.** *s.* Yersiz bulunan, akla uygun olmayan : *Saçma bir söz.* **5.** Yersiz konuşan, yersiz davranan. § **Saçma sapan** çok tutarsız, çok saçma.

saçmak (*-i*) Bir şeyi hızla ya da çokça ortalığa dağıtmak; yaymak : *Alev saçmak. Duman saçmak.* § **Saçıp savurmak** parasını düşüncesizce boşuna harcamak.

saçmalamak (*nsz*) Saçma sapan sözler söylemek.

sadaka *a. Ar.* Dilenciye verilen para.

sadakat, -ti *a. Ar.* (Birine) İçten bağlılık.

sadakor *a.* Düz dokunmuş, kalınca, açık samanrenginde bir çeşit ipekli kumaş.

sadaret, -ti *a. Ar.* Osmanlı İmparatorluğu zamanında başbakanlığa verilen ad.

sade *s. Far.* **1.** Süsü, gösterişi olmayan, yalın : *Sade bir giysi.* **2.** (Kahve için) Şekersiz. **3.** *be.* Yalnızca, ancak, °sadece : *Sade bu iş için geldim.*

sadece *be.* Yalnızca, ancak, °sade.

sadeleşmek (*nsz*) Yalın bir durum almak, yalınlaşmak : *Dilimiz gittikçe sadeleşiyor.*

sadet *a. Ar.* Konuşulan asıl konu, asıl madde. § **Sadede gelmek** konu dışı sözleri bir yana bırakarak asıl konuya dönmek.

sadeyağ, sağyağ *b. a.* Sütten çıkarılan yağ.

sadık *s. Ar.* **1.** Dostluğu ve bağlılığı içten olan. **2.** Doğru, gerçek.

sadist *s. Fr.* Acı çektirmekten hoşlanan (kimse).

sadizm *a. Fr.* Zevk almayı, başkalarının çektiği acıda bulan cinsel sapıklık.

sadme *a. Ar.* **1.** Çarpışma. **2.** *mec.* Sarsıntı.

sadrazam *a. Ar.* Osmanlı İmparatorluğu zamanında başbakan.

saf (I) *s. Ar.* **1.** Katıksız, arı, katışıksız : *Saf tereyağı.* **2.** *mec.* Kurnazlığa aklı ermeyen, kolaylıkla aldatılabilen.

saf (II) *a. Ar.* Dizi, sıra.

safa *a. Ar.* Sefa.

safha *a. Ar.* Evre.

safi *s. Ar.* **1.** Katıksız, duru, temiz. **2.** (Sayı için) Net[3]. **3.** *be.* Yalnız, sadece.

safir *a. Yun.* < *İbranice* Gökyakut.

safra (I) *a. Ar.* Öd. § **Safra bastırmak** açlığını yatıştıracak kadar az bir şey yemek. **Safrası kabarmak** midesi bulanmak.

safra (**II**) *a. İt.* Gemilerin dibine ve balon sepetlerine konan ağırlık. § **Safra atmak** *mec.* ağırlık veren bir kimseden ya da şeyden kendisini sıyırmak, kurtulmak.

safran *a. Ar. bot.* Süsengillerden, soğanlı ve güzel çiçekli bir bitki; çiçeğinin tepecikleri kurutulup boya olarak kullanılır.

safsata *a. Ar.* Boş ve asılsız söz.

sağ (**I**) *s.* **1.** İnsan ve hayvanda yüreğin bulunduğu tarafa karşıt düşen, **sol** karşıtı: *Sağ el.* **2.** *a.* Bu taraftaki yön : *Sağdan yürümek.* § **Sağ gözünü sol gözünden kıskanmak** çok kıskanç olmak. **Sağa sola bakmadan** ortalığı kollamadan, saygısızca, kimseye aldırmadan. **Sağına soluna bakmamak** çevresine dikkat etmeden hareket etmek. **Sağı solu belli olmamak** ne yapacağı, nasıl davranacağı belli olmamak.

sağ (**II**) *s.* **1.** (İnsan için) Canlı, diri, hayatta olan. **2.** Sağlam, sağlıklı, esen. **3.** Karışık olmayan, katışıksız, °saf : *Sağyağ.* **4.** *a.* Politikada tutuculuk. § **Sağ bırakmamak** yaşatmamak, öldürmek. **Sağ olsun** bir sitemi yumuşak bir biçimde anlatırken kullanılır: *Sağ olsun beni hiç dinlemedi.* **Sağ salim** emin ve sağlıklı olarak; hiç bir zarar görmeden. **Sağa kaymak** politikada sağcılığa yönelmek.

sağaçık *b. a. sp.* Ayaktopunda ileri hattın sağ ucunda bulunan oyuncu.

sağanak *a.* Birdenbire bastıran, kısa süren şiddetli yağmur.

sağcı *s.* Sağcılık yanlısı.

sağcılık *a.* Toplum düzeninde değişikliğe karşı olup kurulu düzenin korunmasından yana olan tutum, tutuculuk.

sağdıç *a.* Düğünde gelin ya da güveye kılavuzluk eden kimse.

sağduyu *b. a. fels.* Doğru, akla uygun yargılar vermeyi sağlayan yetenek, °aklıselim.

sağgörü *b. a.* Gerçekleri yanılmadan görebilme yeteneği, °basiret.

sağgörülü *b. s.* Sağgörüsü olan, °basiretli.

sağım *a.* **1.** Sağmak eylemi. **2.** Süt veren hayvan.

sağımlık *s.* Sağılmak için beslenen (hayvan).

sağır *s.* **1.** İşitme duyusundan yoksun. **2.** Ses geçirmeyen, yankı yapmayan : *Sağır duvar.* **3.** Isıyı az veren, geç ısınan : *Sağır soba.* **4.** Vurulduğu zaman ses vermeyen: *Sağır davul.* § **Mısır'daki sağır sultan bile duydu** duymayan kalmadı.

sağiç *b. a. sp.* Ayaktopunda ileri sağ ve iç yönde oynayan oyuncu.

sağlam *s.* **1.** Dayanıklı, kolay bozulmaz, yıkılmaz : *Sağlam ayakkabı. Sağlam yapı.* **2.** Zarar görmemiş, bozulmamış : *Bütün eşyalar sağlam geldi.* **3.** Sakatlık ve hastalığı bulunmayan : *Sağlam adam.* **4.** Güvenilir : *Sağlam iş.* **5.** *be. hlk.* Her halde, °muhakkak : *Böyle giderse sağlam sınıfta kalır.* § **Sağlam ayakkabı değil** bir kimsenin güvenilmez olduğunu belirtir. **Sağlama** (ya da **Sağlam kazığa**) **bağlamak** (bir işi) güvenilecek duruma getirmek. **Sağlam rüzgâr** sürekli aynı yönden esen yel.

sağlama *a.* **1.** Sağlamak eylemi. **2.** *mat.* Bir hesabın doğruluğunu denetlemek için yapılan işlem.

sağlamak (**I**) (*-i*) **1.** Elde etmek : *Başarı sağlamak.* **2.** Elde etmesine, ulaşmasına yol açmak, bulmak : *Arkadaşına para sağladı.*

sağlamak (**II**) (*nsz*) (Taşıt araçları için) Yolun sağ yanına geçmek : *Önündeki arabayı sağlayınca kaza yaptı.*

sağlamlaştırmak (*-i*) Sağlam bir duruma koymak.

sağlıcakla *be.* Sağlık ve esenlikle (gidiniz, giyiniz...).

sağlık *a.* Vücudun esen olma durumu, vücut esenliği, °sıhhat. § **Sağlık**

olsun bir şeyin kırılması, yitirilmesi karşısında avunma sözü olarak söylenir. **Sağlığında** yaşamakta iken.

sağlıklı *s.* **1.** Sağlık durumu iyi (olan). **2.** *mec.* İyi düzenlenmiş, sağlam, doğru.

sağmak (*-i*) **1.** Memeyi parmak uçlarıyla sıkarak içindeki sütü akıtmak. **2.** (Balı) Arı kovanından almak. **3.** Yumak ya da toplu durumda bulunan bir şeyi çözmek : *İpek kozalarını sağmak.* **4.** *argo* Aldatarak parasını çekmek.

sağmal, sağman *s.* Süt veren, sağılan, sağımlı, sütlü.

sağrı *a.* Hayvanın beli ile kuyruğu arasındaki dolgun ve yuvarlakça yanı : *Atın sağrısına binmek.*

sağu *a.* Ağıt.

saha *a. Ar.* Alan.

sahaf *a. Ar.* Eski kitap satan kitapçı.

sahan *a. Ar.* İçinde yemek ısıtılan ya da yumurta gibi şeyler pişirilen derinliği az maden kap.

sahanlık *a.* **1.** Yapılarda ve kimi taşıtlarda kapı önünde, merdiven başlarında ya da ortasında genişçe yer. **2.** *s.* Sahanın aldığı miktar : *İki sahanlık yemek.*

sahi *be.* Gerçekten : *Sahi dedikleri kadar güzelmiş.*

sahici *s. hlk.* Düzme olmayan, gerçek.

sahiden *be.* Gerçek olarak, gerçekten.

sahife *a. Ar.* Sayfa.

sahil *a. Ar.* Kıyı, yaka, yalı.

sahip *a. Ar.* **1.** Kendisinin olan bir şeyi, yasa çerçevesi içinde dilediği gibi kullanabilen kimse, iye. **2.** Koruyucu. § **Sahip çıkmak 1)** kendinin olduğunu ileri sürmek; **2)** korumak, koruyucu olmak, ilgilenip gözetmek. **Sahip olmak** iyesi olmak, elinde bulundurmak.

sahne *a. Ar.* **1.** Tiyatroda oyunun oynandığı yer. **2.** Bir filmin ya da oyunun başlıca parçalarından biri. **3.** *mec.* Bir olayın geçtiği yer. § **Sahneye çıkmak** rolünü oynamak için seyirci önüne çıkmak. **(Bir yer, bir olaya) Sahne olmak** o yerde bir olay geçmek.

sahra *a. Ar.* **1.** Çöl. **2.** Kır.

sahte *s. Far.* **1.** Düzme, düzmece. **2.** Yapmacık.

sahtekâr *s. Far.* **1.** Bir şeyin sahtesini yapan, düzenci. **2.** Gerçeği bozan, değiştiren. **3.** Kalpazan.

sahtiyan *a.* Sepilenerek boyanmış ve cilalanmış deri.

sahur *a. Ar.* Oruç tutanların, geceleri ortalık ağarmadan yedikleri yemek.

sair *s. Ar.* Başka, öteki.

saka (I) *a. Ar.* Evlere çeşmeden su taşımayı iş edinmiş olan kimse.

saka (II) *a. zool.* Serçegillerden, başında ve boynunda kırmızı tüyler bulunan, ötücü bir kuş.

sakağı *a.* En çok atlarda görülen ve insanlara da bulaşan ölümcül bir hayvan hastalığı.

sakal *a.* **1.** Yetişkin erkeklerde yanak ve çenede çıkan kılların tümü. **2.** Kimi hayvanlarda çene altında bulunan uzantılar. § **Sakalı ele vermek 1)** başkasının hükmü altına girmek; **2)** bütün sırları bilinir olmak.

sakar *a.* **1.** Hayvanların alnında bulunan küçük beyazlık. **2.** *s.* Elinden her vakit ufak tefek kazalar çıkan : *Sakar adam.*

sakarin *a. Yun.* Şeker hastalarının şeker yerine kullandığı, madenkömürü katranından elde edilen beyaz bir toz.

sakaroz *a. Yun. kim.* Şekerkamışı ve şekerpancarından elde edilen şeker.

sakat *s. Ar.* **1.** Vücudunda hasta ya da eksik bir yanı olan (canlı). **2.** *mec.* Bozuk ya da eksik : *Sakat bir anlatım.*

sakatat *ç. a. Ar.* Kesilen hayvanların ciğer, işkembe gibi iç organlarıyla baş ve ayaklarına verilen genel ad.

sakatlamak (*-i*) Sakat bir duruma, getirmek.

sakın *ünl.* Yapılmaması istenilen ya da olacak diye korkulan bir şeyi anlatan söze katılan uyarıcı sözcük : *Sakın söylediklerimi unutmayın!*

sakınca *a.* Sakınmayı gerektiren durum, °mahzur.

sakıngan *a.* Sakınarak davranan, °ihtiyatlı.

sakınmak (*-den*) **1.** Bir şeyi yapmaktan herhangi bir korku ya da düşünce ile uzak durmak. **2.** Olması akla gelen kötülüklere karşı önlem almak : *Hastalıktan sakınmak.* **3.** (*-i*) Korunmak. § **Sakınılan göze çöp batar** üzerine çok düşülen şeylerin daha çok kazaya ya da zarara uğradığını belirtir.

sakırga *a.* Kene.

Sakıt *öz. a. gökb.* Yeryuvarlağından sonra güneşe en yakın olan gezegen, °Merih, °Mars.

sakız *a.* Kimi ağaçların ve özellikle sakız ağacının kabuğundan sızan, çiğnendiğinde yumuşayan, hoş kokulu beyaz reçine. § **Sakız gibi 1)** bembeyaz, tertemiz; **2)** *mec.* sırnaşık, yapışkan (kimse ya da şey).

sakızkabağı, -nı *b. a. bot.* Sebze olarak kullanılan kabak.

sakin *s. Ar.* **1.** Durgun ve sessiz : *Sakin adam. Sakin deniz.* **2.** *a.* Oturan kimse: *Mahalle sakinleri.*

sakinleşmek (*nsz*) **1.** Sıkıntı ve heyecanı geçmek. **2.** Yatışmak.

saklamak (*-i*) **1.** Bir şeyi başkalarının bilemeyeceği, göremeyeceği bir yere koymak : *Parasını sakladı.* **2.** Korumak için belli bir yere kaldırmak : *Mücevherlerini kasada saklıyor.* **3.** Gizli tutmak, duyurmamak : *Bu haberi saklamışlar.* **4.** (*-e*) Birine vermek için ayırmak. **5.** Korumak, esirgemek : *Allah saklasın.* § **Sakla samanı gelir zamanı** gereksiz görülen bir şey ileride gerekli olabilir.

saklambaç *a.* Oyunculardan birinin ebe olup, saklanan arkadaşlarını bulmasına dayanan çocuk oyunu.

saklı *s.* **1.** Saklanmış olan, elde tutulan, elden çıkartılmamış olan : *Bu yapıtın hakkı saklıdır.* **2.** Gizli bir yere konarak kaybolması ya da çalınması önlenmiş olan.

saksafon

saksafon *a. Al.* Bando ve cazlarda kullanılan, bir cins üflemeli çalgı.

saksağan *a. zool.* Serçegillerden, kargaya benzeyen, uzun kuyruklu bir kuş.

saksı *a.* Toprak konularak içinde çiçek yetiştirilen kap.

sal *a.* Birçok kalın direğin yanyana bağlanmasıyla yapılan, düz ve korkuluksuz deniz ve ırmak taşıtı.

sala *a. Ar.* Cuma namazından önce ve kimi yerlerde cenaze kaldırılırken okunan dua.

salahiyet *a. Ar.* Yetki.

salak *s.* Giyinişine ve davranışına özen göstermeyen, aptal görünüşlü (kimse).

salam *a. İt.* İri kıyılmış domuz ya da sığır etinden yapılan bir çeşit sucuk.

salamura *a. İt.* **1.** Peynir, turşu, asma yaprağı gibi yiyeceklerin bozulmaması için, içinde tutuldukları tuzlu su. **2.** *s.* Bu su içinde tutulmuş olan : *Salamura zeytin.*

salapurya *a. İt.* Yelkenli ticaret kayığı. § **Salapurya gibi** çok büyük olan ya da ayağa büyük gelen (ayakkabı).

salaş *a. Mac.* **1.** Sebze, meyve satmak için kurulmuş derme çatma dükkân. **2.** *a.* ve *s.* Tahtadan yapılmış (baraka).

salata *a. İt.* Genellikle kimi çiğ ot ve sebzelerden yapılan, içine yağ ve ekşi maddeler konulan, çeşitli yemeklerle birlikte yenen yiyecek.

salatalık *a.* **1.** Hıyar. **2.** *s.* Salata yapmak için kullanılacak olan : *Salatalık domates.*

salça *a. İt.* **1.** Genellikle domates ve biberden yapılan ezme. **2.** En çoğu et yemeklerine domates, bahar gibi şeylerle yapılan terbiye[3].

saldırgan *s.* Neden olmadığı halde başkasına saldıran.

saldırı *a.* Kötülük amacıyla, bir kimseye karşı doğrudan doğruya silahlı ya da silahsız bir harekette bulunma, °taarruz, °hücum.

saldırmak (-e) **1.** Bir kimsenin ya da şeyin üzerine hızla atılmak : *Bu köpek gelene geçene saldırır.* **2.** *mec.* Yıkıcı ve sert eleştiriler yapmak.

saldırmazlık *a.* Karşılıklı olarak saldırmama durumu : *Saldırmazlık antlaşması.*

salep *a. Ar.* **1.** *bot.* Salepgillerin örnek bitkisi. **2.** Bu bitkinin köklerinin dövülmesiyle elde edilen toz. **3.** Bu tozdan yapılan içecek.

salepgiller *ç. a. bot.* Güzel çiçekli, vanilya, salep, orkide gibi bitkileri içine alan tekçenekli̇lerden bir familya.

salgı *a. biy.* Vücuttaki bezlerin kandan ayrılıp oluşturdukları ve yeniden kana ya da başka organlara saldıkları sıvı madde : *Tükürük bir salgıdır.*

salgın *s.* **1.** Birden herkese bulaşan : *Salgın hastalık.* **2.** *a.* Bir hastalığın ya da başka bir durumun birçok kimselere birden bulaşması : *Tifo salgını.*

salı *a.* Haftanın ikinci günü, pazartesi ile çarşamba arası olan gün.

salık *a.* Olmuş ya da olacak bir olgu üzerine bilgi, °haber. § **Salık vermek** (birinin ya da bir şeyin) iyi, uygun olduğunu söylemek, °tavsiye etmek.

salıncak *a.* **1.** Sallanmak ereğiyle kullanılan türlü biçim ve büyüklükte eğlence aracı. **2.** Bebekleri uyutmak için kullanılan, karşılıklı iki yere iple bağlı bulunan asılı yatak.

salınım *a.* **1.** Salınmak eylemi. **2.** *fiz.* Bir noktanın ardışık ve eşit zaman aralıklarında hep aynı biçimde yinelenmesi: *Sarkacın devinimi bir salınımdır.*

salınmak (*nsz*) Yürürken ahenkli hareketlerle bir yandan bir yana eğilmek. § **Salına salına** iki tarafa doğru hafifçe eğilerek.

salkım *a.* **1.** Çoğu bir sap üzerinde bir arada bulunan yemiş : *Üzüm salkımı.* **2.** *bot.* Temel saptan çıkan yan çiçeklerin sapları hep aynı uzunlukta olan çiçek durumu. **3.** Baklagillerden bir ağaç ve bunun çiçeği. § **Salkım saçak** dağınık, düzensiz bir durumda ya da parçaları sarkmış olan şeyler için kullanılır. **Salkım salkım** öbek öbek, kümeler durumunda.

salkımsöğüt

salkımsöğüt *b. a. bot.* Dalları ve yaprakları yere sarkan bir çeşit söğüt.

sallabaş *b. s.* Başı durmadan sallanan.

sallamak (*-i*) **1.** Bir şeyi düzenli ve sürekli olarak aynı doğrultuda hareket ettirmek : *Beşik sallamak. Mendil sallamak.* **2.** *mec.* Sürekli olarak geriye bırakmak : *İşini bir ay salladılar sonra da biz karışmayız dediler.* § **Sallamamak** (*argo*) önem vermemek.

sallandırmak (*-i, -e*) **1.** Sallanmak işini yaptırmak. **2.** *mec.* Darağacına çekmek, asmak.

sallanmak (*nsz*) **1.** Kendini sallamak. **2.** Yerine iyice oturmuş olmayıp oynatabilmek : *Dişi sallanıyor.* **3.** *mec.* Boş vakit geçirip iş görmemek.

sallapati *be.* **1.** Düşünmeksizin, dikkatsizce, saygısız ve patavatsız bir biçimde. **2.** *s.* Bu biçimde hareket eden : *Sallapati bir adam.*

salma *a.* **1.** Salmak eylemi. **2.** Köy işlerinin görülmesi için köylüden alınan para. **3.** *s.* Başıboş gezen (hayvan) ya da başıboş akan (su).

salmak (*-i, -e*) **1.** Bırakmak, koyuvermek : *Hayvanları çayıra salmak.* **2.** İvedilikle yollamak, hemen göndermek: *Adam salmak.* **3.** Koymak, katmak : *Pilavın pirincini salmak.* **4.** Sürmek : *Dal budak salmak.*

salmalık *a.* Otlak.

salon *a. Fr.* **1.** Konuk odası. **2.** Toplantı ve kutlama yapılabilecek geniş oda : *Konferans salonu.* **3.** Kimi dükkân ve mağazalara verilen ad : *Çay salonu. Berber salonu.* § **Salon adamı** sohbet ve eğlencelerde bu toplantıların gereklerine uygun biçimde davranan erkekler için kullanılır.

salt *be.* **1.** Yalnızca, sırf : *Bugün salt bu işle uğraştık.* **2.** *s.* Hiç bir kayıt ve koşula bağlı olmayan, her türlü denetimin dışında kalan, saltık, °mutlak. **3.** *s.* İçine başka şey karışmamış, bütünü kendi öğesinden olan. § **Salt çoğunluk** oylamada, yarıdan bir fazla üye sayısının oyuyla sağlanan çoğunluk.

salta (I) *a. İt.* Köpeğin arka ayakları üzerinde ayağa kalkması.

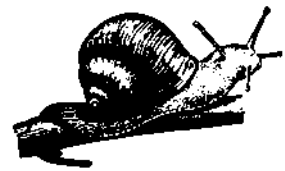
salta (II) *a.* Yakasız, iliksiz, kolları bolca bir çeşit kısa ceket.

saltanat, -tı *a. Ar.* **1.** Sultanlık. **2.** *mec.* Bolluk, zenginlik, gösterişli hayat.

saltık s. Salt [2], °mutlak.

saltıkçılık *a. toplb.* Bütün yetkilerin sınırsız olarak bir kişide toplandığı devlet yönetim biçimi, °mutlakiyet.

salya *a.* Ağızdan sızan tükürük : *Çocuğun salyası akmış.*

salyangoz

salyangoz *a. Yun. zool.* Yumuşakçalardan, yeşilliklerde yaşayan, kıvrık sarma kabuklu hayvan.

sam *a. Ar.* Çölden esen sıcak rüzgâr, samyeli.

saman *a.* Tahılların harmanda taneleri ayrıldıktan sonra kalan saplarına verilen ad. § **Saman alevi gibi** birdenbire parlayıp arkasından hemen yatışan şeyler için kullanılır. **Saman altından su yürütmek** hiç belli etmeden gizli işler yapmak. **Saman gibi** tatsız, yavan.

samankâğıdı, -nı *b. a.* Daha çok kurşunkalemle yazı yazmaya elverişli olan ya da ambalaj için kullanılan kaba kâğıt.

samankapan *b. a.* Kehribar.

samanrengi, -ni *b. a.* Açık ve solgun sarı.

samanuğrusu, -nu, samanyolu, -nu *b. a. gökb.* Duru gecelerde gökyüzünde boydan boya görülen uzun yıldız kümesi.

samaryum *a. Rus. Lat. kim.* Atom ağırlığı 150.4 olan seyrek bulunur bir element. Simgesi Sm.

Sami *öz. a.* **1.** Beyaz ırkın Arapça, İbranca, Habeşçe gibi dilleri konuşan çeşitli budunlarının toplandığı kol. **2.** *s.* Bu koldan olan : *Sami diller.*

samimi *s. Ar.* **1.** İçten : *Samimi bir duygu.* **2.** Candan, açık yüreklilikle davranan. **3.** İçlidışlı, senlibenli : *Biriyle samimi olmak.*

samimiyet, -ti *a. Ar.* **1.** İçtenlik. **2.** Senlibenli olma durumu.

samsa *a.* Bir çeşit hamur tatlısı.

samsun *a.* (Eskiden) Savaşta kullanılan köpeklere verilen ad.

samur *a. Far.* **1.** *zool.* Kuzey Avrupa'da yaşayan, koyu sarı renkli, yumuşak ve ince tüylü postu için avlanan hayvan. **2.** *s.* Samur postundan : *Samur kürk.*

samyeli *b. a.* Çölden esen sıcak rüzgâr, sam.

san *a.* **1.** Ün, şan, °şöhret. **2.** Saygı ya da belirtme sözü, °unvan.

sanat *a. Ar.* **1.** Bir duygunun, bir tasarının ya da güzelliğin anlatımında kullanılan yöntemlerin tümü. **2.** Bu anlatım sonucu ortaya çıkan üstün yaratıcılık. **3.** Bir şeyi güzel yapmak için uygulanan kuralların tümü : *Konuşma sanatı.* **4.** Zanaat.

sanatçı *a.* ve *s.* Güzel sanatlarla uğraşan kimse, °sanatkâr.

sanatkâr *a.* ve *s. Ar. Far.* Sanatçı.

sanatoryum *a. Lat.* Özellikle veremlilerin bakıldığı sağlık kuruluşu.

sanatsever *a.* ve *s.* Sanatı tutan, koruyan ve yaşatan.

sanayi *ç. a. Ar.* Hammaddeleri işlemek için uygulanan eylemlerin ve bu eylemleri uygulamak için kullanılan araçların topu, °endüstri.

sanayici *a.* **1.** Herhangi bir sanayi dalına yatırım yapmış olan kimse ve o alanda iş gören kimse. **2.** *s.* Sanayiye önem veren.

sanayileşmek (*nsz*) Sanayinin hızlı ve kesintisiz gelişimini dile getiren tarihsel, ekonomik hareket.

sancak *a.* **1.** Çoğunlukla askeri birliklere verilen yazı işlemeli, kenarları saçaklı ve gönderli bayrak : *Alay sancağı.* **2.** Eskiden, illerle ilçeler arasında yer alan ülke bölümü. **3.** *den.* Gemilerin sağ yanı.

sancı *a.* İç organlarda batar ya da saplanır gibi duyulan, nöbet nöbet azalıp çoğalan ağrı. § **Sancısı tutmak** birdenbire ve şiddetli bir ağrı gelmek.

sancılanmak (*nsz*) Sancıya tutulmak.

sancımak (*nsz*) Sancı vermek : *Yarası sancıyor.*

sandal (**I**) *a. Ar.* **1.** Kürekle hareket ettirilen, kısa boylu ve genişçe, küçük deniz teknesi. **2.** *bot.* Sert odunlu, kokulu bir ağaç.

sandal (**II**) *a. Yun.* > *Fr.* Yalnız taban kısmı bulunan, ayağa kordon ve kayışla bağlanan açık ayakkabı.

sandalye *a.* **1.** Arkalıklı, kolsuz oturacak. **2.** *mec.* Orun, °mevki. § **Sandalye kavgası** orun kapmak ya da orununda olmamak için gösterilen çaba.

sandık *a. Ar.* **1.** İçine çeşitli şeyler konan kapaklı, dört köşe koyacak : *Giysi sandığı.* **2.** Bir kurum görevlilerinin kurduğu ve para alıp verdiği yer. **3.** Banka : *Emniyet sandığı.* § **Sandık düzmek** çeyiz hazırlamak. **Sandık sepet** (eşya için) ortada ne varsa. **Sandıktan çıkmak** seçimle işbaşına gelmek.

sanduka *a. Ar.* Mezarın üzerine yerleştirilmiş, tabut büyüklüğünde tahta ya da mermer sandık.

sandviç *a. İng.* Arasına peynir, sucuk gibi şeyler konmuş iki ince ekmek dilimiyle hazırlanan yiyecek.

sanı *a.* Sanmak eylemi ya da sonucu, °zan.

sanık *s.* ve *a.* Suçlu olduğu sanılan (kimse).

saniye *a. Ar.* **1.** Bir dakikanın ya da bir derecenin altmışta biri. **2.** Fizik ve mekanikte zaman birimi.

sanki *be.* **1.** Soru tümcelerinde, belirtilen konuya ilgiyi çekmek ya da uyarıda bulunmak için kullanılır : *Bu işi yaptın da sanki iyi mi oldu?* **2.** Sorulu olmayan tümcelerde anlatılan düşüncenin gerçekte var olmayıp öyle sanıldığını gösterir, sözümona : *Sanki haberi yokmuş.*

sanmak (*-i*) **1.** Bir şeyin olacağını ya da olmayacağını kabul etmekle birlikte, olabileceğine daha çok inanmak, °zannetmek. **2.** Tahmin etmek ;

Evde misafir var sanıyorum.

sanrı *a. ruhb.* Uyanık bir kişinin kendi dışında var sandığı ama gerçekte yok olan olguları algılaması.

sansar

sansar *a. zool.* Sansargillerden, postu değerli, etçil hayvan.

sansargiller *ç. a. zool.* Sansar, porsuk, kokarca gibi hayvanları içine alan etçil memeliler familyası.

sansür *a. Fr.* Her türlü yayının, çevrilmiş ve çevrilecek filmlerin, mektupların hükümetçe denetlenmesi işi.

santigram *b. a. Fr. Yun. mat.* Bir gramın yüzde biri, bir desigramın onda biri.

santigrat *b. a. Fr. fiz.* Suyun buz olma noktasını sıfır, buharlaşma noktasını yüz sayarak, arasını derece olarak adlandırılan yüz eşit kısma bölme yoluyla bulunan ısı ölçeği.

santilitre *b. a. Fr. Yun. mat.* Bir litrenin yüzde biri.

santim *a. Fr. mat.* Herhangi bir birimin yüzde biri : *Metre santimi. Kuruş santimi.*

santimetre *b. a. Fr. Yun. mat.* Bir metrenin yüzde biri.

santra *a. sp.* Orta, merkez.

santral *a. Fr.* **1.** Elektrik üreten fabrika : *Termik santral.* **2.** Telefonların bağlı olduğu merkez. **3.** Bu merkezde çalışan görevli.

santrfor *a. Fr. sp.* Ayaktopunda gol atmakla görevli, ortada oynayan oyuncu.

santrfüj *s. Yun. Fr.* **1.** Merkezkaç. **2.** Merkezkaç kuvvetten yararlanarak bir karışımdaki çökebilir öğeleri ayırıp çökerten aygıt.

santrozom *a. Yun.* Göze bölünümü sırasında, kromozomlar belirdiğinde ortaya çıkan, çekirdeğin her iki kutbunda bulunan cisimcik.

santur *a.* Kanuna benzer, tokmaklarla çalınan telli bir çalgı.

sap *a.* **1.** Bitkinin dal, yaprak, çiçek gibi bölümlerini taşıyan, ağaçlarda odunlaşarak gövde durumunu alan bölüm. **2.** Çiçek ya da meyveyi dala bağlayan ince bölüm : *Armudun sapı.* **3.** Bir aracı tutmaya yarayan bölüm : *Bıçağın sapı.* **4.** Demet durumundaki ekin. **5.** Dikiş için iğneye geçirilen gerekli uzunluktaki iplik. § **Sapına kadar** bütünüyle, son derece, pek çok : *Sapına kadar mert.*

sapa *s.* Gidilen yol üzerinde olmayıp, sapılarak varılabilen : *Evleri sapa yerde.*

sapak *a.* Bir anayoldan ayrılan yolun başlangıç noktası.

sapan *a.* **1.** İki ucu ip, orta yeri örme ya da meşin bir taş atma aracı. **2.** Genellikle kuş vurmakta kullanılan iki ucuna lastik ve lastiğin ortasına da enli bir meşin parçası tutturulmuş, ağaç dalından çatal.

saparta *a. İt.* **1.** Geminin bordasındaki top çıkarılan boşluk ve açıklık. **2.** *mec.* Azar, tersleme. § **Sapartayı yemek** azarlanmak, terslenmek.

sapasağlam *s.* Çok sağlam.

sapık *s.* **1.** Doğanın gösterdiği yoldan ya da geleneklerden, törelerden ayrılan (kişi), °anormal. **2.** Delice davranışları olan.

sapır sapır *be.* Çok ve sürekli olarak : *Elmalar sapır sapır döküldü.*

sapıtmak (*nsz*) **1.** Aklını bozmak. **2.** Saçmalamaya başlamak.

sapkı *a. fels.* Bir görevin ve özellikle bir fizyoloji görevinin ters bir yön alması.

sapkın *s. fels.* **1.** Doğru yoldan sapmış. **2.** Sapkıya uğramış. § **Sapkın kaya** *coğr.* buzların etkisiyle yerinden oynayıp uzaklara sürüklenmiş kaya.

saplamak (*-i, -e*) Hızla batırmak : *Bıçağı karpuza sapladı.*

saplanmak (*-e*) **1.** Hızla batmak. **2.** Batıp kalmak : *Araba kuma saplandı.* **3.** *mec.* Takılıp kalmak : *Zihni bir noktaya saplandı.*

saplantı *a. ruhb.* Kişinin belleğinde doğan, önüne geçilmez saçma düşünce ya da duygu.

sapmak (*-e*) **1.** Yön değiştirmek : *Satıcı yan sokağa saptı.* **2.** Önceden belirlenmiş, saptanmış görüş, düşünüş, amaç ya da davranışlardan ayrılmak : *Amacından sapmak.* **3.** *mec.* Doğruluktan ayrılıp kötü ya da yanlış yola düşmek : *Hileye sapmak.*

sapsarı *s.* Her yanı sarı ya da çok sarı.

saptamak (*-i*) **1.** Bir şeyi kıpırdayamaz ya da değişmez duruma getirmek. **2.** *mec.* Kesinlikle belirgin kılmak : *Bugün yapacağımız işleri saptadık.*

sara *a. Ar. hek.* Kendini kaybetme ve çırpınma biçiminde görülen sinir hastalığı, tutarak.

saraç *a. Ar.* Koşum ve eyer takımları yapan ya da satan kimse.

sararmak (*nsz*) Sarı olmak, rengi sarıya dönmek.

saray *a. Far.* **1.** Devlet başkanlarının oturduğu büyük yapı. **2.** Kamu işlerinin yürütüldüğü büyük yapı : *Emniyet Sarayı. Spor ve Sergi Sarayı.*

sardalye *a. İt. zool.* Konservesi ve tuzlaması yapılan, gümüşrenginde, pullu, küçük balık.

sardunya *a. bot.* İri ve güzel renkli çiçekler açan, sardunyagillerden bir bitki.

sardunyagiller *ç. a. bot.* İkiçeneklilerden, sardunya, ıtır, turnagagası gibi bitkileri içine alan bir familya.

sarf *a. Ar.* Harcama. § **Sarf etmek** **1)** harcamak; **2)** kullanmak : *Ağır sözler sarf etti.*

sarfiyat *ç. a. Ar.* Harcanan şeylerin topu, masraflar.

sargı *a.* Bir şeyi sarmaya yarayan uzunca, dar bez ya da kumaş : *Yara sargısı. Kundak sargısı.*

sarhoş *a.* ve *s. Far.* Alkollü içki ya da keyif verici bir madde nedeniyle beyninde düzensizlik ve bozukluk meydana gelmiş (kimse). § **Sarhoş etmek** (alkol ya da keyif verici madde) sarhoş olmasına yol açmak. **Sarhoş olmak** sarhoş bir duruma gelmek.

sarı *s.* Altın ya da kükürt rengi. § **Sarı çizmeli Mehmet ağa** kim olduğu, nerede oturduğu iyi bilinmeyen kişi. **Sarı sıcak** Türkiye'nin güney illerindeki yakıcı güneşe ve sıcağa verilen ad.

sarıağız *b. a. zool.* Ağzının içi sarı, iri pullarla örtülü, levreğe benzer bir balık.

sarıasma *b. a. zool.* Sarı, siyah ya da kırmızı ve siyah renkli ötücü kuş.

sarıbenek *b. a. biy.* Gözde ağtabakanın en duyar noktası.

sarıçalı *b. a. bot.* Ekin tarlaları için zararlı, sarı çiçekli, kırmızı meyveli çalı.

sarıgöz *b. a. zool.* Karagöz balığına benzer, rengi sarıya çalan, eti beğenilen bir balık.

sarığıburma *b. a.* Sarık biçimi verilmiş bir çeşit tatlı.

sarıhumma *b. a. hek.* Sıcak ülkelerde görülen, bir cins sivrisinek aracılığıyla bulaşan, tene sarı bir renk veren, siyah kan kusturan ateşli hastalık.

sarık *a.* Kimi başlıkların üzerine sarılan tülbent ya da şala verilen ad.

sarıkanat *b. a. zool.* Çinakoptan biraz büyük lüfer.

sarılgan *s. bot.* Kendi kendine dikilip yükselemeyerek, başka bitkilere ya da başka şeylere sarılıp yükselen (sap, bitki).

sarılık *a.* **1.** Sarı olma durumu. **2.** *hek.* Ödün, kana karışmasıyla ortaya çıkan insanın benzini, gözaklarını sarartan, tehlikeli bir hastalık.

sarılmak (*nsz*) **1.** Sarmak işine konu olmak. **2.** (*-e*) Bir şeyin üzerine bir ya da birkaç kez dolanmak. **3.** (*-e*) Kollarını dolamak, kucaklamak. **4.** Bütün gücü ile ele almak : *Silaha sarılmak.* **5.** Hemen yapmaya koyulmak, girişmek : *Haberi alınca hemen kâğıda kaleme sarıldı.*

sarımsı, sarımtırak *s.* Sarıya çalan, sarıya benzeyen.

sarısabır *b. a.* **1.** *bot.* Zambakgillerden, etli yapraklarında acı bir özsu bulunan bitki. **2.** Bu bitkinin yapraklarından elde edilen, hekimlikte ve boyacılıkta kullanılan kırmızımsı esmer madde.

sarışın *s.* Sarı saçlı ve ak tenli.

sari *s. Ar.* **1.** (Başkasına) Geçen, geçici. **2.** Bulaşıcı, bulaşan (hastalık).

sarkaç *a. fiz.* Durağan bir nokta çevresinde ağırlığının etkisiyle salınım yapan, devingen katı cisim, °pandül.

sarkıt *a. yerb.* Mağaraların tavanında oluşan ve genel olarak koni biçimli kireç birikintisi.

sarkom *a. Fr. hek.* Genç, katılgan dokularda görülen tehlikeli ur.

sarma *a.* **1.** Sarmak eylemi. **2.** Yaprak ya da başka şeylere iç konup sarılarak yapılan yemek. **3.** *sp.* Güreşte bacağı hasmın bacağına geçirerek yapılan oyun.

sarmak (*-i*) **1.** Çevresini çevirmek, çepeçevre kaplamak : *Bu kuşak onun belini iki kez sarar.* **2.** Çevrelemek, kuşatmak : *Ordu düşmanı sardı.* **3.** Yayılıp etkisi altına almak : *Ateş her yanı sardı.* **4.** Kollarının arasına almak. **5.** Yumak yapmak : *İpliği sarmak.* **6.** Bir şeyi ince bir tabaka ile boru durumuna getirmek : *Sigara sarmak. Dolma sarmak.* **7.** *mec.* Hoşa gitmek, zevkini okşamak : *Bu konuşmalar beni hiç sarmıyor.* **8.** Bir şeyi başka bir şeyin içine koyup onunla kaplamak : *Kitabı kâğıda sarmak.* § **Sarıp sarmalamak** sıkıca sarmak.

sarmal *s. fiz.* Helis biçiminde olan.

sarman *s.* **1.** İri, büyük. **2.** Sarı tüylü kedi.

sarmaş *a.* "Birbirine sarılıp kucaklaşmak" anlamında kullanılan **sarmaş dolaş olmak** deyiminde geçer.

sarmaşık *a. bot.* Sarmaşıkgillerden, koyu yeşil renkli, değişik biçimli yaprakları olan, sap ve dallarından çıkan küçük ek kökçüklerle dik, düz yerlere yapışarak tırmanan bitki.

sarmaşıkgiller *ç. a. bot.* Örnek bitkisi sarmaşık olan, ikiçeneklilerden bir bitki familyası.

sarmaşmak (*nsz, -le*) Birbirine sarılmak, kucaklaşmak.

sarmısak *a. bot.* Zambakgillerden, yapraklarında, saplarında ve toprak altındaki soğan biçimli sürgünlerinde kokulu yağ bulunan bahçe bitkisi.

sarnıç *a. Far.* **1.** Yağmur suyu biriktirmeye yarar su deposu. **2.** Gemilerde tatlı su deposu.

sarp *s.* Dik, geçilmesi ve çıkılması güç : *Sarp kayalar. Sarp yol.* § (**İş**) **Sarpa sarmak** güçlükler ortaya çıkmak, çözülmesi çok güç bir duruma gelmek.

sarpa *a. Yun. zool.* Karagöz balığına benzer bir Akdeniz balığı.

sarraf *a. Ar.* Mesleği kâğıt ya da maden paraları birbiriyle değiştirmek, tahvil, hisse senedi alışverişi yapmak olan kimse.

sarsak *s.* İhtiyarlıktan, hastalıktan ya da zayıflıktan güçsüz kalıp vücudu titrer gibi sarsılan (kimse) : *Sarsak bir ihtiyar.*

sarsı *a.* Depremde sallanışların her biri.

sarsılmak (*nsz*) **1.** Sarsmak işine konu olmak : *Ev fırtınadan sarsılıyor.* **2.** *mec.* Güçsüz durumda kalmak : *Hastalıktan çok sarsıldı.*

sarsıntı *a.* Sarsılmak eylemi, birden sallanmak.

sarsmak (*-i*) **1.** Şiddetle ileri geri kımıldatmak. **2.** *mec.* Birinin işini ya da

esenliğini bozmak : *Hastalık onu epey sarstı.*

sası *a.* **1.** Küflü ve çürük gibi kokan. **2.** Kokuşmuş.

sasımak (*nsz*) Kokuşmak.

sataşkan *s.* Sataşmak işini sürekli yapan.

sataşmak (*-e*) **1.** Çatmak, rahat bırakmamak, takılmak. **2.** Sarkıntılık etmek.

saten *a.* (*Fr.* <*Çinceden*) Atlas gibi parlak, pamuklu kumaş.

sathi *a. Ar.* Derine inmeyen, yüzeyde kalan, üstünkörü, yüzden, yüzeysel.

sathileşmek (*nsz*) Yüzeysel duruma gelmek.

satı *a.* Satmak işi. § **Satıya çıkarmak** satmaya karar verip bu kararını ilgililere bildirmek.

satıcı *a.* Malını satışa çıkaran kimse.

satıh *a. Ar.* Yüz, yüzey.

satım *a.* Satmak işi, satış.

satımlık *a.* Satıcının mal sahibi adına sattığı şeyden aldığı yüzdelik.

satın *a.* "Değerini vererek almak" anlamında kullanılan **satın almak** deyiminde geçer.

satır (I) *a. Ar.* Yanlamasına dizilmiş sözcükler dizisi : *Bu sayfada on beş satır var.*

satır (II) *a. Ar.* Et kesmeye, kemik kırmaya yarayan ağır ve enli bıçak.

satırbaşı, -nı *b. a.* Yazıda her paragrafın, öteki satırlara göre biraz içerden alınarak belirtildiği yer.

satış *a.* Satmak işi, satım : *Bugünlerde satış iyi gidiyor.* § **Satışa çıkarmak** satmak için ortaya çıkarmak.

satılıcan *a. hlk. hek.* Akciğer zarı yangısı, °zatülcenp.

satmak (*-i, -e*) **1.** Para alarak karşılığında bir şey vermek : *Mal satmak.* **2.** Gösteriş yapmak, taslamak : *Çalım satmak.* **3.** *argo* Bir kimseyi başından savmak. **4.** Para karşılığında kötülük etmeyi kabul etmek. § **Satıp savmak** güç bir durumda kalarak bir malı yok pahasına elden çıkarmak.

satranç *a. Far.* İki oyuncunun, altmış dört kareye ayrılmış bir tahta üzerinde değerleri değişik on altışar taşı birbirlerine karşı kullanarak oynadıkları oyun.

Satürn *öz. a. gökb.* Güneş sisteminde altıncı gezegen, °Sekendiz, °Zühal.

sauna *a. Fince* Buhar banyosu.

sav *a.* **1.** Söz. **2.** İleri sürülerek savunulan düşünce, °iddia.

savak *a.* Değirmenin suyunu başka tarafa akıtmak amacıyla yapılan düzenek.

savana, savan *a. İsp.* Ekvator kuşağındaki geniş çayırlara verilen ad.

savaş *a.* **1.** Ekonomik ve politik amaçlarına ulaşabilmek için devletlerin ya da sosyal sınıfların giriştikleri silahlı mücadele. **2.** Mücadele, didişme, kavga. § **Savaş açmak** savaşmak.

savaşım *a.* Herhangi bir amaca erişmek, bir kuvvete karşı koyabilmek amacıyla bir kişi ya da grubun sürekli çabası, °mücadele.

savaşmak (*nsz*) **1.** Ordu ölçüsünde iki silahlı kuvvet karşı karşıya gelip çarpışmak. **2.** Uğraşmak, °mücadele etmek.

savca *a.* Savcının savlarını içinde toplamış olduğu ve soruşturma sonunda mahkemede okuduğu yazı, °iddianame.

savcı *a.* Toplum adına ve yararına davalar açan, kamu haklarını ve tüzeyi yerine getirmek ereğiyle yargıç katında sanıkları kovuşturan görevli.

savlamak (*-i*) Tanıtlanması gereken bir düşünce ileri sürmek, °iddia etmek.

savmak (*-i*) **1.** Başından atmak, yanından uzaklaştırmak : *Alacaklıyı başından savdı.* **2.** Atlatmak, geçirmek : *Hastalığı güçbela savdı.*

savruk *s.* **1.** Aklını işine vermeden çalışan : *Savruk bir adam.* **2.** Dağınık, düzensiz.

savsak s. İşine önem vermeyip hep gelişigüzel yapan ya da hep başka güne bırakan, °ihmalci.

savsaklamak (*-i*) Belli başlı bir neden olmaksızın bir işi isteyerek geri bırakmak, °ihmal etmek.

savulmak (*nsz*) Bir şeyden çekinerek bulunduğu yerden uzaklaşmak.

savulun *ünl.* "Yol ver, çekil" anlamlarında kullanılır.

savunmak (*-i*) **1.** Bir saldırıya karşı korunmak : *Memleketi savunmak.* **2.** Söz ya da yazıyla desteklemek : *Avukatlar sanığı savundular.*

savurgan s. Çok ve boşuna para harcayan, °müsrif.

savurmak (*-i*) **1.** Havaya atıp dağıtmak, saçmak, öteye beriye yaymak. **2.** (Rüzgâr için) Şiddetle eserek altüst etmek, havaya kaldırmak. **3.** Kaldırıp şiddetle atmak, fırlatmak. **4.** Şiddetle döndürerek sallamak, kaldırıp kaldırıp vurmak : *Kılıç savurmak.* **5.** Bir sıvının havalanması için alıp alıp gene kendi kabına dökmek. **6.** (Yalan, küfür, nükte için) Söylemek : *Palavra savurmak.* **7.** Boşuna ve çok harcamak, israf etmek : *Paraları savurmak.*

savuşmak (*nsz*) Gizlice kaçıp gitmek, ilgiyi çekmeden çekilip uzaklaşmak.

saya *a.* Ayakkabının tabandan yukarı olan yumuşak bölümü.

sayaç *a.* Havagazı, elektrik, su gibi şeylerin kullanılan miktarını gösteren aygıt.

saydam s. İçinden ışığın geçmesine ve arkasındaki şeylerin görülmesine engel olmayan (cisim), °şeffaf : *Cam saydamdır.*

sayfa *a. Ar.* **1.** Üzerine yazı yazılan ya da basılan bir kâğıt yaprağının iki yüzünden her biri. **2.** *mec.* Konu : *Artık o sayfayı kapattık.*

sayfiye *a. Ar.* Yazlık, yazlık ev.

saygı *a.* **1.** İnsanların birbirlerine karşı duydukları çekinme ile karışık sevgi ve değer duygusu, °hürmet. **2.** Başkalarını rahatsız etmekten çekinme duygusu. § **Saygı göstermek** değer vermek, saymak.

saygıdeğer *b. s.* Sayın.

saygın s. Saygı gören, güvenilir olan, °muteber.

saygınlık *a.* Saygın olma durumu, °itibar, °prestij.

sayı *a.* **1.** *mat.* Sayma, ölçme, tartma gibi işlerin sonunda bulunan birimlerin kaç olduğunu anlatan söz : *Bir, beş, yüz birer sayıdır.* **2.** Gazete ve dergi gibi şeylerin şu ya da bu günde çıkanı : *Derginin son sayısında yazısı var.* **3.** Spor karşılaşmalarında karşılaşanlardan her birinin başarı derecesini saptayan nicelik. § **Sayım suyum yok I)** (çocuk oyunlarında) "bir süre oyun dışıyım"; **2)** (çocuklar arasında) bir işte şakaya yer verilmeyeceğini anlatır. **Sayısını Allah bilir** o kadar çok ki, saymakla bitmez.

sayıklamak (*nsz*) **1.** Uykuda ya da ateşli bir hastalık nedeniyle kopuk kopuk ve anlamsız sözler söylemek. **2.** (*-i*) *mec.* İstediği bir şeyi dilinden düşürmemek ya da çok umut etmek.

sayılama *a.* **1.** Nesnelerin ya da olayların miktarını rakamlarla belirtme işi, °istatistik. **2.** *mat.* El parmaklarının sayısı olan "on" temeline dayanarak sayıları adlandırma ve yazma yöntemi.

sayılı s. **1.** Sayısı birkaçı geçmeyen, az görünen, önemli : *Tarihte bu gibi sayılı olaylar vardır.* **2.** Sayısı belli, sayılmış : *Sayılı para. Sayılı gün.*

sayım *a.* Saymak eylemi : *Nüfus sayımı.*

sayın s. Kendisine saygı gösterilen, seçkin, değerli.

Sayıştay *öz. a.* Devletçe harcanan paraların hesaplarını denetleyen yüksek kurul.

saymaca s. **1.** Gerçekten öyle olmadığı halde öyle sayılan, °itibari : *Kâğıt*

paranın değeri saymaca bir değerdir. **2.** *be.* Sayarak.

saymak (-*i*) **1.** Bir cinsten kaç parça bulunduğunu anlamak için bir şeyi birer birer elden ya da gözden geçirmek ve her kezinde bir sayı yükselterek bir sonuca varmak. **2.** Sayıları sıra ile arka arkaya söylemek. **3.** *mec.* Hesaba katmak : *Bundan önce verdiğimi saymıyor musun?* **4.** Önem vermek. **5.** Geçer tutmak : *Bunu saymam, yine beklerim.* **6.** Saygı göstermek, sözünü dinlemek : *Gençler yaşlıları saymalı.* § **Sayıp dökmek** ne var ne yok hepsini söylemek. **Saymakla bitmemek** (ya da **tükenmemek**) pek çok olmak.

sayman *a.* Hesap tutan kimse, hesap uzmanı, °muhasebeci.

sayrı *s.* Sağlığı yerinde olmayan, °hasta.

sayvan *a. Ar.* **1.** Güneşten korunmak için ya da süs olarak bir şeyin üzerine çekilen dam saçağı gibi düz ya da sarkık örtü : *Saçak sayvanı.* **2.** *mec.* Kulakkepçesi.

saz

saz (**I**) *a. Far.* Kamış ve daha çok ince kamış, hasırotu. § **Saz benizli** solgun benizli.

saz (**II**) *a. Far.* **1.** Her türlü müzik aracının adı. **2.** Türk halk müziğindeki cura, bağlama gibi telli çalgıların genel adı. **3.** Çalgı takımı.

sazan

sazan *a. zool.* Eti yenir bir cins tatlı su balığı.

sazangiller *ç. a. zool.* Örneği sazan olan, kemikli balıklar familyası.

sazlı *a.* ve *s.* Saz çalınarak yapılan. § **Sazlı sözlü** saz çalınarak yapılan çalgılı eğlence.

Sb *kim.* Antimonun simgesi.

Sc *kim.* Skandiyumun simgesi.

Se *kim.* Selenyumun simgesi.

seans *a. Fr.* **1.** Bir sanat ya da meslek adamının yaptığı işle ilgili olarak bir kimse için harcadığı zaman : *Portresini üç seansta tamamladı.* **2.** Konser, sinema, tiyatro gibi eğlencelerde toplu olarak hazır bulunulan gösterilerin her biri : *Sinemalar günde dört seans yapıyor.* **3.** Aralıksız bir iş için harcanan zaman : *Bir poker seansı yapalım mı?*

sebat *a. Ar.* Sözünde ve kararında direnme.

sebep *a. Ar.* Neden. § **Sebep olmak** bir şeyin olmasına ya da ortaya çıkmasına yol açmak. **Sebebiyle** dolayısıyla, yüzünden, -den dolayı : *Hırçınlığı sebebiyle hiç bir yerde tutunamıyor.*

sebeplenmek (*nsz*) Dolayısıyla yararlanmak, kendine çıkar sağlamak.

sebepli *s.* "Nedeni olsun ya da olmasın" anlamındaki **sebepli sebepsiz** deyiminde geçer.

sebepsiz *s.* Kolay anlaşılır bir nedeni olmayan : *Sebepsiz bir öfke.* § **Sebepsiz kalmak** geçimi daralıp yoksul bir duruma düşmek.

sebze *a. Far.* Genellikle pişirilerek yenen yeşil bitkiler ya da bunların taneleri : *Yeşil sebze. Kuru sebze.*

seccade *a.* *Ar.* Üzerinde bir kişinin namaz kılabileceği büyüklükte halı, kilim ya da kumaştan yaygı.

secde *a.* Namaz kılarken alnı, el ayalarını, dizleri ve ayak parmaklarını yere getirerek alınan durum.

seçenek *a.* Birbirinin yerini tutan iki şey, art arda gelen eşit değerli olanak, °alternatif.

seçi *a.* Seçme işi.

seçik *s.* *fels.* **1.** Nitelik bakımından ayrı olan. **2.** Açık, kolay seçilen.

seçim *a.* Milletvekili ya da başka temsilciler seçme işi. § **Seçim yapmak** halkoyu ile milletvekili seçmek.

seçkin *s.* **1.** Seçilerek en iyi diye ayrılan. **2.** Benzerleri arasında niteliklerinin yüksekliğiyle göze çarpan : *Seçkin yazılar.*

seçmek (*-i*) **1.** Benzerleri arasından hoşa gideni almak ya da yararlanmak için ayırmak : *Ben bu kitabı seçtim.* **2.** Ne olduğunu anlamak, °fark etmek: *Bir karaltı gördüm ama ne olduğunu seçemedim.* **3.** Farklı görmek, üstün görmek : *O yemek seçer.*

seçmen *a.* Seçimde oy verme hakkı olan kimse. § **Seçmen kütüğü** seçmen adlarının yazılı olduğu liste.

seda *a.* *Ar.* Ses.

sedef *a.* *Ar.* **1.** Birçok deniz hayvanının kabuğunda bulunan sedefçilikte kullanılan, sert, beyaz, gökkuşağı pırıltılı madde. **2.** *s.* Bu kabuktan yapılmış : *Sedef düğme.*

sedefçi *a.* ve *s.* Sedef üzerinde çalışan, sedef kakmalı eşya yapan.

sedefçilik *a.* Sedefçinin yaptığı iş.

sedefotu, -nu *b. a.* *bot.* Sedefotugillerden, keskin kokulu, sarı çiçekli, kurak yerlerde yetişen bitki.

sedefotugiller *ç. b. a.* *bot.* Ayrı taçyapraklı ikiçeneklilerden, örnek bitkisi sedefotu olan ve turunçgilleri altfamilya durumunda içine alan geniş bir bitki familyası.

sedimantasyon *a.* *Fr.* Pıhtılaşması önlenmiş kanda, alyuvarların dibe çökme hızının ölçülmesiyle yapılan bir tür kan muayenesi.

sedir (I) *a.* *Ar.* Üstü minderli ve yastıklı, arkalıksız kerevet.

sedir (II) *a.* *Lat.* *bot.* Kozalaklılardan, boyu 40 metre kadar olabilen, kerestesi yapı işlerinde kullanılan bir orman ağacı.

sedye *a.* *İt.* Hasta ya da yaralı taşımaya yarar katlanabilir hasta yatağı.

sefa *a.* *Ar.* **1.** Rahatlık, gönül şenliği, °safa. **2.** Eğlence. § **Sefa geldin** (ya da **geldiniz**) "hoş geldin (ya da geldiniz)". **Sefasını sürmek** bir şeyin tadını, zevkini çıkarmak.

sefahat, -ti *a.* *Ar.* Zevk ve eğlenceye düşkünlük.

sefalet, -ti *a.* *Ar.* Yoksulluk içinde yaşama, çok yoksul olma.

sefaret, -ti *a.* *Ar.* Elçilik.

sefer *a.* *Ar.* **1.** Yolculuk. **2.** Savaşa gidiş, savaş. **3.** Kez, yol, °defa: *Bu seferki iş. . .*

seferber *s.* *Ar.* *Far.* Savaşa hazırlanmış ya da girmiş (askeri birlik ya da devlet). § **Seferber etmek** bir iş için bütün olanakları kullanmak. **Seferber olmak** bir işe bütün olanaklarıyla girişmek.

seferberlik *a.* Savaş hazırlığı.

sefertası, -nı *b. a.* İçine yemek koyup götürmeye yarayan bir ya da üst üste yerleştirilmiş birkaç tastan oluşan takım.

sefil *a.* *Ar.* **1.** Yoksul, °perişan, °zavallı. **2.** Alçak, bayağı.

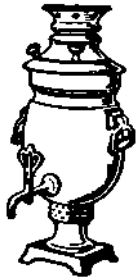
sefir *a.* *Ar.* Elçi.

seğirmek (*nsz*) Vücudun herhangi bir yerinde deri, hemen altındaki kasla birlikte hafif hafif kımıldayıp titremek : *Gözüm seğiriyor.*

seğirtmek (*nsz*) Çabuk adımlarla ya da sıçrayarak yakın bir yere doğru yürümek : *Birdenbire kalkıp eve doğru seğirtti.*

seğmen *a.* Bayram günlerinde, düğünlerde törene bölgesel kılıklarla, atlı, silahlı olarak katılan genç.
seher *a. Ar.* Tan ağarmasından az önceki zaman, sabahın erken saati.
sehpa *a. Far.* **1.** Üstüne bir şey koymaya yarayan ayaklı destek. **2.** Küçük masa. **3.** Darağacı. **4.** Ressamın, tablosunu üzerine koyduğu araç.
Sekendiz *öz. a. gökb.* Satürn.
seki (I) *a.* **1.** Direğin tabanına konulan taş. **2.** Oturulacak taş ya da set. **3.** *coğr.* Düz ya da yüksekçe yer parçası, °teras.
seki (II) *a.* Kimi atların ayağında çoğu zaman bileğe ya da dize kadar çıkan beyazlık.
sekiz *s.* **1.** Yediden bir artık. **2.** *a.* Yediden sonra gelen sayının adı ve bu sayıyı gösteren rakam.
sekizgen *b. a.* ve *s. mat.* Sekiz kenarlı çokgen.
sekmek (*nsz*) **1.** Tek ayak üzerinde ya da iki ayak bir arada sıçramak ya da sıçrayarak ilerlemek : *Serçeler sekerek yürür.* **2.** Atlaya atlaya dokunarak gitmek : *Taş seke seke gözden kayboldu.* **3.** Aralık vermek : *Hastanın ateşi bir gün bile sekmedi.*
sekreter *a. Fr.* Yazman, °katip.
seks *a. Fr.* Cinslik, °cinsiyet.
seksek *a.* Seke seke oynanan bir çocuk oyunu.
seksen *s.* **1.** Sekiz kere on; yetmiş dokuzdan bir artık. **2.** *a.* Yetmiş dokuzdan sonra gelen sayının adı ve bu sayıyı gösteren rakam.
seksoloji *a. Fr.* Cinslikbilim.
sekte *a. Ar.* **1.** Durma : *Kalp sektesi.* **2.** Kesintiye uğrama, kesilme : *Bu iş sekteye uğradı.*
sektör *a. Fr.* Bölüm, kesim : *Özel sektör.*
sel *a. Ar.* Sürekli yağmurlardan ya da eriyen karlardan oluşup önüne ne gelirse alıp götüren taşkın su. § **Sel gider kum kalır** geçici durumlara güvenmek doğru değildir. **Seli suyu kalmamış** (yemek ya da meyve) suyu kalmamış, suyu çekilmiş, yavan.
selam *a. Ar.* Bir kimseye rastlandığında, birinin yanına varıldığında ya da uzaklaşıldığında kendisine sözle ya da işaretle bir nezaket gösterisi yapma, esenleme. § **Selam sabah** selamlaşıp hatır sorma. **Selam söylemek** (ya da **yollamak**) birine esenleme haberi göndermek. **Selam verip borçlu çıkmak** gösterdiği küçük bir ilgiye karşılık kendisine büyük bir iş yüklenen kimsenin durumunu belirtmek için kullanılır.
selamet, -ti *a. Ar.* Esenlik. §**Selamete çıkmak** esenliğe kavuşmak.
selametlemek (*-i*) Uğurlamak, (yolcuyu) geçirmek.
selamlık *a.* Saray, köşk ve konaklarda erkeklere ayrılmış bölüm.
sele *a.* **1.** Yayvan sepet. **2.** *sp.* Çiftekerin oturulacak yeri.
selef *a. Ar.* Öncel.
selektör *a. Fr.* **1.** Tahıllı yabancı maddelerden ayırmak için kullanılan aygıt. **2.** Otomobilde farların uzun ya da kısa süreli yanmasını sağlayan aygıt.
selen *a.* Ses.
selentereler *ç. a. Yun. zool.* Bitkimsi hayvanlardan denizanalarını, sifonluları ve mercanları içine alan önemli bir takım.
selenyum *a. Yun. kim.* Atom ağırlığı 79,2 olan, sanayide kullanılan bir element. Simgesi Se.
selofan *a. Lat. Yun.* İnce, şeffaf, selülozdan yapılmış kâğıt.
selüloz *a. Fr. kim.* Bitkilerin göze yapısının büyük bir bölümünü oluşturan bir karbonhidrat. Kâğıt, yapay ipek ve patlayıcı maddeler yapımında kullanılır.
sema *a. Ar.* **1.** Gök, gökyüzü. **2.** Mevlevi dervişlerinin toplu olarak ve dönerek yaptıkları tören.

semantik *a. Yun.* Anlambilim.

semaver

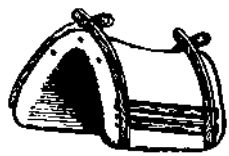
semaver *a. Rus.* Su ısıtmaya ve özellikle çay için su kaynatmaya yarayan, kömür yakacak ocağı içinde bulunan, elektrikle de çalışabilen musluklu kap.

sembol *a. Yun.* Simge.

sembolizm *a. Yun.* Simgecilik.

seme *s.* Sersem, ahmak, beceriksiz.

semender *a. Far. zool.* Kurbağagillerden uzun gövdeli, dört bacaklı, kuyruklu bir hayvan.

semer

semer *a.* **1.** Yük bağlamak için hayvanların sırtına yerleştirilen iskeleti ağaçtan yastık. **2.** Sırt hamallarının yük taşırken kullandığı deriden arkalık.

seminer *a. Lat.* **1.** Yükseköğrenimde, özel bir bilim dalında öğrencilerin yaptığı grup çalışması. **2.** Kurs. **3.** Bir konu hakkında bilgi vermek ve bu konu üstünde tartışmak amacıyla düzenlenen toplantı.

semirmek (*nsz*) Semiz duruma gelmek.

semiz *s.* Eti ve yağı çokça olan : *Semiz inek.*

semizotu, -nu *b. a. bot.* Semizotugillerden, yaprakları etli, yemeği yapılabilen otsu bir bitki.

semizotugiller *ç. b. a. bot.* İkiçenekli, ayrı taçyapraklı, örneği semizotu olan bir bitki familyası.

sempati *a. Yun.* **1.** Cana yakınlık, sıcakkanlılık. **2.** Bir kimsenin başka bir kimseye karşı beslediği sıcak ve içten duygu.

sempatik *s. Yun.* **1.** Sıcakkanlı, cana yakın, sevimli. **2.** Çok hoş, hoşa giden.

sempatizan *s.* ve *a. Fr.* **1.** Üyesi olmadığı halde bir partinin görüşlerini benimseyen (kimse). **2.** Bir görüşü, bir akımı, bir öğretiyi tutan (kimse).

sempozyum *a. Fr.* Belli bir konuda düzenlenen oturum ya da seminer.

semt *a. Ar.* (Kentte) Bölge. § **Semtine uğramamak** birini hiç arayıp sormamak.

sen *ad.* Tekil ikinci kişiyi gösteren adıl. § **Seni gidi seni** çok yaramazsın, çok haylazsın.

senaryo *a. İt.* < *Yun.* Radyo, televizyon, sinema, tiyatro yapıtının sahnelerini ve akışını gösteren yazı.

senato *a. İt.* **1.** Senatörlerin toplandığı yer. **2.** Fakülteler arası yüksek kurul.

sendelemek (*nsz*) **1.** Düşecek gibi olup adımlarını şaşırmak : *Ayağı takılıp sendeledi.* **2.** *mec.* Herhangi bir olay karşısında sarsılıp ne yapacağını şaşırmak.

sendika *a. İt.* < *Yun.* İşçilerin ya da işverenlerin iş ve kazanç bakımından çıkarlarını korumak için aralarında kurdukları birlik.

sene *a. Ar.* Yıl.

senet *a. Ar.* Bir kimsenin yapmaya ya da ödemeye borçlu olduğu şeyi göstermek için imza ettiği resmileşmiş kâğıt. § **Senet sepet** her türlü belge. **Senet vermek 1)** senet adlı belgeyi vermek; **2)** "bu işin böyle olduğuna sana senet veririm" biçiminde bir inandırma sözü.

senfoni *a. Yun. müz.* Sonat biçiminde orkestra yapıtı.

senkron *s. Yun.* Aynı zaman, eşzaman.

senkronizm *a. Yun.* Eşzamanlılık.

senlibenli *be.* Aşırı samimi olarak, teklifsizce : *Biz onunla senlibenli konuşuyoruz.*

sentaks *a. Yun. dilb.* Sözdizimi.

sentetik *a. Yun.* Bireşim yolu ile elde edilen, bireşimli : *Sentetik kauçuk.*

sentez *a. Yun. kim.* Basit cisimleri ya da başka maddeleri bir araya getirip yapay olarak bileşik cisimleri ortaya çıkarma, bireşim[3].

sepet *a. Far.* **1.** Saz, kamış ya da ince söğüt dallarından örülen, genellikle yiyecek ve eşya taşımakta kullanılan koyacak. **2.** Sepet sözcüğü senet sözcüğüyle birlikte kullanıldığında "senet yerine geçecek şey" anlamını verir : *Senedin sepetin yok bu parayı nasıl kurtaracaksın?* **3.** *sp.* Sepettopunda sayı kazanmak için topun atıldığı demir çembere geçirilmiş altı açık ağ.

sepetçi *a.* Sepet yapan ya da satan kimse.

sepetçisöğüdü, -nü *b. a. bot.* Dalları sepet yapmaya elverişli söğüt, sorkun.

sepetlemek (*-i*) **1.** Sepete yerleştirmek. **2.** *argo* Hoş olmayan bir biçimde yanından uzaklaştırmak.

sepettopu, -nu *b. a. sp.* Amacı, topu sepete sokarak elden geldiğince çok sayı yapmak olan, beşer kişilik iki takım arasında oynanan bir oyun, °basketbol.

sepi *a.* Derileri, kürk ve postları kullanılabilecek duruma getirmek için uygulanan işlemlerin topu.

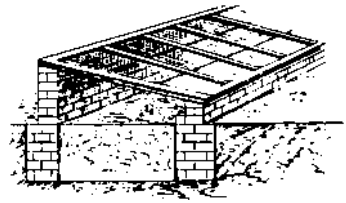
sepici *a.* Derileri sepileyen kimse, °tabak.

sepilemek (*-i*) (Deriye) Sepi yapmak, tabaklamak.

septik *a. Yun.* Kuşkucu.

septisizm *a. Yun.* Kuşkuculuk.

ser (I) *a. Far.* Kimi tamlamalarda "baş" anlamıyla tamlayan olarak kullanılır: *Sertabip. Sermuharrir.*

sera

ser, sera (II) *a. Fr.* **1.** Limonluk. **2.** Turfanda sebze yetiştirmek için bitkiyi dış etkenlerden korumak amacıyla hazırlanmış özel yer.

seramik *a. Fr.* < *Yun.* **1.** Bir cins topraktan yapılıp pişirilmiş çanak çömlek. **2.** *s.* Pişirilmiş toprak, fayans, porselen yapımıyla ilgili olan.

serap *a. Far.* Ilgım.

serbest *s. Far.* **1.** Bir zorunluk altında olmadan istediği gibi davranan. **2.** Sıkılıp şaşırmadan konuşan ve hareket eden.

serbestlemek (*nsz*) Sıkıcı bir durumdan, kalabalık ya da ağırlıktan kurtularak rahatlamak.

serçe *a. zool.* Serçegillerden, kışın göçmeyen, koyu boz renkli, küçük bir kuş.

serçegiller *ç. a. zool.* Serçe, tarlakuşu, karatavuk gibi türleri içine alan bir takım.

serçeparmak *b. a.* Beş parmağın en küçüğü.

serdümen *b. a.* **1.** Dümen kullanmakla görevli bilgili tayfa. **2.** Savaş gemilerinde çavuştan yüksek bir aşama.

sere *a.* Açık duran başparmağın ucundan, göstermeparmağının ucuna kadar olan uzaklık.

seren *a.* Üzerine dörtköşe yelken gerilmek için direğe haç gibi takılan ağaç.

serenat *a. Fr.* < *İt.* **1.** Ses ya da çalgı parçalarına verilen ad; başlangıçta akşamları ya da geceleri çalınır, söylenirdi. **2.** Geceleyin sokakta, sevgilinin penceresi altında verilen küçük konser.

serf *a. Lat.* Derebeylik toplum düzeninde toprakla birlikte alınıp satılan köle.

sergen *a.* Göstermelik, satılık şeylerin konulduğu cam bölme ya da dolap, °vitrin.

sergi *a.* **1.** Satılmak üzere, alıcının görüp beğenmesi için dizilmiş şeylerin tümü : *Karpuz sergisi.* **2.** Halkın gezip görmesi, tanıması için uygun biçimde yerleştirilmiş ürünlerin, sanat yapıtlarının tümü : *Resim sergisi.*

sergilemek (*-i*) Bir şeyi tanıtmak için herkesin görebileceği bir yere yerleştirmek.

serhat *a. Far. Ar.* Sınır boyu.

seri (**I**) *a. Fr.* Dizi, sıra. § **Seri imalat** fabrikada standart olarak yapılan üretim: *Fabrika seri imalata başlayınca fiyatlar düştü.*

seri (**II**) *s. Ar.* Hızlı.

serilmek (*-e*) **1.** Sermek işine konu olmak. **2.** Uzanmak, yayılmak. § **Serilip yatmak** kollarını, bacaklarını açarak gevşek bir biçimde uzanıp yatmak.

serin *s.* Az soğuk, ılık ile soğuk arası : *Serin hava.*

serinkanlı *b. s.* Kendini telaşa ve duygulara kaptırmayan, soğukkanlı.

serinlemek (*nsz*) **1.** (Hava) Hafifçe soğumak. **2.** *mec.* Biraz avunarak sıkıntısı dağılmak, ferahlamak.

serinlik *a.* **1.** Serin olma durumu. **2.** Serin hava : *Akşam serinliğinde geziyorlar.*

serkeş *s. Far.* Kafa tutan, baş kaldıran.

sermaye *b. a. Far.* **1.** Anamal. **2.** Genelev kadını. § **Sermayeyi kediye yükletmek** (*şaka*) parayı yiyip bitirmek.

sermek (*-i, -e*) **1.** Asmak ya da yaymak: *Çeyiz sermek. Çamaşır sermek.* **2.** Kurutmak için düz bir yere yaymak : *Üzüm sermek.* **3.** Açıp yaymak : *Yatağı yere sermek* : **4.** Düşürmek : *Hasmını yere sermek.* **5.** *mec.* Boşlamak, savsaklamak : *İşleri serdi.* § **Sere serpe** serbest serbest, geniş geniş, rahat rahat, sıkıntısızca : *Balkonda sere serpe oturuyorlar.*

serpantin *a. Fr.* Savrulduğunda şerit biçiminde çözülen, renkli kâğıttan yapılmış şerit.

serpilmek (*nsz*) **1.** Serpmek işine konu olmak. **2.** *mec.* Gelişip büyümek : *Çocuk çabuk serpildi.*

serpinti *a.* **1.** Dökülen ya da akan bir şeyden sıçrayıp serpilen kısım : *Dalgaların serpintisi.* **2.** Az ve küçük damlalar durumunda yağan yağmur.

serpme *a.* **1.** Serpmek eylemi. **2.** Balıkların bulunduğu yere atılan, kenarlarında ufak ufak kurşunlar bulunan balık ağı.

serpmek (*-i, -e*) **1.** Ayrı ayrı yerlere dağılacak biçimde dökmek : *Tavuklara yem serpmek.* **2.** İnce ince ve savrularak yağmak : *Kar serpiyor.*

sersem *s. Far.* **1.** Herhangi bir neden yüzünden zihni karışmış (olan) : *Gürültüden sersem olduk.* **2.** Düşünmeden hareket eden, yaptığına dikkat etmeyen. § **Sersem sepelek** (ya da **Sersem sepet**) sersemliği henüz üzerinde iken.

serseri *s.* **1.** İşi gücü olmayıp rasgele dolaşan başıboş (kimse). **2.** (Kurşun, mayın gibi şeyler) Atıldığı yere gidemeyip başka yöne giden : *Serseri kurşun. Serseri mayın.*

sert *s.* **1.** Kesilmesi, çizilmesi, kırılması ya da çiğnenmesi güç olan : *Sert tahta. Sert elma.* **2.** *mec.* Etkisi çok olan, sarsıcı olan : *Sert şarap.* **3.** *mec.* Dayanılması güç : *Sert hava.* **4.** *mec.* Hoşgörüsü olmayan : *Sert adam.* **5.** *mec.* Gönül kırıcı : *Sert bir karşılık.*

sertdoku *b. a. bot.* Bitkilerde diken, kabuk gibi sert bölümleri oluşturan odunlaşmış bir destekdoku çeşidi.

sertifika *a. Fr.* Yüksekokullarda ve kurslarda ders gruplarının başarıldığını gösteren belge.

sertleşmek (*nsz*) Sert bir durum almak.

serum *a. Lat.* **1.** Pıhtılaşma sonunda kandan ayrılan sıvı kısım. **2.** Özel yöntemlerle kanında bağışıklık maddeleri oluşturulmuş hayvanlardan elde edilen sıvı madde : *Kuşpalazı serumu.*

serüven *a.* Baştan geçen heyecanlı olay.

servet, -ti *a. Ar.* Zenginlik, varlık, mal.

servi *a. Far. bot.* Kozalaklılardan, yapraklarını dökmeyen ince uzun bir ağaç.

servigiller *ç. a. bot.* Kozalaklılardan, örnek bitkileri servi, ardıç, mazı olan, çiçekleri bir ya da ikievcikli bir bitki familyası.

servis *a. Fr.* **1.** Sofra hizmeti. **2.** Çalışma hizmeti : *Otobüs servisi.* **3.** Kimi dairelerde şube : *Kambiyo servisi.*

seryum *a. Lat. kim.* **1.** Akkor temeline dayanan lambalar yapımında kullanılan gümüş parlaklığında bir element. Simgesi Ce.

ses *a.* **1.** Kulağın dayanabildiği titreşim : *Davul sesi.* **2.** Konuşurken ciğerlerden gelen havanın ses yolunda yaptığı titreşim. **3.** *müz.* Aralarında uyum bulunan titreşimler. § **Ses çıkarmamak** (ya da **etmemek**) herhangi bir şeyi hoş görerek birine o şeyden ötürü söz söylememek. **Ses çıkmamak** haber gelmemek. **(Bir kimsenin) Sesi çıkmamak** bir şey söylemeyerek susmak. **Sesini kesmek** söylemekte iken susmak; birini söyletmemek.

sesbilgisi, -ni *b. a. dilb.* Bir dilin sözcüklerini ses yapısı bakımından inceleyen bilim, °fonetik.

sesbilim *b. a. dilb.* Sözlü dilde anlam ayrımı oluşturan yakın ses birimlerini dil yapısı bakımından inceleyen dilbilim kolu, °fonoloji.

sesçil *s.* Sesleri temel sayan, sesleri olduğu gibi gösteren, °fonetik : *Sesçil yazım.*

seslenmek (*nsz* \ -e) **1.** Çağırmak, ünlemek : *Seslendim, duymadı.* **2.** *mec.* -e karşı söylemek, söz yöneltmek.

sesli *s.* **1.** Sesi olan. **2.** Ses çıkarılarak yapılan : *Sesli okuma.* **3.** *dilb.* Ünlü.

sessiz *s.* **1.** Sesi olmayan, sesi çıkmayan, durgun. **2.** Az konuşan, suskun. **3.** Yumuşak huylu. **4.** Ses çıkarmadan, yalnız gözle izlenerek yapılan : *Sessiz okuma.* **5.** *dilb.* Ünsüz. § **Sessiz sedasız** kimse görmeden, duymadan.

sesteş *a.* ve *s.* Eşsesli.

set, -ti *a. Ar.* **1.** Toprağın kayıp akmasını ya da suyun yayılmasını önlemek amacıyla yapılan kalın duvar. **2.** Merdiven basamağı gibi düzeltilmiş ve üst üste gelen düzlükler : *Yamacın eteklerinde setler yapmışlar.* **3.** *sp.* Alantopu, uçantop gibi oyunlarda maçın her bir bölümü. § **Set çekmek** önlemek.

sevap *a. Ar.* Hayırlı bir davranış karşısında Tanrı tarafından verileceğine inanılan ödül.

sevda *a. Ar.* Güçlü sevgi, °aşk. § **Sevda çekmek** birini delice sevmek. **Sevdasına düşmek** bir şeyi yapmak ya da ele geçirmek için büyük istek duymak. **Sevdaya düşmek** âşık olmak.

sevdalanmak (*nsz*\/-e) Sevdaya tutulmak, °âşık olmak.

sevdalı *s.* **1.** Sevdaya tutulmuş olan. **2.** *mec.* Bir şeye gereğinden çok düşkünlük gösteren.

sevecen *s.* Acıyarak ve koruyarak seven, °şefkatli.

sevecenlik *a.* Sevecen olma durumu, °şefkat.

sevgi *a.* İnsanı bir şeye ya da bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu : *Yurt sevgisi. Evlat sevgisi.*

sevgili *s.* **1.** Sevgi beslenilen (kimse) : *Sevgili çocuklar.* **2.** *a.* Sevilen, âşık olunan kimse.

sevi *a.* Aşırı sevgi ve bağlılık duygusu, °aşk.

sevimli *s.* (Canlılar için) Hoşa giden, °şirin : *Şu kuzu ne sevimli şey. Sevimli bir çocuk.*

sevinç *a.* İstenen ya da hoşa giden bir şeyin olmasıyla duyulan coşku.

sevinmek (*-e*) Sevinç duymak : *Bu habere çok sevindim.*

sevişmek (*nsz* \ *-le*) Birbirini sevmek.

seviye *a. Ar.* Düzey.

sevk *a. Ar.* İleri sürme, gönderme, götürme. § **Sevk etmek** göndermek, götürmek.

sevmek (*-i*) **1.** Sevgisi olmak : *İnsanları ve hayatı sever.* **2.** Aşk ile bağlanmak, gönül vermek : *Birbirlerini severek evlendiler.* **3.** Hoşlanmak : *Çiçekleri severim.* **4.** Okşamak : *Gel seni seveyim.* **5.** (Bir yerin koşulları) Kendine uygun gelmek : *Bu ağaç yerini sevmiş.* § **Sevsinler** beğenilmeyen bir davranışta bulunan kimselere alay yollu söylenir.

seyahat, -ti *a. Ar.* Gezi, yolculuk.

seyahatname *b. a. Ar. Far.* Gezi yazısı.

seyir, -yri *a. Ar.* **1.** Gidiş : *Hastalığın seyri...* **2.** Hoşlanarak bakma: *Karagöz seyrine gittiler.* **3.** Seyredilmeye değer, eğlendirici şey.

seyirci *a.* Bir gösteriyi izleyen kimse. § **Seyirci kalmak** bir olay karşısında hiç bir tepki göstermeyerek işe karışmamak.

seyis *a. Ar.* Ata bakıp tımar eden kimse.

seyran *a. Ar.* Gezme, gezinme.

seyrek *s.* ve *be.* **1.** Benzerleri ya da parçaları arasında fazla aralık bulunan, aralıklı : *Ağaçları seyrek bir bahçe.* **2.** Ara sıra, kimi zaman : *Bir yere seyrek gitmek.*

seyrekleşmek (*nsz*) Seyrek duruma gelmek ya da seyrekçe ortaya çıkmak : *Kalabalık seyrekleşti. Yağmurlar seyrekleşti.*

seyretmek (*-i*) *Ar. T.* **1.** Bakmak. **2.** Eğlenmek için bakmak. § **Seyret** beklenmedik bir şey olacağını anlatır : *Sen şimdi curcunayı seyret.*

seyyah *a. Ar.* Gezmen, °turist.

seyyar *s. Ar.* **1.** Gezici : *Seyyar satıcı.* **2.** Bir yerden bir yere kolayca götürülebilen, °portatif.

sezaryen *a. Fr.* Doğamayan çocuğu almak için ana karnını yararak yapılan ameliyat.

sezdirmek (*-i, -e*) **1.** Sezmesine yol açmak, belli etmek : *Kimseye sezdirmeden gidiverdi.* **2.** Dolayısıyla anlatmak, hissettirmek : *Meseleyi sezdirmek istedim.*

sezgi *a.* **1.** Sezme yeteneği. **2.** *fels.* Aklın yardımı olmadan, gerçeğin doğrudan doğruya kavranması.

sezinlemek (*-i*) Sezer gibi olmak.

sezmek (*-i*) Açık bir kanıt olmaksızın olmuş ya da olacak bir şeyi kestirmek, °hissetmek.

sezon *a. Fr.* Mevsim.

sezyum *a. Lat. kim.* Atom ağırlığı 132,9 olan, 1,90 yoğunluğunda, ender bulunan bir element. Simgesi Cs.

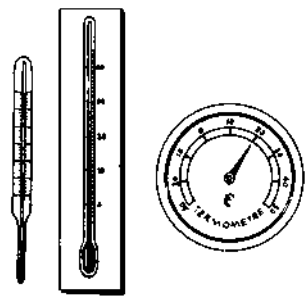
sfenks *a. Yun.* Kadın başlı, aslan vücutlu heykel.

sıcak *s.* **1.** Isısı yüksek olan : *Sıcak hava.* **2.** *mec.* Dostça, sevgi dolu : *Sıcak bir karşılama.* **3.** *a.* Havadaki yüksek ısı : *Bu sıcakta çalışmak güç.* **4.** *a.* Hamam. § **Sıcağı sıcağına** vakit geçirmeden.

sıcakkanlı *b. s.* **1.** Vücut sıcaklığı yaşadığı çevrenin sıcaklığına bağlı olmayarak derecesi hiç değişmeyen (hayvan). **2.** *mec.* Sevimli, cana yakın, °sempatik.

sıcaklık *a.* Ateş karşısında derimizle edindiğimiz duyuyu doğuran fiziksel durum, ısı : *Güneşin sıcaklığı. Sobanın sıcaklığı.*

sıcakölçer *b. a. fiz.* Isı derecesini göstermeye yarar araç, °termometre.

sıcakölçer

sıçan

sıçan *a. zool.* Kemirgenlerden, uzun kuyruklu hayvan, °fare. § **Sıçana dönmek** üstü başı çok ıslanmak.

sıçanotu, -nu *b. a. hlk.* Arsenik.

sıçmak (*nsz*) Büyük aptesini yapmak.

sıçramak (*nsz* √-e) **1.** Ayaklarıyla birdenbire yeri teperek hızla yukarıya ya da ileriye atılmak : *Çocuk sıçrayarak gitti.* **2.** Ürkerek sarsılmak : *Çocuk sıçrayarak uyandı.* **3.** Yerinden koparak hızla bir tarafa atılmak : *Kıvılcım sıçramak.* **4.** Yayılmak : *Yangın öteki mahalleye sıçradı.*

sıfat *a. Ar.* **1.** Bir kimsenin görev ya da ödev bakımından özelliği : *Baba sıfatıyla...* **2.** *hlk.* Yüz ve kılık : *Onun ne adam olduğu sıfatından belli.* **3.** *dilb.* Varlıkları niteleyen ya da belirten sözcük : *Güzel kız. Sarı kitap.*

sıfır *a. Ar. mat.* **1.** Kendi başına değeri olmayan, ondalık sayı sisteminde sağına geldiği rakamı on kere büyüten işaret. **2.** *mec.* Hiç bir değeri olmayan şey. § **Sıfırı tüketmek** hiç bir gücü kalmamak.

sığ *s.* Derinliği çok az olan (göl, deniz).

sığa *a. fiz.* Bir kondansatörün elektrik yığma yeteneği, °kapasite.

sığdırmak (*-i, -e*) (Bir kabın ya da bir yerin) İçine aldırmak : *Kitapları çantaya sığdıramadım.*

sığın *a. zool.* Alageyik.

sığınak *a.* Çeşitli tehlikelerden korunmak için sığınılacak yer.

sığınık *a.* Başka bir ülkeye sığınmış olan kimse, °mülteci.

sığınmak (*-e*) **1.** Tehlikelerden kaçarak güvenilir bir yere sokulmak ya da bir koruyucuya başvurmak. **2.** Genellikle siyasal nedenlerle kendi ülkesinden kaçıp, başka bir ülkeye gitmek, °iltica etmek. **3.** *mec.* Güvenmek, yardım istemek ya da ummak : *Hoşgörünüze sığınarak...*

sığıntı *a.* Bulunduğu yerde kalması artık istenmeyen, varlığı fazla görülüp kendisine değer verilmeyen kimse.

sığır *a. zool.* Gevişgetirenlerden, boynuzlu, büyükbaş, evcil hayvanların genel adı.

sığırcık *a. zool.* Serçegillerden, kısa kuyruklu, uzun gövdeli, ötücü kuş, çekirgekuşu.

sığırdili, -ni *b. a. bot.* Hekimlikte kullanılan sığırdiligillerin örnek bitkisi.

sığırdiligiller *ç. b. a. bot.* İkiçeneklilerden, sığırdili ve havacıva bitkilerini içine alan bir familya.

sığırtmaç *a.* Sığır çobanı.

sığışmak (*nsz*) Ancak sığmak, güçlükle sığmak : *Biraz daha sıkışırsak hepimiz sığışırız.*

sığmak (*-e*) (Bir kaba ya da bir yere) Tümü girebilmek.

sıhhat *a. Ar.* **1.** Sağlık, esenlik. **2.** Doğruluk. § **Sıhhatler olsun** banyodan çıkanlara ya da tıraş olanlara söylenen bir nezaket sözü.

sıhhiye *a. Ar.* Sağlık işleri.

sık *s.* ve *be.* Benzerleri ya da parçaları arasında çok az aralık bulunan : *Ağaç-*

ları sık bir bahçe. § **Sık sık** ikide birde, arası çok geçmeden.

sıkı *s.* **1.** Aralık bırakmadan saran, dar: *Sıkı bir kemer.* **2.** İçi iyice sıkıştırılarak doldurulmuş : *Sıkı bir denk.* **3.** *mec.* Titizce ve göz yummadan uygulanan : *Sıkı bir perhiz. Sıkı bir buyruk.* **4.** Cimri. **5.** Zorlayıcı durum : *Sıkıya gelmek.* § **Sıkı basmak** güçlü davranmak, direnmek. **Sıkı durmak** sağlam durmak, dikkatli bulunmak. **Sıkı fıkı** birbirine bağlı ve teklifsiz : *Onlar pek sıkı fıkı.* **Sıkı sıkıya 1)** çok sıkı olarak, sımsıkı; **2)** iyice : *Yola çıkma diye sıkı sıkıya tembih etti.* **(Bir işi) Sıkı tutmak** önem vermek.

sıkıcı *s.* İç sıkan, can sıkan, tedirgin eden.

sıkıdüzen *b. a.* Bir topluluğun yasa ve ve tüzelere bağlı bulunması, °disiplin.

sıkılgan *s.* Utangaç, utangan, çekingen.

sıkılmak (*-e*) **1.** Sıkmak işine konu olmak : *Çorbaya limon sıkılır.* **2.** (*nsz*) Can sıkıntısına uğramak : *Yalnızlıktan sıkıldım.* **3.** Utanıp çekinmek : *Sıkıldım da söyleyemedim.* **4.** Sıkıntıya düşmek : *Sıkılırsam bu parayı harcarım.*

sıkılmaz *s.* Sıkılması olmayan, utanmaz, yüzsüz.

sıkım *a.* Kapalı elin aldığı miktar : *Bir sıkım hamur.*

sıkıntı *a.* **1.** Duygularımızı inciten durumların verdiği geçici tedirginlik, °sıklet : *Çirkin bir ses, kaba bir davranış, kapalı bir hava insana sıkıntı verir.* **2.** Yoksulluğa yakın geçim darlığı : *Adamcağız sıkıntı içinde.* **3.** Hırpalayıcı ve sürekli yorgunluk : *Yollarda çok sıkıntı çektik.* § **Sıkıntıya düşmek** geçim darlığına uğramak. **Sıkıntıya gelememek** güç işlere dayanıklı olamamak.

sıkışık *s.* Sıkışmış bir durumda olan.

sıkışmak (*nsz*) **1.** Basınç yapacak kadar birbirine yaklaşmak. **2.** İki basınç arasında kalmak : *Parmağı kapıya sıkışmış.* **3.** *mec.* Zor bir durumda kalmak : *Sıkışınca kaçtı.* **4.** Sıkıntı ve darlık görmek : *Göğsü sıkışmış.* **5.** Aptes bozacağı gelmek.

sıkıyönetim *b. a.* Olağanüstü zamanlarda, yurtta güvenliğin korunması için ordunun yardımıyla sağlanan yönetim.

sıkkın *s.* Çok sıkılmış.

sıklaşmak (*nsz*) Sık duruma gelmek ya da sıkça ortaya çıkmak : *Kentlerde yapılar sıklaştı.*

sıklet, -ti *a. Ar.* **1.** Ağırlık, yük. **2.** Sıkıntı.

sıkmak (*-i*) **1.** Çepeçevre basınç altına almak : *Denkleri sıkarak bağlamalı.* **2.** Basınç ile suyunu çıkarıp akıtmak : *Limon sıkmak.* **3.** Basınçlı bir aygıtla fışkırtmak : *Yangına su sıkmak.* **4.** *mec.* Baskı altında üzmek : *Çocuğu çok sıkıyorlar.* **5.** *mec.* Sıkıntı vermek : *Böyle şeyler insanı sıkar.* **6.** (Ateşli silahlar için) Tetiği çekip boşaltmak : *İki el kurşun sıktı.*

sıla *a. Ar.* **1.** Ulaşma, kavuşma. **2.** (Gurbetteki bir kimse için) Doğup büyüdüğü ve özlediği yer (kent, kasaba, köy).

sımsıkı *s.* Olabildiğince sıkı.

sınamak (*-i*) **1.** Denemek, °tecrübe etmek. **2.** Bilgisini ya da niteliğini yoklamak, °imtihan etmek.

sınav *a.* Öğrencilerin ya da bir işe girmek isteyenlerin bilgi derecesini anlamak için yapılan yoklama, °imtihan. § **Sınava girmek** bir kimse, bir konu üzerindeki bilgisinin ölçülmesini sağlamak için, yapılan yoklamada hazır bulunmak.

sınıf *a. Ar.* **1.** Bir toplumda, toplumsal üretim sisteminin belirli tarihsel konumuna, üretim araçlarıyla olan ilişkilerine, dolayısıyla da toplumsal zenginlikten aldıkları paylara göre kümelenen büyük insan grupları : *İşçi sınıfı.* **2.** Doğa bilimlerinde ilk bölüm. **3.** Öğrencilerin yıllık öğrenime göre ayrıl-

dıkları bölümlerden her biri : *Birinci sınıf öğrencileri.* **4.** Ders okutulan yer, derslik : *Öğrenciler sınıfa girdi.*

sınıflamak (*-i*) Bölümlemek.

sınıfsal *s. Ar.* Sınıfla ilgili.

sınır *a. Yun.* **1.** İki komşu devletin topraklarını birbirinden ayıran çizgi, °hudut. **2.** Komşu il, ilçe, köy ya da kişilerin topraklarını birbirinden ayıran çizgi. **3.** Bir şeyin yayılabileceği ya da genişleyebileceği son çizgi : *Bataklığın sınırı.* **4.** Yazı, konuşma gibi şeyler için belirtilmiş ölçü: *Konuşma sınırını aşmak.*

sınırlamak (*-i*) **1.** Sınır koymak, sınırı belirtmek. **2.** Belirlemek.

sıpa *a.* Eşek yavrusu.

sır, -rrı (**I**) *a. Ar.* **1.** Kimseye söylenmemesi, gizli tutulması gereken şey, giz. **2.** Aklın ermediği iş : *Doğanın sırları.* § **Sır küpü** birçok sır bildiği halde hiç birini açığa vurmayan kimse. **Sırra kadem basmak** (*alay*) uzun bir süre görünmemek, ortalıktan yok olmak.

sır (**II**) *a.* **1.** Çanak, çömlek gibi toprak kaplara parlaklık vermek, dış etkilerden korumak gibi amaçlarla sürülen saydam ya da donuk camsı vernik : *Küpün sırı dökülmüş.* **2.** Aynaların arkasına ve kaplama maden eşyanın yüzüne sürülen ince maden tabaka.

sıra *a.* **1.** Aynı çizgi üzerine yan yana ya da art arda dizilmiş şey ya da kimselerin tümü: *Bir sıra dükkân.* **2.** Bu biçimdeki topluluğun durumu : *Sırayı bozmayın.* **3.** Belirli bir düzene ve niteliğe göre dizilme durumu : *Boy ve yaş sırası yapıldı.* **4.** Ayrılan ya da uygun görülen zaman : *Sizin sıranız daha gelmedi.* **5.** Rasgele alınan, seçilmeyen: *Sıra malı.* **6.** Birkaç kişinin birden oturmasına yarar tahtadan oturak. **7.** Dershane, meclis gibi yerlerde oturup yazı yazacak biçimde yapılmış mobilya. **8.** Düzen : *Abecesel sıra.* § **Sıradan** bayağı, alelade. **Sırasına getirmek** uygun zamanı bulmak. **Sırasında** gerekince. **Sıraya koymak** düzenlemek, sıralamak, tertiplemek.

sıraca *a. hek.* Daha çok boyunda görülen, lenf boğumlarının süreğen yangısı.

sıracagiller *ç. a. bot.* Sıracaotu, bitotu gibi bitkileri içine alan, ikiçeneklilerden bir bitki familyası.

sıracaotu, -nu *b. a. bot.* İkiçeneklilerden, birçok türünün kökü hekimlikte kullanılan bir bitki.

sıradağ, sıradağlar *b. a.* Uzunlamasına sıralanmış dağ takımı.

sıralaç *a.* İçinde belli bir sıraya göre kağıtlar konacak bölümleri bulunan dosya ya da dolap.

sıralamak (*-i*) **1.** Sıra durumuna getirmek : *Dosyaları sıralamak.* **2.** Belirli bir düzene göre sıraya koymak. **3.** Birbiriyle ilgili düşünceleri arka arkaya söylemek : *Bir sürü itiraz sıraladı.* **4.** (Küçük çocuk) Tutuna tutuna yürümek.

sıralı *s.* **1.** Sıralanmış, düzenlenmiş. **2.** Yere, zamana, konuya uygun olan : *Sıralı iş.* § **Sıralı sırasız** yer ve zaman uygunluğu gözetilmeden yapılan işler için kullanılır.

sırat, -tı *a. Ar.* Yol. § **Sırat köprüsü** mahşer günü, üstünden yalnız günahsızların geçebileceğine inanılan köprü.

sırça *a.* **1.** Cam. **2.** *s.* Camdan yapılmış. § **Sırça köşkte oturan başkasına** (ya da **komşularına**) **taş atmamalı** kendinde herhangi bir kusur varken, başkalarını aynı kusurla suçlamamalı.

sırdaş *a.* Birinin sırlarını bilen kimse.

sırf *be. Ar.* **1.** Salt, yalnız. **2.** Tamamıyla, baştan aşağıya kadar, büsbütün.

sırık *a.* Uzun, düz ve ince odun. § § **Sırık gibi** zayıf ve uzun boylu.

sırılsıklam *s.* ve *be.* Sırsıklam.

sırım *a.* İp yerine kullanılmak için kesilen, ince uzun ve esnek deri parçası. § **Sırım gibi** ince yapılı olmasına rağmen güçlü olan kimse.

sırıtkan *s.* Her vakit sırıtma huyu olan.

sırıtmak (*nsz*) **1.** Dişlerini göstererek aptallık, şaşkınlık, kurnazlık ya da alay belirtir biçimde gülmek. **2.** *mec.* Kendini çirkince belli etmek : *İşi biraz karıştırınca bütün pürüzler sırıttı.*

sırlamak (*-i*) Çanak, çömlek gibi kaplara sır sürmek.

sırma *a.* Altın yaldızlı ya da yaldızsız ince gümüş tel.

sırnaşık *s.* Can sıktığına ve rahatsız ettiğine aldırmadan, bir kimseden sürekli istekte bulunan ve bu isteğinde arsızca direnen (kimse).

sırrolmak (*nsz*) (Bir şey) Akıl ermeyecek bir yolda ortalıktan kaybolmak.

sırsıklam *s.* ve *be* **1.** Her yanı ıslak : *Yağmurda sırsıklam ıslandı.* **2.** *be. mec.* Adamakıllı, iyiden iyiye: *Sırsıklam âşık.*

sırt *a.* **1.** Ense ile kuyruksokumu arasındaki alan : *Çocuğun sırtı. Kedinin sırtı.* **2.** Kesici araçların kesmeyen kenarı : *Bıçağın sırtı.* **3.** Dağların ya da tepelerin üst bölümü : *Şu sırttaki evler.* § **Sırt çevirmek** (birine) güleryüz göstermez olmak. **Sırt üstü** sırt yere gelmek üzere. **Sırtı kaşınıyor** dayak yemeyi hak edecek davranışlarda bulunuyor. **Sırtı yere gelmek** yenilmek. **Sırtına almak 1)** yüklenmek : *Çuvalı sırtına aldı.* **2)** bir giyeceği giymek ya da sırtına örtmek : *Sırtına bir şey almadan sokağa fırladım.* **(Birinin) Sırtından geçinmek** (onun) kesesinden geçinmek. **(Birine) Sırtını dayamak** ona güvenmek.

sırtlamak (*-i*) Sırtına alıp götürmek.

sırtlan

sırtlan *a. zool.* Postu benekli, etçil, kurt iriliğinde bir hayvan.

sıska *s.* Çok zayıf ve kuru, cılız.

sıtma *a. hek.* Anofel denilen sivrisineğin sokmasıyla insandan insana bulaşan, ateş ve ter nöbetleriyle kendini gösteren bir hastalık, °malarya. § **Sıtma görmemiş** gür ve kalın ses.

sıva *a.* Herhangi bir yapıdaki yüzeyleri düzgünleştirmek için vurulan harç.

sıvama *a.* **1.** Sıvamak işi. **2.** Çok sık takılmış : *Sıvama pırlanta bir taç.* **3.** *be.* Ağzına kadar (dolu), silme : *Bardağı sıvama doldurdu.*

sıvamak (**I**) (*-i*) **1.** Sıva vurarak bir yeri düzgünleştirmek : *Duvarı sıvamak.* **2.** *mec.* Sıvar gibi bulaştırmak.

sıvamak (**II**) (*-i*) **1.** (Elbisenin kolları ya da paçaları için) Yukarıya çekip toplamak : *Kollarını sıvayıp işe başladı.* **2.** Sıvazlamak : *Arkasını sıvayarak gönlünü alacak sözler söyledi.*

sıvaşmak (*-e*) **1.** Bulaşmak, üstüne sürülmek. **2.** (*nsz*) Sıvık bir duruma gelmek.

sıvazlamak (*-i*) Okşar gibi üstüne el sürmek : *Sırtını sıvazladı.*

sıvı *s.* Üst yüzü yatay bir düzlem olmak üzere, içinde bulunduğu kabın biçimini alan (cisim) : *Su sıvı bir maddedir.*

sıvık *s.* Yumuşak kıvamlı, suyu fazla, cıvık : *Bu hamur sıvık olmuş.*

sıvışık *s.* **1.** Yapışıp bulaşan. **2.** *mec.* Bir kimsenin sürekli yanında bulunarak canını sıkan (kimse).

sıvışmak (*-e*) **1.** Bulaşıp yayılmak. **2.** Habersizce gidivermek, kaçmak.

sıvıyağ *b. a.* Normal hava sıcaklığında akıcı bir durumda bulunan her türlü yağ.

sıyırmak (*-i*) **1.** Hızla sürtünerek bir şeyin yüzünden bir parça koparmak. **2.** Çekerek çıkarmak : *Kılıcını sıyırmak.* **3.** İçinde hiç bırakmamak : *Tabağını sıyırdı.* **4.** *mec.* Kurtarmak : *Onu bu zor işten güçlükle sıyırdılar.*

sıyrık *s.* **1.** Sıyrılmış. **2.** *mec.* Utanması olmayan.

sızdırmak (*-i*) **1.** Sızmasına yol açmak. **2.** Eritme ve süzme yoluyla temizlemek. **3.** *mec.* Baskı ile ya da türlü bahanelerle birinden para çekmek.

sızı *a.* Hafif ve ince ağrı.

sızım sızım *be.* Sızlamak, sızlanmak gibi eylemlerin anlamını pekiştirmek için kullanılır : *Sızım sızım sızlıyor.*

sızıntı *a.* Sızıp akan sıvı.

sızlamak (*nsz*) **1.** Sızısı olmak : *Yarası sızlıyor.* **2.** Sızlanmak : *Ağladı, sızladı.*

sızlanma *a.* Yakınma, °şikâyet.

sızlanmak (*nsz*) Yakınmak, dert yanmak, °şikâyet etmek.

sızmak (*nsz*) **1.** Bir cismin gözenekleri ya da aralıkları arasından yavaş yavaş akmak ya da geçmek : *Küpten su sızıyor.* **2.** (Haber, sır) Halk arasında yavaş yavaş yayılmak. **3.** *mec.* Yorgunluk ya da sarhoşluktan kendinden geçerek uzanıp kalmak.

si *a. müz.* **1.** Gam dizisinde la ile do arasındaki ses. **2.** Bu sesi gösteren nota işareti.

Si *kim.* Silisyumun simgesi.

sibernetik *a. Yun.* Ayrı bilim dalları arasında bağlantıyı sağlayan, araştırmalara yön verilmesini ve araştırma kurallarını inceleyen bilim dalı.

sicil *a. Ar.* **1.** Resmi belgelerin kaydedildiği kütük. **2.** Bir yerde çalışan görevlilerin durumlarını belirten dosya. § **Sicil vermek** sorumlu bir görevli, yanında çalışan birinin bir aşamaya yetenekli olup olmadığını gereken bir oruna bildirmek.

sicim *a.* Kenevir, keten gibi bitkilerin liflerinden yapılan ince ip. § **Sicim gibi** (yağmur, gözyaşı için) damlaları birbiri arkasından, hiç ara vermeksizin dökülen.

sidik *a.* Böbreklerde, kandan süzülerek sidikyollarıyla dışarı atılan sıvı.

sidikli *s.* **1.** Üstüne sidik bulaşmış olan. **2.** Sidiğini üstüne eden.

sidikyolu, -nu *b. a. anat* Sidikborucukları, sidikboruları ve siyeğin ortak adı.

sifon *a. Yun.* **1.** Bir sıvıyı bir kaptan öbürüne aktarmaya yarayan ve farklı uzunlukta iki kolu olan bükülmüş boru. **2.** Pissu döşemindeki kokuların yapıya yayılmasını önleyen araç.

siftah *a. Ar.* **1.** (Bir şey satıp ya da satın alıp) Alışverişe başlama : *Benim siftahım uğurludur.* **2.** *be. mec. hlk.* İlk kez olarak : *Bu haberi siftah ondan duydum.*

siftinmek (*nsz*) **1.** Oyalanmak, vakit geçirmek. **2.** Bir yere sürtünerek kaşınmak.

sigara *a.* (*Amerika yerlilerinin dilinden*) İnce kâğıtla silindir biçiminde sarılan kıyılmış tütün. § **Sigara kâğıdı gibi** çok ince.

sigaraböreği, -ni *b. a.* Yufka arasına peynir ya da kıyma koyduktan sonra sigara gibi sarılıp tavada kızartılan börek.

sigorta *a. İt.* **1.** Bir şeyin ya da kimsenin herhangi bir yönden zarar görmesi durumunda, tazminat alabilmek için her yıl ödenen bir prim karşılığında bu işle uğraşan bir kuruluşla yapılan bağlantı : *Hayat sigortası.* **2.** Bu çeşit anlaşmalar yapan şirket. **3.** Bir aygıtta belli bir kazayı önleyen düzen : *Elektrik sigortası.*

sigortalamak (*-i*) **1.** Sigorta etmek. **2.** *tkz.* (Bir şeyi) İnanca altına almak.

siğil *a. hek.* Deride ve en çok ellerde oluşan pürtüklü küçük ur.

sihir, -hri *a. Ar.* Büyü.

sihirbaz *a. Ar. Far.* Büyücü.

sikke *a. Ar.* Madeni para.

siklamen *a. Yun.* **1.** *bot.* Tavşankulağı. **2.** Kırmızıya çalar eflatun renk.

siklon *a. Yun.* Atmosferde bir alçak basınç alanı çevresinde hızla dönen

rüzgârların oluşturduğu şiddetli fırtına.

silah *a. Ar.* **1.** Savunma ya da saldırma amacıyla kullanılan araç : *Silah çekmek.* **2.** *mec.* Silah gibi kullanılan tutum ve hareket : *Biricik silahı gözyaşı.* § **Silah çatmak** silahları, uç uca çapraz bir biçimde dayayarak durdurmak.

silahlanmak (*nsz*) Silahlı duruma gelmek.

silahlı *s.* Silahı olan. § **Silahlı kuvvetler** bir devletin kara, hava ve denizlerini savunmak, barışta iç düzeni sağlamak için bulundurduğu silahlı örgütler.

silahsızlanma *a.* Genel barış ve güvenlik için silahları azaltma işi.

silecek *a.* Taşıtlarda ön cama düşen yağmur damlalarını silmeye yarayan aygıt, silgiç.

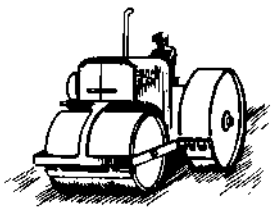
silgi *a.* **1.** Kalem ya da daktilo ile yazılmış ya da çizilmiş şeyleri silmeye yarayan kauçuklu madde. **2.** Tebeşirle yazılmış yazıları silmeye yarayan keçe, sünger ya da hamur parçaları.

silgiç *a.* Silecek.

sili *s.* **1.** Temiz. **2.** *s. mec.* İffetli.

silik *s.* **1.** Üstündeki yazı ya da çizgileri silinmiş, bozulmuş ya da aşınmış olan. **2.** *mec.* Kendini göstermeyen, dikkati çekmeyen : *Silik bir adam.*

silikat, -tı *a. Fr. kim.* Silisasidinin bazlarla birleşerek oluşturduğu tuz.

silindir

silindir *a. Yun.* **1.** Soba borusu, künk, merdane gibi alt ve üst tabanları daire, her noktasından eksenine dikey olarak alınan kesitler : *Birbirine eşit daireler biçiminde olan cisim.* **2.** Toprağı sıkıştırarak düzlemeye yarayan tekerlekleri silindir biçiminde genellikle motorlu araç. **3.** Bir motor pistonunun içinde hareket ettiği parça.

silindirsel *s. mat.* Silindirle ilgili, silindir biçiminde olan.

silinti *a.* Bir yazının silinmiş olduğunu gösteren iz : *Bu sayfada silintiler var.*

silis *a. Fr. kim.* Kum, çakmaktaşı, kuvars gibi silisyumun oksijenle bileşimlerine verilen ad.

silisyum *a. Lat. kim.* Atom ağırlığı 28,08 olan, doğada oksijenden sonra en bol bulunan element; sanayide geniş ölçüde kullanılır. Simgesi Si.

silkelemek (*-i*) Üstündekileri düşürmek için bir şeyi üst üste silkmek : *Ağacı silkelemek.*

silkinmek (*nsz*) **1.** Üstünü silkmek. **2.** *mec.* Üstünden atmak.

silkmek (*-i*) Bir şeyi, üstündeki şeyleri düşürmek için sallamak : *Örtüyü silkmek.*

sille *a.* Açık elin iç yüzüyle vurulan tokat. § **Sille tokat** döve döve : *Adamı sille tokat götürdüler.*

silme *a.* **1.** Silmek eylemi. **2.** Duvar ya da tavan gibi yerlerde yapılan kabartma kenar. **3.** *s.* Ağzına kadar dolu, tepeleme olmayan, sıvama.

silmek (*-i*) **1.** Islak bir şeyi kuru duruma getirmek. **2.** Üzerine bir şey sürterek tozlarını, kirlerini almak : *Tahta silmek. Cam silmek.* **3.** (Bir yazıyı ya da çizgiyi) Kazıyarak ya da bir şey sürterek yok etmek. § **Silip süpürmek 1)** evi, ortalığı temizlemek; **2)** ne var ne yok hepsini yemek; **3)** yok etmek: *Fırtına her şeyi silip süpürdü.*

silo *a. İsp.* Tahıl ambarı.

silsile *a. Ar.* **1.** Art arda gelen şeylerin oluşturduğu bütün, sıra : *Dağ silsilesi.* **2.** En uzak dedeye kadar atalar : *Onun silsilesinde öyle adam yok.*

siluet, -ti *a. Fr.* Bir şeyin yalnız kenar çizgilerini gösteren resim ya da manzara, gölge[2] : *Ankara kalesinin silueti.*

sim *a. Far.* **1.** Gümüş; gümüş görünüşünde olan iplik vb. **2.** *s.* Gümüş gibi parlayan.

sima *a. Ar.* **1.** Yüz, çehre. **2.** Kimse : *Tanınmış bir sima.*

simetri *a. Yun.* > *Fr.* Bakışım.

simetrik *s. Fr.* Bakışımlı, bakışık.

simge *a.* Kararlaştırılmış belirli bir anlamı olan resim, harf, bitki, hayvan gibi işaret, °sembol : *T C Harfleri Türkiye Cumhuriyeti'nin simgesidir.*

simgecilik *a.* Anlatım aracı olarak simgeleri kullanma, °sembolizm.

simit *a.* **1.** Halka biçiminde, genellikle üzerine susam konmuş çörek. **2.** Denizde kullanılan halka biçiminde cankurtaran.

simpozyum *a. Yun.* Sempozyum.

simsar *a. Ar.* Komisyoncu.

simsiyah *s. T. Far.* Çok kara, her yanı kara.

sin, -nni *a.* Ölü gömülen çukur, °mezar.

sinagog *a. Yun.* Yahudi tapınağı, °havra.

sinameki *a. bot.* Baklagillerden, bir türünün yaprakları iç sürdücü olarak kullanılan bir bitki. § **Sinameki gibi** sevimsiz, mızmız, hiç bir şeye karışmayan kimseler için kullanılır.

sinarit *a. Yun. zool.* Mercana benzer, pembe renkte pullu bir balık.

sincabi *s. Far.* Kurşuni ile kahverengi arasında bir renk.

sincap

sincap *a. zool.* Kemirgen memelilerden, ağaçlarda yaşayan, ince gövdeli, uzun kuyruklu hayvan.

sindirim *a. biy.* Besinlerin kana geçecek bir duruma girmeleri için ağızdan başlayarak bağırsaklara kadar uğradıkları fiziksel ve kimyasal değişmelerin topu.

sindirmek (*-i, -e*) **1.** Sinmesini sağlamak ya da sinmesine neden olmak. **2.** (Yenilen yemeği) Sindirim aygıtında gereken değişikliklere uğratarak kana geçecek bir duruma getirmek.

sine *a. Far.* Göğüs. § **Sineye çekmek** ister istemez katlanmak.

sinek *a. zool.* **1.** Çiftkanatlılardan, altı ayaklı bir takım uçucu böceklerin genel adı : *Sivrisinek. Karasinek.* **2.** İskambil kağıtlarının siyah renkte yoncayı andıranı. § **Sinek avlamak** işi gücü olmayıp vaktini boş geçirenler ya da satış yapmayanlar için şaka yollu söylenir. **Sinekten yağ çıkarmak** olmayacak şeylerden yararlanmaya çalışmak.

sinekağırlık *b. a.* Yumrukoyununda 48 - 51 kg. arasındaki ağırlık.

sinekkapan *b. a. bot.* Droseragillerden, yapraklarına konan böcekleri sıkıp emen bir bitki.

sinekkuşu, -nu *b. a. zool.* Serçegillerden, küçük, güzel bir kuş.

sineklik *a.* **1.** Sinekleri kovmaya yarayan ucu püsküllü değnek. **2.** Sineklerin yapışması için üzerine yapışkan madde sürülmüş kâğıt.

sinema *a. Yun.* **1.** Bir ışık kaynağından çıkan ışınları, üzerinde resimler bulunulan bir film şeridinden geçirerek bunlarla bir ekran üzerinde devimli görüntüler oluşturma işi ve böylece oluşan görüntü. **2.** Sinema filmlerinin gösterildiği salon.

sinemaskop *a.* Geniş perde ve üçboyutlu sinema tekniği.

sinematek *a. Fr.* Sinema filmlerinin toplanıp korunduğu kurum ve yer.

sini *a.* Üzerinde yemek de yenilebilen büyük, yuvarlak, bakır ya da pirinç tepsi.

sinir *a.* **I.** *anat.* Duyu ve hareket uyarılarını beyinden organlara ve organlardan beyne ileten beyazımsı kordonlara verilen ad. **2.** Kas kirişi ve zarı : *Etin sinirlerini ayıklıyor.* § **Sinir harbi** söz ya da davranışlarla birbirini sinirlendirme. **Sinirine dokunmak** hoşlanmamak, sinirlendirmek. **Sinirleri kuvvetli** çabuk heyecanlanmayan, soğukkanlı. **Sinirleri yatışmak** sinirli bir durumdayken, sakin bir duruma gelmek. **Sinirleri zayıf** çabuk heyecanlanan. **Sinirlerine hakim olmak** soğukkanlı olmak, kendini kontrol edebilmek.

sinirdoku *b. a. anat.* Beyin ve sinirleri oluşturan ve nöron denilen gözelerle örülmüş doku.

sinirkanatlılar *ç. b. a. zool.* Saydam olan kanatları ağ biçiminde damarlarla örülü, dört kanatlı böcekler takımı.

sinirlenmek (*nsz* \ -e) Dokunan ya da rahatsızlık veren olgular karşısında davranış dengesizliğine düşmek : *Bu söze kim olsa sinirlenir.*

sinmek (*nsz* \ -e) **I.** Kendini göstermemek için büzülmek, saklanmak : *Kedi ağacın dibine sinmiş.* **2.** *mec.* Yılıp bir köşeye çekilerek sesi çıkmaz olmak. **3.** Bir şeyin maddesine işleyip kalmak : *Odaya güzel bir koku sinmiş.*

sinonim *a.* ve *s. Fr.* Eşanlamlı.

sinsi *s.* Yaptığı kötülüğü belli etmeyen.

sinsin *a.* Geceleyin ateş çevresinde oynanan bir halk oyunu.

sinüs *a. Lat.* **I.** *anat.* Organizmanın çeşitli boşluklarına verilen ad. **2.** *mat.* Bir açının tepesi merkez alınarak yarıçapı 1 sayılan bir çember çizilir, açının bir kenarının çemberle kesiştiği noktadan öteki kenara bir dikey indirilirse, bu dikeyin cebirsel değerine verilen ad.

sinüzit *a. Fr. hek.* Yüz sinüslerinin yangılanması.

sinyal *a. Fr.* Bir şey bildirmek için verilen işaret. § **Sinyal vermek** bir şeyi işaretle bildirmek.

sipahi *a. Far.* (Eskiden) Bir sınıf atlı asker.

sipariş *a. Far.* **I.** Bir işin yapılmasını ya da bir şeyin gönderilmesini isteme, ısmarlama. **2.** Yapılması ısmarlanan şey.

siper *a. Far.* **I.** Korunulacak, arkasına, altına ya da içine girerek saklanılacak yer. **2.** Yağmur, güneş gibi etkenlere engel olan koruyucu. **3.** Şapka, kasket vb.nin önündeki çıkıntı.

siperlenmek (*nsz*) Korunmak amacıyla bir yeri kendine siper etmek, siper altına, arkasına ya da içine girmek.

sipsivri *s.* Çok sivri.

sirk, -ki *a. Fr.* Eğitilmiş hayvanların ve cambazların akrobasi hareketlerini yaptıkları geniş ve kapalı yer.

sirke (I) *a.* Salatalara, yemeklere ekşilik vermek için kullanılan ekşimiş üzüm suyu.

sirke (II) *a.* Bit, tahtakurusu gibi asalak böceklerin yumurtası.

sirküler *a. Fr.* Belirli bir konuda bilgi vermek için birçok kimseye gönderilen yazı, genelge, °tamim.

siroko *a. Fr.* Çok sıcak bir rüzgâr.

siroz *a. Yun. hek.* Karaciğerin irileşmesi ya da körelmesi ile beliren bir hastalık.

sirrus *a. Lat.* Saçakbulut.

sirto *a. Yun.* Bir çeşit halk dansı ve onun havası.

sis *a.* Atmosferin alt tabakalarındaki küçük su ya da buhar tanelerinden oluşan bulutların çok alçalarak yeryüzüne kadar inmesiyle oluşan duman.

sismograf *a. Yun.* Depremyazar.

sistem *a. Yun.* **I.** Bilimsel bir bütün ya da öğreti oluşturabilecek biçimde birbirine bağlı ilkeler topluluğu : *Fel-*

sefe sistemi. **2.** Dizge : *Güneş sistemi.* **3.** Yol yöntem : *Eski bir sistem.*

sistemleşmek (*nsz*) Sistemli duruma gelmek.

sistire *a. Yun.* Bir tahtanın üzerindeki ufak pürüzleri giderip onu dümdüz bir duruma getirmeye yarayan dörtköşe ve ince çelik.

sistit, -ti *a. Yun. hek.* Sidiktorbası yangısı.

site *a. Yun.* **1.** İlkçağda kent devlet. **2.** Kent, °şehir. **3.** Belirli bir amaçla kurulmuş yapılar topluluğu.

sitem *a. Far.* Bir kimseye, yaptığı hareketin ya da söylediği sözün üzüntü, alınganlık, kırgınlık gibi duygular uyandırdığını öfkelenmeden belirtme.

sivil *s. Fr.* **1.** Asker olmayan. **2.** *a.* ve *s.* Özel bir kılıkta olmayıp kent halkı gibi giyinmiş olan : *Sivil kıyafetli bir adam.* **3.** *argo* Çırçıplak. **4.** Özellikle üniformasız emniyet görevlisi, **sivil polis** de denir.

sivilce *a.* İçinde irin bulunan küçük deri kabarcığı.

sivri *s.* **1.** Ucu keskin ve batıcı olan : *Sivri bıçak.* **2.** Ucuna doğru gittikçe incelen : *Dik ve sivri dağlar.* § **Sivri akıllı** garip düşünceleri olan ve kimsenin aklını beğenmeyen (kimse).

sivribiber *b. a. bot.* Uzunca yeşil biber.

sivrikuyruk *b. a. zool.* Birçok memeli hayvanların bağırsaklarında yaşayan küçük bir solucan.

sivrileşmek (*nsz*) Sivri duruma gelmek.

sivrilmek (*nsz*) **1.** Sivrileşmek. **2.** *mec.* Başkalarını geride bırakıp yükselmek, ün kazanmak.

sivrisinek

sivrisinek *b. a. zool.* Çiftkanatlılardan, insanları sokup kanıyla beslenen, bir çeşidi sıtma mikrobu aşılayan uçucu böcek.

siyah *s. Far.* **1.** Kara. **2.** *mec.* Koyu renkte : *Siyah ekmek.*

siyahi *s. Far.* Zenci.

siyanür *a. Fr. kim.* Çok kuvvetli bir zehir.

siyasa *a.* O andaki ya da gelecekteki kararları belirleyen, yönlendiren koşullara göre tutulan davranış yolu, yöntemi; genel erekleri ve özellikle hükümet yönetiminde geçerli işlemleri kapsayan yüksek düzeyde hazırlanmış tasarım (İng. Policy).

siyasal *s.* Siyaset ile ilgili, siyasi.

siyaset *a. Ar.* Politika.

siyasi *s. Ar.* **1.** Siyasal. **2.** *a.* Politikacı.

siyatik *a. Yun. hek.* Kalça sinirlerinin yangısı.

siyek *a. anat.* Sidiktorbasından başlayarak dışarıya kadar uzanan son sidikyolu.

siyonist, -ti *a. Fr.* Siyonizm yanlısı.

siyonizm *a. Fr.* XIX. yüzyıl sonlarında çeşitli ülkelerde kentsoylu Yahudilerce ortaya atılan, Filistin'de bağımsız bir Yahudi devleti kurmayı amaçlayan gerici akım.

siz *ad.* Çoğul ikinci kişi adılı. § **Siz bilirsiniz** nasıl isterseniz öyle olsun. **Sizlere ömür** birinin öldüğünü belirtir.

skandal *a. Fr.* Utanç verici ya da küçük düşürücü olay.

skandiyum *s. Lat. kim.* Atom ağırlığı 46 olan, seyrek rastlanır bir element. Simgesi Sc.

skeç *a. İng.* Radyo ile yayımlanmak için hazırlanmış küçük oyun.

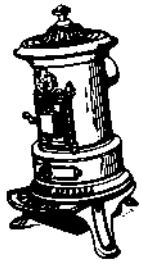
slogan *a. İng.* Kısa ve çarpıcı propaganda sözü.

Sm *kim.* Samaryumun simgesi.

smokin *a. İng.* Yarı resmi gece ziyafetlerinde erkeklerin giydikleri, önü

açık, çoğu atlas yakalı, siyah ceketli takım giysi.

Sn *kim.* Kalayın simgesi.

soba

soba *a.* Bir yeri ısıtmak için içinde kömür, odun ya da gaz yakılarak kullanılan bir araç.

sobe *a.* Genel olarak koşmaca oyunlarında ebeden daha önce davranıp belli yere ulaşıldığında söylenen söz.

soda *a. İt.* **1.** Çamaşır, bulaşık gibi işlerde kullanılan bir tuz. **2.** Karbonik-asitli su.

sodyum *a. kim.* Klorla bileşerek deniz ve kara tuzlarını oluşturan, beyaz parlak bir element.

sof *a.* **1.** Bir çeşit yünlü kumaş. **2.** Ham ipekten yapılmış astarlık kumaş.

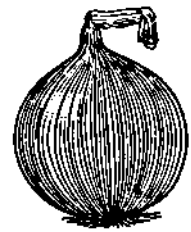
sofa *a. Ar.* Evlerin girişinde oda kapılarının açıldığı genişçe yer.

sofi *a.* ve *s. Ar. Far.* Tasavvuf felsefesine bağlı olan (kimse).

sofra *a.* **1.** Masa, sini gibi şeylerin yemek yemek için yiyecek ve içeceklerle hazırlanmış durumu. **2.** Yemek (yedirme ve yeme) : *Onun sofrası herkese açıktır.* **3.** Yemek yiyen kimselerin tümü : *Kalabalıktık üç sofra kurduk.* **4.** Tekerlek biçiminde ayaklı hamur tahtası. § **Sofrası açık** herkesi yemeğe alıkoymaktan mutluluk duyan.

softa *a.* **1.** Eskiden medrese öğrencisi. **2.** *mec.* Bir görüşe körü körüne bağlanan kimse.

sofu *s. Ar.* Dinin buyruk ve yasaklarına tamamıyla uyan (kimse).

soğan

soğan *a. bot.* **1.** Zambakgillerden, yemeklere çeşni vermek için yumrusu ve yeşil yaprakları kullanılan ıtırlı bir bitki. **2.** Çiğdem, lale, zambak, sarmısak gibi bitkilerin toprak altındaki yuvarlak kısmı.

soğuk *s.* **1.** Isısı düşük olan : *Kar, buz soğuktur.* **2.** *mec.* Gönül okşamayan, sokulgan olmayan, sevimsiz : *Soğuk bir söz. Soğuk bir adam.* **3.** İlgisiz : *Soğuk bir karşılama.* § **Soğuk almak** üşüyerek hastalanmak. **Soğuk savaş** İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra batılı emperyalist ülkelerin, sosyalist ülkelere karşı kurdukları saldırgan askeri blokların ve nükleer savaş çıkarma tehditlerinin bütün dünyada yarattığı gerginliğe verilen ad. **Soğuk nevale** söz ve davranışları soğuk olanlar için kullanılır.

soğukkanlı *b. s.* Olayları coşkuya kapılmadan, ne çok sevinerek ne öfkelenerek ne de üzülerek karşılayan, serinkanlı.

soğukluk *a.* **1.** Soğuk olma durumu. **2.** Soğuk davranış. **3.** Dargınlık. **4.** Yemeğin sonunda yenen meyve, komposto gibi şeyler.

soğumak (*nsz*) **1.** Isısını hızlı ya da yavaş olarak yitirmek. **2.** *mec.* Birine ya da bir şeye karşı duyduğu istek, coşku ya da sevgiyi yitirmek.

soğurmak (*-i*) **1.** (Bir madde bir sıvıyı) İçine çekmek. **2.** *fiz.* Bir madde herhangi bir erkeyi içine almak : *Siyah yüzeyler ışık erkesini soğurup ısıl erke durumuna getirirler.*

soğutmak (*-i*) Soğumasını sağlamak.

soğutucu *a.* Soğutan aygıt, buzdolabı.

sohbet, -ti *a. Ar.* Konuşup hoş vakit geçirme, söyleşi.

sokak *a. Ar.* İl, ilçe gibi yerlerde caddeye oranla daha dar ya da kısa olabilen yol. § **Sokağa atsan** en düşük ücretle satsan bile (şu kadar para getirir) : *Sokağa atsan yüz lira eder.*

sokmak (*-i*) **1.** İçine ya da arasına girmesini sağlamak : *Anahtarı kilide soktu.* **2.** Bir yere girmesini sağlamak : *Bizi içeriye soktu.* **3.** (Bıçak, çakı, iğne için) Batırmak, saplamak. **4.** (Genellikle zehirli hayvanlar için) Zehir dişini ya da iğnesini batırmak. **5.** Belli etmeden kötü bir malı vermek. **6.** *mec.* Dokunaklı ve acı söz söylemek.

sokulgan *s.* Herkesle kısa sürede kaynaşıp dost olan, kendini çabucak sevdiren.

sokur *a.* **1.** Köstebek. **2.** *s.* Sönmüş, içeriye batmış : *Sokur göz.* **3.** *s.* Bir gözü kör : *Sokur hayvan.*

sokuşturmak (*-i, -e*) **1.** Dar bir yere ite ite sokmak. **2.** Alıcıya sezdirmeden bir şeyin kötüsünü iyisine karıştırıp vermek : *Manav çürük elmaları sokuşturdu.*

sol (I) *s.* **1.** Yüreğin bulunduğu tarafta olan : *Sol el.* **2.** *a.* Bu taraftaki yön : *Sola dönmek.* **3.** Toplumculuktan yana olan : *Sol düşünce.* **4.** *a.* Politikada toplumculuk. § **Sol tarafından kalkmış** aksilik edenler için kullanılır. **Solda sıfır** hiç bir değeri ve önemi olmayan.

sol, -lü (II) *a. müz.* **1.** Gam dizisinde fa ile la arasındaki ses. **2.** Bu sesi gösteren nota işareti.

solaçık *b. a. sp.* Ayaktopunda sol dış yönde oynayan oyuncu.

solak *s.* Sağ yerine sol elini kullanan.

solcu *a.* ve *s.* Solculuk yanlısı.

solculuk *a.* Ekonomik ve siyasal erke halkın sahip olmasını savunan, anamalcı toplumsal ve ekonomik düzene karşı çıkan düşünce ve eylem akımlarının genel adı.

solfej *a. Fr. İt. müz.* Bir parçayı nota adlarını söyleyerek seslendirme işi.

solgun *s.* Solmuş.

soliç *b. a. sp.* Ayaktopunda solda ve iç yönde oynayan oyuncu.

solist, -ti *a. Fr. müz.* Solo okuyan ya da çalan kimse.

sollamak (*nsz*) Bir taşıt başka bir taşıtı geçmek için solundan yol almak.

solmak (*nsz*) **1.** Rengi uçmak. **2.** Tazeliği, diriliği kalmayıp pörsümek.

solo *a. İt. müz.* Bir kişi tarafından okunan ya da çalınan müzik parçası.

solucan *a. zool.* Yuvarlak ya da yassı, uzun ve çoğu yuvarlak vücutlu küçük hayvan. § **Solucan gibi** sarı benizli ve çok zayıf.

solucanlar *ç. a. zool.* Yer solucanı, tenya gibi, vücutları uzun, yumuşak ve ayaksız hayvanlar.

soluğan *s.* **1.** Nefes darlığına uğramış (hayvan). **2.** *a.* Uzaklarda esen rüzgârın oluşturduğu ölü dalga.

soluk (I) *a.* Akciğerlere çekilen ya da ciğerlerden dışarı atılan hava, °nefes. § **Soluk aldırmamak** dinlenmesine vakit bırakmamak. **Soluk soluğa** güçlükle nefes alarak, yorgun ve bitkin halde, telaşla. **Soluğu kesilmek 1)** soluk alamaz duruma gelmek; **2)** gücü, yeteneği kalmamak.

soluk (II) *s.* Solmuş, rengi atmış ya da canlılığı kalmayıp pörsümüş olan.

solumak (*nsz*) Sık ve kesik soluklar alıp vermek.

solungaç *a. zool.* Suda solunuma yarayan organ.

solunum *a. biy.* Soluk alıp verme eylemi.

som s. **1.** İçi dolu olan ya da kaplama olmayan : *Som altın bilezik.* **2.** Katışıksız.

somak (**I**) *a. Ar. bot.* Antepfıstığıgillerden, kabuğu hekimlikte, yaprakları dericilikte kullanılan, mercimeğe benzeyen taneleri dövülerek ekşilik vermek için yemeğe katılan bir ağaç.

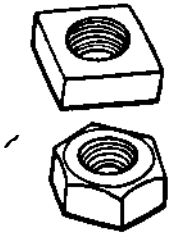
somak (**II**) *a.* Hayvanlarda yüzün çıkıntılı ve az çok sivri olan ön bölümü.

somaki *a.* Kızıl ya da yeşil renkte, damarlı ve çok sert bir çeşit mermer.

sombalığı *b. a. zool.* Hem denizlerde hem karada yaşayabilen iri, kemikli bir balık türü.

somruk *a.* **1.** Çocuk emziği. **2.** Tülbent içine lokum, şeker konarak küçük çocuklara verilen emzik.

somun (**I**) *a.* Yuvarlak ve şişkin ekmek.

somun

somun (**II**) *a.* Civatanın ucuna geçirilen içi yivli demir başlık.

somurtkan s. Surat asma huyu olan, sürekli somurtan.

somurtkanlık *a.* Somurtkan olma durumu.

somurtmak (*nsz*) Küskünlüğünü, bir şeye sıkıldığını, keyifsizliğini anlatır yolda yüzünü buruşturmak.

somut s. Varlığı duyularla anlaşılan ya da aniaşılabilen, doğada belirli olarak var olan, °müşahhas : *Taş, su, hava somut birer varlıktır.*

somya *a. Fr.* < *Yun.* Şilteyi taşımaya ve ona esneklik vermeye yarayan, yaylarla donatılmış kerevet.

son s. **1.** Şimdiki zamana en yakın olan geçmiş : *Son zamanlar. Son yağmurlar.* **2.** En arkada bulunan: *Son vagon.* **3.** Artık ondan ötesi ya da başkası olmayan : *Son meteliğine kadar harcadı.* **4.** *a.* Bir şeyin en arkadan gelen bölümü : *Kışın sonu.* **5.** *a. anat.* Hayvanlarda ana ile dölüt arasında kan alıp verme işini sağlayan organ. **6.** *be.* Olanca : *Son hızla gitmek.* § **Son bulmak** bitmek, tükenmek. **Son kozunu oynamak** elinde bulunan son olanağı kullanmak. **Sona kalan dona kalır** geç kalanlar işin içinden boş elle çıkarlar.

sonat *a. Fr. müz.* Üç ya da dört bölümlü, bir ya da iki çalgı için yazılmış beste.

sonbahar *b. a. T.* ve *Far.* Güz.

sonda *a. Fr.* **1.** Bir boşluğun içini yoklamaya yarayan demir araç. **2.** Sidiktorbasını boşaltmaya yarayan ucu küt ve eğmeç, demir ya da kauçuk araç.

sondaj *a. Fr.* **1.** Sondalama, sonda ile yoklama. **2.** *mec.* Bir durumu, bir düşünceyi öğrenmek için yapılan yoklama, araştırma : *Bu konudaki sondajları başarılı oldu.*

sondalamak (*-i*) **1.** Suyun derinliğini sonda ile ölçmek. **2.** Dip tabakalarının yapısını incelemek : *Nehir yatağını sondalamak.*

sone *a. İt.* < *Fr. yz.* On dört dizeli, genellikle lirik konulu bir batı koşuk türü.

sonra *be.* **1.** Daha ileri bir zamanda : *Sonra söyleyeceğim.* **2.** Yoksa, aksi durumda : *Tembellik etmesin, sonra sınıfta kalır.*

sonradan *be.* Konuşulan zamanın ardından gelen zamanda : *Bunu o zaman bilmiyordum sonradan öğrendim.* § **Sonradan görme** sonradan zenginleşip gösteriş, övünme gibi yersiz davranışlarda bulunan.

sonraki *s.* Sonra olan.

sonraları *be.* Sonraki zamanlarda : *Önce iyi idi, sonraları bozuldu.*

sonrasız *s.* Zamanda sonu olmayan, sonsuz, °ebedi.

sonrasızlık *a.* **1.** Sonrasız olma durumu, sonsuzluk. **2.** Sonu olmadığı düşünülen zaman.

sonsal *s. fels.* Deneme ile edinilen ve olaylardan çıkarılan : *Bir yerde duman görünce orada ateş yandığını kestirmek sonsal bir yargıdır.*

sonsuz *s.* **1.** Sonu bulunmayan, sonrasız, °ebedi. **2.** *mat.* Sonu olmayan, her niceliği aşabilen değişken (nicelik).

sonsuzluk *a.* **1.** Sonsuz olma durumu, °ebediyet. **2.** Sonu ve sınırı olmayan şey.

sonuç *a.* **1.** Bir olayın doğurduğu başka bir olay ya da durum, °netice. **2.** Bir anlatımla varılan temel düşünce. § **Sonuç almak 1)** bitirmek : *İşin sonucunu aldık.* **2)** verim almak : *Görüşmelerden sonuç alınamadı.*

sonuçlandırmak (*-i*) Sonuca ulaştırmak, bitirmek.

sonuçlanmak (*nsz*) Sonuca ulaştırılmak, sonuca bağlanmak : *Bu iş çabuk sonuçlandı.*

sop *a. toplb.* **1.** Aynı toteme bağlı olan, aralarında evlenilmeyen, fakat mal ortaklığı bulunan kişilerden oluşmuş, aileden daha büyük topluluk, °klan. **2.** Bütün soy ve hısımlar, soy sop.

sopa *a.* **1.** Kalın değnek. **2.** *mec.* Dayak, kötek. **3.** Değnekle vuruş : *Ceza olarak elli sopa attılar.*

soprano *a. İt. müz.* İnce kadın sesi ve böyle sesi olan kadın.

sorgu *a.* Suç niteliğinde olan bir sorun üzerine ilgili bulunanlara sorular sorma işi. § **Sorgu sual** soruşturma. **Sorgu yargıcı** sanıkları sorguya çeken yargıç. **Sorguya çekmek** bir suçla ilgili olarak soru sorup yanıt istemek.

sorguç *a.* **1.** Eskiden padişahların ve vezirlerin kavuklarına taktıkları tüy ya da püskül biçiminde süs, tuğ. **2.** Kimi kuşların tepelerinde bulunan uzunca tüy.

sorkun *a. bot.* Sepetçisöğüdü.

sormak (**I**) (*-i, -e √ -i, -den*) **1.** Birine soru yönelterek herhangi bir konuda ondan bilgi istemek : *Birine saatin kaç olduğunu sormak.* **2.** Bir işin sorumluluğu kendisinde olmak, bir işten sorumlu bulunmak : *Bu işi senden sorarlar.* § **Sorma (Sormayın** ya da **Sorma gitsin)** çokluk, aşırılık ve kötü durum anlatır : *Öyle bir sıcak ki sorma gitsin. O işi sorma, sarpa sardı.*

sormak (**II**) (*-i*) Sorumak, emmek.

sorti *a. Fr.* Elektrik döşeminde lamba ya da fiş konacak kolların her biri : *Bu evde yirmi sorti vardır.*

soru *a.* Bir şey öğrenmek için birine yönelten ve karşılık gerektiren söz ya da yazı, °sual : *Bu sorulara yanıt bulmak zordur.*

sorum *a.* Sorumluluk.

sorumak (*-i*) Dudaklarını uzatıp soluğu ile çekerek içmek.

sorumlu *s.* Gereğinde kendisinden sorulan, sorum taşıyan, °mesul : *Bu işin sorumlusu benim, siz konuşmayın.*

sorumluluk *a.* Bir kimsenin üstüne aldığı ya da yapmak zorunda bulunduğu işlerden gerektiğinde hesap sorulması durumu, °mesuliyet.

sorun *a.* Düşünülüp çözümlenmesi, konuşulup bir sonuca bağlanılması gereken durum, °mesele, °problem².

sorunlu *s.* Sorunu olan.

soruşturma *a.* **1.** Soruşturmak eylemi. **2.** Belli olmayan bir durumu aydınlatmak için tanıt toplama işi. **3.** Bir incelemeyi, hükümetin ya da adli bir orunun buyruğu ile yapma, °tahkikat.

soruşturmak (*-i, -e*) Öğrenmek istenilen şeyi inceden inceye ve birçok kişiye sormak.

sos *a. Fr.* Kimi yemeklerin üzerine dökülen domates, baharat gibi şeylerle yapılan terbiye.

sosis *a. Fr.* Kıyılmış ve baharat katılmış çiğ etle doldurulan bağırsak.

sosyal, -li *s. Fr.* Toplumla ilgili, toplumsal : *Sosyal adalet. Sosyal sınıf.*

sosyalist, -ti *a. Fr. toplb.* Toplumculuk yanlısı, toplumcu.

sosyalizm *a. Fr.* Anamalcı toplum düzeninin aşılmasıyla gerçekleşen, üretim araçları üzerinden özel mülkiyeti kaldıran, sömürücü sınıfların yok edildiği, emekçi sınıfların maddi ve kültürel erince ermeleri için gerekli ekonomik ve sosyal koşulların oluşturulduğu toplumsal düzen, toplumculuk.

sosyalleştirmek (*-i*) **1.** Üretimi ya da üretim araçlarını, enerji kaynaklarını, bunlarla ilgili çalışmaları, toplumun yararlanacağı duruma getirmek : *Sağlık hizmetlerini sosyalleştirmek.* **2.** (Bir kimseyi) Toplum kurallarına göre davranacak biçimde eğitmek.

sosyete *a. Fr.* **1.** Topluluk. **2.** *mec.* Anamalcı toplumlarda burjuvazinin etkili katmanlarıyla, yüksek bürokratların oluşturduğu dar ve sınırlı çevre.

sosyolog *a. Lat. Yun.* Toplumbilim uzmanı, toplumbilimci.

sosyoloji *a. Lat. Yun.* Toplumbilim.

sote *a. Fr.* Küçük küçük doğranmış et, ciğer, böbrek gibi şeyler yağda kavrulduktan sonra su, domates, biber katılarak yapılan yemek : *Böbrek sotesi.*

soy *a.* **1.** Biyolojik özellikleri kuşaktan kuşağa değişmeyen kandaş bireylerin topluluğu : *Türk soyu.* **2.** Bir atadan gelen kimselerin topluluğu : *Hükümdar soyu.* **3.** *s.* İyi nitelikleri bulunan; iyi kandan gelen. **4.** *s.* Seçkin. § **Soy sop** bütün soy ve hısımlar, °sülale.

soya *a. bot.* Tanelerinden yağ çıkarılan bir tarım bitkisi.

soyaçekim *b. a.* Kalıtım.

soyadı *b. a.* Herkesin ailece anılmasına yarayan öz adından sonraki adı, aile adı.

soyağacı *b. a.* Bir ailenin kökenini ve sonraki bireylerini gösteren ağaç biçimindeki çizelge, °şecere.

soydaş *a.* ve *s.* Soyları bir olan, türdeş.

soyka *ç. a.* Ölünün ya da tutsağın üzerinden soyulan giysiler.

soykırım, soykırımı *b. a.* Irksal, ulusal ya da başka niteliklerle belirli bir grup halkı yok etme, °genosit : *Soykırımı sömürücü sınıflarca bilinçli ve planlanarak uygulanan en ağır insanlık suçudur.*

soylu *s.* Öteden beri temiz tanınmış bir aileden olan, °asil. § **Soylu soplu** ailesi ve akrabaları tanınmış olan.

soyluerki *b. a.* Aristokrasi.

soymak (*-i*) **1.** Bir şeyin üzerinden kabuk, deri, zar gibi şeyleri çıkarmak : *Elmayı soymak.* **2.** (Üzerinden giysilerini) Çıkarmak : *Çocuğu soy da yatır.* **3.** Birinin üstünde, yanında ya da bir yerde bulunan şeyleri çalarak, alıp götürmek : *Adamı yolda soymuşlar.* § **Soyup soğana çevirmek** hiç bir şey bırakmamacasına bir kimsenin her şeyini almak.

soymuk *a.* Çam ağacının çiğnenip emilen iç kabuğu ve bu kabuğu almak için ağacın gövdesinde açılan yara.

soyoluş *b. a. biy.* Türlerin ortaya çıkmasından başlayarak zamanla geçirdikleri gelişim evrelerinin tümü.

soysuz *s.* **1.** Soyu kötü tanınmış olan. **2.** Ahlakı bozuk. **3.** Fizik ya da iç yönünden kendi özelliğini yitirmiş olan.

soysuzlaşmak (*nsz*) Soyunun ya da kişiliğinin üstün değer ve niteliğini yitirmek.

soytarı *a.* **1.** Söz ve davranışlarıyla halkı güldürüp eğlendiren kimse. **2.** *mec.* Hile yapan ve yaltaklık eden kimse.

soyunmak (*nsz*) Üstündeki giysilerin bir kısmını ya da hepsini çıkarmak : *Soyunup yattı. Soyunup suya girdi.* **§ Soyunup dökünmek** sokak kılığından ev kılığına girmek.

soyut, -tu *s.* Soyutlama ile elde edilen, varlığı ancak eşyada gerçekleşen, °mücerret, °abstre.

soyutlama *a.* Gerçekte ayrı ve başlı başına varlığı olmayan bir şeyi, zihnin ayrı olarak tasarlaması, onu maddesinden ayırarak göz önüne alması.

soyutlamak (*-i*) Zihinde bir şeye soyutlama işlemini uygulamak.

söbe *s.* Biçimi yumurta gibi olan, yumurtamsı, °oval.

söğüş *a.* Suda kaynatılıp pişirilen, soğuk yenen et.

söğüt *a. bot.* Söğütgillerden, akarsu kenarlarında yetişen, yaprakları almaşık ve alt yüzleri havlı ağaç.

söğütgiller *ç. a. bot.* İkiçeneklilerden, söğüt, kavak ve bunların türlerini içine alan bir bitki familyası.

sökel *s.* **1.** Sakat (kimse). **2.** Güçsüz.

sökmek (*-i*) **1.** Bir şeyi bulunduğu yerden kuvvet kullanarak ya da gevşeterek çıkarmak, çekip ayırmak : *Ağacı sökmek.* **2.** Kurulmuş bir şeyi parçalarına ayırmak : *Makineyi sökmek.* **3.** *mec.* Karışık bir yazıyı okumak : *Bu yazıyı sökemedim.* **4.** *mec.* Okuyabilme becerisini kazanmak : *Çocuk üç ayda okumayı söktü.* **5.** Örülmüş ya da dikilmiş bir şeyin örgüsünü ya da dikişini ayırmak. **6.** (*nsz*) Çıkması, akması kolaylaşmak : *İdrar söktü. Balgam söktü.* **7.** *argo* Geçmek, etki yapmak : *Burada kabadayılık söker mi?*

sökük *s.* Dikişi sökülmüş ya da örgüsü çözülmüş.

sökün *a.* Birbiri ardınca gelmek anlamına gelen **sökün etmek** deyiminde geçer : *Misafirler sökün etti.*

sölom *a. Yun. zool.* Ortaderinin iki tabakası arasında bulunan ve oğulcukta genel vücut boşluğunu oluşturan oyuk.

sölomlular *ç. a. Yun. zool.* Bir vücut boşluğu bulunan hayvanlar.

sölpümek (*nsz*) Gevşeyip kendini koyuvermek.

sömestr *a. Fr.* Öğretim yılının ayrıldığı iki dönemden her biri: *İkinci sömestre kadar derslerine iyi çalıştı.*

sömikok *b. a. Fr.* Taşkömürünün çok yüksek olmayan sıcaklıkta damıtılmasıyla elde edilen kömür.

sömürge *a.* Sömürgeci devletler tarafından anayurt dışında egemenlik kurarak, üzerinden ekonomik ya da siyasal yararlar sağlanan ülke, °koloni.

sömürgeci *s.* Sömürge tutan (devlet) ya da tutma siyaseti güden (ulus).

sömürgecilik *a.* Sömürge edinme politikası.

sömürgeleşmek (*nsz*) Sömürge durumuna gelmek.

sömürgen *a.* ve *s.* Bir ülkenin zenginlik kaynaklarını herhangi bir yolla elde edip sömüren.

sömürmek (*-i*) **1.** (Köleci, derebeylik, anamalcı, sömürücü toplumlarda) Üretim araçları sahipleri, başkalarının emeğine ve onların yarattıkları değerlere el koymak. **2.** Dudaklarını yapıştırarak soluğu ile çekip içmek. **3.** Ne var ne yok hepsini yiyip bitirmek. **4.** *mec.* Bir kimseden ya da bir şeyden haksız ve sürekli çıkarlar sağlamak.

sömürü *s.* ve *a.* Sömürmek işl.

söndürmek (*-i*) **1.** (Ateş ve ışık için) Yanmasına, aydınlanmasına son vermek : *Ateşi söndürmek.* **2.** Hava ya da gaz ile şişirilmiş bir şeyin havasını ya da gazını boşaltmak : *Çocuk balonu söndürdü.* **3.** (Tutku ve duygular için) Yatıştırmak, etkisiz duruma getirmek : *Öfkesini söndürdü.*

sönmek (*nsz*) **1.** Yanmaz, parlamaz, aydınlatmaz olmak. **2.** Hava ya da gaz ile şişirilmiş bir şeyin havası kaçıp

şişkinliği inmek : *Balon söndü.* **3.** *mec.* (Duygular için) Geçmek : *Kini sönmek.* **4.** (Yanardağ için) Etkinliğini yitirmek.

sönüm *a.* **1.** *fiz.* Bir salınım hareketinin genişliği gittikçe azalarak sıfıra inmesi. **2.** Bir borcun her yıl ödenen taksitlerle belli bir zaman sonunda ödenmiş olması.

sövgü *a.* Sövmek için söylenen söz, °küfür.

sövmek (-e) Onur kırıcı ya da çoğu basmakalıp kaba sözler kullanmak, °küfretmek. § **Sövüp saymak** uzun uzadıya söverek yermek.

söylemek (*-i, -e*) **1.** Düşündüğünü ya da bildiğini sözle anlatmak : *Ben düşüncemi söyledim.* **2.** Ortaya atmak, ileri sürmek. **3.** Bir şeyin yapılmasını sözle istemek : *Çocuklara söyleyin gürültü etmesinler.* **4.** Türkü, şarkı okumak : *Şarkı söylemek.*

söylence *a.* **1.** Eski çağlardan beri söylenegelen olağanüstü varlıkları ve olayları konu edinen hayali öyküler, °efsane. **2.** Kahramanlar ve efsaneler devri öyküleri, °mit.

söylencebilim *b. a.* Söylenceleri inceleyen bilim, °mitoloji.

söylenmek (*nsz*) **1.** Herhangi biri söylemek : *Bir vakitler öyle söylendi idi.* **2.** Kendi kendine söz söyleyerek sızlanmak : *Epey söylendi ama aldıran olmadı.*

söylenti *a.* Ağızdan ağıza dolaşan ve kesinlik kazanmayan haber, °şayia.

söyleşi *a.* **1.** Karşılıklı konuşarak hoş vakit geçirme, °sohbet. **2.** *yz.* Belli bir konuyu ele alıp, onu bir sonuca bağlayıncaya değin sürdürme yerine, konudan konuya atlayarak konuşur gibi yazılan düzyazı, °sohbet.

söyletmek (*-i, -e*) **1.** Söylemesine yol açmak. **2.** Söylemek zorunda bırakmak: *Ben ona bunu söyletirim.*

söylev *a.* Dinleyicilere belli bir düşünceyi anlatmak ya da bir duyguyu aşılamak için söylenen uzunca söz, °nutuk.

söz *a.* **1.** Bir ya da birkaç sesten oluşan anlamlı ses ya da ses birleşimi. **2.** Yazılı ya da sözlü olarak düşünceyi açıklamaya yarayan sözcükler ya da tümceler dizisi. **3.** Kesinlik kazanmayan haber : *Ortalıkta bir söz dolaşıyor.* **4.** Bir işi yapacağını kesin olarak vaat etme : *O sözünde duran bir adamdır.* § **Söz almak** I) konuşmaya başlamak; 2) bir şeyi yapma vaadi almak. **Söz altında kalmamak** kendine dokunan sözün karşılığını vermek. **Söz aramızda** söylenen sözün gizli kalması gerektiğini anlatır. **Söz ayağa düşmek** (bir sorun) konuşmaları gerekmeyen kimselerin ağzına düşmek. **Söz dinlemek** öğüt tutmak. **(Bir şeyden) Söz etmek** o şey hakkında konuşmak. **Söz geçirmek** dediğini, buyruğunu yaptırmak. **Söz kesmek** evlenmek üzere istenen kızın verildiği kesin olarak belirlenmek. **Söz konusu** sözü edilen, şu anda üzerinde konuşulan şey. **Sözünde durmak** verdiği sözden dönmemek. **Sözünü bilmez** patavatsız. **Sözünü sakınmamak** söylemekten çekinmemek.

sözbirliği, -ni *b. a.* Anlaşma, aynı görüşte olma.

sözcü *a.* Bir kurul ya da kişi adına söz söyleme, onun düşünce ve davranışlarını savunma yetkisi olan kimse, °raportör.

sözcük *a. dilb.* Anlamı olan ses ya da ses birliği, °kelime.

sözde *be.* **1.** Sanki, °güya : *Sözde iş yaptık.* **2.** s. Gerçekte öyle olmayıp öyle geçinen ya da bilinen : *Sözde bilgin.*

sözdizimi, -ni *b. a. dilb.* Bir tümcede ya da bir tamlamada geçen türlü bölüklerden sözcüklerin her birinin ötekilere göre nerede yer aldığını ve birbirine ne biçimde bağlanacağını gösteren dilbilgisi kolu, °sentaks.

sözgelimi *b. a.* Sözgelişi, örneğin, °mesela.

sözgelişi *b. a.* Bir düşünceyi açıklarken örnek göstermek gerektiğinde, o örneğe giriş olarak söylenir, örneğin, °mesela.

sözleşme *a.* **1.** Sözleşmek eylemi. **2.** Bir konu üzerinde konuşulup kabul edilen ve yapılması karşılıklı üstlenilen yasal işlem, °mukavele.

sözleşmek (*nsz* √ *-le*) Bir iş konusunda birbirine karşılıklı söz vermek.

sözlü *s.* **1.** Ağızla söylenen ya da konuşma biçiminde olan : *Sözlü sınav.* **2.** *a.* Evlenmek için birbirlerine söz vermiş olanlardan her biri.

sözlük *a.* Bir dilin bütün ya da belli bir çağda kullanılmış sözcük ve deyimlerini abecesel sıraya göre alarak tanımlarını yapan, açıklayan ya da başka dillerdeki karşılıklarını veren yapıt, °lügat : *Türkçe Sözlük. Tarama Sözlüğü.*

sözümona *be. hlk.* (Hafifsenen şeyler için) Sanki, °güya : *Sözümona büyük işler görmüş.*

spekülasyon *a. Fr.* **1.** *tic.* Vurgun. **2.** *fels.* Kurgu. **3.** Ortalıktaki darlıktan yararlanarak aşırı kazanç sağlamak için kurulan düzen, vurgun.

spekülatör *a. Fr.* Vurguncu.

sperma *a. Yun.* Erkeklerin cinsiyet organı tarafından salgılanan madde, °meni.

spiker *a. İng.* Radyo ve televizyonda programları okuyan, haberleri veren kimse.

spor (I) *a. İng.* Avcılık, binicilik, denizcilik, kayak, tenis gibi vücut ve us yetileri eğitimiyle birlikte eğlenceli yönleri de olan uğraş.

spor (II) *a. Yun.* **1.** *bot.* Çiçeksiz bitkilerde üreme organı. **2.** Birgözeli hayvanların kimisinde üreme cisimciği.

sporcu *a.* ve *s.* Sporla uğraşan (kimse).

sportmen *a.* ve *s. İng.* Sporcu.

sportoto *b. a.* Ayaktopu maçlarının sonuçlarını önceden tahmin edenlere para ödülü veren bir oyun.

sprey *a. İng.* **1.** Bir püskürtücü yardımıyla çok ince damlacıklar biçiminde püskürtülen sıvı. **2.** Püskürtme amacıyla kullanılan araç.

Sr *kim.* Stronsiyumun simgesi.

stad *a.* Stadyum sözcüğünün kısaltılmışı.

stadyum *a. Yun.* Takım oyunlarının yapılabilmesi, seyircilerin oyunları izleyebilmesi için gerekli kuruluşları olan alan.

staj *a. Fr.* Meslek bilgisini artırmak için adayların geçirdiği pratik öğrenme devresi.

stajyer *a.* ve *s.* Staj yapan kimse, aday[2].

standart *s. İng.* **1.** Belirli ölçülere, yasaya, kullanıma uygun olan. **2.** Örnek ya da temel olarak alınabilen, tekbiçim : *Standart tütün.*

statik *s.* ve *a. Yun.* **1.** *fiz.* Kuvvet dizgesinin denge koşullarını ve bununla ilgili olarak cisimlerin dural durumlarını inceleyen mekanik kolu. **2.** *s.* Hareketi olmayan.

statü *a. Fr.* Toplum tüzüğü.

statüko *a. Lat.* Yürürlükte bulunan antlaşmalara göre olması gereken ya da süregelen durum.

stearikasit *b. a. Yun. kim.* İçyağından çıkarılıp mum yapımında kullanılan beyaz bir madde.

stearin *a. Yun. kim.* Yağlarda bulunan, gliserin ile stearikasitten bileşmiş olan beyaz bir madde.

steno *a. Yun.* Stenografi sözcüğünün kısaltılmışı.

stenograf *a. Yun.* Steno ile yazı yazan.

stenografi *a. Yun.* Söylenen sözleri söylendiği kadar çabuk yazmaya elverişli, kısaltılmış ve uzlaşmalı işaretlerden oluşan yazı.

step *a. Rus.* Bozkır.

stepne *a.* Motorlu taşıtlarda janta takılı şişirilmiş lastiği ile birlikte yedek olarak bulundurulan tekerlek.

steril *s. Fr. hek.* Her çeşit mikroptan arınmış.

sterilize *s. Fr.* Mikropları öldürülmüş. § **Sterilize etmek** mikroplarını öldürmek.

sterlin *a. İng.* İngiliz lirası.

steteskop *a. Yun. hek.* Hastanın vücudunu dinleme aygıtı.

stil *a. Fr.* Biçem, üslup[2].

stok *a. İng.* Depo edilmiş, istif edilmiş ticaret eşyası.

stop *ünl. İng.* Dur! § **Stop etmek** durmak, duruvermek.

stoplazma *a. Yun.* Çekirdeğin dışındaki protoplazma yığını.

strateji *a. Yun.* **1.** Bir amaca varmak için eylem birliği sağlama ve düzenleme sanatı. **2.** Savaş yönetimi sanatı.

stratosfer *a. Lat. Yun.* Katyuvarı.

stratus *a. Lat.* Katmanbulut.

striptiz *a. İng.* Bir kadın oyuncunun müzik eşliğinde dans ederek ağır hareketlerle soyunması.

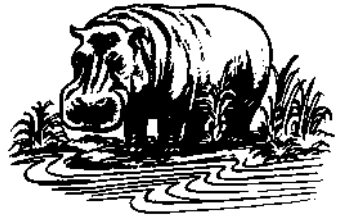
stronsiyum *a. Fr. kim.* Atom ağırlığı 87.62 olan, doğada kimi maden filizlerinde bulunan, 800 derecede ergiyen, sarı bir element. Simgesi Sr.

stüdyo *a. İt.* **1.** Sanat çalışmaları için düzenlenmiş oda. **2.** Fotoğrafçı işliği. **3.** Sinema, televizyon ve radyo için film çekilen, ses alınan ve yayın yapılan yer.

su *a.* **1.** Hidrojenle oksijenden oluşan, oda sıcaklığında sıvı durumunda bulunan, renksiz, kokusuz, tatsız madde. **2.** Bu sıvıdan oluşan kitle. **3.** Kimi meyve ve sebzelerin sıvı kısmı. **4.** Kimi kokulu çiçeklerin ve yaprakların kokulu suyu : *Çiçek suyu.* **5.** Bir şeyin kenarına koşut olarak yapılan süs. **6.** Çamaşır, bulaşık gibi kimi yıkanan şeyler için kez : *Çamaşırı iki su yıkadı.* **7.** Demir araçları ateşte kızdırdıktan sonra, suya daldırarak verilen sertlik : *Bu bıçağın suyunu iyi vermemişler.* § **Su almak** (gemi, sandal) içine, dibinden su girmek. **Su baskını** sellerin ya da eriyen kar sularının katılmasıyla kabaran akarsuların yataklarından taşarak çevreyi basması. **Su gibi akmak** I) (zaman) hızla geçmek; 2) (içki) çok içilmek. **Su gibi bilmek** (ya da **okumak**) yanlışsız bilmek ya da okumak. **Su gibi gitmek** çok harcanmak. **Su götürmemek** kaçamaklı bir yoruma elverişli olmamak : *Sorunun su götürür yeri kalmadı.* **Su içinde** en aşağı bir fiyatla : *Bu kumaş su içinde yüz lira eder.* **Su katılmamış** türünün bütün özelliklerini taşıyan, katkısız. **Su koyuvermek** I) sebze ve et pişerken suyunu salıvermek; 2) (*argo*) cıvıtmak. **Su yüzüne çıkmak** (iş ya da sorun) aydınlanmak, belli olmak. **Sular kararmak** akşam olmaya başlamak. (**Bir iş**) **Suya düşmek** birtakım engellerin çıkmasıyla bir iş gerçekleşememek. **Suya sabuna dokunmamak** sakıncalı konularla ilgilenmemek, davranışlarını kimseyi incitmeyecek biçimde ayarlamak. **Suyun başı** I) kaynak; 2) *mec.* en çok yarar sağlanacak yer. **Suyunca gitmek** bir kimseyi sinirlendirmeyecek biçimde davranmak. **Suyunu çekmek** I) yemek kaynayıp suyu kalmamak; 2) *mec.* tükenmek : *Paralar suyunu çekti.*

sual *a. Ar.* Soru.

sualtı *b. a.* Deniz, göl gibi suların dibi : *Sualtı araştırmaları.*

suaygırı

suaygırı, -nı *b. a. zool.* Çiftparmaklılardan, Afrika göl ve ırmaklarında yaşayan, iri yapılı, geniş ağızlı, memeli hayvan.

subaşı, -nı *b. a.* **1.** Eskiden bir kentin su işlerine bakan kimse. **2.** Eski Osmanlı devrinde belediye görevlisi.

subay *a.* Özel yasalara göre orduya katılan, asteğmenden orgenerale kadar aşamalara yükselebilen asker.

subilim *b. a.* Suların mekanik, kimya, fizik, biyoloji bakımından özelliklerini inceleyen bilim, °hidroloji.

suböreği, -ni *b. a.* Fırına konmadan önce yufkası suda haşlanan bir çeşit börek.

sucuk *a.* **1.** Şişirilip kurultulmuş bağırsak içine baharlı kıyma doldurularak yapılan bir çeşit yiyecek. **2.** Ceviz, badem, fındık ve fıstıkla yapılan bir çeşit nişastalı tatlı yiyecek. § **Sucuk gibi olmak** (ya da **ıslanmak**) her tarafı ıslanmak. **Sucuğunu çıkarmak** *tkz.* **1)** yormak; **2)** çok dövmek.

sucul *s.* **1.** Sudan hoşlanan, °hidrofil. **2.** Suyu çeken. **3.** *a. zool.* Durgun sularda yaşayan kınkanatlı böceklerin genel adı.

suç *a.* **1.** Törelere, ahlak kurallarına aykırı davranış. **2.** Yasaya aykırı davranış. § **Suç işlemek** yasaya ya da töreye aykırı bir davranışta, eylemde bulunmak.

suçiçeği, -ni *b. a. hek.* Genellikle çocuklarda görülen, döküntülü, bulaşıcı, salgın hastalık.

suçlamak (*-i, -le*) Suç yüklemek : *Onu yalancılık ve hırsızlıkla suçladılar.*

suçüstü *b. s.* ve *be.* Suçu işlerken : *Hırsız suçüstü yakalandı.*

sudan *s.* Önemsiz, saçma, baştan savma: *Sudan bahanelerle verilen işi yapmıyor.*

suflör *a. Fr.* Tiyatroda oyunculara, rollerinde unuttukları sözleri seyirciye duyurmadan söyleyip anımsatan kimse.

suikast, -ti *b. a. Ar.* Birinin gizlice canına kıymaya kalkışma.

suiistimal, -li *b. a. Ar.* Kötüye kullanma, yolsuzluk.

sukabağı, -nı *b. a. bot.* İçi boş, büyücek bir çeşit kabak.

sukamışı, -nı *b. a. bot.* Sukamışıgillerden, suda ve bataklıklarda yetişen, yaprakları almaşık, dişi ve erkek çiçekleri ayrı başaklar durumunda toplanmış küçük bir bitki.

sukamışıgiller *b. a. bot.* Birçeneklilerden, sukamışı, suşeridi ve bunların türlerini içine alan bir bitki familyası.

suküre *b. a. coğr.* **1.** Gazküredeki su buharı. **2.** Yeryüzündeki bütün suların ve gazküredeki su buharının tümü, °hidrosfer.

sulak *s.* **1.** Suyu olan, suyu bol : *Sulak tarla.* **2.** *a.* Kuşlar için su konulan küçük kap.

sulamak (*-i*) **1.** (Bir şeye) Su vermek : *Çiçeği sulamak.* **2.** Hayvana su vermek, suvarmak. **3.** *argo* Para vermek, ödemek : *Sabah sabah on lirayı suladık.*

sulandırmak (*-i*) **1.** Su ya da başka bir sıvı katıp karıştırarak yoğunluğunu azaltmak : *Yoğurdu sulandırmak.* **2.** Bir konuyu ciddiyetten uzaklaştırmak.

sulanmak (*nsz*) **1.** Sulu bir durum almak : *Yoğurt sulandı.* **2.** Suyu çoğalıp yoğunluğu azalmak. **3.** Sulamak işine konu olmak : *Tarla sulandı.* **4.** (*-e*) *argo* İmrendiğini, sahip olma isteğini açığa vurmak : *Bizim çiçeklere sulandı.*

sulfata *a. İt.* Kinin sulfatına ve genel olarak kinin tuzlarına verilen ad.

sulh *a. Ar.* Barış. § **Sulh olmak** uzlaşmak.

sultan *a. Ar.* **1.** Çoğunlukla Osmanlı padişahlarına, bunların karılarına, kızlarına verilen san : *Sultan Osman. Kösem Sultan.* **2.** Kimi tarikat büyüklerine verilen san : *Sultan Veled. Pir Sultan Abdal.*

sultani *s. Ar.* **1.** Sultanlara yaraşan ya da onlarla ilgili. **2.** *a.* Liselerin Cumhuriyetten önce taşıdıkları ad. **3.** Çekirdeksiz bir üzüm çeşidi. § **Sultani tembel** çok tembel.

sulu *s.* **1.** Suyu olan : *Sulu yemek.* **2.** Suyu çok olan : *Sulu portakal.* **3.** *mec.* Yersiz

ve hoş olmayan şakalar yapan (kimse) : *Sulu adam.* § **Sulu gözlü** gözyaşını tutamayan, hemen ağlayan.

suluboya *b. a.* **1.** Su ile karıştırılarak kullanılan bir boya çeşidi. **2.** *s.* Bu türlü boya ile yapılmış (resim) : *Suluboya resim.*

sulusepken *be.* (Kar için) Yağmurla karışık : *Kar sulusepken yağıyor.*

suna *a.* Erkek ördek. § **Suna gibi** boylu boslu ve yakışıklı.

sunak *a.* Tapınaklarda, üzerinde kurban kesilen, günlük gibi şeyler yakılan, dinsel tören yapılan taş masa.

sundurma *a.* Yağmur ya da güneşten korunmak için yapılan çevresi açık çatı.

sungu *a.* Bir büyüğe sunulan armağan.

suni *s. Ar.* **1.** Yapma, takma, yapay. **2.** *mec.* Yapmacık, eğreti.

sunmak (*-i, -e*) (Büyüklere ya da nezaket gösterilen kimselere) Göstermek, vermek, yollamak, göndermek gibi anlamlarda kullanılır : *Saygılarımı sunmak istiyorum.*

sunta *a.* (*Suni tahta tamlamasından*) Doğramacılıkta kereste olarak kullanılan talaş ve yongadan yapılan tahta.

sunturlu *s.* Yaman, berbat, dehşetli : *Rezaletin en sunturlusu. Sunturlu bir küfür savurdu.*

sunu *a.* Piyasaya mal çıkarma, °arz. § **Sunu ve istem** üreticinin piyasaya mal çıkarması ve tüketicinin piyasadan mal çekmesi olayları, arz ve talep.

sunucu *a.* Radyoda, televizyonda, bir eğlence yerinde programı sunan, açıklayan kimse, °takdimci.

süörümceği, -ni *b. a. zool.* Su altında kendi ördüğü ipekten kese içinde yaşayan örümcek.

süörümceğigiller *ç. b. a. zool.* Süörümceği ile yakın türlerini kapsayan familya.

supap, -bı *a. Fr.* Bir akışkanın geçişini ayarlamaya yarayan küçük kapak.

sur *a. Ar.* Kale duvarı.

surat, -tı *a. Ar.* **1.** *hkr.* Yüz. **2.** Somurtkanlık : *Suratından geçilmiyor.* § **Surat asmak** somurtmak. **Surat düşkünü** yüzü çirkin. **Surat etmek** birine karşı küskün durmak. **Suratı kasap süngeriyle silinmiş** utanması, sıkılması kalmamış. **Suratından düşen bin parça** çok somurtkan.

sure *a. Ar.* Kuran'ın yüz on dört bölümünün her biri : *Fatiha suresi.*

suret, -ti *a. Ar.* **1.** Görünüş, biçim : *İnsan suretinde bir ağaç.* **2.** Yazı ya da resim kopyası: *Senetin bir suretini size vereyim.* **3.** Biçim, yol. § **Suret almak** (ya da **çıkarmak**) kopyasını almak, çıkarmak. **Sureti haktan görünmek** temiz yürekle davranır gibi görünmek.

susak *s.* **1.** Susamış. **2.** *a.* Sukabağından yapılmış ya da ağaçtan oyulmuş olan maşrapa.

susam

susam *a. bot.* Susamgillerden, darı büyüklüğünde sarı tohumlu bir sıcak iklim bitkisi.

susamak (*nsz*) **1.** Su içmek istemek. **2.** *mec.* Çok istemek, zorlu bir gereksinme duymak : *Halk yeniliğe ve bilgiye susamıştı.*

susamgiller *ç. a. bot.* İkiçeneklilerden, örnek bitkisi susam olan bir bitki familyası.

susamuru

susamuru, -nu *b. a. zool.* Sansargillerden, ırmak ve göl kenarlarında yaşayan, balıkla beslenen etçil, yüzücü hayvan.

susığırı, -nı *b. a. zool.* Manda.

suskun *s.* Çok az konuşan.

susmak (*nsz*) **1.** Konuşmasını kesmek ya da konuşmaktan kaçınmak : *Çocuk sustu.* **2.** Hiç sesini çıkarmamak. § **Sus payı** bir kişinin, bir görüşe, bir davranışa karşı çıkmasını önlemek için verilen ödün, susmalık.

susmalık *a.* Susması, karşı gelmemesi ya da bildiği bir sırrı yaymaması için birine verilen para, sus payı.

suspus olmak (*nsz*) *tkz.* Susup sinmek.

susta *a.* Bıçak, çakı gibi kesici araçlarda emniyeti sağlayan yay: *Çakının sustası.* § **Susta durmak 1)** (köpek) iki art ayağı üzerinde durmak; **2)** *mec.* korktuğu bir kimsenin karşısında saygılı ve çekingen olmak.

susturucu *s.* **1.** Susmasını sağlayan : *Susturucu yanıt.* **2.** *a.* Otomobilde motor gürültüsünü kesen bir çeşit kutu. **3.** Silahlarda gürültüyü en aza indiren düzenek.

susuz *s.* Suyu olmayan : *Susuz yer.*

suşeridi, -ni *b. a. bot.* Sukamışıgillerden bir su bitkisi.

sut *a. kim.* Doğal sodyum tuzlarından çıkarılan alkali.

sutaşı *b. a.* Kimi giysileri süslemek için kullanılan işlemeli şerit.

sutyen *a. Fr.* Kadınların göğüslerini dik tutmak için kullandıkları bir iç çamaşırı.

suvare *a. Fr.* **1.** Akşam yemeğinden sonra yapılan eğlence. **2.** Gece yapılan sinema, tiyatro gösterisi.

suvarmak (*-i*) (Hayvana) Su vermek, su içirmek, sulamak.

suyolu, -nu *b. a.* **1.** Künk ya da demir boru ile yapılmış oluk, ark. **2.** Kimi kâğıtların dokusunda bulunan ve ışığa tutulduğunda görülen çizgi, yazı ya da resim.

suyosunları, -nı *ç. b. a. bot.* Denizlerde, tatlı ve durgun sularda, daha çok su yüzeyinde yaşayan, yaprak ya da tel biçiminde tallı bitkiler şubesi.

suyuvarı, -nı *b. a.* Denizlerin yeryüzünde oluşturduğu yuvar, °hidrosfer.

sübjektif *s. Fr.* Öznel.

süblime *a. kim.* Aksülümen, sülümen.

süblimleşmek (*nsz*) *Fr. T. kim.* Bir cisim, katı durumdan doğrudan doğruya gaz durumuna geçmek.

süet *a. Fr.* **1.** Yumuşak havlı bir çeşit deri. **2.** *s.* Bu deriden yapılmış olan : *Süet ayakkabı.*

süfli *s. Ar.* **1.** Aşağı, aşağılık. **2.** Kılıksız, pis kılıklı.

süklüm püklüm *be.* Suçluymuş gibi utanarak ve başı önünde olarak : *Süklüm püklüm çekilip gitti.*

sükse *a. Fr.* **1.** Başarı. **2.** *mec.* Gösteriş, çalım, ilgi çekecek durum : *Süksesinden geçilmiyor.* § **Sükse yapmak 1)** başarı elde etmek, başarı kazanmak; **2)** ilgi çekmek, beğenilmek.

sükûn, sükûnet, -ti *a. Ar.* Durgunluk, hareketsizlik.

sükût, -tu *a. Ar.* Susma, konuşmama, söz söylememe. § **Sükût ikrardan gelir** susmak, kabul etmek demektir.

sülale *a. Ar.* Soy sop.

sülfamit *a. kim.* Birçok mikroplara karşı etkili olan azotlu ve kükürtlü organik bileşimlerin ortak adı.

sülfat *a. kim.* Sülfürikasit tuzu.

sülfatlama *a.* Mantar hastalıklarına karşı bitkilere bakır sülfat ya da demir sülfat püskürtme.

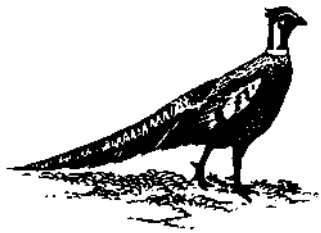
sülfür *a. kim.* Kükürdün başka elementlerle yaptığı bileşik.

sülüğen *a.* Çoğu astar olarak kullanılan kırmızı boya.

sülük *a.* **1.** *zool.* Denizde ya da tatlı sularda yaşayan, kan emici, halkalı solucan. **2.** *bot.* Asma, sarmaşık gibi bitkilerde yaprak ya da sapların yanlarında gelişen ince uzantı. § **Sülük gibi** yapışkan, sırnaşık (kimse).

sülükgiller *ç. a. zool.* Halkalılar takımından uzun ve yassı vücutlu, kan emici asalaklar sınıfı.

sülümen *a.* Aksülümen, süblime.

sülün

sülün *a. zool.* Tavukgillerden, uzun kuyruklu kuş. § **Sülün gibi** boylu boslu, salınarak yürüyen (kimse).

sümbül

sümbül *a. Far. bot.* Zambakgillerden, soğanla üretilen, çiçekleri kokulu ve türlü renkte bir süs bitkisi.

sümbülteber *b. a. bot.* Zambakgillerden, güzel kokulu, beyaz renkli bir çiçek.

sümek *a.* Örekeye geçirilip eğrilmek için temizlenmiş, taranmış yün topağı.

sümkürmek (*nsz*) Kuvvetli bir nefesle sümüğü dışarı atmak.

sümsük *s.* Uyuşukça davranan, miskin.

sümük *a. biy.* Burun boşluklarından ve bronşlardan gelen yapışkan sıvı.

sümükdoku *b. a. biy.* Üzerinde çok sayıda memecik ve salgıbezi delikleri bulunan içderi.

sümüklüböcek *b. a. zool.* Karındanbacaklı yumuşakçalardan, akciğerli, otçul ve kabuksuz yer yumuşakçası.

süne *a. zool.* Buğday başak bağlarken tanelere zarar veren bir böcek.

sünepe *s.* Kılıksız ve uyuşuk.

sünger *a. zool.* Genellikle denizlerde bir yere tutunarak koloni durumunda yaşayan, çokgözeli ilkel hayvan.

süngerdoku *b. a. bot.* Yaprağın alt tarafında bulunan seyrek gözeli, gözenekli ve az klorofilli bir doku.

süngerler *ç. a. zool.* Vücutları, içten dar ve uzun kanalcıklardan oluşan, dıştan ise bu kanalcıklara açılan deliklerle kaplı, yığınak durumunda yaşayan ilkel hayvanlar takımı.

süngertaşı, -nı *b. a.* Madenleri ve fildişini parlatmakta kullanılan, çok gözenekli, pürüzlü, hafif, sert bir yanardağ feldispatı.

süngü *a.* Tüfek namlusunun ucuna takılan, küçük bir kılıç biçiminde delici silah. § **Süngüsü düşük 1)** sağlığı bozuk; **2)** eski ataklığı kalmamış.

süngülemek (*-i*) Süngü batırmak.

sünmek (*nsz*) **1.** Esnekliğini yitirerek gevşemek : *Bu kumaş kolay kolay sünmez.* **2.** Kopmadan uzamak.

sünnet, -ti *a. Ar.* **1.** Hz. Muhammet'in Müslümanlarca uyulması gerekli sayılan davranışları ve herhangi bir konuda söylemiş olduğu sözlerin tümü.

2. (Erkek çocukta) Üreme organının ucundaki derinin çepeçevre kesilmesi.

sünnetlemek (*-i*) *hlk.* (Tabaktaki yemeği) Sıyırıp bitirmek.

Sünni *öz. a.* Kuran'daki dogmalara ve Peygamber'in sünnetlerine göre davranmayı en doğru ve tek yol olarak gösteren mezhepten olan kimse.

süpermarket *a. İng.* Türlü tüketim mallarının alıcılarca seçilip satın alınabildiği büyük satış yeri.

süprüntü *a.* **1.** Süpürge ile temizlik yapıldığında toplanan toz ve çöp. **2.** *mec.* Bayağı ve aşağılık şey ya da kimse.

süpürge *a.* Süpürmeye yarayan araç.

süpürgeçalısı, -nı *b. a. bot.* Süpürgeotu.

süpürgedarısı, -nı *b. a. bot.* Buğdaygillerden, sıcak bölgelerde yetişen ve çiçek saplarından süpürge yapılan bir bitki.

süpürgelik *a.* Yapılarda duvar dibi ile taban arasına döşenen ensiz kaplama.

süpürgeotu, -nu *b. a. bot.* Fundagillerden, çiçekleri çanı ve küçük, çalı görünüşünde bir bitki. Kökünden ağızlık, dallarından kaba süpürge yapılır, °funda.

süpürmek (*-i*) **1.** Bir yerdeki toz, toprak, çerçöp gibi şeyleri fırça, süpürge vb. ile temizlemek. **2.** *mec.* Tüketmek. **3.** *mec.* Çıkarıp atmak, kovmak.

sürahi *a. Ar.* Genellikle su ve içecek koymaya yarar cam kap.

sürat, -ti *a. Ar.* Çabukluk, hız.

süratlenmek (*nsz*) Hızlanmak, hızı artmak.

sürçmek (*nsz*) **1.** Yanlış bir adım atıp dengesini bozmak : *Atın ayağı sürçtü.* **2.** *mec.* Yanılmak, hata yapmak : *Dili sürçmek.*

süre *a.* Zaman bölümü, zaman aralığı.

süreaşımı *b. a.* Zamanaşımı.

süreç *a.* Aralarında birlik olan ya da belli bir düzen içinde yinelenen, ilerleyen, gelişen olay ya da eylemler dizisi : *Yaşam bir süreçtir.*

süredurum *b. a. fiz.* Bir cismin içinde bulunduğu düzgün devim ya da devimsizlik durumunun sürüp gitmesi.

süregelmek (*nsz*) Başlangıcından beri aynı biçimde sürmek, devam etmek.

süreğen *s.* Ne kadar süreceği belli olmaksızın sürüp giden, °kronik : *Süreğen bir hastalık. Süreğen bir anlaşmazlık.*

sürek *a.* **1.** Devam eden, süren zaman. **2.** Kalabalık hayvan sürüsü. **3.** *s.* Hızlı süren, hızlı giden. § **Sürek avı** birçok avcının katılmasıyla, çoğu kez at üzerinde ve avı kuşatarak uygulanan bir av türü.

sürekli *s.* Kesintisiz olarak süren, devamlı : *Sürekli yağmurlar verimli oldu.* § **Sürekli ünsüz** *dilb.* ciğerlerden gelen havanın, ses yolundaki sivrilmiş ve gerilmiş kapalı bir engele çarpmasıyla oluşan ses, ünsüz : *b, c, d, g, ğ* vb.

süreksiz *s.* Çok az süren : *Süreksiz bir mutluluk.* § **Süreksiz ünsüz** *dilb.* ciğerlerden gelen havanın ağız boşluğundaki tam kapalı engellere çarpmasıyla oluşan ünsüz : *p, t, ç, k* vb.

süreölçer *b. a.* Çok kısa zaman sürelerini ölçen özel saat, °kronometre.

sürerlik *a.* Uzun sürme durumu. § **Sürerlik eylemi** *dilb.* sürerlik kavramı veren eylem. Türkçede bu eylem herhangi bir eylemin -e'li ulacı ile durmak, kalmak, görmek eylemlerinden birinin kullanılması ile sağlanır: *Gidedurmak, bakakalmak.*

Süreyya *öz. a. gökb.* Ülker.

sürgendoku *b. a. bot.* Bitkilerde, kök ve sapların gelişebilecek durumda olan uç bölümlerindeki kolay üreyebilir gözeler.

sürgit *be.* Sonsuz olarak, sonsuzluğa değin.

sürgü *a.* **1.** Kapının kapanması için arkasına yatay olarak yerleştirilen demir ya da ağaç kol. **2.** Toprağı bastırmaya ya da düzleştirmeye yarayan taştan ya da ağaç kütüğünden silindir. **3.** Sıvayı düzleştirmekte kullanılan büyük mala. **4.** Hastanın büyük ve küçük aptesini yapabilmesi için altına sürülen kap.

sürgülemek (*-i*) **1.** Sürgü sürerek kapamak. **2.** Sürgü ile bastırarak düzeltmek.

sürgün *a.* **1.** Ceza olarak oturduğu çevreden uzaklaştırılıp başka bir yerde oturmaya zorlanan kimse. **2.** Bu biçimde cezalandırılmak eylemi ve bu eylemin sonucu. **3.** Bir kimsenin sürüldüğü yer. **4.** Bir bitkide yeni süren filiz. **5.** Olağandan daha çok, daha sık ve sulu dışkı çıkarma, °ishal.

sürme *a.* **1.** Sürmek eylemi. **2.** Kirpik diplerine sürülen siyah boya : *Gözüne sürme çekmiş.* **3.** Kapı kanadını içerden kapamaya ya da dolap kapağını yerinde tutmaya yarayan, yuvası içinde ileri geri sürülebilen düzen. **4.** (Masa ve dolapta) Küçük çekmece. **5.** *s.* Sürülerek kullanılan: *Sürme kapak.*

sürmek (*-i, -e*) **1.** Yönetip yürütmek, °sevk etmek : *Atı sürmek. Arabayı sürmek. Koyunları sürmek.* **2.** Uzatmak : *Önüme bir kâğıt sürdü.* **3.** Dokundurmak, değdirmek : *Elinizi oraya sürmeyiniz.* **4.** Birini ceza olarak oturduğu yerden ayırıp başka bir yerde oturmaya mahkûm etmek. **5.** Bir maddeyi dokundurarak gezdirmek yolu ile bir yüzey üzerine ince bir tabaka durumunda bırakmak : *Boya sürmek. Zamk sürmek. Pudra sürmek.* **6.** Bir şeyi paraya çevirmek için alıcı bulmak: *Mal sürmek.* **7.** Karşısındakinin dalgınlığından yararlanarak bozuk ya da sahte bir şeyi kabul ettirmek : *Kalp para sürmek.* **8.** (*-i*) Herhangi iyi bir durum içinde bulunmak : *Saltanat sürmek. Mutlu bir yaşayış sürmek.* **9.** (*-i*) Pulluk ya da sabanla işlemek: *Tarlayı sürmek. Toprağı sürmek.* **10.** (*nsz*) Oladurmak, olagelmek : *Fırtına üç gün sürdü.* **11.** (*nsz*) Zaman geçmek : *Çok sürmez, her şey düzelir.* **12.** (*nsz*) Zaman almak : *Bu iş iki saat sürer.* **13.** Yetişip ortaya çıkmak : *Ekinler sürdü.* **14.** (*nsz*) (Özne olarak **iç** ya da **karın** sözcüklerini aldığında) Sık sık ve sulu olarak büyük aptes bozmak.

sürmemantarıgiller *ç. b. a. bot.* Sürmemantarları takımından mantar familyası.

sürmemantarları *ç. b. a. bot.* Bitkilerin, özellikle tahılların dokularında yaşayan, sürme ya da rastık denilen hastalığı yapan, bazitli asalak mantarlar.

sürmenaj *a. Far. hek.* Sürekli ve aşırı çalışmadan doğan yorgunluk.

sürpriz *a. Fr.* Beklenmeyen ve insanı şaşırtarak sevindiren ya da üzen olay : *Güzel bir sürpriz.*

sürrealist *a.* ve *s. Fr.* Gerçeküstücü.

sürrealizm *a. Fr.* Gerçeküstücülük.

sürtmek (*-i, -e*) **1.** Bir şeyi bastırarak başka bir şey üzerinden geçirmek. **2.** Başıboş, yararsız dolaşmak: *Akşama kadar nerelerde sürttün?*

sürtük *s.* Evinde oturmayıp şurada burada çok dolaşan (kadın).

sürtünme *a. fiz.* Sürtünen bir cismin yaptığı basınç.

sürtünmek (*nsz*) **1.** Geçerken değmek, sürünmek. **2.** *mec. hlk.* Dayağı, azarı hak edecek davranışlarda bulunmak.

sürü *a.* **1.** Evcil hayvanlar topluluğu : *Sürüye kurt saldırmış.* **2.** Birlikte yaşayan hayvan topluluğu : *Kurt sürüsü.* § **Sürüden ayrılanı kurt kapar** topluluğun yardımıyla ve birlikte yapılabilen bir işten ayrılanların zarar göreceğini anlatır. **Sürüsüne bereket** pek çok, bol : *Onda hısım akraba sürüsüne bereket.*

sürücü *a.* Hayvan, at arabası ya da motorlu taşıt süren kimse.

sürüklemek (*-i*) **1.** Bir şeyi yerden kaldırmadan iterek ya da çekerek götürmek : *Bacağından sürüklediler.* **2.** *mec.* İstek göstermeyen birini birlikte getirmek ya da götürmek : *Her gittiği yere arkadaşını da sürüklüyor.* **3.** *mec.* Kötü bir duruma doğru götürmek : *Savaşa sürüklemek.* **4.** *mec.* İlgi uyandırarak bırakamayacak duruma getirmek, çok ilgilendirmek : *Bu roman insanı sürüklüyor.*

sürüm *a.* **1.** Bir ticaret malının satılır olması, °revaç : *Bu malın sürümü yoktur.* **2.** Bir paranın geçer olması, °tedavül : *Bu para sürümden kaldırıldı.*

sürümek (*-i*) (Hafif şeyler için) Sürüklemek : *Eteğini sürümek.*

sürüm sürüm *be.* Sürünmek eylemini pekiştirmek için kullanılır : *Sürüm sürüm süründü.*

sürünceme *a.* Bir işin sonuçlanıncaya değin boş yere uğradığı gecikmelerin tümü. § **Sürüncemede kalmak** (ya da **bırakmak**) bir iş sonuçlanıncaya değin boş yere gecikmek.

sürüngen *s.* **1.** *bot.* Yere yatay olarak uzanan (sap ve kök). **2.** *zool.* Karnının üstünde sürüklenen, sürünen : *Sürüngen hayvan.*

sürüngenler *ç. a. zool.* Yılan, kertenkele, kaplumbağa gibi yerde sürünerek yürüyen hayvanlar sınıfı.

sürünmek (*-i*) **1.** Kendini özellikle karnı üzerinde sürükleyerek ilerlemek. **2.** Kendi üzerine sürmek : *Koku sürünmek.* **3.** Bir şeye değerek geçmek, geçerken değmek : *Duvara sürünmek.* **4.** (*nsz*) Yoksul ve perişan yaşamak : *O, bu kafa ile daha çok sürünür.*

sürü sepet *be. tkz.* Hep birlikte : *Sürü sepet bize geldiler.*

sürüştürmek (*-i, -e*) Özensizce, üst üste, yavaş yavaş ve ovarak sürmek.

süs *a.* **1.** Süsleyen, süslemeye yarayan şey. **2.** Süsleme ya da süslenme işi : *Süse pek düşkün.* § (**Kendine**)... **süsü vermek** kendinde olmayan bir niteliği varmış gibi göstermek.

süsen *a. bot.* Süsengillerden, çiçekleri türlü renkte ve kokulu bir süs bitkisi.

süsengiller *ç. a. bot.* Birçeneklilerden, yumru ya da soğan köksaplı, süsen ve safran gibi bitkileri içine alan familya.

süslemek (*-i*) **1.** Birtakım katkılarla bir şeyin daha güzel, daha göz alıcı olmasını, daha hoş görünmesini sağlamak. **2.** *mec.* Birinin ayıplarını uzun uzun yüzüne vurmak : *Ben onu bir süsleyeyim de görsün.* § **Süsleyip püslemek** özenle süslemek.

süslenmek (*nsz*) **1.** Kendini süslemek. **2.** Süslemek işine konu olmak : *Oda çok güzel süslenmiş.*

süslü *s.* Süsü olan, süslenmiş, özenilmiş: *Süslü bir kadın. Süslü bir oda.* § **Süslü püslü** incelikle ve göze çarpacak derecede süslenmiş olan, çok süslü.

süsmek (*-i*) (Boynuzlu hayvan) Boynuzu ile vurmak, tos vurmak.

süt *a.* **1.** Memelilerin dişilerinde, yavruyu beslemek için meme bezlerinin salgıladığı sıvı. **2.** *bot.* Kimi bitkilerin çeşitli organlarında bulunan beyaz renkli özsu. § **Süt danası** yeni doğmuş daha süt emen dana. **Süt dökmüş kedi gibi** suçunu bilerek bundan utanan kimsenin durumunu anlatmak için kullanılır. **Süt kuzusu** **1)** yeni doğmuş daha süt emen kuzu; **2)** bebek; **3)** çok temiz yürekli. **Sütü bozuk** kötü, kötülük yapan kimse.

sütana, sütanne *b. a.* Bir çocuğun, anası yerine sütünü emdiği kadın, sütnine.

sütbeyaz *b. s.* Apak, bembeyaz.

sütdişi, -ni *b. a.* Bebeğin 5 - 6 aylıkken çıkarmaya başladığı 7 yaşlarında kendiliğinden dökülen diş.

sütkardeş *b. a.* Aynı kadından süt emmiş çocukların birbirine göre aldıkları ad.

sütlaç *a.* Süt, şeker ve pirinçle yapılan tatlı.

sütleğen *a. bot.* Sütleğengillerden, yaprak, sap ve köklerinde süt görünüşlü, kekre, yakıcı bir özsu bulunan, hekimlikte ve sanayide kullanılan bir bitki.

sütleğengiller *ç. a. bot.* İkiçeneklilerden, sütleğen, kauçuk gibi bitkileri içine alan bir familya.

sütlenmek (*nsz*) Sütü gelmek, sütü çoğalmak.

sütliman *b. s.* ve *be.* **1.** Durgun, sakin: *Deniz bugün sütliman.* **2.** *mec.* Gürültüsüz ve olaysız.

sütlü *s.* **1.** İçinde süt bulunan, sütle yapılan : *Sütlü irmik helvası.* **2.** Süt veren, sağmal : *Sütlü inek.* **3.** *a.* Taneleri olgunlaşıp katılaşmamış (mısır, buğday).

sütnine *b. a.* Bebeğe süt vermek için para ile tutulmuş kadın, sütanne.

sütşekeri, -ni *b. a.* Memelilerin sütünde bulunan şeker, °laktoz.

süttozu, -nu *b. a.* Toz durumuna getirilmiş süt.

sütun *a. Far.* **1.** Taş ya da başka maddelerden yapılan silindir biçiminde, dikine destek, °kolon. **2.** Bir sayfada dikine bir bölüm oluşturan satırlar dizisi, °kolon.

süvari *a. Far.* **1.** Atlı : *Karşıdan iki süvari geliyordu.* **2.** Atlı asker : *Süvari alayı.* **3.** Vapur kaptanı.

süveter *a. İng.* Genellikle altına bluz ya da gömlek giyilen kazak.

süzek *a.* Bir akışkanın içindeki yabancı maddeleri ayırmaya yarayan süzme aracı, °filtre.

süzgeç *a.* **1.** Sıvıları süzmeye yarayan araç. **2.** Sulama kovasının ucuna takılan küçük delikli metal parça.

süzgün s. Güçsüzleşmiş, zayıflamış. § **Süzgün bakış** yarı kapalı gözlerle belirli bir anlam verecek bakış.

süzmek (*-i*) **1.** Bir sıvıyı içindeki katı maddelerden ayırmak için bez ya da delikli bir kaptan geçirmek : *Şerbeti süzmek.* **2.** Bir sıvıyı katı ve tortulu maddelerden ayırmak : *Sirkenin tortusunu süzmek.* **3.** Gözle dikkatli olarak incelemek : *Yukardan aşağı iyice süzdü.* **4.** (Göz için) Baygın bakmak : *Gözlerini süzerek konuşuyor.*

süzülmek (*nsz*) **1.** Süzmek işine konu olmak. **2.** Akmak : *Gözlerinden yaşlar süzüldü.* **3.** (Kuş için) Kanatları gerili ve görünür hareket yapmadan havada ilerlemek : *Kartal süzülerek uçuyordu.* **4.** Düzgün, uyumlu bir hareketle sessizce ilerlemek : *Kotra süzülerek geçti.* **5.** Yüzüne nazlı bir eda vererek kurulmak : *Gelin gibi süzülüyor.* **6.** Zayıflamak : *Hastalıktan süzüldü.*

sü zü n tü *a.* Bir sıvıyı süzerek elde edilen tortu.

Ş

ş, Ş *a.* Türk abecesinin yirmi üçüncü harfi; ünsüz.

şaban *a. Ar.* **1.** Kamer takviminin sekizinci ayı. **2.** *argo* Saf, aptal, budala, şaşkın.

şadırvan *a.* Genellikle cami avlularında bulunan, çevresindeki musluklardan ve ortasındaki fıskiyeden su akan, üzeri kubbeli ya da açık havuz.

şafak *a. Ar.* Güneş doğmadan önce ufukta beliren aydınlık. § **(Birinde)**

Şafak atmak aklı başına gelip durumun güçlüğünü anlamak. **Şafak sökmek** sabahleyin ortalık aydınlanmaya başlamak.

Şafii öz. *a. Ar.* İslamlıkta sünnet ehli denilen dört mezhepten biri ve bu mezhepten olan kimse.

şah (I) *a. Far.* **1.** Padişah, hükümdar, özellikle İran hükümdarı. **2.** Satranç oyununda en önemli taş. § **Şah iken şahbaz olmak** (*alay*) herhangi bir nedenle çirkinliği ya da durumunun kötülüğü artan kimseler için söylenir.

şah (II) *a.* Atın ön ayaklarını yerden kesmesi. § **Şaha kalkmak** (at) ön ayaklarını yerden kesip art ayakları üstünde biraz durmak.

şahadet, -ti *a. Ar.* **1.** Tanıklık. **2.** Yüksek bir ülkü uğrunda ölme, °şehit olma.

şahadetname *b. a. Ar. Far.* (Eskiden) **1.** Diploma. **2.** Belge : *İyi hal şahadetnamesi.*

şahane *s. Far.* **1.** Hükümdarla ilgili. **2.** *mec.* Çok güzel : *Şahane gözleri var.*

şahbaz *a. Far.* **1.** *zool.* İri bir cins akdoğan. **2.** *s.* Yiğit, kahraman.

şahdamarı, -nı *b. a. Far. T.* Boynun iki yanında, yürekten başa giden kalın atardamarlardan her biri.

şaheser *b. a.* **1.** Başyapıt. **2.** *s.* Üstün değerde, üstün nitelikli.

şahıs, -hsı *a. Ar.* Kimse, kişi.

şahin *a. zool.* Doğan.

şahit *a.* ve *s. Ar.* Tanık.

şahlanmak (*nsz*) **1.** (At) Şaha kalkmak. **2.** *mec.* Birdenbire öfkelenip ya da coşup ortaya atılmak.

şahrem şahrem *be.* Yarık yarık ve parçalar durumunda.

şahsen *be. Ar.* **1.** Kendi (kendim, kendin). **2.** Tanışmadan, uzaktan görerek, dış görünüşü ile : *Onu şahsen tanırım.*

şahsi *s. Ar.* Kişisel.

şahsiyet, -ti *a. Ar.* **1.** Kişilik. **2.** Kişi, kimse, yüksek ve değerli kişi.

şair *a. Ar.* Ozan.

şaka *a.* Güldürmek, eğlendirmek amacıyla karşısındakini kırmadan yapılan hareket ya da söylenen söz. § **Şaka gibi gelmek** bir şeyin olacağına olasılık verememek, bir türlü inanamamak. **Şaka götürmemek 1)** (iş için) hafifsemeye, dikkatsizliğe gelmemek; **2)** şakadan hoşlanmamak. **Şaka maka** (ya da **Şaka maka derken**) ağırlığını çok duymayarak : *Şaka maka derken kışın yarısını atlattık.* **Şakaya boğmak** ciddi başlayan bir sözü ya da davranışı şakaya çevirmek.

şakak *a.* Göz ile kulak arasında elmacık kemiğinin üstünde bulunan çukurumsu yer.

şakalaşmak (*nsz* √ *-le*) Birbiriyle şaka etmek.

şakayık

şakayık *a. Ar. bot.* Düğünçiçeğigillerden, çiçekleri türlü renkte, güzel bir süs bitkisi.

şakımak (*nsz*) **1.** (Ötücü kuşlar için) Ezgili sesler çıkarmak, ötmek. **2.** *mec.* (Şarkı, şiir için) Söylemek.

şakır şakır *be.* **1.** Sürekli olarak yağan yağmurun ya da ötüşen kuşların çıkardığı sesi anlatır. **2.** Kolaylıkla, iyi bir biçimde : *Şakır şakır İngilizce konuşuyor.*

şaklaban *s.* **1.** Şakacı, şen ve güldürücü. **2.** *mec.* Dalkavuk.

şakrak *s.* **1.** Sevinçli, keyifli, şen (ses) : *Şakrak bir kahkaha.* **2.** Böyle bir sesle konuşan : *Şakrak bir kız.*

şakrakkuşu, -nu *b. a. zool.* Serçegillerden, başı siyah, boynu kırmızı, ötücü bir kuş.

şakşak *a.* Çoğunlukla hokkabazların kullandığı, hafifçe vurulduğunda hızla vurulmuş gibi şak diye ses çıkaran tahta maşa.

şal *a. Ar.* Kadınların omuzlarını örtmek için kullandıkları geniş atkı.

şalgam

şalgam *a. bot.* Turpgillerden, etli ve tatlı kökü besin olarak kullanılan bitki.

şalter *a. Al.* Elektrik akımı anahtarı ve çevirgeci.

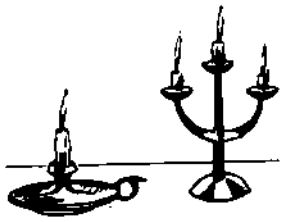
şalvar *a.* Genellikle bol ağızlı, bele bir uçkurla bağlanan geniş üst donu. § **Şalvar gibi** çok bol (pantolon).

şamandıra *a. Yun.* Yüzertop.

şamar *a.* Avuçla yüze vurulan tokat. § **Şamar oğlanı** *mec.* herkesin her fırsatta hıncını aldığı kişi.

şamata *a.* Patırtı, gürültü, yaygara.

şambaba *b. a.* Bir çeşit hamur tatlısı.

şamdan

şamdan *a. Ar. Far.* İçine mum yerleştirilen destek.

şamfıstığı, -nı *b. a. bot.* Gaziantep'te yetiştirilen bir fıstık çeşidi.

şampanya *a. Fr.* Tatlı ve köpüklü beyaz şarap.

şampiyon *a.* ve *s.* Ulusal ya da uluslararası bir yarışmada ilk dereceyi alan (kimse ya da takım).

şampuan *a. İng.* Genellikle saç yıkamakta kullanılan sıvı sabun.

şan (I) *a. Ar.* **1.** Ün, san. **2.** Gösteriş, büyüklük.

şan (II) *a. Fr. müz.* İnsan gırtlağından makamla çıkan ve perde farklarıyla çeşitli duyumlar uyandıran ses dizisi.

şangırdamak (*nsz*) (Tabak, bardak için) Bir yere çarpıp kırılırken gürültülü ve çınlayıcı ses çıkarmak.

şans *a. Fr.* Talih. § **Şans tanımak** olanak vermek, fırsat vermek. **Şansı yaver gitmek** talihli olmak, bahtı açık olmak, şansı yardım etmek.

şansölye *a. Fr.* Federal Alman Cumhuriyeti'nde ve Avusturya'da hükümet başkanı.

şantaj *a. Fr.* Para ya da herhangi bir çıkar sağlamak için bir kimseyi kendisiyle ilgili lekeleyici, gözden düşürücü bir haberi yayma ya da açığa çıkarma tehdidiyle korkutma.

şantiye *a. Fr.* **1.** Yapı gereçlerinin yığılıp saklandığı ya da işlendiği yer. **2.** İnşa durumundaki ev, fabrika, baraj vb. gibi her türlü yapı. **3.** Gemi tezgâhı.

şantör *a. Fr.* Erkek şarkıcı.

şantöz *a. Fr.* Kadın şarkıcı.

şapırdatmak (*nsz*) Öperken ya da bir şeyi yerken ağız ya da dudaklarla ses çıkarmak.

şapır şapır *be.* Ses çıkararak acele ile yemek yemeyi ya da üst üste öpmeyi anlatır : *Şapır şapır yedi, bitirdi.*

şapka *a.* **1.** Keçe, hasır gibi maddelerden çeşitli biçimlerde yapılan baş giyeceği. **2.** Boru, baca, direk gibi şey-

lerin üstü açık kısmını hava etkisinden korumak için takılan başlık : *Soba borusu şapkası. Lamba şapkası.*

şapkalık *a.* **1.** Şapka koymaya yarar yer. **2.** *s.* Şapka yapmaya elverişli : *Şapkalık kumaş.*

şapşal *s.* **1.** Aptalca davranışlarda bulunan. **2.** Üstüne başına özen göstermeyen.

şarabi *s.* Kırmızı şarap renginde olan.

şarampol *a. Mac.* < *Al.* Karayollarının kenarında bulunan ve yol seviyesinden aşağıda kalan bölüm.

şarap *a. Ar.* Üzüm ya da başka meyve sularını türlü yöntemlerle mayalandırarak elde edilen alkollü içki.

şarapnel *a. İng.* İçi misket dolu top mermisi.

şarbon *a. Fr.* Özellikle koyun ve sığırlarda görülen, insanlara da geçebilen bir hastalık, karakabarcık.

şarıldamak (*nsz*) Sesli ve bol bol akmak : *Dere şarıldıyor.*

şarıl şarıl *be.* Suyun bol ve sesli akmasını anlatır : *Sular şarıl şarıl akıyor.*

şarj *a. Fr.* **1.** Yükleme, doldurma. **2.** Elektrik verme.

şarjör *a. Fr.* Otomatik silahlarda, taşıdığı fişekleri birden ya da arka arkaya sürmeye yarayan düzen.

şark *a. Ar.* Doğu : *Şark müziği.*

şarkı *a.* **1.** Tonlama değişiklikleriyle çeşitli duygular uyandıran uyumlu insan sesleri dizisi. **2.** Ezgi, müzik parçası : *Halk şarkıları söylüyor.* **3.** *yz.* Divan edebiyatında bestelenmek üzere yazılan koşuk.

şarkiyat, -tı *a. Ar.* Doğu ülkelerinin kültürleriyle uğraşan bilim dallarının tümü.

şarküteri *a. Fr.* Salam, sosis gibi kimi hazır yiyeceklerin satıldığı dükkân.

şarlatan *s. İt.* Kendi bilgi ve niteliklerini ya da sahibi olduğu malları överek saf insanları dolandıran kimse.

şart, -tı *a. Ar.* Koşul. § **Şart koşmak** önceden bir koşula bağlamak. **Şart olmak** gerekmek, kaçınılmaz bir durum almak.

şartlamak (*-i*) Din yasaları gereğince kirli sayılan giysi ya da kapları en az üç kere sudan geçirip yıkamak.

şartlanmak (*nsz*) Tepkileri, davranışları, düşünceleri önceden belirlenmiş koşullara göre ayarlanmak.

şasi *a. Fr.* **1.** Fotoğrafçılıkta, içine hassas bir cam ya da kâğıt konulan çerçeve. **2.** Otomobilin, üzerine karoseri oturtulan iskelet bölümü.

şaşakalmak (*-e*) Çok şaşırmak, şaşkınlıktan ne yapacağını bilememek.

şaşı *s.* ve *a.* **1.** (İnsan için) Gözleri aynı doğrultuda olmayan. **2.** (Bakış için) Aynı doğrultuda olmayan.

şaşırmak (*-i*) **1.** Bir işin neresinden başlayıp, nasıl sürdürüleceğini ve nasıl sonuçlandırılacağını bilemeyecek duruma gelmek. **2.** Doğru, gerçek ve gerekli olanı ayırt edemeyecek duruma gelmek : *Yolunu şaşırmak.* **3.** (*nsz*) Ne yapmak gerektiğini bilememek : *Beni görünce şaşırdı.*

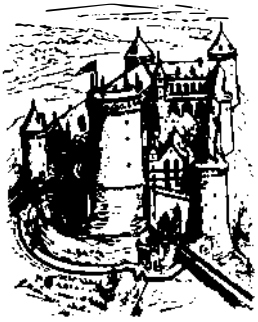
şaşkaloz *s. argo* Şaşılara ve şaşkınca davrananlara hakaret için söylenir.

şaşkın *s.* Ne yapacağını bilemeyecek derecede düşünce karışıklığına uğramış. § **Şaşkına dönmek** ne yapacağını bilmez duruma gelmek, hayret içinde kalmak.

şaşmak (*-e*) **1.** Umulmayan, beklenmeyen bir olay ya da olgu karşısında düşünce karışıklığı geçirmek : *Bu başarısına herkes şaştı.* **2.** (*-den*) (Eylemin olumsuz ya da soru biçimi ile) Yolundan sapmamak, gidişini değiştirmemek ya da yanılmamak : *O bildiğinden şaşmaz.*

şatafat, -tı *a.* Süs ve gösteriş.

şato *a. Fr.* **1.** Bir hükümdarın, prensin ya da zengin birinin konutu. **2.** Etrafı hendek, sur ve kulelerle çevrili derebeyi konağı.

şato

şavk *a. hlk.* Işık.

şavkımak (*nsz*) Işık saçmak, parlamak.

şayak *a.* Kaba dokunuşlu, dayanıklı bir çeşit yün kumaş.

şayet *bağ. Far.* (Olasılık derecesi daha az olarak) Eğer : *Şayet gelmeyecek olursanız....*

şayia *a. Ar.* Yaygın söylenti.

şebboy *a. Far. bot.* Turpgillerden, değişik renkte güzel kokulu çiçekleri olan bir süs bitkisi.

şebek *a.* **1.** *zool.* Afrika'da yaşayan, uzun kuyruklu kimi maymunlara verilen ad. **2.** *mec.* Çirkin kimse.

şebeke *a. Ar.* **1.** Ülke yüzeyine yaygınlaştırılmış ağ : *Telefon şebekesi.* **2.** Birbiriyle bağlantı ve gizli çalışan kimselerin topu: *Hırsız şebekesi.* **3.** Üniversite öğrencilerinin kimlik kartı.

şecere *a. Ar.* Soyağacı.

şef *a. Fr.* **1.** Yöneten, yetki ve sorumluluğu olan kimse. **2.** Önder, °lider.

şeffaf *s. Ar.* Saydam.

şefkat, -ti *a. Ar.* Acıma ve koruma duygusuyla karışık olan sevgi, sevecenlik.

şefkatli *s.* Acıyarak ya da koruyarak seven, sevecen.

şeftali *a. Far. bot.* Gülgillerden, bir ılıman bölge ağacı ve bu ağacın meyvesi.

şehir *a. Far.* Halkının çoğu ticaret, sanayi ve yönetimle ilgili işlerle uğraşan yerleşme alanı, kent.

şehircilik *a.* Kentlerin kurulması, düzenlenmesi, güzelleştirilmesi ve ekonomik, sosyal, sağlık işleri ile ilgili esasları içine alan bilim.

şehirlerarası, -nı *b. s.* Bir ülkenin birçok kenti arasında yapılan : *Şehirlerarası telefon konuşması.*

şehit *a. Ar.* Yüksek bir ülkü uğrunda savaşırken ölen. § **Şehit düşmek** bu uğurda savaşırken ölmek.

şehla *s. Ar.* Kusurlu sayılmayacak kadar hafif şaşı (göz).

şehriye *a. Ar.* Çorba yapmakta kullanılan, türlü biçimlerde kurutulmuş buğday unu hamuru.

şehvet, -ti *a. Ar.* Cinsel istek.

şehzade *b. a. Far.* Padişah oğlu ya da padişah ailesinden olan erkeklerin oğullarından biri.

şeker *a.* **1.** Şekerkamışı ve şekerpancarından elde edilen, kendine özgü tadı olan, billursu besin. **2.** Lokum, akide, çikolata gibi tatlı maddelerin genel adı. **3.** *s. mec.* Sevimli, canayakın, tatlı ve güzel. **4.** *hlk.* Kanda glikozun artması yüzünden beliren hastalık. § **Şeker gibi 1)** çok tatlı; **2)** *mec.* sevimli, güzel. **Şekerim!** teklifsiz bir seslenme sözcüğü.

şekerciboyası, -nı *b. a. bot.* Şekerciboyasıgillerden, tropikal ve astropikal bölgelerde yetişen, yirmi kadar türü bilinen, küçük çiçekleri salkım durumunda, almaşık yapraklı ağaç ya da ot şeklinde bir bitki.

şekerciboyasıgiller *ç. b. a. bot.* Çiçekleri taçsız ve üst yumurtalıklı olan, ikiçenekli bitkiler familyası.

şekerkamışı, -nı *b. a. bot.* Buğdaygillerden, özsuyundan şeker elde edilen bir bitki.

şekerleme *a.* **1.** Şekerlemek eylemi. **2.** Şeker şerbeti içinde kaynatılıp

şekerkamışı

şekerlendirilmiş kestane, incir gibi yemiş. **3.** *mec.* Yatağa yatmadan uyunan kısa ve tatlı uyku.

şekerlemek (*-i*) Şekerle tatlandırmak, içine ya da üzerine şeker koymak.

şekerlenmek (*nsz*) Şekerli eriyiğin şekeri sudan ayrılıp billurlaşmak : *Reçel şekerlendi.*

şekerpare *b. a.* **1.** *bot.* Gülgillerden, çok tatlı bir kayısı çeşidi. **2.** Bir çeşit hamur tatlısı.

şekerrenk *b. s.* İki kişi arasındaki dostluğun biraz bozulduğunu belirtmek için kullanılır.

şekil, -kli *a. Ar.* **1.** Dış görünüş, biçim : *Masanın şekli.* **2.** Bir konuyu açıklamaya yarayan resim : *Kitaptaki şekillere bakınız.* **3.** Yol, tarz : *Bu şekilde hareket etmeyiniz.* **4.** Bir kavramın, düşüncenin, olayın ya da eylemin değişik oluş biçimi. **5.** Toplumsal bir bütünün örgütleniş biçimi : *Yönetim şekli cumhuriyettir.* **6.** Olma biçimi, durum, °hal : *Bakır doğada bileşik şekilde bulunur.* **7.** *mat.* Kimi matematiksel varlıkların gösterilmesine yarayan resim : *Geometrik şekil.*

şekilci *s.* Biçimci.

şekilcilik *a.* Biçimcilik.

şekillendirmek (*-e, -i*) Bir şeye biçim vermek, biçimlendirmek.

şelale *a. Ar.* Büyük çağlayan, çavlan.

şema *a. Yun.* **1.** Bir aygıtın, aracın ya da biçimin ana çizgilerini gösteren taslağı. **2.** Bir yazın yapıtının, bir tasarının planı.

şempanze

şempanze *a.* (*Afrika dillerinden*) Afrika'da yaşayan kuyruksuz, büyük maymun.

şemsiye *a. Ar.* **1.** Güneşten ya da yağmurdan korunmak için kullanılan, su geçirmez kumaştan yapılan, taşınabilir eşya. **2.** *bot.* Aynı noktadan çıkan eşit uzunluktaki sapçıkların ucunda bulunan çiçek durumu.

şen *s.* Yaşayışından memnun olup bunu davranışlarıyla gösteren ve bunu çevresindekilere de yayan : *Şen adam. Şen ses.*

şenlenmek (*nsz*) **1.** Neşelenmek, eğlenmek : *O gelince hepimiz şenleniriz.* **2.** Bayındır bir duruma gelmek : *Bu kent kısa zamanda çok şenlendi.*

şenlik *a.* **1.** Şen olma durumu. **2.** Bir olayı, bir ulusal kahramanı kutlamak amacıyla düzenlenen gösteriler : *Bayramlarda her yerde şenlik yapılır.*

şer *a. Ar.* Kötülük.

şerbet *a. Ar.* **1.** Meyve suyu ile şekerli su karıştırılarak yapılan içecek : *Portakal şerbeti.* **2.** Belli olaylarda konuklara sunulan şekerli içecek : *Lohusa şerbeti.* **3.** Kimi maddelerin suda eritilmişi : *Gübre şerbeti.*

şerbetçiotu

şerbetçiotu, -nu *b. a. bot.* Kendirgillerden, yaprakları karşılıklı sapı sarılgan, hekimlikte ve biracılıkta önemli bir bitki.

şerbetli *s.* **1.** Yılan sokmasından zarar görmeyen. **2.** *mec.* Olumsuz alışkanlıkları huy edinmiş (kimse) : *Dayağa şerbetli. Yalana şerbetli.*

şeref *a. Ar.* **1.** İnsanın kendi kendini sayacak ve başkalarına da saydıracak biçimde davranmasını sağlayan değer, onur. **2.** Erdem, gözüpeklik ve yetenekle kazanılmış iyi şöhret. § **Şeref sözü** namus sözü. **Şeref vermek 1)** kendisiyle övünülmeye hak kazandırmak; **2)** bir yere özel bir lütuf olarak gelmek, gitmek.

şerefe *a. Ar.* Minarenin ezan okunan yeri.

şereflendirmek (*-i*) Onurlandırmak.

şeriat, -tı *a. Ar.* Kuran ayetlerine dayanan Müslümanlık yasası.

şerit *a.* **1.** Dar, uzun parça ve özellikle dokuma ya da kumaş parçası : *İpek şerit. Deniz şeridi. Yol şeridi.* **2.** *zool.* Şeritgillerden vücudu yassı, birbirine kenetlenmiş boğumları bulunan bir bağırsak asalağı.

şeritler *ç. a. zool.* Vücutları şerit biçiminde, insan ya da hayvan bağırsaklarında yaşayan yassı solucanlar sınıfı.

şev *a. Far.* **1.** İnişli yer, bayır. **2.** *s.* Eğik, meyilli.

şevk, -ki *a. Ar.* Güçlü istek : *İşine şevkle sarıldı.*

şey *a. Ar.* **1.** Anlamı (madde, eşya, nesne, olay, söz) kendinden önceki ya da sonraki sözcüklerle ortaya çıkan belirsiz sözcük, nesne : *Taş katı bir şeydir.* **2.** Soyut kavramlar için kullanılır: *Yalan kötü bir şeydir.* **3.** Söz söylerken o anda hatıra gelmeyen gerekli sözcük yerine kullanılır.

şeyh *a. Ar.* **1.** Tarikat kurucusu ya da büyüğü : *Mevlevi şeyhi.* **2.** Arap kabile ve aşiretleri başkanı.

şeyhülislam *b. a. Ar.* İslam ülkelerinde bütün din kurumlarının başında bulunan en yüksek görevli.

şeytan *a. Ar.* **1.** Din kitaplarında isyancı meleklerin, kötü ruhların başı olarak nitelenen varlık. **2.** *mec.* Çok kurnaz, uyanık. § **Şeytan azapta gerek** sevilmeyen bir kimse zorluk içinde kaldığında "o buna layıktır" anlamında kullanılır. **Şeytan çekici** çevik, becerikli ve yaramaz çocuk. **Şeytan gibi** çok zeki ve kurnaz. **Şeytan tüyü** bir kimsenin kendini herkese sevdirme özelliği : *Sende şeytan tüyü mü var?* **Şeytana uymak** kötü bir şey yapma isteğine kapılmak.

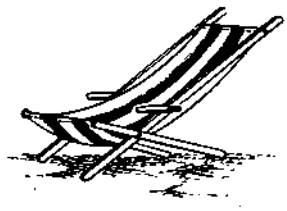
şeytanarabası, -nı *b. a. bot.* Kimi bitkilerin havada uçuşan uzun ve ince tüylü tohumu.

şeytankuşu, -nu *b. a. zool.* Kurbağa ile beslenen kuyruksuz bir cins yarasa.

şeytanminaresi, -ni *b. a.* Bir çeşit denizböceğinin koni biçimindeki kabuğu.

şeytantersi, -ni *b. a. bot.* Maydanozgillerden, Orta Asya'da ve Akdeniz'de yetişen pis kokulu bir bitki.

şeytantırnağı, -nı *b. a.* **1.** Tırnağın yanında oluşan, rahatsız edici, sertleşip kalkmış üstderi. **2.** *bot.* Çançiçeğigillerden, birçoğu dağlarda yetişen bir çeşit bitki.

şezlong

şezlong *a. Fr.* Uzanılabilecek biçimde yapılan, döşeme yerine bez gerilen bir tür portatif koltuk.

şık (I) *s. Fr.* **1.** Zarif, güzel, modaya uygun : *Şık bir kıyafet.* **2.** Güzel giyinmiş olan : *Şık bir bayan.*

şık (II) *a. Ar.* Bir konuda seçilebilecek yolların, alınabilecek kararların her biri : *Bu işte tek bir şık var, çalışmak.*

şıkırdamak (*nsz*) Birbirine çarpan metal paraların çıkardığı sese benzer bir ses çıkarmak : *Çantanın içinde bir şeyler şıkırdadı.*

şıkır şıkır *be.* **1.** Maden paranın çıkardığı sesi anlatır : *Cebi şıkır şıkır para dolu.* **2.** Parlak, pırıl pırıl. § **Şıkır şıkır oynamak 1)** çok neşeli oynamak; **2)** *mec.* çok sevinmek.

şıllık *a.* Aşırı süslenip boyanmış, bayağı kadın, yelloz.

şımarık *s.* Arsız, yüz bulmuş.

şımarmak (*nsz*) Kendisine gösterilen sevgi ve saygıdan ya da verilen değerden yüz bulup yersiz, aşırı davranışlarda bulunmak.

şıngırdamak (*nsz*) (Küçük şeyler için) Şıngır diye ses çıkarmak, şangırdamak.

şıp *a.* Su damlasının çıkardığı ses. § § **Şıp diye** ansızın.

şıpıdık *a.* Ökçesiz ve arkalıksız terlik.

şıpınişi *hlk. b. s.* Çarçabuk yapılıveren.

şıpır şıpır *be.* Bir şeyin biteviye ve damla damla aktığını anlatır : *Alnından şıpır şıpır ter damlıyordu.*

şıppadak *be.* Birdenbire ve beklenmeyen bir zamanda.

şıpsevdi *b. s.* Görür görmez seven, gönül veren : *O şıpsevdinin biridir.*

şıra *a.* Henüz mayalanmamış üzüm suyu.

şırfıntı *a.* Düşük, aşağılık kadın.

şırıldamak (*nsz*) (Su için) Akarken hafifçe ses çıkarmak.

şırıl şırıl *be.* Genellikle suyun azar azar ve sürekli akışını anlatmak için kullanılır.

şırınga *a. Yun.* **1.** Havayı ya da sıvıları emmeye ve itmeye yarayan küçük pompa. **2.** Vücuda ilaç vermek için kullanılan, ucu iğneli küçük pompa. § **Şırınga yapmak** şırınga ile vücuda ilaç vermek.

şiddet, -ti *a. Ar.* **1.** *fiz.* Bir hareketin, bir kuvvetin ya da gücün derecesi, yeğinlik : *Sesin, ışığın şiddeti.* **2.** Bir olayın, bir şeyin yıkıcı kuvveti : *Kar dünkü şiddetini kaybetti.* **3.** Bir duygunun aşırılığı : *Heyecanının şiddetinden konuşamadı.*

şiddetlenmek (*nsz*) Şiddeti gittikçe artmak.

şifa *a. Ar.* Bedensel ya da ruhsal bir hastalığın son bulması, eski sağlığa yeniden kavuşma. § **Şifa bulmak** iyi olmak. **Şifayı bulmak** (ya da **kapmak**) (*alay*) hastalanmak ya da hastalığı iyice artmak.

şifon *a. Fr.* İplik ve ipekle dokunmuş, şeffaf, ince kumaş çeşidi.

şifoniyer *a. Fr.* Üst üste çekmeceleri olan çamaşır dolabı.

şifre *a. Fr.* < *Ar.* Başkalarının anlayamayacağı biçimde düzenlenmiş, gizli haberleşmeye yarayan işaretlerin tümü : *Kumandan şifreyi söyledi. Okulda aramızdaki şifreyi o da biliyordu.*

şiir *a. Ar.* Seslerin, ritimlerin, uyumların kaynaşmasıyla en güçlü duyguları, izlenimleri, coşkuları canlandırma ve etkileme sanatı.

şikâyet, -ti *a. Ar.* Memnuniyetsizlik belirten söz ya da yazı, sızlanma, yakınma. § **Şikâyette bulunmak** yakınmak.

şike *a. Fr.* Maddi ya da manevi bir çıkar karşılığı anlaşma ile bir maçın sonucunu değiştirme, anlaşmalı spor karşılaşması yapma.

şilep *a. Al.* Yük taşımaya yarayan gemi.

şilin *a. İng.* **1.** Avusturya para birimi. **2.** İngiliz lirasının yirmide biri.

şilt *a. İng. sp.* Genellikle karşılaşma ya da yarışmaları kazanan kimse ya da takıma armağan olarak verilen, üstüne gerekli ad ve tarihler kazılmış, kalkan biçimli maden levha.

şilte *a.* Üstünde oturulan, yatılan, içi yünle, pamukla doldurulmuş döşek.

şimal *a. Ar.* Kuzey.

şimdi *be.* **1.** Şu anda, içinde bulunduğumuz zamanda : *Şimdi geldi.* **2.** Az sonra, yakında : *Şimdi annesi çağıracak.* **3.** Az önce : *Kadın şimdi gitti.* **4.** *il.* Bu duruma göre : *Mektup aldık, şimdi telefon etmemiz gerekiyor.* § **Şimdiden tezi yok** hiç vakit geçirmeden, hemen şimdi.

şimendifer *a. Fr.* **1.** Demiryolu. **2.** Demiryolu katarı, °tren.

şimşek *a.* Buluttan buluta ya da yere elektrik boşalırken oluşan kırık çizgi biçimindeki geçici ve çok şiddetli elektrik akımı. § **Şimşek gibi** çok hızlı. **Şimşekleri üstüne çekmek** sert eleştirilere hedef olmak.

şimşir *a. bot.* Şimşirgillerden, her mevsimde yeşil kalan, çok sert sarı odunlu bir süs bitkisi.

şimşirgiller *ç. a. bot.* İkiçeneklilerden, örnek bitkisi şimşir olan ve şimşir türlerini içine alan bir bitki familyası.

şinanay *ünl. hlk.* **1.** Sevinç ve kıvanç duygusunu anlatır. **2.** Cicili bicili. **3.** *argo* Yok : *Bende para şinanay.*

şipşak *be. argo* Birden, hemencecik.

şipşakçı *a.* Sokakta beş on dakika içinde resim çekip hazırlayan fotoğrafçı.

şiraze *a. Far.* Kitapların kapağa bağlandıkları yerin iki ucunda ibrişimden örülen ince şerit. § **Şirazeden çıkmak** ussal dengeyi yitirmek. (İş) **Şirazesinden çıkmak** eski düzenini yitirmek, çığırından çıkmak.

şirden *a. zool.* Gevişgetiren hayvanlarda dördüncü mide.

şirin *s. Far.* Sevimli, canayakın, tatlı, °hoş.

şirket, -ti *a. Ar.* Ortaklık.

şirpençe *b. a. Far.* Derialtı göze dokusunun ve yağbezlerinin yangısından ileri gelen şişkinlik.

şirret, -ti *a. Ar.* Geçimsiz, huysuz, kavga çıkarmaktan hoşlanan.

şiş (I) *s.* **1.** Kabarık, şişmiş, şişkin. **2.** *a.* Şişmiş olan yer.

şiş (II) *a.* **1.** Bir ucu sivri, ince uzun demir çubuk. **2.** Örgü örmekte kullanılan maden, ağaç, kemik vb. den yapılan uzun çubuk : *Örgü şişi.*

şişe *a. Far.* **1.** Sıvıların, özellikle içkilerin konulduğu, genellikle camdan, dar ağızlı uzun kap. **2.** Lambaya geçirilen camdan koruyucu. **3.** *s.* Şişenin aldığı ölçüde : *Bir şişe şarap.* § **Şişe çekmek** ağrı dindirmek amacıyla içinde alev yakılarak havası azaltılan özel bir şişeyi sırta yapıştırmak.

şişek *a. hlk.* İki yaşında olan koyun.

şişinmek (*nsz*) Başkalarına yüksekten bakar gibi bir tavır takınmak, böbürlendiğini davranışlarıyla belli etmek.

şişirmek (*-i*) **1.** Şişkin bir duruma sokmak. **2.** *mec.* (Bir sözü ya da yazıyı) Gereksiz katmalarla uzatmak. **3.** *mec.* Baştan savma iş görmek.

şişkin *s.* Şişmiş, şişirilmiş, kabarık, kabarmış.

şişkinlik *a.* **1.** Şişkin olma durumu. **2.** Bağırsaklardaki gaz birikimi nedeniyle karında duyulan şişme ve gerginlik.

şişko *s. alay.* Şişman.

şişlemek (*-i*) Şiş, bıçak ve benzeri şeyleri batırmak.

şişman *s.* Derisinin altında fazla yağ toplanmasından vücudunun her yanı toplu görünen (kimse) : *Şişman çocuk.*

şişmek (*nsz*) **1.** İçi hava ya da gazlarla dolarak gerilmek : *Balon şişti.* **2.** Bir şey emerek genişlemek : *Tahta su emerek şişer.* **3.** Vücudun bir yeri yabancı bir maddenin girmesiyle gerilmek, kabarmak : *Kolu şişmek.* **4.** Çok yemek yiyerek doymak. **5.** *argo* Utanmak, bozum olmak.

şive *a. Far.* **1.** Söyleyiş : *Şivesi bozuk.* **2.** Naz, cilve.

şok *a. Fr.* Ani ve zorlu bir olay karşısında organizmanın gösterdiği tepkinin başlangıcında beliren güçten düşürücü olayların tümü.

şom *s.* Uğursuz. § **Şom ağızlı** hep kötü şeylerden söz eden ve konuştuklarının gerçekleşmesinden korkulan (kimse).

şort, -tu *a. İng.* Spor yaparken ya da sıcak ülkelerde giyilen kısa pantolon.

şose *a. Fr.* Üzeri kırık taşlarla beslenmiş toprak yol.

şoset, -ti *a. Fr.* Kısa çorap.

şoven *s. Fr.* Yobazlık derecesinde milliyetçi olan (kimse).

şöhret, -ti *a. Ar.* Herkesçe bilinme, tanınma durumu, ün.

şölen *a.* **1.** Eğlenmek ya da bir olayı kutlamak amacıyla birçok kimsenin biraraya gelip yedikleri yemek, °ziyafet. **2.** *mec.* Sanat gösterisi. **3.** Bir amaçla düzenlenen eğlence. **4.** *toplb.* Din töreni niteliğinde yemek toplantısı.

şömine *a. Fr.* Salonlarda ateş yakılan önü açık ocak.

şövale *a. Fr.* Ressam sehpası.

şövalye *a. Fr.* **1.** Ortaçağda Batı Avrupa'da soyluların oluşturduğu askeri derebeylik sınıfından olan kimse. **2.** Barondan bir derece aşağı aşamadaki soylu. **3.** *mec.* Özverili, gönlü yüce kimse.

şöyle *be.* ve *s.* **1.** Şunun gibi, şuna benzer. **2.** Şu türlü, şu biçimde : *Şöyle söylüyordu.* § **Şöyle bir** gelişigüzel, üstünkörü : *Bardağı şöyle bir yıkadı.* **Şöyle böyle** tam değil de tama yakın, orta derecede; aşağı yukarı : *Fransızcası şöyle böyle. Şöyle böyle üç yıl oldu.*

şu *ad.* ve *s.* **1.** Yerde, zamanda ya da söz zincirinde biraz uzakça olanı gösterir : *Şu evin önünde. Şu saatten başlayarak...* **2.** Yer ya da konuşma bakımından biraz uzakta bulunan şey ya da kimseyi belirten gösterme adılı : *Bunu istemem şunu isterim. Şu evin önünde.* § **Şu bu** belirsiz kimseler ve nesneler : *Şu bu karışırsa iş yürümez. Şu bu derken bavul doldu.* **Şu halde** öyleyse, sonuç olarak denebilir ki. **Şunu bunu bilmemek** itiraz dinlememek. **Şunun şurası** *hlk.* küçümseme, azımsama : *Şunun şurası iki adımlık yer.*

şubat, -tı *a.* (*Süryani dilinden*) Yirmi sekiz gün süren, yılın ikinci ayı; artıkyıllarda yirmi dokuz gün sürer.

şube *a. Ar.* **1.** Bir kurumun ikinci aşamadaki iş yerlerinden her biri, dal, kol : *Banka şubesi. Askerlik şubesi.* **2.** *biy.* Başlıca bölüm : *Hayvanlar iki şubeye ayrılır : Birgözeliler ile çokgözeliler.*

şura *ad.* Şu yer : *Şuraya oturmuştu.*

şûra *a. Ar.* Danışma kurulu : *Milli Eğitim Şurası. Askeri Şura.*

şurup *a. Ar.* **1.** Fazla kaynatılarak koyulaştırılmış şerbet. **2.** Sıvı ve şekerli ilaç : *Kuvvet şurubu.*

şut, -tu *a. İng.* Ayaktopunda topu kaleye sokmak için yapılan kuvvetli vuruş.

şuur *a. Ar.* **1.** Kişinin kendi varlığı ve davranışlarının farkına varma duygusu. **2.** Bilinç.

şükran *a. Ar.* İyilik bilme, gönül borcu.

şükretmek (*-e*) *Ar. T.* Tanrı'ya övgü sunmak.

şükür, -krü *a. Ar.* Tanrı'ya övgü.

şüphe *a. Ar.* Kuşku. § **Şüphe yok** başka türlü olamaz, kuşkusuz.

şüphelenmek (*-den*) Kuşkulanmak.

şüpheli *s.* **1.** Olup olmayacağı bilinmeyen : *Bugün geleceği şüpheli.* **2.** Kendisine güvenilmeyen, kötülük hazırladığı sanılan (kimse) : *Şüpheli bir adam.* **3.**

İnanmayan ya da kötülük sezilen, kuşkulu : *Şüpheli gözlerle bakmak.*

şüphesiz s. **1.** Hakkında şüphe edilmeyen, kesin olarak bilinen : *İşin bu sonuca varacağı şüphesizdi.* **2.** *be.* Kesin olarak, kuşkusuz.

T

t, T *a.* Türk abecesinin yirmi dördüncü harfi; ünsüz.

ta *be.* Dek, değin, kadar, beri gibi ilgeçlerle yapılan ve bir işin sona erdiği ya da başladığı noktayı anlatmaya yarayan belirteçlerin başına getirildiğinde, aradaki zamanın ya da uzaklığın çoğumsandığını anlatır : *Ta sabaha dek bekledim. Dağın ta tepesine kadar çıktık.* § **Ta kendisi** tastamam kendisi. **Ta ki** erek anlatan tümcenin başına getirilir : *Açık söylüyorum, ta ki herkes anlasın.*

Ta *kim.* Tantalın simgesi.

taahhüt *a. Ar.* Üstüne alma.

taarruz *a. Ar.* Saldırı, °hücum.

taassup *a. Ar.* Bağnazlık.

taba *a. Fr.* Kahverengi ile kızıl arası bir renk.

tabak (I) *a. Ar.* Yiyecek koymaya yarar, az derin ve yayvan kap : *Yemek tabağı. Kayık tabak.* § **Tabak gibi** dümdüz ve açık (yer).

tabak (II) *a. Ar.* Sepici.

tabaka (I) *a. Ar.* **1.** Üst üste ya da arka arkaya konmuş benzer ve yayvan şeylerin her biri, kat, katman : *Bir tabaka kâğıt.* **2.** Bir toplum içinde herhangi bir bakımdan ayrılan topluluklardan her biri ; kesim : *Esnaf tabakası. İşçi tabakası.*

tabaka (II) *a.* (*Amerika yerlilerinin dilinden*) Cepte taşınan tütün ya da sigara kutusu.

tabaklamak (*-i*) Sepilemek.

taban *a.* **1.** Ayağın alt yüzü. **2.** Üstü kapalı bir yerin, gezinilen, ayakla basılan yüzü. **3.** Bir şeyin yere dayanan bölümü. **4.** *mec.* En alt aşama. **5.** *mat.* Bir cismin ya da bir biçimin yüksekliğini ölçmek için aşağıdan yukarıya doğru başlama noktası olarak alınan yüzey ya da çizgi : *Piramidin tabanı.* § **Taban fiyat** devletin üreticiyi desteklemek için kimi tarım ürünlerine uyguladığı en düşük fiyat sınırı. **Taban tepmek** (ya da **patlatmak**) yaya olarak uzun yol yürümek. **Taban tabana zıt** birbirine son derece aykırı. **Tabanları yağlamak** 1) uzak bir yere yayan gitmeye hazırlanmak; 2) hızlıca koşmak, "kaçmak" anlamında alay yollu kullanılır.

tabanca *a.* **1.** Cepte ya da belde taşınan, tek elle kullanılan ateşli silah. **2.** Boya püskürten tabanca biçiminde araç.

tabansız s. **1.** Tabanı olmayan. **2.** *mec.* Korkak, yüreksiz.

tabela *a. İt.* Üzerinde tanıtıcı, belirtici bir yazı, açıklama, işaret ya da resim bulunan, tahta, saç vb.den yapılan levha.

tabetmek (*-i*) (Bir yazı, resim ya da yapıtı) Basmak.

tabiat, -tı *a. Ar.* **1.** Doğa. **2.** Doğal özellik : *Arazinin tabiatı.* **3.** *mec.* Huy.

tabii *s. Ar.* **1.** Doğal. **2.** Yapmacık ya da taklit olmayan. **3.** *be.* Şüphesiz, her halde.

tabiiyet, -ti *a. Ar.* Uyrukluk.

tabip *a. Ar.* Doktor, hekim.

tabla *a. Lat.* **1.** Genellikle yiyecek maddelerinin konulduğu, satıcıların kullandığı tahtadan tepsi : *Simitçi tablası.* **2.** Soba, mangal gibi şeylerin altına konulan, tepsiyi andıran altlık. **3.** Sigara külü silkelenen kap : *Sigara tablası.*

tabldot, -tu *a. Fr.* Lokanta, otel gibi yerlerde belirli bir para karşılığında verilen yemek.

tablet, -ti *a. Fr.* **1.** Düz ve yassı bir biçime konmuş yenecek ya da yutulacak madde : *İlaç tableti.* **2.** Kazılarla ortaya çıkarılan, türlü biçimlerde pişmiş çamurdan yapılmış yazılı belge.

tablo *a. Fr.* **1.** Bez, tahta, kâğıt gibi maddeler üzerine yapılmış yağlıboya, suluboya, pastel, karakalem resim. **2.** Birbirlerine olan ilgilerine göre yazılmış ya da düzenlenmiş şeylerin topu : *Çalışma tablosu. Çarpım tablosu.* **3.** Ortada bulunan şeylerin topluca görünüşü, genel görünüm.

tabu *s.* (*Polinezya dilinden*) **1.** Belli davranış ya da sözlerin bir toplumca, bir toplumsal kümece çekinceli sayılması ve olumsuz yaptırımlara bağlanarak yasaklanması. **2.** İlkel topluluklarda kimi büyüsel, dinsel tasarımlara ilişkin olarak belli davranış ya da sözlerin toplumca çekinceli sayılması ve olumsuz toplumsal yaptırımlarla yasaklanması.

tabur *a.* **1.** Dört bölükten kurulan, bir binbaşının komutasında bulunan asker birliği. **2.** Düzgün sıralar halinde art arda dizilmiş insan topluluğu.

taburcu *s.* Hastaneden çıkması kararlaştırılmış (hasta) : *Taburcu hastaların raporları hazır.*

tabure *a. Fr.* < *Ar.* Sırt ve kol dayayacak yeri olmayan iskemle.

tabut, -tu *a. Ar.* Ölünün sinliğe götürülürken içine konulduğu sandık.

tabya *a. Ar.* Küçük istihkâm.

tacir *a. Ar.* Ticareti meslek edinmiş kimse, °tüccar.

taç *a. Far.* **1.** Hükümdarlık, asalet, güç sembolü olarak giyilen, değerli taşlarla süslü başlık. **2.** Süs ya da üstünlük belirtisi olarak başa giyilen başlık. **3.** Krallık. **4.** *bot.* Çiçeğin dıştan ikinci halkasında bulunan yaprakların tümü. § **Taç giymek 1)** tahta çıkmak; **2)** kral ya da kraliçe seçilmek.

taçyaprak, -ğı *b.a. bot.* Tacı oluşturan küçük yapraklardan her biri.

tadım *a. biy.* Ağıza bir şey alındığında tatlılık, acılık, ekşilik gibi niteliklerden duygulanma yeteneği.

tadımlık *s.* Bir şeyin tadına bakmaya yeter (nicelik).

taflan *a. bot.* Gülgillerden, yaz kış yeşilliği olan ve süs bitkisi olarak bahçelerde yetiştirilen küçük bir ağaç.

tafra *a. Ar.* Kendini olduğundan büyük gösterip böbürlenme, yüksekten atma.

tafsilat, -tı *ç. a. Ar.* Ayrıntı(lar).

tafta *a. Far.* İpekle dokunmuş, sert, hışırtılı bir kumaş türü.

tağyir *a. Ar.* Değiştirme, başkalaştırma.

tahakkuk *a.* Gerçekleştirme. § **Tahakkuk etmek** gerçekleştirmek.

tahakküm *a. Ar.* Baskı ile hükmetme, zorbalık etme.

tahammül *a. Ar.* **1.** Zor ya da kötü şeylere dayanabilme gücü. **2.** Sabır. **3.** (Eşya için) Zorlayıcı bir dış etkene bozulmadan dayanma özelliği. § **Tahammül etmek** dayanmak, katlanmak.

taharet, -ti *a. Ar.* **1.** Temizlik, temizlenme. **2.** İslam dini inanışlarına uygun olarak yapılan temizlik.

taharetlenmek (*nsz*) Aptes bozduktan sonra şeriat gereğince temizlenmek.

tahavvül *a. Ar.* Değişme, dönme, dönüşme. § **Tahavvül etmek** değişmek, dönüşmek.

tahayyül *a. Ar.* Hayalde canlandırma, hayale getirme, imgeleme. § **Tahayyül etmek** hayalde canlandırmak, imgelemek.

tahdit *a. Ar.* **1.** Sınırlama, çevreleme. **2.** Belli etme, belirleme. § **Tahdit etmek** sınırlamak.

tahıl *a.* Buğday, arpa, mısır, yulaf, çavdar, pirinç gibi ürünlerin genel adı.

tahin *a. Ar.* Koyu sıvı durumunda öğütülmüş susam. § **Tahin helvası** dövüle dövüle pişirilerek tahin ile şeker ya da pekmezden yapılan helva.

tahkik, -ki *a. Ar.* **1.** Soruşturma. **2.** Gerçekleme. § **Tahkik etmek** soruşturmak.

tahkikat, -tı *ç. a. Ar.* Soruşturma(lar).

tahkim *a. Ar.* Sağlamlaştırma, pekiştirme, berkitme. § **Tahkim etmek** sağlamlaştırmak, berkitmek.

tahkimat, -tı *ç. a. Ar. ask.* Bir yeri düşman saldırısına karşı koruyabilecek duruma sokmak için yapılan hendek, siper gibi şeyler.

tahkir *a. Ar.* Aşağılatma, onur kırma, onuruna dokunma. § **Tahkir etmek** aşağılatmak, onur kırmak.

tahlil *a. Ar.* Çözümleme. § **Tahlil etmek** çözümlemek.

tahlisiye *a. Ar.* Kurtarma, can kurtarma.

tahliye *a. Ar.* **1.** Boşaltma. **2.** Salıverme, serbest bırakma. § **Tahliye etmek** **1)** boşaltmak; **2)** salıvermek : *Suçluları tahliye ettiler.*

tahmin *a. Ar.* **1.** Akla, sezgiye ya da kimi verilere dayanarak gelecek bir şeyi ya da olayı kestirme, düşünme. **2.** Yaklaşık olarak değerlendirme. **3.** Yaklaşık olarak hesap etme.

tahminen *be. Ar.* Aşağı yukarı.

tahnit, -ti *a. Ar.* Mumyalama.

tahrif *a. Ar.* Bir sözü ya da yazıyı değiştirme.

tahrik, -ki *a. Ar.* **1.** Kışkırtma : *Kalabalığı tahrik etmeye çalıştı.* **2.** Yola çıkartma, hareket ettirme.

tahrip *a. Ar.* Yıkma, kırıp dökme.

tahrirat, -tı *ç. a. Ar.* Resmi bir dairece bir yere, bir kimseye yazılan yazılar.

tahriş *a. Ar.* Yakıp kaşındıran.

tahsil *a. Ar.* **1.** (Para) Alma, toplama. **2.** Öğrenim.

tahsildar *a. Ar. Far.* Vergi toplayan görevli.

tahsis *a. Ar.* **1.** Bir şeyi, bir kimseye ya da bir yere ayırma. **2.** (Aylık) Bağlama.

tahsisat, -tı *a. Ar.* Bir kimseye, bir kuruluş ya da bir topluluğa ayrılmış para, ödenek.

taht *a. Far.* Hükümdarlık koltuğu ya da orunu. § **Tahta çıkmak** hükümdar orununa geçmek. **Tahttan indirmek** hükümdar orunundan almak.

tahta *a.* **1.** Düz, geniş, uzun ve kalınlığı az, biçilmiş ağaç parçası : *Çam tahtası.* **2.** Bu parçalardan oluşan yüzey : *Resim tahtası. Satranç tahtası.* **3.** *s.* Tahtadan yapılmış : *Tahta perde. Tahta kutu.* § **Tahtası eksik** (*şaka*) deli. **Tahtaya kaldırmak** öğrenciyi sınav için kara tahtanın önüne çağırmak.

tahtabiti, -ni *b. a. zool.* Tahtakurusu.

tahtaboş *a. Far.* Damlarda çamaşır sermeye yarayan döşeli yer.

tahtakurusu, -nu *b. a. zool.* Genellikle evlerde üreyen, insan kanıyla beslenen, pis kokulu, yassı, küçük bir böcek.

tahtalı *s.* **1.** Tahtası olan. **2.** *a. zool.* Bir çeşit yabani güvercin. § **Tahtalı köy** (*argo*) mezarlık, sinlik.

tahteravalli *a.* Serbest iki ucuna birer kişi oturup, karşılıklı olarak havada yükselip inerek eğlenmeyi sağlayan, ortasından bir yere dayalı tahta kalas.

tahtırevan *b. a. Far.* İnsan omzunda ya da deve, at, katıra yüklenerek götürülen, üzeri örtülü, sedyeye benzer tekerleksiz taşıt.

tahvil *a. Ar.* **1.** Değiştirme, çevirme. **2.** Devletin ya da özel bir kuruluşun

ödünç para almak için çıkardığı yıllık faiz getiren yazılı senet.

tak *a. Far.* Ulusal bayramlarda ya da önemli olaylarda büyük caddelere kurulan süslenmiş kemer.

taka *a.* **1.** Doğu Karadeniz'de kullanılan yelkenli bir çeşit tekne. **2.** *mec.* Eski arabalar için kullanılır.

takas *a. Ar.* Alacak ya da verecek kalmama, ödeşme, sayışma.

takat, -tı *a. Ar.* Bir etki oluşturan güç ya da güçlerin tümü.

takaza *a. Ar.* Azarlama, başa kakma.

takdim *a. Ar.* **1.** Sunma. **2.** Tanıtma.

takdimci *a.* Sunucu.

takdir *a. Ar.* **1.** Beğenme, değer verme, önem verme. **2.** Tanrı'nın istediği, Tanrı'nın yazdığı. **3.** Takdir sözcüğünün kalma durumu sontakı gibi kullanıldığında durum ya da koşul anlatır : *O takdirde... Geldiği takdirde...*

takdirname *b. a. Ar. Far.* Başarıyı belirten belge.

takdis *a. Ar.* Kutsal sayma, kutsama. § **Takdis etmek** kutsamak.

takı *a.* **1.** Çoğunlukla evlenen ya da nişanlanan birine armağan olarak takılan altın, küpe, inci gibi şeylerin tümü. **2.** *dilb.* Adın başka bir sözcükle ilgi kurmak için aldığı ek : *Türkçede -i, -de, -e, -den, -in ekleri takıdır.*

takılmak (-e) **1.** Takmak işine konu olmak. **2.** Bir kimseye şaka yollu üzücü ya da şaşırtıcı söz söylemek. **3.** Olumsuz ya da eksik bir yanını görerek üstünde durmak. **4.** Bir engele rastlamak.

takım *a.* **1.** Birbirine uygun şeylerin ya da kimselerin topu, °grup. **2.** Bir işte ya da bir yerde kullanılan eşya ve aygıtların tümü : *Oda takımı. Çay takımı.* **3.** Birbirini tamamlayan şeylerin tümü : *Bir takım elbise. Bir takım ciğer.* **4.** Görev bakımından birbirini tamamlayan kimselerin topluluğu, °ekip, °trup : *Ortaoyunu takımı.* **5.** Sigara ağızlığı. **6.** *ask.* Bölüğü oluşturan birliklerden her biri. **7.** *si.* Bir filmin çevriminde görüntüleri alma, aydınlatma, ses alma gibi belli başlı çalışmaları yapmak için gerekli en küçük teknikçiler topluluğu. **8.** *biy.* Bölümlerde sınıf ile familya arasında yer alan bölüm, familyalar birliği. **9.** Tür, çeşit. **10.** Dizge, °sistem.

takımada *b. a. coğr.* Birbirine yakın büyüklü küçüklü birkaç adanın tümü.

takımerki *b. a. toplb.* Oligarşi.

takımyıldız *b. a. gökb.* Gökte birbirine göre durumları her vakit aynı kalan yıldızlar topluluğu.

takınak *a. ruhb.* Bilince takılarak korku ve bunalım yaratan, kişinin çabalarına karşın kurtulamadığı düşünce.

takıntı *a.* **1.** Bir şeye ilişik bulunan nesne. **2.** Borç ya da başka ilişik. **3.** Bütünleme sınavı.

takırdamak (*nsz*) Takırtı sesi çıkarmak.

takır takır *be.* **1.** Takırtı sesi çıkararak. **2.** *s.* Sert ve kuru : *Takır takır bir ekmek.*

takırtı *a.* Bir şeyin çıkardığı kuru ve sert ses.

takır tukur *be.* Kaba bir takırtı sesi çıkararak, gürültüyle.

takışmak (*-i √ -i, -le*) **1.** Birbirine takılmak. **2.** Tartışmak.

takibat, -tı *ç. a. Ar.* Kovuşturma(lar).

takimetre *a. Yun.* Devim durumundaki bir cismin hızını ölçmeye yarayan aygıt.

takip *a. Ar.* **1.** Yetişmek ya da yakalamak için birinin arkasından gitme. **2.** Kovuşturma, kovuşturulma. **3.** İzinden gitme, izleme. § **Takip etmek 1)** arkasından gitmek; **2)** kovuşturmak.

takke *a.* İnce kumaştan ve çoğunlukla yarımküre biçiminde yapılan başlık. § **Takke düştü kel göründü** bir ayıbı örten durum ortadan kalkınca "gerçek yüzü ortaya çıktı" anlamında kullanılır.

takla, taklak *a.* Başı ve elleri yere koyduktan sonra ayakları kaldırıp vücudu üstten aşırarak yapılan dönme hareketi.

taklavat *a. tkz.* "Hepsi, hep birlikte" anlamında **takım taklavat** deyiminde geçer : *Onlar takım taklavat gezmeye çıktılar.*

taklit *a. Ar.* **1.** Belli bir örneğe benzemeye ya da benzetmeye çalışma. **2.** *s.* Belli bir örneğe benzeyen : *Taklit para.*

taklitçi *a.* **1.** Bir işin kalpını, benzerini yapan kimse. **2.** *s.* Taklit yapıp seyirciyi eğlendiren (kimse).

takma *a.* **1.** Takmak işi. **2.** *s.* Gerçeğinin yerine sonradan konulan, eğreti, yapay : *Takma saç. Takma diş.*

takmak (*-i, -e*) **1.** Bir şeyi başka bir şey üzerine geçirip yerleştirmek : *Yüzük takmak.* **2.** (Takınılan şeyler için) Vermek : *Geline bilezik takmışlar.* **3.** (Ad, lakap) Koymak. **4.** *argo* Borç bırakmak : *Bakkalın elli lirasını takarak gitti.* **5.** Sürekli kötülük yapmaya çalışmak, onunla uğraşmak. **6.** (Arka, art ve peş gibi sözcükleri tümleç alarak) Almak : *Peşine on kişi takarak geldi.* **7.** *argo* Sınavını başaramamak. § **Takıp takıştırmak** özenerek süslenmek. **Takmamak** (*argo*) önem vermemek, önemsememek.

takoz *a.* **1.** Çivi çakmak için duvara yerleştirilen ağaç parçası. **2.** Bir eşyanın altına onu kıpırdamadan tutmak ya da dik durdurmak için konulan ağaç parçası.

takriben *be. Ar.* Aşağı yukarı, yaklaşık olarak.

takrir *a. Ar.* Önerge.

taksa *a. Fr.* <*Yun.* Pulu yapıştırılmadan gönderilen mektup için alıcı tarafından cezalı ödenen posta ücreti.

taksi *a. Yun.* Belli bir ücret karşılığında yolcu taşıyan taksimetreli otomobil.

taksim *a. Ar.* **1.** Bölüştürme. **2.** *mat.* Bölme ve bölü. **3.** *müz.* Doğu müziğinde faslın başında ya da ortasında çalgıcının içinden geldiği gibi çalması.

taksimetre *a. Yun.* Taksilerde ödenecek ücreti gösteren aygıt.

taksirat, -tı *ç. a. Ar.* **1.** Kusurlar, işlenen günahlar, suçlar. **2.** *hlk.* Alınyazısı.

taksit, -ti *a. Ar.* Bir borcun belli zamanlarda ödenmesi gereken parçalarından her biri.

taktik *a. Yun.* **1.** Savaş yöntemi. **2.** *mec.* İstenen sonuca ulaşmak için başvurulan yöntem.

takunya *a. Yun.* Tabanı tek parça tahtadan oluşan, üstten kayışlı, ayağa giyilen şey, nalın.

takvim *a. Ar.* **1.** Bir yılın aylarını, günlerini ve önemli sayılan günlerini belirten çizelge, gün bilgisi. **2.** Zamanı yıllara, aylara ve günlere ayırma yöntemi.

takviye *a. Ar.* Berkitme, sağlamlaştırma.

talan *a. Far.* Yağma, çapul.

talaş *a.* Testere ile kesilen ya da törpü, rende gibi yontucu aygıtlarla işlenen maddelerden dökülen kırıntı(lar).

talaşkebabı, -nı *b. a.* Kuşbaşı et ve kimi haşlanmış sebzeler konularak hazırlanan bir çeşit börek.

talebe *a. Ar.* Öğrenci.

talep *a. Ar.* (Ekonomide) Bir alıcının, gerçek gelirlerine bağlı olarak gereksinimlerini gidermek için elde edebileceği mal ve hizmetlerin bütünü; bir malı ya da hizmeti elde etme isteği, istem. § **Talep etmek** istemek, dilemek.

tali *s. Ar.* İkinci derecede olan, ikincil.

talih *a. Ar.* Rastlantıları düzenlediği ve böylelikle insanlara iyi ya da kötü durumlar hazırladığı sanılan inanç, °şans, °baht.

talika *a.* Dört tekerlekli, üstü kapalı, yaylı ve hafif at arabası.

talim *a. Ar.* **1.** Alıştırma : *Atış talimi.* **2.** Öğretim. **3.** Yetiştirme : *Subay, asker talimiyle uğraşıyor.* **4.** Askerlik öğrenimi.

talimat, -tı *a. Ar.* Yönerge.

talip *s. Ar.* İsteyen, istekli.

talk *a. Ar.* Doğal hidratlı magnezyum silikatı.

talkım *a. bot.* Her sapçığında ayrı bir çiçek bulunan bileşik çiçek durumu.

taltif *a. Ar.* **1.** İyilik ederek gönül alma, gönül okşama. **2.** Ödüllendirme.

talyum *a. Lat. kim.* Fizik özellikleri bakımından kurşuna benzeyen, tuzları ve bileşikleri zehirli bir element. Simgesi Tl.

tam *s. Ar.* **1.** Eksiksiz : *Bu iş tam iki yıl sürdü.* **2.** Bütün : *Tam gün çalıştık.* **3.** Gerçek, yetkin : *Tam asker.* **4.** *be.* Eylemlere ya da zaman anlatan belirteçlere getirilerek anlamı kesinleştirir : *Tam kalkacağı sırada... Tam o aralık...* § **Tam adamını bulmak 1)** en uygun kişiyi seçmek; **2)** (*alay*) hiç uygun olmayan kişiyi seçmek. **Tam üstüne basmak** aranılan ya da beklenilen şeyin ta kendisini bulmak.

tamah *a. Ar.* Açgözlülük. § **Tamah etmek 1)** açgözlülük etmek; **2)** çok beğenip istemek.

tamahkâr *s. Ar. Far.* **1.** Açgözlü. **2.** Cimri, pinti.

tamam *s. Ar.* **1.** Tüm, bütün : *Bu köyün tamamı onundu.* **2.** Eksiksiz : *Bu kitap tamam değildir.* **3.** *ünl.* Beğenilmeyen bir iş ya da öneri karşısında söylenir: *Tamam, başka işimiz kalmadı da şimdi onunla uğraşacağız!* § **Tamam olmak** sona ermek. **Tamamı tamamına** tümüyle, tastamam.

tamamen *be. Ar.* Tümü ile, bütünü ile, büsbütün.

tamamlamak (*-i*) Eksiğini yerine koymak, bütünlemek.

tambur *a. Ar.* Yay ya da mızrapla çalınan, uzun saplı, telli tahta çalgı.

tambura *a. Ar.* Halk müziğinde kullanılan, cura, çöğür, bağlama gibi telli ve mızraplı çalgıların genel adı.

tamim *a. Ar.* **1.** Genel duruma koyma, genelleştirme. **2.** Genelge, °sirküler.

tamir *a. Ar.* Onarma, onarım.

tamirci *a.* **1.** Bir şeyi onaran kimse. **2.** Lehim, musluk değiştirme gibi işleri yapan kimse.

tamirhane *b. a. Ar. Far.* Teknik araçların onarıldığı yer.

tamlama *a. dilb.* Bir adın anlam yönünden tam belirtilmesi için, bir başka addan, adıldan ya da sıfattan yardım görmesi : *Evin kapısı. Bizim evimiz. Karlı dağlar.*

tamlanan *s. dilb.* Tamlamada anlamı belirtilen, açıklanan ad : *Evin önü. Elma ağacı.*

tamlayan *s. dilb.* Tamlamalarda temel olan bir adın anlamını açıklayan ad, adıl ya da sıfat : *Evin kapısı. Demir köprü.*

tampon *a. Fr.* <*Al.* **1.** Cerrahlıkta, kanı silmek ya da dindirmek için kullanılan gazbezi yumağı. **2.** Çarpışmaların etkisini azaltmak için vagonların, otomobillerin ön ve arka yerlerinde bulunan yaylı maden yastık. **3.** *mec.* Bir darbenin, çarpışmanın şiddetini azaltan etken. § **Tampon devlet** birbirine düşman iki devlet arasında bulunan başka bir devlet.

tamsayı *b. a. mat.* **1.** Bir tümü oluşturan tekler için kararlaşmış bulunan sayı. **2.** Kesirsiz sayı.

tamtakır *s.* İçinde bulunması gereken şeylerden hiç biri bulunmayan : *Tamtakır bir oda.*

tan *a.* Güneş doğmadan önceki alaca karanlık.

tandır *a. Ar.* **1.** Yere çukur hazırlayarak yapılan bir çeşit fırın. **2.** Kimi yerlerde, kışın ayakları ısıtmak için

mangalın üstünü yorganla örterek hazırlanan düzen.

tane *a. Far.* **1.** Kendi başına tek bir varlık diye anılan şeyler için sayı birimi olarak kullanılır : *Üç tane elma.* **2.** Kimi bitkilerin tohumu : *Mısır tanesi.* **3.** Çekirdekli küçük meyve : *Üzüm tanesi.* § **Tane bağlamak** (meyve ya da herhangi bir bitki için) tohumları tane haline gelmek. **Tane tane** tek tek : *Pilav tane tane olmuş.* **Tane tane söylemek** acele etmeden, seslerin hakkını vererek, herkesin anlayabileceği gibi konuşmak.

tanelemek (*-i*) Tanelerini ayırmak: *Narı tanelemek.*

tanen *a. Fr.* Birçok bitkisel üründe bulunan, sepicilikte ve hekimlikte kullanılan bir bitki.

tangırdamak (*nsz*) (Madeni şeyler için) Kuru ve gürültülü ses çıkarmak.

tangırtı *a.* Madeni şeylerin çıkardığı kuru ve gürültülü ses.

tanı *a.* Bir hastalığı tanıma işi, °teşhis.

tanıdık *s.* ve *a.* Tanışılıp konuşulan kimse, bildik. § **Tanıdık çıkmak** önceden birbirlerini tanımış olmak.

tanık *a.* **1.** Gördüğünü, bildiğini söyleyen kimse. **2.** Bu amaçla yargı ya da soruşturma kurulu önünde konuşan kimse, °şahit. **3.** *mec.* Bir gerçeğin tanıtlanması için öne sürülen örnek.

tanıklamak (*-i*) (Bir savı) Tanıkla desteklemek.

tanılama *a.* Tanılamak eylemi, °teşhis etme.

tanılamak (*-i*) Belirtilerine bakarak bir hastalığın, hastalıklardan hangisi olduğunu tanımak, °teşhis etmek.

tanım *a.* Tanımlamak işi, °tarif.

tanımak (*-i*) **1.** Önce görülmüş bir kimse ya da şeyle karşılaşınca o olduğunu anımsamak : *Arkadaşımı on yıl sonra görünce hemen tanıdım.* **2.** Daha önce görmüş olmak, bilmek : *Onu beş yıldan beri tanıyorum.* **3.** Biri ile ilgili doğru ve tam bilgisi olmak : *Sen hâlâ insanları tanıyamadın.* **4.** Varlığını kabul etmek : *Ulusal Kurtuluş Savaşımız sırasında Atatürk'ün Ankara Hükümetini ilk tanıyan, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği olmuştur.* **5.** Boyun eğmek, yargısına uymak, saymak : *Yasaları tanımak.* **6.** Sorumlu bilmek : *Ben arkadaşını tanımam, alacağımı senden isterim.*

tanımlamak (*-i*) Bir şeyi temel niteliklerini belirterek anlatmak.

tanınmak (*nsz*) **1.** Kim olduğu bilinmek. **2.** Şöyle ya da böyle bilinmek : *Kavgacı diye tanınmış.* **3.** Varlığı kabul edilmek.

tanınmış *s.* Şöyle ya da böyle bilinen, şu ya da bu şekilde ün kazanmış olan : *Memleketin tanınmış bir hekimi.*

tanışık *a.* Birbirini tanıyanlardan her biri : *Bunlar tanışık çıktılar.*

tanışmak (*nsz* √ *-le*) Birbirini tanır duruma gelmek.

tanıt *a.* Tanıtlamak için öne sürülen belge ya da herhangi bir şey, °delil.

tanıtlamak (*-i*) Bir savın gerçekliğini yadsınamayacak bir kesinlikle göstermek.

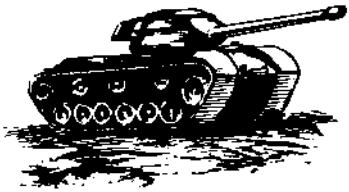
tanıtmak (*-i, -e*) **1.** Bir kimsenin ya da şeyin tanınmasını sağlamak. **2.** Bir kişinin kim olduğunu başkasına bildirmek.

tanıtmalık *a.* (Bir şeyin) Yararlanılmasıyla ilgili bilgileri vermek için yazılmış tanıtma yazısı, °tarifname, °prospektüs : *Kutunun içinden televizyonun nasıl kullanılacağını açıklayan bir tanıtmalık çıktı.*

tanjant, -tı *a. Lat. mat.* Trigonometrik oranlardan her biri.

tank, -kı *a. İng.* **1.** Zırhlı ve silahlı, tekerlekleri paletli savaş taşıtı. **2.** Demir sarnıç : *Akaryakıt tankı.*

tanker *a. İng.* Petrol, benzin gibi akaryakıt taşıyan gemi ya da kamyon.

tank

tanker

tanksavar *b. a.* Tanklara karşı kullanılan bir çeşit top.

Tanrı *öz. a.* **1.** Evrende var olan her şeyin yaratıcısı ve koruyucusu olduğuna inanılan yüce varlık. **2.** Çoktanrıcılıkta var olduğuna inanılan insanüstü varlıklardan her biri, °ilah. § **Tanrı misafiri** gece yatısına gelen herhangi bir konuk. **Tanrının günü** her gün.

Tanrıbilim *öz. b. a.* Tanrı'nın varlığı, aslı ve nitelikleri bilimi, °ilahiyat, °teoloji.

Tanrıça *a.* Kadın tanrı.

Tanrısal *s.* Tanrı'ya, Tanrılara yaraşır ya da Tanrı ile ilgili.

Tanrısızlık, Tanrıtanımazlık *öz. a.* Tanrı'nın varlığını kabul etmeme.

tansık *a.* İnsanları hayran bırakan ve doğaüstü sayılan olay, °mucize.

tansiyon *a. Fr.* **1.** Kanın damarlarda yaptığı basınç. **2.** *mec.* Gerginlik.

tantal *a. Fr. kim.* Atom ağırlığı 180.9 olan, 2250 derecede ergiyen, siyah bir toz olarak elde edilen element. Simgesi Ta.

tantana *a. Ar.* Görkem.

tanyeri, -ni *b. a.* Güneş doğarken, ufukta aydınlanan yer.

tanzim *a. Ar.* Düzeltme, düzenleme.

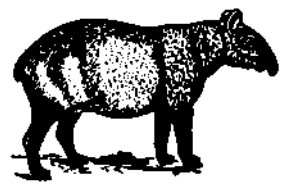
tapa *a. İt.* Şişe ağzı gibi kimi dar delikleri tıkamaya yarayan mantar, cam, tahta ya da plastikten tıkaç.

tapınak

tapınak *a.* İçinde Tanrı'ya kulluk edilen, tapınılan yapı.

tapınmak (-e) **1.** Tanrı'ya ya da Tanrı olarak tanınan şeye karşı inanış ve bağlılık anlatmak için birtakım saygılı davranışlarda bulunmak, °ibadet etmek. **2.** *mec.* Çılgınca sevmek.

tapir

tapir *a. zool.* Toynaklı memelilerden, kısa hortumlu, iri ve kaba yapılı bir hayvan.

tapmak (-e) Tanrı diye tanımak, kulluk etmek : *Tanrı'ya tapmak. Ateşe tapmak.*

tapon *s. Al. hlk.* Aşağılık, niteliği düşük : *Tapon mal.*

taptaze *s.* Çok taze.

tapu *a.* Bir mülkün kimin olduğunu gösteren resmi belge.

tapulamak (*-i*) Bir mülkü tapuya geçirmek.

taraça *a. İt.* **1.** Bir evin ya da yapının düz ve etrafı açık damı. **2.** Seki, set.

taraf *a. Ar.* **1.** Yön, yan : *Sağ taraf.* **2.** Bölge, bölüm : *Anadolu'nun hangi tarafındansınız?* **3.** Altlı üstlü şeylerde yüz : *Alt taraf.* **4.** İstekleri karşıt olan iki kişi ya da topluluktan her biri : *Karşı tarafın adamları.* § **Taraf tutmak** birinden yana olmak. **Tarafından 1)** eliyle : *Tamburi Cemil Bey tarafından doldurulmuş bir plak.* **2)** türünden, çeşidinden : *Ucuz tarafından bir kumaş.*

taraflı *s.* **1.** Yanı ve yönü olan : *Üç taraflı.* **2.** Bir düşünceyi destekleyen, yandaş. **3.** Şu ya da bu bölgeden olan : *Siz ne taraflısınız?*

tarafsız *s.* Yansız.

taraftar *a. Ar. Far.* Yandaş.

tarak *a.* **1.** Saç vb. gibi şeylerin karışıklığını gidermeye ya da saçları tutturmaya yarayan dişli araç. **2.** Bahçıvanlıkta kullanılan ucu tarak biçiminde araç. **3.** Dokuma tezgâhlarında, dişleri arasında çözgü ipliklerinin geçtiği tarak biçiminde araç. **4.** Parmakların bağlı bulunduğu el ve ayak bölümü iskeleti. **5.** (Balıklarda) Solungaç. **6.** Kimi kuşların başında bulunan yelpaze biçiminde tepelik.

tarakkemiği, -ni *b. a.* Yan yana gelmiş beş uzunca kemikten oluşan, parmakların bağlı bulunduğu el ve ayak bölümü iskeleti.

taraklı *s.* **1.** Tarağı olan. **2.** Yol yol nakışlı : *Taraklı kumaş.* **3.** Tarağı geniş olan (ayak).

taraklılar *ç. a. zool.* Selenterelerin saydam ve jelatinli deniz hayvanlarını içine alan sınıfı.

tarama *a.* **1.** Taramak işi ya da bu işle elde edilen şey. **2.** Balık yumurtası ile yapılan bir tür meze. **3.** *s.* Gölgeleri yol yol ve çizgi çizgi olan (resim, harita).

taramak (*-i*) **1.** Bir şeyin tellerini birbirinden ayırıp karışıklığını gidermek : *Saçını taramak.* **2.** Bir yeri bölgelere ayırıp her birini sıkı bir biçimde aramak : *Bütün mahalleyi taradık, hiç bir iz bulamadık.* **3.** Bir şeyin içindeki gereksiz maddeleri ayıklamak amacıyla temizlemek. **4.** *mec.* Derleme ve araştırma yapmak için bir yayını dikkatle gözden geçirmek.

tarator *a. Far.* Ekmek içi, ceviz, zeytinyağı, sarmısak ve sirke ile yapılan bir çeşit meze.

taravet, -ti *a. Ar.* Körpelik, tazelik.

taraz *a.* Bir kumaşın üzerinde bulunan hav gibi tel tel iplik parçası.

tarazlamak (*-i*) Tezgâhtan çıkan kumaşın tarazlarını çıkarmak.

tarçın *a. bot.* Defnegillerden bir ağaç ve bunun, içinde kokulu bir yağ bulunması dolayısıyla bahar gibi kullanılan kabuğu.

tarhana *a.* Çorba yapmaya yarayan mayalanmış yoğurtlu hamurun kurutulup ufalanmışı.

tarhun *a. Ar. bot.* Bileşikgillerden, hekimlikte kullanılan ıtırlı bir bitki.

tarım *a.* Ürün almak için toprak üzerinde yapılan çalışmaların tümü, °ziraat.

tarımsal *s.* Tarımla ilgili, °zirai.

tarif *a. Ar.* Tanım.

tarife *a. Ar.* **1.** Fiyat ya da zaman gösteren çizelge : *Gazino tarifesi. Vapur tarifesi.* **2.** Bir şeyin yapılışını ya da kullanılışını anlatan kâğıt : *İlacın tarifesi. Yemeğin tarifesi.*

tarih *a. Ar.* **1.** Ulusların ya da toplumların birbiriyle olan ilişkilerini, savaşlarını, uygarlıklarını, iç sorunlarını yer, zaman göstererek inceleyen bilim : *Türk Tarihi. Avrupa tarihi.* **2.** Bir olayın gününü, ayını ve yılını bildiren söz ya da gün : *19 Mayıs 1919 Atatürk'ün Samsun'a ayak bastığı tarihtir.* § **Tarih atmak** (ya da **koymak**)

bir şeyin üzerine tarih yazmak. **Tarihe karışmak** ortadan çekilip yalnızca adı kalmak.

tarihçi *a.* Tarih incelemeleri yapan, tarih yazan ya da okutan kimse.

tarihöncesi, -ni *b. a. Ar. T.* Yazının bulunmasından önceki insan topluluklarının evrimini inceleyen bilim.

tarihsel *s.* **1.** Tarihi ilgilendiren, tarihle ilgili, tarihe değgin. **2.** Tarihe geçmiş, tarihe mal olmuş : *Tarihsel bir gün.* § **Tarihsel özdekçilik** Marks ve Engels tarafından kurulup Lenin'in geliştirdiği toplumun da tıpkı doğa gibi belirli gelişme yasaları bulunduğunu ve tarihin gerçek yaratıcısının işçi sınıfı olduğunu ileri süren öğreti.

tarikat, -tı *a. Ar.* Aynı dinin içinde, tasavvufa dayanan ve kimi ilkelerle birbirinden ayrılan Tanrı'ya ulaşma yollarından her biri : *Mevlevi tarikatı.*

tariz *a. Ar.* (Sözle) Taşlama.

tarla *a.* Ekilen toprak alanı.

tarlafaresi, -ni *b. a. zool.* Toprağı açıp içinde yuva yapan, bir çeşit iri kır faresi.

tarlakuşu, -nu *b. a. zool.* Tarlalarda yuva yapan, boz renkli, küçük, ötücü kuş, çayırkuşu.

tart (I) *a. Ar.* Çıkarma, uzaklaştırma.

tart (II) *a. Fr.* Meyveli bir çeşit pasta.

tartaklamak *(-i)* Tutup çekerek, itip kakarak hırpalamak.

tartı *a.* **1.** Tartmak işi : *Odun tartı ile satılır.* **2.** Ağırlık : *Bunun tartısı belli değil.* **3.** Tartma aracı.

tartışma *a.* **1.** Birbirine zıt düşünceleri karşılıklı savunma. **2.** Ağız kavgası, °münakaşa.

tartışmak *(nsz √ -le)* **1.** Bir konu üzerinde, birbirine ters olan görüş ve kanılarını karşılıklı savunmak, °münakaşa etmek. **2.** Karşı karşıya durum alıp elle birbirini yoklamak : *Pehlivanlar önce biraz tartıştılar.*

tartmak *(-i)* **1.** Bir şeyin birim cinsten ağırlığını bulmak : *Et, pirinç, un tartmak.* **2.** Bir şeyin ağırlığını kestirmeye çalışmak. **3.** *mec.* Nereye varacağını hesaplamak : *İnsan sözünü iyice tartmadan söylememeli.* **4.** *mec.* Denemek için yoklamak.

tarz *a. Ar.* **1.** Değişik ya da özel biçim, °usul : *Bu tarzda konuşmak doğru değil.* **2.** (Güzel sanatlarda) Üslup.

tas *a. Ar.* **1.** İçine sulu şeyler konulan, maden vb.den yapılmış derince kap. **2.** Bu biçimde olup başka işlerde de kullanılan kap : *Hamamtası. Eltası.* § **Tası tarağı toplamak** gitmek zorunda kalınca, ayrılmak için hazırlanmak.

tasa *a.* Üzüntülü düşünce hali, kaygı. § **Tasası sana mı düştü** seni ilgilendirmeyen iş için üzülme.

tasalanmak *(-e)* Bir şeyi kendine dert edinerek üzülmek, endişelenmek, kaygılanmak.

tasar *a.* **1.** Bir yapı ya da aygıtın bölümlerinin kâğıt üzerine çizilmiş biçimi, °plan. **2.** Bir iş, bir düşünce sırasını gösteren yazı.

tasarı *a.* **1.** Düşünülen, tasarlanan biçim : *Tatilimizi İstanbul'da geçirme tasarımız suya düştü.* **2.** Kaleme alınan öneri, °proje.

tasarım *a.* Tasarımlama işi ya da tasarımlanan biçim.

tasarımlamak *(-i)* Bir şeyin biçimini zihinde canlandırmak, °tasavvur etmek.

tasarlamak *(-i)* Bir şeyi nasıl gerçekleştirebileceğini düşünmek, zihinde hazırlamak.

tasarruf *a. Ar.* **1.** (Bir şeyi) İstediği gibi kullanma yetkisi. **2.** Dikkatle ve azar azar kullanma. **3.** Para biriktirme, biriktirilmiş para, artırım : *Bankadaki tasarruflar.*

tasarruflu *s.* **1.** Parasını ölçülü harcayan : *Tasarruflu insan.* **2.** Az masraflı : *Tasarruflu yaşayış.*

tasavvuf *a. Ar.* Tanrı'nın niteliğini ve evrenin oluşumunu varlık birliği (vahdeti vücut) anlayışıyla açıklayan dinsel ve felsefi akım.

tasavvur *a. Ar.* **1.** Tasarım. **2.** Göz önüne getirme, canlandırma. § **Tasavvur etmek** zihinde canlandırmak, tasarımlamak.

tasdik, -kı *a. Ar.* **1.** Gerçek olduğunu belirtme, doğrulama. **2.** Onaylama. § **Tasdik etmek 1)** doğrulamak; **2)** onaylamak.

tasdikname *b. a. Ar. Far.* **1.** Okul değiştirirken alınan ya da hangi sınıftan ayrıldığını bildiren belge. **2.** Doğrulama belgesi.

tasfiye *a. Ar.* **1.** Temiz'leme, arıtma. **2.** Ticari bir kuruluşun batması, kapanması gibi nedenlerle hesapların kesilmesi, alacaklılara ortada kalan mal ve paradan paylarına düşen miktarın verilmesi. § **Tasfiye etmek 1)** arıtmak; temizlemek; **2)** bir ticaret kuruluşunu kapatmak; **3)** yok etmek, ortadan kaldırmak : *İmparatorluğu tasfiye etmek için.....*

tasfiyeci *a.* ve *s.* Arıtmadan yana olan.

tasfiyehane *b. a. Ar. Far.* Arıtımevi, °rafineri.

tashih *a. Ar.* Düzeltme.

tasım *a. mant.* Doğru olarak kabul edilen iki yargıdan üçüncü bir yargı çıkarma temeline dayanan bir uslamlama yolu, kıyas[3] : *Taşlar katı olur, mermer bir taştır, şu halde, mermer de katıdır.*

tasımlama *a.* Bir konuyu, nesneyi zihinde biçimlendirme, °program.

tasımlamak (*-i*) Bir işin tasarısını hazırlamak, programa bağlamak.

taslak *a.* **1.** Bir şeyin henüz kesin biçim almamış durumu, °eskiz : *Resim taslağı.* **2.** *mec.* Herhangi bir durum ya da işi gereği gibi yerine getiremeyen : *Ozan taslağı.*

taslamak (*nsz*) Kendinde olmayan bir değeri varmış gibi göstermek : *Yiğitlik taslamak.*

tasma *a.* **1.** Kimi hayvanların boynuna takılan, deri ya da maden halka. **2.** Terlik ve takunyanın ayağı tutan meşin bölümü.

tasnif *a. Ar.* Bölümleme, sınıflama.

tastamam *s.* Çok uygun, her bakımdan uygun, tam.

tasvip *a. Ar.* Onama, uygun bulma.

tasvir *a. Ar.* **1.** Bir şeyi bütün ayrıntılarıyla anlatma, betim, betimleme. **2.** *hlk.* Resim. § **Tasvir etmek 1)** ayrıntılarıyla anlatmak; **2)** resmini yapmak.

taş *a.* **1.** Kimi kütlelerden kopan ya da koparılan, irileri yapı işlerinde kullanılan sert ve katı madde : *Kaldırım taşı. Kireçtaşı.* **2.** Kimi işlerde ve yerlerde kullanılmak için hazırlanmış taş : *Atlama taşı. Binek taşı.* **3.** Kuyumculukta kullanılan çoğu değerli taş. **4.** Dama, domino gibi oyunlarda kullanılan nesne. **5.** *mec.* Birine dokunsun diye söylenen söz. § **Taş atmak** *mec.* (birine) dokunsun diye söz söylemek. **Taş çatlasa** her ne yapılsa : *Taş çatlasa akşama kadar varamaz.* **(Birine) Taş çıkartmak** yetenekleri bakımından birinden üstün olmak. **Taş kesilmek** donakalıp sesini çıkaramaz olmak. **Taş yerinde ağırdır** herkesin, herşeyin kendi çevresinde önem taşıdığını anlatır. **Taş yürekli** acıması olmayan kimse. **Taşı gediğine koymak** söylenmek istenen bir sözü, sırasını bulup tam yerinde söylemek.

taşak *a. kaba* Erkeklik bezi.

taşbademi, -ni *b. a. bot.* Kabuğu çok sert bir cins badem.

taşbasması, -nı *b. a.* Kalıbı bir cins kalkertaşı üzerine yolunca hazırlandıktan sonra kâğıda basılan (yazı, resim) ya da bu basım yöntemi.

taşçı *a.* Taş yontan ya da taş ocağından taş çıkaran kimse.

taşeron *a. Fr.* Büyük bir işin bir bölümünü yaptırmayı, asıl üstenciden üzerine alan ikinci üstenci.

taşıl *a.* Bugünkü jeolojik çağdan önceki çağlarda, toprak katmanlarına gömülerek kalmış hayvan, bitki kırıntısı ya da izi, °fosil.

taşılbilim *b. a.* Taşılları konu edinen bilim, °paleontoloji.

taşım *a.* Kısa süreli kaynatma : *Sütü iki taşım kaynattı.*

taşımak (—) **1.** Bir şeyi bir yerden alıp başka bir yere götürmek : *Taş taşımak.* **2.** Üstünde bulundurmak : *Silah taşımak.*

taşımlık *be.* Taşacak kadar : *Sütü bir taşımlık kaynattı.*

taşınır *a.* ve *s.* Taşınabilir (eşya), °menkul.

taşınmak (*nsz*) **1.** Taşımak işine konu olmak: *Eşyalar taşındı.* **2.** Birinin yanında götürülmek : *Bu çanta taşınmaz.* **3.** Birinin üzerinde bulundurulmak : *Şehirde silah taşınmaz.* **4.** (*-den*) Göçmek : *Onlar buradan taşındılar.* **5.** (*-e*) Bir yere sık sık gitmek : *Bir ay hastaneye taşındı.*

taşınmaz *a.* ve *s.* Ev, tarla gibi taşınması olanaksız (mülk), °gayri menkul.

taşırmak (*-i*) Taşmasına yol açmak.

taşıt *a.* Taşıma aracı.

taşıyıcı *a.* Para ile yük taşıyan kimse, °hamal.

taşkın *s.* **1.** Taşmış bir durumda olan. **2.** *mec.* Aşırı : *Taşkın bir davranış.* **3.** *a.* Su baskını.

taşkıranguller *ç. a. bot.* Ayrı taçyapraklı ikiçeneklilerden, örnek bitkisi taşkıranotu olan bir familya.

taşkıranotu, -nu *b. a. bot.* Taşkırangillerden, kimi türleri süs bitkisi olarak kullanılan, saplarının parçalanmasıyla üreyen bir bitki.

taşkömür *b. a.* Madenkömürü.

taşlama *a.* **1.** Taşlamak eylemi. **2.** *yz.* Bir kimsenin kusurlarını ve gülünç yanlarını alaylı bir dille anlatan halk koşuğu.

taşlamak (*-i*) **1.** Taş atmak, taşa tutmak. **2.** Bir şeyin içindeki taşları ayıklamak. **3.** *mec.* Söz dokundurmak.

taşlı *s.* **1.** İçinde taş ya da taş kırıntıları bulunan: *Taşlı buğday.* **2.** Üzerinde süs taşı bulunan : *Tek taşlı yüzük.*

taşlık *a.* **1.** Taşlı yer. **2.** Taşla döşenmiş avlu. **3.** Kuşların kursağı, katı (II).

taşmak (*nsz*) **1.** (Sıvılar) Yükselerek bulunduğu yerin kenarlarından aşmak : *Irmak taştı. Kahve taşıyor.* **2.** *mec.* Öfke, sabırsızlık ya da heyecan yüzünden kendini tutamamak.

taşpamuğu, -nu *b. a.* Yanmaz taş, °asbest.

taşpudra *b. a.* Kadınların yüzlerine sürdükleri katı, çeşitli renklerde pudra.

taşra *a.* **1.** Bir ülkenin başkenti ya da en önemli kentleri dışındaki toprakların bütünü. **2.** İstanbul dışı memleket.

tat *a.* **1.** Kimi cisimlerin dilde bıraktığı izlenim. **2.** Tatlılık : *Bu helvanın tadı az.* **3.** *mec.* Hoşa giden durum, °zevk : *Ben bunda tat bulamadım.* § **Tat almak** bir şeyden hoşlanmak. **Tadı damağında kalmak** tadını, zevkini unutamamak. **Tadı tuzu kalmamak** eski zevki kalmamak, yavanlaşmak. **Tadına varmak** bir şeydeki ince güzelliği kavramak. **Tadında bırakmak** aşırılığa kaçmamak.

Tatar *öz. a.* Kimi Türk topluluklarına verilen ad.

tatar *a.* Posta sürücüsü.

tatarcık *a. zool.* Çeşitli hastalıklar taşıyan asalak böcek.

tatbik *a. Ar.* Uygulama. § **Tatbik etmek** uygulamak.

tatbikat, -tı *a. Ar.* **1.** Uygulama. **2.** Askeri manevra.

tatil *a. Ar.* **1.** Yasa gereğince çalışmaya ara verme : *Okul tatili. Bayram tatili.*

2. Çalışmayı durdurma, işlerlikten alıkoyma : *Fabrikayı tatil etmek.* § **Tatile girmek** belirli bir süre için çalışmalara ara vermek : *Okul temmuzda tatile girecek.*

tatlanmak (*nsz*) Tat kazanmak, tadı gelmek, olgunlaşmak.

tatlı s. **1.** Şeker tadında olan, içinde şeker bulunan : *Tatlı nar.* **2.** Acı olmayan, içilebilir ya da yenilebilir : *Tatlı su.* **3.** *a.* Şekerle ya da şekerli şeylerle yapılan yiyecek : *Baklava, revani birer tatlıdır.* **4.** *s. mec.* İnsanı çeken, duyuları okşayan : *Tatlı bakış. Tatlı anılar.* § **Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır** gönül alıcı, okşayıcı sözlerle karşımızdakinin inadı yenilebilir. **Tatlı sert** ne çok sert, ne çok yumuşak (söz, davranış). **(Bir işi) Tatlıya bağlamak** kavgalı bir işi gönül hoşluğuyla bitirmek.

tatlıcı *a.* Tatlı yapan ya da satan kimse.

tatlılık *a.* Tatlı olma durumu, sevimlilik, şirinlik. § **Tatlılıkla** zorlamaksızın, tatlı dille.

tatlısülümen *b. a.* Cıva bileşimlerinden, hekimlikte kullanılan zehirli bir madde, °kalomel.

tatmak (*-i*) **1.** Tat alma duyusu yardımıyla bir şeyin tadının nasıl olduğuna bakmak. **2.** *mec.* (Bir şeyden) Yeterince zevk almak ya da bir şeyin olumsuz etkisine uğramak : *Tatilin zevkini tattık. Yenilgiyi tattılar.*

tatmin *a. Ar.* İstenen bir şeyin gerçekleşmesini sağlama, gönül doygunluğuna erme.

tatsız s. **1.** Tadı iyi olmayan, lezzetsiz. **2.** *mec.* Hoşa gitmeyen, can sıkan (durum, söz, kişi). § **Tatsız tuzsuz** çok tatsız.

tatsızlaşmak (*nsz*) **1.** Tadı kaçmak : *Portakallar tatsızlaşmaya başladı.* **2.** İlgi çekici tarafı kalmamak : *Eğlence tatsızlaştı.* **3.** Can sıkıcı bir durum almak : *Davranışları tatsızlaştı.*

tatula *a.* (*Hintçe*) *bot.* Patlıcangillerden, pembe ve beyaz çiçekli, dikenli meyveleri hekimlikte kasların kasılması için kullanılan bir bitki.

tav *a.* **1.** İşlenecek bir nesnede bulunması gereken ısı, nem gibi durum. **2.** (Hayvanlarda) Semizlik. § **Tav vermek** gereken nemi vermek. **(İşi) Tavına getirmek** işi en uygun kerteye getirmek.

tava *a.* **1.** Yağ kızdırmak, yiyecek kızartmak gibi işlere yarayan uzun saplı yayvan kap. **2.** Bu kapta pişmiş yemek : *Balık tavası.* **3.** Maden eritilen saplı pota : *Kurşun tavası.* **4.** Tuzlalarda deniz ya da göl suyunu çektikleri suyolu.

tavaf *a. Ar.* Hac töresince Kâbe'nin çevresini dolaşma.

tavan *a.* **1.** Bir yapının, kapalı bir yerin üstünü oluşturan düz ve yatay yüzey. **2.** Bir aşama ya da bir değer için saptanan son basamak. § **Tavan başına çökmek** (ya da **yıkılmak**) beklenmeyen bir durum karşısında şaşırıp kalmak.

tavır, -vrı *a. Ar.* **1.** Durum, °hal. **2.** Yapmacık davranış, gösteriş, °tafra : *Onun tavrı hiç çekilmiyor.*

taviz *a. Ar.* Ödün. § **Taviz vermek** ödün vermek

tavla (**I**) *a. Ar.* At ahırı.

tavla (**II**) *a. İt.* Her biri uzunlamasına altışar haneye ayrılmış iki bölmeli özel tahta üzerinde, iki zar ve 30 pul ile oynanan oyun. § **Tavla atmak** tavla oynamak.

tavlamak (*-i*) **1.** İşlenecek bir nesneye gereken ısıyı ve nemi vermek. **2.** *mec.* Ümit vererek kandırmak, aldatmak; kendine bağlamak. **3.** (Hayvan için) Beslemek, semirtmek.

tavsamak (*nsz*) Şiddetini, gücünü ya da hızını yitirmek, yavaşlamak, gevşemek : *Çalışmalar tavsadı.*

tavsiye *a. Ar.* **1.** Bir şeyin yapılmasını ya da yapılmamasını öğütleme : *Bu*

işten vazgeçmenizi tavsiye ederim. **2.** Bir kimseyi, bir yeri ya da bir şeyi iyi tanıtarak salık verme : *Size bu arkadaşı tavsiye ederim, çok çalışkandır.* § **Tavsiye etmek** salık vermek.

tavşan

tavşan *a. zool.* Kemirgen memelilerden, uzun kulaklı, hızlı koşan, eti yenen bir hayvan. § **Tavşan dağa küsmüş de dağın haberi olmamış** istenilen etkiyi yapmaktan çok uzak kalan dargınlıklar karşısında söylenir. **Tavşan uykusu** hafif ve tetikte uyku. **Tavşan yürekli** çok ürkek. **Tavşana kaç tazıya tut demek** iki tarafı, karşıt olan davalarında kışkırtmak.

tavşancıl *a. zool.* Genellikle tavşan avlamakla beslenen kartal, akbaba gibi yırtıcı kuşlara verilen ad.

tavşandudağı, -nı *b. a.* Doğuştan yarık dudak.

tavşankanı *b. s.* Parlak güvez renkte : *Tavşankanı çay.*

tavşankulağı, -nı *b. a. bot.* Çuhaçiçeğigillerden, yaprak ve çiçek sapları kökten sürme, beyaz ya da pembe çiçekli süs bitkisi, °siklamen.

tavuk *a. zool.* Tavukgillerden, eti ve yumurtası için üretilen kümes hayvanı.

tavukçuluk *a.* **1.** Tavuk yetiştiriciliği. **2.** Tavuk satıcılığı.

tavukgiller *ç. a. zool.* Tavuk, hindi, tavus, keklik, bıldırcın gibi hayvanları içine alan geniş bir takım.

tavukgöğsü, -nü *b. a.* Tavuğun didiklenmiş göğüs etlerinin sütle pişirilmesiyle yapılan muhallebi.

tavukkarası, -nı *b. a.* Az aydınlık yerlerde görememe hastalığı.

tavus

tavus *a. zool.* Tavukgillerden, erkeğinin tüyleri uzun, kuyruğu parlak, güzel renkli, tiz sesli hayvan.

tay (I) *a.* At yavrusu.

tay (II) *s.* Denk, eşit, eş. § **Tay durmak** (henüz yürümeyen çocuk) iki ayak üzerinde durmak.

tayf *a. Ar.* **1.** Görüntü, ruh, hayalet. **2.** *fiz.* Bileşik bir ışık demetinin bir biçmeden geçtikten sonra ayrıldığı basit renklerden oluşmuş görüntü.

tayfa *a. Ar.* **1.** Gemide çeşitli görevlerde çalışan sefer işçisi. **2.** *hkr.* Bir kimsenin yanında bulunan yardakçı.

tayfun *a.* (*Çinceden*) Büyük Okyanus'ta ve Çin Denizi'nde tropikal siklon.

tayın *a. Ar.* Er azığı. § **Tayın bedeli** bir aylık er azığının karşılığı olan para.

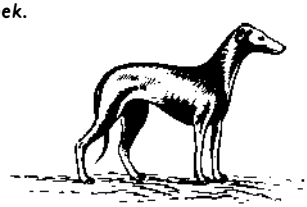
tayin *a. Ar.* **1.** Belirtme, gösterme, kararlaştırma. **2.** Atama. § **Tayin etmek 1)** atamak; **2)** kestirmek, saptamak : *Meteoroloji havanın ne zaman bozacağını tayin edebilir.* **3)** kararlaştırmak : *Buluşmak için bir gün tayin ettik.* **4)** belli etmek : *Goller maçın sonucunu tayin etti.* **5)** ayarlamak : *Gemiciler yollarını pusula ile tayin ederler.*

tayyare *a.* (*Osmanlıca*) Uçak.

tayyör *a. Fr.* Ceket ile eteklikten oluşan kadın giysisi.

taze *s. Far.* **1.** Bozulmamış, bayatlamamış olan : *Taze balık. Taze ekmek.* **2.** *a.* Genç kadın.

tazelemek (*-i*) **1.** Yenisiyle ya da tazesiyle değiştirmek : *Sürahideki suyu tazelemek.* **2.** Yiyecekleri bayatlamışken kaynatıp taze duruma getirmek. **3.** Duyguyu ya da düşünceyi ilgilendiren şeyleri yeniden canlandırmak : *Acısını tazelemek.* **4.** Bir eylemi bir daha yapmak, yinelemek : *Çayları tazelemek.* **5.** *mec.* Bozulduğu sanılan bir bağ ya da inancı yenilemek : *Nikâh tazelemek.*

tazı

tazı *a. Far. zool.* Tavşan avında kullanılan uzun bacaklı, çekik karınlı, çok çevik bir köpek cinsi. § **Tazı gibi** çok zayıf ve ince kemikli (insan). **Tazıya dönmek 1)** çok zayıflamak; **2)** sırılsıklam ıslanmak.

tazmin *a. Ar.* Zararı ödeme. § **Tazmin etmek** zararı ödemek.

tazminat, -tı *a. Ar.* Bir zarar karşılığında ödenen para vb.

tazyik *a. Ar.* **1.** Basınç. **2.** *mec.* Baskı. **3.** Sıkıntı verme.

Tb *kim* Terbiyumun simgesi.

Tc *kim.* Teknetyumun simgesi.

Te *kim.* Tellürün simgesi.

teati *a. Ar.* Karşılıklı alıp verme.

tebaa *a. Ar.* Uyruk.

tebarüz *a. Ar.* Belirme. § **Tebarüz etmek** belirmek, görünmek.

tebdil *a. Ar.* **1.** Değiştirme. **2.** Ünlü bir kimsenin kimliğini gizleyerek halkın içinde gezmesi. § **Tebdil etmek** değiştirmek. **Tebdil gezmek** kılık değiştirerek gezmek.

tebelleş *s. hlk.* İstenmediği halde ayrılmayan, musallat olan (kimse ya da şey). § **Tebelleş olmak** bir kimseye musallat olmak.

teberru, -u *a. Ar.* Bir şeyi karşılık beklemeden verme, bağışlama, bağış. § **Teberru etmek** bağışta bulunmak, bağışlamak.

tebessüm *a. Ar.* Gülümseme. § **Tebessüm etmek** gülümsemek.

tebeşir *a. Far.* Kısa çubuk biçiminde, kara tahtaya yazı yazmakta kullanılan beyaz bir cins kireçtaşı.

tebligat, -tı *ç. a. Ar.* Bildiri(ler).

tebliğ *a. Ar.* **1.** Bildirme. **2.** Bildiri. § **Tebliğ etmek** bildirmek, bir bilgiyi resmi yoldan yazılı olarak ulaştırmak.

tebrik, -ki *a. Ar.* Kutlama. § **Tebrik etmek** kutlamak.

tecahül *a. Ar.* Bilmezlikten gelme.

tecanüs *a. Ar.* Bir şeyin her yanının aynı cinsten olması, türdeşlik.

tecavüz *a. Ar.* **1.** Sataşma, saldırma. **2.** Başkasının hakkına el uzatma. § **Tecavüz etmek 1)** saldırmak, hücum etmek; **2)** başkasının hakkına saldırmak; **3)** namusa sataşmak.

tecelli *a. Ar.* **1.** Belirme, görünme. **2.** Kader.

tecessüm *a. Ar.* **1.** Cisimlenme, boyut kazanma : *Selimiye, Mimar Sinan'ın tecessüm etmiş dehasıdır.* **2.** Canlanma.

tecessüs *a. Ar.* **1.** Görme, anlama merakı. **2.** Gizlice bakma, gözetleme merakı.

tecil *a. Ar.* Erteleme. § **Tecil etmek** ertelemek.

tecim *a.* Ticaret.

tecimevi, -ni *b. a.* Ticarethane.

tecrit *a. Ar.* **1.** Ayırma. **2.** Soyutlama. **3.** *fiz.* Yalıtma. § **Tecrit etmek** herkesten ya da her şeyden ayırmak, bir kenara koymak.

tecrübe *a. Ar.* **1.** Deneme, sınama. **2.** Görgü. **3.** *fiz.* Deney. § **Tecrübe etmek** denemek. **Tecrübe tahtasına**

dönmek üst üste başarısız denemelere konu olmak.

tecrübeli *s.* Görüp geçirdiği olaylar dolayısıyla kavrayış yeteneği ve becerisi artmış olan.

teçhiz *a. Ar.* Donatma, donatım.

teçhizat, -tı *ç. a. Ar.* Donatım(lar).

tedarik *a. Ar.* Araştırıp bulma, sağlama, hazır bulundurma. § **Tedarik etmek** bulmak, sağlamak. **Tedarikte bulunmak** hazırlık yapmak.

tedavi *a. Ar.* Hastayı sağlığına kavuşturma, sağaltım. § **Tedavi etmek** hekim, hastayı gerekli yöntemlerle iyi etmeye çalışmak, sağaltmak.

tedavül *a. Ar.* Sürüm, geçerlik. § **Tedavülde olmak** geçerli olmak, sürümde olmak.

tedbir *a. Ar.* Önlem.

tedhiş *a. Ar.* Korku salma, yıldırma.

tedhişçi *a.* ve *s.* Siyasal davasını kabul ettirmek için karşı tarafa korku salacak davranışlarda bulunan kimse.

tedirgin *s.* Rahatı kaçmış, huzuru kalmamış.

tediye *a. Ar.* Ödeme.

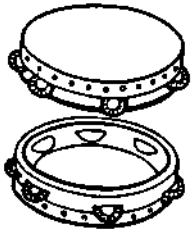
tedricen *be. Ar.* Azar azar.

tedris *a. Ar.* Ders verme, öğretme, öğretim.

tedrisat, -tı *ç. a. Ar.* Öğretim.

teessüf *a. Ar.* Acınma, üzülme, yerinme.

teessür *a. Ar.* Üzülme, üzüntü.

tef

tef *a. Ar.* Zilli bir kasnağa deri geçirilmiş çalgı. § **Tefe koyup çalmak** bir kimse hakkında alabildiğine dedikodu yapmak.

tefeci *a.* Yüksek faizle ödünç para veren kimse.

tefekkür *a.* Düşünme, düşünüş, düşünce.

teferruat, -tı *ç. a. Ar.* Bir bütünün, önemi ikinci derecede olan şeyleri, ayrıntı(ları).

tefrik *a. Ar.* Ayırma, ayırt etme.

tefrika *a. Ar.* Uzun bir yazının gazetede her gün çıkan parçası.

tefriş *a. Ar.* Döşeme işi.

tefsir *a. Ar.* **1.** Yorum. **2.** Kuran'ı yorumlayan yapıt.

teftiş *a. Ar.* Bir görevin yolunda yürütülüp yürütülmediğini anlamak için yapılan denetim.

teğet *a. mat.* Bir eğrinin yanından geçen ve ona ancak bir noktada değen doğru.

teğmen *a. ask.* Orduda aşaması asteğmen ile üsteğmen arasında olan subay.

tehdit *a. Ar.* Sonradan verilecek bir ceza ile birini korkutma, gözdağı. § **Tehdit etmek** gözünü korkutmak, gözdağı vermek.

tehir *a. Ar.* Sonraya bırakma, erteleme, geciktirme.

tehlike *a. Ar.* Bir kimsenin ya da bir şeyin güvenliğini, varlığını tehdit eden durum, çekince.

tek (I) *s.* **1.** Eşi olmayan, biricik : *O, bu ülkede tektir.* **2.** Yalnız, yalnızca, salt, °sadece : *Bunun için tek yol var.* **3.** *mat.* İki ile bölünemeyen (sayı) : *Üç, beş, yedi tek sayılardır.* **4.** *a.* İkisi bir takım oluşturanlardan her biri : *Araba atlarının teki hastalanmış.* **5.** *be.* Önüne getirildiği tümceye ısrarlı istek düşüncesi katar : *Tek yesin de, ne yerse yesin.* **6.** Bir kadeh içki : *İki tek atmak.* § **Tek başına** kendi kendine, yalnız başına. **Tek tük** seyrek, az.

tek (II) *s.* Sessiz, hareketsiz, uslu. § **Tek durmak** sessiz ve uslu durmak. **(Adımını** ya da **ayağını) Tek atmak** bir işi iyice ve dikkatlice düşünüp yapmak.

tekâmül *a. Ar.* **1.** Çağlar boyu geçirilen değişiklik, evrim, gelişim. **2.** Olgunluk, olgunlaşma. § **Tekâmül etmek 1)** gelişmek; **2)** olgunlaşmak.

tekaüdiye *a. Ar.* Emekli aylığı.

tekaüt *a. Ar.* **1.** Emekli olma. **2.** *hlk.* Emekli.

tekbiçim *b. s.* Örnek ya da temel olarak alınabilen, °standart.

tekbir *a. Ar.* Tanrı'nın ululuğunu anmak için söylenen ve Allahuekber sözü ile başlayan duanın adı.

tekdir *a. Ar.* Azarlama, paylama.

tekdüze *b. s.* Aynı biçimde sürüp giden, °yeknesak, °monoton.

teke *a.* **1.** Erkek keçi. **2.** *zool.* Karides.

tekel *b. a.* **1.** Bir malın yapımının tek bir kuruluşun (firmanın) elinde bulunduğu durum; herhangi bir üretim alanını tek elde tutma, satışı tek elden yönetme ve fiyata hakim olma durumu. **2.** *mec.* Bir şeye tek başına sahip olma: *Yurtseverlik kimsenin tekelinde değildir.* § **Tekeline almak** bir şeye tek başına sahip olmak.

tekemmül *a. Ar.* Olgunlaşma, tümlenme, yetkinleşme, erginleşme.

teker *a.* **1.** Merkezde bulunan bir eksenin çevresinde dönebilir kurs ya da çember : *Araba tekeri.* **2.** *gökb.* Bir gökcismininin teker biçiminde gördüğümüz yüzeyi; cismin gökyüzü üzerindeki izdüşümü. § **Teker meker yuvarlanmak** döne döne yuvarlanmak.

tekerklik *b. a.* Siyasal yetkenin genellikle miras yolu ile bir kişinin üzerinde toplandığı devlet yönetimi, °monarşi.

tekerlek *a.* **1.** Teker. **2.** *s.* Teker biçiminde olan. § **Tekerlek kırıldıktan sonra yol gösteren çok olur** sonucu kötü çıktıktan sonra bir davranış üzerine akıl öğreten çok bulunur.

tekerleme *a.* **1.** Masalların başında ya da söz arasında, sözcüklerin benzerliğinden de yararlanılarak söylenilen evvel zaman içinde, kalbur saman içinde gibi yarı anlamlı yarı anlamsız söz. **2.** Saz ozanları arasında yapılan deyiş yarışı.

tekerlemek (*-i*) Yuvarlamak.

tekerrür *a. Ar.* Yinelenme, tekrarlanma.

teker teker *be.* Birer birer, ayrı ayrı.

tekevli *b. s.* Eşi (karısı ya da kocası) bir tek olan, °monogam.

tekevlilik *b. a.* Tekevli olma durumu, °monogami.

tekfur *a. tar.* Bizans İmparatorluğu'nun bağımsız valilerine ve Anadolu'nun kimi Hıristiyan beylerine verilen ad.

tekgözeli *b. s. biy.* Yapısı bir gözeden oluşan (hayvan ya da bitki), birgözeli.

tekgözeliler *ç. b. a. biy.* Yapısı tek bir gözeden oluşan hayvan ya da bitkiler topluluğu.

tekil *s. dilb.* Bir şeyin birden çok olmadığını gösteren (biçim): *Çocuk tekil, çocuklar çoğul addır.*

tekin *s.* **1.** Boş, içinde kimse bulunmayan. **2.** Rahat, sakin. § **Tekin değil 1)** içinde cinlerin, perilerin bulunduğuna inanılan yerler ya da fiziküstü nitelikleri olup kendisinden sakınılması gerektiği sanılan kimseler için söylenir; **2)** tehlikeli, belalı.

tekir *s.* **1.** Postu siyah çizgili ve benekli olan : *Tekir kedi.* **2.** *a. zool.* Barbunyaya benzeyen bir balık.

tekke *a. Ar.* **1.** Eskiden tarikattan olanların toplanıp ayin yaptıkları yer. **2.** *argo* Esrar içilen yer.

teklemek (*-i*) **1.** Sık fideleri seyrekleştirmek. **2.** (*nsz*) (Motorda) Pistonun biri çalışmamak : *Motor tekliyor.* **3.** *argo* Kekelemek.

teklif *a. Ar.* **1.** İncelenmek ya da kabul edilmek için bir şey sunma, önerme. **2.** İncelenmek için ileri sürülen şey, öneri. **3.** İçten olmayan, resmi davranış.

teklifli *s.* Kendisiyle içlidışlı olunmayan, °resmi.

teklifsiz *s.* Teklifli olmayan, sıkı fıkı : *Teklifsiz arkadaş.*

tekme *a.* Ayakla vuruş.

tekmelemek (*-i*) Ayakla vurmak, tekme vurmak.

tekmil *a. Ar.* **1.** Tümleme, bitirme. **2.** *s.* Tüm, bütün. **3.** *s.* Eksiksiz.

tekne *a.* **1.** Çeşitli işlerde kullanılmak amacıyla taş ya da tahtadan yapılmış uzun ve geniş kap : *Hamur teknesi. Bal teknesi.* **2.** Deniz taşıtı. **3.** *den.* Geminin omurga, kaburga ve kaplamadan oluşan temel bölümü.

teknetyum *a. Fr. kim.* Molibdenin nötronlarla bombardımanıyla elde edilen bir element. Simgesi Tc.

teknik *a. Yun.* **1.** Bir bilim, bir sanat, bir meslek dalında kullanılan yöntemlerin tümü. **2.** Yol, yöntem, araç : *Bir işin tekniğini bilmek.* **3.** *s.* Bir dala özgü olan : *Teknik terimler.*

teknikçi *a.* Bir işin bilim yönünden çok, uygulama ve kılgı yönü ile uğraşan kimse, °tekniker.

tekniker *a. Al.* Teknikçi.

teknikokul *b. a.* Öğrencileri teknik konularda yetiştiren okul.

teknik öğretim *b. a.* Teknik konularda öğrenci yetiştirme işi.

teknisyen *a. Yun. Fr.* Bir bilimin tekniğini bilen ve uygulayan kimse.

teknokrasi *a. Fr.* Anamalcı toplumların içinde bulunduğu bunalımı, iktidardaki teknokratların değil de, politikacıların ve işadamlarının bulunmasıyla açıklayan bilim dışı demagojik akım.

teknokrat *a. Fr.* Teknokrasi yanlısı.

teknoloji *a. Yun.* Maddenin işlenmesi süreciyle ilgili bilgilerin tümü.

tekörnek *b. s.* Aynı biçimde sürüp giden, °yeknesak.

tekparmaklılar *ç. b. a. zool.* Memeli hayvanların, gergedan gibi ayağında tek bir parmağı olanlar takımı.

tekrar *be. Ar.* **1.** Gene, bir daha, yeniden: *Tekrar git!* **2.** *a.* Bir işi bir daha yapma, yineleme : *İyi olmadı, tekrar.*

tekrarlamak (*-i*) Yinelemek, tekrar etmek, yeni baştan yapmak.

teksif *a. Ar.* Yoğunlaştırma, sıklaştırma.

teksir *a. Ar.* Çoğaltma.

tekstil *a. Fr.* **1.** Dokuma. **2.** Dokumacılık.

tektanrıcı *b. a.* Tek tanrıya inanan kimse.

tektonik *a. Yun. yerb.* İç güçlerin etkisiyle, karaların oluşumlarından sonra ortaya çıkan biçim değişikliklerini inceleyen yerbilim kolu.

tekyazım *b. a.* **1.** Tarih, bilim alanlarında, özel konuda yapılan inceleme, °monografi. **2.** *yz.* Bir kişi, bir yaşam üstüne yapılan inceleme, °monografi.

tekzip *a. Ar.* Yalanlama.

tel (**I**) *a.* **1.** Türlü madenlerden yapılan ince uzun nesne : *Gelin teli. Telgraf teli.* **2.** Bu nesnelerle yapılmış tel örgü. **3.** *s.* İplik biçiminde yapılmış : *Tel kadayıf.* **4.** Kimi organizmaların demet durumundaki oluşumunu meydana getiren iplikçiklerin her biri, °lif: *Kas teli.* § **Tel çekmek** telle çevirmek, tel[2] germek : *Bahçeye tel çektik.* **Tel tel 1)** tel biçiminde ; **2)** her teli ayrı ve düzgün. **Teller takınmak** çok sevinmek.

tel (**II**) *a.* Telgraf sözünün kısaltması : *Falan numaralı tele cevaptır.* § **Tel çekmek** telgraf çekmek.

tela *a. İt.* Kumaşla astar arasına konularak giysinin dik durmasını sağlayan kolalı bez.

telaffuz *a. Ar.* Söyleyiş, söyleniş.

telafi *a. Ar.* (Ziyan olanın) Yerini doldurma, karşılama : *Telafisi kolay olmayan bir zarar.*

telakki *a. Ar.* Anlayış, görüş. § **Telakki etmek** (şöyle ya da böyle) anlamak, ele almak, saymak.

telaş *a. Ar.* **1.** Herhangi bir endişe ya da sıkıntıdan ileri gelen ivecenlik : *Telaş içinde koşuşuyordu.* **2.** Kaygı, tasa : *Hastanın durumunda telaş edecek bir şey yok.* § **Telaş göstermek** telaşını belli etmek. **Telaşa düşmek** telaşlanmak.

telaşlanmak (*nsz*) Endişeye düşüp sabırsızlık göstermek.

teldolap *b. a.* Yanları ve kapağı ince delikli telden yapılmış yemek dolabı.

telef *a. Ar.* Bozulma, harap olma. § **Telef etmek** yok etmek, yitirmek, boş yere harcamak. **Telef olmak** yok olmak.

teleferik *a. Yun.* Birbirinden uzak iki yer arasında, havada gerilmiş bir ya da birkaç kablo üzerinde kayarak hareket eden taşıt.

telefon *a. Yun.* Birinciden uzakta bulunan iki kişinin konuşmasını sağlayan aygıt.

telefoncu *a.* **1.** Telefon düzeni kuran ya da telefon onaran kimse. **2.** Santral memuru.

telefonlaşmak (*nsz √ -le*) Biriyle telefonla konuşmak.

telefoto *a. Yun.* (**Telefotografi** sözcüğünün kısaltılmışı) Fotoğraf, resim, yazı gibi sabit görüntülerin elektrik akımıyla uzaklara iletilmesi yolu.

telek *a.* Kuşların gövde, kanat ve kuyruğunda bulunan kalın eksenli büyük tüy.

telekomünikasyon *b. a. Yun. Fr.* Uziletişim.

teleks *a. İng.* Uzaktan, telsizle daktilo makinesine haber yazdırma düzeni.

teleme *a.* Bir çeşit tuzsuz ve yumuşak peynir.

telemetre *a. Yun.* Uzaklıkları ölçmeye yarayan optik aygıt.

teleobjektif *a. Fr.* Uzaktaki cisimlerin çok yakın görüntülerinin elde edilmesini sağlayan, çok uzun odaklı mercek çeşidi.

telepati *a. Yun.* Uzaduyum.

teleskop *a. Yun.* Gözlemevlerinde gökcisimlerini gözetlemeye yarayan büyük dürbün.

televizyon *a. Yun. Fr.* **1.** Bir cismin görüntüsünü elektrik dalgasıyla uzağa iletme. **2.** Bu işi yapan aygıt. § **Televizyon alıcısı** elektrik dalgalarıyla iletilen görüntüyü alan aygıt.

televizyoncu *a.* **1.** Televizyon alıcısı satan kimse. **2.** Televizyon onarıcısı. **3.** Televizyon örgütünde görevli kimse.

telgraf *a. Yun.* **1.** İki merkez arasında elektrik akımından yararlanılarak, kararlaşmış işaretlerin yardımıyla haberleşme işi : *Telgraf memuru.* **2.** Bu haberleşme ile iletilen yazılı haber : *Telgraf aldım hemen gidiyorum.* § **Telgraf çekmek** telgrafla haber göndermek.

telgrafçiçeği, -ni *b. a. bot.* Dalları boğumlu ve sarkık, ufak çiçekli bir süs bitkisi.

telif *a. Ar.* (Kitap) Yazma.

telin *a. Ar.* Lanet okuma.

telkâri *s. T. Far.* Gümüş ya da altın tellerden yapılmış motiflerle süslü : *Telkâri bir bilezik.*

telkin *a. Ar.* **1.** (Düşünce) Aşılama, kulağına koyma : *Çocuklara iyi düşünceler telkin etmeye çalışmalı.* **2.** Ölü gömüldükten sonra mezar başında imamın söylediği dinsel sözler.

tellak *a. Ar.* Hamamlarda müşterileri keseleyip yıkayan erkek.

tellal *a. Ar.* **1.** Bir haberi ya da satılacak herhangi bir malı çarşıda, pazarda bağırarak duyuran kimse. **2.** Satışlarda aracılık eden kimse.

tellemek (I) (*-i*) Tel geçirmek, tel takmak. § **Telleyip pullamak 1)** birçok süslerle süslemek; **2)** *mec.* çok övmek.

tellemek (II) (*-i*) Telgraf çekmek.

tellendirmek (*-i*) (Sigara, çubuk...) Keyifle tüttürerek içmek.

telliturna *b. a. zool.* Uzunbacaklılardan boynu ve bacakları uzun, gagası orta yerinden kıvrık, su kenarlarında yaşayan büyük bir kuş.

tellür *a. Fr. kim.* Atom ağırlığı 127.60 olan, 450 derecede ergiyen, mavimtırak beyaz renkli bir element. Simgesi Te.

telmih *a. Ar.* Anlatılmak istenen bir şeyi söz arasında dolaylı olarak anlatma, açıkça söylememe.

telsiz *s.* **1.** Teli olmayan. **2.** *a.* Telsiz telgraf. § **Telsiz telgraf** (ya da **telefon**) elektromanyetizma dalgaları yardımıyla çalışan telgraf (telefon).

telve *a.* Fincanın dibinde biriken kahve tortusu.

tem, tema *a. Yun.* **1.** Bir sanat yapıtında işlenen konu, düşünce, görüş; ana konu. **2.** *müz.* Bir besteyi oluşturan temel motif.

temas *a. Ar.* **1.** Değme, dokunma. **2.** Konuşup görüşme, ilişki kurma. **3.** Değinme, °bahsetme : *O konuya hiç temas etmedi.* **4.** Gidip gelme, ulaşım, bağlantı : *İki şehir arasında temas kesildi.* § **(Bir şeye) Temas etmek** dokunmak. **(Biriyle) Temas etmek** (ya da **Biriyle) Temasta bulunmak** görüşüp konuşmak. **Temasa geçmek** konuşmak için buluşmak.

temaşa *a. Ar.* **1.** Bakma, hoşlanarak seyretme. **2.** Oyun, temsil.

temayül *a. Ar.* Eğilim.

temayüz *a. Ar.* Başkalarına göre üstün duruma gelme, seçkinleşme.

tembel *s.* İş görmeyi, çalışmayı sevmeyen, çaba harcamaktan, sıkıntıdan kaçan (kimse).

tembih *a. Ar.* **1.** Uyarma, uyarı. **2.** Verilen bir emrin unutulmaması için üsteleyerek hatırlatma. § **Tembih etmek** bir işin yapılması için birini uyarmak.

tembihlemek (*-i*) Tembih etmek, uyarmak.

temcit *a. Ar.* **1.** Tanrı'yı ululamak için okunan dua. **2.** Sahur yemeği. § **Temcit pilavı gibi ısıtıp ısıtıp öne sürmek** pek çok kez yinelenen şeyleri belirtmek için söylenir.

temdit *a. Ar.* Uzatma, sürdürme.

temel *a. Yun.* **1.** Bir yapının toprak altında kalan ve yapıya dayanak olan duvar, taban gibi bölümlerinin tümü : *Evin temeli.* **2.** Bu bölümleri yapmak için kazılan çukur. **3.** *mec.* Bir şeyin gelişimi için gereken ilk öğeler : *Bu iş sağlam temellere dayanmalı.* **4.** *s.* Ana, esas, asıl. § **Temel atmak 1)** bir yapının temellerini yapmaya başlamak; **2)** *mec.* herhangi bir işe girişmek. **Temel tutmak 1)** temelin kazılacağı zemin sağlam olmak; **2)** kökleşmek, kalıcı bir durum almak.

temelli *s.* **1.** Temeli olan : *Sağlam temelli bir yapı.* **2.** Geçici olmayan, sürekli : *Temelli bir iş.* **3.** *be.* Sürekli olmak üzere : *Buraya temelli geldik.* **4.** *s.* Büsbütün, bütünüyle : *Temelli kötü bir insan da değildir.*

temelsiz *s.* **1.** Temeli olmayan. **2.** *mec.* Gerçek ve sağlam olmayan.

temenna *a. Ar.* Eli başa götürerek yapılan selam işareti.

temenni *a. Ar.* **1.** Bir şeyin gerçekleşmesini dileme. **2.** Dilek.

temin *a. Ar.* **1.** Emin duruma getirme, inanç verme. **2.** Sağlama, elde etme, gerçekleştirme. § **Temin etmek** sağlamak, elde etmek.

teminat, -tı *ç. a. Ar.* Güvence.

temiz *s.* **1.** Kirli, lekeli, bulaşık olmayan : *Temiz hava. Temiz çamaşır.* **2.** Özenle yapılmış : *Temiz iş.* **3.** Ahlakça lekesiz, namuslu : *Temiz adam.* **4.** *be.* İyi, düzgün bir biçimde : *Temiz giyinmek. Temiz konuşmak.* **5.** *be.* Bir sıfatıyla kullanıldığında "iyice, adamakıllı, çok" anlamındadır : *Bir temiz dayak atmışlar.* § **Temiz pak** çok temiz, tertemiz. **Temize çekmek** bir yazının

karalamasını temiz olarak yazmak. **Temize çıkmak** suçsuz olduğu anlaşılmak.

temizkan *b. a.* Akciğerlerden oksijen taşıyarak vücudun her yanına giden ve atardamarların içinde bulunan kan.

temizlemek (*-i*) **1.** Temiz duruma getirmek, arıtmak. **2.** *mec.* Tüketmek, bitirmek : *Bir tepsi böreği temizledi.* **3.** *argo* Öldürmek, yok etmek.

temizleyici *a.* Buhar makineleri aracılığıyla temizlemek işini yapan kimse; bu işin yapıldığı yer : *Giysileri temizleyiciden aldım.*

temizlik *a.* **1.** Temiz olma durumu. **2.** Temizleme işi.

temkin *a. Ar.* **1.** Ağırbaşlılık. **2.** Sakınma, ölçülü davranma.

temkinli *s.* Ölçülü davranan.

temmuz *a.* Otuz bir gün süren yılın yedinci ayı.

tempo *a. İt.* **1.** *müz.* Bir müzik parçasındaki bölümlerin hızlarını belirtmek için kullanılan sözcük : *Bu melodinin temposu çok ağır.* **2.** *mec.* Gidiş, ilerleyiş, gelişme hızı : *İşler bu tempo ile ilerleyemez.* § **Tempo tutmak** el çırparak ya da el ve ayaklarını bir yere vurarak bir müziğe eşlik etmek.

temren *a.* Ok, kargı gibi şeylerin ucundaki sivri demir.

temriye *a. hek.* Deride kabarcıklarla beliren cilt hastalığı.

temsil *a. Ar.* **1.** Hak ve görev yönünden birinin ya da bir topluluğun adına davranma. **2.** Belirgin özellikleriyle yansıtma. **3.** Oyun[2]. **4.** *be. hlk.* Sözgelişi. § **Temsil etmek 1)** birinin adına davranmak; **2)** bir yapıtı sahnede oynamak.

temsilci *a.* Hak ve görev yönünden birinin ya da bir topluluğun adına davranan kimse, °mümessil.

temsilcilik *a.* **1.** Birinin ya da bir topluluğun adına davranabilme yetkisi. **2.** Temsilcinin orunu ve görevi, °mümessillik.

temyiz *a. Ar.* İyiyi kötüden ayırt etme, seçme. § **Temyiz etmek** davayı Yargıtay'a iletmek. **Temyiz mahkemesi** Yargıtay.

ten *a. Far.* **1.** İnsan vücudunun dış yüzü: *Teni yumuşak.* **2.** (Eskiden) Vücut : *Tende can kalmadı.* § **Ten fanilası** doğrudan ten üzerine giyilen ince fanila.

tenakuz *a. Ar.* İnsanın bir sözünün diğer bir sözüyle çelişmesi, çelişki.

tencere *a.* Yemek pişirmeye yarayan, genellikle maden kap. § **Tencere tava, herkeste bir hava** herkesin kendi bildiği gibi davranarak ortada düşünce birliği kalmadığını anlatmak için söylenir. **Tencere yuvarlanmış kapağını bulmuş** hoşa gitmeyen herhangi bir nitelik yönünden birbiriyle benzeşen iki kişi bir araya gelmiş.

teneffüs *a. Ar.* **1.** Solunum. **2.** Temiz hava almak için verilen ara, dinlenme zamanı.

teneke *a.* **1.** Yumuşak çelikten yapılmış üzeri kalay kaplı ince saç. **2.** Bu saçtan yapılan kap : *Bir teneke su.* § **Teneke çalmak** (arkasından) yuha çekmek.

tenekeci *a.* Tenekeden kap ve öteberi yapan ya da onaran kimse.

teneşir *a. Far.* Ölü yıkanan kerevet, salacak. § **Teneşir horozu** (ya da **kargası**) çok zayıf kimse.

teneşirlik *s.* **1.** *kaba* Ölümcül (hasta). **2.** *a.* Cami avlularında teneşir ve tabut konulan yer.

tenezzül *a. Ar.* Kendi düzeyine aykırı düşen bir durumu ya da işi kabul etme. § **Tenezzül etmek 1)** bir çıkar sağlamak için doğruluktan ayrılmak : *Bu adam beş liraya bile tenezzül eder*; **2)** alçak gönüllü davranmak.

tenha *s. Far.* İnsanı az (yer) : *Tenha bir sokak.*

tenis *a. İng.* Alantopu.

tenkit *a. Ar.* Eleştirme, eleştiri. § **Tenkit etmek** eleştirmek.

tenor *a. İt. müz.* **1.** En tiz erkek sesi. **2.** Bu sese sahip olan sanatçı.

tenrengi *b. s.* Beyaz insanların teninin renginde olan : *Tenrengi çorap.*

tente *a. İt.* Genellikle güneşten korunmak için bir yerin üzerine gerilen örtü, gölgelik.

tentene *a. Fr.* Dantel.

tentür *a. Fr. kim.* İçinde, herhangi bir etkili madde eritilmiş bulunan alkol ya da eter : *İyot tentürü.*

tentürdiyot *a. Fr. kim.* Bir kesik ya da sıyrığa mikrop kapmasını önlemek için sürülen iyotlu tentür.

tenya *a. Lat. zool.* Vücudu yassı, birbirine kenetlenmiş boğumlu, kimisi metrelerce boyda olan bağırsak asalağı, şerit.

tenzilat, -tı *ç. a. Ar.* Fiyat indirimi. § **Tenzilat yapmak** indirim yapmak.

tenzilatlı *s.* İndirimli.

teokrasi *a. Yun.* > *Fr.* Dincierki.

teokratik *s. Fr.* Dinin görüşüne dayanan.

teoloji *a. Fr.* Tanrıbilim.

teorem *a. Yun. mat.* Tanıtlanabilen önerme.

teori *a. Yun.* Kuram.

teorik *s.* Kuramsal.

tepe *a.* **1.** Bir şeyin en üstteki bölümü: *Ağacın tepesi.* **2.** Küçük dağ. **3.** *tkz.* Yanıbaşı, başucu. **4.** *mat.* **a)** Çokgende ya da çokyüzlüde köşelerden her biri. **b)** İkizkenar üçgende eşit kenarların kesişme noktası. § **Tepeden bakmak** küçümsemek. **Tepeden inme 1)** beklenmedik, şaşırtıcı; **2)** yüksek bir orundan çıkan (buyruk). **Tepeden tırnağa kadar** her yanı. **Tepesi atmak** birdenbire öfkeye kapılmak. **Tepesinden kaynar su dökülmek** derin bir üzüntü duymak.

tepecamı, -nı *b. a.* Tavanda ya da tavana yakın yerde tepeye yakın bulunan pencere.

tepecik *a.* **1.** Küçük tepe. **2.** *bot.* Çiçeklerde dişiorganın ucu.

tepeleme *a.* **1.** Tepelemek eylemi. **2.** *be.* Yığın, öbek, tepe oluşturacak ya da kenarlarından taşacak kadar : *Tepeleme bir tabak yemek.*

tepelemek (*-i*) **1.** Tepesine vurarak öldürmek. **2.** Hırpalayarak dövmek. **3.** *mec.* Bozguna uğratmak.

tepeli *s.* **1.** Tepesi olan. **2.** Başında sorguç, hotoz gibi bir süs bulunan (kuş) : *Tepeli tavuk.*

tepelik *a.* **1.** Başlıkların tepesine konulan süs. **2.** Bir yapının ya da bir mobilyanın en yukarısına süs olarak yapılan bölüm.

tepetakla *be.* Tepesi üstü.

tepinmek (*nsz*) Ayaklarını yere vurarak öfke ya da sevincini göstermek.

tepişmek (*nsz* √ *-le*) **1.** Birbirini tepmek. **2.** İtişip kakışmak.

tepke *ruhb.* Dıştan gelen bir uyarım sonucu doğan, devinim, salgı gibi tepkilere yol açan istenç dışı sinir etkinliği, °refleks.

tepki *a.* **1.** Bir cismin kendini iten ya da sıkıştıran başka bir cisme gösterdiği karşı etki. **2.** Herhangi bir etkiye yanıt olarak doğan söz ya da davranış.

tepkili *s.* Tepkisi olan ya da tepki gücü ile çalışan : *Tepkili tüfek.* § **Tepkili uçak** özel aygıtların çıkardığı gazla basınç sağlanan, hızı çok uçak çeşidi, °jet.

tepkime *a.* **1.** Tepkimek eylemi. **2.** *kim.* Yeni bir madde oluşturmak için iki ya da daha çok madde arasındaki etkileşim.

tepkimek (*nzs*) (Bir cisim) Etkisini aldığı şeye karşı tepki göstermek.

tepmek (*-i*) **1.** (Hayvan) Ayağıyla vurmak. **2.** Geri çevirmek: *Kısmetini tepmek. Bu nimet tepilir mi?* **3.** Geri vurmak : *Silah atılırken teper.* **4.** Ayakla vurarak sıkıştırmak : *Keçe yapmak için yünü tepmek.* § **Tepe tepe kul-**

lanmak "sakınmadan hoyratça kullanmak" anlamında sağlamlığına güvenilen şeyler için söylenir.

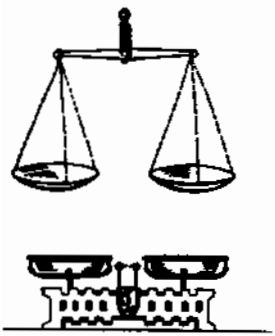
tepsi *a.* Fincan, bardak, sahan gibi şeylerin birkaçını birden taşımaya, içinde börek, tatlı gibi yiyecekler pişirmeye yarayan, düz, geniş ve az derin kap.

ter *a.* Derinin gözeneklerinden sıcak, heyecan gibi nedenlerle sızan, kendine özgü bir kokusu olan yapışkan, renksiz, tuzlu sıvı. § **Ter dökmek 1)** çok terlemek; **2)** *mec.* (bir iş yapmak için) çok çalışıp emek harcamak.

teras *a. Fr.* **1.** Taraça. **2.** *coğr.* Düz ve yüksekçe yer parçası, seki.

teraslamak (*-i*) Bir yamacı ağaçlandırmak için setler yapmak.

teravi *a. Ar.* Ramazanda, yatsı namazından sonra cemaatle kılınan yirmi rekâtlık namaz.

terazi

terazi *a. Far.* **1.** Bir kolun iki ucuna asılı iki kefesi olan tartı. **2.** İp cambazlarının dengeyi sağlamak için kullandıkları uzun sırık.

Terazi *öz. a. gökb.* Zodyak'ta Başak'la Akrep burçları arasında bulunan burcun adı. → Zodyak.

terbiye *a. Ar.* **1.** Eğitim. **2.** Görgü. **3.** Kimi yemeklerin suyunu çeşitli yollarla koyulaştırma. § **Terbiye etmek** eğitmek. **Terbiyesini bozmak** terbiye dışına çıkmak.

terbiyeli *s.* **1.** Topluluk töresine uygun olarak davranan : *Terbiyeli adam.* **2.** Terbiye yapılmış yemek : *Terbiyeli çorba.*

terbiyesiz *s.* Topluluk töreşine aykırı davranan.

terbiyum *a. kim.* Atom ağırlığı 159,2 olan, çok ender bulunan bir element. Simgesi Tb.

tercih *a. Ar.* Üstün tutma, yeğ tutma, yeğleme. § **Tercih etmek** üstün tutmak, yeğlemek.

terciibent *b. a. Ar. Far. yz.* Divan edebiyatında eski bir koşuk biçimi; uyakları başka başka olan birkaç bentten oluşur ve her bendin sonunda yinelenen bir beyit bulunur.

tercüman *a. Ar.* **1.** Çevirici. **2.** *mec.* Amacı anlatmaya yarayan şey.

tercüme *a. Ar.* Çeviri.

tere *a. bot.* Turpgillerden, yaprakları salata olarak yenen baharlı bir bitki.

terebentin *a. Lat.* Sanayide kullanılan bir çeşit kokulu reçine.

tereddüt *a. Ar.* Kararsızlık, karar verememe, duraksama.

terelelli *s. tkz.* Hafif ve hoppa : *Bu kadın pek terelelli bir şey.*

terennüm *a. Ar.* Güzel ve alçak bir sesle şarkı söyleme.

tereyağı, -nı *b. a.* Sütten elde edilen yağ. § **Tereyağından kıl çeker gibi** her türlü yükümlülükten ve sorumluluktan kolayca sıyrılarak.

terfi, -i *a. Ar.* **1.** (Aşama için) Yükselme. **2.** Yükseltme. § **Terfi etmek** bir görevde daha yüksek bir aşamaya çıkmak.

tergal *a. Fr.* **1.** Fransız yapımı olan sentetik poliyester lifleri ya da ipliği. **2.** *s.* Bu iplikten yapılmış : *Tergal kumaş.*

terhis *a. Ar.* Askerlik görevini bitirenleri bırakma. § **Terhis etmek** (askerlikten) salmak, bırakmak.

terilen *a.* (*Fabrikaca konulan ad*) **1.** İngiliz yapımı sentetik poliyester lifleri ya da ipliği. **2.** *s.* Bu iplikten yapılmış : *Terilen kumaş.*

terim *a.* **1.** Bir bilim, sanat, meslek dalıyla ya da bir konu ile ilgili özel ve belirli bir kavramı olan sözcük : *Matematik terimi. Demircilik terimi.* **2.** *mat.* **a)** Cebirsel bir anlatımda + ya da − işaretleri arasında bulunan parçalardan her biri; **b)** Bir denklemde = işaretinin iki yanındaki anlatımlardan her biri.

terk *a. Ar.* Bırakma, ayrılma. § **Terk etmek** bırakmak, ayrılmak.

terki *a.* Eyerin arka bölümü. § **(Birini) Terkisine almak** üzerinde bulunduğu atın sağrısına bindirmek.

terkibibent *b. a. Ar. Far. yz.* Uyakları başka başka birkaç bentten oluşan ve her bendin sonunda uyakları ayrı, birer beyti bulunan Divan edebiyatında eski bir şiir biçimi.

terleme *a.* **1.** Terlemek eylemi. **2.** *bot.* Yaprakların, gözeneklerinden buhar durumunda su yitirmeleri olayı.

terlemek (nsz) **1.** Ter çıkarmak, ter dökmek : *Sıcaktan terledik.* **2.** İçindeki suyu ter biçiminde sızdırmak : *Testi terliyor.* **3.** Bir şeyin üzerinde buhar yoğunlaşmak, buğulanmak : *Cam terledi.* **4.** (Bıyık) Çıkmaya başlamak : *Bıyığı terlemeye başladı.* **5.** *mec.* (Bir iş yaparken) Yorulmak ya da güçlükle başarmak.

terletici *s.* **1.** Terleten. **2.** *mec.* Sıkıntıya yol açan : *İnsanı terletici bir soru.*

terletmek (*-i*) **1.** Terlemesine yol açmak. **2.** *mec.* Sıkıntıya düşürmek, çokça yormak : *Bu iş beni terletti.*

terlik *a.* Ev içinde giyilen rahat, hafif ayakkabı.

termal *s. Fr.* Yüksek sıcaklıkta yerden fışkıran sudan yararlanma olanağı sağlayan (hamam, otel) : *Termal otel.*

termik *s. Yun.* Isı ile, sıcaklıkla ilgili.

terminal, -li *a. Fr.* Otobüs, uçak gibi taşıtların yolcularını ilk aldığı ya da son bıraktığı yer : *Yolcular terminalden havaalanına otobüsle gittiler.*

terminoloji *a. Yun. Lat.* **1.** Düşünceleri sözcüklerle anlatma ve özellikle teknik terimler bulma sanatı. **2.** Özellikle bir sanatta, bir bilimde kullanılan teknik terimlerin topu : *Tıp terminolojisi.*

termodinamik *b. a. Yun. fiz.* Isı enerjisi ile kinetik enerji arasındaki ilgileri ve bu konu ile ilgili olayları inceleyen fizik kolu.

termoelektrik *b. a. Yun.* Isı enerjisi ile elektrik enerjisi arasındaki ilgileri ve bu konu ile ilgili olayları inceleyen fizik kolu.

termofor *a. Fr.* Çoğunlukla kauçuktan yapılmış sıcak su kabı.

termokimya *b. a. Yun.* Türlü maddeler bileşirken çıkan ısı derecelerini inceleyen kimya kolu.

termometre *b. a. Yun.* Sıcakölçer.

termonükleer *b. s. Fr.* Çok yüksek sıcaklıklarda hafif elementler arasında doğan nükleer tepkimeler için kullanılır.

termos *a. Yun.* İçine konulan sıvının sıcaklık ya da soğukluğunu uzun süre olduğu gibi tutan kap.

termosifon *b. a.* Sıcak su elde edilen bir kazan ve içindeki borulardan oluşmuş aygıt.

termostat *a. Yun.* Isıdenetir.

terör *a. Fr.* Yıldırma, korkutma, °tedhiş.

ters (l) *s.* ve *be.* **1.** Gerekli olan duruma karşıt (olarak) : *Kalemin ters tarafı. Kumaşın ters yüzü. Ayakkabılarını ters giymiş.* **2.** *mec.* Uyumaz, elverişsiz, °aksi, °münasebetsiz: *Burası bana ters geliyor. İşi ters gidiyor.* **3.** *mec.* Gönül ve cesaret kırıcı : *Ters davranış.* § **Ters düşmek** aykırı olmak, karşıt olmak : *Onun görüşü benimkine ters düşüyor.*

ters (**II**) *a.* Hayvan pisliği.

tersaçı *b. a. mat.* Bir açının kenarlarını, tepenin ötesine doğru uzatarak elde edilen açı : *Tersaçılar birbirine eşittir.*

tersane *a. Ar.* Gemi yapılan yer, tezgâh [3].

tersine *be.* Beklenilene, umulana karşıt olarak, °bilakis, °aksine.

terslemek (*-i*) Bir kimseye, bozacak ya da sözünü ağzına tıkayacak yolda ters söz söylemek, azarlamak.

terslenmek (*nsz*) **1.** Tersleme işine konu olmak. **2.** Terslik göstermek.

terslik *a.* Ters olma durumu ya da ters davranış, aksilik.

tersyüz *b. a.* **1.** Giysilerin içini dışına çevirmek anlamında kullanılan **tersyüz etmek** deyiminde geçer. **2.** *be.* Gerisin geriye : *Evde bulamayınca tersyüz döndük.*

tertemiz *s.* Çok temiz, her yanı temiz.

tertibat, -tı *ç. a. Ar.* **1.** Düzenleniş biçimi, düzen. **2.** Bir iş ya da olay için yapılan ön hazırlıklar.

tertip *a. Ar.* **1.** Uygun bir sıraya, düzene koyma, sıralama. **2.** Hazırlama, düzenleme. **3.** *mec.* Hile, düzen. § **Tertip etmek** düzenlemek.

tertiplemek (*-i*) **1.** Sıraya, düzene koymak. **2.** Oyun, hile düzenlemek.

terzi *a. Far.* Giysi biçip diken kimse ya da giysi dikilen yer.

tesadüf *a. Ar.* **1.** Rastlama, rast gelme. **2.** Rastlantı, rast geliş. § **Tesadüf etmek** rastlamak.

tescil *a. Ar.* Herhangi bir şeyin resmileşmesi için gerekli deftere kaydetme, kütüğe geçirme.

teselli *a. Ar.* Acı bir olayı unutturmaya çalışma, acısını hafifletme, avuntu. § **Teselli bulmak** avunmak. **Teselli etmek** (ya da **vermek**) avutmak, avundurmak.

tesir *a.Ar.* **1.** Etki yapma. **2.** Dokunma, zarar verme. § **Tesir etmek** etkilemek, etkilenmek.

tesis *a. Ar.* **1.** Kurma, kuruluş. **2.** Kurum. § **Tesis etmek** kurmak.

tesisat, -tı *a. Ar.* Döşem.

teskin *a. Ar.* Yatıştırma, dindirme. § **Teskin etmek** yatıştırmak, dindirmek.

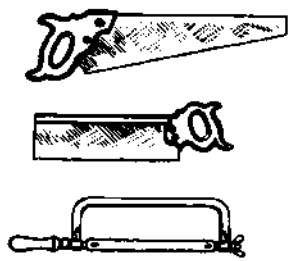
teslim *a. Ar.* **1.** Bir şeyi yeni sahibine verme : *Aldığımız evi bize daha teslim etmediler.* **2.** Emanet alınan bir şeyi yerine verme : *Kitabı sahibine teslim ettim.* **3.** Bir başkasının egemenliğine bırakma : *Bu kent sonuna dek çarpıştı, teslim olmadı.*

tespih *a. Ar.* Dinsel sözleri yinelemekte ya da elde oyalanmak için kullanılan, türlü maddelerden boncuk biçiminde yapılmış, otuz ya da doksan dokuz taneden oluşmuş dizi.

tespihböceği, -ni *b. a. zool.* Kabuklulardan, nemli yerlerde yaşayan, çokayaklı küçük bir hayvan.

tespit, -ti *a. Ar.* Saptama. § **Tespit etmek** saptamak.

test, -ti *a. İng.* **1.** Bir kimsenin yeteneğini, bilgisini, özyapısını belirlemek için yapılan sınama. **2.** Bir hastalığın var olup olmadığını anlamak için yapılan laboratuvar araştırması.

testereler

testere *a. Far.* Tahta gibi katı şeyleri biçmekte kullanılan, bir kenarı dişli, dar ve uzunca çelik araç.

testerebalığı, -nı *b. a. zool.* Köpekbalığı familyasından, burnu uzun,

iki yanı testere gibi dişli olan, iri bir balık türü.

testi *a. Far.* Su taşımaya yarayan, ağzı dar, karnı şişkin toprak kap.

tesviye *a. Ar.* Düz duruma getirme, düzeltme.

tesviyeci *a.* İstenilen biçime sokmak ve alıştırmak için çoğu zaman madensel bir parçayı işleyen zanaatçı.

teşbih *a. Ar.* Benzetme.

teşebbüs *a. Ar.* Girişim.

teşekkül *a. Ar.* Oluşma, kurulma, meydana gelme.

teşekkür *a. Ar.* "Sağ ol", "var ol", "ömrüne bereket" gibi hoşnutluk anlatan söz. § **Teşekkür etmek** hoşnutluğunu anlatmak.

teşhir *a. Ar.* Gösterme, sergileme; dillere düşürme.

teşhis *a. Ar.* **1.** (Kim olduğunu) Tanıma, seçme, kişileştirme. **2.** *hek.* Hastalığın ne olduğunu araştırıp ortaya koyma, tanı. **3.** *yz.* Kişileştirme.

teşkil *a. Ar.* Oluşturma, ortaya çıkarma.

teşkilat, -tı *ç. a. Ar.* Örgüt(ler).

teşrif *a. Ar.* (Bir yeri) Onurlandırma, °şereflendirme. § **Teşrif etmek** onurlandırmak.

teşvik, -ki *a. Ar.* **1.** İsteklendirme, özendirme. **2.** *mec.* Kışkırtma. § **Teşvik etmek 1)** isteklendirmek, özendirmek; **2)** *mec.* kışkırtmak.

tetanos *a. Yun. hek.* Kasların sürekli, ağrılı kasılmasıyla kendini gösteren, ateşli ve tehlikeli bir hastalık.

tetik (I) *a.* Ateşli silahları ateşlemek için çekilen küçük manivela.

tetik (II) *s.* Çabuk davranışlı, çevik, uyanık. § **Tetik durmak** hazır ve uyanık bulunmak.

tetkik, -ki *a. Ar.* (**k**'ler kalın okunur) İnceleme. § **Tetkik etmek** incelemek.

tevazu, -u *a. Ar.* Alçak gönüllülük, gösterişsizlik.

tevcih *a. Ar.* Yöneltme, çevirme.

tevdi, -i *a. Ar.* Verme, bırakma.

teveccüh *a. Ar.* Güleryüz, yakınlık gösterme.

tevek *a.* Asma, kavun, karpuz gibi bitkilerin sürgünü ya da dalı, çotuk.

tevekkül *a. Ar.* Her şeyi Tanrı'ya bırakma ve Tanrı'dan bekleme.

tevellüt *a. Ar.* (İnsan için) Doğma, doğum.

tevellütlü *s.* Doğumlu.

tevhit *a. Ar.* **1.** Birkaç şeyi bir araya getirme, birleştirme. **2.** Tektanrıcılık.

tevkif *a. Ar.* **1.** Alıkoyma, durdurma. **2.** Tutuklama. § **Tevkif etmek** tutuklamak.

Tevrat, -tı *öz. a.* Musa Peygamber'in dinini gösteren kitap.

tevzi, -i *a. Ar.* Dağıtma, üleştirme. § **Tevzi etmek** dağıtmak, üleştirmek.

teyel *a.* Seyrek ve eğreti dikiş.

teyellemek (*-i*) Teyelle tutturmak ya da teyel vurmak.

teyp *a. İng.* Ses alma makinesi. § **Teybe almak** söylenilen sözleri ses alma makinesindeki banda kaydetmek.

teyze *a.* Bir kimseye göre annesinin kız kardeşi.

tez (I) *be.* ve *s. Far.* Çabuk. § **Tez canlı** beklemeye dayanamayan. **Tez elden** çabucak.

tez (II) *a. Yun.* **1.** İleri sürülerek savunulan düşünce, sav. **2.** Yüksekokullarda öğrencilerin yetiştikleri konulardan biriyle ilgili olarak hazırladıkları araştırma ya da inceleme.

tezahürat, -tı *ç. a. Ar.* Gösteri.

tezat *a. Ar.* Birbirine zıt olma, birbirine karşı olma, karşıtlık.

tezek *a.* Kurutulmuş sığır tersi.

tezgâh *a. Far.* **1.** Üzerinde iş görülen masa ya da masa gibi yüksek yer : *Marangoz tezgâhı. Dokuma tezgâhı.* **2.** Elle ya da fabrikalarda devitken güç ile işleyen yapım aygıtı : *Halı tezgâhı. İplik tezgâhı.* **3.** Tersane : *Gemi tezgâhları.*

tezgâhlamak (*-i*) **1.** Dokunacak bezi tezgâha yerleştirmek. **2.** *mec.* Bir iş için hazırlık yapmak, işe girişmek.

tezgâhtar *a. Far.* Mağaza, dükkân gibi yerlerde tezgâhın başında duran, satış yapan kimse.

tezkere *a. Ar.* **1.** Pusula. **2.** Herhangi bir konuda izin verildiğini bildirmek için hükümetten alınan kâğıt.

tezlik *a.* Tez olma durumu. § **Tezlik eylemi** *dilb.* Türkçede herhangi bir eylem kök ya da gövdesinin *-i* ekini aldıktan sonra **vermek** eylemiyle birleşmesinden oluşan ve kavramda çabukluğu, kolaylığı, yardımı gösteren iki kökten kurulmuş birleşik eylem : *Söyleyivermek. Yapıvermek.*

tezyin *a. Ar.* Bezeme, süsleme. § **Tezyin etmek** bezemek, süslemek.

Th *kim.* Toryumun simgesi.

tıbbi *s. Ar.* Hekimlikle ilgili.

tıbbiye *a. Ar.* Doktor yetiştiren yüksekokul, tıp fakültesi.

tığ *a.* Dantel ya da yün örmekte kullanılan, ucu çengelli kısa şiş. § **Tığ gibi** ince, düzgün, sağlam ve çevik (kimse).

tıka basa *be.* Çok sıkıştırarak, iyice dolacak gibi.

tıkaç *a.* Dar boğazlı kapların ağzını ya da bir deliği tıkamaya yarayan nesne, tapa.

tıkamak (*-i* √ *-e, -i*) Bir şeyin ağzını, içine herhangi bir şey sıkıştırarak kapamak : *Şişenin ağzını mantarla tıkamak.*

tıkanmak (*nsz*) **1.** Tıkamak işine konu olmak ya da bu duruma uğramak. **2.** İştahı kalmayıp yemek yiyememek. **3.** Soluğu tutulmak.

tıkırdamak (*nsz*) Tık diye ince ve kuru ses çıkarmak.

tıkır tıkır *be.* Çok düzgün olarak ve ara vermeden : *Makine tıkır tıkır işliyor. Çocuk soruları tıkır tıkır yanıtladı.*

tıkışıklık *a.* Bir yere birikme, bir yere birçok kişinin toplanması.

tıkışmak (*nsz* √ *-le*) Birlikte bir yere tıkılmak : *Altı kişi bir arabaya tıkıştılar.*

tıkız *s.* **1.** Dolgun, şişkin, kalın, yağlı. **2.** Çok sıkıştırılmaktan ya da çok sıkı doldurulmaktan katılaşmış, sıkı : *Bu yastık çok tıkız olmuş.* **3.** Yoğunluğu çok: *Tıkız hamur.*

tıklım tıklım *be.* **1.** Hiç boş yeri kalmayacak gibi, tıka basa (doldurulmuş). **2.** *s.* Çok kalabalık, ağzına kadar dolu : *Akşam tiyatro tıklım tıklımdı.*

tıkmak (*-i, -e*) **1.** İterek zorla sokmak: *Bütün eşyasını bir sandığa tıktı.* **2.** *tkz.* Bir kimseyi bir yere zorla ya da çabucak kapamak. § **Tıka basa** çok sıkıştırarak ağzına kadar : *Bavulu tıka basa doldurdu.*

tıknaz *s.* Şişmanca, kısa ve kalın yapılı : *Tıknaz bir adam.*

tıksırık *a.* Tıksırmak eylemi.

tıksırmak (*nsz*) Ağız kapalı iken hafifçe aksırmak.

tık tık *be.* İnce bir şeyle sert bir yere vurulduğunda çıkan ince ve kalın sesi anlatır : *Kuş gagasıyla tık tık cama vurdu.*

tılsım *a. Ar.* **1.** Doğaüstü işler yapabileceğine inanılan esrarlı güç. **2.** *mec.* Çare, kuvvet.

tımar *a.* **1.** Binek hayvanı bakımı. **2.** *tar.* Eskiden, beslediği belli sayıda sipahilerle savaşa giden beylere ayrılan toprak.

tımarhane *b. a. Far.* Akıl hastanesi.

tınaz *a.* **1.** Yığın. **2.** Savrulmak için hazırlanan dövülmüş ekin yığını.

tıngırdamak (*nsz*) (Madensel şeyler için) Kuru bir ses çıkarmak.

tını *a. fiz.* Bir cismin titreşiminden çıkan sesi, başka nitelikteki bir cisimden aynı yükseklikte çıkan sesten ayırt ettiren özellik.

tınmak (*nsz*) Ses çıkarmak.

tınmamak (*nsz*) **1.** Ses çıkarmamak. **2.** Aldırmamak, işitmezlikten gelmek.

tıp, -bbı *a. Ar.* Hekimlik.

tıpa *a. İt.* Tapa.

tıpatıp *be.* Tastamam, her bakımdan uygun, eksiksiz.

tıpış tıpış *be.* Kısa adımlarla çabuk yürümeyi anlatır : *Çocuk tıpış tıpış geldi.*

tıpkı *s.* ve *be.* Aynı, tam benzeri : *Tıpkısını bulamadım. Tıpkı onun gibi konuştu.* § **Tıpkı tıpkısına** tam benzer durumda.

tıpkıbasım *b. a.* Bir yazının fotoğrafına dayanılarak yapılan basımı, °faksimile.

tıp tıp *be.* Küçük ve hafif vuruşları anlatır : *Yüreği tıp tıp atıyor. Su tıp tıp damlıyor.*

tırabzan *a.* Merdiven parmaklığı. § **Tırabzan babası** 1) tırabzanın ilk kalın çubuğu; 2) *mec.* babalık ödevini yapmayan kimse.

tıraş *a. Far.* **1.** Bir şeyin yüzündeki pürüzleri biçerek alma, yontma. **2.** Vücudun gereksiz kıllarını ustura ya da başka bir araçla alma. § **Tıraş bıçağı** tıraş olmak için özel aygıtına takılıp kullanılan çelikten yapılmış ince bıçak, °jilet. **Tıraş etmek** 1) tıraş işini yapmak; 2) (*argo*) karşısındakine bıkkınlık verecek kadar uzun ve yalan konuşmak.

tırıs *a.* Atın kısa adımlar atarak koşması.

tırmalamak (*-i*) Tırnaklarıyla çizmek ya da hırpalamak : *Kedi çocuğun yüzünü tırmaladı.*

tırmanmak (-e) **1.** El ya da ayaklarıyla tutunarak yükselmek. **2.** Yokuş çıkmak. **3.** *mec.* Zorlukla ilerleyip yükselmek.

tırmık *a.* **1.** Tırnakla yapılmış bere, çizik. **2.** Toprağın taş ve çöpünü ayıklamada kullanılan araç.

tırnak *a.* **1.** İnsan ve kimi hayvan parmak uçlarının dış kısmını örten boynuzsu tabaka. **2.** Kanca gibi araçların kıvrık yeri. § **Tırnak (imi)** *dilb.* bir başkasının yazısından, sözünden alınan ya da özelliği belirtilmek istenen bölümün başına ve sonuna konulan (...) im.

tırnaklamak (*-i*) Tırmalamak.

tırnaksı *s.* Tırnağa benzer. § **Tırnaksı kemik** burun iskeletini oluşturan kemiklerden tırnağa benzer bir çift kemik.

tırpan *a.* Ekin biçmeye yarar, uzun saplı bir çeşit orak. § **Tırpan atmak** 1) istenilmeyen kişilerin görevlerine son vermek; 2) düşmanı topluca öldürmek.

tırpanlamak (*-i*) Tırpanla biçmek.

tırtıklamak (*-i*) *argo* Aşırmak, çalmak.

tırtıl (I) *a. zool.* Pulkanatlıların (kelebek) kurtçuğunun yumurtadan çıktıktan sonra krizalit oluncaya kadarki durumu.

tırtıl (II) *a.* **1.** Pulların ya da maden paraların kenarındaki kertikleri oluşturan çıkıntılardan her biri. **2.** Tank tekerleklerine geçirilmiş zinciri andıran tırnaklı demir şerit.

tırtıllanmak (*nsz*) Ağaca tırtıl üşüşmek.

tırtılsı *s. bot.* Söğüt, kavak, fındık gibi kimi bitkilerin tırtılı andıran çiçek durumları.

tıs *a.* "Hiç ses yok" anlamında kullanılan **tıs yok** deyiminde geçer.

tıslamak (*nsz*) (Kaz ya da kedi) Tıs diye ses çıkarmak.

Ti *kim.* Titanın simgesi.

Tibetçe *öz. a.* Tibet dili.

Ticani *öz. a.* **1.** Kuzey Afrika'da kurulmuş bir tarikat ve bu tarikattan olan kimse. **2.** *s. mec.* Yobaz, gerici.

ticaret, -ti *a. Ar.* Ucuz mal alıp pahalıya satarak aradaki farktan para kazanma, tecim. § **Ticaret filosu** ticaret eşyası taşıyan gemilerin tümü. **Ticaret işletmesi** kazanç sağlamak amacıyla çalışan işletme. **Ticaret limanı** dış ülkelerde alışverişin çokça yapıldığı liman. **Ticaret mahkemesi** ticaret davalarına bakmakla görevli mahkeme. **Ticaret okulu** ticaret alanında çalışacakları yetiştiren okul.

ticarethane *b. a. Ar. Far.* Ticaret yapılan dükkân, tecimevi.

ticari *s. Ar.* Ticaretle ilgili, ticarete değgin.

tifdruk *a. Al.* Sayfa kalıpları bakırdan, renkli fotoğraf baskılarına elverişli bir baskı tekniği.

tifo *a. Yun. hek.* Kirli sulardan ya da eşyadan geçen, ortalama üç hafta süren, ateşli ve tehlikeli bir bağırsak hastalığı, karahumma.

tiftik *a.* **1.** Tiftik keçisinin ince, yumuşak ve parlak yünü. **2.** *s.* Tiftikten yapılmış. **§ Tiftik keçisi** ince, uzun, ipek gibi yumuşak kıvırcık kılları olan küçük yapılı bir keçi cinsi.

tiftiklenmek, tiftikleşmek (*nsz*) (Kumaş için) Telleri birbirinden ayrılmak.

tifüs *a. Yun.* Bitle geçen, vücutta pembe lekelerle beliren, ateşli ve tehlikeli hastalık, lekelihumma.

tik, -ki *a. Fr.* Göz kırpma, baş sallama, omuz oynatma gibi istenç dışı ya da alışkanlığa bağlı olarak sık sık yapılan hareketler.

tikağacı, -nı *b. a. bot.* Kaplamada kerestesinden yararlanılan, doğal rengi sarı, zamanla havada kendiliğinden koyulaşan bir sıcak bölge ağacı.

tikel *s.* Bir tümün bir parçası ile ilgili.

tiksinmek (*-den*) Bir şeyi kötü, iğrenç ya da aşağılık bularak ondan uzak durma duygusuna kapılmak, iğrenmek : *Sinekten tiksinmek. Yalandan tiksinmek.*

tilki

tilki *a.* **1.** *zool.* Etobur memelilerin köpekgiller familyasından, burnu sivri, kuyruğu uzun, çok tüylü bir hayvan. **2.** *s. mec.* Kurnaz (kimse) : *Ne tilkidir o bilemezsiniz.*

timsah

timsah *a. Ar. zool.* Sürüngenlerden, sıcak bölgelerin akarsularında yaşayan, kalın ve kabuksu bir derisi olan, uzun kuyruklu iri bir hayvan.

timsahlar *ç. a. zool.* Örneği timsah olan sürüngenler takımı.

timüs *a. Yun.* Yeni doğan bebeklerin göğüs kemiği arkasında bulunan ve erişkin duruma gelince kaybolan bez.

tinsel *s. ruhb.* Duyularla anlaşılmayan biçim, oylum, konum gibi madde ile ilgili nitelikleri olmayan, °manevi.

tinselcilik *a. fels.* Ruh, Tanrı gibi madde dışı varlıkları kabul eden öğreti.

tin tin *be.* Sessiz, patırtısız : *Tin tin uzaklaştı.*

tip, -pi *a.* **1.** Aynı cinsten bütün varlıkların ya da nesnelerin temel özelliklerini büyük ölçüde kendinde toplayan örnek. **2.** *mec.* İlgi çekici, değişik kimse : *Ne tip adam!*

tipi *a.* Kar fırtınası.

tipilemek (*nsz*) (Hava) Tipiye çevirmek.

tipografya *a. Yun.* Basım, basımcılık.

tiraj *a. Fr.* (Basılan şeylerde) Baskı sayısı.

tirat *a. Fr.* Bir tiyatro oyununda oyuncuların uzun soluklu konuşması.

tirbuşon *a. Fr.* Tıpa çekmeye yarar burgu.

tire (I) *a. Fr.* Pamuk iplik.

tire (**II**) *a. Fr.* Çizgi (–) imi.

tiril tiril s. **1.** (Kumaş için) Titrer gibi dalgalanan. **2.** *mec.* Tertemiz. § **Tiril tiril** (ya da **Tir tir**) **titremek** çok titremek.

tirit *a. Ar.* Kızartılmış ekmeği et suyuyla haşlayarak yapılan yemek. § **Tirit gibi** yerinden kımıldayamayacak kadar yaşlı.

tiroit *a. Fr. hek.* Gırtlağın ön tarafında bulunan ve salgısını kana veren bir bez, kalkanbezi.

tirşe s. Yeşil ile gökrengi arası.

tiryaki s. Keyif veren maddelere alışmış olup bunları arayan : *Tütün tiryakisi.* § **(Bir şeyin) Tiryakisi olmak** bir şeye çok düşkün olmak.

titan *a. Yun.* Özellikleri bakımından silisyumla kalaya yaklaşan, yoğunluğu 4,5 olan, 1800 dereceye doğru ergiyen, siyah renkli element. Simgesi Ti.

titiz s. En ince ayrıntılara kadar önem veren (kimse).

titizlenmek, titizleşmek (*nsz*) **1.** Titizlik göstermek. **2.** Öfkelenmek, huysuzlanmak.

titrek s. Titreyen : *Titrek bir ses.*

titrem s. Ses titreşimlerinin yükselip alçalması, °ton.

titremek (*nsz √ -den*) **1.** Biteviye kımıldamak. **2.** (*-den*) *mec.* Birinden ya da bir şeyden korkmak. **3.** Çok üşümek : *Soğuktan titremek.*

titreşim *a. fiz.* Kısa ve hızlı kımıldanış.

titreşmek (*nsz*) **1.** Her yanı titremek. **2.** Titreşim durumunda olmak.

titretmek (*-i*) **1.** Titremesine yol açmak. **2.** *mec.* Korku salmak.

tiyatro *a. Yun.* **1.** Dram, komedi, vodvil gibi yazın türlerinin oynandığı yer. **2.** Bu türleri sahnede oynama sanatı.

tiz s. *Far.* İnce, keskin (ses).

Tl *kim.* Talyumun simgesi.

Tm *kim.* Tulyumun simgesi.

toğrul *a. zool.* Çakırdoğan.

tohum *a. Far.* Bitkilerin üremesine yarayan tane. § **Tohuma kaçmak** *mec.* yaşlanmak, kartlaşmak.

tohumluk s. Tohum için ayrılan.

tok, -ku s. **1.** Bir şey yiyerek açlığını gidermiş, doymuş : *Tok, açın halinden anlamaz.* **2.** (Kumaşlar için) Sık ve kalın dokunmuş. **3.** (Ses için) Kalın ve gür. § **Tok evin aç kedisi** gereksemesi olmadığı halde açgözlülük eden. **Tok karnına** henüz yemek yemişken.

toka (**I**) *a.* **1.** Kemer, kopça gibi şeylerin iki ucunu birbirine bağlamaya yarayan türlü biçimlerde tutturmalık. **2.** Saçı tutturmaya yarayan kimi zaman da süs için kullanılan tutturma aracı.

toka (**II**) *a.* El sıkışma. § **Toka etmek** **1)** el sıkışmak; **2)** (*argo*) vermek.

tokaç *a.* **1.** Çamaşır yıkamak için kullanılan tokmak. **2.** Alantopu, masatopu gibi oyunlarda, değişik madde, biçim, ağırlık ve ölçüde olabilen, topa vurmaya yarayan araç.

tokaçlamak (*-i*) Tokaçla dövmek.

tokat *a.* İnsana el içi ile vuruş. § **Tokat atmak** el içi ile vurmak.

tokatlamak (*-i*) El içi ile yüze vurmak, tokat atmak.

tokgözlü *b.* s. Gözü mal ya da yiyecekte olmayan, **açgözlü** karşıtı.

tokmak *a.* **1.** Ağaçtan yapılmış iri çekiç. **2.** Kapı kanadına asılı ve kapı çalmaya yarar, türlü biçimlerde maden parça.

toksin *a. Fr.* Kimi canlı organizmalardaki zehir.

tokurdamak (*nsz*) Hava, suyun içinde kabarcıklar durumunda yükselirken ses çıkarmak.

tokuşmak (*nsz √ -le*) **1.** Elle tutulan iki şeyi birbirine çarpmak. **2.** Kafa kafaya vuruşmak.

tokuşturmak (*-i √ -i, -le*) Çarpıştırmak : *Yumurta tokuşturmak.*

tolerans *a. Fr.* **1.** Herşeyi anlayışla karşılayarak olabildiğince hoş görme durumu, hoşgörü. **2.** (Teknik) İşlenmiş bir parçanın yapım ölçüsünde kabul edilebilecek hata payı.

tolga *a.* Savaşçıların başlarına giydikleri demir başlık.

tolüen *a. Fr.* Madenkömürü katranında benzinle birlikte bulunan bir hidrokarbür.

tomar *a. Far.* **1.** Dürülerek boru biçimi verilmiş deri ya da kâğıt. **2.** (Kâğıt ve para için) Çok : *Cebinden bir tomar para çıkardı.*

tombak *a.* Bakırla çinko alaşımı : *Tombak leğen.*

tombala *a. İt.* Torbadan numaralı pullar çekilerek üzerinde numaralar yazılı kâğıtlarla oynanan bir talih oyunu.

tombalak *s.* Kısa boylu, şişman.

tombaz *a.* **1.** Irmaklarda işleyen, altı düz kayık. **2.** Üzerinde köprü kurulan kayık biçiminde duba.

tombul *s.* Şişmanca, dolgun.

tombullaşmak (*nsz*) Şişmanlamak.

tomruk *a.* **1.** Kesilmiş ağacın silindir biçimindeki gövdesi. **2.** İşlemek ya da biçilmek için hazırlanmış taş kütlesi : *Mermer tomruğu.* **3.** Tomurcuk.

tomurcuk *a.* **1.** Bir bitkinin üzerinde bulunan ve ileride sap, çiçek ya da birçok yaprak verecek olan kabartı, tomruk. **2.** Özellikle çiçeği verecek olan gonca : *Gül tomurcuğu.*

tomurcuklanmak (*nsz*) Tomurcuk oluşmak.

ton (I) *a. Fr.* Bin kilogramlık ağırlık ölçüsü. § **Tonla** pek çok.

ton (II) *a. Yun.* **1.** *müz.* İnsan ya da çalgı sesinin yükseklik ya da alçaklık derecesi, titrem. **2.** (Ses ya da anlatışta) Sertlik ya da yumuşaklık durumu. **3.** Bir renkte koyuluk, açıklık yönünden görülen ayrılık.

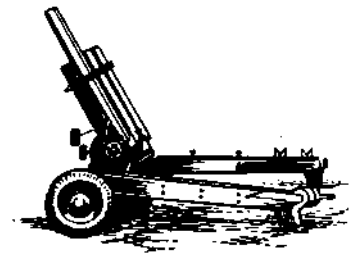
tonaj *a. Fr.* Bir taşıtın alabildiği ton miktarı.

tonbalığı, -nı *b. a. zool.* Orkinos.

tonos *a. Yun.* Alttan içbükey görünüşlü, tuğla ve harçla örülmüş tavan.

tonton *a. tkz.* Hoş, sevimli kimse : *Ne tonton çocuk!*

top *a.* **1.** Oyun için kullanılan, genellikle kauçuktan yapılmış toparlak nesne. **2.**

top

Kumaş, kâğıt gibi şeylerin düzenli bir durumdaki bağı: *Bir top basma. Üç top kâğıt.* **3.** Kimi aygıtlarda bulunan toparlağımsı parça: *Kantarın topu. Tabancanın topu.* **4.** *ask.* Gülle ya da şarapnel atan büyük, ateşli silah. § **Top arabası** sahra topunun oturtulmuş bulunduğu tekerlekli taşıt. **Top atmak** (ya da **Topu atmak**) iflas etmek. **Topun ağzında** tehlikeye en yakın olan.

topaç *a.* Çocukların sicim sarıp salarak ya da kamçı ile vurarak çevirdikleri armut biçimindeki oyuncak.

topak *a.* **1.** Yufka açmak için ele alınıp yuvarlak bir duruma konulan hamur parçası. **2.** Bu biçime konulmuş herhangi bir şey : *Bir topak yağ.* **3.** Hayvanlarda parmakların ardında topuğu andıran çıkıntı.

topal *s.* Bir ayağı sakat ya da kısa olan.

topallamak (*nsz*) Bacağını ya da ayağını gereği gibi kullanamayarak yürümek, aksak yürümek.

toparlak *a.* ve *s.* Top biçiminde olan, her yanı yuvarlak (şey), küre.

toparlamak (*-i*) **1.** Bir araya getirmek, toplamak : *Eşyasını toparlayıp götürdü. Başkan konuşulanları toparladı.* **2.** Çekidüzen vermek : *Odayı toparladı.*

toparlanmak (*nsz*) **1.** Toparlamak eylemine konu olmak. **2.** *mec.* Para yönünden durumunu düzeltmek. **3.** Sağlığı düzelmek.

topatan *b. a. bot.* Güzel kokulu, sarı renkte uzunca bir kavun çeşidi.

topaz *a. Yun.* Alüminyumlu sillikatla flüorinden oluşan, çoğunlukla sarımsı, kimi kez renksiz, oldukça sert bir mineral.

topçu *a.* Topların kullanılışı, bakımı üzerine yetiştirilen asker sınıfı.

tophane *b. a. T. Far.* **1.** *tar.* Top yapılan, dökülen yer. **2.** Topçu askerlerin eğitildiği yer.

toplaç *a. fiz.* Elektrik dinamolarında, devingen bölümün üzerindeki iletken devrelerde oluşan akımı toplayıp tek bir devreye veren aygıt.

toplam *a. mat.* İki ya da daha çok sayıdaki birimlerin birbirine katılmasıyla ortaya çıkan sayı, °yekûn.

toplama *a. mat.* Birtakım sayıların toplamını bulma işlemi.

toplamak (*-i*) **1.** Ayrı ayrı yerlerde bulunan şey ya da kimseleri bir araya getirmek : *Bütün kitaplarını topladı.* **2.** Devşirmek : *Kırlardan çiçek toplamak.* **3.** Dağınıklıktan kurtarmak, düzene sokmak : *Odayı toplamak.* **4.** Artırıp biriktirmek : *Epey para toplamış.* **5.** (*nsz*) Kilosu artmak, şişmanlamak : *Çocuk bir haftada epeyce topladı.* **6.** (*nsz*) (Çıban, yara için) İrinlenmek.

toplanmak (*nsz*) **1.** Toplamak işine konu olmak. **2.** Toplantı yapmak için bir araya gelmek. **3.** Kendine çekidüzen vermek. **4.** Şişmanlamak.

toplantı *a.* Birden çok kişinin çeşitli amaçlarla bir araya gelmesi : *Bugün salonda toplantı var.*

toplardamar *b. a. anat.* Kanın, vücudun her yanından yüreğe gitmesine yarayan damar.

toplatılmak (*nsz*) Toplatmak işine konu olmak.

toplu *s.* **1.** Baş tarafında ya da ucunda top biçiminde bir yuvarlak bulunan, topu olan : *Toplu tabanca.* **2.** Hep bir arada, toplanmış : *Toplu olarak geldiler.* **3.** Düzene konmuş : *Toplu bir oda.* **4.** Tümünü kapsayan, bütününü kavrayan: *Toplu bir bakış.*

topluiğne *b. a.* Başında küçük bir toparlak bulunan iğne.

topluluk *a.* Nitelikleri bakımından bir bütün oluşturan, insan grubu, toplum.

toplum *a.* Ortak yasalara uyarak bir arada yaşayan insanlar topluluğu, °cemiyet.

toplumbilim *b. a.* İnsan topluluklarının yaşayışını ve onu yöneten yasaları inceleyen bilim, °sosyoloji.

toplumbilimci *b. a.* Uğraşı toplumbilim olan bilgin, °sosyolog.

toplumcu *a.* ve *s.* Sosyalizmden yana olan kimse ya da görüş, °sosyalist.

toplumculuk *a. toplb.* Sosyalizm.

toplumsal *s.* Toplumla ilgili, topluma ilişkin, °sosyal.

toplusözleşme *b. a.* İş yasasına göre işverenle işçi arasında yapılan anlaşma.

topografya *a. Yun.* Engebelerini belirtecek biçimde bir kara parçasını, kâğıt üstünde çizgilerle göstermek işi.

toprak *a.* **1.** Toz durumuna gelmiş türlü kütle kırıntılarıyla çürümüş organik cisimlerden oluşan, üzerindeki tüm canlılara yaşam ortamı sağlayan madde: *Özlü toprak. Kara toprak. Kireçli toprak.* **2.** Kara : *Toprağa ayak basmak.* **3.** Ülke: *Buraları Türk toprağıdır.* **4.** Arazi, tarla : *Köylüye toprak vermek.* **5.** *s.* Topraktan yapılmış : *Toprak kap.*

toprakaltı, -nı *b. s.* Toprak içinde bulunan : *Toprakaltı servetlerimiz.*

toprakboya *b. a.* **1.** İçinde demir oksidi bulunan renk, kiremit kırmızısı. **2.** Minerallerden elde edilen boyarmadde.

topraklandırmak (*-i*) Geçimini sağlaması için bir kimseyi gereği kadar toprağa kavuşturmak.

topraklı *s.* **1.** İçine toprak karışmış. **2.** Ekecek toprağı olan : *Topraklı köylü.*

topraksız *s.* **1.** İçinde toprak bulunmayan. **2.** Ekecek toprağı olmayan.

toptan *be.* **1.** Toplu olarak : *Toptan gittiler. Bir yıllık yağı toptan aldılar.* **2.** Büyük ölçüde : *Toptan satış.*

toptancı *a.* Bir malın parça parça değil de toplu olarak ve büyük ölçüde satımıyla uğraşan tüccar.

topuk *a.* **1.** Ayağın toparlakça olan art bölümü. **2.** Ökçe.

topuklu *s.* Yüksek ökçeli : *Topuklu ayakkabı.*

topuz *a.* **1.** Ucu top biçiminde eski bir silah. **2.** Top biçiminde toplanmış saç. **3.** Bir şeyin elle tutulabilen çıkıntısı : *Kapının topuzu.* § **Topuz gibi** kısa ve tıknaz (kimse).

tor *s.* **1.** Eğitilmemiş yabani (hayvan). **2.** Olgunlaşmamış, ham. **3.** *mec.* Görgüsüz, acemi.

toraman *a.* ve *s.* Tombul, iri yapılı.

torba *a.* Genellikle iplik, kıl gibi şeylerden dokunmuş çeşitli boy ve biçimde küçük çuval.

torik *a. zool.* İri palamut balığı.

torlak *s.* **1.** Genç, toy. **2.** Henüz evcilleşmemiş, alışmamış (hergele).

torna *a. İt.* Ağaç ya da maden eşyaya yuvarlak bir biçim vermek için kullanılan çarklı tezgâh.

tornacı *a.* Torna işi yapan kimse, torna işçisi.

tornalamak (*-i*) Torna ile düzgün duruma getirmek.

tornavida *a. İt.* Vidaları döndürüp yürütmek için başlarındaki kertiğe uygulanan ucu yassı ve düz araç.

tornistan *a. İng.* **1.** Tersyüz etme. **2.** *den.* Gemilerin geriye dönüş hareketi. § **Tornistan etmek** geri dönmek.

torpido, torpidobot, -tu *a. İng.* Torpil atmaya yarar, küçük ve çok hızlı giden savaş gemisi.

torpil *a. Fr.* **1.** Savaş gemilerinin başka gemileri batırmak için sualtı silahı olarak kullandıkları patlayıcı madde yüklü, hareketli, otomatik aygıt. **2.** *mec.* Birini kayıran kimse.

torpillemek (*-i*) Torpil atmak ya da torpille batırmak.

tortop, -pu *s.* Tamamen top biçiminde olan.

tortu *a.* Sıvıların içinde bulunan ya da bu sıvıların bozulmasından oluşan pıhtımsı madde, çökel.

tortul *s. yerb.* Tortu niteliğinde olan, tortullaşma sonucu oluşmuş : *Tortul kaya. Tortul kütle.*

tortullaşma *a.* Deniz ve göllerde, akarsu kenarlarında, kurak bölgelerde ufalanmış taş parçalarının yığılması.

torun *a.* Bir kimseye göre çocuğunun çocuğu.

toryum *a. Lat. kim.* Atom ağırlığı 232,12 olan, 12,16 yoğunluğunda, kurşunrenginde, havada bozulmaz, atom enerjisi kaynağı olarak kullanılan radyoaktif bir element. Simgesi Th.

tos *a.* Alın ya da boynuzla vuruş. § **Tos vurmak** bu biçimde vurmak.

tosbağa *a.* Kaplumbağa.

toslamak (*-i*) **1.** Tos vurmak : *Koç çocuğu tosladı.* **2.** (*-e*) (Gemi) Başıyla bir yere hafifçe çarpmak. **3.** *argo* (Para) Vermek.

toslaşmak (*nsz*) Birbirine tos vurmak.

tost, -tu *a. İng.* Arasına yağ sürülerek ya da peynir gibi bir katık konularak özel makinesiyle gevretilip kızartılmış ekmek dilimi.

tostoparlak *s.* Bütünüyle toparlak.

tosuncuk *a.* Olağandan daha iri doğmuş çocuk.

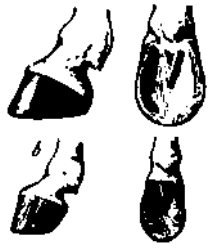
totaliter *s.* ve *a. Fr.* Demokratik ilkelere aykırı olan hükümet yönetimi, bütüncül.

totem *a.* Bir topluluğun, bir kişinin atası ya da koruyucusu sayılan hayvan ya da bir hayvanın resmi.

toy (I) *s.* Genç olduğu için görgüsüz ve beceriksiz olan : *Toy bir delikanlı.*

toy (II) *a.* Ziyafet yemeği.

toygar *a. zool.* Serçegillerden küçük bir kuş.

toynak

toynak *a.* At ve eşek gibi tekparmaklı hayvanların tırnağı.

toynaklılar *ç. a. zool.* At, suaygırı gibi parmakları toynak biçiminde olan hayvanlar takımı.

toz *a.* **1.** Çok küçük ve hafif parçacıklara bölünmüş toprak ; *Yoldan kalkan tozlar içeri doldu.* **2.** Çok küçük parçacıklara bölünmüş olan herhangi bir madde : *Kükürt tozu. Kömür tozu.* **3.** *s.* Toz durumunda olan : *Toz biber. Toz boya.* § **Toz almak** bir yerin tozunu bez ile temizlemek. **Toz kondurmamak** bir şeyde herhangi bir kusurun varlığını kabul etmemek. **Toz olmak** **1)** toz durumuna gelmek; **2)** (*argo*) kaçmak, uzaklaşmak, gözden kaybolmak.

tozboya *b. a.* Sulandırılarak kullanılan toz durumundaki boya.

tozkoparan *b. a.* Çok rüzgârlı yer.

tozlanmak (*nsz*) Tozlu olmak, üstüne toz konmak.

tozlaşma *a.* **1.** Toz durumuna girme. **2.** *bot.* Erkekorgandaki çiçektozunun, rüzgârla ya böceklerin aracılığıyla çiçeklerin tepeciğine konması.

tozlu *a.* Toza bulanmış ya da tozu olan.

tozluk *a.* Ayağı ve bacakları tozdan korumak için giyilen paçalık.

tozmak (*nsz*) "Birçok yerlere uğrayarak gezmek" anlamına gelen **gezip tozmak** deyiminde geçer.

tozpembe *b. a.* Açık pembe. § **(Ortalığı) Tozpembe görmek** aşırı iyimser olmak.

tozsabun *b. a.* Toz durumuna getirilmiş sabun.

tozşeker *b. a.* Ufak billurlar biçimindeki şeker.

tozumak (*nsz*) Toz kalkıp çevreye yayılmak : *Un çuvalı gibi vurdukça tozuyor.*

tozutmak (*-i*) Tozu çevreye yayarak bir yerin havasını bozmak.

töhmet, -ti *a. Ar.* **1.** Suç, suçlama. **2.** Suç, kabahat.

tökezlemek (*nsz*) Engele çarpıp sendelemek.

tömbeki *a.* Nargile ile içilen bir tütün çeşidi.

töre *a.* **1.** Bir toplulukta benimsenmiş, yerleşmiş davranış ve yaşama biçimlerinin, kuralların, görenek ve geleneklerin, ortaklaşa alışkanlıkların, tutulan yolların tümü. **2.** Bir toplumdaki ahlakla ilgili davranış biçimleri.

törel *s.* Töreye, ahlaka uygun ya da bunlarla ilgili.

tören *a.* Anma, kutlama, karşılama, uğurlama, evlenme gibi nedenlerle yapılan, duyguları tazelemek ya da göstermek amacını güden toplantı ve bu toplantıda uyulan kurallar, °merasim.

törpü *a.* Dişleri kısa ve sivri çıkıntılar durumunda olan eğe.

törpülemek (*-i*) Törpü ile aşındırmak ya da düzeltmek.

töskürtmek (*-i*) (Hayvanı) Geri geri yürütmek.

tövbe *a. Ar.* İşlediği bir suç ya da günahtan pişman olup bir daha yapmamaya karar verme. § **Tövbe etmek** gördüğü zarar ve kötülükten ötürü bir şeyi bir daha yapmamaya karar vermek.

tövbekâr *s. Ar. Far.* Günah sayılacak bir işten vazgeçmiş olan, bir daha yapmamaya karar vermiş olan kimse.

töz *a.* **1.** Kök, temel, °cevher. **2.** *fels.* Değişikliğe uğrayan şeylerde değişmeden kalan varlık.

trafik *a. Fr.* < *İt.* **1.** Ulaşım yollarının yayalar ve her türlü taşıt tarafından kullanılması. **2.** Gidişgeliş.

trafo *a.* Kent elektrik akımını sağlayan transformatör kuruluşu.

trahom *a. Yun. hek.* Gözkapaklarının altında birtakım kabarcıkların belirmesiyle başlayan, bakılmazsa kirpiklerin içeriye kıvrılması, saydam tabakada yaralar çıkması yüzünden körlükle sonuçlanabilen bulaşıcı hastalık.

trajedi *a. Yun.* Konusunu tarih ya da efsanelerden alan, acıklı sahne yapıtı, ağlatı.

trakeliler *ç. a. Yun. T. zool.* Eklembacaklıların solungaç yerine özel bir soluk borusu taşıyan takımı.

traktör *a. Fr.* Tekerlekleri gevşek arazide tutunmasını sağlayacak biçimde donatılmış, arkasına römork takılabilen motorlu araç.

trampa *a. İt.* Değiş tokuş.

trampet, -ti *a. Fr.* Çifte çomakla çalınan küçük davul.

trâmpetçi *a.* Trampet çalan kimse.

tramplen *a. Fr.* **1.** Denize atlamak için kullanılan esnek tahta. **2.** Kayakta atlama yapacak kayakçıya gerekli hızı sağlayan üzeri kar kaplı eğik alan.

tramvay *a. İng.* Genellikle kentlerde demir ray üzerinde işleyen yolcu taşıtı.

trança *a. zool.* Pullu, esmer renkli, beyaz etli, sıcak deniz balığı.

transatlantik *a. Fr.* Okyanus ötesi bağlantı kurabilecek nitelikte yapılmış büyük gemi.

transfer *a. Fr.* **1.** Bir yerden başka bir yere taşıma ya da götürme eylemi. **2.** Bir hakkı birinden birine geçirme eylemi. **3.** *sp.* Bir profesyonel sporcunun kulübünden, para karşılığı bir başka kulübe geçmesi.

transformatör *a. Fr. fiz.* Elektrik ekseninin geriliminde, yeğinliğinde ya da biçiminde değişiklik sağlamaya yarayan aygıt.

transistor *a. İng.* Elektronik tüplerin elektrik titreşimlerini genişletmekte kullanılan aygıt.

transit, -ti *a. Fr.* Bir malın ya da bir kimsenin bir ülkeden başka bir ülkeye giderken yol üstünde bulunan başka bir ülkeden durmadan geçmesi.

transkripsiyon *a. Fr.* Bir dildeki sözcüklerin başka bir dilin abecesi ile ve belirli işaretler kullanılarak yazılması, çevriyazı.

trapez *a. Yun.* Uçlarına bir çubuk bağlanmış bulunan iki düşey ipten yapılmış bir jimnastik aracı.

travers *a. Fr.* Üzerinde, rayların yerleştirilmiş bulunduğu, enine konmuş demir ya da ağaç parçaların her biri.

tren *a. Fr.* Aynı katara bağlanmış bir ya da birkaç lokomotif tarafından çekilen vagonlar dizisi, °şimendifer.

trençkot *a. İng.* Yağmurluk.

tribün *a. Fr.* Kapalı spor salonlarında, stadyum, hipodrum gibi açık seyir yerlerinde izleyenlerin oturduğu basamaklı yer.

trigonometri *a. Yun. mat.* Üçgenleri hesaplamayı konu edinen matematik kolu.

triko *a. Fr.* Örülerek yapılan kumaş.

trikotaj *a. Fr.* Örme işleri.

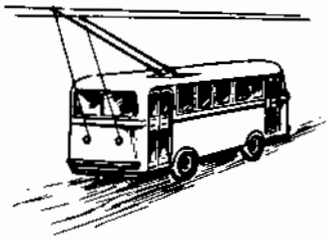
trilyon *a. Fr.* Bin milyar : 1.000.000.000.000.

triportör *a. Fr.* Üçteker.

trişin *a. Yun. zool.* Bir türü insanda asalak olarak yaşayan iplik solucan.

triyo *a. İt. müz.* Üç ses ya da çalgı için düzenlenmiş müzik birleşimi ve bu birleşimi çalan üç kişilik takım, üçlü.

troleybüs *a. İng. Lat.* Bir hava hattından elektrik akımı alarak yürüyen otobüs.

troleybüs

trombon *a. İt. müz.* Bir çeşit nefesli çalgı.

trompet, -ti *a. Cerm. müz.* Bir tür perdeli borazan.

tropika *a. Yun.* Dönence.

tropikal, -li *s. coğr.* Dönenceler arasında yer alan bölge: *Tropikal bölge.* § **Tropikal kuşak** *coğr.* iki tropika arasında bulunan sıcak kuşak.

troposfer *a. Yun.* Havakürenin on bir kilometre kalınlığında olan ilk katmanı.

trotuar *a. Fr.* Yaya kaldırımı.

tröst, -tü *a. İng.* Aynı alanda iş yapan çeşitli şirketlerin hisse senetlerinin, bir denetim örgütüne teslim edilmesi ve yönetimin bu örgütü yöneten gruba aktarılmasıyla oluşan tekelci anamalcılığa özgü şirketler kaynaşması.

trup, -pu *a. Al.* Aynı tiyatroda çalışan oyuncular grubu.

tu, tü *ünl.* "Yazıklar olsun" anlamında : *Tu, böyle mi olacaktı!*

tuba

tuba *a. Lat.* Üzerinde pistonlar bulunan, bakırdan, nefesli çalgı.

tufan *a. Ar.* **1.** Nuh Peygamber zamanında yağdığı ve bütün dünyayı su baskını altında bıraktığı anlatılan zorlu yağmur. **2.** *mec.* Zorlu yağmur.

tufeyli *a.* ve *s. Ar.* Asalak, °parazit.

tugay *a. ask.* Alayla tümen arasında bir askeri birlik.

tuğ *a.* Sorguç.

tuğamiral, -li *b. a. ask.* Deniz ordusunda en küçük aşamalı amiral.

tuğbay *b. a. ask.* Tugay komutanlığı yapan albay.

tuğgeneral, -li *b. a.* Orduda en küçük aşamalı general.

tuğla *a. Lat.* Duvar örmede kullanılan düzgün geometrik biçimli yapay taş.

tuğra *a. tar.* Osmanlı padişahlarının imza yerine kullandıkları özel simge.

tuh, tüh *ünl.* "Yazıklar olsun", "vah vah", anlamında : *Tuh sana, böyle mi yapacaktın!*

tuhaf *s. Ar.* **1.** Alışılmamış, yabancı, yadırganan : *Tuhaf bir adı vardı, hatırıma gelmiyor.* **2.** Şaşırtıcı, şaşılacak : *Ne tuhaf hayvan.* **3.** Güldürücü, gülünç : *Tuhaf öyküler anlattı.*

tuhafiye *ç. a. Ar.* Çorap, mendil, eldiven gibi giyime ve kurdele, dantel, düğme gibi giysi süsüne yarar şeylere verilen genel ad.

tuhafiyeci *a.* Tuhafiye eşyası satan kişi ya da dükkân.

tuhaflaşmak (*nsz*) Tuhaf olmak, tuhaf duruma gelmek.

tuhaflık *a.* **1.** Tuhaf olma durumu, yabansılık. **2.** Tuhaf davranış. § **Tuhaflık etmek** güldürecek şeyler yapmak.

tuluat, -tı *ç. a. Ar.* Yazılı bir metine dayanmadan, oyuncuların bir taslağa göre oynadıkları sahne oyunu.

tulum *a.* **1.** Yağ, su gibi sıvılar için kap olarak kullanılan hayvanın, önü yarılmadan çıkarılmış derisi : *Yağ tulumu.*

Su tulumu. **2.** Pantolonu ile göğüs kısmı bitişik olan işçi ya da çocuk giysisi. **3.** Gayda adıyla da anılan, tulumdan gövdeli üfleme çalgı.

tulumba *a. İt.* **1.** Sıvıları alçak yerlerden çekmeye ya da yüksek yerlere çıkarmaya yarayan araç : *Kuyu tulumbası. Yangın tulumbası.* **2.** Herhangi bir sıvıyı sıkmaya, bir şey üzerine püskürtmeye yarayan aygıt, °pompa : *Filit tulumbası.* § **Tulumba tatlısı** özel bir makineden sıkılıp oluklu bir biçim verilen hamur tatlısı.

tulumbacı *a.* **1.** Tulumba yapan, satan ya da onaran kimse. **2.** (Eskiden) Yangın tulumbası taşıyarak yangının söndürülmesine yardım eden kimse.

tulumcuk *a. biy.* İçkulağın, dolambaç üstünde bulunan küçük keseciği.

tulumlular *ç. a. zool.* Gömleklilerden, vücutları torba biçiminde kalın bir gömlekle örtülü olan deniz hayvanları takımı.

tulumpeyniri, -ni *b. a.* Tulum içerisine sıkıştırılan bir çeşit peynir.

tulyum, tülyüm *a. Fr. kim.* Atom ağırlığı 169,4 olan bir element. Simgesi Tm.

tumağı *a.* İngin, nezle.

tunç *a.* Bakır, çinko ve kalay karışımı olan ve pirince benzeyen koyu kızıl bir alaşım. § **Tunç bilekli** kolu, bileği çok güçlü.

tunçlaşmak (*nsz*) Tunçrengini almak.

tundura *a.* (*Finceden*) *coğr.* Kuzey Kutbu bölgelerine yakın bulunan engin ve bitkisiz bozkırların adı.

tungsten *a. kim.* Volfram elementinin diğer adı. Simgesi W.

tur *a. Fr.* **1.** Dolaşma. **2.** Bir sonuca ulaşmak amacıyla yapılan aynı eylem, °devir. § **Tur atlamak** spor karşılaşmalarında adçekmede kazanarak, bir sonraki tura girmek.

turaç *a. zool.* Bir cins sülün.

turfanda *s. Far.* **1.** Mevsimin başında ilk yetişen (meyve, sebze). **2.** *mec.* Zamansız ortaya çıkan.

turgor *a. Lat. biy.* Gözenin çok su çekerek şişmesi.

turist, -ti *a. Fr.* Dinlenmek, görmek ve tanımak gibi amaçlarla geziye çıkan, kimse, gezgin, °seyyah.

turizm *a. Fr.* Dinlenmek, görmek ve tanımak gibi amaçlarla yapılan gezi.

turna

turna *a. zool.* Göçebe uzunbacaklılardan iri bir kuş. § **Turnayı gözünden vurmak** ele geçen fırsatı kaçırmayarak umulmadık bir kazanç sağlamak.

turnabalığı

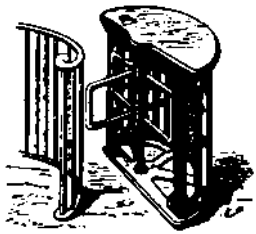
turnabalığı, -nı *b. a. zool.* Tatlı sularda yaşayan yırtıcı bir balık.

turnagagası, -nı *b. a. bot.* Itır çiçeği.

turne *a. Fr.* Bulunduğu yerden başka yerlere gösteri amacıyla giden tiyatro ya da müzik sanatçılarının gezisi.

turnike *a. Fr.* Teker teker geçmeyi sağlayan döner araç.

turnusol, -lü *s. Fr. kim.* Birtakım bitkilerden çıkarılan ve bir sıvının asit ya da alkali olduğunu anlamak için kullanılan bir boya. Turnusole batırılmış bir kâğıt parçasının rengini

turnike

alkaliler maviye, asitler kırmızıya çevirir.

turnuva *a. Fr.* Birkaç takımın katıldığı spor yarışması.

turp, -pu *a. bot.* Turpgillerden, yaprakları karşılıklı, çiçekleri beyaz, sarı, mor renkte, meyvesi acımsı, etli kökleri yenebilen bir ya da iki yıllık otsu bir bitki.

turpgiller *ç. a. bot.* İkiçeneklilerden, turp, hardal, lahana, karnabahar, kaşıkotu gibi bitkileri içine alan geniş bir bitki familyası.

turşu *a. Far.* Tuzlu su ya da sirke içine konmuş sebze ya da meyve. § **Turşu gibi** çok yorgun. **(Bir şeyin) Turşusunu kurmak** "bir şeyin elden çıkarılması gerektiği halde buna bir türlü kıyamamak" anlamıyla kınama yollu söylenir : *Bu köhne masanın turşusunu mu kuracaksın?*

turuncu *s.* Turunç rengi, sarıya çalan kızıl.

turunç *a. bot.* Turunçgillerden bir ağaç ve bunun portakalı andıran, suyu acımtırak meyvesi.

turunçgiller *ç. a. bot.* Çoğunluğu sıcak bölgelerde yetişen turunç, portakal, mandalina vb. içine alan ikiçenekli bitkiler familyası, °narenciye.

tuş *a. Fr.* **1.** Piyano gibi müzik aygıtlarında ya da daktilo, hesap makinesi gibi makinelerde parmak vurulan yerlerin adı. **2.** *sp.* (Güreşte) Sırtın yere gelmesi.

tutacak *a.* Ateş üzerindeki bir kabı tutup indirmek için kullanılan türlü biçimdeki bez ve şeylerden yapılmış nesne, tutaç, tutak.

tutaç *a.* **1.** Labaratuvar maşası. **2.** Tutacak.

tutak *a.* **1.** Bir şeyin tutulacak yeri : *Sahan tutağı. Bıçak tutağı.* **2.** Tutacak. **3.** Maşa, kerpeten gibi araçların tutmaya yarayan kollarından her biri.

tutam *a.* Avuç içi ya da parmaklarla kavranabilen miktar.

tutanak *a.* **1.** Meclis, duruşma gibi yerlerde söylenen sözlerin olduğu gibi yazıya geçirilmişi, °zabıt. **2.** Bir durumu açıklar nitelikte düzenlenen ve ilgililerin imzasını taşıyan yazı.

tutar *a.* **1.** Para miktarı. **2.** Nicelik bakımından bir şeyin topu.

tutarak, tutarık *a.* **1.** Ruh hastalığı nöbeti. **2.** Sara.

tutarlı *s.* Aralarında çelişme bulunmayan, uygun, dengeli.

tutkal *a.* Deri ve kıkırdak gibi hayvan maddelerinden çıkarılan, tahta, kâğıt ve benzeri şeyler yapıştırmaya yarayan madde.

tutkallamak (*-i*) Tutkal sürmek, tutkalla yapıştırmak.

tutku *a.* (Bir şeye) Duyulan aşırı istek ve eğilim.

tutkun *s.* Gönül vermiş, bağlanmış.

tutmak (*-i*) **1.** Ele almak : *Ateşi tutma, elini yakar.* **2.** Ele geçirmek, yakalamak. avlamak : *Hırsızı tutmak. Kuş tutmak. Balık tutmak.* **3.** Anlamak, farkına varmak : *Onun yalanını tuttu.* **4.** Yanında bulundurmak, alıkoymak : *Siz gelinceye kadar çocuğu ben tutarım!* **5.** Özgürlüğünden yoksun edip bir yere kapamak, tutuklamak, °tevkif etmek. **6.** Kaplamak, sarmak, doldurmak : *Duman ortalığı tuttu.* **7.** Almak, üstünde bırakmak : *Bu tahta boya tutmaz.* **8.** Denetimi ve yetkisi altına almak : *Polis yolları tutmuş.* **9.** Desteklemek,

korumak : *Bu sorunda siz beni hiç tutmadınız.* **10.** Hoşa gitmek, benimsemek : *Bu modayı kimse tutmadı.* **11.** Gereğini yapmak, yerine getirmek : *Sözünü tuttu.* **12.** Uygun gelmek, çelişmez olmak : *Bu söz ötekini tutuyor.* **13.** Hizmetine almak ya da kiralamak : *Aşçı tutmak. Araba tutmak. Ev tutmak.* **14.** Şöyle ya da böyle başlamak : *İşi fena tuttular. Yapıyı geniş tuttu.* **15.** İçine girmek, girişmek : *Daha bir iş tutmadı.* **16.** Dokunmak, hasta etmek : *Beni deniz tutar.* **17.** İlenci etkisini göstermek, gerçekleşmek, ilenci yerine gelmek : *Ahı tuttu.* **18.** (Ağrı için) Başlamak. **19.** Ulaşmak, varmak : *O, şimdi köyü çoktan tutmuştur.* **20.** Para toplamı -e varmak : *Aldığım şeyler yüz lira tuttu.* **21.** Uğramak : *Burasını rüzgâr tutmaz.* **22.** Herhangi bir durumda bulundurmak : *Evini, üstünü temiz tutmak.* **23.** Varsaymak, °farz etmek : *Tutalım ki senin bunda suçun yok...* **24.** (*-i*, -e) Hedef olarak almak : *Birini taşa tutmak. Şehri topa tutmak.* **25.** (*-i*, -e) Alacağa ya da vereceğe saymak : *On lirayı borcunuza tuttum.* **26.** (*-i*, -e) Yaklaştırıp göstermek : *Saati kulağına tutmak. Ekmeği ateşe tutmak.* **27.** (—) Gelişmek: *Çocuğun yemeğine dikkat etmeli ki biraz et, can tutsun.* **28.** (—) Bağlamak : *Kaymak tutmak. Tane tutmak.* **29.** (*nsz*) Başlamak : *Küçüğünden tutunuz da en büyüğüne kadar...* **30.** (*nsz*) Beklenen sonucu vermek : *Aşı tutmuş. Dikilen ağaç tuttu.* **31.** (*nsz*) İş görebilmek : *Eli ayağı tutarken...* **32.** (*nsz*) Sürmek, zaman almak : *Bu iş iki saat tuttu.* **33.** (*yar*) **Kayıt, zabıt, not** sözcüklerine "etmek" anlamıyla yardımcı eylem olarak katılır. **34.** (*nsz*) Yapışarak ya da sokularak çıkmaz olmak : *Boya tutmadı. Çivi iyi tuttu.* **35.** Giyinmesine yardım etmek : *Paltosunu tuttu.* **36.** Bir tümcede eylemden önce ve eylemin kipinde ya da ortaç durumunda kullanıldığında o eylemin anlattığı işin çok beklenmediği, umulmadığı ya da çok uygun düşmediği halde yapıldığını anlatır; bu özellik **kalkmak** eyleminde de vardır : *Tuttu, bütün parasını harcadı. İkide birde tutar, ziyafetler verir. Durup dururken tutup ortaya öyle bir laf attı ki...* **37.** Şeker, lokum, çikolata gibi şeyler ikram etmek. § **Tut kelin perçeminden** *tkz.* çözümü güçlük gösteren bir durum karşısında söylenir. **Tuttuğu dal elinde kalmak** dayandığı, güvendiği kimse ya da şey önemini yitirerek işe yaramaz duruma gelmek. **Tuttuğunu koparmak** her istediği işi becermek.

tutsak *a.* **1.** Savaşta ele geçen düşman, °esir. **2.** *mec.* Bir şeye ya da kimseye çok bağlı.

tutturmak (*-i*, -e) **1.** Tutmasını sağlamak. **2.** (*-i*) *mec.* Bir işe başlayıp sürdürmek : *Herkes bir yol tutturmuş gidiyor. Bir şarkı tutturmuş.* **3.** (*nsz*) Aklına koyup direnmek : *Gideceğim diye tutturdu, alıkoyamadık.* **4.** (*-i*, -e) Çivi, topluiğne gibi gereçlerle ya da teyelleyerek bağlamak.

tutu *a.* Bir borcun ödeneceğine inanca olarak, ödenince geri alınmak koşuluyla borçlunun alacaklıya verdiği değerli şey, °rehin.

tutucu *s.* Sosyal düzeni, düşünceleri ve kurumları değiştirmeden, olduğu gibi korumak isteyen, °muhafazakâr : *Tutucu bir adam. Tutucu bir düşünce.*

tutuk *s.* **1.** Akıcı, rahat konuşamayan : *Tutuk adam. Sahnede çok tutuktu.* **2.** *mec.* Durgun, çekingen.

tutukevi, -ni *b. a.* Tutukluların kapatıldığı yer, °tevkifhane.

tutuklamak (*-i*) Yasa yoluyla özgürlükten yoksun ederek bir yere kapatmak.

tutuklu *a.* ve *s.* Yasa yoluyla özgürlükten yoksun edilmiş (kimse).

tutulma *a.* **1.** Tutulmak eylemi. **2.** *gökb.* Bir gökcismînin, araya başka bir cismin girmesiyle tümünün ya da bir bölümünün görünmez olması olayı : *Ay tutulması.*

tutulmak (*nsz*) **1.** Tutmak işine konu olmak. **2.** *gökb.* (Ay ve güneş) Tutulma olayına uğramak. **3.** Tutuk duruma gelmek. **4.** (Bir organ) İşleyemez olmak : *Ayağı tutulmak.* **5.** (*-e*) *mec.* Birine tutkun olmak, sevmek. **6.** (*-e*) *mec.* Bir işe ya da birine canı sıkılır olmak.

tutum *a.* **1.** Tutulan yol, davranış : *Bu adamın tutumunu beğenmiyorum.* **2.** Giderin gelirden fazla olmaması için çalışma ve harcamaları kısma, °iktisat, °ekonomi.

tutumlu *s.* Gereksiz yere para harcamayan, °idareli.

tutumsuz *s.* Gereksiz yere para harcayan, °idaresiz.

tutunmak (*-i*) **1.** Tutup bırakmamak, dayanmak, sarılmak ya da asılmak. **2.** *mec.* Başarıya ulaşarak kendine bir yer sağlamak, beğenilmek.

tuturuk *a. hlk.* **1.** Ateş tutuşturacak çalı çırpı, yonga gibi şeyler. **2.** *s.* Çok ekşi.

tutuşmak (—) **1.** Birbirini tutmak, birbirine ilişip dokunmak : *El tutuşmak.* **2.** (*-e*) Girişmek : *Kavgaya tutuşmak.* **3.** (*nsz*) Yanmaya başlamak, ateş almak : *Odunlar tutuştu.*

tutuşturmak (*-i √ -i, -e*) **1.** Tutuşmasını ya da tutuşmalarını sağlamak. **2.** Ansızın ve karşısındakinin isteyip istemediğini düşünmeksizin verivermek : *Bir şey demeden mektubu elime tutuşturdu.*

tuval *a. Fr.* (**l** ince okunur) Yağlıboya resim yapmaya yarayan bez ya da bu bez üzerine yapılmış tablo.

tuvalet, -ti *a. Fr.* **1.** Yıkanma, tıraş olma, giyinme, süslenme işi. **2.** Kadınların gece toplantılarında giydikleri giysi. **3.** *mec.* Ayakyolu, hela. § **Tuvalet kâğıdı** ayakyolunda temizlenmek için özel olarak hazırlanmış ince kâğıt.

tuz *a.* Kokusuz, suda eriyen, yemeklerin hazırlanmasında ve sanayide kullanılan, kimyadaki adı sodyum klorür olan, billursu madde. § **Tuzla buz etmek** (kırılan şeyler için) onarılmayacak biçimde kırmak, paramparça etmek. **Tuzu kuru** durumu, keyfi yerinde olanlar için kullanılır.

tuzak *a.* **1.** Kuş ya da yaban hayvanı tutmaya yarar düzen. **2.** *mec.* Birini ya da birilerini güç ve tehlikeli bir duruma düşürmek için kurulan düzen, dolap, °hile : *Bu bir tuzaktır aldanmayın.* § **Tuzak kurmak 1)** tuzak hazırlamak; **2)** *mec.* birini güç ve tehlikeli bir duruma düşürmek için düzen hazırlamak.

tuzcul *s.* Tuzlu toprakları seven (bitki).

tuzla *a.* Deniz ya da göl sularından tuz çıkarılan yer.

tuzlak *a.* ve *s.* Tuzlu (yer).

tuzlama *a.* **1.** Tuzlamak eylemi. **2.** Bir çeşit işkembe yemeği. **3.** *s.* Tuzlanarak hazırlanan.

tuzlamak (*-i*) Üstüne tuz ekmek.

tuzlu *s.* **1.** Tuzu olan. **2.** (Yapılışında tuz bulunan şeyler için) Tuzu çok : *Bu yemek çok tuzlu olmuş.* **3.** *mec.* Çok pahalı. § **Tuzluya mal olmak** çok para ödenmesini gerektirmek. **Tuzluya oturmak** çok pahalı gelmek, yüksek ücret ödenerek satın alınmak.

tuzluk *a.* **1.** Tuz konan kap. **2.** Atlarda gözün üstündeki, insanlarda köprücükkemiği ile omuz arasındaki çukur yer.

tuzruhu, -nu *b. a. kim.* Klor ile hidrojenin bileşiminden oluşan asit, hidroklorikasit.

tü *ünl.* Tu.

tüberküloz *a. Fr.* (**l** ince okunur) *hek.* Verem: *Akciğer tüberkülozu. Kemik tüberkülozu.*

tüccar *a. Ar.* Ticaret yapan kimse.

tüf *a. Lat. yerb.* Yanardağların püskürttüğü kül, kum ve lav parçacıklarından oluşan, çoğunlukla açık renkli, hafif, gözenek dokulu bir çeşit çökelti taşı.

tüfek

tüfek *a.* Omuzda taşınan, uzun namlulu, ateşli silah.

tüh *ünl.* Tuh.

tükenmek (*nsz*) **1.** Bitmek, hiç kalmamak, sona ermek. **2.** *mec.* Güçsüzleşmek.

tükenmez *s.* **1.** Tükenmeyen, bitmeyen. **2.** Tükenmezkalem.

tükenmezkalem *b. a.* Ucunda küçük bir bilyası bulunan ve içi özel mürekkeple dolu borudan oluşan bir tür kalem, tükenmez[2].

tüketici *a.* ve *s.* Malı satın alıp kullanan (kimse), **üretici** karşıtı, °müstehlik.

tüketim *a.* **1.** Tüketmek eylemi. **2.** Üretilen ya da yapılan şeylerin kullanıp harcanması, yoğaltım, **üretim** karşıtı, °istihlak.

tüketmek (*-i*) Bitirmek, hiç bırakmamak.

tükürmek (*-i*) **1.** Ağzındakini dudakları arasından dışarı vermek : *Çocuk mamasını tükürüyor.* **2.** Ağız yoluyla dışarı çıkarmak : *Kan tükürmek. Balgam tükürmek.* **3.** *mec.* Küfür, öfke ve tiksinti bildiren deyimlerde geçer.

tükürük *a.* Ağzı yaş tutmaya ve lokmaları yutmayı kolaylaştırmaya yarayan salgı. § **Tükürük bezleri** *anat.* ikisi dil altında, ikisi de avurtların arka tarafında bulunan tükürük salgı bezleri.

tükürükotu, -nu *b. a. bot.* Zambakgillerden, çiçekleri küçük, beyaz, sarı, portakal rengi bir süs bitkisi.

tül *a. Fr.* Çok ince gözenekli pamuk iplik ya da sentetik dokuma.

tülbent *a.* Pamuktan, ince, seyrek dokunmuş hafif ve yumuşak bez.

tüm *a.* ve *s.* **1.** Bütün, bir şeyin olancası, topu : *Parasının tümünü kaybetti.* **2.** **Tümen** sözcüğünün kısaltılmışı: *Tümgeneral.*

tümamiral, -li *b. a. ask.* Deniz kuvvetlerinde tümgeneralin dengi olan amiral.

tümbaşkalaşma *b. a. zool.* Böceklerde, kurtçuk ve koza evresi geçiren başkalaşma çeşidi: *Kelebekler, sinekler tümbaşkalaşma gösteren böceklerdendir.*

tümce *a. dilb.* Bir yargıyı bildirmek için tek başına çekimli bir eylem ya da çekimli bir eylemle birlikte kullanılan sözcük dizisi, °cümle.

tümdengelim *b. a. fels.* Tümel önermeden tikel bir önermeye, yasalardan olaylara, etkenden etkiye geçme yolu.

tümel *s. fels.* **1.** Belli bir sınıfa bağlı bireylerin tümünü içine alan. **2.** Bütün kapsamıyla alınmış olan (önerme).

tümen *a.* **1.** Büyük küme. **2.** *ask.* Alayla kolordu arasında yer alan birlik. § **Tümen tümen** pek çok.

tümevarım *b. a. fels.* Usavurmada bir tümün bir parçası ile ilgili olaylardan, bütün varlıkların ya da düşünülen şeyleri kapsayan bir yargıya ulaşma yolu.

tümgeneral, -li *b. a.* Orduda aşaması tuğgeneralle korgeneral arasında olan general, asıl görevi tümen komutanlığıdır.

tümleç *a. dilb.* Genellikle eylemin anlamını çeşitli yönlerden tümleyen, herhangi bir ad durumunda ya da ilgeç

olan ad ya da tamlama : *Ali ev satın aldı. Sis bütün limanı sarmıştı.*

tümlemek (*-i*) Tüm durumuna getirmek, tamamlamak.

tümler *s.* Tümleyen. § **Tümler açı** *mat.* bir dar açıyı dik açı değerine çıkaran açı.

tümör *a.* Ur.

tümsek *a.* Küçük tepecik.

tümür *a. anat.* Bağırsakların iç yüzeyinde bulunan soğurucu pürtüklerin adı: *Bağırsak tümürleri.*

tün *a.* (Eskiden) Gece.

tünaydın *b. a.* Akşamdan sonra söylenen bir esenleme sözü.

tünek *a.* Kuşların, evcil kanatlıların üzerinde tünedikleri dal ya da sırık vb.

tünel *a. İng.* Bir yandan öbür yana geçebilmek için dağ ve benzeri yerlerin altından açılan delme yol.

tünemek (*nsz*) (Kuşlar, evcil kanatlılar) Uyumak için bir dala ya da sırığa konmak.

tüp *a. Fr.* **1.** Laboratuvarlarda türlü işlerde kullanılan bir ucu kapalı cam boru. **2.** İçine krem, diş macunu, ilaç gibi maddeler konulan bir ucu burgu kapaklı, plastik ya da metal boru. **3.** Akışkan maddelerin konulduğu genellikle silindir biçiminde içi boş, ağzı özel tapalı kap : *Gaz tüpü.*

tür *a.* **1.** Cinslerin ayrıldığı bölüm. **2.** Çeşit : *Yazı türleri.* **3.** Türlü : *Bu tür davranışlar...*

türbe *a. Ar.* İçinde, genellikle ünlü kimselerin mezarı bulunan yapı.

türbin *a. Fr. fiz.* Herhangi bir akışkanın (su, buhar, gaz) kinetik enerjisini kullanarak ve birtakım özel düzenler yardımıyla dönme devimine giren aygıt.

türdeş *s.* Türleri bir olan.

türe *a.* **1.** Toplumu düzenleyen ve devletin yaptırım gücünü belirleyen yasaların tümü, °hukuk. **2.** Konusu bu yasaları incelemek olan bilim. **3.** Yürürlükte olan yasaların tek bir konu üzerinde olanları: *Ticaret türesi. Denizcilik türesi.*

türedi *a.* ve *s.* Umulmadığı halde yetişip sivrilen, orununa yakıştırılmayan kimseler için kullanılır.

türel *s.* Türe ile ilgili olan, °hukuki.

türemek (*nsz*) **1.** Oluşmak, ortaya çıkmak, meydana çıkmak, parçalanıp çoğalmak. **2.** *dilb.* (Bir kökten) Çıkmak: *Kızarmak ve kızıl sözcükleri aynı kökten türemişlerdir.*

türetmek (*-i*) Türemesine neden olmak.

türev *a. dilb.* Yapım ekiyle kurulmuş sözcük : *Sev-gi, sev-in-mek, göz-lük.*

Türk *öz. a.* **1.** Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yaşayan halk ve bu halktan olan kimse. **2.** Asya ve Doğu Avrupa'da yaşayan, Türkçenin çeşitli lehçelerini konuşan soy ve bu soydan olan kimse.

Türkçe *öz. a.* Türk dili. § **Türkçesi** açık söylemek gerekirse, açıkçası : *Türkçesi, sen bu işi beceremedin.*

Türkçeci *öz. a.* ve *s.* Okullarda Türkçe dersi veren (öğretmen).

Türkmen *öz. a.* Oğuz Türklerinden bir boy ya da bu boydan olan kimse.

Türkmence *öz. a.* Türkmen dili.

Türkolog *öz. a. T. Yun.* (**l** ince okunur) Türkoloji bilgini.

Türkoloji *öz. a. T. Yun.* (**l** ince okunur) Türk dili, tarihi ve yazını ile uğraşan bilim dalı.

türkuvaz *s. Fr.* **1.** Firuze. **2.** Yeşile çalan açık mavi.

türkü *a.* Hece ölçüsüyle yazılmış ve halk ezgileriyle bestelenmiş koşuk. § **Türkü yakmak** türküye ezgi uydurmak. **(Birinin) Türküsünü çağırmak** onun hoşuna gidecek biçimde söz söylemek.

türlü *s.* **1.** Çok çeşitli, çeşit çeşit : *Türlü insanlar. Türlü düşünceler.* **2.** *a.* Çeşit ya da çeşitleri toplayan daha geniş bir bölüm. **3.** Çeşitli sebzeler

katılarak yapılmış yemek. **4.** *be.* Bu yolda, biçimde : *Bu düşünce iki türlü anlatılabilir.*

tütmek (*nsz*) Duman çıkarmak.

tütsü *a.* **1.** Dinsel törenlerde çevrenin güzel kokmasını sağlamak, büyü ya da ilaç yapmak amacıyla yakılan kokulu madde. **2.** Bu maddeyi yakma işi. **3.** *argo* İçki.

tütsülemek (*-i*) Tütsüye tutmak, tütsü yapmak.

tüttürmek (*-i*) **1.** Tütmesini, duman çıkarmasını sağlamak, duman çıkarmak. **2.** (Sigara, pipo için) İçmek.

tütün

tütün *a. bot.* Patlıcangillerden, yapraklarında nikotin bulunan bir bitki.

tütünbalığı, -nı *b. a. zool.* Tütsü ile kurutulmuş balık; daha çok ringa balığı.

tüy *a.* **1.** İnsan ve hayvan derisi üzerinde bulunan çok ince kıl. **2.** Kuşların vücudunu örten ince ve tarazlı uzantılar. **3.** Kimi bitki, meyve ya da dokumalar üzerinde görülen ince, kısa, yumuşak ve sık uzantılar.

tüyağırlık *b. a. sp.* 57 kiloda dövüşen yumrukoyuncusu, tüysiklet.

tüylenmek (*nsz*) Tüy çıkmak.

tüysıklet *b. a.* Tüyağırlık.

tüysüz *s.* **1.** Tüyü olmayan. **2.** Bıyığı, sakalı çıkmamış.

tüze *a.* **1.** Herkesin yasaca tanınmış olan hakkını vermek; bu hakka ilişmemek ilkesi ya da eylemi, °adalet. **2.** Tüzeyi uygulayan devlet örgütleri, °adliye.

tüzel *a.* Tüze ile ilgili, tüzeye değgin.

tüzelkişi *b. a.* Yasayla kişilik kazanmış kurum.

tüzük *a.* Herhangi bir kurumun ya da örgütün çalışmalarını, yönetim ve yürütüm işlerini düzenleyen, hükümleri ancak o kuruluşun genel kurulunca değiştirilebilen maddelerin topu, °nizamname.

U

u, U *a.* Türk abecesinin yirmi beşinci harfi; ünlü.

U *kim.* Uranyumun simgesi.

ucube *a. Ar.* Çok acayip, şaşılacak şey.

ucuz *s.* **1.** Fiyatı yüksek olmayan, düşük fiyatlı : *Ucuz kumaş.* **2.** *mec.* Az emekle elde edilen : *Ucuz bir başarı.* § **Ucuz atlatmak** (ya da **kurtulmak**) zor bir durumdan az zararla sıyrılmak. **Ucuz etin yahnisi tatsız** (ya da **yavan**) **olur** ucuza mal olan şeyler iyi nitelikte olmaz. **Ucuzdur vardır il-**

leti, pahalıdır vardır hikmeti ucuz şeylerin ucuzluğuna tamah etmemeyi, pahalı şeylerin de pahalılığından irkilmemeyi öğütler.

ucuzlamak (*nsz*) **1.** Fiyatı inmek ya da düşmek. **2.** *mec.* Kolaylıkla elde edilir ve duyulur olmak.

ucuzluk *a.* **1.** Ucuz olma durumu. **2.** Her şeyin ucuz olması durumu. **3.** Her şeyin ucuz satıldığı yer ve zaman.

uç *a.* **1.** Uzunca ya da kabarık şeylerde sivri bitim noktası : *Bıçağın ucu. Burnun ucu.* **2.** Bir şeyin en kenarda kalan yanı : *Kentin bir ucundan öbür ucuna değin...* **3.** (Somut kavramlarda) Son : *Sokağın öbür ucunda oturuyor.* **4.** *tar.* Sınır boyu : *Uç beyi.* § **Ucu bucağı olmamak** çok geniş olmak. **Ucunda bir şey olmak** gizli bir erek bulunmak : *Bu iltifatların ucunda mutlaka bir şey var.* **(Bir işin) Ucunu kaçırmak** o iş çıkmaza girmek.

uçak

uçak *a.* Kanatlarının altına havanın yaptığı basınç yardımıyla yükselip ilerleyebilen motorlu hava taşıtı.

uçaksavar *b. a.* Düşman uçaklarını düşürmek ya da kaçırmak için kullanılan silahlara verilen genel ad.

uçantop *b. a.* Bir ağla ortasından ikiye bölünmüş alanda, altı kişilik takımlar arasında belli kurallara göre oynanan top oyunu, °voleybol.

uçarı *s.* (Erkek için) **1.** Çapkın. **2.** Kendini çeşitli eğlencelere vermiş.

uçarılık *a.* Uçarı yaşayışı.

uçkur *a.* Şalvar ve iç donunu bele bağlamak ya da torba, kese ağzını büzmek için geçirilen bağ.

uçkurluk *a.* **1.** Uçkur geçirilen katlanmış kenar. **2.** Bayrağın arka kenarında bulunan ve içinden ip geçirilip tutturulan beyaz bezden kenarlık. **3.** Uçkur geçirmeye yarayan, bir ucu ilmekli çubuk.

uçlanmak (*nsz*) **1.** Uçlu duruma gelmek. **2.** *argo* Vermek, geri vermek, ödemek.

uçmak (*nsz*) **1.** Havada yol almak. **2.** Gaz ya da buhar durumuna geçip havada dağılmak: *Benzin çabuk uçan bir sıvıdır.* **3.** Solarak yok olmak: *Rengi uçmuş.* **4.** *şaka* Aşırılmak ya da ortadan kaybolmak : *Bizim kitaplar uçmuş.* **5.** Rüzgâr ya da başka bir neden dolayısıyla yerinden ayrılıp uzağa gitmek : *Bu gece tahta perde uçmuş.* **6.** Yüksek yerden düşmek ya da yuvarlanmak : *Yardan uçmak.* **7.** *mec.* Çok sevinerek gerçeklerden uzak davranmak. § **Uçan kuştan medet ummak** sıkıntılı bir durumdan kurtulmak için her türlü çareye başvurmak.

uçsuz *s.* Ucu olmayan. § **Uçsuz bucaksız** çok geniş, büyük.

uçtuuçtu *b. a.* Birkaç kişi arasında oynanan, şaşırtmalı bir çocuk oyunu.

uçucu *s.* **1.** Uçma yeteneği olan. **2.** Buhar ya da gaz durumuna geçebilen. **3.** Pilot.

uçuçböceği, -ni *b. a. zool.* Uğurböceği.

uçuk (I) *s.* **1.** Soluk, solgun : *Uçuk beniz.* **2.** (Renk için) Açık : *Uçuk pembe.*

uçuk (II) *a. hek.* Özellikle ateşli hastalıklar, ruhsal bunalımlar sonucu deride fiskeler durumunda beliren kabarcık.

uçuklamak (*nsz*) Uçuk (II) oluşmak.

uçurtma *a.* Üzeri renkli kâğıtlarla kaplanmış, genellikle çokgen biçimindeki bir gövde ve süslü bir kuyruktan oluşan, sicimle bağlanarak, rüzgâr yardımıyla uçurulan bir çeşit oyuncak.

uçurum *a.* **1.** Dik ve derin yamaç. **2.** *mec.* Sonucu kötü olan büyük felaket.

uçuş *a.* Uçmak eylemi ya da biçimi.

uçuşmak (*nsz*) **1.** Hep birlikte uçmak. **2.** Havada gidip gelerek dolaşmak : *Her tarafta kuşlar uçuşuyordu.*

udi *a.* ve *s. Ar.* Ut çalan çalgıcı, utçu.

uf *ünl.* Acı, sızı duyunca ya da sıkıntılı bir durumda söylenir : *Uf, ayağım yandı.*

ufacık *s.* Çok ufak, küçücük. § **Ufacık tefecik** kısa boylu ve zayıf, küçük yapılı, çelimsiz.

ufak *s.* **1.** Boyutları olağandan küçük : *Ufak ev.* **2.** Yaşça daha küçük olan. **3.** Önemsiz : *Ufak bir ücret.* **4.** Orun, aşama bakımından geri olan : *Ufak bir memur.* § **Ufak tefek 1)** küçük ve önemsiz : *Ufak tefek işlerim vardı.* **2)** kısa ve zayıf : *Ufak tefek bir adam.*

ufaklık *a.* **1.** Ufak olma durumu. **2.** Bozuk para, bozukluk. **3.** *mec.* Çocuklar için seslenme olarak kullanılır.

ufalamak (*-i*) Kırarak ya da ezerek ufak parçalara ayırmak : *Ekmeği ufalamak.*

ufalmak (*nsz*) **1.** Büyükken ufak olmak, küçülmek. **2.** Büzülmek.

ufarak *s.* Oldukça ufak.

ufki *s. Ar.* Yatay.

uflamak (*nsz*) Acı, sızı duyarak ya da sıkıntı nedeniyle uf demek. § **Uflayıp puflamak** sürekli olarak uflamak; uflayıp durmak.

ufuk, -fku *a. Ar.* **1.** Yeryüzündeki herhangi bir noktanın çekülüne dik bulunan sonsuz düzlem. **2.** Düz arazide ya da açık denizde gökle yerin birleşir gibi göründüğü yer : *Ufukta kara göründü.* **3.** *mec.* Gelecekten beklenenler, geleceğin bugünden görünümü. § **Ufkunu genişletmek** daha geniş, daha fazla bilgi ve görüş edinmek.

ufunet, -ti *a. Ar.* **1.** Pis koku. **2.** Yangı, irin, °cerahat.

ufunetlenmek (*nsz*) (Yara) İrinlenmek.

uğrak *a.* Sık sık uğranılan yer.

uğramak (*-e*) **1.** Geçerken, yeniden yola çıkmak üzere bir yerde kısa süre kalmak : *Eve giderken size uğrayayım dedim.* **2.** Yanından geçmek : *Bu otobüs Kızılay'a uğrayarak Çankaya'ya gider.* **3.** Fırlayarak dışarı çıkmak : *Gürültüyü duyunca hepimiz sokağa uğradık.* **4.** Kötü bir durumla karşılaşmak : *Felakete uğradı.*

uğraş *a.* **1.** Sürekli yapılan iş. **2.** Bir güçlüğü, bir kötülüğü ortadan kaldırmak için yapılan uğraşma, °mücadele.

uğraşmak (*nsz*) **1.** Sürekli ve çok çalışmak, vaktini bir işe vermek : *Bu olmayacak bir iş değil, ancak uğraşmak ister.* **2.** (*-le*) *mec.* Birine karşı düşmanca davranmak : *Bu adam benimle ne diye uğraşıp durur?*

uğuldamak (*nsz*) **1.** Sürekli boğuk ve kalın bir ses çıkarmak. **2.** (Kulak için) Uğultu duyar gibi olmak.

uğultu *a.* Gürültü ve boğuk ses, uğuldama sesi.

uğur (I) **1.** Halkın kimi olgularda gördüğü iyilik muştusu ya da kimi nesnelerde var olduğuna inandığı iyilik kaynağı. **2.** *öz. a. gökb.* Gezegenlerin en büyüğü ve güneşe yakınlık bakımından beşincisi, °Jüpiter, °Müşteri : *Uğur'un dokuz uydusu vardır.*

uğur, -ğru (II) *a.* (Yönelme ya da kalma durumunda) Erek, yol : *Bu uğurda çok para harcadı.*

uğurböceği, -ni *b. a. zool.* Yuvarlak, kırmızı renkli, üzerinde yedi tane kara nokta olan kınkanatlı bir böcek, uçuçböceği.

uğurböcekleri *ç. b. a. zool.* Örneği uğurböceği olan, hem etçil hem otçul türleri bulunan kınkanatlılar familyası.

uğurlamak (*-i*) Yolculuğa çıkan birini esenlik ve sağlık dilekleriyle geçirmek.

uğurlu *s.* Uğuru olan, uğur getirdiğine inanılan, kutlu, °mübarek : *Uğurlu ev. Uğurlu hayvan.* § **Uğurlu kademli olsun** yeni doğan bir çocuk ya da yeni

edinilen önemlice bir mal dolayısıyla söylenen bir iyi dilek sözü.

uğursuz *s.* Kendinde uğursuzluk bulunan, °meşum.

uhde *a. Ar.* **1.** Görev, birinin yapmakla yükümlü olduğu iş. **2.** Sorumluluk. § **Uhdesinden gelmek** becermek, başarmak. **Uhdesine almak** bir işi üstüne almak, yapacağına söz vermek, sorumluluğu altına almak.

ukala *s. Ar.* Kendini akıllı ve bilgili sanan (kimse).

ukde *a. Ar.* **1.** Düğüm, yumru. **2.** *mec.* İçe dert olan şey.

ulaç *a. dilb.* Belirteç olarak kullanılan **koşa koşa, gülerek, gelince** gibi eylemsi soyundan sözcük, bağfiil.

ulak *a.* Haber veren kimse, haberci.

ulam *a.* Aralarında herhangi bir bakımdan ilgi ya da benzerlik bulunan şeylerin topu, °kategori.

ulama *a.* **1.** Ulamak eylemi. **2.** Ulanan parça, ek, katkı, °ilave. **3.** *dilb.* Konuşmada art arda gelen sözcüklerden birincisinin sonundaki ünsüzün, ikincisinin başındaki ünlüye ses bakımından bağlanarak söylenmesi : *Tat almak. Ağaç altı* gibi.

ulamak (*-i, -e*) Bir şeyi büyütmek, uzatmak ya da genişletmek için bir yanına başka bir şey yerleştirmek, katmak, °ilave etmek.

ulan *ünl.* **1.** *kaba* Ey. **2.** Çok kaba bir biçimde öfke ve nefret anlatır : *Ulan, ben sana böyle mi tembih etmiştim?*

ulantı *a.* Ulanan şey.

ulaşım *a.* **1.** Ulaşmak eylemi. **2.** Köyler, kentler, ülkeler arasında bir yerden bir yere gidişgeliş. **3.** Gidip gelme, bir şeyi bir yerden başka bir yere aktarma: *İki kent arasında ulaşım kesildi.*

ulaşmak (*-e*) **1.** Varmak : *Mektup yerine ulaştı.* **2.** *mec.* Bir şeyi elde etmek, erişmek : *İnsan ulaşamayacağı şeylerin peşinden koşmamalı.* **3.** Yetişmek, uzanmak : *Bu ip karşı tarafa ulaşmıyor.*

ulaştırma *a.* **1.** Ulaştırmak eylemi. **2.** İnsanların, malların, haberlerin ulaşmasını sağlayan işlerin ve araçların tümü : *Ulaştırma işleri.*

ulema *ç. a. Ar.* **1.** Bilginler. **2.** (Eskiden) Sarıklı din bilgini.

ulu *s.* **1.** Çok büyük erdemleri olan, yüce : *Ulu Tanrı.* **2.** Bu sıfat, nitelikleri yüksek olmakla birlikte daha çok madde yönünden büyük olan kimi şeyler için de kullanılır : *Ulu dağlar. Ulu ağaç.*

ulufe *a. Ar. tar.* Yeniçerilik zamanında askere verilen para.

ululamak (*-i*) Ulu tutmak, ulu saymak.

ululuk *a.* Büyüklük, büyük olma durumu, yücelik.

ulumak (*nsz*) (Kurt, köpek) Uzun ve sinir bozucu bir sesle ağlar gibi bağırmak.

uluorta *be.* Bir şeyi düşünüp tartmadan, çekinmeden (söylemek, konuşmak).

ulus *a.* Aynı sınırlar içinde, aynı bayrak altında yaşayan dil, kültür ve ülkü bakımından birlik oluşturan topluluk, °millet.

ulusal *s.* Ulusa değgin, ulusa özgü, °milli.

ulusallaştırmak (*-i*) Ulusal bir nitelik vermek, °millileştirmek.

ulusçu *s.* Ulusçuluk ilkesini benimseyen, °milliyetçi.

ulusçuluk *a.* Bütün insanların tek ve ayrımsız bir topluluk oluşturamayacaklarına, her ulusun kendine özgü olan kültüre ve geleneklere bağlı kalıp kendi varlığını her şeyin üstünde tutarak yaşayabileceğine inanan görüş, °milliyetçilik.

uluslararası, -nı *b. s.* Birçok ulusları ilgilendiren, milletlerarası, °beynelmilel.

ulussever *b. s.* Ulus için her şeyini vermeye hazır, ulus sevgisiyle dolu.

ulvi *s. Ar.* Yüce.

umacı *a.* Küçük çocukları korkutmak için uydurulmuş imgesel bir varlık.

ummak (*-i*) **1.** Olması istenen şeyi olsun diye beklemek, ümit etmek : *"Misafir umduğunu değil, bulduğunu yer."* **2.** Düşünmek, tahmin etmek. § **Ummadığın taş baş yarar** küçük ya da önemsiz şeyler de çoğu kez büyük etkiler yapabilir.

umman *a. Ar.* Büyük deniz, °okyanus.

umum *a.* ve *s. Ar.* Tüm, bütün, hep, kamu.

umumi *s. Ar.* Genel.

umumiyetle *be. Ar.* Genellikle.

umur *ç. a. Ar.* **1.** Aldırış etme, önem verme : *Bu sorun onun umurunda değil.* **2.** (Eski) İşler.

umursamak (*-i*) Aldırış etmek, önem vermek.

umut *a.* **1.** Umulan şey, °ümit. **2.** Ummaktan doğan iç ferahlığı.

umutlanmak (*nsz*) Bir şeyin olmasını inanla beklemek, ümitlenmek.

umutsuz *s.* **1.** Umudu olmayan, hiç umudu kalmayan. **2.** İyileşeceği, olumlu sonuç alınacağı sanılmayan : *Hastanın durumu umutsuz.*

un *a.* Öğütülerek toz durumuna getirilmiş tahıl ve başka besin maddeleri : *Buğday unu. Patates unu.* § **Un ufak etmek** çok ufak kırıntılar durumuna getirmek. **Ununu elemiş, eleğini asmış** geri kalan yaşama süresince artık yapacak önemli bir işi kalmamış.

uncu *a.* Un satan kimse.

unlamak (*nsz*) Una bulamak, üzerine un serpmek.

unmak (*nsz*) Onmak.

unsur *a. Ar.* Birleşik bir bütünü oluşturan öğelerden her biri, öğe, ilke, °eleman.

unutkan *s.* Çok unutan, unutma huyu olan.

unutmabeni *b. a. bot.* İkiçeneklilerden mavi çiçek açan, küçük bir bitki.

unutmabeni

unutmak (*-i*) **1.** Aklında kalmamak : *Bu çiçeğin adını unuttum.* **2.** Hatırına gelmemek : *Size uğramayı unuttum.* **3.** Hatırdan, gönülden çıkarmak : *İnsan gördüğü iyiliği unutmamalı.*

unvan *a. Ar.* Bir işi belirten ad ya da onur payesi olarak kullanılan söz, san.

upuzun *s.* **1.** Çok uzun. **2.** *be.* Tamamıyla uzamış bir durumda : *Upuzun yatıyor.*

ur *a.* Gözelerin aşırı çoğalmasıyla dokularda oluşan ve büyüme eğilimi gösteren yumru, °tümör.

urağan *a. coğr.* Birkaç kasırganın karışmasıyla oluşan zorlu fırtına.

Uranus *öz. a. Yun. gökb.* Güneşe uzaklık sırasında yedinci gelen bir gezegen, Gökhan.

uranyum *a. Yun. kim.* Demir görünüşünde, radyoetkinliği çok, atom ağırlığı 238,03 olan bir element. Simgesi U.

urba *a. İt.* Giysi.

Urduca *öz. a.* Pakistan'da konuşulan resmi dil.

urgan *a.* Kalın ip, halatın incesi.

us *a.* İyiyi, kötüyü, doğruyu, yanlışı anlayabilme, düşünebilme yetisi, °akıl : *Kurtuluş yolunu araştırıcı ve eleştirici bir usla bulmalıyız.*

usanç *a.* Usanmak duygusu, bıkma, bıkkınlık.

usandırıcı *s.* Usanç verici, bıktırıcı.
usanma *a.* Usanmak eylemi.
usanmak (*-den*) Yinelenmesi, uzun sürmesi dolayısıyla bir şeyden hoşlanılmaz ya da sıkılır duruma gelmek, bıkmak, bezmek : *Bu işin zorluklarını yenebilmek için uğraşmaktan usanmamalıyız.*
usare *a. Ar.* Özsu.
usavurmak (*-i*) Bilinen ya da doğru olarak kabul edilen belli önermelerden başka önermeler çıkarmak, °muhakeme etmek.
usçu *a.* ve *s.* Usçuluk yanlısı olan (kimse).
usçuluk *a.* Doğruluğun ölçütünün duyulara değil, düşünceye dayandığını ileri süren öğreti.
uskumru *a. Yun. zool.* Sıcak ve ılık denizlerde sürü durumunda yaşayan, tekir çizgili bir balık.
uskumrugiller *ç. a. zool.* Açık denizlerde yaşayan, mekik biçiminde uzun gövdeli, örnek hayvanı uskumru olan bir familya.
uskur *a. İng.* Pervane : *Vapurun uskuru.*
uslanmak (*nsz*) Uslu olmak.
uslu *s.* **1.** (Çocuk için) Yaramazlık etmeyen. **2.** (At için) Huysuz olmayan, °sakin. § **Uslu durmak (oturmak)** yaramazlık etmemek.
usta *a.* **1.** Bir zanaatı gereği gibi öğrenmiş olan ve kendi başına yapabilen kimse. **2.** Sanat öğreticisi. **3.** Zanaatçılar için san: *Mehmet Usta. Kâmil Usta.* **4.** *s.* Becerikli, °mahir.
ustabaşı, -nı *b. a.* Ustaların çalışmasını denetleyen usta.
ustaca *be.* Becerikli olarak, kurnazlıkla.
ustalaşmak (*nsz*) Bir işi yapmakta usta duruma gelmek.
ustalık *a.* **1.** Usta olma durumu. **2.** Beceriklilik.
ustura *a. Far.* Tıraş için kullanılan açılır kapanır çok keskin bıçak.
usturuplu *a. hlk.* Derli toplu ve ustalıklı, uygun : *Usturuplu bir cevap.*

ustura

usul, -lü *ç. a. Ar.* **1.** Yöntem. **2.** Yol, °tarz. **3.** *müz.* Alaturka müzikte tempo.
usulca *be.* Yavaşça.
usulcacık *be.* Yavaş ve belli etmeden ya da ortalığı karıştırmadan, yavaşçacık : *Usulcacık sandalyesini yanaştırdı.*
usulsüz *a.* **1.** Yöntemsiz. **2.** Yasalara aykırı olan, yolsuz.
usul usul *be.* Usulcacık.
uşak *a.* **1.** Çocuk. **2.** (Ad tamlamalarında tamlanan durumunda) Şu ya da bu bölgenin halkından erkek : *Karadeniz uşağı.* **3.** Erkek hizmetçi.
uşaklık *a. mec.* Birinin kendi özsaygısı pahasına başkasına yaptığı hizmet.

ut

ut *a. Ar.* İri karınlı, kirişli, çalgıçla çalınan bir doğu müziği çalgısı.
utanç *a.* Utanma duygusu. § **Utancından yere geçmek** çok utanmak.
utangaç *s.* Alışmadığı kimselerin yanında sıkılıp yüzü kızararak rahata kavuşamayan ve rahat davranamayan, sıkılgan, °mahcup.
utanmak (*-den, -le*) **1.** Onursuz sayılacak ya da gülünç olacak bir duruma düşmekten üzüntü duymak : *Arkadaşının bu davranışından çok utandı.* **2.** Böyle bir duruma düşmek korkusu duymak : *Bunu istemeye utandı.* **3.** *mec.* Çekinmek : *Yanımıza girmeye utanıyor.*

utanmaz *s.* Utanması olmayan, sıkılmaz, yüzsüz, arsız.

Utarit *öz. a. gökb.* Güneşe en yakın olan gezegen, °Merkür.

utçu *a.* **1.** Ut yapan ya da satan kimse. **2.** Ut çalan kimse, °udi.

utku *a.* Birçok emekler ve tehlikeli uğraşmalar karşılığı erişilen mutlu sonuç, yengi, °zafer.

utmak (*-i*) **1.** (Eski) Yenmek. **2.** (Oyunda) Yenmek, yutmak, ütmek.

uvertür *a. Fr. müz.* Operada, perde açılmadan önce orkestranın çaldığı parça.

uyak *a. yz.* Koşukta dizeler sonundaki eşsesli sözcük ya da aynı görevde olmayan, ses bakımından benzeşen ek, °kafiye.

uyandırmak (*-i*) **1.** Uyanmasına yol açmak. **2.** (Çıra, lamba, soba gibi ışık veren şeyler için) Yakmak, tutuşturmak.

uyanık *s.* **1.** Uyanmış; uyumamış. **2.** *mec.* Gözü açık, aklı başında, kurnaz, becerikli. **3.** *mec.* İyi çalışıp iyi yaşamasını bilen, akıllı : *Buranın halkı uyanık insanlardır.*

uyanmak (*nsz*) **1.** Uyku durumu sona ermek. **2.** *mec.* Aklı başına gelmek, gözü açılmak. **3.** *mec.* Bilgisizlikten kurtulmak. **4.** (Bitkiler) Canlanıp sürmeye başlamak. **5.** *mec.* Belirmek, ortaya çıkmak : *Kederlerin, acıların uyanması.*

uyarıcı *s.* Uyarma özelliği olan : *Uyarıcı söz.*

uyarım *a. biy.* Vücudun herhangi bir organını dıştan bir etki ile harekete geçmek zorunda bırakma ya da o organın aynı biçimde harekete geçmek zorunda kalması.

uyarlama *a.* **1.** Uyarlamak işi. **2.** *s.* Uyarlanmış, °adapte. **3.** Sinema ya da tiyatro için hazırlanmış bir metni sinema ya da tiyatroya uygun biçime sokma, °adaptasyon.

uyarlamak (*-i, -e*) **1.** Bir birine şu ya da bu bakımdan uyar durumu getirmek : *Bu çiçeği Ankara'nın iklimine uyarlamak güç olmadı.* **2.** Yabancı bir dille yazılmış bir yapıtı yerli renk ve töreye uyacak biçimde az çok değiştirerek kendi diline geçirmek, °adapte etmek.

uyarlık *a.* Uyar olma durumu, uygunluk.

uyarma *a.* Birinin dikkatini bir şey üzerine çekme, °ikaz, °ihtar, °tembih.

uyarmak (*-i*) **1.** *hlk.* Uyandırmak. **2.** *mec.* Birini kötü ya da yasal olmayan bir durumu düzeltmesi, sonuca bağlaması için haberdar etmek, ihtarda bulunmak. **3.** *biy.* Vücudun herhangi bir üyesini dıştan bir etki ile görev yapmaya zorlamak.

uydu *a.* **1.** *gökb.* Bir gezegenin çekiminde bulunarak onun çevresinde dolanan daha küçük gezegen, °peyk : *Ay yerin uydusudur.* **2.** *mec.* İşlerini ve davranışlarını daha güçlü birinin isteğine uyduran devlet, kurum ya da kişi.

uydulaşmak (*nsz*) İşlerini ve davranışlarını daha güçlü birinin isteğine uyduran devlet, kurum ya da kişi durumuna girmek.

uydurma *a.* **1.** Uydurmak eylemi. **2.** *s.* Düzme, yalan, °sahte : *Uydurma haberler.*

uydurmak (*-i, -e*) **1.** Uymasını, uygun olmasını sağlamak. **2.** (*-i*) Yalan olarak düzmek : *Bu hikâyeyi kim uydurdu?* **3.** (*-i*) *tkz.* Elde etmek, sağlamak : *Borç harç bir oda takımı uydurduk.*

uyduruk *s. hlk.* Aslı olmayan, uydurma şey.

uygar *s.* Uygarlığın olanaklarından yararlanan ya da bu olanaklardan yararlanılan bir ülkede yaşayan, °medeni.

uygarlaşmak (*nsz*) Uygarlığa erişmek, °medenileşmek.

uygarlık *a.* Bir ulusun, bir toplumun, düşün ve sanat yaşamıyla eriştiği düzey; maddi, manevi varlıkların tümü, °medeniyet.

uygulama *a.* **1.** Uygulamak eylemi. **2.** Bir düşünceyi, bir kavramı gerçekleştirme işi, °tatbik. **3.** *mat.* Üst üste getirme.

uygulamak (*nsz*) **1.** Belli bir erekle hazırlanmış bir şeyi yürürlüğe koyarak yürütmek, °tatbik etmek: *Yasayı uygulamak.* **2.** Gereğini yapmak, yerine getirmek. **3.** (*-i, -e*) Üst üste getirmek, üstüne koymak, °tatbik etmek : *İki üçgeni birbirine uygulamak.*

uygulamalı *s.* Uygulama yoluyla yapılan, uygulanarak yapılan.

uygun *s.* **1.** Yakışır, yaraşır, usturuplu, uz, °mutabık, °mütenasip. **2.** Elverişli, yararlı, °müsait. **3.** *mec.* Orantılı, oranlı. § **Uygun adım** *sp.* adım atışta birliği gerektiren grupça yürüyüş türü. **Uygun düşmek** yakışmak, yaraşmak, elverişli olmak.

uygunsuz *s.* Yakışık olmayan, yaraşmayan.

Uygur *öz. a.* VII. yüzyılda Orta Asya'da büyük bir devlet ve uygarlık kurmuş olan bir Türk ulusu ve bu ulustan olan kimse.

Uygurca *öz. a.* Uygur dili.

uyku *a.* **1.** İnsan ve hayvanda bitkisel yaşamın sürüp gitmesiyle birlikte evrenle olan ilginin kesilmesi durumu : *Uykuya dalmak. Uykusu kaçmak.* **2.** *mec.* Gerçeği görememe, tehlikeyi sezmekten uzak olma durumu, dalgınlık : *O hâlâ uykuda, başına neler gelecek bilmiyor.* § **Uyku çekmek** iyice, derin derin uyumak. **Uyku durak yok** dinlenme olanağı bulamadan. **Uyku gözünden akıyor** çok uykusu geldiği durumundan belli.

uykucu *s.* Uykuyu seven, çok uyuyan.

uyluk *a.* Kalçadan dize kadar olan bacak bölümü.

uymak (*-e*) **1.** Ölçüleri birbirini tutmak : *Bu kapak bu kutuya uydu.* **2.** Yakışmak, birbirini tutmak, iyi gitmek : *Bu şapka bu giysiye uymamış.* **3.** Bir kimsenin ya da bir şeyin istemine göre hareket etmek, °itaat etmek : *Öğrencilerin okul düzenine uyması gerekir.* **4.** (*nsz*) Denk gelmek : *Pazarlık uymadı. Hesabına uyarsa...*

uyruk *a.* Bir devletin bağımı altında bulunan kimse, °tebaa.

uyrukluk *a.* (Bir kimsenin bir devlete) Uyruk olma durumu, °tabiiyet : *Bu adamın uyrukluğu anlaşılamadı.*

uysal *s.* Uymakta güçlük çıkarmayan, yumuşak başlı.

uysallaşmak (*nsz*) Uysal duruma gelmek, uysal olmak.

uyuklamak (*nsz*) Oturduğu yerde hafif uykuya dalmak.

uyum *a.* **1.** Bir tümün parçaları arasında bulunan uygunluk, °ahenk. **2.** *biy.* Bir cismin görüntüsünü tam ağtabaka üzerine düşürebilmek için, göz merceğinin dışbükeylik derecesini çoğaltıp azaltması olayı. **3.** *dilb.* Bir sözcükte ünlülerin ya da ünsüzlerin birbirlerini etkileyerek benzeşmeleri : *Ünlü uyumu. Ünsüz uyumu.*

uyumak (*nsz*) **1.** Uyku durumunda olmak : *Çocuk uyuyor.* **2.** *mec.* İşlem görmemek, el sürülmemek : *Bizim iş hâlâ uyuyor.* **3.** *mec.* Çevresindeki olayları fark etmemek, görememek.

uyuntu *s.* Uyuşuk, miskin.

uyurgezer *b. s.* ve *b. a.* Bilinçsiz olarak uykusundan kalkıp dolaşan ruh hastası.

uyuşmak (I) (*nsz*) Soğuk ya da basınç nedeniyle vücudun herhangi bir yerinde duyum ve devinim geçici olarak azalmak : *Soğuktan ellerim uyuştu.*

uyuşmak (II) (*nsz, -le*) **1.** Her konuda birbirine uymak, bağdaşmak : *Bu çiftin uyuşacağı umulmazdı.* **2.** (*nsz*) Bir iş, bir düşünce üzerinde anlaşmaya varmak : *Alıcı ile satıcı beş bin liraya uyuştular.*

uyuşmazlık *a.* Düşünce aykırılığından doğan anlaşmazlık, geçimsizlik.

uyuşturucu *s.* Duyum ile devimi azaltan, uyuşturma özelliği olan.

uyuşuk *s.* **1.** Duymaz ve hareket edemez duruma gelmiş, uyuşmuş. **2.** Gevşek, tembel.

uyutmak (*-i*) **1.** Uyumasını sağlamak, uyur duruma getirmek. **2.** *mec.* (Acı, keder ... için) Hafifletmek. **3.** *mec.* Aldatmak, kandırmak.

uyuz *a.* **1.** *hek.* Örümcek soyundan, gözle zorlukla görülebilecek kadar küçük olan bir böceğin, üstderinin altına girerek yaptığı kaşındırıcı bir deri hastalığı. **2.** *s.* Bu hastalığa tutulmuş olan. **3.** *mec.* Beceriksiz, pısırık. **4.** *argo* Parasız.

uyuzlaşmak (*nsz*) **1.** Tüyleri döküldüğü için çirkin bir görünüş almak : *Kedi uyuzlaştı.* **2.** *mec.* Beceriksizleşmek, pısırıklaşmak.

uz (I) *s.* İşe yatkın, becerikli : *Eli uz bir kişi.*

uz (II) *be.* Masallarda **az gitti uz gitti dere tepe düz gitti** tekerlemesinde **uzak** anlamında kullanılır.

uzaduyum *b. a. ruhb.* Birbirinden uzakta bulunan iki ruh ya da zihin arasında duyular yoluyla oluşan iletişim, °telepati.

uzak *s.* **1.** Gidilmesi çok süren, **yakın** karşıtı, ırak : *Orası uzaktır, yayan gidilmez.* **2.** Arada çok zaman bulunan : *Uzak bir gelecekte neler olacağı bilinmez.* **3.** Eli, gücü ya da hükmü yetişmez : *O böyle işlerden pek uzaktır.* **4.** Olasılığı az olan : *Ben bu işi çok uzak görüyorum.* **5.** Birbiriyle yakın ilgisi olmayan : *Uzak akraba.* § **Uzağı görmek** gelecekte ne olacağını kestirmek.

uzaklaşmak (*-den*) **1.** (Bir şeyden ya da yerden) Ayrılıp uzağa gitmek. **2.** Bir iş ya da kimseden ayrılmak, bırakmak : *Ben o işten uzaklaştım.* **3.** Yabancılaşmak, ilgisi azalmak.

uzaklık *a.* **1.** Uzak olma durumu. **2.** *mat.* İki nokta arasındaki uzay ölçümü, °mesafe.

uzam *a.* Bir şeyin uzayda doldurduğu yer.

uzamak (*nsz*) **1.** Uzun duruma gelmek. **2.** Çok zaman almak, uzun sürmek : *Bu iş uzadı.*

uzanım *a. fiz.* Titreşim durumunda bulunan bir noktanın, herhangi bir anda titreşim merkezinden uzaklığı.

uzanmak (*-e*) **1.** Boylu boyunca yatmak : *Ben biraz uzanacağım.* **2.** Bir şeye erişmek için kolunu uzatmak : *Almak için uzandım.* **3.** Gitmek : *Şöyle köye kadar uzanalım dedik.*

uzantı *a.* Kimi şeylerin herhangi bir yerinde görülen uzamış bölüm.

uzatım *a.* Uzatmak eylemi : *Süre uzatımı.*

uzatma *a.* Uzatmak eylemi. § **Uzatma işareti** *dilb.* kalın ünlülerle birlikte bulunan g, k ünsüzlerini ince okutmak ya da yabancı sözcüklerde uzun okunması gereken ünlüleri belirtmek üzere kullanılan (^) işaretinin adı, düzeltme imi.

uzatmak (*-i*) **1.** Uzamasına neden olmak, uzamak işini yaptırmak. **2.** Bir şeyi vermek için birine yöneltmek : *Kitabı uzatmak.* **3.** Konuşmayı gereksiz yere sürdürmek : *Artık uzatma, mesele anlaşıldı.* **4.** (Zaman için) Artırmak, genişletmek : *Süreyi uzatmak.*

uzatmalı *s.* Süresi uzatılan : *Uzatmalı çavuş.*

uzay *a.* **1.** Bütün varlıkları her yandan toplayan sonsuz boşluk, °feza. **2.** *gökb.* Bütün gökcisimlerinin içinde bulunduğu büyük oylum. § **Uzay adamı** uzay gemisini yöneten kimse, °astronot. **Uzay gemisi** uzaya gitmek için yapılmış taşıt.

uziletişim *b. a.* Simgelerin, haberlerin, yazıların ve her çeşit bilgilerin tel, radyo, optik ya da başka elektromanyetik sistemlerle iletilmesi, yayını ya da alınması, °telekomünikasyon.

uzlaşmak (*nsz*) Aralarındaki düşünce ya da çıkar ayrılığını kaldırarak anlaşmak : *İki ortak sonunda uzlaşabildiler.*

uzluk *a.* Ustalık, işinin eri olma durumu.

uzman *a.* ve *s.* Belli bir işte, belli bir konuda bilgi, görüş ve becerisi çok olan kimse, °mütehassıs.

uzmanlaşmak (*nsz*) Uzman duruma gelmek, uzman olmak.

uzmanlık *a.* Uzman olma durumu, uzmanın işi ya da yeri.

uzun *s.* **1.** İki ucu arasında çok uzaklık olan, **kısa** karşıtı : *Uzun değnek.* **2.** Çok süren : *Uzun yol. Uzun ömür.* **3.** Bir boyutu öbürüne göre büyük olan. § **Uzun atlama** *sp.* vücudun, bacakların sıçrama gücü ile yerden kesilerek alabildiğine uzağa konması. **Uzun etmek** 1) tartışmayı sürdürmek; 2) aşırı gitmek. **Uzun hece** *dilb.* içinde uzun ünlü bulunan hece : *Âlem. Kâtip.* **Uzun lafın kısası** lafı uzatmayalım da sonuca gelelim. **Uzun uzadıya** uzatarak, derinleştirerek, genişleterek, ayrıntılarıyla. **Uzun ünlü** *dilb.* ses süresi uzun olan ünlü.

uzunçalar *b. a.* Uzun devirli plak, °longpley.

uzuneşek *b. a.* Eğilmiş ve birbiri ardına tutunmuş birkaç kişinin üzerinden atlayarak oynanan bir açık hava oyunu.

uzunkafalı *b. s. anat.* Kafatasının ön - art ekseni, yan eksenine göre uzun olan (kimse), °dolikosefal.

uzunlamasına *be.* Uzunluğuna.

uzunluk *a.* **1.** Bir şeyin bir uçtan öbür uca kadar olan uzaklığı : *Bir caddenin uzunluğu.* **2.** *mat.* İki nokta arasındaki yer aralığının ölçümü. § **Uzunluk ölçüsü** uzunluğu ölçmek için kullanılan metre, yarda gibi herhangi bir birimi

uzuv, -zvu *a. Ar.* Organ, üye.

Ü

ü, Ü *a.* Türk abecesinin yirmi altıncı harfi; ünsüz.

ücra *s.* Çok uçta, kenarda bulunan, sapa.

ücret *a. Ar.* **1.** Emek karşılığı verilen para, işgücünün fiyatı. **2.** Görülen bir iş, yapılan bir hizmet karşılığı ödenen para : *Otobüs ücreti. Otel ücreti.*

üç *s.* **1.** İkiden bir artık. **2.** *a.* İkiden sonra gelen sayının adı ve bu sayıyı gösteren rakam : 3, III. § **Üç aşağı beş yukarı** yaklaşık olarak, az bir farkla. **Üçüncü Dünya Ülkeleri** Asya, Afrika ve Latin Amerika'nın hemen hepsi eski sömürgeler olan, ulusal bağımsızlıklarını kazanmış ya da bu uğurda savaşım veren ülkelerine verilen ad.

üçboyutlu *b. s.* Eni, boyu ve derinliği olan. § **Üçboyutlu film** en ve boyla birlikte derinlikleri de belirtilen sinema filmi.

üçer *s.* Üç sıfatının üleştirme biçimi, her birine üç, her kezinde üçü bir arada olan.

üçgen *b. a.* ve *s.* Üç tepe noktası, üç açısı, üç kenarı olan geometri biçimi.

üçkâğıtçı *b. a.* ve *s.* Dolandırıcı, hileci, düzenci (kimse).

üçlü *s.* **1.** İskambil, domino gibi oyunlarda üzerinde üç işaret bulunan kâğıt ya da pul. **2.** Üç yanlı, üç kollu, üç parçalı : *Üçlü sefertası.* **3.** Üç kişiden kurulan müzik topluluğu, °triyo.

üçteker *b. a.* **1.** Çocukların düşmeden binmelerini sağlamak için, ikisi arkada, biri önde üç tekerlekli araç. **2.** Eşya taşımak için bir kasası bulunan, çoğu kez motorlu, üç tekerlekli küçük taşıt, °triportör.

üçüz *s.* **1.** Bir arada doğan üç (kardeş). **2.** Üçlü, üç yanlı, üç kollu, üç parçalı.

üfleç *a.* Alevi üfleyerek bir şey üzerine yöneltmek için kullanılan, ince maden boru.

üfleme *a.* Üflemek eylemi.

üflemek (*-e*) **1.** Dudaklarını büzerek soluğu hızla dışarı vermek. **2.** (*-i*) Yanmakta olan bir şeyi söndürmek ya da canlandırmak için soluk vermek : *Mumu üflemek. Ateşi üflemek.* **3.** (Solukla seslendirilen çalgılar için) Çalmak : *Ney üflemek.*

üflemeli *s.* Üfleyerek çalınan (çalgı).

üfürmek (*-i*) **1.** Soluğu hızla dışarı vermek. **2.** Esmek : *Kapının altından rüzgâr üfürüyor.*

üfürük *a.* **1.** Üfürülerek verilen soluk. **2.** Üfürükçülerin hastaların üstüne okuyarak üfürdükleri soluk.

üfürükçü *a.* Okuyup üfleyerek hastalıkları savdığını ileri süren ve böylece cahil kimseleri dolandıran düzenbaz kişi.

üleşmek (*nsz* √ *-le*) Bölüşmek, paylaşmak.

üleştirme *a.* Üleştirmek işi, bölüştürme, dağıtma. § **Üleştirme sıfatı** *dilb.* paylaştırma kavramı veren sıfat, Türkçede bu kavram *-er, -şer* ekiyle sağlanır : *Birer elma. İkişer kalem.*

üleştirmek (*-i, -e*) **1.** Pay ederek dağıtmak, bölüştürmek. **2.** Herkesin payını kendine vermek.

ülke *a.* **1.** Bir devletin egemenliği altında bulunan toprakların topu, °memleket. **2.** Herhangi bir özelliği yönünden düşünülen bölge : *Sıcak ülkeler. Altın ülkesi.*

Ülker *öz. a. gökb.* Boğa burcunda yedi yıldızdan oluşan takım, °Süreyya.

ülkü *a.* İnsanı umut içinde yaşatan, ruhunu güçlü tutan, her vakit erişilemeyen ve uğrunda özveride bulunmaktan çekinilmeyen yüce dilek, °mefkûre, °ideal.

ülkücü *s.* Bir ülküye bağlı olan, bir ülküyü savunan, °idealist.

ülküdeş *a.* Aynı ülküye bağlı olanlardan her biri.

ülser *a. Fr.* Sindirim sisteminde ve özellikle mide ile onikiparmakbağırsağında görülen yara.

ültimatom *a. Lat.* Bir devletin başka bir devlete verdiği, belirli bir sürede belirtilen istemlerin yerine getirilmesinin istendiği, bu istekler üzerinde hiçbir tartışma ve itirazın kabul edilmediği diplomatik nota.

ültraruj *a. Fr.* Kızılötesi.

ültraviyole *a. Fr.* Güneş tayfında bulunan ve yapma olarak da elde edilip hekimlikte kullanılan bir ışınım, morötesi.

ümit *a. Far.* Ummaktan doğan güven duygusu, umut.

ümitlenmek (*nsz*) Umutlanmak.

ümmet, -ti *a. Ar.* Bir peygambere inananların tümü : *Muhammed ümmeti.*

ümmetçilik *a.* Belli bir ümmetin egemen olmasını savunma politikası.

ün *a.* **1.** Ses. **2.** İyi bir nitelikle bilinip tanınmış olma durumu, °şöhret, °şan, °nam : *Onun ünü dünyayı tutmuştur.*

üniforma *a. Fr.* **1.** Aynı işi yapanların giydikleri, tüzükle belirtilmiş bir örnek giysi. **2.** Silahlı kuvvetlerin resmi giysisi.

ünite *a. Fr.* Bir kümenin her elemanı ya da bir çokluğu oluşturan varlıkların her biri, birim.

üniversite *a. Fr.* Fakültelerden oluşan, yükseköğretim ve bilim kurumu.
üniversiteli *a. ve s.* Üniversite öğrencisi.
ünlem *a. dilb.* Türlü duygular anlatmaya yarayan bir söz bölüğü türü : *Ah! Oh!*
ünlemek (-e) *hlk.* **1.** Yüksek sesle çağırmak. **2.** Yüksek sesle bildirmek.
ünlü *s.* **1.** Ün salmış olan, °şöhretli, °meşhur. **2.** *a. dilb.* Ses yolunda bir engele çarpmadan kolayca çıkabilen ses, sesli: *a, e, i...* § **Ünlü uyumu** *dilb.* kimi dillerde, özellikle Türkçede sözcüklerdeki ünlülerin, incelik, kalınlık ya da düzlük, yuvarlaklık bakımlarından birbirine benzemesi.
ünsüz *a.* **1.** Ünü olmayan, gösterişsiz, °şöhretsiz. **2.** *a. dilb.* Ses yolunda bir engele çarparak çıkan ses; sessiz: *b, d, k...* § **Ünsüz uyumu** *dilb.* Türkçede sert ünsüzle biten bir sözcüğe -c, -d, -g ünsüzlerinden biriyle başlayan bir ek getirilince ekin başındaki ünsüzün sertleşmesi.
üre *a. Yun.* **1.** Azotlu besinlerin vücutta yanmasıyla oluşan, sidikle dışarı atılan azotlu madde. **2.** Yapay reçine verniği ve tutkalı üretiminde kullanılan beyaz, billursu toz.
ürem *a.* Kiralanan paranın kira bedeli, °faiz.
üremek (*nsz*) **1.** (Yaşayan şeyler için) Doğup çoğalmak : *Tavşanlar çabuk ürer.* **2.** Çoğalmak, artmak : *Yün kalın olduğu için örgü çabuk ürüyor.*
üremi *a. Yun. hek.* Ürenin sidikle çıkmayıp kanda birikmesi sonucu ortaya çıkan hastalık.
üreteç *a. fiz.* Herhangi bir enerjiyi, elektrik akımına çeviren aygıt : *Pil ve dinamo birer elektrik üretecidir.*
üretici *a.* ve *s.* Üretimle uğraşan (kimse), yetiştirici, °müstahsil.
üretim *a.* **1.** İnsanların, toplumun varlığı ve gelişmesi için gerekli olan nesneleri sağlamak üzere, amaçlı etkinlikleriyle doğal çevrelerini değiştirmeleri. **2.** Bu etkinlikler sonucu elde edilen nesneler. § **Üretim araçları** üretim yapabilmek için gerekli araçların tümü. **Üretim ilişkileri** maddi hayatın toplumsal üretimi sürecinde insanlar arasında kurulan ilişkiler.
üretmek (*-i*) **1.** Aynı türden canlıları çoğaltmak : *Tavuk üretmek.* **2.** Ekonomik bir etkinlik sonucu elde etmek : *Petrol üretmek.* **3.** Artırmak, çoğaltmak : *Örgüyü bir türlü üretemiyorum.*
ürkek *s.* **1.** Çok ürken. **2.** Çekingen.
ürkmek (*nsz*) **1.** Korkup sıçramak : *At otomobille karşılaşınca ürktü.* **2.** Şaşkınlıkla karışık korku duymak : *Hasta öyle zayıflamış ki ilk görüşte durumundan ürktüm.*
ürküntü *a.* Ürkme duygusu.
ürkütmek (*-i*) **1.** Ürkmesine neden olmak. **2.** Korkutup kaçırmak : *Kuşları ürkütmek.* **3.** Herhangi bir etkiyle bitkinin gelişmesini engellemek.
ürodeller *ç. a. Yun. zool.* Kurbağagillerden, vücutları kelerlerde olduğu gibi uzunca, ayakları kısa ve çoğu suda yaşayan hayvanlar takımı.
ürolog *a. hek.* Sidikyolu hastalıkları uzmanı.
ürpermek (*nsz*) Herhangi bir nedenle tüyler diken diken kalkıp, deri nokta nokta kabarmak.
ürperti *a.* Ürperme duygusu ya da durumu.
ürümek (*nsz*) Havlamak : "*İt ürür, kervan yürür.*" § **Ürüyen köpek ısırmaz** bağırıp çağırarak başkalarını korkutmak isteyen kimseden saldırı beklenmez.
ürün *a.* **1.** Doğadan elde edilen yararlı şey : *Deniz ürünleri.* **2.** *mec.* Yapıt : *Cumhuriyet dönemi ressamlarının ürünleri sergilendi.* **3.** *mec.* Bir tutum ve davranışın çıkardığı şey. **4.** *kim.* Bir işlemin sonucu : *Petrolün damıtma ürünleri.*

üs, -ssü (I) *a. mat.* Bir kuvvete yükseltilmiş sayının üzerine yazılan ve kaçıncı kuvvete yükseltildiğini gösteren sayı; 5^3 ifadesinde 3 rakamı üstür.

üs, -ssü (II) *a. Ar.* Herhangi bir sefer için merkez olarak seçilip ona göre donatılan yer : *Hava üssü.*

üslup *a. Ar.* **1.** Oluş, deyiş ya da yapış biçimi. **2.** Bir sanatçıya ya da bir çağa özgü, teknik, renk, söyleyiş ve biçimlendirme özelliği, biçem, °stil.

üst, -tü *a.* **1.** Bir şeyin yukarı doğru olan yanı : *Toprağın üstü. Masanın üstü.* **2.** Bir şeyin dış yüzü, yüzey : *Portakalın üstü pürtüklü olur.* **3.** Giysi : *Üstünü değiştirmek.* **4.** Artan, geriye kalan bölüm, °küsur : *Paranın üstü.* **5.** Bir derece yukarıda olan. **6.** Kimi tamlamalarda oluş zamanını bildirir : *Yemek üstü.* § **Üst baş** giyecek, giysi, giyim kuşam. **Üstüne basmak** *tkz.* yerinde bir düşünce ileri sürmek. **Üstüne oturmak** hakkı yokken bir şeyi kendine mal etmek. **(Bir şeyin) Üstüne titremek** çok sevgi ve özen göstermek. **Üstüne toz kondurmamak** bir şeyde kusur olabileceğini kabul etmemek. **Üstüne yok** bundan daha iyisi yok, en iyisi bu.

üstalize *b. a. T. Fr. coğr.* Alizelere karşıt olarak ekvator bölgelerinden kutuplara doğru esen yel.

üstat *a. Far.* **1.** Bilim ya da sanat alanında üstün bilgisi ve yeteneği olan kimse. **2.** *tkz.* Senlibenli konuşmada erkekler arasında çağırmalık olarak kullanılır : *Üstadım nasılsınız?*

üstbitken *b. s. bot.* Başka bir bitkinin üzerinde biten, ama asalak olmayan bitki.

üstçene *b. a. anat.* Çenenin üst bölümü, üstdudağın bulunduğu yöndeki çene.

üstderi *b. a.* **1.** *anat.* Deriyi oluşturan iki tabakadan üstte olanı. **2.** *bot.* Bitkilerde bütün organları örten zar.

üste *a.* "Başarmak, becermek" anlamında kullanılan **üstesinden gelmek** deyiminde geçer.

üsteğmen *b. a. ask.* Orduda aşaması teğmenle yüzbaşı arasında olan subay.

üstelemek (*nsz*) **1.** Bir düşünce ya da istek üzerinde durmak, direnmek, °ısrar etmek : *Bu yanıtı alınca fazla üstelemedim.* **2.** (Hastalık) Yeniden ortaya çıkmak : *Sıtması üsteledi.*

üstelik *be.* Ayrıca... da : *Yedirdi, içirdi, üstelik para da verdi.*

üstenci *a.* Başkası için yapı ve ticaretle ilgili bir işi yapmayı üstüne alan kimse, °müteahhit.

üstgeçit *b. a.* Trafik akımını kolaylaştırmak için bir yolun üstünden geçirilen yol.

üstlenmek (*-i*) Yüklenmek.

üstlük *a.* **1.** Uzun dış giysisi. **2.** Üst olma durumu.

üstübeç *a.* Kuvvetli bir zehir niteliği taşıyan, boyacılıkta kullanılan kurşun karbonatı.

üstün *s.* **1.** Benzerlerine göre daha yüksek düzeyde olan, onları geride bırakan : *Üstün bir zekâ.* **2.** (Birine ya da bir şeye göre) Nitelik bakımından daha yüksek, daha elverişli olan : *"El elden üstündür."*

üstünkörü *b. a.* İnceliklerine inmeden, özen vermeyerek yapılan, gelişigüzel : *Üstünkörü bir iş.*

üstünlük *a.* Üstün olma durumu.

üstyapı *b. a.* Ekonomik altyapının belirlediği ideoloji, kültür, sanat, din gibi toplumsal değerler.

üşengeç, üşengen *s.* Çok üşenen, tembel.

üşenmek (*-e*) Kendinde gevşeklik duyarak bir işi yapma isteği olmamak : *Gitmeye üşeniyorum.*

üşümek (*nsz*) Soğuğun etkisini duymak.

üşüşmek (*-e*) Her yandan bir araya gelmek : *Halk olay yerine üşüştü.*

üşütmek (*-i*) **I.** Üşümesine yol açmak. **2.** (*nsz*) Soğuk almak. **3.** *argo* Delirmek; saçmalamak.

ütmek (I) (*-i*) Bir şeyi, tüylerini yakmak için alevden geçirmek.

ütmek (II) (*-i*) *hlk.* (Oyunda) Yenmek.

ütopya, ütopi *a. Yun. fels.* Gerçekleştirilmesi olanaksız tasarı ya da düşünce.

ütopyacı *s.* Ütopyalara kapılan, inanan (kimse).

ütü *a.* **I.** Genellikle giysilerin buruşuklarını gidermek için bunların üzerinden geçirilen kızgın demir araç. **2.** Bu araçla yapılan iş : *Bu kadın iyi ütü bilir.*

ütülemek (*-i*) **I.** Ütü ile buruşukluklarını gidermek. **2.** Alevde tüylerini ya da kabuğunu yakmak, ütmek.

ütülmek (*nsz*) Oyunda yenilmek.

üvendire *a.* Çift öküzlerini dürtmekte kullanılan, ucuna sivri demir çivi çakılmış uzun değnek.

üvey, -i, -si *s.* Yalnız yasa aracılığıyla akraba olan, öz olmayan. § **Üvey ana** öz olmayan ana, analık. **Üvey baba** öz olmayan baba, babalık. **Üvey evlat** karı kocanın her birine göre öbürünün ayrı bir eşinden dünyaya gelmiş evladı. **Üvey kardeş** babaları ya da anaları ayrı olan kardeşlerden her biri.

üveyik *a. zool.* Korularda yaşayan, eti için avlanan, güvercini andırır bir kuş.

üveymek (*nsz*) (Güvercin, kumru gibi kuşlar için) Göğüsten ötmek.

üvez (I) *a. bot.* Gülgillerden bir ağaç ve bunun muşmulaya benzer yemişi.

üvez (II) *a. zool.* Sivrisineğe benzeyen bir böcek.

üye *a.* **I.** Herhangi bir topluluğu oluşturan bireylerden her biri, °aza : *Kurum üyesi.* **2.** *anat.* Organ, °uzuv : *Göz, vücudun üyelerinden biridir.*

üzengi *a.* Eyerin iki yanında asılı bulunan ve hayvana binerken ayakların basmasına yarayan altı düz demir halka.

üvez

üzengikemiği, -ni *b. a. anat.* Ortakulaktaki küçük kemiklerden biri.

üzengilemek (*-i*) (Koşturmak için hayvana) Üzengi ile vurmak.

üzere *il.* **I.** Yakın olmayı, yakınlaşmayı belirtir : *Sabah olmak üzere.* **2.** Erek anlatır : *Gitmek üzere kalktı.* **3.** Koşul anlatır : *Akşama geri vermek üzere bu kitabı alabilirsiniz.* **4.** Gibi, (bu) yolda : *Yukarıda yazıldığı üzere...*

üzeri *a.* Üst : *Üzerinizde kaç kuruş var?*

üzerinde *il.* ve *a.* **I.** Üstünde : *Kalem masanın üzerinde.* **2.** İle ilgili, üzerine : *Atom üzerinde araştırmalar.*

üzerine *il.* ve *a.* **I.** Hakkında, konusunda : *Dil üzerine bir yazı.* **2.** Üstüne : *Kalemi masanın üzerine koydum.* **3.** -den dolayı, nedeniyle : *Onun gelmesi üzerine ortalık yatıştı.* **4.** -den sonra : *Yemek üzerine su içilince...*

üzerlik *a. bot.* Sedefotugillerden, yaprakları almaşık, çiçekleri beyaz renkte, susama benzeyen, tohumları acı olan bir bitki.

üzgün *s.* Üzülmüş, üzüntü duymuş, neşesiz, tasalı, gamlı.

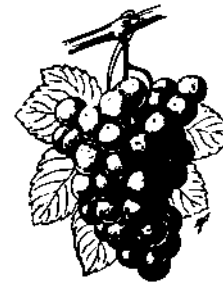
üzmek (*-i*) **I.** Üzüntü vermek. **2.** Bir şeyi gerip çekerek gevşetmek, sürterek aşındırmak.

üzücü *s.* Üzüntü veren : *Üzücü bir durum.*

üzülmek (*-e*) **I.** Üzüntü duymak, canı sıkılmak, kaygılanmak. **2.** (*nsz*)

üzerlik

üzüm

Bir şey herhangi bir nedenle aşınmak, incelmek.

üzüm *a. bot.* Asmanın salkım durumunda bulunan, taze ya da kuru olarak yenen meyvesi. § **Üzüm üzüme baka baka kararır** her zaman bir arada bulunan, arkadaşlık eden kimseler, birbirlerine huy aşılarlar. **Üzümünü ye de bağını sorma** *tkz.* yararlandığın şeyin nereden geldiğini araştırma.

üzümşekeri, -ni *b. a. kim.* Özellikle üzüm suyunda bulunan karbon, hidrojen ve oksijenden oluşan şeker, °glikoz.

üzüntü *a.* Olması istenilmeyen olaylardan doğan ruh tedirginliği : *Hasta iyileşinceye kadar çok üzüntü çektik.*

V

v, V *a.* Türk abecesinin yirmi yedinci harfi; ünsüz.

V *kim.* Vanadyumun simgesi.

vaat, -di *a. Ar.* Bir işi üstüne alma ve bu işi yapmak için verilen söz. § **Vaat etmek** bir işi yapacağına söz vermek.

vaaz, -ı *a. Ar.* Din açısından yapılan konuşma, dinsel görüşle verilen öğüt.

vacip *s. Ar.* **1.** Yapılması gereken, gerekli. **2.** Müslümanlıkça yapılması gerekli olan.

vade *a. Ar.* Bir işin yapılması ya da bir borcun ödenmesi için gösterilen süre, erim, °mühlet. § **Vadesi gelmek** (ya da **yetmek**) **1)** süresi dolmak, zamanı gelmek; **2)** *mec.* ömrü sona ermek, eceli gelmek.

vadeli *s.* Süresi sınırlanmış ya da belirlenmiş. § **Vadeli hesap** belli bir süre için açılmış banka hesabı.

vadesiz *s.* Süresi sınırlanmamış ya da belirlenmemiş. § **Vadesiz hesap** süresi belirlenmeyip, istenildiğinde çekilebilen banka hesabı.

vadi *a. Ar.* **1.** İki dağ arasındaki geçit, koyak. **2.** *mec.* Konu, yol, °tarz : *Bu vadide hayli konuştu.*

vaftiz *a. Yun.* Hıristiyan dininde, ilk günahı silmek ve Hıristiyanlaştırmak amacıyla yapılan kutsal işlem.

vagon

vagon *a. İng.* Demiryolu arabası.

vah *ünl.* Acıma, yakınma anlatır: *Vah vah, bütün ev rezil olmuş!*

vaha *a. Ar.* Çöllerin su bulunan kesimlerinde oluşan bitkili alan.

vahamet, -ti *a. Ar.* Ağırlık, korkulacak tehlikeli durum.

vahdet *a. Ar.* Birlik, teklik.

vahim *s. Ar.* Çok tehlikeli, korkulu.

vahit *s. Ar.* Bir, tek.

vahiy, -hyi *a. Ar.* Bir inanışa göre, bir düşüncenin ya da bir buyruğun Tanrı tarafından peygambere duyurulması.

vahşet, -ti *a. Ar.* Yabanıl olma durumu, yabanıllık.

vahşi *s. Ar.* **1.** İnsan eli değmemiş : *Vahşi bir doğa.* **2.** Uygarlıktan uzak kalmış, ilkel : *Vahşi bir insan.* **3.** Evcil olmayan, yabanıl, yabani: *Vahşi hayvan.*

vaiz *a. Ar.* Vaaz eden, dinsel öğüt veren kimse.

vaka *a. Ar.* Yapılan ya da olan iş, olgu.

vakar *a. Ar.* Ağırbaşlılık.

vakfetmek (*-i, -e*) *Ar. T.* **1.** Vakıf durumuna sokmak. **2.** *mec.* Bir şeyin bütününü bir işe vermek : *Hayatını bilime vakfetti.*

vakıa *a. Ar.* **1.** Olmuş bir iş : *Bu bir vakıadır, inkâr edilemez.* **2.** *bağ.* Gerçi, her ne kadar.... ise de : *Vakıa ben o sözü söyledim ama....*

vakıf, -kfı *a. Ar.* **1.** Bir hizmetin gelecekte de yapılması için belli koşullarla ve resmi bir yolda ayrılıp bir kimse tarafından bırakılan mülk ya da para. **2.** *s.* Bu nitelikte olan (mülk ya da para) : *Vakıf bina.*

vakit, -kti *a. Ar.* **1.** Zaman : *Vakit bulursam size uğrarım.* **2.** Uygun zaman : *Vaktinde yola çıkmak.* **3.** Özel zaman : *Yemek vakti.* **4.** Para yönünden durumun iyi olması : *Hali vakti yerinde bir aile.* **5.** Zaman anlatan sözcüklere belirtilen durumunda gelince "iken" anlamını verir : *Gece vakti. Kış vakti.* § **Vakti gelmek** *mec.* ölüm zamanı gelmek.

vakur *s. Ar.* Ağırbaşlı.

vali *a. Ar.* Bir ilin en büyük yönetim görevlisi.

valide *s. Ar.* Ana, anne. § **Valide sultan** padişah annelerine verilen san.

valilik *a. Ar. T.* **1.** Vali olma durumu. **2.** Valinin orunu: *Valiyi, valilikte ziyaret etti.*

valiz *a. İt.* Elde taşınabilir küçük bavul.

vallahi *a. Ar.* "Tanrı'yı tanık tutarım", "Tanrı hakkı için" anlamında ant.

vals *a. Al.* Bir çeşit salon dansı ve müziği.

vampir *a. Al.* **1.** İnsan kanı emdiğine inanılan hortlak. **2.** *zool.* Kan emici bir tür büyük yarasa.

vana *a.* Genellikle su borularında suyun akışını durdurmaya ya da serbest bırakmaya yarayan anahtar.

vanadyum *a. Lat. kim.* Atom ağırlığı 51, yoğunluğu 5,7 olan beyaz bir element. Simgesi V.

vanilya

vanilya *a. İsp. bot.* Salepgillerden, çiçekleri beyaz kokulu olan küçük bir bitki ve bunun kimi tatlılarda güzel koku vermek için kullanılan yemişi.

vantilatör *a. Fr.* Kapalı bir yerin havasını tazelemek ya da serinletmek için kullanılan aygıt.

vantrilok *a. Fr.* Başkası söylüyormuş gibi konuşma becerisi olan kimse.

vantuz *a. Fr.* **1.** Çekip emmeye yarayan aygıt ya da organ, çekmen. **2.** Şişe.

vapur *a. Fr.* Su buharı gücüyle çalışan gemi.

var *s.* **1.** Evrende ya da düşüncede yer alma : *Yurdumuzda birçok madenler vardır.* **2.** *a.* Elde bulunan her şeyi : *Bütün varını bu uğurda harcadı.* § **Varı yoğu** bir kimsenin olanca varlığı.

varagele, vargel *b. a.* Herhangi bir makinenin bir doğrultuda gidip gelerek iş gören parçası.

varak *a. Ar.* **1.** Yaprak. **2.** Altın, gümüş gibi madenleri döverek yapılan incecik yaprak.

varaka *a. Ar.* Kâğıt, yazılı kâğıt.

varan *s.* Bir olayın bitmediğini, arkadan daha başkalarının geleceğini anlatmak için sayıların başına getirilir : *Karşı taraf "varan bir" dedi, ama arkasını getiremedi.*

vardiya *a. İt. den.* **1.** Gemilerde beklenen nöbet. **2.** Nöbetleşe çalışma : *Fabrika iki vardiya çalışıyor.*

vargı *a. mant.* Bir tasımda varılan sonuç.

varış *a.* **1.** Varmak işi ya da biçimi. **2.** *mec.* Gerçeği kavramaya ulaştırabilen güçlü bir anlayış ve seziş.

varışlı *s.* Her şeyi çabuk ve iyi anlayan.

varil *a. Fr.* Küçük fıçı.

varis *a. Fr.* Toplardamar genişlemesi.

vâris *a. Ar.* Kendisine kalıt düşen kimse, kalıtçı, °mirasçı.

varit *s. Ar.* Olabileceği akla gelen : *Bu sizin söylediğiniz varit değil.*

varlık *a.* **1.** Var olma durumu, °mevcudiyet. **2.** Para, mal, mülk ve zenginlik. **3.** Önemli, yararlı, değerli şey. § **Varlığa darlık olmaz** zengin olanın gücü her şeye yeter.

varmak, -ır (*-e*) **1.** Erişilmek istenilen yere ulaşmak, °vasıl olmak : *Köye vardığımız zaman akşam olmuştu.* **2.** Bir düzeye, bir noktaya gelmek: *Yaşı elliye vardı.* **3.** Herhangi bir sonuca ulaşmak : *İş dövüşmeye kadar vardı.* **4.** Bir şeyi iyice anlamak ya da duymak : *Tadına varmak.* **5.** (Kadın ya da kız) Evlenmek :

varoluş *b. a.* Yaşama, var olma.

varoluşçu *b. a.* Varoluşçuluk yanlısı, °egzistansiyalist.

varoluşçuluk *b. a. fels.* Dış dünya ile insanın iç evreni arasında ayrım olmadığını ileri süren, bireylerin varlığına üstün bir değer veren öğreti, °egzistansiyalizm.

varsayım *b. a.* Bir olayı ya da birtakım olayları açıklayabilmek için gerçek gibi kabul edilen ilke; deneyle yeterince doğrulanmamış, ama doğrulanacağı umulan kuramsal düşünce, °faraziye, °hipotez.

varsaymak (*-i*) Bir olgunun sonuçlarından yararlanabilmek ya da bu sonuçlar üzerine düşünce yürütebilmek için onu olmuş ya da olacak saymak, °farz etmek : *Öyle bir durum karşısında kaldığımızı varsayalım, ilk yapacağımız iş...*

varta *a. Ar.* Tehlikeli durum.

varyant, -tı *a. Fr.* **1.** Bir yol şebekesi üzerinde, belli bir noktadan ayrılarak başka bir noktadan aynı yolla birleşen ikinci derecedeki yol. **2.** *yz.* Bir metnin, bir yapıtın az çok ayrılan değişik biçimlisi.

varyasyon *a. Fr. müz.* Belli bir temayı değişik armoni, melodi ve ritimle süsleyerek yeniden çalma, çeşitleme.

varyemez *b. a.* Elindeki parayı, türlü sıkıntıları göze alarak harcamayan, °cimri, °pinti.

varyete *a. Fr.* Şarkı, dans, temsil gibi aralarında ilişki bulunmayan farklı oyunlardan oluşan gösteri.

vasat, -tı *s. Ar.* Orta.

vasıf, -sfı *a. Ar.* Nitelik.

vasıflanmak (*-nsz*) Nitelenmek.

vasıl *s. Ar.* Ulaşan, varan. § **Vasıl olmak** ulaşmak, varmak.

vasıta *a. Ar.* **1.** Araç. **2.** Aracı. **3.** Aracılık.

vasi *a. Ar.* Bir yetimin ya da akılca hasta olan birinin malını yöneten kimse.

vâsi, -i *s. Ar.* Geniş, engin.

vasistas *a. Al.* Pencere ya da kapının üst yanında bulunan ve havanın değiştirilmesine yarayan, açılır kapanır bölüm.

vasiyet, -ti *a. Ar.* Bir kimsenin ölümünden sonra yapılmasını istediği şey.

vasiyetname *b. a.* Bir kimsenin vasiyetini yazmış olduğu kâğıt.

vaşak

vaşak *a. zool.* Yırtıcı bir kürk hayvanı.

vat, -tı *a. İng. fiz.* Saniyede bir julluk iş yapan bir motorun güç birimi. § **Vat saat** *fiz.* gücü bir vat olan bir makinenin bir saat işlemekle yapmış olacağı iş.

vatan *a. Ar.* Yurt.

vatandaş *a.* Yurttaş.

vatani *s. Ar.* Vatanla ilgili, yurtsal.

vatanperver *b. s. Ar. Far.* Yurtsever.

vatka *a. İt.* Kimi zaman giysilerde omuzların dik durması için kullanılan pamuktan parça.

vatman *a. İng.* Tramvayı süren kimse.

vaveyla *a. Ar.* Çığlık.

vay *ünl.* **1.** Şaşma anlatır : *Vay, sen burada mısın?* **2.** Ağrı, acı gibi duyguları bildirir : *Vay başım, vay!* **3.** Bir şeyin ya da bir kimsenin kötü bir duruma uğrayacağını anlatır : *Vay o gibilerin haline!* § **Vay anasını** (ya da **Vay canına**) şaşma, öfke anlatır.

vazelin *a. Al.* Ham petrolden çıkarılan bir çeşit mineral yağ.

vazetmek (*-e*) *Ar. T.* Din ile ilgili öğüt vermek, açıklamada bulunmak.

vazgeçmek (*-den*) **1.** Kendi hakkı saydığı bir şeyi artık istemez olmak : *Ben bu paradan vazgeçtim.* **2.** Yapageldiği bir şeyi artık yapmaz olmak : *Bu huyundan bir türlü vazgeçmiyor.* **3.** Niyetten ya da karardan dönmek : *Bugün size gelmekten vazgeçtim.*

vazıh *s. Ar.* Açık, aydın, belli.

vaziyet, -ti *a. Ar.* **1.** Bir şeyin konumu. **2.** Durum, °hal.

vazife *a. Ar.* **1.** Ödev. **2.** Görev.

vazifelendirmek (*-i*) **1.** Ödevlendirmek. **2.** Görevlendirmek.

vazifeşinas *b. s. Ar. Far.* Ödevine, işine bağlı.

vazo *a. İt.* Çiçek koymak için kullanılan kap, çiçeklik.

ve *bağ. Ar.* İki sözcük ya da iki tümce arasına girerek aralarında birliktelik ya da ardışıklık olduğunu anlatır : *Dünya ve ben. Güzel ve iyi.*

veba *a. Ar. hek.* Hasta sıçanlardan insana geçen bir mikrobun oluşturduğu bulaşıcı, ateşli, öldürücü bir hastalık.

vebal, -li *a. Ar.* Günah : *Vebali boynuna.*

vecibe *a. Ar.* Ödev, boyun borcu.

vecih, -çhi *a. Ar.* Yüz, çehre; **bu veçhile, her veçhile** gibi deyimlerde "yol" ve "tarz" anlamlarına gelir.

vecit, -cdi *a. Ar.* Sevgi ya da heyecandan doğan coşkunluk, kendinden geçme. § **Vecde gelmek** kendinden geçecek kadar coşmak, ulu bir şey karşısında sonsuz bir coşku duymak.

veciz *s. Ar.* Kısa ve öz anlatımlı (söz).

vecize *a. Ar.* Özdeyiş.
veda, -ı *a. Ar.* Ayrılırken birbirine esenlik dileme.
vedalaşmak (*nsz √ -le*) Birbirine karşılıklı olarak allahaısmarladık demek.
vefa *a. Ar.* **1.** Sevgide sebat, sevgi bağlılığı. **2.** Yetme, yetişme, °kâfi gelme : *Ömrü vefa ederse torununu görür.*
vefakâr s. *Ar. Far.* Vefalı.
vefat, -tı *a. Ar.* (İnsan için) Ölüm.
vehim, -hmi *a. Ar.* Kuruntu.
vehmetmek (*-i*) Kurmak, kuruntulanmak, yersiz korkuya düşmek, °evhamlanmak.
vejetalin *a. Fr.* Kimi bitkilerden çıkarılan ve sadeyağ yerine kullanılan katıyağ.
vejetaryen *a. Fr.* Her türlü hayvansal besinleri yemeyen kimse.
vekâlet, -ti *a. Ar.* **1.** Birinin yerine iş görme yetkililiği. **2.** (Eskiden) Bakanlık.
vekil *a. Ar.* **1.** Birinin, işini görmesi için kendi yerine bıraktığı ya da yetki verdiği kimse. **2.** Bakan.
vektör *a. Fr. mat.* Doğrultusu, yönü, uzunluğu belirli olan ve bir ok işaretiyle gösterilen doğru.
velet *a. Ar.* Oğul, çocuk.
velev *bağ.* ve *be. Ar.* İster, isterse, olsa da : *Bu sözü söylemedim, velev (velev ki) söylemiş olsam ne çıkar.*
velhasıl *bağ. Ar.* Sözün kısası, kısacası : *Velhasıl bu olacak şey değil.*
veli *a. Ar.* **1.** Bir çocuğun, her türlü durum ve davranışından sorumlu olup ona karışan kimse. **2.** Ermiş, eren, °evliya.
veliaht *a. Ar.* Bir hükümdarın tahtına geçmeye aday olan kimse.
velinimet, -ti *b. a. Ar.* Birine, etkisi yaşadığı sürece devam edecek iyilik ve bağışta bulunan kimse.
velut s. *Ar.* **1.** Doğurgan. **2.** *mec.* Çok yapıt ortaya koyan, verimli : *Velut bir yazar.*
velvele *a. Ar.* Gürültü, bağrışma. § **Velveleye vermek** gereksiz telaş ve heyecana düşürmek.
Venüs *öz. a. Lat. gökb.* Merkür'den sonra güneşe en yakın olan gezegen, Çulpan, Çobanyıldızı, °Zühre.
veranda *a.* (*Portekizce*) Camlı taraça.
veraset, -ti *a. Ar.* Kalıtım, soyaçekim.
verdi *a. fiz.* Bir borudan bir saniyede geçen suyun ya da bir iletken telden bir saniyede geçen elektriğin miktarı.
verecek *a.* Birine verilmesi gereken para, borç, **alacak** karşıtı, °zimmet.
verem *a. Ar. hek.* Herhangi bir organa ve en çok akciğerlere yerleşen Koch basilinin yol açtığı hastalık.
veresiye *be.* **1.** Parası sonradan ödenmek üzere : *Bu giysiyi veresiye aldım.* **2.** *mec.* Özensiz, gönülsüz, önem vermeden : *Çok veresiye iş görüyor.*
verev s. Bir köşeden karşı köşeye doğru (kesilmiş, katlanmış) olan : *Bu kumaş verev kesilmiş.*
vergi *a.* **1.** Kamu hizmetlerine harcanmak için hükümetin, yerel idarelerin yasalara göre doğrudan doğruya ya da kimi madde fiyatlarının üstüne koyarak herkesten topladığı para. **2.** *mec.* Bir kimsenin doğuştan sahip olduğu iyi nitelik : *Güzel yazı yazmak bu adama vergidir.*
vergilendirmek (*-i*) Bir kimseyi ya da bir şeyi vergiye bağlamak.
veri *a.* Bir sonuca ulaşabilmek için gerekli olan ilk bilgi.
verici *a. fiz.* Bir elektrik akımını başka bir güce çeviren aygıt : *Televizyon vericisi.*
verile *ünl.* **1.** Verilsin! **2.** *a.* Devlet dairelerinde ödemenin yapılabilmesi için yetkilinin yazısı : *Verile emri.*
verim *a.* Çalıştırılan, işletilen, bakılan bir şeyin verdiği sonuç ya da bu sonucun niceliği : *İşçilerin verimi.*
verimli s. **1.** Verimi iyi ve bol olan : *Verimli bir tarla.* **2.** Kendisinden bek-

lenen sonucu veren, semereli : *Verimli bir çalışma.*

veriştirmek (*-i*) **1.** Çok fazla söylemek. **2.** (*-e*) İyice çıkışmak, ağzına geleni söylemek : *Arkadaşına adamakıllı veriştirdi.*

vermek, -ir (*-i, -e*) **1.** Üzerinde ya da yanında olan bir şeyi bir kimseye iletmek, eriştirmek : *Kitabı verir misiniz?* **2.** Bırakmak ya da bağışlamak : *Bu evi bana babam verdi.* **3.** (Düşünce ya da bilgi anlatan şeyler için) Başkalarına iletmek, bildirmek : *Ders vermek. Emir vermek.* **4.** Bir duruma yol açmak : *Ferahlık vermek. Zevk vermek.* **5.** Eğlenceli toplantı düzenlemek : *Şölen vermek. Balo vermek.* **6.** Ortalığa salmak, yaymak : *Koku vermek. Ses vermek.* **7.** Ürün üretmek : *Bu ağaç iyi meyve veriyor.* **8.** Oluşturmak : *Sonuç vermek.* **9.** Hepsini (...) durumuna sokmak : *Ortalığı heyecana vermek.* **10.** Sahip kılmak : *Yetki vermek.* **11.** (*yar*) **a)** Tezlik eylemi yapmaya yarar : *Gidivermek.* **b)** Dilek bildiren eylemler yapar : *Şu işi yapıver.* § **Ver elini şu** (ya da **bu yer**) bıkmadan o yere gidildiğini anlatır : *İkide birde ver elini İstanbul!* **Verip veriştirmek** ağzına geleni söylemek.

vermut, -tu *a. Al.* Birçok bitkilerle kendisine özel koku verilmiş tatlı bir şarap.

vernik *a. Yun.* Sürüldükleri yüzeyde koruyucu katman yapan katı cisimlerle ya da kuruyan yağlarla, bunları eritme özelliğindeki sıvılardan hazırlanan gereç.

verniklemek (*-i*) Vernik sürmek.

veryansın *b. a.* Acımadan, hiçbir şey düşünmeden yok etmek, bol bol söylemek anlamlarında **veryansın etmek** deyiminde geçer.

vesika *a. Ar.* Belge.

vesile *a. Ar.* **1.** Neden diye alınan ya da neden yaratan olay : *Gelmeniz tanışmamıza vesile oldu.* **2.** Elverişli durum, °fırsat.

vesselam *ünl. Ar.* "İşte o kadar", "son söz şudur" gibi sözü kısa kesmek için kullanılır : *Size gelmeyeceğim vesselam.*

vestiyer *a. Fr.* Otel, lokanta gibi birçok kişinin girip çıktığı yerlerde, şapka, palto, pardösü gibi eşyayı bırakmak ve korumak için ayrılmış yer.

vesvese *a. Ar.* İşkil, kuruntu, °şüphe.

veteriner *a. Fr.* Hayvan hastalıkları hekimi, °baytar.

veto *a. Lat.* Bir yetkinin, bir yasanın, bir kararın yürürlüğe girmesine karşı çıkma hakkı.

veya *bağ. Ar. Far.* Ayrı olmakla birlikte aynı değerde tutulan iki şeyi anlatan sözcüklerden ikincisinin önüne getirilir, ya da : *Kavun veya karpuz, ikisi de iyi.*

veyahut *bağ. Ar. Far.* Yahut, ya da.

vezin, -zni *a. Ar.* **1.** Tartı. **2.** *yz.* Ölçü.

vezir *a. Ar.* **1.** İmparatorluk zamanında devletin bakanlık, valilik gibi görevlerinde bulunan, paşa sanını taşıyan kimselere verilen ad. **2.** Satrançta önemce ikinci gelen taş.

vezne *a. Ar.* Banka, büro gibi yerlerde para alınıp verilen yer.

vezneci *a.* Banka, büro gibi kuruluşlarda para alıp veren görevli, °veznedar.

veznedar *a. Ar. Far.* Vezneci.

vıcık *s.* Sulanarak kıvamı gevşemiş, yumuşamış, yoğunluğu artmış. § **Vıcık vıcık** kıvamı çok gevşemiş, iyice yumuşamış.

vınlamak (*nsz*) Dönerken ya da düz bir doğrultuda hızla hareket ederken "vın" diye ses çıkarmak : *Topaç hızla dönerken vınlar.*

vır vır *be.* Usandırıcı, sinirlendirici bir biçimde, durmadan konuşmayı anlatır.

vırvırcı *a.* ve *s.* Can sıkacak kadar çok konuşan (kimse).

vız *be.* Böcek uçarken ya da atılan bir şey hızla geçerken çıkan ses : *Kurşun vız diye geçti.*

vızıldamak (*nsz*) Vız diye ses çıkarmak.

vızır vızır *be.* **1.** Bir işin çabukluk ve kolaylıkla yapıldığını anlatır : *Karaborsa vızır vızır işliyor.* **2.** *s.* Kalabalık : *Caddeler vızır vızır.*

vibriyon *a. Fr.* Virgül biçimindeki bakteri.

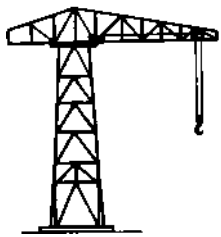
vicdan *a. Ar.* Kişiyi, kendi davranışları hakkında bir yargıya varmaya iten duygu.

vida *a. İt.* **1.** Kendi üzerinde döndürülerek bir yere sokulan burmalı çivi. **2.** Bu çivinin yuvasındaki burmalar : *Bu somunun vidası bozuk.*

vidalamak (*-i*) Vida ile tutturmak.

vilayet, -ti *a. Ar.* **1.** İl. **2.** Valilik.

villa *a. İt.* Bahçe içinde büyük, görkemli ev.

vinç

vinç, -çi *a. İng.* Sandık ya da balya gibi ağır yükleri kaldırmaya yarayan araç.

vira *be. İt.* Durmadan, aralıksız.

viraj *a. Fr.* Bir yolun kıvrıldığı yer, dönemeç.

viran *s. Far.* Yıkık, yıkılmış, °harap.

virane *a. Far.* **1.** Yıkılmış ya da çok harap olmuş yapı. **2.** Yıkılmış ya da yanmış olan yapılardan geriye kalan, yıkıntı.

virgül *a. Fr. dilb.* Yazılı tümcelerde kısa bir durmayı göstermek için kullanılan, kıvrık kuyruklu (,) noktalama imi.

virtüöz *a. İt.* Herhangi bir müzik aracını büyük ustalıkla çalabilen sanatçı.

virüs *a. Lat.* Bulaşıcı hastalıklara yol açan mikrop.

viski *a. İng.* Tahıldan elde edilen bir çeşit alkollü içki.

vişne *a. bot.* Gülgillerden, kiraza benzer bir ağaç ve bunun daha çok reçel, şerbet yapılan kırmızı renkli meyvesi.

vişneçürüğü, -nü *b. a.* ve *s.* Çürük vişne renginde olan (şey).

vitamin *a. biy.* Hayvansal metabolizma için gerekli olan ve organizmaya dışarıdan sağlanan madde.

vites *a. Fr.* Otomobilin çekiş ve hızını ayarlamaya yarayan dişliler düzeni.

vitrin *a. Fr.* **1.** Bir dükkân ya da mağazanın sokaktan camla ayrılan ve mal sergilemek için kullanılan yeri, sergen. **2.** Müze gibi yerlerde içine değerli eşya yerleştirilen camlı dolap.

viyaklamak (*nsz*) (Yeni doğmuş çocuk için) "Viyak" sesi çıkartarak ağlamak.

viyola *a. İt.* Kemana benzeyen, fakat kemandan büyük bir çalgı.

viyolonsel *a. İt.* Dört kirişli, kemandan büyük, viyoladan kalın sesli bir orkestra çalgısı.

vize *a. Fr.* **1.** Bir ülkeye girmek ya da bir ülkeden çıkmak için yetkili orunlardan alınması gereken izin. **2.** Kimi resmi kâğıtlara "görülmüştür" anlamında konulan işaret ve bu işareti koyma işi.

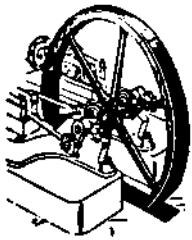
vizite *a. İt.* **1.** Hekim ve tıp öğrencilerinin hastane koğuşlarını dolaşarak yaptıkları kontrol ve muayene. **2.** Bir muayene için hekime ödenen ücret.

vizon *a. Fr.* Kürkü çok beğenilen bir sansar cinsi.

vodvil *a. Fr.* Hareketli ve eğlenceli bir konuya dayanan, içinde şarkılara yer verilen, hafif güldürü.

vokal (I) *a. Al. dilb.* Ünlü.

vokal (II) *s. Fr.* Sesle ilgili : *Vokal müzik.*

volan

volan *a. Fr.* Bir devinimi bir düzeneğe aktaran tekerlek.

voleybol, -lü *a. İng.* Uçantop.

volfram *a. Al.* Tungsten adıyla da anılan sert bir element. Simgesi W.

volkan *a. Fr.* Yanardağ.

volkanik *s. Fr.* **1.** Volkanla ilgili : *Volkanik kaya.* **2.** İçinde volkan bulunan : *Volkanik yerey.*

volt, -tu *a. Fr. fiz.* Elektromotor gücün ya da gerilimin birimi : *200 volt gücünde bir akım.*

volta *a. İt. den.* **1.** Geminin yele karşı gidebilmesi için sağa sola zikzak yapması. **2.** Aşağı yukarı gidip gelme.

voltaj *a. İt. Fr.* (Elektrikte) Bir iletkenin uçları arasındaki potansiyel farkı.

voltmetre *b. a. İt. Yun. fiz.* Bir elektrotta açığa çıkan madde miktarına göre, devreden geçen elektrik miktarını ölçmeye yarayan aygıt.

voltölçer *b. a. İt. T. fiz.* Bir elektrik akımının elektromotor gücünü ölçmeye yarayan aygıt.

votka *a. Rus.* Tahıl tanelerinin damıtılmasıyla elde edilen alkollü içki.

voyvoda *a. İsl. tar.* Eskiden, Rumeli'de kimi yerlerin valilerine verilen san : *Eflak voyvodası.*

vuku, -u *a. Ar.* Olma, oluş, °meydana gelme.

vukuat, -tı *ç. a. Ar.* **1.** Olaylar, olan bitenler. **2.** Polisi ilgilendiren olay : *Bugün kentte hiç vukuat olmadı.*

vukuf *a. Ar.* Anlama, bilme, bilgi.

vurdumduymaz *b. s.* **1.** Anladığı halde, anlamamış gibi davranan. **2.** Aldırmaz, aldırışsız.

vurgu *a. dilb.* Sözcükte hecelerden birinin daha baskılı söylenmesi : *Kârtal (yer adı), kartâl (kuş) gibi.*

vurgun *s.* **1.** Birini sevmiş olan, tutkun, °âşık. **2.** *a.* Kolayca ve yolsuzca ele geçen kazanç, °spekülasyon.

vurguncu *s.* ve *a.* Yolsuzca kazanç elde eden, °spekülatör.

vurmak, -ur (-e) **1.** Elini ya da elinde tuttuğu bir şeyi bir yere hızla indirmek : *Masaya vurmak.* **2.** Geldiğini bildirmek ya da başka bir amaçla bir şeyi başka bir şey üzerine hızlıca değdirmek : *Cama vurmak.* **3.** Çıkmak : *Balık karaya vurmak.* **4.** Etkisi bir yere kadar uzanmak, yansımak : *Işık dışarıya vurdu.* **5.** (*-i*, -e) Çarpmak : *Kolumu duvara vurmuşum.* **6.** (*-i*, -e) Sürmek : *Bir kat boya vurduk.* **7.** (*-i*, -e) Bağlamak, takmak, koymak : *Birini zincire vurmak.* **8.** (*-i*, -e) *mec.* Olduğundan başka bir biçime çevirmek ya da başka bir biçimde göstermek : *Deliliğe vurmak.* **9.** (*-i*, -e) Saplamak : *Hastaya iğne vurmak.* **10.** Mermi ile avlamak : *Kuşu vurmak.* **11.** (*-i*) Silahla yaralamak ya da öldürmek : *Haydudu vurmuşlar.* **12.** (*-i*) Şiddetli etkisiyle birdenbire hasta etmek : *Kömür başına vurdu.* **13.** (Soğuk, dolu gibi şeyler için) Zarar vermek : *Sebzeleri soğuk vurdu.* **§ Vurdukça tozumak** işlendikçe iş çıkaran şeyler için söylenir.

vuru *a. biy.* Yüreğin, gevşeyip kasılmasından ileri gelen kımıldanışı.

vurulmak (*nsz*) **1.** Vurmak işine konu olmak : *Kapı vuruluyor.* **2.** (-e) *mec.* Âşık olmak, gönlünü kaptırmak.

vuruş *a.* **1.** Vurmak işi ya da biçimi. **2.** *müz.* Bir ölçüyü oluşturan eşit süreli parça : *İki vuruşlu ölçü.*

vuruşkan *s.* Dövüşken, cenkçi.

vuruşma *a.* **1.** Vuruşmak eylemi. **2.** Silahlı çarpışma.
vuruşmak (*nsz √ -le*) Birbirini vurmak.
vuslat, -tı *a. Ar.* (Sevgiliye) Kavuşma.
vuzuh *a. Ar.* **1.** Açık olma durumu, açıklık. **2.** *yz.* Sözlü ve yazılı anlatımda anlam açıklığı.
vücut *a. Ar.* İnsan ya da hayvan gövdesi, beden. § **Vücuda gelmek** ortaya çıkmak, oluşmak, meydana gelmek, olmak.

W

w, W *a.* Türk abecesinde yer almayan bu harf, ancak yabancı özel adlarda kullanılarak **v** sesini verir.
W *kim.* Volframın simgesi.

X

x, X *a.* Türk abecesinde yer almayan bu harf, ancak yabancı sözcüklerde geçerek **ks** sesini verir.
X *kim.* Ksenonun simgesi. § **X ışınları** Röntgen ışınları.
x Matematikte bilinmeyen birinci niceliği gösterir.

Y

y, Y *a.* Türk abecesinin yirmi sekizinci harfi; ünsüz.
Y *kim.* İtriyumun simgesi.
Yb *kim.* İterbiyumun simgesi.
ya (**I**) *ünl. Ar.* Hey, ey anlamında seslenme sözü : *Ya Allah! Ya kulum!* § **Ya Rabbi** Tanrım, Allahım.
ya (**II**) *il. Far.* **1.** Tümce başında "evet" anlamında olumluluk bildirir : – *Siz de aldınız mı?* – *Ya, bana da verdiler.* **2.** Şaşma bildirir : *Ya, sınıfta kaldın demek.* **3.** Soru tümceleri başında kullanılır :

Ya ne yapıyordunuz? **4.** Birinden birinin seçilmesi gereken durumlarda kullanılır. : *Bu ya geriye gider, ya ileriye.* **5.** Bir düşüncenin karşıtı düşünülürken kullanılır : *Yetişirim diyorsun, ya yetişemezsen?* **6.** Gereklik ve emir bildiren tümcelerde hükmün onaylandığını bildirir : *– Biz de gelelim mi? – Gelin ya!* **7.** Dilek-koşul ve geniş zaman kiplerinde yargıyı pekitir : *Bu söylenecek söz mü? – Söylenir ya.* § **Ya bu deveyi gütmeli. ya bu diyardan gitmeli** ya buranın koşullarına uymalı, ya buradan ayrılmalı. **Ya herrü, ya merrü** *hlk.* zorlu bir durum karşısında "ne olursa olsun" gibi kötü olasılığın da göze alındığını anlatır.

yaba *a.* Harman savurmakta kullanılan çatal biçiminde tarım aracı.

yaban *a.* **1.** İnsan yaşamayan ıssız yer. **2.** Böyle yerde yaşayan ya da yetişen canlıları belirtmek için, tamlamada tamlayan olarak kullanılır : *Yabankeçisi.* **3.** Yabancı, el. § **Yabana atmak** önem vermemek, önemsiz görmek.

yabanarısı

yabanarısı, -nı *b. a. zool.* Zarkanatlılardan, arıya benzeyen, iğneli bir böcek.

yabancı *s.* **1.** Aileden, çevreden ya da yurttan olmayan : *Ben bu eve yabancı gibi gelmiyorum.* **2.** Tanınmayan, bilinmeyen, yadırganan, alışılmış olmayan : *Yabancı yüz.*

yabancıl *a.* ve *s.* Egzotik.

yabancılaşma *a.* **1.** Yabancılaşmak eylemi. **2.** Ekonomik, siyasal, dinsel koşulların etkisi altında kalarak kendi benliğini yitirme.

yabancılaşmak (*nsz*) Yabancı duruma gelmek.

yabandomuzu

yabandomuzu, -nu *b. a. zool.* Çiftparmaklı memelilerden, domuzdan iri, uzunca sert tüylü, saldırgan bir yaban hayvanı.

yabangülü, -nü *b. a. bot.* Gülgillerden, çiçekleri soluk pembe, beyaz, yemişi parlak kırmızı renkte bir bitki.

yabanıl *s.* **1.** *bot.* İnsan bakımı ile yetişmemiş bitki. **2.** İlkel yaşayan (insan). **3.** *zool.* Evcil olmayan (hayvan), °vahşi.

yabani *s.* **1.** İnsan bakımıyla değil, kendi kendine yetişen. **2.** Yabanıl, °vahşi. **3.** *mec.* Çekingen, sıkılgan, ürkek. **4.** *mec.* Görgüsü olmayan; kaba ve hoyrat.

yabankedisi, -ni *b. a. zool.* Kediden iri, sarıya çalar külrenkli, kısa kuyruklu bir orman kedisi.

yabanketeni, -ni *b. a. bot.* İkiçeneklilerden, en çok baklagiller üzerinde asalak olarak yaşayan zararlı bir bitki.

yabanlık *s.* ve *a.* Misafirliğe giderken ya da belirli günlerde giyilen (giyecek).

yabanmersini, -ni *b. a. bot.* Fundagillerden, çiçekleri beyaz ya da pembe, yaprakları taneli bir bitki.

yabansı *s.* Alışılmamış ve beklenmedik bir durumda olan, °garip.

yabansümbülü, -nü *b. a. bot.* Kedinanesi.

yad (ı) **1.** Yabancı. **2.** Başka. § **Yad el** baba ocağından uzak yer, °gurbet.

yad (**II**) *a. Far.* Anma, anımsama. § **Yad etmek** anmak.

ya da *bağ.* **1.** Ayrı olmakla birlikte aynı değerde tutulan iki şeyi anlatan sözcüklerden ikincisinin önüne getirilir, °veya, °yahut: *Kavun ya da karpuz hangisini bulursan al.* **2.** Olacağı sanılan, seçime bırakılan şeyler ikiden çok olursa ikinciden sonra kullanılır : *Sen, ben ya da başka bir arkadaş.*

yadırgamak (*-i*) Kendine yabancı gelen bir kimseye, duruma ya da şeye alışamayıp ısınamamak : *Çocuk sizi yadırgadı. Yerimi yadırgadım.*

yadigâr *a. Far.* Andaç.

yadsımak (*-i*) **1.** Yapmış olduğu ya da tanık olarak bilmekte olduğu bir şeyi yapmadığını ya da bilmediğini söylemek, °inkâr etmek : *İnsan yaptığı bir şeyi yadsımamalı.* **2.** İlgisi bulunan bir şeye karşı yabancılık taslamak.

yafa *a. bot.* Kalın kabuklu bir portakal türü.

yafta *a. Far.* Üzerine yapıştırıldığı ya da asıldığı malın cinsini, fiyatını belirten kâğıt.

yağ *a.* **1.** *kim.* Bileşiminde kimi asitlerle gliserin bulunan ve bunların oranına göre kıvamları değişen bitkisel ya da hayvansal madde : *Zeytinyağı. Kuyrukyağı.* **2.** Vazelin, mazot gibi fizik nitelikleriyle yağları andıran ve sanayide kullanılan mineral madde : *Neftyağı.* **3.** Itırlı bitkilerden çıkarılan uçucu, kokulu ve sıvı madde : *Gülyağı.* § **Yağ çekmek** *tkz.* dalkavukluk etmek. **Yağ gibi kaymak** (taşıt) sarsılmadan hızla gitmek. **Yağ tulumu** (*şaka*) çok şişman.

yağbezi, -ni *b. a. anat.* İnsanda el ayası ve ayak tabanı dışında tüm vücut yüzeyinde bulunan, deriyi yumuşatmaya, dış etkilerden korumaya yarayan basit kesecik biçimindeki bezler.

yağcı *a.* ve *s.* **1.** Yağ çıkaran ya da satan (kimse). **2.** Makineleri yağlamakla görevli (kimse). **3.** *tkz.* Dalkavuk.

yağdanlık *a.* Makineleri yağlamak için kullanılan yağ akıtma kabı.

yağdırmak (*-i, -e*) **1.** Yağmasını sağlamak. **2.** Bir şeyi aralıksız ve çok miktarda atmak, indirmek, savurmak : *Taş yağdırmak. Kurşun yağdırmak.* **3.** *mec.* Çokça ortaya koymak ya da saçmak, savurmak : *Küfür yağdırmak. Fakirlere para yağdırmak.*

yağdoku, -su *b. a. anat.* Vücutta yağ tabakalarını oluşturan doku.

yağhane *b. a. T.* ve *Far.* Yağ çıkarılan yer.

yağı *a.* Düşman.

yağır *a.* Atın omuzları arasındaki yağlı yer.

yağış *a.* **1.** (Yağmur, kar ya da dolu için) Yağma. **2.** Yağan yağmur ya da kar miktarı. **3.** *hlk.* Yağmur.

yağışlı *s.* **1.** Yağışı olan : *Kar yağışlı hava.* **2.** Yağışı çokça olan : *Ekvator çevresi yağışlı bölgelerdendir.*

yağız *s.* Esmer.

yağlamak (*-i*) **1.** Yağ sürmek. **2.** *tkz.* Dalkavukça övmek. § **Yağlayıp ballamak** (bir şeyi) abartarak, çok överek anlatmak.

yağlı *s.* **1.** Yağı olan, içinde ya da üzerinde yağ bulunan : *Yağlı et.* **2.** Yağı çok, yağı fazla : *Yemek yağlı olmuş.* **3.** Yağ ile yapılmış : *Yağlı ekmek.* **4.** *mec.* Bol ve kolay kazanç sağlayan : *Yağlı bir iş.* § **Yağlı güreş** *sp.* vücudu zeytinyağı ile yağlayarak yapılan bir çeşit serbest güreş. **Yağlı kuyruk** *mec.* bol ve kolay kazanç sağlayan yer ya da kişi.

yağlıboya *b. a.* **1.** Boyanın kimi özel sıvılarla karıştırılmasıyla yapılan, eşyaya renk vermek ya da onu dış etkenlerden korumak için sürülen kimyasal madde. **2.** *s.* Bu boya ile yapılmış (resim).

yağma *a.* **1.** Yağmak eylemi. **2.** Birçok kişinin zor kullanarak ele geçirdikleri malı alıp savuşması, çapul, talan : *Düşman birçok yeri yağma etmiş.* § **Yağma Hasan'ın böreği** hakkı olmayan kişi-

lerin sömürdüğü şey. **Yağma yok** *tkz.* öyle şey olmaz.

yağmak (*nsz*) **1.** (Yağmur, kar, dolu) Gökten düşmek. **2.** *mec.* Çok sayıda düşmek ya da birbiri ardınca gelmek : *Üstümüze mermi yağıyordu.*

yağmalamak (*-i*) Yağma etmek.

yağmur *a.* **1.** Havadaki su buharının yüksek tabakalarda soğuyarak yoğunlaşması sonucu yere düşen su damlacıkları : *Çiftçi yağmur bekliyor.* **2.** Çok ve sık düşen, sık gelen şey : *Taş yağmuru. Kurşun yağmuru.* **3.** *mec.* Çokluk, bolluk: *Hediye yağmuru.* § **Yağmurdan kaçarken doluya tutulmak** güç bir durumdan kurtulayım derken daha kötüsüne uğramak.

yağmurkuşağı, -nı *b. a.* Gökkuşağı.

yağmurkuşu, -nu *b. a. zool.* Uzunbacaklılardan, kısa boyunlu, ince gagalı, su kenarlarında ve bataklıklarda yaşayan küçük bir kuş.

yağmurlama *a.* Yağmur gibi su püskürtme.

yağmurlamak (*nsz*) **1.** Yağmura çevirmek, yağmur yağacak olmak : *Hava yağmurlayacak.* **2.** Yağmur biçiminde sulamak.

yağmurluk *a.* Yağmurdan korunmak için giyilen giysi.

yağtaşı, -nı *b. a.* Araçların kesici ağızlarını bilemede, gazyağı, mazot ya da zeytinyağı ile kullanılan doğal taş.

yahni *a.* Çeşitli et ve kuru sebzelerle yapılan bol soğanlı yemek.

yahu *ünl. Ar.* **1.** "Hey, bana bak" anlamında : *Yahu neredesin?* **2.** Söylenen söze dikkati çekmek için kullanılır : *Bu ne kalabalık yahu? Bu ne sıcak yahu!* **3.** *tkz.* Kimi vakit de rica yollu söylenir : *Yapmayın yahu!*

Yahudi *öz. a.* **1.** Musa dinine bağlı kimse, Musevi. **2.** *mec.* Korkak. **3.** *mec.* Cimri. § **Yahudi pazarlığı** bir şeyin çok ucuza alınabilmesi için yapılan sıkı pazarlık.

yahut *bağ. Far.* **1.** Ya da, veya. **2.** Bir düşünceden cayıldığında, "daha doğrusu, iyisi" anlamında kullanılır.

yaka *a.* **1.** Giysilerin boyna gelen, boynun etrafını çeviren kısmı. **2.** Karşılıklı iki kıyıdan her biri, kıyı : *Rumeli yakası.* § **Yaka paça** zorla, hiç itiraz dinlemeden : *Adamı yaka paça götürdüler.* **(Birinden) Yaka silkmek** bıkıp usanmış olmak. **Yakası açılmadık** (söz, laf, küfür, şaka için) hiç duyulmadık, çok ayıp. **(Birinin) Yakasına yapışmak** hesap sormak ya da bir şey istemek için tutup bırakmamak. **Yakayı ele vermek** kaçamayarak ele geçmek. **Yakayı kurtarmak** (ya da **sıyırmak**) kurtulmak.

yakacak *a.* Odun, kömür, mazot gibi ısı sağlamak amacıyla yakılan madde.

yakalamak (*-i*) **1.** Bir kimseyi ya da şeyi elle tutmak. **2.** Kaçan, kaçabilecek nesne ya da kimseyi ele geçirmek : *Polisler hırsızı yakaladı.* **3.** Bir kimseyi hoşa gitmeyecek bir durumda bulmak.

yakalanmak (*-e*) **1.** (Bir kimse ya da nesne için) Kuvvetlice tutulmak. **2.** (*nsz*) Suç işlerken ya da kaçarken ele geçmek : *Kalpazanlar yakalandı.* **3.** Bir kimsenin suçu ortaya çıkmak. **4.** (Bir hastalığa, karşılaşılmak istenmeyen birine ya da kötü bir duruma) Tutulmak : *Nezleye yakalandı. Yağmura yakalandı. Evden tam çıkarken o adama yakalandı.*

yakamoz *a. Yun.* Gece denizde balıkların ya da küreklerin kımıldanışıyla oluşan parıltı.

yakarı, yakarış *a.* **1.** Yakarmak eylemi. **2.** Tanrı'dan bir şey dilemek için söylenen söz, °dua.

yakarmak (*-e*) Yanıp yakılarak ve ısrar ederek istemek, yalvarmak.

yakı *a.* Tedavi amacıyla bir bez üzerine yayılıp vücudun kimi yerlerine konulan, koyuca lapa ya da özel biçimde yapılmış eczalı parça : *Hardal yakısı.*

yakın *s.* **1.** (Zamanda ve uzayda) Az bir ara ile ayrılmış olan : *Okul bize yakındır. Akşama yakın bir saatte.* **2.** Küçük, önemsiz değişikliklerle birbirinden ayrılan : *Buna yakın bir söz söyledi.* **3.** Aralarında sıkı ilgi bulunan : *Yakın arkadaşlarıyla toplandılar.* § **Yakın akraba** birinci derecede yakınlığı olan akraba. **Yakında 1)** yakın yerde : *Yakında mı oturuyorsunuz?* **2)** çok geçmeden : *Yakında görüşürüz.* **3)** son günlerde : *Yakında mı geldiniz?* **Yakından bilmek** (ya da **tanımak**) (birini ya da bir şeyi) bütün özellikleri ve nitelikleriyle bilmek (tanımak). **Yakınlarda 1)** yakın yerlerde, çevrede : *Yakınlarda postane var mı?* **2)** son zamanlarda : *Bu yakınlarda onu hiç görmedim.*

yakınçağ *b. a.* 1789 Fransız devriminden günümüze kadar olan süre.

yakınlaşmak (*nsz* √ -e) **1.** Yakın bir duruma gelmek, daha yakın olmak. **2.** *mec.* Aralarında sıkı ilgi doğmak.

yakınma *a.* Yakınmak (**II**) eylemi, °şikâyet.

yakınmak (**I**) (*nsz*) Vücudun herhangi bir yerine sürmek : *Kına yakınmak.*

yakınmak (**II**) (*nsz*) Sızlanmak, °şikâyet etmek.

yakınsak *s. fiz.* ve *mat.* Birbirine gittikçe yaklaşarak uzanan (ışınlar, çizgiler).

yakıotu, -nu *b. a. bot.* Küpeçiçeğigillerden, genellikle nemli yerlerde yetişen, çiçekleri gözalıcı parlak renkte bir bitki.

yakışık *a.* Uygunluk, yaraşma. § **Yakışık almak** yerinde olmak, uygun düşmek : *Onun kalkıp gitmesi hiç yakışık alır mıydı?*

yakışıklı *s.* (Erkekler için) Güzel, gösterişli : *Yakışıklı bir delikanlı.*

yakışıksız *s.* Yakışık almayan, uygunsuz, °münasebetsiz : *Yakışıksız bir davranış.*

yakışmak (-e) Güzel, yerinde ya da uygun görülmek : *Bu resim bu odaya yakıştı. Bu şapka size çok yakışmış.*

yakıştırmaca *a.* ve *s.* Herhangi bir nedenle ortaya atılan uydurma (söz).

yakıştırmak (*-i*, -e) **1.** Yakışacak duruma getirmek, uygun duruma getirmek, yaraştırmak : *Giydiği her şeyi kendine yakıştırır.* **2.** Uygun ve yerinde görmek : *Bu davranışı size yakıştıramadım.*

yakıt *a.* Isı sağlamak için yakılan şey.

yaklaşık *s.* Gerçekte olandan az artık ya da eksik bir nicelik gösteren, aşağı yukarı bir değerlendirme yapılarak bulunan : *Yaklaşık bir hesap.*

yaklaşım *a.* **1.** Yaklaşma eylemi. **2.** Bir sorunu ele alış, ona bakış biçimi.

yaklaşmak (-e) **1.** Bir şeyin ya da bir kimsenin yakınına doğru gitmek : *Masaya yaklaştı. Arkadaşına yaklaştı.* **2.** (*nsz*) Az bir zaman kalmak : *Bayram yaklaştı.*

yaklaştırmak (*-i*) **1.** Yakına getirmek. **2.** Birbirine yakın bir duruma getirmek.

yakmaç *a.* İçinde havagazı, petrol, benzin gibi yakıtların yanıp issiz alev durumuna geçtikleri aygıt, °brülör.

yakmak (**I**) (*-i*) **1.** Yanmasını sağlamak ya da yanmasına yol açmak : *Sigara yakmak.* **2.** İçindeki bir maddeyi tutuşturmak : *Lambayı yakmak.* **3.** Işık vermesini sağlamak : *Elektrik yakmak.* **4.** Keskin, sert ve ısırıcı bir tat vermek : *Biber ağzı yakar.* **5.** Karartmak : *Güneşte vücudunu yaktı.* **6.** Kurutmak : *Güneş ekinleri yaktı.* **7.** Çok üşütmek : *Soğuk rüzgâr insanın yüzünü yakıyor.* **8.** Acıtmak : *Canını yakmak.* **9.** Silahla vurmak : *Davranma yakarım!* § **Yakıp yıkmak** harap etmek.

yakmak (**II**) (-√ *-i*) **1.** Koymak, sürmek : *Kına yakmak.* **2.** (Koşuk) Düzüp bestelemek : *Türkü yakmak.*

yakut *a. Ar.* Alüminyum oksit yapısında, parlak kırmızı renkte değerli bir taş.

Yakut *öz. a.* Kuzey Sibirya'da yaşayan bir Türk boyu ya da bu boydan olan kimse.

yal *a.* Köpek yiyeceği.

yalabık *s.* **1.** Parlak, parıltılı. **2.** *a.* Parlaklık, parıltı, oynak alev.

yalabımak (*nsz*) Parlamak, ışıldamak.

yalak *a.* **1.** Hayvanların su içtikleri ağaç ya da taştan büyük kap. **2.** Su akan yerlerin altına, yanlara su sıçramasın diye konulan delikli taş tekne.

yalama *a.* **1.** Yalamak eylemi. **2.** *a.* Aşınmış : *Yalama bir vida.* § **Yalama olmak** aşınmak.

yalamak (*-i*) **1.** Bir şeyin üzerinden dilini sürüp geçirmek : *Kedi, üstünü yalaya yalaya temizler.* **2.** Dilini gezdirerek bir şeyin üzerindekini almak : *Kedi tabağı yaladı.* **3.** Üzerine dokunarak geçmek : *Kurşunlar tepeyi yalıyordu.* **4.** *den.* (Dalgalar) Geminin içine girmeyip yalnız bordasını sıyırarak geçmek.

yalan *a.* ve *s.* Aldatmak amacıyla bilerek ve gerçeğe aykırı söylenen söz : *Yalan haberler.* § **Yalan atmak** (ya da **kıvırmak**) yalan söylemek. **Yalan dolan** hileli ve yolsuz davranış : *Yalanla dolanla iş görmeye kalktı.* **Yalan yanlış** yanlış şeylerle dolu : *Yalan yanlış bir iki dil biliyor.*

yalancı *s.* **1.** Yalan söylemeyi huy edinmiş (kimse). **2.** Benzetilmiş : *Yalancı elmas.* § **Yalancı çıkmak 1)** bilmeyerek yalan söylemiş bulunmak; **2)** yalan söylediği anlaşılmak. **Yalancı dünya** "bu dünyada her şey geçicidir" anlamında kullanılır. **(Birinin) Yalancısı (olmak)** başkasının söylemiş olduğu yalanı bilmeyerek ve istemeyerek yinelemek.

yalancıayak *b. a. zool.* Birgözeli hayvanlarda devime ve beslenmeye yarayan protoplazma uzantısı.

yalancıdolma *b. a.* Biber, patlıcan, yaprak gibi sebzelerle yapılan zeytinyağlı dolma.

yalancıktan *be.* Yalandan, yapmacık bir biçimde, gerçek olmayarak : *Yalancıktan ağlıyor.*

yalancısafran

yalancısafran *b. a. bot.* Bileşikgillerden, çiçekleri safrana benzeyen bir bitki, °aspur.

yalandan *be.* **1.** Gerçek olmadan, düzmece olarak : *İşine gitmemek için yalandan hasta haberi verdi.* **2.** Gösteriş olsun diye, üstünkörü, dikkatsizce ve önem vermeksizin : *Yalandan bir temizlik yaptı.*

yalanlamak (*-i*) (Haber, söz için) Gerçek olmadığını bildirmek, yalan olduğunu açıklamak : *Bu haberi yalanladılar.*

yalanmak (*nsz*) **1.** Temizlenmek : *Kedi yalanıyor.* **2.** Yalamak işine konu olmak.

yalapşap *be.* Baştan savma, üstünkörü, yarım yamalak.

yalaz, yalaza *a.* Alev.

yalçın *s.* **1.** Dik, sarp. **2.** Düz, kaygan.

yaldırak *s.* Parlak, cilalı.

yaldız *a.* Eşyaya altın ya da gümüş görünüşü vermek için yapıştırılan yaprak ya da sürülen eriyik durumundaki

altın, gümüş ve bunların taklidi olan madde.

yaldızlamak (*-i*) **1.** Yaldız sürmek. **2.** *mec.* Gösterişli süslerle değersizliğini ve kötülüğünü gizlemek.

yalı *a.* **1.** Deniz, göl ya da ırmak kenarı, düz ve açık kıyı. **2.** Bu kıyılarda yapılmış yapı.

yalıçapkını *b. a. zool.* Irmak, göl, deniz kenarlarında yaşayan küçük bir kuş.

yalım, yalın *a.* Alev.

yalın *s.* **1.** (Söz, yazı için) Gösterişsiz, süssüz, °sade. **2.** *hlk.* Çıplak.

yalınayak, yalnayak *b. s.* Ayakları çıplak. § **Yalınayak başı kabak 1)** ayağı ve başı çıplak; **2)** *mec.* çok perişan bir kılıkta.

yalınkat *b. s.* **1.** Tek katı olan. **2.** Sağlam olmayan, dayanıksız.

yalıtkan *a.* ve *s. fiz.* Elektrik iletkenliği sıfır ya da çok zayıf olan cisim ya da madde.

yalıtmak (*-i*) *fiz.* Bir iletkenin yüzeyini yalıtkan bir madde ile kaplamak.

yalıyar *b. a. coğr.* Deniz kıyısında bulunan dik ve yüksek yar.

yalız *s. anat.* (Kas için) Düz ve parlak : *Yalız kas.*

yallah *ünl. Ar.* Haydi git, yürü, kalk.

yalman *s.* **1.** Eğik. **2.** Sarp, dik. **3.** *a.* Kesici ve batıcı araçların kesen ya da batan bölümü.

yalnız *s.* **1.** Yanında başkaları bulunmayan. **2.** *be.* Yanında başkaları olmayarak : *Buraya yalnız geldi.* **3.** *be.* Salt, °sadece : *Yalnız söylemekle kalmadı, yazdı da.* **4.** *bağ.* Ama : *Giderim, yalnız yanıma arkadaş isterim.* § **Yalnız başına** kendi kendine, tek başına : *Orada yalnız başınıza mı oturuyorsunuz?*

yalnızca *be.* Belli durum, koşul ya da işin dışına çıkmaksızın, ancak, salt, °sadece.

yalnızlık *a.* **1.** Yalnız olma durumu, kimsesizlik. **2.** Kimse bulunmama durumu, ıssızlık.

yalpa *a. den.* Geminin bir sancağa, bir iskeleye yatıp kalkması. § **Yalpa vurmak** iki yana sallanmak.

yalpalamak (*nsz*) Bir sağa bir sola eğilmek.

yaltakçı *s.* Yaltaklanan, yaltaklanma huyu olan.

yaltaklanmak (*nsz*) Birine hoş görünmek için onursuzca davranmak.

yalvarmak (*-e*) Bir şeyi dilerken kendine acındıracak ya da karşısındakinin gönlünü okşayacak sözler söylemek : *Davadan vazgeçmesi için çok yalvardılar.* § **Yalvarıp yakarmak** çok yalvarmak. **Yalvar yakar olmak** çok yalvarmak.

yama *a.* **1.** Delik, yırtık ya da eski bir yeri uygun bir parça ile onarma, kapatma. **2.** Bu iş için kullanılan parça. § **Yama gibi durmak** bulunduğu yerde eğreti durmak.

yamacı *a.* Ayakkabı yamayan, onaran, eskici.

yamaç *a.* **1.** Dağın eğik yüzeyli yanı, bayır. **2.** *hlk.* Yakın, yan.

yamak *a.* Bir işte yardımcı olarak çalışan erkek : *Aşçı yamağı.*

yamalamak (*-i*) Yama vurmak, yama ile onarmak.

yamalı *s.* Yama ile onarılmış olan, yama vurulmuş. § **Yamalı bohça** tutarsız, uyumsuz şeyler için kullanılır.

yamamak (*-i*) **1.** Yamalamak. **2.** (*-i, -e*) (Kötü nitelikteki şey ya da kimse için) Vermek ya da satmak : *Bu bozuk saati size kim yamadı?*

yaman *s.* **1.** (Beceriklilik, güzellik, güç için) Alışılmışın üzerinde olan, beğenilen : *Yaman bir asker.* **2.** Kötü, korkulan : *"Yaman esmiş Dolmabahçede rüzgâr."*

yamçı *a.* Bir yüzü uzun tüylü, kalın, yün dokumadan yağmurluk.

yampiri *s.* Eğri büğrü, çarpık, yan yan giden.

yamrı yumru *s.* Eğri büğrü ve çarpık.

yamuk *s.* **1.** Bir yana doğru eğik olan. **2.** *a. mat.* Yalnız iki kenarı koşut olan dörtgen.

yamyam *a.* ve *s.* (*Zenci dilinden*) **1.** İnsan eti yiyen (kimse). **2.** *mec.* Yabanıl, °vahşi.

yan *a.* **1.** Yön, °taraf : *Bu yana gitti.* **2.** Yer : *Hiç bir yanda yok.* **3.** Alt, üst, ön ve arttan başka olan yön, sağ ve solun ortak adı : *İki yanında birer kişi gidiyordu.* **4.** Kat : *Benim yanımda onun hiç değeri yok.* **5.** Üst : *Biletin yanında mı?* **6.** *s.* İkinci derecede olan : *İlacın yan etkileri.* § **Yan bakmak** beğenmeyerek ya da kötü gözle bakmak. **Yan çizmek** (bir işten) kaçmak. **Yan gelmek** bir işe karışmayarak rahatına bakmak. **Yan gözle** göz ucuyla. **Yan yan bakmak** hince bakmak, kötü niyet beslemek. **Yandan çarklı** şekeri yanına konmuş olan kahve ya da çay. **Yanı sıra 1)** birlikte, beraberinde : *Yanı sıra çocuğunu da getirdi.* **2)** yanında : *Babasının yanı sıra yürüyordu.* **Yanına bırakmamak** (ya da **komamak**) cezasız bırakmamak.

yanak *a.* Yüzün şakak, göz, burun, ağız, çene ve kulak arasında kalan bölümü. § **Yanağından kan damlamak** çok sağlıklı olduğu benzinden anlaşılmak.

yanal *s. mat.* Yanda olan, yana düşen.

yanardağ *b. a.* Magma maddelerinin yer içinden yüzeye çıktığı ya da geçmişte çıkmış olduğu genellikle koni biçiminde, tepesinde bir püskürme ağzı bulunan dağ, °volkan: *Vezüv, Etna birer yanardağdır.*

yanardöner *b. s.* Kıpırdadıkça çeşitli renklerde parlayan (kumaş, deri...).

yanaşma *a.* **1.** Yanaşmak işi. **2.** Genellikle bir çiftçi yanında çalışan işçi.

yanaşmak (*-e*) **1.** Bir şeyin yanına varmak : *Ona yavaşça arkasından yanaştı.* **2.** (Vapur, kayık için) Kıyıya, sahile varmak : *Vapur iskeleye yanaştı mı?* **3.** Karışmak, ilgilenmek, istek göstermek : *O böyle işlere yanaşmaz.*

yanay *a.* ve *s. mat.* Bir cismin düşey kesiti.

yandan *il.* Yan taraftan, °profilden : *Yandan alınmış bir resim.*

yandaş *s.* Birinden yana olan ya da bir düşünceye, bir isteğe katılan, °taraftar.

yangı *a.* Vücudun, mikroplara karşı koymak için herhangi bir yerine fazla kan hücümu ile orada şişkinlik, kırmızılık, ateş ve ağrı olması, °iltihap.

yangın *a.* **1.** Bir yapının, bir ormanın herhangi bir şeyin tutuşup yanması. **2.** *hlk.* Hastalıkta ateş. **3.** *s. mec.* Tutkun, âşık. § **Yangına körükle gitmek** kötülüğü artıracak biçimde davranmak. **Yangından mal kaçırır gibi** gereksiz bir telaş ve ivedilikle.

yanıbaşında *be.* Çok yakınında, hemen yanında.

yanık *s.* **1.** Yanmış : *Yanık ekmek.* **2.** Rengi koyulaşmış : *Güneşten yanık.* **3.** Acılı : *Yanık yürek.* **4.** *mec.* Duygulu, dokunaklı, acındırıcı, etkili : *Yanık ses.* **5.** Sıkıntıdan ya da hastalıktan iyi gelişmemiş, kavruk : *Yanık bir çocuk.* **6.** *a.* Yanmış yer : *Elindeki yanık iyi oldu.*

yanılgı *a.* **1.** Yanlış davranış, yanlış, °hata. **2.** Bir niceliğin gerçek değeri ile ölçülen değer arasındaki fark.

yanılmak (*nsz*) **1.** Aldanmak, hataya düşmek. **2.** Sonucunu düşünmeyerek ya da farkında olmaksızın uygunsuz bir iş görmek.

yanıltmaca *a.* Bir tartışmada karşıdakinin zihnini karıştırıp yanıt veremeyecek duruma getiren yanlış ve yersiz kanıtlar ileri sürme.

yanıt *a.* Bir soruya verilen karşılık, °cevap.

yanıtlamak (*-i*) Bir soruyu yanıtla karşılamak, °cevaplamak.

yani *bağ. Ar.* **1.** "Bu demek ki, şu demek ki" anlamında kullanılır. **2.** Sözün kısası, doğrusu.

yankesici *b. a.* Bir kimsenin cebinden, çantasından yavaşça ve ustaca bir şeyler çalan kimse.

yankı *a.* **1.** Sesin bir yere çarpıp geri dönmesiyle duyulan ikinci ses. **2.** *mec.* Bir olgunun çevrede uyandırdığı duygu, düşünce, dedikodu gibi tepki.

yankılanmak (*nsz*) Yankı vermek, yankı durumunda geri dönmek.

yanlamak (*-i*) **1.** Bir şeyin yan tarafından geçmek. **2.** Yana yatmak, yana dönmek : *Gemi yanladı.*

yanlı *s.* Birini, bir görüşü, bir yanı tutan, destekleyen, °taraftar.

yanlış *a.* **1.** Bir kurala, bir ilkeye uymama durumu, yanılgı, °hata : *Metindeki yanlışları gördün mü?* **2.** *s.* Bir kurula, ilkeye ya da gerçeğe uymayan, aykırı olan, °hatalı: *Yanlış hesap.* § **Yanlış kapı çalmak** isteğinin yapılmayacağı, yersiz sayılacağı bir yere başvurmak. **Yanlış hesap Bağdat'tan döner** ortaya çıkan bir yanlışlık çok geç de olsa düzeltilmelidir. **Yanlışını çıkarmak** yanlışını bulup göstermek.

yanmak (*nsz*) **1.** Bileşiminde karbon bulunan maddeler, ısı ve ışık yayarak kül durumuna geçip yok olmak : *Orman yandı. İki ev yandı.* **2.** Ateş durumuna geçmek : *Odun yandı.* **3.** Isı, ışık veren ya da başka amaçlar sağlayan şeyler, alev yaklaştırılarak ya da özel düzenlerine dokunularak etkinliğe geçmek : *Elektrik yandı. Mum yandı.* **4.** Bütünü ya da bir bölümü kömür durumuna geçmek : *Yemek yandı.* **5.** Isının etkisiyle vücudunun bir yanı yara olmak, kızarmak ya da rengi koyulaşmak : *Ateşe dokundu, eli yandı. Güneşten kolları yandı.* **6.** Birtakım etmenlerle işe yaramaz duruma gelmek : *Kumaş boyadan yandı. Ekinler dondan yanmış.* **7.** Yangılanma nedeniyle acımak : *Boğazım yanıyor.* **8.** *mec.* Büyük zarara uğramak : *Vaktinde yetişemezsek yandık.* **9.** *mec.* (Çocuk oyunlarında) Oyun dışı olmak. **10.** (*-e*) *mec.* Çok acımak : *Kaçırdığım fırsata hâlâ yanarım.* **11.** Vücut ısısı artmak, ateşlenmek : *Hasta dünden beri yanıyor.* **12.** Geçersiz olmak : *Biletler yandı.* § **(Biri için) Yanıp tutuşmak** derin bir aşk ile sevmek. **Yanıp yakılmak** acı acı sızlanmak.

yansı *a. fiz.* Işığın parlak bir yere çarpıp geriye doğru yön değiştirerek kaynağını göstermesi.

yansılamak (*-i*) (Işık) Yansı yapmak.

yansımak (*nsz*) Işık, ses dalgaları için yansıtıcı bir yüzeye çarparak geriye doğru yön değiştirmek, °aksetmek : *Düz ve parlak yüzeylere çarpan ışık yansır.*

yansıtaç *a. fiz.* Işığı, ısıyı yansıtmaya yarar aygıt, °reflektör.

yansıtmak (*-i*) Işığı, sesi, görüntüyü, dalgayı geri göndermek, yansımasını sağlamak : *Ayna ışığı, dağ sesi yansıtır.*

yansız *s.* **1.** Hiç birinden yana olmayan, °tarafsız. **2.** *fiz.* Elektriğe karşı hiç bir tepkisi olmayan, °nötr.

yanşak *s.* Geveze, boşboğaz, tatsız ve çok konuşan.

yapağı, yapak *a.* İlkyazda kırkılan koyun tüyü.

yapay *s.* Doğadaki şeylere benzetilerek insan eliyle yapılmış, yapma, °suni : *Yapay gübre.*

yapayalnız *s.* ve *be.* Yanında kimse ya da hiç bir şey bulunmayan : *Yapayalnız bir kadın.*

yapı *a.* **1.** Barınmak ya da başka amaçla kullanılmak için yapılmış her türlü mimarlık yapıtı, °bina : *Kentte güzel yapılar çoğaldı.* **2.** Yapılmakta olan bina, °inşaat : *Yapı işçisi.* **3.** Öğelerin bütüne ayrı bir özellik kazandıracak biçimde bir araya gelişi : *Ekonomik yapı. Toplumsal yapı.* **4.** Bütünü oluşturan parçaların bir araya geliş düzeni : *Dil yapısı. Tümce yapısı.* **5.** Canlı bir

varlığın ruh ya da beden özelliklerinin tümü.

yapıbilim *b. a.* **1.** *bot.* ve *zool.* Bitkilerde ve canlılarda organların yapılarını, biçimlerini, biçimleriyle görevleri arasındaki ilgiyi inceleyen bilim kolu, °morfoloji. **2.** *dilb.* Dilbilgisinin, sözcüklerin yapısını, türeme yollarını ve çekim biçimlerini inceleyen kolu, °morfoloji.

yapıcı *s.* **1.** Yapan, oluşturan, meydana getiren. **2.** Önemli ve yararlı işler yapan. **3.** Olumlu : *Yapıcı fikir. Yapıcı eleştiri.*

yapılı *s.* Yapısı... olan : *Sağlam yapılı. Güzel yapılı.*

yapım *a.* **1.** Yapmak eylemi. **2.** Makine ya da elle yapmak işi, °imal.

yapımcı *a.* **1.** Araç, aygıt ve eşya gibi şeyleri yapan kimse. **2.** Bir filmin çevrilişiyle ilgili bütün yönetim işlerini üzerine alan, sermayesini veren kimse, °prodüktör.

yapımevi, -ni *b. a.* Hammaddeleri işleyerek piyasaya çıkaracak duruma getiren işyeri, °imalathane.

yapıncak *a.* *bot.* Bir cins benekli beyaz üzüm.

yapıntı *a.* *fels.* Gerçekle çeliştiği, gerçekliğe uymadığı halde bile bile tasarlanan şey.

yapısal *s.* Yapı ile, yapılış ile, kuruluş ile ilgili.

yapısalcı *a.* ve *s.* Yapısalcılık görüş ve yöntemini benimseyen.

yapısalcılık *a.* *fels.* Temel bir gerçeklik olarak yapıya dayanan, yapı üzerine kurulan bilim kuramı.

yapışkan *s.* **1.** Yapışma özelliği olan : *Yapışkan bir çamur.* **2.** *mec.* Çekilip gitmek bilmeyen : *Ne yapışkan adam, bir türlü savamadık.*

yapışkanotu, -nu *b. a.* *bot.* Isırgangillerden, duvarlar üzerinde gelişen, yaprakları yapışkan bir bitki.

yapışkanotu

yapışmak (-e) **1.** Yapışıcı olan ya da yapışkan bir maddeye bulanmış olan bir şey, bir şeyin üzerinde ayrılmayacak bir biçimde kalmak : *Kâğıt duvara yapıştı.* **2.** Sokulup değmek, yaklaşmak. **3.** Aralık bırakmayacak biçimde üzerine dokunmak : *Ceket vücuduna yapışıyor.* **4.** Bir iş yapmak amacıyla, hevesle bir şeyi eline almak : *Küreklere yapıştı.* **5.** Sıkıca yakalamak, tutmak, sarılmak. **6.** Musallat olmak.

yapıştırıcı *s.* Yapıştırma özelliği olan.

yapıştırmak (*-i*, -e) **1.** Yapışmasını sağlamak : *Pulu zarfa yapıştırdı.* **2.** Hızla vurmak : *Tokadı yapıştırdı.* **3.** *mec.* Bir soruya gecikmeden karşılık vermek : *Yanıtı hemen yapıştırdı.*

yapış yapış *s.* **1.** Yapışkan bir madde ile bulanmış. **2.** (Hava için) Nemli, ıslak.

yapıt *a.* Meydana getirilen değerli ya da önemli şey; sanatçının ortaya koyduğu ürün, °eser.

yapma *a.* **1.** Yapmak eylemi. **2.** *s.* Doğadaki şeylere benzetilerek insan eliyle yapılmış, yapay, °suni : *Yapma çiçekler.* § **Yapma uydu** herhangi bir gezegenin çevresindeki bir yörüngeye yeryüzünden fırlatılarak yerleştirilmiş uzay aracı.

yapmacık *s.* **1.** (Tavır, davranış, duygu için) İçten olmayan, yapma, düzme :

Yapmacık ilgi. **2.** *a.* Düzme tavır : *Onun yapmacıklarına kimse aldanmıyor.*

yapmacıklı *s.* Yapmacığı olan.

yapmacıksız *s.* Yapmacığı olmayan : *Yapmacıksız bir davranış.*

yapmak (*-i*) **1.** Meydana getirmek, ortaya koymak; gerçekleştirmek : *Resim yapmak. Yemek yapmak.* **2.** Olmasını sağlamak, olmasına yol açmak : *Durgun sular sıtma yapar.* **3.** İş görmek : *Orada ne yapıyorsunuz?* **4.** Onarmak : *Saatçi saatimi yapamadı.* **5.** (Birincisi ile ikincisi eksik olarak aynı nesne iki kez yinelendiğinde) Yakışan niteliğini vermek : *İnsanı insan yapan iyi ahlaktır.* **6.** Uygulamak : *Yasanın dediğini yapmak.* **7.** (*nsz*) Davranmak, hareket etmek : *İyi yapmıyorsunuz, çocuğu çok azarlıyorsunuz.* **8.** (*ösz*) Olmak : *Geçen kış çok soğuk yaptı.* **9.** Edinmek : *Çocuk yapmak.* § **Yapmadığını bırakmamak** her kötülüğü yapmak. **Yaptığını bilmemek** aklı başında olmamak.

yaprak *a.* **1.** *bot.* Bitkilerde solunum, karbon özümlemesi, terleme gibi olayların oluştuğu, çeşitli biçimdeki klorofilli bölümler. **2.** Özellikle asma yaprağı. **3.** Börek, baklava gibi şeylerde yufka. **4.** Kitap, defter gibi şeylerde kâğıt kanadı : *Bu defterin yaprakları eksik.* **5.** *yerb.* Kat kat ayrılabilen şeylerde katman : *Mermer yaprağı.*

yapraklanmak (*nsz*) Yaprakları çıkmak : *Ağaçlar yapraklandı.*

yaptırım *a.* **1.** Yaptırmak eylemi. **2.** Yasa, ahlak gibi kurumların buyruklarının yerine getirilmesini sağlayan güç, °müeyyide.

yaptırmak (*-i, -e*) Yapmasını sağlamak, yapmasına yol açmak.

yâr *a. Far.* Sevgili, dost. § **Yâr olmak** yardım etmek, yararlı olmak : *Talihi yâr olmadı.*

yar (I) *a.* Deniz, göl, ırmak gibi su kıyılarında ya da karada dik yer, uçurum.

yar (II) Yardımcı sözcüğünün kısaltılmışı : *Yarbay. Yarkurul.*

yara *a.* **1.** Keskin bir şeyle ya da bir vuruşla vücutta oluşan delinme, zedelenme : *Bıçak yarası. Taş yarası.* **2.** Bir şeyin iç ya da dış yüzünde herhangi bir etki ile oluşan ve tehlikeli olabilen gedik, yarık : *Geminin omurgasındaki yara.* **3.** *mec.* Dert : *Bu yarayı deşmeyin.* § **Yara açmak** *mec.* büyük üzüntü yaratmak. **Yara işlemek** yara irin çıkarmak.

Yaradan *öz. a.* Her şeyi yaratan, Tanrı. § **Yaradana kurban olayım** *hlk.* bir şeye hayran kalındığında söylenir. **Yaradana sığınıp (bir iş yapmak)** bütün gücünü kullanarak (o işi yapmak).

yaradılış *a.* Bir kimsede doğuştan bulunan manevi özelliklerin tümü, °mizaç, °huy : *Onun yaradılışı ödün vermeye uygun değildir.*

yaralamak (*-i*) **1.** Silah gibi bir araçla yara açmak. **2.** *mec.* Gücendirmek, kırmak : *Sözleriniz beni gerçekten yaraladı.*

yaralı *s.* **1.** Yarası olan, yaralanmış. **2.** *mec.* Dertli. § **Yaralı kuşa kurşun sıkılmaz** birinin düşkünlüğünden yararlanarak ondan öç almanın doğru olmadığını anlatır.

yaramak (*-e*) **1.** (Bir şey) Yararlı olmak, yarar sağlamak. **2.** Bir işe uygun olmak : *Bu kitap bana yaramaz.* **3.** Sağlığa iyi gelmek : *Buranın havası bana yaradı.*

yaramaz *s.* (Çocuk için) Söz dinlemeyen, uslu durmayan, yapılması yasak edilen şeyleri yapmakta ısrar eden.

yaranmak (*-e*) **1.** Birinin hoşnutluğunu sağlamak. **2.** Yalandan birinin hoşuna gidecek davranışlar yapmak.

yarar *s.* **1.** Yarayan, elverişli : *Çiçek koymaya yarar bir kap.* **2.** *a.* Bir şeyin bir işte kullanıldığında verdiği iyi sonuç, °fayda : *Bu kitapların hiç bir yararı yoktur.* **3.** Çıkar, °menfaat.

yararlanmak (*nsz*) Herhangi bir şeyden kendine yarar sağlamak, °faydalanmak.

yararlı *s.* Yararı olan, yarar sağlayan, °faydalı.

yararlık *a.* Yararlı çalışma, yararlı hizmet : *Kurtuluş Savaşında kadınlarımızın büyük yararlıkları görülmüştür.*

yararsız *s.* Yararı olmayan, yarar sağlamayan, °faydasız.

yarasa *a. zool.* Yarasalar takımından, geceleri uçan, ön ayakları perdeli kanat biçiminde gelişmiş, sıçan iriliğinde bir hayvan.

yarasalar *ç. a. zool.* Yarasa türlerini içine alan memeliler takımı.

yaraşmak (*-e*) (Davranış için) Yakışmak : *Bu davranış size hiç yaraşmıyor.*

yaratıcı *s.* Yaratma yeteneği olan : *Onda yaratıcı bir kafa var.*

yaratık *a.* Canlı, °mahluk.

yaratmak (*-i*) **1.** Yokken var etmek. **2.** *mec.* Yapmak, kurmak : *Atatürk'ün yarattığı devrimler...* **3.** *mec.* Doğurmak, olmasına yol açmak : *Bu haber sinirli bir hava yarattı.*

yarbay *b. a.* Orduda aşaması binbaşı ile albay arasında olan subay.

yarda *a. İng.* Yaklaşık olarak doksan bir santimetre gelen İngiliz uzunluk ölçü birimi.

yardakçı *a.* Kötü işlerde birine yardım eden kimse.

yardım *a.* **1.** Kendi güç ve olanaklarını başka birinin iyiliği için kullanma : *Sizin yardımınız olmasaydı bu iş başarılmazdı.* **2.** Etki : *Yağmurun da yardımıyla yangın söndürüldü.*

yardımcı *a.* ve *s.* Yardım eden ya da gereğinde yardım edecek olan, °muavin.

yardımsever *b. a.* Yardım etmekten hoşlanan, °hayırsever.

yaren *a. Far.* Arkadaş, yakın.

yarenlik *a.* **1.** Yakın arkadaşlık. **2.** Ahbapça söyleşi, °muhabbet.

yarga *a.* Büyük piliç.

yargı *a.* **1.** Bir şey ya da kimse hakkında bir kanıya varma, °hüküm. **2.** Yasalar doğrultusunda bir sonuca varma.

yargıcı *a.* Aralarındaki anlaşmazlığı çözmesi için iki tarafın başvurduğu kimse ya da kendisine seçme yetkisi verilen bilirkişi, °hakem.

yargıç *a.* Yargılayan kimse, yasaya aykırı davranışlarda ya da uyuşulmayan işlerde yasayı yerine getirmekle görevli kimse, °hâkim.

yargılamak (*-i*) **1.** Bir kimse ya da şey hakkında bir kanıya varmak. **2.** Bir kimseyi davranış ve düşüncelerine göre değerlendirmek. **3.** Yasalar doğrultusunda bir sonuca varmak.

Yargıtay *öz. a.* Yargılamaların yolunda yapılıp yapılmadığını incelemekle görevli yüksek yargı kurulu.

yarı *a.* **1.** Bir bütünü oluşturan iki eşit parçadan her biri : *Ekmeğin yarısı.* **2.** *s.* (Bir şeyin) Yarısı kadar : *Yarı yolu aldık.* **3.** *be.* Bir eylemin ya da sıfatın kendisi ile karşıtı arasında ortalama bir derece anlatır : *Yarı pişmiş. Yarı aç. Yarı tok.* § **Yarı buçuk** çok az, önemsiz miktarda. **Yarı yarıya** **1)** yarısı kadar : *Yarı yarıya eksildi.* **2)** yarısı birine, yarısı öbürüne olarak : *Yarı yarıya bölüştük.* **(Birini) Yarı yolda bırakmak** gereken yardımı sonuna kadar yapmamak.

yarıbaşkalaşma *b. a. zool.* Böceklerde kurtçuk evresi görülmeyen başkalaşma çeşidi.

yarıcı *s.* **1.** Yaran, parçalayan, bölen : *Odun yarıcı.* **2.** Ürünü mal sahibi ile yarı yarıya bölüşerek çalışan işçi.

yarıçap *b. a. mat.* Çemberin herhangi bir noktasıyla merkezini birleştiren doğru parçası, çapın yarısı.

yarık *a.* **1.** Yarılarak açılmış aralık : *Topraktaki yarıklar.* **2.** İnce çizgi durumunda açılmış yara : *Dudağındaki yarık.*

yarıküre *b. a. gökb.* Yer ya da gökküresinin ekvatorla bölünmüş iki yarısından her biri.

yarılamak (*-i*) Yarısına varmak, yarısını bitirmek : *Bu işi yarıladık.*

yarım *s.* **1.** Bir şeyin ayrıldığı iki eşit parçadan her biri : *Yarım elma.* **2.** Tam ve istenildiği gibi olmayan : *Yarım bilgi.* **3.** *mec.* Hastalıklı, sakat, sağlıksız. § **Yarım adam** sakat, zayıf, sağlıksız kimse. **Yarım ağızla** istemeye istemeye, zorla, gönülsüz. **Yarım yamalak** eksik, kusurlu, üstünkörü.

yarımada *b. a. coğr.* Yalnız bir yanından karaya bağlı, öbür yanları denizle çevrelenmiş kara parçası : *Anadolu bir yarımadadır.*

yarımkanatlılar *ç. b. a. zool.* Eklembacaklılardan, tahtakurusu, bit, cırcırböceği gibi türleri içine alan, ön kanatlarının yarıdan çoğu sertleşmiş böcekler takımı.

yarımküre *b. a.* **1.** İki eşit parçaya bölünmüş bir kürenin her parçası. **2.** Yarıküre.

yarımlık *a. hlk.* Kasık yarığı, °fıtık.

yarın *a.* **1.** Bugünden sonra gelecek ilk gün : *İşinizi yarına bırakmayın.* **2.** *mec.* Gelecek, ilerideki zaman : *İnsan yarını düşünmeli.* **3.** *be.* Bugünden sonra gelecek ilk günde : *Yarın sizi nerede bulayım?* § **Yarın öbür gün** ileride herhangi bir zamanda : *Yarın öbür gün ne olacağını kimse bilmez.*

yarısaydam *b. s. fiz.* Işığı geçiren, fakat arkasındaki nesneleri net olarak göstermeyen : *Buzlu cam yarısaydamdır.*

yarış *a.* **1.** Sporda yarışmak işi : *At yarışı. Kayak yarışı.* **2.** Birbirinden üstün olmak için uğraşma.

yarışma *a.* **1.** Bilgi, yetenek vb. üstünlüğünü göstermek için yarışmak işi, °müsabaka. **2.** Ticarette üstünlük kazanma işi, °rekabet.

yarışmacı *a.* Yarışmaya katılan kimse.

yarışmak (*nsz √ -le*) **1.** Bir işi birinden ya da birilerinden daha iyi yapabilmek için çabalamak. **2.** (Ticarette) Üstünlük kazanmaya çalışmak.

yarkurul *b. a.* Kurultay, meclis gibi toplantılarda, kimi konuları inceleyip hazırlamak için üyeler arasından seçilen kurul, °encümen, °komisyon.

yarma *a.* **1.** Yarmak eylemi. **2.** *s.* Kolay yarılır ve çekirdeğinden ayrılır : *Yarma şeftali.* **3.** *s.* İri kırılmış (tahıl) : *Yarma buğday.* § **Yarma gibi** çok iri yarı (adam).

yarmak (*-i*) **1.** Uzunlamasına bölüp ayırmak : *Odun yarmak.* **2.** Derin yara açmak : *Kafasını yarmışlar.* **3.** Ortasından geçmek : *Kalabalığı yarıp çıktılar.*

yas *a.* Sevilen bir kimsenin ölümünden ya da yurdun uğradığı bir felaketten duyulan büyük acı, °matem. § **Yas tutmak** büyük bir acıyı, eğlencelerden kaçınmak ve karalar giymek gibi davranışlarla açığa vurmak.

yasa *a.* **1.** Fenomenler arasında ya da bir fenomenin çeşitli yönleri arasındaki derin, temel, kalımlı, düzenli bağ ya da bağımlılık. **2.** Devletin yasama gücü tarafından konulan, herkesin uyması zorunlu olan kuralların her biri, °kanun : *Borçlar yasası.* **3.** (Bilimde) Çok sayıda deney ve gözlemlerden sonra, aynı koşullarda aynı sonuçları verdiği kesin olarak saptanan durum : *Mendel yasaları. Ohm yasası.* **5.** Toplumsal yaşam içinde kendiliğinden oluşan ve uyulması toplum içinde yaşamanın bir zorunluluğu olan toplumsal alışkılar bütünü.

yasak *a.* **1.** Bir şeyin yapılmasına karşı olan yasa ya da yasa dışı engel : *Av yasağı. İçki yasağı.* **2.** *s.* Yapılmaması buyrulmuş, yasaklanmış. § **Yasak savmak** 1) şimdilik işe yaramak : *Eski giysilerim bir gecelik yasak savar.* 2) istenmeye istenmeye yapılan işler için kullanılır.

yasaklamak (*-i*) Yasak etmek.
yasaklanmak (*nsz*) Yasak edilmek.
yasal *s.* Yasalara uygun, °kanuni.
yasalaşmak (*nsz*) Yasama meclislerince onaylanarak yürürlüğe girmek, yasa durumuna gelmek, °kanunlaşmak.
yasama *a.* Yasamak işi. § **Yasama kurulu** gereken yasaları kararlaştıran kurul. **Yasama meclisleri** millet meclisi ve senato.

yasemin

yasemin *a. Far. bot.* Güzel kokulu, beyaz, sarı, pembe çiçekli bir ağaççık.
yaslamak (*-i*) Dayamak.
yaslanmak (**I**) (*-e*) **1.** Dayanmak : *Duvara yaslanmak.* **2.** *mec.* Güvenmek.
yaslanmak (**II**) (*ösz*) Yasa bürünmek, yas içinde olmak.
yaslı *s.* Yası olan, yas tutan.
yassı *s.* Yayvan ve düz.
yassısolucanlar *ç. b. a. zool.* Tenya ve kelebek asalağı gibi vücutları yassı ve uzun olan solucanlar takımı.
yassısolungaçlılar *ç. b. a. zool.* Midye, istiridye gibi kavkıları ikiçenekli yumuşakçalar sınıfı.
yastık *a.* **1.** Başın altına koymak ya da sırtı dayamak için kullanılan, içi yün, pamuk gibi şeylerle doldurulmuş küçük minder. **2.** Bu biçimde yapılan ve çeşitli işlerde kullanılan şey : *İğne yastığı. Ütü yastığı.* **3.** Yapı ya da makinelerde kimi kısımların üstüne dayandığı parça.
yaş (**I**) *a.* **1.** Doğuştan beri geçen ve yıl birimiyle ölçülen zaman : *Yirmi yaşındayım.* **2.** Yaşamın çeşitli evrelerinden her biri, çağ : *Genç yaşında.* **3.** Bir kurum, bir kuruluş, düzen vb. nin kurulduğu andan beri geçen zaman : *Elli yaşına basan Cumhuriyet...* § **Yaş günü** birinin doğduğu günün yıldönümü. **Yaşını almak** (ya da **Yaşını başını almak**) yaşı ilerlemiş olmak.
yaş (**II**) *s.* **1.** Çok nemli, ıslak : *Yaş toprak. Yaş çamaşır.* **2.** Kurutulmamış : *Yaş üzüm.* **3.** (Bitkiler için) Canlılığını yitirmemiş : *Yaş ağaç.* **4.** *a.* Ağlandığında gözlerden akan berrak sıvı, buna **gözyaşı** da denir. § **Yaş akıtmak** (ya da **dökmek**) ağlamak. **Yaş tahtaya** (ya da **yere**) **basmak** girişilen bir işte uyanık davranmamak yüzünden aldanmak.
yaşa *ünl.* Memnunluk, sevinç gibi duyguları anlatmak ya da alkışlamak için söylenir.
yaşam *a.* **1.** Canlılarda doğumdan ölüme kadar etkinliği sağlayan olgular bütünü, °hayat. **2.** Doğumdan ölüme kadar geçen süre, °ömür.
yaşamak (*nsz*) **1.** Hayatta olmak, sağ olmak : *Dedeniz yaşıyor mu?* **2.** Varlığını sürdürmek : *Balıklar suda yaşar.* **3.** Oturmak: *Köyde yaşamak.* **4.** Geçinmek : *Bu kazançla yaşamak kolay değil.* **5.** Hayatını şu ya da bu tarzda geçirmek : *Bekâr yaşamak.* **6.** *mec.* Süredurmak : *Onun anısı hep yaşayacak.* **7.** *mec.* Hoş vakit geçirmek, keyif sürmek: *Boğaziçi'nde yaşıyorlar.*
yaşamöyküsü, -nü *b. a.* **1.** Bir kişinin soyu, doğumu, yetişmesi hakkında toplu bilgi veren yazı. **2.** *yz.* Yaşayışları ve yaptıkları ilgi çekici olan önemli kişilerin yaşamını inceleyen, bu alandaki tüm bilgileri derleyip anlatan yazı türü, °biyografi.

yaşantı *a.* **1.** Yaşanılanlardan, görülenlerden, duyulanlardan, edinilenlerden sonra kişide kalan şey; yaşam deneyimi. **2.** Yaşanılan bir an, yaşamın bir bölümü.

yaşarmak (*nsz*) Islanmak, nemlenmek, yaşla dolmak : *Gözleri yaşardı.*

yaşatmak (*-i*) **1.** Yaşamasını sağlamak ya da yaşamasına olanak vermek : *Doktorlar başarılı bir ameliyatla hastayı yaşattılar.* **2.** *mec.* Daha iyi ve zengin bir yaşam sürmeyi sağlamak : *Onu prensler gibi yaşatıyor.*

yaşıt *s.* Yaşları birbirine eşit olan, °akran.

yaşlanmak (*nsz*) Yaşı ilerlemek, ihtiyarlığa yaklaşmak.

yaşlı (**I**) *s.* Yaşı ilerlemiş, ihtiyar (kimse) : *Yaşlı adam.* § **Yaşlı başlı** görgülü ve yaşlı kimseleri nitelerken kullanılır.

yaşlı (**II**) *s.* (Göz için) Yaşla dolmuş, sulanmış.

yaşlılık *a.* Yaşlı olma durumu, °ihtiyarlık.

yaşmak *a.* Kadınların ferace giydikleri devirde kullandıkları, gözleri açık bırakan, ince yüz örtüsü.

yat *a.* (*Hollanda dilinden*) Özel gezinti gemisi.

yatak *a.* **1.** Yün, pamuk, kuştüyü gibi maddelerden yapılan şilte. **2.** *mec.* Bir şeyin çok bulunduğu yer : *Av yatağı. Maden yatağı.* **3.** Irmak, çay, dere gibi suların içinde aktığı yer : *Dere yatağı.* **4.** Hırsızları ve çalınmış malları saklayan kimse. § **Yatağa düşmek** hastalanmak.

yatakhane *b. a.* Okul, fabrika gibi yerlerde yatılan salon.

yataklı *s.* **1.** Yatağı olan : *Yataklı vagon.* **2.** Yatağı derin : *Yataklı ırmak.*

yataklık *s.* **1.** Yatak yapmaya uygun. **2.** ... yatak alabilen : *On yataklık koğuş.* § **Yataklık etmek** suçluları barındırmak ve onlara yardım etmek.

yatalak *s.* İnme gibi bir hastalıktan ya da sakatlıktan dolayı yataktan kalkamayan (kimse).

yatay *s. mat.* Durgun bir su yüzeyine koşut olan, düşey doğrultusuna dikey olan.

yatı *a.* Gece kalmak üzere konukluk : *Anneanneme yatıya gidiyorum.*

yatık *s.* **1.** Yatırılmış bir durumda olan : *Yatık yaka.* **2.** Zamanla dayanıklılığını yitirmiş : *Yatık kumaş.*

yatılı *s.* **1.** Geceleri de kalınıp yatılan : *Yatılı okul.* **2.** Geceleri de kalıp yatan : *Yatılı öğrenci.*

yatır *a.* Doğaüstü gücü bulunduğuna, insanlara yardım ettiğine inanılan mezarı belli ölü, °evliya.

yatırım *a.* Üretimi işler halde tutmak ya da geliştirmek için bir girişimci tarafından yapılan harcama, °mevduat. § **Yatırım yapmak** *mec.* ilerde bir çıkar ya da kazanç sağlamak için daha önceden maddi ya da manevi yardımlarda bulunmak.

yatırmak (*-i √ -i, -e*) **1.** Yatmasını sağlamak : *Çocuğu yatırmak.* **2.** Parayı bir kuruluşa teslim etmek : *Bankaya para yatırmak.* **3.** Eğmek, yatık duruma getirmek : *Yağmur ekinleri yatırdı.*

yatısız *s.* **1.** Geceleri kalınıp yatılmayan : *Yatısız okul.* **2.** Geceleri kalıp yatmayan : *Yatısız öğrenci.*

yatışmak (*nsz*) **1.** Hızı azalmak, aşırılığı geçmek, dinmek : *Fırtına yatıştı.* **2.** (Heyecan, sinir, korku vb. için) Geçmek, sakinleşmek. **3.** (Ayaklanma, kargaşa gibi şeyler için) Sakinleşmek, durulmak.

yatıştırıcı *a.* ve *s.* Yatıştırma özelliği olan, sakinleştiren, °müsekkin : *Yatıştırıcı ilaçlar.*

yatıştırmak (*-e*) **1.** Bastırmak : *Hükümet kuvvetleri ayaklanmayı yatıştırdı.* **2.** *mec.* Dingin duruma getirmek, gidermek : *Öfkesini yatıştırdı. Heyecanını yatıştırdı.*

yatkın *s.* **1.** Yatık. **2.** (Bir işte) Yetenekli, becerikli : *Eli dikişe yatkın. Dil eğitimine yatkın.* **3.** Çok durmuş olmaktan sağlamlığını yitirmiş : *Yatkın mal.*

yatkınlaşmak (*nsz*) Yatkın duruma gelmek.

yatmak (*nsz*) **1.** Boylu boyunca yere ya da bir şeyin üzerine uzanmak : *Çocuk yatağa yattı.* **2.** Yatay ya da yataya yakın bir duruma gelmek, eğilmek: *Fırtınadan gemi bir o yana bir bu yana yatıyordu.* **3.** Hastalık yüzünden yataktan çıkamamak : *Gripten üç gündür yatıyor.* **4.** Geceyi geçirmek. **5.** Hapsedilmek : *Hırsızlıktan beş yıl yatmış.* **6.** *argo* Olumsuz ya da başarısız bir sonuç almak : *Takım bu sezon yattı.* § **Yatıp kalkmak 1)** gecelerini geçirmek : *Nerede yatıp kalkıyorsunuz?* **2)** her zaman : *Yatıp kalkıp anama dua ediyorum.*

yatsı *a.* Güneşin batmasından bir buçuk, iki saat sonraki vakit : *Bize yatsıya doğru geldi.*

yavan *s.* **1.** Yağı az. **2.** Katıksız : *Yavan ekmek.* **3.** *mec.* Hoşa gitmeyen, tatsız.

yavaş *s.* **1.** Hızlı olmayan : *Yavaş yürüyüş.* **2.** Yumuşak huylu : *Yavaş adam.* **3.** *be.* Hızlı olmayarak : *Yavaş vurmak.* **4.** *be.* Alçak sesle : *Yavaş konuşmak.* § **Yavaş yavaş 1)** azar azar, ağır ağır; **2)** gitgide. **Yavaştan almak 1)** ılımlı davranmak; **2)** işi, gereği kadar hızla yapmamak.

yavaşça *be.* Oldukça yavaş, usulca.

yavaşçacık *be.* Belli etmeden, ortalığı karıştırmadan, usulcacık.

yavaşlamak (*nsz*) Yavaş gitmeye başlamak, yavaş olmak : *Tren yavaşladı.*

yaver *a. Far.* **1.** Yardımcı. **2.** Devlet ya da hükümet başkanlarıyla komutanların yanında bulunup onların komutlarını yazmakla ve gereğinde yerine ulaştırmakla görevli subay. § **(Şansı, talihi...) Yaver gitmek** uygun gitmek : *Şansımız yaver gidiyor.*

yavru *a.* **1.** Dünyaya yeni gelmiş insan ya da hayvan : *Kedi yavrusu.* **2.** Bir şeyin küçüğü : *Konak yavrusu bir ev.*

yavruağzı *b. s.* Kavuniçi ile pembe arası bir renk.

yavrukurt *b. a.* Küçük yaştaki izci.

yavrulamak (*nsz*) (Hayvan için) Doğurmak.

yavşak *a.* Bit yavrusu.

yavuklamak (*-i, -e*) *hlk.* Evlendirmek için nişanlamak.

yavuklu *a.* ve *s. hlk.* Sözlü, nişanlı.

yavuz *s.* Çok sert, yaman. § **Yavuz hırsız ev sahibini bastırır** biri, kabahatini zarar verdiği kimseye yüklediğinde söylenir.

yay

yay *a.* **1.** İki ucu arasına ip gerilmiş ok atmaya yarayan kıvrık ağaç ya da maden çubuk. **2.** Kimi makine ya da eşyalarda esneyebilen bölüm : *Araba yayı. Kanepenin yayı.* **3.** *mat.* Bir çemberden alınan parça.

Yay *öz. a. gökb.* Zodyak üzerinde, Akrep ile Oğlak arasında bulunan burç. → Zodyak.

yaya *a.* ve *s.* **1.** Yürüyerek giden (kimse). **2.** Yaya asker, °piyade. § **Yaya geçidi** caddelerde yayaların geçmesi için ayrılmış geçit. **Yaya kaldırımı** caddelerin iki yanında yürüyenlere ayrılmış yer.

yayan *be.* **1.** Yürüyerek, bir şeye binmeden : *Ben oraya kadar yayan gidemem.* **2.** *s.* Yaya yürüyen : *Yaya adam.*

§ **Yayan yapıldak** yalınayak yürüyerek.

yayçizer

yayçizer *b. a.* Çember çizmekte kullanılan araç, °pergel.

yaygara *a.* Önemsiz bir nedenle bağırıp çağırma. § **Yaygarayı basmak** birden bağırmak, haykırmak.

yaygaracı *a.* ve *s.* Önemsiz bir nedenle gereksiz ve yersiz gürültü koparan (kimse).

yaygı *a.* Yere ya da döşeme üzerine serilen örtü.

yaygın *s.* **1.** Birçoklarınca duyulmuş ya da kullanılmış : *Yaygın bir söz.* **2.** Birçoklarında görülen : *Yaygın bir moda.* **3.** Sınırı genişlemiş : *Yaygın bir leke.*

yaygınlaşmak (*nsz*) Yaygın duruma gelmek.

yayık (I) *a.* Tereyağı çıkarmak amacıyla içinde süt dövülen ya da çalkalanan kap.

yayık (II) *s.* Yayılmış, yayvan. § **Yayık ağızlı** sözcükleri yaya yaya söyleyen.

yayılmak (*nsz* √ *-e*) **1.** Yaymak işine konu olmak : *Haber yayıldı.* **2.** Pek çok kimseye geçmek, bulaşmak : *Hastalık yayıldı.* **3.** Genelleşmek : *Yeni sözcükler yayılıyor.*

yayım *a.* Kitap, gazete gibi okunacak şeylerin basılıp dağıtılması ya da radyo, televizyon ile dinlenilecek şeylerin yayılması, °neşir.

yayımcı *a.* Yayım yapan kimse.

yayımlamak (*-i*) **1.** Yayın durumunda ortaya koymak : *Eğitim Bakanlığının yayımladığı kitaplar.* **2.** Dinlenilecek, görülecek şeyleri radyo ve televizyonla yaymak.

yayın *a.* Basılıp satışa çıkarılan kitap, gazete gibi okunan ya da radyo ve televizyon aracılığıyla halka sunulan şey, °neşriyat.

yayınbalığı, -nı *b. a. zool.* Başı büyük, ağzı geniş, derisi pulsuz, vücudu uzun bir tatlı su balığı.

yayınevi, -ni *b. a.* Dergi, kitap gibi okunacak şeyleri basıp dağıtan ya da satan yer.

yayınma *a. fiz.* Işığın, üzeri pürüzlü bir yüzeyin her noktasında yansıyarak pek çok doğrultularda yayılması olayı.

yayla *a. coğr.* **1.** Akarsularla derin bir biçimde yarılmış, parçalanmış, üzerinde düzlüklerin belirgin olarak bulunduğu, deniz yüzeyinden yüksek yeryüzü, °plato. **2.** Dağlık bölgelerde kışı sert, yazı serin olan hayvan otlatma yerleri.

yaylak *a. coğr.* Hayvanların yayılıp otlamasına uygun yer, otlak.

yaylamak (*nsz*) Yazın yaylada oturmak : *Bu yıl nerede yayladılar?*

yaylanmak (*nsz*) **1.** Yay üzerinde hafif hafif sallanmak. **2.** Altında yay varmış gibi esnemek. **3.** *argo* Basıp gitmek.

yaylı *s.* **1.** Yayı olan : *Yaylı koltuk.* **2.** *a.* Yanları ve üstü kapalı, altında yayları olan, atla çekilen binek arabası.

yaylım *a.* Yayılmak, dağılmak eylemi. § **Yaylım ateşi** aralıksız olarak yapılan silahlı atışların topu.

yayma *a.* **1.** Yaymak işi. **2.** Satılık ufak tefek eşya sergisi : *Hırdavat yayması.*

yaymak (*-i, -e*) **1.** Açarak ve düzelterek bir alanı örtecek biçimde sermek : *Halı yaymak.* **2.** Başkalarına iletmek, duyurmak : *Bu haberi kim yaymış?* **3.** Sınırını genişletmek : *Lekeyi yaymak.* **4.** Otlatmak : *Sürüyü yaymak.*

yayvan *s.* **1.** Eni boyundan ve derinliğinden fazla olan, basık ve geniş. **2.** (Konuşma için) Heceleri uzatarak yapılan.

yaz *a.* Yılın, haziranın yirmi birinde başlayıp eylülün yirmi üçüne dek süren sıcak mevsimi. § **Yaz kış** bütün yıl boyunca.

yazar *a.* **1.** Bilim, sanat alanında yapıt veren kimse. **2.** Herhangi bir konuda yazı yazan kimse.

yazgı *a.* Bütün olayları önceden değişmeyecek biçimde düzenlediğine inanılan doğaüstü güç, alınyazısı, °kader.

yazı (I) *a.* **1.** Söz ya da düşüncenin belli işaretlerle saptanması : *Türklerde yazının kullanılması eskidir.* **2.** Yazılan şey : *Şu yazıyı okuyamadım.* **3.** Belli bir harf sistemi olan yazı türü : *İtalik yazı.* **4.** *mec.* Kaleme alınmış yapıt : *Yazının başlığı.* **5.** *mec.* Yazgı, °kader. **6.** Anlam, sanat ya da biçim bakımından yazılan şey, °makale : *Bugünkü yazınızı okudum.* § **Yazıya dökmek** herhangi bir konuyu yazı ile anlatmak. **Yazıya gelmemek** yazı ile anlatılamaz olmak.

yazı (II) *a.* Düzlük, ova.

yazıcı *a.* Orduda yazı işleri ile uğraşan er ya da erbaş.

yazıhane *b. a.* Yazı ve danışma işlerinin yürütüldüğü işyeri, °büro.

yazık *a.* **1.** Günah. **2.** *ünl.* Yerinme anlatır : *Yazık, ben böyle olmasını istemezdim!* **3.** *ünl.* Kınama anlatır : *Yazık sana, böyle mi yapacaktın!* § **Yazık etmek** (ya da **olmak**) bir şey ya da kimseye zarar vermek : *Kumaşa yazık etti. Adama yazık oldu.*

yazılmak (*nsz*) **1.** Yazmak işine konu olmak : *Mektup yazıldı.* **2.** (**-e**) Kendini bir yere kaydettirmek : *Çocuk okula yazıldı.*

yazım *a. dilb.* Bir dilin belli kurallarla yazıya geçirilmesi, °imla.

yazın (I) *a.* Düşünce, duygu ve imgelerin söz ya da yazı ile güzel ve etkili bir biçimde anlatılması sanatı, °edebiyat.

yazın (II) *be.* Yaz mevsiminde.

yazınçı *a.* ve *s.* Yazınla uğraşan, °edebiyatçı.

yazışma *a.* Bir konuda karşılıklı mektup göndererek yapılan haberleşme.

yazıt *a.* Bir anıyı tarih boyunca yaşatmak için bir şey üzerine kazılan yazı, °kitabe.

yazlık *s.* **1.** Yazın kullanılan : *Yazlık giysi. Yazlık sinema.* **2.** *a.* Yazın kalınan ev, yer, °sayfiye. § **Yazlığa çıkmak** yazı geçirmek için bir yere gitmek.

yazma *a.* **1.** Yazmak eylemi. **2.** Elle yazılmış kitap : *Yunus Divanı'nın yeni bir yazması bulundu.* **3.** Çiçekleri elle yapılmış : *Yazmalar ince dokumalardan yapılır.*

yazmak (I) (**-√-i**) **1.** Söz ya da düşünceyi özel işaret ya da harflerle anlatmak : *Yazı yazmak.* **2.** Yazarlık etmek : *Bir gazetede yazmak.* **3.** Mektup vb. ile bildirmek : *Sen de bana yazarsın olur mu?* **4.** (Sayaç vb. için) Rakamla miktarı belirtmek : *Taksimetre ne yazmış?* § **Yaz boz tahtasına çevirmek** bir iş üzerinde art arda birbirini tutmayan kararlar almak.

yazmak (II) (*yar*) Kimi eylemlere getirilerek yaklaşma eylemi yapılır : *Düşeyazmak. Öleyazmak.*

yazman *a.* Dairelerde ya da özel kuruluşlarda yazı işleriyle görevli kimse, °kâtip, °sekreter.

yedek *s.* Gereğinde kullanılmak için bir şeyin el altında bulundurulan benzeri ya da eşi : *Yedek anahtar.* § **Yedek** (ya da **Yedekte**) **çekmek** akıntılı sularda kayığı kıyıdan iple çekerek götürmek. **Yedek parça** bir makinenin bozulan bölümünü değiştirmeye yarayan parça. **Yedek subay** askerliği meslek olarak seçmediği halde, yurt ödevi için yasalara göre belli bir süre orduda subay olarak çalışan kimse.

Yedeğe almak bağlayarak ardından çekip götürmek.

yedi *s.* **1.** Altıdan bir artık. **2.** *a.* Altıdan sonra gelen sayının adı ve bu sayıyı gösteren rakam: 7, VII. § **Yedi canlı** ölüm nedeni olabilecek birçok olaydan sağ çıkan kimse. **Yedi iklim dört bucak** her yer. **Yedi mahalle** herkes. **Yedisinden yetmişine kadar** eli ayağı tutan kim varsa.

yediemin *b. a. Ar. huk.* Yasaca güvenilir kimse olarak seçilen kişi.

yedirmek (*-i*) **1.** Yemesini sağlamak. **2.** Ağzına yiyecek vermek. **3.** Bir şeyi azar azar başka bir şeyin içine karıştırarak belli olmaz duruma getirmek : *Yağı hamura yedirmek.* **4.** (Nefis, namus, şan, kibir gibi kavramlarla) Yakıştırmak, yaraştırmak : *Nefsine yediremedi.*

yediveren *b. s.* Yılda birkaç kez meyve ya da çiçek veren (gül, asma).

yediz *s.* Bir doğumda dünyaya gelen yedi (kardeş).

yedmek (*-i*) Çekip peşi sıra götürmek, yedeğinde götürmek.

yegâne *s. Far.* Biricik, tek.

yeğ *s.* Daha iyi, üstün sayılan. § **Yeğ tutmak** bir şeyi diğerlerinden üstün ve uygun görüp ona yönelmek.

yeğen *a.* Bir kimseye göre kardeşinin çocuğu.

yeğin *s.* Zorlu, şiddetli.

yeğinlik *a. fiz.* Şiddet[1].

yeğlemek (*-i, -e*) Yeğ tutmak, °tercih etmek.

yeğni *s.* Ağır olmayan, °hafif.

yeis *a. Ar.* Umutsuzluktan doğan karamsarlık.

yek *s. Far.* Bir.

yekdiğeri *ad. Far.* Birbiri.

yeke *a. den.* Kayıkta dümeni kullanmak için dümenin baş tarafına takılan kol.

yeknesak *b. s. Far. Ar.* Tekdüze, biteviye, °monoton.

yekûn *a. Ar.* Toplam.

yel *a.* **1.** Havanın yer değiştirmesinden oluşan esinti, °rüzgâr. **2.** *hlk.* Romatizma ağrısı. **3.** *hlk.* Bağırsaklardaki gaz. § **Yel gibi** hızla. **Yele vermek** savurmak, boşuna harcamak.

yeldirme *a.* Eskiden kadınların çarşaf yerine giydikleri ince kumaştan yapılmış hafif giyecek.

yele *a.* At, aslan gibi kimi hayvanların ensesinde ya da boynunda bulunan uzun kıllar.

yelek *a.* Ceket altına giyilen kolsuz ve kısa giysi.

yelken *a.* Yel gücünden yararlanıp yol alması için genellikle kayıklara ve küçük gemilerin direklerine çekilen kalın bezden parça. § **Yelkenleri suya indirmek** *mec.* direnmekten vazgeçip karşısındakinin dediğini kabul etmek.

yelkenli *s.* **1.** Yelkeni olan. **2.** *a.* Yelkenleri olan gemi.

yelkovan *b. a.* **1.** Saatin iki ibresinden büyüğü. **2.** Yelin yönünü göstermek için dik bir eksene geçirilen, türlü biçimlerde hafif levha.

yelkovankuşu, -nu *b. a. zool.* Bir çeşit martı.

yellemek (*-i*) (Körükle, yelpaze ile ya da başka bir araçla) Yel yapmak.

yellenmek (*nsz*) Kalınbağırsaktaki gazı dışarı vermek.

yelloz *a.* Hafifmeşrep, şıllık.

yelpaze *a.* Bir hareketle sallandığında küçük bir hava akımı sağlayan araç.

yelpazelemek (*-i*) Yelpaze ile rüzgâr yapmak.

yeltek *s.* İsteğinde kararlı olmayan, konudan konuya geçiveren.

yeltenmek (*-e*) Yapamayacağı bir işe girişmek.

yelve *a.* **1.** *zool.* Bıldırcına benzeyen, gagası uzunca bir su kuşu. **2.** Flurya.

yem *a.* **1.** Hayvan yiyeceği. **2.** Balık tutmak için oltaya takılan şey. **3.** *mec.* Birini aldatabilmek için hazırlanmış düzen.

yeme *a.* **1.** Yemek işi. **2.** Yiyecek : *Bu ay yeme içme masrafımız çok oldu.* **3.** Tat, lezzet.

yemek (I) *a.* **1.** Yemek yeme, karın doyurma işi. **2.** Yenmek için pişirilip hazırlanmış yiyecek, aş. **3.** Yemekle ağırlamak işi.

yemek (II) *(-i)* **1.** Ağızda çiğneyip yutmak. **2.** Aşındırmak, kemirmek. **3.** Isırmak : *Sivrisinekler çocuğu yemiş.* **4.** (Hoşa gitmeyen şeylere) Uğramak : *Tokat yemek.* **5.** Hakkı olmayan ve kendisine yasak edilmiş bulunan bir şeyi kabul etmek : *Rüşvet yemek.* **6.** Hesapsızca harcamak. **7.** Harcanmak, sarf edilmek, kullanılmak, tüketilmek: *Yapı günde beş torba çimento yiyor.* § **Ye kürküm ye** birinin giyimine kuşamına bakılarak kendisine değer verildiği anlatılırken topluluğun davranışını belirtmek için söylenir. **Yemeden içmeden** (kötü davranışlar için) vakit geçirmeden. **Yemeden içmeden kesilmek** büyük bir üzüntü sonucu yiyemez içemez duruma gelmek, iştahı kesilmek. **Yiyip bitirmek 1)** tüketmek; **2)** *mec.* onmaz duruma getirmek.

yemekhane *b. a.* Okul, fabrika gibi yerlerde yemek yenilen büyük salon.

yemeklik *s.* **1.** Yemek hazırlamaya yarar : *Yemeklik zeytinyağı.* **2.** Yemek için ayrılan : *Yemeklik buğday.*

yemeni *a.* **1.** Kalıpla basılıp elle boyanmış tülbent, yazma. **2.** Bir çeşit hafif ve kaba ayakkabı.

yemin *a. Ar.* Ant. § **Yemin billah etmek** Tanrı adına ant içmek. **Yemin etmek** ant içmek.

yeminli *s.* Bir şeyi yapmaya ya da yapmamaya ant içmiş.

yemiş *a.* **1.** Bitkilerde döllenme sonunda, çiçeğin meyve yapraklarından oluşup tohumu taşıyan organ. **2.** (Ege bölgesinde) İncir.

yemişçil *s.* Yemişle beslenen.

yemişlik *a.* **1.** Yemiş bahçesi. **2.** Yemiş saklanan yer. **3.** (Ege bölgesinde) İncirlik.

yemlemek *(-i)* **1.** Hayvana yem vermek. **2.** Tuzağa, oltaya yem koymak. **3.** *mec.* Birini kandırmak için onu elde edecek biçimde davranmak.

yemlik *a.* **1.** Hayvanlara yem verilen yer ya da kap. **2.** *mec.* Karşılıksız geçim sağlanan yer ya da kimse.

yemyeşil *s.* Her yanı yeşil, tam yeşil.

yen (I) *a.* Giysi kolu.

yen (II) *a.* Japon para birimi.

yenge *a.* Bir kimsenin dayısının, amcasının ya da kardeşinin karısı.

yengeç

yengeç *a. zool.* Eklembacaklılardan suda yaşayan, birinci ayak çifti iki kıskaç olarak gelişmiş, eti için avlanan böcek. § **Yengeç gibi** yan yan yürüyen kimseler için söylenir.

Yengeç *öz. a.* Zodyak üzerinde İkizler ile Aslan burçları arasında bulunan burcun adı. → Zodyak.

yengi *a.* Yenmek eylemi, utku, °zafer, °galibiyet.

yeni *s.* **1.** Kullanılmamış: *Yeni ayakkabı.* **2.** O zamana kadar söylenmemiş, düşünülmemiş, gösterilmemiş olan : *Yeni bir buluş.* **3.** En son edinilen : *Yeni eve taşındık.* **4.** İşe henüz başlamış : *Yeni işçi.* **5.** Değişik, görülmemiş.

yeniay *b. a.* Ayça, °hilal.

yenibahar *b. a. bot.* Mersingillerden, Amerika'nın sıcak bölgelerinde yetişen bir bitki ve bunun bahar olarak kullanılan küçük meyvesi.

yeniçağ *b. a.* Ortaçağ'ın bitiminden (1453 ya da 1492'den) Fransız devrimine dek süren çağ.

yeniçeri *b. a.* Osmanlı İmparatorluğu'nun 1826 yılına kadar devamlı ücretli olan ordusunun piyade sınıfına verilen ad.

yeniden *be.* Gene, yine, bir daha, tekrar : *Havalar yeniden soğudu.*

Yenidünya (I) *öz. b. a.* Amerika kıtası.

yenidünya (II) *b. a. bot.* Gülgillerden bir ağaç ve bunun erik büyüklüğündeki, iri çekirdekli, sarı renkli, sulu ve mayhoş yemişi, maltaeriği.

yenik (I) *s.* Savaş ya da yarışmada yenilmiş, mağlup olmuş.

yenik (II) *s.* **1.** *yerb.* Aşınmış : *Yenik arazi.* **2.** *a.* Bir hayvanın ya da böceğin bir şeyi yiyerek onda bıraktığı iz.

yenilemek (*-i*) **1.** Bir kimse ya da şeyin yerine yenisini koymak : *Giysilerini yeniledi.* **2.** Bir eylemi bir daha yapmak.

yenilgi *a.* **1.** Bir savaşta, yarışmada kaybetme, yenilme, °mağlubiyet. **2.** Bir işte başarısızlığa uğrama, bir uğraşta kaybetme.

yenilik *a.* **1.** Yeni olma durumu, yeni olan şeyin özelliği. **2.** Zararlı ya da yetersiz sayılan görenekleri yararlı ve yeterli olanlarıyla değiştirme : *Yeniliği her yerde uygulamalı.* § **Yenilik yapmak** değişiklik yapmak, değişiklik getirmek.

yenilmek (I) (*nsz*) Yemek (**II**) işine konu olmak. § **Yenilir yutulur gibi değil 1)** yenmeyecek nitelikte olan (yiyecek); **2)** dayanılır, razı olunur şey değil.

yenilmek (II) (*nsz*) Oyun, yarış, savaş gibi olaylarda karşısındakinden aşağı durumda kalmak, °mağlup olmak.

yenimaden *b. a.* Almangümüşü.

yenisömürgecilik *b. a.* Sömürgeci baskıdan kurtulmuş ve bağımsızlıkları için savaşım vermekte olan ülkeler üzerindeki egemenliklerini korumak, politik denetim ve ekonomik sömürü sağlamak amacıyla emperyalist ülkelerin uyguladıkları ekonomik, politik, askeri ve ideolojik önlemler sistemi.

yenişememek (*nsz*) Birbirini yenememek, birbirine üstün gelememek.

yeniyetme *b. a.* Yeniyetmelik çağında olan kimse.

yeniyetmelik *b. a.* Çocuklukla yetişkinlik arasındaki dönem.

yenmek (I) (*nsz*) **1.** Yemek işine konu olmak. **2.** Aşınmak : *Ceketin dirseği yenmiş.*

yenmek (II) (*-i*) **1.** Oyun, yarış, savaş gibi olaylarda karşısındakine üstün gelmek. **2.** Tutmak, bastırmak : *Öfkesini yenemedi.* **3.** *hlk.* Ütmek.

yepelek *s. hlk.* İnce yapılı, °zarif, °narin.

yepyeni *s.* Çok yeni.

yer *a.* **1.** Bir şeyin bulunduğu, konulduğu, yapıldığı uzay ya da alan parçası, °mahal : *Yüreğin yeri göğüs boşluğudur. Pazar yeri. Arkadaşınızın yerini bilmiyorum.* **2.** Gezinilen, ayakla basılan taban : *Yere oturmayınız.* **3.** İz : *Dikiş yeri belli.* **4.** Durum : *Benim yerimde olsan ne yaparsın?* **5.** *gökb.* Yerküre. **6.** Toprak : *Çorak yerde ot bitmez.* **7.** Görev : *Uçağın yurt savunmasındaki yeri anlaşılmıştır.* **8.** Orun, °makam. § **Yer açmak** sıkışarak bir kimseye yer vermek. **(Bir işte) Yer almak** bir işi hazırlayanlar arasında bulunmak. **Yer belirteci** *dilb.* bir eylemin anlamını sınırlı olmayan, her yere uygulanabilen bir yer kavramı ile gösteren belirteç. **Yer etmek 1)** iz bırakmak; **2)** iyice yerleşmek. **Yer yarılıp içine girmek 1)** kaybolmak; **2)** çok utanç duymak. **Yer yerinden oynamak** çok gürültü olmak, karışıklık çıkmak. **Yerden bitme** kısa boylu. **Yerden göğe kadar** pek çok. **Yerden yere çalmak** (ya da **vurmak**) birine çeşitli yönlerden

saldırmak. **Yere bakan yürek yakan** uysal ve uslu göründüğü halde gizlice dolap çeviren. **Yere göğe koyamamak** nasıl ağırlayacağını, nasıl memnun edeceğini bilememek. **Yeri olmak** uygun görülmek. **Yerin dibine geçmek** çok utanıp sıkılmak. **Yerin kulağı var** hiç bir şey gizli kalmaz. **Yerinde saymak** hiç ilerlememek. **Yerinde yeller esmek** artık bulunmamak, yok olmuş olmak. **Yerine geçmek** dengi olup onun işini görebilmek. **Yerine gelmek** 1) yapılmak, olmak; 2) geri dönmek. **Yerine getirmek** yapmak. **Yerine koymak** 1) ... gibi görmek, saymak : *Onu adam yerine koymuşlar*; 2) başkasını bulup almak : *Kaybolan kitaplarımı yerine koyamadım.* **Yerleri süpürmek** (etek, paça) çok uzun olmak.

yeraltı *b. a.* 1. Yerin yüzeyi altındaki bölümü : *Yeraltı suları.* 2. *mec.* Gizli çalışma : *Yeraltı faaliyeti.*

yerbilim *b. a.* Yeryuvarlağının yapısı ile tarihini inceleyen bilim, °jeoloji.

yerçekimi *b. a. fiz.* Yer kütlesinin çekim etkisiyle bir cisme uyguladığı kuvvetlerin bileşkesi.

yerel *s.* Belirli bir yer ve yöre ile ilgili olan, °mahalli.

yerelması *b. a. bot.* Bileşikgillerden, köksapları yumru durumunda olan bir bitki.

yerey *a. yerb.* Yeryüzünün oluşumu bakımından ele alınan parçası.

yerfıstığı

yerfıstığı *b. a. bot.* Baklagillerden, çiçekleri toprağa gömülerek baklamsı meyve veren küçük bir bitki ve bunun yağ çıkarılan tohumları.

yergi *a.* Bir kimseyi, bir düşünceyi ya da bir göreneği yermek için yazılmış yazı, söylenmiş söz, taşlama, °hicviye.

yerici *a.* ve *s.* Yerme işini yapan.

yerilmek (*nsz*) Yermek işine konu olmak.

yerinde *s.* ve *be.* 1. Zamanı, yeri uygun düşen, gerektiği biçimde olan : *Yerinde bir davranış. Yerinde söylemek.* 2. İyi : *Neşesi yerinde.* 3. Durumunda : *Babası yerinde bir adam.* § **Yerinde saymak** *mec.* bir işte ilerleme sağlayamamak.

yerine *be.* 1. Bir şeyin yerini almak üzere. 2. Başkasının adına.

yerinmek (*-e*) 1. Acınmak, °teessüf etmek. 2. Pişman olmak.

yerkabuğu *b. a. coğr.* Yeryuvarlağının dışını çepçevre kaplayan ve karalar ile denizleri taşıyan kabuk.

yerküre *b. a. coğr.* Üzerinde yaşadığımız gökcismi, yeryuvarlağı.

yerleşim *a.* Yerleşme, °iskân.

yerleşmek (*-e*) 1. İyice oturmak : *Bu taş buraya adamakıllı yerleşmiş.* 2. Çalışmak için bir yere girmek : *Oğlu bankaya yerleşmiş.* 3. (*-de*) Bir yerde oturmaya başlamak : *Kardeşim Ankara'ya yerleşti.* 4. (*nsz*) Eşyayı yerli yerine koymak : *Taşındık ama yerleşemedik.* 5. Rahat bir biçimde oturmak : *Koltuğa iyice yerleşti.* 6. Alışılmak, kullanılır olmak : *Kimi sözcükler zamanla yerleşir.*

yerleştirme *a.* Yerleştirmek eylemi, °iskân.

yerleştirmek (*-i, -e*) 1. Yerleşmesini sağlamak. 2. (Tokadı, şamarı...) Vurmak. 3. (Sözü, yanıtı) Tam sırasında söylemek.

yerli *s.* 1. Taşınmaz, başka yere götürülemez : *Yerli dolap.* 2. O bölgede yeti-

şen : *Yerli sebze.* **3.** Yurt içinde yapılan : *Yerli mallar.* **4.** *a.* Bir bölgenin asıl halkından olan kimse : *Bizim arkadaşlar buranın yerlisidir.* § **Yerli yerinde** yeri değişmemiş olarak : *Herkes yerli yerinde otursun.* **Yerli yersiz** saçma sapan, düzensiz.

yermantarı *b. a. bot.* Domalan.

yerme *a.* Yermek eylemi, °zem.

yermek (*-i*) **1.** Kötülemek, kötülüklerini söylemek, zemmetmek. **2.** Alaylı bir dille kusurlarını söylemek, °hicvetmek. **3.** Beğenmemek.

yermeli *s.* **Moruk, herif, kopil** gibi belli bir anlamı olmakla birlikte yerici bir özelliği de bulunan (sözcük).

yersarmaşığı *b. a. bot.* Ballıbabagillerden, nemli yerlerde, duvar diplerinde yetişen bir bitki.

yersarsıntısı *b. a.* Deprem, °zelzele.

yersel *s.* Yerle ilgili.

yersiz *s.* **1.** Barınacak yeri olmayan. **2.** Yerinde olmayan, uygunsuz, anlamsız : *Yersiz söz.* § **Yersiz yurtsuz** barınacak, oturacak yeri olmayan.

yerüstü *b. a.* Yerin yüzeyi üstündeki bölümü : *Yerüstü zenginlikleri.*

yeryuvarlağı, yeryuvarı *b. a.* Yerküre.

yeryüzü *b. a.* Üzerinde yaşadığımız toprak ve denizler, dünya kabuğu.

yestehlemek (*nsz*) *hlk.* Büyük aptes bozmak.

yeşermek (*nsz*) **1.** Yeşil renk almak. **2.** (Bitki) Yaprak sürmek.

yeşil *a.* **1.** Sarı ile mavinin karışımından ortaya çıkan, bitki yapraklarının çoğunda görülen renk. **2.** *s.* Bu renkte olan. **3.** *s.* Kurumamış, taze : *Yeşil bakla.* **4.** *s.* (Meyve için) Olmamış, ham : *Yeşil kayısı.* § **Yeşil oy** çekimserliği gösteren oy.

Yeşilay *öz. b. a.* İçki kullanmaya karşı olanların kurduğu dernek ve bu derneğin simgesi.

yeşillenmek (*nsz*) **1.** Yeşil duruma gelmek, yeşermek. **2.** (*-e*) *argo* Sarkıntılık etmek. **3.** *argo* Başkasının malında gözü olmak, elde etmeye çalışmak.

yeşillik *a.* **1.** Yeşil olma durumu. **2.** Yeşil bitkileri çok olan yer. **3.** Marul, salatalık gibi çiğ yenen sebze.

yeşim *a.* Yeşil renkte değerli bir taş.

yetenek *a.* Bir şeyi yapabilme gücü, yatkınlığı, °kabiliyet : *Gençleri yeteneklerine göre işe yöneltmeli.*

yeterli *s.* Yeterliği olan, °ehliyetli.

yeterlik *a.* **1.** Bir iş yapma gücünü sağlayan özel bilgi, °ehliyet. **2.** Görevini yerine getirebilme gücü, °kifayet. § **Yeterlik eylemi** *dilb.* olumlusu herhangi bir eylemin *–e'li* ulacı ile bilmek kökünün birleşmesiyle ortaya çıkan ve yeterlik kavramı veren, olumsuzu ise herhangi bir eylemin *–e'li* ulacı ile *–me* olumsuzluk ekinin birleşmesinden kurulan ve yetersizlik kavramı veren birleşik eylem : *Söyleyebilmek. Yapabilmek, Söyleyememek.*

yetersayı *b. a.* Bir oturumun açılabilmesi için gereken üye sayısı.

yeti *a. ruhb.* Geleneksel olarak bellek, usavurma, algılama ya da imgeleme gibi insanın doğuştan gelen zihin güçlerinden herhangi biri.

yetim *a. Ar.* Babası ölmüş olan çocuk.

yetimhane *b. a. Ar. Far.* Yetim çocukların bakıldığı, barındırıldığı yer.

yetinmek (*-le*) Kendine yeterli bulup daha çoğunu istememek.

yetişim *a.* Yetişme durumu, °formasyon[2] : *Yetişimi güçlü bir genç.*

yetişkin *s.* **1.** Yetişmiş, olgunlaşmış : *Yetişkin bir çocuk.* **2.** (Kız için) Evlilik çağına gelmiş.

yetişmek (*-e*) **1.** İleri doğru gitmekte olan bir şeyin ardından giderek ona ulaşmak : *Ben gidiyorum, sen bana yetişirsin.* **2.** Vaktinde hazır olmak, tamamlanmak, bitmek : *Bu elbise yarına yetiş-*

meli. **3.** Vaktinde varmak : *Vapura yetişemedik.* **4.** Uzanıp dokunabilmek : *Ben o dala yetişirim.* **5.** Yetmek, yeter olmak : *Bu para yetişir.* **6.** Üremek, büyümek, olmak : *Burada çam iyi yetişir.* **7.** Eğitim görmüş olmak : *Bu okuldan yetişenler...*

yetişmiş *s.* Gereken niteliğe erişmiş.

yetiştirici *a.* Üretici, °müstahsil : *Tütün yetiştiricisi.*

yetiştirmek (*-i*, -e √ *-i*) **1.** (Birini ya da bir şeyi) Gitmekte ya da gitmek üzere olan bir kimse ya da şeye ulaştırmak : *Uçağa yetiştirmek.* **2.** (Vaktinde) Hazır olmasını sağlamak, tamamlamak, bitirmek : *Yazıyı yetiştirmek gerekiyor.* **3.** Üretmek, büyütmek : *Bu adam güzel çiçekler yetiştirir.* **4.** *mec.* Söylenmesi uygun düşmeyen bir şeyi hemen haber vermek : *Size bunu da mı yetiştirdiler?* **5.** Eğitmek.

yetke *a.* Yaptırma ya da yasak etme hakkı ya da gücü, °otorite.

yetkeli *s.* Yetkesi olan, °otoriter.

yetki *a.* Bir görevi, bir işi yasaların verdiği olanaklara göre belli koşullarla yürütmeyi sağlayan hak, °selahiyet.

yetkili *a.* ve *s.* Herhangi bir işte yetkisi olan.

yetkin *s.* Gerekli olgunluğa ve bütünlüğe erişmiş, °kâmil, °mükemmel.

yetkinleşmek (*nsz*) Yetkin bir duruma gelmek.

yetmek (-e) **1.** Bir gereksinmeyi giderecek miktarda ve nicelikte olmak : *Bu para kitapları almaya yetmez. Bu kâğıt bana yeter.* **2.** Neden olmak : *Bir kibrit bir ormanı yakmaya yeter.* **3.** Erişmek : *Yaşı seksene yetti.*

yetmiş *s.* **1.** Yedi kere on, altmış dokuzdan bir artık, 70, LXX. **2.** *a.* Altmış dokuzdan sonra gelen sayının adı.

yetmişlik *s.* **1.** Bir şeyden içinde yetmiş tane bulunan. **2.** Yetmiş yaşında olan : *Yetmişlik ihtiyar.*

yevmiye *a. Ar.* Gündelik.

yezit *a.* ve *s. Ar. mec.* Nefret edilen kimseler için kullanılan sövgü sözü.

yığılmak (*nsz*) **1.** Yığmak işine konu olmak. **2.** Çok sayıda birikmek : *Halk alana yığıldı.* **3.** *mec.* Düşmek, yıkılmak : *İki adım atamadan yığıldı.*

yığın *a.* Bir şeyin yığılmasıyla oluşturulan tepe : *Ot yığını.*

yığınak *a.* **1.** Bir şeyin toplandığı, biriktiği yer. **2.** Birçok şeyin bir yere toplanıp birikmesi.

yıkamak (*-i*) Su ya da başka bir sıvı kullanarak bir şeyi temizlemek.

yıkanmak (*nsz*) **1.** Yıkamak işine konu olmak : *Çamaşırlar yıkandı.* **2.** Kendi vücudunu yıkamak : *Çocuk yıkandı.*

yıkık *s.* Yıkılmış olan, °harap, °viran.

yıkılmak (*nsz*) **1.** Yıkmak işine konu olmak ya da herhangi bir nedenle göçmek, çökmek : *Duvar yıkıldı.* **2.** Devrilmek, yığılmak : *Yorgunluktan yere yıkıldı.* **3.** *mec.* (Nefret edilen biri için) Çekilip gitmek, defolmak : *Yıkıl karşımdan!*

yıkım *a.* Mahvolmaya yol açabilecek şey, büyük zarar : *Bu masraf onun için yıkımdır.*

yıkıntı *a.* **1.** Yıkılan bir şeyin kalıntıları. **2.** Yıkılma, yıkım.

yıkmak (*-i*) **1.** Bir yapıyı bozup dağıtmak. **2.** (İnsan, hayvan ve ağaç için) Devirmek : *İki yumrukta adamı yıktı.* **3.** Bir yana eğmek : *Şapkasını sağa yıkmış.* **4.** *mec.* Yıkımına yol açmak : *Bu masraf onu yıkmaz.* **5.** (Birine) Yüklemek : *Suçu bana yıktı.*

yıl *a.* **1.** I ocakta başlayıp 31 aralıkta sona eren on iki aylık süre, °sene. **2.** Başlangıç tarihi belli olmaksızın on iki aylık süre : *Bu saray 20 yılda yapılmış.* § **Yıllar yılı** uzun yıllardan beri.

yılan *a. zool.* Sürüngenlerden, ayaksız, uzun hayvan : *Boa yılanı. Çıngıraklı yılan.* § **Yılan gibi** hain ve sinsi kimseleri nitelerken kullanılır. **Yılan hikâyesi** uzayıp giden, bir türlü sonuçlanamayan sorun.

yılanbalığı, -nı *b. a. zool.* Yılanı andıran, ince uzun ve eti beğenilen bir balık.
yılancık *a. hek.* Bir cins mikrobun yol açtığı ateşli hastalık.
yılankavi *s.* Dolambaçlı, dolana dolana giden : *Yılankavi bir yol.*
yılanyastığı, -nı *b. a. bot.* Sulak ve nemli yerlerde yetişen, köksapında süt görünüşünde yakıcı ve acı bir özsu bulunan zehirli bitki.
yılbaşı *b. a.* Ocak ayının birinci günü.
yıldırım *a.* **1.** Büyük bir ışık ve ses çıkartarak hava ile yer arasında olan elektrik boşalması. **2.** Ad tamlamalarında tamlayan olarak kullanılırsa tamlananın en son hızla yapıldığını anlatır : *Yıldırım savaşı. Yıldırım telgrafı.* § **Yıldırım gibi** büyük bir hızla. **Yıldırımla vurulmuşa dönmek** ansızın kötü bir durum karşısında kalıp ne yapacağını bilememek.
yıldırımlık *b. a.* Yıldırımların zararını önlemeye yarayan aygıt, °paratoner.
yıldırmak (*-i*) Yılmasına neden olmak, korkutmak.
yıldız *a.* **1.** (Güneş ve ay dışında) Gökyüzünde görülen ışıklı cisimlerden her biri. **2.** Bir noktadan etrafa beş ya da daha fazla çıkıntısı olan köşeli biçim : *Türk bayrağındaki yıldız beş köşelidir.* **3.** *mec.* Sinemada ya da tiyatroda çok beğenilen sanatçı. **4.** *mec.* Şans, talih : *Yıldızı parlamak. Yıldızı sönmek.* § **Yıldız barışıklığı** anlaşıp hoş geçinme. **Yıldızı parlamak** başarı yönünden herkesin dikkatini çekecek duruma gelmek. **Yıldızları saymak** geceleri uyku uyuyamamak.
yıldızçiçeği, -ni *b. a. bot.* Bileşikgillerden, yıldız biçiminde, katmerli çiçek açan süs bitkisi, °dalya.
yıldızkarayel *b. a.* Kuzey ile karayel arasında esen yel.
yıldızpoyraz *b. a.* Kuzey ile kuzeydoğudan esen yel.
yıldızyağmuru *b. a.* Birçok akanyıldızın aynı anda görünmesi.

yıldızçiçeği

yıldönümü *b. a.* Herhangi bir olayın üzerinden bir yıl geçtikten sonra yeni bir yılın başladığı gün.
yılgı *a.* Büyük korku.
yılgın *s.* Yılmış, korkmuş.
yılhalkası *b. a.* Ağaçta bir büyüme döneminde oluşan çevresel bölüm.
yılık *s.* **1.** Çarpılmış, çarpık (ağız). **2.** Şaşı.
yılışık *s.* Yapmacık bir şekilde gülerek hoşa gitmeye çalışan.
yılışmak (*nsz*) Yapmacık bir şekilde gülerek hoşa gitmeye çalışmak.
yılkı *a.* At, eşek gibi tektırnaklı hayvan sürüsü.
yıllanmak (*nsz*) Üzerinden bir ya da daha çok yıl geçmek, eskimek : *Yıllanmış şarap.*
yıllık *s.* **1.** Üstünden ... yıl geçmiş : *İki yüz yıllık ağaç.* **2.** Yılda bir : *Yıllık dergi.* **3.** *a.* Bir yılda verilen ücret : *Bu evin yıllığı yüz bin liradır.* **4.** Yılda bir çıkan bülten, dergi.
yılmak (*-den*) Gözü korkup vazgeçmek.
yıpranmak (*nsz*) **1.** Zamanla ya da fazla kullanılma sonucu aşınmak, eskimek : *Perdeler yıprandı.* **2.** (Makine ya da makine parçaları için) Aşınıp bozulmak, eskisi gibi işlememek. **3.** *mec.* Çeşitli etkenler yüzünden eski

gücünü kaybetmek : *Zekâsı hiç yıpranmamış.*

yır *a.* Türkü, şarkı.

yırtıcı *s.* **1.** Beslenmek için başka hayvanları parçalayarak yiyen. **2.** *mec.* Kan dökmekten, insan öldürmekten zevk alan (kimse).

yırtıcılar *ç. a. zool.* Pençeli, eğri keskin gagalı etçil kuşlar takımı : *Kartal ve baykuş yırtıcılardandır.*

yırtık *s.* **1.** Yırtılmış olan : *Yırtık bir mendil.* **2.** *mec.* Utanması, çekinmesi olmayan, arsız. § **Yırtık pırtık** parça parça olmuş, iyice eskimiş.

yırtılmak (*nsz*) Yırtmak işine konu olmak : *Perde yırtıldı.*

yırtınmak (*nsz*) Parçalanırcasına bağırıp uğraşmak : *O, çok yırtındı ama dinleyen olmadı.*

yırtmaç *a.* Giysilerde etek, paça ya da kol yerinde dikilmemiş uzun açıklık.

yırtmak (*-i*) **1.** Kâğıt, kumaş gibi şeyleri kesici araç kullanmadan iki ucundan çekerek yarmak ya da parçalara ayırmak. **2.** Kanatacak kadar çizmek : *Kedi çocuğun elini yırttı.*

yısa *ünl. İt.* Birlikte yapılan işlerde, gayret vermek için söylenen söz.

yiğit *s.* **1.** Güçlü ve yürekli. **2.** Delikanlı, genç adam : *Köyün yiğitleri toplandı.* **3.** *mec.* Medeni cesareti olan (kimse).

yiğitlik *a.* Yiğit olma durumu, yiğitçe davranış. § **Yiğitlik sende (bende) kalsın** bir tartışmada hoşgörü, ılımlılık öğütleyen söz.

yinelemek (*-i*) Bir daha yapmak, yeniden yapmak, °tekrarlamak.

yirmi *s.* **1.** İki kere on, on dokuzdan bir artık, 20; XX. **2.** *a.* On dokuzdan sonra gelen sayının adı ve bu sayıyı gösteren işaret. § **Yirmi yaş dişi** akıldişi.

yitik *s.* Kaybolmuş, °kayıp, °zayi.

yitim *a.* Yok olma, kaybolma.

yitirmek (*-i*) Sahip olunan bir şey elden çıkmak, °kaybetmek.

yitmek (*nsz*) **1.** Ortadan kalkmak, kaybolmak. **2.** Elden çıkmak, yok olmak.

yiv *a.* Bir yüzeyin üzerine açılmış ince çizik.

yiyecek *a.* Yenmeye elverişli olan her şey, °azık.

yiyici *s.* **1.** Yiyen : *Ot yiyici hayvanlar.* **2.** *mec.* Ödevi olan resmi bir işi görmek için, işin ilgilisinden para ya da mal alan (görevli), rüşvet alan.

yo *ünl.* "Hayır", "kabul etmem", "yapmam" anlamlarında kullanılır.

yobaz *a.* Dinde bağnazlığı aşırılığa vardıran ve başkalarına baskı yapmaya yönelen kimse.

yoğaltım *a.* Yoğaltmak işi, tüketim, °istihlak.

yoğaltmak (*-i*) Kullanarak, harcayarak yok etmek, tüketmek, °istihlak etmek: *Şu kent tonlarca buğday yoğaltır.*

yoğun *s.* **1.** *fiz.* Oylumuna oranla ağırlığı fazla olan. **2.** *mec.* Sıkışık, kalabalık. **3.** *mec.* Dolu : *Yoğun bir gün.*

yoğunlaç *a. fiz.* İçine elektrik yüklenebilen aygıt, °kondansatör.

yoğunlaşmak (*nsz*) Yoğun duruma gelmek.

yoğunluk *a. fiz.* Bir cismin bir santimetreküplük kütlesinin aynı oylumdaki + 4°C'lik suya göre oranı : *Demirin yoğunluğu 7,8'dir.*

yoğunlukölçer *b. a.* Sıvıların yoğunluğunu ölçen araç, °dansimetre.

yoğurmak (*-i*) **1.** Katı ya da toz durumundaki bir maddeyi herhangi bir sıvı ile karıştırarak hamur durumuna getirmek. **2.** *mec.* Düşüncesine belli bir biçim vermek, nitelik kazandırmak.

yoğurt *a.* Maya karıştırılarak koyulaştırılmış süt : *Koyun yoğurdu.* § **Yoğurt çalmak** yoğurt yapmak.

yoğurtotu, -nu *b. a. bot.* Kökboyasıgillerden, otsu bir bitki.

yok *s.* **1.** Bulunmayan, mevcut olmayan, **var** karşıtı: *Burada kimse yok.* **2.** Yasak: *İçki yok, sigara yok!* **3.** *a.* Olmayan, bulunmayan şey. § **Yok etmek** varlığına son vermek, ortadan kaldırmak. **Yok pahasına** çok ucuza. **Yok yere** gereksiz ve yararsız olarak, boş yere. **Yok yok** her şey var, olmayan şey yok.

yoklama *a.* **1.** Yoklamak eylemi, °muayene. **2.** Bir topluluğu oluşturan üyelerin belli bir zaman ve yerde bulunup bulunmadığını anlamak için yapılan sayma işlemi. **3.** Okullarda yapılan küçük sınav: *Yazılı yoklama. Sözlü yoklama.*

yoklamak (*-i*) **1.** Var mı yok mu ya da nasıldır diye bakmak, gözden geçirmek, °muayene etmek. **2.** Anlamaya çalışmak: *Bir yokla bakalım, belki razı olur.* **3.** Durumunu sormaya gitmek: *Hastayı yokladınız mı?* **4.** Arada bir etkisini göstermek: *Bu mevsimde ağrılarım yine beni yokluyor.*

yokluk *a.* **1.** Yok olma durumu, **varlık** karşıtı. **2.** Yoksulluk, fakirlik.

yoksa *bağ.* **1.** Merak, endişe, kararsızlık ya da umut gibi duygular anlatır: *Çocuk geç kaldı, yoksa bir kaza mı oldu? Canım gitmek istemiyor, yoksa gitsem mi?* **2.** "Aksi takdirde" anlamında: *Uslu dur yoksa bir daha getirmem!* **3.** Soru tümcelerinde iki düşünceden biri kesinlik kazanmadığı durumlarda kullanılır: *Bunu size bağışladılar mı yoksa sattılar mı?* **4.** Başa getirilen bir yargıyı zıt bir yargı izliyorsa ikisi arasında kullanılır: *İnsan bilgisine güvenmeli, yoksa şansına değil.*

yoksul *s.* Geçimini sağlamakta güçlük çeken, °fakir.

yoksun *s.* Belli bir şeyin yokluğunu çeken, °mahrum. § **Yoksun kalmak** belli bir şeyin yokluğunu çekmek.

yokuş *a.* Dik durumda yükselen, **iniş** karşıtı. § **Yokuşa koşmak** güçlük çıkarmak.

yol *a.* **1.** Karada, havada ya da suda bir yerden bir yere gitmek için aşılan uzaklık. **2.** İçinden ya da üstünden herhangi bir şeyin geçtiği, aktığı yer: *Suyolu.* **3.** Yolculuk: *Yola çıkmak.* **4.** *mec.* Çare: *Yol aramak. Yol göstermek.* **5.** Düzen gereken durum, °nizam: *İşleri yoluna koydu.* **6.** Davranış, tutum: *Tuttuğu yolu beğenmedim.* **7.** Uyulan dizge, °sistem, °usul: *Eğitimde tutulan yol.* **8.** Erek, uğur[2], °maksat: *Bu yolda çok emek harcandı.* **9.** Kez, defa: *Bir yol bize uğrayın.* § **(Bir şeye) Yol açmak** bir olayın nedeni olmak. **Yol görünmek** yola çıkmak gerekmek. **Yol göstermek** akıl vererek yardımda bulunmak. **Yol tepmek** uzun yol yürümek. **Yol vermek** 1) geçmesine izin vermek; 2) işten çıkarmak. **Yol yordam** davranış ya da yapış kuralları: *Her şeyin yolu yordamı var.* **Yola düşmek** yol almaya başlamak. **Yola gelmek** akla uygun duruma girmek. **Yoldan çıkmak** *mec.* kötü yola sapmak. **Yoluna girmek** düzene girmek, olumlu bir durum almak. **(Birinin) Yolunu kesmek** kötü bir amaçla yolda birinin karşısına çıkmak. **Yoluyla** 1) ... yolundan geçerek: *Vanyoluyla geldi.* 2) aracılığıyla, °vasıtasıyla: *Dilekçesini kaymakamlık yoluyla göndermiş.* 3) yöntemiyle, usulüne uygun olarak: *Her iş yoluyla yapılmalı.*

yolcu *a.* **1.** Yolculuğa çıkmış ya da yolculuğa hazırlanan kimse. **2.** *hlk.* Doğması beklenen çocuk.

yolculuk *a.* **1.** Ülkeden ülkeye ya da bir ülke içinde bir yerden bir yere gidip gelme, gezi, °seyahat. **2.** Herhangi bir taşıtla bir yere gitme: *Otobüs yolculuğu.* **3.** Bu gidişgeliş sırası.

yoldaş *a.* **1.** Yol arkadaşı, arkadaş. **2.** Bir hitap sözü.

yolgeçen *b. a.* "Girip çıkanı çok ve belirsiz yer" anlamına kullanılan **yolgeçen hanı** deyiminde geçer.

yollamak (*-i, -e*) Göndermek : *Mektup yollamak.*

yollu *s.* **1.** Yolu olan : *Bozuk yollu bir köy.* **2.** Çizgili : *Mavi yollu kumaş.* **3.** Belli bir biçimde, nitelikte olan : *Öğüt yollu sözler söyledi.* **4.** Hızı çok, hızlı : *Yollu bir gemi.*

yolluk *a.* **1.** Yolculukta yemek için hazırlanan yiyecek. **2.** Yolcuya verilen armağan. **3.** Yol masrafı, °harcırah. **4.** İnce uzun kilim ya da halı.

yolmak (*-i*) **1.** Çekip çekip koparmak : *Tavuğun tüylerini yolmak.* **2.** *mec.* Dolandırıp parasını almak.

yolsuz *s.* **1.** Yolu olmayan : *Yolsuz köy.* **2.** Kurallara, doğru yola aykırı, uygunsuz, yöntemsiz : *Yolsuz kazanç.* **3.** Hızı olmayan taşıt.

yolsuzluk *a.* **1.** Yolsuz olma durumu : *Köy yolsuzluktan kurtuldu.* **2.** Kötüye kullanma, °suiistimal : *Yolsuzluklara son verilmelidir.*

yoluk *s.* Tüyleri yolunmuş.

yonca

yonca *a. bot.* Hayvan yemi olarak yetiştirilen, baklagillerden bir bitki.

yonga *a.* Kesilen, yontulan ya da rendelenen şeyden çıkan küçük parça.

yontmak (*-i*) **1.** Belli bir biçim vermek için keskin bir araçla kimi yerlerini biçmek : *Taşı yontmak. Kalemi yontmak.* **2.** *mec.* Birinin parasını azar azar çekmek.

yontu *a.* Taş, tunç, kil, alçı, bakır gibi maddelerden yontularak, kalıba dökülerek ya da yoğurulup pişirilerek oluşturulan yapı, °heykel.

yontucu *a.* Yontu yapan kimse, °heykeltıraş.

yontulmak (*nsz*) **1.** Yontmak işine konu olmak. **2.** *mec.* (İnsan için) Kabalığı, görgüsüzlüğü gitmek.

yordam *a.* **1.** Çeviklik, çabukluk. **2.** Yatkınlık, alışkanlık, yeti : *Kitabı karanlıkta el yordamıyla buldum.*

yorga *a.* Biniciyi sarsmayan at yürüyüşlerinden biri.

yorgan *a.* Yatakta örtünmeye yarar, içi pamuk, yün gibi şeylerle doldurularak dikilmiş geniş örtü. § **Yorgan döşek yatmak** ağır hasta olmak. **Yorgan gitti kavga bitti** çekişme nedeni olan şey ortadan kalkınca kavga da son buldu.

yorganci *a.* Yorgan, yastık, şilte gibi şeyler yapan ya da satan kimse.

yorgun *s.* Bir çaba nedeniyle vücut ya da zihin etkinliği yavaşlayan, yorulmuş. § **Yorgun argın** çok yorulmuş olarak.

yormak (**I**) (*-i*) Çalıştırarak gücünü azaltmak : *Bu iş beni yordu.*

yormak (**II**) (*-i, -e*) Bir nedene bağlamak, bir duruma işaret saymak, yorumlamak : *Düşünü kötüye yordular.*

yortu *a. Yun.* Hıristiyan bayramı.

yorulmak (**I**) (*nsz*) Çalışarak gücü azalmak : *Bugün çok yoruldum.*

yorulmak (**II**) (*-e*) Bir nedene bağlanılmak : *Bu davranış iyiye yorulmaz.*

yorum *a.* Bir metin ya da konuşmayı belli bir görüşe dayanarak açıklama, °tefsir.

yorumcu *a.* Yorum yapan kimse.

yorumlamak (*-i*) **1.** Bir metni, bir konuşmayı yorumlar yaparak açıklamak. **2.** Bir anlam vermek, bir anlam çıkarmak : *Konuşmamı kötüye yorumlamış.*

yosmas. **1.** Genç, güzel ve fettan (kadın). **2.** *a.* Giyimine ve süsüne düşkün olan kadın.

yosun *a.* **1.** *bot.* Çiçeksiz bitkilerin genellikle suların yüzünde ve dibinde bulunan bir şubesi. **2.** Toprağın, kayaların, ağaçların üstünde yetişen sık ve çiçeksiz bitki. § **Yosun bağlamak** üzerini yosun kaplamak.

yoz *s.* **1.** Doğada olduğu gibi kalarak işlenmemiş olan : *Yoz toprak. Yoz hayvan.* **2.** *mec.* Soysuz, yozlaşmış : *Yoz düşünce.*

yozlaşmak (*nsz*) İyi niteliklerini sonradan yitirmek.

yozluk *a.* Yoz olma durumu.

yön *a.* Bir şeyin yüzlerinden herhangi birinin baktığı yan, °cihet : *Kentin doğu yönünde...* § **Yönden** bakımından : *İş bu yönden de incelendi.*

yönelim *a. biy.* Bir organizmanın fizik bir etkene doğru yaklaşması ya da ondan uzaklaşması.

yönelme *a.* Yönelmek eylemi. § **Yönelme durumu** *dilb.* ad soylu sözcüğün taşıdığı kavrama dönüşü bildiren durum. Türkçede -e (-a; -y -e; -y -a) takısıyla belirtilir : *Eve, bahçeye.*

yönelmek (*-e*) **1.** Belli bir yön tutmak, yüzünü belli bir yöne çevirmek. **2.** *mec.* Hedef almak : *Suçlamalar bana yöneldi.*

yönelmeli *s.* Yönelme durumunda olan. § **Yönelmeli tümleç** *dilb.* eylemin anlamını tümleyen ve yönelme durumunda bulunan tümleç : *Çocuklar eve geldi.*

yöneltmek (*-i, -e*) Bir şeye belli bir yön vermek.

yönerge *a.* Hangi yolda ve nasıl çalışalacağını bildiren söz ya da yazı, °direktif, °talimat.

yönetici *a.* Yöneten kişi, °idareci.

yönetim *a.* Yönetmek işi, çekip çevirme, °idare. § **Yönetim kurulu** bir kurulu yönetmekle görevlendirilmiş kimselerin tümü.

yönetmek (*-i*) **1.** Yasaları, kuralları ya da belli koşullara uygun biçimde çalışmayı sağlamak : *Şirketi yönetmek.* **2.** Yapımını, gerçekleşmesini sağlamak : *Filmi yönetmek.*

yönetmelik *a.* Genellikle bir kuruluşun çalışma biçimini tanımlayan kuralların tümü, °talimatname.

yönetmen *a.* **1.** Bir işyerini, hizmet kuruluşunu ya da ortaklığı yöneten, idare eden kimse. **2.** Bir oyunu sahneye koyan, bir filmin çevrilmesini ya da gerçekleşmesini sağlayan kimse.

yöntem *a.* Bir amaca ulaşmak için tutulan düzenli yol, °usul, °sistem.

yöntembilim *b. a. fels.* Özellikle felsefe ve bilim alanında yöntem araştırmak ve yeni yöntemler yaratmak için ilkeler geliştiren bilim, °metodoloji.

yöre *a.* Bir yerin çevresi : *Adana ve yöresinde çok pamuk ekilir.*

yöresel *s.* Yöre ile ilgili.

Yörük *öz. a.* Yürük.

yörünge *a.* Yürüyen bir noktanın izlediği ya da çizdiği yol. § **Yörüngesine oturmak** **1)** (yapma uydu) uzayda istenilen yörüngede devinmek; **2)** (iş) yoluna girmek.

yudum *a.* Bir içişte yutulan miktar.

yudumlamak (*-i*) Yudum yudum içmek; acele etmeden içmek.

yuf *ünl.* Kınama, üzüntü, nefret bildirir.

yufka *a.* **1.** Oklava ya da merdane ile açılan hamur yaprağı. **2.** *s.* İnce ve çabuk kırılır, dayanıksız : *Bu teneke çok yufka.* **3.** *a.* Saçta pişen bir ekmek türü. § **Yufka yürekli** başkasının acısına hiç dayanamayan.

yufkacı *a.* Yufka, kadayıf yapıp satan kimse.

yuğ *a.* Eski Türklerde ölüler için yapılan tören.

yuh *ünl. tkz.* Hoşnutsuzluk ve öfke anlatır.

yuha *ünl.* Beğenilmeyen ve istenilmeyen birine karşı haykırılarak söylenen hakaret sözü. § **Yuha çekmek** yuha diye bağırmak.

yuhalamak (*-i*) (Birine) Yuha diye bağırmak.

yukarı *a.* **1.** Bir şeyin üst bölümü : *Evin yukarısı kirada.* **2.** *mec.* Yüksek bir kişi ya da orun : *Emir yukarıdan.* **3.** *s.* Benzerleri arasında üstte bulunan : *Yukarı kat.* **4.** Aşaması yüksek. **5.** *be.* Yukarıya : *Yukarı çıktılar.* § **Yukarı tükürse bıyığı, aşağı tükürse sakalı** iki şey arasında karar veremeyen ya da iki tarafı da kırmak istemeyenler için söylenir. **Yukarıdan bakmak** kendini karşısındakinden üstün görmek.

yulaf

yulaf *a. bot.* Buğdaygillerden, daha çok hayvan yemi olarak yetiştirilen bir bitki.

yular *a.* Bir yere bağlamak ya da çekip götürmek amacıyla hayvanın başlığına ya da tasmasına takılan ip.

yumak (**I**) *a.* Top biçiminde sarılmış yün, iplik.

yumak (**II**) (*-i*) *hlk.* Yıkamak.

yummak (*-i*) Kısıp kapamak, kısarak kapalı duruma getirmek.

yumru *a.* **1.** Yuvarlak şey, şişkinlik, kabartı. **2.** *bot.* Bitkilerde sapta, kökte, dallarda bulunan ve yedek besin taşıyan şişkinlik : *Patates nişastası bir yumrudur.*

yumruk *a.* **1.** Parmaklar sıkılarak kapanmış el. **2.** Bu biçimdeki elle yapılan vuruş : *Yumruk yumruğa geldiler.* **3.** *mec.* Baskı : *Düşman yumruğu altında.* § **Yumruk kadar** iri olması gereken şeyler için (küçücük) : *Yumruk kadar bir çocuk.*

yumruklaşmak (*-le*) Karşılıklı birbirine yumruk atmak.

yumrukoyuncusu *b. a.* Yumrukoyunu yapan kimse, °boksör.

yumrukoyunu *b. a.* Belirli kurallara uyularak yapılan yumruk döğüşü, °boks.

yumuk *s.* **1.** Yumulmuş, kapanmış, **2.** Tombul.

yumulmak (*nsz*) **1.** Kapanmak, örtülmek. **2.** Kısılmak, kapanır gibi olmak : *Gözleri yumuldu.* **3.** Atılmak, saldırmak.

yumurcak *a. tkz.* Yaramaz küçük çocuk : *Aferin yumurcağa ne güzel okudu.*

yumurta *a.* **1.** Bir dişinin vücudunda oluşan, aynı türden bir yavruyu oluşturabilen canlı göze. **2.** Tavuk yumurtası. **3.** Erbezi : *Koçyumurtası.* **4.** Çorap onarmakta kullanılan yumurta biçiminde tahta ya da mermer kalıp. § **Yumurta kapıya dayanmak** zaman daralıp iş sıkışmak. **Yumurtaya kulp takmak** bahane bulmak.

yumurtacık *a. biy.* Kapalıtohumlularda, döllenmeden sonra değişikliğe uğrayarak tohumu oluşturan bölüm.

yumurtalık *a.* **1.** Yumurtayı içine dik olarak koyup yemeye yarayan kap. **2.** *biy.* ve *anat.* Canlılarda dişi üreme gözelerini veren organ.

yumurtlamak (*-i*) **1.** Yumurta doğurmak : *Tavuk yumurtladı.* **2.** *mec.* Söylenmesine gerek olmayan ya da uydurma bir şeyi söyleyivermek : *Bu yalanı da kim yumurtladı.*

yumuşak *s.* **1.** Parmakla basılınca ya da dokununca eski biçimini kaybeden

ya da yalnızca esneyerek çöken, çukurlaşan : *Hamur yumuşaktır.* **2.** Kolaylıkla bükülen, **sert** karşıtı : *Yaş dallar yumuşak olur.* **3.** Avuçla sıkıldığında buruşmayan, dökümlü. **4.** Kolaylıkla işlenebilen : *Yumuşak taş.* **5.** *mec.* Hoş, tatlı, okşayıcı : *Yumuşak bakış.* **6.** Ilıman : *Yumuşak iklim.* **7.** *mec.* Uysal : *Yumuşak adam.* **8.** *mec.* Oyalayıcı, tatlı : *Yumuşak sözler.* § **Yumuşak başlı** uysal, kolay yola gelir. **Yumuşak yüzlü** kendisinden istenilen şeyi geri çevirmeye yüzü tutmayan.

yumuşakçalar *ç. a. zool.* Omurgasız, yumuşak vücutlu, çoğu suda yaşayan ve kabuklu olan hayvanlar.

yumuşama *a.* Dünyada "soğuk savaş" döneminden sonra stratejik silahların geliştirilmesiyle baş gösteren siyasal gerginliğin ortadan kaldırılması politikası, °detant.

yumuşamak (*nsz*) **1.** Sertliği kalmamak, yumuşak duruma gelmek : *Bayat ekmekler buharda yumuşar.* **2.** (İnsan için) Kızgınlığı, öfkesi geçmek.

yunak *a. hlk.* Yıkanılan yer, hamam.

Yunanca *öz. a.* Yunan dili.

yunmak (*nsz*) Yıkanmak.

yunusbalığı

yunusbalığı *b. a. zool.* Balinagillerden, ılık ve sıcak denizlerde yaşayan etçil, memeli hayvan.

yurdu *a. hlk.* İğne deliği.

yurt *a.* **1.** Bir ulusa göre, kendisinin bağımsız ve egemen olarak yaşadığı toprak parçası, °vatan. **2.** İnsanın doğup büyüdüğü yer. **3.** Kimi insanların oturduğu, yerleştirildiği ya da bakıldığı kurum : *Yetiştirme yurdu. Sağlık yurdu.* **4.** Toplu olarak bir iş öğretilen yer : *Dikiş yurdu.*

yurtlandırmak (*-i*) Birini ya da bir topluluğu yer yurt sahibi etmek.

yurtluk *a.* Büyük, gösterişli köşk, °malikâne.

yurtsamak (*nsz*) Yurdunu özlemek.

yurtsever *b. s.* Yurdunu ve ulusunu seven.

yurttaş *a.* Yurtları ve yurt duyguları bir olanlardan her biri, °vatandaş.

yurttaşlık *a.* Yurttaş olma durumu. § **Yurttaşlık bilgisi** devlet ve hükümet örgütlerini, yurttaşlık ödev ve haklarını kapsayan bilgi.

yusufçuk *a. zool.* **1.** Kumruya benzeyen, ondan daha küçük bir kuş. **2.** Sinirkanatlılardan, parlak renkli, kanatları büyük, ayakları kısa, karnı uzun bir böcek.

yusyuvarlak *s.* Çok yuvarlak.

yutak *a. anat.* Ağız, burun boşlukları ve gırtlak ile yemek borusu arasındaki boşluk.

yutkunmak (*nsz*) **1.** Tükrüğü ya da ağızdaki herhangi bir şeyi yutmak. **2.** *mec.* Bir şeyi söylemekle söylememek arasında duraksamak : *Bir hayli yutkundu, sonunda söyledi.*

yutmak (*-i*) **1.** Ağızda bulunan bir şeyi boğazdan aşağı indirmek. **2.** *tkz.* Dayanıp sesini çıkarmamak : *Ben bu lafları yutmam.* **3.** *tkz.* (Olmayacak bir şeye) İnanıp kanmak : *Bu yalanı kimse yutmaz.* **4.** *tkz.* (Bir bilimi) En ince noktasına kadar öğrenmiş olmak : *Tarihi âdeta yuttu.* **5.** Haksız olarak bir şeyi kendisine mal etmek.

yutturmaca *a.* Karşısındakinin anlayamayacağı bir yolda yapılan cinaslı şaka.

yutturmak (*-i*) Yutmak işini yaptırmak.

yuva *a.* **1.** Kuşların ve kimi hayvanların yumurtlamak, yavrulamak, kuluçkaya yatmak ya da yavrularını büyütmek için hazırladıkları küçük barınak : *Kartal yuvası.* **2.** Aile ocağı. **3.** İki buçukla dört yaş arası çocukların bakıldığı yer. **4.** *mec.* Bir şeyin çok bulunduğu yer : *Hırsız yuvası.* **5.** Bir şeyin, içinde yerleşmiş olduğu ya da yerleştirildiği oyuk : *Diş yuvası.* § **Yuvasını bozmak** aileyi dağıtmak. **(Birinin) Yuvasını yapmak** *tkz.* hakkından gelmek. **(Birinin) Yuvasını yıkmak** eşinden ayırıp ocağının dağılmasına yol açmak.

yuvak *a.* Silindir biçimindeki ağır taş.

yuvalamak (*nsz*) Yuva yapmak : *Leylekler baca üstüne yuvalar.*

yuvar *a. anat.* Organizmadaki çeşitli sıvılarda (kan, lenf, süt) genellikle yuvarlak ya da oval biçimde cisimcik : *Alyuvar. Akyuvar.*

yuvarlak *s.* **1.** Top ya da küre biçiminde olan : *Yuvarlak bir masa.* **2.** *a.* Toparlak şey, küre : *Yeryuvarlağı.* § **Yuvarlak hesap** yaklaşık olarak bir bölüm sayıya tamamlanan hesap.

yuvarlamak (*-i*) **1.** Bir şeyi bir yerden kaldırmadan döndüre döndüre sürmek : *Taşı yuvarlamak.* **2.** Tomar yapmak : *Muşambayı yuvarlayarak kaldırdılar.* **3.** Hızla düşürmek : *Bir çelmede adamı yere yuvarladı.* **4.** *mec.* İstekle ve çabucak yemek ya da içmek.

yuvarlanmak (*nsz*) Kendi üzerinde dönerek hareket etmek : *Fıçı yuvarlanıyor.* § **Yuvarlanan taş yosun tutmaz** sık sık iş değiştiren bir kimse hiç bir zaman başarı kazanamaz. **Yuvarlanıp gitmek** eldeki olanaklarla geçinmek, oluruyla geçinip gitmek.

yüce *s.* (Hayranlık ya da saygı duygusuyla) Yüksek, büyük, ulu : *Yüce Tanrı. Yüce dağlar.*

yücelik *a.* Yüce olma durumu, ululuk.

yücelmek (*nsz*) Yükselmek.

yük *a.* **1.** Taşınılan şey : *Vapur yükünü boşalttı.* **2.** Hayvan, araba gibi bir taşıtın kaldırabileceği ölçü : *Bir hayvan yükü. Bir araba yükü.* **3.** *mec.* Birinin üzerine almak zorunda kaldığı ağır görev : *Ben bu yükün altına giremem.* **4.** Ağırlık : *Kubbenin yükünü sütunlar çekiyor.* **5.** Yüklük. **6.** *fiz.* Bir cismin yüzeyinde biriken elektrik miktarı. § **Yük altına girmek** ağır bir görevi üzerine almak. **(Birine) Yük olmak** **1)** birine zahmetli bir iş gördürmek; **2)** kendi masrafını başkasına çektirmek. **Yükte hafif pahada ağır** taşınması kolay değerli eşya. **Yükünü tutmak** aşırı derecede zengin olmak.

yüklem *a. dilb.* Bir tümcede özneye yükletilen işi, oluşu ya da durumu gösteren koşaçlı ad ya da eylem : *Çocuk çalışkandır ve çocuk çok çalışır örneklerinde çalışkan ve çalışır birer yüklemdir.*

yükleme *a.* **1.** Yüklemek eylemi. **2.** *fiz.* Bir cisme elektrik erkesi verme işi. § **Yükleme durumu** *dilb.* belirtme durumu.

yüklemek (*-i, -e*) **1.** Bir yükü bir taşıt ya da hayvan üzerine koymak : *Sandığı arabaya yükledik.* **2.** *mec.* Bir yükümlülük altına sokmak : *Bu işin yönetimini bana yüklediler.* **3.** *mec.* Üstüne atmak : *Bu suçu ona yüklemek istiyorlar.* **4.** (*-i*) *fiz.* Bir cisme elektrik erkesi vermek : *Fazla elektrik yüklemek akünün bozulmasına yol açar.*

yüklenmek (*nsz*) **1.** Yüklemek işine konu olmak. **2.** Yükü kendi üstüne almak. **3.** *mec.* Üstüne düşmek.

yüklü *s.* **1.** Yükü olan : *Kömür yüklü bir araba.* **2.** Yapılacak işi çok olan : *O çok yüklü, bu işi başkasına verelim.* **3.** *hlk.* Gebe, °hamile.

yüklük *a.* Evlerde yatak, yorgan gibi şeyler koymaya yarayan büyük dolap.

yüksek *s.* **1.** Benzerlerine göre altı ile üstü arasındaki uzaklık çok olan : *Yük-*

sek dağ. Yüksek kapı. **2.** Belirli bir düzeyden daha yukarıda bulunan : *Orası yüksek olduğu için rüzgârlı olur.* **3.** *mec.* Güçlü, şiddetli : *Yüksek bir sesle bağırdı.* **4.** *mec.* Üstün aşamalı : *Yükseköğretim.* **5.** *mec.* Erdemli : *Yüksek duygu.* § **Yüksek perdeden konuşmak** meydan okurcasına sert konuşmak. **Yüksek ses 1)** uzaktan işitilecek nitelikte ses; **2)** *müz.* ince ses. **Yükseklerde dolaşmak** *mec.* gözü herkesin erişemediği şeylerde olmak. **Yüksekten atmak** yapamayacağı şeyler söylemek.

yükseklik *a.* **1.** Yüksek olma durumu. **2.** Bir şeyin tabanından tepesine kadar olan boyutu : *Erciyas Dağı 4000 m. yüksekliktedir.* **3.** *mat.* Bir geometrik şeklin tepesinden tabanına indirilen dikmenin uzunluğu. **4.** *mat.* İndirilen dikme.

yüksekokul *b. a.* Ortaöğretim sonrası olan öğretim okulu.

yükseköğretim *b. a.* Bilim dallarından birinde yüksek bilgi ve araştırma yetkisi veren öğretim.

yükselme *a.* **1.** Yükselmek eylemi. **2.** *coğr.* Suların kabarıp yüzeyinin yukarıya çıkması.

yükselmek (*nsz*) **1.** Yükseğe, yukarı çıkmak : *Uçak yükseldi.* **2.** Artmak; şiddetlenmek : *Et fiyatları yükseldi. Ses yükseldi.* **3.** *mec.* Aşaması artmak : *Görevinde yükseldi.*

yükselti *a. coğr.* Bir noktanın deniz yüzeyinden olan yüksekliği : *Ankara'nın yükseltisi 850 metredir.*

yükseltmek (*-i*) **1.** Yükseğe çıkarmak, yukarı kaldırmak. **2.** Değerini olduğundan çok göstermek. **3.** *mec.* Artırmak; şiddetlendirmek. **4.** Aşama bakımından daha yüksek duruma getirmek. **5.** *mat.* Bir sayıyı kendisiyle birkaç kez çarpmak : *5 sayısını dördüncü kuvvete yükseltmek.*

yüksük *a.* **1.** Dikiş dikerken, iğne batmasın diye parmak ucuna takılan kesik koni biçiminde araç. **2.** *bot.* Bitkilerde kökün ucundaki üretken dokuyu korumaya yarar bölüm. § **Yüksük kadar** az, çok az.

yüksükotu *b. a. bot.* Sıracaotu familyasından, çiçekleri yüksük biçiminde, kalp hastalıklarında yararlanılan bir bitki.

yüksünmek (*-den*) Bir şeyi, kimseyi ya da işi kendine yük saymak, yük olarak kabul etmek : *Kimse çocuğundan yüksünmez.*

yüküm *a.* Yapılması zorunlu olan iş ya da bir işi yapma zorunluluğu.

yükümlü *a.* ve *s.* Yükümü olan : *Herkes mali gücüne göre vergi ödemekle yükümlüdür.*

yün *a.* **1.** Güzün kırkılan koyun tüyü : *Bu şiltenin yünü az gelmiş.* **2.** *s.* Genel olarak hayvan tüyünden yapılmış : *Yün kumaş. Yün fanila.*

yünlü *s.* **1.** Yünü olan. **2.** Yünden yapılmış. **3.** *a.* Yün kumaş.

yürek *a.* **1.** *anat.* Göğüs boşluğunda, iki akciğerin arasında, vücudun her yanından gelen kanı akciğerlere ve oradan gelen temiz kanı da vücuda dağıtan organ, °kalp. **2.** *mec.* Yüreklilik, °cesaret. **3.** *mec.* Acıma duygusu. **4.** *hlk.* Mide, karın, iç : *Yüreği bulanmak.* § **Yürek çarpıntısı 1)** yüreğin sık ve hızlı vurması; **2)** *mec.* merak, kaygı ve korku gibi nedenlerle uğranılan iç tedirginliği. **(Bir kimsede) Yürek Selânik** (*şaka*) çok korkak. **Yüreği ağzına gelmek** çok korkmak. **Yüreği cız etmek** çok acımak, birdenbire çok üzülmek. **Yüreği geniş** hiç bir şeyi kendine dert etmeyen. **Yüreği kalkmak** heyecanlanmak. **Yüreği serinlemek** üzüntüsü bir parça azalmak. **Yüreği tükenmek** bir şeyi anlatmak için çok yorulmak. **Yüreği yağ bağlamak** istenilen bir şeyin olmasından ferahlık duymak. **Yüreğine inmek 1)** ansızın ölmek; **2)** çok üzül-

mek. **Yüreğine işlemek** onda çok derin acı uyandırmak. **Yüreğine su serpilmek** üzüntülerin hafiflemesiyle ferahlamak, içi rahatlamak. **Yüreğinin yağı erimek** çok üzülmek. **Yürekler acısı** çok acıklı. **Yürekten** temiz duygularla ya da sevgi ile.

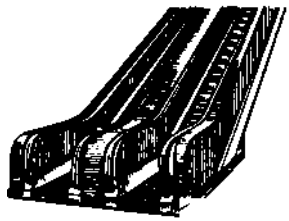
yüreklendirmek (*-i*) Birine cesaret vermek.

yürekli *s.* Bir tehlike karşısında korkusuz davranan, tehlikeyi cesaretle karşılayan.

yüreksiz *s.* Korkak, cesaretsiz.

Yürük *öz. a.* Hayvancılıkla geçinen göçebe Türkmen oymağı ve bu oymaktan olan kimse, Yörük.

yürük *s.* Çok ve çabuk yürüyen, hızlı giden. § **Yürük at yemini artırır** bir işte üstün çaba gösterenler, o ölçüde karşılık görürler.

yürüyen merdiven

yürümek (*nsz*) **1.** Adım atarak ilerlemek, gitmek : *Eve doğru yürüdü.* **2.** Karada ya da denizde yer değiştirmek : *Buzdağları güneye yürümüş.* **3.** Yayan gezmek : *Ben biraz yürümek istiyorum.* **4.** Gereği gibi yapılmak : *İşler iyi yürüyor.* **5.** (*-e*) Saldırmak, üzerine doğru gitmek : *Asker kaleye yürüdü.* **6.** (Faiz için) İşlemek : *Bu paranın faizi yüzde kaçtan yürüyor?* **7.** *mec.* Ölmek. § **Allah yürü ya kulum demiş** herhangi bir alanda çok çabuk ilerleyenler için söylenir. **Yürüyen merdiven** basamakları sürekli olarak dönen bir düzenek üzerine yerleştirilmiş hareketli merdiven.

yürürlük *a.* Gereğinin yapılır olması durumu : *Yürürlükte bulunan yasalar.* § **Yürürlüğe girmek** bir iş, bir yasa, bir karar uygulanır, yapılır duruma gelmek.

yürütmek (*-i √ -e, -e*) **1.** Yürümek işini yaptırmak, yürümesini sağlamak. **2.** *mec.* Öne sürmek, kabul edilmesi ya da tartışılması için bildirmek, açıklamak : *Fikir yürütmek.* **3.** *tkz.* İşinden ya da bulunduğu yerden çıkarmak. **4.** *argo* Çalmak, aşırmak.

yürüyüş *a.* **1.** Yürümek işi ya da biçimi. **2.** Spor olarak yapılan yürüme. **3.** Askerlikte birliklerin bir yerden başka bir yere gitmesi. § **Yürüyüş yapmak 1)** spor olarak yürümek; **2)** bir olayı protesto amacıyla topluca yürümek. **Yürüyüşe geçmek 1)** bir yerden başka bir yere gitmek için yürümeye başlamak : *Askerler yürüyüşe geçti.* **2)** bir yeri almak için o yöne doğru ilerlemek.

yüz (**I**) *s.* **1.** On kere on, doksan dokuzdan bir artık. **2.** *a.* Doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı ve bu sayıyı gösteren işaret, 100, C. § **Yüzde....** yüze bölünen bir şeyin ....parçası miktarında : *Yüzde beş. Yüzde on.* **Yüzde yüz 1)** kuşkusuz, şüphesiz, her halde; **2)** bütünü, tamamı.

yüz (**II**) *a.* **1.** Başta alın, göz, burun, ağız, yanak ve çenenin bulunduğu ön bölüm, surat, °çehre. **2.** Yüzey : *Suyun yüzünde...* **3.** Ön taraf, görünüş, °cephe : *Yapının yüzü.* **4.** Kumaşın gösterişli olan, dışa gelen tarafı : *Kadifenin yüzü tüylüdür.* **5.** Utanma : *Adamda yüz yok ki!* **6.** (Bir işaret sıfatından sonra çıkma durumunda kullanılarak) Nedenle, sebeple: *Yağmur yağdı, bu yüzden gelemedim.* § **Yüz bulmak** şımarmak. **Yüz çevirmek** gösterdiği ilgiyi kesmek. **Yüz göstermek** ortaya, meydana çıkmak. **Yüz göz olmak** biriyle gereksiz yere aşırı derecede ilgi kurmak. **Yüz**

kızartıcı utandırıcı, utanılacak. **(Bir şey olmaya) Yüz tutmak** olmaya doğru gitmek. **Yüz yüze gelmek** birden karşılaşmak. **Yüze gülmek 1)** yalandan dost görünmek; **2)** sevimli, alımlı görünmek. **Yüzü gözü açılmak** sıkılmaz, utanmaz bir duruma gelmek. **Yüzü kızarmak** utanmak, sıkılmak. **(Birinin) Yüzü suyu hürmetine** onun hatırı için. **Yüzü yumuşak** kendisinden yapılan dilekleri incelikle karşılayan, geri çevirmeyen. **Yüzünden kan damlıyor** sağlığı yüzünden belli. **Yüzüne bakılır** çok güzel olmayan, güzelce. **Yüzüne bakmamak 1)** önem vermemek; **2)** bir kimseye darılmak. **Yüzüne vurmak** kusurunu o kimsenin yüzüne karşı söylemek. **(Birinin) Yüzünü ağartmak** beğenilir bir iş yapmak, iş ve davranışlarıyla yakınlarını utanacak duruma düşürmemek. **Yüzünü kara çıkarmak** birini mahcup duruma düşürmek, utandırmak. **(Bir işten) Yüzünün akıyla çıkmak** o işi, kendi saygınlığını bozmadan, iyi bir sona erdirmek.

yüzbaşı *b. a. ask.* Orduda aşaması üsteğmenle binbaşı arasında olan subay.

yüzdürmek (I) (*-i, -e*) **1.** Yüzmek işini yaptırmak, yüzmesini sağlamak. **2.** (*-i*) (Batmış ya da oturmuş tekneyi) Suyun yüzüne çıkarıp yüzer duruma getirmek.

yüzdürmek (II) (*-i*) Derisini çıkarttırmak : *Koyunun derisini yüzdürmek.*

yüzertop *b. a.* **1.** Halkalarına tekne bağlamak için limanda demirli duran, içi boş, her tarafı kapalı, çoğunlukla madenden yapılan fıçı, °şamandıra. **2.** Denizde yol göstermeye, bir tehlikeyi ya da geçiş yolunu haber vermeye yarayan yüzer cisim. **3.** Kapama düzenini sağlayan metal ya da plastikten yapılmış suda yüzen top.

yüzey *a.* Bir cismi uzaydan ayıran dış ve yaygın bölüm, °yüz, °satıh.

yüzeysel *s.* **1.** Yüzey ile ilgili. **2.** Derine inmeyen, üstünkörü, yüzden, °sathi.

yüzgeç *a.* **1.** *zool.* Balıklarda yüzme organı. **2.** *s.* Suda yüzmesini bilen : *Ördek yüzgeç bir kuştur.*

yüzgörümlüğü *b. a.* Güveyin düğün günü geline verdiği armağan.

yüzkarası *b. a.* Utanılacak bir durum.

yüzlemece *be.* **1.** Birinin yüzüne karşı : *Arkadan söylemek doğru değil, yüzlemece söylemeli.* **2.** *s.* Yüz yüze yapılan : *Yüzlemece muhakeme.*

yüzlemek (*-i*) Birinin kusurunu, kötü bir davranışını ya da suçunu yüzüne karşı söyleyerek onu utandırmak.

yüzleşmek (*nsz √ -le*) **1.** (Bir olayı ileri sürenle, yadsıyan kimseler) Yüz yüze gelip sözlerini yinelemek : *Ben onunla her zaman yüzleşmeye hazırım.* **2.** Yüz yüze gelmek.

yüzlü *s.* **1.** Yüzü ....olan : *Güler yüzlü bir çocuk.* **2.** Şımartılmış, yüz bulmuş.

yüzlük *a.* **1.** Yüz lira değerinde para. **2.** *mat.* On kuralına göre yazılmış bir tam sayıda sağdan sola doğru üçüncü basamak. **3.** *s.* Yüzü, yüz tanesi bir arada olan : *Yüzlük paket.*

yüzmek (I) (*nsz*) **1.** Batmaksızın suyun yüzünde, içinde durmak, ilerlemek. **2.** Yüzme sporu yapmak. **3.** *mec.* Herhangi bir şeyle üzeri kaplanmak : *Kitaplar toz içinde yüzüyor.* **4.** *mec.* Bir durumun en aşırı derecesinde olmak : *Bolluk içinde yüzmek.* § **Yüzüp yüzüp kuyruğuna gelmek** uzun sürmüş bir işi bitirmek üzere olmak.

yüzmek (II) (*-i*) Derisini çıkarmak.

yüznumara *b. a.* Ayakyolu, °aptes-hane, °hela.

yüzölçümü *b. a. mat.* **1.** Bir yerin ya da şeyin yüzeyini ölçme. **2.** Bu ölçme sonunda ortaya çıkan miktar.

yüzsuyu *b. a.* Hatır, gönül. § **Yüzsuyu dökmek** onurunu sarsacak derecede yalvarmak.

yüzsüz *s.* Utanmaz, sıkılmaz, çekinmez, arsız.

yüzücü *a.* Yüzme sporu yapan kimse.
yüzük *a.* Parmağa geçirilen genellikle madenden halka.
yüzükoyun *be.* Yüzü yere gelerek.
yüzükparmağı *b. a.* Serçeparmaktan önceki parmak.
yüzünden *be.* Neden olarak, sebep olarak, –den ötürü : *Hastalık yüzünden gelemedik.*
yüzüstü *be.* **1.** Yüzü yere gelerek. **2.** Başlanmış, fakat tamamlanmamış bir durumda : *İşler yüzüstü kaldı.* **3.** Gerekli ilgiyi göstermeyerek : *Ailesini yüzüstü bıraktı.*
yüzyıl *b. a.* Yüz yıllık süre, °asır.

Z

z, Z *a.* Türk abecesinin yirmi dokuzuncu harfi; ünsüz.
zaaf *a. Ar.* **1.** Düşkünlük, dayanamama. **2.** İrade zayıflığı.
zabıt, -ptı *a. Ar.* Tutanak. § **Zabıt tutmak** tutanak düzenlemek.
zabıta *a. Ar.* Yurt içinde genel düzen ve güveni korumakla görevli devlet kuvveti.
zabit, -ti *a. Ar.* Subay.
zaç, -çı *a. Ar.* Kükürtle demirin bileşimlerinden biri.
zaçyağı, -nı *b. a.* Sülfürikasidin bir adı.
zade *a. Far.* Oğul, evlat.
zadegân *ç. a. Far.* Aristokrasi.
zafer *a. Ar.* **1.** Savaşta kazanılan başarı, utku. **2.** Bir yarışma ya da uğraşıda büyük çabalar sonucunda elde edilen başarı.
zafiyet, -ti *a. Ar.* Zayıflık, arıklık, °dermansızlık.
zağar *a.* Bir cins av köpeği.
zahir *s. Ar.* **1.** Açık, belli. **2.** *a.* Dış yüz, görünüş. **3.** *be.* Kuşkusuz, elbette. **4.** *be.* Görünüşe göre, anlaşılan, meğer.
zahire *a. Ar.* Gereğinde kullanılmak için saklanan tahıl.
zahiri *s. Ar.* **1.** Görünürdeki, görünen. **2.** İçten olmayan.
zahmet *a. Ar.* Sıkıntı, güçlük, yorgunluk : *Zahmetinize teşekkür ederim.* § **Zahmet çekmek** sıkıntıya katlanmak, güçlükle karşılaşmak. **Zahmet etmek** (ya da **Zahmete girmek**) biri için yorgunluğa katlanmak ya da masrafa girmek. **Zahmet olmazsa** "rica ederim" yerine kullanılan bir nezaket sözü.
zail *s. Ar.* Yok olan, ortadan kaybolan.

zakkum

zakkum *a. Ar. bot.* Zakkumgillerden, kırmızı ya da beyaz renkli, büyük, gösterişli çiçekleri olan ağılı bir bitki.
zakkumgiller *ç. a. bot.* Örnek bitkisi zakkum olan ikiçenekli, çiçekli bitkiler familyası.

zalim *s. Ar.* **1.** Zulüm ve haksızlık eden. **2.** *mec.* Acımasız, kıyıcı.

zam, -mmı *a. Ar.* Artırma, ekleme, katma.

zaman *a. Ar.* **1.** Bir eylemin içinde geçtiği, geçeceği ya da geçmekte olduğu süre. **2.** Bu sürenin belirli bir parçası : *Aradan üç yıllık bir zaman geçti.* **3.** Çağ, mevsim : *Gül zamanı.* **4.** Bir işe ayrılmış saatler : *Uyku zamanı. İş zamanı.* **5.** Bir sürenin durum ve koşulları : *Kötü bir zamana geldi elimde hiç para yoktu.* **6.** *dilb.* Eylemlerin belirttikleri geçmiş zaman, şimdiki zaman, gelecek zaman, geniş zaman kavramı : *Geldi, gelmiş, geliyor, gelecek, gelir.* **7.** *yerb.* Yerkabuğunun geçirdiği gelişimde saptanan ve taşıllara göre dörde ayrılan geniş evrelerin her biri. **8.** *müz.* Ölçü bölümü : *Üç zamanlı ölçü.* § **Zaman belirteci** *dilb.* bir eylemin anlamını zaman kavramı ile sınırlandıran belirteç : *Sabahleyin gelmiş. Şimdi gidecek. Yarın gelsin.* **Zaman bırakmak** bir iş için zaman ayırmak.

zamanaşımı, -nı *b. a.* Bir işin üzerinden belirli bir zaman geçerek onun geçersiz kalması, süreaşımı : *Kimi borçlar zamanaşımına uğrayabilir.*

zamane *a. Ar.* (Yakınma ya da hafifseme yollu) Şimdiki zaman : *Zamane modası.* § **Zamane adamı** zamanın gereklerine uyan adam.

zambak

zambak *a. Ar. bot.* Zambakgillerden, güzel ve iri çiçekli bir süs bitkisi.

zambakgiller *ç. a. bot.* Birçeneklilerden, çiğdem, lale, soğan, pırasa, zambak gibi bitkileri içine alan familya.

zamir *a. Ar. dilb.* Adıl.

zamk, -kı *a. Ar. bot.* Akasya, sütleğen gibi ağaçların kabuklarından sızıp donan, renksiz ya da sarı kırmızımtırak renkte, camsı bir madde; eriyiği yapıştırıcı olarak kullanılır.

zamklamak (*-i*) Zamk sürmek.

zampara *a. Far.* Çapkın erkek.

zan, -nnı *a. Ar.* Sanı. § **Zan altında bulundurmak** bir şeyle suçlanmak, sanık durumunda olmak.

zanaat *a. Ar.* Pratik bilgi ve el ustalığıyla yapılan iş.

zanaatçı *a.* ve *s. Ar.* El işi mesleklerden birini kendi adına yürüten emekçi.

zanaatçılık *a. Ar.* Küçük girişimci ve emekçi niteliklerinin yanı sıra son derece sınırlı bir el emeğinin yardımıyla iş görenlerin durumu ve bu küçük üreticilerden oluşan sosyal grup.

zangırdamak (*nsz*) Ses çıkararak titremek ya da sallanmak.

zangır zangır *be.* Zorlu olan titremeyi ya da sarsılmayı anlatır : *Ev zangır zangır sarsıldı. Adamcağız zangır zangır titriyordu.*

zangoç *a.* (*Ermeniceden*) Kilise hizmetini gören, çan çalan kimse.

zannetmek (*-i*) *Ar. T.* Sanmak.

zanlı *s.* Sanık.

zapt *a. Ar.* **1.** Zorla alma. **2.** Yönetimi altına alma. **3.** Tutma. **4.** Sıkı tutma.

zaptetmek (*-i*) **1.** Zorla almak, ele geçirmek. **2.** Sıkı tutmak. **3.** Yazıya geçirmek.

zaptiye *a. Ar.* Osmanlı devletinde bugünkü polis ve jandarma görevindeki kuvvet.

zapturapt *b. a. Ar.* Sıkıdüzen, °disiplin.

zar (I) *a. anat.* İnce ve yumuşak yaprak durumundaki organlara ya da organ kısımlarına verilen ad. § **Zar gibi** çok ince.

zar

zar (II) *a.* Tavla ve başka oyunlarda kullanılan kemik, fildişi, plastik gibi maddelerden yapılan ve altı yüzünde, birden altıya kadar benekler bulunan küp biçimli küçük bir oyun aracı.

zarafet *a.* İncelik, güzellik, zariflik.

zarar *a. Ar.* **1.** Bir olayın, bir kimsenin açtığı çıkar kaybı ya da kötü sonuç, °ziyan : *Vakitsiz yağmurlar ekinlere zarar verdi* : "*Öfke ile kalkan zararla oturur.*" **2.** Anamalda ya da kazançta eksilme. § **Zarar gelmek** kötülük gelmek. **Zararı dokunmak** kötülük etmek.

zarf *a. Ar.* **1.** İçine mektup ya da başka kâğıtlar konulan kâğıttan kese. **2.** *dilb.* Belirteç.

zarfında *il.* İçinde : *Bu müddet zarfında gelmezse...*

zarflamak (*-i*) Zarf içine koymak.

zargana *a. zool.* Çeneleri gaga biçiminde uzun, vücudu yılanbalığını andırır bir balık.

zarif *s.* **1.** Çekiciliği, biçimi, durumu ya da davranışlarıyla ince, hoş duygular veren, hoşa giden : *Zarif bir armağan.* **2.** Hoş, kibar : *Zarif bir kadın.*

zariflik *a.* Zarif olma durumu.

zarkanatlılar *ç. b. a. zool.* Arı, karınca gibi kanatları zarı andıran böcekleri içine alan bir takım.

zaruret, -ti *a. Ar.* **1.** Zorunluluk. **2.** Sıkıntı, yoksulluk.

zaruri *s. Ar.* Zorunlu.

zar zor *be.* **1.** Güçlükle, dara dar : *Trene zar zor yetişti.* **2.** İstemeye istemeye.

zat, -tı *a. Ar.* Kimse, kişi. § **Zat işleri** görevlilerin atanması, yer değiştirmesi, yükseltilmesi, emekliye ayrılması gibi kişilik işleri, özlük işleri.

zaten, zati *be. Ar.* Doğrusu, doğrusunu isterseniz.

zati *s. Ar.* Zata, kendine değgin, özel.

zatülcenp *a. Ar. hek.* Akciğer zarı yangısı, satılcan.

zatürree *a. Ar. hek.* Sancı, nefes darlığı, ateş ve öksürükle beliren, tehlikeli bir akciğer yangısı.

zavallı *s. Ar. T.* **1.** Acınacak kadar kötü durumda olan, acı çeken, mutsuz. **2.** *mec.* Aciz, elinden bir şey gelmeyen.

zayıf *s. Ar.* **1.** Eti, yağı az olan (insan, hayvan), arık, cılız, sıska. **2.** Güçsüz, kuvvetsiz : *Zayıf bir ordu.* **3.** Güvenilecek gibi olmayan : *Zayıf bir olasılık.* **4.** Bilgisi, yeteneği olmayan : *Zayıf bir öğrenci.* § **Zayıf düşmek** **1)** gücü, hızı azalmak; **2)** kilosundan yitirmek.

zayıflamak (*nsz*) Zayıf duruma gelmek, güçsüzleşmek.

zayi, -i *s. Ar.* Kaybolmuş, yitik.

zayiat *ç. a. Ar.* Yitikler, kayıplar.

zeamet, -ti *a. Ar.* (Eskiden) Askeri bir görev karşılığı verilen toprak.

zebani *a. Ar.* **1.** Cehennem bekçisi. **2.** *mec.* Zebella.

zebella *a. hlk.* Çok iri ve korkunç gürünüşlü, çirkin kimse.

zebercet *a. Ar.* Doğal demir ve magnezyum silikat.

zebra *a. zool.* Ata benzeyen, derisi çizgili, memeli hayvan.

zebun *s. Far.* Zayıf, düşkün.

Zebur *öz. a. Ar.* Davut Peygamber'in ilahilerini ve yakarışlarını toplayan kitap.

zedelemek (*-i*) *Far. T.* Berelemek, zarar vermek.

zebra

zehir, -hri *a. Far.* **1.** Ağı. **2.** *mec.* Çok sert, göz açtırmaz. § **Zehir gibi 1)** çok acı; **2)** çok soğuk (hava); **3)** çok becerikli, usta; **4)** üstün : *Onun zehir gibi zekâsı var.*

zehirlemek (*-i*) **1.** Ağılamak. **2.** *mec.* Birine zararlı düşünceler, zararlı duygular aşılamak.

zehirlenmek (*nsz*) **1.** Ağılanmak. **2.** *mec.* Zararlı düşünceler edinmek.

zehretmek (*-i*) Tatsızlık çıkarıp üzüntüye yol açmak.

zehrolmak (*nsz*) Bir şeyden zevk almak umulurken üzüntü ile karşılaşmak : *Bu gezinti bana zehroldu.*

zekâ *a. Ar.* İnsanın düşünme, akıl yürütme, objektif gerçekliği algılama, yargılama ve sonuç çıkarma yeteneklerinin tümü.

zekât, -tı *a. Ar.* Müslümanlık gereğince herkesin her yıl artan malının ve parasının, yoksullara dağıtmakla zorunlu olduğu kırkta biri.

zeki *s. Ar.* Anlama, kavrama yeteneği olan, anlaklı.

zelil *s. Ar.* Hor görülen, aşağılanan.

zelzele *a. Ar.* Deprem.

zemberek *a. Far.* **1.** Saatlerin çeşitli parçalarını harekete geçiren yay. **2.** Kapılara takılan yaylı kapama düzeneği. § **Zembereği boşalmak** (ya da **boşanmak**) **1)** zembereği kurulmaz duruma gelmek; **2)** *mec.* kendini tutamayarak uzun uzun ve sesle gülmek.

zembil *a. Ar.* İçine konulan öteberiyi taşımak için kullanılan kap.

zemheri *a. Ar.* Kış ortası, kışın en şiddetli zamanı. § **Zemheri zürafası** (*alay*) kışın ince giysilerle dolaşanlar için kullanılır.

zemin *a. Far.* **1.** Taban, döşeme, yer. **2.** Kumaş, süslü kâğıt, halı, yer muşambası, tablo gibi desenli şeylerde şekillerin üzerinde yer aldığı alan : *Mavi zeminli bir halı.* **3.** *mec.* Temel, dayanak. **4.** *mec.* Ortam. § **Zemin hazırlamak** uygun bir ortam yaratmak. ... **Zeminde** ... konuda.

zemmetmek (*-i*) *Ar. T.* Yermek, kötülemek, çekiştirmek.

zemzem *a. Ar.* Kâbe yakınında bu adda bir kuyudan alınan, Müslümanlarca kutsal sayılan su. § **(Biri ötekine göre) Zemzemle yıkanmış olmak** daha iyi durumda olmak.

zencefil

zencefil *a. Ar. bot.* Itırlı köksaplarından hekimlikte kullanılan bir yağ çıkarılan zencefilgillerden sıcak bölgelerde yetişen, güzel kokulu bir bitki.

zencefilgiller *ç. a. bot.* Birçeneklilerden, zencefil, zerdeçal gibi ıtırlı bitkileri içine alan bir familya.

zenci *a. Ar.* Siyah ırktan olan kimse.

zengin *s.* **1.** Parası, malı çok olan. **2.** İşe yarayan ya da kendisinden beklenilen şeyleri çok olan : *Zengin bir dil. Zengin bir kitaplık.* **3.** Verimli : *Zengin toprak.* **4.** Gösterişli : *Zengin*

bir sofra. § **Zengin arabasını dağdan aşırır, fakir düz ovada yolunu şaşırır** zengin, para gücü ile en zor işleri bile başarır, fakir parasızlık yüzünden en kolay işi başaramaz. **Zengin olmak** çok mal ve para edinmek.

zenginerki, -ni *b. a. toplb.* Zengin sınıf ve tabakaların egemenliğine dayalı toplumsal düzen, °plutokrasi.

zenginlemek, zenginleşmek (*nsz*) Zengin duruma gelmek.

zenginlik *a.* Zengin olma durumu : *Bir kimsenin zenginliği. Bir dilin zenginliği.*

zenne *a. Far.* Ortaoyununda kadın rolüne çıkan erkek.

zeplin *a. Al.* Zeppelin adında bir Alman havacısının yaptığı güdümlü balon tipi.

zerdali *a. Far. bot.* Gülgillerden, etli, tatlı, sarı ya da açık turuncu renkte tek, acı çekirdekli meyve ve bunun ağacı.

zerde *a. Far.* Safranla renk ve koku verilen bir çeşit şekerli pirinç lapası.

zerdeçal *a. Far. bot.* Zencefilgillerden, yaprakları sivri uçlu, çiçekleri sarı renkte bir bitki. Köksaplarından safranı andıran boyalı bir madde çıkarılır.

zerdeva *a. zool.* Etobur memelilerden, soğuk kuzey bölgelerinde yaşayan, postu kürkçülükte kullanılan sansarı andırır küçük bir hayvan.

Zerdüşt, -tü *öz. a.* ve *s. Far.* Nur ve zulmet diye iki ilaha inanma kuralı koyan İranlı din kurucusu.

zerk, -ki *a. Ar.* Bir sıvıyı şırınga ile verme. § **Zerk etmek** sıvıyı şırınga ile vermek.

zerre *a. Ar.* Çok küçük parçacık. § **Zerre kadar** hiç : *Bunun zerre kadar yararı yok.*

zerrin *s. Far.* **1.** Altın rengi, sarı. **2.** *a. bot.* Fulya.

zerzevat, -tı *a. Far.* Sebze, yeşillik.

zerzevatçı *a.* Sebze satan kimse.

zevahir *ç. a. Ar.* Görünüş. § **Zevahiri kurtarmak** bir işi yarım yamalak yapıp söz gelmesini önlemek.

zeval, -li *a. Ar.* **1.** Düşkünlük, bozulma. **2.** Yok olma, yok edilme. § **Zeval bulmak** bozulup yok olmak. **Zeval vermemek** yok olmamak.

zevat, -tı *ç. a. Ar.* Kişiler, zatlar.

zevce *a. Ar.* Karı, eş.

zevç *a. Ar.* Koca, eş.

zevk, -ki *a. Ar.* (**k** kalın okunur) **1.** Hoşa giden ya da çekici bir şeyin elde edilmesinden, düşünülmesinden doğan hoş duyum ya da duygu. **2.** Hoşa giden ve eğlendiren şey. **3.** Güzeli çirkinden ayırt etme yetisi, beğeni. § **Zevk almak** hoşlanmak. **Zevkini okşamak** hoşlanmak.

zevklenmek (*-le*) **1.** Hoşlanmak. **2.** Biriyle alay ederek eğlenmek.

zevkli *s.* **1.** Eğlenceli, hoş. **2.** Zevke uygun.

zevksiz *s.* **1.** Hoş olmayan, tatsız, sıkıcı. **2.** Beğeni yoksunu.

zevzek *s.* Tatsız ve çok konuşan.

zeybek *a.* **1.** (Ege bölgesinde) Efenin buyruğu altında bulunan genç. **2.** Bu kimselere özgü yerel oyun ya da müzik.

zeyil, -li *a. Ar.* Ek.

zeyrek *s. Far.* Anlayışlı, uyanık, °zeki.

zeytin

zeytin *a. Ar.* Zeytingillerden, yaprakları karşılıklı, küçük, gümüşrengi'nde olan bir ağaç ve bunun taze iken yeşil, sonradan kararan, yüksek besin değeri taşıyan yağlı meyvesi.

zeytingiller *ç. a. bot.* İkiçeneklilerden, zeytin, leylak, dişbudak, yasemin gibi bitkileri içine alan bir familya.

zeytinlik *a.* Zeytin ağaçları çok olan yer.

zeytinyağı, -nı *b. a.* Zeytin tanelerinden çıkarılan yağ.

zeytinyağlı *b. s.* Zeytinyağı ile pişirilmiş ya da hazırlanmış (yemek).

zeytuni *s. Ar.* Kahverengine çalan yeşil.

zıbarmak (*nsz*) "Ölmek, uyumak, çok içip sızmak" anlamlarında hakaret yollu kullanılır.

zıbın *a.* **1.** Bebeklere iç çamaşırı yerine giydirilen ince pamukludan yapılmış kollu ve kısa giyecek. **2.** Kolsuz giysi.

zıh *a. Far.* Giysilerin kol, yaka, etek kenarlarına dikilen şerit ya da kaytan.

zıkkım *a. Ar.* Ağı.

zıkkımlanmak (*-i*) (Hakaret olarak) Yemek yemek.

zılgıt *a. tkz.* Çıkışma, azarlama. § **Zılgıt yemek** azar işitmek.

zımba *a.* Mukavva, deri, maden gibi şeylerde delik açmaya yarar araç.

zımbalamak (*-i*) **1.** Bir şeyin üzerine zımba ile delik açmak. **2.** *mec.* Öldürmek.

zımbırdatmak (*-i*) **1.** Telli bir çalgıyı acemice çalmak. **2.** Herhangi bir şeyden çirkin ve kulağı tırmalayan sesler çıkarmak.

zımbırtı *a.* **1.** Zımbırdatılarak çıkarılan ses. **2.** Adı anımsanmayan bir şeyi anlatmak için kullanılır.

zımnen *be. Ar.* Üstü kapalı olarak, dolayısıyla.

zımpara *a. Far.* Çok sert alümin billurları kapsayan ve aşındırıcı olarak kullanılan doğal kaya. § **Zımpara kâğıdı** maden, tahta ve daha başka şeylerin yüzünü aşındırıp düzeltmeye ve parlatmaya yarar, üstüne zımpara tozu yapıştırılmış kalınca kâğıt.

zımparalamak (*-i*) Bir şeye zımpara sürtmek.

zındık *s. Ar.* "Tanrı'ya, ahrete inanmayan" anlamında kullanılır.

zıngadak *be.* Birdenbire ve sarsıntı ile (durmak, oturmak, düşmek).

zıngırdamak (*nsz*) Zangırdamak.

zınk, -kı *be.* "Birdenbire durmak" anlamına gelen **zınk diye durmak** deyiminde geçer.

zıp, -pı *a.* Zıplayan ya da birdenbire fırlayan bir şeyin hareketini ya da çıkardığı sesi anlatır.

zıpçıktı *b. s.* **1.** Alışılmamış davranış ve düşünceleri olan (kimse). **2.** Ansızın ortaya çıkan kimse.

zıpır *s. tkz.* Taşkın davranışlarda bulunan, delişmen.

zıpka *a.* Karadeniz halkına özgü dar paçalı pantolon.

zıpkın *a.* Büyük balıkları vurup çekmeye yarayan ucu çengelli mızrak.

zıplamak (*nsz*) **1.** Bir yere çarpıp fırlamak. **2.** Sevinçten ya da oyun için, bulunduğu yerde sıçramak, hoplamak.

zıpzıp, -pı *a.* **1.** Çocukların oynadığı taştan ya da camdan küçük yuvarlak bilye. **2.** Bir yerinden lastik bir bağa asılmış, içi talaş dolu, hafif bir top olan çocuk oyuncağı.

zıp zıp *be.* Zıplayarak : *Zıp zıp hoplayor.*

zırdeli *b. s.* Aşırı deli, çılgın.

zırh *a. Far.* **1.** Eskiden oktan, kılıçtan korunmak için kullanılan demir tel ve levhalardan yapılmış giysi. **2.** Savaş gemilerine kaplanılan çelik levha.

zırhlı *s.* **1.** Zırh giymiş ya da zırh kaplanmış : *Zırhlı süvari. Zırhlı otomobil.* **2.** *a.* Zırhla kaplı büyük savaş gemisi.

zırıldamak (*nsz*) Durmaksızın söylenerek hoşnutsuzluğunu açığa vurmak.

zırıltı *a.* **1.** Zırıldama sesi ya da eylemi. **2.** *mec.* Anlaşmazlıktan ötürü çıkan kavga, geçimsizlik : *Evlerinde zırıltı eksik olmaz.* **3.** Can sıkıcı çalgı, hoşa gitmeyen müzik.

zırıl zırıl *be.* Sürekli zırıldamayı anlatır : *Zırıl zırıl ağlıyor.*

zırlamak (*nsz*) **1.** Sürekli bir biçimde hoşnutsuzluğunu belli etmek, zırıldamak. **2.** Can sıkıcı bir biçimde, sürekli ağlamak.

zırnık *a. Far.* Sıçanotu, °arsenik. § **Zırnık bile koklatmamak** (ya da **vermemek**) en ufak bir şey vermekten kaçınmak.

zırt zırt *be.* İkide birde, sık sık ve uygunsuz zamanlarda.

zırva *a.* ve *s.* Boş, anlamsız, saçma sapan (söz).

zırvalamak (*nsz*) Boş ve anlamsız sözler söylemek, saçmalamak.

zır zır *be.* Bıktırıcı ve sürekli bir sesi anlatır.

zıt, -ddı *s. Ar.* Karşıt. § **(Biri, biriyle) Zıt gitmek** birine karşı hep ters davranmak, isteklerinin tersini yapmak. **Zıddına gitmek** sinirini bozmak, sinirlendirmek.

zıtlaşmak (*nsz*) **1.** Birbirine karşı ters davranmak. **2.** Birbirine karşıt olmak.

zıtlık *a.* Zıt olma durumu, °karşıtlık, °kontrast.

zıvana *a. Far.* **1.** İki ucu açık küçük boru. **2.** Bir kilit dilinin yerleşmesi için açılmış delik. § **Zıvanadan çıkmak** çok öfkelenmek.

zifaf *a. Ar.* Gerdeğe girme.

zifir *a.* Tütün dumanının bıraktığı yağlı kir. § **Zifir gibi** çok karanlık.

zifiri *s.* Zifir gibi kara, çok kara. § **Zifiri karanlık** çok koyu karanlık.

zifos *a. Yun.* Yerden sıçrayan çamur.

zift, -ti *a. Ar.* Genellikle katrandan çıkarılan, az ısı ile ergiyen, katı, siyah, parlak bir madde.

ziftlenmek (*nsz*) **1.** Zift sürmek. **2.** *hkr.* Yemek.

zigot, -tu *a. Yun. biy.* İki gametin birleşmesiyle oluşan döllenmiş yumurta.

zihin, -hni *a. Ar.* **1.** *ruhb.* Bilincin istenç ve heyecan karışmadan, algılama ve düşünme bölümü. **2.** Bellek : *Zihinde tutmak. Bir şey zihinde kalmak. Zihinden çıkmak.* **3.** Anlayış, kavrayış, akıl : *Sözcüklerin anlamı zihnine girmiyor.* § **Zihin hesabı** matematik işlemlerin doğrudan doğruya akıldan yapılması. **Zihni açılmak** kavrayışı çoğalmak. **Zihni bulanmak** (ya da **karışmak**) düşünürken olaylar arasındaki bağlantıyı yitirmek. **(Bir şeye) Zihni takılmak** çözülmesini gerekli bulduğu bir nokta üzerinde durmak. **Zihnini kurcalamak** bir şeye takılarak doğruyu bulmaya çalışmak.

zihniyet, -ti *a. Ar.* Düşünme yolu, düşünüş biçimi.

zikir, -kri *a. Ar.* **1.** Anma, söyleme. **2.** (Bir tarikata bağlı olanlar için) Tanrının adını art arda söyleme işi : *Zikir çekmek.*

zikretmek (*-i*) Adını söylemek, anmak.

zikzak *a.* ve *s. Al.* Art arda birbirine ters yönde açılar yapan kırık çizgi. § **Zikzak yapmak 1)** sık sık sağa sola yön değiştirmek; **2)** sık sık düşünce değiştirmek.

zil *a. Far.* **1.** İşaret vermek, uyarmak, çağırmak için kullanılan ve bir çan ile bu çana vuran bir tokmaktan oluşan, elle ya da başka düzenlerle işletilebilen araç: *Elektrikli zil.* **2.** *müz.* Birbirine çarparak ses çıkarmak için parmaklara ya da tefin kasnağındaki deliklere takılan maden kurs.

zillimaşa *b. a.* Maşa biçiminde yapılmış, uçlarına zil takılmış bir Türk halk çalgısı.

zilyet *a. Ar.* İyesi kendisi olsun olmasın bir malı kullanmakta olan; elinde bulunduran kimse.

zilzurna *be.* Aşırı derecede sarhoş anlamına gelen **zilzurna sarhoş** deyiminde geçer.

zimmet, -ti *a. Ar.* Bir ticaret kuruluşunun borçlarının topu. § **(Bir hesabı birinin) Zimmetine geçirmek** hesabı borçlarına katmak. **(Bir parayı kendi) Zimmetine geçirmek** bir parayı kendine mal etmek.

zina *a. Ar.* Aralarında evlilik bağı olmayan kişiler arasındaki cinsel ilişki.

zincir *a. Far.* **1.** Birbirine geçmiş bir sıra halkadan oluşan bağ. **2.** *mec.* Art arda sıralanmış şeyler : *Araba zinciri.*

zincirlemek (*-i*) **1.** Zincirle bağlamak. **2.** Zincir halkaları gibi sıralamak.

zindan *a. Far.* İçine tutuklu ya da hükümlülerin konulduğu kapalı yer. § **(Bir yeri** ya da **durumu) Zindan etmek** dayanılmaz, çekilmez, zevk alınmaz hale getirmek.

zinde *a. Far.* Dinç, canlı.

zira *bağ. Far.* Çünkü, şundan dolayı.

ziraat, -ti *a. Ar.* Çiftçilik, tarım.

ziraatçı *a.* **1.** Tarım işleriyle uğraşan kimse. **2.** Tarım işlerine bakan görevli.

zirai *s. Ar.* Tarımsal.

zirkonyum *a. Lat. kim.* Atom ağırlığı 91,22, yoğunluğu 6,25 olan, siyah toz biçiminde bir element. Simgesi Zr.

zirve *a. Ar.* **1.** Doruk, tepe. **2.** *mec.* En üst aşama. § **Zirve toplantısı** devlet ve hükümet başkanları ya da en yetkili ve yetkeli diplomatların yer aldığı toplantı.

ziya *a. Ar.* Işık, aydınlık.

ziyade *s. Ar.* Daha çok. § **Ziyade olsun** yemek yiyenlere ya da yemeğe buyurun diyenlere söylenen bir nezaket sözü.

ziyafet, -ti *a. Ar.* Yemekli ağırlama, şölen.

ziyan *a. Far.* Zarar. § **Ziyan etmek 1)** yersiz, boş yere harcamak; **2)** zarara uğramak. **Ziyanı yok** önemli değil, önemi yok.

ziyankâr *s. Far.* Zarar vermesini seven ya da bunu huy edinmiş olan.

ziyansız *s.* **1.** Ziyan vermeyen, zararı dokunmaz. **2.** Oldukça iyi : *Bu çocuğun yazısı ziyansız.*

ziyaret, -ti *a. Ar.* Saygı göstermek için birini ya da bir yeri görmeye gitme : *Annem ziyaretimizden memnun oldu.* § **Ziyaret etmek** birini ya da bir yeri görmeye gitmek.

ziyaretçi *a.* Ziyaret eden, ziyarete giden kimse.

ziynet, -ti *a. Ar.* Altından süs eşyası. **Zn** *kim.* Çinkonun simgesi.

Zodyak *öz. a. Yun. gökb.* Gökküresinde on iki burcun eşit aralıklarla dağıldığı kuşak : *Koç, Boğa, İkizler, Yengeç, Aslan, Terazi, Akrep, Yay, Oğlak, Kova, Balık.*

zoka *a.* Büyük balıkları tutmakta kullanılan, küçük balık biçiminde, kurşundan dökülmüş, ucu iğneli olta.

zona *a. Yun. hek.* Deride sinirler boyunca birtakım ağrılı fiskelerin dökülmesiyle beliren bir hastalık.

zonklamak (*nsz*) (Vücudun bir yeri) Nabız atması gibi kesik kesik ağrımak.

zonk zonk *be.* Zonklamanın zorlu olduğunu anlatmak için kullanılır.

zooloji *a. Yun.* Hayvanları inceleyen bilim.

zor *a.* **1.** Güçlük, sıkıntı, rahatsızlık : *Romatizmasından zoru var yürüyemiyor.* **2.** Yüküm, zorunluluk : *Oraya gitmek zorunda idim.* **3.** Güç, baskı : *Zoru görünce sindi.* **4.** *s.* Güç, kolay olmayan. **5.** *ünl.* Yapamazsın, kolay değil! § **Zor kullanmak** her türlü baskıya başvurmak.

zoraki *be.* İstemeye istemeye, istemeyerek.

zoralım *b. a.* Kişi mallarına devlet adına el konması, °müsadere.

zorba *a.* ve *s.* Gücüne güvenerek başkalarının hakkına ilişen (kimse), °müstebit.

zorla *be.* Zor kullanarak : *Paramı zorla elimden aldılar.*

zorlama *a.* **1.** Zorlamak eylemi. **2.** Bir organın zorlanmasıyla, özellikle oynaklarda ortaya çıkan bozukluk, aksaklık. **3.** *s.* Zorlayarak sağlanan : *Zorlama yürüyüş.*

zorlamak (*-i, -e*) **1.** Bir şey yaptırmak için birine karşı güç kullanmak, baskı yapmak. **2.** (*-i*) Güç kullanarak açmaya çalışmak : *Gece kapıyı zorlamışlar.* **3.** Üstelemek, ısrar etmek : *Eve dönmesi için zorladım.*

zorlu *s.* **1.** Kuvvetli, şiddetli, güçlü : *Zorlu bir yağmur.* **2.** Tuttuğunu koparan : *Zorlu bir adam.*

zorluk *a.* Zor olma durumu, güçlük : *Bu işin zorluğu yok.* § **Zorluk çıkarmak** bir şeyin yapılmasına engel olmak için güçlük ileri sürmek.

zorunlu *s.* Olması gereken. § **Zorunlu kılmak** olması gereken duruma getirmek.

zorunluk, zorunluluk *a.* Olması gerekme durumu.

Zr *kim.* Zirkonyumun simgesi.

zuhur *a. Ar.* Baş gösterme, ortaya çıkma, görünme, türeme, meydana çıkma.

zulmet, -ti *a. Ar.* Karanlık.

zulmetmek (*-e*) Eziyet etmek, işkence etmek.

zulüm, -lmü *a. Ar.* Haksızlık, eziyet, cefa.

zurna *a. Far.* Keskin bir ses çıkaran, çoğu zaman davulla ya da dümbelekle birlikte çalınan nefesli bir çalgı.

züccaciye *a. Ar.* Cam, porselen gibi maddelerden yapılmış eşya.

züğürt *s. alay* Parasız, yoksul.

züğürtlemek, züğürtleşmek (*nsz alay* Parasız kalmak, züğürt olmak.

Zühal, -li *öz. a. Ar. gökb.* Güneşe yakınlık bakımından altıncı gelen gezegen, °Sekendiz, °Satürn.

Zühre *öz. a. gökb.* Çulpan, Çobanyıldızı, °Venüs.

zümre *a. Ar.* (*eski*) Bölük, takım, ulam, °grup.

Zümrüdüanka *öz. b. a. Far.* Masallarda geçen ve gerçekte bulunmayan büyük bir kuş.

zümrüt *a. Ar.* Cam parlaklığında, yeşil renkte, saydam bir süs taşı. Bu taş alüminyum ve berilyum doğal silikatıdır. § **Zümrüt gibi** yemyeşil. **Zümrüt yeşili** koyu yeşil.

züppe *s.* Kılıkta, dilde, düşünüşte toplumun gülünç ve aykırı saydığı, yapmacıklara ve aşırılıklara kaçan (kimse).

zürafa

zürafa *a. Ar. zool.* Gevişgetiren memelilerden, Afrikada yaşayan çok uzun boylu ve boyunlu, derisi alacalı, otçul büyük bir hayvan cinsi.

zürriyet, -ti *a. Ar.* Döl.

YARARLI BİLGİLER

TÜRKÇEDE EN ÇOK KULLANILAN KISALTMALAR

A. --------- Alay (Askeri terim).
AA --------- Anadolu Ajansı.
ABD -------- Amerika Birleşik Devletleri.
ADN -------- Allgemeiner Deutscher Nachrichten : Doğu Almanya Haberler Ajansı.
Adr. -------- Adres.
AET -------- Avrupa Ekonomik Topluluğu.
AFP --------- Agence France Presse : Fransız Basın Ajansı.
AID -------- Agency for International Development : Uluslararası Gelişme Örgütü.
Alb. --------- Albay.
Alm. -------- Almanca.
Amb. -------- Ambassador : Büyükelçi.
Ank. -------- Ankara.
AO --------- Anonim Ortaklığı.
AOÇ -------- Atatürk Orman Çiftliği.
AP --------- Associated Press : ABD haber ajanslarından biri.
APA -------- Austria Presse-Agentur : Avusturya Basın Ajansı.
Apt. -------- Apartman.
Ar. --------- Arapça.
As. --------- Asker, askeri, askerlik.
ASA -------- American Standarts Association : Amerikan Standartlar Birliği.
Asb. -------- Assubay.
As. İz. ------ Askeri İnzibat.
Ass. -------- Asistan.
AŞ. --------- Anonim Şirket.
Atğm. -------- Asteğmen.
atm. -------- Atmosfer.
AÜ --------- Ankara Üniversitesi.
B. ---------- Batı, Bay, Büyük, Birlik (As.), Bibel : Kutsal kitap, British : İngiliz.
BBC. -------- British Broadcasting Corporation : İngiliz Radyo TV Kurumu.
Bçvş. -------- Başçavuş.
bkz. -------- Bakınız.
Bl. --------- Bölük.

Bl. K. - - - - - - - Bölük Komutanı, Komutanlığı.
BMT. - - - - - - - Birleşmiş Milletler Teşkilatı.
Bn. - - - - - - - - - Bayan.
Bnb. - - - - - - - - Binbaşı.
Bşk. - - - - - - - - Başkan, Başkanlık.
bşk. - - - - - - - - - Başka.
BŞK. - - - - - - - - Başkomutan.
Bştbp. - - - - - - - Baştabip.
Bul. - - - - - - - - - Bulvarı.
c. - - - - - - - - - - Cilt.
Cad. - - - - - - - - Caddesi.
CBD, c.b.d. - - - Cash before delivery : Teslimden önce peşin.
CD - - - - - - - - - Corps Diplomatique : Kordiplomatik : Elçiliklere ilişkin.
CENTO - - - - - Central Treaty Organization : Merkezi Antlaşma Örgütü.
CGS. - - - - - - - - Santimetre - Gram - Saniye.
CIA - - - - - - - - - Central Intelligenc Agency : ABD Merkezi Haber Alma Örgütü.
CIF, c.i.f. - - - - - Cost, insurance, freight : Maliyet, sigorta, navlun.
cm. - - - - - - - - - Santimetre (bkz. sm.).
Cmh. Bşk. - - - - Cumhurbaşkanı.
COMECON. - - Bkz. SEV.
CS - - - - - - - - - Cumhuriyet Savcısı, Savcılığı.
ÇEK - - - - - - - - Çocuk Esirgeme Kurumu.
Çev. - - - - - - - - Çeviri, Çeviren.
Çvş. - - - - - - - - Çavuş.
d. - - - - - - - - - - Dakika.
D. - - - - - - - - - - Doğu.
dam. - - - - - - - - Dekametre.
DÇM - - - - - - - - Dövize Çevrilebilir Mevduat.
DDT - - - - - - - - Dichlor- diphenyl- trichlor- aethan : Pire, sinek vb. yok etme ilacı.
DDY - - - - - - - - Devlet Deniz Yolları
DHMİ - - - - - - - Devlet Hava Meydanları İşletmesi.
DIN - - - - - - - - Deutsche Industrie Norm : Alman Endüstri Normu.
dilb. - - - - - - - - Dilbilgisi.
Dipl. - - - - - - - - Diploma, Diplomalı.
DİSK - - - - - - - Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu.
dl. - - - - - - - - - - Desilitre.
DM - - - - - - - - Deutsche Mark : Alman Markı.
dm. - - - - - - - - - Desimetre.
DMO - - - - - - - Devlet Malzeme Ofisi.
Doç. - - - - - - - - Doçent.
doğ. - - - - - - - - Doğum.

DPT -------- Devlet Planlama Teşkilatı.
Dr. --------- Doktor.
DSİ -------- Devlet Su İşleri.
DTCF ------- Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi.
Dz. Ataş. ---- Deniz Ataşesi.
Dz. HO.------ Deniz Harp Okulu.
Dz. K. ------ Deniz Komutanı, Komutanlığı.
Dz. Kuv.----- Deniz Kuvvetleri.
Dz. Kuv. K. -- Deniz Kuvvetleri Komutanı, Komutanlığı.
E. ---------- East : Doğu.
EBK -------- Et ve Balık Kurumu.
ECOSOC ---- Economic and Social Council : Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi.
Ecz. -------- Eczacı, Eczane.
Ed. F. ------- Edebiyat Fakültesi.
EFTA ------- European Free Trade Association : Avrupa Serbest Ticaret Ortaklığı.
EGO -------- Elektrik, Gaz, Otobüs İşletmeleri (Ankara Belediyesi).
EKG -------- Elektrokardiyografi.
Eminsu. ----- Emekli İnkılap Subayları.
EMK -------- Elektromotor Kuvvet.
Ens. -------- Enstitü.
EOKA ------ Ethnike Organosis Kypriotikes Apeleutheroseos : Kıbrıs'ta Rum çete örgütü.
ESHOT ----- Elektrik, Su, Havagazı, Otobüs, Tramvay İşletmeleri (İzmir Belediyesi).
F. ---------- Fiyat.
Fak. -------- Fakülte.
FAO -------- Food and Agriculture Organization : Birleşmiş Milletler Besin ve Tarım Örgütü (Roma'da).
Far.--------- Farsça.
FBI --------- Federal Bureau of Investigation : Amerikan Milli Emniyeti.
FIFA -------- Fédération Internationale de Football Association : Uluslararası Futbol Federasyonu (Paris'te).
fiz. --------- Fizik.
FKB -------- Fizik, Kimya, Biyoloji (fen öğreniminde ilk yıl: PCN).
FOA -------- Foreign Operations Administration : Amerika'nın yabancı devletlere yardım fonu.
FOB, f.o.b. --- Free on board : Gemide teslim satış (ticaret).
Fol.--------- Folio : Varak; büyük boy kitap (35-45 cm.).
folk. -------- Folklor

Foto - - - - - - - - Fotoğrafçı.
FOW, f.o.w. - - - Free on Waggon : Vagonda teslim satış (ticaret).
Fr. - - - - - - - - - Fransızca.
ft. - - - - - - - - - - Foot : Ayak (ölçü).
G. - - - - - - - - - - Güney.
Gmr. - - - - - - - - Gümrük.
Gn. Kur. - - - - - Genelkurmay.
Gön. - - - - - - - - Gönderen.
gr. - - - - - - - - - Gram.
gram. - - - - - - - Gramer : Dilbilgisi.
GSMH - - - - - - Gayri Safi Milli Hasıla.
H. - - - - - - - - - - Hicri.
HA - - - - - - - - - Harp Akademisi, Haber Ajansı.
hm. - - - - - - - - - Hektometre.
HO - - - - - - - - - Harp Okulu.
HP - - - - - - - - - Beygirgücü.
Hrk. Bşk. - - - - Harekât Başkanı, Başkanlığı.
Hrp. T. D. Bşk. Harp Tarihi Dairesi Başkanı, Başkanlığı.
Hst. - - - - - - - - Hastane.
Hst. Bş. Hek. - Hastane Başhekimi, Başhekimliği.
Hs. Uz. - - - - - Hesap Uzmanı.
Hv. - - - - - - - - - Hava.
Hv. Dur. - - - - - Hava Durumu.
Hv. Kuv. - - - - - Hava Kuvvetleri.
Hz - - - - - - - - - Herz.
IAO - - - - - - - - Internationale Arbeitsorganisation : Uluslararası İşçi Örgütü.
IBRD - - - - - - - - International Bank for Reconstruction and Development : Uluslararası Kalkınma ve Gelişme Bankası.
ICAO - - - - - - - International Civil Aviation Organization : Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü.
IKPK - - - - - - - - Interpol : Internationale Kriminalpolizeiliche Kommission : Uluslararası Cinayet Polisi Komisyonu.
ILO - - - - - - - - International Labour Organization : Uluslararası İşçi Örgütü (bkz. IAO).
IMC - - - - - - - - International Materials Commission : Uluslararası Materyel Komitesi.
IMCO - - - - - - - Inter-Governmental Maritime Consultative Organization : Uluslararası Denizcilik Danışma Örgütü.
IMF - - - - - - - - - International Monetary Fund : Uluslararası Para Fonu.
İNS - - - - - - - - - International News Service : Uluslararası Haber Servisi.

IOC - - - - - - - - International Olympic Committee : Uluslararası Olimpiyat Komitesi.
IQ - - - - - - - - - Idemquod : Aynı, tıpkısı.
IRO - - - - - - - - International Refugee Organization : Uluslararası Mülteci Örgütü.
ISA - - - - - - - - - International Federation of the National Standardizing Associations : Ulusal Standart Derneklerinin Uluslararası Federasyonu.
ITO - - - - - - - - International Trade Organization : Uluslararası Ticaret Örgütü (Cenevre'de).
ITU - - - - - - - - International Telecommunication Union : Uluslararası Telekomünikasyon Birliği.
İETT - - - - - - İstanbul Elektrik, Tünel, Tramvay İşletmesi.
İmp. - - - - - - - - İmparator, İmparatorluğu.
İng. - - - - - - - - İngilizce.
İÖ - - - - - - - - - İsa'dan önce.
İrt. Sb. - - - - - - İrtibat Subayı.
İS - - - - - - - - - İsa'dan sonra.
İst. - - - - - - - - - İstanbul.
İt. - - - - - - - - - - İtalyanca.
İÜ - - - - - - - - - İstanbul Üniversitesi.
İzm. - - - - - - - - İzmir.
J. - - - - - - - - - - Jandarma.
J.G.K. - - - - - - - Jandarma Genel Komutanı, Komutanlığı.
K. - - - - - - - - - - Kuzey, Kara, Komutan.
Kd. - - - - - - - - - Kıdemli.
kg. - - - - - - - - - Kilogram.
KHz. - - - - - - - - Kiloherz.
KKK - - - - - - - - Kara Kuvvetleri Komutanı, Komutanlığı.
K. Kuv. - - - - - - - Kara Kuvvetleri.
km. - - - - - - - - - Kilometre.
Koll. Şrt. - - - - Kollektif Şirket.
Kom. - - - - - - - - Komisyon.
Kom. Şrt. - - - - Komandit Şirket.
Kor. - - - - - - - - Kolordu.
Kora. - - - - - - - Koramiral.
Korg. - - - - - - - Korgeneral.
krş. - - - - - - - - - Kuruş, Karşılaştırınız.
KS - - - - - - - - - Kilosikl.
Ktp. - - - - - - - - Kitaplık.
Kur. - - - - - - - - Kurmay.

Kur. Bşk. - - - - Kurmay Başkanı.
Kuv. - - - - - - - - Kuvvet.
Lat. - - - - - - - - - Latince.
lt. - - - - - - - - - - Litre.
Ltd. - - - - - - - - Limitet.
Lv. - - - - - - - - - Levazım.
Lv. Sa. Al. Ko. Levazım Satın Alma Komisyonu.
M. - - - - - - - - - - Milat, Miladi; Monsieur: Bay.
m - - - - - - - - - - Metre.
m^2. - - - - - - - - - Metrekare.
m^3. - - - - - - - - - Metreküp.
mad. - - - - - - - - Madde.
Mah. - - - - - - - - Mahallesi, Mahkeme.
mat. - - - - - - - - Matematik.
MBK - - - - - - - - Milli Birlik Komitesi.
Md. - - - - - - - - - Müdür, Müdürlüğü, Milliard : Milyar.
MEB. - - - - - - - - Milli Eğitim Bakanlığı.
Mey. - - - - - - - - Meydan, Meydanı.
Mf. - - - - - - - - - Müfettiş, Müfettişliği.
MİT - - - - - - - - Milli İstihbarat Teşkilatı.
MKE - - - - - - - - Makine Kimya Endüstrisi (Kurumu).
MKS. - - - - - - - Metre - Kilogram - Saat.
Mlle. - - - - - - - - Mademoiselle : Evlenmemiş bayan.
mm. - - - - - - - - Milimetre.
Mme. - - - - - - - Madame : Evlenmiş bayan.
MÖ. - - - - - - - - Milattan Önce (bkz. İÖ).
Mr. - - - - - - - - Mister: Bay
Mrs. - - - - - - - - Mistress, Missis : Evlenmiş bayan.
Mrşl. - - - - - - - - Mareşal.
MS. - - - - - - - - - Milattan Sonra (bkz. İS).
MSB - - - - - - - - Milli Savunma Bakanlığı.
MTA - - - - - - - - Maden Tetkik Arama (Enstitüsü).
MTTB - - - - - - - Milli Türk Talebe Birliği.
Mu. - - - - - - - - - Muhabere.
Müh. - - - - - - - - Mühendis.
Mv. Hst. - - - - - Mevki Hastanesi.
N. - - - - - - - - - - North : Kuzey.
NATO - - - - - - North Atlantic Treaty Organization : Kuzey Atlantik Paktı Örgütü.
No. - - - - - - - - - Numero: Numara (bkz. Nr.).
Nö. Amr. - - - - Nöbetçi Amiri.

Nr. - - - - - - - - - Nummer: Numara (bkz. No.).
ODTÜ - - - - - - Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
OECD - - - - - - - Organization for Economic Cooperation and Development: İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Örgütü.
OEEC - - - - - - - Organization for European Economic Cooperation : Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü.
OEED - - - - - - - Organization for European Economic Development : Avrupa Ekonomik Kalkınma Örgütü.
Onb. - - - - - - - - Onbaşı.
OPEC - - - - - - - Organization of Petroleum Exporting Countries : Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü.
Opt. - - - - - - - - Operatör.
Or. - - - - - - - - - Ordu.
Ora. - - - - - - - - Oramiral.
Ord. - - - - - - - - Ordinaryüs.
Ord. Prof. - - - - - Ordinaryüs Profesör.
Org. - - - - - - - - Orgeneral.
Or. Gn. Kh. - - - Ordu Genel Karargâhı.
Ort. - - - - - - - - Ortaklık.
Osm. - - - - - - - Osmanlıca.
Oto. - - - - - - - - Otomobil.
Öğ. - - - - - - - - - Öğretmen.
ölm. - - - - - - - - Ölümü.
Ör. - - - - - - - - - Örnek, Örneğin.
Phil. - - - - - - - - Philology, Philologie : Filoloji.
PK. - - - - - - - - - Posta Kutusu.
Plt. - - - - - - - - - Pilot.
pp. - - - - - - - - - Pages : Sayfalar.
Prof. - - - - - - - - Profesör.
Ps. - - - - - - - - - Postscriptum : Mektup dipnotu.
PTT - - - - - - - - Posta Telgraf Telefon (İdaresi).
RC - - - - - - - - - Red Cross : Kızılhaç.
Rd. - - - - - - - - - Radar.
Rus. - - - - - - - - Rusça.
S. - - - - - - - - - - South : Güney.
s. - - - - - - - - - - Sayfa.
sa. - - - - - - - - - Saat.
SALT - - - - - - - Strategic Arms Limitation Tables : Stratejik Silahların Sınırlandırılması Görüşmeleri.
sat. - - - - - - - - - Satır.
Sb. - - - - - - - - - Subay.

SBF - - - - - - - - - Siyasal Bilgiler Fakültesi.
SEATO - - - - - - South East Asia Treaty Organization : Güneydoğu Asya Antlaşması Örgütü.
SEV - - - - - - - - (Sosyalist Ülkeler) Karşılıklı Ekonomik Yardım Konseyi.
sm. - - - - - - - - Santimetre (bkz. cm.).
sn. - - - - - - - - - Saniye.
Sok. - - - - - - - - Sokak.
SOS - - - - - - - - Save Our Souls : Denizde uluslararası ivedi yardım isteme, imdat işareti.
Sr. - - - - - - - - - Seri, Sıra.
SSK - - - - - - - - Sosyal Sigortalar Kurumu.
SSCB - - - - - - - Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği (bkz. SSSR).
SSSR - - - - - - - - Soyuz Sovetskih Sotsialistiçeskih Respublik (bkz. SSCB).
St. - - - - - - - - - Saint : Kutsal, aziz (azize); Street : Cadde.
SUNFED - - - - Special United Nations Fund for Economic Development : Birleşmiş Milletler Ekonomik Kalkınma Özel Yardım Fonu.
Şb. - - - - - - - - - Şube.
Şrt. - - - - - - - - - Şirket.
TAO - - - - - - - - Türk Anonim Ortaklığı.
TASS - - - - - - - Telegrafnoe Agentstvo Sovetskogo Soyuza : Sovyetler Birliği Haberler Ajansı.
TAŞ - - - - - - - - Türk Anonim Şirketi.
Tb. - - - - - - - - - Tabur.
Tbb. - - - - - - - - Tıbbi.
Tbp. - - - - - - - - Tabip.
TBMM - - - - - - Türkiye Büyük Millet Meclisi.
TC - - - - - - - - - Türkiye Cumhuriyeti.
TCDD - - - - - - Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları.
TCK - - - - - - - - Türkiye Cumhuriyeti Karayolları, Türk Ceza Kanunu.
TCTİ - - - - - - - - Türkiye Cumhuriyeti Tekel İdaresi.
TDK - - - - - - - - Türk Dil Kurumu.
Tel. - - - - - - - - - Telefon.
Telg. - - - - - - - - Telgraf.
Tğm. - - - - - - - - Teğmen.
THA - - - - - - - - Türk Haberler Ajansı.
THK - - - - - - - - Türk Hava Kurumu, Türk Hukuk Kurumu.
THY - - - - - - - - Türk Hava Yolları.
Tic. - - - - - - - - - Ticarethane.
TKB - - - - - - - - Türk Kadınlar Birliği.
TKİ - - - - - - - - - Türkiye Kömür İşletmeleri.
TL - - - - - - - - - Türk Lirası.

TMMOB ----- Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği.
TMO ------- Toprak Mahsulleri Ofisi.
TMTF ------ Türkiye Milli Talebe Federasyonu.
TODAİE ----- Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü.
TRT -------- Türkiye Radyo Televizyon Kurumu.
TSE--------- Türk Standartları Enstitüsü.
TTK -------- Türk Tarih Kurumu.
Tug. -------- Tugay.
Tuğg. ------- Tuğgeneral.
TUSLOG ---- The United States Logistics Group : Amerika Birleşik Devletleri Lojistik Grubu.
TÜBİTAK ---- Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırmalar Kurumu.
Tümg.------- Tümgeneral.
Türk-İş ----- Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu.
TV --------- Televizyon.
Uçs. -------- Uçaksavar.
UK --------- United Kingdom : Birleşik Krallık (İngiltere ve İskoçya Krallığı).
UN--------- United Nations : Birleşmiş Milletler.
UNAC ------ United Nations Aid to Children : Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Örgütü.
UNESCO ---- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization : Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü.
UNICEF ----- United Nations International Children's Emergency Fund : Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonu.
UNSC ------ United Nations Security Council : Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi.
UPI -------- United Press International: ABD haber ajanslarından biri.
UPU-------- Universal Postal Union, Union Postale Universelle : Uluslararası Postalar Birliği.
US --------- United States : Birleşik Devletler.
USA -------- United States of America (bkz. : ABD).
USAF ------- United States Air Force : Amerika Birleşik Devletleri Hava Kuvvetleri.
USIS-------- United States Information Service : Amerikan Haberler Merkezi.
Uzm. ------- Uzman.
Ü.---------- Üs, Üst, Üniversite.
Üçvş. ------- Üsçavuş.
Ütğm.------- Üsteğmen.
vb. --------- Ve benzeri, ve bunun gibi, ve başkaları.

vd. - - - - - - - - - Ve devamı.
Vet. - - - - - - - - Veteriner.
vs. - - - - - - - - - - Ve saire.
W. - - - - - - - - - - West : Batı.
WB - - - - - - - - - World Bank : Dünya Bankası.
WC - - - - - - - - - Watercloset : Yüznumara (bkz. 00).
WHO - - - - - - - World Health Organization : Dünya Sağlık Birliği.
WMO - - - - - - - World Meteorological Organization : Uluslararası Meteoroloji Birliği.
Yd. - - - - - - - - - Yedek.
Yd. Sb. - - - - - - Yedek Subay.
Y. Müh. - - - - - Yüksek Mühendis.
Yrb. - - - - - - - - Yarbay.
Yun. - - - - - - - - Yunanca.
yy. - - - - - - - - - Yüzyıl.
Yzb. - - - - - - - - Yüzbaşı.
00 - - - - - - - - - - Yüznumara (bkz. WC).

MATEMATİK

$+$	artı, toplama.
$-$	eksi, çıkarma.
$\pm$	artı eksi.
$\times$	çarpı [Kimi kez (.) da kullanılır]; çarpma.
: ya da $\div$	bölü (Kimi kez bölenle bölünen arasına çizgi de konulabilir (3/8) gibi. Ya da bayağı kesirlerde olduğu gibi $\frac{4}{7}$ biçiminde de gösterilir); bölme.
$=$	eşittir.
$\neq$	eşit değildir.
$>$	büyüktür.
$\gg$	çok büyüktür.
$<$	küçüktür.
$\ll$	çok küçüktür.
$\geq$	büyük ya da eşittir.
$\leq$	küçük ya da eşittir.
$\not>$	büyük değildir.
$\not<$	küçük değildir.
$\approx$	yaklaşık olarak eşittir.
$\equiv$	aynıdır, özdeştir.
$\sim$	benzer; eşdeğer.
$\cong$	uygundur.
$:$	oran.
$\therefore$	bu nedenle, öyleyse.
∞	sonsuz.
$\angle$	açı ($\angle$ ABC).
L	dik açı (L ABC).
$\perp$	diktir (AB $\perp$ CD); dikme.
//	koşuttur (AB // CD); koşut.
$\odot$	daire, çember.
$\frown$	çember yayı.
Δ	üçgen.

$\square$	kare.
▭	dikdörtgen.
$\sqrt{}$	karekök ($\sqrt{4} = 2$).
( ) ayraç [ ] köşeli ayraç { } büyük ayraç	Bu ayraçların kapsadığı nicelikler bir arada alınırlar.
$\int$	integral ($\int 2x dx = x^2$).
σ	standart sapma.
Σ	toplam; toplama.
π	pi (3,14159265 + sayısı; bir çemberin çevresinin çapına oranı).
$^\circ$	derece (90°).
$'$	dakika (60′); aynı değişkenin farklı değerlerini ayırt etmek için de kullanılır (a', a'', a''' gibi : a üssü, a ikili üssü, a üçlü üssü).
$''$	saniye (60″).
α	değişimi böyledir, oranlıdır.
δ	değişim (δx; x'in değişimi).
Δ	artma.
$\bar{x}$	bir x değişkeninin bir örneğinin ortalaması.
σ^2	varyans.
x^2	ki–kare.
Π	çarpım.
!	faktöriyel.
e ya da $\in$	1) 2,7182818 sayısı; doğal logaritma dizgesinin tabanı. 2) bir konik kesitin eğriliği.
^{2}, ^{3}, v.b.	bir anlatımın sağ üst köşesine üs olarak yerleşti-

	rilen sayı, anlatımın hangi kuvvetinin alınacağını gösterir (a^2, a'nın karesi).
$^{-2}$, $^{-3}$, v.b.	bir anlatımın sağ üst köşesine yazıldığında, anlatımın o kuvvetinin tersini gösterir (a^{-2} eşittir $1/a^2$).
f^{-1}	f fonksiyonunun tersi.
$\|z\|$	z'nin mutlak değeri.
$\oplus$	matematiksel bir dizgedeki (bir grup ya da halka gibi) iki elemanın (öğenin) toplamını gösteren işlem.
$\otimes$	matematiksel bir dizgedeki (bir grup ya da halka gibi) iki elemanın (öğenin) çarpımını gösteren işlem.
$[x]$	x'den büyük olmayan en büyük tam sayı.
(a, b)	$a < x < b$ açık aralığı.
$[a, b]$	$a < x < b$ kapalı aralığı. $a \leqslant x \leqslant b$
$\cup$	iki kümenin bileşimi.
$\cap$	iki kümenin kesişimi.
$\subset$	içinde kapsanır, bir alt kümesidir.
$\in$	bir elemanıdır.
$\notin$	bir elemanı değildir.
Λ ya da o ya da ø ya da $\{\ \}$	boş küme.

FİZİK

α	alfa parçacığı.
β	beta ışını.
γ	iletkenlik, gama, foton, yüzey gerilimi.
ϵ	elektrik alan şiddeti, elektromotor kuvvet.
η	yeterlilik, viskozite (ağdalık, yapışkanlık).
$\varkappa$	kaon.
λ	dalgaboyu.
Λ	lamda parçacığı.
μ	manyetik, moment, mikro, mikron, modül, müon geçirgenlik, viskozite.
$\mu\mu$	mikromikron.
ν	sıklık (frekans), nötrino.
Ξ	xi parçacığı.
π	pion (pi).
ρ	yoğunluk, dirençlilik, rho parçacığı.
σ	iletkenlik, etki kesiti, yüzey gerilimi.
Σ	sigma parçacığı.
τ	geçirgenlik.
ø	elektrik potansiyeli, ışık akısı, manyetik akı.
Ω	om, omega parçacığı.

KİMYA

+	1) "artı", "ve", "birlikte" anlamlarını taşıyarak, tepkimeyi oluşturan ya da tepkime sonunda oluşan madde simgeleri arasında kullanılır; 2) Pozitif değer anlamındadır; 3) Dextrorotasyonu gösterir (Ör. + 130°); 4) Kimyasal simgelerin sağ üst köşelerinde, artı elektrik yük birimlerini gösterir (Ör. Ca^{++} artı iki yüklü kalsiyum iyonu); 5)

	Bazları ya da alkaloidleri göstermek için, madde adının ilk harfi üzerinde kullanılır (M+, morfin).
—	1) Tek bağ anlamına gelerek, bir bileşik oluşturan element simgeleri arasında kullanılır (Ör. H–Cl, HCl); 2) Negatif değer anlamındadır; 3) Levorotasyonu gösterir (Ör. —92°); 4) Kimyasal simgelerin sağ üst köşelerinde, eksi elektrik yük birimlerini gösterir.
•	1) Radikal anlamındadır; 2) Bir bileşikteki, sonradan katılan ve çözülecek (ayrışacak) olan parçayı ayırmak için kullanılır (Ör. $CuSO_4.5H_2O$).
°	Derece.
%	Yüzde.
⦶	Benzen halkasını gösterir.
=	1) Çift bağ; 2) Simgelerin sağ üst köşelerinde, eksi iki değerlik anlamı taşır.
≡	1) Üçlü bağ; 2) Eksi üç değerlik; 3) Denklik (kantitatif eşitlik) durumlarında, birbirleriyle bütünüyle tepkimeye girecek spesifik madde miktarlarını göstermede kullanılır.
( )	Bir bileşikteki grupları ayırır [Ör. $C_6H_4(CH_3)_2$]
⌐ ya da ⌙	Atom ve kümeler arası bağı göstermek için yapı formüllerinde kullanılır.
[ ]	Belli kümelerin merkez atomla ilişkilerini, belli radikalleri göstermek için kullanılır; konsantrasyon anlamına gelir.
[α]	Spesifik çevirme : gözlenen çevirme / konsantrasyon x çözelti uzunluğu.
∩	1) Normal zincir; 2) Kırılma indeksi.
o-, m-, p-, orto, -meta, para-	Eklenen kümenin benzen halkasındaki yerini gösterir.
D, d (+)	Eriyik durumundaki d-organik maddenin polarize ışığı sağa çevirdiği, saptırdığı anlamına gelir.
L, l (—)	Eriyik durumundaki l-organik maddenin polarize ışığı sola çevirdiği anlamına gelir.
→	Ürün verme, ayrışma.
⇄	Çift yönlü, tersinir tepkime.
↓	Maddenin çökeldiğini gösterir.
↑	Maddenin gaz olarak çıktığını gösterir.
1-, 2-, 3- (ya da) α-, β-, γ-	Bileşik adlandırmada grupların yerlerini belirtmek için kullanılır.
^2H	Deuteryum.
^3H	Trityum.
$_Z^2$	Atom numarası.
$_Z^2$	Atom ağırlığı.

C 12'nin atom ağırlığı birim alınarak hesaplanan atom

PERİYODİK

Periyot	Grup 0	Grup I a	Grup I b	Grup II a	Grup II b	Grup III a	Grup III b	Grup IV a	Grup IV b
1		1 H Hidrojen 1.00797							
2	2 He Helyum 4.0026	3 Li Lityum 6,939		4 Be Berilyum 9,0122		5 B Bor 10,811			6 C Karbon 12,01115
3	10 Ne Neon 20,183	11 Na Sodyum 22,9898		12 Mg Magnezyum 24,312		13 Al Alüminyum 26,9815			14 Si Silisyum 28,086
4	18 Ar Argon 39,948	19 K Potasyum 39,102		20 Ca Kalsiyum 40,08		21 Sc Skandiyum 44,956		22 Ti Titan 47,90	
			29 Cu Bakır 63,54		30 Zn Çinko 65,37		31 Ga Galyum 69,72		32 Ge Germanyum 72,59
5	36 Kr Kripton 83,80	37 Rb Rubidyum 85.47		38 Sr Stronsiyum 87,62		39 Y İtriyum 88,905		40 Zr Zirkonyum 91,22	
			47 Ag Gümüş 107.870		48 Cd Kadmiyum 112,40		49 In İndiyum 114,82		50 Sn Kalay 118,60
6	54 Xe Ksenon 131,30	55 Cs Sezyum 132,905		56 Ba Baryum 137,34		57-71 Lantanitler*		72 Hf Hafniyum 178,49	
			79 Au Altın 196 967		80 Hg Cıva 200,59		81 Tl Talyum 204,37		82 Pb Kurşun 207,19
7	86 Rn Radon (222)	87 Fr Fransiyum (223)		88 Ra Radyum (226)		89-103 Aktinitler**		104 Ku Kurçatovyum (260)	

* Lantanitler

57 La Lantan 138,91	58 Ce Seryum 140,12	59 Pr Praseodim 140,907	60 Nd Neodim 144,24	61 Pm Prometyum (147)	62 Sm Samaryum 150,35	63 Eu Evropiyum 151,96	64 Gd Gadolinyum 157,25	65 Tb Terbiyum 158,924

** Aktinitler

89 Ac Aktinyum (227)	90 Th Toryum 232,038	91 Pa Protaktinyum (231)	92 U Uranyum 238,03	93 Np Neptunyum (237)	94 Pu Plutonyum (242)	95 Am Amerikyum (243)	96 Cm Küriyum (247)

( ) Ayraç içinde, bilinen en uzun yaşayan izotopların kütlesi verilmiştir.

ağırlıklarına ve atom numaralarına göre düzenlenmiş

DİZGE

Grup V a b	Grup VI a b	Grup VII a b	Grup VIII		
7 N Azot 14,0067	8 O Oksijen 15,9994	9 F Flüor 18,9984			
15 P Fosfor 30,9738	16 S Kükürt 32,064	17 Cl Klor 35,453			
23 V Vanadyum 50,942	24 Cr Krom 51,996	25 Mn Manganez 54,9380	26 Fe Demir 55,847	27 Co Kobalt 58,9332	28 Ni Nikel 58,71
33 As Arsenik 74,9216	34 Se Selenyum 78,96	35 Br Brom 79,909			
41 Nb Niyobyum 92,906	42 Mo Molibden 95,94	43 Tc Teknetyum 99	44 Ru Rutenyum 101,07	45 Rh Rodyum 102,905	46 Pd Palladyum 106,4
51 Sb Antimon 121,75	52 Te Tellür 127,60	53 I İyot 126,904			
73 Ta Tantal 180,948	74 W Tungsten 183,85	75 Re Renyum 186,2	76 Os Osmiyum 190,2	77 Ir İridyum 192,2	78 Pt Platin 195,09
83 Bi Bizmut 208,980	84 Po Polonyum (210)	85 At Astatin (210)			
105 Ha Hahnyum (261)					

66 Dy Disprosyum 162,50	67 He Helmiyum 164,930	68 Er Erbiyum 167,26	69 Tm Tulyum 168,934	70 Yb İterbiyum 173,04	71 Lu Lütesyum 174,97

97 Bk Berkelyum (247)	98 Cf Kaliforniyum (251)	99 Es Aynştaynyum (254)	100 Fm Fermiyum (257)	101 Md Mendelevyum (258)	102 No Nobelyum (255)	103 Lr Lavrensiyum (256)

ABECESEL SIRALAMAYA GÖRE ELEMENTLER

Ayraç içinde, bilinen en uzun yaşayan izotopların kütlesi verilmiştir.

ELEMENTİN ADI	SİMGESİ	ATOM NUMARASI	ATOM AĞIRLIĞI
Aktinyum	Ac	89	(227)
Altın	Au	79	196,967
Alüminyum	Al	13	26,981 5
Amerikyum	Am	95	(243)
Antimon	Sb	51	121,75
Argon	A	18	38,948
Arsenik	As	33	74,9216
Astatin	At	85	(210)
Aynştaynyum	Es	99	(254)
Azot	N	7	14,006 7
Bakır	Cu	29	63,54
Baryum	Ba	56	137,34
Berilyum	Be	4	9,012 2
Berkelyum	Bk	97	(247)
Bizmut	Bi	83	208,980
Bor	B	5	10,811
Brom	Br	35	79,909
Cıva	Hg	80	200,59
Çinko	Zn	30	65,37
Demir	Fe	26	55,847
Disprosyum	Dy	66	162,50
Erbiyum	Er	68	167,26
Evropiyum	Eu	63	151,96
Fermiyum	Fm	100	(257)
Flüor	F	9	18,998 4
Fosfor	P	15	30,973 8
Fransiyum	Fr	87	(223)
Gadolinyum	Gd	64	157,25
Galyum	Ga	31	69,72
Germanyum	Ge	32	72,59
Gümüş	Ag	47	107,870
Hafniyum	Hf	72	178,49
Hahnyum	Ha	105	(261)
Helyum	He	2	4,002 6
Hidrojen	H	1	1,007 97
Holmiyum	Ho	67	164,930

ELEMENTİN ADI	SİMGESİ	ATOM NUMARASI	ATOM AĞIRLIĞI
İndiyum . . .	In	49	114,82
İridyum . . .	Ir	77	192,2
İterbiyum . . .	Yb	70	173,04
İtriyum . . .	Y	39	88,905
İyot	I	53	126,904
Kadmiyum . .	Cd	48	112,40
Kalay	Sn	50	118,60
Kaliforniyum . .	Cf	98	(251)
Kalsiyum . . .	Ca	20	40,08
Karbon . . .	C	6	12,011 15
Klor	Cl	17	35,453
Kobalt . . .	Co	27	58,933 2
Kripton . . .	Kr	36	83,80
Krom	Cr	24	51,996
Ksenon . . .	Xe	54	131,30
Kurçatovyum . .	Ku	104	(260)
Kurşun . . .	Pb	82	207,19
Kükürt . . .	S	16	32,064
Küriyum . . .	Cm	96	(248)
Lantan . . .	La	57	138,91
Lavrensiyum . .	Lw	103	(256)
Lityum	Li	3	6,939
Lutesyum . . .	Lu	71	174,97
Magnezyum . .	Mg	12	24,312
Manganez . . .	Mn	25	54,9380
Mendelevyum . .	Mv	101	(258)
Molibden . . .	Mo	42	95,94
Neodim . . .	Nd	60	144,24
Neon	Ne	10	20,183
Neptunyum . .	Np	93	(237)
Nikel	Ni	28	58,71
Nilsbohryum . .	Ns	(Hahnyum elementine Sovyet bilginlerinin verdiği ad)	
Niyobyum . . .	Nb	41	92,906
Nobelyum . . .	No	102	(255)
Oksijen. . . .	O	8	15,999 4
Osmiyum . . .	Os	76	190,2
Palladyum . .	Pd	46	106,4
Platin	Pt	78	195,09
Plutonyum . .	Pu	94	(242)

ELEMENTİN ADI	SİMGESİ	ATOM NUMARASI	ATOM AĞIRLIĞI
Polonyum	Po	84	(210)
Potasyum	K	19	39,102
Praseodim	Pr	59	140,907
Prometyum	Pm	61	(147)
Protaktinyum	Pa	91	(231)
Radon	Rn	86	(222)
Radyum	Ra	88	226,05
Renyum	Re	75	186,2
Rodyum	Rh	45	102,905
Rubidyum	Rb	37	85,47
Rutenyum	Ru	44	101,07
Rutherfordyum	Rf	(Kurçatovyum elementine Amerikalı bilginlerin verdiği ad)	
Selenyum	Se	34	78,96
Seryum	Ce	58	140,12
Sezyum	Cs	55	132,905
Silisyum	Si	14	28,086
Skandiyum	Sc	21	44,956
Samaryum	Sm	62	150,35
Sodyum	Na	11	22,989 8
Stronsiyum	Sr	38	87,62
Talyum	Tl	81	204,37
Tantal	Ta	73	180,948
Teknetyum	Tc	43	(99)
Tellür	Te	52	127,60
Terbiyum	Tb	65	158,924
Titan	Ti	22	47,90
Toryum	Th	90	232,038
Tulyum	Tm	69	168,934
Tungsten	W	74	183,85
Uranyum	U	92	238,03
Vanadyum	V	23	50,942
Zirkonyum	Zr	40	91,22

YERYÜZÜ ÜZERİNE GENEL BİLGİLER

Dünya ile Güneş arasındaki ortalama uzaklık	149 600 000 km
Dünya ile Ay arasındaki ortalama uzaklık	384 402 km
Dünyanın kendi ekseni çevresinde dönme süresi	23 saat 56 dakika 4.09 saniye
Dünyanın Güneş çevresinde dönme süresi	365 gün 5 saat 48 dakika 46 saniye
Yörüngesindeki devinimi sırasında dünyanın ortalama hızı	29,76 km/sn
Meridyen uzunluğu	40 008,6 km
Ekvator uzunluğu	40 075,7 km
0° lik meridyene göre 1° lik yay uzunluğu	110,6 km
45° lik " " " " "	111,1 km
90° lik " " " " "	111,7 km
Dünyanın alanı	510 069 000 km^2
Okyanuslar düzeyine göre karaların ortalama yüksekliği	875 m
Okyanusların ortalama derinliği	3795 m
Okyanus düzeyine göre en yüksek kara	8 848 m
Okyanuslardaki en derin yer	11 022 m (Marian çukuru)

YERYÜZÜ ÜZERİNE GENEL BİLGİLER

Bugüne dek gözlenen en yüksek hava sıcaklığı :

Trablus bölgesi (Kuzey Afrika) ..... 58°
Ölüm Vadisi (ABD Kaliforniya) ..... 56°,7

Bugüne dek gözlenen en düşük hava sıcaklığı :

Antarktika'da "Vostok" istasyonu ..... —88°,3
Oymyakon bölgesi (SSCB) ..... —71°

Yıllık en düşük yağış alan bölgeler :

Dahla (Mısır Arap Cumhuriyeti) ..... 1 mm
İkike (Şili) ..... 3 mm

Yıllık en çok yağış alan bölgeler :

Çerrapunji (Hindistan) ..... 10 824 mm
Debunca (Kamerun) ..... 9 655 mm

Kara ve Suların Dünya üzerinde dağılışları						
	Kuzey Yarıküresi		Güney Yarıküresi		Dünya Toplam	
	Milyon km²	%	Milyon km²	%	Milyon km²	%
Karalar	100	39	49	19	149	29
Sular	155	61	206	81	361	71
Toplam	255	100	255	100	510	100

OKYANUSLAR

Adı	1000 km² olarak yüzölçümü	m olarak en derin yeri
Büyük Okyanus	178 684	11 022
Atlas Okyanusu	91 655	8 428
Hint Okyanusu	76 175	7 130

AVRUPA

Yüzölçümü (Adalarla birlikte)		10.507.000 km²
Adalar yüzölçümü		730.000 "
Kıyılar uzunluğu		38.000 km
Denizden ortalama yükseklik		300 m
Deniz düzeyinden en yüksek yer	(Elbruz Dağı)	5.642 m
Deniz düzeyinden en düşük yer	(Hazar Denizi)	—28 m
Kıtanın en kuzey noktası	(Nordkin Burnu)	
" " güney "	(Marroki Burnu)	
" " batı "	(Roka Burnu)	

ASYA

Yüzölçümü (Adalarla birlikte)		44.363.000 km²
Adalar yüzölçümü		2.000.000 km²
Kıyılar uzunluğu		62.000 km
Deniz düzeyinden ortalama yükseklik		950 m
Deniz düzeyinden en yüksek yer	(Everest, Çomolungma Tepesi)	8.848 m
" " " düşük "	(Ölü Deniz)	—395 m
Kıtanın en kuzey noktası	(Çelyuskin Burnu)	
" " güney "	(Piay Burnu)	
" " doğu "	(Dejneva Burnu)	
" " batı "	(Baba Burnu)	

AFRİKA

Yüzölçümü (Adalarla birlikte)		30.319.000 km²
Adalar yüzölçümü		1.100.000 km²
Kıyılar uzunluğu		30.500 km
Deniz düzeyinden ortalama yükseklik		750 m
Deniz düzeyinden en yüksek yer	(Klimanjaro Volkanı)	5.895 m
Deniz düzeyinden en düşük yer	(Assal Gölü)	—150 m
Kıtanın en kuzey noktası	(El-Abyad Burnu)	
" " güney "	(Ümit Burnu)	
" " doğu "	(Hafun Burnu)	
" " batı "	(Almadi Burnu)	

AVUSTRALYA VE OKYANUSYA

Yüzölçümü (Okyanusya)		8.511.000 km²
Avustralya (anakara) nın yüzölçümü		7.631.000 km²
Avustralya kıyılarının uzunluğu		19.700 km
Deniz düzeyinden ortalama yükseklik		350 m
Deniz düzeyinden en yüksek yer	(Kostciusko Dağı)	2.230 m
Deniz düzeyinden en düşük yer	(Eyre Gölü)	—12 m
Kıtanın en kuzey noktası	(York Burnu)	
" " güney "	(Güneydoğu Burnu)	
" " doğu "	(Byron Burnu)	
" " batı "	(Steep Point Burnu)	

KUZEY AMERİKA

Yüzölçümü (Adalarla Birlikte)		24.247.000 km²
Adalar yüzölçümü		3.890.000 km²
Kıyılar uzunluğu		60.000 km
Deniz düzeyinden ortalama yükseklik		700 m
Deniz düzeyinden en yüksek yer	(McKinley Dağı)	6.193 m
Deniz düzeyinden en düşük yer	(Ölüm Vadisi)	—85 m
Kıtanın en kuzey noktası	(Murchison Burnu)	
" " güney "	(Maryato Burnu)	
" " doğu "	(Saint Charles Burnu)	
" " batı "	(Prince of Wales Burnu)	

GÜNEY AMERİKA

Yüzölçümü	(Adalarla birlikte)	**17.834.000**	km²
Adalar yüzölçümü		**150.000**	km²
Kıyılar uzunluğu		**26.000**	km
Deniz düzeyinden ortalama yükseklik		**580**	m
Deniz düzeyinden en yüksek nokta	(Akonkagua Dağı)	**6.960**	m
" " " düşük yer	(Salinas Çikas Gölü)	**—35**	m
Kıtanın en kuzey noktası	(Galinas Burnu)		
" " güney "	(Froverd Burnu)		
" " doğu "	(Branko Burnu)		
" " batı "	(Parinyas Burnu)		

BAĞIMSIZ ÜLKELER

Ülkenin adı	Başkenti	Resmi Dili (Dilleri)	Bulunduğu yer
Afganistan	Kâbil	Farsça, Peştu	İç Asya
Almanya *bkz.* Federal Almanya Cumhuriyeti (*Batı Almanya*) Demokratik Alman Cumhuriyeti (*Doğu Almanya*)			
Amerika Birleşik Devletleri	Vaşington (Washington)	İngilizce (= Amerikanca)	Kuzey Amerika
Andorra	Andorra la Vella	Katalanca, İspanyolca	Güneybatı Avrupa
Angola	Luanda	Portekizce	Güney Afrika
Arjantin	Buenos Aires	İspanyolca	Güney Amerika
Arnavutluk	Tiran	Arnavutça	Güneydoğu Avrupa
Avustralya	Sidney (Sydney)	İngilizce	Avustralya
Avusturya	Viyana	Almanca	Orta Avrupa
Bahreyn	Manama	Arapça	Arap Yarımadası
Bangladeş	Dakka	Bengalce, İngilizce	Güney Asya
Barbados	Bridgetown	İngilizce	Orta Amerika
Batı Almanya *bkz.* (Federal Almanya Cumhuriyeti)			
Belçika	Brüksel	Fransızca, Flamanca	Batı Avrupa
Benin (eski adı : Dahomey)	Kotonu	Fransızca	Orta Afrika
Butan (Bhutan)	Timbu (Thimbu)	Tibetçe	Güney Asya
Birleşik Arap Emirlikleri	Dubay (Dubai)	Arapça	Arap Yarımadası
Birma (Burma)	Rangun	Birmanca	Güney Asya
Bolivya	La Paz	İspanyolca	Güney Amerika
Botsvana (Botswana)	Gaborone	İngilizce	Güney Afrika
Brezilya	Rio de Janeiro	Portekizce	Güney Amerika
Bulgaristan	Sofya	Bulgarca	Güneydoğu Avrupa

Ülkenin adı	Başkenti	Resmi Dili (Dilleri)	Bulunduğu yer
Burundi	Bujumbura (Usumbura)	Fransızca	İç-Güney Afrika
Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda	Londra	İngilizce	Batı Avrupa
Cezayir	Cezayir	Arapça, Fransızca	Kuzey Afrika
Cibuti (Djibouti)	Cibuti (Djibouti)	Fransızca	Doğu Afrika
Çad	Nidjemena (Ndjemena, N'Djamena, eski adı : Fort Lamy)	Fransızca	Orta Afrika
Çekoslovakya	Prag	Çekçe, Slovakça	Orta Avrupa
Çin Cumhuriyeti (Tayvan, Formoza, Milliyetçi Çin)	Taypey	Çince	Doğu Asya
Çin Halk Cumhuriyeti	Pekin	Çince	Doğu Asya
Dahomey *bkz.* Benin			
Danimarka	Kopenhag (Kopenhagen)	Danca	Batı Avrupa
Demokratik Almanya Cumh.	(Doğu) Berlin	Almanca	Batı Avrupa
Doğu Almanya *bkz.* Demokratik Almanya Cumhuriyeti			
Dominik Cumhuriyeti	Santa Domingo de Guzmán	İspanyolca	Orta Amerika
Ekvator (Ecuador)	Kito (Quito)	İspanyolca	Güney Amerika
Ekvator Ginesi	Malabo	İspanyolca	Orta Afrika
El Salvador	San Salvador	İspanyolca	Orta Amerika
Etiyopya	Adis Ababa	Etiyopça (= Amharca)	Doğu Afrika
Fas	Rabat	Arapça, Fransızca	Kuzey Afrika
Federal Almanya Cumhuriyeti	Bonn	Almanca	Batı Avrupa
Fiji	Suva	İngilizce	Okyanusya
Fildişi Kıyısı	Abidşam (Abidjan)	Fransızca	Batı Afrika
Filipinler	Keson Siti (Quezon City)	Tagalog dili	Güneydoğu Asya

Ülkenin adı	Başkenti	Resmi Dili (Dilleri)	Bulunduğu yer
Finlandiya	Helsinki	Fince, İsveççe	Kuzey Avrupa
Fransa	Paris	Fransızca	Batı Avrupa
Gabon	Libreville	Fransızca	Orta Afrika
Gambiya (Gambia)	Banjul	İngilizce	Batı Afrika
Gana (Ghana)	Akra (Accra)	İngilizce	Orta Afrika
Grenada	Saint George's	İngilizce	Orta Amerika
Guatemala	Santiago de Guatemala	İspanyolca	Orta Amerika
Gine (Guinea)	Konakri	Fransızca	Orta Afrika
Gine (Guinea) *bkz.* Ekvator Ginesi			
Gine Bisav (Guinea Bissau)	Bisav (Bissau)	Portekizce	Batı Afrika
Guyana (Guayana)	Georgetown	İngilizce	Güney Amerika
Güney Afrika Cumhuriyeti	Pretorya (Pretoria)	Afrikaans, İngilizce	Güney Afrika
Haiti	Port-au-Prince	Fransızca	Orta Amerika
Hindistan	Yeni Delhi	İngilizce, Hintçe	Güney Asya
Hollanda	La Hey (Den Haag)	Hollandaca	Batı Avrupa
Honduras	Tegucigalpa	İspanyolca	Orta Amerika
Irak	Bağdat	Arapça	Ön Asya
İndonezya	Jakarta Raya	İndonezce	Güneydoğu Asya
İngiltere *bkz.* Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda			
İran	Tahran	Farsça	Ön Asya
İrlanda	Dublin	İrce, İngilizce	Batı Avrupa
İspanya	Madrid	İspanyolca	Güneybatı Avrupa
İsrail	Kudüs	İbranice, Arapça	Ön Asya
İsveç	Stokholm	İsveççe	Kuzey Avrupa
İsviçre	Bern	Almanca, Fransızca, İtalyanca	Batı Avrupa

Ülkenin adı	Başkenti	Resmi Dili (Dilleri)	Bulunduğu yer
İtalya	Roma	İtalyanca	Güney Avrupa
İzlanda	Reykjavik	İzlandaca	Kuzeybatı Avrupa
Jamayka	Kingston	İngilizce	Orta Amerika
Japonya	Tokyo	Japonca	Doğu Asya
Kabo Verde Adaları (= Cabo Verde)	Praya (Praia)	Portekizce	Atlas Okyanusu
Kamboçya, Kamboç	Pnom Penh	Kamboçça (= Khmer)	Güneydoğu Asya
Kamerun	Yaounde	Fransızca	Orta Afrika
Kanada	Ottava (Ottawa)	İngilizce, Fransızca	Kuzey Amerika
Katar	Doha	Arapça	Arap Yarımadası
Kenya	Nayrobi (Nairobi)	İngilizce, Suaheli	Orta Afrika
Kıbrıs	Lefkoşe	Türkçe, Yunanca, İngilizce	Güneydoğu Asya (Akdeniz)
Kolumbiya	Bogota	İspanyolca	Güney Amerika
Komorlar	Moroni	Fransızca	Güney Afrika (Hint Okyanusu)
Kongo	Brazzaville	Fransızca	Orta Afrika
Kore Cumhuriyeti (Güney Kore)	Seul	Korece	Doğu Asya
Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti (Kuzey Kore)	Pyongyang	Korece	Doğu Asya
Kosta Rika (Costa Rica)	San Hose (San José)	İspanyolca	Orta Amerika
Kuveyt	Kuveyt	Arapça	Arap Yarımadası
Küba (Cuba)	Havana (La Habana)	İspanyolca	Orta Amerika
Laos	Vientiane	Laosça (Tayca), Annamca, Fransızca	Güneydoğu Asya
Lesoto (Lesotho)	Maseru	İngilizce	Güney Afrika
Liberya	Monrovia	İngilizce	Orta Afrika
Libya	Trablus (Tripolis)	Arapça	Kuzey Afrika

Ülkenin adı	Başkenti	Resmi Dili (Dilleri)	Bulunduğu yer
Lihtenştayn (Liechtenstein)	Vaduz	Almanca	Orta Avrupa
Lübnan	Beyrut	Arapça	Ön Asya
Lüksemburg (Luxemburg)	Lüksemburg (Luxemburg)	Fransızca	Batı Avrupa
Macaristan	Budapeşte	Macarca	Orta Avrupa
Madagaskar	Tananarive (Antananarivo)	Malagazca, Fransızca	Güney Afrika
Malavi	Lilongve (Lilongwe)	İngilizce	Güney Afrika
Malaysiya	Kuala Lumpur	Malayca, İngilizce	Güneydoğu Asya
Maldiv Adaları	Male	Malayca, İngilizce	Güneydoğu Asya
Mali	Bamako	Fransızca	Orta Afrika
Malta	Valetta	Maltaca, İngilizce	Güney Avrupa (Akdeniz)
Meksika	Meksiko (Mexico)	İspanyolca	Kuzey Amerika
Mısır	Kahire	Arapça	Kuzey Afrika
Moğolistan Halk Cumhuriyeti	Ulan-Bator	Moğolca	İç Doğu Asya
Monako	Monako	Fransızca	Güney Avrupa
Moritanya	Nuakşot (Nuakchott)	Fransızca, Arapça	Kuzeybatı Afrika
Morityus (Mauritius)	Port Louis	İngilizce	Güney Afrika (Hint Okyanusu)
Mozambik	Maputo	Portekizce	Güney Afrika
Nauru	Yaren	İngilizce	Güneydoğu Asya
Nepal	Katmandu	Nepalce	İç Güney Asya
Nijer	Niamey	Fransızca	Orta Afrika
Nijerya	Lagos	İngilizce	Orta Afrika
Nikaragua	Managua	İspanyolca	Orta Amerika
Norveç	Oslo	Norveççe	Kuzey Avrupa
Orta Afrika Cumhuriyeti	Banguy	Fransızca	Orta Afrika
Pakistan	İslamabad	Urdu	Güney Asya
Panama	Ciudad de Panamâ	İspanyolca	Orta Amerika
Papua-Yeni Gine	Port Moresby	İngilizce	Kuzey Avustralya

Ülkenin adı	Başkenti	Resmi Dili (Dilleri)	Bulunduğu yer
Paraguay	Asunciôn	İspanyolca, Guarani	Güney Amerika
Peru	Lima	İspanyolca, Keçua	Güney Amerika
Polonya	Varşova	Polca (= Lehçe)	Orta Avrupa
Portekiz	Lizbon	Portekizce	Güneybatı Avrupa
Rodezya	Salisbury	İngilizce, Bantu dilleri	Güney Afrika
Romanya	Bükreş	Romence	Balkan Yarımadası
Ruanda	Kigali	Fransızca, Kinya Ruanda	Orta Afrika
Sahra	El Ayun	İspanyolca, Arapça	Kuzeybatı Afrika
Samoa i Sisifo (= Batı Samoa)	Apia	Samoanca, İngilizce	Büyük Okyanus (Avustralya'nın doğusu)
San Marino	San Marino	İtalyanca	Güney Avrupa (Orta İtalya)
Sao Tome ve Principe (Sao Tome ve Prens adaları)	Sao Tome	Portekizce	Atlas Okyanusu
Senegal	Dakar	Fransızca, Volof	Batı Afrika
Seylan *bkz.* Sri Lanka			
Seyşeller	Victoria	İngilizce, Fransızca	Hint Okyanusu
Sierra Leone	Freetown	İngilizce	Kuzeybatı Afrika
Singapur	Singapur	İngilizce, Çince, Malayca	Güneydoğu Asya
Siyam *bkz.* Tayland			
Somali	Mogadişu (= Mogadisciu)	Somali dili	Doğu Afrika
Sovyetler Birliği (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği)	Moskova	Rusça'nın yanısıra cumhuriyet, özerk cumhuriyet ve özerk bölgelerde öteki diller)	Doğu Avrupa, Kuzey Asya
Rusya Federal SSC	Moskova	Rusça ve başka diller	Doğu Avrupa, Kuzey Asya
Ukrayna SSC	Kiev	Ukrayna dili, Ukraynaca	Doğu Avrupa
Beyaz Rusya SSC	Minsk	Beyaz Rusça	Doğu Avrupa
Estonya SSC	Tallin	Estçe	Doğu Avrupa

Ülkenin adı	Başkenti	Resmi Dili (Dilleri)	Bulunduğu yer
Letonya SSC	Riga	Letçe (Letonca)	Doğu Avrupa
Litvanya SSC	Vilnius	Litvanca	Doğu Avrupa
Moldavya SSC	Kişinev	Moldovanca	Doğu Avrupa
Özbekistan SSC	Taşkent	Özbekçe	Batı Türkistan
Kazakistan SSC	Almata (Almatı)	Kazakça	Batı Türkistan, Güney Sibirya
Kırgızistan SSC	Frunze	Kırgızca	Batı Türkistan
Türkmenistan SSC	Aşhabat	Türkmence	Batı Türkistan
Tacikistan SSC	Düşenbe	Tacikçe	Batı Türkistan
Azerbaycan SSC	Baku	Azeri Türkçesi	Güney Kafkasya
Gürcistan SSC	Tiflis	Gürcice	Kafkasya
Ermenistan SSC	Erivan	Ermenice	Güney Kafkasya
Sri Lanka (eski adı : Seylan)	Kolombo	Singalce, İngilizce	Hint Okyanusu
Sudan	Hartum	Arapça	Doğu Afrika
Surinam	Paramaribo	Hollandaca	Güney Amerika
Suriye	Şam	Arapça	Önasya
Suudi Arabistan	Riyad	Arapça	Arap Yarımadası
Svaziland	Mbabane	Si Svati, İngilizce	Güney Afrika
Şili	Santiago	İspanyolca	Güney Amerika
Tanzanya	Dodoma	Suaheli	Doğu Afrika
Tayland	Bangkok	Tayca (= Siyamca)	Güneydoğu Asya
Togo	Lome	Fransızca	Orta Afrika
Tonga	Nuku'alofa	Tonga dili, İngilizce	Büyük Okyanus
Transkey (Transkei)	Umtata	Ksosa dili (Xosa, Xhosa) . SeSotho, İngilizce, Afrikanca	Güney Afrika
Trinidad ve Tobago	Port of Spain	İngilizce	Güney Amerika
Tunus	Tunus	Arapça	Kuzey Afrika
Türkiye	Ankara	Türkçe	Önasya, Güneydoğu Avrupa

Ülkenin adı	Başkenti	Resmi Dili (Dilleri)	Bulunduğu yer
Uganda	Kampala	İngilizce, Kisuaheli	Orta Afrika
Umman	Maskat	Arapça	Arap Yarımadası
Uruguay	Montevideo	İspanyolca	Güney Amerika
Ürdün	Amman	Arapça	Önasya
Vatikan Devleti	Vatikan	Latince, İtalyanca	İtalya (Roma)
Venezuela	Karakas (Caracas)	İspanyolca	Güney Amerika
Vietnam Sosyalist Cumhuriyeti	Hanoy (Hanoi)	Vietnamca	Güneydoğu Asya
Yemen Arap Cumhuriyeti (= Kuzey Yemen)	Sana	Arapça	Arap Yarımadası
Yemen Demokratik Halk Cumhuriyeti (= Güney Yemen)	Aden	Arapça	Arap Yarımadası
Yeni Zelanda	Wellington	İngilizce	Güneydoğu Asya
Yugoslavya	Belgrad	Sırpça, Hırvatça, Slovence	Balkan Yarımadası
Yukarı Volta	Vagadugu (Wagadugu, Ouagadugu)	Fransızca	Kuzeybatı Afrika
Yunanistan	Atina	Yunanca	Balkan Yarımadası
Zaire	Kinşasa	Fransızca	Orta Afrika
Zambiya	Lusaka	İngilizce, Bantu dilleri	Güney Afrika

ÜLKELERİN PARA BİRİMLERİ

Ülkenin adı	Paranın adı	Simgesi	Alt birimi
Afganistan	Afgani	Af	= 100 pul
ABD	Dolar	$	= 100 cent
Andorra	-	-	-
Angola	Angola escudosu	A Esc.	= 100 centime
Arjantin	Peso	A. Peso	= 100 centavo
Arnavutluk	Lek	L	= 100 qindarka
Avustralya	Avustralya doları	$ A	= 100 cent
Avusturya	Avusturya şilini		= 100 groşen
Bahreyn	Bahreyn dinarı	BD	= 100 fil
Bangladeş	Taka	T	= 100 poisha (paise)
Barbados	Barbados doları	BDS $	= 100 cent
Batı Almanya *Bkz.* Federal Almanya Cumhuriyeti			
Belçika	Belçika frangı	bfr	= 100 centime
Benin (Dahomey)	CFA frangı	FCFA	= 100 centime
Bhutan	1 Sertum		= 100 ugultrum
Birleşik Arap Emirlikleri	Dirhem	DH	= 100 kuruş
Birma (Burma)	Kyat	K	= 100 pyas
Bolivya	Bolivya pesosu	$ b	= 100 centavo
Botsuana	Pula		= 100 thebe
Brezilya	Cruzeiro	Cr $	= 100 centavo
Bulgaristan	Leva	Lv	= 100 stotinki
Burundi	Burundi frangı	F Bu	= 100 centime
Büyük Britanya	Pound, Sterling	£	= 100 pence
Cezayir	Cezayir dinarı	DA	= 100 centime
Çad	CFA frangı	FCFA	= 100 centime
Çekoslovakya	Koruna (Krone)	Kčs	= 100 haleru
Çin Cumhuriyeti (Tayvan, Formoza, Mil. Çin)	Tayvan doları	NT $	= 100 cent
Çin Halk Cumhuriyeti	Renminbi-Yuan yan	RMBY	= 10 jiao = 100 fen
Dahomey *Bkz.* Benin			
Danimarka	Dän krone	dkr	= 100 öre
Doğu Almanya *Bkz.* Demokratik Almanya Cumhuriyeti			
Dominik Cumhuriyeti	Dominik pesosu	RD $	= 100 centavo

Ülkenin Adı	Paranın adı	Simgesi	Alt birimi
Ekvator	Sucre	s/.	= 100 centavo
Ekvator Ginesi	Ekuele	E	= 100 centimo
El Salvador	Colôn		= 100 centavo
Etiyopya	Ethiop	$ Eth.	= 100 cent
Fas	Dirhem	DH	= 100 centime
Federal Almanya Cumhuriyeti	Alman markı	DM	= 100 fenik
Fiji	Fiji doları	$ F	= 100 cent
Fildişi Kıyısı	CFA frangı	FCFA	= 100 centime
Filipinler	Filipin pesosu	P	= 100 centavo
Finlandiya	Markka	mk	= 10 penni
Fransa	Franc	F	= 100 centime
Gabon	CFA frangı	FCFA	= 100 centime
Gambia	Dalasi	D	= 100 butut
Ghana	Cedi	C	= 100 pesewa
Grenada	Grenada doları	EC $	= 100 cent
Guatemala	Quetzal	Q	= 100 centavo
Gine *bkz.* Ekvator Ginesi			
Guinea Cumhuriyeti	Syli	SY	= 100 cauri
Gine - Bissau	Guinea pesosu	PG	= 100 centavo
Guyana	Guyana doları	G $	= 100 cent
Güney Afrika Cumhuriyeti	Rand	R	= 100 cent
Haiti	Gourde	G	= 100 centime
Hindistan	Rupi	Re; İ.R.	= 100 paise
Hollanda	Florin, Gulden	f; gld	= 100 cent
Honduras	Lempira	L	= 100 centavo
Irak	Irak dinarı	ID	= 100 kuruş
İndonezya	Rupiah	Rp	= 100 sen
İngiltere *Bkz.* Büyük Britanya			
İran	Rial	RI	= 100 dinar
İrlanda	Pund	I £	= 100 pence
İspanya	Peseta	Pta	= 100 centimo
İsrail	İsrail pundu	I £	= 100 agorot
İsveç	İsveç kronu	Kr.	= 100 öre
İsviçre	İsviçre frangı	Fr.; sfr.	= 100 rappen
İtalya	İtalyan lireti	Lit.	= 100 centesimo
İzlanda	İzlanda kronu	ikr	= 100 aurar

Ülkenin Adı	Paranın adı	Simgesi	Alt birimi
Jamayka	Jamayka doları	J $	= 100 cent
Japonya	Yen	Y	= 100 sen
Kabo Verde	Escudo	Esc	= 100 centavo
Kamboçya	Riel		= 100 sen
Kamerun	CFA-frangı	FCFA	= 100 centime
Kanada	Kanada doları	Can $	= 100 cent
Katar	Katar riyali	QR	= 100 dirhem
Kenya	Kenya şilini	K.Sh.	= 100 cent.
Kıbrıs	Kıbrıs lirası	C £	= 1000 mill
	Türk lirası	TL	= 100 kuruş
Kolumbiya	Kolumbiya pesosu	col. $	= 100 centavo
Komorlar	CFA frangı	FCFA	= 100 centime
Kongo	CFA frangı	FCFA	= 100 centime
Kore Cumhuriyeti (Güney Kore)	von	W	= 100 chon
Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti (Kuzey Kore)	Von	W	= 100 chon
Kosta Rika	Colón		= 100 centimo
Kuveyt	Kuveyt dinarı	KD	= 10 dirhem = 1000 fil
Küba (Cuba)	Küba pesosu	cub $	= 100 centavo
Laos	Kip Pot Poy	KPP ya da KL	= 100 centavo
Lesoto	Maluti		= 100 licente
Liberya	Liberya doları	Lib $	= 100 cent
Libya	Libya dinarı	DL	= 1000 dirhem
Lihtenştayn	İsviçre frangı	sfr	= 100 rappen
Lübnan	Lübnan pundu	L £	= 100 kuruş
Lüksemburg	Lüksemburg frangı	lfr.	= 100 centime
Macaristan	Forint	Ft.	= 100 filler
Madagaskar	Madagaskar frangı	f Mg	= 100 centime
Malavi	Malawi-Kwacha	MK	= 100 tambala
Malaysia	Ringgit	M $	= 100 sen
Malediven (Maldiv Adaları)	Malediven rupisi	Re	= 100 laris
Mali	Mali frangı	F.M.	= 100 centime
Malta	Malta pundu	£ M	= 100 cent
Meksika	Meksika pesosu	Mex.$	= 100 centavo
Mısır	Mısır lirası	£ E	= 100 kuruş
Moğolistan Halk Cumhuriyeti	Tugrik	Tg	= 100 mongo

Ülkenin Adı	Paranın adı	Simgesi	Alt birimi
Monako	Frank	F	= 100 centime
Moritanya	Ouguiya	UM	= 5 khoum
Morityus	Morityus rupisi	MR	= 100 cent
Mozambik	Mozambik escudosu	M.Esc.	= 100 centavo
Nauru	Avustralya doları	$ A	= 100 cent
Nepal	Nepal rupisi	NR	= 100 puisa
Nijer (Niger)	CFA frangı	FCFA	= 100 centime
Nijerya (Nigerya)	Naira	N	= 100 kobo
Nikaragua	Cordoba	C $	= 100 centavo
Norveç	Norveç kronu	kr	= 100 öre
Orta Afrika Cumhuriyeti	CFA frangı	FCFA	= 100 centime
Pakistan	Pakistan rupisi	Pak Re	= 100 paisa
Panama	Balboa	B/.	= 100 centesimo
Papua - Yeni Gine	Kina	K	= 100 toea
Paraguay	Guarani	G	= 100 centimo
Peru	Sol	S/.	= 100 centavo
Polonya	Zloty	Zl	= 100 groszy
Portekiz	Escudo	Esc.	= 100 centavo
Rodezya	Rhodes, Dolar	R $	= 100 cent
Romanya	Leu	L	= 100 loani
Ruanda	Ruanda frangı	F.Rw	= 100 centime
Samoa i Sisifo (= Batı Samoa)	Tola	WS $	= 100 sene
San Marino	İtalyan lirası ve S. Marino lirası		
São Tome ve Principe	S. T. ve P. escudosu		
Senegal	CFA frangı	FCFA	= 100 centime
Seylan *bkz.* Sri Lanka			
Seyşeller Cumhuriyeti	Seyşeller rupisi	R ya da SR	
Sierra Leone	Leone	Le	= 100 cent
Singapur	Singapur doları	S $	= 100 cent
Siyam *bkz.* Tayland			
Somali	Somali şilini	So.Sh.	= 100 centesimo
SSCB	Ruble	Rbl.	= 100 kopek
Sri Lanka	Rupie	S.L.Re.	= 100 cent
Sudan	Sudan lirası	£ S	= 100 kuruş
Surinam	Surinam guldeni	Sf	= 100 cent
Suriye	Suriye lirası	£ S	= 100 kuruş
Suudi Arabistan	Suudi riyal	S.Rl.= 20 kirş	= 100 hallal
Svaziland	Lilangeni	L	= 100 cent

Ülkenin adı	Paranın adı	Simgesi	Alt birimi
Şili	Şili pesosu	Chil $	= 100 centesimo
Tanzanya	Tanzanya şilini	T.Sh.	= 100 cent
Tayland	Baht	B	= 100 satang
Togo	CFA frangı	FCFA	= 100 centime
Tonga	Pa'anga	T $	= 100 seniti
Trinidad ve Tobago	Tr. ve To. dolar	TT $	= 100 cent
Tunus	Tunus dinarı	DT	= 100 millime
Türkiye	Türk lirası	TL	= 100 kuruş
Uganda	Uganda şilini	U.Sh.	= 100 cent
Umman	Umman riyali	R.O.	= 1000 Baiza
Uruguay	"Nuevo Peso"	N $ Urug.	= 100 centesimo
Ürdün	Ürdün dinarı	JD	= 1000 fil
Vatikan Devleti	Vatikan lirası (İtalyan lirasına eşit)		= 100 centesimo
Venezuela	Bolivar	B.	= 100 centesimo
Vietnam Sosyalist Cumhuriyeti	Dong	D	= 10 Chao
Yemen Arap Cumhuriyeti (*Kuzey Yemen*)	Yemen riyali	YRI	= 40 Bugshah
Yemen Demokratik Halk Cumhuriyeti (*Güney Yemen*)	Yemen riyali	YD	= 100 fil
Yeni Zelanda	Yeni Zelanda doları	NZ $	= 100 cent
Yugoslavya	Yugoslav dinarı	DİN	= 100 para
Yukarı Volta	CFA frangı	FCFA	= 100 centime
Yunanistan	Drahmi	Dr.	= 100 Lepta
Zaire	Zaïre	Z	= 100 makuta= 10.000 sengi
Zambiya	Kwacha	K	= 100 Ngwee

* CFA = Communauté Financière Africaine.

ÖLÇÜ BİRİMLERİ

ONDALIK KATLAR VE ASKATLAR

Tera	T.	1 000 000 000 000	birim
Jiga	G.	1 000 000 000	—
Mega	M.	1 000 000	—
Kilo	k.	1 000	birim
Hekto	h.	100	—
Deka	da.	10	—
Birim		1	

birim .		1	birim
desi .	d	0,1	—
santi .	s.	0,01	—
mili .	m.	0,001	—
mikro .	μ.	0,000 001	—
nano .	n.	0,000 000 001	—
piko .	p.	0,000 000 000 001	—

DERECE	°	π/180
DAKİKA	′	π/10 800
SANİYE	″	π/648 000

Uzay açı
Steradyan .... sr

I. GEOMETRİ

UZUNLUK

METRE ..... m

Santimetre ..	sm	0.01	m
Mikron	μ	0.000 001	—
MİL (deniz)		1 852	—
(kara)		1 609	—

Alan yada yüzölçümü metrekare m^2

Ar	a	100	m^2
Santimetre kare	sm^2	0,000 1	—

Hacim

Metre küp m^3

Ster	st	1	m^3
Litre	l.	0,001	—
Santimetre küp	sm^3	0,000 001	—

Düzlem açı

Radyan ..... rd

GRAD	g	π/200

II. KÜTLE

Kütle

KİLOGRAM ... kg

Ton	t	1 000	kg
KENTAL		100	—
gram	gr. ...	0,001	—
KIRAT		0,000 2	—

Özgül kütle

metre küpte kilogram ..... kg/m^3

Santimetre küpte gram ..... gr/sm^3 1 000 kg/m^3

Alkol yüzdesi ölçümü

Yüzde cinsinden alkol derecesi °GL

III. ZAMAN

SANİYE ..... sn

DAKİKA	dk	60	sn
SAAT	s	3 600	—
GÜN		86 400	—

Frekans

hertz ..... Hz

IV. MEKANİK

Hız

Saniyede metre	m/sn		
Saniyede santimetre	sm/sn	0,01	m/sn
		1 852/3 600	—

DÜĞÜM .....

ivme

Saniyede, saniyede metre	sm/sn^2	0,01	m/sn^2
Gal	m/sn^2		

Kuvvet

Newton	N		
Din		0,000 01	N

Erke, iş ya da ısı miktarı

Jul	J		
Erg		0,000 000 1	j
VAT-SAAT	Ws ..	3 600	—
ELEKTRON-VOLT	eV	$1{,}602\,09.10^{-10}$	—
KALORİ	kal	4.185 5	—

TERMİ

(ya da MEGAKALORİ) te **4,185 5.10⁶** —

FRIGORİ ..... fg **—4,185 5.10³** —

Güç

vat (watt) ..... W

Saniyede erg ... **0,000 000 1** W

Gerilme ve basınç

Paskal ..... Pa

100 000 Pa

Barı ..... dm/sm² **0.1** —

V. ELEKTRİK

Elektrik akım şiddeti

AMPER ..... A

C.G.S. elektromagnetik birimi **10** A

Elektromotor kuvvet ve potansiyel (ya da gerilim) farkı

Volt V

C.G.S. elektromagnetik birimi **0,000 000 01** A

Elektrik direnci

Ohm ..... Ω

C.G.S. elektromagnetik birimi **0,000 000 001** Ω

Elektrik miktarı

Coulomb C

C.G.S. elektromagnetik birimi **10** C

AMPER - SAAT **3 600** –

Elektrik sığası

Farad ..... F

C.G.S. elektromagnetik birimi **1 000 000 000** F

Elektrik indükleme

Henry ..... H

C.G.S. elektromagnetik birimi **0,000 000 001** H.

Magnetik akı

Weber ..... Wb

Maxwell ..... M **0,000 000 01** Wb

Magnetik indükleme

Tesla ..... T

Gauss ..... G **0,000 1** T

VI. ISI

Sıcaklık

KELVİN DERECESİ ..... °K

CELSİUS DERECESİ ..... °C

Isı miktarı

Bk. **mekanik** birimler (*erke*).

VII. OPTİK ÖLÇÜ BİRİMLERİ

Işık şiddeti

KANDELA (mum) ..... cd

Işık akısı

Lümen ..... lm

Aydınlanma

Lüks lx

fot ..... ph **10 000** lx

Parlaklık

Metre karede kandela ..... cd/m²

Optik sistemlerin yaklaştırması

Diyoptri ..... δ

VIII. RADYOETKİNLİĞİ

Nükleer etkinlik

CURIE Ci

X ya da γ ışıma miktarı

RÖNTGEN ..... R

IX. PARA

LİRA ..... TL.

KİMİ ERKE BİRİMLERİNİN EŞDEĞERİ

BİRİMLER		KİLOGRAM METRE (kgm)	SAATTE BEYGİR-GÜCÜ (BG/saat)	SAATTE *HORSE-POWER (HP/saat)	KİLOVAT SAAT (kW/saat)	JUL (J)	BÜYÜK KALORİ (kkal)
1 Kilogrammetre	=	1	$37{,}04\times10^{-7}$	$36{,}9\times10^{-7}$	$27{,}241\times10^{-7}$	9,806 65	$23{,}427\times10^{4}$
1 Beygirgücü/saat	=	270.000	1	0,986 32	0,735 5	2 647 610	632,467
1 Horsepower/saat	=	273 745	1,013 87	1	0,745 70	2 684 340	641,240
1 Kilovat/saat	=	367 098	1,359 72	1,341 11	1	3 600 000	860,11
1 Jul.	=	0,101 97	$37{,}77\times10^{-8}$	$37{,}26\times10^{-8}$	$27{,}78\times10^{-8}$	1	$238{,}9\times10^{-6}$
1 Büyük kalori	=	426,858	158×10^{-5}	156×10^{-5}	$11{,}63\times10^{-4}$	4 185,5	1

*Horsepower : İngiliz beygirgücü

KİMİ YABANCI ÖLÇÜLER

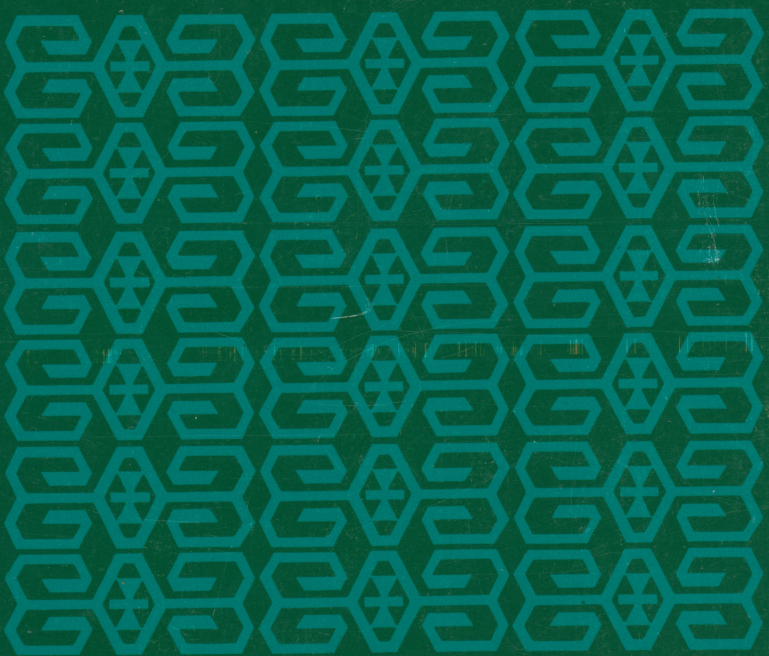
Inch	(inç)	in	parmak	25,4 mm
Foot	(fut)	ft	ayak	0,304 8 m
Yard		yd	yarda	0,914 4 m
Mile			kara mili	1,609 3 km
Ounce		oz	ons	28,349 gr
Pound		lb	libre (pound)	453,592 gr

KİMİ ESKİ ÖLÇÜLER

Arşın		68 sm
Ayak		34 sm
Endaze		60 sm
Fersah		5.685 km
Kadem		37,5 sm
Merhale		45.480 km
Dönüm		918,672 m^2
Evlek		229,669 m^2
Batman		5,888 kg
Çeki		250 kg
Dirhem		2,97 gr
Kile	(Yaklaşık)	25 kg
Okka		1.300 kg

TÜRK DİL KURUMU

RESİMLİ TÜRKÇE SÖZLÜK

TÜRK TARİH KURUMU BASIMEVİ, ANKARA 1977

Fiyatı : 80 Lira